

שבוע פרשת בהר - בארץ הקודש

(12 - 18 May 19)

ד' - י"ג אייר תשע"ט

מפרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתוֹ
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְכִי
כָל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹא־מִדֵּי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֱלֹמֶשֶׁה לְאָמֶר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יִבְרֹךְ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַדֵּךְ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלֹום:**

ושמו את־שְׁמֵי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

**וְאַהֲבַתְּ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל
מַאֲדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ
הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבִינְךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלֻכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְכְךָ וּבְקוֹמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעֵנוּ אֵל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה
אַתָּה הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל
לְבַבְכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנִתְּתִי מִטֵּר אֶרְצְכֶם בָּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דָגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנִתְּתִי עֵשֶׂב בְּשַׁדְךָ
לְבִהְמֶתְךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסָרְתֶם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה
אַף יי בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלֻכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְכְךָ וּבְקוֹמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.**

**וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לְאָמֹר. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכְּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהִייתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהַיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הֲרִינִי מִקַּבֵּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מִצְוָה לְהַתְּפַלֵּל בְּתִפְלִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תְּהִלִּים כְּפִי שִׁמְתַּחֲלֵק
לִימֵי הַחוּדֶשׁ.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבִנָּה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ כְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קמנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבחן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתית "לה'") בציווה ששם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחרדו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

ק"ח.

בו יספר גודל הבטחון שהיה לדוד והרבה תהלות להש"י שקיים לנו מה שהבטיח אותנו:

א הוֹדוּ לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֶסֶד׃ ב יֹאמְרוּנָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חֶסֶד׃ ג יֹאמְרוּנָא בֵּית־אֱהֱרָן
 כִּי לְעוֹלָם חֶסֶד׃ ד יֹאמְרוּנָא יִרְאֵי יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חֶסֶד׃ ה מִן־הַמִּצַּר קָרָאתִי יְהוָה עֲנֵנִי בְמַרְחֵב יָה׃
 ו יְהוָה לִי לֹא אִירָא מִה־עֲשֵׂה לִי אָדָם׃ ז יְהוָה לִי בַעֲזָרִי וְאֲנִי אֶרְאֶה בִשְׁנָאִי׃ ח טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה
 מִבְּטַח בָּאָדָם׃ ט טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטַח בְּגִדִּיקַי׃ י פִּלְגֹזִים סִבְבוּנִי בְשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֶם׃ יא סִבְבוּנִי
 גַּם־סִבְבוּנִי בְשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֶם׃ יב סִבְבוּנִי כְּדַבְרֵיהֶם דַּעֲכוּ בְּאֵשׁ קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֶם׃ יג דַּחַח
 דַּחִיתַנִּי לִנְפֹל וַיהוָה עֲזָרְנִי׃ יד עָנִי וּמָרַת יְהוָה וַיהִי־לִי לִישׁוּעָה׃ טו קוֹל א רָנָה וַיִּשְׁוַעַה בְּאַהֲלֵי צִדִּיקִים
 יִמִּין יְהוָה עֲשֵׂה חֵיל׃ טז יִמִּין יְהוָה רֹמְמָה יִמִּין יְהוָה עֲשֵׂה חֵיל׃ יז לֹא־אֲמֹת בִּי־אֲחִיָּה וְאֶסְפֹּר מַעֲשֵׂי
 יְהוָה׃ יח יִסֹּר יִסְרֵנִי יְהוָה וְלִמּוֹת לֹא נִתְּנֵנִי׃ יט פִּתְחוּ־לִי שַׁעֲרֵי־צֶדֶק אֲבֹא־בָם אוֹרָה יְהוָה׃ כ וְהִהְשַׁעַר לַיהוָה
 צִדִּיקִים יָכֹאוּ בּוֹ׃ כא אוֹדֶךָ כִּי עָנִיתַנִּי וְתַחֲיֵלִי לִישׁוּעָה׃ כב אֶבֶן מַאֲסוֹ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה׃
 כג מֵאֵת יְהוָה הָיְתָה זֹאת הִיא נִפְלְאוֹת בְּעֵינֵינוּ׃ כד וְהִהְיוּם עֲשֵׂה יְהוָה נִגִּילָה וְנִשְׂמַחַח בּוֹ׃ כה אֲנִי
 יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא אֲנִי יְהוָה הַצִּלִּיתָהּ נָא׃ כו בְּרוּךְ הָבֵא בְשֵׁם יְהוָה בְּרִכְנוּכֶם מִבֵּית יְהוָה׃ כז אֵל א
 יְהוָה וַיֹּאֲרֶ לָנוּ אֶסְרוּ־חַג בַּעֲבָתִים עַד־קָרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ׃ כח אֵלֵי אַתָּה וְאוֹדֶךָ אֱלֹהֵי אֲרוֹמְמֶךָ׃ כט הוֹדוּ
 לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֶסֶד׃

ק"ט.

זה המזמור נכבד מאד וחברו דוד על שמונה א"ב וכל אות ח' פסוקים ובכל פסוק יש בו דרך או תורה עדות פקודים מצוה אמירה דבור משפט צדק חקים, כל המזמור הוא מוסר ובקשות גדולות שמן הראוי כל אדם לאמרו בכל יום וחזא חכמה גדולה לעבודת הקדוש ברוך הוא (פר"ץ ב"ן דמ"ה סימן שבהם מלת עדותך בוי"ו חולם):

א א אֲשֶׁר־י תִּמְיִמִי־דֶרֶךְ הַהֲלָכִים בְּתוֹרַת יְהוָה׃ ב אֲשֶׁר־י נִצְרִי עֲדָתוֹ בְּכָל־לֵב יְדַרְשׁוּהוּ׃ ג אֶף לֹא־פָעִלוּ
 עוֹלָה בְּדַרְכָּיו הִלְכוּ׃ ד אַתָּה צוֹיִתָהּ פִּקְדֶיךָ לִשְׁמֹר מְאֹד׃ ה אֲחֵלִי יִכְנֹו דְרָכִי לִשְׁמֹר חֲקִיד׃ ו אֲנִי לֹא־אֲבֹשׁ
 הַמִּשְׁךְ מִזְמוֹר קִיט בַּעֲמוֹד נד

אגרות קודש

ב"ה, ד' אייר, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

... וזאת להעיר אשר כיון שיש כמה תלונות מהמורים והמורות, כדאי הי' לחשוב ע"ד הצעה

שבהנהלה יכנס בא כח המורים עכ"פ בתור מייצג בענינים הקשורים עם המורים. ואחכה לבשו"ט בכל הני"ל.

בברכה.

סוף זמן קידוש לבנה:
 מוצאי שבת קודש, י"ג אייר

מפתח כללי

מסכת בכורות עם ביאורים	כב	סדר הנחת תפילין	ב	א
מדף כה עד דף לא	קצ	מזמורי תהלים קיח, קיט	ג	ב
		מאמר ד"ה את שבתותי תשמור		ג
		ש"פ בהר, כ"ף אייר, ה'תשכ"ה	ה	ה
		שיחת יום א', י"ד אייר, פסח שני, ה'תשכ"ה.. יב		ד
		שיחת ש"פ בהר, כ"ף אייר, ה'תשכ"ה	טז	ה
		משיחות שבת פרשת אחרי-קדושים,		ו
		י"ג אייר ה'תנשא	כ	ו
		לקוטי-שיחות פ' בהר – ל"ג בעומר כרך יז	לא	ז
		ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח		ח
		המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	לז	ח
		ילקוט גאולה ומשיח – פרשת בהר	לח	ט
		שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת בהר	לט	י
		שיעורי תהלים לשבוע פרשת בהר	נז	יא
		שיעורים בספר התניא (מוגה)		יב
		לשבוע פרשת בהר	נח	יב
		לוח "היום יום" לשבוע פרשת בהר	סז	יג
		הלכה יומית לעיון ברמב"ם	סט	יד
		שיעורי רמב"ם		
		ג' פרקים ליום לשבוע פרשת בהר	עב	טו
		פרק אחד ליום לשבוע פרשת בהר	קלב	טז
		ספר המצוות לשבוע פרשת בהר	קמז	יז
		מסכת סוטה עם ביאורים		יח
		מדף כב עד דף כח	קנ	יח
		נביאים וכתובים		יט
		ירמיה פרק יד, קהלת פרק ג	קעט	יט
		משניות – מסכת מכות/שבועות		כ
		ביאור קהתי	קפא	כ
		עין יעקב מסכת מגילה	קפט	כא
דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי				
שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וצינוים	כג	מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך		
אדמו"ר הזקן	רכא	אדמו"ר ה"צמח צדק"		
שולחן ערוך הלכות תפילין	כד	מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך		
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן	רכא	אדמו"ר ה"צמח צדק"		
לקוטי תורה ד"ה ביאור הנ"ל	כה	מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך		
אדמו"ר הזקן	רכד	אדמו"ר ה"צמח צדק"		
שערי תשובה	כו	מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך		
אדמו"ר האמצעי	רלב	אדמו"ר ה"צמח צדק"		
מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך	כז	מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך		
אדמו"ר ה"צמח צדק"	רלג	אדמו"ר ה"צמח צדק"		
תורת שמואל תרל"ב	כח	מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך		
אדמו"ר מוהר"ש	רלו	אדמו"ר ה"צמח צדק"		
קונטרס עץ החיים	כט	מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך		
אדמו"ר מוהרש"ב	רלז	אדמו"ר ה"צמח צדק"		
ספר המאמרים – ה'ש"ת	ל	מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך		
אדמו"ר מוהרי"צ	רמ	אדמו"ר ה"צמח צדק"		
ספר השיחות ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק	לא	מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך		
אדמו"ר מוהרי"צ	רמג	אדמו"ר ה"צמח צדק"		
אגרות קודש	לב	מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך		
אדמו"ר מוהרי"צ	רמה	אדמו"ר ה"צמח צדק"		
חומש לקריאה בציבור	לג	מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך		
קריאה התורה למנחת שבת-קודש	לד	מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך		
ביאורים לפרקי אבות פרק ג	לה	מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך		
לוח זמנים לשבוע פרשת בהר	לו	מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך		
סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	לז	מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך		

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

נאמר בפרשת השבוע, פרשת בהר:

בס"ד. שבת פרשת בהר, כ"ף
אייר, ה'תשכ"ה
(הנחה בלתי מוגה)

אֶת שַׁבְּתִיתִי תִשְׁמְרוּ וּמִקֻּדְשֵׁי תִירָאוּ אֲנִי הוֹי'.¹ וּמִבְּאֵר
 בְּלִקְוֵי תוֹרָה² סֵפֶר מֵאֲמָרֵי חֲסִידוֹת שֶׁל אֲדֹמוֹר הֶזֶק לִפְרָשִׁיּוֹת הַתּוֹרָה
 שֶׁל הַחֹמְשִׁים וּקְרָא בַּמִּדְבָּר דְּבָרִים (וְשִׁיר הַשִּׁירִים) שְׁפִירוֹשׁ "שַׁבְּתִיתִי"
 לִשְׁנֵי רַבִּים הֵן שְׁתֵּי שַׁבְּתוֹת,
 וְהִנֵּנוּ שְׁלֹפֵי פְנִימִיּוֹת הַדְּבָרִים, דְּבָרֵי
 הַכְּתוּב עַל שְׁתֵּי שַׁבְּתוֹת כּוּוֹנֵת, שְׁתֵּי
 בְּחִינּוֹת רִחוּנִיּוֹת בַּעֲנִיַן 'שַׁבְּת'
 שֵׁישׁ בְּכָל שַׁבָּת, שַׁבָּת תַּתְּאָה
 תַּחְתּוֹנָה וְשַׁבָּת עֵלְאָה עֲלִיוֹנָה
 (וּכְפִי שְׁמִבְּאֵר בְּהַמְשָׁךְ
 הָעֵנָן³ בְּלִקְוֵי תוֹרָה שְׁזָהוּ
 עֲנִין לֵיל שַׁבָּת יוֹם שַׁבָּת).
 כְּפִי שְׁמִשְׁכִּין וּמִפְרָט.
 וּנְקוּדַת הַבְּאֹר הַזֶּה, שְׁשַׁבָּת
 הִיא עֲנִין עֲלִית הָעוֹלָמוֹת,
 כַּמְבָּאֵר בַּמֵּאֲמָר הַנּוֹכַח בְּלִקְוֵי
 תוֹרָה: "... וְהֵעֵנִין כִּי שַׁבָּת הִיא בְּחִינַת
 עֲלִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת עֲשִׂיָּה בִּיצִירָה וְיִצִּירָה
 בְּבִירָאָה וּבִירָאָה בְּאִצִּילוֹת כו' עַד רוֹם
 הַמַּעֲלּוֹת שֶׁגַם 'אֲדָם-קְדֻמּוֹן' עוֹלָה
 בַּמֵּאצִּיל הָעֲלִיּוֹן. כִּי הַשַּׁבָּת הִיא עַל-
 דֶּרֶךְ-מִשַּׁל אָדָם שֶׁשׁוֹכֵת וְנָח מֵאִיוֹ
 מֵלֹאכֶת עֲבוּדָה שֶׁבִשְׁעַת הַמִּלָּאכָה
 נִתְלַבֵּשׁ הַשֶּׁכֶל וְנִשְׁפֵּל בַּעֲשִׂיַת הַמִּלָּאכָה
 וְכַסְפּוֹסֵק מִמֶּנָּה חֹזֵר שְׁכּוֹל לֵאחֲתָנוּ
 וְעוֹלָה לַמַּעֲלָה לַהֲשִׁיב לַעֲנִיִּים רוּחָנִים
 שֶׁלִּמְעַלָּה מַעֲלָה מִהִשְׁכָּל שֶׁבַח-מִלָּאכָה
 שֶׁנִּקְרָא מִלִּין דְּהַדְיוּטָא כו'. וְכך עַל-
 דֶּרֶךְ-זֶה יוֹבֵן לַמַּעֲלָה עֲנִיין הָעֲלִיָּה
 שֶׁבִשְׁבַת עַד רוֹם הַמַּעֲלּוֹת". וְהוּא עֲנִין
 הַבְּטוּל שֶׁל כָּל עוֹלָם כְּלָפִי הָעוֹלָם
 שֶׁלִּמְעַלָּה מִמֶּנּוּ שֶׁכְּתוּבָא מִמֶּנּוּ הוּא
 עוֹלָה לַעוֹלָם שְׁמַעֲלִין, וְכֵן גּוֹפֵא
 בַּעֲנִיין הַבְּטוּל עֲצֻמוֹ יֵשׁ שְׁתֵּי
 מִדְּרָגוֹת, שַׁבָּת תַּתְּאָה בִּטּוּל
 'תַּחְתּוֹן', בִּטּוּל בְּרָמָה נִמּוּכָה שְׁהוּא
 בְּטוּל הַיֵּשׁ הַמִּצִּיאוֹת לֵאמֹר
 מִהַוּוֹה אֵת מִצִּיאוֹת הַיֵּשׁ, וְשַׁבָּת
 עֵלְאָה בִּטּוּל 'עֲלִיּוֹן', בִּטּוּל בְּרָמָה
 גְּבוּהָה שְׁהוּא בְּטוּל הָאֲמָתִי,
 בִּטּוּל שֶׁל הָעוֹלָמוֹת וְהַנִּבְרָאִים לֵאלֻלוֹת בְּאוֹפֵן מוֹחֵלֵט וְהוּא עֲנִין גְּלוּי

(ב) וּבִיאוֹר הָעֵנָן בְּפִרְטִיּוֹת יוֹתֵר, יוֹבֵן עַל-פִּי
 הַמְּבָאֵר בַּמֵּאֲמָר כְּבוֹד-קְדוּשַׁת
 אֲדֹמוֹר (מְהוֹרֶשׁ"ב) נִשְׁמָתוֹ-עֲדָן דְּבוֹר-הַמַּתְחִיל
 הַזֶּה דְּשֵׁנָת עֲטֻרָת⁴ שֵׁישׁ שְׁלֹשׁ מִדְּרָגוֹת בְּשַׁבָּת,
 וּבְכִלּוֹת הֵן שְׁתֵּי מִדְּרָגוֹת, שְׁתֵּי שַׁבְּתוֹת. וְתוֹכֵן
 הַדְּבָרִים הוּא, דְּהִנֵּה כְּתִיב⁵ וְשִׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 אֶת הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת הַשַּׁבָּת, שֶׁהֵן שְׁתֵּי
 מִדְּרָגוֹת בְּשַׁבָּת. מִדְּרָגָה הָאֲחֵת הִיא הַשַּׁבָּת
 שֵׁישְׁנוֹ מִצַּד עֲצֻמוֹ, שְׁזָהוּ עֲנִין שְׁשַׁבָּת מִקְדָּשָׁא
 וְקִנְיָא⁶, וְעַל זֶה נֶאֱמָר וְשִׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת

הַשַּׁבָּת מִצַּד עֲצֻמָּה נֶאֱמָר וְשִׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת,

עֲצֻמוֹת אוֹר-אֵין-סוֹף עֵצֶם הַמַּהוּת שֶׁל הַקְדוּשׁ-בוֹרֵךְ-הוּא בַּעֲצֻמוֹ
 ה'סוֹכֵב כָּל עֲלָמִין', הָאוֹר הַבְּלִי-גְבוּל, הַמֵּאִיר בְּעוֹלָמוֹת בְּדֶרֶךְ שֶׁל
 'סוֹכֵב' וּמִקְוֵי מִלְמַעְלָה, מְבַלִּי לַהֲתַלְבֵּשׁ בַּפְּנִימִיּוֹת, בְּחִינַת הָאֵין,
 שִׁתְּגַלָּה לְעַתִּיד-לָבֹא וּבִזְמַן זֶה הָאֲתוֹרָה בְּעוֹלָמוֹת וּבַנִּבְרָאִים אֵינָה
 נִיכֶרֶת בְּגִלּוּי. וְעַל זֶה עַל גִּלּוּי הָאֵין-
 סוֹף שִׁיאִיר לְעַתִּיד לְבֹא נֶאֱמָר "אֶת
 שַׁבְּתִיתִי תִשְׁמְרוּ", שְׁבָאָמָת
 שַׁבָּת הוּא בְּחִינַת מִתְּנָה
 שְׁנִתְּנָה לָנוּ מֵה', אֲלָא שִׁכַּחַת אוֹר
 זֶה אֵינוֹ מֵאִיר בְּגִלּוּי רַק שְׁאֲנוֹ
 צְרִיכִים לְשִׁמּוֹר שְׁלֹא יִפְסִידוּ
 אוֹתָהּ חֲסִי-וְשְׁלוֹם עַל-יְדֵי
 אֵיזָה קְלָקוּל וּגְרָמָא בְּנִזְקִין
 הַמוֹנֵעַ גְּלוּי זֶה כו'.
 (ב) וּבִיאוֹר הָעֵנָן בְּפִרְטִיּוֹת
 יוֹתֵר, יוֹבֵן עַל-פִּי הַמְּבָאֵר
 בַּמֵּאֲמָר כְּבוֹד-קְדוּשַׁת
 אֲדֹמוֹר (מְהוֹרֶשׁ"ב)
 נִשְׁמָתוֹ-עֲדָן דְּבוֹר-הַמַּתְחִיל
 הַפּוֹתָה בַּפְּסוֹק הַזֶּה "אֵת שַׁבְּתוֹתֵי
 תִשְׁמְרוּ" דְּשֵׁנָת עֲטֻרָת⁴ שֵׁישׁ
 שְׁלֹשׁ מִדְּרָגוֹת בְּשַׁבָּת,
 וּבְכִלּוֹת הֵן שְׁתֵּי מִדְּרָגוֹת,
 שְׁתֵּי שַׁבְּתוֹת כְּפִי שְׁמִשְׁכִּין וּמִפְרָט.
 וְתוֹכֵן הַדְּבָרִים בַּמֵּאֲמָר זֶה שֶׁל
 הַרְבֵּי הַרְשָׁ"ב הוּא, דְּהִנֵּה כְּתִיב⁵
 כְּתוּב בַּתּוֹרָה וְשִׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 אֶת הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת
 הַשַּׁבָּת, שֶׁהֵן שְׁנֵי הַדְּבָרִים הַשּׁוֹנִים
 הַנּוֹכְחִים בַּפְּסוֹק "וְשִׁמְרוּ... אֵת הַשַּׁבָּת"
 וְלַעֲשׂוֹת אֵת הַשַּׁבָּת" הֵם רִמּוֹ עַל
 שְׁתֵּי מִדְּרָגוֹת בְּשַׁבָּת בַּתּוֹכָהּ
 וּמוֹנָה הַרְחוּנִי. מִדְּרָגָה הָאֲחֵת
 בַּעֲנִיין הַפְּנִימִי שֶׁל הַשַּׁבָּת הִיא
 הַשַּׁבָּת שֵׁישְׁנוֹ מִצַּד עֲצֻמוֹ,
 שְׁזָהוּ עֲנִין שְׁשַׁבָּת מִקְדָּשָׁא
 וְקִנְיָא⁶, כַּמֵּאֲמָר חֲכָמֵינוּ ז"ל
 שֶׁהַשַּׁבָּת מִקְדוּשָׁתָהּ וְעוֹמֶדֶת מִעֲצֻמָּה (לֹא)
 כְּמוֹ הַחֲגִים שֶׁקְבִיעוּתָם עַל פִּי הַיּוֹם
 בַּחֲדוּשׁ וּקְבִיעוּתָם הַחֲדָשִׁים הִיא עַל יְדֵי
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל) וְעַל זֶה עַל קְדוּשַׁת
 הַשַּׁבָּת מִצַּד עֲצֻמָּה נֶאֱמָר וְשִׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת,

(1) פִּרְשָׁתָנוּ כו, ב. (2) פִּרְשָׁתָנוּ ד"ה אֵת שַׁבְּתוֹתֵי - מא, א וְאֵילָךְ. (3) בְּבִיאוֹר הַדְּבָרִים ע"פ אֵת שַׁבְּתוֹתֵי - מד, א. (4) סה"מ עֲטֻרָת ע' תד וְאֵילָךְ. וְרָאָה גַּם ד"ה אֵת שַׁבְּתוֹתֵי ה'ש"ת (סה"מ ה'ש"ת ע' 79 וְאֵילָךְ). (5) תִּשְׁאָ לֹא, טו. (6) בִּיצָה יז, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

במדרגה נעלית כל כך שלמעלה מכל הגדרים של העולמות והנבראים, 44
כִּי-אִם אלא 'עצמות התענוג' נמשכת רק **בְּבַחֲיִנַת מִתְּנָה, עַל-יְדֵי** 45
אַתְּעֵרוּתָא דְלַעֲלִילָא התעוררות מלמעלה, מאלוקות, **מִצַּד עֲצָמָה,** 46
וְעַל זֶה העונג של השבת הנמשך מלמעלה שלא על ידי עבודת האדם 47
נֶאֱמַר⁹ בכתוב **אֲזַ תִּתְעַנֵּג עַל** 48
הָיוֹ, בְּדֶרֶךְ מִמִּילָא לא על ידי 49
עבודה מצד האדם. 50
וְנִמְצָא, שְׂבַכְלָלוֹת באופן כללי 51
יִשְׁנֹן שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת, יש בעניין 52
השבת שני עניינים כלליים **שַׁבָּת** 53
הָאֶחָת עניין אחד בתוכן הרוחני 54
הפנימי של השבת **הִיא הַשַּׁבָּת** 55
שְׂבַכְחִינַת אַתְּעֵרוּתָא-דְלַתְתָּא, 56
התעוררות מלמעלה, מצד האדם, 57
שְׁזָהוּ הָעֲנִין שְׂבָגִי יִשְׂרָאֵל 58
מִמְּשִׁיכִים וְעוֹשִׁים אֶת הַשַּׁבָּת 59
(ועניין זה נרמז בכתוב **לַעֲשׂוֹת אֶת** 60
הַשַּׁבָּת,) **וְשַׁבָּת הַשְּׁנִיָּה הִיא** 61
הַשַּׁבָּת שְׂבַכְחִינַת אַתְּעֵרוּתָא- 62
דְלַעֲלִילָא הנמשכת מלמעלה שלא על 63
ידי עבודת האדם. **אֲלֹא שְׂבָזָה** 64
גּוֹפָא עצמו, בעניין השבת הנמשכת 65
מלמעלה, **יִשְׁנֹן שְׁתֵּי מִדְּרָגוֹת,** 66
מִדְּרָגָה הָאֶחָת הִיא מָה 67
שְׂשַׁבָּת מִקְדָּשָׁא וְקִימָא 68
(שְׁהִיא בְּחִינַת אַתְּעֵרוּתָא- 69
דְלַעֲלִילָא התעוררות מלמעלה 70
שְׂקוּדָם אַתְּעֵרוּתָא-דְלַתְתָּא 71
שלפני ההתעוררות מלמעלה, מצד 72
האדם, היינו התעוררות מלמעלה, 73
מאלוקות, שהאדם אינו גורם ומעורר 74
אותה, אבל לאחר שהאדם מתעורר 75
מלמעלה, בעקבות ה'אתערותא דלעילא' 76
עבודתו פועלת המשכה והוספה בעניין 77
השבת, והיא בחינת "וקראת לשבת 78
עונג" האמורה לעיל, **וּמִדְּרָגָה** 79
הַשְּׁנִיָּה הִיא בְּחִינַת מִתְּנָה 80
טוֹבָה יֵשׁ לִי בְּבֵית גִּנְזִי כו' 81
(שְׁהִיא בְּחִינַת אַתְּעֵרוּתָא- 82
דְלַעֲלִילָא שְׁלִמְעָלָה מֵאַתְּעֵרוּתָא-דְלַעֲלִילָא שְׁנִמְשַׁכְתָּ עַל-יְדֵי 83
הָאַתְּעֵרוּתָא-דְלַתְתָּא ד"לַעֲשׂוֹת אֶת הַשַּׁבָּת," כי זו 'אתערותא 84
דלעילא' ממקור נעלה יותר שבו עבודת האדם לא יכולה להשפיע ולפעול). 85
וּמָה שְׂכָתוֹב "אֶת שַׁבָּתִי תִשְׁמְרוּ," וכאמור כתוב זה מתייחס 86

שְׁצִירִים רַק לְשִׁמּוֹר אֶת הַשַּׁבָּת כשם ששומרים דבר שכבר קיים. 1
וּמִדְּרָגָה הַשְּׁנִיָּה בעניין השבת, עליה נאמר "לעשות את השבת" **הִיא** 2
מָה שְׁנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מִמְּשִׁיכִים את קדושת השבת מלמעלה למטה 3
וְעוֹשִׁים אֶת הַשַּׁבָּת, שְׁעַל זֶה על קדושת השבת הנפעלת ונמשכת על 4
ידי בני ישראל **נֶאֱמַר לַעֲשׂוֹת אֶת** 5
הַשַּׁבָּת, הִינוּ שְׁעַל-יְדֵי 6
עֲבוֹדָתָם מִמְּשִׁיכִים בני ישראל 7
דְּרָגָה נְעִלִית יוֹתֵר בְּשַׁבָּת 8
מאשר זו שקיימת בשבת מצד עצמה, 9
שְׁזָהוּ עֲנִין "וְקִרְאָתָהּ לַשַּׁבָּת 10
עֲנִי"⁷ עונג השבת ומעלתה הנמשך 11
על ידי עבודת האדם, "וקראת". 12
אֲךָ יֵשׁ מִדְּרָגָה נְעִלִית יוֹתֵר 13
בְּשַׁבָּת, מדרגה שלישית, **שְׁאִי-** 14
אֶפְשָׁר לְהִמְשִׁיכָהּ מלמעלה 15
וּלְהַבִּיאָהּ אותה **לִידֵי גִילּוֹי עַל-יְדֵי** 16
עֲבוֹדָה של האדם למטה, **וּבָאָהּ** 17
מִלְּמַעְלָה מהקדוש-ברוך-הוא 18
בְּבַחֲיִנַת מִתְּנָה שאינה בתמורה 19
למעשה של האדם כמו תשלום שכר 20
על עבודה, **וְעַל זֶה** על דרגה נעלית 21
זו בשבת, הדרגה השלישית, **נֶאֱמַר⁸** 22
בְּדַבְרֵי חֻמֵּינוּ ז"ל בגמרא **מִתְּנָה** 23
טוֹבָה יֵשׁ לִי בְּבֵית גִּנְזִי וְשַׁבָּת 24
שְׁמָהּ (וזה לשון הגמרא: "... הנותן 25
מיתנה לחבירו צריך להודיעו, 26
שנאמר: לדעת כי אני ה' מקדשכם. 27
תניא נמי הכי, לדעת כי אני ה' 28
מקדשכם, אמר לו הקדוש-ברוך-הוא 29
למשה, מיתנה טובה יש לי בבית גנזי 30
ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל 31
לך והודיעם"). 32
וממשיך ומבאר את מעלת עניין השבת 33
הנמשך מלמעלה בדרך מיתנה, שלא על 34
ידי עבודת האדם, לגבי עניין השבת 35
שנמשך על ידי עבודת האדם: 36
וְהָעֲנִין בְּזָה, שְׁהִתְעַנֵּג של 37
השבת **שְׁנִמְשַׁךְ** מלמעלה **עַל-יְדֵי** 38
הָעֲבוֹדָה של האדם, שעל כך נאמר 39
"וְקִרְאָתָהּ אֶתָּה, הָאִדָּם לַשַּׁבָּת עֲנִי," הרי זה רק הארה מועטת 40
ומצומצמת **בְּלִבְד מַעְצָמוֹת הַתְּעַנֵּג** כפי שהוא למעלה, **אֲבָל** 41
עֲצָמוֹת הַתְּעַנֵּג היא דרגה נעלית מאד ולכן **אִי-אֶפְשָׁר לְהִמְשִׁיךְ** 42
עַל-יְדֵי עֲבוֹדָה כי עבודת האדם לא יכולה להגיע ולפעול ולהשפיע 43

את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו אני הוי'

ז

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לענין השבת כפי שהיא "מקדשא וקיימא" מצד עצמה, הנה ענין
- 2 השמירה שיש בהמשכה אלוהית מלמעלה למטה שהיא בבחינת
- 3 אתערותא דלעילא שלא באה ונגרמת על ידי עבודת האדם, שפנה
- 4 צריך להיות רק ענין השמירה ולא פעולה של תוספת קדושה.
- 5 וקאי ומכוון על בחינת השבת
- 6 דמקדשא וקיימא, וגם על
- 7 השבת שבבחינת מתנה שבשתי
- 8 בחינות אלו ההמשכה מלמעלה לא
- 9 באה ונמשכת על ידי עבודת האדם,
- 10 כמבואר לעיל.
- 11 ויש לומר, שגם בלקוטי
- 12 תורה במאמר הנזכר לעיל מדובר
- 13 אודות ההמשכה וההתגלות של
- 14 מדרגה השלישית דשבת,
- 15 שהיא בבחינת מתנה
- 16 מלמעלה הנעלית יותר מ'אתערותא
- 17 דלעילא' שעל ידי עבודת האדם,
- 18 כמרומו במבאר בלקוטי
- 19 תורה¹⁰ בפירוש המשך
- 20 הכתוב שלאחר "את שבתותי
- 21 תשמורו" ממשיך הכתוב ואומר
- 22 "ומקדשי תיראו", ועל כך
- 23 מבואר בלקוטי תורה
- 24 ש"מקדשי" קאי מכוון על
- 25 התורה, כי המקדש שלמטה
- 26 בית המקדש הגשמי הוא מעשה
- 27 ידי האדם למטה, שלמה
- 28 המלך בנה אותו, אבל התורה
- 29 היא מקדשו של הקדוש-
- 30 ברוך-הוא ממש כו', כפי
- 31 שממשיך ומבאר.
- 32 והענין בזה, דהנה, גם
- 33 מדרגה השלישית דשבת,
- 34 הנעלית ביותר, בחינת 'מתנה' שענינה
- 35 התגלות התענוג העצמי, כמבואר לעיל,
- 36 עם היותה מדרגה נעלית
- 37 שתתגלה לעתיד-לבא וכעת היא
- 38 בהעלם, הרי מעין זה נמשך
- 39 בכל שבת גם עכשיו בזמן הזה
- 40 כמו שתי השבתות שישנן בכל שבת (ו"שמרו" ו"לעשות" שיש

- 41 בהם 'מעין' הגילוי שהיה לעתיד לבוא). וכשם ששתי השבתות
- 42 שבכל שבת הם ליל שבת שהוא בחינת "שבת תתאה" ויום שבת
- 43 שהוא בחינת "שבת עלאה", כמו-כן מדרגה השלישית דשבת
- 44 הנעלית יותר משתי הדרגות האמורות הוא ענין סעודה שלישית
- 45 שבמנחת שבת, שבה נאמר
- 46 "היום לא"¹¹, בענין ירידת המן,
- 47 נאמר בפרשת בשלח "ויאמר משה
- 48 אכלוהו היום, כי שבת היום לה", היום
- 49 לא תמצאוהו בשדה", ושלוש פעמים
- 50 "היום" שבכתוב הוא רמז לשלוש
- 51 סעודות בשבת, וכיוון שסעודה
- 52 שלישית נרמזת בכתוב "היום לא",
- 53 לשון שלילה המורה על ענין נעלה
- 54 שאין בו מושג, הרי זה רמז לכך
- 55 שסעודה שלישית נעלית משתי
- 56 הסעודות הקודמות, הינו, שאין זה
- 57 באופן שבאתערותא דלתתא
- 58 אתערותא דלעילא, ההתעוררות
- 59 מלמטה גורמת התעוררות מלמעלה
- 60 אלא בבחינת אתערותא-
- 61 דלעילא מצד עצמה¹²
- 62 שנמשכת ממקור נעלה ש'אתערותא
- 63 דלתתא' לא מגעת לשם.
- 64 וזהו גם הטעם שבסעודה
- 65 שלישית לא צריך להיות ענין
- 66 של אכילה ושתיה כבשאר
- 67 הסעודות דשבת¹³, ועד שיש
- 68 דעות שיוצאים ידי-חובה
- 69 באמירת דברי תורה¹⁴, מבלי
- 70 לאכול ולשתות, כי סעודה שלישית
- 71 נרמזת בכתוב בלשון "היום לא"
- 72 להיותה¹⁵ כיוון שהסעודה
- 73 השלישית היא מעין עולם הבא
- 74 שאין בו לא אכילה ולא
- 75 שתייה¹⁶. כמאמר חכמינו ז"ל,
- 76 "העולם הבא אין בו לא אכילה ולא
- 77 שתייה ולא פריה ורביה ולא משא ומתן
- 78 ולא קנאה ולא שנאה ולא תחרות אלא
- 79 צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם
- 80 ונהנים מזיו השכינה".

(10) פרשתנו שם (מג, א. 11) בשלח טז, כה. שבת קיז, ב. 12) סה"מ עטר"ת שם (ע' תיא). וראה גם סה"מ ה'ש"ת שם (ע' 86 ואילך). 13) ראה שו"ע או"ח סרצ"א ס"ה. שו"ע אדה"ז שם ס"ז. 14) ראה מטה אפרים סתקצ"ז ס"ד. 15) ראה ב"ח או"ח סרצ"א. אוה"ת בשלח ע' תרכא. ע' תרלא. המשך תער"ב ח"ב ע' א'קכו ואילך. לקו"ש חכ"א ע' 84 ואילך. וש"נ. 16) ברכות יז, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְעַל-פִּי־זֶה יֵשׁ לֵאמֹר, שֶׁ"מִקְדָּשִׁי תִירָאוּ" דְּקָאֵי הַמְכוּזֵּן עַל
2 תוֹרָה (כַּנֶּ"ל שֶׁהַתּוֹרָה בָּאָה מִלְמַעְלָה וְלֹא עַל יְדֵי עֲבוּדַת הָאָדָם), קָשׁוּר
3 עִם סְעוּדָה שְׁלִישִׁית, שֶׁהִיא מִדְּרָגָה הַשְּׁלִישִׁית דְּשִׁבְתָּ שֶׁהִיא
4 בְּבַחֲנִית מִתְּנָה הַבָּאָה מִלְמַעְלָה עַל יְדֵי 'אַתְעוּרָתָא דִּלְתַּתָּא' מִצַּד הָאָדָם.
5 וְזֶהוּ גַם הַבִּיאוּר עַל פִּי פְּנִימִיּוֹת
6 הָעֲנִינִים מֵה שְׁמִסִּים בְּפִתּוֹב 1 שֶׁ"מִקְדָּשִׁי תִירָאוּ" דְּקָאֵי עַל תוֹרָה (כַּנֶּ"ל), קָשׁוּר
7 לְאַחַר "אַת שְׁבִתוֹתֵי תִשְׁמְרוּ וּמִקְדָּשִׁי 2 עִם סְעוּדָה שְׁלִישִׁית, שֶׁהִיא מִדְּרָגָה הַשְּׁלִישִׁית
8 תִירָאוּ": אֲנִי הָיִי, וּפִירָשׁ 3 דְּשִׁבְתָּ שֶׁהִיא בְּבַחֲנִית מִתְּנָה.
9 רִשִׁי: נֶאֱמָן לְשִׁלֵּם שָׂכָר.
10 וְהַעֲנִין בְּזָה, דְּהִנֵּה הַכּוֹנֵה 4 וְזֶהוּ גַם מֵה שְׁמִסִּים בְּפִתּוֹב: אֲנִי הָיִי, וּפִירָשׁ
11 בְּעֵנִין הַשָּׂכָר עַל שְׁמִירַת הַשֶּׁבֶת 5 רִשִׁי: "נֶאֱמָן לְשִׁלֵּם שָׂכָר. וְהַעֲנִין בְּזָה,
12 וְעַל מוֹרָא הַמְקָדָשׁ, וְעַל לִימּוּד הַתּוֹרָה 6 דְּהִנֵּה הַכּוֹנֵה בְּעֵנִין הַשָּׂכָר הִיא (לֹא רַק כְּפִשְׁטוֹ,
13 וְקִוִּים הַמְצוּת, הִיא (לֹא רַק לְשָׂכָר 7 אֱלֹא) לְאַמְתִּית עֵנִין הַשָּׂכָר, שֶׁזֶּהוּ שְׂאֲמָרוֹ
14 כְּפִשְׁטוֹ, אֱלֹא) לְאַמְתִּית עֵנִין 8 חִז"ל¹⁷ שָׂכָר מְצוּה מְצוּה, כְּמִבְאָר ב'לְקוּטִי
15 הַשָּׂכָר, שֶׁזֶּהוּ שְׂאֲמָרוֹ חִז"ל¹⁷ 9 תוֹרָה¹⁸ שֶׁהַמְצוּה עֲצֻמָּה הִיא הַשָּׂכָר, כִּי עֵיקַר
16 בְּפִרְקֵי אֲבוֹת שָׂכָר מְצוּה מְצוּה, 10 הַמְצוּה הִיא בְּטוֹל הַיֵּשׁ לְאִין, וְזֶה עֲצֻמּוֹ הִיא
17 כְּמִבְאָר ב'לְקוּטִי תוֹרָה¹⁸ 11 הַשָּׂכָר שֶׁל הַמְצוּה, אֱלֹא שֶׁהַשָּׂכָר הִיא גְּלוּי הָאִין
18 בְּפִירוּשׁ דְּבִרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל אֵלֶּה, "שָׂכָר 12 הָאֱמִתִּי כו'. וְהִנֵּנוּ, שֶׁעַל-יְדֵי קִיּוֹם הַמְצוּת נַעֲשֶׂה
19 מְצוּה, מְצוּה" שֶׁהַמְצוּה עֲצֻמָּה 13 הַחֲבוּר (מְצוּה, מְלִשׁוֹן צְוֹתָא וְחֲבוּר¹⁹) עִם
20 הִיא הַשָּׂכָר שֶׁהָאָדָם זֹכֵה לוֹ עַל יְדֵי 14 בְּחִינַת 'אֲנִי' (אוֹתִיּוֹת 'אִין'²⁰), בְּחִינַת הָעֲצֻמּוֹת,
21 קִיּוֹם הַמְצוּה, כִּי עֵיקַר הַמְצוּה 15 שֶׁלְמַעְלָה גַם מִבְּחִינַת 'סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין'. וְעַל-
22 הִיא בְּטוֹל הַיֵּשׁ הַיִּישׁוּת וְהַמְצִיאוֹת 16 פִּי־זֶה יוֹכֵן גַם שֶׁהַעֲנִין דִּי־אֲנִי הָיִי, נֶאֱמָן לְשִׁלֵּם
23 שֶׁל הָאָדָם לְאִין הָאֱלֹקִי, עַל יְדֵי 17 שָׂכָר, נֶאֱמָר גַם בְּרִישׁ פְּרִשְׁתָּ וְאַרְאָ גִּבִּי הָאֲבוֹת,
24 מִלּוּי רִצּוֹן וְרִצּוֹן ה', וְזֶה עֲצֻמּוֹ 18 וְלִכְאוּרָה, כִּינּוּן שֶׁעֲבוּדָה עַל-מִנְתָּ לְקַבֵּל פָּרֶס הִיא
25 הַבִּיטוּל לְאִלּוּקוֹת שֶׁעַל יְדֵי קִיּוֹם 19 מִדְּרָגָה פְּחוּתָה, מֵה שִׁיף עֵנִין זֶה אֲצֵל הָאֲבוֹת.
26 הַמְצוּה הִיא הַשָּׂכָר שֶׁל 20 אֵף הַעֲנִין הִיא, שֶׁהַכּוֹנֵה הִיא לְאַמְתִּית עֵנִין
27 הַמְצוּה, אֱלֹא שֶׁהַשָּׂכָר הִיא 21 הַשָּׂכָר, שָׂכָר מְצוּה מְצוּה, שֶׁהִיא עֵנִין הַצְּוֹתָא
28 גְּלוּי הָאִין הָאֱמִתִּי כו' הָאֱלֹקוֹת 22 וְחֲבוּר עִם בְּחִינַת 'אֲנִי', בְּחִינַת הָעֲצֻמּוֹת]. וְהִרִי
29 שֶׁלְמַעְלָה מְכַל הַגְּדֵרָה שֶׁל מְצִיאוֹת 23 אֲמִתִּית עֵנִין הַשָּׂכָר שִׁתְּגַלֶּה לְעִתִּיד-לְבָא²¹,
30 יֵישׁ. וְהִנֵּנוּ, שֶׁעַל-יְדֵי קִיּוֹם 24 וּבְפִרְט בְּאֵלֶּף הַשְּׁבִיעִי²², הִיא מִבְּחִינָה שְׂאִי-
31 הַמְצוּת נַעֲשֶׂה הַחֲבוּר שֶׁל הָאָדָם 25 אֶפְשָׁר לְהַמְשִׁיף עַל-יְדֵי עֲבוּדָה, אֱלֹא יוֹמָשָׁף
32 מְקִיִּים הַמְצוּה (מְצוּה, מְלִשׁוֹן 26 וְיִתְגַּלֶּה מִלְמַעְלָה בְּבַחֲנִית מִתְּנָה.
33 צְוֹתָא וְחֲבוּר¹⁹) עִם בְּחִינַת 27 ג) וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף בְּזָה עַל-פִּי
34 'אֲנִי' הַקְּדוּשָׁה-בִּירוּךְ הִיא בְּעֲצֻמּוֹ 28 תוֹרָה²³ בְּפִירוּשׁ "אֲנִי הָיִי", שֶׁ"אֲנִי"
35 (וְ"אֲנִי" הִיא אוֹתִיּוֹת 'אִין'²⁰), 29 דְּהִנֵּנוּ עֲצֻמּוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ, הִיא מִמֶּשׁ הָיִי, שֶׁהִיא
36 בְּחִינַת הָעֲצֻמּוֹת עֲצֻמּוֹת וּמִהוּתוֹ 30 מֵה שְׁנִמְשָׁף לְהִיּוֹת 'מִמֶּלֶא כָּל עֲלָמִין', וְכוּלָּא
37 שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בִּירוּךְ הִיא בְּעֲצֻמּוֹ, 31 רִמְקוּף' מִלְמַעְלָה, אֲבָל 'עֲצֻמּוֹתוֹ' הִיא
38 שֶׁלְמַעְלָה גַם מִבְּחִינַת 'סוֹבֵב 32 עֲלָמִין' הָאוֹר הָאֱלֹקִי הַכְּלִי-
39 כָּל עֲלָמִין' הָאוֹר הָאֱלֹקִי הַכְּלִי- 33 אֶפְשָׁר לְהַמְשִׁיף עַל-יְדֵי עֲבוּדָה, אֱלֹא יוֹמָשָׁף
40 גְּבוּל הַמַּאֲוִיר בְּעוֹלָמוֹת בְּדֶרֶךְ 'סוֹבֵב' 34 עֲלָמִין, וּפּוֹלָא חֵד כְּלוּמָר, מְבוּאָר לְעִיל שְׁבוּיִם הַשֶּׁבֶת יֵשׁ עֲלֵיָהּ שֶׁל
41 רִמְקוּף' מִלְמַעְלָה, אֲבָל 'עֲצֻמּוֹתוֹ' הִיא 35 עֲלָמִין, וּפּוֹלָא חֵד כְּלוּמָר, מְבוּאָר לְעִיל שְׁבוּיִם הַשֶּׁבֶת יֵשׁ עֲלֵיָהּ שֶׁל
42 לְמַעְלָה מִהַעוֹלָמוֹת לְגַמְרִי, וְעַל יְדֵי קִיּוֹם מְצוּה הָאָדָם מִתְּחַבֵּר עִם 'עֲצֻמּוֹתוֹ'.

(17) אבות פ"ד מ"ב. (18) פרשתנו מב, ב ואילך. (19) לקו"ת בחוקותי מה, ג. סה"מ תרח"ץ ע' נב. וש"נ. (20) לקו"ת פרשתנו
מד, ד. (21) ראה לקו"ת שם מב, א. (22) ראה תניא פל"י בהגהה. (23) שם מג, א. מד, ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 'ממלא כל עלמין' הוא 'פולא חד' הכול אחד, עניין אחד ממש,
45 עם "אני" שהוא עצמותו יתברך, והינו שדוקא על-ידי
46 העבודה הרוחנית של האדם במקום ההעלם וההסתר (מצד
47 בחינת 'ממלא כל עלמין' שהיא הארה מוגבלת ומצומצמת)
48 'לוקחים' ומתחברים ומתאחדים
49 עם בחינת "אני", עצמותו
50 יתברך.
51 ועל-פי-זה יש לבאר הטעם
52 שדוקא מאמר חסידות זה
53 ב'לקוטי-תורה' (וכן המאמר
54 בדבור-המתחיל הפותח הנה של
55 כבוד-קדושת אדמו"ר הרבי
56 הרש"ב נשמתו-עדן הנ"ל,
57 ועל-דרך-זה שאר הדושים
58 בדבור-המתחיל הזה) הוא
59 על הפסוק את שבתתי גו'
60 שבפרשת בהר דוקא, אף
61 שפסוק זה נאמר כבר לפני
62 זה בפרשת קדושים²⁵, כפי
63 שממשיך ומבאר.
64 והענין בזה²⁶, דהנה החלוק
65 ההבדל שבין שני פסוקים
66 הנ"ל הפסוק בפרשת קדושים
67 והפסוק בפרשת בהר הוא
68 שהפסוק שבפרשת קדושים
69 קאי עומד, עוסק בעבודת
70 הצדיקים, הינו כפי שבני
71 ישראל הם במעמד ומצב
72 ד"קדושים תהיו" שהוא שם
73 הפרשה, מה-שאין-כן הפסוק
74 שבפרשת בהר, קאי מכון על
75 עבודת התשובה שהיא עבודת
76 ה' של האדם במעמד ומצב של
77 העלם והסתר כו', כפירוש
78 רש"י שפסוק זה קאי מכון
79 על הנמכר לנכרי ("שלא
80 יאמר הואיל ורבי האדון הנכרי
81 של העבר היהודי מחלל שבת,
82 אף אני כמותו"), שזהו
83 קלות המעמד ומצב דומן
84 הגלות, שהוא בבחינת
85 "לעבדים ולשפחות נמכרנו"²⁷ ולכן בדרך כלל עבודת ה' בזמן
86 הגלות היא עבודת התשובה. וזהו הטעם לכך שדושים מאמרי החסידות

1 העולמות לבחינת 'סובב כל עלמין', אך לאמיתו של דבר ההמשכה היא
2 מ'עצמותו' ולכן לאחר שהכתוב אומר תחילה 'את שבתותי תשמורו' ואחר כך
3 'את מקדשי תיראו', הסיום הוא "אני הוי'" והכוונה על עצמותו, ובעומק
4 ובפנימיות הדברים הכול אחד כי הוי' עצמו, "ממש הוי'" יורד ונמשך לא רק
5 ל'סובב כל עלמין', האור הבלי-גבול
6 שלמעלה מעולמות אלא ב'ממלא כל
7 עלמין' האור המצומצם לפי ערך
8 העולמות ומתלבש בהם בפנימיות
9 (ובלשון המאמר ב'לקוטי תורה': "...
10 ושבת הוא העליות בבחינת 'סובב כל
11 עלמין', ולכן אמר עם היות דשבתותי
12 תשמרו שהוא עליות בבחינת 'סובב כל
13 עלמין', עם כל זה 'מקדשי תיראו אני
14 הוי' פירוש, אני הוא עצמותו יתברך
15 הוא ממש הוי' שהוא מה שנמשך
16 להיות 'ממלא כל עלמין' ביו"ד נבאר
17 העולם הבא כו' וכולא חד").
18 וממשיך ומבאר את עניין המשכת "אני
19 הוי'", המשכת עצמותו ית' לדרת
20 לבחינת 'ממלא כל עלמין':
21 והענין בזה, דהנה בחינת
22 'ממלא כל עלמין' האור
23 המתלבש בעולמות ובנבראים
24 בהתלבשות פנימית, כאמור לעיל,
25 הוא כמאמר רבותינו ז"ל²⁴
26 מה הנשמה ממלאה את
27 הגוף, כך הקדוש-ברוך-הוא
28 ממלא את העולם, והינו,
29 הדמיון בין התלבשות הנשמה בגוף
30 להתלבשות האלקות בעולמות הוא
31 דכשם שחיות הנשמה
32 המלוכשת בגוף נמשכת בכל
33 אברי הגוף, ויורדת ומתלבשת גם
34 באברים הנחותים ביותר שיש בהם
35 חיות מועטת ומצומצמת, גם בעקב
36 שברגל, וגם בצפרנים כו',
37 כמו-כן גם בחינת האלקות
38 המצומצמת הנקראת 'ממלא כל
39 עלמין' נמשכת גם במקום
40 של העלם והסתר שאין בו גילוי
41 אלקות כלל ומצננד ואפילו מתננד
42 לאלוקות כו'. ואף-על-פי-כן, למרות שאור ה' ממלא כל עלמין נמשך
43 להאיר במקומות הכי נחותים מבחינת רוחנית, מה שנמשך למטה להיות

(24) ויק"ר פ"ד, ח. מדרש תהלים קג, א. וראה ברכות י, א. (25) יט, ל. (26) ראה גם בשיחה שלפני המאמר (תורת מנחם - התועודיות חמ"ג ע' 313). (27) לשון הכתוב - אסתר ז, ד.

שבת פרשת בהר, כ"ף אייר, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הנ"ל, שבהם נתבאר מעלת הגלוי דלעתיד-לבא התגלות
2 האלויות בימות המשיח שייומשן מלמעלה למטה בבחינת מתנה
3 ולא על ידי עבודת האדם, נאמרו על הפסוק שבפרשת בהר
4 דוקא, כי כדי לבא להגיע ולזכות לגילויים האלוניים היותר
5 נעלים דלעתיד-לבא, הרי זה
6 לא על-ידי עבודת הצדיקים, שדרושים הנ"ל, שבהם נתבאר מעלת הגלוי
7 אלא דוקא על-ידי העבודה דלעתיד-לבא שייומשן מלמעלה בבחינת מתנה,
8 שמתוך ההעלם וההסתרה שהיא
9 עבודת התשובה. ועל-דרך
10 שפלות ענין הגאולה
11 העתידה קשור עם עבודת
12 התשובה דוקא, כמאמר²⁸
13 הזוהר שובא ומבואר בחסידות
14 משיח אתא לאתבא צדיקא
15 בתיובבא, בא להשיב צדיקים
16 בתשובה, שבענין זה מודגש לא
17 רק שיהיו לעתיד לבוא שתי
18 המעלות צדיקים ובעלי-
19 תשובה (שהרי יש מעלה
20 בעבודת הצדיקים גם לגבי
21 תשובה שלמה ולכן המצב
22 המושלם הוא כאשר יש גם את עבודת
23 הצדיקים וגם את עבודת התשובה, כי
24 בכל אחת מהשתיים יש מעלה ויתרון
25 לגבי השניה), דאם כן, כי אם
26 הכוונה היתה רק לומר שלעתיד לבוא
27 יהיו שני הדברים, הוה-ליה-
28 למימר היה לו לומר שמשית
29 יפעל שגם בעלי-תשובה יהיו
30 צדיקים וכך יהיו להם שתי המעלות,
31 אלא ההדגשה בזה היא על
32 מעלת התשובה דוקא, וכנ"ל
33 שדוקא על-ידי העבודה
34 במקום ההעלם וההסתרה
35 'לוקחים' ומתאחדים עם בחינת
36 "אני", עצמותו יתברך.
37 (ד) ויש לקשר זה עם פסח
38 שני' ול"ג בעומר
39 שקביעותם (בשנה זו שנת
40 תשכ"ה בה נאמר מאמר זה)
41 בשבוע דפרשת בהר,
42 והעליה שלהם ("ויכלו")
- מלשון סיום ושלמות) היא ביום השבת פרשת בהר, כיון
ששניהם ('פסח שני' ול"ג בעומר) שכימים לענין
התשובה שעל ידה נפעל החיבור של עבודת האדם למטה עם הקב"ה
עצמו, כמבואר לעיל, כפי שממשיך ומפרט.
דהנה, 'פסח שני' בא בגלל
ה"אנשים אשר היו טמאים
לנפש אדם"³⁰ ולא יכלו להקריב
את קרבן הפסח במועדו ובקשו תיקון
ותשובה על כך, והרי פללות
הענין דטומאת מת שמושם כך
לא יכלו אותם אנשים להקריב את
הפסח במועדו בא מצד חטא
עץ-הדעת³¹ שבגללו נגזרה מיתה
בעולם, ו'פסח שני' שהוא
התקון על זה לדבר שנגרם
מהטומאה, הוא ענין התשובה.
ועל-דרך-זה ל"ג בעומר, יום
ההילולא יום הסתלקותו וציוה
לשמוח בו דרבי שמעון בר
יוחאי³², גם הוא קשור בענין
התשובה, דהנה ידוע³³ בתורת
החסידות שענינו של רבי
שמעון בר יוחאי הוא החבור
של פנימיות החלק הנסתר של
התורה עם גליא החלק הגלוי
דתורה, והרי גלוי פנימיות
התורה בא על-ידי ענין של
שכירה (צוברא-כנקיט) שכירת
הלב, תחושת שפלות), כידוע
פתגם כבוד-קדושת אדמו"ר
(מהורש"ב) נשמתו-עדן³⁴
לגבי התוספת הגדולה בהתגלות
מעיינות תורת החסידות על ידי
אדמו"ר הזקן דווקא לאחר גאולתו
ממאסרו בענין הזית הזה
בשפותשין אותו מוציא

(28) ראה לקו"ת שמע"צ צב, ב. שה"ש נ, סע"ב. וראה זח"ג קנב, ב. (29) בראשית ב, א. וראה לקו"ת פרשתנו מב, ג.
(30) בהעלותך ט, ו ואילך. (31) ראה במדבר פכ"ג, יג. (32) ראה זח"ג רצו, ב. פרי עץ חיים שער ספירת העומר פ"ז.
(33) המשך חייב אדם לברך תרל"ח פכ"ה (סה"מ תרל"ח ע' קנב). (34) ספר השיחות תורת שלום ע' 26.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁמֹנֶה³⁵, וּכְתִישֵׁת הַזֵּית הוּא עֲנֵן "לֵב נִשְׁכָּר" 1
 2 (כְּמִבְּאָר בְּדִרוּשֵׁי מֵאֲמֵרֵי הַחֲסִידוֹת פֶּרֶשֶׁת בְּהַעֲלֵתָּהּ, הַמְבָאֵרִים אֵת 2
 3 עֲנֵין הַדִּלְקַת הַמְנוּרָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ 3
 4 וּבְדִרוּשֵׁי חֲנוּכָּה³⁶ הַמְבָאֵרִים אֵת 4
 5 נֶס פֶּךְ הַשֶּׁמֶן), שְׁזָהוּ עֲנֵן 5
 6 הַתְּשׁוּבָה עֲלֵיו וִיתְרוֹן עֲבֹדַת ה' 6
 7 מִתּוֹךְ תַּחֲוָשָׁה שֶׁל שִׁבְרוֹן לֵב וּשְׁפִלוּת. 7
 8 וְזָהוּ הַקָּשֶׁר דִּפְסָח שְׁנִי 8
 9 וְלִ"ג בְּעוֹמֶר לִפְרֹשֶׁת בְּהָר 9
 10 (כְּמוֹבָא פְעִמִּים רַבּוֹת בְּדַבְרֵי הַרְבֵּי שָׁנָה 10
 11 הַחֲגִים וְהַמוֹעֲדִים שֶׁקִּבְּעוּתָם הִיא לִפִּי 11
 12 יְמֵי הַחֹדֶשׁ קְשׁוּרִים לִפְרֹשֶׁת הַשְּׁבוּעָה 12
 13 בָּהֶם חָל הַחֹג וְהַמוֹעֵד), שְׁעֵל־יְדֵי 13
 14 הַתְּשׁוּבָה דִּפְסָח שְׁנִי וְלִ"ג 14
 15 בְּעוֹמֶר, בָּאִים לְאַמְתִּית הַשָּׁכָר 15
 16 עַל קִיּוֹם הַמְּצוּטָה, "אֲנִי הוֹי", 16
 17 נֶאֱמָן לְשֹׁלֵם שָׁכָר, שְׁהוּא 17
 18 עֲנֵן הַחֲבוּר שֶׁל הָאָדָם הַעוֹסֵק 18
 19 בְּתוֹרָה וּמְצוּטָה עִם בַּחֲיִנַּת "אֲנִי", 19
 20 "עֲצֻמוֹתוֹ" שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא 20
 21 שְׁזָהוּ בַּחֲנִינָה נְעִלִית זוֹ בְּאִלּוּקוֹת מָה 21
 22 שְׁיוּמָשׁוּף וִיתְגַּלָּה לְעֵתִיד-לְבָא 22
 23 בְּבַחֲנִינָה מִתְנָה, בַּחֲנִינָה 23
 24 הַשְּׁלִישִׁית דִּשְׁבֶּת (אֵת שַׁבְּתָתִי 24
 25 תִּשְׁמְרוּ), כְּמִבְּאָר לְעִיל, שְׁזָהוּ 25
 26 גַּם הָעֲנֵן דִּ"מִּקְדָּשִׁי תִירָאוּ", 26
 27 דְּקָאֵי עַל הַתּוֹרָה, כְּנָ"ל, 27
 28 וְכְּמִבְּאָר בְּמֵאֲמֵר זֶה בִּלְקוּטֵי תוֹרָה: 28
 29 "... הַמִּקְדָּשׁ שֶׁלֹּמָה הוּא מַעֲשֵׂה יְדֵי הָאָדָם שֶׁלֹּמָה הַמֶּלֶךְ בָּנָה אוֹתוֹ, אֲבָל 29
 30 הַתּוֹרָה הִיא מִקְדָּשׁוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מִמֶּשׁ וְכְּמֵאֲמֵר רַבּוֹתֵינוּ דו"ל 30

(35) ראה מנחות נג, סע"ב. שמו"ר ר"פ תצוה. (36) ראה לקו"ת בהעלותך לה, ב. וראה גם שערי אורה לה, ב. לט, א. (37) סידור שער הל"ג בעומר דש, א.

המשך ביאור למס' בכורות ליום רביעי עמ' א

- 1 מוֹמִין שֶׁבִּגְנוֹף אֲמֹר דּוֹקִין שְׁבָעִין. 1
 2 הַגְּמָרָא מְבִיאָה רֵאשִׁיָּה מְבִרִייתָא לְבִיאוֹר זֶה בְּמַחְלֻקַּת רַבִּי מֵאִיר 2
 3 וְרַבִּי יְהוּדָה: תֵּנִי נָמִי הָכִי בְּבִיאוֹר מַחְלֻקַּת רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי 3
 4 יְהוּדָה, הַשּׁוֹחֵט אֵת הַכֶּבֶד וּמֵרָאָה אֵת מוֹמִיו לְמוֹמַחָה רַק 4
 5 לֵאחֹר הַשְּׁחִיטָה, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בְּדוֹקִין שְׁבָעִין, אֲסוּר 5
 6 לֵאכֹל, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִשְׁתַּנִּין וְאֵף שֶׁנִּרְאָה לְמוֹמַחָה עֵתָה כְּמוֹם 6
 7 קְבוּעַ, יֵשׁ לַחֲשׂוֹשׁ שְׁהִיָּה מוֹם עוֹבֵר בְּשַׁעַת הַשְּׁחִיטָה. בְּמוֹמִין 7
 8 שֶׁבִּגְנוֹף מוֹתֵר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין מִשְׁתַּנִּין. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, אַחֲרֵי זֶה 8
 9 וְאַחֲרֵי זֶה – בֵּין בְּדוֹקִין שְׁבָעִין וּבֵין בְּמוֹמִים שֶׁבִּגְנוֹף אֲסוּר, מִפְּנֵי 9
- 10 שֶׁהֵן מִשְׁתַּנִּין. תַּמְהָה הַגְּמָרָא וּבִכְךָ בָּאָה לְבִיאוֹר הָרֵאשִׁיָּה 10
 11 מְבִרִייתָא זוֹ: מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִשְׁתַּנִּין סְלֵקָא דְעֵתָהּ, הִרִי מוֹמִין 11
 12 שֶׁבִּגְנוֹף מִי מִשְׁתַּנִּין, וְהֵלָא פְּשׁוּט שְׁאֵין שֶׁנִּקְצָצָה אוּ יֵד שֶׁנִּשְׁבְּרָה 12
 13 אֵינָם מִשְׁתַּנִּים מִחֻמַּת הַשְּׁחִיטָה. מִיִּשְׁבֶּת הַגְּמָרָא: אֲלֵא כּוּנֵת רַבִּי 13
 14 מֵאִיר הִיא, שְׁגוֹר בְּמוֹמִים שֶׁבִּגְנוֹף מִפְּנֵי דּוֹקִין שְׁבָעִין מִשְׁתַּנִּין, 14
 15 וְכִבְיָאוֹר שֶׁל רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה, שֶׁנִּחְלַקוּ רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה אִם 15
 16 גּוֹזְרִים גּוֹזֵרָה זֶה. 16
 17 הַגְּמָרָא מְבִיאָה שֶׁאֵף מִלְּשׁוֹנוֹ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר בְּמִשְׁנֵתֵינוּ מְדוּיָק 17
 18 כִּבְיָאוֹר שֶׁל רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה: אָמַר רַב נְחֻמִּי בַּר יִצְחָק, 18

בס"ד. שיחת* יום א', י"ד אייר, פסח שני, ה'תשכ"ה.

- בכינוס העשירי דנשי ובנות חב"ד תחיינה -

- 1 א. התכנסות של בני-ישראל, כמו כל דבר שמתרחש וקורה עם בני-ישראל, הרי זה בודאי בהשגחה
- 2 פרטית¹ - שיש בה משמעות, ויש בזה לימוד: מדוע נפגשים במקום זה ובזמן זה.
- 3 ב. עומדים אנו בפסח-שני. אודות יום זה ישנו סיפור שלם בתורה² - ומזמן הסיפור והלאה, בכל
- 4 שנה בי"ד אייר, נזכרים במאורע זה, כפי שמסופר בתורה על-ידי משה רבינו. התורה היא נצחית³, וניתנה
- 5 על מנת לקרותה וללומדה מידי שנה - בכל תקופותיה, ובכל מקום שבו יהודי נמצא. מזה מובן, שסיפור
- 6 זה שניתן בתורה מכיל הוראה ולימוד⁴ המתאים לבני-ישראל, אנשים ונשים, הנמצאים במקום זה בזמן
- 7 זה.
- 8 מובן מעצמו, שכיון שהמאורע הנ"ל מסופר בתורה - הרי בודאי כך אירע בדיוק ככל הפרטים
- 9 המתוארים בתורה. אבל התורה אינה ספר מעשיות! כשהתורה מספרת סיפור - יש בו משמעות ולימוד
- 10 עמוקים לכל יהודי. ולכן, ככל שלומדים יותר תורה - משיגים בעומק יותר ומפיקים יותר לימודים
- 11 והוראות - הן לעצמו, הן ביחס להנהגה עם הזולת, וכמו כן - כיצד לנהוג עם הסביבה שבה נמצאים.
- 12 כל זה כלול ונובע מסיפור קצר בתורה. אך להיותה תורת ה', מהקדוש-ברוך-הוא, אין פלא שסיפור
- 13 קצר ביותר, שנמסר בפסוקים אחדים בלבד, יכול להכיל עשרות ומאות ואלפי הוראות; וככל שכבר למדו
- 14 ועוד ילמדו מזה - ישאר עדיין מה ללמוד וללמוד עד סוף כל הדורות.
- 15 כן הוא גם בנוגע לסיפור דפסח-שני. בנוסף לכל ההוראות מהסיפור שנתבארו בעבר וגם לאחרונה -
- 16 הנה התעמקות ראויה בסיפור, תגלה הוראות חדשות בהתאם לזמננו זה ולמקומנו זה. הוראות אלו ניתן
- 17 למצוא על-ידי שיתבונונו היטב במאורע, כפי שאירע בשעתו.
- 18 ג. מה הביא לפסח-שני? כאשר בני ישראל יצאו ממצרים והיו צריכים לחגוג פסח במדבר, היה אחד
- 19 התנאים, שהקרבת קרבן-פסח ועריכת הסדר לכל פרטיו יכולה להיות רק על-ידי מי שאינו טמא, איש
- 20 טהור⁵.
- 21 ואז, בפסח הראשון במדבר, באו למשה רבינו כמה יהודים ושאלו: "אנחנו טמאים לנפש אדם"⁶ -
- 22 היות שלא היו יכולים להיטהר לזמן המיועד, כפי שנדרש על-פי דין, "למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן
- 23 ה'?"⁶ - מדוע תגרע מאיתנו האפשרות להקריב את הקרבן שהקדוש-ברוך-הוא רוצה שבני ישראל יקריבו
- 24 "במועדו בתוך בני ישראל"?
- 25 טענה זו הביאה לכך, שמשה הבטיחם לשאול את הקדוש-ברוך-הוא מה להשיב להם, והקדוש-ברוך-
- 26 הוא אמר, שמכאן ולהבא - אלו שיהיו בלתי-טהורים, ולא יוכלו להקריב קרבן פסח במועדו, נקבע עבורם
- 27 זמן הקרבת קרבן פסח חודש אחרי פסח - י"ד אייר - וזהו היום של פסח-שני.
- 28 ומאז, כמדובר לעיל, חוגגים פסח-שני בכל שנה בי"ד אייר - עד שאפילו בזמננו, לאחר
- 29 שבית-המקדש נחרב ואי אפשר להקריב קרבן, מציינים זאת בכך שאין אומרים תחנון ביום זה⁷, ובכך
- 30 שיום זה הוא חגיגי יותר ("מער יום-טוב'דיק") משאר ימות השנה.
- 31 עד כאן תוכן הסיפור בקיצור.

(4) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. זח"ג נג, ב.
 (5) פסחים רפ"ט. רמב"ם הל' ק"פ פ"א ה"ב. רפ"ה.
 (6) בהעלותך שם, ז.
 (7) סידור אדה"ז (לפני למנצח גו' יענך). השלמה לשו"ע
 אדה"ז או"ח סקל"א ס"ט.

(* הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש). במהדורא זו
 ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.
 (1) ראה בארוכה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות
 סקע"ט ואילך. וש"נ.
 (2) בהעלותך ט, ו ואילך.
 (3) ראה תניא רפ"ז. ובכ"מ.

ד. מהו ה"מוסר" שלמדים אנו מזה?

כאשר מתבוננים בטענה של אותם יהודים, אינו מובן:

התחלת טענתם היתה שאינם טהורים, ובתור המשך וסיום לזה, הביעו את דרישתם לאפשר להם להקריב קרבן פסח - בה בשעה שסדר הטענה היה צריך להיות להיפך: לכל לראש היו צריכים להדגיש את העובדה שחייבים להקריב קרבן פסח - ולכן יש למצוא להם עצה לדבר, למרות היותם טמאים לנפש אדם.

ה. אלא יש בזה משמעות עמוקה והוראה עמוקה:

קרבן פסח נבדל מכל שאר הקרבנות, שיש בו מה שאין בכל יתר הקרבנות. ישנם שלשה סוגי קרבנות⁸: א) קרבנות יחיד - שאדם יחיד מקריב כאשר הוא מחויב או מנדב קרבן. ב) קרבנות ציבור - שמקריבים עבור כל הציבור, עבור כל ישראל יחד; אך קרבנות אלו קרבים בבית-המקדש רק על-ידי "נציגים", שלוחי הציבור, שעושים זאת בשם כל ישראל⁹. ג) וזהו רק קרבן פסח - שהקדוש-ברוך-הוא צוה, שכל יהודי חייב להקריב את הפסח באותו זמן ובאותו מקום עם כל בני ישראל, "בתוך בני ישראל".

כלומר, בקרבן פסח ישנם שני הענינים גם יחד¹⁰: זהו קרבן יחיד, כל יהודי מקריב את הפסח בפני עצמו, ובה בשעה הוא גם קרבן ציבור, שכל ישראל מקריבים קרבן זה באותו זמן.

וזה היתה הטענה של היהודים הנ"ל למשה רבינו¹¹: "אנחנו טמאים לנפש אדם" - הקדוש-ברוך-הוא קבע את סדר העולם באופן כזה, שאצל עם בן מיליוני אנשים לא יתכן שמזמן לזמן לא ימות מישהו ורחמנא-ליצלן, בהגיעו עד לגיל מאה ועשרים שנה, ככל שהקדוש-ברוך-הוא הועיד לו. בפרט כשמדובר אודות עם גדול, שנתברך על-ידי הקדוש-ברוך-הוא ש"לא יספר מרוב"¹² - ומידי יום ביומו נולדים ילדי ישראל חדשים - הרי גם בלתי אפשרי שלא יהיה מקרה מות של יהודי רחמנא-ליצלן, בימי ההכנה לפסח; ולכן - היתה הטענה - מוכרחים להיות כאלו שביום זה יצטרכו לעשות אותו כמשפטו, ולהיות "טמאים לנפש אדם" - שניהם על פי תורה.

ונמצא, שהקדוש-ברוך-הוא עשה כאן תרתי דסתרי: הקדוש-ברוך-הוא צוה, שבי"ד ניסן חייב כל יהודי להקריב קרבן פסח בעצמו, לא על-ידי שליח, ולצורך זה חייב להיות טהור באותו יום; ובה בשעה העמיד הקדוש-ברוך-הוא את סדר העולם באופן כזה, שבכל י"ד ניסן בהכרח שימצאו על-כל-פנים כמה מישראל שיהיו מחויבים על-פי תורה לעשות דברים שיטלו מהם את האפשרות להיות טהורים בעת זו.

וזה היתה טענתם: "אנחנו טמאים לנפש אדם" - ענין שהקדוש-ברוך-הוא קבע את סדר העולם באופן כזה, שבזמן זה מוכרחים להיות יהודים כאלו (טמאים לנפש אדם) - ואם כן למה נגרע, מהי אשמתנו, שלכן לא נוכל להקריב את קרבן ה', להקריב את הקרבן (פסח) שהקדוש-ברוך-הוא ציוונו?

הקדוש-ברוך-הוא הכיר בצדקת טענתם. והשיב להם, שאי אפשר לקחת מהם את מצות קרבן פסח. ועל-ידי-זה שהם הציגו את השאלה - מיתוספת עוד מצוה ויום-טוב אצל בני-ישראל - פסח-שני.

ו. מזה מתקבלת הוראה עמוקה לכל אחד ואחת מאיתנו. רבים שואלים: מחד גיסא דורש הקדוש-ברוך-הוא שבני ישראל יהיו עם קדוש, שיוכלו להכיר עליהם, שהם מובדלים ונוהגים אחרת מכל אומות העולם: הם שומרים שבת, אוכלים כשר ומקיימים כל המצוות שעליהם נצטוו; ולאידך גיסא - העמידם הקדוש-ברוך-הוא במצב כזה, שהם מוכרחים להקדיש שעות רבות לענינים שלוקחים מהגברים את האפשרות ללמוד תורה בשעות אלו, ולוקחים מהאמהות את האפשרות להתמסר באותה שעה לחינוך הראוי של הילדים שבהם בירכם הקדוש-ברוך-הוא, ולוקחים מהנשים שאינן נשואות את האפשרות לנצל את השעות להתכונן כדבעי לכך שלאחרי-זה יעמידו בית אמיתי בישראל, בית בנוי על יסודות התורה ומצוות.

(11) ראה גם לקו"ש חל"ג ע' 58. וש"נ.

(12) וישלח לב, יג.

(8) ראה הקדמת הרמב"ם לפיה"מ סדר קדשים.

(9) תענית רפ"ד. רמב"ם הל' כלי המקדש רפ"ה.

(10) ראה בארוכה לקו"ש ח"ח ע' 104 ואילך. וש"נ.

- 1 - הקדוש-ברוך-הוא תובע מיהודי, שבהיותו בעולם שברא ה', יתנהג תמיד לפי התורה שלמעלה
2 מהעולם.
- 3 וזוהי ההוראה מהמענה של הקדוש-ברוך-הוא: אפילו אם נדמה, שלהיות בעולם ולקיים מצוות, הרי
4 זה דבר הכרוך בקשיים גדולים ביותר; ובפרט כשמדובר אודות מצוה שמזדמנת אחת לשנה, וכאשר לא
5 היו יכולים לקיים מצוה זו באותו יום בגלל מניעות ועיכובים של העולם, אזי נדמה שכבר אבוד - עליכם
6 לדעת, שבאם יהודי רק רוצה באמת לקיים תורה ומצוות, ותובע למה נגרע - ימציא לו הקדוש-ברוך-הוא
7 את האפשרות, שיוכל לקיים כל המצוות, ככל ישראל, ללא גרעון.
- 8 ואפילו אם בשביל זה יצטרכו לפעול דבר חידוש (פסח שני), שלא היה עד אז, יעשה זאת
9 הקדוש-ברוך-הוא בשביל אותם יהודים אחדים שנמצאים במצב כזה שבאופן אחר אינם יכולים לקיים
10 את המצוה.
- 11 וזוהי גם ההוראה לזמננו, כאמור לעיל: כאשר נדמה לפעמים, שלפי כל החשבונות, אי אפשר בשום
12 אופן להתמסר לחינוך הראוי של הילדים, או להתכונן כדבעי לחיי-משפחה יהודיים, או ללמוד תורה
13 במידה ובאופן הדרוש, כי כל זה הוא בסתירה לקיום בעולם - אין זה אלא הדמיון ("איינרעדעניש") של
14 היצר-הרע, וצריך רק לעורר בעצמו את ההחלטה העמוקה והאיתנה: לא יתכן, שאני - כל יחיד, איש
15 ואשה, זקן וצעיר - לא אהיה חסיד-שלום בתוך בני ישראל בקיימם ציווי ה'; ואז יראו שהקדוש-ברוך-הוא
16 נותן להם אפשרות מיוחדת לכך.
- 17 ז. בפרטי הסיפור של פסח שני, מרומז עוד לימוד עמוק:
- 18 ישנם השואלים: הרי הקדוש-ברוך-הוא ידע מלכתחילה, שיהיו כאלו שלא יוכלו להקריב קרבן פסח
19 ב"י"ד ניסן, מדוע איפוא הוצרך להמתין עד שאותם יהודים יבואו וישאלו את משה רבינו את השאלה,
20 ומשה רבינו יצטרך להשיב להם, שאינו יודע דין זה, והולך לשאול את הקדוש-ברוך-הוא, ורק אז ציוה
21 הקדוש-ברוך-הוא בתשובתו אודות פסח שני - ביחד עם הציווי אודות מצות הפסח עבור הכלל, היה
22 יכול הקדוש-ברוך-הוא להורות באותו זמן את המוצא לאלו שיהיו בלתי-טהורים ב"י"ד ניסן; הם יוכלו
23 להקריב קרבן פסח ב"י"ד אייר?
- 24 והמענה לזה הוא גם המענה לשאלה נוספת, שרבים שואלים¹³: כיון שהקדוש-ברוך-הוא רוצה
25 שיקיימו תורה ומצוות, מדוע לפעמים כרוך הדבר בקשיים גדולים, עד שיש אפשרות ליצר-הרע להקשות:
26 כיצד יש ביכולתך להיות יהודי דתי, כאשר הקדוש-ברוך-הוא ברא אותך בעולם שמקשה עליך את החיים
27 כיהודי - ורק אז מוצא היהודי, על-ידי המסירת נפש שלו, את המענה לקושיא, שאכן יש ביכולתו למלא
28 את רצון ה'?
- 29 ועל זה יש מענה בסיפור דפסח שני:
- 30 כל זמן שליהודי לא הפריעה העובדה שאינו יכול להקריב קרבן פסח בתוך בני ישראל, אכן לא היתה
31 עבורו אפשרות לעשות זאת. דוקא אז, כשהתעורר בו ה"יהודי" שבו, והוא רץ למשה רבינו בזעקה:
32 היתכן שיהיה נבדל מכל ישראל בהקרבתם קרבן! - זה גופא פעל מענה חדש מן השמים, ופתח עבורו
33 אפשרות חדשה, שיוכל להתגבר על קשיי העולם; שיתברך בכל עניני העולם, וביחד עם זה יוכל למלא
34 רצון ה'.
- 35 וזהו גם המענה בנוגע לקשיים ונסיונות על תורה ומצוות בכלל:
- 36 הקדוש-ברוך-הוא רצה שיהדות, תורה ומצוות, יהיו יקרים אצל יהודי, ועל ידם גופא לבחון עד כמה
37 תורה ומצוות יקרים אצלו.
- 38 ובכן: כאשר לבו של היהודי מתכווץ, וכשאנו רואה אפשרות לקיום תורה ומצוות בטבע העולם
39 במקום המצאו, פורץ בזעקה, שהוא מוכרח לקיים מה שכתוב ב'שולחן-ערוך' - אזי משנה הקדוש-ברוך-

1 הוא את העולם, ומסדר את כל התנאים סביבו, בכדי שיוכל להיות ככל ישראל, כפי שבני ישראל היו
2 בכל הדורות החל ממשה רבינו, ולהקריב קרבן יחד עם כל בני ישראל.
3 וכשם שעל-ידי קרבן זה הוציאו אותו אז משעבוד ארץ-מצרים, כך גם בכל דור, מוציאה מסירות-נפש
4 זו את כל אחד ואחת מישראל משעבוד וממצבים שונים המזדמנים בחיים.

* * *

5 ח. דוגמת הסיפור דפסח שני - מצינו במקום נוסף בתורה¹⁴:
6 לאחר יציאת-מצרים, כאשר בני ישראל הוצרכו ללכת מהמדבר לארץ-ישראל, באו בנות צלפחד
7 ושאלו דין אצל משה רבינו, האם ביכלתן לקבל את נחלת אביהן, בהביען בכך את טענתן: גם הן רוצות
8 נחלה בארץ, חלק בארץ-ישראל, בכדי לכוונן שם חיים ולנהוג כפי שצריך לנהוג בארץ-ישראל.
9 ושוב היה אותו דבר, שמשה הגיש את משפטן לפני ה' - והקדוש-ברוך-הוא ענה לו: "כן בנות צלפחד
10 דוברות", שהן צודקות בטענתן, ויש לתת להן חלק בארץ-ישראל.
11 וכפי שחכמינו מסבירים¹⁵, הראה הדבר, שהנשים שבאותו הדור רצו יותר מהגברים למלא את רצון
12 ה' לכבוש את ארץ-ישראל, ולהראות שם כיצד ניתן לחיות בארץ שמתנהלת בדרך הטבע, חורשים
13 וזורעים וכו', ואף-על-פי-כן תהיה זו ארץ קדושה, "אשר גו' עיני ה' אלקיך בה", שניכר שם אלקות,
14 "מראשית השנה ועד אחרית שנה"¹⁶.
15 גם שם אירע באותו אופן: כל זמן שבנות צלפחד לא שאלו זאת, לא נתן הקדוש-ברוך-הוא את הדין
16 בנוגע ירושת הבנות. כאשר ראו שנשי ישראל מביעות את דרישתן ותובעות מהקדוש-ברוך-הוא לקבל
17 חלק במילוי רצון ה'; לבנות חיים יהודיים, למרות שהם יהיו חיים הכרוכים בחרישה וזריעה ויגיעה -
18 אז כתב הקדוש-ברוך-הוא עבורם פרשה מיוחדת בתורה, אודות דיני ירושה בשייכות לנשים.

* * *

19 ט. יעזור ה' יתברך, שכינוס זה, החותם את העשור הראשון¹⁷ לעבודת נשי ובנות חב"ד, יהיה התחלה
20 טובה לעשור הבא; שבכל אחת מכן, ועל ידכן בכל אשה בישראל, יכירו מיד - כפי שהיה בבנות צלפחד
21 - שהן דורשות מהקדוש-ברוך-הוא את ברכתו והצלחתו להנהיג בעולם חיים יהודיים, למרות הצורך
22 להיות קשורים עם כל הנהגות העולם, חרישה וזריעה וניהול הבית - שלא זו בלבד שזה לא יפריע לעשות
23 מהעולם עולם קדוש, אלא על-ידי-זה יתוסף בהם יותר כח, להט, חיות ואור, ולקיים רצון ה' מתוך
24 בריאות ושמחה, לאורך ימים ושנים טובות.
25 וכמדובר לעיל, שמקימו של הכינוס בפסח שני, ישנו הלימוד מיום-טוב זה, שלמרות שנמצאים
26 בעולם, אם רק מקוים להקדוש-ברוך-הוא ומבקשים מהקדוש-ברוך-הוא, אזי הוא מראה דרך פתוחה
27 כיצד להתגבר על כל הקשיים, ולנהוג בעולם כפי שיהודי צריך לנהוג - יתחיל ענין זה משנת ה"א ואילך
28 מתוך הרחבה, העמקה וחיות מחודשים של העבודה.
29 ועד שנזכה - כפי שהבטיחנו הנביא - ללכת כולנו לארץ הקדושה, ולהראות שם כיצד צריך לעשות
30 ארץ קדושה, לבנות את בית-המקדש, ולהקריב שם בפסח הבא קרבן פסח, בשמחה ובטוב לבב.

(17) שלימות מספר עשר - ראה פרדס שער ב'. מעלת מספר
עשר - נתבאר בהמכתב להכינוס דנשי חב"ד דשנה זו (אג"ק חכ"ג
ע' שפו ואילך).

(14) פינחס כז, א ואילך.
(15) ראה פרש"י שם כז, סד.
(16) עקב יא, יב.

בס"ד. שיחת שבת פרשת בהר, כ"ף אייר, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

1 א. נתבאר פירוש רש"י ריש פרשתנו: "בהר סיני", "מה ענין שמיטה אצל הר סיני, והלא כל המצות
2 נאמרו מסיני, אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני, אף כולן נאמרו כללותיה
3 ודקדוקיה מסיני. כך שנויה ב'תורת כהנים'. ונראה לי שכך פירושה, לפי שלא מצינו שמיטת קרקעות
4 שנשנית בערבות מואב במשנה תורה, למדנו שכללותיה ופרטותיה כולן נאמרו מסיני, ובא הכתוב ולמד
5 כאן על כל דבור שנדבר למשה, שמסיני היו כולם, כללותיה ודקדוקיה, וחזרו ונשנו בערבות מואב -
6 שהקושי בכתוב הוא בתיבות "בהר סיני", שהרי מ"שהוקם המשכן לא נדבר עמו עוד אלא מאוהל מועד"¹,
7 ולכן מפרש רש"י ש"בהר סיני" כולל גם אוהל מועד שהיה בחניית מדבר סיני נגד ההר.

8 וכך מפרש רש"י את דברי ה'תורת כהנים', שמכאן למדים שכל המצוות נאמרו כללותיה ופרטותיה
9 ודקדוקיה מסיני, כי התיבות "בהר סיני" מיותרות, "לפי שלא מצינו שמיטת קרקעות שנשנית בערבות
10 מואב", ובמילא ידעין שנאמרה מסיני - מהר סיני או מאוהל מועד, ועל כן צריך לומר ש"בא הכתוב
11 ולמד כאן על כל דבור שנדבר למשה", במשנה תורה*, "שמסיני היו כולם": לדעת רבי עקיבא - גם
12 הפרטות נאמרו בהר סיני, ולדעת רבי ישמעאל - פרטות באוהל מועד². ואף שברך ההלכה "כולהו
13 אליבא דרבי עקיבא"³, הנה בפשוטו של מקרא קאי גם לשיטת רבי ישמעאל.

14 ובפנימיות הענינים: אוהל מועד - מורה על עבודה בסדר והדרגה, ומדבר סיני - מורה על עבודה
15 שלמעלה מסדר והדרגה, מסירות נפש. ובוזה פליגי רבי ישמעאל ורבי עקיבא: לדעת רבי ישמעאל, עבודת
16 הצדיקים, רק כללות ויסוד המצוה צריך להיות באופן של מסירות נפש, אבל הקיום בפועל ובפרטות צריך
17 להיות בעבודה מסודרת; ולדעת רבי עקיבא, עבודת התשובה, גם הפרטים צריכים להיות חדורים בענין
18 המסירות נפש - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק י"ז עמוד 276
19 ואילך.

* * *

20 ב. הביאור בפירוש רש"י סוף פרשתנו, "את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו אני ה'", "נאמן לשלם
21 שכר"⁴ - שהחידוש כאן לגבי מה שנאמר בפרשת קדושים⁵ הוא ההמשך לפסוק שלפני זה⁶ "לא תעשו

(* וזהו ביאור יתור לשון רש"י "כל דבור שנדבר למשה" - כי בזה מדגיש שהחידוש הוא רק במצות שנאמרו במשנה
תורה, שפרטותיהן נאמרו בסיני, שרק הן נאמרו למשה ולא לבני ישראל ישר, כי לבני ישראל "מפי עצמו אמרן" (מגילה
לא, ב).

ואין להקשות הרי בלא-הכי יודעים שלשון רש"י "כל דבור" קאי רק על מצות שנאמרו במשנה תורה (שעליהם הוא
הלימוד שגם הם מסיני היו, אלא שחזרו ונשנו בערבות מואב) - ומדוע הוצרך רש"י להוסיף "שנדבר למשה"? - כי-אם
רש"י לא היה כותב "שנדבר למשה", היה אפשר לומר שכוונתו ב"כל דבור" היא לכל המצוות, ויש בזה שני חידושים:
(1) חידוש בנוגע לאלו דעברות מואב - שגם פרטותיהן מסיני. (2) חידוש בנוגע לשאר המצוות - שנשנו בערבות מואב.
ועל-ידי הוספה זו מדגיש רש"י, שכל הלימוד הוא רק בנוגע לאותן דעברות מואב, מה-שאין-כן המצוות שנאמרו בסיני,
סבירא-ליה לרש"י שלא נשנו בערבות מואב (ראה 'לקוטי שיחות' שבפנים עמוד 282).

הפירוש הפשוט, ורק כשיש הכרח אזי מפרשים כפי הדרש (ראה
גם לקו"ש ח"ב ע' 83 ואילך).
(5) יט, ל. - וגם שם נאמר בלשון זה ממש, באותן תיבות,
באותו ניקוד ובאותן הטעמים (שלפעמים גם הניקוד והטעמים
משנים את פירוש הדברים).
(6) כו, א.

(1) פרש"י תשא לג, יא.
(2) חגיגה ו, סע"א ואילך. וש"נ.
(3) סנהדרין פו, רע"א. וש"נ.
(4) אף שברייבוי מקומות שבהם נאמר "אני ה'" בסיום ציווי,
הפירוש הפשוט הוא אני הוא המצווה, וכדברי רש"י בר"פ וזאב
- לאחר שפרש "אני ה'", "נאמן לשלם שכר כו'" - "ובלשון
הזה מצינו שהוא נדרש בכמה מקומות כו'", היינו, שאין זה

- לכם אלילים גו' את שבתותי תשמרו", "כנגד זה הנמכר לנכרי, שלא יאמר הואיל ורבי מגלה עריות ..
עובד כוכבים .. מחלל שבת*, אף אני כמותו",
- [כי על-פי תורה הוא משועבד לרבו⁷, ועד שמצינו בזהר בפרשתנו⁸ שעבדים פטורים מ"עול מלכותא
דלעילא" ופטורים מן המצוות, ולכן יכול להיות קא-סלקא-דעתך שיותר לו לעבור על ג' ענינים אלו
המותרים לרבו:
- גילוי עריות (שרבו מותר בהן**) - כיון שצריך לעבדו גם בלילה, וכפי שמצינו⁹ בעבד הנמכר
לישראל, שרבו מוסר לו שפחה כנענית***; עבודה-זרה (כאופן של שיתוף שם שמים ודבר אחר) - כיון
שצריך לעבוד בתור עבד (ולא אומן וכיוצא בזה), מפני שהוא טפל וקנינו דרבו, ורבו (שעובד ומקריב
לשמש בשביל שיצמחו פירותיו) מחשיב עצמו טפל וקנינו של אלקי מצרים, ואם כן, גם הוא משועבד
לעבודה-זרה, וכמו שיש בכלל מאתיים מנה¹³, ובדוגמת שעבודא דרבי נתן¹⁴; וחילול שבת (שלא זו
בלבד שיותר לרבו, אלא חייב לעבוד בשבת) - כיון שצריך לעבדו גם בשבת],
- "לכן נאמרו מקראות הללו"¹⁵, שעל דרך הפשט הם מיותרים לגמרי (שהרי כבר נאמרו בפרשת
קדושים) - ללמד שגם "הנמכר לנכרי" חייב בהם****.
- ומסיים: "אני ה'", "נאמן לשלם שכר"¹⁸ - שגם "הנמכר לנכרי" שמצבו בגילוי הוא "כמותו", שמקבל

(*) הסדר בפירוש רש"י: גילוי עריות, עבודה זרה וחילול שבת (ובפרט שזהו שינוי לגבי תו"כ) - יש לומר
בפשטות, מפני ש"רבו" היה שטוף ביותר בעריות (ערות הארץ), פחות מזה - בעבודה-זרה, פחות יותר - בחילול
שבת, כמובן (ובתו"כ - הלכה - מקדים החמור ביותר: עבודה זרה, אחר-כך גילוי עריות וכו').

(**) מה-שאינ-כן עריות האסורות לרבו (היינו לכולי עלמא, כולל גם עבדי רבו, ואין מקום אפילו
לקא-סלקא-דעתך דהיתר. ועוד) אין מקום שרבו ידרוש זה ממנו.

(***) על דרך ההלכה יש מקום לשקלא-וטרין בנמכר לנכרי אם מותר בשפחה כנענית (ראה 'לקוטי שיחות'
שבפנים הערות 1019-21), אבל, המדובר הוא (1) בלימוד על דרך הפשט, (2) לדעת רש"י¹¹ שהוא פרשן ולא
פוסק¹², אפילו בפירושו על הש"ס, ועל-אחת-כמה-זכמה בפירושו על התורה.

(****) ועל-דרך-זה יל"פ בפשטות בנוגע ל"מקדשי תיראו"¹⁶ - שאפילו ישלחו רבו לבנות בית המקדש, גם כן
אסור (וכפירוש רש"י בפסוק שלפני זה¹⁷). וכמו שגם בנוגע לעבודה-זרה מפרט: "אלילים ופסל גו'".

(12) יד מלאכי כללי רש"י ס"ב. וש"נ.
(13) ב"ק עד, א. ב"ב מא, ב.
(14) פסחים לא, א. וש"נ.
(15) ומה שלא נזכר בקרא גם גילוי עריות - כי אצל עבד יש
אמנם אופן ש"שרא לן כוונתי" (חולין קט, ב), שהרי רבו מוסר
לו שפחה כנענית, כנ"ל.
(16) לאו דוקא בפירוש רש"י, כי הקושיא היא גם בתו"כ.
(17) ושם: "ואבן משכית גו' להשתחוות עלי", "אסרה תורה
.. חוץ מן המקדש".
(18) כי אי אפשר לפרש בפשטות, אני הוא המצווה (כנ"ל
הערה 4) - כיון שענין זה יודעים כבר מהציווי שנאמר ב'
קדושים, משא"כ כאן שנכפל הציווי "כנגד זה הנמכר לנכרי, שלא
יאמר הואיל ורבי כו", שאף שנצטווה מקודם על ע"ז, בכ"ז סבור
שפטור עתה מזה, בגלל השעבוד לרבו ע"פ תורה, והיינו, שרוצה
לקיים ציווי ה', אלא שיש לו קושיא וסתירה בדבר מצד חיוב
התורה.

(7) והיינו, דכיון שמכר את עצמו להנכרי, צריך לעמוד
בדיבורו ולהיות משועבד אליו - אם בכדי שלא יהי' חילול השם
(ראה גם פירוש פרשתנו שם, מח), וכהמעשה דשמעון בן שטח
(ראה ירושלמי ב"מ פ"ב ה"ה, ובפני משה שם), או שבכלל צריך
לעמוד בדיבורו כדי להיות אדם ישר ("א' ערלעכער מענטש"), הן
בין אדם למקום והן בין אדם לחבירו.
(8) ח"ג קח, א. וראה גם תורת מנחם - התועדויות חל"ט ע'
115 ואילך. וש"נ.
(9) פרש"י משפטים כא, ד. ועוד.
(10) בנוגע לשקו"ט אם אפשר שיהי' לנכרי שפחה שלו (ראה
הערה 19 שם) - העיר כ"ק אדמו"ר שליט"א: אין הזמ"ג לעיין,
אבל כמדומה שכלל הדעות כיבוש מלחמה מועיל גם לעכו"ם.
(11) בנוגע לשקו"ט אם יש מקום להיתר שפחה לנמכר
לעכו"ם, מאחר שאין העכו"ם קונה ישראל אלא למעשה ידי -
כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א: אפשר שגם בתור פוסק ס"ל לרש"י
שוולדזות הם בכלל מעשה ידי.

1 השפעה דרכו (ולא משם הוי' שלמעלה מהטבע), יזכה לקבל תשלום השכר, כי מצד עצמותו, "אני הוי'",
2 אין הגבלות - הוגה על-ידי כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס¹⁹ ב'לקוטי שיחות' חלק ז עמוד 175
3 ואילך.

4 ג. וההוראה מכל הנ"ל בעבודתינו:

5 כללות המעמד ומצב של בני ישראל בזמן הגלות הוא בבחינת "לעבדים ולשפחות נמכרנו"²⁰.
6 ובהדגשה יתירה - אצל אלו מבני ישראל שרוב היום אינם נמצאים בד' אמות של תורה, אלא
7 בבית-המסחר או בית-הפקידות וכיוצא בזה.

8 וכיון שכן, טוען יהודי: כיצד תובעים ממנו לקבל עליו "עול תורה" ו"עול מלכות שמים", בשעה
9 שמטילים עליו "עול דרך ארץ"?! - אם הקדוש-ברוך-הוא רוצה שיקבל עליו "עול תורה" ו"עול מלכות
10 שמים", עליו ליטול ממנו "עול דרך ארץ"²¹, ואי אפשר - טוען הוא - שיהיו ב' ענינים אלו יחד, להיותם
11 בסתירה זה לזה.

12 כאשר יש ליהודי "עול מלכותא דלעילא", ומרגיש ש"ה' נצב עליו ומלא כל הארץ כבודו ומביט עליו
13 ובוחן כליות ולב כו"²² - אין מקום שיהיה עליו עול ומורא של בשר-ודם; ואם יש עליו עול ומורא של
14 בשר-ודם, הרי זה בסתירה לעול מלכות שמים.

15 וכפי שמצינו שכאשר אוריה החתי קרא ליואב בתואר של כבוד בפני דוד המלך, נתחייב מיתה, בגלל
16 שזוהי מרידה במלכות דוד²³. ועל-אחת-כמה-וכמה כשמדובר בנשיאת עול תמידי של בשר-ודם.

17 ועל זה אומרים לו, שהקדוש-ברוך-הוא כבר הבהיר זאת: עוד לפני שבני ישראל גלו מארצם ובאו
18 למעמד ומצב ש"לעבדים ולשפחות נמכרנו" - כבר צוה הקדוש-ברוך-הוא "אל תפנו אל האלילים גו'",
19 "את שבתותי תשמורו וגו'", גם למי שנמצא במעמד ומצב ש"נמכר לנכרי". וכאשר מבהירים זאת
20 מלכתחילה, הרי זה מועיל גם בנוגע לזמן הגלות, שגם אז יוכלו בני ישראל לקבל על עצמם "עול מלכותא
21 דלעילא".

22 ד. ובפרטיות יותר:

23 עיקר הענין ד"לעבדים ולשפחות נמכרנו" בחיי היום-יום הוא - לא בהתחלת היום, בעת התפלה
24 וקביעת עתים לתורה, אלא אחר-כך, בהמשך היום, כאשר יוצאים לעסוק בעניני העולם - "הנהג בהן
25 מנהג דרך ארץ"²⁴. ובכדי שבמשך היום, כשיש עליו עול דרך ארץ, יהיה עליו עול מלכות שמים - יש
26 צורך להבטיח זאת מיד בהתחלת היום.

27 וזהו גם הביאור במה שכתוב בתניא²⁵ ש"צוה משה רבינו עליו-השלום .. לדור שנכנסו לארץ לקרות
28 קריאת שמע פעמים בכל יום לקבל עליו מלכות שמים במסירת נפש כו'" - דלכאורה אינו מובן²⁶:

29 מזה שרבינו הזקן מדגיש בעצמו שציווי זה היה "לדור שנכנסו לארץ", מובן, שזהו ציווי שקשור עם
30 הכניסה לארץ דוקא. שכן, בהיותם במדבר, במעמד ומצב שאין להם עסק עם עניני עולם הזה, אין צורך
31 באזהרה מיוחדת ("א' ספעציעלע באַוואַרעניש") בנוגע לקבלת עול מלכות שמים; ורק בכניסתם לארץ,

(21) ראה אבות פ"ג מ"ה.

(22) תניא רפמ"א.

(23) שבת נו, א. וש"נ.

(24) ברכות לה, ב.

(25) ספכ"ה.

(26) ראה גם "מ"מ, הגהות והערות קצרות" לתניא שם (ע')

קנו ואילך). וש"נ.

ועפ"ז יש לומר בפירוש "נאמן לשלם שכר" - שקאי על שכר מיוחד (ע"ד "לפום צערא אגרא" - אבות פ"ה מ"א) על קיום הציווי מתוך קבלת עול ואתכפאי, אף שאינו מבין זאת בשכלו בגלל הקושיא כו* - שנמשך מבחי' "אני", שלמעלה גם מהוי'.
(19) בשילוב שיחות ש"פ משפטים וש"פ עקב תשכ"ח (וצוין שם בטעות גם לש"פ בהו"ב תשכ"ד).

(20) אסתר ז, ד.

(*) ולהעיר מדייק הלשון "נאמן לשלם שכר" - שהצורך בענין הנאמנות הוא כאשר עדיין לא רואים את השכר (וכמו בר"פ וארא (כנ"ל הערה 4), שבאותה שעה לא ראו בני" את השכר, ואדרבה, היו להם צרות צרורות כו).

1 שאז מתחילים לעסוק בענינים ארציים, החורש והזורע וכו', שאז ישנו "עול דרך ארץ" - אזי יש צורך
2 להזהיר ולהבטיח הענין דקבלת עול מלכות שמים.

3 ואם כן, למה הוצרך להיות הצייווי על-ידי משה רבינו, ובהיותם במדבר - ולא על-ידי יהושע, ובשעת
4 כניסתם לארץ, כמו שאר הצייוויים הקשורים עם הכניסה לארץ?

5 והביאור בזה - שהענינים הקשורים עם הכניסה לארץ עצמה, היו אמנם על-ידי יהושע; אבל הצייווי
6 שעל ידו תהיה הכניסה לארץ כדבעי, צריך להאמר לפני הכניסה לארץ. בשעה שעוסקים כבר בענינים
7 ארציים - אזי כבר מאוחר; יש צורך לצוות על זה כשנמצאים עדיין במדבר, שאז הראש עדיין פנוי כו'.

8 ועל-דרך-זה בנוגע לעבודה שבכל יום - שתיכף בהתחלת היום, קודם שיש עליו "עול דרך ארץ",
9 צריך לקבל על עצמו עול מלכות שמים במסירת נפש, על משך כל היום כולו. ואז, הנה גם במשך היום,
10 גם בשעה שיש עליו "עול דרך ארץ", יהיה עליו עול מלכות שמים. ולמרות שעל-פי שכל תהיה אצלו
11 קושיא: איך יכולים להיות שניהם יחד - אין זה מפריע לעבודה בפועל ממש.

12 ה. (וסיים כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א:)

13 כיון שהגיעו ונמצאים כאן תלמידים שלומדים עתה בישיבה²⁷, ומחנכים אותם באופן שגם לאחר
14 צאתם מבין כתלי הישיבה לא יתפעלו מ"עול דרך ארץ", מהטענה שכיון שנמצאים באמריקא, הרי
15 אמריקא היא שונה ("אמריקע איז אנדערש"...) , וצריכים לוותר על פרט זה וענין זה כו' - יאמרו לחיים,
16 וינגנו ניגון שמח²⁸.

* * *

17 ו. בהמשך להמדובר לעיל בנוגע לפירוש רש"י על הפסוק "את שבתותי תשמורו גו' אני ה'"
18 שבפרשתנו, ולא על פסוק זה שנאמר בפרשת קדושים - הנה גם המאמר דיבור-המתחיל את שבתותי גו'
19 שב'לקוטי תורה' הוא (לא בפרשת קדושים, אלא) בפרשתנו דוקא²⁹.

20 ובנוגע לה'לקוטי תורה', הנה אלו שסיימו את לימוד ה'לקוטי תורה' דפרשה זו, וכן אלו שסיימו את
21 הלימוד קודם הבדלה (ומסתמא ישנם כאלו שהתעוררות זו תסייע להם לסיים את לימוד ה'לקוטי
22 תורה'...) - יאמרו "לחיים"³⁰.

23 ז. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל את שבתותי תשמורו וגו'.

(29) מא, א ואילך.

(30) ראה גם לעיל ע' 140. וש"נ.

(27) הכוונה לקבוצת תלמידים משיבת אחי תמימים בעיר
בוסטון (המו"ר).

(28) ראה גם תורת מנחם - התוועדות חל"ב ע' 365.

המשך ביאור למס' בכורות ליום שיש עמ' ב

12 צריכין לקבל דברי חכירות פתחילה. רבי מאיר אומר, אף הן
13 צריכין לקבל עליהן דברי חכירות (לכתחלה) ופתחילה] כיון
14 שכבר היו אצל עם הארץ.
15 הברייתא מביאה ראיה שכך היא אכן דעת רבי מאיר: רבי
16 שמעון בן אלעזר אומר משום רבי מאיר, מעשה באשה אחת
17 שנשאת לחבר, והיתה קומעת וקושרת לו תפילין על ידו,
18 ולאחר זמן נשאת לעם הארץ והיתה קושרת לו קשרי מוכס -
19 הם חותמות המוכסים, שנותנים אותם למי ששילם את המכס
20 להוכחה ששילם על ידו, הרי שכאשר נשאת לעם הארץ היא
21 נוהגת כאשת עם הארץ אף שמקודם היתה אשת חבר.

1 תנו רבנן [אשת חבר הרי היא פתח]. חבר שמת, אשתו ובניו
2 ובני ביתו הרי הן פתוחות שהם חברים עד שיחשדו. וכן חצר
3 שמוכרין בה תכלת לציצית, הרי היא פתוחה שהנמכר בה
4 הוא תכלת, עד שתיפסל על ידי שימכרו בה צבע של קלא אילן
5 לשם תכלת.
6 תנו רבנן, אשת עם הארץ שנתגרשה או נתאלמנה, ונשאת
7 לחבר, וכן בתו של עם הארץ שנשאת לחבר, וכן עבדו של
8 עם הארץ שנמכר לחבר, כולן צריכין לקבל דברי חכירות
9 פתחילה - לפני שנקבלם כחברים. אבל אשת חבר שנשאת
10 לעם הארץ, וכן בתו של חבר שנשאת לעם הארץ, וכן עבדו
11 של חבר שנמכר לעם הארץ, וחזרו להיות אצל חבר, אין

בס"ד. משיחת ש"פ אחרי קדושים, י"ג אייר ה'תשנ"א.

תרגום מאידית

הגאולה האחרונה היא הגאולה האמיתית והשלמה
(בה"א הידיעה), כיון שמלה זו (גאולה) מבטאת
את התוכן דגאולה האמיתית והשלמה.

ב. במלה "גאולה" רואים אנו דבר פלא: תיבת
"גאולה" היא אותן אותיות דתיבת "גולה" (גלות)
אלא בתוספת אל"ף!

וכדאיא במדרש⁹ שבמלה "גולה" ("וגולה על
ראשה"¹⁰) ישנם שני פירושים: "תרין אמוראין, חד
אמר גולה (לשון גלות) וחד אמר גאולה". וידוע
הביאור בזה, ש'תוספת האלף שעל ידו נעשה
מבחי' גולה בחי' גאולה"¹¹ קאי על האל"ף
ד"אלופו של עולם", וע"י העבודה דבנ"י בגלות
ל"הכניס" (להמשיך ולגלות) את האל"ף של אלופו
של עולם בגלות¹², נעשה מ"גולה" – "גאולה".

ולכאורה אינו מובן: גאולה היא היפך הגמור
מגלות. וא"כ, היתכן ש(תיבת) גאולה כוללת
בתוכה את תיבת "גולה" (גלות), ויתירה מזה:
גאולה מורכבת (ונעשית) דוקא (מתיבת) גולה, עד
שד"ב האותיות ד"גאולה" הינן בעצם "גולה"¹³,
וההוספה היא רק אות אל"ף יחידה; וגם ראש
התיבה¹⁴ (דגאולה) נשאר הגימ"ל ד"גולה"??!

ג. וי"ל הביאור בזה:

גאולה אין פירושה, שע"י היציאה מגלות
מזניחים את החיים, הפעולות והעולם שהי' (קודם)
בגלות. אדרבה: גאולה פירושה, שהמציאות

א. בקשר עם המדובר לאחרונה¹ אודות הגאולה
האמיתית והשלמה, שמחכים לה בכל יום,
ומקווים שתבוא בכל יום – כפסק דין בהלכה
שהנודר שלא ישתה יין ביום שיבוא המשיח, אסור
לו לשתות יין לעולם² – ואודות הפעולות שצריך
כל יהודי לעשות כדי להביא את הגאולה – מתאים
להתעכב ולבאר את תוכן ענין הגאולה, ובזה יקל
להבין (מה צריך להיות תוכן) העבודה הנדרשת
בכדי להביא את הגאולה, וכיצד יש להתכונן למצב
הגאולה.

תוכנו של כל דבר מתבטא בשמו³. כן הוא גם
בנוגע להגאולה – יכולים אנו לקבל מושג מתוכנה
ע"י התבוננות בפירוש שמה – "גאולה".

ענין הגאולה מצויין בתורה בביטויים שונים.
החל מד' הלשונות של גאולה⁴ בכתוב⁵: "והוצאתי,
והצלתי, וגאלתי ולקחתי", והלשון החמישי –
"והבאתי"⁶. ואע"פ שכוונת כל לשונות אלו הוא
התוכן הכללי דציאה מגלות, ישנו עילוי בלשון
"גאולה"; וי"ל שבגלל מעלה זו נקראת (כל
גאולה, ובמיוחד – גאולה האמיתית והשלמה
21 (בפי כל ישראל) בשם "גאולה"⁷ (סתם)⁸ [דוקא

(1) שיחות: כ"ח ניסן. ש"פ שמיני. ש"פ תזו"מ.

(2) רמב"ם הל' נזירות פ"ד הי"א.

(3) ראה שעה"ה"א פ"א. וראה בארוכה בזה תשובות וביאורים
(קה"ת, תשל"ד) ס"א*. לקו"ש ח"ו ס"ע 35 ואילך, ובהערות שם.
וש"נ.

(4) שהם גם ד' לשונות של גאולה העתידה (ראה ירושלמי
פסחים פ"י ה"א. ד"ה והי' אור הלבנה תרנ"ד. ד"ה לכן אמור
לבנ"י תרנ"ח. תרע"ח. וראה ספר הליקוטים – דא"ח צ"צ ערך
גאולה ס"ג, וש"נ). וראה גם בחי' וארא ו, ח.

(5) וארא ו, יז.

(6) שם, ח.

(7) דאף שכל גאולה (גם גאולה פרטית שאינו "גאולה דגלות...
אלא שיגאלנו מן הצרות כו") "שם גאולה עלה" (מגילה יז, ב
ובפרש"י) – הרי זה חידוש, ומובן (מזה גופא) שעיקר שם גאולה
הוא בנוגע ל"גאולה דגלות" (ששלמותה תהי' בגאולה האמיתית
והשלמה). וכפשוט דברי רבא בגמרא מגילה שם: גאולה
בשביעית... מתוך שעתידין ליגאל בשביעית לפיכך קבעוה
בשביעית. ורק אח"כ מבאר, ש"מלחמה נמי אתחלתא דגאולה
היא".

(8) וכלשון ניגון (חב"ד) הידוע: זאָל שוין זיין די גאולה [כפי

(*) אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"א ס"ע רפח ואילך. המו"ל.

שנינו לפני שיחה זו]. ועוד לשונות וניגונים כיו"ב – ע"פ מנהג
ישראל.

(9) ויק"ר ס"פ אמור (ספלי"ב). שהש"ר פ"ד, ז. קה"ר רפ"ד.

(10) זכרי' ד, ב.

(11) לקו"ת בהעלותך לה, ג. וראה גם אוה"ת בא ע' רעג.
בהעלותך ס"ע תכג ואילך. נ"ך ע' תקי. המשך מים רבים תול"ו
פקל"ד.

(12) שהרי "בכל מקום שגלו שכינה עמהן.. גלו לבבל שכינה
עמהן" (מגילה כט, א) – כפירוש הא' (במדרש שם) ב"גולה על
ראשה", ש"גלה לבבל וגלתה שכינה עמהן", "דהיינו מה
שהאלקות הוא מוסתר והעולם נראה יש ודבר נפרד כו" (לקו"ת
שם, א).

(13) וגם לא נשתנה הצירוף (סדר האותיות) של "גולה".

(14) להעיר ש"לשון נוטריקון מן התורה" (שבת קה, א).

ענינה להעלות את ה(חיים ב) "גולה" (ע"י שחרור 33
כל הענינים מהגלות) ומזה גופא לעשות "גאולה" 34
— ע"ז שמגלים בכל הענינים ד"גולה" את האל"ף 35
דאלופו של עולם — מסירים את ההעלם והסתר 36
בעניני הגלות המכסים על מציאותה ותכליתה 37
האמיתית, מגלים את האלופו של עולם שבזה — 38
התכלית דכל עניני הגלות שבשבילה נבראו ע"י 39
הקב"ה — כך שמ"גולה" נעשה "גאולה". 40

גאולה היא גילוי האל"ף (דאלופו של עולם) 41
ב"גולה" — גילוי האמת והפנימיות דכל עניני 42
הגלות, וכל הפעולות בזמן הגלות; גילוי האלקות 43
בכל עניני העולם — כפי שכל זה מגלה את 44
כבודו של הקב"ה (ו"כל מה שברא הקב"ה 45
בעולמו לא בראו אלא לכבודו" 25) — של אלופו של 46
עולם. 47

ד. האמור לעיל הוא הסברה איך "גאולה" 48
כוללת בתוכה "גולה", כיון שהכוונה היא 49
שהגאולה תגבי' (גם) את הגלות. אבל צריך ביאור: 50
מדוע (העלי' דגולה) הוא ענין כזה עיקרי בגאולה, 51
עד שזהו תוכן שמה "גאולה" (גולה בתוס' אל"ף), 52
כידוע ששם מורה על מהות הדבר? 53

ויתירה מזה: המעלה דגאולה אינה רק בעליית 54
עניני הגלות ועניני העולם, אלא שבגאולה 55
(בתקופה השני' 26 — לאחר התקופה הראשונה 56
שאודות' מדובר ברמב"ם הנ"ל) יתחדשו ענינים 57
חדשים, חדשים ביותר בשני מנהגו של עולם (עד 58
הענין העיקרי ויסודי דתחיית המתים' 27, שהוא 59
חידוש במעשה בראשית). א"כ היתכן שהמצב 60
דלעתיד לבוא כולו (גם מה שלמעלה מעולם וגלות 61
— בתקופה שני') נקרא בשם כללי: "גאולה" — 62
"גולה" בתוספת אל"ף? ! 63

ומזה מובן, שכללות הגאולה — גם הענינים 64
הנעלים שבה — קשורה עם העבודה דהכנסת 65
האל"ף דאלופו של עולם ב"גולה". עד שזה פועל 66
את הגאולה (כפי שתיבת "גאולה" מורכבת 67

שהיתה קודם משועבדת בגלות נעשית (לא בטלה 1
ח"ו, אלא) משוחררת. 2

והמעלה ושליומות דגאולה האמיתית והשליומה 3
היא, שהכל משתחרר. אין שום ענינים שנשארים 4
ח"ו "אבודים" בגלות, לא יתירו בגלות שום ענין. 5
אפילו ה"נדרחים" וה"אובדים" (שנקראים כך 6
בתורת אמת' 15) — יגאלו. הגאולה תהי' גאולה 7
אמיתית ושליומה בכמות ובאיכות בכל הדברים, 8
מהכלל גדול שבהם עד הפרט שבפרט שבהם: כל 9
יהודי וכל בני — "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו 10
ובבנותינו" 16, וגם חלקם בעולם — "כספם וזהבם 11
אתם" 17, עם כל פעולותיהם והישגיהם בגלות. 12
הגאולה תשחרר כל אדם ואת כל בני האדם (גם 13
אומות העולם) וכל עניני העולם, וכל אחד ואחד 14
בפרט עם כל עניניו. 15

כל הענינים (החיוביים) בגלות נשארים גם 16
הלאה, אלא שיתבטל מצבם הגלותי: שיבטל 17
ההעלם והסתר המכסה על מציאותם האמיתית 18
והפנימית' 18, והשיעבוד לדרכי הטבע וגשמיות 19
העולם המשתלשל מזה. 20

וכפסק דין הרמב"ם' 19: "אל יעלה על הלב 21
שבימות המשיח יבטל דבר ממנהגו של עולם או 22
יהי' שם חידוש במעשה בראשית, אלא עולם כמנהגו 23
נוהג.. אמרו' 20 חכמים' 21 אין בין העולם הזה לימות 24
המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד", החידוש אז 25
יהי' — ש"יחזרו כולם לדת האמת" 22, "ויתקן 26
(משיח) העולם כולו לעבוד את ה' ביחד שנאמר' 23
כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם 28
בשם ה' ולעבדו שכם אחד" 24. 29

עפ"ז מובן מדוע תיבת "גאולה" נוללת את 30
תיבת "גולה", אבל — בתוספת אל"ף: הגאולה 31
אינה מבטלת (עבודה ב)גלות, אדרבה: הגאולה 32

(15) ישע"י כז, יג. וראה לקו"ת דרושי ר"ה ס, א. ובכ"מ. סה"מ
אידיש ע' 78 ואילך.

(16) כמ"ש ביצ"מ (ו"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו
נפלאות" (מיכה ז, ט)) — בא יו"ד, ט.

(17) ישע"י ס, ט.

(18) ראה הערה 12.

(19) הלי' מלכים פ"ב ה"א. וראה עבודה ק"ב פל"ח.

(20) שם ה"ב.

(21) ברכות לר, ב. וש"נ.

(22) שם ה"א.

(23) צנפי' ג, ט.

(24) רמב"ם שם פ"א ה"ד.

(25) אבות ספ"ו.

(26) ראה "דבר מלכות" — חידושים וביאורים בהל' מלכים
(קה"ת תנש"א) סימן ג (מלקו"ש חכ"ז ע' 191 ואילך). סימן ד
(מהדרן על הרמב"ם — נאמר יו"ד שבט תשמ"ז). וראה גם הדרן
על הרמב"ם (משיחת ש"פ חיי שרה) שנה זו. ועוד.

(27) אחד מי"ג העיקרים (פיה"מ להרמב"ם סנהדרין פ' חלק
יסוד הי"ג). ועד שהכופר בזה אין לו חלק לעוה"ב (סנהדרין ר"פ
חלק. רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ו).

למטה ממנו היא – למלאות את הכוונה ד'נתאוה
הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים"³⁴,
שיהודי ע"י עבודתו יברר ויזכך את גופו ונפשו
החיונית וגשמיות וחומריות העולם, ולעשות מכל
זה דירה להקב"ה.

ואת זה הוא פועל ע"י עבודתו בגוף למטה בקיום
התומצ"צ, ש(רוב) מצוות נתלכשו בדברים
גשמיים³⁵, וע"י קיום מצוה עם דבר גשמי מבררים
ומזככים את הדבר הגשמי ועושים ממנו כלי
לאלקות. ע"ד מצות צדקה [ש"שקולה כנגד כל
המצוות]³⁶, "עיקר המצוות מעשיות ועולה על
כולנה"³⁷ – שיהודי לוקח "מיגיע כפיו"³⁷ מכספו
הגשמי שהוא הרויח, ו"נותן חיי נפשו לה"³⁷.
ועד"ז בכל המצוות.

והענין השלישי ("הסתכל בשלשה דברים")
לעשות דירה בתחתונים – הוא (לא ענין צדדי,
אלא אדרבה: זה) נוגע לשלימות דהשנים
(כביכול): הקב"ה והאדם העובד, כיון ש"נתאוה
הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים", ו"זה כל האדם
ותכלית בריאתו וירידתו לעוה"ז להיות לו ית' דירה
בתחתונים"³⁸.

ועד כדי כך נוגע זה להאדם (ש"יסתכל בשלשה
דברים") – שבשביל זה היתה ירידת נשמתו למטה
ע"י הקב"ה: למרות גודל העילוי והנשמה למעלה,
נשמה³⁹ שנתת בי טהורה היא"⁴⁰ ואין שם מקום
להיפך הטהרה, שלח אותה הקב"ה למטה, "אתה"³⁹
בראתה, אתה יצרתה, אתה נפתחה בי", עד בעולם
העשי' הגשמית, שבו ישנו "את החיים ואת
הטוב"⁴¹, וגם את הדרך השני' דהיפך הטהרה (עד
שהנשמה צריכה שם לשמירה, "ואתה"³⁹ משמרה
בקרבי"⁴²) – בכדי למלאות את הכוונה דעשיית
דירה בתחתונים.

דלכאורה: ירידת הנשמה בגוף היא היפך
הנהגתו הרגילה של הקב"ה, שהוא מקור ותכלית

מאותיות "גולה" בתוס' אל"ף), וכל עניני גאולה
נמשכים ומרימים את ה"גולה", כדלקמן.

ה. הביאור בזה יובן ע"פ המשנה הראשונה
בפרק דשבת זו, פרק שלישי דפרקי אבות: "הסתכל
בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה", ואח"כ
ממשיכה המשנה למנות את ה"שלשה דברים" –
"דע מאין באת, ולאן אתה הולך ולפני מי אתה
עתיד ליתן דין וחשבון וכו'".

נשאלת השאלה – מנינא למה לי²⁸: מה נוגע
לכאן המספר שישנם "שלשה דברים"? ואפילו אם
המספר נוגע, מדוע צריכה המשנה לפרש זאת, כל
אחד ואחד יכול הרי לספור בהמשך המשנה שהיא
מונה שלשה דברים?

ויש לומר אחד הביאורים בזה:

דברי המשנה "הסתכל בשלשה דברים" [כידוע
שלשון המשנה היא "דבר קצר וכולל ענינים
רבים"²⁹] אין כוונתם רק לשלשת הדברים הנמנים
בהמשך המשנה, אלא גם לענין ד"שלשה דברים"
בכלל; המשנה נותנת הוראה: "הסתכל בשלשה
דברים" – אדם צריך להסתכל (הסתכלות בעיון)
ב"שלשה דברים"³⁰, ועי"ז "אין אתה בא לידי
עבירה":

אדם יכול לחשוב שצריכים להיות אצלו רק שני
ענינים: הוא עצמו והקב"ה כביכול שאותו הוא
עובד, "אני נבראתי לשמש את קוניי"³¹.

אומרת המשנה – "הסתכל בשלשה דברים":
אדם צריך להתבונן (להסתכל) ולראות (שישנם)
"שלשה דברים": נוסף על מציאותו ("אני")
ומציאות הקב"ה ("קוניי") כביכול – ישנו דבר
שלישי: מציאות העולם שנברא ע"י הקב"ה, ושעל-
ידו משמש יהודי את קונו³².

תכלית³³ בריאת העולם וירידת הנשמה למטה
בגוף גשמי בעולם הזה התחתון שאין תחתון

(34) ראה תנחומא נשא טז. שם בחוקותי ג. במדבר פ"ג, ו.

(35) ראה גם תניא פ"ד (ח, ב). אגה"ק ס"י (קיד, סע"ב ואילך).

(36) ב"ב ט, א.

(37) תניא פל"ז (מח, ב).

(38) שם (מט, סע"א).

(39) נוסח ברכות השחר.

(40) ראה לקו"ת בחוקותי מו, סע"ד ואילך. ר"פ דברים.

ובכ"מ.

(41) נצבים ל, טו.

(42) ראה לקו"ת דברים שם. אוה"ת שמות (כרך ז) ע' ב'תקית.

(28) לשון הש"ס – שבת עג, ריש ע"ב. וש"נ.

(29) הקדמה לפיה"מ להרמב"ם (ד"ה אח"כ ראה להסתפק).

(30) וכיון שלשון המשנה הוא "דבר קצר (וכולל ענינים רבים)" – אין צריך לפרש מה הם ה"שלשה דברים".

(31) משנה וברייתא סוף קידושין.

(32) ראה גם שיחת ש"פ אחו"ק תשמ"ח ס"ט (ס' השיחות תשמ"ח ח"ב ע' 435). ש"פ אמור תשמ"ט ס"ו (ס' השיחות

תשמ"ט ח"ב סע"ע 439 ואילך). ש"פ אחו"ק תש"נ ס"ז.

(33) בהבא להלן – ראה בארוכה תניא פל"ז ואילך. ובכ"מ.

לידי עבירה", אפילו לא "לידי", האפשריות לעשות
עבירה.

ו. ע"פ הנ"ל יובן גם הענין ד"גאולה" אותיות
גולה בתוספת אל"ף:

גאולה (אינה מבטלת את ה"גולה", אלא)
כוללת בתוכה את ה"גולה", ואדרבה: היא מעלה
את הגולה ע"י שמכניסה ומגלה בה את אלופו של
עולם – כיון שהכוונה היא לעשות דירה לו יתברך
בתחתונים, כולל כפי שהתחתונים נמצאים בגלות,
לגלות את אלופו של עולם בתחתונים במצבם כפי
שהם נמצאים בגלות.

ואדרבה: זהו תוכן ומהות הגאולה גם עניני
הגאולה שלמעלה מגלות, השינוי במנהגו של
עולם, ע"ד תחיית המתים⁴⁹ – "גילוי אור א"ס
ב"ה בעוה"ז הגשמי"⁵⁰, עד שנעשה דירה לו יתברך
בתחתונים, לו לעצמותו⁵¹.

ולכן תלוי ענין הגאולה ב"מעשינו ועבודתנו
כל זמן משך הגלות"⁵⁰ (גולה), העבודה דהכנסת
האל"ף (אלופו של עולם) בגולה, עד שע"י נעשית
גאולה [רוב האותיות וראש תיבת גאולה הוא –
"גולה", כנ"ל ס"ב].

זאת אומרת: נוסף לזה שה(עלי' הגדולה
דה)גאולה באה ע"י הירידה בגלות [ע"ד גילוי
תוקף אור הנשמה ע"י ירידתה למטה], נעשית גאולה
מ"גולה" (בתוס' אל"ף) עצמה⁵² – הדירה
לעצמותו נפעלת בתחתונים עצמם [ע"ד העילוי
שנפעל בנשמה ע"י הדירה בתחתונים]⁵³.

* * *

(49) כמ"ש בתניא שם (רפ"ז): "תכלית השלימות הזה של
ימות המשיח ותחיית המתים כו' תלוי במעשינו ועבודתנו במשך
זמן הגלות". וי"ל ש"ימות המשיח" קאי על תקופה הראשונה
(שלא "יבטל דבר ממנהגו של עולם") ו"תחיית המתים" קאי על
תקופה השנייה.

(50) ל' התניא שם.

(51) המשך תרס"ו ס"ע ג. ובכ"מ – נסמנו בסה"מ מלוקט ח"ב
ע' רמא.

(52) וזהו הטעם ש"יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים
בעולם הזה מכל חיי העולם הבא" (אבות פ"ד מ"ז), מפני
המעלה בעבודה "בעולם הזה" דוקא (גילוי האל"ף ב"גולה"),
בעשיית דירה בתחתונים (תענוג בורא), שלמעלה "מכל חיי
העולם הבא" (תענוג נברא), ובעולם הבא יהי' גילוי ענין זה
למטה (ראה לקו"ש ח"ה ע' 243 ואילך).

(53) ולכן שלימות השכר תהי' לנשמות בגופים דוקא, בתחיית
המתים (לקו"ת צו טו, ג. ובכ"מ (נסמנו בסה"מ מלוקט ח"ד ע'

1 הטוב והחסד, ומטבע הטוב להטיב⁴³, ומצד החסד
2 והטוב הי' צריך להיות תמיד עליות, וכאן לוקח
3 הקב"ה נשמה ומורידה למטה, "ירידה גדולה ובחי'
4 גלות ממש"⁴⁴, "מאיגרא רמה לבירא עמיקתא"⁴⁵!

5 ומזה מובן גודל העילוי (והחסד) דהעבודה
6 דעשיית דירה בתחתונים, שבעבור זה כדאי להוריד
7 את הנשמה למטה, לא בשביל הנשמה עצמה ("כי
8 הנשמה עצמה אינה צריכה תיקון כלל"³⁷), אלא
9 כדי לתקן את הגוף ונה"ב וחלקו בעולם, בכדי
10 לעשות דירה בתחתונים. כיון שע"י הירידה ועבודת
11 הנשמה למטה לעשות דירה בתחתונים, נפעל ענין
12 נעלה יותר מעבודת הנשמה עצמה למעלה –
13 הגילוי דעצמותו ית'⁴⁶ בתחתונים.

14 עד שהעילוי נמשך ונפעל גם בהנשמה (שירדה
15 למטה), שנוסף על זה שהנשמה מגיעה לדרגא
16 נעלית יותר (שלמעלה ממקום שמשם ירדה), גילוי
17 התוקף דהנשמה, מקבלת הנשמה גם שייכות
18 להגילוי דעצמותו ית' שנפעל ע"י (עבודת הנשמה
19 למטה בעשיית) הדירה בתחתונים⁴⁷.

20 עפ"ז מובנת הוראת המשנה "הסתכל בשלשה
21 דברים": מבלי הבט על גודל העילוי דנשמתו של
22 יהודי, "חלק אלוהה ממעל ממש"⁴⁸, צריך תוכן
23 עבודתו להיות, שנוסף לזה שעושה מעצמו "דירה"
24 להקב"ה ע"י גילוי נשמתו בגופו הגשמי (העילוי
25 בהנשמה שבא עי"ז) – צריך גם להסתכל "בשלשה
26 דברים", ויעשה דירה לו יתברך בתחתונים דעולם,
27 שהעולם עצמו נעשה דירה להקב"ה.

28 ועי"ז מגיע גם האדם עצמו לשלימות (כיון
29 ש"זה כל האדם ותכלית בריאתו כו'"), ואע"פ
30 שלגביו הרי זו ירידה (בחיצוניות ו)לפי שעה, הרי
31 דוקא עי"ז נפעל העילוי בו עצמו – ש"אין אתה
32 בא לידי עבירה": ע"י עבודתו בעשיית דירה
33 בתחתונים (הסתכל בשלשה דברים), "אין אתה בא

(43) עמק המלך שער שעשועי המלך רפ"א. שעהיוה"א פ"ד.
שומר אמונים ויכוח ב' סי' יד.

(44) כי גם כשיהי' צדיק גמור עובד ה' ביראה ואהבה רבה
בתענוגים לא יגיע למעלות דביקותו בה' בדחילו ורחימו בטרם
ירידתו לעוה"ז החומרי לא מינה ולא מקצתה כו' (תניא שם מח,
סע"א).

(45) ע"פ לשון חז"ל – חגיגה ה, ב.

(46) ראה קונטרס יו"ד שבט שנה זו סעיף ג. וש"נ.

(47) בארוכה ע"ד ב' ענינים אלו – ראה לקו"ש חט"ו ע' 246
ואילך. סה"מ מלוקט ח"ב ע' שכ. קונטרס ב' אייר שנה זו. ועוד.

(48) תניא רפ"ב.

שבחסד, מדת הגבורה עד מלכות שבגבורה ומדת
התפארת עד מלכות שבתפארת] – הנצחון על
(העלם והסתור דה) גלות, עד נצח שבנצח, והוד
שבנצח – היופי שבנצחון, ויסוד שבנצח – היסוד
וקביעות דהנצחון, עד מלכות שבנצח – הנצחון
דמלכא משיחא בגאולה האמיתית והשלימה.

ח. בהתחלת פ' אחרי מדובר אודות עבודת
אהרן כהן גדול בקדש הקדשים – בזאת יבוא אהרן
אל הקודש גוי"מ⁵⁹.

מעין ודוגמא למצב הגאולה הוא – הכהן גדול
בקדש הקדשים: קדש הקדשים הוא המקום הקדוש
ביותר בעולם. מקום שבו מאירה אלקות בגלוי
(ללא העלמות והסתרים). בו בזמן הי' זה מקום
גשמי בעולם הזה, והכהן גדול נכנס לשם כנשמה
בגוף [לא כפי שהי' אצל נדב ואביהוא, רצוא בלי
שוב⁶⁰].

מעין זה הי' בכל כהן, שבו בזמן ש"הכהנים
הובדלו. שנאמר⁶¹ ויבדל אהרן להקדישו קדש
קדשים⁶² (למעלה מעולם), עשה את עבודתו
דוקא כנשמה בגוף בעולם, עולם שבו יש מקום
להיפך הטהרה – ודוקא שם מקיים הוא את הציווי
(בריש פ' אמור) "אמור אל הכהנים בני אהרן
ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו". ושלמות
ענין הטהרה יהי' בגאולה האמיתית והשלימה⁶³
[ומעין הכנה לזה ישנה גם בזמן הגלות, שכהנים
נזהרים מעניני טומאה, וי"ל שזהו גם הכנה
לשלמות הטהרה לע"ל, כולל עי"ז ש"אמור גוי'
ואמרת" – "להזהיר גדולים על הקטנים"].

ונוסף על הזהירות (להזהיר) מהיפך הטהרה,
הי' כהן צריך לעשות עבודתו בביהמ"ק (קדושה)
לבוש בבגדי כהונה, שהיו "לכבוד ולתפארת"⁶⁴
(שלמות בגשמיות). ועפ"ז יש לבאר, מדוע כהן
ששימש "מחוסר בגדים" עבודתו פסולה⁶⁵, "בזמן
שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם, אין בגדיהם

ז. ענין הנ"ל מודגש יותר בזמן העכשוי בשנה:
(א) ימי הספירה, ובהם עצמם (ב) השבת הרביעית
מה"שבע שבתות תמימות"⁵⁴ – מלכות שבנצח, (ג)
פרשת השבוע – אחרי־קדושים, והפרשה
שמתחילים לקרוא בתפלת המנחה – פ' אמור, (ד)
י"ג אייר.

העבודה דספירת העומר – הבירור דשבעת
המדות (דנה"ב), עיקר העבודה בזמן הזה (זמן
הגלות)⁵⁵ – תוכנה הוא, שנוסף על "ואטהר
ואתקדש בקדושה של מעלה" – נפעל עי"ז גם
בהעולם ובכל העולמות: "ועל ידי זה יושפע שפע
רב בכל העולמות"⁵⁶. ועי"ז⁵⁷ מתוסף (עוד יותר)
בנשמת האדם העובד, כפי שממשיכים בתפלה
(לאחרי "יושפע שפע רב בכל העולמות"): "ולתקן
את נפשותינו ורוחותינו ונשמותינו מכל סיג ופגם
ולטהרנו ולקדשנו בקדושתך העליונה" – ע"ד "אין
אתה בא לידי עבירה" (תיקון ועליית האדם)
והעבודה בעולם.

ועי' העבודה דספירת העומר – להכניס את
האל"ף ב"גולה", עי' בירור השבע מדות –
מביאים את הגאולה, ו"יחזיר לנו עבודת בית
המקדש למקומה במהרה בימינו אמן סלה" (כפי
שאומרים ב"הרחמן" תיכף לאחר הברכה⁵⁸).

בימי הספירה עצמם – שמתחלקים בכללות
ל"שבע שבתות תמימות" [ובפרט בשנה זו,
שהתחילו לספור "ממחרת השבת"⁵⁴ כפשוטן] זה
בהדגשה יתירה בשבת הרביעית, כשמסיימים את
הספירה דמדת הנצח, עד שלימותה – מלכות
שבנצח [לאחר הסיום דמדת החסד עד מלכות

קצו הערה (7) – כדעת הרמב"ן (בשער הגמור בסופו). ואדרבה:
לע"ל תהי' הנשמה ניוונית מן הגוף (המשך וככה תרל"ז פצ"א-ב.
המשך תרס"ו ע' תקכח. ס' השיחות תורת שלום ס"ע 127 ואילך.
סה"מ תרח"ץ ע' ריט. לקו"ש ח"כ ע' 44. חכ"א ע' 88. ועוד.
וראה קונטרס ב' אייר שנה זו סו"ס ח ואילך.

(54) אמור כג, טו.

(55) ראה בארוכה מאמרי אדהאמ"צ בדריים ח"א בתחלתו.

(56) נוסח ה"רבונו של עולם" ולאחרי ספה"ע.

(57) ועפ"ז י"ל סדר התפלה, שהענין דתיקון "נפשותינו כו"
נאמר לאחרי הענין דהשפעת "שפע רב בכל העולמות", דלכאורה
מקומו שייך לעיל לאחרי שהאדם מתפלל על תיקון עצמו
("ואטהר ואתקדש כו"), ורק לאחרי זה צ"ל התפלה ע"ד
ההשפעה בעולם? וי"ל, כי הפעולה בעולם מוסיפה בעבודת
הנשמה עצמה "לתקן את נפשותינו כו", כבפנים.

(58) כ"ה בסידורו של רבינו הזקן (ובכמה סידורים). וראה
שיחת אחש"פ שנה זו הערה 80.

(59) טז, ג.

(60) ראה שיחת ש"פ תזו"מ ש.ז. ס"ח. וש"נ.

(61) דה"א כג, יג.

(62) רמב"ם הל' כלי המקדש רפ"ד – מפסחים קד, א.

(63) כמ"ס (יחזקאל לו, כה) "זורקתי עליכם מים טהורים

וטהרתם גוי".

(64) תצוה כח, ב.

(65) משנה זכאים טו, ב. רמב"ם הל' כלי המקדש פ"י ה"ד.

האמיתית והשלמה⁷³. ובמילא יש לכל יהודי
שייכות – כנשמה בגוף – להקדושה דקדש
הקדשים (שלמות הקדושה). וכפס"ד הרמב"ם⁷⁴
"לא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש.. אשר נדבה
רוחו אותו.. ה"ז נתקדש קדש קדשים כו".

וע"פ מדרש הנ"ל, ש"בכל שעה שהוא רוצה
ליכנס יכנס", י"ל שכל יהודי יש בכוחו (כפי
שנמצא למטה נשמה בגוף) להיות בדרגת "קדש
הקדשים", וי"ל שכן יהי' בפועל לעתיד לבוא.

[ויומתק ע"פ הסיפור בנביאים⁷⁵, שבזמן הסכנה
החביא יהושבע את יהואש (שהי' מזרע הממלכה)
ומניקתו "בחדר המטות"⁷⁶, "בעליית בית קדשי
הקדשים"⁷⁷, "ויהי אתה בית ה' מתחבה שש שנים
גו"⁷⁸. שמה מובן, שבהיותו בקדש הקדשים היו
לו שם כל צרכיו הגשמיים: אכילה ושת' ושינה⁷⁹.
ויש לומר, כיון שבאמיתית הדברים הרי מקומו של
כל יהודי הוא בקדש הקדשים (כפי שיהי' בגלוי
בגאולה האמיתית והשלמה). אלא שזה מתגלה
בפועל – ע"י הירידה (סכנה), ע"ד עילוי הגאולה
שבא ע"י העבודה ב"גולה"].

כמובן גם מהציווי (ונתינת כח) בהתחלת פ'
קדושים [הפרשה שקראו בשבת זו ביחד עם פ'
אחר] – "קדושים תהיו כי קדוש אני": בהיותו
נשמה בגוף בעוה"ז הגשמי (ששם שייך הציווי
ד"קדושים תהיו", "היו פרושים"⁸⁰) – נמצא יהודי
במצב של קדושה, עד הקדושה הכי נעלית
דקדושתו של הקב"ה,

כפירוש החסידות⁸¹ על דרשת חז"ל⁸² "יכול
כמוני, ת"ל כי קדוש אני" – "יכול כמוני"
בניחותא, בדרגת הקדושה ד"קדוש אני".

עליהם אין כהונתם עליהם⁶⁶ – אע"פ שענינם⁶⁷
דבגדי כהונה הי' (בעיקר) "לכבוד ולתפארת"
(שלכאורה אין זה נוגע כל כך לעצם העבודה)?
אלא ששלמות העבודה במשכן היא בכך שתהי'
בתכלית השלימות וההידור "לכבוד ולתפארת", גם
בגשמיות כפשוטה – באופן היפה ומכובד ביותר
בכל עד – בגשמיות העולם, מנצלים את כל
האפשרויות דעוה"ז עבור העבודה בקדושה.
ובשלימות – ענין הכהונה הוא אצל כהן גדול
(שלבש שמונה בגדים).

ועפ"ז אולי יש לומר הטעם לכך שהכהן גדול
צריך להיות "גדול מאחיו.. בעושר"⁶⁸ – כיון
ששלמות הקדושה דכהן גדול קשורה בזה שזה
נמשך בשלימות בכל עד בגשמיות העולם (עושר).

וע"פ המבואר במדרש (עה"פ "בזאת יבוא
אהרן")⁶⁹ "בכל שעה שהוא (הכהן גדול) רוצה
ליכנס יכנס רק שיכנס בסדר הזה" ("בזאת") – יש
לומר, שמקומו האמיתי של הכהן גדול הוא
ב(דרגת) קדש הקדשים, וכך יהי' בגלוי בגאולה
האמיתית והשלימה כשתהי' שלימות האדם
והעולם וביטול כל ענינים הפכיים (משא"כ לפני
זה אין אנו כלי לזה "בכל שעה"). שאז תהי'
שלימות הגילוי דהמשכת קדושה בגלוי למטה
(בבית המקדש השלישי), דירה לו יתברך
בתחתונים, כנ"ל.

ט. כבכל עניני התורה (מלשון הוראה⁷⁰), יש גם
בזה הוראה לכל יהודי:

כל בניי הם "ממלכת כהנים"⁷¹, "כהנים
גדולים"⁷², ובגלוי ובשלימות יהי' זה בגאולה

(66) זבחים יז, ב. ויש"נ. רמב"ם שם. וראה בכ"ז אנציקלופדי'
תלמודית ערך בגדי כהונה (ע' שלג). ויש"נ.

(67) ראה רמב"ן עה"פ (תצוה שם) "ועשית בגדי קדש גו'
לכבוד ולתפארת": שיהי' נכבד ומפואר במלבושים נכבדים
ומפוארים. ואכ"מ.

(68) יומא יח, א. ויש"נ. רמב"ם שם רפ"ה.

(69) ויק"ר פכ"א, ו. ועוד.

(70) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. ס' השרשים שלו ערך ירה.
גו"א ר"פ בראשית (בשם הרד"ק). וראה זח"ג נג, ב.

(71) יתרו יט, ו. וראה זבחים יט, רע"א (בהמשך להסוגיא ע"ד
בגדי כהונה): "זימנא חדא הוה קאימנא קמי' דאיזגור מלכא והוה
מדלי לי המינאי ותתיי' ניהלי ואמר לי ממלכת כהנים וגוי קדוש
כתיב בכז", "וצריכין אתם לנהוג עצמכם בתפארת של כהנים"
(פרש"י שם).

(72) ראה בעה"ט עה"פ. וראה גם אגדת בראשית פרק עט (פ).

– וי"ל השייכות בין "ממלכת כהנים" ל"כהנים גדולים", כי כהן
גדול הוא מלך שבכהנים, "ראש לכל הכהנים" (ל' הרמב"ם שם
פ"ד הי"ב).

(73) ראה בעה"ט שם: ולעתיד לבוא תחזור להם כו'.

(74) הל' שמיטה ויובל בסופן.

(75) מלכים ב, יא. ואילך. דברי הימים ב, יא ואילך.

(76) מלכים שם, ב. דה"י שם.

(77) פרש"י עה"פ.

(78) מלכים שם, ג. דה"י שם, יב.

(79) וראה גם שיחת ליל ד' דחג הסוכות שנה זו.

(80) פרש"י ר"פ קדושים.

(81) ראה מאור עינים עה"פ (מז, ב). אוה"ת עה"פ.

(82) וי"ר עה"פ (פכ"ד, ט).

אלקים" (שרו ומלאך של עשו⁹⁴), "ועם אנשים" (עשו ולבן⁹⁵) – שזהו לכאורה היפך הגמור מכך ש"ישראל" הוא ר"ת "יש ששים ריבוא אותיות לתורה", כפי שנשמות ישראל קשורות עם תורה שלמעלה מעולם.

וי"ל הביאור בזה (בעבודת ה'):
לכל לראש צריך כל יהודי לדעת שהוא "ישראל" – מקור ושורש חיותו הוא מהאות שלו בתורה, ולכן, צריך כל דבר שהוא עושה להיות מיוסד וע"פ הוראות התורה.

בנוסף לכך עליו לדעת, ששלימות עבודתו (כישראל) היא בכך, שאין הוא מתנתק מהעולם שסביבו, אלא "הסתכל בשלשה דברים": נוסף על עבודתו עם עצמו ("ישראל" קשור עם האות שלו בתורה), צריך הוא לעשות את העבודה דלעשות לו יתברך דירה בתחתונים – כישראל, ע"י יציאה (ביחד עם הוראות התורה) לעולם, והתעסקות עם "אלקים" (מלאך) – הכחות הטבעיים בעולם (כמאחז"ל⁹⁶ "אין לך כל עשב ועשב שאין לו מזל ברקיע שמכה אותו ואומר לו גדל"), ו"אנשים", "עשו ולבן" (אומות העולם) – ושם לבנות דירה להקב"ה ע"פ הוראות התורה (דיש ששים ריבוא אותיות לתורה), עי"ז ש"שרית עם אלקים ועם אנשים", הוא שר, מושל על העולם ואוה"ע,

ובאופן ד"ותוכל" – גם מלשון כל וכלול וכללי, שעבודתו (ד"שרית") אינה ע"י ביטול מציאות העולם, או התגברות על העולם בעל-כרחך, אלא באופן שהוא מנצל את הכחות הטבעיים עצמם בעבודת ה', ופועל על אוה"ע שהם מצד עצמם יעבדו את הקב"ה, באופן ד"מלכותו ברצון קבלו עליהם"⁹⁷, עד שהעולם עצמו יאמר ש"ותוכל", העולם בעצמו מסייע להעבודה (כדלקמן סי"ב),

ועי"ז נעשה "ותוכל" מלשון כל (שישנם כל עניני העולם) ומלשון התכללות – שהיהודי כולל בתוכו את כל עניני העולם – ומעלה אותם, עד שנפעל הענין דגאולה (שכולל "גולה"), עי"ז המשכת האל"ף דאלופו של עולם ב"גולה".

י. ויש לקשר כל זה גם עם שם בעל היאָרצייט⁸³ די"ג אייר⁸⁴ – ישראל ארי"ה ליב.

ובהקדים, אע"פ שלכאורה ה"ז שם של איש פרטי, יש לו שייכות עם כל בני⁸⁵ (כיון שכל בני"הם מציאות אחת, קומה אחת שלימה⁸⁶). ובפרט ששמו הראשון הוא ישראל – השם הכללי דכל יהודי וכל בני"ה [וכידוע⁸⁷ גם שנשמט יעקב (ששמו ישראל⁸⁸) "כלולה מכל הנשמות שבישראל מעולם ועד עולם"].

וע"פ הוראת אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע הידועה⁸⁹, ש"עניני עבודה שיכולים לקשר בדברי התניא.. מותר לדבר ולהרחיב בהם הדבור" (אע"פ שבכלל ישנה זהירות באמירת פירושים בספר התניא⁹⁰) – הרי עד"ז מובן בנדו"ד: כדאי ונכון לבאר הוראה משמו של בעל היאָרצייט – כיון שזה יכול להוסיף ביראת שמים ועבודת ה'⁹¹.

"ישראל" – השם הכללי דבני"ה (כנ"ל) – כולל בתוכו שני ענינים הפכיים לכאורה: (א) "ישראל" ר"ת "יש ששים ריבוא אותיות לתורה"⁹², כיון שישנם ששים ריבוא נשמות ישראל כלליים (וכל אחד מהם מתחלק לששים ריבוא נשמות פרטיים⁹³), וכל נשמה היא כנגד אות אחת מהשישים ריבוא אותיות לתורה, ואות זו היא מקור חיותו כו'. ו(ב) "ישראל" הוא על שם "כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל"⁸⁸.

הענין ד"שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל" מורה על העבודה ומלחמה נגד העולם – "עם

(83) כן נקרא ("יאָרצייט" באדיש) גם בספרים שבלשון הקודש. וגם אצל אחבנ"י הספרדים (שאינם מבינים שפה זו). ולפעמים מוסיפים הפירוש בלה"ק: "יום השנה".

(84) הו"ח עוסק בצ"צ רב פעלים וכו' ישראל ארי' ליב, אחיו של – יבלח"ט – כ"ק אדמו"ר שליט"א. נולד ג' (?) סיון תרס"ט. נפטר י"ג אייר תשי"ב. המו"ל.

(85) ועאכ"כ עם יוצאי חלציו ש"י.
(86) לקו"ת ר"פ נציבים. וראה תניא פל"ב (מא, א): כולן מתאימות ואב א' לכולנה כו'.

(87) אגה"ק סי"ז.

(88) וישלח לב, כט.

(89) אגרות-קודש שלו ח"ב ע' תשכ. וש"נ. וראה גם סי' השיחות תש"ב סי"ע 83 ואילך.

(90) ראה במקומות שבהערה הקודמת.

(91) ראה גם (באופן אחר) שיחת ש"פ אחרי-קדושים, י"ג אייר תשמ"ה. שיחת פסח שני תשמ"ז.

(92) מגלה עמוקות אופן קפו.

(93) ראה תניא פל"ז (מח, א).

(94) ב"ר פנ"ז, ג. פרש"י וישלח לב, כה.

(95) פרש"י עה"פ.

(96) ב"ר פ"י, ו. וראה שערי זהר לב"ר שם. וש"נ.

(97) נוסח ברכת "אמת ואמונה" דתפלת ערבית. וראה שיחה

32 ית' בעולם, עד באופן ד"מלכות שבנצח", כנ"ל
33 (ס"ז).

* * *

34 יא. ע"פ האמור לעיל ישנם כמה לימודים בנוגע
35 לעבודת בנ"י בהבאת הגאולה, והאופן שצריכים
36 להתכונן לגאולה – בעמדנו עכשיו ממש בסוף זמן
37 הגלות, "גולה", והנה הנה באה הגאולה.

38 קודם כל – ישנו מענה לכל אלו שמתפלאים
39 ונבהלים מכך שמרעישים שכל יהודי צריך לעשות
40 ולפעול שהגאולה תבוא תיכף ומיד ממש (ובהיותם
41 אנשים "פתוחים", מבטאים הם בדיבור את
42 פליאתם ודאגתם): כאשר משיח יבוא מיד, מה יהי'
43 – שואלים הם – עם כל הפעולות והענינים שפעלו
44 במשך כו"כ שנים בגלות: העסקים שהם הקימו,
45 הרכוש והנכסים שהם צברו, החברים והקשרים, הן
46 בין בנ"י והן בין אוה"ע, שקשרו (ובפרט עסקני
47 ציבור), ועוד כיו"ב?!

48 והמענה על זה הוא, שאין מה לפחד, כיון
49 שגאולה אין הפירוש שבטל כל "מנהגו של עולם",
50 הדברים הטובים שנפעלו (ע"פ תורה) בגלות;
51 אדרבה: גאולה כוללת בתוכה את כל הענינים
52 (טובים) ד"גולה", באופן שהם מתעלים למצב
53 דגאולה, למעלתם ושלמותם האמיתית – עי"ז
54 שמגלים בהם את (האל"ף) אלופו של עולם,
55 הכוונה ותכלית האמיתית בכל הפעולות (שבזמן
56 הגלות) – כפי שכל זה מגלה את "כבודו" של
57 הקב"ה.

58 ובמילא אין מה לדאוג אודות הפעולות –
59 אפילו בעניני רשות – שפעלו (ע"פ תורה) בזמן
60 הגלות. ואדרבה: מזה ישנה הוראה – שכל בעל
61 עסק וכיו"ב צריך לחפש דרכים כיצד לגלות בעניני
62 העסק וכו' שלו "כבודו" של הקב"ה, ולנצל את
63 עסקיו ונכסיו וקשריו – להוסיף בתורה ומצוות.

64 ומזה מובן גם ההוראה לאידך גיסא – לאלו
65 שחושבים שתוכן העבודה דגאולה הוא בלי
66 שייכות ושלילת "מנהגו של עולם" – אדרבה: 66
67 הגאולה תלוי' דוקא ב"מעשינו ועבודתינו" בזמן
68 הגלות⁵⁰, ולכן צריך להיות "הסתכל בשלשה
69 דברים": העבודה להביא את הגאולה צריכה להיות
70 ב"שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל", לעשות
71 דירה בתחתונים, ולהכין את העולם להגאולה –

1 וע"י העבודה בכירור וזיכוך העולם נעשה גם
2 "ותוכל" מלשון יכולת, שמתוספת אצל היהודי עוד
3 יותר יכולת, כמבואר בכ"מ⁹⁸ שע"י העבודה דנפש
4 האלקית כפי שהיא מתלבשת בהגוף ונה"ב ועושה
5 את עבודתה בעולם, מתוספת בה כח וחיות ויכולת
6 חדשה, מצד זה ש"רב תבואות בכח שור"⁹⁹
7 (דנה"ב).

8 והאופן לעשות את העבודה ד"ישראל" – הוא
9 ע"י "אר" ל"ב": "הוי.. גבור כארי לעשות רצון
10 אביך שבשמים"¹⁰⁰ (כדאיתא גם בריש ותחלת
11 השולחן ערוך¹⁰¹), הוא מתגבר על כל ההעלמות
12 והסתרים בעולם; ונוסף על ההתגברות שלו
13 בעבודתו בעניני קדושה ("ארי" בלשון הקודש),
14 ישנה אצלו התגברות גם בעבודה בעניני רשות
15 וחול, העבודה בעניני העולם ("ליב" בלע"ז).

16 ולהוסיף, ש"ליב" הוא גם אותיות לב עם יו"ד
17 באמצע, שמרמז על לבו של אדם (לב), ועשר
18 כחות הנפש (י'), [ובפרטיות יותר כותבים לפעמים
19 "לייב" עם שתי יודי"ן, כנגד שתי הדרגות בנשמה:
20 יעקב, ישראל¹⁰²], כיון שהעבודה (ד"ישראל")
21 דעשיית דירה בתחתונים נפעלת ע"י עשר כחות
22 הנפש, כפי שהם מוקפים בלבו של אדם – ולב
23 ישראל הוא תמיד בשלימות¹⁰³, "אני ישנה ולבי
24 ער"¹⁰⁴. ועוד י"ל, שה"לב" המקיף את ה' – הוא
25 ג' הלבושים דמחשבה דיבור ומעשה, המקיפים את
26 עשר הכחות, ומבטאים אותם בעבודת האדם
27 בפועל למטה¹⁰⁵.

28 ויש לקשר זה גם עם היום די"ג אייר: י"ג הוא
29 בגימטריא אח"ד, שמרמז על העבודה דלפעול
30 "והי' ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהי' ה'
31 אחד ושמו אחד"¹⁰⁶, גילוי מלכותו ית' ואחדותו

שבהערה 60 ס"ס יא. וש"נ.

(98) ראה לקו"ת האזינו עה, ב ואילך. ועוד.

(99) משלי יד, ד.

(100) אבות פ"ה מ"ב.

(101) טור או"ח רס"א. שו"ע אדה"ז שם. ובשו"ע המחבר:

יתגבר כארי.

(102) ראה בארוכה לקו"ת דרושים לר"ה סב, ג (וראה גם
תו"א משפטים עז, ריש ע"ב). ספר הליקוטים – דא"ח צ"צ ערך
יעקב סמ"ד (ע' א"ק ואילך). וש"נ. וראה ברכת י"א ניסן שנה
זו ס"ה.

(103) ראה רמב"ם הל' גירושין ספ"ב.

(104) שה"ש ה, ב. וראה סה"מ מלוטק ח"ב ע' שיט.

(105) ראה תניא פ"ד.

(106) זכרי' יד, ט.

35 שבהן היו מניעות ועיכובים וכו' (לא תקום
36 פעמיים¹¹¹) לעבודת ה' בכלל.

37 משא"כ בדורות האחרונים – גרים (רוב) בני
38 במדינות שבהם מושלת מלכות של חסד, החל
39 ממדינה זו (שבה נמצאים רוב מנין ובנין דבני"),
40 שמסייעת לבני"י להגיע לגאולה פנימית בעבודתם,
41 עד – שיעשו את העבודה שתביא את הגאולה
42 כפשוטה, ואז גם המלכות (של חסד) תסייע לבני"י
43 לחזור לארץ ישראל (בלשון הכתוב¹¹²: והביאו את
44 כל אחיכם גו').

45 ובשנה האחרונה רואים איך שיחס זה לבני"י
46 התפשט במדינות נוספות, עד גם במדינה ההיא,
47 שבה היו (עד לאחרונה) הגבלות בנוגע לחירות
48 בני"י בעבודתם בתומ"צ וגם בנוגע ליציאתם
49 ממדינה ההיא – וכעת נשתנה יחסם, שמתירים
50 לבני"י לקיים תומ"צ, ומתירים לבני"י לצאת משם
51 (ללא ההגבלות שהיו פעם), ואדרבה – הם גם
52 מסייעים לבני"י לנסוע לארץ הקודש. מעין הכנה
53 להסיוע דאווה"ע שבני"י יצאו מהגלות וילכו לארץ
54 הקודש בגאולה האמיתית והשלימה.

55 יג. נוסף על הסיוע הישר דאווה"ע לבני"י –
56 ישנם גם ענינים שבהם רואים איך שאווה"ע בעצמם
57 עושים פעולות של טוב וחסד, שמגלים עוד יותר
58 שיש בעה"ב לבירה זו¹¹³, כהכנה ל"והיתה לה'
59 המלוכה" בגאולה האמיתית והשלימה,

60 לא כפי שהי' פעם, שדוקא עם ישראל (אע"פ
61 ש"אתם המעט מכל העמים"¹¹⁴), השלים בפועל
62 את הכוונה דדירה בתחתונים, ואחדות ממלכיות
63 אוה"ע התנהגו באופן אכזרי אחת אל השני,
64 והתעסקו בעיקר בתועלת עצמן, או בכיבוש מדינות
65 אחרות וכיו"ב.

66 מהענינים הגלויים שנתוספו בימים אלו ממש
67 שבהם רואים איך שהעולם ואווה"ע מתכוננים
68 ומסייעים בדרך לגאולה – ע"י ענין הצדקה
69 והחינוך, שני יסודות עיקריים בישובו של עולם,
70 ל"שבת יצרה"¹¹⁵:

1 אמנם באופן ד"שרית עם אלקים ועם אנשים",
2 להלחם עם ההעלם והסתור דעולם, אבל באופן
3 ד"ותוכל", "מלכותו ברצון קבלו עליהם".

4 החל מחלקו בעולם, ע"י הוספה בקיום
5 המצוות, בדברים גשמיים, כולל ובמיוחד – מצות
6 הצדקה ("עיקר המצות מעשיות"), שלוקח
7 מהגשמיות שלו ומהעשירות שלו (שבירכו הקב"ה)
8 ומסייע לאחר, שגם אצל הזולת יהי' מזון ולבושים,
9 באופן ד"לכבוד ולתפארת", בהתאם ל"ממלכת
10 כהנים", ועד"ז מסייע הוא למוסדות תורה וצדקה
11 וכיו"ב.

12 וכן הוא גם בעבודתו בעניני רשות שלו –
13 עושה זאת באופן ד"כל מעשיך יהיו לשם
14 שמים"¹⁰⁷ ו"בכל דרכיך דעהו"¹⁰⁸.

15 ועוד וגם זה עיקר – ע"י הפצת התורה
16 והיהדות, והפצת המענינות חוצה. כולל ובמיוחד –
17 לעורר יהודים בכל העולם כולו, שיוסיפו עוד יותר
18 בלימוד התורה וקיום המצוות,

19 וכן גם לפרסם ולגלות בכל העולם כולו "אלופו
20 של עולם", כולל – ע"י השפעה על אוה"ע בנוגע
21 לקיום שבע מצוות בני נח¹⁰⁹, והכנתם ל"והיתה
22 לה' המלוכה"¹¹⁰.

23 יב. ע"פ הנ"ל, ש"גאולה" מעלה את עניני
24 הגלות עצמם (ע"י עשי' מהם עצמם דירה
25 בתחתונים), עד שדוקא העבודה בגלות מביאה את
26 הגאולה, הרי מובן, שעניני העולם עצמו ואווה"ע
27 עצמם (גם בזמן הגלות) מסייעים (באמת) לעבודה
28 דהבאת הגאולה (כנ"ל).

29 ויש לומר, שבעמדנו בסוף זמן הגלות, סמוך
30 להגאולה – בא הסיוע בגלוי יותר.

31 וכפי שרואים בדורות האחרונים במיוחד,
32 ויתירה מזה – בזמן האחרון, ובפרט בימים
33 האחרונים ממש:

34 בדורות שלפני זה גרו (רוב) בני"י במדינות

(111) ל' הכתוב – נחום א, ט. וראה לקר"ש חכ"ג ע' 306
הערה 55.

(112) ישע"י סו, כ.

(113) ראה ב"ר רפ"ל ט.

(114) ואתחנן ז, ז.

(115) ישע"י מה, יח.

(107) אבות פ"ב מ"ב. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג. טושו"ע
אור"ח סול"א.

(108) משלי ג, ו. וראה רמב"ם וטושו"ע שם.

(109) כפס"ד הרמב"ם הל' מלכים פ"ח ה"י.

(110) עובדי' בסופו.

[כולל – שבשבוע האחרון מצאו בפניה נידחת
בעולם אבנים טובות ומרגליות, ע"י ברכתו של
הקב"ה [בדוגמת "והנשאם הביאו את אבני השם
ואת אבני המילואים לאפוד ולחושן"¹¹⁶ (עבור
בגדי הכהונה), שהעננים הביאום¹¹⁷], והכוונה בזה
היא – שמנצלים זאת לקישוטי כלה, להוסיף
בצדקה, כנ"ל].

יד. המסקנא מהאמור לעיל בנוגע לפועל:
הגאולה באה דוקא ע"י העבודה בגלות, דגילוי
אלופו של עולם ב"גולה", באופן שדור זה, דור
האחרון בגלות, יהי' הדור הראשון דהגאולה.

והקב"ה עוזר שרואים במאורעות האחרונים
בעולם איך העולם בעצמו מסייע ומביא לגאולה.
ובפשטות פירוש הדבר הוא – כנ"ל – שכל
יהודי צריך להוסיף ב"מעשינו ועבודתינו" בכלל
שמביאים את הגאולה, כולל ובמיוחד – כמדובר
בהתועדות שלפנ"ז – בלימוד התורה בעניני
גאולה, בתושב"כ (ש"כל הספרים מלאים בדבר
זה"¹¹⁸), ותושבע"פ, משנה וגמרא ומדרשים וכו'.

ובזה גופא – צריכים להוסיף ע"פ ההוראה
דפסח שני, ס'איז ניטא קיין פאָרפּאַלן"¹¹⁹ (אין אף
פעם מקרה אבוד) – לעשות חשבון צדק אם תקנו
והשלימו את העבודה בעבר כדבעי, או שיכולים
עוד להוסיף בזה; ויש בזה את ההוראה ונתינת כח,
שאפילו אם חסר משהו הרי אף פעם אין מקרה
אבוד ויכולים תמיד לתקן.

ועוד ועיקר – שיתגלו ויתקנו כל הענינים
שנראים כאילו שאבדו, או שאבדו באמת בגלות,
כולל – אבדו למעליותא (בהיותם למעלה מגדר

1 ידוע ומפורסם (בכל המכתבי-עת) אודות
2 המאורעות בימים האחרונים – שמדינה זו
3 (המיוסדת על צדקה וחסד, כידוע) ניצלה את חוזק
4 כחה לסייע ולהציל אנשים במקום רחוק בעולם
5 (הרחק ממדינה זו), אע"פ שעי"ז לא באה תועלת
6 ישרה לתושבי מדינה זו:

7 מדינה זו שלחה ריבוי אנשים ואנשי חיל
8 מצבאה לסייע לפליטים במקומות ההם, ביחד עם
9 מזון ובגדים ורפואות. במקום להשתמש באירונים
10 לעניני כיבוש, ובמקום להשתמש במזון ובגדים
11 עבור אזרחי מדינה זו – משתמשים בהם להציל
12 אנשים אומללים, ובפרט ילדים קטנים, מהקור, עד
13 מהיפך החיים.

14 ובזה רואים את הרחמנות דתושבי מדינה זו:
15 כאשר הם שמעו וראו איך אנשים סובלים – הגם
16 שאין הם קרוביהם, ואף-פעם לא היתה להם
17 שייכות עמם – התעוררה המדינה לסייע להם.
18 בהתאם לשיטה דמדינה זו בעניני צדקה, שמסייעים
19 לאנשים בכל העולם כולו, ואין מחכים אפילו
20 לבקשת עזרה.

21 עד"ז ידוע גם שבימים האחרונים יצא מנהיג
22 מדינה זו בהכרזה והוראה מפורטת בנוגע לחינוך
23 הנוער. בהתאם לזה שבתחלת נשיאותו הכריז
24 ששאיפתו היא להזכר כ"עדוזוקיישען (חינוך)
25 פרעזידענט", בגלל הפעולות והשינויים הגדולים
26 לטוב שהוא ינהיג בכדי לחזק את החינוך במדינה
27 זו.

28 החידוש במאורעות האחרונים (בין היתר)
29 מובנת בפשטות: הגם שאצל בני"א אין זה חידוש,
30 כיון שאצלם תמיד היתה ההנהגה ע"פ התומ"צ,
31 בענין הצדקה וחינוך – הרי זה מגלה עוד יותר איך
32 שיש בעה"ב לבירה זו, שזהו היסוד האמיתי
33 לצדקה וחינוך [וכמדובר כמ"פ, שהצלחה אמיתית
34 בחינוך תלויה בידיעה והכרה של הילד בבורא עולם
35 ומנהיגו].

36 וכל זה הוא – נוסף על עוד כמה ענינים
37 שקורים בהשגחה פרטית מדי יום ביום, הן בנוגע
38 להכלל והן בנוגע לכל אחד ואחד בעניניו הפרטיים
39 – והכוונה בזה היא, שזה יגלה עוד יותר איך
40 שהעולם מסייע לעשות דירה בתחתונים ולהביא
41 את הגאולה,

(116) ויקהל לה, כז.

(117) ת"י עה"פ.

(118) ויש לומר הדיוק ב"מלאים" (ש"מלא" ע"פ תורה פירושו – שמלא כולו), שגם הפסוקים ב"כל הספרים" שאינם מדברים (בגלוי) בעניני גאולה, או אפילו שתוכנם הפכי (לכאורה) מענין הגאולה – הרי, לאמיתו של דבר, תוכנם האמיתי הוא "דבר זה" – ענין הגאולה. וע"י עיון והעמקה בפירוש פסוקים אלו (במפרשים וכו') נראה בגלוי ש"כל הספרים מלאים בדבר זה". ויזמק ע"פ המבואר לעיל, שפנימיות ענין הגלות ("גולה") הוא ענין הגאולה, אלא שמגלים זה ע"י גילוי האל"ף דאלופו של עולם בגלות, שעי"ז נעשה מ"גולה" – "גאולה".

(119) "היום יום" י"ד אייר, פסח שני. ס' השיחות תש"א ע'

5 "ויהי נועם ה' אלינו ועלנו ומעשה ידינו כוננה
6 עלינו ומעשה ידינו כוננהו"¹²⁵, בבית המקדש
7 השלישי, בגאולה האמיתית והשלימה, גאולת כל
8 בני", "בנערינו ובזקנינו גו' בכנינו ובבנותינו".

1 גילוי) – גילוי הקץ ש"לבא לפומא לא גליא"¹²⁰,
2 ומשיח צדקנו, שבא "בהיסח הדעת"¹²¹ (כי אם
3 במציאה), שנאמר "נצאתי דוד עבדי"¹²² (במזמור
4 פ"ט בתהלים¹²³), וכ"ז מתגלה במזמור צדי"ק¹²⁴ –

ישראל ממזרים], צ"ץ בו עתיד הקב"ה לגאול את ישראל ולומר
להם צמח צמחתי לכם שנאמר (זכרי' ו, יב) איש צמח שמו
ומתחתיו יצמח ובנה את היכל ה'" (פדר"א פמ"ח). ובבמדב"ר
ס"פ קרח מביא הכתוב (ירמ' כג, ה): והקימותי לדוד צמח צדיק
גו' (וראה פי' הרד"ל לפדר"א שם). וראה ד"ה לך באוה"ת (עדרת,
א). תרכ"ז. תר"ל.
(125) פסוק טו"ב.

(120) ז"ח בראשית ח, א. מדרש תהלים ט, ב. וראה גם
סנהדרין צט, א.
(121) סנהדרין צז, סע"א.
(122) ראה ב"ר פכ"ט, ג.
(123) פסוק כא.
(124) ולהעיר שבאותו "פ"ף בו נגאלו אבותינו ממזרים שנאמר
(שמות ג, טז) פקד פקדתי אתכם [ולהעיר שמושה ה' בן פ' כשגאל

המשך ביאור למס' בכורות ליום רביעי עמ' ב

30 הוא מומחה ובקי אלא שטעה ועל כך אין לחייבו.

גמרא

31 שנינו במשנה שרבי עקיבא אמר לרבי טרפון שהוא פטור כיון
32 שהוא מומחה, הגמרא שואלת שהיה לרבי עקיבא לפוטרו
33 מטעם אחר. שואלת הגמרא: מדוע אמר רבי עקיבא שרבי טרפון
34 פטור מלשלם רק משום שהוא מומחה לבית דין, וְתִיפּוּק לִיה
35 – הלא גם בלא זה היה לו לפוטרו משום דְּמַעְצָה בהוראתו בְּדָבָר
36 מְשֻנָּה, שהרי במשנה בחולין (נד.) מנו את 'ניטלה האם שלה' בין
37 הבהמות הכשרות, והדין הוא שְׁמַעְצָה בְּדָבָר מְשֻנָּה חֹזֵר
38 מדיבורו וכמבואר בסנהדרין (לג.), ומכיון שאם היתה הפרה
39 קיימת היה יכול רבי טרפון לחזור בו ולהתיר, ממילא במה
40 שכבר פסק, אינו כמזיק, וזה ששחטה על פי הוראתו, הויק
41 לעצמו.

42 משיבה הגמרא: אכן יש לפטור את רבי טרפון גם מטעם זה,
43 אלא שרבי עקיבא חָדָא וְעוֹד קָאָמַר – טעם אחד ועוד טעם
44 נוסף בא לומר לו, חָדָא משום דְּמַעְצָה בְּדָבָר מְשֻנָּה חֹזֵר, וְעוֹד,
45 אִי נִמְי בְּשִׁיקוּל הַדַּעַת מְעִיתָה שבטעות כזו אין הדין חוזר, יש
46 לפוטרו משום שמומחה לְבֵית דִּין אִתָּהּ, וְכָל הַמוֹמָחָה לְבֵית
47 דִּין פְּטוּר מִלְּשָׁלֵם.

משנה

48 המשנה דנה באיסור ראיית מומי בכורות עבור תשלום: חכם
49 הַנּוֹטֵל שָׂכָר לְהִיּוֹת רֹאֶה אֶת הַכְּבוֹרוֹת, לבדוק אם המום
50 שנפל בהם מום קבוע הוא ומותר לשחוט אותם, או מום עובר
51 הוא, ואסור לשחוטם, אִין שׁוֹמְטִין עַל פִּי, אפילו אם יאמר
52 שהמום קבוע, משום שיש לחשוד בו שהוא מתיר את הבכור
53 כדי לקבל את השכר ובאמת אינו מום קבוע, אֵלָא אִם כֵּן הָיָה
54 חכם זה מוֹמָחָה בראיית מומי בכורות,

1 מוסיפה הגמרא: שכן יש לבאר גם את המשך הדינים במשנה
2 שהנוק היה בידים, שמה שכתוב מִיָּמָא אֶת הַפְּהוֹר, מדובר כגון
3 דְּאֵנֶע בְּהוּ שְׂרִץ – שהחכם שפסק שהטהרות נטמאו, הניח
4 עליהם שרץ כדי שיהיו טמאים בודאי, כיון שרצה לחזק את
5 הוראתו, ועכשיו שהתבררה הטעות נמצא שהוא טימא בידי ואת
6 הטהרות. וכן בְּמִיָּהר אֶת הַטָּמֵא, מדובר כגון שְׁעִירָדָן עִם
7 פִּירוֹתָיו – לאחר שפסק שהפירות טהורים עירב את הפירות
8 שנשאל עליהם, עם פירות אחרים של השואל שהיו טהורים, כדי
9 לחזק את הוראתו, ונמצא שטימאם בידים.

משנה

10 המשנה מביאה מעשה שבו דנו על חיוב תשלום החכם שדן
11 בטעות: וּמַעֲשֶׂה בְּפֶרֶה שְׁנִיטְלָה הָאִם וְהָאֵלָּה, ושאלו
12 את רבי טרפון עליה אם היא טריפה משום כך, וְהָאֵלָּה רְבִי
13 מְרִפִּין לְלִבָּיָם, מפני שסבר שבחסרון הרחם היא טריפה
14 המותרת רק בהנאה להאכילה לכלבים, וְכָא הַמַּעֲשֶׂה לְפָנֵי
15 חֲכָמִים בְּיָבֵנָה, וְהַתִּירוּהָ, כיון שאינה טריפה מחמת חסרון זה.
16 (ואמר) [שנאמר] תוֹדוּם הַרְּפָא, אִין פְּרָה וְחֹזִירָה יוֹצֵאָה
17 מֵאִלְכָּם נִדְרִיא שֶׁל מַצְרִים שְׁאִין חוֹתְכִין הָאִם שְׁלָה, בְּשִׁבִּיל
18 שְׁלָא תֵּלֵד, ועשו כן מפני שהפרות והחזירות שלהם היו מעולות
19 מאד ונמכרות ביוקר, לכן היו חותכים את רחמן לפני שמכרו
20 אותן לארצות אחרות שלא ילדו גם שם טובים כמותן, ויהיו
21 צריכים לקנותם אצלם, הרי שלא נעשית טריפה על ידי נטילת
22 הרחם שהרי אינן מתות אחר כך, ונמצא שרבי טרפון שהאכילה
23 לכלבים הויק את בעל הפרה. אֲמַר רְבִי מְרִפִּין על עצמו, הֲלָכָה
24 חֲמוּרָה מְרִפִּין – הפסדתי את חמורי, שעלי למוכרו כדי לשלם
25 לְבֵית דִּין, וְכָל הַמוֹמָחָה לְבֵית דִּין פְּטוּר מִלְּשָׁלֵם את הנוק
26 שנגרם מחמת טעותו בדין, כמבואר במשנה לעיל, שאין המפסיד
27 יכול לומר לדין מדוע דנת אותי כאשר אינך בקי בדינים, שהרי

לקוטי שיחות פרשת בהר – ל"ג בעומר כרך יז

מתורגם ללשון הקודש

מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד בה כל ימי חייו¹² 22
מגיעים לשלמותם, כידוע¹³, היא מפני שבמאמר זה 23
מתבטא עיקר ענינו של רבי שמעון בר יוחאי. 24

ולפי האמור לעיל, של"ג בעומר קשור לפרשת 25
בהר, מסתבר, שמאמר זה של רבי שמעון בר יוחאי 26
קשור לפרשת בהר. 27

ב.

שני הקטבים בפרשת בהר

באופן כללי יש בפרשתנו שני קצוות: 28
בתחילת הפרשה כתובה מצות שמיטה, שקיומה 29
בארץ ישראל, כאשר יהודים נוהגים בדרך הטבע, 30
בסדר של "ארץ נושבת", עד אשר לפי התורה יש 31
אפשרות ל"כי תאמרו", לשאלה "מה נאכל"¹⁴, ואין 32
יודעים כיצד אפשר יהיה לקיים את מצות שמיטה. 33
לאחר מכן באות הפרשיות השונות "על הסדר"¹⁵ 34
של ירידה נוספת, ח"ו, כדברי חז"ל¹⁶, שהפרשיות 35
מראות כיצד יכולה להתחיל הידרדרות של יהודי, עד 36
שהוא עלול להגיע לדרגה נמוכה ביותר של הימכרות 37
לנכרי, ואף "לעקור משפחת גר"¹⁷, שמשמעותה 38
"הנמכר לעבודת אלילים עצמה להיות לה שמש..."¹⁸ 39
– מצב שבו לפי תורת אמת מתאפשרת דעה ש"הואיל 40
ורבי מגלה עריות... עובר עבודת אלילים... מחלל 41
שבת, אף אני כמותו"¹⁹. 42

א.

יש קשר בין פרק ד' באבות, ל"ג בעומר, 1
ופרשת בהר

לפי המנהג¹ ללמוד פרקי אבות בשבתות שבין פסח 1
לשבועות, פרק בכל שבת, יוצא בשנים רבות, כבשנה 2
זו², שבשבת פרשת בהר³ לומדים את הפרק הרביעי. 3
כיון שכל הענינים שבתורה ובמנהגי ישראל הם 4
מדויקים, מובן, שלפרק זה יש קשר לפרשת בהר 5
הנקראת בשבת זו⁴. 6

בנוסף לכך: בשנים מסוימות חל ל"ג בעומר 7
בשבוע של פרשת בהר, כבשנה זו², ולפי דברי 8
ה"של"ה⁵ המפורסמים, שכל מועד קשור לפרשת 9
השבוע שבו הוא חל, מובן, של"ג בעומר קשור 10
לפרשת בהר, ובמילא גם לפרק הרביעי במסכת אבות. 11
ואכן מוצאים⁶ בפרק זה, משנה י"ג⁷, מאמר של 12
רבי שמעון בר יוחאי⁸ – "שלשה כתרים הם: כתר 13
תורה וכתר כהונה וכתר מלכות, וכתר שם טוב עולה 14
על גביהן", ול"ג בעומר הוא יום הסתלקותו⁹ ויום 15
ההילולא¹⁰ של רבי שמעון בר יוחאי. 16

ויש-לומר, שהעובדה שמכל מאמריו של רבי 17
שמעון בר יוחאי, אשר "בכל¹¹ פרק מפרקי המסכתות 18
שבש"ס נזכר רבי שמעון, ואפילו בכלים ובנגעים 19
ועוקצין", יוצא, שדוקא מאמר זה נלמד בסמיכות ליום 20
ההילולא של רבי שמעון בר יוחאי, יום שבו "כל 21

(8) דסתם ר"ש הוא רשב"י – רש"י ד"ה משמו שבועות ב, ב. פיה"מ להרמב"ם בהקדמה ד"ה "הפרק השני". ובנדר"ד מפורש הוא ביל"ש קהלת רמז תתקצג.

(9) פע"ח שער ספה"ע פ"ז. סדור שער הל"ג בעומר. ובכ"מ.

(10) זח"ג רצו, ב. ועיי"ג זח"א ריח, א.

(11) לקר"ת אחרי כח, א. וראה בהערות שבס"ס לקר"ת הוצאת קה"ת עא, ב [בהוצאות תשד"מ ושל"אח"ז – קכה, א].

(12) לשון אדה"ז אגה"ק ביאור לסי' זך (קמו, סע"א).

(13) אגה"ק סי' זך וביאורו. שם סי' כח. סידור שם (בנוגע לרשב"י) דש, סע"ב ואילך.

(14) פרשתנו כה, כ.

(15) לשון רש"י פרשתנו כו, א.

(16) קידושין כ, א. וש"נ.

(17) פרשתנו כה, מז.

(18) פרש"י עה"פ. מתו"כ עה"פ. קידושין שם, ריש ע"ב. ועוד.

(19) רש"י כו, א. מתו"כ עה"פ. נת' בארוכה בלק"ש [המתורגם] ח"ז ע' 187 ואילך.

(1) אדמו"ר הזקן בסידורו (ושם: נוהגין לומר פרקי אבות). וראה הנסמן בלק"ש [המתורגם] ח"ז ע' 185 הערה 1, 2.

(2) תשל"ח*.

(3) בחו"ל. משא"כ בא"י שקורין בשבת זו פ' בחוקותי.

(4) ראה לק"ש שם שייכות דפרשתנו למשנה יוד.

(5) ר"פ וישב.

(6) נוסף על השייכות דל"ג בעומר – שבו פסקה מיתת תלמידי רע"ק (טשו"ע ושר"ע אדה"ז אור"ח סת"ג) על שלא נהגו כבוד זל"ז (יבמות סב, ב) – למשנה י"ב ("יהי כבוד תלמידך כו' וכבוד חבדך כו'"). ועפמ"ש בחדא"ג מהרש"א יבמות שם ד"לא חש כ"א מהם על כבוד תורה של חבירו דאין כבוד אלא תורה – שייך גם למשנה ו' ("כל המכבד את התורה כו'"). וראה ג"כ אוה"ת בהר ס"ע קפו.

(7) בסידור אדה"ז. ובש"ס ווילנא הוא משנה יב (ולכאורה הוא טה"ד דמוכת, שהרי חסרה שם משנה טו). ובכמה דפוסים דאבות – בשינוים. וראה שער הכולל (פ"ל, ג) ש"אפשר שמהו הטעם הדפיסם אדמו"ר בסידור – לקבוע גירסא הנכונה (גם בנוגע לחלוקת המשניות. ראה לק"ש [המתורגם] ח"ד ע' 155 בהערה).

(*) הערה זו והבאה לאח"ז מתייחסים לשנת הוצאה לאור של שיחה זו בפעם הראשונה המו"ל.

והוא אומר שאין מסתכלים על מעלת התורה,²⁷
ובתורה עצמה על החשיבות של "כתר תורה" – שיא²⁸
השלמות של התורה אצל יהודי: תורתו אומנותו –²⁹
אלא "כתר שם טוב (מעשים טובים) עולה על גביהן",³⁰
כי מטרת התורה היא להגיע לידי "מעשים טובים".³¹
ג.

מדוע "כתר שם טוב" עולה על "כתר תורה"?

לכאורה נדרש הסבר:³²
לגבי רוב אנשי העולם, שאין תורתם אומנותם,³³
ועיקר עסקם איננו בתורה (כדברי חז"ל³⁴ "הרבה עשו
כרבי ישמעאל ועלתה בידן, כרשב"י ולא עלתה בידן"),³⁵
אלא הם "מארי עובדין טבין" (= בעלי מעשים טובים),³⁶
מובן, שאצלם "כתר שם טוב" הוא מעלה גבוהה יותר
מ"כתר תורה". אבל, כיצד יתכן לומר, שרבי שמעון בר
יוחאי, שתורתו אומנותו, והוא תלמידו³⁷ של רבי
עקיבא³⁸, הסובר ש"תלמוד גדול"³⁹, יאמר ש"כתר שם
טוב עולה על גביהן" – נעלה מ"כתר תורה"⁴⁰?
אמנם מובן, שגם לפי רבי שמעון בר יוחאי אין
להסתפק בתורה⁴¹, והכרחיים גם "מעשים טובים"⁴²,
ויותר מכך, כנאמר ב"ירושלמי"⁴³: ולא מודה רשב"י
שמפסיקין (מלימוד התורה) לעשות סוכה...? –⁴⁴
אך לכאורה הכוונה היא שאצל מי ש"תורתו
אומנותו" צריכים להיות גם מעשים טובים⁴⁵, כשם
ש"מארי עובדין טבין" חייבים ללמוד תורה⁴⁶, לפחות
פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית⁴⁷. אך מהו ההסבר⁴⁸

ומצד שני, כל זה כחלק מפרשת "בהר סיני" מקום¹
גבוה ומרומם, מקום מתן תורה, שבו היו ישראל בשיא²
התעלותם, ומרוממים על-פני העולם, הרבה יותר³
מאשר במדבר בכלל, שהוא ההיפך מ"ארץ נושבת".⁴
ההסבר לכך הוא, שאדרבה: מטרת מתן תורה⁵
איננה שישאל ישראל "בהר סיני", ויהיו מנותקים מן
העולם ומחיי הטבע, אלא, להיפך: שיכנסו ל"ארץ
נושבת" וינהגו בדרך הטבע, שבה ישנה אפשרות של⁶
ההידרדרות המוזכרת בפרשה – ובכח שניתן להם⁷
"בהר סיני" יתגברו על הסתרת האלוקות שבטבע.⁸
אמנם ההעלם שבטבע מאפשר לפי התורה את⁹
השאלה "וכי תאמרו מה נאכל" (שהרי אין סומכין על¹⁰
הנס¹¹), אך בכל זאת, התורה נותנת כח להתחזק¹²
ולהתגבר על הטבע, ואף "וציויתי את ברכתי לכם¹³
בשנה השישית"¹⁴ – לפני שנת השמיטה, כבר רואה¹⁵
האדם שיש בידו "תבואה לשלש השנים"¹⁶.
ואף מי שנמכר לגוי, שעל פי התורה הוא משועבד¹⁷
לרבו וקיימת האפשרות למחשבה "אף אני כמותו",¹⁸
אבל התורה אומרת¹⁹ "לא תעשו..."²⁰, שבעניני יהדות
אף אחד אינו שולט על היהודי.
ודומה לכך תוכנו של מאמר רבי שמעון "ג' כתרים²¹
הן... וכתר שם טוב עולה על גביהן", ש"כתר שם טוב"²²
הוא השם הטוב שיש ליהודי על-ידי "מעשים²³
טובים"²⁴: על רבי שמעון נאמר ש"תורתו אומנותו"²⁵,
עד אשר "רשב"י וחביריו" מובאים בגמרא ובספרי²⁶
הפוסקים²⁷ כדוגמא למי ש"תורתו אומנותו",

(20) ראה פסחים סד, ב. זח"א קיא, ב. קיב, ב.

(21) פרשתנו כה, כא.

(22) פרשתנו כז, א.

(23) ראה כו"כ* מפרשי המשנה. ובאזה"ת בחקותי (כרך ב') ע' תערב: כש"ט דפי' מקיים מצות מעשיות. וראה לקמן הערה 67.

(24) שבת יא, א. – בשבת שם (ועד"ז ברמב"ם הל' תפילה פ"ו ה"ח. וראה במ"מ והערות להל' ת"ת שבהערה הבאה) – "אומנותן". אבל בטושו"ע ושו"ע אדה"ז (שבהערה הבאה) – "אומנתם". וצ"ע, שהרי לכאורה צ"ל "אומנותם" (לשון אומנות).

(25) שבת שם. טושו"ע ושו"ע אדה"ז אור"ח סו"ס קו. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ד-ה.

(26) ברכות לה, ב.

(27) והמיוחד שבהם – ראה ירושלמי סנה' (פ"א ה"ב): א"ל (ר"ע) דייך שאני ובוראך מכירין כוחך.

(28) ולהעיר מנסהדרין (פר, רע"א): וכולהו אליבא דרע"ק.

(29) קידושין מ, ב. ובאזה"ת ואתחנן (ע' רסח. ע' רפ) שכוונתו (לא כהסיים "נענו נזנס ואמרו תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה" – כ"א) דזה שתלמוד גדול הוא גם זוגי הענין ד"מביא לידי מעשה". וראה פסק אדה"ז (הל' ת"ת שם ס"ג): מ"ע של ת"ת מצד עצמנה היא ג"כ גדולה

משאר המצות (רק שאינה שקולה כנגד כל המצות כולן אלא משום שהתלמוד מביא לידי מעשה כר).

(30) אין לתרץ ע"פ היריד (אזה"ת ר"פ יגש אזה"ת ואתחנן ע' רעו ואילך. ועוד) דלעת"ל יהי' מעשה גדול – כי מזה נשקבע מאמר זה באבות, הוראות עתה, מוכח, שזה שכש"ט עולה על גביהן הוא קודם הזמן דלעת"ל.

(31) ראה גם דרך חיים (למהר"ל) אבות כאן: ודאי מה שאמר כאן כתר תורה לא אמרו כשאין לו מעשים, דודאי כהאי גוונא לא כתר הוא כלל.

(32) להעיר מב"ק יז, א: אר"י משום רשב"י.. כל העוסק בתורה ובגמ"ח זוכה לנחלת שני שבטים כר.

(33) ברכות פ"א סה"ב. שבת פ"א סה"ב.

(34) ובמצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים (ולא תחסר המצוה) – אין מפסיקין (מור"ק ט, ב. רמב"ם הל' ת"ת פ"ג ה"ד. הל' ת"ת לאדה"ז שם (ושם, שאין מפסיקין גם מלימוד שאינו נוגע עכשיו למעשה מפני ש"ת מצד עצמה היא ג"כ גדולה משאר מצות)).

(35) רמב"ם הל' ת"ת פ"א ה"ח. טושו"ע יו"ד ר"ס רמו. שו"ע אדה"ז אור"ח ר"ס קנה. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ג פרטי דינים בזה.

(36) מנחות צט, סע"ב. הל' ת"ת לאדה"ז שם סעיף ד'.

(*) משא"כ בפיה"מ להרמב"ם וכו'. ולשיטתו אזיל גם בס' רד"ש שלא הביא "כש"ט עולה ע"ג". וראה הל' ת"ת שלו רפ"ג, ורפ"ד – הובאו בהל' ת"ת לאדה"ז רפ"ד ובסופו.

נמצא שלמד שלא לעשות". כלומר, כאשר אין הוא
מפסיק באמצע לימוד התורה לצורך מצוה (שאינה
יכולה להיעשות על-ידי אחרים), הרי הלימוד הוא
פגום.

יוצא, שחז"ל אומרים, שתכלית ושלמות החכמה
הם תשובה ומעשים טובים, אבל אין הם נעלים מן
התורה.⁴² ולפי-זה חוזרת ומתעוררת השאלה: מדוע
אומר רשב"י ש"כתר שם טוב עולה על גביהן"?
ה.

גם מקיימי המצוות צריכים ללמוד תורה

ההסבר לכך הוא: תכלית הבריאה היא עשיית
העולם לדירה לה' יתברך, ומובן, שכל הדרכים של
עבודת ה' הכרחיות לביצוע מטרה זו – לא רק מעשה
המצוות.⁴³ המתקיימות בדברים גשמיים, אלא גם לימוד
התורה, ואף הדרך של תורתו אומנותו, שבה מנותקים
לגמרי מן העולם, היא למען עשיית העולם לדירה לה'
יתברך.

אחד ההסברים לכך הוא:⁴⁴ ישנו כלל⁴⁵, ש"אין
חבוש מתיר עצמו", ואם כך, אילו היתה אצל ישראל
רק הדרך של ביצוע מעשים בהיותם שקועים בתוך
העולם, הם לא היו יכולים לזכך ולרומם את העולם מן
המצב של העלם⁴⁶ והסתור. לכן יש הכרח גם בכיוון
העבודה של "התפשטות" מן הגשמיות, והתרוממות
על-פני העולם.

הכח לכך ניתן על-ידי מי שתורתם אומנותם, והם
צריכים ליישם כיוון זה של עבודה אצל כל ישראל,
אצל "מארי עובדין טבין", שבזמנים שבהם עליהם

1 לכך שאצל מי שתורתו אומנותו, המעשים הטובים
2 נעלים יותר מלימוד התורה?³⁷

ד.

אי קיום המצוות – פגם בלימוד התורה

3 לכאורה ניתן היה לומר, שהדבר מובן מדברי
4 ה"ירושלמי" דלעיל: לאחר השאלה "ולא מודה רשב"י
5 שמפסיקין לעשות סוכה...?", שואלים ב"ירושלמי":
6 "ולית ליה לרשב"י (=האם אינו סובר) הלמד על מנת
7 לעשות... שהלמד שלא לעשות נוח לו שלא נברא?" –

8 ומכך למדים, שצריך להפסיק כדי "לעשות סוכה"
9 לא רק מפני שיש צורך גם במעשה המצוות, אלא יותר
10 מכך, זוהי מטרת הלימוד, "למד על מנת לעשות".

11 ומכך מובן שלמעשה המצוות חשיבות גדולה יותר
12 מהלימוד³⁸.

13 אך לאמיתתו של דבר, הדברים הם להיפך: צריך
14 להפסיק למען עשיית מצוה, כדי שלימוד התורה יהיה
15 כראוי, ולא מפני חשיבות המצוות, שהרי אם ה"למד"
16 איננו כדי "לעשות", זהו פגם בלימוד עצמו.

17 כפי שהוסבר בהרחבה³⁹ על דברי אדמו"ר הזקן
18 בהלכות תלמוד תורה⁴⁰, ששם הוא מסביר את הדין
19 שצריך להפסיק את לימוד התורה כדי לקיים מצוה
20 שאינה יכולה להיעשות על-ידי אחרים: כי זה כל
21 האדם, כמו שאמרו חכמים⁴¹, תכלית חכמה – תשובה
22 ומעשים טובים, ואם אינו עושה כן, נמצא שלמד שלא
23 לעשות... – שבכך מתכוון אדמו"ר הזקן להסביר,
24 שצריך להפסיק ללמוד כדי לקיים מצוה מפני שזוהי
25 תכלית ה"חכמה" עצמה, ולכן "אם אינו עושה כן,

(40) פ"ד ס"ג.

(41) ברכות יז, א.

(42) עייג"כ תניא ספ"ז (מט, סע"א). וראה ג"כ (במעלת התורה על המצוות) – תניא פ"ה, פכ"ג, ונוד.

(43) ראה תניא פל"ז. ובכ"מ. ועייג"כ אגה"ק סוס"ה. סוס"ט. ונוד.

(44) בהבא לקמן – ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 194.

(45) ברכות ה, ב. וש"נ.

(46) דעולם לשון העלם – לקו"ת שלח לו, ד. ובכ"מ.

(37) ראה מאמר רשב"י* (קה"ר פ"ז, א (ב)) 'ג' כתרים הם כל מי שזוכה לתורה כאילו זכה לשלשתן וכל שלא זכה לתורה כאילו לא זכה לאחת מהן – ואינו מסיים שם** וכש"ט עולה על גביהן. וראה מת"כ שם, דמה שמסיים "כל מי שזוכה לתורה כו'" – "י"ל שזה מ"ש במשנה במס' אבות שכש"ט עולה על גביהן כי התורה שם הטוב***. וראה לקמן הערה 67.

(38) ע"ד פרש"י ד"ה מביא ב"ק יז, א: אלמא מעשה עדיף. אבל ראה תוס' שם, וקידושין שם ד"ה תלמוד.

(39) לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 149 ואילך.

(* ע"ד מאמר זה איתא ביומא עב, ב. ספרי קרח יח, כ. יל"ש משלי רמז תתקמא. הובא בהל' ת"ת להרמב"ם (רפ"ג) ולאדה"ז (רפ"ד) – אבל במקומות הנ"ל אינו מרשב"י.

(**) אבל בפסקא שלאח"ז (ג) הובא מאמר רשב"י "חביב שם טוב מארון הברית כו' חביב שם טוב מכהנה ומלכות כו'." וזהו העיר מאד"ר רפמ"א, שמוביא מאמר ר"ש ואח"כ מפרש רק וג' כתרים ומעלת כתר תורה על כתר כהונה ומלכות (כתר כהונה כיצד אפילו נותן כו' כתר מלכות אפילו נותן כו' אבל כתר תורה כו' כל הרוצה ליטול יבוא ויטול כו'). וראה רמב"ם הובא לעיל הערה 23 בשו"ג.

ה"למד" עצמו הוא "על מנת לעשות". כבר בעצם
הלימוד צריך להיות מורגש שכוונת הלימוד היא
ל"עשות", ואילו לא כן יהיה בלתי אפשרי, בעת הצורך,
להפסיק את הלימוד.

ז.

לימוד לשם מעשה, אפשרי על-ידי התעלות על המגבלות

אבל אפשר לשאול: כאשר הלימוד איננו באופן של
תורתו ואומנותו, כאשר אין מנותקים לגמרי מעניני
העולם, אפשר להבין שיתכן לחשוב בעת הלימוד
עצמו אודות הירידה לעולם, אל הזולת.

אבל כאשר מדובר אודות מי שתורתו ואומנותו,
כיצד ייתכן שבזמן לימוד כזה, הוא יוכל לחשוב על
ההתעסקות עם מי ששקוע ב"ואספת דגנך"⁵² – הרי
זאת סתירה?⁵³

ההסבר לכך הוא⁵⁴: הכיוונים של "רצוא" (= יציאה
מן העולם) ו"שוב" (= התישבות בתוך העולם) נראים
הפוכים רק מצד הגבלות הנבראים וסדר ההשתלשלות,
ואילו כאשר יהודי מתעלה על-פני ההגבלות, כאשר
הוא מתבטל כלפי רצון ה' ומבצע את כל פעולותיו
בהתאם לכך, הרי אז מצבו הפנימי הן ב"רצוא" והן
ב"שוב" הוא זהה: התבטלות לרצון ה'⁵⁵.

דוגמא נוספת: שלוחו של אדם כמותו⁵⁶, ועבד מלך
מלך⁵⁷, הן כאשר השליחות והעבודה הם דברים
המתאימים למעלת המשלח והמלך, והן כאשר הן
בדרגת השליח והעבד.

יתר-על-כן: מצד עצמותו יתברך, שהוא נושא
הפכים, ייתכנו שני הכיוונים בבת אחת⁵⁸.

ולפיכך: כאשר לומדים באופן של תורתו ואומנותו
לשם תענוג עצמי, אכן בלתי אפשרי לחשוב באותה עת

ו.

לימוד התורה צריך להיות חדור בכוונה לעשות

כדי שיהודי שתורתו ואומנותו יוכל להפסיק
מלימודו ולהתמסר לפעילות עם יהודים אחרים, אין די
לו לחשוב על-כך כאשר הוא צריך מיד להתעסק
למעשה עם הזולת, כי אז, בהיותו שרוי בתמידות
בעבודה של לימוד, ייתכן שהוא לא יוכל לשכנע את
עצמו להתנתק מן הלימוד ולהתעסק עם אנשים שהם
בדרגה נמוכה יותר מ"תורתו ואומנותו".

לפיכך צריך לימוד התורה עצמו להיות חדור
בכוונה, שתכלית הלימוד היא השפעה על העולם,
ויישום סוג העבודה של תורתו ואומנותו גם אצל
אחרים.

[בדומה למוסבר⁴⁹ על מעלתו המיוחדת של רבי
עקיבא, אשר "נכנס בשלום ויצא בשלום"⁵⁰, שלא
כאחרים אשר "נכנסו לפרדס" ולא יצאו בשלום⁵¹,
אשר הוא "יצא בשלום" מפני ש"נכנס בשלום": כניסתו
לפרדס – "רצוא", יציאתו מן העולם – היתה
ב"שלום", בכוונה להגיע אל ה"שוב" לתוך העולם,
ולכן – "ויצא בשלום"].

לפי-זה אפשר להסביר את דברי ה"ירושלמי" (לגבי
הפסקת לימוד התורה, ואפילו מי ש"תורתו ואומנותו"
למען עשיית מצוה) – "ולא מודה רשב"י שמפסיקין...
(ובהמשך) ולית ליה לרשב"י הלמד על מנת לעשות...".
ויש להסביר, שאין כוונת הדברים, שיש להפסיק
לעשיית סוכה רק למעשה בלבד, או שרק תכלית
הלימוד מתממשת ב"לעשות" בפועל, אלא יותר מכך:

(53) ראה גם ד"ה אחרי מות שם (לענין כוונת ה"שוב" שצ"ל
בה"רצוא" שהוא חיבור ואיחוד דשני הפכים).

(54) ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 133.

(55) להעיר מהמכילתא (יתרו כ, א) דרע"ק* (דרשב"י תלמידו
המיוחד – וראה לקמן הערה 65) אומר דהן בעשה והן בל"ת עונים הן
(נת' בלקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 131 ואילך. הדרן (הא') לפסחים נדפס
בהגש"פ (קה"ת תשמ"ו) ע' תסה ואילך).

(56) ברכות לד, ב (במשנה). וש"נ.

(57) ספרי (ורש"י) דברים א, ז. פרש"י לך טו, יח. בהעלותך יב, ח.

ועוד (ובשבועות מז, ב: עבד מלך כמלך).

(58) ראה שו"ת הרשב"א סי' תיח. הובא בס' החקירה להצ"ע ע' 68.

(47) ולהעיר דרשב"י הוא המ"ד (מנחות שם) דיוצאין מצות לא ימוש
גו' בק"ש שחרית וערבית. וראה קו"א בהל' ת"ת לאדה"ז רפ"ג (תו"א
מג"א צח, ג). וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ג ס"ע 266 ואילך.

(48) שעפ"ז מוכן מאמר רז"ל (מכילתא בשלח טז, ד) שלא ניתנה
תורה אלא לאוכלי המן, וביחוד עם זה כו"א מחוייב בת"ת ומברך נותן
התורה (לי' הוזה) וכו'.

(49) ד"ה אחרי מות, תרמ"ט בסופו (סה"מ תרמ"ו תר"ע ע' רס).

לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 251.

(50) חגיגה יד, ב (בגירסת הירושלמי שם פ"ב ה"א. ע"י שם).

(51) חגיגה שם. ירושלמי שם.

(52) עקב יא, יד. ברכות לה, ב.

מצד הדרגה של "שנים עשר" – השתלשלות, 25
 כאשר "רצוא" ו"שוב" הפכיים, אומרים "מניחין חיי 26
 עולם ועוסקין בחיי שעה" – אין איחוד בין "חיי 27
 עולם" לבין "חיי שעה", שגם אצל אלה ש"כרבי 28
 וזרעו" 63 (=חורשים וזורעים) תיתכן העבודה של 29
 התמסרות ל"חיי עולם". 30

רק מצד הדרגה של "שלוש עשרה" 64, נבעה 31
 התנהגות של "הוי מסי רבי שמעון" 65, לא להינתק מן 32
 העולם, אלא להיפך, לרפא את העולם 66 – ליישם 33
 בעולם את העבודה של "עוסקי תורה". 34

ט.

ההסבר לדברי רשב"י

זהו ההסבר גם לדברי רבי שמעון "וכתר שם טוב 35
 עולה על גביהן": הכוונה היא, בפנימיות, לענין של 36
 "מעשים טובים" שבתוך לימוד התורה עצמו 67 – 37
 התמסרות לאחריהם, שגם אצל "כתר תורה", מי שתורתו 38
 אומנותו, תהיה עבודה של מעשים טובים. 39

ולכן "כתר שם טוב עולה על גביהן": כאשר בנוסף 40
 ללימוד לעצמו באופן של "כתר תורה", תורתו 41
 אומנותו, מתווסף "על גביהן" 68 גם "כתר שם טוב", 42
 כלומר, ש"כתר תורה" עצמו (וכך גם "כתר כהונה 43
 וכתר מלכות") הוא באופן של "שם טוב" – התמסרות 44
 לאחרים – אז הוא "עולה", הוא מממש את מטרת 45
 לימוד התורה 69. 46

ובדרך הרמז יש לומר: מאמר זה של רשב"י נקבע 47
 כמשנה י"ג בפרק, כדי לרמז, שהענין של "כתר שם 48
 טוב עולה על גביהן" התקיים אצל רשב"י לאחר היותו 49

1 על הכוונה של "שוב". אבל כאשר לומדים תורה
 2 באופן זה כדי לממש את כוונת הקדוש-ברוך-הוא
 3 לעשות לו דירה בתחתונים, אז ייתכנו שני ההפכים
 4 בבת-אחת: היהודי יכול להיות שקוע לגמרי בתורה,
 5 ובאותה עת להיות חדור בידעה שמטרת לימודו היא
 6 להשפיע על בעלי העסקים.

ח.

רשב"י לאחר שלוש עשרה שנה - מרפא את העולם

7 ענין זה נמצא אצל רשב"י:
 8 מסופר בגמרא 59, שכאשר יצא מן המערה לאחר
 9 י"ב שנה, וכאשר ראה אנשים עסוקים בחרישה
 10 ובזריעה, "אמר: מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה,
 11 כל מקום שנותנין עיניהם מיד נשרף". ורק לאחר השנה
 12 השלוש-עשרה "כל היכא דהוה מחי רבי אלעזר, הוי
 13 מסי רבי שמעון (=כל מקום שהכה רבי אלעזר, ריפא
 14 רבי שמעון) אמר לו: בני, די לעולם אני ואתה":

15 ההדגשה באמירה "די לעולם (בעוסקי תורה) 60 אני
 16 ואתה" איננה, שמספיק שרק הם יהיו "עוסקי תורה"
 17 ואחרים לא יעסקו ח"ו בתורה, אלא שמספיק שאצלם
 18 היתה עבודה של תורתו אומנותו, כדי ליישם עבודה זו
 19 בעולם – "די לעולם".

20 ויש לומר, שזה רמז בהבדל שבין י"ב לבין י"ג
 21 שנים: המספר שנים-עשר מורה על "סדר
 22 ההשתלשלות" (י"ב ראשי חדשים, י"ג גבולי אלכסון,
 23 ועוד 61), והמספר שלוש-עשרה הוא מעל לסדר
 24 ההשתלשלות 62. לפיכך:

(59) שבת לג, ב.

(60) רש"י שם ד"ה די לעולם.

(61) ראה ביאורם אוה"ת בראשית ז, א ואילך. ועוד.

(62) שלכן מדות הרחמים (ועוד) – הן במספר יג. וראה אוה"ת בראשית (שם, סע"ב ואילך) בענין חודש העיבור.

(63) לשון הגמרא שבת שם.

(64) להעיר מאוה"ת בראשית (יד, א) ד"ז – שענינו חיבור דשמש ולבנה – בגימטריא יג, עיי"ש.

(65) כי ר"ש הרי אמר (גיטין סז, א) "מדות תרומות מתרומות מדותיו של רע"ק (רבו)" ש"ננס בשלום" (כנ"ל בפנים ס"ו), שהכניסה למערה (התבודדות מהעולם – רצוא) היתה כדי שיהי' אח"כ ה"שוב". וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 215.

(66) ולא רק היכא ד"מחי ר"א" בנו, כ"א "אמר איכא מילתא דבעי לתקוני" (שבת שם בסוף העמוד). וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 267.

(67) עיי' גם פיה"מ להרמב"ם כאן. ולהעיר מלקו"ת סוכות (פ"ג, א) דכתר שם טוב הו"ע "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה": שיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר (נעתקה בלקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 193 הערה 13) דכש"ט

הו"ע הריקודים בשעת הקפות (שמחת התורה).

וע"פ המבואר בפנים יש לתווכך מאמר זה דרשב"י עם מאמר הנ"ל הערה 37 – כי "כתר שם טוב" הוא (גם) פרט במעלת התורה.

(68) ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ד ס"ע 193 ואילך. ובלקולוי"צ לזח"א ע' כב: מהלשון וכש"ט עולה על גביהן, משמע שהוא למטה מהג' כתרים אלא שעולה על גביהן.

(69) ע"פ המבואר בפנים – שכונת ר"ש ב"כתר שם טוב" הוא (גם) פרט בלימוד התורה – יש לבאר ג"כ טעם חלוקת משנה זו, דלכאורה: (א) מהי השייכות בין מאמר זה למאמר ר' יהודה "הוי זהיר בתלמוד ששגגת תלמוד עולה ודון"?

(ב) המאמרים הי' צ"ל בסדר הפוך – מתחילה מאמר ר"ש "וכתר שם טוב עולה על גביהן" שקרוב לתוכן משנה שלפנ"ו "יהי כבוד תלמידך כו' וכבוד חברך כו'" (והרי כל המכבד כו' מכובד – אבות שם מ"ו), ואח"כ מאמר ר"י "הוי זהיר בתלמוד כו'" שקרוב לתוכן משנה שלאח"ו "הוי גולה כו' שחיבירך יקיומו (התלמוד) בידך כו'" (וראה נחלת אבות לאבות כאן)?

20 מן הטבע, ויותר מכך: ענינים אלו הם חלק מפרשת
21 בהר סיני, מביצוע כוונת מתן תורה בהר סיני.

22 דבר זה מתבטא בתחילת הפרשה, הכולל את כולה,
23 ובסופה (והכל הולך אחר החיתום⁷⁶):

24 בתחילת הפרשה מדובר על מצות שמיטה,
25 שמשמעותה, שגם אצל יהודי המתעסק בעבודת אדמה,
26 באופן שלפי התורה הוא עשוי לשאול "וכי תאמרו מה
27 נאכל", כדלעיל, תהיה שנה שהיא "שבת לה"⁷⁷, שבה
28 הוא יתמסר ל"בהר סיני", ללימוד התורה⁷⁸, ללא
29 דאגות, כמי שתורתו אומנותו. וביתר דיוק: מאיר
30 ומשפיע עליו שם הוי"ה – "שבת לה" – שמעל לטבע.

31 ובסוף הפרשה יש בענין זה חידוש גדול יותר ("על
32 הסדר"), שאפילו מי ש"נמכר לנכרי" שזוהי ירידה
33 מוחלטת גם יחסית לעולם, שהוא משתעבד לנכרי עד
34 אשר קיימת אפשרות ב"תורת אמת" שהוא יאמר "אף
35 אני כמותו" –

36 גם על כך אומרת התורה⁷⁹, שלא זו בלבד ש"לא
37 תעשו...", שאף אחד אינו יכול לשלוט על היהודי
38 בעניני תורה ומצוות, אלא יותר מכך – "אני ה', נאמן
39 לשלם שכר"⁸⁰:

40 ענין השכר מראה, שהאור האלוקי יורד למטה
41 ומתגלה על-ידי קיום המצוה, מאיר אצל האדם, ויורד
42 להשגתו. כלומר, אפילו מי שנמכר לנכרי יכול
43 להתעלות על פני השעבוד לרבו, ולהגיע ל"אני ה'",
44 שמעל לטבע⁸¹.

(משיחות ש"פ בהר"ב תשכ"ג ותשכ"ד,
ש"פ אמור תשל"ו)

1 שלש עשרה שנה⁷⁰ במערה, מצד הדרגה של "י"ג",
2 כדלעיל.

י.

ל"ג בעומר - איחוד בין נגלה לנסתר

3 בכך אפשר להבין את הקשר שבין כל האמור לעיל
4 לבין ל"ג בעומר:

5 נאמר⁷¹ ב"זהר"⁷² שביום הסתלקותו של רשב"י,
6 הרי בנוסף לכך שהוא עצמו הגיע להשגות גבוהות
7 ביותר ברזין דאורייתא⁷³, הוא גם גילה לתלמידיו
8 "מילין קדישין דלא גליאן עד השתא" (=דברים
9 קדושים שלא גילינו עד עתה).

10 וזאת, בהתאם לדרך עבודתו הכללית של רשב"י
11 לגבי רזי התורה: תנאים אחרים שעסקו ברזי התורה,
12 לא גילו אותם לאחרים⁷⁴. ואילו ענינו של רשב"י היה
13 איחוד בין ה"סתים" לבין ה"גליא"⁷⁵ – הוא גילה את
14 חלק התורה שהוא "רז" ונעלה מן העולם. ויש לומר
15 שזה דומה לאיחוד בין "חיי עולם" לבין "חיי שעה".

יא.

פרשת בהר: איחוד בין "חיי עולם" לבין "חיי שעה"

16 החיבור בין "חיי עולם" שמעל לעולם לבין "חיי
17 שעה", הוא התוכן של פרשת בהר:

18 בפרשה מודגש, שגם כאשר מתעסקים בענינים של
19 "ארץ" וטבע, קיים ביחד עם זאת "בהר סיני" הנעלה

[ואף שמצינו בכ"מ שר"י קודם לר"ש* – ה"ז מפני שהוא ראש
המדברים (שבת לג, ב). – ועפ"י י"ל ומתוך מה שבמקומות אחדים ר"ש
קודם – מפני שהי' לפני העובדא דשבת (שאו נתמנה ר"י לראש
המדברים)**:]

70 להעיר ד"משנה" היא גם לשון "שנה" (ראב"ע בא יב, ב. ספר
השרשים לר' יונה בן ג'נאח ולהרד"ק ע' שנה).

71 לכללות סעיף זה – ראה לקו"ש (המתורגם) ח"ה ע' 131 ואילך,
וש"נ.

72 אד"ו רפ"ז, ב. וראה גם שם רצא, א.
73 סדר שער הל"ג בעומר דש, סע"ב. המשך והחרים תרל"א ס"ע
נד ואילך.

74 זח"ג קה, ב. וראה גם פסחים קט, רע"א. חגיגה יג, א.

75 המשך והחרים שם ע' נב ואילך. ועייג"כ המשך חייב אדם לברך
תרל"ח פכ"ה.

76 ברכות יב, א.

77 פרשתנו כה, ב.

78 ראה ספורנו ועוד עה"פ.

79 וע"ד זה מצינו ברשב"י שאמר (סוכה מה, ב) "יכול אני לפטור
את כל העולם כולו מן הדין" – שגם אלה שיש עליהם דין ועונש הוא
פטור אותם (שזה כולל ג"כ הענין שעונשי התורה הם תיקון להנענש).

וראה לקו"ש (המתורגם) ח"ג ס"ע 267 ואילך. לקמן ע' 388 ואילך.
80 סוף פרשתנו וברש"י. ואינו אומר בכתוב "אלקיים", ענין העונש,
כי אינו שייך בו.

81 ראה בארוכה לקו"ש ח"ז ע' 196-7.

(*) אבל יל"ע אם המאמרים דאבות בכלל נסדרו ע"פ סדר הומנים וכיו"ב (לבד פרק א'); ואפילו במשנה אחת עצמה – ראה לדוגמא בפרק דילן משנה ה'.
(**) וכבר הקשו על הקדמת הרמב"ם בפי"מ בסופה שרשב"י בדור לאחרי דורו דר". ועוד להוסיף – דעפ"ז קשה גם מה שבכ"מ הוקדם ר"ם.
אבל זה שייך רק כשידבורם במטיבה אחת (ואולי – גם בענין אחד ממש) – שאז צ"ל ר"י ראש כו' אבל בנד"ד – אין כאן מטיבה בכלל ולא דבור בענין אחד. ומצד
תוכן המאמרים מתאים יותר שיהיו בסדר הפוך. כנ"ל.

וע"פ המבואר בפנים מובן, כי תוכן אחד לשני המאמרים – הוויות באופן לימוד הנרצח; אלא שר' יהודה (מלשון הודאה) מדבר בתחילת העבודה שצריך להויר על
"שגת תלמוד", ואילו רשב"י מדבר ע"ד לימוד באופן (כלימודו הוא –) דתורתו אומנתו, שגם לימוד זה צ"ל באופן ד"כותר שם טוב" (לפעול בהחלוצת).

מ"ה, ב"ן, הוא בתפארת, שבו הוא שם הוי"ו⁴ כידוע.

הנה יסוד הוא רובע⁵ התפארת כמ"ש רובע ישראל, כי שיעורא דגופא ד' בריתות כמ"ש בזהר הקדוש בלק⁷ דף ר"ד ע"א ע"ש.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד קלד

(4) ראה אור התורה בראשית עמוד תרסט וז"ל: שם אל בחסד, שם אלקים בגבורה, ושם הוי' בתפארת. ופי' דהיינו בהכלים דחג"ת, כי האור הוא ככולם משם הוי' ורק בהכלים הוא בחסד שם אל כו'. ובתפארת אפילו בהכלי מאיר שם הוי' [וע' מ"ש [תו"א ס, א] בפ' בא בפסוק בעצם היום הזה].

ולחבין זה מפני מה בתפארת הוא הכלי ג"כ מבחי' שם הוי' משא"כ בשאר הספי'... כי הנה עיקר ההתכללות הנעשה בעולם התיקון הוא ע"י קו האמצעי שהוא בחי' תפארת מדתו של יעקב שלימו דאבהן ישב אוהלים שמחבר בחי' חו"ג וכו', ולכן תפארת נק' אות אמת [ע' בזהר ר"פ ויקרא] (מובא לקמן סימן קסו הערה 21) מפני שמחבר ועושה התכללות שלא יהיו המדות חו"ג נגדיים זה לזה. והנה הגדול הגבור הוא בחי' חו"ג, והנורא הוא בחי' תפארת, ויש בו תוספת וי"ו והנורא, שנמשך המשכה עליונה שע"י נעשה ההתכללות ונענין הנ"ל דהתיקון וההתכללות הוא ע"י המשכת שם מ"ה וכן ביעקב נאמר מה נורא המקום הזה.

וזהו דבכלי הת"ת הוא מאיר שם הוי' שהוא הארה גדולה ונעלית יותר מבכלים דחו"ג והיינו כי ע"י שם הוי' נמשך בחי' ההתכללות וז"ש הוי' אחד. ע"ש.

(5) פירושו: בחי' תפארת, כולל חסד וגבורה, וכמו יעקב שכולל אברהם ויצחק (ראה לקמן סימן לב הערה 1).

והנה עיקר המדות הן חסד גבורה ותפארת (אברהם יצחק ויעקב), אבל ההמשכה והמשפיע בפועל בחי' האבות לבנ"י הוא "יוסף" שהוא בחי' "יסוד" וזהו שיוסף ה' יפה תואר, שכל בחי' התכללות דתפארת דיעקב, כלול ביוסף.

וזהו שיוסף בחי' יסוד – ברית, הוא רביע, דיש חג"ת עיקר המדות ה"כלולים" בתפארת, ויוסף – בחי' יסוד – הוא הרביעי.

וזהו שמבאר ומרמז כאן שיוסף בחי' "רובע", ניתן לו "חן" שהוא מספר "רובע" כנ"ל.

ובענין יסוד בחי' "רובע" ראה גם לקמן סימן צד הערה 3.

(6) במדבר כג, י. ופרש"י וז"ל: רביעיתיהן, זרע היוצא מן התשמיש שלהם. וראה תענית ו, ב' מאי לשון רביעה... ומרמז ומבאר כאן למה יסוד – ברית הוא רובע וד"ל.

(7) ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי (הוצאת קה"ת ה'תשע"ה) עמוד 438 ואילך.

בראשית ל"ט, ד – וימצא יוסף חן בעיניו וישרת אתו ויפקדהו על ביתו וכל יש לו נתן בידו

לא

טעם ורמז דיוסף ניתן לו "חן" – בחי' יסוד

יוסף בחי' יסוד¹, ניתן לו חן, ועיין במאורי אור מעי' ח"ן.

ח"ן הוא מספר³ רובע דהד' שמות, ע"ב, ס"ג, מ"ה, ב"ן.

כי שם הוי' בכל הד' מלואיו בכלל ע"ב, ס"ג,

(1) יוסף בחי' יסוד: ראה זהר חלק א' דף נט, ב' "יוסף בגין דנטיר לי' לברית זכה דאקרי צדיק". וראה בתורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס עמוד רנג, וז"ל: "יוסף – יסוד, ה' לו נסיון עם פוטיפר, והנסיון ה' בזנות שהוא באבר היסוד ע"ש. ובהערות על ספר בראשית עמוד רפד "שיוסף בחי' יסוד מספרו ו' פעמים הוי' כי הוא המדה השישית". וראה בתורת מנחם התוועדיות ה'תש"נ ח"ד שיחות ש"פ בלק עמוד 15, ובהערה 21 וז"ל: "שיוסף הוא בחי' יסוד דאצילות, שענינו הוא להביא ולהמשיך בחי' אצילות (האבות) בבי"ע – ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי ויחי כט, ד ואילך (מובא לעיל סימן ד הערה 3). אור התורה ויחי תתקצ"א א ואילך. תתשכ"א א ואילך. תורת מנחם – ספר המאמרים מלוקט חלק ב עמוד רז. רטו. חלק ד עמוד קז ואילך. ע"ש."

(2) וז"ל: ח"ן בגימטריא י"ד, ה"י, וא"ו, ה"ה, ע"ש. $13 + 15 + 10 = 38$ – ראה הערה 3.

(3) פירושו: ח"ן בגי' 58, ויש ד' שמות במילוי שם הוי', והיינו *ד' אופנים צירופי אותיות במילוי שם הוי', והם:

ע"ב, הוא: יו"ד, ה"י, וי"ו, ה"י = 72.

ס"ג, הוא: יו"ד, ה"י, וא"ו, ה"י = 63.

מ"ה, הוא: יו"ד, ה"א, וא"ו, ה"א = 45.

ב"ן, הוא: יו"ד, ה"ה, ו"ו, ה"ה = 52.

סך הכל, $72 + 63 + 45 + 52 = 332$, רל"ב.

ומספר "רובע" מ"רלב" $(332 \div 4) = 83$, ח"ן.

וראה מאורי אור (המצויין כאן) דמספר ח"ן הוא התכללות כל השמות, דח"ן (58) בגי', יו"ד (20), + ה"י (15), + וא"ו (13), + ה"ה (10) = 58. אותיות "יו"ד" הוא מש"ע, "ה"י" מש"ס, "וא"ו" מש"מ, "ה"ה" מש"ב, ע"ש. וראה הערה 4.

(* ראה הביאור בחסידות. ספר המאמרים אדמו"ר הזקן ענינים כרך א' עמוד קפב ואילך. אור התורה ענינים עמוד רמ ואילך. ועוד.

המשך ביאור למס' בכורות ליום שבת קודש עמ' א

¹ לנהוג בהם מנהג בזיון.

² פסולי המוקדשין הנתינת להקדש – רוח הפדיון הולך להקדש,

³ וכדי שיפדו ביוקר, הקלו חכמים בדיני מכירתם לאחר שיפדו,

⁴ כי על ידי כך יפדו יותר ביוקר, וההקדש ירוח.

⁵ ושוקלין מנה כנגד מנה כפבור – אם יש לו בשר חולין

⁶ שמשקלו ליטרא, מותר לשקול כנגדו בשר כבור כדי לברר את

⁷ משקלו, וזאת משום שבאופן רגיל שוקלים בשר נגד משקולת,

⁸ ולא כנגד בשר, לפיכך כשהוא משנה באופן משקלו, אינו נחשב

⁹ כל כך כביוזי לבכור. והיינו דווקא בבשר כבור, שהאיסור

¹⁰ למכרו הוא רק מדרבנן, הקלו לשקול בו בשינוי, אבל בהמת

¹¹ מעשר כשהוא תמים אסור למכרו מדאורייתא, וכיון שאיסורו

¹² חמור, לא הקלו לשקול בו אפילו בשינוי.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת בהר

כה, ד – ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת לה' שזך לא תזרע וכרמך לא תזמור

א. רבן גמליאל ובית דינו התקינו שיהו מותרין בעבודת הארץ עד ראש השנה.
תוספתא שביעית פרק א הלכה א.

רבן גמליאל ובית דינו התקינו וכו', לפום מאי דמסיק רב אשי בגמ' רפ"ק דמ"ק דף ד' דר"ג וב"ד ס"ל כר' ישמעאל דמדאורייתא ליכא איסור כלל לחרוש כל ערב שביעית אלא דהלכה למשה מסיני היא, שבזמן הבית אסור בעבודה ל' יום לפני ראש השנה, ושמאי והלל הוסיפו על ההלכה וגזרו שיהו אסורין בשדה הלבן עד הפסח ובשדה האילן עד העצרת. ולפי המסקנא לא צריכין למ"ש שם מעיקרא שהתנו בדידהו כל הרוצה לבטל יבא ויבטל, שחששו שמא יתקלקלו הקרקעות עיי"ש, אלא לא תקנו שמאי והלל אלא להוסיף על זמן ההלכה ומיהו דוקא בזמן ההלכה שלא שיין התוספתא אלא היכא דאיכא העיקר.

ולפ"ז צריכים לפרש מאי דקתני הכא התקינו דומיא דההיא דמפרש תלמודא גבי רבן יוחנן בן זכאי (סוכה מא) דיום הנפ מאי התקין דרש והתקין, ה"נ דרשו כמ"ש התו' שם דדייקי מאי שייכות יש לתוספת שביעית עם ניסוך המים דבכל מקום שונה להו כי הדדי עשר נטיעות ניסוך המים וערבה הלכה למשה מסיני אלא למילף מה ניסוך המים דוקא בזמן הבית אף תוספת שביעית לא אסיר אלא בזמן הבית.

נמצא דבמהרה יבנה בית המקדש ויחזור הדבר לאיסורו ל' יום לפני ראש השנה באופן דאיכא נפקותא בין דין ג' אילנות ובעשר וכו' אפילו לאחר תקנת רבן גמליאל, והיינו טעמא דהרמב"ם ז"ל בפר ק' ג' אף על גב דפסק כתקנת רבן גמליאל, מכל-מקום פסק גם כן לדין ג' אילנות וכו'.

חסדי דוד² על תוספתא, ועיין גם כן רבינו נתן אדלר ז"ל מס' שביעית פ"ב מ"א

כה, י – וקדשתם את שנת החמשים שנה וקראתם דרו³ בארץ לכל יושביה יובל⁴ היא

(1) עיין עוד בענין זה ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת אמור סימן קט, ובהנסמן שם. פרשת שמיני סימן סט, ובהנסמן שם. פרשת קדושים סימן קלא. ועוד.

(2) ר' דוד פאדרו ז"ל, מח"ס משכיל לדוד על פירש"י עה"ת, ועוד.

(3) עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת ויחי סימן שמז ("דרר" ר"ת "דוד רגל רביעי" – רמז למשיח).

(4) עיין עוד רמזים וביאורים בענין יובל, בילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת וירא סימן ריא ("יובל" ר"ת "לא ידע בשכבה ובקומה" – רמז למשיח). פרשת יתרו סימן צד. צה. ("יובל" ר"ת "בתוף וכו' יזמור לו" – רמז למשיח). ועיין גם כן שם סימן עג. פרשת בשלח סימן מז. פרשת משפטים סימן צ. פרשת כי תשא סימן קטו. קמ. ועיין בענין אין העולם פחות מפי"ה יובלות וכו' פרשת וישלח סימן שכו.

ב. יש ליישב בתחלת הפרשה מה שכתוב וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר, דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם. דכתב ג' אמירות, ועוד דפתח בלשון רבים **כי תבאו אל הארץ אשר אני נותן לכם**, וסיים בלשון יחיד **שש שנים תזרע**, וחזר לומר **וקדשתם את שנת החמשים וגו'**, משום דמדבר בג' זמנים, אחד לשעתה דהיינו בימי יהושע דאז היו כל יושבי' עלי' ועל זה אמר בלשון רבים, ועוד על ימי עזרא דאז לא היו יושבי' עלי' אלא מקצתן ולכך אמר בלשון יחיד, ועוד לעתיד לבוא דהיינו לאחר שיחזרו כל יושבי' לכך חזר ואמר בלשון רבים.

אכן למאן דאמר דלא מנו יובלות כל זמן שלא היו כל יושבי' עלי' אלא כדי למנות שמיטות שהיו נוהגים אפילו אין יושבי' עלי' אבל יובלות אינו נוהג אלא כל זמן שכל יושבי' וכדמסיק שם⁵, יוצדק טפי מה שפתח בלשון רבים ובאמצע אמר לשון יחיד הרי דתחלה אמר לשון רבים ואחר כך לשון יחיד, ובדין יובלות אמר איפכא **והעברת שופר הרי לשון יחיד, וקדשתם את שנת וגו'** הרי לשון רבים, וזהו וידבר ה' אל משה לאמר לאותו דור, ואחר כך **דבר אל בני ישראל** מה ששייך לדור אחר, ואמרת **אלהם** לדור שלעתיד לבוא.

וזה שמפרש ואזיל **כי תבאו אל הארץ אשר אני נותן לכם** לכולכם בזמן שכל יושבי' עלי' ולא מיבעי אז אלא אפילו בזמן שקצתם עלי' והיינו לענין שמיטה כי **שש שנים תזמור כרמך וגו'** אפילו מקצתם עלי', אכן לענין יובלות נהי שוהעברת שופר וגו' אפילו במקצתם עלי' היינו לצורך שמיטה הנ"ל, אבל לענין קדושה וקדשתם וגו' כולכם דוקא בזמן שכל יושבי' עלי' וכאמור.

זרע ברך⁶

ג. **יובל היא תהיה לכם.** ד' פעמים אמר יובל, הג' עם תהי' לכם (פעם א' בפסוק י', פעם ב' בפסוק יא, פעם ג' בפסוק יב), והד' בלא לכם (בפסוק יג), לרמזו שגאולת הג' גליות על ידי בשר ודם, רצה לומר בזכות בשר ודם שהם אברהם יצחק יעקב, אבל הגאולה מגלות ד' היא בעבור שמו, לכן לא אמר לכם. ונראה שמטעם זה היא גאולת עולם, וזה שכתוב⁷ ישראל נושע בה' רצה לומר כשישראל נושע בה' בעבור כבוד ה' היא תשועת עולמים.

צמח דוד⁸

(5) עיין ערכין לב:

(6) ר' ברוך ברכי ז"ל, תלמיד המגלה עמוקות, נדפס תצ"ד.

(7) עיין עוד בזה ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת בא סימן יד. קיא. שלד. קסה.

פרשת שמות סימן קנח. קנט. קפד. רמג. (קפב). פרשת וארא סימן קכג. קעט. קפ.

קפא. פרשת בשלח סימן תנח.

(8) ר' יוסף חיים ז"ל, אב"ד שאלונקי.

♦ יום ראשון ז' אייר ♦

כה (א) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּהַר סִינִי לֵאמֹר: א ומליל יי עם משה בטורא דסיני למימר:

מצינו שמטת קרקעות שנשנית בערבות מואב במשנה תורה, למדנו שכללותיה ופרטותיה כלן נאמרו מסיני, ובא הפתוח ולמד כאן על כל דבור שנדבר למשה, שמסיני היו כלם, כללותיהן ודקדוקיהן, וחרו ונשנו בערבות מואב.

כ"י - בהר סיני • מה ענין שמטה אצל הר סיני? והלא כל המצות נאמרו מסיני? אלא, מה שמטה נאמרו כללותיה, פרטותיה ודקדוקיה מסיני, אף כלן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני; כך שנויה בתורת כהנים. ונראה לי שפך פרושה: לפי שלא

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יז עמ' 276)

לכל" (פסוק ה וברש"י). אף זהו בפרטיות, כשמודיקים בלשון; ובכללותיות, הן 'פרט' והן 'דקדוק' כולל שניהם. ולכן, לאחר שמפרט חלוקות אלו אינו חוזר עליהן, אלא פותב בהמשך "כללותיהן ודקדוקיהן".

כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה (רש"י כה, א) **כללותיה** - "והשביעית תשמטנה ונטשתה" (משפטים כג, יא). **פרטותיה** - "לא תזרע... לא תזמור" (פסוק ד). **דקדוקיה** - "לא תקצור, להיות מחזיק בו כשאר קציר, אלא הפקר יהיה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יז, עמוד 283)

(בזמן קריאת-שמע), ואילו עבודת כל היום היא עבודה מסודרת, על-פי טעם ודעת. לכן אומר רבי ישמעאל, שרק 'כללות' (יסוד העבודה) נאמרו ב'סיני', הרומז למסירות-נפש (סיני הוא מדבר, לא מקום ישוב וסדר), ואילו 'פרטות' (פרטי העבודה) נאמרו ב'אהל מועד', הרומז לעבודה מסודרת.

מה שמטה נאמרו כללותיה (ופרטותיה) ודקדוקיה מסיני, אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני (רש"י) זו היא דעתו של רבי עקיבא, ואילו לפי רבי ישמעאל "כללות נאמרו בסיני, ופרטות באהל-מועד" (זבחים קטו). **רבי ישמעאל** - הינו עבודת הצדיק. שכן רבי ישמעאל היה כהן, שמצד תולדתו "קדוש הוא לאלקיו". **רבי עקיבא** - הינו עבודת בעל-תשובה, כי רבי עקיבא היה בן גרים (ראה סדר הדורות, ערך רבי עקיבא). והנה, בעבודת הצדיק, די במסירות-נפש בתחילת היום

מצד שני, עבודת בעל-תשובה היא מתוף מסירות-נפש **תמידית**, כך שגם פרטי העבודה חדורים במסירות-נפש, ולכן סבור רבי עקיבא, שאף הפרטות נאמרו מסיני.

במלל עם בני ישראל ותימר להון ארי תעלון לארעא די אנא יתב לכוון ותשמט ארעא שמטתא קדם יי:

(ב) וַיִּדְבֹּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תִבְאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וּשְׁבַתָּהּ הָאָרֶץ שִׁבַּת לַיהוָה:

כ"י - שבת לה' • לשם ה', כשם שנאמר בשבת בראשית.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות שבת פרשת בהר ה'תש"ס)

בשבת בראשית:

בשבת (שבת בראשית) - 'ישנם ב' ענינים: (א) ענין השבת כפי ששייך לבריאת העולם - 'ויכולו השמים והארץ גו', שעל זה נאמר 'זכר למעשה בראשית', (ב) ענין השבת כפי שהוא מצד (וקשור עם) 'ציאת מצרים' - 'זכר ליציאת מצרים'.

ידועה הקושיא, שמסגנון לשון הפתוח משמע, שפאשר "תבאו אל הארץ", הנה מיד צריך להיות "ושבתה הארץ שבת לה" - היפך הדין, ששנת השמיטה באה לאחר שש השנים שבהם עוסקים בעבודת האדמה, כמפורש בהמשך הפתוח: "שש שנים תזרע שדך גו' ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ גו'?"

ושני ענינים אלו ישנם בכל שבת, ונחלקים לשני זמנים:

והבאור בזה - נרמז בפרוש רש"י "שבת לה', כשם שנאמר

בעל הטורים

כה (א) **בהר סיני**. סמך מקלל ל'בהר סיני', לפי שבסיני שמעו "לא תשא" ונודעו על העולם, וזה שמע ולא

אותו לתלמידים פעם אחת בשבוע, לכה סמך לו שמיעה. תורה ב

נוהר. ועוד בראיתא בקידושין (עא, א) שם בן ארבע אותיות חכמים מוסרים

גו' וּשְׁבֹתָהּ הָאֶרֶץ שְׁבֹת לַה'; וְשָׁנָה קְדוּשַׁת הַשְּׁמִיטָה שְׁבָאָה עַל־יְדֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם - שָׁעַל זֶה נֶאֱמַר "שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךְ גּו' וּבִשְׁנָה הַשְּׁבִיעִית שְׁבֹתוֹן".
וְאִף שֶׁעֲנָן זֶה בָּא עַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה מִלְמֻטָּה, הִנֵּה הַהִמְשָׁכָה שֶׁנַּעֲשִׂית עַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה הִיא נִעְלִית יוֹתֵר מֵאֲתֵּירוּתָא דְלַעֲיָלָא שְׁמוּצָד־עֲצָמָה - שָׁזְהוּ מוֹה שֶׁנֶּאֱמַר "וּבִשְׁנָה הַשְּׁבִיעִית שְׁבֹת שְׁבֹתוֹן", הִנֵּנוּ, לֹא רַק שְׁבֹת סֶתֶם, אֲלָא "שְׁבֹת שְׁבֹתוֹן", כִּפִּי שֶׁנֶּאֱמַר בְּיוֹם הַפִּיּוּרִים, שָׁזְהוּ מִעֵין וְדוּגְמַת "יוֹם שְׁכּוּלוֹ שְׁבֹת כּו'".

לֵיל שְׁבֹת - שָׁאֵז אוֹמְרִים "וְיִכְלוּ", וְיוֹם הַשְּׁבֹת - שְׁבֹת־פִּילַת שְׁחָרִית אֵין אוֹמְרִים "זָכַר לְמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית".
וּכְלָלוֹת הַחִילוּק בִּיְהִיָּהּ - שֶׁעֲנָן הַשְּׁבֹת הִקְשׁוּר עִם הַבְּרִיאָה, הוּא בְּאוֹפֶן שֶׁל "מְקַדָּשָׁא וְקִיּוּמָא", שֶׁהוּא עֲנָן הַקְדוּשָׁה הַבָּאָה מִלְמַעְלָה. וְאִילוּ עֲנָן הַשְּׁבֹת הִקְשׁוּר עִם יִצְיָאָה מִצְרִים, הוּא בְּאוֹפֶן שְׁבָא עַל־יְדֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם - "לַעֲשׂוֹת אֶת הַשְּׁבֹת".

וְכִמוֹ כֵּן, יִשְׁנֵם ב' עֲנָנִים אֵלוֹ בִּשְׁנַת הַשְּׁמִיטָה:
יִשְׁנָה קְדוּשַׁת שְׁנַת הַשְּׁמִיטָה שְׁבָאָה מִלְמַעְלָה, לֹא הַקְדָּמַת עֲבוֹדַת הָאָדָם - שָׁעַל זֶה נֶאֱמַר "כִּי תִבְאוּ אֶל הָאֶרֶץ

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוּדֵשׁ ~ (יעוּיין בִּאֲרוּכָה לְקוּטִישִׁיחוֹת כֶּרֶךְ כב, עֲמֻד 143 - מִתּוֹךְ 'לְקִרְאָת שְׁבֹת')

שְׁלֻמוֹת חֲרוּת הָעֶבֶד בִּיצִיאָתוֹ בַּשְּׁמִיטָה

עֲנִיל כָּלל ה' בִּאֲרוּכָה), שִׁישְׁנֵם דּוּגְמָאוֹת רַבּוֹת לְךָ שָׁאִף מִדְּאוּרֵיתָא, פְּעָמִים שֶׁהַמְצָנָה מִתְקַיֶּמֶת בַּשְּׁלֻמוֹתָהּ (לְכַתְּחֻלָּה), וּפְעָמִים שֶׁאִינָה בַּשְּׁלֻמוֹתָהּ, וְאִבּוּהָ דְכּוּלְהוֹן הָא דְאֶמְרִין בְּקִדְּשִׁים "שָׁנָה עָלֵינוּ הַכְּתוּב לַעֲכָב" (יוֹמָא נא, ב).
וְעַל־דִּרְךָ־זֶה יֵשׁ לוֹמַר גַּם בְּבִאוֹר דְּבָרֵי הַזֶּה. דִּהֵן אָמַת שְׁלֹא פְלִיג הַזֶּה עַל כָּךְ שִׁיּוּצָא הָעֶבֶד בַּשְּׁבִיעִית לְמִכִּירָתוֹ. אֲלָא שֶׁסְבִירָא־לִיה שֶׁאֵם חָלָה שְׁנַת שְׁחִירוֹ בִּשְׁנַת שְׁמִטָּה הַקְּרָקְעוֹת, הָרִי שָׁאֵז יִצְיָאָתוֹ לְחִירוֹת הִיא בַּשְּׁלֻמוֹתָהּ. דְּכִיּוֹן שֶׁבִּשְׁנַת הַשְּׁמִיטָה יִשְׁנָה מְנוּחָה כְּלִלִית, הָרִי כְּשִׁיּוּצָא לְחִירוֹת, מְנוּחָתוֹ הַפְּרִטִית הִיא בַּשְּׁלֻמוֹת. מוֹה־שְׁאִי־כֵּן אֵם יוּצָא בִּשְׁנָה אַחֲרָת, הָרִי אֵין יִצְיָאָתוֹ אֵז בַּשְּׁלֻמוֹת. וְזוֹ הַסְּבָה שֶׁקּוֹרָא הַזֶּה לְשְׁנַת שְׁחִירוֹ הָעֶבֶד "שְׁמִיטָה", דְּכִיּוֹן שֶׁשְׁחִירוֹ מְהִנָּה עֲבוּרוֹ מְנוּחָה פְּרִטִית, כְּשִׁנַּת הַשְּׁמִיטָה שְׁבָה מְנוּחָה כְּלִלִית, הָרִי כְּשֶׁמִּשְׁתַּחֲרַר אֵכֵן בִּשְׁנַת הַשְּׁמִיטָה, אֵזִי, כְּנָל, גְּאֻלָּתוֹ וּמְנוּחָתוֹ בַּשְּׁלֻמוֹת יוֹתֵר.

וּשְׁבֹתָהּ הָאֶרֶץ שְׁבֹת לַיהוָה: (כה, ב)

בַּזֶּהר (פֶּרֶשְׁתָנוּ קח, א) מְבִיא עַל כָּךְ אֶת הַפְּסוּק "כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֲבָרִי . . וּבִשְׁבִיעִית יִצָּא לְחֹפְשִׁי חֲנֹם", וּמְבִאֵר שֶׁבִּשְׁנַת הַשְּׁמִיטָה צָרִיךְ לְהִיּוֹת כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל בְּמְנוּחָה, דְּכָשֶׁם שֶׁהַקְּרָקְעָה נִחָה בַּשְּׁבִיעִית אִף הָעֲבָדִים צָרִיכִים לְנוּחַ, וְלָכֵן יִצְיָאָתָם לְחֹפְשִׁי הִיא בִּשְׁנַת הַשְּׁמִיטָה.

וְיִדְוּעָה הַתְּמִיּהָ בְּזֶה בְּמִפְרָשִׁי הַזֶּהר (תו"ש לְמִשְׁפָּטִים שם. מְקַדֵּשׁ מֶלֶךְ וּרְמָ"ז לַזֶּהר שם. וְעוֹד): הַלָּכָה רְוּחַת הִיא בְּחִזָּ"ל בְּכָל מְקוֹם, שֶׁעֶבֶד יוּצָא לְחֹפְשִׁי בִּשְׁנָה הַשְּׁבִיעִית לְמִכִּירָתוֹ, וְלֹא בִּשְׁנַת שְׁמִטָּה הַקְּרָקְעוֹת. וְדַחַק גְּדוֹל לוֹמַר שֶׁנֶּחֱלַק עַל־זֶה הַזֶּהר, וְסְבִירָא־לִיה שִׁיּוּצָא כְּכָר בִּשְׁנַת הַשְּׁמִיטָה (גַּם אֵם לֹא מְלֹא שְׁבַע שָׁנִים לְמִכִּירָתוֹ).

וְיֵשׁ לוֹמַר בְּזֶה:

מְצִינוּ בְּכֻמָּה וְכֻמָּה מִצּוֹת יִסוֹד, שֶׁאֲפִילוֹ בְּדְאוּרֵיתָא אֵיכָא לְכַתְּחֻלָּה וּבְדִיעֶבֶד. וְכִמְבֹּאֵר בְּאַחֲרוֹנִים (עֵיין לִקַּח טוֹב לְהַגִּיר

ג שִׁית שְׁנִין תִּזְרַע חֲקֵלְךָ וְשִׁית שְׁנִין תִּכְסֹּחַ
כְּרָמְךָ וּתְכַנּוּשׁ יָת עַלְלָתָהּ:

(ג) שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שְׂדֶךְ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמַר כְּרָמְךָ
וְאִסַּפְתָּ אֶת־תְּבוּאָתָהּ:

ד וּבִשְׁפָא שְׁבִיעִתָא נִיחַ שְׁמִטָּתָא יְהִי לְאַרְעָא
דְּתַשְׁמַט גְּדָם יִי חֲקֵלְךָ לֹא תִזְרַע וְכְרָמְךָ לֹא
תִכְסֹּחַ:

(ד) וּבִשְׁנָה הַשְּׁבִיעִית שְׁבֹת שְׁבֹתוֹן יִהְיֶה לְאַרְץ שְׁבֹת
לַיהוָה שְׂדֶךְ לֹא תִזְרַע וְכְרָמְךָ לֹא תִזְמַר:

לו (יְשִׁיעִיָה לג יב) "קוֹצִים כְּסוּחִים", (תַּחֲלִים פ יז) "שְׂרָפָה בָּאֵשׁ
כְּסוּחָה".

ז"י יְהִיָּה לְאַרְץ • לְשָׁדוֹת וּלְכָרְמִים. לֹא תִזְמַר •
שְׁקוּצָצִין זְמֻרוֹתֶיהָ; וּתְרַגּוּמָא: "לֹא תִכְסֹּחַ", וְדוּמָה

ה יָת פְּתִי דְחֻצְדָּךְ לֹא תַחֲצֹד וְיָת עֲנָבֵי שְׂבָקְךָ
לֹא תִקְטוֹף שְׁנַת שְׁמִטָּתָא יְהִי לְאַרְעָא:

(ה) אֶת סִפְיָה קְצִירְךָ לֹא תִקְצוֹר וְאֶת־עֲנָבֵי נִזְיָרְךָ
לֹא תִבְצֹר שְׁנַת שְׁבֹתוֹן יִהְיֶה לְאַרְץ:

שיעור יומי ליום ראשון ז' אייר ושנים מקרא ואחד תרגום - כה - פרשת בהר

מא
אֵלָא הַפֶּקֶר יִהְיֶה לְכָל. נִזְיָרָךְ. שֶׁהַנִּזְוֶרֶת וְהַפְּרִשָּׁת
בְּנִי־אָדָם מֵהֶם וְלֹא הַפְּקָרְתָּם. לֹא תִבְצֹר. אוֹתָם
אֵינְךָ בּוֹצֵר, אֵלָא מִן הַמִּפְקָר.

כ"א את ספית קצירך. אפלו לא זרעתה והיא
צמחה מן הזרע שנפל בה בעת הקציר, הוא קרוי
'ספית'. לא תקצור. להיות מחזיק בו כשאר קציר,

(ו) וְהִיְתָה שִׁבַּת הָאָרֶץ לָכֶם לֹאכְלָהּ לָךְ וּלְעַבְדְּךָ
וּלְאֻמָּתְךָ וּלְשֹׁכֶיךָ וּלְתוֹשְׁבֶיךָ הַגֵּרִים עִמָּךְ:

ויהיה שמטת ארעא לכוון למיכל לך
ולעבדך ולאמתך ולאגידך ולתושבך דדינין
עמך:

השומר. לך ולעבדך ולאמתך. (ת"כ) לפי שנאמר
(שמות כג יא): "וְאָכְלוּ אַבְיָנִי עִמָּךְ", יָכוֹל יִהְיוּ אֲסוּרִים
בֹּאכִילָה לְעֹשִׂירִים? תִּלְמוּד לומר: "לך ולעבדך
ולאמתך", הרי בעלים ועבדים ושפחות אֲמוּרִים
בָּאֵן. וּלְשֹׁכֶיךָ וּלְתוֹשְׁבֶיךָ. (ת"כ) אף הנכרים.

כ"א וְהִיְתָה שִׁבַּת הָאָרֶץ וגו'. אף-על-פי שאסרתים
עליך, לא באכילה ולא בהנאה אסרתים, אלא שלא
תנהג בהם כבעל הבית, אלא הכל יהיו שווים בה,
אתה ושכירך ותושבך. שבת הארץ לכם לאכלה.
(ת"כ) מן השבות אתה אוכל, ואי אתה אוכל מן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חלק ט, עמוד 407)

וּלְבִהְמֶתְךָ - בְּכָל עֲנִינֵי הָאָדָם, גַּם בֹּאכִילָתוֹ וּבִשְׁתִּיתוֹ
וְכִיצָא בָהֶם, שִׁבְהֶם הוּא דוֹמָה לְבִהְמָה.

"שבת הארץ" - שביטת וביטול הארציות והמקורות
(שבת מלשון "והשבתי חיה רעה") צריכים להיות לא רק
בשעת עסק התורה והתפילה, אלא גם, "לֹאכְלָה..."

(ז) וּלְבִהְמֶתְךָ וּלְחִיָּה אֲשֶׁר בָּאֶרְצְךָ תִּהְיֶה כָל־
תְּבוּאָתָהּ לֵאכֹל:

אוכלת מן השדה, האכל לבהמתך מן הבית. כלה
לחיה מן השדה, כלה לבהמתך מן הבית (ת"כ, תענית
ו).

כ"א וּלְבִהְמֶתְךָ וּלְחִיָּה. אם חיה אוכלת, בהמה לא
כל-שכן, שמונוחיה עליך! מה תלמוד לומר
"וּלְבִהְמֶתְךָ"? מְקִישׁ בַּהֲמָה לְחִיָּה: כָּל זֶמֶן שֶׁחִיָּה

ח ותמגי לך שבע שמטין דשנין שבע שנין
שבע זמנין ויהיו לך יומי שבע שמטין
דשנין ארבעין ותשע שנין:

(ח) וּסְפַרְתָּ לָךְ שִׁבְעַת שָׁנִים שִׁבְעַת שָׁנִים שִׁבְעַת
פְּעָמִים וְהָיוּ לָךְ יָמֵי שִׁבְעַת שָׁנִים תִּשַׁע
וָאַרְבָּעִים שָׁנָה:

וגו'. מגיד לך, שאף-על-פי שלא עשית שמטות,
עשה יוכל לסוף תשע וארבעים שנה. ופשוטו של
מקרא: יעלה לך חשבון שנות השמטות למספר
תשע וארבעים.

כ"א שִׁבְעַת שָׁנִים. שמטות שנים, יכול יעשה שבע
שנים וצופות שמטה ויעשה יוכל אחריהם? תלמוד
לומר: שבע שנים שבע פעמים, הרי אומר: כל
שמטה ושמטה בזמנה (ת"כ). וְהָיוּ לָךְ יָמֵי שִׁבְעַת

ט ותעבר שופר יבא בירחא שביעאה
בעשרא לירחא ביומא דכפוריא תעברון
שופרא בכל ארעכון:

(ט) וְהָעֲבַרְתָּ שׁוֹפֵר תְּרוּעָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בַּעֲשׂוֹר
לַחֹדֶשׁ בְּיוֹם הַפְּעֻלִּים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפֵר בְּכָל־אַרְצְכֶם:

תקיעת עשור לחודש דוחה שבת בכל ארצכם, ואין
תקיעת ראש-השנה דוחה שבת בכל ארצכם, אלא
בבית-דין בלבד.

כ"א וְהָעֲבַרְתָּ. לשון (שמות לו ו) "וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בַּמִּחְנֶה",
לשון הכרזה. ביום הפעלים. (ת"כ) ממשמע שנאמר:
"ביום הפעלים", איני יודע שהוא בעשור לחודש?
אם כן, למה נאמר בעשור לחודש? אלא לומר לך:

בעל הטורים

(ט) בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי. חסר יו"ד. כלומר, תַּעֲבִירוּ שׁוֹפֵר בְּכָל. ראשי תיבות: בבית דין דוחה שבת. תורה י
ששבע במצות. שבת. לומר, דוקא תקיעת יובל שהוא

יִתְקַדְּשׁוּן יְת שְׁנַת חֲמִשִּׁין שָׁנִין וְתִקְרֹון
חֲרוּתָא בְּאַרְעָא לְכָל יִתְבְּהָא יוֹבְלָא הִיא
תְּהִי לְכוֹן וְתִתּוּבוֹן גְּבֵר לְאַחֲסִנְתָּהּ וּגְבֵר
לְזִרְעִיתָהּ תִּתּוּבוֹן:

(י) וְקִדְּשִׁתֶּם אֶת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וּקְרַאתֶם דְּרוֹר
בְּאַרְץ לְכָל־יִשְׂרָאֵל יוֹבֵל הוּא תְּהִיָּה לָכֶם וְשַׁבְתֶּם
אִישׁ אֶל־אֲחֻזָּתוֹ וְאִישׁ אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשֻׁבוּ:

וְאִינוּ בְּרִשׁוֹת אַחֲרִים. יוֹבֵל הוּא • שְׁנָה זֹאת מְבַדֶּלֶת
מִשְׁאָר שָׁנִים בְּנִקְיַת שָׁם לָהּ לְבִדָּה, וּמָה שָׁמָּה?
"יוֹבֵל" שָׁמָּה, עַל שֵׁם תְּקִיעַת שׁוֹפָר. וְשַׁבְתֶּם אִישׁ
אֶל־אֲחֻזָּתוֹ • שֶׁהַשְׁדוֹת חוֹזְרוֹת לְבַעֲלֵיהֶן. וְאִישׁ
אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשֻׁבוּ • לְרִבּוֹת אֶת הַנֶּרְצָע.

כ"י • וְקִדְּשִׁתֶּם • (ת"כ) בְּכִנְיֻסְתָּהּ מְקִדְּשִׁין אוֹתָהּ בְּבִית־
דִּין וְאוֹמְרִים: "מְקִדְּשִׁת הַשָּׁנָה!". וּקְרַאתֶם דְּרוֹר •
לְעַבְדִּים, בֵּין נֶרְצָע בֵּין שְׁלָא כָּלוּ לוֹ שֵׁשׁ שָׁנִים
מִשְׁנִמְכָּר. (ר"ה ט) אָמַר רַבִּי יְהוֹנָדָה: מָהוּ לְשׁוֹן "דְּרוֹר"?
כְּמִדְרֵי בִּי־דִירָא וְכו', שְׂדֵר בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא רוֹצֵה

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם – התועדויות תשמ"ג ח"ג ע' 1466. ע"פ ביאורי החומש)

אֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה כְּדִי לְשַׁפֵּר אֶת מְקוֹם מְגוּרָיו. לָכֵן גַּם כָּאן
מִפְּרֹשׁ רַבִּי יְהוֹדָה שֶׁהֶאֱפָשְׁרוּת לְבַחֵר אֶת מְקוֹם הַמְּגוּרִים
הִיא תְּכוּנָתוֹ הַחֲשׂוּבָה בְּיֹתֵר שֶׁל בְּנוֹ־חוּרִין, עַד כְּדִי כֹךְ
שֶׁהַחֲרוּת עֲצֻמָּה נִקְרָאת בְּשֵׁם "דְּרוֹר" עַל־שֵׁם תְּכוּנָה זוֹ.

וּקְרַאתֶם דְּרוֹר בְּאַרְץ לְכָל יִשְׂרָאֵל (כה, י)
בְּמִקְרָא מוֹבָא מֵאֲמָרוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוֹדָה: "פְּחוֹת מִמִּיכְלָךְ
וּמִמִּשְׁתִּיךְ וְתוֹסִיף עַל דִּירְתֶּךָ". כְּלוּמֹר: מְקוֹם הַמְּגוּרִים הוּא
חֲשׂוֹב בְּיֹתֵר, עַד כְּדִי כֹךְ שֶׁכְּדֹאִי לְאָדָם לִמְעַט בְּצִרְכֵּי

יֵא יוֹבְלָא הִיא שְׁנַת חֲמִשִּׁין שָׁנִין תְּהִי לְכוֹן
לֹא תוֹרְעוּן וְלֹא תִתְּצִדּוּן יְת פְּתִיחָא וְלֹא
תִקְטַפּוּן יְת שְׁבָקָהָא:

(יא) יוֹבֵל הוּא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה תְּהִיָּה לָכֶם לֹא
תוֹרְעוּ וְלֹא תִתְּצִדּוּן אֶת־סְפִיחֶיהָ וְלֹא תִבְצְרוּ
אֶת־נִזְרֶיהָ:

כְּשֵׁם שֶׁנֶּאֱמַר בְּשִׁבְעִיעִית, כֹּךְ נֶאֱמַר בַּיּוֹבֵל, נִמְצָאוּ
שְׁתֵּי שָׁנִים קְדוֹשׁוֹת סְמוּכוֹת זוֹ לְזוֹ: שְׁנַת תְּשַׁע
וְאַרְבָּעִים – שְׁמִטָּה, וּשְׁנַת הַחֲמִשִּׁים – יוֹבֵל.

כ"י • יוֹבֵל הוּא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה • מָה תִּלְמוּד
לוֹמַר? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: "וְקִדְּשִׁתֶּם וְגו'", כִּדְאִיתָא
בִּירָאש־הַשָּׁנָה וּבִיתוֹרֶת כְּהָנִים'. אֶת־נִזְרֶיהָ • אֶת
הַעֲנָבִים הַמְּשֻׁמְרִים, אֲבָל בּוֹצֵר אֶתָּה מִן הַמִּפְקָרִים.

יב אֲרִי יוֹבְלָא הִיא קוֹדֶשָׁא תְּהִי לְכוֹן מִן
חִקְלָא תִיכְלוּן יְת עַלְלָתָהּ:

(יב) כִּי יוֹבֵל הוּא קֹדֶשׁ תְּהִיָּה לָכֶם מִן־הַשָּׁדָה תֹּאכְלוּ
אֶת־תְּבוּאָתָהּ:

הַשָּׁדָה אֶתָּה אוֹכֵל מִן הַבֵּית, שָׂאֵם כָּלָה לַחֲיָה מִן
הַשָּׁדָה, אֶתָּה צָרִיךְ לְבַעַר מִן הַבֵּית, כְּשֵׁם שֶׁנֶּאֱמַר
בְּשִׁבְעִיעִית, כֹּךְ נֶאֱמַר בַּיּוֹבֵל.

כ"י • קֹדֶשׁ תְּהִיָּה לָכֶם • (ת"כ) תּוֹפְסֵת דְּמִיָּה כְּהִקְדָּשׁ,
יָכוֹל תִּצָּא הִיא לְחִלּוּן? תִּלְמוּד לוֹמַר: "תְּהִיָּה",
בְּהִינְתָּהּ תִּהְיֶה. מִן־הַשָּׁדָה תֹּאכְלוּ • (ת"כ) עַל־יְדֵי

בעל הטורים

לְנִזְרָא, לְכַרְמָא לֹא תִקְרַב. "וְכוּ
נִזְרֶיהָ", שְׁלֹא תִבְצְרוּ נִזְרֶיהָ.
שְׁבָעִים שְׁמִיטוֹת וְיוֹבְלוֹת בְּשָׁלוֹ יִשְׂרָאֵל
בְּאַרְץ, וּכְנֻגָּדָם גָּלוּ שְׁבָעִים שָׁנָה. וְזוֹ
הִיא "וְטִמְאָה שְׁבָעִים" (לְעֵיל יב, ה)
"שְׁבָעִים" כְּתִיב חֶסֶר, וְכְתִיב בְּתִרְיָה
"כְּנֻדָּתָהּ", עַל כֵּן הָיוּ כְּנֻדָּה דְּכְתִיב (אִיקָה
א, יז) "סְבִיבּוֹ צָרִיו, הִינְתָּה יְרוּשָׁלַּיִם
לְנֻדָּה בִּינִיָּהִם", כְּמִנְיָן "נִידָה", דְּיוֹם
אֶחָד שֶׁל שָׁנָה הֶאֱחָרוֹן חֲשׂוֹב
שָׁנָה. תוֹרָה יב

סְפִיחִיָּה. ב' בְּמִסְוֶרָה. "וְלֹא תִקְצְרוּ אֶת
סְפִיחִיָּה", "תִּשְׁטֹף סְפִיחִיָּה עֶפְרָא אֶרֶץ"
(אִיקָה ד, יז). וְהִינְנוּ, דְּאִיתָא בְּתוֹסְפָתָא
בְּשִׁבְעִיעִית, "פּוֹרֵץ אָדָם כְּרָמוֹ וְסוֹתֵר
גִּדְרוֹ". וְהִינְנוּ דְּכְתִיב "אֲבָנִים שִׁחֲקוּ
מִיָּם תִּשְׁטֹף סְפִיחִיָּה עֶפְרָא אֶרֶץ",
שֶׁאֲפִלוֹ אִם יֵשׁ לוֹ גִּדֵּר אֲבָנִים יִשְׁחָקֵנוּ.
וְאִם אִם בָּא עַל שְׂדֵהוּ שִׁטֹּף מִיָּם, לֹא
יִגְדֹר אוֹתָהּ.
נִזְרֶיהָ. ב' בְּמִסְוֶרָה. "וְלֹא תִבְצְרוּ אֶת
נִזְרֶיהָ", וְאִידָךְ: "וְכוּ נִזְרֶיהָ מִשְׁלָג"
(אִיקָה ד, יז). כְּמוֹ: סְחֹר סְחֹר אוֹמְרִים

(י) דְּרוֹר. עוֹלָה כְּמִנְיָן ת"י. כְּמוֹ, כְּמִנְיָן
"דְּרוֹר" שָׁנִים הָיוּ דְּרוֹרִים בְּאַרְץ,
מִשְׁנֻבְּנָה הַבֵּית. תוֹרָה יא
(יא) לֹא תוֹרְעוּ וְלֹא תִתְּצִדּוּ אֶת
סְפִיחִיָּה. "וְזוֹרַע לֹא תוֹרְעוּ" (דְּמִקָּה לז, ז)
בְּכִנְיָ יוֹנָדָב בֶּן רַכָּב, שֶׁאֲבִיהֶם צִוָּה לָהֶם
"לֹא תוֹרְעוּ" וְקִיָּמוֹ דְּבָרָיו, נֶאֱמַר בָּהֶם
(שָׁם שָׁם, יט) "לֹא יָכַרְתָּ אִישׁ לְיוֹנָדָב בֶּן
רַכָּב עֹמֵד לְפָנָיו כָּל הַיָּמִים". אֲבָל
יִשְׂרָאֵל, שֶׁצִּוָּם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא "לֹא
תוֹרְעוּ" וְלֹא קִיָּמוֹ, נֶאֱמַר בָּהֶם (שָׁם טו, א)
"שְׁלַח מַעַל פָּנָיו וְיִצְאָר".

(יג) בַּשָּׁנָה הַיּוֹבֵל הִזְאֵת תִּשְׁבּוּ אִישׁ אֶל-אַחֲזָתוֹ:
 יג בַּשָּׁמָּה דִּיבֹלָא הִדָּא תְּתִיבּוֹן גָּבֵר
 לְאַחֲסָנְתָּהּ:
 כס"י ◀ תִּשְׁבּוּ אִישׁ אֶל-אַחֲזָתוֹ • וְהָרִי כְּכֹר נֹאמֵר: "וְשִׁבְתֶּם אִישׁ אֶל-אַחֲזָתוֹ"? אֲלֹא לְרִבּוֹת הַמּוֹכֵר שְׂדֵהוּ
 וְעַמֵּד בְּנֹו וּגְאֻלָּה, שְׁחֹזֶרֶת לְאַבְיוֹ בַּיּוֹבֵל.

◆ יום שני ח' אייר ◆

(יד) וְכִי־תִמְכְּרוּ מִמֶּכֶר לַעֲמִיתְךָ אוֹ קִנְיָה מִיַּד עַמִּיתְךָ
אֶל־תֹּנוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו:

וּמִיָּנִין שָׁאֵם בָּאתָ לְקִנּוּת, קָנָה מִיִּשְׂרָאֵל חֻבְרָךְ? תִּלְמֹד
לֹאֹמֵר: "אוֹ קָנָה — מִיָּד עֲמִיתְךָ". אֶל־תּוֹנוּ. (ת"כ, ב"ב
נח) זֶה אוֹנֵאת מִמּוֹן.

(טו) בַּמִּסְפָּר שָׁנִים אַחֲרֵי הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה מֵאֵת עֲמִיתָךְ
בַּמִּסְפָּר שְׁנֵי־תְבוּאוֹת יִמְכֹּר־לָךְ:

שְׁנָאָמֶר: "בְּמִסְפֵּר שְׁנֵי־תְבוּאוֹת: יִמְכַּר־לָךְ", לִפִּי מִנְּךָ שְׁנֵי הַתְּבוּאוֹת שֶׁתִּהְיֶה עֹמֶדֶת בְּיַד הַלֹּקֶחַ תִּמְכַּר לוֹ. וְרַבּוֹתֵינוּ דְרָשׁוּ (ערכין כ): מִכָּאן, שֶׁהַמּוֹכֵר שְׂדֵהוּ אֵינוֹ רֹשֵׁאִי לִגְאֹל פְּחוֹת מִשְׁתֵּי שָׁנִים, שֶׁתַּעֲמֹד שְׁתֵּי שָׁנִים בְּיַד הַלֹּקֶחַ מִיּוֹם לַיּוֹם, וְאִפְלוּ יֵשׁ שְׁלֹשׁ תְּבוּאוֹת בְּאוֹתָן שְׁתֵּי שָׁנִים, כְּגוֹן שֶׁמָּכְרָה לוֹ בְּקַמּוֹתֶיהָ, ו"שְׁנֵי" אֵינוֹ יוֹצֵא מִפְּשׁוּטוֹ, כְּלוּמֶר, מִסְפֵּר שָׁנִים שֶׁל תְּבוּאוֹת וְלֹא שֶׁל שְׂדֵפּוֹן; וּמַעֲוֵט שָׁנִים, שָׁנִים.

(מז) לְפָנַי רַב הַשָּׁנִים תִּרְבֶּה מְקֻנָּתוֹ וּלְפָנַי מַעֲט הַשָּׁנִים
תִּמְעִיט מְקֻנָּתוֹ כִּי מִסְפֵּר תְּבוּאוֹת הוּא מִכּוּר לָךְ:

ש"י • תְּרִבָּה מִקֵּנְתוֹ • תִּמְכְּרֶנָּה בִּיקָר • תִּמְעִיט מִקֵּנְתוֹ • תִּמְעִיט בְּדַמְיָה •

(י) וְלֹא תֹנֶנּוּ אִישׁ אֶת־עֲמִיתוֹ וְיִרְאַת מַאֲלֵהֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

בעל הטורים

(יג) **אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ**, וסמיך ליה וְכִי **תִּמְכְּרוּ מִמֶּכֶר לַעֲמִיתְךָ**, לומר, וְכִסִּים שֶׁאֵין לָהֶם אֲחֻרִּיּוֹת נִקְנִין עִם נִכְסִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם אֲחֻרִּיּוֹת. ועוד סמך **אֶל תּוֹנוֹ אִישׁ לְאֲחֻזָּתוֹ**, לומר שֶׁגַם הִקְרַע יֵשׁ בּוֹ אֲנָאָה עַד כְּדֵי דִמְיוֹ. תורה יד (יד) **קִנְיָה**, ג' בְּמִסּוּדָה. "אוֹ קִנְיָה מִיַּד עֲמִיתְךָ", וְתִרְגִּי גַּם דּוֹד "לא כִּי קִנְיָה

בְּמִסְפָּר, לומר לָךְ, דְּבַר שְׁבַמְדָּה מִנְּךָ וּמִשְׁקָל – אֵין בּוֹ אֲנָאָה: תורה טו (יז) **אִישׁ אֶת עַמִּיתוֹ, וִירֵאתָ**, סופִי תִיבּוֹת: **שְׁתוּת**, לומר לָךְ שְׁאוּנָאָה עַד שְׁתוּת.

אֲנִי ה' אֱלֹהֶיכֶם, וְסָמוּךְ לִיה **וַעֲשִׂיתֶם אֶת חֻקֵּי**, יַעֲשֶׂה הַמִּצְוֹת לָשֵׁם פּוֹעֵלִם. תורה יח

לְכָךְ נֹאמַר: "וַיֵּרֶאֶת מַאֲלֵהֶיךָ"; הַיּוֹדֵעַ מִחֻשְׁבוֹת, הוּא יוֹדֵעַ. כָּל דְּבַר הַמְסוּר לֵלֵב, שָׁאִין מִפִּיר אֶלָּא מִי שֶׁהִמְחִשְׁבָה בְּלִבּוֹ, נֹאמַר בּוֹ: "וַיֵּרֶאֶת מַאֲלֵהֶיךָ".

כִּי-יֵלֵא תוֹנוֹ אִישׁ אֶת-עֲמִיתוֹ • (ת"י כה) כָּאֵן הִזְהִיר עַל אוֹנָאת דְּבָרִים, שֶׁלֹּא יִקְנִיט אִישׁ אֶת חֲבֵרוֹ וְלֹא יִשְׁאָנֻ עֲצָה שְׁאִינָה הוֹגְגֶת לוֹ, לְפִי דְרָכּוֹ וְהִנָּאתוֹ שֶׁל יוֹעֵץ. וְאִם תֹּאמַר: מִי יוֹדֵעַ אִם נִתְפְּנִיתִי לְרָעָה?

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כו עמ' 146)

וְאִף שֶׁיֵּשׁ לְהַשְׁתַּדֵּל לְמַצֵּא חֲדוּשׁ דִּין, וְרַק כְּשֶׁאִין חֲדוּשׁ אוֹמְרִים "לַעֲבֹר עָלָיו בְּשָׁנֵי לֵאוֹן" – הוּא רַק אִם זֶהוּ אוֹתוֹ הֵלֵאוֹ, וְאִלּוּ אוֹנָאת דְּבָרִים פּוֹלֶלֶת גַּם עֲצָה שְׁאִינָה הַגּוֹנָה וְגַם שֶׁלֹּא יִקְנִיט אֶת חֲבֵרוֹ (שֶׁלֹּא שִׁיף ל"לִפְנֵי עוֹר").

וְלֹא יִשְׁאָנֻ עֲצָה שְׁאִינָה הוֹגְגֶת לוֹ (רש"י כה, יז)
וְקִשָּׁה, "לִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל" (לִפְנֵי הַסּוּמָא בְּדָבָר לֹא תִתֵּן עֲצָה שְׁאִינָה הוֹגְגֶת לוֹ, רש"י) לָמָּה לִי, וְהִרִי זֶה בְּכָלֹל אוֹנָאת דְּבָרִים. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁהוּא לַעֲבֹר עָלָיו בְּשָׁנֵי לֵאוֹן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כו עמ' 147)

פֶּרֶשׁ שֶׁהַחֲסוּדוֹן הוּא רַק בְּנִתְיִנֵּת הַעֲצָה (הַעֲצָה הִיא לְהִנָּאת הַיּוֹעֵץ, לֹא לְטוֹבֶת הַשּׁוֹאֵל). וְאִלּוּ בְּ"מִשְׁנָה עוֹר", שֶׁהוּא אֶחָד מֵאַחַד-עֶשְׂרֵי אֲרוּרִים שֶׁבַּתוֹרָה, פֶּרֶשׁ שֶׁהַעֲצָה עֲצוּמָה הִיא רָעָה.

וְלֹא תוֹנוֹ אִישׁ אֶת עֲמִיתוֹ (כה, יז)
וְלֹא יִשְׁאָנֻ עֲצָה שְׁאִינָה הוֹגְגֶת לוֹ (רש"י)
בְּפֶרֶשׁ תְּבֵא, לְגַבִּי "מִשְׁנָה עוֹר בְּדֶרֶךְ", נִקְטַר רש"י "וּמִשְׁיֵאוֹ עֲצָה רָעָה". וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁכָּאֵן מִיִּרְי בְּאוֹנָאת דְּבָרִים, וְלִכְּנֵי

יח וְתַעֲבִידוֹן יֵת קִלְמִי וְיֵת דִּינִי תַסְרִיוֹן
וְתַעֲבִידוֹן יֵתוֹן וְתִיתְבִּין עַל אֲרַעָא לְרַחֲצֵן:

(יח) וְעִשִּׂיתֶם אֶת-חֻקֹּתֵי וְאֶת-מִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ
וְעִשִּׂיתֶם אִתְּם וְיִשְׁבַּתֶּם עַל-הָאָרֶץ לְבַטַּח:

אֶת שְׁבַתְתִּיהָ "וְהִרְצַת אֶת-שְׁבַתְתִּיהָ"; וְשָׁבְעִים שָׁנָה שֶׁל גְּלוּת בְּכָל, כְּנֶגֶד שְׁבַעִים שְׁמֹטוֹת שֶׁשְּׁבֹטָלוֹ, הִיוּ.

כִּי-יִשְׁבַּתֶּם עַל-הָאָרֶץ לְבַטַּח • שְׁבַעֲזֵן שְׁמֹטָה, יִשְׂרָאֵל גּוֹלִים, שְׁנֶאמַר (ויקרא כו לד): "אֲזַ תִּרְצָה הָאָרֶץ

♦ יום שלישי ט' אייר ♦

יט וְתִתֵּן הָאָרֶץ אֶרְעָא אֲבִיהּ וְתִיכְלוּן לְמִשְׁפָּע
וְתִיתְבִּין לְרַחֲצֵן עֲלֶיהּ:

(יט) וְנִתְּנָה הָאָרֶץ פְּרוּיָה וְאִכְלִיתֶם לְשִׁבְעַת וְיִשְׁבַּתֶּם
לְבַטַּח עָלֶיהּ:

כִּי-וְנִתְּנָה הָאָרֶץ וְגו' וְיִשְׁבַּתֶּם לְבַטַּח עָלֶיהּ • שֶׁלֹּא תִדְאָגוּ מִשְׁנַת בְּצֻרָת. וְאִכְלִיתֶם לְשִׁבְעַת • אִף בְּתוֹךְ הַמַּעֲשִׂים תִּהְיֶה בּוֹ בְּרָכָה.

כז וְכִי תֹאמְרוּ מַה-נֹּאכַל בְּשָׁנָה הַשְּׁבִיעִת הֵן לֹא
נִזְרַע וְלֹא נִאֲסַף אֶת-תְּבוּאֹתֵינוּ:

(כז) וְכִי תֹאמְרוּ מַה-נֹּאכַל בְּשָׁנָה הַשְּׁבִיעִת הֵן לֹא
נִזְרַע וְלֹא נִאֲסַף אֶת-תְּבוּאֹתֵינוּ:

כִּי-יֵלֵא נֹאסַף • אֵל הַבֵּית. אֶת-תְּבוּאֹתֵינוּ • כְּגוֹן זֵינ וּפְרוֹת הָאֵילָן וְסִפְיָחִין הַבָּאִים מֵאֲלִיהֶם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כו עמ' 189)

הַבְּטָחָת ה', שֶׁאִם תַּעֲשׂוּ אֶת כָּל הַתְּלוּי בְּכֶם, אֶתֵּן אֶת בְּרַכְתִּי וְזִרְיעַת הַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת תִּשְׁיֵג אֶת מִטְרָתָהּ וְתִבְיֵא אֶת הַגָּאֵלָה, אִף שֶׁהַשְּׁדָה כְּחוֹשָׁה, שֶׁהִרִי נִעְבְּדָה בְּמִשְׁרַח שֶׁשׁ שָׁנִים.

וְכִי תֹאמְרוּ מַה נֹּאכַל בְּשָׁנָה הַשְּׁבִיעִת (כה, כ)
'שֶׁשׁ שָׁנִים' וְהַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת הֵם כְּנֶגֶד שֵׁית אֲלִפֵּי שָׁנִין דְּהוּי עֲלִמָא וְהַאֲלָף הַשְּׁבִיעִי. וְנִשְׁאֲלֶת הַשְּׁאֵלָה - כִּי־צִד יִכּוֹל הַדּוֹר שְׁלֵנוֹ, הִירֹד וְהַחֲלֵשׁ, לְהִבְיֵא אֶת הַגָּאֵלָה? עַל כֵּךְ בָּאָה

שיעור יומי ליום שלישי ט' אייר ושנים מקרא ואחד תרגום - כה - פרשת בהר

כא ואפקד ית ברפתי לכון בשמא שתיתתא
ומעבד ית עללתא לתלת שנין:
(כא) וְצִוִּיתִי אֶת־בְּרַכְתִּי לָכֶם בַּשָּׁנָה הַשְּׁשִׁית וְעָשִׂיתָ
אֶת־הַתְּבוּאָה לְשֵׁלֶשׁ הַשָּׁנִים:

כ"א - לְשֵׁלֶשׁ הַשָּׁנִים • לְמַקְצַת הַשְּׁשִׁית, מִנִּסָּן וְעַד רֹאשׁ־הַשָּׁנָה, וְלִשְׁבִיעִית וְלִשְׁמִינִית, שִׁזְרְעוּ בַּשְּׁמִינִית
בְּמִרְחֶשֶׁן וְיִקְצְרוּ בְּנִסָּן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (קטעים מהתנועות שבת פרשת בהר ה'תשי"ט. תורת מנחם כרך כה, ע' 275-279; 285-283, בלתי מוגה)

ב"כ כל חיי העולם הבא" נכללים כל פרטי המדרגות: תענוג
המורגש, תענוג הבלתי מורגש כו', עד לדרגת "יום שכולו
שבת ומנוחה". וכיון שכל זה נעשה על־ידי העבודה עכשו, **הרי מובן, שהעבודה עכשו היא למעלה אפילו מ"יום שכולו שבת ומנוחה".**

וכל זה הוא ב"שעה אחת" - שכל שעה, אם מנצלים אותה
כדבעי, אזי היא נעלית יותר מהגילויים שלעתידי, למעלה
גם מהעילוי של "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים".
וזהו גם ענין "ופרצת" בנוגע לזמן - שנוסף על שמירת
הזמן באופן שכל פמות הזמן ממולא בלימוד התורה וקיום
המצוות, צריך להיות גם "ופרצת" בנוגע ל**איכות** הזמן.
הינו, שמילוי הזמן בעניני תורה ועבודה, יהיה מתוך מסירה
ונתינה וחיית כו', כך שגם מיעוט הזמן בכמות - כולל ריבוי
זמן באיכות, על־דרך שבשנה הששית נעשית צמיחת
תבואה לשלש השנים.

בענין הנ"ל - "וצויתי את ברכתי גו' בשנה הששית, ועשית
את התבואה לשלש השנים" - יש גם הוראה בנוגע ליוקר
הזמן, שזהו ענין הקשור גם עם ימי הספירה:
לכאורה אינו מובן: מהו הענין בספירת הזמן - הרי מהלך
הזמן הוא תמיד באותו אופן?

אף הענין הוא - שניצול הזמן יכול להיות בכמה אופנים:
ישנו אופן שממלאים את הזמן בתוכן של עבודת ה', ומצד
זה הנה גם ריבוי זמן נחשב "כמים אחדים"; וישנו אופן
שהזמן אינו ממולא כו'. אדם יכול להיות שבועים שנה,
שמונים שנה ומאה ועשרים שנה, ולא לפעול מאומה;
ויכול להיות מעמד ומצב ש"בשעה אחת" הרי הוא "קונה
עולמו", עד כדי כך, שרבונו הקדוש מקנא בו!
וזהו גם פרוש מאמר רבותינו ז"ל "יפה שעה אחת
בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מפל חיי העולם
הבא":

כב וזרעתם את השנה השמינית ואכלתם מן
התבואה ישן עד השנה התשיעת עד־בוא
תבואתה תאכלו ישן:
(כב) וְזָרַעְתֶּם אֶת הַשָּׁנָה הַשְּׁמִינִית וְאָכַלְתֶּם מִן־
הַתְּבוּאָה יִשָּׁן עַד הַשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִת עַד־בּוֹא
תְּבוּאֹתֶיהָ תֹאכְלוּ יִשָּׁן:

לארבע שנים: בששית שלפני השמטה השביעית,
שהן בטליו מעבודת קרקע שתי שנים רצופות:
השביעית והיובל; ומקרא זה נאמר בשאר השמטות
בלן.

כ"א - עד השנה התשיעת • עד חג הסוכות של
תשיעית, שהיא עת בא תבואתה של שמינית לתוך
הבית, שכל ימות הקיץ היו בשדה בגרנות, ובתשרי
הוא עת האסיף לבית, ופעמים שהיתה צריכה לעשות

~ נקודות משיחות קודש ~ (קטעי שיחות כרך י עמ' 172)

הבינה, 'עלמא דחירו', בטול במציאות. לכן נאמר "לשלש
השנים", שכן הצריך לתרוץ קשיא ("מה נאכל") קים רק
בדרגת 'שמטה', ואלו בדרגת 'יובל' אין מלכתחלה מקום
לקשיא כלל.

ופעמים שהיתה צריכה לעשות לארבע • השביעית
והיובל (רש"י כה, כב) **שמטה** - היא עבודה של קבלת על
מלכות שמים, בטול **היש**. כלומר, העובד הוא 'יש'
ומציאות', אלא שמבטל את ישותו. **יובל** - הוא בספירת

כג והארץ לא תמכר לצמחת ביילי הארץ בייגרים
ותושבים אתם עמדי:
(כג) וְהָאָרֶץ לֹא תִמָּכַר לְצִמְחַת בְּיַלֵּי הָאָרֶץ בְּיִגְרִים
וְתוֹשְׁבִים אִתָּם עִמָּדִי:

לצמחת • לפסיקה, למכירה פסוקה עולמית. ביילי
הארץ • (רש"י) אל תרע עינך בה, שאינה שלך.

כ"א - והארץ לא תמכר • לתן 'לאו' על חזרת
שדות לבעלים ביובל, שלא יהא הלוקח כובשה.

בעל הטורים

(כג-כד) בייגרים ותושבים אתם עמדי. וסמיק ליה ובכל ארץ אחותכם. לומר, שבכל מקום שגלו שכניה עמקם. תורה כה

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם – התנועותיות תשמ"ה ח"ד ע' 2066, ע"פ ביאורי החומש)

בבחינת "גרים", שזכויותיהם בארץ חלקיות בלבד. הבטוי "תושבים", מתחם למעמד של בני ישראל לאחר שנקנסו לארץ, כבשו אותה וקבלו את הבעלות עליה.

פי גרים ותושבים אתם עמדי (כה, כג)
הבטוי "גרים" מתחם למעמד של בני ישראל לאחר הבטחת הקב"ה "לזרעך נתתי את הארץ הזאת", אף לפני הכניסה לארץ וכבושה בפעל; בשלב זה היו בני ישראל

(כד) **ובכל ארץ אחותכם גאלה תתנו לארץ: ם**

כד וכל ארץ אחותכם פרקנא תתנו לארץ:
אחותו רשאי לגאלה לאחר שתי שנים, או הוא או קרובו, ואין הלוקח יכול לעכב.

כ"ד. **ובכל ארץ אחותכם** • (ת"כ) לרבות בתים ועבד עברי, ודבר זה מפרש ב'קדושין' בפרק ראשון (דף כ"א). ולפי פשוטו, סמוך לפרשה שלאחריו, שהמוכר

♦ יום רביעי י' אייר ♦

כה ארי יתמסכן אחוד ויזבן מאחסנתה וייתי פריקה דקריב לה ויפרוק ית ויביגי אחיה:

(כה) **כִּי־יִמּוּךְ אֲחִיךָ וּמָכַר מֵאֲחֻזָּתוֹ וְגָאֵל הֶקְרֵב אֵלָיו וְגָאֵל אֶת מִמְכַּר אָחִיו:**

ולא פלה, למדה תורה דרך ארץ שישיר שדה לעצמו. וגאל את ממכר אחיו • (ת"כ) ואין הלוקח יכול לעכב.

כ"ה. **כִּי־יִמּוּךְ אֲחִיךָ וּמָכַר** • (ת"כ) מלמד, שאין אדם רשאי למכר שדהו אלא מחמת דחק עני. מאחזתו •

כו וגבר ארי לא יחי לה פריק ותדבק ידה וישפח כמסת פרקנה:

(כו) **וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה־לּוֹ גָּאֵל וְהִשְׁגָּה יָדוֹ וּמָצָא בְּרִי גָאֲלָתוֹ:**

כ"ו. **וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה־לּוֹ גָּאֵל** • (קידושין שם. ת"כ) וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואלים? אלא גואל שייכל לגאל ממכרו.

כו ויחשב ית שני זבינוהי ויתב ית מותרא לגבר די זבן לה ויתב לאחסנתה:

(כו) **וְחָשַׁב אֶת־שְׁנֵי מִמְכָּרוֹ וְהָשִׁיב אֶת־הָעֶדָף לְאִישׁ אֲשֶׁר מָכַר־לוֹ וְשָׁב לְאֲחֻזָּתוֹ:**

שלש שנים או ארבע, הוצא את דמיהן מן החשבון וטל את השאר. וזהו: והשיב את-העדר. בדמי המקח על האכילה שאכל, ויתנם ללוקח. לאיש אשר מכר-לו • המוכר הזה שבא לגאלה.

כ"ז. **וְחָשַׁב אֶת־שְׁנֵי מִמְכָּרוֹ** • כמה שנים היו עד היובל? כך וכך; ובכמה מכרתיך לך? כך וכך; עתיד היית להחזירה פיובל, נמצאת קונה מספר התבואות כפי חשבון של כל שנה – אכלת אותה

כח ואם לא תשפח ידה כמסת אתב לה ויהי זבינוהי פינא דזבן יתה עד שתא דיובלא ויפוק פיובלא ויתב לאחסנתה:

(כח) **וְאִם לֹא־מָצָאָה יָדוֹ דִּי הָשִׁיב לּוֹ וְהָיָה מִמְכָּרוֹ בְּיַד הַקֹּנֶה אֹתוֹ עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל וַיָּצֵא בִּיבֹל וְשָׁב לְאֲחֻזָּתוֹ: ם**

כ"ח. **דִּי הָשִׁיב לּוֹ** • (ערכין ל) מכאן, שאינו גואל לחצאין. עד שנת היובל • (ת"כ) שלא יפגס לתוף אותה שנה כלום, שהיובל משמט בתחלתו.

בעל הטורים

"מצאה בית ודרור", שבשנת דרור מצאה ביתו. תורה כט

אם לא מצאה ידו, שאינו יכול לגאול, ישאיר ביד לוקח עד שנת הדרור. וזהו

(כח) **מָצָאָה**. ב' במסורה. "ואם לא מצאה ידו", ואינך: "גם צפור מצאה בית ודרור קן לה" (תהלים פה. ד). פירוש:

♦ יום חמישי י"א אייר ♦

(כט) וְאִישׁ כִּי־יִמְכַר בֵּית־מוֹשָׁב עִיר חוֹמָה וְהִיתָה גְּאֻלָּתוֹ עַד־תֵּם שָׁנָת מִמֶּכְרוֹ יָמִים תִּהְיֶה גְּאֻלָּתוֹ:

כט ויגבר ארי יזבן בית מושב קרמא מקפא שור ויהי פרקנה עד משלם שתא דזבינוהי עדן בעדן תהי פרקנה:

חלופי, שאם רוצה לגאל בשנה ראשונה, גואלה, ולאחר מכאן אינו גואלה. והיתה גאולתו של בית. ימים. ימי שנה שלמה קרויים ימים, וכן (בראשית כה נה): "תשב הנערה אתנו ימים".

כט"א בית-מושב עיר-חומה. (ת"כ) בית בתוך עיר המקפת חומה מימות יהושע בן-נון. והיתה גאולתו. לפי שנאמר בשדה שיכול לגאלה משתי שנים ואילך כל זמן שירצה, ובתוך שתי שנים הראשונים אינו יכול לגאלה, הצריך לפרש בזה שהוא

(ל) וְאִם לֹא־יִגְאֹל עַד־מְלֹאת לוֹ שָׁנָה תְּמִימָה וְקָם הַבֵּית אֲשֶׁר־בְּעִיר אֲשֶׁר־לוֹ חֹמָה לְצִמְיֹתָ לְקַנְה אֹתוֹ לְדֹרְתּוֹ לֹא יֵצֵא בִּיבֹל:

ל ואם לא יתפרק עד משלם לה שתא שלממא ויקום ביתא די בקרמא די לה שורא לחלוטין לדי זבן תהי לדרוהי לא פוק ביובלא:

נקבה היא, והצריך לכתב "לה", אלא מתוך שצריך לכתב "לא" בפנים, תקנו "לו" במסכת; זה נופל על זה]. לא יצא ביבול. אמר רב ספרא: [אף] אם פגע בו יובל בתוך שנתו, לא יצא.

כט"א וקם הבית וגו' לצמימת. יצא מכחו של מוכר ועמד בכחו של קונה. [אשר-לא חמה. "לו" קרינן, אמרו רבותינו זכרונם לברכה: אף-על-פי שאין לו עכשו, הואיל והיתה לו קדם לכן. ו"עיר",

(לא) וּבְתֵי הַחֲצִירִים אֲשֶׁר אֵין־לָהֶם חֹמָה סָבִיב עַל־שָׂדֶה הָאָרֶץ יִחָשֵׁב גְּאֻלָּה תִּהְיֶה־לּוֹ וּבִיבֹל יֵצֵא:

לא ובתי פצחא די לית להון שור מקף סחור סחור על חקל ארעא יתחשב פרקנא תהי לה וביובלא פוק:

הנגאלים עד היובל ויוצאין ביובל לבעלים — אם לא נגאלו. גאולה תהיה-לו. (ת"כ) מיד אם ירצה, ובזה יפה כחו מכח שדות, שהשדות אין נגאלות עד שתי שנים. וביבול יצא. בחנם.

כט"א ובתי החצירים. פתרגומו: "פצחא", עירות פתוחות מאין חומה, ויש הרבה בספר יהושע (יהושע יג כח): "הערים וחצריהם"; (בראשית כה טו) "בחצריהם ובטירתם". על-שדה הארץ יחשב. הרי הן פשדות

(לב) וְעִרֵי הַלְוִיִּם בְּתֵי עָרֵי אֲחֻזָּתָם גְּאֻלָּת עוֹלָם תִּהְיֶה לְלוֹוִיִּם:

לב וקרני לינאי בתי קרני אחסנתהון פרקן עלם תהי ללינאי:

באלפים אמה סביבות הערים, או אם מכרו בית בעיר חומה, גואלין לעולם ואינו חלוט לסוף שנה.

כט"א וְעִרֵי הַלְוִיִּם. ארבעים ושמונה עיר שנתנו להם. גאולת עולם. גואל מיד אפלו לפני שתי שנים, אם מכרו שדה משדותיהם הנתונות להם

(לג) וְאֲשֶׁר יִגְאֹל מִן־הַלְוִיִּם וַיֵּצֵא מִמֶּכְר־בֵּית וְעִיר אֲחֻזָּתוֹ בִּיבֹל כִּי בְתֵי עָרֵי הַלְוִיִּם הוּא אֲחֻזָּתָם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

לג ודי יפרוק מן לינאי ויפוק זבין ביתא וקרמא אחסנתה ביובלא ארי בתי קרני לינאי היא אחסנתהון בגו בני ישראל:

לפי שנאמר: "גאולת עולם תהיה ללוויים", יכול לא דבר הכתוב אלא בלוקח ישראל שקנה בית בערי הלוויים, אבל לוי שקנה מלוי יהיה חלוט? תלמוד לומר: "ואשר יגאל מן-הלוויים", אף הגואל מיד לוי, גואל

כט"א וְאֲשֶׁר יִגְאֹל מִן־הַלְוִיִּם. ואם קנה בית או עיר מהם. ויצא ביבול. אותו ממכר של בית או של עיר, וישוב ללוי שמכרו, ולא יהיה חלוט כשאר בתי ערי חומה של ישראל, וגאלה זו, לשון מכירה. דבר אחר:

לא היה להם נחלת שדות וכרמים, אלא ערים לשבת ומגרישיהם, לפיכך הם להם במקום שדות, ויש להם גאלה בשדות, כדי שלא תפקע נחלתם מהם.

גאלת עולם. ויצא ממפר-בית. הרי זו מצוה אחרת, ואם לא גאלה, יוצאה ביובל, ואינו נחלט לסוף שנה כבית של ישראל. כי בתי ערי הלזים היא אחזתם.

לד ונחל רוח קרויהו לא יזדבן ארי אחסנת
עלם הוא להו:

(לד) וישדה מגרש עריהם לא ימכר כִּי־אֲחֻזַּת עוֹלָם
הוא להם:

בישראל (ויקרא כו ב): "ואם־מכר את־השדה לאיש אחר לא־יגאל עוד", אבל בן לוי גואל לעולם.

כ"י וישדה מגרש עריהם לא ימכר. מכר גזבר, שאם הקדיש בן לוי את שדהו ולא גאלה, ומכרה גזבר, אינה יוצאה לפנהנים ביובל, כמו שנאמר

לה וארי יתמספן אחוה ותמוט ידה עמך
ותתקף בה דבר ותותב ויחי עמך:

(לה) וכי־ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר
ותושב וחי עמך:

מעמידין אותו. גר ותושב. אף אם הוא גר או תושב, ואיזהו תושב? כל שקבל עליו שלא לעבד עבודת אלילים ואוכל נבלות.

כ"י וְהַחֲזַקְתָּ בוֹ • (ח) אל תניחהו שירד ויפל ויהיה קשה להקנימו, אלא חזקהו משעת מוטת היד, למה זה דומה? למשאווי שצל החמור; עודהו על החמור, אחד תופס בו ומעמידו; נפל לארץ, חמשה אין

לו לא תסב מנה חבוליא ורבייתא ותחל
מאלהך ויחי אחוה עמך:

(לו) אֶל־תִּקַּח מֵאֲתוֹ נֶשֶׁךְ וְתִרְבִּית וִירֵאתָ מֵאֲלֹהֶיךָ
וְחִי אִחִיךָ עִמָּךְ:

הצרף לומר: "ויראת מאלהיך", (כ"מ סב) או התולה מעותיו בנכרי כדי להלוותם לישראל ברבית, הרי זה דבר המסור ללב של אדם ומחשבתו, לכה הצרף לומר: "ויראת מאלהיך".

כ"י וְנֶשֶׁךְ וְתִרְבִּית • חד שוינהו רבנן, ולעבר עליו בשני לאוין. ויראת מאלהיך. לפי שדעתו של אדם נמשכת אחר הרבית וקשה לפרש הימנו, ומורה לעצמו החר בשביל מעותיו שהיו בטלות אצלו,

לו ית כספך לא תתן לה בחבוליא וברבייתא
לא תתן מיכלך:

(לו) אֶת־כֶּסֶףךָ לֹא־תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁךְ וּבִמְרִבִּית לֹא־תִתֵּן
אִכְלָךְ:

לח אנא יי אלהכון די אפקית יתכון מארעא
דמצרים למתן לכוז ית ארעא דכנען למהוי
לכוז לאלה:

(לח) אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם לָתֵת לָכֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן לְהוֹיֹת לָכֶם
לְאֱלֹהִים: ם

ברבית, ואומר: 'של נכרי הם'. דבר אחר: "אשר־הוצאתי אתכם מארץ מצרים", על־מנת שתקבלו

כ"י אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי וְגו' • והבחנו בין בכור לשאינו בכור, אף אני יודע ונפרע מן המלוה מעות לישראל

בעל הטורים

לעתיד לבא אין נחש מתרפא, כדכתיב (ישעיה סה, כה) "ונחש עפר לחמו", בן הלוקח רבית לא יחיה. דבר אחר: שדומה רבית לנחש, שנשך בנחש. רבית עולה תרי"ב, ששקול כמו תרי"ב מצות. תורה לו

טל ואל מטר". תורה לה (לו) וְחִי אִחִיךָ עִמָּךְ. וסמיק ליה אל תקח מאתו נשך ותרבית. רמז שכל המלוה ברבית אינו חי. וכן הוא אומר (יחזקאל יח, יג) "בנשך נתן וגו' וחי לא יחיה". נשך בגימטריא: זה נחש.

(לד) וישדה. ב' במסורה. וישדה מגרש עריהם לא ימכר", ואידך: "וישדי תרומת" (שמואל ב' א, כא). היינו דאמרינן בערבין (לג, ה) וישדה מגרש עריהם לא ימכר", פירושו: לא ישונה. וכמו בן שדי תרומות לא ישונה, כדכתיב (שם) "אל

שיעור יומי ליום שישי י"ב אייר ושנים מקרא ואחד תרגום – כה – פרשת בהר מט

עליכם מצותי, אפלו הן כבודות עליכם. לתת לכם את-אֶרֶץ כְּנָעַן • כְּשֶׁכֶּר שֶׁתִּקְבְּלוּ מִצְוֹתַי. לִהְיוֹת לָכֶם

לאלהים • (ת"כ) שְׁכַל הָדָר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲנִי לֹא לאלהים. וְכָל הַיּוֹצֵא מִמֶּנָּה, כְּעוֹבֵד עֲבֹדֶת אֱלִילִים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ח עמ' 97)

ואפלו הן כבודות עליכם (רש"י כה, לח) לרש"י הקשה: הרי וימדוע היא מוזכרת לגבי אסור רבית וזנקה. וכדי לתרץ שאלה זו מוסיף "ואפלו הן כבודות עליכם".

• יום שישי י"ב אייר •

(לט) וְכִי־יִמּוֹךְ אֶחָיִךְ עִמָּךְ וְנִמְכַּרְלָךְ לֹא־תַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדֶת עָבֵד:

לט וארי תמספן אחיך עמך וינזכר לך לא תפלה בה פלחן עבדין:

כ"י • עֲבֹדֶת עָבֵד • עֲבֹדָה שֶׁל גָּנָאִי, שֶׁיְהֵא נָכַר בַּהּ כְּעָבֵד: שֶׁלֹּא יוֹלִיךְ כָּלִיו אַחֲרָיו לְבֵית הַמֶּרְחָץ, וְלֹא יַנְעִל לֹא מִנְעָלָיו.

(מ) כְּשֶׁכֶּר כְּתוּשָׁב יִהְיֶה עִמָּךְ עַד־שְׁנַת הַיָּבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ:

מ פאגירא כתותבא יהי עמך עד שתא דיוכלא יפלה עמך:

כ"י • כְּשֶׁכֶּר כְּתוּשָׁב • עֲבֹדֶת קֶרֶקַע וּמְלָאכֶת אֲמִנּוּת, כְּשֶׁאֵר שְׂכִירִים הַתְּנַהֵג בּוֹ. עַד שְׁנַת הַיָּבֵל • אִם פָּגַע בּוֹ יוֹבֵל לִפְנֵי שֵׁשׁ שָׁנִים, הַיּוֹבֵל מוֹצִיאֻ.

(מא) וַיּוֹצֵא מֵעִמָּךְ הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ וְשֵׁב אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ וְאֶל־אֲחֻזַּת אֲבֹתָיו יָשׁוּב:

מא ויפוק מעמך הוא ובניהי עמה ויתוב לזרעיתה וילאחסנת אבהותיה ויתוב:

כ"י • הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ • אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: אִם הוּא נִמְכַּר, בָּנָיו מִי מִכָּרֵן? אֵלֹא מִכָּאן, שֶׁרַבּוֹ חָיָב בְּמִזְוֹנוֹת

בָּנָיו. וְאֶל־אֲחֻזַּת אֲבֹתָיו • (ת"כ. מכות יב) אֵל כְּבוֹד אֲבוֹתָיו, וְאִין לִזְלִלּוֹ בְּכֹךְ. אֲחֻזַּת • חֲזָקָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יב עמ' 152)

בָּנָיו מִי מִכָּרֵן (רש"י כה, מא) ואלו בגמרא נאמר "מי נמכרים". ויש לבאר: מי נמכרים – לפי רז"ל אין בכלל אפשרות שאב ימכר את בנו, כפי שדָּרְשׁוּ בַּגְמָרָא מִן הַכְּתוּב "וְכִי יִמְכֹּר אִישׁ אֶת בְּתוּלָתוֹ לְאִמָּה" • מי מִכָּרֵן – בְּדֶרֶךְ

הַפֶּשֶׁט אֶפְשָׁר לִמְכֹּר בֶּן, כִּי מִצַּד הַסְּבָרָא אֵין הַבְּדֵל בֵּין בֶּן לְבֵת, וְכֵאמָר "בְּתוּלָה" הוּא מִצַּד הַדִּינִים הַמִּיחָדִּים בְּאִמָּה (פגון יעוד); אֵלֹא שֶׁהָאֵב לֹא מִמּוֹשׁ אֶת זְכוּתוֹ וְלֹא מִכָּרֵן.

(מב) כִּי־עֲבָדֶי הֵם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יִמְכְּרוּ מִמִּכְרָת עָבֵד:

מב ארי עבדי אנון די אפקית ויהיון מארעא דמעררים לא ינזכרונ זבון עבדין:

כ"י • כִּי עֲבָדֵי הֵם • (ת"כ) שְׁטָרֵי קוֹדֶם. לֹא יִמְכְּרוּ מִמִּכְרַת עָבֵד • בְּהִכְרָזָה: 'כָּאן יֵשׁ עָבֵד לְמִכְרִי! וְלֹא יַעֲמִידֵנוּ עַל אֲכָן הַלְקַח.

(מג) לֹא־תִרְדֶּה בּוֹ בְּפֶרֶךְ וִירֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ:

מג לא תפלה בה בקשיו ותדחל מאלהיך:

בעל הטורים

(מ) כְּשֶׁכֶּר. ב' במסורה. "כשכיר כְּתוּשָׁב יִהְיֶה עִמָּךְ" וְאִידֶךְ: "עַד יִרְצֶה כְּשֶׁכֶּר יוֹמוֹ" (איוב יד, ט). רָמַז לְמָהּ שֶׁאֲמָרוּ חֲכָמִים (בבא מציעא י, א) פֻּעַל חוֹזֵר אֲפִילוֹ בְּחִצֵּי יוֹם. פִּירוּשׁ, "כְּשֶׁכֶּר יִהְיֶה עִמָּךְ" עַד שִׁירְצָה, וְאֲפִילוֹ בְּיוֹמוֹ אִם יִרְצֶה יִחְזוֹר. תוֹרָה מֵא

שָׁמָּה תֹאמַר: אֵין מִפְּרִי בְּדָבָר אִם לְצַרְךָ אִם לְאוֹ, וְאוֹמֵר אֲנִי לוֹ שֶׁהוּא לְצַרְךָ, הֲרִי הַדָּבָר הַזֶּה מְסוּר לִלְבִּי, לְכָךְ נֹאמַר: "וְיִרְאֶתָ".

כ"י • לֹא-תִרְדֶּה בּוֹ בְּפֶרֶךְ • מְלָאכָה שְׁלֵא לְצַרְךָ כְּדִי לְעֲנֹתוֹ, אֵל תֹּאמַר לוֹ: "הֵחֵם לִי אֶת הַכּוֹס הַזֶּה!" וְהוּא אֵינוֹ צָרִיךְ, "עֲדֵר תַּחַת הַגָּפֶן עַד שְׁאֲבוּא!".

מִדּוּ וְעִבְדֶּךָ וְאִמָּתְךָ דִּי יִהְיוּ לְךָ מִן עַמְּמִיָּה דִּי בְּסִחְרֵיכֹן מִנְהוֹן תִּקְנִין עֲבָדִין וְאִמָּהֶן:

(מִדּוּ) וְעִבְדֶּךָ וְאִמָּתְךָ אֲשֶׁר יִהְיוּ לְךָ מֵאֵת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבְתֶיכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ עֶבֶד וְאִמָּה:

הֵם יִהְיוּ לְךָ לְעֲבָדִים. אֲשֶׁר סְבִיבְתֶיכֶם • וְלֹא שְׁבִתוֹךָ גָּבֹל אֲרָצְכֶם, שְׁהֲרִי בָהֶם אֲמָרְתִּי: "לֹא תַחֲיָה כָּל-נִשְׁמָה".

כ"י • וְעִבְדֶּךָ וְאִמָּתְךָ אֲשֶׁר יִהְיוּ לְךָ • אִם תֹּאמַר: אִם-כֵּן, בְּמָה אֲשַׁתְּמֵשׁ? בְּעֲבָדִי אֵינוֹ מוֹשֵׁל, בְּשִׁבְעַת אֲמוֹת אֵינוֹ נֹחַל, שְׁהֲרִי הַזִּהְרַתִּי (דְּבָרִים כ טז): "לֹא תַחֲיָה כָּל-נִשְׁמָה", אֲלֵא מִי יִשְׁמְשֵׁנִי? • מֵאֵת הַגּוֹיִם.

מִה וְאֶף מִבְּנֵי תוֹתְבִינָא עֲרִלְיָא דְּדִירִין עֲמִיכֹן מִנְהוֹן תִּקְנִין וּמִזְרַעֲתֵהוֹן דְּעִמְכֹן דִּי אֲתִילִידוּ בְּאַרְעִכֹן וִיהוֹן לְכוֹן לְאַחֲסָנָא:

(מִדּוּ) וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים הַגֵּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ וּמִמִּשְׁפַּחְתָּם אֲשֶׁר עִמָּכֶם אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאַרְצְכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְאֻחָזָה:

הוֹלִיךְ אַחֵר הָאֵב וְאֵינוֹ בְּכָלֵל "לֹא תַחֲיָה", אֲלֵא אַתָּה מִתֵּר לְקִנְיָנוֹת כְּעֶבֶד. מֵהֶם תִּקְנוּ • אוֹתָם תִּקְנוּ.

כ"י • וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים • (קִידוּשִׁין סז) שְׁבָאוּ מִסְבִּיבוֹתֶיכֶם לִשְׂא נָשִׁים בְּאַרְצְכֶם וְיִלְדוּ לָהֶם, הֵבִן

מִדּוּ וְתַחֲסִין יִתְהוֹן לְבִנְיָכֹן בְּתִרְכִיכֹן לִירֵתָא אַחֲסָנָא לְעֵלָם כְּהוֹן תַּפְלָחוֹן וּבְאַחֲסִיכֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גָּבֵר בְּאַחֲוֵי לֹא תַפְלַח בֵּיהּ בְּקִשְׁיוֹ:

(מִדּוּ) וְהִתְנַחֲלֶתֶם אֹתָם לְבָנֶיכֶם אַחֲרֵיכֶם לְרִשְׁתָּ אֻחָזָה לְעֵלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאַחֲיֵכֶם בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאַחֲיוֹ לֹא-תִרְדֶּה בּוֹ בְּפֶרֶךְ: ס

וְהִתְנַחֲלֶתֶם אוֹתָם לְבָנֶיכֶם. וְהִתְנַחֲלֶתֶם • כְּמוֹ וְהִתְחַזְקֶתֶם. אִישׁ בְּאַחֲיוֹ • לְהַבִּיא נָשִׂיא כְּעַמּוֹ וּמִלֶּךְ בְּמִשְׁרָתִי, שְׁלֹא לְרִדּוֹת בְּפֶרֶךְ.

כ"י • וְהִתְנַחֲלֶתֶם אֹתָם לְבָנֶיכֶם • הַחֲזִיקוּ בָהֶם לְנַחֲלָה לְצַרְךָ בְּנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם; וְלֹא יִתְּכֶן לְפָרֶשׁ: "הַנְּחִילוֹם לְבָנֶיכֶם", שְׁאִם-כֵּן הָיָה לוֹ לְכַתֵּב

• שבת קודש י"ג אייר •

מִזְרַעֲתֵהוֹן תִּקְנִין וּמִזְרַעֲתֵהוֹן דְּעִמְכֹן דִּי אֲתִילִידוּ בְּאַרְעִכֹן וִיהוֹן לְכוֹן לְאַחֲסָנָא עֲמָךְ וִיתְמַסְפֵּן אַחִיךָ עִמָּךְ וְיִזְדַּבֵּן לְעֶרֶל תוֹתֵב עֲמָךְ אוֹ לְאַרְמֵי יִרְעִית גִּיּוֹרָא:

(מִדּוּ) וְכִי תִשְׁוֶי יָד גֵּר וְתוֹשֵׁב עִמָּךְ וּמִן אַחֲיֶךָ עִמָּךְ וּנְמַכֵּר לְגֵר תוֹשֵׁב עִמָּךְ אוֹ לְעַקֵּר מִשְׁפַּחַת גֵּר:

עִמּוֹ, עַל-יְדֵי שְׁלֵמַד מִמַּעֲשָׂיו. מִשְׁפַּחַת גֵּר • (קִידוּשִׁין כ. ב"מ ע"א) וְהוּ עוֹבֵד כּוֹכְבִּים. כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "לְעַקֵּר", זֶה הַנְּמַכֵּר לְעַבְדוֹת אֱלִילִים עֲצֻמָּה לְהִיּוֹת לָהּ שְׁמֵשׁ. וְלֹא לְאַלְהוֹת, אֲלֵא לְחֻטְבַּת עֲצִים וְלִשְׂאֵב מִיָּם.

כ"י • יָד גֵּר וְתוֹשֵׁב • גֵּר וְהוּא תוֹשֵׁב, כְּתַרְגוּמוֹ: "עֶרֶל תוֹתֵב", וְסוּפּוֹ מוֹכֵיחַ: "וְנְמַכֵּר לְגֵר תוֹשֵׁב". וְכִי תִשְׁוֶי יָד גֵּר וְתוֹשֵׁב עִמָּךְ • מִי גֵרִים לוֹ שְׁיַעֲשִׂיר? דְּבוֹקוּ עִמָּךְ. וּמִן אַחֲיֶךָ עִמָּךְ • מִי גֵרִים לוֹ שְׁיַמּוּךְ? דְּבוֹקוּ

בעל הטורים

"וְהִתְנַחֲלֶתֶם אֹתָם לְבָנֶיכֶם" (בְּמִדְבָּר לז, נד). וְהוּא שְׁאִמְרוּ חֻכְמִים (קִידוּשִׁין כב, ב) דְּעֶבֶד אִיתְקַשׁ לְקַרְקָעוֹת לְקִנְיָנוֹת בְּכֶסֶף בְּשִׁטָּר וּבְחֻקָּה. תוֹרָה מו

שְׁבִיבִיאת הָאֲרָץ לֹא נִטְלוּ גֵרִים חֵלֶק בְּאֲרָץ, לְעֵתִיד לְבוֹא יִטְלוּ חֵלֶק בְּאֲרָץ. תוֹרָה מו (מִדּוּ) וְהִתְנַחֲלֶתֶם. ב' בְּמִסְוֶרָה. וְהִתְנַחֲלֶתֶם אֹתָם לְבָנֶיכֶם,

(מִדּוּ) הוֹלִידוּ. ב' בְּמִסְוֶרָה. "אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאַרְצְכֶם", וְאִידֵךְ: "אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּנִים בְּתוֹכְכֶם" בִּיחֻקָּאֵל (מִדּוּ, כב) בְּעִנְיֵן חִלּוּקַת הָאֲרָץ. שְׁעֻזָּה לִיתֵּן לְגֵרִים חֵלֶק בְּאֲרָץ. שְׁאֵף עַל פִּי

גם הנמכר לגר – "גאלה תהיה לו"

חסרה לו בחינת "אבא", הינו החכמה שבנפש הרואה אלקות תדיר, ולקף יוכל מצבו לירד כל קף. ולקף לא נמנה פאן אביו, להורות שמצב זה נובע מקף שאין לו "אב". ואם כן, אף שאדם הנמצא במצב שקצה, אינו יכול לפדות את עצמו כלל, הרי מבטח לו שיפדה, כמדק בלשון הפתוב "גאלה תהיה לו" – לשון הבטחה, שלחיותו בן לעם ישראל, הרי ודאי הדבר שיפדה בסוף. ואחר שיפדוהו מלמעלה באתערוותא דלעילא (קרוביו), הרי התכלית היא שלבסוף תהיה עבודתו את ה' מצד עצמו. ולכן נכתב בסוף "השיגה ידו", הינו, שעליו לדאג שלא יהיה זה כמתנה מלמעלה, אלא ירכש גאלתו בעצמו.

ונמכר לגר תושב . . גאלה תהיה לו אחד מאתו יגאלנו: או-דלו או בן-דלו יגאלנו . . או-השיגה ידו ונגאל: (כה, מז-מט)

צריך להבין: א. הרי מנה פאן הפתוב קרוביו המקיבים לפדותו לפי סדר קרבתם, ומדוע לא נכתב אביו, שהוא הקרוב ביותר. ב. מדוע אם "השיגה ידו" מופיע לבסוף, הרי אם יש לו ממון מתיב הוא תחלה לפדות עצמו.

וגש לומר בזה בדרך החסידות: איש יהודי הנמכר לגוי, ועד לעבודה-זרה, מורה שנשמתו נמצאת במעמד ומצב רוחני נמוך וירוד ביותר, שלכן תתכן אפשרות שיהיה עבד לעבודה-זרה. מצב שכזה יסודו ב'שכחה' אודות אביו שבשמים [ובסגנון תורת החסידות:

מאחיו מחבר דיןדפן פרקנא תהי לה חד מאחיהי יפרקנה:

(מח) אחרי נמכר גאלה תהיה לו אחד יגאלנו:

המגיע בכל שנה ושנה ינכה לו הנכרי מן דמיו: אם היו עשרים שנה משונמכר עד היובל, וקנאו בעשרים מנה, נמצא שקנה הנכרי עבודת שנה במנה; ואם שהה זה אצלו חמש שנים וכא לגאל, ינכה לו חמשה מנים ויתן לו העבד חמשה-עשר מנים, וזהו "והיה כסף ממכרו במספר שנים".

כ"י גאלה תהיה לו • מיד, אל תניחהו שיטמע עד שנת היובל, שהרי כל עצמו לא קנאו אלא לעבדו עד היובל, שהרי ביובל יצא, כמו שנאמר למטה: "ויצא בשנת היבל", ובנכרי שתחת ידך כתוב מדבר (ב"ק קט), ואף-על-פי-כן, לא תבא עליו בעקיפין מפני חלול השם. אלא כשכא לגאל, ידקדק בחשבון, לפי

מטאו אח אבוי או בר אח אבוי יפרקנה או מקריב בשרה מזרעיתה יפרקנה או דמדבק ידה ויתפרק:

(מט) או-דלו או בן-דלו יגאלנו או-משאר בשרו ממשפחתו יגאלנו או-השיגה ידו ונגאל:

ויתחשב עם זבנה משתא דאנדפן לה עד שתא דיובלא ויהי כסף זבינוהי במנן שניא כיומי אגירא יהי עמה:

(נ) וחשב עם-קנהו משנת המכרו לו עד שנת היבל והיה כסף ממכרו במספר שנים כימי שכיר יהיה עמו:

כ"י כימי שכיר יהיה עמו • חשבון המגיע לכל שנה ושנה, יחשוב כאלו נשפר עמו כל שנה במנה, וינכה לו.

נא אם עוד סגיות בשניא לפומהן זתיב פרקנה מספ זבינוהי:

(נא) אם-עוד רבות בשנים לפיהן ישיב גאלתו מכסף מקנתו:

כ"י אם-עוד רבות בשנים • עד היובל. לפיהן • הכל כמו שפרשתי.

(נד) וְאִם־מָעַט נִשְׁאַר בְּשָׁנִים עַד־שְׁנַת הַיָּבֵל וְחָשַׁב לוֹ כָּפִי שָׁנָיו יָשִׁיב אֶת־גְּאֻלָּתוֹ:

(נג) בְּשִׁכּוּר שָׁנָה בְּשָׁנָה יִהְיֶה עִמּוֹ לֹא־יִרְדְּנוּ בַּפֶּרֶךְ לַעֲיִינֶיךָ:

כ"א - לֹא־יִרְדְּנוּ בַּפֶּרֶךְ לַעֲיִינֶיךָ • כְּלוּמַר, וְאַתָּה רוֹאֶה.

(נד) וְאִם־לֹא יִגָּאֵל בְּאַלְהָה וְיִצְאֵל בְּשְׁנַת הַיָּבֵל הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ:

כ"א - וְאִם־לֹא יִגָּאֵל בְּאַלְהָה • בְּ"אַלְהָה" הוּא נִגָּאֵל בְּשֵׁשׁ. (הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ • הַנִּכְרִי חַיִּב בַּמְזוּנוֹת בָּנָיו).

(נה) כִּי־לִי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדֵי הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

כ"א - כִּי־לִי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים • שְׁטָרֵי קוֹדֶם. אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם • כָּל הַמְשַׁעֲבֵדִין מִלְמַטָּה, כָּאֵלּוּ מְשַׁעֲבֵדִין מִלְמַעְלָה.

כו (א) לֹא־תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים וּפֶסֶל וּמִצֵּבָה לֹא־תִקְיֵמוּ לָכֶם וְאַבֵּן מִשְׁפִּית לֹא תִתְּנוּ בְּאַרְצְכֶם לְהַשְׁתַּחֲוֹת עֲלֶיהָ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

כ"א - לֹא־תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים • (ת"כ) כִּנְגֵד זֶה הַנִּמְכָּר לְנִכְרִי, שֶׁלֹּא יֹאמַר: הוֹאִיל וְרַבִּי מְגֻלָּה עֲרִיזוֹת, אֵף אֲנִי כְמוֹתוֹ. הוֹאִיל וְרַבִּי עוֹבֵד עֲבוֹדַת אֱלִילִים, אֵף אֲנִי כְמוֹתוֹ. הוֹאִיל וְרַבִּי מְחַלֵּל שַׁבָּת, אֵף אֲנִי כְמוֹתוֹ; לִכְךָ נִגְאָמוּ מִקְרָאוֹת הַלָּלוּ, וְאַף הַפְּרָשִׁיּוֹת הַלָּלוּ נִגְאָמוּ עַל הַסֵּדֶר: בַּתְּחִלָּה הַזֵּהִיר עַל הַשְּׂבִיעִית; וְאַם חֲמֵד מִמּוֹן וְנִחְשָׁד עַל הַשְּׂבִיעִית, סוּפוֹ לְמַכּוֹר

מִטְּלָטְלִיו, לִכְךָ סִמֵּךְ לָהּ: "וְכִי־תִמְכְּרוּ מִמֶּכָּר, (מִה כְּתִיב בַּה' ? "אִו קָנָה מִיֵּד עֲמִיתְךָ", דְּבַר הַנִּקְנָה מִיֵּד לְיָד); לֹא חֲזַר בּוֹ, סוּף מוֹכֵר אֲחֻזָּתוֹ; לֹא חֲזַר בּוֹ, סוּף מוֹכֵר אֶת בֵּיתוֹ; לֹא חֲזַר בּוֹ, סוּף לוֹוֶה בְּרַבִּית - כָּל אֵלּוּ הָאֲחֻזּנוֹת קִשּׁוֹת מִן הָרָאוֹנוֹת; לֹא חֲזַר בּוֹ, סוּף מוֹכֵר אֶת עַצְמוֹ; לֹא חֲזַר בּוֹ, לֹא דִיּוֹ לְיִשְׂרָאֵל, אֲלֵא אֶפְלוֹ לְנִכְרִי. וְאַבֵּן מִשְׁפִּית • לְשׁוֹן כְּסוּי, כְּמוֹ (שְׁמוֹת לֵג כב): "וְשַׁכְתִּי

בעל הטורים

(נד) שָׁנָיו. ג' בַּמְסוּרָה. "כָּפִי שָׁנָיו יָשִׁיב אֶת גְּאֻלָּתוֹ", "וְרַב שִׁיחֵיו יָמֵי שָׁנָיו" (שְׁחֵלֶה ה' א), "מִסְפַּר שָׁנָיו וְלֹא חֶקֶר" (אִיב ל). כו. פִּירוּשׁ: כָּפִי שָׁנָיו, בֵּין אִם הֵם רַבִּים, בְּדִבְתִּיב "וְרַב שִׁיחֵיו יָמֵי שָׁנָיו", אוּ מַעֲטִים, בְּדִבְתִּיב "מִסְפַּר שָׁנָיו", דִּהְיִינוּ מוֹעֲטִים כְּמוֹ "מִתִּי מִסְפַּר" (בְּרֵאשִׁית לז, ל). לְעוֹלָם יָשִׁיב גְּאֻלָּתוֹ. י"ד פְּעָמִים בְּתִיב יוֹבֵל בַּפֶּרֶשָׁה, כִּנְגֵד

י"ד יוֹבֵלוֹת שֶׁהָיוּ בְּאֶרֶץ עַד שֶׁגָּלוּ בִּימֵי הוֹשַׁע בֶּן אֵלֶּה. וי"ט פְּעָמִים 'גְּאֻלָּה' 'יִגָּאֵלוּ' וְנִגָּאֵל, כִּנְגֵד י"ט בְּרֻכּוֹת. לְכֹן צָרִיךְ לְהַסְמִיךְ גְּאֻלָּה לְתַפְלָה. תוֹרָה נג כו (א-ב) וּפֶסֶל. ה"פ"א עֲקוּמָה, לוֹמַר לָךְ: הַמוֹדָה בַּעֲבוּדַת כּוֹכָבִים כָּאֵלּוּ כּוֹפֵר בְּכָל הַתּוֹרָה כּוֹלֵה שְׁנֵתָנָה מִנְּשִׁיקוֹת פִּיחֵה שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. אֶת שַׁבָּתִּי תִשְׁמְרוּ. סִמֵּךְ לַעֲבוֹדַת

כּוֹכָבִים, שֶׁשְׁקוֹל שַׁבָּת כִּנְגֵד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. וְסִמֵּךְ לוֹ וּמִקְדָּשִׁי תִירָאוּ, שְׁאִין בְּנֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ דּוֹחָה שַׁבָּת. אֶת שַׁבָּתִּי תִשְׁמְרוּ. הָרִי שֶׁכְּתִב שְׁמִירָה אַחֵר הַשַּׁבָּת. "שְׁמֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת" (דְּבָרִים ה' יז) הָרִי שְׁמִירָה לְפָנָיו. שְׁצִרִיךְ שְׁמִירָה בֵּין מִלְּפָנָיו וּבֵין מִלְּאַחֲרָיו, תּוֹסֶפֶת מַחוּל עַל הַקֹּדֶשׁ.

כפ"י, שִׁמְכִסִּין הַקֶּרֶקַע בְּרִצְפַת אֲבָנִים. לְהַשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ • אָפְלוּ לַשָּׁמַיִם, לְפִי שֶׁהַשְׁתַּחֲוָּא בְּשׁוּט יָדִים וְרַגְלִים הִיא, וְאַסְרָה תוֹרָה לַעֲשׂוֹת כֵּן, חוּץ מִן הַמִּקְדָּשׁ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטר שיחות כרך ז, עמוד 177 – מתוך 'לקראת שבת')

שלא יאמר אף אני כמותו

מצוה מב, הִיָּה מְקוֹם לְחֹשֹׁב שֶׁנִּפְקְעוּ מִמֶּנּוּ אֲסוּרֵי עֲרִיּוֹת, והוא מְחַיֵּב בְּעֲרִיּוֹת כֵּבֶן נֹחַ בְּלֶבֶד, וְעַל־זֶה הַתּוֹרָה מְזַהֶרְתּוּ. שָׁבַת: מִכִּיּוֹן שֶׁעַל־פִּי תוֹרָה הוּא מְשַׁעֲבֵד לְרַבּוֹ, הִיָּה מְקוֹם לְחֹשֹׁב שֶׁמִּכִּיּוֹן שֶׁאֶצֶל רַבּוֹ אֵין שָׁבַת, וְ"עֲפֹ"ם שֶׁשָּׁבַת חֵיב מִיָּתֶה", וּמִמִּילָא חַל עָלָיו חֵיב הַתּוֹרָה לְשָׁרְתּוֹ אֶף בְּיוֹם הַשָּׁבַת, וְעַל־זֶה הַתּוֹרָה מְזַהֶרְתּוֹ.

עֲבוּדָה־זָרָה: יֵשׁ לִזְמֹר שֶׁאֵין הַפְּנִיָּה כָּאֵן לַעֲבוּדָה־זָרָה כְּפִשּׁוּטָה, שֶׁבָּזָה גַם הַעֲפֹ"ם מְחַיֵּב, אֲלָא הַפְּנִיָּה ל"שְׁתוּף" שְׂבָנֵי נֹחַ מִתְּרִים בָּזָה, וְהַבְּאוּר בָּזָה: מִכִּיּוֹן שֶׁהַקֶּבֶ"ה נָתַן מְקוֹם שְׁאֵמוֹת הָעוֹלָם יִחְשְׁבוּ שְׁלֹכֹכִים וּמַזְלוֹת יֵשׁ דְּעָה בְּהַשְׁפָּעָה אֱלֹקִית, אִם כֵּן הִיָּה מְקוֹם לִזְמֹר דְּמַאֲחֵר שֶׁהַקֶּבֶד סָמוּךְ עַל שְׁלַחַן רַבּוֹ, וּמִקְבֵּל הַשְּׁפָעוּתִיו מִמֶּנּוּ, אִם כֵּן אֶף אֲנִי כְמוֹתוֹ, שֶׁגַם הַשְּׁפָעוּת בָּאָה עַל־יָדֵי רַבּוֹ, בְּאִפְסָן שֶׁרַבּוֹ מִקְבֵּל זֹאת (לְפִי טְעוּתוֹ), וְלָכֵן שְׁלָלָה זֹאת הַתּוֹרָה.

לֹא־תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים וּפֶסֶל וּמַצֵּבָה לֹא־תִקְיִמוּ לָכֶם . . אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִירָאוּ אֲנִי יְהוָה:

לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים – כִּנְגֵד זֶה הַנִּמְכָּר לְנִכְרִי, שֶׁלֹּא יֵאמָר הוּאִיל וְרַבִּי מְגַלָּה עֲרִיּוֹת אֶף אֲנִי כְמוֹתוֹ, הוּאִיל וְרַבִּי עוֹבֵד עֲבוּדַת אֱלִילִים אֶף אֲנִי כְמוֹתוֹ, הוּאִיל וְרַבִּי מִחֻלָּל שָׁבַת אֶף אֲנִי כְמוֹתוֹ, לָכֵן נֶאֱמָרוּ מִקְרָאוֹת הַלָּלוּ. (כו א-ב. ובפירוש רש"י)

וְצִרְיָ לְהִבִּין: מַה הִהוּהָ־אֲמִינָא לִזְמֹר שֶׁיְהִיָּה מִתֵּר בְּדַבָּרִים אֱלוֹ, שְׁלָכֵן הַכְּתוּב הַצָּר לְשׁוֹלָלָם? וְיֵשׁ לִזְמֹר שֶׁבְּשִׁלְשֶׁת עֲנִינִים אֱלוֹ, יֵשׁ הִהוּהָ־אֲמִינָא מִיִּיחָדָת שֶׁהַקֶּבֶד יְהִיָּה מִתֵּר בְּכָף:

גְּלוֹי עֲרִיּוֹת: מִכִּיּוֹן שֶׁ"לְהוֹלִיד וְלָדוֹת" זֶה חֵלֶק מִעֲבוּדַת הַקֶּבֶד לְאִדּוֹנוֹ, וְאִם יֵשׁ לְרַבּוֹ שְׁפָחָה כְּנַעֲנִית מוֹסֵר אוֹתָהּ לוֹ לְהוֹלִיד מִמֶּנָּה עֲבָדִים (רֹאה שְׁקֵל־זִטְרִיא בּוֹז ב'מִנַּחַת חִינוּךְ' סוּף

(ב) אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִירָאוּ אֲנִי יְהוָה: בַּיּוֹם יוֹמִי שֶׁבִּצָּא דִילִי תִטְרוּן וּלְבִיתִי מִקְדָּשִׁי תִהְיֶה דְחָלִין אָנָּה יי: פ פ פ

זש"י אֲנִי ה' • נֶאֱמָן לְשִׁלָּם שְׁכָר:

נ"ז פסוקים, חט"ל סימן. לאחוז"ה סימן. חסלת פרשת בהר

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רנ - רנא

המשך ביאור למס' בכורות ליום שבת קודש עמ' ב

אִמְתִּי עוֹשֶׂה תְּמוּדָה – מִתִּי שִׁיךְ עֵנִין הִמַּרְתָּ בַּהֲמַת קוֹדֶשׁ וְלִהְתַּפִּיס אֶת קְדוּשָׁתָהּ עַל בַּהֲמַת חוֹלִין, רַק מִחַיִּים, וְאִם כֵּן הוּא הָדִין לַעֲנִין אִיסוּר מִכִּירַת מַעֲשֵׂר בַּהֲמָה, אִמְתִּי אֵינִי נִנְאָל – מִתִּי אִיסוּר לִמְכּוֹר מַעֲשֵׂר בַּהֲמָה, רַק מִחַיִּים, הֵא לְאַחֵר שְׁחִיטָה נִנְאָל, שְׁמוּתָר לִמְכּוֹר אֶת בִּשְׂרָה, וְזֶה מִדְּאוּרֵייתָא, וְרַבִּנֵּן (הַהוּא) דִּנְדְּרוּ שְׁלֹא לִמְכּוֹרָה גַם לְאַחֵר שְׁחִיטָה אֲטו – מִחֻמַּת הָאִיסוּר לִמְכּוֹרָה לְפָנֵי שְׁחִיטָה, כְּמוֹ שֶׁשִּׁנְיָנוּ בְּבִרְיֵיתָא שְׁאִינוּ נִמְכָּר לֹא חֵי וְלֹא שְׁחוּט. וּמִבְּאֵר רַבָּא אֶת חִלּוּקֵי הַדִּינִים, דְּכָר הַנִּיּוֹשִׁים מִחַיִּים, כְּגוֹן הַבֶּשֶׂר, עָלָיו גְּזוּר רַבִּנֵּן שְׁלֹא לִמְכּוֹר גַם לְאַחֵר שְׁחִיטָה, אֲטו – מִחֻמַּת הָאִיסוּר לִמְכּוֹרָה לְפָנֵי שְׁחִיטָה,

יְתוּמִים מוֹכְרִין אוֹתוֹ, וּמַעֲשֵׂר בַּהֲמָה שֶׁשְׁחָטוּ מִבְּלִיעוֹ. אֲלָא אֲמַר רַבָּא, הָכִי קְאָמַר, מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה שֶׁל יְתוּמִים מוֹכְרִין אוֹתוֹ בְּדִרְבּוֹ, שֶׁהַעֲמִידוֹ חֲכָמִים אֶת הַדָּבָר עַל דִּין תּוֹרָה, וְהִתִּירוּ לָהֶם לִמְכּוֹר בְּדִרְבּוֹ כִּדִּי שְׁלֹא יִפְסִידוּ, וּמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה דִּגְדוֹל שֶׁשְׁחָטוּ וְאִיסוּר לִמְכּוֹר אֶת בִּשְׂרָה, נוֹתֵן אֶת הַבֶּשֶׂר בַּמִּתְנָה, וּמִבְּלִיעוֹ בְּעוֹדוֹ בְּחֻלָּבוֹ בְּגִידָיו וּבְקִרְנָיו. אֲמַר רַבָּא, מָנָא אֲמִינָא לָהּ לְהִיתֵר זֶה, בְּגִדוֹל לִמְכּוֹר בַּהֲבֵלָה, וּבִיתוּמִים לִמְכּוֹר אֶת כּוֹלָה, דְּכָתִיב לִגְבִי מַעֲשֵׂר בַּהֲמָה (ויקרא כו א) וְיִהְיֶה הוּא וְתִמְנוֹתָיו יִהְיֶה קֹדֶשׁ לֹא יִנְאָל, וּמִפְסוּק זֶה לְמַדוּ שְׁאִיסוּר לִמְכּוֹר בַּהֲמַת מַעֲשֵׂר, וּכְיוֹן שְׁאִיסוּר זֶה נִאֲמַר בְּפִרְשָׁה יֶחֶד עִם דִּינֵי קְדוּשַׁת תְּמוּרָה, יֵשׁ לְלַמּוֹד מִכָּךְ שֶׁדִּינוֹ כְּתוּמָרָה,

בְּהִיטִי אֶל־כָּל־מִצּוֹתָיִךְ: ז אֲדוֹד בְּיָשָׁר לִבִּי בְּלִמְדִי מִשְׁפָּטִי צִדְקָךְ: ח אֶת־חֻקֶּיךָ אֲשֶׁמֹר אֶל־תַּעֲזֹבֵנִי
 עַד־מָאֵד: ב ט בְּמָה יִזְכֶּה־נָּעַר אֶת־אַרְחוֹ לְשֹׁמֵר כְּדַבְּרֶךָ: י בְּכָל־לִבִּי דִרְשִׁיתִךְ אֶל־תִּשְׁגֵּנִי מִמִּצּוֹתֶיךָ:
 יא בְּלִבִּי צִפְנָתִי אִמְרָתְךָ לְמַעַן לֹא אֲחֲטָא־לָךְ: יב בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה לְמִדְּנֵי חֻקֶּיךָ: יג בְּשִׁפְתֵי סִפְרָתִי כָּל
 מִשְׁפָּטֶי־פִיךָ: יד בְּדֶרֶךְ עֲדוּתֶיךָ שִׁשְׁתִּי כַּעַל כִּלְהוֹן: טו בִּפְקוּדֶיךָ אִשִּׁיחָה וְאִכְיטָה אֲרֻחָתִיךָ: טז בַּחֲקֵתֶיךָ
 אֲשַׁתְּעִשֶׂע לֹא אֲשַׁכַּח דְּבָרֶךָ: ג ז גָּמַל עַל־עֲבֹדְךָ אֲחִיָּה וְאֲשִׁמְרָה דְּבָרֶךָ: יח גִּלְעִינִי וְאִכְיטָה נִפְלְאוֹת
 מִתּוֹרָתְךָ: יט גַּר אֲנִכִּי בָאָרֶץ אֶל־תִּסְתַּר מִפְּנֵי מִצּוֹתֶיךָ: כ גִּרְסָה נִפְשִׁי לְתַאֲבָה אֶל־מִשְׁפָּטֶיךָ בְּכָל־עֵת:
 כא גִּעְרַת זָדִים אַרְוִירִים הַשִּׁגִּים מִמִּצּוֹתֶיךָ: כב גִּל מַעֲלֵי חֶרֶף וְכוּ כִּי עֲדִיתִךְ נִצַּרְתִּי: כג גַּם יֵשְׁבוּ שָׂרִים
 כִּי נִדְּבָרוּ עֲבֹדְךָ יֵשִׁיחַ בַּחֲקִיךָ: כד גַּם־עֲדִיתֶךָ שִׁעֲשִׁעִי אֲנָשִׁי עֲצָתִי: ד כה דְּבָקָה לַעֲפֹר נִפְשִׁי חֲיִנִּי
 כְּדַבְּרֶךָ: כו דְּרָכִי סִפְרָתִי וְתַעֲנֵנִי לְמִדְּנֵי חֻקֶּיךָ: כז דֶּרֶךְ־פְּקוּדֶיךָ הִבִּינִי וְאִשִּׁיחָה בְּנִפְלְאוֹתֶיךָ: כח דִּלְפָּה
 נִפְשִׁי מִתּוֹגָה לְמִנִּי כְּדַבְּרֶךָ: כט דֶּרֶךְ־שֹׁקֵר הִסֵּר מִמֶּנִּי וְתוֹרָתְךָ חֲנִנִּי: ל דֶּרֶךְ־אֱמוּנָה בַּחֲרָתִי מִשְׁפָּטֶיךָ
 שְׁוִיתִי: לא דְּבָקָתִי בְּעֲדוּתֶיךָ יְהוָה אֶל־תִּבְיִשְׁנִי: לב דֶּרֶךְ־מִצּוֹתֶיךָ אֲרוּץ כִּי תִרְחִיב לִבִּי: ה לג הוֹרֵנִי יְהוָה
 דֶּרֶךְ חֻקֶּיךָ וְאֲצַרְנָה עֵקֶב: לד הִבִּינִי וְאֲצַרְנָה תּוֹרָתְךָ וְאֲשִׁמְרָנָה בְּכָל־לֵב: לה הִדְרִיכֵנִי בְּנִתִּיב מִצּוֹתֶיךָ
 כִּי־כו חֲפָצָתִי: לו הִטֵּלְכִּי אֶל־עֲדוּתֶיךָ וְאֶל אֶל־בָּצַע: לו הַעֲבֵר עֵינִי מִרְאוֹת שׁוֹא בְּדֶרֶךְךָ חֲיִנִּי: לה הִקֵּם
 לַעֲבֹדְךָ אִמְרָתְךָ אֲשֶׁר לִירְאָתְךָ: לז הַעֲבֵר חֲרָפָתִי אֲשֶׁר יִגְרִתִּי כִּי מִשְׁפָּטֶיךָ טוֹבִים: מ הִנֵּה תִּאֲבָתִי
 לִפְקֻדֶיךָ בְּצִדְקָתְךָ חֲיִנִּי: ו מא וַיִּבְאֵנִי חֶסֶדְךָ יְהוָה תְּשׁוּעָתְךָ כְּאִמְרָתְךָ: מב וְאֶעֱנֶה חֲרָפִי דָבָר כִּי־כִטְחִיתִי
 כְּדַבְּרֶךָ: מג וְאֶל־תִּצַּל מִפִּי דְּבַר־אֱמֶת עַד־מָאֵד כִּי לְמִשְׁפָּטֶיךָ יִחְלָתִי: מד וְאֲשִׁמְרָה תּוֹרָתְךָ תָּמִיד לְעוֹלָם
 וָעֶד: מה וְאֶתְהַלֵּכָה בְּרַחֲבָה כִּי פִקּוּדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי: מז וְאִדְבַּרְהָ בְּעֲדִיתֶךָ נֶגֶד מַלְכִּים וְלֹא אֲבוֹשׁ:
 מז וְאֲשַׁתְּעִשֶׂע בְּמִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי: מח וְאֲשֶׁא־כִפִּי אֶל־מִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְאִשִּׁיחָה בַּחֲקִיךָ:
 ז מט זְכַרְדְּכָה לַעֲבֹדְךָ עַל אֲשֶׁר יִחְלָתֵנִי: נ זאת נַחֲמָתִי בַּעֲנִי כִּי אִמְרָתְךָ חִיתָנִי: נא זָדִים הִלְצִינִי
 עַד־מָאֵד מִתּוֹרָתְךָ לֹא נָטִיתִי: נב זְכָרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ מְעוֹלָם: ג יְהוָה וְאַתָּנָחֶם: גג זִלְעָפָה אֲחֻזָּתִי מִרְשָׁעִים
 עֲזָבִי תּוֹרָתְךָ: גד זְמֵרוֹת הַיּוֹלֵל חֻקֶּיךָ בְּבֵית מְגוּרִי: גה זְכָרְתִּי כִלְיָה שְׁמוֹךְ יְהוָה וְאֲשִׁמְרָה תּוֹרָתְךָ:
 גו זאת חִיתָה־לִּי כִּי פִקּוּדֶיךָ נִצַּרְתִּי: ח נו חִלְקִי יְהוָה אִמְרָתִי לְשֹׁמֵר דְּבָרֶיךָ: נח חֲלִיתִי פָנֶיךָ בְּכָל־לֵב
 חֲנִנִּי כְּאִמְרָתְךָ: נט חֲשַׁבְתִּי דְרָכִי וְאִשְׁכַּח רִגְלִי אֶל־עֲדוּתֶיךָ: ס חֲשַׁתִּי וְלֹא תִתְמַהֲמַהֲתִי לְשֹׁמֵר מִצּוֹתֶיךָ:
 סא חֲבַלִּי רָשָׁעִים עוֹדֵנִי תּוֹרָתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: סב חֲצוֹת־לַיְלָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפָּטִי צִדְקָךְ:
 סג חֶבֶר אָנִי לְכָל־אֲשֶׁר יִרְאוּךָ וְלִשְׁמִרֵי פְקוּדֶיךָ: סד חֶסֶדְךָ יְהוָה מִלֵּאָה הָאָרֶץ חֻקֶּיךָ לְמִדְּנִי: ט סה טוֹב
 עֲשִׂיתָ עִם־עֲבֹדְךָ יְהוָה כְּדַבְּרֶךָ: סו טוֹב טַעַם וְדַעַת לְמִדְּנֵי כִּי בְּמִצּוֹתֶיךָ הִאֲמַנְתִּי: סז טָרַם אֶעֱנֶה אָנִי
 שִׁגָּה וְעֵתָה אִמְרָתְךָ שְׁמֵרְתִּי: סח טוֹב־אֲתָה וּמִטִּיב לְמִדְּנֵי חֻקֶּיךָ: סט טָפְלוּ עָלַי שֹׁקֵר זָדִים אָנִי בְּכָל־לֵב: א
 אֲצַר פְּקוּדֶיךָ: ע טָפַשׁ בַּחֲלָב לֶבָם אָנִי תּוֹרָתְךָ שִׁעֲשַׁעְתִּי: עא טוֹב־לִי כִי־עֲנִיתִי לְמַעַן אֶלְמֹד חֻקֶּיךָ:
 עב טוֹב־לִי תּוֹרַת־פִּיךָ מֵאֲלֹפֵי זָהָב וְכֶסֶף: י עג יִדְּךָ עֲשׂוֹנִי וַיְכַנְּנוּנִי הִבִּינִי וְאִלְמַדְהָ מִצּוֹתֶיךָ: עד יִרְאוּךָ

יִרְאוּנִי וַיִּשְׁמְחוּ כִּי לְדַבְּרֶךָ יִחְלָתִי: עַה יִדְעָתִי יְהוָה כִּי־צָדֵק מִשְׁפָּטֶיךָ וְאִמּוּנָה עֲנִיתָנִי: עַי יִהְיֶנָּה חֲסִדֶּךָ לְנַחֲמֵנִי כְּאִמְרָתֶךָ לְעִבְדֶּךָ: עַי יִבְאוּנִי רַחֲמֶיךָ וְאַחִיָּה כִּי־תוֹרָתֶךָ שִׁעֲשָׂעִי: עַה יִבְשׁוּ זֵדִים כִּי־שָׁקֵר עֲוֹתוֹנִי אֲנִי אֲשֵׁיחַ בְּפִקּוּדֶיךָ: עַט יִשׁוּבוּ לִי יִרְאִיךָ וְיִדְעִי עֲדֹתֶיךָ: פ יִחִילֵכִי תָמִים בְּחֻקֶּיךָ לְמַעַן לֹא אֲבוֹשׁ: כ פֹּא כָל־תָּה לְתוֹשֻׁעָתֶךָ נִפְשִׁי לְדַבְּרֶךָ יִחְלָתִי: כב כָּלוּ עֵינֵי לְאִמְרָתֶךָ לֵאמֹר מָתִי תִנַּחֲמֵנִי: כג כִּי־הֵייתִי כְּנָאֵר בְּקִיטֹר חֻקֶּיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: כד כַּמָּה יָמִי־עֲבָדְךָ מָתִי תַעֲשֶׂה בְרָדְפִי מִשְׁפָּט: כה כָּרוּלִי זֵדִים שִׁיחֹת אֲשֶׁר לֹא כְּתוֹרָתֶךָ: כו כָּל־מִצְוֹתֶיךָ אִמּוּנָה שָׁקֵר רִדְפוֹנִי עֲזָרְנִי: כז כַּמַּעַט כָּלוֹנִי כְּאֶרֶץ וְאֲנִי לֹא־עֹזֹבֶתִי פִקּוּדֶיךָ: כח כְּחִסְדֶּךָ חִנֵּי וְאֲשַׁמְרָה עֲדוֹת פִּיךָ: ל פֹּא לְעוֹלָם יְהוָה דְּבָרֶךָ נֶצֶד בְּשִׁמּוּם: צ לְדֹר וָדֹר אִמּוּנָתֶךָ כּוֹנֶנֶת אֶרֶץ וְתַעֲמֹד: צא לְמִשְׁפָּטֶיךָ עָמְדוּ הַיּוֹם כִּי הִכַּל עֲבָדֶיךָ: צב לֹלֵל תּוֹרָתֶךָ שִׁעֲשָׂעִי אֲזִי אֲבָרְתִּי בְּעֵינַי: צג לְעוֹלָם לֹא־אֲשַׁכַּח פִּקּוּדֶיךָ כִּי בָם חִייתִנִּי: צד לֹד־אֲנִי הוֹשִׁיעֵנִי כִּי פִקּוּדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי: צה לִי קוֹו רְשָׁעִים לֹא־בָדְנִי עֲדֹתֶיךָ אֲתַבּוֹנֵן: צו לְכָל־תַּכְלָה רָאִיתִי קֶץ רַחֲבָה מִצְוֹתֶךָ מְאֹד:

מ צו מִה־אֶהְבֵּתִי תּוֹרָתֶךָ כָּל־הַיּוֹם הִיא שִׁיחֹתִי: צח מֵאִיבִי תִחַפֵּמֵנִי מִצְוֹתֶךָ כִּי לְעוֹלָם הִיא־לִי: צט מִכָּל־מְלֻמְדֵי הַשִּׁפְלָתִי כִּי עֲדוֹתֶיךָ שִׁיחָה לִּי: ק מִזִּקְנִים אֲתַבּוֹנֵן כִּי פִקּוּדֶיךָ נִצְרָתִי: קא מִכָּל־אֶרֶח רַע כָּל־אֲתִי רִגְלִי לְמַעַן אֲשַׁמֵּר דְּבָרֶךָ: קב מִמִּשְׁפָּטֶיךָ לֹא־סָרְתִי כִי־אֲתָה הוֹרָתָנִי: קג מִה־נִּמְלָצוֹ לַחֲפִי אִמְרָתֶךָ מִדְּבַשׁ לִפִּי: קד מִפִּקּוּדֶיךָ אֲתַבּוֹנֵן עַל־פֶּן שְׁנֵאתִי א כָּל־אֶרֶח שָׁקֵר: נ קה גֵּר־לְרִגְלִי דְּבָרֶךָ וְאוֹר לְנִתְיָבוֹתִי: קו נִשְׁפָּעֵתִי וְאֶקְיָמָה לְשִׁמּוֹר מִשְׁפָּטִי צִדִּיקֶךָ: קז נַעֲנִיתִי עַד־מְאֹד יְהוָה חִנֵּי כְּדַבְּרֶךָ: קח נִרְבוֹת כִּי רָצִה־נָא יְהוָה וּמִשְׁפָּטֶיךָ לְמִדְנִי: קט נִפְשִׁי בְּכַפִּי תָמִיד וְתוֹרָתֶךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: קי נִתְּנוּ רְשָׁעִים פֶּחַ לִי וּמִפִּקּוּדֶיךָ לֹא תַעֲיִתִי: קיא נִחְלָתִי עֲדוֹתֶיךָ לְעוֹלָם כִּי־שִׁשְׁוֹן לִבִּי הֵפֵחַ: קיב נִטִּיתִי לִבִּי לַעֲשׂוֹת חֻקֶּיךָ לְעוֹלָם עֲקֹב: ס קיג סַעֲפִים שְׁנֵאתִי וְתוֹרָתֶךָ אֶהְבֵּתִי: קיד סִתְרִי וּמִגִּנִּי אֲתָה לְדַבְּרֶךָ יִחְלָתִי: קטו סוֹרוֹ־מִמֵּנִי מִרְעִים וְאַצְרָה מִצּוֹת אֱלֹהֵי: קטז סִמְכֵנִי כְּאִמְרָתֶךָ וְאַחִיָּה וְאֶל־תִּבְיָשֵׁנִי מִשְׁבָּרִי: קיז סַעֲדֵנִי וְאַוִּשְׁעָה וְאַשְׁעָה בְּחֻקֶּיךָ תָּמִיד: קיח סִלִּית כָּל־שׁוֹגִים מִחֻקֶּיךָ כִּי־שָׁקֵר תִּרְמִיתָם: קיט סִגִּים הַשִּׁבְתָּ כָּל־רְשָׁעֵי־אֶרֶץ לָכֵן אֶהְבֵּתִי עֲדֹתֶיךָ: קכ סָמַר מִפְּחָדֶךָ בְּשָׁרִי וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ יִרְאֵתִי: ע קכא עֲשִׂיתִי מִשְׁפָּט וְצָדֵק כָּל־תְּנִיחֵנִי לַעֲשָׂקִי: קכב עָרַב עֲבָדֶךָ לְטוֹב אֶל־יַעֲשֻׁקָנִי זֵדִים: קכג עֵינֵי כָלוּ לִישׁוּעָתֶךָ וּלְאִמְרָת צִדִּיקֶךָ: קכד עֲשֶׂה עִם־עֲבָדֶךָ כְּחִסְדֶּךָ וְחֻקֶּיךָ לְמִדְנִי: קכה עֲבָדֶךָ־אֲנִי הִבִּינִי וְאִדְעָה עֲדֹתֶיךָ: קכו עַת לַעֲשׂוֹת לִיהוָה הִפְרוּ תּוֹרָתֶךָ: קכז עַל־פֶּן אֶהְבֵּתִי מִצְוֹתֶיךָ מִזֶּהֱב וּמִפֹּז: קכח עַל־פֶּן א כָּל־פִּקּוּדֵי כָל יִשְׂרָאֵל כָּל־אֶרֶח שָׁקֵר שְׁנֵאתִי: פ קכט כָּל־אוֹת עֲדוֹתֶיךָ עַל־פֶּן נִצְרָתָם נִפְשִׁי: קל פֶּתַח דְּבָרֶיךָ יֹאִיר מְבִין פְּתִיחַ: קלא כִּי־פָּעַרְתִּי וְאַשְׁאֵפָה כִּי לְמִצְוֹתֶיךָ יֹאבֵתִי: קלב פִּנְה־אֵלִי וְחִנֵּנִי כְּמִשְׁפָּט לְאַהֲבִי שִׁמּוֹ: קלג פָּעַמִּי הֵכֵן כְּאִמְרָתֶךָ וְאֶל־תִּשְׁלַט־בִּי כָל־אֹנוֹן: קלד פָּדֵנִי מִעֲשָׂק אָדָם וְאַשְׁמְרָה פִּקּוּדֶיךָ: קלה פִּנִּיךָ הָאֵר בְּעֲבָדֶךָ וְלִמְדֵנִי אֶת־חֻקֶּיךָ: קלו פִּלְגֵי־מִים יִרְדּוּ עֵינֵי עַל לֹא־שָׁמְרוּ תּוֹרָתֶךָ: צ קלז צִדִּיק אֲתָה יְהוָה וְיִשְׁרָ מִשְׁפָּטֶיךָ: קלח צוֹיֶת צָדֵק עֲדֹתֶיךָ וְאִמּוּנָה מְאֹד: קלט צִמְתָּנִי קִנְיָתִי כִּי־שָׁכְחוּ דְּבָרֶיךָ צָרִי: קמ צָרוּפָה

אמרתך מאד ועבדך אהבה: קמא צעיר אנכי ונבזה פקדוך לא שכחתי: קמא צדקתך צדק לעולם ותורתך אמת: קמא צר ומצוק מצאוני מצותיך שעשעתי: קמא צדק עדותיך לעולם הבינני ואחיה: קמא קראתי בכל לב עני יהוה חקיך אצרה: קמו קראתיך הושיעני ואשמרה עדתיך: קמו קדמתי בנשף ואשועה לדברך יחלתי: קמא קדמו עיני אשמרות לשוני באמרתך: קמא קולי שמעה כחסדך יהוה כמשפט חני: קמא קרבו רדפי ומה מתורתך רחמי: קמא קרוב אתה יהוה וכל מצותיך אמת: קמא קדם ידעתי מעדתיך פי לעולם יסדתם: ר קמא ראה עני וחלצני פיתורתך לא שכחתי: קמא ריבה ריבי וגאלני לאמרתך חני: קמא רחוק מרשעים ישועה פיתחך לא דרשו: קמו רחמיך רבים ו יהוה כמשפט חני: קמו רבים רדפי וצרי מעדתיך לא נסיתי: קמא ראיתי בגדים ואתקוטטה אשר אמרתך לא שמרו: קמא ראה פקודיך אהבתי יהוה כחסדך חני: קמא ראשיתך אמת ולעולם כל משפט צדקך: ש קמא שרים רדפוני חנם ומדברך פחד לפי: קמא שש אנכי על אמרתך פמוצא שכל רב: קמא שקר שנאתי ואתעבה תורתך אהבתי: קמא שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך: קמא שלום רב לאהבי תורתך ואין למו מכשול: קמו שפתי לישועתך יהוה ומצותיך עשיתי: קמו שמרה נפשי עדתיך ואהבם מאד: קמא שמרתי פקודיך ועדתיך פי כל דרכי נגדך: ת קמא תקרב רנתי לפניך יהוה כדברך הבינני: קמא תבוא תחנתי לפניך באמרתך הצילני: קמא תבענה שפתי תהלה פי תלמדני חקיך: קמא תען לשוני אמרתך פי כל מצותיך צדק: קמא תהי ידך לעזרני פי פקודיך בחרתי: קמא תאבתי לישועתך יהוה ותורתך שעשעתי: קמא תחננני ותהללך ומשפטך יעזרני: קמו תעיתי פשה אבד בקש עבדך פי מצותיך לא שכחתי:

אגרות קודש

ב"ה, ד' אייר, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

זה עתה נתקבל מכתבו מכ"ז ניסן, והשי"ת יצליח את כאו"א מאתנו לראות במהרה ממש בקיום בקשת כאו"א מישאל ג"פ בכל יום, ולמלשינים אל תהי תקוה כו', ולעבוד את השי"ת בלימוד התורה וקיום המצוות בהידור, וביותר השתדלות להרחיב ולהגדיל את מוסדות הק', ובפרט אלו הקשורים בנשיאי חב"ד כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב וכ"ק מו"ח אדמו"ר - זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע - ככל האפשרי. וכל המקבל עליו עומ"ש ועוסק במרץ אליבא דנפשי בכל הנ"ל - הרי מסלקים ממנו כל טרדות ובלבולים, וכידוע המשל בזה שכל המוסר עצמו גם למעלה מטו"ד לעבודת הנשיאים הרי פרנסתו ופרנסת ב"ב מזונותיו ומנוחת נפשו וגופו על הנשיאים, וכמבואר בכמה שיחות הק'...

והשי"ת יברך אותו באריכות ימים ושנים טובות, ויוסיף אומץ בעבודה בחרם חב"ד, אשר זה ימשיך תוספת ברכה והצלחה בעסקנות הצבורית ובעניניו הפרטים.

בברכת הצלחה.

שיעורי תהלים לשבוע פרשת בהר

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראווי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ז' אייר מפרק לט עד סוף פרק מג	יום רביעי - י' אייר מפרק נה עד סוף פרק נט
יום שני - ח' אייר מפרק מד עד סוף פרק מח	יום חמישי - י"א אייר מפרק ס עד סוף פרק סה
יום שלישי - ט' אייר מפרק מט עד סוף פרק נד	יום שישי - י"ב אייר מפרק סו עד סוף פרק סח
שבת קודש - י"ג אייר פרק כ מפרק סט עד סוף פרק עא	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהלים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ז' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 130, וכולם שואלים... עד עמ' סו, באור א"ס ב"ה.

ליקוטי אמרים

וכולם שואלים איה מקום כבודו ועונים
מלא כל הארץ כבודו הם ישראל עמו. כי הניח הקב"ה
את העליונים ואת התחתונים ולא בחר בכולם כי אם
בישראל עמו והוציאם ממצרים ערות הארץ מקום
הזהמא והמומאה לא ע"י מלאך ולא ע"י כו' אלא הקב"ה
בכבודו ובעצמו ירד לשם כמ"ש וארד להצילו וגו' כדי
לקרבם אליו בקירוב ויחוד אמיתי בהתקשרות הנפש
ממש בבחי' נשיקין פה לפה לדבר דבר ה' זו הלכה
ואתדבקות רוחא ברוחא היא השגת התורה וידיעת
רצונו וחכמתו דכולא חד ממש. וגם בבחי' חיבוק הוא
קיום המצות מעשיות ברמ"ח אברים דרמ"ח פיקודין הן
רמ"ח אברין דמלכא כנו"ל. ודרך כלל נחלקין לשלש
בחי' ימין ושמאל ואמצע שהן חסד דין רחמים תרין
דרועין וגופא וכו'. וז"ש אשר קדשנו במצותיו כאדם
המקדש אשה להיות מיוחדת עמו ביחוד גמור כמ"ש

1 וְכָל־ם - כל המלאכים, שואלים: "איה מקום כבודו?" - של
2 הקב"ה, ועונים: "מלא כל הארץ כבודו?" - "כל הארץ"
3 הכוונה לעולם הזה, התחתון - הם ישראל עמו, - הקב"ה מלא
4 את כל הארץ ב"כבודו" - על ידי הימצאותם של בני ישראל
5 שם. כי הניח הקדוש
6 ברוך הוא את -
7 העולמות העליונים ואת
8 העולמות התחתונים, -
9 כלומר: אין העולמות
10 העליונים והתחתונים
11 מהווים תכלית הכוונה של
12 הקב"ה בבריאת העולם,
13 ולא בחר בקלם כ"א
14 בישראל עמו, והוציאם
15 ממצרים, ערות הארץ,
16 מקום הזהמא והמומאה,
17 - שם נמצאו בני ישראל;
18 וזאת בהשוואה למה
19 שנאמר במשל, שהמלך
20 מעלה ומוציא את
21 ה"הדיט ושפל אנשים"
22 מאשפה - והקב"ה הוציא
23 אותם ממצרים לא עלידי מלאך ולא עלידי כו', - לא על
24 ידי מלאך, שהוא נברא בעולמות בריאה יצירה עשיה, ולא על
25 ידי שליח, שהוא מדריגת "עולם האצילות", אלא הקדוש
26 ברוך הוא בכבודו ובעצמו ירד לשם, כמו שכתוב: "וארד
27 להצילו וגו'", - הקב"ה אומר: אני עצמי ירדתי למצרים
28 להצילו. וכמו במשל, שאחרי שהמלך הרים את ה"איש הדיוט"
29 מ"אשפה", הביאו והכניסו להיכלו ושם התייחד אתו ב"יחוד
30 גמור וקירוב אמיתי בחיבוק ונישוק" וכו' - כך הדבר גם בנמשל
31 - כדי לקרבם אליו בקירוב ויחוד אמיתי, בהתקשרות הנפש
32 ממש - שנפשו של יהודי תהיה קשורה בהקב"ה, וכך גם לגבי
33 הקב"ה כביכול, אומרת התורה: "אנא נפשי כתבית יחבית"
34 (ראשי תיבות: אנכי) שהקב"ה כביכול, הכניס את "נפשי", את
35 הנפש שלו, בתורה בשביל ישראל, בבחינת נשיקין פה לפה,
36 - שפיו של יהודי יתאחד עם ה"פה" וה"דיבור" שלמעלה, לדיבר
37 דבר ה' זו הלכה, - בשעה שיהודי מדבר ולומד תורה, מתאחד
38 דיבורו בדיבור שלמעלה, בבחינת "נשיקין" פה לפה; וכשם
39 שב"נשיקין" ישנו, כאמור בפרק הקודם, יחוד נוסף, פנימי יותר,
40 שה"רוח" של האחד מתאחדת עם של השני - כך הדבר גם
41 ביחס לתורה: ואתדבקות רוחא ברוחא, - דביקות והתאחדות
42 "רוח" האדם עם בחינת "רוח" שלמעלה, היא השגת התורה
43 וידיעת רצונו והקמתו, - בשעה שלומדים תורה מתוך השגה,
44 כדי להבין את שכל התורה, ויודעים בכך את רצונו וחכמתו של

45 הקב"ה - פסק ההלכה של תורה, שדבר זה כשר או פסול, זהו
46 הרצון, שהקב"ה רוצה שכך יהיה הדבר; וה"שכל" שבאותה
47 הלכה, הוא חכמתו של הקב"ה, דכלא חד ממש, - רצונו
48 וחכמתו של הקב"ה הם דבר אחד עם הקב"ה עצמו - ועל ידי
49 תורה, מתאחדים בני
50 ישראל, רוח ברוח, עם
51 הקב"ה כביכול עצמו. וזם
52 בבחינת חיבוק, -
53 ה"יחוד" שיהודי מתייחד
54 ומתאחד עם הקב"ה, על
55 ידי תורה ומצוות, הוא גם
56 בבחינת "חיבוק", כמו
57 למשל אדם מחבק את
58 חברו בגופו ובזרועותיו -
59 הוא קיום המצות
60 מעשיות ברמ"ח - 248
61 אברים, - שישנם באדם -
62 שאז, בשעה שיהודי
63 מקיים מצוות מעשיות,
64 ברמ"ח אבריו, יש בכך
65 משום ענין של "חיבוק",
66 שרמ"ח האברים שלמעלה
67 כביכול, מחבקים את רמ"ח אבריו; דרמ"ח פיקודין הן רמ"ח
68 אברין דמלכא - 248 מצוות העשה הן 248 אברי ה"מלך",
69 שלמעלה כביכול, בנזכר לעיל. - בפרק כ"ג, שכמו שאבר אדם
70 הוא כלי לכוח בנפש שלו; העין - כלי לכוח הראיה, האוזן -
71 לכוח השמיעה, וכך הלאה, כך גם, כל מצוה היא כלי מיוחד
72 להמשכה מיוחדת של הרצון העליון, שרוצה שיהודי יקיים
73 אותה מצוה. ודרך כלל נחלקין - 248 מצוות העשה, לשלש
74 בחינות: ימין ושמאל ואמצע, שהן חסד דין רחמים, - ישנן
75 מצוות שהן מבחינת "ימין", ויש מצוות שהן מבחינת "שמאל",
76 וכך הלאה. בחינת "ימין" היא חסד, "שמאל" - גבורה ודין,
77 ו"אמצע" - רחמים, הקו האמצעי, והם: תרין דרועין וגופא
78 וכו'. - שתי "זרועות" וגוף, חסד - זרוע ימנית, גבורה - זרוע
79 שמאלית, ורחמים - גוף, הרי, כשם שחיבוקו של אדם מתבטא
80 בכך שהוא מחבק את חברו בשתי זרועותיו ובגופו, כך גם
81 למעלה, שה"תרין דרועין" - שתי הזרועות, ו"גופא" - והגוף,
82 שלמעלה, שבמצוות, "מחבקים" את היהודי המקיים את
83 המצוות. וזהו שאומרים: - בברכה שמברכים על קיום מצוה:
84 "אשר קדשנו במצותיו", - הקב"ה מקדש אותנו במצוותיו.
85 "קדשנו" מלשון קידושין, כמו שאומרים בשעה שמקדשים אשה
86 - "הרי את מקודשת", שהרי גם במצוות הדבר הוא: כאדם
87 המקדש אשה להיות מיוחדת עמו ביחוד גמור, כמו
88 שכתוב: "ודבק באשתו והיו לבשר אחד" - הרי, שיש כאן

- 1 התאחדות מלאה, עד שהם נהיים "לבשר אחד". ככה ממש - כולם מתאחדים באור אינסוף ברוך הוא. - יחוד זה הוא 9
2 כמו ה"יחוד" שעל ידי קידושין, ויתר על כן 10
3 לאין קץ, הוא יחוד נפש האלהית העוסקת 11
4 בתורה ומצות ונפש החיונית ולבושיהן 12
5 ונפש החיונית ולבושיהן הנ"ל באור א"ס ב"ה. 13
6 הנזכרים לעיל, - שהם 14
7 15
8 16

יום שני ח' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' סו, ולכן המשיל שלמה... עד עמ' סו, עולמם בחייהם.

- 17 ולכן המשיל שלמה עליוהשלוש ב"שיר השירים", יחוד 18
19 זה - של ישראל והקב"ה על ידי תורה ומצוות, ליחוד חתן 19
20 וכלה, - שהוא: בריכה - דביקות שהיא חיצונית, חשיקה 20
21 ב'חשק' שהוא יותר פנימי, ונפיצה - ב'חפץ' שהוא פנימי 21
22 עוד יותר, בחבוק ונשוק. 22
23 כל הדברים האמורים, 23
24 ישנם ביחודו של יהודי 24
25 עם הקב"ה כשהוא מקיים 25
26 תורה ומצוות. למדנו 26
27 לעיל: שהמלה "קדשנו" 27
28 הוא מלשון "קידושין", 28
29 כמו שהדבר למטה, 29
30 שה"יחוד" נעשה על ידי 30
31 "קידושין". להלן יסביר 31
32 רבנו הזקן, שבמלה 32
33 "קדשנו" כאן, מתכוונים 33
34 גם למדריגה בקדושה, 34
35 בה מתקדש יהודי 35
36 ומתעלה על ידי תורה 36
37 ומצוות - מדריגת "קדש" 37
38 שלמעלה מהעולמות 38
39 ומובדלת מעולמות: וזהו 39
40 ש'אומרים' - כשמברכים 40
41 על מצוה: "אשר קדשנו 41
42 במצותיו", - שהמלה 42

ליקוטי אמרים

- 17 על ידי מצוות. כי על-ידי יחוד הנפש והתכללותה באור 17
18 אינסוף ברוך הוא, הרי היא במעלת ומדרגת קדושת 18
19 אינסוף ברוך הוא ממש, מאחר שמתייחדת - הנפש, 19
20 ומתכללת בו ותפרה, והיו לאחדים ממש. וזהו 20
21 שכתוב¹⁰: "והייתם לי 21
22 קדשים כי קדוש אני 22
23 ה', ואבדל אתכם מן 23
24 העמים להיות לי", - 24
25 הפסוק נותן טעם 25
26 לקדושתם של בני 26
27 ישראל, ומקשר אותה 27
28 לקדושתו של הקב"ה - 28
29 "קדש העליון", אליה 29
30 מתעלים בני ישראל על 30
31 ידי תורה ומצוות ובה הם 31
32 מתקדשים. הפסוק מוסיף 32
33 ומשתמש בלשון הבדלה 33
34 - "ואבדל", ש"קדושה" 34
35 משמעה - הבדלה; 35
36 ואומר¹¹: "ועשיתם את 36
37 כל מצותי והייתם 37
38 קדשים לאלהיכם אני 38
39 ה' אלהיכם וגו'", - 39
40 כמו שאדם מקדש אשה, 40
41 שתהיה מיוחדת רק לו¹². 41
42 פרוש, כי על-ידי קיום המצות הריני אלוה שאלכם, - 42
43 של בני ישראל, כמו - שהקב"ה נקרא: "אלהי אברהם אלהי 43
44 יצחק וכו'", שנקרא בן מפני שהאבות היו בחינת 44
45 מרכבה לו ותפרה, - האבות היו מסורים כל כולם ובטלים 45
46 להקב"ה כמו "מרכבה" הבטלה לרוכב עליה, שאין למרכבה 46
47 כל רצון אחר מאשר רצונו של הרוכב, ובטלים ונכללים 47
48 באורו, - של הקב"ה. וכה הוא בכל נפש מישראל 48
49 בשעת עסק התורה והמצוות. - שבשעת מעשה הוא בטל 49

10. ויקרא כ. ו. 11. במדבר טו, מ. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "י"ל ג' הפסוקים: והייתם גו' כי קדוש אני (ל' קדושה קדש העליון) ואבדל - ל' הבדלה, קדושים לאלהיכם - כאדם המקדש אשתו [ל' דפסוק הא' עיקר פ' בשבילי או לשמי, באופני - שלכן אינו זו לעולם - וכיו"ב וכדמסיים כי קדוש אני שג"ז קדושה בפ"ע משא"כ אלקיכם - ביחד עם ישראל"]".

למה? – מפני מסך החמר הגופני – בו מלוכשת נפשו, שלא
 נודבק, ומחשיף עיני הנפש מראות "מראות אלהים",
 כמו האבות וכיוצא בהן שראו עולמם – העולם הבא,
 בחייהם. – שגם בהיותם בעולם הזה, ראו האבות התגלויות
 אלקיות, שהנשמה רואה
 בעולם הבא – וזאת, מפני
 שגופם היה מזוהר ולא
 הסתיר על אלקות; כך
 באמת היה יכול כל יהודי
 לראות בשעת קיומו
 מצוה, לולא החומר
 הגופני שלו, המסתיר
 ואינו מאפשר לעיני נפשו, לראות את הקדושה הנמשכת
 בנפשו בשעה שהוא מקיים מצוה.

ונכלל באורו יתברך; באבות זה היה תמיד, ואילו בשאר בני
 ישראל, הם עומדים במצב כזה רק בשעה שהם עוסקים
 בתורה ובמצוות. ולכן חיבו רז"ל¹³ לקום ולעמוד מפני כל
 עוסק במצוה, אף אם – מקיים המצוה, הוא בור ועם
 הארץ, – בכל זאת,
 בשעה שהוא מקיים
 מצוה, כמו למשל בשעה
 שהוא מביא ביכורים,
 צריכים לקום מפניו,
 והינו מפני ה' השוכן
 ומתלבש בנפשו בשעה
 זו. – שהוא מקיים את
 המצוה, ולכן צריכים לקום מפניו, רק שאין נפשו מרגשת,
 בקדושה השורה בנפשו בשעה שהוא מקיים מצוה, וכל כך

ליקוטי אמרים

יום שלישי ט' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' סו, וז"ש אסף... עד עמ' 132, האצילות:

זה משפיע בנפש, בתחילה מורא ופחד, ולאחר מכן – אהבה
 גדולה ביותר להקב"ה; ברם, אלה שהם בבחינת "ולא אדע",
 שאינם מרגישים ב"יחוד" בשעת קיום המצוה – אין הדבר
 מעורר בהם יראה ואהבה, ונבדל – וכידוע, שדעת הוא לשון
 הרגשה בנפש, והוא –
 בחינת ה"דעת" והרגש
 שבנפש, כולל חסד
 וגבורה – "חסד" –
 אהבה, ו"גבורה" – יראה –
 שבשעה שישנן דעת
 והרגשה, זה מעורר,
 כאמור, אהבה רבה
 בתענוגים, או אהבה
 כרשפי אש, ויראה –
 אימתה ופחד. אך, מכיוון
 ש"ואני בער ולא אדע",
 כשאני בי הדעת
 וההרגשה – אין הדבר מעורר בי מורא ואהבה הבאים מן
 ה"דעת" – אך, אף על-פי-כן "אני תמיד עמך", – עם הקב"ה,
 כי אין החמר מונע יחוד הנפש כאור אין-סוף ברוך-הוא
 הממלא כל עולמין, – כל העולמות, ונמצא בכל מקום. בכוחו
 של ה"חומר" למנוע רק את ההתגלות של ה"יחוד" בנפש, שלא

וזהו שאמר אסף¹⁴ ברוח הקדש בעד כל כנסת ישראל
 שבגולה¹⁵: – ההעלם וההסתרה על אלקות וקדושה, הם במדה
 חזקה יותר בזמן של גלות – ועל זמן הגלות, אמר אסף: "ואני
 בער ולא אדע, בהמות הייתי עמך, ואני תמיד עמך",
 כלומר¹⁶ שאף על-פי
 שאני בבהמה בהיותי
 עמך, – שגם בשעה שאני
 מקיים מצוה, המאחדת
 אותי אתך – אני דומה
 לבהמה, ולא אדע ולא
 ארגיש בנפשי יחוד זה,
 – של נפשי עם הקב"ה, על ידי
 קיומה של מצוה,
 שהרי לו הרגשתי בכך,
 היה הדבר צריך להשפיע
 – שתפיל עליה – על
 הנפש, אימתה ופחד
 תחלה, ואחר כך – היתה הנפש מקבלת אהבה רבה
 בתענוגים – אהבה שבה יש לנפש תענוג מאלקות, או – אהבה,
 כרשפי אש, – לאלקות, במדת הצדיקים שנודבק חמרם, –
 בשעה שהצדיקים מקיימים מצוה, הם, אכן, מרגישים את
 ה"יחוד", איך הנפש מתאחדת עם הקב"ה על ידי המצוה, ודבר

ליקוטי אמרים

וז"ש אסף ברוח הקדש בעד

כל כנסת ישראל שבגולה ואני בער ולא אדע בהמות
 הייתי עמך ואני תמיד עמך. כלומר שאע"פ שאני
 בבהמה בהיותי עמך ולא אדע ולא ארגיש בנפשי יחוד
 זה שתפול עליה אימתה ופחד תחלה ואח"כ אהבה
 רבה בתענוגים או כרשפי אש כמדת הצדיק שנודבק
 חומרם וכנודע שדעת הוא לשון הרגשה בנפש והוא
 כולל חסד וגבורה. אע"כ אני תמיד עמך כי אין
 החומר מונע יחוד הנפש באור א"ס ב"ה הממלא כל

13. ראה קדושין לג, א. 14. תהלים עג, כב"ג. 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אינו רגיל בתניא לציין מי אמר הכתוב ושברוה"ק וכו'. ויל"פ בדא"פ: פ"ה הפשוט (וכן מוכרח פ"ה הפסוקים שלפ"ז) שאסף מדבר בשאלת רשע וטוב לו כו', בעד עצמו, עכ"פ בשם בני" שבדורו, וכדמפרש: אבוא אל מקדשי אל, שביהמ"ק קיים. ואז הרי לא הי' החומר מסתיר כ"כ. ומפרש דלא כן הוא: וזה שאמר (גם) "בהמות הייתי עמך" כדלקמן) אסף (אף שלא הי' נביא – רש"י מגילה יד, א. ומדמוכזר שם רש"י סדר עולם, מוכח דגם בסד"ע לא גריס לי' רש"י. אבל אמר זה) ברוח הקדוש (שיודעים עתידות עיי"ז – גם אלה שאינם נביאים. וכדמוכח מהעתידות דדניאל אף שמפורש בגמרא, הובא ברש"י שם, דלא הוי נביא) – (שעיי"ז ידע ודיבר) בעד כל כנס"י שבגולה (אף שהי' זה כמה שנים לאחר"ז).
 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לא כפי" הפשוט וכהפסוקים שלפ"ז, שאסף מדבר בעד עצמו, דעמל היא בעיני עד אבוא אל מקדשי

37 שהפסוק אומר מיד לאחר מכן (אחרי "בהמות הייתי עמך") –
 38 "ואני תמיד עמך". הדבר מוסבר להלן כך, שלכן אומר הפסוק
 39 "בהמות הייתי עמך" בהמות – לשון רבים (ולא "בהמה הייתי
 40 עמך"), כדי להדגיש שעלי-ידי קיום מצוות באופן של "בהמה",
 41 שלמטה מדעת והרגשה,
 42 קשור הדבר בבחינה
 43 שלמעלה מדעת והרגשה,
 44 שגם בחינה זו נקראת
 45 "בהמה", מפני שאין בה
 46 "דעת", אלא שאין
 47 משמעה שהיא למטה
 48 מ"דעת", כ"אם שהיא
 49 למעלה מ"דעת", וזו
 50 המשמעות בלשון
 51 "בהמות" (לשון רבים) –
 52 שתי בחינות בבהמה –
 53 שבחינת "בהמה" שלמטה
 54 מ"דעת", קשורה בבחינת
 55 "בהמה" שלמעלה
 56 מ"דעת". [ומה שכתוב "בהמות" לשון רבים – כשהוא
 57 משתמש לפני זה בלשון יחיד "ואני בער", וכן מיד לאחר מכן:
 58 "ואני תמיד", לרמז כי לפניו יתברך גם בחינת דעת
 59 העליון, הכולל חסד ונבירה, נדמה כבהמות ועשייה
 60 גופנית – לא כמו עולם העשייה הרוחני, אלא כ"עשייה גופנית"
 61 לגבי אור אינסוף, כמו שכתוב²⁰: "כלם בחכמה עשית",
 62 – הרי שמייחס את הלשון עשייה לחכמה ("בחכמה עשית"),
 63 מפני שגם חכמה היא כמו עשייה לגבי הקב"ה, ונקרא "בהמה
 64 רבה", – לא בחינת בהמה שלמטה מ"דעת", אלא זו שלמעלה
 65 מ"דעת", כמו שנתבאר במקום אחר. והוא – בשמות
 66 העליונים, שם "בן" – אחד מצירופי שם הוי' עולה נ"ב (52)
 67 הנקרא ב"ן, בנימין, "בהמה" שלפני האצילות –
 68 שלמעלה מעולם האצילות]. הרי שגם בקיום מצוות בבחינת
 69 "בער" ו"בהמה", מבלי לדעת ומבלי להרגיש בקדושה הנמשכת
 70 בנפש בשעת מעשה – משמש אדם כלי לבחינת "בהמה"
 71 שלמעלה מ"דעת", – ולאיהז סוג של דעת? – ל"דעת" של
 72 "עולם האצילות".

ליקוטי אמרים

עלמין וכמ"ש גם חושך לא יחשיך ממך. ובוהו יובן
 חומר עונש איסור מלאכה בשבתות וחמץ בפסח
 השווה לכל נפש לפי שאף בנפש בור ועם הארץ גמור
 מאיר אור קדושת שבת וי"ט ונידון בנפשו בכרת
 וסקילה על חילול קדושה זו. וגם משהו חמץ או
 טלטול מוקצה פוגם בקדושה שעל נפשו כמו בקדושת
 נפש הצדיק כי תורה אחת לכולנו. [ומ"ש בהמות
 לשון רבים לרמז כי לפניו ית' גם בחי' דעת העליון
 הכולל חו"ג נדמה כבהמות ועשייה גופנית לגבי אור
 א"ס כמ"ש כולם בחכמה עשית ונק' בהמה רבה כמ"ש
 במ"א. והוא שם ב"ן בגימ' בהמ"ה שלפני האצילות]:

1 יהיה גלוי ומורגש בנפש איך שהיא מתאחדת עם אור אינסוף
 2 בשעת קיום מצוה, ואילו, את עצם ה"יחוד" אין בכוח ה"חומר"
 3 למנוע. וכתוב¹⁷: "גם חשך לא יחשיך ממך". ובוהו
 4 – במה שלמדנו, שלכל יהודי המקיים מצוה, נמשכת בנשמתו,
 5 קדושה מ"קודש העליון"
 6 ומתהווה יחוד של אור
 7 אינסוף ברוך הוא, וזאת,
 8 גם כשאין הוא מרגיש את
 9 הקדושה ואת היחוד
 10 בנפשו, כפי שהדבר אצל
 11 צדיק, יובן חמץ עונש
 12 איסור מלאכה בשבתות
 13 וחמץ בפסח השווה לכל
 14 נפש, – אותו עונש חמור
 15 שהיה מגיע לצדיק לו היה
 16 חסיון עושה מלאכה
 17 בשבת או אוכל חמץ
 18 בפסח, אותו עונש חמור
 19 מגיע ל"בור" ול"עם
 20 הארץ", כשהוא עושה אותן עבירות, וכל כך למה? – לפי
 21 שאף בנפש בור ועם הארץ גמור מאיר אור קדושת שבת
 22 ויום טוב, ונדון בנפשו בכרת – על אכילת חמץ בפסח,
 23 וסקילה – על עשיית מלאכה בשבת, על חילול קדושה זו,
 24 – המאירה בנפש; ומכיון שכאמור, שלמרות שאין הוא מרגיש
 25 בקדושה, בכל זאת היא מאירה בנפשו, לכן מובן מדוע ניתן
 26 אותו עונש חמור גם למי שאינו מרגיש בקדושה, כי גם הוא
 27 פוגם, על ידי כך, בקדושת השבת או החג המאירה בנפשו. וגם
 28 משהו חמץ – בפסח, או טלטול מוקצה¹⁸ – בשבת, פוגם
 29 בקדושה שעל נפשו – של עם הארץ, כמו – שהדבר פוגם
 30 בקדושת נפש הצדיק, כי תורה אחת לכולנו – כלפי כל בני
 31 ישראל, במדה שווה, קיים אותו דין ואיסור לעשות מלאכה
 32 בשבת, או לאכול חמץ בפסח, וכדומה. על כל פנים, למדנו,
 33 שלמרות ש"ואני בער ולא אדע" – למרות שאיני מרגיש
 34 בקדושה הנמשכת בנפש על ידי מצוה, ו"בהמות הייתי עמך" –
 35 אני בבחינת בהמה ואיני מרגיש – בכל זאת נמשכת הקדושה
 36 בעמידה הארץ בדיוק כפי שהיא נמשכת בתלמיד-חכם, כפי

א-ל (שאז) אבינה (וכאן כופל) "ואני בער ולא אדע" מה מוסיף ב"בהמות הייתי עמך"? וע"כ צ"ל דהפי' אינו כפשוטו, אלא כלומר, דאני בער וגו' ולא עוד אלא דאפילו בהייתי עמך אני כבהמה כו'. – ועפ"י מובן מה שהובאו בתניא גם התיבות "ואני בער ולא אדע" אף שאין להם שייכות להמדובר כאן; והטעם – שהן המוכיחות דלא כפי' הפשוט". 17. תהלים קלט, יב. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עיי' יובן (מה שלכאורה אינו מובן כלל וכלל) (1) חומר עונש (סקילה וכו') איסור מלאכה בשבתות וחמץ בפסח (דמחלל את הקדושה ששורה בזמן זה, ולכאורה ע"ה – אין שורה בו מקדושת שויו"ט) (ואת"ל שעכ"פ שמץ מנהו מהקדושה דשויו"ט שבצדיק – ישנו גם בע"ה, עדיין אינו מובן, (2) זה שהחומר הוא) השווה לכל נפש (אף שבע"ה יש רק שמץ מנהו מהקדושה וכו'). יש להמתיק הדיוק דמביא ראי' מאיסור שויו"ט דוקא דמלאכה בשבת "אין גופה עבירה אלא הוא (האדם) עבר עבירה" (ירוש' שבת פ"ג, ג) ובפרט לכאור כמה אחרונים (בירושלמי שבת הנ"ל) שזהו איסור גברא (ולא חפצא) וככ"ו גם בזה אין חילוק בין גברא לגברא". 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משווה שניהם – לשיטתו בשו"ע שלו דשניהם הם איסור חכמים (ולא מה"ת): ר"ס שח ר"ס תמו. ומביא – שגם רבנן אסרו בשווה לע"ה וצדיק". 20. תהלים קד, כד.

יום רביעי י' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 154, פרק מז והנה בכל דור ודור... עד עמ' סז, כמש"ל:

ליקוטי אמרים

וְהָנָה, בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, וְכָל יוֹם וָיוֹם, חֵיב אָדָם לִרְאוּת עֲצָמוֹ
כְּאִלּוּ הוּא יֵצֵא הַיּוֹם מִמִּצְרַיִם. – "בכל דור ודור חייב אדם
וכו", הוא לשון המשנה (פסחים פרק י' משנה ה'), ורבנו הזקן
מוסיף: "וכל יום ויום", שלא רק בכל דור ישנו הענין של יציאת
מצרים, אלא גם בכל יום,
יש בעבודתו הרוחנית של
יהודי, ענין יציאת מצרים,
וְהָיָא יֵצִיאָת נַפְשׁ
הָאֱלֹהִית מִמִּצְרַיִם הַגּוֹף,
מִשְׁכָּא דְחַיָּוִי, – "עור
הנפש" – שכן, חיותה של
הנפש באה מהקליפה,
ולכן לגבי הנפש האלקית,
נחשב הגוף לגלות ולבית
סודר – והנפש האלקית
יוצאת מן הגלות והמאסר,
לְבַלְל בְּיַחְדוֹ אִיִּר
סוֹף בְּרוּךְ-הוּא, עַל-יְדֵי
עֶסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת
בְּכָלֵל, – שעלידי שיהודי
למוד תורה ומקיים
מצוות, יוצאת נפשו האלקית מגלות הגוף, ומתאחדת עם אור
איִיִּסוֹף בְּרוּךְ-הוּא – ובמיוחד נעשה דבר זה על ידי שהוא מקבל
על עצמו עול מלכות שמים בשעת קריאת שמע. ובלשון
ה'תניא: "וּבְפֶרֶט בְּקִבְלַת מַלְכוּת שָׁמַיִם בְּקִרְיַת שְׁמַע,
שָׁבָה – בקריאת שמע הוא מְקַבֵּל וּמְשִׁיךְ עָלָיו יַחְדוֹ יִתְבַּרְךָ
בְּפִרְשׁוֹ, בְּאִמְרוֹ: "ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד", וּבְכֹחַ שְׁנֵת בְּאִר
לְעִיל, – בפרק הקודם, כי "אֱלֹהֵינוּ" הוּא כְּמוֹ "אֱלֹהֵי אֲבֹרָהִם
וְכוּ", לְפִי שְׁהִיָּה – אברהם אבינו, בְּטָל וְנִכְלָל בְּיַחְדוֹ אִיִּר
אִיִּיִּסוֹף בְּרוּךְ-הוּא; – שעקב ביטולו והתאחדותו עם הקב"ה,
נקרא הקב"ה "אלקי אברהם", כך נקרא הקב"ה "אלקינו" –
האלקה של כל יהודי, כי על-ידי קיום מצוה – יהודי בטל
ומאוחד עם אור איִיִּסוֹף בְּרוּךְ-הוּא. רַק שְׁאֲבָרָהֶם וְכָה לֵאמֹר –
להיות מאוחד עם אור איִיִּסוֹף בְּרוּךְ-הוּא, בְּמַעֲשֵׂיו וְהִלּוּכֵו
בְּקֶדֶשׁ מְמַדְרָגָה לְמַדְרָגָה, – עד שהתעלה למדרגה העליונה,
להיות בטל ומאוחד עם אור איִיִּסוֹף בְּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שְׁכֵתוֹב:
"וַיֵּסַע אֲבָרָם הַלֵּךְ וַיָּנַסְעַ וְגו'", – הנגבה, אברהם הלך
ממדרגה למדרגה עד שהגיע "הנגבה", המרמז על המדרגה
העליונה ביותר באהבה להקב"ה – הרי שבאברהם זה בא על
ידי עבודתו העצמית. אֲבָל אֲנַחְנוּ – בני אברהם, יִרְשָׁה וּמִתְנָה
הִיא לָנוּ, שְׁנֵת לָנוּ – הקב"ה, אֵת תּוֹרָתוֹ, וְהַלְבִּישׁ בָּהּ –
בתורה, רְצוֹנוֹ וְחֻקֵּמָתוֹ יִתְבַּרְךָ, הַמִּיְחָדִים בְּמַהוּתוֹ וְעֲצָמוּתוֹ
יִתְבַּרְךָ בְּתַכְלִית הַיַּחְדוּד, – כך, שחכמתו ורצונו הם דבר אחד
אֵתוּ יִתְבַּרְךָ, וְהָיָה זֶה כְּאִלּוּ נָתַן לָנוּ אֵת עֲצָמוֹ בְּכִבּוּל, –

1 פרק מז. בפרק מז' החל רבנו הזקן להסביר, דרך נוספת השווה לכל
2 אדם מישראל, להגיע לאהבה גדולה להקב"ה, ואשר מתוך אהבה זו
3 יקיים תורה ומצוות – והיא האהבה של "כמים הפנים לפנים": כמו
4 שהמים בטבעם משקפים את הפנים שאדם מראה בהסתכלו אל תוך
5 המים, כך גם "לב האדם
6 לאדם" – בשעה שאחד אהב
7 את השני, ובמיוחד כשהוא
8 מראה אהבתו זו, הדבר
9 משפיע על השני שתתעורר
10 בו אהבה אליו. הדבר הוא
11 בטבע, גם כששני האנשים
12 שווים במעלה, ודאי שהדבר
13 כך, כשמלך גדול רוב מראה
14 אהבה גדולה לאדם פשוט
15 ושפל, יורד אליו למקומו
16 הנחות, מעלה אותו ומביאו
17 לחדרו הפרטי שבהיכל
18 המלך, ושם הוא מתייחד אתו
19 בהתאחדות חזקה – ברור
20 הדבר, שזה יעורר באדם
21 הנחות והשפל, אהבה גדולה
22 למלך, עד לידי כלות הנפש לאהבת המלך. ורבנו הזקן הסביר, שכל
23 הפרטים שפורטו באהבתו של המלך הגדול אל האדם השפל – והרבה
24 יותר מהם – עשה הקב"ה אתנו בני ישראל, שבהיות בני ישראל במצב
25 הנחות ביותר במצרים – הראה לנו הקב"ה אהבה גדולה כזו, שהוא
26 יתברך בכבודו ובעצמו ירד להציגנו ממצרים, כדי להביאנו לחדרו
27 הפנימיים, בשעת מתן תורה, שעל ידי תורה ומצוות – מתאחד יהודי
28 בהקב"ה, במדה הגדולה ביותר של התאחדות. בכך פירש רבנו הזקן את
29 המלה "קדשנו", שיהודי אומר בברכתו על מצוה, שהיא מלשון
30 "קידושין", כאדם המקדש אשה שתהיה אתו ביחוד גמור; כמו כן מוסבת
31 המלה "קדשנו" על המדרגה העליונה של קדושה, קודש העליון, בה
32 מתקדש יהודי על ידי קיום מצוה. וכן מורה המלה "קדשנו" (מלשון
33 הברלה), על ההבדלה שבני ישראל נעשים מובדלים ומורמים על ידי
34 קיום מצוות, כמו קדושתו של הקב"ה המובדלת והיא למעלה
35 מהעולמות.
36 בפרק מז', אותו אנו עומדים ללמוד, ממשיך רבנו הזקן להסביר (ובלשון
37 הערת הרבי שליט"א): ולתת: כיצד דורשים כיום את האהבה של כמים
38 הפנים לפנים, בשעה שאת האהבה מלמעלה הראו לפני אלפי שנים,
39 בשעת יציאת מצרים? אלא, מסביר רבנו הזקן, שלא זו בלבד שיכולה
40 וצריכה להיות האהבה של כמים הפנים לפנים, על ידי שניזכר כעת
41 שבשעת יציאת מצרים ומתן תורה, ירד הקב"ה בעצמו כ' (כלומר:
42 הקב"ה הראה אהבה גדולה לישראל, ב"ידידתו" אליהם בכבודו
43 ובעצמו), אלא גם מצד ההוה – שכן, דוגמת יציאת מצרים ו"יירד ה" –
44 ישנה יציאת מצרים בכל יום ויום.

42 וְשֵׁלוֹם לְדַבָּקָה בּוֹ כו', - אז, אין בו יחוד זה. אֲבָל מִיָּד שְׂרוּצָה
43 וּמִקְבֵּל וּמְשִׁיךְ עָלָיו אֱלֹהוּתוֹ יִתְבַּרֵּךְ וְאוֹמֵר "ה' אֱלֹהֵינוּ
44 ה' אֶחָד" - הָרִי מְמִילָא נִכְלָלֶת נִפְשׁוֹ בִּיְחֻדוֹ יִתְבַּרֵּךְ, דְּרוּחַ
45 אִתִּי רוּחַ וְאַמְשִׁיךְ רוּחִי, - רוּחַ מְבִיאָה רוּחַ וּמְשִׁיכָה רוּחַ -
46 שֶׁכֵּן, ה' רוּחַ" וְהַתְעוּרֻת

47 הַרְצוֹן שֶׁל אָדָם, מְבִיאָה
48 "רוּחַ" וְהַתְעוּרֻת
49 מִלְמַעְלָה, וּמְשִׁיכָה,
50 לְאַחֵר מִכֵּן, "רוּחַ" בָּאָדָם,
51 שִׁימֶשֶׁךְ וְיִהְיֶה דְּבוּק
52 בַּהֲקִבָּה. וְהֵיא - בִּיחֹס
53 לְנֶפֶשׁ, בְּחִינַת יִצְיָאָה
54 מְצָרִים. - עֲנִין קְבֵלֶת עוֹל
55 מַלְכוּת שְׁמִים בְּקִרְיָא
56 שְׁמַע וְהַתְבַּטְאוּת הַרְצוֹן
57 לְהִיּוֹת דְּבוּק בִּיְחֻדוֹ שֶׁל
58 הַקִּבָּה - זֶה עֲנִין יִצְיָאָה
59 מְצָרִים, שֶׁהִנֵּפֶשׁ יוֹצֵאת
60 מִגְּלוּת הַגּוֹף וּמִתְאַחֶדֶת
61 עִם הַקִּבָּה. וְלִבָּן תִּקְנֵנוּ -
62 הַחֲכָמִים, לֹמֵר פְּרִשְׁתָּה
63 יִצְיָאָה מְצָרִים בְּשַׁעֲת
64 קִרְיָאָה שְׁמַע דְּוָקָא -

65 יְחֻד עִם קִרְיָאָה שְׁמַע, אָף, שְׁהֵיא - זְכִירַת וְאַמִּירַת פְּרִשְׁתָּה
66 יִצְיָאָה מְצָרִים, מְצוּהָ בְּפָנֵי עֲצָמָה, וְלֹא מְצָאוֹת קִרְיָאָה
67 שְׁמַע, בְּרִיאָתָא - כְּמוֹ שְׁמוּבָא בְּנִמְרָא וּפְסִיקִים, - שְׁזִכִּירַת
68 יִצְיָאָה מְצָרִים הִיא מְצוּהָ בְּפָנֵי עֲצָמָה, מְדוּעַ, אִיפּוֹא, הוֹרֵר
69 חֲכָמֵינוּ לְאוֹמֵר יְחֻד? - אֲלֵא מִפְּנֵי שֶׁהֵן דְּבָר אֶחָד מִפְּנֵי.
70 - קְבֵלֶת עוֹל מַלְכוּת שְׁמִים בְּקִרְיָאָה שְׁמַע, זְכִירַת יִצְיָאָה
71 מְצָרִים, הֵם דְּבָר אֶחָד מִמֶּנּוּ. כִּי עַל־יְדֵי קְבֵלֶת עוֹל מַלְכוּת
72 שְׁמִים בְּקִרְיָאָה שְׁמַע, נֹרֵץ עֲנִין יִצְיָאָה מְצָרִים בְּרוּחָנוּת,
73 שֶׁהִנֵּפֶשׁ הָאֱלֹקִית יוֹצֵאת מִהַגְבֻּלוֹת הַגּוֹף. וְכֵן בְּסוֹף פְּרִשְׁתָּה
74 יִצְיָאָה מְצָרִים מִסִּים נִסְכָּן "אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם", וְהֵינוּ
75 נִסְכָּן כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר לְעֵיל: - שְׁעַל יְדֵי יִצְיָאָה מְצָרִים -
76 נַעֲשֶׂה "אֲנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם", אֲלֵקָה שְׁלֹכֶם, שִׁיְהוּדִי מִתְאַחֵד עִם
77 הַקִּבָּה. הָרִי, שֶׁבְּכָל יוֹם יֵשׁ בִּיְחֻדִּי עֲנִין יִצְיָאָה מְצָרִים - וְכֵשֶׁם
78 שְׁכָאמֹר, הָאֵהָבָה שֶׁהָרָאָה הַקִּבָּה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל בִּשְׁעַת יִצְיָאָה
79 מְצָרִים צְרִיכָה לְעוֹרֵר בְּבִנֵּי יִשְׂרָאֵל "כִּמִּם הַפְּנִים לְפָנִים" אֵהָבָה
80 גְּדוּלָה לְהַקִּבָּה, כִּךְ צְרִיכָה לְעוֹרֵר יִצְיָאָה מְצָרִים שֶׁבְּכָל יוֹם,
81 שְׁגֵם בְּכֵר, בָּאָה לִידֵי בִטּוֹי אֵהָבָה הַגְּדוּלָה שֶׁל הַקִּבָּה לְבָנֵי
82 יִשְׂרָאֵל.

1 על ידי מה שיהודי לומד תורה ומקיים מצוות "יקח" אותו יתברך
2 ויתאחד אותו יתברך. כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּהַר הַקָּדוֹשׁ: עַל פְּסוּקֵי:
3 "וְיִקְחוּ לִי תְרוּמָה" [וְ"לִי" בְּלֹמֵר "אֹתִי", - כִּי בִ"זוֹהַר"
4 מִפְּרֶשׁ אֶת הַמִּלָּה "תְּרוּמָה" - תּוֹרָה, הַמִּלָּה תְּרוּמָה, מוֹרַכְבַּת
5 מִ"תּוֹרָה מִ" - הַתּוֹרָה
6 שְׁנִיתָנָה לְאַרְבַּעִים יוֹם -
7 וּמְבֹאֵר בִּ"זוֹהַר" שֶׁם, שְׁעַל
8 יְדֵי "תְּרוּמָה", עַל יְדֵי
9 תּוֹרָה, בָּאִים לִ"וִיקְחוּ לִי",
10 תִּקְחוּ אוֹתִי, אֶת הַקִּבָּה
11 עֲצָמָה, וְהֵיא לִיָּה לְמִיָּר -
12 וְהִיא עָלָיו לֹמֵר:
13 "וְתִרְוָמָה", - בִּ"וָא"ר" -
14 מִכִּיוֹן שֶׁ"לִי" מִכִּיוֹן
15 לְהַקִּבָּה, וְ"תְּרוּמָה" -
16 לְתּוֹרָה, הִיא עַל הַפְּסוּק
17 לֹמֵר "וְיִקְחוּ לִי וְתְּרוּמָה",
18 שִׁיקְחוּ אוֹתוֹ יִתְבַּרֵּךְ וְעַל
19 יְדֵי מַה? - "וְתְּרוּמָה" - עַל
20 (יְדֵי) תּוֹרָה - אֲלֵא מִשּׁוּם
21 דְּבִקְלָא חֵד, - הַכֹּל דְּבַר
22 אֶחָד. הַקִּבָּה וְתּוֹרָה הֵם
23 דְּבַר אֶחָד - וְלִכֵּן לֹא כְּתוּב
24 "וְתְּרוּמָה", כִּי אִזּוּ הִיא הַמְשִׁמָּעוֹת שֶׁ"לִי" הוּא דְּבַר אֶחָד וְתְּרוּמָה
25 (תּוֹרָה) דְּבַר נוֹסֵף, אֲלֵא "לִי תְּרוּמָה" - הֵם דְּבַר אֶחָד. עֲנִין שָׁם -
26 בִּ"זוֹהַר", הֵיטֵב. וְהוּא שְׁאוּמְרִים: "וְתִתֵּן לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ
27 בְּאַהֲבָה כּוּ", - כְּלֹמֵר: מִצַּד אֵהָבָתוֹ שֶׁל הַקִּבָּה לְיִשְׂרָאֵל, נִתֵּן
28 לָנוּ מִתְּנָה, שִׁיְהִיָּה ה' אֱלֹקֵינוּ - אֲלֵקָה שְׁלֵנוּ, שְׁנִיָּה מֵאוֹחָדִים
29 אֶתוֹ יִתְבַּרֵּךְ, "כִּי בְּאוֹר פְּנִיָּה נִתְּנָה לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ כּוּ". וְלִזֶּה
30 - וְלִכֵּן, מִכִּיוֹן שֶׁאֵין זֶה עֲנִין שִׁיְהוּדִי מְשִׁיג אוֹתוֹ עַל יְדֵי עֲבוֹדָתוֹ
31 הַעֲצָמִית - שְׁאוּ, יֵשׁ מִקּוֹם לֹמֵר, שֶׁלֹּא כָל אֶחָד נִמְצָא בְּמִדְרִיגָה
32 הַנְּחוּצָה לְהִיּוֹת מֵאוֹחָד עִם הַקִּבָּה, עַד לִידֵי כִךְ שֶׁהַקִּבָּה יִקְרָא
33 אֲלֵקָה שְׁלֹ - אֲלֵא זֶה עֲנִין שֶׁל יְרוּשָׁה וּמִתְנָה, וּבִיחֹס לִירוּשָׁה לֹא
34 מִשְׁנָה מְצָב וּדְרָגָתוֹ שֶׁל הִיּוֹרֶשׁ - אִם הוּא רַק נִכְלָל בְּמוֹשֵׁג שֶׁל
35 "יְרוּשָׁה" - הִרְיָהוּ יוֹרֶשׁ; כְּמוֹ כֵּן מִתְנָה אֵינְנָה כְּמוֹ שֶׁכֵּר, שֶׁהוּא תְּלוּי
36 בְּכַמּוּת וְאִיכוּת הַעֲבוּדָה שֶׁל מִקְבֵּל הַשֶּׁכֶר, אֲלֵא זֶה נִיתֵן לוֹ
37 בְּמִתְנָה, מִבְּלִי שִׁתִּינֵיגַע עַל כִּךְ - לִכֵּן, זֶהוּ עֲנִין שִׁיִּיךְ לְכָל אֶחָד
38 מִיִּשְׂרָאֵל, וְכַפִּי שִׁיּוֹסֵבֵר לַחֲלוֹן: אֵין מוֹנֵעַ לָנוּ מִדְּבָקוֹת הַנִּפְשׁ
39 בִּיְחֻדוֹ וְאוֹרֵי יִתְבַּרֵּךְ, - שְׁנַפְשׁוֹ שֶׁל יְהוּדִי תִהְיֶה דְּבוּקָה
40 וּמֵאוֹחָדֶת עִם אוֹר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא - אֵין מַה שִּׁימְנַע מִכֵּךְ -
41 אֲלֵא הַרְצוֹן, - בְּלִבְדָּה, שֶׁאֵין אֵין הָאָדָם רוּצָה בְּלָל חֶסֶד

יום חמישי י"א אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' סז, פרק מח והנה כאשר יתבונן... עד עמ' 134, ויחזרו למקורן.

ליקוטי אמרים

פרק מח והנה כאשר יתבונן המשכיל בגדולת א"ס ב"ה כי כשמו כן הוא א"ס

ואין קץ ותכלית כלל לאור וחיות המתפשט ממנו ית' ברצונו הפשוט ומיוחד במהותו ועצמותו ית' בתכלית היחוד ואילו היתה השתלשלות העולמות מאור א"ס ב"ה בלי צמצומי רק כסדר המדרגות ממדרגה למדרגה בדרך עלה ועלול לא היה העוה"ז נברא כלל כמו שהוא עתה בבחי' גבול ותכלית מהארץ לרקיע מהלך ת"ק שנה וכן בין כל רקיע לרקיע וכן עובי כל רקיע ורקיע ואפי' עו"הב וג"ע העליון מדור נשמות הצדיק' הגדולים והנשמו' עצמן ואצ"ל המלאכי' הן בבחי' גבול ותכלית כי יש גבול להשגתן באור א"ס ב"ה המאיר עליהן בהתלבשות חב"ד כו'. ולכן יש גבול להנאתן שנהנין

1 **פרק מח.** בהמשך למה שלמדנו, אודות האהבה שהראה הקב"ה לבני
2 ישראל בשעת יציאת מצרים, הסביר רבנו הזקן, בפרק הקודם, שהקב"ה
3 מראה, אהבה זו גם בשעת יציאת מצרים ברוחניות, שמתרחשת כל יום
4 בנפשו של יהודי, אהבה זו צריכה לעורר "כמים הפנים" ולגלות ביהודי
5 אהבה גדולה להקב"ה. בפרק
6 מ"ח, אותו אנו עומדים
7 ללמוד, יסביר רבנו הזקן,
8 שכשם שבגלל אהבתו לבני
9 ישראל, צמצם הקב"ה
10 כביכול את עצמו, והרחיק
11 את כל מה שמפריע, כדי
12 לתת מקום לבריאת העולם
13 הזה – עולם, בו יהודי יקיים
14 תורה ומצוות – כך, על יהודי
15 "כמים הפנים לפנים" – מצד
16 אהבתו להקב"ה, לצמצם
17 ולהרחיק את כל ההפרעות,
18 הפנימיות והיצוניות, שישנן
19 לעבודתו את ה'.
20 **וְהֵנָּה, כְּאִשֶּׁר יִתְבּוֹנֵן**
21 **הַמִּשְׁכִּיל בְּגִדְלַת אֵין**

22 סוף ברוך-הוא, כי כשמו – איך-סוף, כן הוא – איך-סוף
23 ואין קץ ותכלית כלל לאור וחיות המתפשט ממנו ית' ברוך
24 ברצונו הפשוט, – כלומר: הרצון שלו מופשט מכל גדר פרטי
25 ולא קיימות לגביו כל ההגבלות של רצונו של נברא, ומיוחד –
26 הרצון, בְּמַהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּתַכְלִית הַיְחוד. – כלומר:
27 האור והחיות הנמשכים מאתו יתברך, שיווצרו ממנו עולמות
28 מוגבלים, ושהוא יחיה אותם – אין אור זה כמו האור הנברא:
29 למטה, בנברא, ישנה, מצד אחד, מעלה ב"אור" לגבי "שפע"
30 ("שפע" מצומצם ומדוד בהתאם למקבל השפע – ולדוגמה:
31 כשרב משפיע שכל לתלמיד, מדודה השפעת השכל בהתאם
32 לפי מה שהתלמיד יכול לקבל. ואילו, "אור" המאיר בדרך
33 ממילא מהמאור – אינו מצומצם) – אך, מאידך גיסא, יש חסרון
34 באור, שהוא בא בהכרח, הוא אינו מאיר מפני שכך רוצה
35 המאור, אלא מכיון שקיים מאור, נמשך ממנו אור. ברם למעלה,
36 יש לאור המעלה שבאור, שאינו מצומצם, אך אין בו החסרון
37 שבאור המאיר בהכרח, אלא הוא נמשך למעלה ברצון, והרצון
38 למעלה להאיר, אינו כמו אצל הנברא, שהרצון הוא צינור
39 וצמצום, עד כמה ובאיזו מדה יימשך, ואילו ברצון שלמעלה
40 קיימת רק המעלה והשלמות שברצון, שאינו בהכרח, אבל אין
41 בו הגדר והצמצום שיש ברצון הנברא. כך, שהאור למעלה
42 (למרות שהוא נמשך ברצון, בכל זאת) הוא איך-סוף, כמו
43 שהמאור (הקב"ה עצמו כביכול) הוא איך-סוף. ומכיון שהאור
44 הוא איך-סוף – אי אפשר שיתוהו ממנו עולמות ונבראים

45 מוגבלים. לשם כך היו צריכים לצמצומים באור, כדי שיוכלו
46 להיווצר ממנו עולמות ונבראים – וכפי שיסביר להלן: וְאֵלּוֹ
47 הֵיְתָה הַשְּׁתַלְשֻׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת מֵאֹר אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא בְּלִי
48 צְמֻצוּצִים, רַק כְּסֹדֵר הַמְּדֻרְגּוֹת מִמְּדֻרְגָּה לְמְדֻרְגָּה בְּדֶרֶךְ
49 עֲלָה וְעֵלּוּל –
50 שהמדרגה העליונה
51 מהווה עילה וסיבה
52 למדרגה התחתונה,
53 שהיא ה"עלול" מזה"עילה"
54 (ה"מסובב", התוצאה
55 מה"סיבה"). ב"עילה
56 ועלול" יש לשתי
57 המדרגות, שייכות ויחס
58 בין אחת לשניה. למשל:
59 מחשבה ודיבור, המחשבה
60 היא ה"עילה" לדיבור
61 שהוא ה"עלול", שהרי
62 מהמחשבה שהוא מהרהר
63 בה מקודם, בא לאחר מכן
64 הדיבור שהוא מדבר.
65 ובכן, מחשבה היא אמנם
66 למעלה מדיבור, אך בכל זאת יש למחשבה שייכות לדיבור,
67 שכן גם מחשבה מורכבת מאותיות כמו דיבור. משמעות הדבר
68 היא, איפוא, שהעלול (הבא מן העילה) קיים ביחס מסוים
69 לעילה (ובדרך עילה ועלול, אי אפשר שיווצר עלול שאינו
70 ביחס כלשהו לעילה). כיוון שמהאור והחיות הנמשכים מאתו
71 יתברך באופן של איך-סוף, מתהווים נבראים בעלי גבול –
72 מכאן שאין זה בסדר של עילה ועלול, שהרי אילו היה כן –
73 לא הָיָה הָעוֹלָם הַזֶּה נִבְרָא כִּלְלִי כְּמוֹ שֶׁהוּא עֵתָה בְּבִחִינַת
74 גְּבוּל וְתַכְלִית, – שכל דבר יש לו גבול וסוף: מֵהָאֲרֶץ לְרִקְיעַ
75 מִהַלָּךְ ת"ק – חמש מאות, שְׁנָהּ, – הרי יש בכך הגבלה של
76 חמש מאות שנה, וְכֵן בֵּין כָּל רִקְיעַ לְרִקְיעַ, – מהלך חמש
77 מאות שנה, וְכֵן עֲבִי כָּל רִקְיעַ וְרִקְיעַ. – מהלך חמש מאות
78 שנה – כל האמור מהווה את העולם הזה; וְאֵפֶלּוֹ עוֹלָם-הַבָּא
79 וְנִזְנֵעֲדָן הָעֲלִיּוֹן – מְדוּר נִשְׁמוֹת הַצְּדִיקִים הַגְּדוֹלִים –
80 וְהַנִּשְׁמוֹת עֲצֻמָּה, וְאֵין צְרִיף לוֹמֵר הַמְּלָאכִים – הֵן בְּבִחִינַת
81 גְּבוּל וְתַכְלִית, – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ואף שכנ"ל
82 רפ"ט – הנשמות מתענגות על ה' ונהנין ומשיגין מאור"ס ב"ה
83 – לא קשה". כִּי יֵשׁ גְּבוּל לְהִשְׁתַּנֵּן – והבנתם, בְּאֹר אֵין-סוֹף
84 בְּרוּךְ-הוּא הַמֵּאִיר עֲלֵיהֶן בְּהַתְלַבְּשׁוֹת הַכְּמָה-בִּינְהִידֵּעַת
85 כו', – על ידי שאור איך-סוף ברוך-הוא מתלבש בספירות
86 חכמה-בינה-דעת של העולם, יש לנבראים של אותו עולם
87 (נשמות ומלאכים) השגה והבנה בגדלות איך-סוף – אלא
88 שהשגתם היא מוגבלת. וְלִכֵּן יֵשׁ גְּבוּל לְהִנָּאתָן שְׁנֵהֲנִין מִיּוֹן

הנבראים של העולמות העליונים הרוחניים, הם נבראים
מוגבלים. וכדי שהם יתהוו, מאור איך-סוף ברוך-הוא, באופן
כזה (כבעלי גבול), היה זה צריך להיות (לא בסדר של
השתלשלות, אלא) על ידי צמצומים; הצמצום פועל, שהאור
הנמשך אחרי הצמצום,
לא יהיה כלל בערך
ומהות האור שלפני
הצמצום. ולכן, אפשרי
הדבר, שלמרות שהאור
הוא, איך-סוף, - יתהוו
ממנו נבראים שיש להם
סוף ושהם בעלי גבול - דבר זה בא מהצמצום.

השכינה ומתענגין באור ה', - שכן, מכיוון שהנאתם
ותענוגם באים מהשגתם את אור איך-סוף ברוך-הוא, הרי כמו
שהשגתם מוגבלת - כך גם הנאתם ותענוגם מוגבלים, כי אין
יכולין לקבל הנאה ותענוג בבחינת איך-סוף ממש, -
שהתענוג יהיה בלתי
מוגבל, שלא יתבטל
ממציאותו ויתחזק
למקורו. - אם תענוגם
יהיה בלי גבול ובלי סוף,
היתה מתבטלת לגמרי
מציאותם (המוגבלת) והיו
שבים למקורם שהוא "איך-סוף". הרי, שכל הנבראים, גם

ליקוטי אמרים

מזיו השכינה ומתענגין באור ה' כי אין יכולין לקבל
הנאה ותענוג בבחי' א"ס ממש שלא יתבטלו ממציאותו
ויחזרו למקורו.

יום שישי י"ב אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 134, והנה פרטיות הצמצומים... עד עמ' 134, כלא ממש חשיבי.

מעט - אף שזהו הבדל בין הרבה מאד לבין מעט מאד - כי אם,
אין ביניהן ערך ויחס כלל, כנודע פרוש מלת ערך במספרים,
שאחד במספר יש לו ערך לגבי מספר אלה אלים, -
המושג "ערך" פירושו כגון זה שלמספר אחר יש "ערך" לגבי

והנה, פרטיות - אופן, הצמצומים, איך ומה - אין כאן
מקום באורם. אך דרך כלל, הן הם בחינת הסתר והעלם
המשכת האור והחיות, שלא יאיר - האור, וימשך
לתחתונים - לנבראים התחתונים, בבחינת גלוי, - הצמצום

ליקוטי אמרים

והנה פרטיות הצמצומים איך ומה אין
כאן מקום ביאורם. אך דרך כלל הן הם בחי' הסתר
והעלם המשכת האור והחיות שלא יאיר ויומשך
לתחתונים בבחי' גלוי להתלבש ולהשפיע בהן
ולהחיותם להיות יש מאין. כי אם מעט מזער אור
וחיות בכדי שיהיו בבחי' גבול ותכלית שהיא הארה
מועטת מאד וממש כלא חשיבי לגבי בחי' הארה בלי
גבול ותכלית ואין ביניהם ערך ויחס כלל כנודע פי'
מלת ערך במספרים שאחד במספר יש לו ערך לגבי
מספר אלה אלים שהוא חלק אחד מני אלה אלים
אבל לגבי דבר שהוא בבחי' בלי גבול ומספר כלל אין
כנגדו שום ערך במספרים שאפי' אלה אלים
ורבוא רבבות אינן אפי' כערך מספר אחד לגבי אלה
אלפי אלים ורבוא רבבות אלא כלא ממש חשיבי.

פועל שהחיות בנבראים
לא תהיה גלויה,
להתלבש ולהשפיע בהן
בנבראים התחתונים,
והחיותם להיות יש
מאין, כראם מעט מזער
אור וחיות בכדי שיהיו
בבחינת גבול ותכלית, -
אם החיות היתה בהם
בהתגלות, לא היו
הנבראים באופן של גבול
ותכלית; הצמצום פועל,
שהאור והחיות לא יהיו
בהתגלות בנבראים, ומה
שכן בא בהתגלות, זהו
מעט מאד מהאור והחיות
- ולכן הם יכולים להיות
נבראים בעלי גבול

מיליון בכך שהוא -
המספר אחד מהווה חלק
אחד מני אלה אלים, -
מאחר שהמספר הכולל
של מיליון, מורכב מאלף
פעמים אלף יחידים - הרי
מובן, שלמספר אחד יש
ערך ויחס לגבי המספר
של אלף פעמים אלף -
מיליון חסר אחד, אינו
מיליון; אבל לגבי דבר
שהוא בבחינת בלי גבול
ומספר כלל - אין כנגדו
שום ערך במספרים, -
אין מספר, ככל שיהיה
גדול, שיהיה לו ערך ויחס
לעומת דבר שאין לו
מספר ואין לו סוף. שאפילו

אלה אלים אלים ורבוא רבבות, - מספר של מיליונים
ומיליארדים, אינן אפילו כערך מספר אחד לגבי אלה אלים
אלפים ורבוא רבבות, - שכן, אחד לגבי מיליוני מיליארדים,
יש לו, כאמור, איזה ערך. ואילו, המספר של מיליוני מיליארדים
לעומת דבר שהוא בלי גבול - אין ביניהם ערך כלל, אלא כלא
ממש חשיבי. - הם נחשבים לכלום. המספר הגדול ביותר אין
לו ערך ויחס כלל לגבי דבר שהוא בלי גבול.

ותכלית, שהיא - מעט האור והחיות הבאים בהתגלות בנבראים
אחרי הצמצום, הוא, הארה מועטת מאד, וממש כלא חשיבי
- אינה נחשבת כלל, לגבי בחינת הארה בלי גבול ותכלית,
שזהו כשהארה היא לפני הצמצום, ואין ביניהם ערך ויחס
כלל, - בין הארה שבלי גבול המוסתרת ונעלמת, לבין
ה"הארה מועטת" (שלאחרי הצמצום), המתגלה בנבראים - אין
ערך ויחס כלל, כלומר: ההבדל אינו מתבטא רק בין הרבה לבין

יום שבת קודש י"ג אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 134, וככה ממש היא... עד עמ' סה, גבול ותכלית.

והעלם, ואין העולמות משיגים אותה - אינה נקראת
מתלבשת - בעולמות, אלא מקפת וסובבת. הלכך, מאחר
שהעולמות הם בבחינת גבול ותכלית - לכן, נמצא שאין
השפעת אור אין-סוף - שהוא בלי גבול, מתלבש ומתגלה
בהם בבחינת גלוי, רק
מעט מועד, הארה
מועטת מצמצמת מאד
מאד, והיא - מאירה
בהם, רק כדי להחיותם
בבחינת גבול ותכלית. -
כדי להחיות עולמות
ונבראים, מן ההכרח
שתהיה בהם התגלות
מהארה זו. אלא, התגלות
זו היא מהארה מצומצמת
מאד מאד, שלכן אפשרי
הדבר שהעולמות יהיו
באופן של גבול ותכלית.
אבל עקר האור - שהוא
גלוי צמצום כל-כך -
נקרא "מקיף" ו"סובב",
מאחר שאין השפעתו
מתגלית בתוכם, -
בעולמות, מאחר שהם
בבחינת גבול ותכלית. -
ואי אפשר שיתגלה בהם
אור שהוא בלי גבול, אלא

האור בהם הוא בהעלם, ולכן מצוין אור זה כ"סובב" ו"מקיף"
מעליהם.
להבהרת הענין, מביא רבנו הזקן להלן, משל ודוגמה מהאדמה
הגשמית, המורכבת מ"דומם" ו"צומח" (הנחותים בארבעת
הסוגים: דומם, צומח, חי, מדבר), שהחיות שבדומם וצומח
מצומצמת בהרבה מאשר החיות שבשאר שתי הבחינות חי
ומדבר, הרי שהחיות האלקית ב"ארץ" מתגלה רק באותה מדה
שהיא באה לידי ביטוי ב"דומם וצומח" - ובכל זאת - "מלא כל
הארץ כבודי", שהארץ מלאה באור אין-סוף ברוך-הוא, אלא
שהאור בא בה באופן של סובב ומקיף, ובלשון ה"תניא":

1 וככה ממש היא בבחינת ההארה מועטת זו, - מעט האור
2 שאחרי הצמצום, המתלבשת בעולמות עליונים ותחתונים
3 להשפיע בהם להחיותם, - אין לה ערך כלל והיא נחשבת
4 לכולם, לגבי ערך אור הגנוז ונעלם, שהוא בבחינת "אין-
5 סוף", ואינו מתלבש
6 ומשפיע בעולמות
7 בבחינת גלוי להחיותם, 1
8 אלא מקיף עליהם 2
9 מלמעלה, - בהיותו 3
10 במדרגתו הגבוהה, הוא 4
11 משפיע בעולמות, ונקרא 5
12 "סובב כל עלמין". - 6
13 מקיף כל העולמות, לא 7
14 "ממלא כל עלמין" שהוא 8
15 מתלבש בפנימיות 9
16 בעולמות, כמו שהנשמה 10
17 מתלבשת בפנימיות בגוף, 11
18 אלא "סובב כל עלמין" - 12
19 ואין הפרוש סובב ומקיף 13
20 מלמעלה בבחינת מקום 14
21 חס-ושלום, - שבעולמות 15
22 עצמם אין הוא נמצא חס- 16
23 ושלום, אלא הוא נמצא 17
24 מעליהם, במובן של מקום, 18
25 חס-ושלום, כי לא שיה 19
26 כלל בבחינת מקום 20
27 ברוחניות, - בדבר גשמי,

28 שבגדר "מקום", מתאים לומר שהוא מעל דבר שני במקום, אך
29 כשאומרים "סובב" ומקיף ברוחניות, שאינו בגדר מקום - אין
30 במשמעו ענין של מקום. אלא רוצה-לומר סובב ומקיף
31 מלמעלה לענין בבחינת גלוי השפעה, - המושגים "סובב"
32 ו"מקיף" למעלה, אמורים רק בנוגע להתגלות ההשפעה בדבר,
33 כי ההשפעה שהיא בבחינת גלוי בעולמות - זו הנקראת
34 "ממלא כל עלמין" נקראת בשם "הלבשה", שמתלבשת
35 בעולמות, כי הם - העולמות מלבישים ומשיגים ההשפעה
36 שמקבלים, - הרי שההשפעה באה בהם בפנימיות בהשגתם;
37 מה שאין-כן ההשפעה שאינה בבחינת גלוי אלא פקטה

יום ראשון

יום רביעי

ז אייר, כב לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, רביעי עם פירש"י.
תהלים: לט"מג.
תניא: וכולם . . . סו א"ס ב"ה.

בַּעֲטִיפַת טְלִית גָּדוֹל אֵין צָרִיךְ לְכַסּוֹת רֹאשׁוֹ עַד פִּי, וְכִמּוֹ שִׁכְתוּב בְּהִלְכוֹת צִיצִית אֲשֶׁר בִּסְדוּר. אָבֵל נוֹהֲגִין לְכַסּוֹת בְּחֻלְקוֹ הָעֲלִיּוֹן שֶׁל הַטְּלִית גָּדוֹל גַּם הָעֵינַיִם.
נוֹהֲגִים לִלְמַד בִּימֵי הַסְּפִירָה מִסֻּכַּת סוּטָה – נוֹסֵף עַל שְׁעוּרִים הַקְּבוּעִים – דָּף לְיוֹם דָּף לְיוֹם.

יום שני

יום חמישי

ח אייר, כג לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, חמישי עם פירש"י.
תהלים: מד"מח.
תניא: ולכן המשיל . . . סו בחייהם.

א שְׁלִיחַ אִיזוּ דָאָךְ אֵיין זאך מִיט דעם מַשְׁלַח, – ע"ד הַמְּבוֹאֵר בַּעֲנִין שֶׁהַמֶּלֶאךָ נִקְרָא בְּשֵׁם ה' מִמֶּשׁ כִּשְׁהוּא שְׁלִיחַ מַלְמַעְלָה, וּמַכֵּל שֶׁכֵּן נִשְׁמוֹת, וּמְבוֹאֵר שֶׁבִּנְשִׁמוֹת הוּא עוֹד בַּמַּעֲלָה יִתְרָה. – וְהִנֵּה חֲסִידִים זֵינְעֵן שְׁלוּחִים פֻּן רַבִּי'ן, פֻּן אַלְטֵעֵן רַבִּי'ן, אִיזוּ אַז מ'טוֹט, אִיזוּ מַעַן מְקוּשֶׁר, אִיזוּ דַאמְאָלְט אִיזוּ עַר אֵין אַלֵּץ מְקוּשֶׁר: עַס גַּעְהָט אַ חֲסִיד, עַסְט אַ חֲסִיד, שְׁלֹא־פֻט אַ חֲסִיד.

שְׁלִיחַ הוּא מְאָחַד עִם הַמַּשְׁלַח – עַל דֶּרֶךְ הַמְּבַאֵר בַּעֲנִין שֶׁהַמֶּלֶאךָ נִקְרָא בְּשֵׁם ה' מִמֶּשׁ כִּשְׁהוּא שְׁלִיחַ מַלְמַעְלָה, וּמַכֵּל שֶׁכֵּן נִשְׁמוֹת, וּמְבַאֵר שֶׁבִּנְשִׁמוֹת הוּא עוֹד בַּמַּעֲלָה יִתְרָה.
וְהִנֵּה חֲסִידִים הֵם שְׁלוּחֵי הַרְבֵּי, שֶׁל אֲדַמוּ"ר הִזְקֵן, וְכַשְׁפוּעֵלִים הָרִי מְקַשְׁרִים; וְאִזּוּ מְקַשְׁרִים בְּכָל: הוֹלֵךְ חֲסִיד, אוֹכֵל חֲסִיד, יֹשֵׁן חֲסִיד.

יום שלישי

יום ששי

ט אייר, כד לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, ששי עם פירש"י.
תהלים: מט"נד.
תניא: וז"ש אסף . . . האצילות.

מִוְרָנוּ הַבְּעַל־שֵׁם־טוֹב אָמַר: כָּל דָּבָר וְדָבָר אֲשֶׁר הָאָדָם רוֹאֶה אוֹ שׁוֹמֵעַ, הוּא הוֹרָאת הַנִּהְיָה בַּעֲבוּדַת ה'. וְזֶהוּ עֲנִין הָעֲבוּדָה, לְהַבִּין וּלְהַשְׁכִּיל מִכָּל, דֶּרֶךְ בַּעֲבוּדַת ה'.

יום רביעי

שבת

י אייר, כה לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, שביעי עם פירש"י.
תהלים: נה"נט.
תניא: פרק מז. והנה . . . כמש"ל.

נִהְיִין [=אָנוּ נוֹהֲגִים] לְהַטְבִּיל פְּרוּסַת הַמוּצִיא שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים בְּמִלָּה, וְלֹא לְזוּרֵק הַמּוֹלַח עַל הַפְּרוּסָה.
יוֹם ב' דְּחַג הַשָּׁבוּעוֹת תִּרְכ"א בִּסְעוּדָה סִפֵּר ה"צִמְח צִדֵּק": יוֹם ב' דְּחַג הַשָּׁבוּעוֹת תִּקְנ"ה בִּסְעוּדָה אָמַר אֲדֹנִי אָבִי זְקֵנִי מוֹרֵי וְרַבִּי (רַבְּנוּ הַזֶּקֶן): בְּיוֹם ב' דְּחַג הַשָּׁבוּעוֹת תִּקְכ"ח בִּסְעוּדָה אָמַר כָּבוֹד קִדְשֵׁת מוֹרֵי וְרַבִּי (הַמַּגִּיד מִמַּעַזְרִיטָשׁ), "וּסְפִרְתֶּם לָכֶם", וּסְפִרְתֶּם הוּא מְלִשׁוֹן סְפִירוֹת וּבְהִירוֹת. "וּסְפִרְתֶּם לָכֶם", צְרִיכִים לַעֲשׂוֹת שְׁיִהְיָה ה"לָכֶם" בְּהִיר. וְיִשְׁעֵן כָּבוֹד קִדְשֵׁת אֲדֹנִי אָבִי זְקֵנִי מוֹרֵי וְרַבִּי [אֲדַמוּ"ר הַזֶּקֶן] עַל זְרוּעוֹת קִדְשׁוֹ, וְיִשׁוּרֵר אֶת הַנִּגּוּן שֶׁל ד' בָּבוֹת בְּדִבְקוֹת גְּדוּלָּה.

היום יום . . .

אחר כך הגביה את ראשו הקדוש, ויאמר – בנגון של שאלה: ובמה מספרים את ה"לכם"? ותוך כדי דבור אמר – בנגון של תשובה: בשבע שבתות תמימות, בבור שבע המדות, שכל מדה ומדה תהיה כלולה משבע, ושבע המדות עצמם יהיו שבע שבתות, דשבת אינה צריכה בורר.

יום
חמישי

יום ראשון

יא אייר, כו לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהר, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: ס"סה.
תניא: פרק מת. והנה . . . "134" למקורן.

אומרים בתפלה:

וכן – בצירי ולא בפתח – שני כתובים.
חיתני – בקמץ ולא בפתח – מירדי בור.
זכר – זין בסגול ולא בצירי – רב טובך.
משליך קרחו – בפתח ולא בקמץ – כפתים.
ומלכותו ואמונתו לעד קימת.

יום
שישי

יום שני

יב אייר, כז לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהר, שני עם פירש"י.
תהלים: סו"סח.
תניא: והנה פרטיות . . . "134" חשיבי.

אומרים בתפלה:

מנו מאמר – מ"ם שלישית קמוצה.
כיום כו' נאמר – מם פתוחה.
זכור – במלאפום – כי עפר אנחנו.
ונטלתני – טית פתוחה, למד בשבא, תיו דגושה פתוחה.
ואהבתך לא תסור – ולא אל תסיר.

שבת
קודש

יום שלישי

יג אייר, כח לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהר, שלישי עם פירש"י.
תהלים: סט"עא.
תניא: וככה ממש . . . "סח" ותכלית.
במנחה אומרים תחנון.

רבנו הזקן – באותם השנים שהיה אומר מאמרים קצרים – אמר: 'דע מה למעלה ממך', דע כי כל מה שיש למעלה בפרצופים וספירות העליונות, הכל הוא ממך, שתלוי בעבודת האדם.

יום ראשון ז' אייר ה'תשע"ט

הנחת תפילין ללא רשות

ההיתר להשתמש ללא רשות הוא רק באקראי ולא באופן קבוע, וכאן מדובר כשרוצה להשתמש בהן מידי יום, ולכן מותר רק בתשלום. וכן פסק אדמו"ר הזקן (סי' יד ס"י, יב).

וה'מגן גבורים' (שם סק"ה) ביאר:

אין אומרים 'נוח לו לאדם שתיעשה מצוה בממונו' אלא במצב שללא הסכמתו אי אפשר לקיים את המצווה, כגון אדם שאין באפשרותו כעת להשיג תפילין אחרות, ומאחר שאם בעל התפילין היה יודע על כך היה מצווה לו לקיים את המצוה, הרי גם כשאנו יודע מותר כי אילו היה יודע בוודאי היה מסכים, אך המוצא תפילין של חברו - מדוע שיתמש בהן ולא יניח את שלו או ירכוש לעצמו תפילין? ולכן אין להתיר ללא תשלום.

ובזה יש לבאר את דברי הרמב"ם 'שם דמיהם ומניהם' עליו שדבר מצוי הוא ביד הכל'. כלומר: הטעם שצריך לשום את דמיהם ואינו רשאי להשתמש ללא תשלום, הוא משום שתפילין הם דבר המצוי לרכישה ולכן אין הבעלים מסכימים שיתמש בהם בחנם.

הלכות גזלה ואבדה פרק יג, הלכה יד: **מִצָּא תְּפִלִּין - שֵׁם דְּמִיהֶם וּמְנִיהֶם עָלָיו; שְׁדָּבָר מְצוּי הוּא כִּי־הֵל, וְאִין עֲשׂוּיִין אֱלָא לְמַצּוּה בְּלָבָד.**

נחלקו ראשונים, האם מותר ליטול חפץ של אחר ללא רשות לשם קיום מצוה. יש אוסרים, ויש מתירים משום שחזקה על הבעלים שמסכים כי נוח לו שתתקיים מצוה בממונו, וכן נפסק להלכה (טור ושלחן ערוך אור"ח סי' יד סי"ד).

והנה, בהלכה זו נאמר שהמוצא תפילין יכול להשתמש בהם, אך עליו לשום את ערכם ולשלמו לבעלים לכשימצאם. ולכאורה, לדעת הסוברים שאדם רשאי להשתמש בחפץ של חברו לשם מצוה, מדוע עליו לשלם על כך?

ומתוך ה'ישועות יעקב' (אור"ח סי' לו סק"ב):

מאחר ואינו יודע מיהו הבעלים יש לחשוש שהתפילין שייכים לקטן, שהרי קטן היודע להניח תפילין ולשומרם בטוהרה מניח תפילין משום חינוך (שו"ע סי' לו שם), ובקטן שאינו בר דעת אין לומר שנוח לו שיעשו מצוה בממונו.

והב"ח (סי' יד שם) כתב:

יום שני ח' אייר ה'תשע"ט

בין 'חצר' ל'יד'

רשוני (וכן בחצר המשתמרת, אף ללא עמידת בעל החצר בתוכה), קנה את האבידה מדין חצר אף אם האבידה נפלה לחנות (או לחצר) לפני יאוש, כי בחצר לא שייך לומר "באיסורא אתא לידיה".

וטעם הדבר:

באבידה שבאה לידי נתחייב האדם בהשבתה, ונעשה שומר עליה עבור בעל האבידה, ומאחר שידו כיד הבעלים אינה נקנית ביאוש כי עדיין היא ברשות הבעלים. מה-שאיין כן באבידה שנפלה לחצרו ללא ידיעתו, לא נתחייב בהשבתה (וגם הציווי "לא תוכל להתעלם" אינו חל עליו), וברגע שהבעלים התיימשו קנתה לו חצירו.

(מחנה אפרים קנין חצר סי' ה')

הלכות גזלה ואבדה פרק טז, הלכה ד: **הַמוֹצֵא מְעוֹת פְּתוּנוֹת... אִם מִצָּא עַל הַתְּכֵת... הָרִי הֵן שֶׁל מוֹצֵאָן. וְלָמָּה לֹא תִקְנֶה הַחֲנוּת לְבַעַל הַחֲנוּת? לְפִי שֶׁאֵינָה חֶצֶר הַמִּשְׁתַּמֶּרֶת; וְאִף עַל פִּי שֶׁבַעַל הַחֲנוּת בְּתוֹכָהּ, צָרִיךְ לֵאמֹר: 'תִּקְנֶה לִּי חֲנוּת'.**

הראב"ד הביא דעת יש מי שאומר ש"אפילו אמר (בעל החנות) תקנה לי רשותי - לא קנה לו, לפי שבאה שם המציאה קודם יאוש וחצירו כידו". ואכן, כך כתב ה'נמוקי יוסף' (ב"מ כג, ב) שכשם שאם באה לאדם אבידה קודם שנתיימשו הבעלים אינה קונה אף לאחר שהבעלים נתיימשו, הואיל ובאיסור באה לידי - כך גם חצירו אינה קונה אבידה שבאה לתוכה קודם יאוש.

אבל הרמב"ם סובר שאם אמר בעל החנות תקנה לי

יום שלישי ט' אייר ה'תשע"ט

תאונה שגרמה לביטול עסקה

יצטרך הנהג הפוגע לשלם על ההפסד שנגרם כתוצאה מביטול הפגישה.

אך יש לדון בהשוואה זו:

א. הרא"ש (ב"ק ה, א) כתב שרק אם הכניס את חברו לחדר בעצמו וסגר עליו את הדלת, מתחייב לשלם שבת, משום שעשה פעולה ישירה בגוף הניזק, אך אם חברו כבר שהה בחדר והמזיק סגר עליו את הדלת, הרי הוא פטור כי זהו רק 'גרמא'. ולפי זה אין לחייב את הנהג הפוגע על הנזק שנגרם לנהג שנלכד ברכב, שהרי לא עיכב אותו בידי אלא רק 'נעל' את הרכב בעדו.

הלכות חובל ומזיק פרק ב, הלכה ג: **אֶקְרוּ בְּחֶדֶר, נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי שֵׁבֶת בְּלָבָד.**

נהג נסע במהירות מופרזת ופגע ברכב חולף. בעקבות הפגיעה נלכד הנהג בתוך הרכב הנפגע, ועד שהצליחו לחלצו איחר לפגישה עסקית חשובה. האם על הנהג הפוגע לשלם על ההפסד שנגרם כתוצאה מביטול העסקה?

והנה, בדרך כלל יש חיוב ממוני רק על פעולה ישירה של נזק ולא על נזק שנגרם בעקיפין ('גרמא'), אך לכאורה המקרה דומה לדין המפורש בהלכה זו שמחייבים את המזיק על מניעת הרווח שנגרמה לניזק כתוצאה מכליאתו, ואם כן

ומלאכה, אך לא במניעת רווח על ידי סחורה וכדומה, כי בביטול מלאכה אין החיוב מחמת ביטול הרווח העתידי (שלגביו זהו רק 'גרמא') אלא משום הנזק הנעשה בגופו מיד בכך שננטל ממנו את הכושר למלאכה, אך אפשרות רווח ממון על ידי סחורה וכיו"ב היא דבר צדדי שאינו בגוף האדם ויתכן שעל כך אין חיוב תשלום (ראה חידושי רבי שמואל ב"ק יח, ז).

אך הרמב"ם כתב "אסרו בחדר נותן לו דמי שבתו" ולא הזכיר שמדובר באופן שהכניסו לחדר בידיו, ולכאורה נראה מכך שחולק על הרא"ש וסובר שגם באופן כזה חייב. אמנם אין מכך הכרח כי יתכן שבמילה 'אסרו' כוונת הרמב"ם שעשה מעשה בגופו כגון שקשרו בחבלים, אך אם סגר את הפתח בעדו פטור (ראה דברי משפט חו"מ תכ, אבן האול כאן).
ב. עוד יש לדון שמא חיוב 'שבת' נאמר רק כשביטלו

יום רביעי י" אייר ה'תשע"ט

איסור הרמת יד על חברו

חבירו אינה רק משום שפעולה זו היא התחלה של פעולת הכאה אלא הגבהת היד עצמה היא מעשה רע, שבגינו נקרא רשע.

ומקור דברי הרמב"ם הוא מדיוק לשון הגמרא (שם) "המגביה ידו על חבירו אע"פ שלא הכהו נקרא רשע", כי במדרש (שמות רבה פ"א, כט) הלשון הוא "משעה שאדם מרים ידו להכות חבירו אע"פ שלא הכהו נקרא רשע", אך בגמרא לא הובאה התוספת "להכות חבירו", כי מדובר בעצם הגבהת היד על חברו.

ויש להוסיף בביאור שיטת הרמב"ם:

תכלית בריאת האדם היא "לשמש את קונו" (סוף קדושין) על ידי קיום התורה והמצוות בכל אבר ואבר (כמבואר בספר חרדים חלוקת המצוות לפי אברי האדם). ועיקר תכלית בריאתה של היד הוא לנתינה והשפעה. וכאשר אדם "מגביה את ידו על חבירו" ובמקום להטיב לחברו משתמש ביד כדי להכותו, הרי הוא הופך את תפקיד היד מקצה לקצה, וחטא זה כלפי הקב"ה מתחיל בהגבהת היד.

(לקוטי שיעורים לא עמ' 1 ואילך)

הלכות חובל ומזיק פרק ה, הלכות א"ב: **כָּל הַמִּכָּה אֶתֶם בְּשֵׁר מִיִּשְׂרָאֵל... הָרִי זֶה עֹוֵבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה... אִפְּלוּ לְהַגְבִּיחַ יָדוֹ עַל חֲבֵרוֹ, אִסּוּר; וְכָל הַמִּגְבִּיחַ יָדוֹ עַל חֲבֵרוֹ, אֵף עַל פִּי שְׂלֵא הַקָּחוֹ - הָרִי זֶה רָשָׁע.**

בגמרא (סנהדרין נח, ב) נאמר "המגביה ידו על חבירו אע"פ שלא הכהו נקרא רשע", שנאמר "ויאמר לרשע למה תכה רעך", למה הכית לא נאמר אלא למה תכה, אע"פ שלא הכהו נקרא רשע". והרמב"ם שינה מלשון הגמרא וכתב "המגביה ידו על חבירו... הרי זה רשע". ומשמע שהמגביה יד על חברו חל עליו דין רשע (ואין זו קריאת שם בלבד). וכן כתב בהגהות מיימוניות (ס"א) בשם הראב"ן שפסול לעדות ולשבועה.

ובמלשון הרמב"ם "אפילו להגביה ידו על חבירו אסור", ולא ככהלכה הקודמת לגבי הכאה, "הרי זה עובר בלא תעשה", משמע שאין האיסור מדאורייתא אלא מדרבנן. וכן כתב החינוך "והחכמים ז"ל מנעו אותנו אפילו מלרמוז להכות ואמרו כל המגביה ידו על חבירו להכותו נקרא רשע" [ונראה שלדעת הרמב"ם ה'רשעות' של 'מגביה ידו על

יום חמישי י"א אייר ה'תשע"ט

מסירת ממון חבירו באונס

אך ב'הגהות מיימוניות' (ב'תשובות' סי' כ ה"ל) כתב, שרק באונס מחמת נפשות פטור, אבל באונס מחמת ממון חייב. והביא ראיה מדברי הגמרא (כתובות יח, ב) שעדים החתומים על השטר האומרים שחתמו שקר כי היו אנוסים מחמת ממון נקראים רשעים ופסולים לעדות, ואם היו אנוסים מחמת נפשות כשרים לעדות.

והוסיף ה'בית יוסף' (חו"מ סי' שפח ד"ה המוסר) שאונס מחמת מכות דינו כאונס מחמת נפשות. וכן כתב הרמ"א (שם ס"ב): "לא מקרי אונס אלא הכאות ויסורין, אבל לא אונס ממון". וכתב הש"ך (חו"מ שם ס"ק כב) שכך היא גם דעת הרמב"ם, שכתב (בה"ג) בטעם הפטור כשאונס להראות לגוי שזהו מפני "שאם לא יראה לו יכרה או ימיתו".

ולהלכה כתב הש"ך: גם הנאנס מחמת ממון פטור מלשלם, כי גם הרמב"ן והרשב"א סוברים כדעת הרא"ה (בעל ספר החינוך) שאף באונס ממון פטור, ו"כול לומר קים לי כוותיהו".

הלכות חובל ומזיק פרק ח, הלכה ב: **אם אָנְסוּהוּ גֵוִיִּים אוֹ יִשְׂרָאֵל אָנֹס לְהִרְאוֹת, וְהָרָאָה - הָרִי זֶה פְטוּר מִן הַתְּשָׁלוּמִין. וְאִם נִשָּׂא וְנָתַן בִּיד - אֵף עַל פִּי שְׂהוּא אָנוּס, הָרִי זֶה חֵיב לְשָׁלֵם. יִשְׂרָאֵל שֶׁהָרָאָה לְגוִיִּים מִמּוֹן חֲבִירוֹ מִחֲמַת שְׁאִנְסוּהוּ פְטוּר מִלְּשָׁלֵם. אֲבָל אִם נָטַל אֶת הַמִּמּוֹן וְנָתַן לָהֶם בִּיד - חֵיב לְשָׁלֵם וּמִמְקוֹר הַדְּבָרִים (בבא קמא ק"ז, א) מִבֶּן הַטַּעַם - כִּשְׁהָרָאָה לָהֶם מִמּוֹן חֲבִירוֹ, כִּיּוֹן שֶׁלֹּא הִזִּיק בִּידִים - חֵיבוֹב הוּא מִדִּין 'גֵּרָמִי' שֶׁהוּא קֵנֵס מִדְּרַבָּנָן, וּבִמְקוֹם אֹנוֹס לֹא חֵיבוּהוּ, אֲבָל אִם נָטַל הַמִּמּוֹן וְנָתַן לָהֶם בִּיד חֵיב לְשָׁלֵם מִדְּאֻרִּיתָא כְּדִין מִזִּיק בִּידִים, אֵף שֶׁהוּא אָנוֹס (הַגְהוֹת מִיִּמּוּנוֹת כֵּאֵן וּבִתְשׁוּבוֹת לִסְפָּר נִיּוּקִין ס"ב) כִּי מוֹתֵר "לִיטוֹל מִמּוֹן חֲבִירוֹ כְּדִי לְהַצִּיל נַפְשׁוֹ מִמוֹת", אֵךְ "אִסּוּר לְהַצִּיל עֲצָמוֹ בִּמְמוֹן חֲבִירוֹ עַל דַּעַת לְהַפְטוֹ, אֲלֵא עַל דַּעַת לְשָׁלֵם" (ש"ע אדה"ז הל' גולה וגנבה ס"ב).
ובגדר האונס שבו התירו חכמים להראות ממון חבירו לגויים ופטור מלשלם, כתב בספר החינוך (מצוה רטו), שהוא אפילו אם אנסוהו אונס ממון ("שיקחו לו ממון אם לא יראה ממון חבירו"). והביא כן גם בשם הראב"ד.**

יום שישי י"ב אייר ה'תשע"ט

מתי עד נעשה דיין?

לדון אותו כי 'אין עד נעשה דיין'.
וכתב ה'מנחת חינוך' (מצוה טט) על פי דברי ה'כסף משנה' (הל' עדות פ"ה ה"ח) שהרמב"ם כאן פסק כרבי טרפון שעד נעשה דיין ויכול לדון על פי ראיית עצמו, ואף כאן כאשר בתידין ראו אדם טריפה שהרג את הנפש, דנים אותו על פי ראייתם. ואמנם הלכה כרבי עקיבא נגד חברו, אבל לא כנגד רבי טרפון שהיה רבו.

וה'אור שמח' מבאר שההלכה כאן היא גם לדעת רבי עקיבא: כי לדעתו אין העד נעשה דיין משום שנאמר 'ושפטו העדה... והצילו העדה', היינו שביתדין צריכים להפוך בזכותו של הנאשם ולהצילו, וכיון שראו שהרג את הנפש לא יוכלו למצוא לו זכות (ר"ה כו, א). אך בטריפה שהרג את הנפש, יכולים לדנו ולחייבו משום 'ובערת הרע מקרבך', כי טריפה שניתק מקור חיותו חשוב כמת, וההורגו פטור מדיני אדם (לעיל ה"ח) ואינם צריכים להפוך בזכותו.

הלכות רוצח ושמירת נפש פרק ב, הלכה ט: אדם מרפה שהרג את הנפש - נהרג, שנאמר: "ובערת הרע מקרבך"; והוא שהרג בפני בית דין. אבל בפני עדים, פטור; שמה יזמו העדים, ואם הוזמו אינן נהרגין, שהרי לא זממו להרג אלא מרפה, וכל עדות שאינה ראויה להזמה, אינה עדות.

ביתדין יכולים לדון על פי ראייתם כי "לא תהא שמיעה גדולה מראיה" (תוס' ר"ה כהב ד"ה לא תהא). וכתבו התוספות (סנהדרין עח, א ד"ה בפני) שיכולים לדון רק כשראו ביום, בשעה שיכולים לדון (כמבואר בסנהדרין לב, א) אך אם ראו את המאורע בלילה, אין הורגים על פי ראייתם, כי בלילה אינם ראויים לדון, ובתורת עדות אינם יכולים להעיד כי עדות על טריפה היא 'עדות שאינה ראויה להזמה' ואינה עדות.

והנה, לדעת רבי טרפון, סנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש, מקצת הדיינים נעשים עדים ומקצתם נעשים דיינים, והדיינים מקבלים את העדות מפי הדיינים האחרים שנעשו עדים. ולדעת רבי עקיבא, כולם נעשים עדים ואינם יכולים

שבת קודש י"ג אייר ה'תשע"ט

כהן שנמצא חלל - בטלה כהונה

בלא כהן גדול" אך רבי יהושע המכשיר את הקרבנות שהקריב, יכול לסבור לא רק 'מותה כהונה' (וכמו שרבי יהושע מכשיר קרבנותיו של הכהן קודם שנמצא פסולו, כך גם לענין גלות שרק לאחר גמר הדין נמצא פסולו וכאילו מת עכשיו), אלא גם 'בטלה כהונה' (למפרע) כי רק לענין קרבנות אומר רבי יהושע שאין לפוסלם בטרם נודע פסולו משום שנאמר "ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה" ולמדים מזה (קידושין סו, ב) שגם קרבנות שהקריב כחלל (חלילה) יהיו לרצון (פועל ידיו תרצה) אבל לענין גלות הרוצח מודה רבי יהושע ש'בטלה כהונה' וחל פסולו למפרע כאילו נגמר דינו בלא כהן גדול. ומבאר ה'כסף משנה' שלדעת רבי יהושע המכשיר את עבודת הכהן בהיותו חלל, הלימוד מ"ברך ה' חילו..." שכהן שנמצא חלל עבודתו כשירה נצרך רק אם נקוט שלענין גלות לרוצח 'בטלה כהונה', כי אם 'מותה כהונה' פשוט שעבודתו הקודמת כשרה ואין צורך בלימוד מיוחד על זה. ואכן, לענין קרבנות פסק הרמב"ם (הל' ביאת המקדש פ"ו ה"י) ככהן שעבד ונמצא חלל ש"עבודתו כשירה לשעבר... שנאמר בך ה' חילו".

הלכות רוצח ושמירת נפש פרק ז, הלכה יב: נגמר דינו, ונמצא הכהן הגדול בן גרושה או בן חלוצה - בטלה כהונה, וכאלו נגמר דינו בלא כהן גדול, ואינו יוצא משם לעולם.

נחלקו אמוראים (מכות יב, א): נגמר דינו של הרוצח לגלות ומצאו שהכהן הגדול חלל ופסול לכהונה (בן גרושה או בן חלוצה) - לדעה אחת, 'מותה כהונה', וכאילו מת הכהן הגדול לאחר גמר הדין, שמיתתו פוטרת מן הגלות (כמובא בהלכה הקודמת), ולדעה שניה 'בטלה כהונה' - נתגלה למפרע שלא היה כהן גדול, והרי זה כרוצח שנגמר דינו בלא כהן גדול, וחייב גלות ואינו יוצא משם לעולם (כדלעיל הל' י).

ונחלקו תנאים בדין דומה: כהן שעבד במקדש ונודע שהוא פסול לכהונה - לדעת רבי אליעזר כל הקרבנות שהקריב פסולים, ולדעת רבי יהושע הקרבנות שהקריב קודם שנודע פסולו כשרים.

ומבואר בגמרא (מכות שס): רבי אליעזר הפוסל את הקרבנות למפרע ודאי יסבור ש'בטלה כהונה' גם לענין דין גלות לרוצח, כי נתברר שלא היה כהן מעולם ו'נגמר הדין

המשך ביאור למס' בכורות ליום חמישי עמ' ב

7 אף שאין דגים מחוייבים כלל בתרומה ומעשרות, מכל מקום אין
8 קונים ממנו משום ד'מַעְרָבִי בָּהוּ שֶׁמֶן זֵית, שיש בו חיוב תרומה
9 ומעשרות.
10 הגמרא מביאה מעשה ומבארת את דינו לפי משנתנו: הָהוּא
11 מִבְּקָהָא - מעשה בשוחט אחד, דִּהְיָה חֲשׂוֹד לְזִבְנָהּ - שהיה חשוד
12 למכור

1 זִיקָתָא - שייכות) תְּרוּמָה וּמַעְשֵׁרוֹת, כלומר, כל דבר שנותנים
2 ממנו תרומה ומעשרות, אֵין לִזְקָתִין מִמֶּנּוּ.
3 נִמְרָא
4 נאמר במשנה, רבי שמעון אומר, כל שיש בו זיקת תרומה
5 ומעשרות אין לזקחין ממנו. מבררת הגמרא: התיבה 'כל' לְאִתְּוִי
6 מֵאֵי. משיבה הגמרא: לְאִתְּוִי לאסור לקנות ממנו קְרָבִי דְגָמִים,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ז'י"ג אייר תשע"ט

יום ראשון ז' אייר ה'תשע"ט

הלכות גזילה ואבידה

פרק שלשה עשר

והרמאי, אף על פי שאמר סימנים מבקשין - אין
מתזירין לו, עד שיביא עדים¹⁵ שהיא שלו. אמרו
חכמים: והיה עמך עד דרש אחיך - עד שתחקר
אחריו אם רמאי הוא אם לאו¹⁶.

(14) כגון אדום ולבן. (15) כי אם הוא ידוע כרמאי, יש לחשוש שנודעו לו הסימנים המובהקים בדרך רמאות. על כן דורשים ממנו עדים, ולא יספיק הסימן המובהק ביותר, כגון נקב יש בצד אות פלונית בשטר. (16) "דרוש אחיך" משמע שתדרוש את אחיך לידע אם אינו רמאי ואם תמצא שהוא רמאי אל תחזיר לו אפילו בסימנים מובהקים].

ד. פראשונה, כל מי שאבדה לו אבדה ובא ונתן
סימניה¹⁷ - מתזירין אותה לו, אלא אם כן החזק
רמאי¹⁸. משרבו הרמאין, התקינו בית דין, שיהיו
אומרים לו¹⁹: הבא עדים שאין אתה רמאי וטל²⁰.

(17) המובהקים. (18) וממנו דרשו הבאת עדים שהאבידה
היא שלו. (19) לאדם שלא החזק רמאי. (20) על פי
סימנים.

ה. הסימנים המבקשין - סומכין עליהם ודנין על
פיהם בכל מקום²¹ דין תורה²². והמדה²³ או
המשקל²⁴ או המגנן²⁵ או מקום האבדה²⁶ - סימנים
מבקשין הן.

(21) אפילו באיסור, כגון להחזיר גט אשה בסימנים או להתיר עגונה על סמך סימנים שנמצאו בגוף ההרוג (שם כז:). (22) כדעת רבא שסימנים מן התורה הם (שם כח:). (23) כגון מידת אורך ורוחב, או מידה בלח, כגון ליטר שמן. (24) ביבש. (25) כגון עשרה דגים במחורות (שם כג:). (26) כשמצא ברשות היחיד, כדעת רבא שם כב: שמקום הוא סימן. וראה לקמן פרק טו הלכה י. [ישנם שלושה סוגי סימנים: א. מובהקים ביותר, כגון נקב בצד אות פלונית בשטר; ב. מובהקים, כגון מידה, משקל ומניין; ג. אינם מובהקים. ודעת רבינו, שמובהקים ביותר סומכים עליהם בכל עניינים, סוג ב' מועיל להחזיר אבידה אבל לא באיסורים. ומה שכתב רבינו כאן: "והמידה או המשקל או המניין וכו' סימנים מובהקים הם" הכוונה להחזרת אבידה, ומה שאמר בראש הלכה זו: "הסימנים המובהקים" הכוונה לסימנים מסוג א. כך פירש בכסף משנה].

ו. פאו שנים²⁷, זה נתן סימני האבדה, וזה נתן
סימני האבדה כמו שנתן האחר²⁸ - לא יתן לא לזה
ולא לזה, אלא תהיה מנחת²⁹ עד שיהיה האחד
לחברו או יעשו ביניהן פשרה. נתן האחד את
הסימנים, והשני הביא עדים - יתן לבעל העדים³⁰.
זה נתן סימנים, וזה נתן סימנים ועד אחד - הרי
העד האחד כמו שאינו³¹, ויניח.

(1) נתבארו בו דיני הכרזת אבידה כיצד ובאי זה מקום מכריז, ובאי זה סימן ישיבנה למי שיתן אותו. וכן נתבארו בו המוצא אבידה מה יעשה ממנה, הדברים שהוא אסור לעשותם והדברים שהוא חייב לעשותם. ומה הוא הדבר שהוא חייב בשמירתו ומה הוא הדבר שאינו חייב בשמירתו.

א. המוצא אבדה שהוא חייב להחזירה² - חייב להכריז³ עליה ולהודיעה⁴ ולומר: מי שאבד לו מין פלוני⁵, יבוא ויתן סימנים⁶ ויטל. אפלו היתה שוה פרוטה בעת המציאה והזולה⁷ - חייב להכריז⁸ עליה. ואכן גבוהה⁹ היתה חוץ לירושלים, שעליה היו מכריזין.

(2) על אבידה שאינו חייב להחזירה - עיין פרק יא ופרק יד וכו'. (3) משנה בבא מציעא כז: ההכרזה היא במקום פומבי, כמו בסוף הלכה זו, ועיין להלן הלכה חט. (4) במקום שאי אפשר להכריז, דין שיוודע לשכניו ולמיוודעיו. ראה הלכה ט. (5) דוגמאות בהלכה ב ואל יכריז סתם "אבדה" מצאתי, כדי שלא להטריח לשווא את אלו שאבדו חפצים אחרים. הלכה זו היא כדעת רב נחמן, בבא מציעא כח: וכך פסק הר"ף. (6) המייחדים חפץ זה מיתר החפצים מאותו מין. (7) ופחות משווה פרוטה אינה מציאה. (8) שבשעה שמצאה הייתה שווה פרוטה ונתחייב בה (בבא מציעא כז:). (9) זו הנוכרת בברייתא שם כח: "אבן טוען" משום שלשם באו כל אלו שאבדו להם אבידות (בתענית יט. הגירסה "הטועין").

ב. כיצד מכריז¹⁰? אם מצא מעות - מכריז: מי שאבד לו מטבע¹¹. וכן מכריז: מי שאבד לו פסות או בהמה או שטרות, יבוא ויתן סימנים ויטל. ואינו חושש¹² מפני שהודיע מין האבדה, לפי שאינו מתזיר עד שיתן סימנים מבקשין¹³.

(10) בהלכה זו באות דוגמאות לכלל "מין פלוני" שבהלכה א. (11) אבל אינו מפרט איזו מטבע. (12) מפני הרמאי, שאם ידע את מין האבידה, כגון כסות, וידע במקרה את בעל הכסות שאבדה ומכיר בסימניה, יתן סימניה ויטלה. חשש זה מביע רב יהודה, ומשום כך הוא סובר "אבידה" מכריז, בבא מציעא כח: (13) כגון מידת ארכה ומידת רחבה של הכסות, אבל סימן בעלמא, כגון צבע הבגד, אינו מספיק, כי יש הרבה בגדים באותו צבע, וראה שם כז: תוספות דיבור המתחיל ואנא. וראה לקמן הלכה ה.

ג. פא פעל האבדה ונתן סימנים שאינן מבקשין¹⁴ - אין מתזירין לו, עד שייאמר סימנים מבקשין.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון ז' אייר – ספר נזיקין – הלכות גזילה ואבידה עג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ואף-על-פי ששבעת הימים מספיקים רק לאלו הגרים עד דרך שלושת ימים מירושלים ולא יותר (דעת רבא שם).

ט. משחורב⁴⁶ בית המקדש, התקינו שיהיו מכריזין בבתיהם כנסיות⁴⁷ ובבתיהם מדרשות⁴⁸. משרבוב האנסיין⁴⁹ ואמרו: המציאה של מלך היא⁵⁰, התקינו שיהיו מודיעין לשכניו ולמדינתו⁵¹ ודין⁵².

(46) המשך הברייתא הקודמת שם. (47) שמתפללים שם ורבים מצויים שם. (48) שלומדים שם ורבים מצויים שם. (49) שלקחו בכוח את המציאה מיד המוצא. (50) כגון הפרסים (שם), ומשום כך חששו להכריז במקום פומבי. (51) והם הודיעו למכרים שלהם.

י. הכריז⁵² או הודיע⁵³ ולא באו הפעלים - תהיה המציאה מנחת אצלו עד שיבוא אליהו⁵⁴. ובכל זמן שהאבדה אצלו, אם נגנבה או אבדה - חייב באחריותה; ואם נאנסה⁵⁵ - פטור. ששומר אבדה בשומר שכן הוא⁵⁶, מפני שהוא עוסק במצוה ונפטר מפמה מצות עשה⁵⁷ כל זמן שהוא עוסק בשמירתה⁵⁸.

(52) בבית המקדש או בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. (53) למידועיו בשעה שיש אנסים. (54) ויוודע מי הוא בעל האבידה (שם ל.). (55) כגון על ידי שודד מזויין, ולא היה בכוח המוצא למנוע זאת. (56) שחייב בגניבה ופטור באונס. פסק כרב יוסף בבא מציא כט. פב. ובבא קמא נו. שהרי התלמוד אומר "דכולי עלמא אית להו דרב יוסף" (דעת הכל כדעת רב יוסף, שם פב.), וכך פסק רבינו חננאל. (57) שיש בהן חסרון כיס, כגון, נתינת פת לעני וכיוצא בה, שהעוסק במצוה פטור מן המצוה, ועל כן דינו כשומר שכן. (58) כגון שמנער את הכסות לצרכה, אבל לא כשהיא מונחת אצלו ללא טיפול. שהרי אמרו העוסק במצוה פטור מן המצוה. והכלל הוא: כל שאפשר לו לקיים שתי המצוות יחד, חייב בשתייהן, שאם לא כן, מי שתפילין בראשו וציצית בבגדו יהא פטור מכל המצוות. וראה שם תוספות דיבור המתחיל בההיא הנאה.

יא. וצריך לבקרו⁵⁹ את האבדה ולבדקה⁶⁰, כדי שלא תפסד ותאבד מאליה⁶¹; שגאמר: והשבתו לו - ראה היאך תשיבנו לו⁶². כיצד? מצא פסות של צמר⁶³ - מנערה⁶⁴ אחת לשלשים יום. ולא ינערה במקל⁶⁵, ולא בשני בני אדם⁶⁶. ושטחה על גבי מטה לצרפה⁶⁷ בלבד, אבל לא לצרפה ולצרפו⁶⁸. נזדמנו לו אורחים - לא ישטחה בפניהם ואפילו לצרפה - שגאמר תגב.

(59) מזמן לזמן. (60) בשעה שהוא מבקר אותה יבדוק אם לא נתקלקלה. (61) כגון, עש בכסות. (62) כלומר, תשיב לו בשלימות (משנה בבא מציא כח:). (63) אבל בגד פשתן לא ינער, כי הניעור מזיק לו (גמרא שם). כך פירשו רבינו חננאל והר"ף. (64) מן האבק. (65) כי עלולה להיקרע. (66) האוחזים בשני ראשיה ומנערים, וממתחים

(27) וכל אחד מהם טוען, שממנו נפלה, מימרא של רבא, שם כח. (28) אבל אם אחד נתן סימן מובהק וחבירו נתן סימן מובהק ביותר, תינתן המציאה לחבירו. ראה הלכה ז. (29) אצל המוצא, ויעשה בהם כמו במציאה שלא נודעו בעליה. ראה להלן הלכות טו"ז. (30) כי עדים עדיפים מסמינים, אף-על-פי שגם סימנים מן התורה. (31) מכיוון שכל אחד מהם טוען שאבדה ממנו, ונותן סימנים חשובים כמו של חבירו, אין כוח בידי עד אחד להכריע (שם).

ז. מצא שמלה וכיוצא בה, וזה הביא עדי אריגה שארגוה לו, וזה הביא עדים שגפלה ממנו - יתן לעדי נפילה³². זה נתן מדת ארפה, וזה נתן מדת רחבה - יתן למי שנתן מדת ארפה; שאפשר שישער הרמאי מדת רחבה³³ פשהיה בעליה מתפסה בה. זה נתן מדת ארפה ורחבה, וזה כון משקלותיה - יתן למי שפון משקלה³⁴. זה נתן מדת ארפה ורחבה³⁵, וזה נתן מדת האמירות³⁶ שבה - יתן למי שנתן מדת ארפה ורחבה³⁷.

(32) אנו אומרים, שזה שארגוה לו מכרה לחבירו, שהרי עדים מעידים שנפלה ממנו (שם). (33) שהיא קטנה, מה שאין כן מידת אורכה שהיא גדולה וקשה יותר לשער. (34) כי מידת רוחבה אפשר לשער, כפי שאמרנו, ואפילו מידת אורכה אפשר בקושי לשער, אבל לא משקלה של השמלה. על כן משקל השמלה הוא סימן מובהק יותר ממידת רוחבה ואורכה. (35) כל מידה לחוד. (36) שפות הבגד. (37) הכלל בהלכה זו הוא, שבעל הסימנים המובהקים יותר יקבל את האבידה.

ח. בראשונה, כל מי שמצא אבדה, היה מכריז עליה שלשה רגלים³⁸. רגל ראשון - אומר: ראשון. שני³⁹ - אומר: שני. שלישי - מכריז סתם⁴⁰, כדי שלא יתחלף לו שני בשלישי⁴¹. ואחר רגל האחרון בשבעת ימים מכריז פעם רביעית; כדי שילף השומע⁴² לביתו בשלשה ימים⁴³ ויממש פלו⁴⁴, ויחזור בשלשת הימים, וימצא זה המכריז מכריז בשביעי⁴⁵.

(38) כדעת רבי יהודה במשנה שם כח. והטעם הוא, כי בשלושת הרגלים חייבים כל בני ישראל לעלות לירושלים, ומי שלא עלה בראשון ובשני יעלה בשלישי. (39) המוצא מציין שזהו הרגל השני שהוא מכריז, כדי שהמאבד ידע שיש לו שהות עד הרגל השלישי ולא יצטרך לחזור מיד (שם). (40) בלי לציין איזה רגל זה, וכל השומע ידע, שזהו הרגל האחרון, ואם נמצא שאבד לו חפץ, יחזור מיד. (41) אם יכריז שלישי עלול השומע בטעות להחליפו בשני (בגלל ה"שין" המשותפת), ויחשוב שיש לו שהות עד הרגל הבא, ולא יחזור מיד ויפסיד את אבידתו. (42) שלא היה בשני הרגלים הקודמים. (43) אם ביתו נמצא במרחק כזה. (44) כדי לברר אם אבד לו כלי ממין זה. (45) יותר משבעה ימים לא הטרחה חכמים את המוצא שישעה בירושלים.

27 חדש. מִכֵּן וְאֵילָף - שֶׁם דְּמִיָּהוּ עָלָיו⁹², וְהָרִי הֵן שָׁלוֹ
28 וְשָׁל בְּעָלִים בְּשִׁתְּפוּת⁹³, כְּדִין כָּל הַשֵּׁם בְּהֶמָּה
29 מִחֲבָרָיו.

(88) ויכולים להאכילו את שכר מעשיו (משנה וברייתא שם כח:). (89) ואל ימכור אותם, כמו בתפילין, מפני שהמאבד מעוניין בבהמתו שלמדה לשמוע בקולו. (90) "לא הטריחו רבנן באבידה יותר מדאי", שם כח. (91) התרנגולות (ברייתא שם). (92) השומה צריכה להיות על פי בית דין, כדלהלן הלכה טז, וראה הגהות חידושי אנשי שם על הרי"ף בסוגייה כאן. (93) מחצה על מחצה, כשכר על הטיפול בתרנגולות.

30 טז. מִצָּא עֲגָלִים וְסִיחִין⁹⁴: שֶׁל רְעִי⁹⁵ - מְטַפֵּל בָּהֶן
31 שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, וְשָׁל בְּרִיאָה⁹⁶ - שְׁלֹשִׁים יוֹם. אֲנָזִים
32 וְתִרְנוֹגְלִין גְּדוֹלִים⁹⁷ - מְטַפֵּל בָּהֶן שְׁלֹשִׁים יוֹם. מִצָּא
33 קִטְנִים⁹⁸, וְכָל דָּבָר שֶׁטְפוּלוֹ מִרְבֵּה מִשְׁכָּרוֹ - מְטַפֵּל
34 בָּהֶן שְׁלֹשָׁה יָמִים⁹⁹. מִכֵּן וְאֵילָף - מוֹכְרֵן בְּבֵית דִּין.
35 וְכֵן פְּרוֹת¹⁰⁰ שֶׁהִתְחִילוּ לְהִרְקִיב וְכִיּוּצָא בָּהֶן - מוֹכְרֵן
36 בְּבֵית דִּין.

(94) שאוכלים ואינם עושים (ברייתא שם). (95) שרועים במרעה ואין טיפולם מרובה. (96) שצריך להאכילם (בזמן שאין מרעה) ועולה בדמים מרובים. (97) שמוצאים בעצמם את מזונם (כך פירש רבינו חננאל ושלא כרש"י שם). (98) צריך להאכילם והטריחו וההוצאות מרובות. (99) שמא יבואו הבעלים. יותר מג' ימים לא יטפל, כדי למנוע הפסד מן הבעלים. (100) במפקיד פירות והתחילו להרקיב יש מחלוקת במשנה (בבא מציעא לח:). החכמים אומרים: לא יגע בהם, ורבן שמעון בן גמליאל אומר: מוכרם בפני בית דין, מפני שהוא כמשיב אבידה לבעלים. מכאן יוצא, שבאבידה גופה לדעת הכול ימכור בבית דין. והטעם הוא: במפקיד אל יגע, שהרי יש בעלים שיטפלו בהם, מה שאין כן באבידה.

37 יז. מַה יַעֲשֶׂה בְּדָמִים? יִתְּנֵנוּ לְמוֹצָא¹⁰¹, וַיֵּשׁ לוֹ
38 רְשׁוּת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן. לְפִיכָף, אִם נֶאֱנָסוּ, כְּגוֹן
39 שֶׁטְרָפָם גֵּיס אוֹ טָבְעוּ בַּיָּם - חַיִּב לְשַׁלֵּם. וְאִף עַל
40 פִּי שָׁלָא נִשְׁתַּמֵּשׁ¹⁰² בָּהֶן; שֶׁפִּינֵן שֵׁישׁ לוֹ רְשׁוּת
41 לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן - הָרִי הֵן אֶצְלוֹ כְּשֶׁאֵלָה¹⁰³.

(101) עד שיבואו הבעלים. (102) זכות השימוש מחייבת אותו באונסין (שם). (103) ושואל חייב אף-על-פי שלא נשתמש.

42 יח. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּדָמֵי הָאֲבֵדָה¹⁰⁴, הוֹאִיל
43 וְנִטְפֵּל בָּהֶן¹⁰⁵; אֲבָל מַעוֹת אֲבֵדָה¹⁰⁶ - לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ
44 בָּהֶן¹⁰⁷. לְפִיכָף, אִם אֲבָדוּ בְּאֵנָס - פְּטוּר; שֶׁהָרִי הוּא
45 שׁוֹמֵר שְׂכָר, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

(104) דמים שקיבל תמורת האבידה. (105) הרשה רבי טרפון להשתמש בדמים מתוך הנחה שבעל האבידה יסכים לזה, כי יכיר טובה למוצא על טרחתו. (106) מעות שאבדו ומצאן. (107) כי לא טרח בהן (שם כט:).

אותה יותר מדי. (67) שתאוורר (שם ל.). (68) לכסות את המיטה. זוהי בעיניי שלא נפתרה ופסק רבינו לחומר.

1 יב. מִצָּא כְּלִי עֵץ - מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, כְּדִי שָׁלָא יִרְקֹבוּ.
2 כְּלִי נְחֹשֶׁת - מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּחִמְיִין⁹⁹, אֲבָל לֹא עַל יְדֵי
3 הָאוּר⁷⁰, מִפְּנֵי שֶׁמִּשְׁחִיקֵן⁷¹. כְּלִי כֶסֶף - מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן
4 בְּצוּנוֹ, אֲבָל לֹא בְּחִמְיִין, מִפְּנֵי שֶׁמִּשְׁחִירֵן. מִצָּא
5 מִגִּרְפוֹת⁷² וְקִרְדָּמוֹת - יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּרֶף, אֲבָל לֹא
6 בְּקִשָּׁה, מִפְּנֵי שֶׁמִּפְחִיתֵן⁷³. מִצָּא כְּלִי זָהָב וְכָלִי
7 זָכוּכִית וְכִסּוֹת שֶׁל פֶּשֶׁתִּין⁷⁴ - הָרִי זֶה לֹא יִגַּע בָּהֶן עַד
8 שִׁיבּוֹא אֲלֵיהֶן. וְכִדְרֶף שֶׁאֲמָרוּ בְּאַבְדָּה, כֶּף אֲמָרוּ
9 בְּפִקְדוֹן שֶׁהִלְכוּ בְּעָלָיו לְמִדֵּינַת הַיָּם⁷⁵.

(69) אפילו בחמים וכל שכן בצונן. (70) לא יתן הכלי על האור (אש). (71) ומאבדים מן החומר שהאש אוכלת. (72) מין מעדר. (73) פוגמם. (74) שהניעור מזיק לה. (75) ועל כן חייב השומר לטפל בפיקדון באותה דרך שהמוצא חייב לטפל במציאה, אבל אם בעל הפיקדון נמצא באותה ארץ, הרי זה לא יגע בה.

10 יג. מִצָּא סִפְרִים - קוֹרֵא בָּהֶן⁷⁶ אַחַת לְשָׁלֹשִׁים יוֹם.
11 וְאִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ לְקֹרֹת - גּוֹלְלֵן⁷⁷ כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם.
12 וְלִעוֹלָם⁷⁸ לֹא יִלְמַד בָּהֶן לְכַתְּחִלָּה⁷⁹, וְלֹא יִקְרָא
13 פֶּרֶשֶׁה וְיִשְׁנֶה⁸⁰, וְלֹא יִקְרָא פֶּרֶשֶׁה וְיִתְּרָגֵם⁸¹. וְלֹא
14 יִפְתַּח בּוֹ יָתֵר מִשְׁלֹשָׁה דְּפִין⁸². וְלֹא יִהְיֶה שְׁנַיִם קוֹרִין
15 בְּשָׁנֵי עֲנִינִין, שֶׁמָּא יִמְשֹׁף זֶה וְיִמְשֹׁף זֶה וְיִכְלָה
16 הַסֵּפֶר; אֲבָל קוֹרִין הֵן בְּעִנְיָן אֶחָד⁸³. וְלֹא יִקְרָאוּ
17 שְׁלֹשָׁה בְּסִפֶּר אֶחָד, וְאֶפְלוּ בְּעִנְיָן אֶחָד.

(76) כדי לאוורר אותם. (77) כדי שייכנס בהם אוויר. בתקופת המשנה היו הספרים עשויים בצורת מגילות. (78) אפילו אחת שלושים יום. (79) עניין שלא למד, כי מתעכב זמן רב על מקום אחד. וזה לא לטובת הספר. (80) ויקרא פעם שנייה, גמרא שם. (81) לשפת העם. (82) עלול הספר ליפול ולהתקלקל. (83) לפי תשובת אביי (שם) שיש הבדל בין קריאה בעניין אחד ובין קריאה בשני עניינים וכפירושו של הרי"ף. אבל רש"י מפרש להיפך, שבעניין אחד אסור ובשני עניינים מותר.

18 יד. מִצָּא תַּפְלִין - שֶׁם⁸⁴ דְּמִיָּהוּ וּמִנִּיחֵן עָלָיו⁸⁵;
19 שֶׁדָּבָר מְצוּי הוּא בְּיַד הַפֶּלֶא⁸⁶, וְאֵין עֲשׂוּיִין אֵלָּא
20 לְמַצּוֹתָן בְּלִבָּד⁸⁷.

(84) מעריך. (85) את התפילין. (86) ואם המאבד ירצה תפילין, יוכל לקנותם בדמים. (87) ואין לחשוש שיהיה מעוניין דווקא בתפילין שלו.

21 טו. מִצָּא דָּבָר שֵׁישׁ בּוֹ רוּחַ חַיִּים, שֶׁהָרִי צָרִיף הוּא
22 לְהֶאֱכִילוֹ: אִם הָיָה דָּבָר שֶׁעוֹשֶׂה וְאוֹכֵל⁸⁸, כְּגוֹן פֶּרָה
23 וְחִמְזוֹר - מְטַפֵּל בָּהֶן⁸⁹ שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשִׁים⁹⁰ מִיּוֹם
24 הַמִּצְיָאָה, וּמִשְׁפִּירֵן וְלוֹקַח שְׂכָר וּמֵאֲכִילֵן. וְאִם הָיָה
25 שֶׁכָּרֵן יָתֵר עַל אֲכִילָתוֹ - הָרִי הֵתֵר לְבָעָלִים. וְכֵן
26 הַתִּרְנוֹגְלִין⁹¹ - מוֹכֵר בִּיצִיָּהוּ וּמֵאֲכִילֵן כָּל שְׁנַיִם עָשָׂר

שיעורי רמב"ם ג' פריקים ליום - יום ראשון ז' אייר - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה עה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לשמלתו" (דברים כב, ג). [רבינו מתחיל ב"שמלה" כלשון המשנה, ואחרי כן הוא מסדר את הלימודים כפי שהם מסודרים בגמרא שם]. (14) ראה לקמן סוף הלכה ג. (15) מכיון שנשאר החפץ ללא בעלים. (16) ומתקבל על הדעת, שהבעלים לא התייאשו, מה שאין כן במקרה שידוע שהתייאשו הבעלים.

יט. פל אותן הימים שמטפל באבדה קדם
שומכרנה¹⁰⁸ בבית דין, אם האכילה משלו - נוטל
מן הבעלים. ויראה לי, שהוא נוטל בלא שבועה,
מפני תקון העולם.

(108) באוכל ואינו עושה.

ב. זה הפלל באבדה: פל דבר שאין בו סימן, פיון
שאבד וידעו בו הבעלים שאבד - הרי זה בחזקת
שנתיאשו בעליו¹⁰⁷ ממנו. כגון מסמר אחד או מחט
אחת¹⁰⁸ או מטבע, שהרי אין יכולים לתן סימן
להחזירו להן. ולפיכך הרי הוא לזה שמצאו¹⁰⁹.

כ. המוצא מציאה - לא ישבע¹⁰⁹, מפני תקון
העולם; שאם אתה אומר ישבע - יניח המציאה
וילך לו, כדי שלא ישבע¹¹⁰. אפלו מצא פיס¹¹¹,
וטען בעל המציאה ששני פיסים קשורים היו ואי
אפשר¹¹² שימצא האחד אלא אם נמצא האחר
הקשור עמו - הרי זה לא ישבע.

(109) אם מצא ארנק ובו עשר לירות, והמאבד טוען שהיו
בו עשרים לירות. (110) אפילו על אמת. (111) ארנק.
(112) והמאבד טוען טענת וודאי.

פרק ארבעה עשר

(1) נתבאר בו, שיש דברים שהמוצא אינו חייב להכריז
עליהם, מפני שאין בהם סימן, ומפני שנודע שנתיאשו
הבעלים. ונתבאר בו כל פרטי הדברים שאין להם סימן. וכן
נתבאר בו כל פרטי הדברים למי מחזירים בטביעות עין,
הדברים שאין להם סימן.

ג. וכל דבר שיש בו סימן, כגון שמלה ובהמה -
הרי זה בחזקת שלא נתיאשו ממנו בעליו; שהרי
דעתן תלויה לתן סימניו שיש בו ויחזרו להן. לפיכך
המוצא חייב להכריז²⁰. אלא אם כן ידע שנתיאשו
הבעלים, כגון ששמע אותם אומרים: וי לחסרון
פיס²¹, וכיוצא בדברים אלו שמראין שנתיאשו -
הרי אותה האבדה של מוצאה.

א. השמלה בכלל פל אבדת אחיך²² היתה, וכן
השור והשה³ וחמור⁴. ולמה פרט הפתוב חמור?
להחזירו בסימני מרדעת⁵. אף על פי שהסימן בדבר
הטפיל לו - יחזיר. ולמה פרט שור ושה? להחזיר
אפלו גזת השה⁸ או גז זנב⁹ שור, אף על פי שהוא
דבר מועט¹⁰. ולמה פרט השמלה¹¹? ללמד ממנה:
מה השמלה מיוחדת שיש לה סימניו, וחזקה שיש
לה תובעין¹², וחייב להחזיר¹³; אף פל דבר שיש לו
סימנים - הרי הוא בחזקת שיש לו תובעין, וחייב
להחזיר; אבל דבר שאין לו תובעין, אלא נתיאשו¹⁴
ממנו הבעלים - הרי הוא של מוצאו¹⁵, אף על פי
שיש בו סימנים¹⁶.

(20) משנה בבא-מציא כד: כז. (21) כלל דאבידתא,
כיוון דאמר ווי ליה לחסרון כיס, מייאש ליה מינה" (שם
כג.). בדבר שאין בו סימן אין צורך שיאמרו שמתיאשים,
אלא בשעה שידעו הבעלים שאבד, הרי זה בחזקת
שהתיאשו.

ד. וכן אם מצא דבר שיש בו סימן פנים ובנהר²²
וכיוצא בהן, או במקום שרבו עובדי כוכבים²³ -
הרי זה בחזקת שנתיאשו בעליו ממנו משעה
שנפלה²⁴. ולפיכך הרי הוא של מוצאו ואף על פי
שלא שמעו הבעלים²⁵ שנתיאשו ממנו.

(22) שם כא: כב: (23) שם כד: (24) ונודע לו שנפל,
וא"כ הגיע ליד המוצא לאחר יאוש. (25) צ"ל: שהבעלים
נתיאשו.

ה. יאוש שלא מדעת²⁶, אפלו בדבר שאין בו סימן²⁷
- אינו יאוש²⁸. פיצד? נפל ממנו דינר ולא ידע בו
שנפל, אף על פי שקשידע בו שנפל ותיאש - הרי
זה אינו יאוש עתה, עד שידעו הבעלים שנפל. אבל
אם עדין אומרים הבעלים: שמא נתתו לפלוני, או
במגדל²⁹ הוא מנח, או שמא טעיתי בחשבון,
וכיוצא באלו הדברים - אין זה יאוש.

(26) כשידע המאבד שהחפץ אבד ממנו יתיאש, מכיון שאין
בו סימן. אבל בשעה שמצא המוצא לא ידע עדיין בעל
החפץ על מקרה האבידה, ועל כן לא התיאש, שם כא:

(2) "וכן תעשה לכל אבידת אחיך", ראה 'ספרי' תצא רכד,
ומשנה בבא-מציא כז. (3) דברים כב, א. (4) שם, ג.
(5) בסימני האוכף שעל החמור, אף-על-פי שאין לו סימן
בחמור עצמו (גמרא שם). (6) לולא פרט "חמור", הייתי
אומר מחזירים אוכף בסימני החמור, אבל אין מחזירים
חמור בסימני אוכף. (7) גמרא שם. (8) צמר השה שגזו,
אפילו מצא את השה בלי צמר ונטענה אצלו (שם).
(9) השער שבסוף הזנב יחזיר (שם). (10) ובאבידה שהיא
דבר מועט, כגון פחות משווה פרוטה, אמרנו שאינו חייב
לטפל בה ולא להחזירה (למעלה פרק יא הלכה יב), אבל
כאן מחייבת התורה, מכיון שעיקר האבידה - השור - שוה
פרוטה הוא. וראה נמוק-יוסף לבא-מציא דף טו (דפוס
ווילנא) ותוספות שם כז. ד"ה לגיזת זנבו. (11) משנה שם.
(12) בעלים התובעים אותה. (13) ככתוב "וכן תעשה

ח. רָאָה סָלַע אוּ מִטְבַּע שְׁנָפֵל, אָפְלוּ מִשְׁלֶשָׁה בָּנֵי אָדָם⁴⁶, וְאָף עַל פִּי שְׁאִין בּוֹ⁴⁷ שְׁוֵה פְרוּטָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד⁴⁸ - חֵיב לְהַחְזִיר; שְׁמָא שְׁפִינֵן הֵן, וּמַחֲל אֶחָד מֵהֶן חֵלְקוֹ⁴⁹ לְחִבְרוֹ, וְנִמְצְאָת אַבְדָּתוֹ שֶׁל זֶה שְׁוֵה פְרוּטָה.

46 שם. כדברי רבא לפי "איכא דאמרי" (יש אומרים). לפי גרסתינו בגמרא אין כל מחלוקת בדין זה, אבל רבינו חננאל והרי"ף כנראה גירסא אחרת היתה לפניהם, ועל פיה נחלקו רב נחמן ורבא בזה, ופסקו כרבא שהוא אחרון, וגם רבינו פסק כמותם. טעמו של רב נחמן האומר "אינו חייב להחזיר", מפני שהבעלים התייאשו, מכיון שאינו יודע מי מהשנים לקח את אבידתו וכל אחד יכחיש. ורבא סובר שיש לחשוש שמא שלשתם שותפים ואינם חושדים זה בזה, ובטוח הוא שהמוצא יחזיר לו ולכן אינו מתייאש. 47 במטבע. 48 (48) ויש מקום לומר שיזכה במציאתו "ממה" נפשו": אם אינם שותפים - הרי התייאש, ואם הם שותפים הרי אין באבידה שוה פרוטה, ונתבאר למעלה בפרק יא הלכה יב, שבפחות משה פרוטה אין מצוות השבה. 49 רבינו מדייק ואומר "אחד מהם", אבל אין חוששים ששנים או יותר מחלו. ו"נפקא מינה" (ומזה יוצא) שאם המטבע שוה פחות מפרוטה וחצי פרוטה אינו חייב להחזיר, כי אפילו אם מחל אחד לחבירו עדיין אין האבידה שוה פרוטה.

ט. רָאָה חִבְרוֹ שְׁנָפֵל מִמֶּנּוּ דִּינָר בְּתוֹף הַחוֹל⁵⁰ אוּ בְּתוֹף הָעֶפְרָי⁵¹, וְנִתְעַלַּם מִמֶּנּוּ - הָרִי זֶה כְּנוֹפֵל לִים אוּ לְנֶהָר, וְהָרִי הוּא שֶׁל מוֹצָא; שְׁהָרִי נִתְיָאֵשׁ מִמֶּנּוּ, מִפְּנֵי שְׁאִין בּוֹ סִימָן. וְאָפְלוּ רָאָה אוֹתוֹ מִבֵּיא כְּבָרָה⁵² לְחִפְשֵׁי אַחֲרָיו - בְּדַעַת רְעוּעָה⁵³ הוּא מְחַפֵּשׁ, כְּדֶרֶךְ שְׁמִיחַפְשִׁים בְּעֶפְרָי שְׁאָר הַבְּלָשִׁין שֶׁלֹּא נָפַל מֵהֶן כָּלוּם, שְׁמָא יִמְצָאוּ מֵה שְׁנָפֵל לְאַחֲרִים⁵⁴, כֵּן הוּא זֶה מְחַפֵּשׁ, לֹא מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִתְיָאֵשׁ.

50 מימרא של רבא, שם. 51 אדמה שנשחקה והיתה לאבק דק. 52 לנפות את החול, כדי למצוא את הדינר. 53 חלשה ובלי בטוחה. 54 (54) ולא מתוך תקוה חזקה למצוא את שלו.

י. הַמוֹצָא⁵⁵ סָלַע בְּשׁוּק, מִצָּא חִבְרוֹ וְאָמַר לוֹ: שְׁלִי הִיא⁵⁶, וְחִדְשָׁה הִיא, וְשֶׁל מְדִינָה פְּלוֹנִית הִיא, וְשֶׁל מְלָךְ פְּלוֹנִי הִיא; אָפְלוּ אָמַר: שְׁמִי כְּתוּב עָלֶיהָ - לֹא אָמַר כָּלוּם⁵⁷, וְאִינוּ חֵיב לְהַחְזִיר. שְׁאִין סִימָנִי הַמִּטְבַּע סִימָן, מִפְּנֵי שֶׁחֲזַקְתּוֹ לְהוֹצָאָה⁵⁸, וְאִינוּ אוֹמְרִין: שֶׁל הֵיטְהָרָה⁵⁹, וְהוֹצִיאָהּ מִדְּרוֹ, וְנִפְלָה מִיד אַחֵר. וְהוֹאִיל וְאִינוּ סִימָן שְׁשׁוּמְכִין עָלָיו - מְשַׁעַת נִפְלָה נִתְיָאֵשׁ⁶⁰, וְהָרִי הִיא שֶׁל מוֹצָאָה.

55 ברייתא, שם כח: 56 (56) ששמו טבוע במטבע. 57 שאין זה סימן. 58 (58) סתם מטבע להוצאה עומדת. 59 (59) ועל כן הוא יודע את הסימן. 60 (60) אפילו במקרה שלא הוציאה ומידו נטלה.

27 בדבר שיש בו סימן, אפילו שמעו במפורש שהמאבד התייאש לבסוף, אחרי שהגיעה האבידה ליד המוצא, לדעת הכל יאוש זה אינו קונה, מכיוון שהחפץ הגיע ליד המוצא לפני יאוש, ואסור היה למוצא לקחתה לעצמו (שם). 28 כדעת אביי, ולא כרבא. ודין זה הוא אחד מן הששה דברים שנפסקה הלכה בגמרא כאביי נגד רבא, כלל נקבע בגמרא: הילכתא כוותיה דאביי ב"יעל קגם" (נוטריקון של ששת הדינים). ואפילו אם לא ברור הדבר אם נודע לבעלים שהחפץ אבד או לא, אסור למוצא לקחתו לעצמו (מגיד-משנה). 29 בארון.

1 ו. הִרְאָה חִבְרוֹ³⁰ שְׁנָפֵל מִמֶּנּוּ דִּינָר עַל הָאָרֶץ וְלֹא יָדַע בּוֹ³¹, וְנָטַל הַדִּינָר קִדָּם יְאוּשׁ³² - עוֹבֵר עַל עֲשֵׂה³³ וְעַל שְׁנֵי לְאוֹיִן³⁴, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנו³⁵. וְאָפְלוּ הַחֲזִירִי לֹא הַדִּינָר לְאַחֵר שְׁנִיתָאֵשׁ - מִתְּנָה הִיא זֵי³⁶, וְכָבֵר עֹבֵר עַל הָאֲסוּרִים³⁷.

30 מימרא של רבא, בבא-מציעא כו: 31 ועל כן לא התייאש. 32 שלא שהה עד שימשמש המאבד בכיסו ויתייאש, ונטלו ככוונה לגזולו. 33 השב תשיבם לאחריך (דברים כב, א). 34 לא תגזול (ויקרא יט, ג), לא תוכל להתעלם (דברים כב, ג). 35 למעלה פרק יא, הלכות א"ב. 36 כי לאחר יאוש שייך הדינר למוצא, גמרא שם. 37 כי בשעה שנטל, היה הדינר קנינו של המאבד. נויש לשאול: מה בין זה לדין שבהלכה הקודמת, שאמרנו שהיאוש שבא אחרי שהמוצא נטל את האבידה אינו מקנה לו את החפץ? עמדו על זה כבר רבינו זרחיה בהשגותיו על הרי"ף, והרמב"ן שם ב"מלחמות", ושניהם אומרים, שקיים הבדל בין נוטל ומתכוון לגזול, כגון הדין שבהלכה זו, ובין נוטל אבידה סתם ובדעתו לזכות בה כדין. בנוטל על-מנת לגזולה קנה אפילו אם נתיאשו הבעלים אחרי שנטל את החפץ, מה-שאיין-כן בנוטל אבידה שבהלכה הקודמת. וחלוקים הם בטעמו של דבר, ראה שם].

2 ז. נָטַל הַדִּינָר לְפָנֵי יְאוּשׁ עַל מֶנֶת לְהַחְזִיר³⁸, וְלֹאֲחֵר יְאוּשׁ נִתְכַּוֵּן לְגִזֹּל אוֹתוֹ - עוֹבֵר מִשּׁוּם ה'שֵׁב תְּשִׁיבֶם³⁹. הַמֶּתִין לָהּ⁴⁰ וְלֹא הוֹדִיעַ לְבָעָלִים וְלֹא נָטַל הַדִּינָר עַד שִׁדְעוּ הַבָּעָלִים⁴¹ שְׁנָפֵל, שְׁהָרִי נִתְיָאֵשׁ⁴² כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנו⁴³, וְאַחֵר כֵּן נָטַל הַדִּינָר מֵעַל הָאָרֶץ - אִינוּ עוֹבֵר אֲלָא מִשּׁוּם לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם⁴⁴. וְכֵן כָּל כְּיוֹצֵא בְּזֶה⁴⁵.

38 גמרא שם. 39 (39) שהרי נטל את הדינר לפני יאוש ונתחייב בהשבת אבידה, אבל על "לא תגזול" לא עבר, שהרי לאו זה אינו אלא בשעת נטילה, ואז התכוון להחזירו. כמו כן אינו עובר על "לא תוכל להתעלם", שהוא אזהרה לכושב את עיניו ונמנע מלהציל, אבל זה לא התעלם אלא נטלו על-מנת להחזירו. 40 (40) לאבידה, בשעה שראה אותה. 41 (41) כגון שמשמשו בכיסם ולא מצאו. 42 (42) מכיון שאין במטבע סימן. 43 (43) למעלה הלכה ב. 44 (44) אבל משום לא תגזול, ומשום השב תשיבם - אינו עובר, שהרי נטל את הדינר אחרי שהתייאשו הבעלים. 45 (45) כל דבר שאין בו סימן.

וראה ר"ף לבבא-מציעא כאן שפסק כרבי נתן. (82) שמא ישקר. מטעם זה אין מחזירים לעם הארץ בטיעות עין, משום שאנו חוששים שמא ישקר.

פרק חמשה עשר

(1) נתבאר בו דיני מציאת דבר שהוא נראה שהבעלים הניחוהו שם לדעת או שהוא ספק וכל התלוי בזה בשלימות. וכן נתבאר בו קצת הדברים שהם מותרים למוצאם מפני שאין בהם סימן, או מפני שהם כהפקר.

- א. כל המוצא אבדה, בין שיש בה סימן בין שאין
- בה סימן, אם מצאה דרך הנחה² - אסור לגע בה³,
- שמא בעליה הניחה שם⁴ עד שיהיו לה; ואם
- יבוא לטלנה והיה דבר שאין בו סימן - הרי אבד
- ממון חבירו בידו⁵, שהרי אין לו בה סימן להחזיר
- בו; ואם היה דבר שיש לו סימן - הרי זה הטריחן
- לדרך אחריה ולתת סימנה. ולפיכך אסור לו שיע
- בה עד שיעצאנה דרך נפילה⁶. ואפלו נסתפק לו
- הדבר ולא ידע⁷ אם דבר זה אבוד או מנח - הרי זה
- לא יגע בו⁸. ואם עבר⁹ ונטלו - אסור לו להחזירו
- לשם¹⁰. ואם היה דבר שאין בו סימן - זכה בו¹¹,
- ואינו חייב להחזירו¹².

(2) ראה הלכה ב. (3) "מצא כלי באשפה, אם מכוסה לא יגע בו" (משנה בבא-מציעא כה:). ושם מדובר בכלי שיש בו סימן, שהרי נאמר שם "אם מגולה נוטל ומכריז". (4) "דאמרינן הני אינש אצנעניהו, ואי שקיל להו לית להו למרייהו סימנא בגווייהו, הלכך לשבקיניהו עד דאתי מרייהו ושקיל להו" (= שאנו אומרים: אלו - הגוזלות שנזכרו במשנה - איש הטמינם. ואם המוצא יטול אותם, אין לבעליהם סימן בהם. משום כך יעזוב אותם עד שיבואו בעליהם ויטלו אותם, גמרא שם). (5) על-ידי שנטל את האבידה לידו. (6) כגון פירות מפוזרים בשוק, או פרה רצה בין הכרמים. "או את שיו נדחים, כדרך הנדחים. מכאן אתה אומר, איזו היא אבידה. . . פרה ורצה בין הכרמים" ('ספרי' כ"תצא רכב). (7) כגון גוזלות מדמים מאחורי גדר ומקושרים בכנפיהם, שהם ספק אבדו בשוק והגיעו בקפיצות לגדר, ספק הניחום מאחורי הגדר, הואיל והם מקושרים. (8) "כל ספק הינוח לכתחילה לא יטול", בבא-מציעא כה: ולדעת רבינו "כל ספק הינוח" פירושו בין שאין בו סימן ובין שיש בו סימן. וראה כסף-משנה, שהביא דעת הרשב"א והר"ן, שביש בו סימן, אפילו בספק הינוח נוטל ומכריז. (9) על דין "לא יגע בו". (10) "ואם נטל לא יחזיר" (שם). והטעם שאסור לו להחזירו לשם הוא, שמא בינתיים באו הבעלים ולא מצאו את החפץ שהניחו, ושוב לא יחזרו לשם, ועל כן חייב המוצא שנטל להכריז. וראה ירושלמי כאן ו'תוספות ד"ה ואם נטל. (11) שהרי אין בו סימן ולא יוכל להחזירו לבעלים, ולהחזיר למקום אינו חייב, כמו שאמרנו "ואם נטל לא יחזיר", ראה כסף-משנה כאן. (12) בדבר שיש בו סימן אסור להחזירו, משום שהוא חייב להכריז. בדבר שאין בו סימן אינו חייב להחזירו, אבל אין אוסרים עליו להחזירו, מכיון שזכה בו.

- יא. המוצא⁶¹ דבר שאין בו סימן⁶² בצד דבר שיש
- בו סימן⁶³ - חייב להכריז⁶⁴. בא בעל הסימן ונטל את
- שלו⁶⁵, ואמר שזה בלביד נפל ממנו - זכה המוצא
- בדבר שאין בו סימן.

(61) ברייתא, שם כה. (62) כגון פירות. (63) כגון כלי. (64) על הכל, ובעל הכלי יקבל גם את הפירות, משום שיש להניח שהפירות מתוך הכלי נפלו. וכל זה רק בפירות סגלגלים ויבשים שמטבעם להתגלגל וליפול מן הכלי. גמרא שם. וראה להלן פרק טו, הלכות יג-טו. (65) הכלי.

- יב. המוצא כלי חרש וכיוצא בהן מפלים שצורת
- קלן שזה: אם פלים חדשים הם⁶⁶ - הרי הם שלו.
- שהרי הן כמו דינר⁶⁷ משאר הדינרים, שאין לו סימן;
- ואין הבעלים מפירים אותן, שהרי אינו יודע אם פה
- זה או צלוחית⁶⁸ זו שלו או של אחר⁶⁹. ואם היה
- פלים ששבעתן העין⁷⁰ - חייב להכריז. שאם יבוא
- תלמיד חכם⁷¹ ויאמר: אף על פי שאינו יכול לתן
- בכלי כזה סימן, יש לו בו טביעות עין⁷² - חייב
- להראותו לו; אם הפירו⁷³ ואמר⁷⁴: שלי הוא -
- מחזירין⁷⁵.

(66) משנה בבא-מציעא כא. וגמרא שם כג: (67) למעלה הלכה ב. (68) כלי חרס צר וגבוה. (69) וכשם שהוא אבד, כך אחר אבד כלי בעל צורה כזו. (70) שהעין הורגלה בראיית הכלי והשימוש בו. (71) ראה לקמן הלכה יג. (72) מכיר את הכלי, לפי צורתו הכללית. (73) על-פי טביעות עין. (74) בוודאות. (75) אבל לא שבעתם העין, אין מחזירים. פסק כרבי שמעון בן אלעזר במשנתנו כפי פירוש הבריתא (שם כד.). [ותמה עליו בעל הגהות מיימוניות למה פסק כיחיד נגד רבים].

- יג. במה דברים אמורים⁷⁶? בתלמיד ותיק⁷⁷, שאינו
- משנה⁷⁸ בדבורו כלל, אלא בדברי שלום⁷⁹ או
- במסקתא או במטה או בבית שהוא מתארח בו.
- כיצד? היה עוסק במסקתא דנדה, ואמר: במקוואות
- אני שונה, כדי שלא ישאלוהו שאלות בענין נדה⁸⁰;
- או שישן במטה זו, ואמר: בזו אני ישן, שמא
- ימצא שם קרי; או שנתארח אצל שמעון, ואמר:
- אצל ראובן אני מתארח, כדי שלא יטריח על זה
- שנתארח אצלו; או שהביא שלום בין אדם לחבירו,
- והוסיף וגרע, כדי לחבבן זה לזה - הרי זה מתיר⁸¹.
- אבל אם באו עדים ששנה בדבורו חוץ מדברים אלו
- אין מחזירין לו⁸² בטיעות עין.

(76) שמחזירים לתלמיד-חכם על-פי טביעות עין. (77) "בעל מדות ומעלות טובות" (ערוך השלם, ערך ותיק). (78) בבא-מציעא כד. (79) יבמות סה: וראה ר"ף לבבא-מציעא כאן. (80) משום שלא נעים לו לטפל בשאלות אלה. (81) כדעת רבי אילעא משום רבי אלעזר ברבי שמעון, ולא כדעת רבי נתן שאמר מצוה לשנות, יבמות שם.

(34) אבל בתוך התחום אפילו ברשות הרבים, לא יגע בה. זהו כלשון אחרון של רבי יצחק בגמרא שם. כלל בדינו שהלכה כלשון אחרון. (35) ברייתא שם לא. הגירסא בגמרות שלנו היא: רועה בין הכרמים, אבל בכת"י ה' ובר"ף דפוס קושטא ובתוספתא, הגירסא היא: רועה בעשבים. (36) משנה שם לב. (37) שאינה נעולה ויכולה לצאת. (38) כגון שאין לה פתחים מכל ארבע רוחותיה (טור חושן-משפט סימן רסא), שתעורר את הבהמה לברוח משם, גמרא שם. (39) ואפילו חוץ לתחום, כרבי יצחק בלשון אחרון. ראה לחם-משנה. (40) שדרך הפועלים להניח שם כליהם (ברייטא שם לא). (41) בבכיש. (42) שאין אדם מניח כלים בבכיש, ובוודאי אבידה הם.

ו. מִצָּא גִזְלוֹת⁴³ מִקְשָׁרִין בְּכַנְפֵיהֶן⁴⁴ וּמִדְרִין⁴⁵ אַחֵר הַגֶּדֶר⁴⁶ אוֹ אַחֵר הַגִּפֶּה⁴⁷ אוֹ בְּשִׁבְלִין שְׂפִשְׁדוֹת - הָרִי זֶה לֹא יִגַע בָּהֶן, שָׁמָּה בְּעֲלִיָּהֶן הַנִּחְיוֹם שָׁם⁴⁸. וְאִם נָטְלָן - הָרִי אֵלּוּ שְׁלוֹ⁴⁹. וְאִם הָיוּ קְשׁוּרִין קָשֶׁר שֶׁהוּא סִימָן⁵⁰ - חֵיב לְהַכְרִיז⁵¹. וְכֵן אִם מִצָּאֵן קְבוּעִים בְּמִקְוֵמוֹן⁵² - חֵיב לְהַכְרִיז; שֶׁהִמָּקוֹם סִימָן⁵³.

(43) משנה בבא-מציעא כה: (44) שהכל קושרים כך, ועל כן אין הקשר סימן (גמרא שם). (45) ומהלכים מעט מעט (רבינו חננאל). (46) של אבנים. (47) של עץ או של קנים. (48) גמרא שם. (49) שהרי אין בהם סימן, ולא יוכל להחזירם לבעליהם (ראה למעלה סוף ה"א). (50) שאין הכל קושרים כך. (51) גמרא שם. (52) ולא מדדים, כגון שקשורים בגלילים. (53) כדעת רבא, בבא-מציעא כב: כג. וכמו ששמע מעושיית הגמרא, ולהוי מקום סימן, שם כה:

ז. מִצָּא בְּאֶשְׁפָּה⁵⁴ כְּלִי מִכֶּסֶה⁵⁵ - הָרִי זֶה לֹא יִגַע בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁵⁶. וְאִם אֶשְׁפָּה שְׂאִינָה עֲשׂוּיָה לְהַתְּפִנוֹת הִיא, וְנִמְלָךְ עָלֶיהָ לְפִנּוֹתָהּ, אָף עַל פִּי שְׂמִצָּאוֹ מִכֶּסֶה - נוֹטֵל וּמַכְרִיז⁵⁷. וְכֵן אִם הָיוּ כְּלִים קְטָנִים, כְּגוֹן סִפִּין וְשִׁפּוּד וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, אֶפְלוּ הָיוּ מִכֶּסֶּין בְּאֶשְׁפָּה הַקְּבוּעָה⁵⁸ - נוֹטֵל וּמַכְרִיז⁵⁹.

(54) משנה, שם כה: (55) וודאי הניחוהו שם הבעלים. (56) למעלה הלכה א. (57) שהרי עם פינוי האשפה נתגלה הכלי, ואפשר שיקחנו אדם שאינו הגון ולא יחזירו (משנה וגמרא שם). (58) שאינה עשויה להתפנות. (59) שאבידה הם, שיש להניח שהשליכם שם עם האשפה שהוציא מן הבית, מבלי להרגיש בהם, מפני קטנותם (גמרא שם).

ח. מִצָּא פְּרוֹת מִפְּזָרִין⁶⁰: דֶּרֶךְ הַנֶּחֱה⁶¹ - לֹא יִגַע בָּהֶן⁶²; דֶּרֶךְ נְפִילָה⁶³ - הָרִי הֵן שְׁלוֹ⁶⁴. וְכֵן אִם מִצָּא כְּרִיכוֹת קְטָנוֹת⁶⁵ שֶׁל שְׂבָלִים בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים⁶⁶, שֶׁהָרִי אֵין בָּהֶן סִימָן⁶⁷, אוֹ שְׂמִצָּא עֲגוּלֵי דְבִלָּה⁶⁸, וְכִפְרוֹת שֶׁל נֶחֱתוֹם⁶⁹, וּמַחְרוֹזוֹת שֶׁל דָּגִים⁷⁰, וְחִתִּיכוֹת שֶׁל בִּשְׁוֹר⁷¹, וְגַזִּי צֶמֶר הַבָּאוֹת מִמִּדְיָנָה⁷², וְאַנְיָצִי⁷³ פֶּשֶׁתָן, וְלִשְׁנוֹת שֶׁל אֲרָגְמָן⁷⁴ - הָרִי אֵלּוּ שְׁלוֹ⁷⁵, מִפְּנֵי שְׂאִין בָּהֶן סִימָן⁷⁶. וְאִם יֵשׁ בָּהֶן סִימָן - נוֹטֵל וּמַכְרִיז; שֶׁסִּימָן הָעֲשׂוּי לְדָרֵס הָרִי הוּא סִימָן.

ב. וְכָל דָּבָר שֵׁישׁ בּוֹ סִימָן, בֵּין בְּדֶרֶךְ הַנֶּחֱה¹³ בֵּין בְּדֶרֶךְ נְפִילָה, בֵּין בְּרִשּׁוֹת הַיַּחֲדִיד¹⁴ בֵּין בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים¹⁵ - חֵיב לְהַכְרִיז. בִּיצֵד דֶּרֶךְ הַנֶּחֱה? כְּגוֹן שְׂמִצָּא חֲמוֹר אוֹ פָּרָה רוֹעִים בְּדֶרֶךְ¹⁶ בַּיּוֹם¹⁷, אוֹ שְׂמִצָּא כְּלִי מִכֶּסֶה בְּאֶשְׁפָּה¹⁸ - הָרִי זֶה לֹא יִגַע בָּהֶן; שְׂנִאָמָר: נִדְחִים בְּדֶרֶךְ¹⁹. אֲבָל אִם מִצָּא חֲמוֹר וְכִלְיוֹ הַפּוֹכִים, וּפָרָה רָצָה בֵּין הַכְּרָמִים²⁰, אוֹ כְּלִי מִגְּלָה בְּאֶשְׁפָּה - הָרִי זֶה אֲבִידָה, וְנוֹטֵל וּמַכְרִיז.

(13) בשעבר ונטלו, ראה הלכה א. (14) שאין רבים הולכים בה, כגון סימטה. (15) שרבים הולכים בה, כגון שוק. (16) משנה בבא-מציעא ל: (17) שדרכם בכך, אבל בלילה הריהם אבידה וחייב להכריז (גמרא שם, וראה הלכה ג). (18) משנה, שם כה: (19) ראה למעלה הערה ה. (20) שעלולה להיפצע וגם להזיק לחרם, ובוודאי בלי ידיעת הבעלים היא כאן.

ג. רָאָה חֲמוֹר אוֹ פָּרָה רוֹעִים בְּאַפְרָ²¹ בְּדֶרֶךְ²²: בְּלִילָה - הָרִי זֶה אֲבִידָה²³; בְּפִנּוֹת הַיּוֹם²⁴ וּבִשְׁפָה²⁵, אִם רָאָה אוֹתָן שֹׁלְשָׁה יָמִים²⁶ זֶה אַחֵר זֶה - הָרִי זֶה אֲבִידָה, וְנוֹטֵל וּמַכְרִיז. רָאָה פָּרָה רָצָה בְּדֶרֶךְ: אִם פְּנִיָּה כְּלָפִי הָעִיר²⁷ - אֵין זֶה אֲבִידָה; כְּלָפִי הַשָּׂדֶה²⁸ - הָרִי זֶה אֲבִידָה.

(21) מקום מרעה. (22) כגון חמור וכליו מסודרים. (23) כי אין דרך הבעלים להוציא בהמה למרעה בלילה (שם ל:). (24) משהחשיך קצת. (25) לפני עלות השחר. (26) פחות משלושה ימים אין זו אבידה, שמא במקרה הוציאו את הבהמה למרעה מוקדם יותר או השאירו אותה לאחר חשכה. אבל שלושה ימים רצופים ודאי אבידה היא (גמרא שם). (27) הריה חוזרת לבעליה, ומשום כך אין זו אבידה (שם לא). (28) הרי בורחת מבעליה, ועל כן היא אבידה.

ד. מִצָּאָה רוֹעָה בֵּין הַכְּרָמִים - חֵיב לְהַחְזִיר מִשּׁוּם אֲבִידַת הַקְּרָקָה²⁹. לְפִיכָף, אִם הָיוּ הַכְּרָמִים שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְכִים - אֵינָה אֲבִידָה, וְאִינוּ חֵיב לְהַחְזִיר³⁰. וְאִם חֲשִׁשׁ³¹ שָׁמָּה יִהְיֶה הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים כְּשִׁימִצָּאָנָה מִפְּנֵי שֶׁהִפְסִידָה הַכְּרָם - הָרִי זֶה אֲבִידָה, וְנוֹטֵל וּמַכְרִיז.

(29) שאוכלת את הזמורות ומקלקלת את החרם, אבל אבידת בהמה אין כאן, שהריה רועה בנחת ואינה נפצעת (שם). (30) כי אינו מצווה על אבידת גוי, ראה למעלה פרק יא, הלכה ג. (31) גמרא שם.

ה. מִצָּא פָּרָה בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים³², אִם עוֹמֶדֶת חוּץ לְתַחֲסוֹם³³ - חֵיב לְהַחְזִיר³⁴. הֵיתָה רוֹעָה בְּעֲשָׂבִים³⁵, אוֹ שֶׁהֵיתָה בְּרִפְתָּה³⁶ שְׂאִינָה מִשְׁתַּמֶּרֶת³⁷ וְאֵינָה מְאֻבֶּדֶת³⁸ - לֹא יִגַע בָּהּ³⁹, שְׂאִין זֶה אֲבִידָה. מִצָּא טְלִית אוֹ קַרְדֵּם: בִּיצֵד הַגֶּדֶר⁴⁰ - הָרִי זֶה לֹא יִגַע בָּהֶן; בְּסִרְטָא⁴¹ - הָרִי זֶה נוֹטֵל וּמַכְרִיז⁴². וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּהֶן.

(32) משנה בבא-מציעא לב. (33) אלפים אמה מחוץ לעיר.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ז' אייר - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה עט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 60) משנה בבא-מציעא כא. 61) בסדר, גמרא שם. 62) שאין זו אבידה. 63) ללא סדר, גמרא שם. 64) מכיון שאין בהם סימן - התייאושו מהם הבעלים. ראה כסף-משנה. 65) אבל גדולות חייב להכריז, ראה לקמן הלכה י. 66) שמתגלגלות ממקום למקום על-ידי רגלי הבהמות, ואין המקום סימן. 67) אבל אם יש בהן סימן חייב להכריז, אף-על-פי שזהו "סימן העשוי להדרס" (פירוש: שאפשר שיטושטש ע"י דריסת רגלי אדם), כרובא שם כב: וכג. 68) תאנים יבשות צמודות זו לזו בצורת עיגול (משנה כא.). 69) כל ככרות הנחתומים שוות, ואין בהן סימן. 70) דגים חרוזים יחד בחוט, וכולם חרוזים כך. 71) כולן נחתכו במשקל אחד. 72) כמות שהן גוזזות לפני עיבודן בבית האומן. 73) חבילות. 74) צמר סרוק וארוז כעין לשון, וצבוע ארגמן ומצויים הם, ועל כן אין זה סימן. 75) וכל זה במצא ברשות הרבים, אבל ברשות היחיד - מקום סימן. ראה ההלכות הבאות. 76) כל זמן שלא נדרס, כדעת רבא שם כב:
- ט. אבל אם מצא ככרות של בעל הבית⁷⁷, וגוי צמר⁷⁸ 1
הלקוחות מבית האמן, פדי יין וכדי שמן - חייב 2
להכריז; ששל אלו⁷⁸ יש להם סימנים מבהקין⁷⁹. ואם 3
נפתחו האוצרות⁸⁰ של יין ושל שמן - הרי אלו שלו. 4
ואף על פי שהם רשומין⁸¹. ששל הפדות כך הרי 5
רשומות, ונמצאו אלו הפדין בככרות הנחתום, שיש 6
צורה אחת לכלן ומשקלן אחד⁸² לכלם. 7
- 77) משנה, שם כה. 78) בכדים הסימן הוא הרישום, פירוש: שהם מוגפים ומרוחים בטיט סביב המגופה. 79) ראה למעלה פרק יג, הלכה ג. 80) שהגיע זמן מכירת היין והשמן. והרבה אנשים מוציאים כדיהם למכירה (גמרא שם כג:). 81) "כיסוי הקנקנים כשהוא מהודק וטחוי בטיט - נקרא רשום" (רש"י ורבינו חננאל). 82) לולא זה היה המשקל סימן מובהק, ראה למעלה פרק יג, הלכה ה.
- י. מצא פריכות פרשות היחיד: אם דרך נפילה - 8
הרי אלו שלו⁸³, ואם דרך הנחה - חייב להכריז⁸⁴; 9
שאף על פי שאין להם סימן - המקום סימן, (אף 10
על פי שאינו סימן מבהק). מצא אלמות⁸⁵, בין 11
פרשות היחיד בין פרשות הרבים - נוטל ומכריז⁸⁶. 12
- 83) משום שאין בהן סימן, והמקום גם כן אינו סימן, מכיון שנפלו בלי ידיעתו יש להניח שאינו יודע מקומן (גמרא שם כד.). 84) אם נוטל, שהרי לכתחילה לא יטול, ראה למעלה הלכה א. רבינו מדייק בלשונו ומבחין בין "חייב להכריז" ובין "נוטל ומכריז" בהלכה זו כמו בהלכות הקודמות. ראה "חייב להכריז" תחילת הלכה ב' ומגיד-משנה שם, ובוה מיושבת קושיית "אור שמח" כאן. בגמרא שלנו הגירסא: "אי דרך הנחה, נוטל ומכריז", אבל בכתב יד ה', פ', י' הגירסא היא "חייב להכריז", וזוהי גם גירסת רבינו. 85) כריכות גדולות. 86) מכיון שהן כבדות וגדולות, יש להניח שהוא יודע באיזה מקום נפלו, ומפני שאין מתגלגלות ברגלי אדם ובהמה לרגל כובדן אינו מתייאש, כי המקום נחשב סימן אפילו ברשות הרבים, גמרא שם.
- יא. מצא עגול⁸⁷ ובתוכו חרש⁸⁸, כפר ובתוכו מעות, 13
חתיכה של בשר שהוא משנה בכתובות⁸⁹, דג 14
נשוף⁹⁰, וכן כל פוצא באלו - הואיל ויש בהן שנוי, 15
חייב להכריז⁹¹; שלא עשאוים בעליהן אלא לסימן. 16
- 87) דבילה. 88) משנה בבא-מציעא כא. 89) כגון בשר חתוך בצורת משולש (גמרא שם כג:). 90) ברייתא שם. 91) כדעת רבי יהודה החולק על רבי מאיר במשנה שם כא. ה"ר"ש לא גרס במשנתנו "דברי ר' מאיר", ועל כן פסק דלא כר' יהודה אלא כסתם משנה. רבינו גרס "דברי ר' מ", ור' מאיר ור' יהודה - הלכה כרבי יהודה (כסף-משנה).
- יב. מצא פרות מפזרין במקום הגרנות⁹²: אם היו 17
כמו קב⁹³ בתוך ארבע אמות או ביותר על ארבע 18
אמות - הרי אלו שלו, מפני שאין הבעלים מטפלים 19
באסיפתן⁹⁴. היו מפזרין בפחות מארבע אמות - לא 20
יגע בהן, ששם הבעלים הניחום שם⁹⁵. היו כמו חצי 21
קב בשתי אמות⁹⁶ או קבים בשמונה אמות⁹⁷, או 22
שהיה הקב משנים ושלשה מינין, כמו תמרים 23
שמשמין [ורמונים]⁹⁸ - כל אלו ספק⁹⁹. לפיכך לא 24
ישל, ואם נוטל - אינו חייב להכריז¹⁰⁰. 25
- 92) לאחר שהבעלים לקחו משם את הפירות (גמרא שם כא.). 93) מדת היבש, ארבעה לוגים שהם ששית הסאה. 94) אין הדבר כדאי לו לטרוח הרבה בגלל הכמות הקטנה, והבעלים מפקירים אותם. בגמרא שלנו הגירסא: "קב בארבע אמות דנפיש טירחייהו", אבל גירסת ה"ר"ף היא: "קב בארבע אמות לא טרח איניש". ומשום כך יש מקום לבעיות של רב ירמיה (בגמרא שם) אם הטעם העיקרי הוא הכמות הקטנה או השטח הגדול (ראה דקדוקי סופרים). 95) וישומו לקחתם. 96) אם נתחשב בשטח, הרי אין כאן טרחה מרובה לאסוף בשטח של שתי אמות ואינו מפקיר, אבל אם נתחשב בכמות, הרי הכמות מועטת ולא כדאי לבעלים לשוב - ומפקיר אותם. 97) השטח הוא גדול והטירחה מרובה, אבל הכמות גדולה. 98) תמרים ורימונים, שהם גדולים אין טרחה לאספם, ומשום כך אפשר לומר שאין הבעלים מפקירים אותם, אבל אם נתחשב בשוויים, יש לומר שהבעלים לא ישובו לקחתם, משום שזולים הם. לעומתם שומשמין חשיבותם מרובה וכדאי לשוב ולקחתם, אבל הטירחה לאסוף אותם מרובה. 99) בעיות שלא נפתרו בגמרא שם. 100) כדין מציאה שאין בה סימן ונמצאה בדרך הנחה, ראה למעלה הלכה א.
- יג. המוצא צבורי פרות¹⁰¹, או פרות בקלי¹⁰², או 26
פלי פמות שהוא¹⁰³ - חייב להכריז. מצא פלי ולפניו 27
פרות¹⁰⁴ - הרי אלו שלו הפרות¹⁰⁵, והפלי נוטל 28
ומכריז; שאני אומר: הפלי של אחד והפרות של 29
אחר, והרי אין בו סימן. ואם מראין הדברים שהן 30
של אדם אחד - חייב להכריז. 31
- 101) המספר הוא סימן (משנה בבא-מציעא כד:). 102) והנותן סימן בכלי, מקבל גם את הפירות. 103) ריקן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 22 (לשון המשנה שם.) (104) ברייתא, שם כה.
23 (105) כלומר, הרי אלו הפירות שלו, וראה מה שכתב המגיד-משנה כאן.
- 1 יד. כיצד? ¹⁰⁶היו אחורי הפלי ¹⁰⁷לפני הפירות - הרי
2 אלו שלו; היו פני הפלי לפני הפירות - חוששין
3 שמא מן הפלי נשפכו ¹⁰⁸. ואם היו אגנים ¹⁰⁹לפלי,
4 אף על פי שפניו כלפי הפירות - הרי אלו שלו;
5 שאילו נשפכו מן הפלי, היה נשאר מהן בתוכו מפני
6 האגנים ¹¹⁰. היו מקצת הפירות בפלי ומקצתן בארץ ¹¹¹
7 - חייב להכריז ¹¹².
- (106) אפשר לדעת אם הפירות שייכים לבעל הכלי ואם לא.
(107) זה מראה שהפירות לא מן הכלי נשפכו, ומכיון שאין
להם סימן, הרי הם של המוצא (גמרא שם). (108) ובעל
הכלי הוא גם בעל הפירות. (109) שפה כפופה לתוך הכלי,
ומונעת את הפירות מלהשפך לחוץ. (110) גמרא שם.
(111) הדבר מוכיח שהפירות נשפכו מן הכלי, ברייתא שם.
(112) ובעל הכלי יקבל גם את הפירות שמחוץ לכלי.
- 8 טו. המוצא קציעות ¹¹³בדרך, ואפלו כיצד שדה
9 קציעות ¹¹⁴ - הרי אלו שלו ¹¹⁵, וכן תאנה שהיא נוטה
10 לדרך, ונמצאו תאנים תחתיה ¹¹⁶ - מתרות משום
11 גזל ¹¹⁷; שהתאנה וכיוצא בה עם נפילתה נמאסת ¹¹⁸.
12 ופטורות משום מעשר ¹¹⁹. אבל זיתים וחרובין ¹²⁰
13 וכיוצא בהן - אסורין.
- (113) תאנים ששוחטים ליבשן (שם כא:). (114) שנראה
שהקציעות שייכות לבעל השדה. (115) כי הקציעות דבר
חשוב הן, והבעלים בודקים אותן לפעמים קרובות, והרגישו
באבדן כעבור זמן קצר, והגיעו לידי המוצא לאחר יאוש
(שם). (116) בדרך. (117) אף-על-פי שהתאנים של בעל
התאנה הן. (118) ובעל התאנה מפקיר אותה. (119) כדין
הפקר. (120) קשים הם ואינם נמאסים, אבל אינם חשובים
כקציעות, ובעליהם אינם בודקים תכופות לראות אותם, ועל
כן אפשר שאינם יודעים שנפלו, והרי זה יאוש שלא מדעת
והבעלים אינם מפקירים אותם, כי אינם נמאסים.
- 14 טז. תמרים שמשיין הרוח - מתרות; שהבעלים ¹²¹
15 מחלום ¹²² לכל אדם, וזהו חזקתן ¹²³. ואם היו של
16 יתומים, שאינן בני מחילה ¹²⁴ - אסורין. וכן אם
17 הקפיד בעל השדה והקיף ¹²⁵ מקום האילנות או תקן
18 מקום שיפלו בו הנובלות ¹²⁶ עד שילקטם - הרי אלו
19 אסורות; שהרי גלה דעתו שלא מחל.
- (121) היודעים מראש שיש שהרוח משיר תמרים מן העץ.
(122) מפני שבהמות וחיות אוכלות אותם מחמת מתיקותם
(בבא-מציעא כב:). (123) שהבעלים מחלום.
(124) שקטנים הם (שם). ונראה שגם בתאנה של יתומים
הדין כך. (125) בגדר, שלא יכנסו בהמות וחיות.
(126) הפירות שלא בשלו, הנופלים מן העץ.
- 20 יז. חתול רע ¹²⁷ שהורג ¹²⁸ את הקטנים - אסור
21 לקנימו, ואין בו משום גזל ¹²⁹, ואין בו משום השב
- (127) חתול רע, חתול שרע.
(128) שהורג.
(129) שגזל.
- 127 (127) בבא-קמא פו. (128) בגמרא שלנו הגירסא: "קטעיה
לידא דינוקא" (=קטע ידו של ילד), אבל בכתב-יד פ' חסרה
תיבת "לידא" (עיין דקדוקי סופרים), וגירסת רבינו היתה
כנראה "קטליה לינוקא", וראה מגיד-משנה. (129) מכיון
שאסור לקיימו - דינו כחתול ללא בעלים, גמרא שם.
(130) דעת רבינא שם.
- 24 יח. גזל הנמצא קרוב לשוכה: בתוך חמשים
25 אמה ¹³¹ - הרי הוא של פועל השוכה ¹³², חוץ
26 לחמשים אמה - הרי הוא של מוצאו ¹³³; שאין
27 הגזל מדרה ¹³⁴ יתר על חמשים אמה. נמצא בין שני
28 שוכות ¹³⁵ - הרי הוא של קרוב ¹³⁶; מחצה
29 למחצה ¹³⁷ - יחלקו. כמה דברים אמורים? כשהיו
30 יוני שני השוכות שוים במנן; אבל אם היו יוני
31 האחד רבים - הלך אחר הרב ¹³⁸ אף על פי שהוא
32 רחוק.
- (131) בבא-בתרא כג: (132) שעד חמשים אמה מתרחק
הגזל משוכו (שם). (133) כי מן ההפקר בא. (134) שם.
(135) בתוך חמשים לשניהם. (136) "קרוב לזה שלו, קרוב
לזה שלו" (משנה שם). (137) הרי זה ספק. (138) כגון
תוך ארבעים אמה לשוכך שיוני מרובות, ותוך עשרים אמה
לשוכך שיוני מועטות (גמרא שם).
- יום שני ח' אייר ה'תשע"ט**
- פרק ששה עשר**
- 1) נתבאר בו גם כן קצת פרטים ממה שהוא של מוצאו,
מחמת אי זה סיבה ונשלם ביאור זה בשלימות.
- א. המוצא מחטים ² וצנורות ³ ומסמרים וכיוצא
בהן: אם מצאם אחד אחד - הרי אלו שלו ⁴, שנים
שנים או יתר - חייב להכריז; שמנן סימן.
- 2) ברייתא בבא מציעא כד. (3) כעין מזלגות לטוות חוטי
זהב. (4) שהרי אין בהם לא סימן ולא טביעת עין. ראה
למעלה פרק יד, הלכה ב.
- ב. וכן המוצא מעות מפזרים - הרי אלו שלו ⁵.
אפלו היו מקצת מטבעות זה על גבי זה ⁶ - הרי הן
במפזרין ⁷. אבל אם מצא צבור מעות - חייב
להכריז ⁸. מצא שלשה מטבעות ⁹ זה על גב זה והן
עשויין כמגדל ¹⁰, או שהיו אחד מן ואחד מן
ואחד על גביהן ¹¹, או שהיו מקצת זה על מקצת זה,
כדי שאם יכניס קיסם ביניהן ינטלו בבת אחת ¹² -
חייב להכריז. היו עשויים כשיר ¹³ או כשורה ¹⁴ או
כחצובה ¹⁵ או כסלם ¹⁶ - הרי זה ספק, ולא יטל.
- (5) שהרי אין בהן סימן. (6) מטבע אחד על השני, אבל
בשלושה מטבעות פירש רבינו דינא למטה. (7) ונפלו מן

בגמרא. "אמר רבי אלעזר אפילו צרורין ומונחין על גבי השולחן הרי אלו שלו" (של המוצא). ורש"י לא גרס "צרורין", ראה שם. (31) שנתיאשו הבעלים אפילו מדבר שיש בו סימן, וראה בתוספות שם כו: דיבור המתחיל אפילו צרורין. (32) אבל אם אינם צרורים, אפילו ברוב ישראל הרי אלו שלו, מפני שאין בהן סימן והבעלים מתיאשים מייד, והמעות הגיעו ליד המוצא לאחר ייאוש, ראה שם הלכה ב ובבא מציעא כא:

- 18 ו. הלוקח פירות מחברו, או ששלה לו חברו פירות,
- 19 ומצא בתוכן מעות צרורות - נוטל ומכריז³³; מצאן
- 20 מפירות - הרי אלו שלו³⁴. במה דברים אמורים?
- 21 כשהיו הפירות מן התגר³⁵ או מבצל הבית שלקחן
- 22 מן התגר; אבל אם בעל הבית דש הפירות לעצמו
- 23 או על ידי עבדיו ושפחותיו הפנענים³⁶ - הרי זה
- 24 חייב להחזיר³⁷.

(33) שהרי יש בהן סימן, הקשר או המספר. (34) שהרי אין בהן סימן (משנה שם). (35) הקונה פירות מהרבה אנשים ואין יודעים למי להחזיר, ולהכריז אי אפשר, שהרי אין במעות סימן והפירות באו מאנשים שונים ולא ידוע של מי הכסף, ועל כן המעות לקונה (שם כז.). (36) וכל מה שקנה עבד קנה רבו. (37) לבעל הבית, אף על פי שאין בהן סימן, שהרי יודעים של מי הן. ובעל הבית אינו מתיאש, שהרי הוא יודע למי מכר (גמרא שם). אבל כשדשם על ידי עבדיו העבריים אפשר שמהם נפלו המעות ונתיאשו.

- 25 ז. המוצא מטמון³⁸ בגל³⁹ או פכתל ישן - הרי אלו
- 26 שלו; שאני אומר: של אמורים הקדמונים הן⁴⁰.
- 27 והוא, שיימצאם משה משה⁴¹ פדרך כל המטמונות
- 28 הישנות⁴²; אבל אם מראין הדברים שהן מטמון
- 29 חדש, אפלו נסתפק לו הדבר⁴³ - הרי זה לא יגע
- 30 בהן, שמא מנחים הם שם⁴⁴.

(38) טמון במקום סתר. (39) אבנים (משנה שם כה:). (40) ולכן אף על פי שידוע שבדורות האחרונים לא היו גויים במקום, הדין כן (גמרא שם). (41) בתוך הקרקע. הגירסה בגמרא שלנו "דשתיק טפי", כלומר, שהחפץ העלה חלודה מרובה, וזה מוכיח שהוא מונח מזמן רב. גירסת רבינו "דשתיק", כלומר, מונח למטה אצל היסוד. (42) שמוצאים אותם בקרקע לאחר שקירות הבתים שוקעים באדמה. (43) אם זה מטמון חדש. (44) ויבואו לקחתו, ועל כן לא יגע כדין כל ספק הינוח (גמרא שם), ראה למעלה פרק טו, הלכה א.

- 31 ח. והואיל ונחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו,
- 32 כמו שיתבאר, למה לא יקנה בעל הנצר זה המטמון
- 33 שבתוך הפתל הישן אף על פי שהוא של אמורים,
- 34 ותהיה מציאה זו לבעל הנצר⁴⁵? מפני שאינו ידוע⁴⁶
- 35 לו ולא לאחרים, והרי זה המטמון אבוד ממנו ומכל
- 36 אדם, ולפיכך הוא של מוצאו. ומה אבדה של
- 37 אדם⁴⁷, אמרה תורה: אשר תאבד ממנו ומצאתה -

הבעלים, ועל כן הרי הן של המוצא (בבא מציעא כה:). (8) שהרי זה דרך הינוח, והמקום הוא סימן (ראה למעלה פרק טו, הלכה י). (9) משנה שם כה. המספר הוא סימן. בשתי מטבעות אין המספר סימן, שהרי המוצא מכריז מטבעות מצאתי, ומיעוט מטבעות שניים (גמרא שם). (10) שאין זה דרך נפילה. כך פירש רבי יצחק את המשנה שם. "שלושה מטבעות זה על גב זה", ו"כמגדל" פירושו, לפי רבי חנינא, הרחב למטה, הבינוני באמצע והקצר למעלה, ולפי רבי יוחנן אפילו כשהמטבעות ברוחב אחד והם מונחים זה על גב זה ואין אחד עודף על חברו, הרי זה דרך הינוח וחייב להכריז (שם). (11) חציו על זה וחציו על זה (שם כה:). (12) דרך הינוח הוא (שם כה:). (13) עגול כצמיד (שם). (14) זה אצל זה. (15) כל אחד כנגד אוויר של שניים. (16) רוב אמצעי על התחתון ורוב העליון על האמצעי כמו מעלות, רש"י שם.

- 1 ג. המוצא מעות בכיס⁴⁷, או פיס כמות שהוא - חייב
- 2 להכריז⁴⁸. מצא פיס ולפניו מעות מפזרים - הרי אלו
- 3 שלו⁴⁹. ואם מראין הדברים שהפס והמעות של
- 4 אדם אחד⁵⁰ ומן הפיס נפלו - חייב להכריז.

(17) בארנק (משנה שם כד:). (18) שהרי יש סימן בארנק. (19) שהמעות לא מהארנק נפלו, ולמעות מפוזרות אין סימן (גמרא כה:). ראה למעלה פרק טו הלכה יג ויד. (20) כגון שמנעול הארנק הפתוח פונה לצד המעות, או שמקצת מעות בכיס ומקצתן על יד הכיס, שם.

- 5 ד. המוצא מעות פחנות: אם היו בין תבה⁵¹ לחנוני -
- 6 הרי הן של בעל החנות⁵²; ואם מצאן על התבה, ואין
- 7 צריך לומר מתבה ולחוץ - הרי הן של מוצאן⁵³.
- 8 ולמה⁵⁴ לא תקנה החנות לבעליה? לפי שאינה נצר
- 9 המשתמרת⁵⁵. ואף על פי שבעליה בתוכה⁵⁶, צריך
- 10 לומר: תקנה לי חנותי, כמו שיתבאר.

(21) שהחנוני יושב לפניה. (22) שמיד החנוני נפל, שהרי שם מקומו. (23) שאנו אומרים מאחד הקונים נפל והתיאש. דעת רבי אלעזר שם. (24) ולמה לא זכה בהן החנוני הרי חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו? (בבא מציעא יא:). (25) שהרי רבים יוצאים ונכנסים שם. (26) אין דינה כחצר המשתמרת, מהטעם הנ"ל.

- 11 ה. מצא מעות פחנות השלחני⁵⁷: בין פסא
- 12 לשלחני - הרי אלו של שלחני⁵⁸; מצאן על הפסא
- 13 לפני השלחני, אפלו היו צרורין⁵⁹ ומנחין על
- 14 השלחן - הרי אלו של מוצאן. והוא, שיהיו רב
- 15 עובדי כוכבים⁶¹, כמו שפארנו; אבל אם היו רב
- 16 וישראל - חייב להכריז, מפני שהן צרורים⁶² יש להם
- 17 סימן.

(27) מחליף מעות (משנה בבא מציעא כו:). (28) התיבה ששמים עליה את המעות, והמפרידה בין השולחני לקונים נקראת כסא. (29) שממנו נפלו, שהרי אין הקונה ניגש לשם. (30) ויש בהן סימן. וזה גירסת רבינו חננאל והרי"ף

23 לְטַעַן שֶׁהָן שָׁלוּ אוֹ שֶׁהוּא טָמֵן, שֶׁהָרִי עֲשָׂאָהוּ
24 פְּנִדָּק.

(63) שהמטמון של בעל הבית. (64) הדיינים. (65) אף על פי שהוא עצמו אינו טוען. (66) ואין אומרים חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו, שהרי החור הפתוח לרשות הרבים חצר שאינה משתמרת הוא. וזהו גם הטעם לדין המשנה, שמחציו ולחורו של המוצא. (67) ולא של בעל הבית. (68) לא דווקא לשלושה גויים, אלא אפילו לאחד הרי אלו של מוצאם, ורבינו נוקט לשון הגמרא שם. וראה רש"י שם. (69) שרבים מצויים שם. (70) ואף בעל הבית. ודווקא השכיר לגויים, אבל השכיר לשלושה ישראלים חייב להחזיר להם, שאפשר שהם שותפים ולכן אינם מתייאשים. דעת רבא שם כו: ופסק כמותו נגד רב נחמן מפני שהוא אחרון. וכן פסק גם הר"ף.

פֶּרֶק שְׁבַעַה עָשָׂר

(1) נתבאר בו איכות זכות המציאה שהיא של מוצאה וכל הנמשך אחר זה בשלימותו.

25 א. כָּל מְצִיאָה שֶׁאִמְרָנוּ בָּהּ שֶׁהִיא שֶׁל מוֹצְאָהּ, אֵינִי
26 זֹכֶה בָּהּ עַד שֶׁתִּגְעֶה לִידֵּי² אוֹ לְרִשּׁוֹתָי³; אֲבָל אִם
27 רָאָה⁴ אֶת הַמְצִיאָה, אֶפְלוּ נָפַל עָלֶיהָ⁵, וְכֵן אַחֵר
28 הַחֲזִיק בָּהּ - הָרִי זֶה שֶׁהֲחִזִּיק בָּהּ זֶכֶה בָּהּ.

(2) "ומצאתה דאתאי לידיה משמע" (בבא-מציעא ב.).
(3) כגון לחצרו. ראה להלן הלכה ח. (4) "בראיה בעלמא לא קני לה" (גמרא שם). (5) משנה בבא-מציעא י. והטעם שלא קנה, משום שלא הגיעה לידו ולא לרשותו. ואף-על-פי שתיקנו חכמים שארבע אמותיו של אדם קונות לו, זה רק בסמיטה או בצדי דרכים שאין הרבה עוברים ושבים, אבל ברשות הרבים ממש אינן קונות. המשנה שממנה מקור דין זה מדברת ברשות הרבים, כמו שפירש אותה רב ששת שם י: וראה פירוש המשנה לרבינו כאן, ורבינו חננאל והר"ף. וראה חושן המשפט סימן רסח סעיף טו, ובהג"ה ובביאור הגר"א שם. ומזה יוצא, שבסמיטה קנה אפילו נפל עליה, בניגוד לפירוש הראשון שבגמרא שם. ויש לתמוה, למה סתם רבינו כאן והשאיר מקום לטעות.

29 ב. הִנֵּה רוֹכֵב⁶ עַל גַּבִּי בְּהֵמָה וְרָאָה אֶת הַמְצִיאָה,
30 וְאָמַר לַחֲבֵירוֹ⁷: זֶכֶה לִי בָּהּ - פִּינִין שֶׁהִגְבִּיהָ לִּי⁸ קָנָה
31 הָרוֹכֵב⁹, וְאָף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ¹⁰ לִידֵּי¹¹. וְאִם אָמַר
32 לוֹ: תִּנֶּה לִּי¹², וְנִטְלָה וְאָמַר: אֲנִי זִכִּיתִי בָּהּ - זֶכֶה
33 בָּהּ הַנּוֹטֵל¹³. וְאִם מִשְׁתַּנָּה לְרוֹכֵב אָמַר: אֲנִי זִכִּיתִי
34 בָּהּ תַּחֲלָה¹⁴ - לֹא אָמַר כָּלוּם¹⁵.

(6) משנה בבא-מציעא ט: (7) ההולך רגלי. (8) ושתק, הרי עשה שליחותו. (9) כדעת רבי יוחנן (שם י.), שאמר: המגביה מציאה לחבירו, קנה חבירו. (10) בדפוס רומי ר"מ: הגיעה. (11) כי המגביה נעשה שליחו, ומרגע שהגביהה קנה אותה הרוכב. (12) משנה, שם. (13) כי הרוכב לא עשה אותו שליח לזכות בשבילו אלא לתת לו את המציאה, וכל עוד שלא נתן לו, הרשות בידו לחזור בו משליחותו. (14) כשהגבתי את המציאה, משנה שם.

1 מִי שֶׁאֲבֹדָה מִמֶּנּוּ וּמְצִוְיָהּ אֲצֵל כָּל אָדָם⁴⁸, יֵצֵאת
2 זִוְיָהּ⁴⁹ שֶׁנִּפְלָה לָיִם שֶׁאֲבֹדָה מִמֶּנּוּ וּמִכָּל אָדָם⁵⁰; קָל
3 וְחֹמֶר לְמִטְמוֹן קְדֻמוֹנִי, שֶׁלֹּא הָיָה שָׁלוּ מֵעוֹלָם⁵¹,
4 וְהוּא אֲבֹד מִמֶּנּוּ וּמִכָּל אָדָם. לְפִיכָךְ הוּא שֶׁל
5 מוֹצְאוֹ.

(45) ומדוע מתירים למוצא לקחתה (ראה הלכה ז). (46) שיש מטמון. (47) שחי וקיים. (48) חייבים להחזיר. (49) שאין צריכים להכריז (שם). (50) וחזקה שנתיאשו הבעלים משעה שנפלה, ועל כן אבדו את זכותם על החפץ שלהם, ראה למעלה פרק יד, הלכה ד. (51) שאינו זוכה בה. וראה תוספות שם כו. דיבור המתחיל דשתיך ובראב"ד כאן.

6 ט. מָצָא מִטְמוֹן בְּכֶתֶל חֲדָשׁ⁵²: אִם הַמִּטְמוֹן מוֹכִיחַ
7 שֶׁהוּא לְבַעַל הַבֵּית - הָרִי הוּא שָׁלוּ; וְאִם מוֹכִיחַ
8 שֶׁהוּא שֶׁל אֶחָד מִן הַשּׁוֹק - הָרִי הוּא שֶׁל מוֹצְאוֹ⁵³.
9 בִּינְיָן? הַסֵּפֶק - הָרִי הַנֶּצֶב שֶׁל מוֹכִיחַ⁵⁴; וְהַפִּס -
10 פִּי מוֹכִיחַ⁵⁵. וְאִם נִמְצָא תוֹף הַכֶּתֶל מִלֵּא מֵהָן⁵⁶ -
11 חוֹלְקִין⁵⁷.

(52) בתוך חור שבכותל (משנה שם כה:). (53) אף על פי שזה וודאי הינוח, הרי זה של המוצא, מכיוון שזה מטמון המונח זמן רב, והבעלים כבר נתיאשו. (54) שכן מחזיקים סכין בניצב, ואם הניצב פונה לפנים הבית, בעל הבית הטמין אותו שם, והרי זה שלו, ואם פונה לרשות הרבים, אחד מעוברי דרך הטמין שם, ועל כן זה של המוצא (גמרא שם כו.). (55) אם פונה לפנים, הריחה של בעל הבית, ואם פונה לחוץ, הריחה של המוצא (שם). (56) שייך לסוף הלכה י (כסף משנה), והכוונה שהמעוֹת תופסות את כל רוחב הכותל. (57) בהתאם לדברי המשנה (שם) מחציו ולפנים של בעל הבית, מחציו ולחוץ של המוצא. אבל בסכין וכיס אפילו אם ממלאים כל עובי הכותל, סומכים על ההוכחות שנאמרו למעלה: הניצב של הסכין או פי הכיס מוכיחים.

12 י. הָיָה בְּתוֹף הַכֶּתֶל מְעוֹת אוֹ לְשׁוֹנוֹת שֶׁל זָהָב, שֶׁאֵין
13 שָׁם מוֹכִיחַ⁵⁸: מִחֲצִיו וְלַחוּץ⁵⁹ - שֶׁל מוֹצְאוֹ⁶⁰, מִחֲצִיו
14 וְלַפְּנִים⁶¹ - שֶׁל בַּעַל הַבֵּית⁶².

(58) אם בעל הבית שם אותן או אחד מבני רשות הרבים (גמרא שם). (59) בחצי הקרוב לרשות הרבים (משנה שם). (60) מתוך הנחה שעובר דרך הניח אותן שם ושכח, ובמשך הזמן התייאש מהן. (61) בחצי הקרוב לפנים הבית. (62) כי הוא הניח אותן ולא התייאש.

15 יא. וְיִרְאָה לִי, שֶׁאֵין הַדְּבָרִים אֲמוּרִים⁶³ אֲלָא כְּשֶׁטַעַן
16 בַּעַל הַבֵּית שֶׁהַמִּטְמוֹן שָׁלוּ; אוֹ שֶׁהָיָה יוֹרֵשׁ, שֶׁאֵנִי⁶⁴
17 טוֹעֵנִין לוֹ⁶⁵ שֶׁמָּא שֶׁל אָבִיו הֵן; אֲבָל אִם הוֹדָה שֶׁהָן
18 מְצִיאָה - הָרִי הֵן שֶׁל מוֹצְאוֹ⁶⁶. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה
19 מִשְׁפִּיר בֵּיתוֹ לְאַחֵרִים - הָרִי הֵן שֶׁל שׁוֹכֵר אַחֲרוֹן⁶⁷.
20 וְאִם הַשְּׁפִירוֹ לְשִׁלְשָׁה עוֹבְדֵי פוֹכְבִּים⁶⁸ כְּאַחַד - הָרִי
21 עֲשָׂאָהוּ פְּנִדָּק⁶⁹, וְכָל הַנִּמְצָא בּוֹ, אֶפְלוּ בְּתוֹף הַבֵּית
22 - הָרִי הוּא שֶׁל מוֹצְאָן; מִפְּנֵי שֶׁאֵין אַחֲדֵי⁷⁰ כָּלוּל

בידו. כגון במקח וממכר או במתנה (שם ח:). (35) ראה הלכה ה. (36) שמת ואין לו יורשים, וכל הקודם בנכסיו זכה בהם (שם).

ז. הִיָּה אֶחָד רוֹכֵב³⁷ וְאֶחָד אוֹחֵז בַּמוֹסָרָה - הָרוֹכֵב¹⁸ קָנָה הַבְּהֵמָה וְהַמוֹסֵרָה שָׁעַל לְחַיִּי הַבְּהֵמָה³⁸ בְּלֹד, ¹⁹ וְזֶה שְׁאֵחֵז הַמוֹסֵרָה קָנָה מִמֶּנָּה מֵה שְׁאֵחֵז בְּיָדוֹ³⁹, ²⁰ וְשָׂאָר הַמוֹסֵרָה לֹא קָנָהוּ אֶחָד מֵהֶן⁴⁰. ²¹

(37) שם ט. (38) כדעת רב אשי, ובלשונו "בית פגיה". (39) ויותר לא, כי אין קונים חפץ מן ההפקר אלא אם-כן הגביהו כולו. (40) וכל התופס בו זכה.

ח. חָצְרוּ שָׁל אֶדָם קוֹנָה לוֹ שְׁלֹא מִדַּעַתוֹ⁴¹, וְאִם נִפְלָה בָּהּ מִצִּיאָה - הָרִי הִיא שָׁל בַּעַל הַחֲצֵר⁴². בְּמָה ²³ דְּבָרִים אֲמוּרִים? בַּחֲצֵר הַמְשַׁתְּמֶרֶת⁴³; אֲבָל בַּשָּׂדֶה ²⁴ וְגִנָּה וּכְיוּצָא בָּהֶן: אִם הִיָּה עוֹמֵד בְּצֵד שְׂדֵהוּ⁴⁴ ²⁵ וְאָמַר: זָכְתָּה לִי שָׂדֵי - זָכָה בָּהּ; וְאִם אֵינוֹ עוֹמֵד ²⁶ שָׁם, אוֹ שֶׁהִיָּה עוֹמֵד וְלֹא אָמַר 'זָכְתָּה לִי' ²⁷ - כָּל הַקּוֹדֵם זָכָה. וְכֵן אַרְבַּע אֲמוּת⁴⁶ שָׁל אֶדָם שֶׁהוּא ²⁸ עוֹמֵד בְּצֵדוֹ - הָרִי אֵלּוֹ קוֹנִים לוֹ⁴⁷, וְאִם הִגִּיעָה ²⁹ הַמִּצִּיאָה לְתוֹף אַרְבַּע אֲמוּת שָׁלּוּ - זָכָה בָּהּ. ³⁰

(41) שאינו יודע שהחפץ בחצרו (בבא-מציעא יא.), ואילו היה יודע היה רוצה לזכות בה. והטעם הוא שהחצר היא כהמשך לידו, שהרי כל מה שבידו נותן שם (נמוקי-יוסף בשם הרנב"ר). (42) ואסור לאחר ליתלה. (43) כגון מוקפת גדר, ובעל החצר סומך על כך שאיש לא יכנס לחצרו לקחתה (שם). (44) דעת שמואל, שם. (45) משנה, שם. רבינו סובר, שבחצר שאינה משתמרת צריכים שני הדברים: עומד בצד החצר, וגם שיאמר זכתה לי חצרי. (46) ראה הלכה ט. (47) בבא-מציעא י. ארבע אמות קונות אפילו לא אמר "זכו לי". קנין ד' אמות עדיף מקנין חצר, מפני שיכול הוא להושיט יד ולקחת את המציאה.

ט. חֲכָמִים⁴⁸ תִּקְנּוּ דָּבָר זֶה⁴⁹, כְּדִי שְׁלֹא יִרְיֻבוּ ³¹ הַמוֹצֵאִין זֶה עִם זֶה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? ³² בְּסִמְטָא⁵⁰, אוֹ בְּצֵדֵי רִשּׁוֹת הָרָבִים⁵¹ שְׁאִין הָרָבִים⁵² ³³ דוֹחֲקִין בָּהֶן, אוֹ בַּשָּׂדֶה שְׁאִין לוֹ בְּעָלִים⁵³; אֲבָל ³⁴ הָעוֹמֵד בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים⁵⁴ אוֹ בְּתוֹף שָׂדֶה חֲבֵרִי⁵⁵ - אֵין ³⁵ אַרְבַּע אֲמוּת קוֹנוֹת לוֹ⁵⁶, וְאֵינוֹ קוֹנָה שָׁם עַד שֶׁתִּגְיַע ³⁶ מִצִּיאָה לִידוֹ⁵⁷. ³⁷

(48) שם. (49) ארבע אמות קונות לו לאדם. (50) קרן זווית הסמוכה לרשות הרבים והיא הפקר לרבים, כדעת רב ששת שם י: (51) שם. (52) ויש לכל אחד ארבע אמות מיוחדות לו. (53) בגמרא שלנו בדברי רב פפא כתוב "בעלמא", וגירסת רבינו חננאל, הרי"ף ורבינו היא: "בשדה דעלמא", ורבינו מפרש הכוונה "בשדה שאין לו בעלים". (54) שהציפות מרובה, ואין לכל אחד ארבע אמות מיוחדות לו. (55) אינה נעשית חצירו של אחר. מדברי רב פפא שם. (56) ברשות הרבים אין קונות לו, שהרי התקנה לא תועיל למנוע ריב, ובשדה חבירו אין קונות לו, שלא הפקיעו

(15) כי אפילו אם נכונים דבריו, שנתכוון לזכות בה לעצמו, הרי נתנה במתנה לרוכב כשמסרה לו. ראה רש"י שם.

1 ג. הַמִּגְבִּיָּה מִצִּיאָה לְחֲבֵרִי¹⁶ - קָנָה חֲבֵרִי¹⁷. וְאִף עַל ² פִּי שְׁלֹא אָמַר לוֹ¹⁸ פְּלוֹם - [זָכָה בָּהּ]. הַגְבִּיָּהוּ ³ הַמִּצִּיאָה שְׁנִיָּם¹⁹ - קָנָהוּ שְׁנֵיהֶם²⁰.

(16) בשעת ההגבהה אמר: אני מגביה את המציאה לחבירי. (17) ואין המגביה יכול לחזור בו, שם י. (18) חבירו שיגביה את המציאה בשבילו. בהלכה הקודמת אמר לו חבירו: "זכה לי בה", והמגביה לא אמר כלום, וכאן אמר המגביה: "אני זוכה בה לחבירי", וחבירו לא אמר כלום. בשני המקרים זכה בה חבירו. (19) כששניהם מודים שהגביהו את המציאה ביחד (משנה שם ב. וגמרא ח.). (20) כי עזרו זה לזה בהגבהה, וכל אחד מהם הוא כמגביה מציאה לחבירו, ועל-ידיה זכו בה שניהם (שם ח.).

4 ד. הַגְבִּיָּה לֹא חֲרַשׁ²¹ אוֹ שׁוֹטָה אוֹ קָטָן - לֹא קָנָה ⁵ הַפֶּקֶח²², לְפִי שְׁאִין לֶהֱן דַּעַת²³. הַגְבִּיָּהוּ חֲרַשׁ וּפֶקֶח ⁶ כְּאֶחָד - מִתּוֹף שְׁלֹא קָנָה פֶּקֶח²⁴ לֹא קָנָה חֲרַשׁ²⁵. הִי ⁷ שְׁנֵיהֶם חֲרָשִׁים - תִּקְנּוּ חֲכָמִים²⁶ שְׂיִקְנּוּ, כְּדִי שְׁלֹא ⁸ יָבוֹאוּ לְהַנְצוֹת²⁷.

(21) מלידה, אינו מדבר ואינו שומע ודינו כשוטה. (22) בבא-מציעא ח. (23) ראה משנה גיטין נט: ולקמן הלכה יב. (24) שהרי מה שהגביה החרש בשביל הפקח - כמונח על גבי קרקע הוא. (25) שהרי לא הגביה את המציאה כולה מעל גבי הקרקע, וההגבהה של הפקח אינה מועילה לו, מיגו שלא קנה לעצמו, לא קנה לאחר. ואפילו "מפני דרכי שלום" אין כאן, כי החרש עצמו יאמר: פקח לא קנה, אני אקנה? (בבא-מציעא ח.). (26) שם. (27) לריב עם החוטפים מהם את המציאה.

9 ה. שְׁנֵים שָׂרָאוּ גָמַל אוֹ חֲמוֹר²⁸ שָׁל מִצִּיאָה, וְקָדְמוֹ ¹⁰ שְׁנֵיהֶם וְהַנְּהִיגוֹהוּ אוֹ מְשַׁכּוּהוּ²⁹, אוֹ שֶׁהִיָּה אֶחָד ¹¹ מִנְּהִיג וְאֶחָד מוֹשֵׁף - קָנּוּ שְׁנֵיהֶם³⁰. בְּמָה דְּבָרִים ¹² אֲמוּרִים? ³¹ בְּחֲמוֹר; אֲבָל בְּגָמַל, אִם הִיָּה אֶחָד ¹³ מִנְּהִיג וְאֶחָד מוֹשֵׁף - הַמוֹשֵׁף קָנָה, אֲבָל לֹא ¹⁴ הַמִּנְּהִיג³².

(28) שם ח: (29) ועקר רגליו ממקומו. ראה הלכות מכירה פרק ב, הלכה ו. (30) ואין אחד עדיף מחבירו, אף-על-פי שחמור דרכו בהנהגה, נקנה גם במשיכה. (31) זה נמשך אחר הדין: "אחד מנהיג, ואחד מושך". (32) כלשון אחרון שם. שהנהגה בגמל במקום משיכה אינה קונה. כלומר, אם שניהם מנהיגים שניהם קונים, אבל אם אחד מנהיג ואחד מושך, המושך עדיף ואין המנהיג קונה (שם ט.).

15 ו. בְּהֵמַת מִצִּיאָה שֶׁקָּדַם אֶחָד וְאֶחָז בַּמוֹסָרָה³³ - לֹא ¹⁶ קָנָה³⁴, עַד שֶׁיִּמְשֹׁף אוֹ יִנְהִיג³⁵. וְכֵן בְּנִכְסֵי הַגֵּר³⁶. ¹⁷ אֲבָל קָנָה הַמוֹסֵרָה לְבִדָּה.

(33) חבל שקושרים בו בעל-חי. (34) אין האוחז במוסרה קונה את הבהמה אלא אם-כן בעל הבהמה מוסר אותה

שאינה משתמרת היא, ועל-ידי קיום התנאים הנ"ל נעשית כחצר המשתמרת. (73) שהרי אפילו לא יקחהו אחר, לא ישאר בשדהו, משנה שם. (74) שם יב. (75) הצבי השבור והגוזלות שלא פרחו, ונתגלגל בשדה דינו כמונח בשדה. (76) ואין הנותן יכול לחזור בו. (77) אפילו במתנה, שדעת אחרת מקנה אותו, שהרי הצבי הרץ כדרכו והגוזלות המפריחים יעזבו מהר את שדהו, ודומים כאילו אינם בחצרו כלל.

- יב. מציאת חרש⁷⁸ שוטה וקטן - יש בה גזל⁷⁹, מפני דרכי שלום⁸⁰. לפיכך, אם עבר⁸¹ אחר וגזלה מידן - אינה יוצאה בדנין⁸², ואם פגר בה ונשבע - אינו חייב בחמש⁸³.

(78) מלידה, וממילא הוא גם אלם וגם שוטה, ועל כן הוא נזכר תמיד יחד עם שוטה וקטן (משנה גיטין נט:). (79) אם בא אחר וחסף מידם. (80) כדי למנוע ריב בין המוצא וקרוכיו ובין האחרים. אבל מצד הדין אין זה גזל, שהרי אין בהם דעת, ולא זכות במציאה, וכאילו היא מונחת עדיין על הקרקע (בבא-מציעא שם). (81) על תקנת החכמים. (82) כי הגזלן זכה מן הדין, וכדעת תנא-קמא שם. (83) גזלן שכפר ונשבע לשקר, חייב להחזיר את הקרן ולהוסיף חומש (ויקרא ה, כד), אבל בגזל זה שאינו יוצא בדנינים - אין גם חומש. ראה למעלה פרק ו, הלכה טז.

- יג. מציאת בנו⁸⁴ ובתו הסמוכים על שלחנו⁸⁵, אף על פי שהן גדולים⁸⁶, ומציאת בתו הנערה⁸⁷, אף על פי שאינה סומכת⁸⁸ על שלחנו, ואפילו היתה מכורה אמה⁸⁹, ומציאת עבדו ושפחתו הפנענים⁹⁰, ומציאת אשתו⁹¹ - הרי אלו שלו. אבל מציאת בנו שאינו סומך על שלחנו, אף על פי שהוא קטן, ומציאת עבדו ושפחתו העברים⁹², ומציאת אשתו שהיא מגרשת ואינה מגרשת⁹³ - כל אלו המציאות אינן שלו.

(84) משנה בבא-מציעא יב. (85) שאביהם מפרנסם. (86) דינם לענין מציאה כקטנים, שם יב: והטעם שהמציאה לאב - "משום איבה", שהרי הוא מפרנסם. (87) בת שתיים-עשרה ויום אחד שהביאה שתי שערות, עדיין ברשות אביה היא (כתובות מז). (88) זה יוצא מדברי הגמרא שאומרת, שמציאת שפחה עבריה, שלא הביאה שתי שערות, שייכת לאביה, אף-על-פי שאינה סמוכה על שולחן אביה אלא על שולחן רבה, בבא-מציעא יב: (89) מכורה כשפחה, אין המציאה שייכת לאדוניה אלא לאביה (שם). והטעם הוא משום איבה, שלא ישנא אותה ויקדשנה למנוול ולמוכה שחין (כתובות מז, וראה תוספות שם). (90) כל מה שקנה עבד קנה רבו (משנה, שם יב). (91) כדי למנוע קטטה בינו לבינה, שהרי הוא מפרנסה. (92) ברשות עצמם הם (משנה, שם). (93) ספק מגורשת, כגון זרק לה גט ברשות הרבים, ספק קרוב לה ספק קרוב לו. אף-על-פי שעדיין חייב לפרנס אותה, בכל זאת המציאה שלה, שהרי בין כך וכך יש כבר איבה בינו לבינה (גמרא שם יב:).

חכמים זכותם המליאה של הבעלים על-מנת לתת לאחרים זכות חצר. (57) ראה הלכה א.

- י. קטנה - יש לה חצר⁵⁸ ויש לה ארבע אמות⁵⁹, וקטן⁶⁰ - אין לו חצר ואין לו ארבע אמות. מפני שהצר של קטנה מידה למדנה⁶¹: שפישם שהיא מתגרשת בגט המגיע לידה, כך מתגרשת בגט המגיע לחצרה; וכשם שיש לה חצר לענין הגט, כך יש לה לענין מציאה⁶²; וארבע אמות של אדם פחצרו לענין מציאה⁶³. אבל האיש למדנו שהצרו קונה לו משלו⁶⁴: כדרך שקונה לו שלוחו⁶⁵, כך תקנה לו חצרו; והקטן, הואיל ואינו עושה שליח⁶⁶, כך אין חצרו ולא ארבע אמות שלו קונים לו, עד שתגיע מציאה לידו⁶⁷.

(58) חצר המשתמרת קונה לה שלא מדעתה כמו לגדול (בבא-מציעא י: יא). (59) קונות לה מכוח תקנת החכמים, דברי רבי יוחנן שם. (60) דברי ריש לקיש. ולפי מסקנת הגמרא, גם רבי יוחנן מודה בקטן. ראה רבינו חננאל ורש"י. (61) כתוב בתורה: "וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה" (דברים כד, א). ודרשו בגיטין עז: "ונתן - מכל-מקום". כלומר, לאו דוקא בידה ממש אלא אפילו נתן את הגט לחצרה, הרי היא מגורשת, ודין החצר כדין היד, שם י: (62) בבא-מציעא יא. אמרו: "לפינן מציאה מגט", כלומר אנו לומדים מציאה מגט, כשם שחצרה כידה לענין הגט, כך היא כידה לענין מציאה. (63) זה יוצא מדברי רב פפא (שם י:). שאמר, שבשדה חבירו לא תיקנו ארבע אמות, ואף-על-פי שהתורה נתנה לו זכות ללכת בו ולקחת פאה, אבל לא נתנה לו זכות שתהיה חצרו. משמע שארבע אמות דינן כחצרו. ועל כן הקטנה כשם שיש לה חצר, כך יש לה ארבע אמות. (64) שם י: (65) כי שלוחו של אדם כמותו. (66) בקידושין מא. למדנו ששלוחו של אדם כמותו, מהכתוב (דברים כד, א) "ושלחה מביתו", והפרשה מתחילה: "כי יקח איש" כלומר, גדול. (67) ראה לקמן הלכה יב.

- יא. מי שראה⁶⁸ אחרים רצים אחר המציאה, והרי היא צבי שבור או גוזלות⁶⁹ שלא פרחו: אם היה עומד בצד שדהו⁷⁰ שהן בתוכה, ואלו היה רץ היה מגיען⁷¹, ואמר⁷²: זכתה לי שדי - זכתה לו שדהו; ואם אינו יכול להגיען - הרי אלו פצבי שהוא רץ כדרכו ובגוזלות המפריחים, ולא אמר פלוס⁷³, אלא כל הקודם בהן זכה. ואם נתנו לו במתנה⁷⁴ - הואיל ואחר הקנם לו והרי הן מתגלגלין⁷⁵ בתוך שדהו, קנתה שדהו⁷⁶. ואם היה צבי רץ כדרכו וגוזלות מפריחין - לא קנתה לו שדהו⁷⁷.

(68) משנה בבא-מציעא יא. (69) נקטה המשנה לשון רבים, משום שדרכם לפרוח הרבה ביחד. (70) דעת שמואל, שם. (71) דעת רבי יוחנן, שם יב. (72) משנה, שם יא. דרושים כל שלושת התנאים: א. עומד בצד שדהו. ב. אילו היה רץ, היה מגיעם. ג. אמר: זכתה לי שדי, משום ששדה חצר

(גמרא שם). וראה חושן-משפט סימן סה, סעיף ז, מאירת עינים שם סעיף-קטן כב.

- ג. מִצָּא שְׁטֵר בְּחֶמֶת²⁶ אוּ בְּכָלִי עֵץ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - 15
הָרִי זֶה יַחְזִיר לְמִי שֶׁנָּתַן סִימָן²⁷. מִצָּא שְׁלֹשָׁה 16
שְׁטֵרוֹת כְּרוּכִין²⁸ בְּכֶרֶךְ אֶחָד, אוּ מִנְּחִין זֶה עַל זֶה²⁹
וְאֶגוּדִים אֶגֶד אֶחָד - יַחְזִיר לְמִי שֶׁנָּתַן סִימָן³⁰. 18

(26) נוד של עור, משנה שם כ. וגמרא כ: (27) מה-שאיין-כן בשתי ההלכות הקודמות שאין מחזירים את השטר למלוה אפילו בסימן, שהרי השטר בידו היה, והוא מכיר את הסימן, ואין זו הוכחה שמידו נפל. (28) ראשו של זה בסופו של זה, משנה וגמרא שם. (29) אורכו של זה על אורכו של זה. (30) המוצא מכריו "שטרות מצאתי", והמאבד יאמר את המספר, או שהיו כרוכין או אגודים, כסימן. על כן מדברת המשנה על שלושה שטרות, כי בשנים אין המספר סימן, שהרי המינימום של "שטרות" הוא שנים (גמרא ורש"י שם).

- ד. הָיָה הַלֹּהֶ אֶחָד³¹ וְהַמְּלוֹיִם שְׁלֹשָׁה³²: אִם 19
מְקִימִים³³ הֵם - יַחְזִיר לַלֹּהֶ³⁴, וְאִם לֹא - יַחְזִיר לְמִי 20
שֶׁנָּתַן סִימָן; שְׁמָא הַמְּלוֹיִם נָתַנוּ שְׁטֵרוֹתֵיהֶן לְסוֹפֵר³⁵ 21
לְקִימָן וְנִפְּלוּ מִיַּד הַדִּין³⁶. הָיָה הַמְּלוֹהֶ אֶחָד וְהַלֹּיִם 22
שְׁלֹשָׁה - יַחְזִיר לַמְּלוֹהֶ³⁷. וְאִם הָיוּ שְׁלֹשֶׁת בְּכַתֵּב יָדִי 23
סוֹפֵר אֶחָד - יַחְזִיר לְמִי שֶׁנָּתַן סִימָן; שְׁמָא שְׁלֹשֶׁת 24
הוֹלִיכּוּ שְׁטֵרֵיהֶן לְסוֹפֵר לְכַתֵּב וְנִפְּלוּ מִיַּד הַסּוֹפֵר³⁸. 25

(31) בשלושת השטרות שמצאם יחד (משנה בבא-מציעא כ.). כגון ראובן לזה משמעון, מלוי ומיהודה. (32) גמרא, שם כ: (33) אפילו נתן המלוה סימן, שוודאי פרע הלוה את השטרות וקבלם חזרה ומידו נפלו, שאם מיד המלוה נפלו, מי קיבץ אותם למקום אחד. (34) של בית-הדין. (35) אבל בשטרות מקיימים אין חוששים שמא מיד הדיין נפלו, שאין דרכו של איש להשהות את שטרו המקויים אצל הדיין (שם). ובכ"י אוקספורד 591 הגירסא היא: "ונפלו מיד הסופר". (36) שוודאי מידו נפלו, שאם מיד הלוה נפלו, כיצד נזדמנו למקום אחד (משנה וגמרא שם). (37) ומעולם לא לו, ואין זה ודאי שמהמלוה נפלו, ועל כן לא יחזיר אלא למי שנתן סימן.

- ה. מִצָּא שְׁטֵרוֹת קְרוּעִין³⁹ וְשְׁטֵר חוֹב בִּיגִינָה - לֹא 26
יַחְזִיר⁴⁰. וְאִם יֵשׁ עֲמָהֶן שׁוֹבֵרִי⁴¹, אֲפִלּוּ בְּלֹא עֲדִים - 27
יִתֵּן שְׁטֵר הַחוֹב לַלֹּהֶ⁴²; שְׁאֵלוּ לֹא הָיָה פְּרוּעַ, לֹא 28
הֶשְׁלִיכוּ בֵּין שְׁטֵרוֹת קְרוּעִים, וְהָרִי יֵשׁ עֲמוּ פֶתֶב 29
שֶׁהוּא פְּרוּעַ. 30

(39) שם כ: (40) לא למלוה ולא ללוה, אפילו נתן המלוה סימן, שמא נפרע, שהריהו מושלך עם יתר השטרות הפרועים. (41) שכתוב בו שהשטר נפרע (משנה שם כ.). (42) שוודאי נפרע. לפי רבינו, מדברת משנתנו שם, באחד שמצא ברחוב שטרות קרועים, ושטר חוב ביניהם בצירוף שובר, ולא במלוה שמצא בין שטרותיו שובר על אחד השטרות, ראה אור-שמח ומשנה-למלך כאן.

פֶּרֶק שְׁמוֹנֶה עָשָׂר

1) נתבארו בו דיני מציאת השטרות, איזה אלו שטרות שיהיו, והיות דיניהם חלוקים משאר המציאה, כמו שהוא מבואר שם.

- א. הַמוֹצֵא שְׁטֵר חוֹב², אֵף עַל פִּי שְׁלֹא פֶּרֶשׁ³ בּוֹ 2
אֲחֵרִיּוֹת נִכְסִים⁴, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהַחֵיב מוֹדֶה⁵, וְאֵף עַל 3
פִּי שֶׁהוּא מְקִים⁶ - הָרִי זֶה לֹא יַחְזִיר⁷; שְׁמָא פֶּרְעוּ, 4
וְקִנְיָנָא⁸ הֵם⁹ עוֹשִׂים כְּדִי לְטָרֵף לְקוּחוֹת¹⁰ שְׁלֹא 5
כְּדִין¹¹, וּלְפִיכָף¹² הוֹדָה לוֹ. שֶׁהָרִי יֵשׁ לוֹ¹³ לְטָרֵף 6
בְּשֵׁטֶר שְׁלֹא פֶּרֶשׁ בּוֹ אֲחֵרִיּוֹת, שֶׁהָאֲחֵרִיּוֹת שְׁלֹא 7
נִתְּפָרְשָׁה בְּשֵׁטֶר - טַעֲמוֹת סוֹפֵר¹⁴ הוּא, בֵּין בְּשֵׁטֶרִי 8
הַלֹּאֶה בֵּין בְּשֵׁטֶרִי מִקָּח וּמִמְכָּר¹⁵. לְפִיכָף¹⁶, אִם פֶּרֶשׁ 9
בְּשֵׁטֶר זֶה שֶׁהוּא שְׁלֹא בְּאֲחֵרִיּוֹת: אִם הָיָה הַחֵיב מוֹדֶה 10
- יַחְזִיר¹⁷; וְאִם לֹא - לֹא יַחְזִיר¹⁸, שְׁמָא פֶּרְעוּ¹⁹. 11

(2) משנה בבא-מציעא יב: (3) שלא כתוב במפורש. (4) שנכסי הלוה אחראים לפרעון החוב, והמלוה יוכל לטרוף אותם גם מיד הלקוחות, שקנו אחרי ההלוואה. (5) שהלוה מודה שלא פרע, והשטר-חוב נפל מיד המלוה, וכל-שכן כשלא מודה וטוען שפרע (גמרא שם). (6) על-ידי העדים בבית-הדין (בבא-מציעא טז). (7) למלוה. (8) הסכם של רמאות. (9) המלוה והלוה. (10) שקנו במפורש שלא באחריות, או כשאין ללוה נכסים אחרים. אבל כשקנו באחריות ויש ללוה נכסים, אין חשש קניניה. (11) שהרי נפרע החוב, שם יג. (12) כדי שיחלקו ביניהם את קרקע הלקוחות. (13) זכות. (14) הסופר שכח לכתוב אחריות נכסים, והמלוה לא הפסיד את זכותו מפני טעותו של הסופר, כדעת החכמים במשנה. רבינו פסק כאב"י שם לג: בניגוד לדעת שמואל שסובר שאין חוששין לפרעון. שיטתו של שמואל הופרכה, שם יד. (15) כדעת רבא שאינו מבדיל בין שטרי הלוואה ובין שטרי מקח וממכר (שם טז:). (16) מכיון שהדין "לא יחזיר" מנומק בזה "אחריות טעות סופר". (17) שהרי בשטר זה כתוב מפורש שאין בו אחריות, והמלוה ינכה מן הלוה בלבד, והוא הרי מודה שלא פרע. (18) שם יב: (19) מכיוון שנפל ולא נזהר בשמירתו, יש יסוד לחשוש שפרעו.

- ב. וְכֵן אִם מִצָּא שְׁטֵר שֶׁזִּמְנוּ בּוֹ בַּיּוֹם²⁰, וְהָיָה 12
מְקִים²¹, וְהַחֵיב מוֹדֶה²² - יַחְזִיר²³; וְאִם אֵינוּ מְקִים 13
- לֹא יַחְזִיר, שְׁמָא פֶתֶב לְלוֹת²⁴ וְעֵדֵן לֹא לָהֶם²⁵. 14

(20) שביום שנמצא נכתב. מימרא של רבי יוחנן, בבא-מציעא יז. (21) אישור בית-הדין שהשטר כשר. (22) שלא פרע ומהמלוה נפל, דברי רב כהנא שם. (23) למלוה. ואין חוששין לקניניה כמו בהלכה א, כי הם יכולים לכתוב שטר אחר שזמנו כזמן השטר הנמצא, מה-שאיין-כן בהלכה א. (24) הכין לעצמו שטר לשם קבלת הלוואה. (25) ואינו משמיד את השטר, כי בדעתו ללוות אחר-כך, וחס על שכו הסופר. והמלוה יטרוף שלא כדין מן הלקוחות, שקנו מהלוה קרקע בימים שבין כתיבת השטר ובין ההלוואה, ועל כן לא יחזיר למלוה כשאינו מקויים אפילו כשהלוה מודה

59) שנתנו לעבד להשתחרר בו, ומיד העבד נפל.
60) ברייתא, שם יט. 61) וטוען שכתב את השטר ונמלך
בדעתו שלא ליתנו. 62) שם.

ט. מִצָּא שֵׁטֶר מִתְּנָה⁶³: אִם מִתְּנָה בְּרִיא⁶⁴ הִיא, וְאִם
עַל פִּי שְׂשֻׁנִּיהֶם מוֹדִים⁶⁵ - לֹא יִחְזִיר לָא לְזֶה וְלֹא
לְזֶה; שְׂמָא קָתֵב לְתָן וְלֹא נָתַן⁶⁶, וְאַחֲרֵי שֶׁקָּתֵב שֵׁטֶר
זֶה מְכַר שָׂדֶה זֶה אוֹ נִתְּנָה לְאַחֲרֵי מִתְּנָה, וְחִזֹּר בּוֹ,
וְזֶה⁶⁷ שְׂמוּדָה לְזֶה⁶⁸ כְּדִי לַעֲשׂוֹת קְנוּיָא עַל
הָאַחֲרוֹן⁶⁹ שֶׁנָּתַן לוֹ אוֹ שֶׁמְכַר לוֹ. וְאִם מִתְּנָה שְׂכִיב
מֵרַע⁷⁰ הִיא: אִם הוֹדָה - יִתֵּן, וְאִם לֹא - לֹא יִתֵּן;
שְׂשֻׁכִּיב מֵרַע שֶׁנָּתַן לְשָׂנִים זֶה אַחֲרֵי זֶה - הָאַחֲרוֹן
קָנָה⁷¹, כְּמוֹ שִׁיתְּבָאָר⁷².

63) משנה, שם יח. 64) שאין הנותן יכול לחזור בו לאחר
שמסר את שטר המתנה למקבל, גמרא שם יט:
65) ברייתא שם יט. 66) ולא זכה חבירו. 67) הדבר
הזה. 68) הראשון. 69) לומר ששטר המתנה שנמצא
נמסר בשעתו לראשון, ומידו נפל, ואם נחזיר את השטר
לראשון, הוא יוציא את השדה מן האחרון, שהרי שטרו
קודם לזה של האחרון, ויחלקו ביניהם את השדה (גמרא
שם). 70) חולה מסוכן השוכב על ערש דוי (שם).
71) כי הנותן יכול לחזור בו, שאין כוונתו להקנות אלא
לאחר מיתה, ועל כן אפילו נחזיר את השטר לראשון לא
יפסיד האחרון. 72) הלכות זכייא ומתנה פרק ט, הלכה
טז.

י. מֵת שְׂכִיב מֵרַע שֶׁנָּתַנָּה בְּמִתְנָה, אָף עַל פִּי
שְׂהִיזְרֵשׁ מוֹדָה⁷³ שְׂמוֹרִישׁוֹ נִתְּנָה - הֲרִי זֶה לֹא יִחְזִיר
לָא לְזֶה וְלֹא לְזֶה; שְׂמָא קָתֵב לְתָן וְלֹא נָתַן, וּמִכְרָה
הִיזְרֵשׁ אוֹ נִתְּנָה, וְחִזֹּר בּוֹ⁷⁴, וְהֲרִי הוּא רוֹצֵה לַעֲשׂוֹת
קְנוּיָא עִם זֶה כְּדִי לְהַפְקִיעַ⁷⁵ נְכָסֵי זֶה הָאַחֲרוֹן.

73) שם יט: 74) והרי אינו רשאי לחזור בו, שהרי מתנת
בריא היא. 75) על-ידיה ששיחזירו את השטר לראשון
שזמנו קודם לזה של האחרון, ואחר-כך יחלקו ביניהם את
השדה.

יא. מִצָּא שׁוֹבֵר⁷⁶: בְּזִמְן שֶׁבַעל הַשֵּׁטֶר מוֹדָה שְׁנִשְׁבֵּר
שֵׁטְרוֹ וּפְרָעוֹ אוֹ מְחַלּוֹ⁷⁷ - יִתֵּן⁷⁸ לְבַעַל הַשׁוֹבֵר; אִין
שְׂנִיָּהֶם⁷⁹ מוֹדִים - לֹא יִחְזִיר⁸⁰ לָא לְזֶה וְלֹא לְזֶה.

76) המאשר שהשטר נפרע (משנה, שם יח). 77) תוקף
השטר נשבר מפני שפרע לו את החוב, או שמחל לו בעל
השטר על החוב. 78) ואין חוששים שמא מכר בעל השטר
את השטר לאחר לפני פרעון החוב, ואם נחזיר את השובר
יפסיד הקונה, שהרי גם לאחר מכירת השטר - זכאי המוכר
למחול על החוב (שם כ). 79) ובעל השטר טוען שהכין
את השובר לעת הצורך, אבל החוב טרם נפרע. 80) שם
יט:

יב. מִצָּא כְּתָבָה⁸¹, אָף עַל פִּי שְׂשֻׁנִּיהֶם מוֹדִים⁸² -
לֹא יִחְזִיר⁸³ לְאִשָּׁה; שְׂמָא נִפְרָעָה כְּתָבָה זֶה אוֹ

1. מִצָּא⁴³ גִּטֵּי נָשִׁים: בְּזִמְן שֶׁבַעַל מוֹדָה⁴⁴ - יִחְזִיר
2. לְאִשָּׁה⁴⁵; אִין הַבַּעַל מוֹדָה⁴⁶: אִם נִתְּנָה הָאִשָּׁה סִימָן
3. מִכְּהֶק⁴⁷ - יִתֵּן לָהּ⁴⁸, וְאִם לֹא - לֹא יִחְזִיר לָא לְזֶה
4. וְלֹא לְזֶה⁴⁹. אֲמַר הַבַּעַל⁵⁰: מִדִּי נָפַל, וְנָתַן סִימָנִי,
5. וְהָאִשָּׁה אוֹמֶרֶת: מִדִּי נָפַל, וְנָתַנָּה סִימָנִי - יִתֵּן
6. לָהּ⁵¹. וְהוּא⁵², שֶׁתֵּתֵן סִימָן מִכְּהֶק, כְּגוֹן שֶׁאֲמָרָה:
7. נִקְבַּי שֶׁ בָּצַר אוֹת פְּלוֹנִית⁵³; שְׂאֵלוּ לֹא הִגִּיעַ לְיָדָה,
8. לֹא הִיָּתָה יוֹדַעַת.

43) בבא-מציעא יח: 44) שנתן את הגט לאשתו ומידה נפל.
45) להתירה להנשא, שלא כשטר חוב, שאף-על-פי שהחייב
מודה לא יחזיר, למעלה הלכה א. והטעם הוא, ששטר-חוב
לגביית החוב הוא בא, ואפילו מן הלקוחות, ועל כן לא
תועיל הודאת הלוה, שהרי אדם שלישי (הלקוח) עלול
להפסיד, אבל גט עיקרו בא להתיר את האשה להינשא.
[אמנם קיים חשש, שמא כתב הגט בניסן ולא נתנו לאשה
עד תשרי, ובינתיים מכר הבעל פירות של נכסי מלוג שלה,
ועכשיו אחרי שיחזירו לידה את הגט תטרוף מן הלקוחות
מה שקנו בין ניסן לתשרי. בגמרא שם יט. הקשו כך על גט
אשה ועל שטר שחרור, והשיבו: מחזירים, כדי שתוכל
להנשא, וכשתבוא להוציא מיד הלקוחות ידרשו ממנה
להוכיח מתי הגיע הגט לידה, ותאריך הגט אינו קובע].
46) והוא טוען שעדיין לא נתן לה את הגט ומידו נפל, וכעת
אינו רוצה לגרשה, והאשה טוענת שמידה נפל והיא
מגורשת. 47) ראה סוף ההלכה. 48) ומתירים אשת איש
בסימן מובהק, אף-על-פי שהבעל טוען שלא גירשה.
49) לשון הברייתא שם. 50) שם כח. 51) שסימני הבעל
אינם כלום, שהרי הוא כתב את הגט וידוע בסימניו, ולא
כבמצאיה סתם שאמרנו "סימניו וסימניו יניח", כלומר באו
שנים וכל אחד מהם נתן סימני האבידה כמו שנתן חבירו,
לא יתן לא לזה ולא לזה, אלא תהיה מונחת עד שיודה
האחד לחבירו או יעשו ביניהם פשרה. ראה גמרא שם, וראה
למעלה פרק יא, הלכה ג, ופרק יג, הלכה ו. 52) בתנאי.
53) ולא נקב סתם, כי שמא ראתה את הנקב כשהגט היה
ביד בעלה (גמרא שם).

ז. הוּא אוֹמֵר סִימָנִי הַחוּט⁵⁴ שֶׁקָּשַׁר בּוֹ הַגֵּט, וְהִיא
10. אוֹמֶרֶת סִימָנִי הַחוּט - יִתֵּן לָהּ. וְהוּא, שֶׁתֹּאמַר סִימָן
11. מִכְּהֶק, כְּגוֹן אֲרֹךְ מִדַּת הַחוּט; אֲבָל אִם אֲמָרָה: אָדָם
12. אוֹ שָׁחַר הוּא - אִין זֶה סִימָן מִכְּהֶק⁵⁵. הוּא אוֹמֵר:
13. בְּחֻמַּת הָיָה מְנַח, וְהִיא אוֹמֶרֶת: בְּחֻמַּת⁵⁶ הָיָה מְנַח -
14. יִתֵּן לוֹ; שְׂאֵין זֶה סִימָן מִכְּהֶק⁵⁷.

54) בבא-מציעא כה. 55) שמא ראתה כשהגט היה ביד
בעלה. 56) נוד של עור, שם. 57) שהאשה יודעת,
שהבעל מחזיק כל שטרותיו בחמת.

ח. מִצָּא גִט שְׁחֵרֵר⁵⁸: בְּזִמְן שֶׁהָרַב מוֹדָה⁵⁹ - יִחְזִיר
16. לְעֶבְדֵּי⁶⁰; אִין הָרַב מוֹדָה⁶¹ - לֹא יִחְזִיר⁶² לָא לְזֶה וְלֹא
17. לְזֶה.

58) שטר ששחרר האדון את עבדו הכנעני. משנה, שם יח.

יום שלישי ט' אייר ה'תשע"ט

הלכות חובל ומזיק

מצות עשה אחת, והוא דין חובל בחברו או מזיק קמונו.

ובאר מצנה זו בפסקים אלו:

פרק ראשון

(1) נתבאר בו החובל בחברו שהוא חייב בחמשה דברים, שהם: נזק וצער ורפוי ושבב ובושת, מנין לו זה מן התורה. ואיכות עשיית החבלה, בכוונה ושלא בכוונה, באי זה דבר, ובאי זה מקום.

- א. החובל בחברו² - חייב לשלם³ לו חמשה דברים, ואילו הם: נזק, וצער, ורפוי, ושבב, ובשת. וחמשה דברים אלו, כלל משתלמים מן היפה שבנכסיו⁵, פדין כל המזיקין⁶.

(2) כגון, קוטע ידו. (3) ואין מקטעים ידו. (4) אלו שאין בהם חסרון כס, כגון, צער ובושת. (5) מן הקרקע המעולה שבנכסי החובל, אם אין לו מטלטלין. (6) בממון חברו, שאמרה תורה "מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם" (שמות כב, יד). וראה למעלה הלכות נזקי ממון פרק ח הלכה י.

- ב. נזק פיצד?⁷ שאם קטע יד חברו או רגלו - רואין אותו כאלו הוא עבד נמכר בשוק⁸, פמה היה יפה⁹ [אז] וכמה הוא יפה עתה, ומשלם הפחת שהפחית מדמיו. שנאמר: עין תחת עין. מפי השמועה¹⁰ למדו, שזה שנאמר 'תחת' - לשלם קמון הוא.

(7) מהו קנה המידה לחישוב הנזק? שהרי הנחבל לא ירצה בחבלה זו, אפילו תמורת תשלום רב. (8) זהו קנה מידה אובייקטיבי להערכת שוויו של האדם מבחינת כושר העבודה בלי שים לב, אם אדם חשוב הוא או לא. בבא קמא שם. (9) היה שווה לפני שנחבל. (10) ששמע תלמיד מפי רבו ורבו מרבו עד משה רבינו.

- ג. זה שנאמר בתורה: פאשר יתן מום פאדם פן ינתן בו¹¹ - אינו לחבל פזה פמו שחבל בחברו; אלא שהוא ראוי לחסרו איבר¹² או לחבל בו פאשר עשה, ולפיכך משלם נזק¹³. והרי הוא אומר: ולא תקחו כפר לנפש רצח - לרועת בלבד הוא שאין בו פפר, אבל לחסרון איברים¹⁴ או לחפלות יש בו פפר.

(11) והרי זה סותר לכאורה את הפירוש מפי השמועה שבהלכה הקודמת. (12) ראה אבן עזרא שמות כא, כד; ויקרא כד, יט. (13) כולל כל חמשת הדברים שנאמרו בהלכה א. (14) כגון קוטע ידו, אף על פי שאינה חוזרת לעולם ודומה למיתה, מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי (משפטים כא, כה).

- ד. וכן זה שנאמר בחובל בחברו ומזיקו: לא תחוס¹⁵

1 נמחלה, ואחר כך מכר הבעל נכסיו, והרי הוא רוצה
2 לעשות קנוניא⁸⁴ על הלקוחות.

(81) שטר שבו מתחייב הבעל לשלם סכום כסף לאשתו כשיגרשנה או כשתאלמן ממנו. (82) שהכתובה לא נפרעה. (83) כדין כל שטר-חוב, ראה למעלה הלכה א. (84) להחזיר לאשתו את הכתובה, כדי לטרוף את הקרקע מן הלקוחות, ויחלקו ביניהם את הקרקע.

- יג. מצא אגרות שום⁸⁵ ואגרות מזון⁸⁶, שטרי חליצה⁸⁷ ומאונין⁸⁸, ושטרי טענות⁸⁹ שפותבין הדינין של בעל דין זה ושל חברו, או שמצא שטרי ברוכים, והם השטרות שפברו להן⁹⁰ בעלי דינין את הדינין שדינין להם וקבלו עליהם שידונו להם פלוני ופלוני, או שמצא כל מעשה בית דין⁹¹ - הרי זה יחזיר. כללו של דבר: כל שטר שחוששין בו לפרעון - לא יחזיר, שמא נפרע החוב; ואם היה החייב מודה, ואפשר שהודה כדי לעשות קנוניא עד שיפסיד את הלוקח או מקבל מתנה שלקחו אחר זמן השטר, כדי שיפרעו מידם שלא פדין - הרי זה לא יחזיר, אף על פי ששניהם מודים; וכל שטר שאין בו צד לחשש לא לפרעון ולא לקנוניא - יחזיר לבקליו.

(85) שטר ששמו בית-דין נכסי לוח למלוה בחובו (משנה בבא-מציעא כ.). (86) מזון האשה והבנות. בית-דין כותבים שטר, שימכרו מקרקע הבעל למזון האשה והבנות (ראה פירוש המשנה לרמב"ם). (87) יבמה שחלצה כותבים לה בית-דין שטר המאשר שחלצה בפניהם כדין, ומותרת לכל איש. דיני חליצה נתבארו בספר נשים, הלכות יבום וחליצה. (88) יתומה קטנה שהשיאוה אמה ואחיה יוצאת במיאון, שאומרת בפני שלושה אין רצוני בפלוני בעלי, ואינה צריכה גט. וכותבים לה בית-דין שטר שמיאנה בפניהם ומותרת להנשא. (89) כך פירשו בבבלי את "שטרי בירורין" שבמשנה שם. (90) זה דיין אחד וזה דיין אחד, שיהפוך בזכותו, ראה סנהדרין פרק ג, משנה א. (91) כגון שטר שהחליטו בית-דין נכסי לוח למלוה (בבא-מציעא טז:).

- יד. כל השטרות הנמצאים שדינן שלא יחזיר, אם יחזיר - הרי אלו פשרים⁹², וגובין בהן⁹³, ואין מוציאין⁹⁴ אותן מתחת יד בעליהם, והרי הם בתוקתן⁹⁵ ואין חוששין להם⁹⁶.

(92) כי הדין "לא יחזיר" בכל השטרות הללו הוא לכתחילה מתוך חשש, אבל אין לפסול אותם בגלל חשש. (93) כמו בכל שטר. ואם יטען בעל הדין שכנגד, שהשטר פרוע או טענות אחרות - דינו ככל שטר שיוצא מתחת יד המלוה. (94) על יסוד חשש וספק. (95) שהם כשרים. (96) לפרעון וקנוניא וכדומה. דעת עצמו. ולא נמצא כל מקור בתלמוד ובגאונים להלכה זו.

סליקו להו הלכות גזלה ואבדה פסיעתא דשמיא

- 1 עיניך¹⁵ - שלא תחוס בתשלומין. שפא תאמר: עני
2 הוא זה¹⁶ ושללא בכונה חבל בו, ארחמני; לכה
3 נאמר: לא תחוס עיניך¹⁷.

(32) ושיעור הצער - ראה להלן פרק ב הלכה י. (33) נוסף
על דמי הנזק. (34) מכאן לומדים, שאונס משלם צער נוסף
על בושת, פגם וקנס של חמישים סלעים כסף (ירושלמי
כתובות פרק ג הלכה ה). לימוד זה מפורש יותר מהדרשה
"פצע תחת פצע, ליתן צער במקום נזק" (בבא קמא פה).
וראה הלכות נערה בתולה פרק ב הלכה א. ובוה מיושבת
תמיתה המגיד משנה כאן. (35) אפילו לא הזיק, כגון כוואו
בשפור או במסמר על ציפורנו במקום שאינו עושה חבורה,
בבא קמא פג: וראה להלן פרק ב הלכה ג. (36) אבל אם
גרם לו צער בלי שנגע בגופו, פטור מדיני אדם. ראה שם
הלכה ז.

- ח. ומניין שהיה חייב בפשעת³⁷ בפני עצמו ורפוי³⁸
פני עצמו? שנאמר³⁹: רק שבתו יתן ורפא ירפא.
37 ביטול מלאכתו מחמת החולי. וראה שם הלכה יא.
38 שכר הרופא ודמי הרפואות, וראה שם הלכה יד.
39 במכה איש ונפל למשכב. וראה בבא קמא פה.
ט. ומניין שהיה חייב בפשעת⁴⁰ בפני עצמו? שהרי
נאמר: ושלחה ידה והחזיקה במבשיו, וקצתה את
פפה⁴⁰; בכלל דין זה כל המבשיו⁴¹.

(40) ופירשו חכמינו ממון, כמו ביד תחת יד. ראה ספרי תצא,
ובבא קמא כח. (41) והחזיקה במבושיו לא באה אלא
כדוגמא בלבד, ומעין זה ספרי, שם, רצב.

- י. המבשיו אינו חייב על הפשעת עד שהיה מתכוון⁴²,
שנאמר: ושלחה ידה⁴³; אבל המבשיו חבירו בלא
פונה - פטור. לפיכך, לשון וכיוצא בו שבשיו - פטור.

(42) שלא כמזיק שחייב אפילו אינו מתכוון, ראה הלכה יא.
(43) ולמדו חכמינו עד שיתכוון לשלוח. בבא קמא פו: וראה
שם הגהות הב"ח. וראה ירושלמי פרק ח, הלכה ג וספרי
שם.

- יא. אדם מועד⁴⁴ לעולם. בין שוגג בין מזיד, בין
ער בין ישן⁴⁵ בין שכור⁴⁶, אם חבל בחבירו או הזיק
ממון חבירו - משלם מן היפה שבנכסיו. במה
דברים אמורים שהישן חייב לשלם? בשנים שישנו
באחד, ונתהפך אחד מהן והזיק את חבירו⁴⁷ או קרע
בגדו; אבל אם היה אחד ישן, ובא אחר ושכב בצדו
- זה שבא באחרונה הוא המועד, ואם הזיקו הישן⁴⁸
- פטור. וכן אם הניח פלי בצד הישן ושכרו -
פטור; שזה שהניחו הוא המועד שפשע⁴⁹.

(44) וחייב לשלם נזק שלם (שם כו.). (45) שהוא בבחינת
אונס. (46) שאמנם ער הוא, אבל דינו כאונס. בגמרא שם
כו: פצע תחת פצע לחייבו על השוגג כמזיד ועל האונס
כרצון. (47) בגופו. (48) כלומר הראשון ששכב לישון.
(49) שהניחם בצד הישן, שהיה צריך להעלות על דעתו,
שהישן ישבור אותם.

(15) ולפני זה כתוב "וקצותה את כפה", ולכאורה משמע
חבלה גופנית ממש. רבינו מציין את הכתוב הזה ואומר:
"שנאמר בחובל חבירו ומזיקו", משום שגם ברצח נאמר
(דברים יט, יג) ולא תחוס עיניך, ושם כוונתו לעונש גופני
דווקא. (16) כך פירש אבן עזרא, דברים כה, יב.
(17) "אחד שוגג ואחד מזיד", ירושלמי בבא קמא פרק ח
הלכה א.

- ה. ומניין שזה שנאמר באיברים¹⁸ 'עין תחת עין',
תשלומין הוא¹⁹? שנאמר בזה²⁰: חבורה תחת חבורה,
ובפרוש נאמר²¹: וכי יכה איש את רעהו באבן או
באגרף²³ וגומר, רק שבתו יתן ורפא ירפא, הא
למדת²⁴ ש'תחת' שנאמר בחבורה - תשלומין, והוא
הדין ל'תחת' האמור בעין²⁵ ובשאר איברים²⁶.

(18) היינו בחובל באברים. רבינו מציין "באברים", מכיוון
שכתוב מעין זה נאמר גם במקום אחר (דברים יט, כא),
בעדים זוממין. (19) דווקא, אפילו הסכים החובל שיחסירו
לו אבר. שאלה זו מכוונת לנאמר למעלה (הלכה ב), "תחת
לשלם ממון הוא". בהלכה ג' למדנו, שאין איסור לקחת
כופר, וכאן אנו לומדים, שכופר בלבד מותר לקחת, אבל
לא להחסיר אבר (לחם משנה). (20) באותו עניין.
(21) באותה פרשה למעלה. (22) בכתוב לפנינו: והיכה.
(23) דהיינו חבורה. (24) וזהו לימוד המבוסס על פשט
הכתוב, שאינו מובא בבבלי ומקורו במכילתא דרשב"י
(ראה שם עמוד 176, הוצאת מקיצי נרדמים), ורבינו העדיף
אותו על דרשות הבבלי בבא קמא פג. (ראה יד מלאכי כלל
ד מכללי הרמב"ם). ובוה מיושבת קושיית הלחם משנה
כאן, וקושיית "מראה הפנים" בירושלמי בבא קמא פרק א
דיבור המתחיל שאם היה סומא. (25) בכתוב שלפניו.
(26) באותו כתוב.

- ו. ואף על פי שדברים אלו²⁷ נראין מענין תורה
שבתכ²⁸, וכל²⁹ מפרשין הן מפי משה רבנו מהר
סיני³⁰ - כלן הלכה למשה הן בידנו, וכה ראו
אבותינו דנין בבית דינו של יהושע, ובבית דינו של
שמואל הרמתי, ובכל בית דין ובית דין שעמדו
מימות משה רבנו³¹ ועד עכשו.

(27) שעין תחת עין, יד תחת יד וכו' פירושם ממון.
(28) שהרי למדנו דינים אלו מן הכתובים. (29) צריך
לומר: "כולם". (30) כל התורה נאמרו כללותיה ופרטותיה
ודקדוקיה מסיני" (תורת כהנים, בהר. וראה הקדמה לפירוש
המשנה). (31) ולא היה כל ספק, ש'עין תחת עין' פירושו
ממון, וכל הדרשות מן הכתובים באות למצוא סימוכים מן
התורה להלכה שהייתה מקובלת בידם.

- ז. ומניין שמזיק בחבירו חייב בצער³² בפני עצמו?³³
שהרי נאמר באונס: תחת אשר ענה³⁴; והוא הדין

ראה למעלה הלכה יא. (70) שאינו חייב בהם אלא או מזיד או קרוב למזיד. ראה למעלה הלכה יב. (71) למרחק שתי אמות. (72) למעלה בהלכה יא מביא רבינו דין "ישן" להשמיענו, שהוא חייב בנזק, וכאן - מודיענו שהוא פטור מארבעה דברים.

- 20 טז. המזיק את חברו בכונה⁷³ בכל מקום⁷⁴ - חייב בחמשה דברים. ואפילו נכנס לרשות חברו⁷⁵ שלא ברשות, והזיקו בעל הבית - חייב; שיש לו רשות להוציאו, ואין לו רשות להזיקו. אבל אם הזיק⁷⁶ זה שנכנס בבעל הבית - הרי בעל הבית פטור⁷⁷. ואם הזיק בו בעל הבית - חייב, מפני שנכנס שלא ברשות.
- 25 ה"ו שניהם ברשות⁷⁸ או שניהם שלא ברשות, והזיקו זה בזה - חייב - שניהם פטורין⁷⁹.

(73) מתוך ידיעה תחילה, ובלשון הגמרא "ידע ביה". (74) בין ברשות הרבים ובין ברשות היחיד. (75) כגון חצרו או ביתו. (76) כגון שנתקל בבעל הבית. (77) כי הנכנס שלא ברשות הוא שפשע. (78) כגון בחצר של שניהם או שנתן לו בעל הבית רשות להיכנס. (79) אם שניהם ברשות פשע הניזק, שהיה צריך להיזהר, כי ידע שגם חברו נמצא שם. ואם שניהם שלא ברשות פשע הניזק מפני שנכנס שלא ברשות.

- 28 יז. המבקע עצים ברשות הרבים, ופרח עץ מהן והזיק ברשות היחיד⁸⁰; או שפקע ברשות היחיד⁸¹, והזיק ברשות הרבים⁸²; או שפקע ברשות היחיד, והזיק ברשות היחיד אחר⁸³; או שנכנס לחנותו של נגר⁸⁴, בין ברשות בין שלא ברשות⁸⁵, ונתזה פקעת וטפחה על פניו - בכל אלו חייב⁸⁶ בארבעה דברים⁸⁷, ופטור מן הפשת⁸⁸.

(80) של אחר, חייב, כי ברשות הרבים אסור לאדם לבקע עצים. (81) שלו. (82) חייב, אף על פי שבחצרו מותר לו לאדם לבקע עצים, בכל זאת חייב, משום שהיה לו להיזהר, שהרי רבים מצויים ברשות הרבים. (83) של אחרים, אף על פי שאין רבים מצויים שם, בכל זאת חייב, כי קיימים הניתנים דרכם ליפול רחוק ממקום הביקוע. (84) שרבים רגילים להיכנס לחנות של אומנים. (85) שלא נטל רשות מבעל החנות. (86) והטעם, שחנות של נגר שלא נטל רשות הוא כמו ברשות, כמו שאמרנו למעלה. (87) שבכל המקרים האמורים כאן, קרוב למזיד הוא. (88) משום שלא התכוון לבייש, ואף לא להזיק.

- 35 יח. כשם שאומדין למיתה⁸⁹, כך אומדין לנזקין⁹⁰. כיצד? הרי שהפה חברו בצורו קטן⁹¹ שאין בו כדי להזיק, או בקיסם של עץ קטן, וחבל בו חבלה שאין חפץ זה ראוי לעשותו - הרי זה פטור⁹²; שנאמר: באבן או באגרה⁹³ - דבר הראוי להזיק. אבל חייב הוא בפשת⁹⁴ בלבד. אפילו רקק⁹⁵ בגופו של חברו⁹⁶ - חייב בפשת. לפיכך⁹⁷ צריכין העדים לידע במה הזיק, ומביאין החפץ שהזיק בו לבית

- 1 יב. מי שנפל מן הגג פרוח מצויה⁵⁰ והזיק - חייב בארבעה דברים⁵¹, ופטור מן הפשת⁵². נפל פרוח שאינה מצויה⁵³ - חייב בנזק⁵⁴ בלבד, ופטור מארבעה דברים⁵⁵. ואם נתהפך⁵⁶ - חייב בכל, אף בפשת⁵⁷; שכל המתפונן להזיק, אף על פי שלא נתפונן לבייש - חייב בפשת⁵⁸.

(50) קרוב למזיד הוא, שהיה צריך להעלות על דעתו, שרוח מצוייה תפיל אותו. (51) אף על פי שלא נתכוון להזיק. (52) שהמבייש בלא כוונה פטור. ראה למעלה הלכה י. (53) כגון סערה שפרצה פתאום, והרי זה אונס. (54) שאדם מועד לעולם, ראה למעלה הלכה יא, ובמגיד משנה כאן כתב, שאונס ממש פטור גם מדמי נזק ולא פטרתו תורה אלא באונס שאינו גמור כעין רוח שאינה מצוייה שהפילתו. ונראה שמפני כך קיצר רבינו בהלכה יא והשמיט את המלים: "ועל האונס כרצון", שנאמר בגמרא. (55) שאינו חייב בהם אלא או מזיד או קרוב למזיד, כמתואר בכתוב "וכי יריבון אנשים" (שמות כא, יח), המסיים בתשלומי ריפוי ובושת. בבא קמא כו. (56) והתכוון ליפול על האדם, כדי להקל את החבטה (רש"י שם כו.). (57) אף על פי שאמרנו בהלכה י, שאינו חייב אלא כשהוא מתכוון. (58) אף על פי שאינו מתכוון לבייש חייב, מכיוון שהתכוון לעשות את המעשה הגורם בושה לניזק. שם כו. הלכה זו מפרשת את הלכה י, ש"מתכוון" אין פירושו לבושת דווקא, אלא לנזק עצמו.

- 7 יג. שנים שחבלו באחד פאחד⁵⁹ - שניהם חייבין⁶⁰, ומשלשין⁶¹ ביניהן. היה אחד מתפונן ואחד שאינו מתפונן - זה שאינו מתפונן פטור מן הפשת⁶².

(59) בבת אחת. (60) בתשלומים, אבל אם מת, שניהם פטורים ממיתה. שם כו: (61) ומחלקים, כלומר, כל אחד מהם אינו משלם אלא חצי. (62) וחבירו ישלם הכל.

- 10 יד. המתפונן לבייש את הקטן ובייש את הגדול - נתן לגדול⁶³ דמי פשתו של קטן⁶⁴. נתפונן לבייש העבד ובייש את בן חורין - נתן לבן חורין דמי פשתו של עבד⁶⁵.

(63) אף על פי שלא נתכוון אליו. (64) דמי בושת שהיה ראוי לתת לקטן אילו ביישו. בושתו של קטן נמוך משל גדול. (65) שאף המבייש את העבד חייב בבושת.

- 14 טו. היתה לו אבן מנחת בחיקו, בין שלא הפיר בה מעולם⁶⁶ בין שהפיר בה ושקחה⁶⁷, ועמד, ונפלה והזיקה⁶⁸ - חייב בנזק⁶⁹ בלבד, ופטור מארבעה דברים⁷⁰. וכן אם נתפונן לזרק שטים⁷¹ וזרק ארבע והזיק, או שהזיק פשהוא ישן⁷² - חייב בנזק, ופטור מארבעה דברים.

(66) כגון שהיה ישן, והניחה אדם אחר בחיקו. (67) והריחה שוגג. (68) לאדם או לכלים. (69) אף על פי שהוא אונס, כי עשו בו אונס כרצון ושוגג כמזיד (אם הניזק לא פשע).

פֶּרֶק שְׁנִי

1) נתבארו בו הדברים שהעושה חייב בכל חמשה דברים הנזכרים, והדברים שהעושה אינו חייב בכלם. ונתבארו מהויות הארבעה דברים, שהם: נזק וצער ורפוי ושבת וכל פרטיהם.

- א. החובל בחברו חַבְלָה שֶׁהוּא רָאוּי לְשֵׁלֶם הַחֲמִשָּׁה דְּבָרִים כָּלָם - מְשֻׁלֵּם חֲמִשָּׁה.² הַזִּיקוּ נֹזֵק שְׁאִין בּוֹ אֶלָּא אַרְבָּעָה - מְשֻׁלֵּם אַרְבָּעָה.³ שְׁלֹשָׁה - מְשֻׁלֵּם שְׁלֹשָׁה. שְׁנַיִם - מְשֻׁלֵּם שְׁנַיִם. אֶחָד - מְשֻׁלֵּם אֶחָד.⁴

2) בבא-קמא פג: (3) ואין אומרים כיון שאינו חייב על הנזק, אף על שאר הדברים לא ישלם. תוספתא בבא-קמא פרק ט, וירושלמי פרק ח הלכה א. (4) כי לא כל החבלות שוות, ובית-דין מבררים פרטי כל חבלה כפי שהיא. כל ההלכה בתוספתא שם, וכפי שנוסחה בירושלמי שם.

- ב. בַּיֵּצֵד⁵ קָטַע יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ אוֹ אֶצְבָּע מֶהֱן, אוֹ שֶׁסָּמָא עֵינוֹ - מְשֻׁלֵּם חֲמִשָּׁה: נֹזֵק,⁷ וְצָעַר,⁸ וְרָפוּי,⁹ וְשָׁבַת,¹⁰ וְנִשְׁתָּה.¹¹ הִכְהוּ עַל יָדוֹ וְצָבְתָהּ,¹² וְסוּפָה לַחֲזֹר; עַל עֵינוֹ וּמִרְדָּהּ,¹³ וְסוּפָה לַחֲיוֹת - מְשֻׁלֵּם אַרְבָּעָה:¹⁴ צָעַר, וְרָפוּי, וְשָׁבַת, וְנִשְׁתָּה. הִכְהוּ עַל רֹאשׁוֹ וְצָבָה¹⁵ - מְשֻׁלֵּם שְׁלֹשָׁה: צָעַר, וְרָפוּי, וְנִשְׁתָּה. הִכְהוּ בְּמָקוֹם שְׁאִינוֹ נִרְאָה,¹⁶ כְּגוֹן שֶׁהִכָּה עַל בְּרָכּוֹ אוֹ בְּגִבּוֹ¹⁷ - מְשֻׁלֵּם שְׁנַיִם: צָעַר וְרָפוּי.¹⁸ הִכְהוּ בְּמִטְפַּחַת שְׁבִידוֹ אוֹ בְּשִׁטְרָה¹⁹ וְכִיּוֹצֵא בָּאֵלוֹ - נוֹתֵן אַחַת, וְהִיא הַבִּשְׁתָּ בַלְבָּד.

5) משלם פעם חמשה דברים, ופעם פחות. שאלת התוספתא והירושלמי שם. (6) אבר שאינו חוזר. (7) ראה למעלה פרק א הלכה ב. (8) ראה להלן הלכות ט"ז. (9) להלן הלכה יד. (10) להלן הלכה יא. (11) להלן פרק ג הלכה א. (12) והתנפחה, תוספתא וירושלמי שם. (13) ויצאה ממקומה. (14) כי על נזק אינו חייב אלא-אם-כן מחסר את חברו אבר שאינו חוזר, להלן הלכה ה. (15) שאף שבת אין כאן, שהרי יכול הוא לעסוק במלאכתו, שם. (16) לשון הירושלמי שם. רבינו מפרש, שמקום המכה מכוסה ואין רואים אותו. אבל הראב"ד מפרש שכוונת הירושלמי היא שאיש לא ראה את ההכאה, ונראים הדברים שאין מחלוקת ביניהם בנוגע לדין עצמו. רבינו מודה שאם הכהו ואנשים רואים, הרי ביישו אף-על-פי שהמכה אינה נראית, והראב"ד מחייב בבושת אפילו אם איש לא ראה בשעה שהכהו, אבל המכה ניכרת ונראית לעין. (17) שאפילו יתנפח, אין איש רואה. (18) ובושת אינו משלם, מכיון שהמכה במקום מכוסה, וגם הכהו באין רואים. (19) מכה קלה שאין בה צער אלא בזיון בלבד, והתכוון לביישו. ירושלמי שם.

- ג. כְּוָאָהוּ בְּשִׁפּוּד²⁰ אוֹ בְּמִסְמָר עַל צַפְרָנְיוֹ, בְּמָקוֹם שְׁאִינוֹ עוֹשֶׂה חֲבוּרָה²¹ וְלֹא מַעֲכָב מְלֹאכָה²² - מְשֻׁלֵּם הַצָּעַר בַּלְבָּד.²³ הִשְׁקָהוּ סָם אוֹ סָכּוֹ סָם²⁴, וְשָׁנָה מִרְאָה עוֹרָו²⁵ - מְשֻׁלֵּם לוֹ רָפוּי בַלְבָּד,²⁶ עַד שִׁיחֲזֹר מִרְאָהוֹ כְּשֶׁהִיָּה. אֶסְרוּ בְּחֶדֶר²⁷ - נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי שְׁבִתָּ בַלְבָּד. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּאֵלוֹ.

- 1 דִּין⁹⁸, עַד שְׁאוּמְדִין אוֹתוֹ⁹⁹ וְדִנְיָן עָלָיו. וְאִם אָבַד הַחֲפֵץ, וְאָמַר הַחֹבֵל: לֹא הָיָה בּוֹ כְּדֵי לְהִזִּיק, וְכִמְּו אָנוּס אֲנִי¹⁰⁰; וְהִנֵּחַ חֹבֵל אוֹמֵר: הָיָה בּוֹ כְּדֵי לְהִזִּיק - יִשְׁבַּע הַחֹבֵל וְיִטַּל¹⁰¹, כְּמֹ שִׁיתְבָּאָר¹⁰².

(89) שאינו חייב עד שיכנו בדבר שיש בו כדי להמיתו, שנאמר (במדבר לה, יז): ואם באבן יד אשר ימות בה, היכהו (ספרי פרשת מסעי, פיסקה קס). (90) היכה חברו בדבר שאין בו כדי להזיק, פטור (בבא קמא צא). (91) באבן קטנה. (92) שמחמת חולשתו נחבל, ואנוס גמור הוא. ראה להלן פרק ו, הלכה ד ומגיד משנה שם. (93) ושם מדובר שהמוכה נחבל ולא מת. (94) כי התכוון לעשות אותו מעשה שגרם לבייש את חברו. (95) שאין בו נזק כלל, מה שאין כן באבן קטנה, שיכולה לחבול חבלה כלשהי, שם צ. (96) אבל רקק בבגדו פטור מלשלם, שם צא. וראה להלן פרק ג הלכה ה. (97) מאחר שאמרנו שאומדים לנזקים. (98) ואין סומכים על דברי העדים בלבד. פסק כשמעון התימני, שם צ: (99) אם חפץ זה ראוי היה לעשות נזק זה. (100) אנוס גמור ופטור. (101) חזקה שהנזק נעשה בחפץ שיש בו כדי להזיק, ומשום כך מאמינים לנחבל (בשבועה). ראה ראב"ד, ששיבח את דברי רבינו ומנמקם. (102) לקמן פרק ה הלכה ד, כשלא ראו העדים שחבל בו.

- 5 יט. הַפְּרִזֵּל אֵין לוֹ אִמְד¹⁰³. אֶפְּלוֹ מַחֲט קִטְנָה¹⁰⁴ רְאוּיָהּ הִיא לְהִמִּית, וְאֵין צָרִיף לֹאמַר לְהִזִּיק. הַזִּזְרֵק אָבֹן, וְלֹאֲחֹר שִׁיּוֹצֵאָה מִתַּחַת יָדוֹ הוֹצִיאָה הָלָה אֶת רֹאשׁוֹ מִן הַחֲלוֹן וְקִבְּלָה - פְּטוֹר מִכְּלוּם¹⁰⁵; שְׁנַאֲמַר: וּמָצָא אֶת רַעְהוֹ¹⁰⁶ - פֶּרֶט לְמַמְצִיא אֶת עַצְמוֹ¹⁰⁷.

(103) אין אומדים אותו, אם יש בו כדי להמית ולהזיק או לא. (104) וכל ברזל שיש לו חוד, כגון שפוד או סכין, אבל אם היכה אותו במוט ברזל, או אפילו בשפוד והנזק בא כתוצאה מן המשקל בלבד, אומדים אותו כדרך שאומדים עץ או אבן. ראה להלן הלכות רוצח פרק ג הלכה ד. דין זה שהברזל ממית בכל שהוא למדו מן הכתוב "ואם בכלי ברזל הכהו" (במדבר לה, טז), ואילו באבן ובכלי עץ כתוב "יד" (באבן יד, בכלי עץ יד). מכאן אמרו, שבאבן ועץ צריכים שיעור מלא אחיזת יד, מה שאין כן בברזל, שממית בכל שהוא, אפילו מחט (ספרי פרשת מסעי, פיסקה קס; סנהדרין עז:). בירושלמי (סנהדרין פרק ט הלכה ב) לומדים דין זה בדרך פשוטה יותר. באבן ובעץ כתוב "אשר ימות בה", ואילו בברזל כתוב סתם "ואם בכלי ברזל היכהו", ולא כתוב "אשר ימות בו" מכאן לומדים אפילו מחט קטנה, שעל ידי תחיבה בוושט יכולה להמית. לימוד זה פשוט יותר, ועליו מסתמך כנראה רבינו (ראה הלכות רוצח שם). (105) אפילו מנזק. פסק כרב פפא בשם רבא ולא כרב זבדי שם, וכן פסק הרי"ף. (106) מדובר על חוטב עצים ביער, ונשל הברזל מן העץ ומצא את רעהו. (107) הלשון "ומצא את רעהו" משמע שרעהו כבר היה שם, משעה שנשל הברזל. מכאן שאם בשעת זריקת האבן לא היה שם, ורק אחר כך הוציא את ראשו, פטור (מכות ח. וספרי שופטים פיסקה קפג).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ט' אייר - ספר נזיקין - הלכות חובל ומזיק צא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 20) בבא-קמא פג: (21) ואין בו לא נזק ולא ריפוי. (22) ואין בו שבת. (23) ובושת אינו משלם, אם לא ראהו שום אדם (מגיד-משנה). (24) בבא-קמא פב: (25) במקום שאינו נראה, ולא גרם לו נזק ולא צער ולא בושת. (26) שכר הרופא ודמי הרפואות. (27) ובטלו ממלאכתו, שם (אם היה כבר בחדר וסגר עליו, שלא יוכל לצאת, הריהו גורם בנזקים ופטור מדיני אדם, רא"ש שם. וראה חושן-משפט סימן תכ, סעיף יא).
- 1 ד. המגלח²⁸ שער ראש חבירו - נותן לו דמי בשתו בלבד, מפני שסופו לחזור. גלחו בסם או שפואהו עד שאין סוף השער לחזור - חייב בחמשה דברים: 2 3 4 בנזק²⁹ בצער ורפוי - שהרי יתחמם ראשו מן הכויה או מן הסם, ונמצא חש בראשו³⁰; ומשלם לו שבת - שהרי הוא ראוי לרקוד³¹ ולנדנד דלת ראשו³² בשעת רקוד, ונמצא בטל ממלאכה³³ זו; ובשת - 5 6 7 8 שאין לה בשת גדול מזה³⁴.
- (28) בתער. בבא-קמא פו. (29) שהרי השער אין סופו לחזור. (30) ויש בו צער, ואף טעון ריפוי. (31) במי שמלאכתו בכך. (32) [מליצת המקרא (שיר השירים ז, ו) ודלת ראשך כארגמן - כל מפרשי המקרא פירשו: שער ראשך, קווצות או תלתלים, אבל מדברי רבינו כאן יוצא ברור שלא התכוון לשער, שהרי מדבר כאן על שבת ובגילוח שאינו חוזר, הפסד השער הוא הנזק שמנה רבינו לחוד, ושבת משמעותו ביטול מלאכה בתקופת המחלה עד שיתרפא]. אולי הכוונה לפאה נכרית. (33) משום שהוא חש בראשו. (34) לשון הגמרא שם.
- 9 ה. הא למדת³⁵, שפיל המחסר חבירו איבר שאינו חוזר³⁶ - חייב בכל החמשה דברים³⁷. אפילו הפיל 10 11 12 13 שנו³⁸ - חייב בכל, שאי אפשר שלא יחלה פירו³⁹ שעה אחת. אף על פי שהשן אין לו רפואה, בשר השנים צריך רפואה.
- (35) מקטע ידו וכו' בהלכה ב, ומשער שאינו חוזר בהלכה הקודמת. (36) ולאו דוקא אלו שנזכרו בהלכות הקודמות. (37) ואינו יוצא ידי חובתו בתשלום נזק בלבד. (38) דינה כיתר האברים שאינם חוזרים. ומובן, ששיני חלב שאחרות צומחות במקומן, דינן כאבר החוזר. ראה קידושין כד. (39) וצריך ריפוי, וגם הוא בטל ממלאכתו באותה שעה.
- 14 ו. אפילו חסרו בשערה מעור⁴⁰ בשרו - חייב בחמשה 15 16 17 דברים; שהעור אינו חוזר⁴¹ אלא צלקת⁴². לפיכך, החובל בחבירו וקרע העור והוציא ממנו דם⁴³ - חייב בחמשה דברים.
- (40) דינו כמחסר אבר וחייב חמשה דברים, וראה ירושלמי סנהדרין פרק יא, סוף הלכה א. (41) ודינו כאבר שאינו חוזר. (42) המכה מתרפאת, אבל במקומה נשאר רושם לתמיד. (43) היינו פצע. ראה מכילתא משפטים פרשה ח.
- 18 ז. המבעית⁴⁴ חבירו, אף על פי שחלה⁴⁵ מן הפחד - 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

בְּלִבְדִּי⁸⁴; וְאִם תִּפְשׁ הַנֶּזֶק נֶזֶק כָּל אֵיכָר וְאֵיכָר⁸⁵ וְדָמִי¹⁹
כָּלִי⁸⁶ - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ⁸⁷.²⁰

~ נקודות משיחות קודש ~

"חרשו ... נותן לו דמי כולו".

כשם שבהבנת השכל ישנה 'דעת תחתון' שהיא הבנה באלקות כפי ערך שכלו של אדם, ו'דעת עליון' שהוא סוג שונה לגמרי ב"דעת" הבא מצד הקשר הפנימי של הנשמה היהודית עם הקב"ה, ועל ידה יכול יהודי להגיע להבנה אחרת לגמרי באלקות, וכשם שבראיה ישנו הבדל עצום בין ראייה בפעם הראשונה שהיא ראייה שטחית, ובין ראייה הבאה לאחר התבוננות בדבר ביסודיות ובעמקות "התופסת" את האדם השוקע בה כאילו אין דבר אחר מלבד הדבר שרואה, כך גם בשמיעה ישנה שמיעה סתם וישנה שמיעה שפירושה קליטה מעמיקה ופנימית החודרת ומקיפה את כל מהות השומע - "כנסו דברי באזנך" - עד שהיא נוגעת לכללות ועצם האדם ויכולה לשנות את כל מהותו ותוכנו, לכן נפסק שאם "חרשו נותן לו דמי כולו" כי פגע בשמיעה שבכוחה לעצב את כל מהותו ותוכנו של האדם.

(על פי לקו"ש חלק ל"ז עמוד 161)

(76) שם. בעיא של רבא שעלתה בתיקו. (77) בית-דין, ולא אמרו למזיק כמה עליו לשלם. (78) אחר-כך. (79) ורק לאחר שחרשו הם באים לדין. (80) כדין חרשו. ופסק כ"אם תמצא לומר" שם. ותשלום זה כולל דמי עינו, ידו ורגלו. ואף דמי שבת אינו משלם, ופטור גם מצער ובושת וריפוי, שהרי שילם את דמי כולו, וכאילו קנה אותו לעבד. (81) שם, בעיא שעלתה בתיקו. (82) לאחר שחרשו. (83) כפי שהיה שוה לפני כל החבלות האלה. (84) מכיון שהבעיא עלתה בתיקו, פוסקים מספק לטובת המזיק, ואין מחייבים אותו בצער, ריפוי, שבת ובושת של החבלות הקודמות. (85) פירוש: צער, ריפוי ובושת של כל אבר ואבר, אבל שבת נכלל בדמי כולו. (86) כפי שהיה שוה קודם החבלות האלה. (87) מכיון שהוא ספק, פוסקים לטובת המחזיק (הפירוש של כל הלכה זו על-פי לחם-משנה).

יד. פיצוד מְשַׁעְרִין הִרְפוּי⁸⁸? אוּמְדִין כְּמָה יָמִים²¹
יְחִיָּה⁸⁹ זֶה מִחְלִי זֶה וְכְמָה הוּא צָרִיף⁹⁰, וְנוֹתֵן לוֹ²²
מִיָּד⁹¹. וְאֵין מְחַיִּבִין אוֹתוֹ לָתֵן דָּבָר יוֹם בְּיוֹמוֹ⁹².²³
וְדָבָר זֶה תִּקְנָה הִיא לְמִזִּיק⁹³.²⁴

(88) בבא-קמא צא. (89) לאחר כמה ימים יבריא. (90) לשכר הרופא, לדמי הרפואות וליתר ההוצאות, כגון מזון מיוחד להבראה. (91) דמי הריפוי לכל הימים, שם. "וכולן שמין ונותנין לו מיד" (תוספתא שם). (92) אפילו שהנחבל תובע זאת בטענה שאי-אפשר לדעת מראש כמה זמן ימשך הריפוי. (93) שאפילו ימשך הריפוי יתר על מה שאמדוהו, אינו מוסיף לו כלום, גמרא שם.

חָלָה וְנָפַל לְמַשְׁכָּב, או שְׁצָבְתָה יָדוֹ וְסוּפָה לְחֹרֶץ⁶²
- נוֹתֵן לוֹ דָּמֵי שִׁבְתוֹ שֶׁל כָּל יוֹם וְיוֹם כְּפּוּעַל בְּטָל⁶³
שֶׁל אוֹתָהּ מְלֹאכָה שְׁבִטָל מִמֶּנּוּ; וְאִם חָסְרוֹ אֵיכָר⁶⁴
או שְׁקָטָה יָדוֹ - נוֹתֵן דָּמֵי יָדוֹ, שֶׁהוּא הַנֶּזֶק, וְשִׁבְתָּה⁶⁵
- רוֹאִין אוֹתוֹ⁶⁶ כְּאִלּוּ הוּא שׁוֹמֵר קְשׁוּאִים⁶⁷, וְרוֹאִין⁶⁸
כְּמָה הוּא שֹׁכֵר שׁוֹמֵר קְשׁוּאִין בְּכָל יוֹם, וְעוֹשִׂין⁶⁹
הַשְּׁבוּן כָּל יְמֵי חָלּוֹ שֶׁל זֶה, וְנוֹתֵן לוֹ⁷⁰. וְכֵן אִם
קָטַע רִגְלוֹ⁷¹ - רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלּוּ הוּא שׁוֹמֵר עַל
הַפֶּתַח⁷². סָמָא עֵינָיו⁷³ - רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלּוּ הוּא טוֹחֵן⁷⁴
בְּרַחֲמִים. וְכֵן כָּל פִּיזָא בְּזָה.⁷⁵

(62) ואינו משלם נזק, אף-על-פי שפחתו דמיו בזמן המחלה. (63) לא השכר המלא של יום עבודה, שעסק בה קודם המחלה, כי "אינו דומה עושה מלאכה ליושב ובטל" (בבא-מציעא עו:), אלא מחשבים לפי השכר, שפועל באותה העבודה היה מסכים לקבל ליום ובלבד שלא יעבור. אם העבודה קשה, יסכים להפחתה גדולה, ואם המלאכה קלה, לא יסכים אלא להפחתה מועטת בלבד (ראה תוספתא בבא-קמא פרק ט, וירושלמי שם פרק ח הלכה ג, שנותן לו שכר שלם, וראה מגיד-משנה הלכות גזילה ואבירה פרק יב הלכה ד). (64) בבא-קמא פג: פה: (65) כל ימי החולי. (66) עבודה קלה שיוכל כל אדם לעשותה גם בלי יד, לאחר שיבריא. ואין מחשבים לפי שכר העבודה לפני שקטעו ידו, מכיוון שהפסד זה נכלל בחשבון דמי הנזק. וראה מכילתא דרשב"י משפטים כא, יט. (67) ראה להלן הלכה יד. (68) ואינו יכול להיות שומר קישואים, שצריך להתהלך מסביב לגינה. [המדובר כשקטע שתי רגליו, כי ברגל אחת, אומרת המשנה (פג:)] שמקבל כשומר קישואים, וכן בתוספתא שם נאמר: כאילו הוא חגר שומר קישואים. "רא"ש שם]. (69) עבודה קלה שיוכל כל אדם לעשותה גם בלי רגל, לאחר שיבריא. (70) הכוונה לשתי עיניו, כי סומא בעין אחת מסוגל לעבודה. [נדין זה נאמר בסתם בן אדם, שאינו בעל מקצוע. אבל אם הוא בעל מקצוע, ויוכל לעסוק בו גם אחר חליו, משערים השבת לפי המלאכה שלו, שיוכל לעשותה לאחר שיתרפא, כגון מורה וקטעו יד או רגלו, שלאחר שיתרפא יוכל להמשיך במלאכתו (רא"ש שם)].

יב. הִפָּה⁷¹ אֶת חֲבֵרוֹ עַל אֲזָנוֹ, או אֲחֻזָּו⁷² וְתַקַּע⁷³
בְּאֲזָנוֹ, וְחִרְשׁוֹ⁷⁴ - נוֹתֵן לוֹ דָּמֵי כָּלִי⁷⁵; שֶׁהִי אֵינוֹ⁷⁶
רְאוּי לְמְלָאכָה כָּלִי⁷⁷.¹¹

(71) בבא-קמא צא. (72) שעשה מעשה בגופו, שם. השווה למעלה הלכה ז. (73) ואינו ניתן לריפוי. (74) מימרא של רבא, שם פה: (75) משמע שאם יש לו מלאכה, שיוכל לעשותה לאחר שנתחרש, אינו משלם דמי כולו. ראה שם תוספות דיבור-המתחיל חרשו.

יג. סָמָא אֶת עֵינָיו⁷⁶ וְלֹא אֲמַדוּהוּ⁷⁷, קָטַע אֶת יָדוֹ⁷⁸
וְלֹא אֲמַדוּהוּ⁷⁹, וְקָטַע אֶת רִגְלוֹ וְלֹא אֲמַדוּהוּ, וְאַחֵר⁸⁰
כֶּן חִרְשׁוֹ - הוֹאִיל וְלֹא אֲמַדוּהוּ לְכָל נֶזֶק וְנֶזֶק, נוֹתֵן⁸¹
לוֹ דָּמֵי כָּלִי⁸². אֲמַדוּהוּ⁸³ לְכָל נֶזֶק וְנֶזֶק וְאַחֵר כֶּן⁸⁴
אֲמַדוּהוּ לְכָלִי⁸⁵ - אֵין גּוֹבִין מִמֶּנּוּ אֶלָּא דָּמֵי כָּלִי⁸⁶

- 1 טו. וכן השבֹּת⁹⁴ - אוֹמְדִין אוֹתָהּ⁹⁵ וְנוֹתֵן הַכֹּל מִיָּד⁹⁶.
 2 אִם הָיָה מִתְגַּלְגֵּל בְּחֵלְיוֹ וְהוֹלֵךְ, וְאָרַךְ בּוֹ הַחֲלִי יִתֵּר
 3 עַל מָה שְּׁאֵמְדוּהוּ - אֵינּוּ מוֹסִיף לוֹ כְּלוּם⁹⁷. וְכֵן אִם
 4 הִכְרִיא מִיָּד - אֵין פּוֹחֲתִין לוֹ מִמָּה שְּׁאֵמְדוּהוּ⁹⁸.
 94 דמי הבטלה מעבודה בזמן החולי. (95) ראה למעלה
 הלכה יא. (96) גמרא שם. בתוספתא שם: "אפילו חמש
 שנים". (97) וזוהי התקנה למזיק שנזכרה בהלכה קודמת.
 (98) שמן השמים ריחמו עליו, גמרא שם.
 5 טז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? ⁹⁹ בְּשִׁרְצָה הַמְזִיק, שְׂזוּ
 6 תִּקְנָה הִיא לוֹ; אֲבָל אִם אָמַר הַמְזִיק: אֵין רְצוֹנִי
 7 בְּתִקְנָה זוֹ, אֵלֹא אֶרְפָּאנוּ דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ¹⁰⁰ - שׁוֹמְעִין
 8 לוֹ¹⁰¹.
 99 שנותן הכל מיד. (100) ואם יתרפא מהר - הרווח שלו,
 ואם ימשך הריפוי זמן רב - ההפסד שלו. (101) שאינו
 חייב אלא בדמי ריפוי, והרי הוא נותן לו. וראה בבא־קמא
 פה.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

- 1 נתבאר בו מהו עניין הבושת וכל פרטיו. וכן נתבאר
 הדברים, ששיערו וקצבו חכמים חיוב העושה.
 א. פִּיצַד מְשַׁעְרִין הַבִּשְׁתִּי? הַכֹּל² לְפִי הַמְבִּישׁ²⁷
 2 וְהַמְתַּבִּישׁ³. אֵינּוּ דוֹמָה מִתַּבִּישׁ מִן הַקָּטָן לְמִתַּבִּישׁ
 3 מֵאֲדָם גָּדוֹל וּמִכְבֵּד, שֶׁזֶה שֶׁבִּישׁוֹ זֶה הַקָּל⁴ בִּשְׁתּוֹ
 4 מְרַבָּה.
 ~ נקודות משיחות קודש ~
 "הכל לפי המבייש והמתבייש".

- היזק הבושת אינו כהיזק הגוף שבו נגרם נזק לאבר מסוים
 בגופו של אדם, אלא שהוא היזק נפשי בו האדם מאבד
 את ערכו ותוכנו, ולכן מצינו חילוק בתשלומי הבושת
 ש"הכל לפי המבייש והמתבייש". מתוך כך יובן גם מדוע
 בעניין עדי שקר, כתב הרמב"ם (הלכות עדות פ"ז ה"ב)
 שמזהירים את העדים "ומודיעין אותם כח עדות שקר
 ובושת המעיד בה בעולם הזה ובעולם הבא" אזהרה שלא
 מצינו דוגמתה אפילו בעבירות שהעונש עליהם ארבע
 מיתות בית דין.
 והביאור הוא: כל תוכנו של יהודי הוא עדות על הקב"ה,
 כי על ידי הנהגתו הטובה והישרה הוא מעיד על ה"טוב"
 ו"הישר" של הקב"ה כביכול, שהרי נאמר על עם ישראל
 "אתם עדי" (ישעיהו מג, י) לכן כשמעיד עדות שקר הרי זה
 מעשה הסותר את כל עניינו ותוכנו, ומשום כך מזהירים
 אותו שאם יעיד שקר בושת לו בעולם הזה כו' כי מאבד
 את כל תוכנו.
 (על פי לקו"ש חלק כ"ז עמוד 258 הערה 56)
 2 בבא־קמא פג: (3) ראה להלן. (4) הנקלה, ובלשון
 התוספתא (בבא־קמא פרק ט): "אינו דומה המתבייש מן
 היקר (המכובד) למתבייש מן הפגום (=הנקלה)".
 ב. הַמְבִּישׁ אֶת הָעָרִם אוֹ מִי שֶׁהוּא בְּמִרְחָץ⁷ -
 3 פְּטוּר⁸. נִשְׁבֶּה הָרוֹחַ⁹ וְהַפֶּכֶה שׁוֹלִיוֹ¹⁰ עַל פָּנָיו וְהָרִי
 17 יט. הָרִי שֶׁלֹּא פָּסַק עֲמוֹ¹⁰⁷, אֵלֹא הָיָה מְרַפָּא יוֹם
 18 וַיּוֹם, וְעָלוּ בּוֹ צָמְחִים¹⁰⁸ מִחֲמַת הַמֶּכֶה, אוֹ נִסְתַּרְהָ¹⁰⁹
 19 הַמֶּכֶה אַחֵר שִׁחִיתָהּ¹¹⁰ - חֵיב לְרַפְּאוֹתָו וְלָתֵת לוֹ דְּמֵי
 20 שִׁבְתּוֹ¹¹¹. עָלוּ בּוֹ צָמְחִים שֶׁלֹּא מִחֲמַת הַמֶּכֶה - חֵיב
 21 לְרַפְּאוֹתָו¹¹², וְאֵינּוּ נּוֹתֵן לוֹ דְּמֵי שִׁבְתּוֹ. עֶבֶר עַל דְּבָרֵי
 22 רֹפֵא¹¹³ וְהַכְּבִיד עָלָיו הַחֲלִי - אֵינּוּ חֵיב לְרַפְּאוֹתָו¹¹⁴.
 107 מראש, כי אילו פסק עמו, לא היה מוסיף לו כלום, לא
 על דמי הריפוי ולא על דמי השבת. ראה למעלה הלכות
 יד־טו. (108) אבעבועות. בבא־קמא פג: פה. (109) וחזרה
 לקדמותה. (110) שנתרפאה, אבל לא לגמרי, שם.
 (111) כדעת תנא־קמא, שם. (112) צריך לומר: אינו חייב
 לרפאותו (מגיד־משנה). בכתיב־יד אוקספורד מספר 518
 ו־591 מובא בהלכה זו רק הדין, שעלו בו צמחים מחמת
 המכה . . . חייב לרפאותו. וכל הפיסקא של "עלו בו צמחים

המבייש עבד כנעני, ראה להלן פ"ד ה"ו. (28) אע"פ שברוך כלל דין הקטן כדין השוטה. (29) שם. (30) בושתו של עבד אינו מרובה כבושתו של בן חורין, כי שיעור הבושת תלוי גם באישיותו של המתבייש. ראה למעלה הלכה א.

- ה. המבייש את חברו בדברים³¹, או שרקק על בגדיו¹⁷ - פטור³² מן התשלומין³³. ויש לבית דין לגדור בדבר³⁴ בכל מקום³⁵ ובכל זמן³⁶ כפי שיצא³⁷. ואם ביש תלמיד חכם³⁸ - חייב לשלם לו בשת שלמה, אף על פי שלא בישו אלא בדברים³⁹. כבר נפסק הדין⁴⁰, שכל המבייש תלמיד חכם, אפילו בדברים - קונסין אותו וגובין ממנו משקל שלשים וחמשה דינר מן ההב⁴¹, שהוא משקל תשע סלעים פחות רביע. וקבלה⁴² היא בידינו, שגובין קנס זה בכל מקום, בין בארץ בין בחוצה לארץ⁴³.

(31) בבא-קמא צא. (32) שם. והטעם שפטור בשניהם מן התשלומים, משום שכתוב בתורה "והחזיקה במבושיו", ומשמע שלא חייבה תורה אלא על בושת גופו, אבל ביישו בדברים או רקק על בגדו - פטור (רא"ש שם). (33) אבל יש בזה עוון גדול, ראה להלן הלכה ז. (34) כדי שלא יבזו אנשים זה את זה ויבואו ליד מריבות. (35) אפילו בחוצה לארץ. (36) אפילו בזמן הזה. וכן כתב רב שרירא גאון, שאף על בושת דברים מנדים אותו עד שיפייסנו כראוי, לפי כבודו. ומסתבר שבושת בדברים גדול מבושת של חבלה, שאין דבר גדול כלשון הרע ודיבה שאדם מוציא על חברו (רא"ש שם). (37) מייסרים אותו לפי צורך השעה, ולפי מה שרואים בבית-דין" (אוצר הגאונים לבבא-קמא עמוד 152). (38) ירושלמי בבא-קמא פרק ח הלכה ו. (39) אף-על-פי שהמבייש אדם פשוט בדברים - פטור מן התשלומים. (40) ירושלמי שם. (41) והוא ליטרא זהב שנוכרה בירושלמי שם. וראה הלכה ו. (42) תלמיד מפי רבו. (43) אף שאין גובים קנסות בחוץ לארץ (בבא קמא כז: -) גובים קנס זה, של המבייש תלמיד חכם, אפילו בחוצה לארץ, שלא יבואו לזלזל בכבוד החכם.

- ו. מעשים היו אצלנו תמיד בקף בספרד. ויש תלמידי חכמים שהיו מוחליין⁴⁴ על זה, וכך נאם להם⁴⁵; ויש שתובע ועושין פשרה ביניהן. אבל הדינים היו אומרים למבייש: חייב אתה לתן לו לטרא זהב.

(44) מתוך אהבת השלום. (45) כי תלמיד חכם מצווה להיות אוהב שלום ורודף שלום. אבות פרק א, יב.

- ז. אף על פי שהמבייש שאר העם בדברים פטור מן התשלומין - עון גדול הוא⁴⁶. ואינו מחרף ומגדף⁴⁷ לעם אלא רשע⁴⁸ שוטה. ואמרו חכמים הראשונים⁴⁹, שכל המלביין⁵⁰ פני אדם פשוט⁵¹ מישראל בדברים - אין לו חלק לעולם הבא.

(46) ראה הלכות דעות פרק ו הלכה ח. (47) אפילו לשם

- הוא ערם¹¹, והוסיף זה בהפשטות - חייב בבשת¹²; ואינו דומה¹³ מבייש את זה שנעשה ערם למבייש את שאינו ערם. וכן אם הגביה בגדיו לירד לנהר¹⁴ או שעלה מן הנהר¹⁵, ובישו¹⁶ - חייב¹⁷; ואינו דומה¹⁸ מבייש את המכסה בבגדיו.

(5) באיזו דרך שהיא, כגון רקק בו. (6) המתהלך ערום בפני בני אדם. (7) אנשים עומדים שם ערומים ואין להם בושת. (8) כיוון שאינו מקפיד ללכת ערום בפני בני אדם, אינו בן בושת (רש"י שם פו: וראה ב'תוספות' שם דיבור-המתחיל ערום, שפירשו בדרך אחרת). [לא נתבאר למה פטור כשבייש במרחץ על-ידי הכאה או ריקקה, ואולי במרחץ הכוונה שביישו על-ידי שהפשיט את בגדיו]. (9) גמרא שם. (10) שולי בגדיו. (11) נעשה ערום חלקי, אבל לא מרצונו. (12) אף-על-פי שבייש בהפשטה אדם שהיה כבר ערום. והטעם שהוא חייב, משום שערום זה בן בושת הוא, שהרי לא מרצונו נעשה ערום. (13) בושתו של זה שנעשה ערום אינו מרובה כבושתו של זה שאינו ערום. (14) גמרא שם. (15) כשבגדיו מופשלים. (16) באיזו דרך שהיא, אפילו על-ידי הפשטה נוספת. (17) אף-על-פי שמרצונו הגביה בגדיו. (18) ובושתו אינו כה מרובה. סיכום: בהלכה זו שלושה סוגי ערום: א. ערום לגמרי ומרצונו, שהמביישו פטור. ב. ערום חלקי ושל לא מרצונו, כגון נשבה הרוח. . . שהמביישו חייב, אבל פחות מהמבייש את שאינו ערום. ג. ערום חלקי מרצונו, כגון עלה מן הנהר, שהמביישו חייב, אבל פחות מהמבייש את המלוכב.

- ג. המבייש את הישן¹⁹ - חייב בבשת²⁰. ואם מת בתוך שנתו, ולא הקיץ²¹ ולא הרגיש בזה שבישו - אין גובין²² בשת זה מן המבייש; ואם תפשו היורשין - אין מוציאין מידן²³.

(19) שאינו מרגיש בבושתו, בבא-קמא פו: (20) שהרי לאחר שהוא מתעורר משנתו הוא מתבייש. (21) ולא ידע בבושתו. (22) בעיא שלא נפתרה, אם החיוב בא על בושת שלו, המבייש פטור, מאחר שמת המבייש. ואם החיוב בא משום בושתם של בני משפחתו, יהיה חייב, שהרי הם בחיים. (23) כי המוציא מחבירו עליו הראיה.

- ד. המבייש את השוטה²⁴ - פטור²⁵; והמבייש את החרש - חייב²⁶. המבייש את הגר או את העבד²⁷ - חייב. המבייש את הקטן: אם כשמוקלימין אותו נכלם¹³ - חייב²⁸, ואם לאו - פטור²⁹. ומכל מקום, אינו דומה המבייש את הקטן למבייש את הגדול, ולא המבייש את העבד למבייש את בן חורין³⁰, ולא מבייש חרש למבייש פקח.

(24) "כל מי שנטרפה דעתו, ונמצאת דעתו משובשת תמיד בדבר מן הדברים", כגון שדרכו לשבר כלים או לזרוק אבנים (הלכות עדות פרק ט הלכה ט, וראה חגיגה ג: ד). (25) כי אינו בן בושת, בבא-קמא פו: (26) אף-על-פי שברוך כלל דין החרש כדין השוטה, כי אין דעתו נכונה, שם. (27) שם פו. בדבר ההבדל בין המבייש עבד עברי לבין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י' אייר - ספר זיקין - הלכות חובל ומזיק צה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

באותו הזמן⁷³, שהיה בכל סלע חצי דינר כסף⁷⁴ ושלשה דינרין ומחצה נחשת. לפיכך, מי שנתחייב בהכאות אלו לשלם מאה סלע - הרי זה משלם שתיים עשרה סלע ומחצה כסף נקי⁷⁵.

71) שקצבו חכמינו, בבא-קמא לו: (72) ובלשון הגמרא (שם) "כסף מדינה". (73) של חכמי המשנה והתלמוד. (74) בכל סלע יש ארבעה דינרים, וסלע מכסף ארץ ישראל יש בו שמינית של סלע מכסף נקי, היינו חצי דינר כסף נקי, והיתר הוא נחושת (כסף האמור בתורה הוא כסף נקי). (75) כלומר, מאה סלעים צריכים להכיל כמות זו של כסף נקי (והיתרה נחושת), ובזמן שהפחיתו את אחוז הכסף הנקי בסלע, עליו להוסיף לו סלעים לשם השלמת הכמות הנ"ל של כסף נקי. ראה חושן-משפט סימן תכ, סעיף מב, ומאירת-עינים שם ס"ק פ. וראה גם שו"ת חוות יאיר סימן א, א, שפלפל ליישב את חשבונו של רבינו כאן, שאינו מביא בחשבון כלל את שווי הנחושת שבדינר מדינה.

יא. במקרה דברים אמורים⁷⁶ במקבד; אבל אדם שהוא מבזה ואינו מקפיד בכל אלו הדברים⁷⁷ וכיוצא בהן - אינו נוטל אלא לפי מה שראוי לו⁷⁸, וכמו שפירא הדברים⁷⁹ שהוא ראוי לטל. לפי שיש בנאדם פעורין⁸⁰, שאין מקפידין על בשתם, וכל היום מבזים עצמן בכל מיני בזוי דרך שחוק וקלות ראש, או פדי לטל פרוטה אחת מן הלצים המשחקים עמהם.

76) שיעורי התשלומים בהכאות הנ"ל. (77) אף שלושת הדברים הראשונים שבהלכה ט, שלא נזכרו במשנה אלא בגמרא. (78) כדעת תנא-קמא שאמר: "זה הכלל, הכל לפי כבודו" (בבא קמא ז:), ולפי מסקנת הגמרא (צא). שלהקל בא, כלומר שהשיעורים האמורים הם למכובדים בלבד, אבל פחותים מהם מקבלים פחות מן השיעור הקצוב. רבינו מרחיב כלל זה של המשנה, אף על שלושת הדברים הראשונים (ואף על כיוצא בהם), שלא הובאו במשנה, כי בירושלמי (בבא-קמא פרק ח הלכה ו) מובאים כהמשך למשנה. וראה ב'תוספות' שם כז: ד"ה הרי. (79) ולא כפי שטוען החובל או הנחבל. (80) נקלים.

יום רביעי י' אייר ה'תשע"ט

פרק רביעי

1) נתבאר בו פרטי הנחבלים והחובלים, מי הם, לפי שדיניהם משתנים, כמבואר שם.

א. הנוגף² את האשה ויצאו ילדיה, אף על פי שלא נתפגז³ - חייב לשלם דמי ולדות לפעל⁴, וננקש וצער⁵ לאשה⁷.

2) המכה. (3) כי כתוב בתורה (שמות כא, כב) "וכי יצאו אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה", משמע שלא נתכוון לאשה. (4) כתוב בתורה, שהמכה ישלם "כאשר ישית עליו בעל האשה". "יכול אם אמר מנה (מאה זוז) הוא נותן מנה, ואם אמר מאה מנה, יתן מאה מנה, תלמוד לומר, ונתן

תוכחה [בדברים שבין אדם לחבירו. אבל שבין אדם למקום, מותר וגם מחוייבים להכלימו ואפילו ברבים, כך משמע מלשונו של רבינו שם, וראה לחם-משנה שם]. (48) שעבר על הכתוב בתורה "ולא תשא עליו חטא" (ויקרא יט, יז), שם. (49) אבות פרק ג, יא. (50) המבייש. (51) בבא-מציעא נט.

ח. יש הפאות רבות⁵², שיש בהן בזוי וצער מעט, ואין בהן נזק⁵³. וכבר פסקו להם חכמים⁵⁴ דמים קצובים⁵⁵. וכל המכה לחברו⁵⁶ הפאה מהן - משלם אותו הממון הקצוב⁵⁷. וכלן קנסות הן⁵⁸. ואותו הממון הקצוב הוא דמי הצער והבשת והרפוי והשבת. בין צריך לרפואה ושבת⁵⁹ בין לא צריך⁶⁰ - בזה⁶¹ הוא משלם.

(52) ראה הלכה ט. (53) וריפוי ושבת לפעמים יש בהן, ולפעמים אין. (54) חכמי המשנה והתלמוד. (55) ראה הלכה ט. (56) ראה הלכה יא. (57) לאותה מכה. (58) ככל תשלום קצוב. ראה בבא-קמא כז: (59) אינו משלם יותר, כי התשלום כולל גם דמי ריפוי ושבת, ראה רי"ף שם. (60) אינו משלם פחות. (61) לא פחות ולא יותר. ורש"י שם פירש, שתשלום זה הוא דמי בושת בלבד, ובעד שאר הדברים הוא משלם לאחר.

ט. וכמה הוא משלם? הובעט⁶² בחברו ברגלו - משלם חמש סלעים. הפהו בארכבתו⁶³ - משלם שלש סלעים. קבץ אצבעותיו כמו אוגר אגדה⁶⁴ והפהו בידו כשהיא אגודה - משלם שלש עשרה סלעים. תקע את חברו בכפו⁶⁵ - משלם סלע. סטרו על פניו - משלם חמשים סלעים. סטרו מאחורי ידו⁶⁶ - משלם מאה סלע. וכן אם צרם באזנו⁶⁷, או תלש בשערו, או שרקק והגיענו [הרק בבשרו]⁶⁸, או העביר טלית מעליו, ופרע ראש האשה⁶⁹ - משלם מאה סלע⁶⁹. וכזה הוא משלם על כל מעשה ומעשה. יצד? כגון שבעט בחברו ארבע בעיטות, אפלו זו אחר זו⁷⁰ - משלם עשרים סלעים. סטרו על פניו שתי סטירות - משלם מאה סלע. וכן בשאר.

(62) שם. (63) בברכו. (64) היינו אגרוף, וזוהי הסנוקרת הנזכרת בגמרא שם. וראה רבינו חננאל שם. (65) הכה את חבירו בפס ידו סגור בעורפו (פירוש המשניות לרבינו בבא-קמא ז:). (66) הבזיון גדול יותר. (67) פגם אוזנו. (68) כי רקק על בגדיו פטור מן התשלומים. ראה למעלה הלכה ה. (69) השיעורים השונים בקנסות, לא נמסר טעמם. "כך ראינו שבקנסות אין דומים זה לזה ואין להם טעם, אלא כל מה שאמרו חכמים ז"ל, ואפילו של תורה, אין להם טעם מפני מה זה כך וזה כך. . . וכן קנסות של חכמים" (אוצר הגאונים לבב"ק עמ' 65). (70) אינן נחשבות כבושת אחד.

י. כל אלו הסלעים⁷¹ הם מכסף ארץ ישראל⁷²

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דמי הוולדות שלה, כמו בהלכות ב"ג. [ואף על פי שהבועל זוכה בדמי וולדות אפילו בביאת זנות, זה רק בראוי להיות בעלה, אבל כאן אין קידושין תופסים בשפחה ואינו יכול להיות בעלה. ומטעם זה גם בא על חייבי כריתות, שאין קידושין תופסים בהן, אינו זוכה בוולדות (רב עוקבא בירושלמי בבא קמא פרק ה הלכה ח)].

- ה. הַנּוֹגֵף אֶת הָאִשָּׁה וַיֵּצֵא וַיִּלְדֶּיהָ וּמֵתָהּ, אָף עַל פִּי שְׁהִיָּה שׁוֹגֵג - הֲרֵי זֶה פְטוּר מִן הַתְּשֻׁלוּמִין¹⁷ וְאִינוּ מְשֻׁלְמִים פְּלוּם¹⁸; שְׁנָאֵמָר: וְלֹא יִהְיֶה אֲסוּן¹⁹ עֲנוּשׁ וַעֲנִשׁוֹ²⁰. לֹא חֵלֶק הַכְּתוּב בֵּין שׁוֹגֵג לְמִזִּיד בְּדָבָר שֵׁשׁ בּוֹ מֵיִתֵּת בֵּית דִּין לְפָטְרוֹ מִן הַתְּשֻׁלוּמִין.

(17) אף על פי שאינו חייב מיתה, פטור מלשלם, משום שיש בעוון זה דין מיתה, כגון שעשה במזיד, ואז הוא פטור מלשלם (כי כלל בידינו שאין אדם מת ומשלם, כלומר, מסתפקים בעונש החמור של מיתה - "קם ליה בדרכה מיניה"), וכל שיש בו דין מיתת בית דין לא חילק הכתוב בין שוגג למזיד ובשניהם פטור מן התשלומים (בבא קמא לה. וכתובות לד:). וראה למעלה הלכות גניבה פרק ג הלכה א. (18) לא דמי וולדות ולא כופר לאשה שהמית. (19) ולא מתה האשה. (20) ישלם ממון. מכאן שאם יש אסון, אינו משלם, בבא קמא מב.

- ו. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים²¹? פְּשֻׁנְתָּפוֹן לְאִשָּׁה²²; אֲכָל אִם נִתְּפוֹן לְחִבְרוֹ וְנִגַּף אֶת הָאִשָּׁה²³, אָף עַל פִּי שְׁמֵתָה - הוֹאִיל וְהַמִּיתָה פְּלֵא פְּנוּה, הֲרֵי זֶה פְּדָבָר שְׁאִין בּוֹ מֵיִתֵּת בֵּית דִּין²⁴, וּמְשֻׁלְמִים²⁵ דְּמֵי וְלָדוֹת.

(21) שבשוגג פטור מן התשלומים. (22) אמנם לא רצה להמיתה, והמיתה בשוגג הייתה, אבל כשנגפה התכוון אליה. (23) ולא התכוון אליה כלל, אף לא לנגפה. (24) שאין בו דין מיתת בית דין. [רבינו פוסק כרבי שמעון (סנהדרין יט:)] שהמתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור ממיתה (מגיד משנה)]. (25) כדעת רב אדא בר אבהו בבא קמא מב. וראה בית הבחירה לבבא קמא עמוד 129. [בפרק ד מהלכות מאכלות אסורות הלכה א פסק רבינו, שהמתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור גם מתשלומים, כחזקיה, ואף על פי כן פסק כאן שחייב בדמי וולדות, מפני שרב אדא למד דינו מן המקרא והרי זו גזירת הכתוב בדמי וולדות (מגדל עוז) וראה לחם משנה כאן].

- ז. הַמִּכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ וְלֹא עָשָׂה בֵּהֶן חַפְזָה²⁶ - חֵיֵב בְּחֻמְשָׁה דְּבָרִים²⁷. אֲכָל אִם עָשָׂה בֵּהֶם חַפְזָה, או שֶׁחָבַל בְּחִבְרוֹ בְּשִׁבְתּוֹ, אֶפְלוּ הִיא שׁוֹגֵג²⁸ - פְּטוּר מִן הַתְּשֻׁלוּמִין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עֹזֵן מֵיִתֵּת בֵּית דִּין²⁹. וְכָבֵר בְּאַרְנוֹ, שֶׁלֹּא חֵלֶק הַכְּתוּב בְּדָבָר שֵׁשׁ בּוֹ מֵיִתֵּת בֵּית דִּין בֵּין שׁוֹגֵג לְמִזִּיד לְפָטְרוֹ מִן הַתְּשֻׁלוּמִין.

(26) ולא הוציא דם. ואין בזה מיתת בית דין. (27) נזק, צער, ריפוי, שבת ובושת, שם. (28) ופטור ממיתה. (29) עוון זה של החובל בשבת או של המכה אביו ואמו ועשה בהם חבורה, יש בו דין מיתת בית דין, כגון שעשה במזיד.

בפיללים, בדיינים (כלומר, כמה שיאמרו הדיינים), אם כן למה נאמר כאשר ישית עליו בעל האשה, לימד שדמי וולדות לבעל" (מכילתא דרשב"י כא, כב). וראה בבא קמא מב: (5) שנפחת גופה מחמת המכה. (6) שיש לה בהפלה, יותר מאשר בלידה טבעית. (7) בבא קמא מב: [ראה לקמן הלכה טו שלבעלה חלק בנזק זה וכן גם דעת רש"י בגמרא שם. והמגיד משנה מפרש דברי רבינו כפשוטו וקשה למצוא הבדל בין הדין שבהלכה זו ובין הלכה טו]. ואינו מזכיר ריפוי ושבת, מכיוון שבדרך כלל אינה צריכה ריפוי ואינה מתבטלת ממלאכה בהפלה יותר מבלידה טבעית (תוספות שם דיבור המתחיל נותן). [ולא הזכיר דין בושת, כי נמשך אחר לשון הברייתא שגם כן לא הזכירה בושת, וסמך על דבריו לקמן בהלכה טו. בתוספות שם מנמקים, מפני שהברייתא סוברת כרבי שמעון, שמתכוון לבייש את זה ובייש את זה פטור, אבל רבינו פסק לקמן בהלכה טו שחייב, ולפיכך אנו צריכים לביאורינו שלמעלה]. ובתוספתא בבא קמא פרק ט נאמר: הכה את האשה ויצאו ילדיה, משלם נזק צער ריפוי שבת ובושת לאשה, ודמי וולדות לבעל.

- ב. וְכִיצַד מְשַׁעְרִין דְּמֵי וְלָדוֹת? שְׁמִין הָאִשָּׁה בְּמָה הִיתָה יָפָה⁸ עַד שֶׁלֹּא יִלְדֶּה⁹ וְכִמָּה הִיא יָפָה מְשַׁלְּדֶה¹⁰, וְנוֹתְנִין לְבַעַל. אִם מֵת הַבַּעַל - נוֹתְנִין לְיֹרְשֵׁים. וְאִם נִגְפָה אַחֵר מֵיִתֵּת הַבַּעַל¹¹ - נוֹתְנִין אָף דְּמֵי וְלָדוֹת לְאִשָּׁה¹².

(8) להימכר בשוק כשפחה. (9) שמחירה גדול, שאם תלד יהיה הוולד לקונה. (10) מאליה בלא מכה, כי פחת הלידה בהפלה מחמת המכה באה בחישוב הנזק, השייך לאשה. משנה בבא קמא מח: (11) יוצא שבשעת הנגיפה לא זכה הבעל בדמי וולדות, ודבר שהוא עצמו לא זכה בו, אינו יכול להורישו ליורשיו. (12) שהרי הכתוב מייחס אותם אליה, שנאמר (שמות כא, כב) "ויצאו ילדיה" (כסף משנה). וראה בבא קמא מג. שמסתם הגמרא משמע, שבמקום שאין הבעל זוכה בדמי הוולדות, הריהם שייכים לאשה.

- ג. הִיתָה נְשׁוּאָה לְגֵר, וְחָבַל בָּהּ בְּחַיֵּי הַגֵּר - נוֹתֵן דְּמֵי וְלָדוֹת לְבַעַל¹³. מֵת הַגֵּר - פְּטוּר¹⁴. וְאִם חָבַל בָּהּ אַחֵר מֵיִתֵּת הַגֵּר - זָכָתָהּ הִיא¹⁵ בְּדְמֵי וְלָדוֹת.

(13) שדין גר כדין ישראל לכל דבריו. (14) המזיק, שאין לגר יורשים, אלא אם כן הניח בן שהורתו וליתו בקדושה ומכיוון שהגר זכה בדמי וולדות לפני שמת, אין לאשה כל זכות בהם וזכה המזיק עצמו בתשלומי הוולדות. (15) כדעת רבה שם וכמו שאמרנו באשה ישראלית שנגפחה אחר מיתת הבעל, שדמי הוולדות שלה.

- ד. הִיתָה שְׁפָחָה או עוֹבֶדֶת פּוֹכְבִּים בְּשַׁעַת הַרְיוֹן, וּבְשַׁעַת נְגִיפָה נִשְׁתַּחֲרָה או נִתְּגִירָה - הֲרֵי דְּמֵי הַנְּלָדוֹת שָׁלָה¹⁶.

(16) מכיוון שאין קידושין תופסים בשפחה ובגויה, אין הוא נקרא "בעל האשה", ואין לו זכויות בוולדות האשה שנתעברה ממנו, אפילו כשהוא חי בשעת הנגיפה, ועל כן

ח. והלוא החובל מקלקל הוא, וכל המקלקל³⁰
בשבת פטורין מן המיתה, ולמה נחשב זה החובל
עון שיש בו מיתת בית דין? האיל ועשה נחת
רוח³¹ ליצרו הרע בעת שחבל בחברו³² - הרי הוא
במתקן, ונמצא עון מיתה, לפיכך פטור מתשלומין.

(30) כגון הקורע בגד או שורפו. (31) ועל ידי כך שכן
כעסו ונתקרה דעתו (ראה שבת שם). (32) שרב איתו. וכן
פסק בהלכות שבת פרק ח הלכה ח.

ט. החובל בחברו ביום הכפורים³³, אפלו במזיד³⁴
- חיב בתשלומין, אף על פי שעבר עברה שהוא
חיב עליה מלקות³⁵. והלוא כל המחייב מלקות
ותשלומין - לוקה ואינו משלם, שאין אדם לוקה
ומשלם³⁶? כן הם הדברים בפל³⁷, חוץ מחובל
בחברו שהוא משלם³⁸; שהרי בפרוש רבתי תורה³⁹
חובל בחברו לתשלומין, שנאמר: רק שבתו יתן.

(33) שאין בו מיתת בית דין, אלא עונש כרת. (34) שחייב
מלקות אם התרו בו. (35) שכל חייבי כריתות לוקים אם
התרו בהם למלקות (ראה כתובות לב). (36) ספרי תצא
רפו. ובגמרא (שם ומכות יג): נאמר: "כדי רשעתו (דברים
כה, ב) משום רשעה אחת אתה מחייבו, ואי אתה מחייבו
משום שתי רשעיות". (37) עוון שיש בו מלקות
ותשלומים. (38) ואינו לוקה. (39) מימרא של רבי אילעא
שנתקבלה על ידי רבי יוחנן, שם. וראה ירושלמי כתובות
פרק ג הלכה א.

י. החובל בעבד פנעני שלו - פטור⁴⁰. חבל בעבד
עברי שלו - חיב⁴¹ בכלל חוץ מן השבת⁴². החובל
בעבד פנעני של חברו - רבו של עבד נוטל חמשה
דברים. ואפלו עצרו⁴³ בסם ונתרפא במהרה⁴⁴ - הרי
כל רפואתו לרבו.

(40) שהרי אפילו חבלו בו אחרים, נוטל רבו של העבד הכל,
כי קנינו הוא. (41) כי עבד עברי אדון לגופו. (42) שהרי
מלאכתו לרבו. (43) רבו. (44) כגון שאמדוהו שיימשך
הריפוי חמישה ימים, ורבו השתמש בסם חריף, שגרם לעבד
צער רב, אבל מיהר להתרפא, ומותר דמי הריפוי שייך לרבו
(ראה למעלה פרק ב הלכה טו). והטעם הוא, שכל מה
שקנה עבד, קנה רבו (גיטין יב:).

יא. כל עבד שניצא לחרות ועדיין לא הגיע גט
שחרור⁴⁵ לידו - אין לו קנס⁴⁶. ואחרים שחבלו בו
- אינו יכול להוציא מהן⁴⁷ לעצמו, שעדיין לא נגמר
שחרורו; ולא האדון יכול להוציא מהן, שהרי לא
נשאר [לו] בו קנין. לפיכך, המפיל שן עבד⁴⁸ ואחר
כן סמא עינו - יוצא בשנו, ואינו נותן לו דמי
עינו⁴⁹; ואם תפש⁵⁰ - אין מוציאין מידו⁵¹.

(45) שטר שחרור. (46) שלושים שקל, אם נגחו שור
והמיתו. התורה אומרת: "כסף שלושים שקלים יתן
לאדוניו" (שמות כא, לב), והתלמוד שואל, אם רבו של

מעוכב גט שחרור עדיין נקרא "אדוניו", או לא, בעייה זו
לא נפתרה ומשום כך מספק אין מחייבים בתשלום קנס (שם
מב:). (47) בדיינים, תשלומי חמישה דברים. (48) ויצא
לחירות וצריך גט שחרור מרבו. (49) כי עדיין לא הגיע
שטר שחרור לידו. (50) מאלו שחבלו בו, או דמי עינו
מרבו. (51) בהתאם לדעתו של רבינו בכל בעייה שלא
נפתרה. ומה שכתב רבינו בפרק ד מהלכות עבדים הלכה יד
שהפיל שינו וסימא עינו משלם לו דמי עינו, הכוונה - אם
תפס, וסמך על דבריו כאן. וכן יש לפרש גם דברי רבינו
בפרק יא מנזקי ממון הלכה א, בשור שהמית חציו עבד וחציו
בן חורין משלם חצי קנס (חמישה עשר שקל) ואף על פי
שהוא מעוכב גט שחרור, שהרי לפי משנה אחרונה, כופים
את רבו לשחררו (לחם משנה). ואפשר גם לומר בדעת רבינו,
שאף על פי שבית דין כופים לשחררו, כל זמן שלא שחררו
הוא חצי עבד גמור, והמדובר, כשקיבל שטר שחרור על חציו
אחרי שנשתחרר על ידי כסף או שותף (ראה פרק ז מהלכות
עבדים הלכה ד).

יב. מי ששחציו עבד⁵² וחציו בן חורין שפישו אדם
או צערו או שנגחו שור⁵³ וכליצא פאלו: אם ארעו
זה ביום של רבו - לרבו⁵⁴, ביום של עצמו -
לעצמו.

(52) כגון עבד של שני שותפים ושיחרר האחד את חלקו,
גיטין מא. (53) והזיקו. (54) משלם לרבו, שם מב. [רבינו
פוסק כאן כבית הלל במשנה ראשונה שם מא: שחציו עבד
וחציו בן חורין עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד.
אבל לאחר שחזרו בית הלל להורות כדברי בית שמאי,
שכופין את רבו לשחררו לא שייך דין זה כלל, כך הוא דעת
הראב"ד והרמב"ן והרשב"א. ולפיכך מפרש הרמב"ן הדין
הזה בשפחה, שאין כופים את הרב לשחררה, מפני שאשה
אינה מצווה על פרייה ורבייה. ואפשר שרבינו סובר, שכל
שלא שיחררו נשאר הדין של משנה ראשונה].

יג. החובל בעבד עברי של חברו - חיב בחמשה
דברים. וילקח בהן⁵⁵ קרקע, ורבו אוכל פרותיה⁵⁶,
ולכשיצא העבד לחרות יצא השדה⁵⁷ מתחת רבו.
הזיקו הזק שאינו מעפב מלאכה פלל⁵⁸, כגון שקטע
ראש אָזנו או ראש חטמו - הפל לעבד, ואין לרבו
בהן פרות.

(55) חוץ מהוצאות הריפוי. (56) כרבא שם, שהרי אף הוא
מפסיד במלאכתו של העבד שניזק, שם פו. (57) כי חמשת
הדברים שייכים לעבד עברי, שאין גופו קנוי לרבו.
(58) ולא הפסיד רבו כלל, שם.

יד. החובל בבת קטנה של אחרים: אם נזק הפוחת
אותה מפספה⁵⁹ הוא - הרי הוא של אב; וכן שבתה
- של אב, שהרי מעשה ידיה⁶⁰ וכסף מכירתה⁶¹ של
אביה הוא; אבל צער ובשת ורפוי - הרי הוא שלה;
וכן נזק שאינו פוחתה מפספה⁶² - הרי הוא שלה.
וכן החובל בבתו - משלם צער ורפוי ובשת⁶³.

(59) כשבא למכרה לאמה, או להשיאה לאיש, וכגון שפצעה

לָהּ תוֹסֶפֶת - אֵינָהּ יְכוּלָהּ לִמְכֹּר לוֹ עֵקֶר כְּתָבָהּ⁷⁹,
שְׁאֵסוּר לוֹ לְאָדָם לְשִׁהוּת אֶת אֲשֶׁתוֹ⁸⁰ שְׁעָה אַחַת
בְּלֹא כְתָבָהּ, כְּדִי שְׁלֹא תִהְיֶה קֶלָהּ בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ;
אֲלֹא אִם רָצָה הַפֹּעֵל כּוֹתֵב עָלֶיהָ שְׁטָר⁸¹ בְּדָמֵי
חֶבְלֵי⁸², אוּ מְגִרְשָׁה וְנוֹטֵל מִכְתָּבָהּ הָרָאוּי לוֹ⁸³.

75) לפי הדין כותבים לבתולה מאתיים דינר, ולא למנה -
מאה דינר, ואם כתב לה יותר, היא תוספת כתובה. (76) כי
אם נחייב אותה למכור לאחרים, יכולה היא לאחר המכירה
למחול לבעלה את התוספת ויפסידו הלקוחות (שם).
77) שאם תתגרש, התוספת שלו. ואינו משלם אלא סכום
פעוט, שהרי אם תמות בחייו, בין כה וכה התוספת שלו.
78) גם מעיקר הכתובה וכגון שהנזק עולה על תוספת
כתובה. (79) היינו מאתיים לבתולה ומאה לאלמנה.
80) עם אשתו. (81) יגרשנה יגבה מדמי כתובתה
שחייב לשלם לה. (82) חמישה דברים. (83) המגיע לו.

יט. החובל בבניו הגדולים, אם אין סומכין על
שְׁלָחָנוֹ⁸⁴ - נוֹתֵן לָהֶם מִיָּד. וְהַקְטָנִים⁸⁵ - יִלְקַח בָּהֶן
קֶרְקַע⁸⁶ בְּנִזְקָן, וְהֵן אוֹכְלִין פְּרוֹתֵיהֶן⁸⁷. וְכֵן הַדִּין
בְּאַחֲרִים שֶׁחִבְלוּ בָּהֶן. וְאִם הָיוּ סוֹמְכִין עַל שְׁלָחָנוֹ
וְחֶבֶל בָּהֶן - פְּטוּר⁸⁸, בֵּין שֶׁהָיוּ גְדוּלִים בֵּין שֶׁהָיוּ
קְטָנִים. וְאִם חִבְלוּ בָּהֶן אַחֲרֵים: בְּגְדוּלִים - יִתֵּן לָהֶם
מִיָּד⁸⁹, וּבְקְטָנִים - יִלְקַח בָּהֶן קֶרְקַע, וְהֵן אוֹכְלִין
פְּרוֹתֵיהֶן עַד שֶׁיִּגְדְּלוּ⁹⁰.

84) אין פרנסתם עליו. (85) שאף בהם אין לאביהם שום
זכות, מכיוון שאינו מפרנסם ודמי הנזק שלהם. (86) כדעת
רבה בר רב הונא שם, ואין נותנים את הכסף בידם, שהרי
קטנים הם ואינם יודעים לשמור אותם. (87) כי דמי הנזק
שלהם. (88) מכיוון שהוא מפרנסם, הוא מקפיד שלא
להפסיד מכספו. וכן הדין בחובל בביתו שסמוכה על
שולחנו, שהוא פטור, גמרא שם. ומה שכתב למעלה בהלכה
יד, שהחובל בביתו משלם צער ריפוי ובושת, המדובר
כשאניה סמוכה על שולחנו ואף על פי כן פטור מנזק מפני
שהרשות בידו למוכרה ומחוייב לזון אותה כל זמן
שמתבטלת ממלאכתה, אבל פטור מדיני שבת העולים על
מזונותיה (בסוגיא שם). (89) אף על פי שהוא מפרנסם,
אינו מקפיד שהכסף יינתן להם, מכיוון שהם סבלו מן הנזק,
והוא אינו חסר כלום. ואין זה דומה למציאה שהיא של
האב שממילא באה להם ולא סבלו כלום. (90) כשיגדילו
עובר השדה לרשותם בלי כל הגבלה.

כ. חרש שוטה וקטן פגיעתן רעה: החובל בָּהֶן -
חֵיב⁹¹, וְהֵן שֶׁחִבְלוּ בְּאַחֲרֵים - פְּטוּרִין. אֵף עַל פִּי
שְׁנֵת־פֶּתַח הַחֵרֶשׁ וְנִשְׁתַּפְּתָהּ⁹² הַשוֹטָה וְהַגְדִּיל הַקָּטָן -
אֵינָם חֵיבִין לְשִׁלְם, שֶׁבְּשַׁעֲה שֶׁחִבְלוּ בָּהֶן לֹא הָיוּ בְּנֵי
דַעַת⁹³.

91) בחמישה דברים או בקצתם, לחרש משלמים את כולם;
לשוטה - נזק, צער, ריפוי ושבת, אבל בושת לא, שאינו בר
בושת, והקטן אין לו שבת. אבל בושת פעמים יש לו

בפניה, או קטע ידה. (60) עד שעת בגרותה, וזהו הטעם
ששבתה הוא של אב, שם פז: (61) ככתוב "וכי ימכור איש
את בתו לאמה" (שמות כא, ז), וזהו הטעם שהנזק הוא של
אב. (62) לא נתברר איזהו נזק שאינה פוחתת מכספה. ראה
למעלה פרק א הלכה ב, ואפשר שהכוונה לפציעה שאינה
פוחתת דמיה עכשיו, אבל כשתגדל יהיה כושר עבודתה ירוד
על ידי אותה פציעה וזו אין לאב כל זכות בו. (63) ופטור
מנזק ושבת, שהרי שלו הם.

1 טו. החובל באשת איש - הַשָּׂבֶת⁶⁴ וְהַרְפּוּי לְבַעֲלָהּ⁶⁵,
2 וְהַצֵּעַר שָׁלָהּ. וְהַבִּשְׁת׃ וְהַנִּזְק׃: אִם בְּגִלּוּי הוּא⁶⁶, כְּגוֹן
3 שֶׁחִבֵּל בְּפָנֶיהָ וּבְצִוְאָרָהּ אוּ בְיָדֶיהָ וּזְרוּעוֹתֶיהָ -
4 הַשְּׁלִישׁ שָׁלָהּ⁶⁷ וְשְׁנֵי שְׁלִישִׁים לְבַעַל; וְאִם בְּסִתָּר
5 הוּא הַנִּזְק׃⁶⁸ - הַשְּׁלִישׁ לְבַעַל וְשְׁנֵי שְׁלִישִׁים לְאִשָּׁה.
6 שֶׁל בַּעַל - נוֹתֵן לוֹ מִיָּד, וְשֶׁל אִשָּׁה - יִלְקַח בָּהֶן
7 קֶרְקַע⁶⁹ וְהַפֹּעֵל אוֹכֵל פְּרוֹת⁷⁰.

64) שהרי מעשי ידיה שלו. (65) כי הוא חייב לרפאותה.
66) יש בושת גם לבעלה, ועוד שנמאסת עליו והוא סובלה.
67) כדעת רבי יהודה בן בתירה שם. ואף על פי שהוא יחיד,
פסק כמותו מפני שבגמרא דנו אמוראים בדבריו נראה שכך
ההלכה (רי"ף בשם רב האי גאון). (68) אין לבעלה בושת.
ונראה שרבינו מפרש שביישה בסתר ואין אדם רואה,
כפירוש התוספות שם וראה למעלה פרק ב הלכה ב.
69) שהרי זה כשאר הנכסים שנופלים לה. (70) והקטן
שלה, אם יגרשנה או ימות.

8 טז. במה דברים אמורים? לְשֶׁחִבְלוּ בָּהּ אַחֲרֵים;
9 אֲבָל הַפֹּעֵל שֶׁחִבֵּל בְּאִשָּׁתוֹ - חֵיב לְשִׁלְם לָהּ מִיָּד כָּל
10 הַנִּזְק וְכָל הַבִּשְׁת׃ וְהַצֵּעַר, וְהַפֵּל שָׁלָהּ⁷¹, וְאִין לְבַעַל
11 בָּהֶן פְּרוֹת⁷². וְאִם רָצָתָה לִתֵּן הַדָּמִים לְאַחֵר - נוֹתֵנָתָּ.
12 וְכִזָּה הוֹרֵי הַגָּאוֹנִים. וְהַפֹּעֵל מְרַפָּא אוֹתָהּ, כְּדֶרֶךְ
13 שְׁמֶרְפָּא כָּל חֲלִיָּהּ.

71) שמן הדין הבושת והנזק שלה, אלא שהבעל מקבל חלק
מזה, לדעת רבי יהודה בן בתירה, משום שגם הוא מבוייש
כשמביישים את אשתו, וכמו כן הוא סובל עימה כשהחובלים
באשתו והיא מתכערת. אבל אם הוא עצמו חבל בה אינו
מקבל כלום, שהרי הוא בייש את עצמו והוא ציער את עצמו
(מגיד משנה). (72) קנסו אותה, שלא יהא חוטא נשכר
(ראב"ד).

14 יז. והמזיק אשתו בתשמיש המטה - חֵיב⁷³
15 בְּנִזְקֶיהָ⁷⁴.

73) אף על פי שיש לו רשות לשמש עימה, בכל זאת צריך
היה להיזהר שלא יזיק. (74) בארבעה דברים, היינו: נזק,
צער, שבת וריפוי, אבל בושת אין כאן (טור).

16 יח. האשה שחבלה בבעלה: אִם הָיָה תוֹסֶפֶת
17 בְּכְתָבָהּ⁷⁵ - מְחִיבִין אוֹתָהּ לִמְכֹּר הַתוֹסֶפֶת לְבַעֲלָהּ⁷⁶
18 בְּטוֹכַת הַנָּאֶה⁷⁷, וְגוֹבָהּ מִמֶּנָּה, אִם רָצָה הַפֹּעֵל; וְאִם
19 רָצָה לְגַרְשָׁה וּלְגַבּוֹת מִן הַפֵּל⁷⁸ - גּוֹבָהּ. וְאִם לֹא הָיָה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י' אייר - ספר נזיקין - הלכות חובל ומזיק צט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מצווה להכותו, אינו דין (קל-וחומר) שמצווה שלא להכותו" (סנהדרין פה).

ופעמים אין לו. וראה למעלה פרק ג הלכה ד. (92) נעשה שפוי בדעתו. (93) ואינם אחראים למעשיהם.

20 ב. אפילו להגביה ידו על חברו - אסור. וכל
21 המגביה ידו על חברו, אף על פי שלא הפכה - הרי
22 זה רשע.¹²

1 כא. העבד⁹⁴ והאשה פגיעתן רעה: החובל בהן -
2 חיב⁹⁵, והן שחבלו באחרים - פטורין⁹⁶. אבל
3 משלמין לאחר זמן, אם נתגרשה⁹⁷ האשה או מת
4 בעלה או נשתחרר העבד; שהרי בני דעה הן⁹⁸, והרי
5 הן פבעל חוב שאין לו מה יגבה, שאם העשיר חיב
6 לשלם.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אפילו להגביה ידו על חברו אסור".

ובש"ס (סנהדרין נה, ב.) נאמר "המגביה ידו על חברו נקרא רשע", והרמב"ם שינה וכתב: "הרי זה רשע", וכן כתב שהוא איסור, מה שאינו בש"ס.

ויש לומר שלשיטתו האיסור על הרמת יד אינו מצד ההיזק שגורם לאדם המוכה, כיוצא מצד המורים יד עצמו והוא הנהגה מגונה שאסורו חכמים עד כדי כך שנעשה רשע ופסול לעדות ולשבוועה (כמו שציין ההגהות מיימוניות כאן בשם הראב"ן). אבל הטור השמיט דברי הרמב"ם הנ"ל וכתב "נקרא רשע", וכן לא כתב שיש בזה איסור, כי לשיטתו מתחשבים בצד הניזק. ואם לא הכהו, למעשה, לא גרם לו היזק וצער ולכן אינו איסור, ומה שנקרא רשע הוא בדברי אגדה ואין בזה נפקא-מינה להלכה כי אינו פסול לעדות ולשבוועה.

ויש לבאר בשיטת הרמב"ם שהחמיר במורים יד על חברו שיש לו דין רשע ממש, כי עניינה של יד היא נתינה וחסד כמו שאמרו חז"ל "יד המחלקת צדקה", והמורים יד על חברו הופך את תכליתה של היד להיפך הנתינה והחסד ובוזה חוטא כלפי הקב"ה, ולכן סבר שהוא לא דין במוכה אלא במכה, ולכן אפילו אם רק הגביה ידו הרי זה רשע. עניין זה נרמז גם במקור ממנו נלמד דין זה - דתן ואבירם שמצד אחד עסקו בדאגה לעם ישראל ומחו בפני משה רבינו על ש"הבאשתם את ריחנו בעיני פרעה כו' לתת חרב בידם להרגנו" ומצד שני היו ניצים זה עם זה היפך הנתינה והחסד.

(על פי לקו"ש חלק ל"א עמוד 1)

(12) "שנאמר: ויאמר לרשע למה תכה רעך (שמות ב, יג), למה הכית לא נאמר, אלא למה תכה, אף-על-פי שלא הכהו - נקרא רשע" (שם נח:).

23 ג. המכה¹³ את חברו הפכה שאין בה שוה פרוטה
24 - לוקה¹⁴; שהרי אין פאן תשלומין כדי שיהיה לאו
25 זה נתן לתשלומין¹⁵. ואפילו הפך עבד חברו הפכה
26 שאין בה שוה פרוטה¹⁶ - לוקה; שהרי ישנו במקצת
27 מצות¹⁷. ועובר פוכבים שהפכה את ישראל - חיב
28 מיתה; שנאמר: ויפך פה וכה ויך את המצרי¹⁸.

(13) כתובות לה. (14) שעבר על לאו "לא יסיף". (15) אם הכה את חברו הכאה שיש בה שוה פרוטה, משלם ואינו לוקה, ראה למעלה פרק ד הלכה ט. (16) בבא-קמא

(94) עבד כנעני, שכל מה שקנה עבד, קנה רבו. בבא קמא פז. (95) חמישה דברים לרבו, כמבואר למעלה בהלכה י. (96) שאין להם מה לשלם. וראה למעלה הלכה יח. (97) ויש לה נכסים. (98) וחייבים לשלם.

7 כב. עבדו של אדם - בגופו, ובקמתו - פקמונו.
8 כיצד? הרי שהניח גחלת על לב עבדו של חברו,
9 ומת; או שדחפו לים או לאש, והוא יכול לעלות
10 משם ולא עלה, ומת - פטור⁹⁹ מן התשלומין. ואם
11 עשה בן לבהמת חברו - פאלו הניח הגחלת על
12 בגדו¹⁰⁰ ונשרף, שהוא חיב לשלם¹⁰¹. וכן כל פיוצא
13 בזה.

(99) שהיה לו לעבד לסלקה, שהרי בן דעת הוא. (100) שהרי אין בבהמה דעת. (101) ואפילו בעל הבגר רואה אותו שורף את בגדו ולא הציל ממנו, אומרים לו למזיק, לא היה לך להזיק ממון חבריך, גמרא שם, וראה רבינו חננאל.

פרק חמישי

(1) נתבארו בו איסור החובל בחבירו, ומשפט כל תביעה שתהיה מן החובל והנחבל והנמשך לזה.

14 א. אסור לאדם לחבל בין בעצמו² בין בחברו³. ולא
15 החובל⁴ בלבד, אלא כל המכה⁵ אדם בשר⁶
16 מישראל, בין קטן בין גדול, בין איש בין אשה,
17 דרך נציון⁷ - הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: לא
18 יסיף⁸ להפתו. אם הזהירה תורה מלהוסיף⁹ בהפאת
19 החוטא¹⁰, קל וחומר למכה את הצדיק¹¹.

(2) בבא-קמא צ: (3) ראה סנהדרין פה. (4) פצע את חברו או החסירו אבר. ראה למעלה פרק ב, הלכות א-ז. (5) אפילו לא גרם לו שום נזק. (6) להוציא את הרשע, שעבר עבירה שחייבים עליה מלקות, שנאמר בו "והיה אם בן הכות הרשע, והפילו השופט והכהו" (דברים כה, ב). (7) מריבה שבאה לידי הכאה, והמלה "נציון" היא על-פי הכתוב "כי ינצו אנשים". (8) "לא יוסיף", אם היה מוסיף, עובר על לא-תעשה" (ספרי כיתצא רפו), וראה פירוש רש"י לפסוק הזה, וגמרא כתובות לג. ורש"י שם. (9) על "ארבעים יכנו". (10) שהרי התורה מדברת על רשע, ומצווה להכותו. (11) שמכהו באיסור, שבוודאי עובר על לא-תעשה. "ומה במקום מצוה, שמצווה להכותו, מצווה שלא להכותו (יותר מארבעים); שלא במקום מצוה, שאינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מַעֲצָמוֹ³⁴ - פֶּטוּר מִן הַנֶּזֶק³⁵ וּמִן הַצָּעֵר³⁶, וְחַיֵּב¹⁹
בְּשִׁבְתּוֹ³⁷ וּבְכַשְׁתּוֹ וּבְרַפּוּי עַל פִּי עֲצָמוֹ³⁸. לְפִיכָךְ³⁹, אִם²⁰
כָּפַר וְאָמַר: לֹא חָבַלְתִּי - נִשְׁבָּע⁴⁰ שְׁבוּעַת הַסֵּת⁴¹.²¹

(32) ואין זו הודאה, שהרי אפילו לא יודה, גם כן יצטרך לשלם. (33) לא היו עדים שראו אותו בכניסתו לרשות החובל, ואף לא ביציאתו משם חבול. (34) מרצונו הטוב. (35) שהרי אם קטע ידו הוא משלם כאילו הוא עבד נמכר בשוק (למעלה פרק א הלכה ב), בשעה שהנחבל לא היה מסכים בשום הון שבעולם שיקטעו ידו, מכאן שתשלום הנזק הוא תמיד פחות מהנזק האמיתי, וזה נכלל במושג "קנס" (ראה הלכות נזקי ממון פרק ב הלכה ח, וראה אור-שמח). (36) שמשלם החובל בשעה שלא חיסרו ממון, ומשום כך אף תשלום הצער אינו "ממון". התשלום הוא "ממון" רק כשהוא בדיוק כשיעור מה שהחסיר לחבירו (רבינו שם). (37) שהתבטל ממלאכתו שעסק בה (ולא כשומר קישואים, שהרי לא נתן לו דמי ידו. ראה למעלה פרק ב הלכה יא). (38) על-פי הודאת עצמו. [ראה ראב"ד ומגיד-משנה שתמחה על רבינו מכמה מקומות בתלמוד, ולא מצאו ישוב מניח את הדעת]. (39) מכיון שחייב בשבת ובבושת ובריפוי על-פי עצמו. (40) שהרי כבר מן כופר כדין כופר בכל, בלי נקיטת חפץ. שבועה זו של כופר בכל, תיקן רב נחמן (שבועות מ:): ונקראת "היסת", משום שהיא מכבידה על אדם לשקר (פירוש גאון, ראה ערוך השלם, ערך היסת).

ז. וְלִמָּה מִשְׁלֵם אָדָם שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אֱלוֹ עַל פִּי עֲצָמוֹ? שֶׁהַשִּׁבְתָּ וְהַרְפּוּי מִמּוֹן הוּא וְלֹא קָנָס; שְׁאִם לֹא יִתֵּן לוֹ, הָרִי חֲסָרוֹ מִמּוֹן⁴² שֶׁהוּא מִתְרַפֵּא בּוֹ וּבִטָּל מִמְּלָאכְתּוֹ⁴³. וְהַבִּשְׁתָּ⁴⁴ לֹא הִגִּיעָה לּוֹ⁴⁵ אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁהוֹדָה בְּפָגְיוֹ שֶׁהוּא חָבֵל בּוֹ; שֶׁהַחֲבֵל שְׁלֹא חָבֵל בּוֹ [בְּפָגִי] אָדָם - אֵין לוֹ בִּשְׁתָּ⁴⁶, וְהוֹדָאתוֹ²² בְּבֵית דִּין הִיא שְׁבִישָׁה אוֹתוֹ⁴⁷.²⁸

(42) והוא משלם לו בדיוק מה שהחסירו. (43) ראה הערה לו. (44) אף שאינה ממון, שהרי לא החסירו ממון, בכל זאת משלם על-פי עצמו. (45) לנחבל, כלומר בישה אותו. (46) ראה למעלה פרק ב הלכה ב. [מדבריו שם משמע, שאם החבלה במקום גלוי, יש בושת אפילו כשאינו ראה את מעשה החבלה, וצריך עיון]. (47) אין מחייבים אותו על הבושת בשעת החבלה, כי אז בכלל לא היתה בושת, שהרי לא חבל בו בפני אדם, אלא מחייבים אותו על שהוא מבייש אותו עתה בהודאתו בפני בית-דין שחבל בו.

ח. נִמְצְאָתָ לְמַד, שְׁאִין הִפְרַשׁ בְּבִשְׁתָּ בֵּין בִּשְׁתָּ הַמִּגִּיעַ לּוֹ⁴⁸ אִם חָבֵל בּוֹ בְּפָגִי אַחֲרֵים וּבֵין בִּשְׁתָּ הַמִּגִּיעַ לוֹ בְּעַת שֶׁהוֹדָה⁴⁹ בְּפָגִי אַחֲרֵים שֶׁחָבֵל בּוֹ. לְפִיכָךְ⁵⁰ מִשְׁלֵם אָדָם בִּשְׁתָּ עַל פִּי עֲצָמוֹ⁵¹.³²

(48) שמבייש אותו. (49) ואף-על-פי שהבושת באה עתה כדיבורו על-ידי ההודאה, אין דינו כמבייש את חבירו בדברים שהוא פטור מן התשלומין (ראה למעלה פרק ג הלכה ה), אלא דינו כמבייש אותו עתה בחבלה ממש.

פח. בעבד חבירו יש הבדל בין הכאה שאין בה שוה פרוטה ובין הכאה שיש בה שוה פרוטה, אבל במכה עבדו אין הבדל, מכיוון שבשתיהן אינו משלם. ראה למעלה שם הלכה ו, וראה מכות ח: וביאור הגר"א חושן-משפט סימן תכ. (17) כל מצוה שאשה חייבת בה, עבד חייב בה. ומשום כך נקרא "אחין" היינו אחיך במצוות, ואף הוא כלול בכתוב (דברים כה, ג) "לא יוסיף . . . להכותו . . . ונקלה אחיך". [נאמנם רבי יהודה שם מביא את הכתוב: "כי ינצו אנשים וגו", אבל כאן המדובר בפסוק "לא יוסיף" רצוי להביא פסוק זה]. (18) משום שהכה איש עברי (סנהדרין נח:).

ד. קָנָס קָנָסוּ חֲכָמִים¹⁹ לְאֱלוֹ הַשּׁוֹטִים בְּעַלִּי זְרוּעַ, שֶׁיֵּהָא הַחֲבֵל נֶאֱמָר; וְנִשְׁבָּע בְּנִקִּיטַת חֲפִץ²⁰ שֶׁזֶה חָבֵל בּוֹ חָבֵל זֶה, וְנוֹטֵל²¹ מֶה שֶׁרָאוי לוֹ²². וְהוּא²³, שֶׁיֵּהִי שָׁם עֲדִים²⁴. פִּיזָד²⁵? הִיּוּ שְׁנֵי עֲדִים מְעִידִין אוֹתוֹ שֶׁנִּכְנָס לְתוֹךְ יָדוֹ²⁶ שְׁלֵם וְיָצָא חָבֹל, וְלֹא רָאוּהוּ בְּעַת שֶׁחָבֵל בּוֹ, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא חָבַלְתִּי, וְהִלָּה אוֹמֵר: אֵתָהּ חָבַלְתָּ בִּי - הָרִי זֶה נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל.

(19) ותיקנו שהנחבל נשבע ונוטל, אף-על-פי שמן התורה נשבע הנתבע ויוצא פטור, כגון מודה במקצת במטלטלין, שבועת השומרים ונתבע כגון אחד מכחישו (ראה הלכות טוען ונטען פרק א הלכה ב). (20) קדוש, כגון ספר תורה (ראה שבועות לח:). אף ששבועה זו מדרבנן היא, תקנוה כעין שבועה מן התורה בנקיטת חפץ (רבינו שם). (21) שבועות מד: (22) המגיע לו. (23) בתנאי. (24) ואם אין עדים, מפורש להלן בהלכה ו. (25) משנה, שם. (26) רשותו, ונקט לשון המשנה. ונקטה המשנה בלשון "ידו", אולי כדי לציין שבעל הבית היה שם כשנכנס הנחבל.

ה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים²⁷? בְּשִׁהִיתָ הַמָּכָה בְּמָקוֹם שֶׁאֲפָשֶׁר לוֹ לְהַפּוֹת בְּעֲצָמוֹ²⁸, או שֶׁהִיָּה עֲמָהּם שְׁלִישִׁי, שֶׁאֲפָשֶׁר שֶׁזֶה הַחֲבֵל אָמַר לוֹ לְחַבֵּל בּוֹ²⁹ וְלִהְתַּרְעֵם עַל אַחֵר; אֲבָל אִם אֵין עֲמָהּם אַחֵר, וְהִיתָה הַמָּכָה בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת בְּעֲצָמוֹ, כְּגוֹן שֶׁהִיתָה נְשִׁיכָה³⁰ בֵּין כַּתְּפָיו וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה - הָרִי זֶה נוֹטֵל בְּלֹא שְׁבוּעָה³¹.¹⁴

(27) שהנחבל צריך להשבע, שבועות מו: (28) וחוששים שמא חבל בעצמו, ומשום כך הוא צריך להשבע. (29) כגמרא שלנו הגירסא: "ודילמא אחר עביד ליה" (שמא אחר עשה לו, כלומר חבל בו), אבל גירסת רבינו כגירסת הר"ף "ודילמא לאחר אמר". [גירסת הר"ף נראית יותר, שהנחבל אמר לשלישי שיחבל בו, כדי שיוכל להתרעם על האחר, כי אילו חבל בו בלי שאמר לו, בוודאי היה תובע אותו לדין]. (30) בשיניים. (31) כי הנשיכה בין כתפיו, כשאין עמהם אחר, היא הוכחה שחבירו חבל בו.

ו. הוֹדָה הַחֲבֵל שֶׁהוּא חָבֵל - מִשְׁלֵם חֲמִשָּׁה דְּבָרִים; שֶׁהָרִי הָעֲדִים הִיּוּ שָׁם³² שֶׁנִּכְנָס לְתוֹךְ יָדוֹ שְׁלֵם בְּשַׁעַת הַמְרִיבָה וְיָצָא חָבֹל. אֲבָל אִם לֹא הִיּוּ שָׁם עֲדִים כָּלֵל³³, הוּא אוֹמֵר: חָבַלְתָּ בִּי, וְהוֹדָה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי י' אייר – ספר נזיקין – הלכות חובל ומזיק קא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

כתב זאת הרמב"ם בלשון אחרת, ורמז בלשונו על שלושה סוגי מחילה הנדרשים מהאדם בכל אחד משלושת המצבים.

כאן מדבר הרמב"ם על הדרגה הראשונה ובה מוחל האדם לחברו כדי שלא ייענש בגללו. בהלכות תשובה מדובר גם על הסרת כל טינה מלבו, כי עניין זה נדרש לשלמות תשובתו של המבקש. ואילו בהלכות דעות מדבר על הדרישה לשלימות מידותיו האישיות של המוחל שימחול ויתפייס עם הפוגע כאילו לא חטא כלפיו מעולם, ומכאן נובעים ארבעת השינויים דלהלן:

א. כאן הוסיף תנאי "שביקש ממנו החובל ונתחנן לו כו" וידע שהוא שב מחטאו ונחם על רעתו" כי תנאי זה מוכרח לשם כפרת החטא, משא"כ בהלכות תשובה והלכות דעות לא הובא תנאי זה.

ב. כאן מכנה את המוחל בשם "נחבל" כי הוא זה שבמחילתו תבוא כפרה על פעולת החבלה, אבל בהלכות תשובה נקרא "אדם" על שם שמסייע לחברו לחזור בתשובה, ובהלכות דעות נקרא "מוחל" כי שם מדבר הרמב"ם במידותיו האישיות והנעלות.

ג. כאן ובהלכות תשובה כתב "אסור ... להיות אכזרי" אבל בהלכות דעות כתב רק "ולא יהיה המוחל אכזרי" כי שם מדובר על המידות הנדרשות מהאדם כשלעצמו ולא מצד מחילתו לזולת.

ד. כאן נאמר "אסור לנחבל להיות אכזרי ולא ימחול" כי מדובר במחילה על החטא מהסוג הפשוט, אבל בהלכות תשובה "אסור לאדם להיות אכזרי ולא יתפייס" כי שם מדבר על הסרת כל טינה מלבו.

(על פי לקו"ש ח"כ"ח ע' 144)

58) זאת לומדים מאברהם שנתפייס מאבימלך והתפלל בעדו, בבא-קמא צב. 59) שאינו חושש לעונש שיבוא על חבריו, אף-על-פי שהתחנן בפניו לבקש מחילה ממנו, שם. 60) "שלושה סימנים יש באומה זו, הרחמנים והביישנים וגומלי חסדים" (יבמות עט.). 61) תחנן הוא יותר מבקשה. 62) לאחר שלא נענה בפעם הראשונה. 63) הנחבל השתכנע. 64) לא ישוב לעשות כזאת. 65) התחרט בלבו. 66) "כל המעביר על מדותיו (שאינו מדקדק למדוד מדה למצעים אותו - רש"י), מעבירים לו על כל פשעיו" (ראש השנה יז.).

13. יא. ועוד יש הפרש בין נזקי גופו לנזקי ממנו. 14. שהאומר לחברו: סמא את עיניי⁶⁷, קטע את ידי, על מנת שאאתה פטור - הרי זה חייב בתמשה דברים, 15. שהדבר ידוע שאין אדם רוצה בכך⁶⁸; אבל האומר לחברו: קרע את פסותי, שבר את בדי, על מנת שאאתה פטור - הרי זה פטור⁶⁹. ואם לא אמר לו יעל מנת שאאתה פטור - הרי זה חייב לשלם, אף על פי⁷⁰ 20 שהרשעו להשחית.

50) מכיון שדין אחד למבייש על-ידי חבלה בפני אחרים, ולמבייש על-ידי הודאה בפני אחרים שחבל בו. 51) אף-על-פי שעצם התשלום אינו ממון, שהרי ביישו עתה בפני עדים.

1 ט. אינו דומה מזיק חברו בגופו למזיק ממנו. 2 שהמזיק ממון חברו - כיון ששילם מה שהוא חייב לשלם נתקפר לו⁵²; אבל חבל בחברו, אף על פי שנתן לו תמשה דברים - אין מתקפר לו⁵³. ואפלו 3 הקרוב⁵⁴ כל אילי נביות⁵⁵ - אינו מתקפר לו⁵⁶ ולא 4 נמחל צונו, עד שיבקש מן הנחבל וימחל לו⁵⁷. 5 6

~ נקודות משיחות קודש ~

נתכפר לו

"המזיק ממון חברו, כיון ששילם מה שהוא חייב לשלם נתכפר לו" אבל בגזל ממון חברו אין מספיק ששייב הגזילה ו"אינו נמחל לו לעולם עד שיתן לחברו מה שהוא חייב לו וירצהו אף-על-פי שהחזיר לו ממון שהוא חייב לו צריך לרצותו ולשאל ממנו שימחל לו" (הלכות תשובה פ"ב ה"ט). כי בגזילה פסק הרמב"ם ש"כל הגזל את חברו שוה פרוטה כאילו נוטל נשמתו ממנו שנאמר ... כו' את נפש בעליו יקח", ולשיטתו גזילת ממון אדם בחוזקה ובעל כורחו, אינה רק פעולה נגד ממונו של אדם אלא אף נגד האדם עצמו, והפקעת בעלות חברו על ממונו דומה ל"נוטל נפשו ממנו" ולכן בגזילה אין מספיק להשיב את הממון אלא חייב לרצותו ולשאל ממנו שימחל לו, מה-שאין-כן המזיק שפעל רק נגד ממונו של אדם "כיון ששילם מה שחייב לשלם נתכפר לו".

(על פי לקו"ש ח"כ"ב ע' 116 הע' 39)

52) בידי שמים. 53) כי אין הכסף פיצוי אמיתי לסבל האיש. 54) נוסף על חמשה דברים. 55) לשון הגמרא שם. והאילים שבנביות הם המובחרים, העולים לרצון על מזבח ה' (ישעיה ס, ז). 56) כי זהו חטא בין אדם לחבירו, ואין הקרבן מכפר עליו. 57) כמו שאמר ה' לאבימלך: "השב אשת האיש ... ויתפלל בעדך" (בראשית כ, ז) ולא יתכן שיתפלל אלא-אם-כן מחל לו, גמרא שם.

7 י. ואסור⁵⁸ לנחבל להיות אכזרי⁵⁹ ולא ימחל. אין זו 8 דרך זרע ישראל⁶⁰. אלא כיון שבקש ממנו החובל 9 ונתחנן לו⁶¹ פעם ראשונה ושניה⁶², וידע⁶³ שהוא 10 שב מחטאו⁶⁴ ונתחנן⁶⁵ על רעתו - ימחל לו. וכל 11 הממחר למחל - הרי הוא משפח⁶⁶, ורוח חכמים 12 נוחה הימנו.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אסור לנחבל להיות אכזרי ולא ימחול"

עניין זה הובא בעוד שני מקומות - בהלכות תשובה (פ"ב ה"י) ובהלכות דעות (פ"ו ה"י) אלא שבכל אחד מהמקומות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 פֶּשֶׁהוּא מְהֵלֵךְ וְנָפַל עַל הַפְּלִי וְשִׁבְרוּ - חַיִּב נֹזֵק
17 שְׁלֵם. שְׁנַאמֵר: וּמִכָּה בְּהִמָּה יִשְׁלַמְנָה. לֹא חֵלֵק
18 הַתּוֹבֵב⁹ בֵּין שׁוֹגֵג לְמִזִּיד.

(2) ראה למעלה פרק א הלכה יא. (3) משנה בבא-קמא כו.
(4) שהזיק בלי כוונה. (5) כגון הדוגמאות שלמטה, שאינן
אונס גמור, כי אפשר לשים לב ולהשמר מזה, אבל באונס
גמור פטור. ראה לקמן הלכה ד, ולמעלה פרק א הלכה יב.
(6) משנה, שם. (7) אפילו ברוח שאינה מצויה, והרי זה
אנוס. כאן לא חילק רבינו בין רוח מצויה לבין רוח שאינה
מצויה, כמו למעלה בפרק א הלכה יב, כי ההבדל ביניהם
אינו קיים אלא לענין שלושה דברים (צער, ריפוי ושבת),
אבל בנזק - אין הבדל, ובמזיק ממון אין אלא נזק בלבד.
בבא-קמא כז. (וראה חושן-משפט סימן שעה סעיף ב,
וביאור הגר"א סעיף-קטן ז). (8) והריהו שוגג, לפי שאין
דרך בני אדם להתבונן בדרך כשהם מהלכים, ראה בבא-
קמא כז: והלכות נזקי ממון פרק יג, הלכה ה. (9) בבא-
קמא לה.

19 ב. וְאֶחָד הַהוֹרֵג בְּהִמָּתוֹ שֶׁל חֶבְרִי אוֹ הַשּׁוֹבֵר פְּלִי¹⁰
20 אוֹ הַקּוֹרֵעַ בְּגָדָיו¹¹ אוֹ קוֹצֵץ נְטִיעוֹתָיו - הַכֹּל דִּין
21 אֶחָד הוּא¹².

(10) משנה, שם כו. (11) דוגמה זו, וכן זו של ההורג
בהמתו של חבירו או קוצץ נטיעותיו - מובאות בתוספתא
בבא-קמא פרק ג. (12) חייב נזק שלם כמזיד, בין שהיה
שוגג ובין שהיה אנוס.

22 ג. בְּמָה דְּבָרִים אָמּוּרִים? ¹³ בְּרִשּׁוֹת הַנּוֹזֵק¹⁴; אֲכַל
23 בְּרִשּׁוֹת הַמִּזִּיק - אֵינּוּ חַיִּב לְשַׁלֵּם אֲלָא אִם הִזִּיק
24 בְּזִדּוֹן¹⁵, אֲכַל בְּשִׁגְגָה אוֹ בְּאִנּוּס - פֶּטוּר¹⁶. וְכֵן אִם
25 הָיוּ שְׁנֵיהֶן בְּרִשּׁוֹת¹⁷ אוֹ שְׁנֵיהֶם שְׁלֹא בְּרִשּׁוֹת, וְהִזִּיק
26 אֶחָד מֵהֶן¹⁸ מִמּוֹן חֶבְרִי שְׁלֹא בְּכּוֹנָה - פֶּטוּר¹⁹.

(13) שהמזיק חייב לשלם, בין מגיד בין שוגג ובין אנוס.
(14) מכיון שהמזיק צריך היה להזהר, בבא-קמא מח.
(15) חייב המזיק, אף-על-פי שנכנס הנזק לרשותו, מפני
שיש לו רשות להוציאו אבל לא להזיקו (נזקי ממון פרק ז
הלכה ז). (16) שיכול לטעון: לא ידעתי שנכנסת, ועל כן
לא נזהרתי (שם). ועוד טענה: אתה היית צריך להזהר שלא
להניח כל כך במקום שאפשר שיוזקו שלא בכוונה.
(17) כגון ברשות הרבים או חצר השותפין או אפילו ברשות
בעל הבית, אלא שנתן לו בעל הבית רשות להכנס,
בבא-קמא מח: (18) מה-שאין-כן בדוגמא הקודמת, שם
רק בעל הבית שהזיק פטור שלא בכוונה. אבל אם הנכנס
הזיק את בעל הבית, הוא חייב אפילו שלא בכוונה, מכיון
שנכנס שלא ברשות. (19) ובלשון הגמרא (שם) "הוזק זה
בזה, פטור". רבינו מפרש "דלא הוה ידע ביה" שאמרו
בגמרא, היינו שלא בכוונה. והטעם שהוא פטור, שאין הנזק
יכול לבוא בטענה למזיק שהיה עליו להזהר, מכיון ששניהם
במצב אחד, ואין הוא חייב להזהר יותר מחבירו.

27 ד. הֲיֵיה עוֹלָה בְּסִלָּם²⁰, וְנִשְׁמָטָה שְׁלִיכָה²¹ מִתַּחַתָּיו
28 וְנָפְלָה וְהִזִּיקָה: אִם לֹא הִיָּתָה מְהֵדָקָתָה²² וְחִזְקָה -

(67) בבא-קמא צב. (68) בחסרון ראשי איברים כאלו,
ובצחוק אמר לו כך. אבל אם אמר לו הכני ופצעני, ולא
לחסרו ראשי איברים - פטור, אם אמר על-מנת שתהיה
פטור (מגיד-משנה). (69) ואין אומרים שדרך צחוק אמר
לו, שעשוי אדם למחול על ממונו. (70) שיכול לומר לו:
הרשיתי לך לקרוע את כסותי על-מנת שתשלם.

1 יב. בְּמָה דְּבָרִים אָמּוּרִים? ⁷¹ בְּשִׁבְאוֹ הַפְּלִים לִידּוֹ
2 תַּחֲלָה בְּתוֹרַת שְׁמִירָה⁷², כְּגוֹן שֶׁהָיוּ שְׁאוּלִין אוֹ
3 מִפְּקָדִין אֲצִלּוֹ, וְאָמַר לוֹ: שִׁבְר וְקָרַע, וְעָשָׂה בֵּן -
4 חַיִּב לְשַׁלֵּם⁷³, עַד שִׁיאמַר לוֹ: עַל מְנַת שְׁאֵתָה פֶּטוּר;
5 אֲכַל אִם אָמַר לוֹ: קָח פְּלִי זֶה וְשִׁבְרוּ⁷⁴, בְּגֵד זֶה
6 וְקָרַעוּ, וְעָשָׂה בֵּן - הָרִי זֶה פֶּטוּר⁷⁵.

(71) שחייב לשלם אם לא אמר לו בפירוש על-מנת שאתה
פטור (שם צג.). (72) ככתוב "כי יתן איש אל רעהו כסף
או כלים לשמור" (שמות כב, ו), שהתורה מחייבת אותו
בפשיעה. (73) מכיון שנעשה שומר על הכלי, אינו פטור
עד שיאמר לו במפורש על-מנת לפטור. אבל אם אמר לו
קרע, כוונתו קרע אם אתה רוצה, ובלבד שתשלם לי.
(74) ולקח אותו לשם שבירה ולא לשם שמירה. (75) כי
אחריות שמירה לא קיבל על עצמו, ועל עצם מעשה
השבירה אין לחייבו, שהרי נעשה ברשות הבעלים. גמרא
שם.

7 יג. הָאוֹמֵר⁷⁶ לְחֶבְרִי: שִׁבְר פְּלִי שֶׁל פְּלוֹנִי עַל מְנַת
8 שְׁאֵתָה פֶּטוּר⁷⁷, וְעָשָׂה - הָרִי זֶה חַיִּב⁷⁸ לְשַׁלֵּם. וְכֵאלּוֹ
9 אָמַר לוֹ: סִמָּא עֵינֵינוּ⁷⁹ שֶׁל פְּלוֹנִי עַל מְנַת שְׁאֵתָה
10 פֶּטוּר. וְאִף עַל פִּי שֶׁהָעוֹשֶׂה הוּא חַיִּב לְשַׁלֵּם, הָרִי
11 זֶה הָאוֹמֵר לוֹ שֶׁתִּפּוּ בְּעֵזְרִי⁸⁰ וְרָשַׁע הוּא; שֶׁהָרִי
12 הַכְּשִׁיל עֵרְרִי⁸¹, וְחִזְקָתָה⁸² יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבָרָה.

(76) משנה בבא-קמא צב. (77) כלומר, אני אשלם במקומך.
(78) העושה, אף-על-פי שאמרו לו במפורש על-מנת שאתה
פטור. (79) שהעושה חייב. שאין שליח לדבר עבירה,
כלומר בעבירה אין אומרים שלוחו של אדם כמותו ויתחייב
השולח, אלא אומרים אחריות מעשה העבירה היא על
עושהו, שלא היה צריך לשמוע בקול השולח, אלא בקול
התורה, קידושין מב: (80) קידושין מג. (81) והוא רשע
שעבר על לאו "ולפני עור לא תתן מכשול" (ויקרא יט, יד).
ואף-על-פי שהמזיק ידע שהכלי של חבירו הוא, בכל זאת
הוא בבחינת עוור, שאילו לא הבטיחו שיהיה פטור, לא היה
שובר, ראה עבודה זרה ו. (82) המריץ אותו וזירזו לעשות
את העבירה, גמרא שם.

פֶּרֶק שְׁשִׁי

(1) נתבאר בו דיני המזיק ממון חבירו היזק גמור וניכר, וכן
נתבאר בו כשיש שיתוף לבהמה או לדבר אחר עם האדם
המזיק בפועל הנזק.

13 א. הַמִּזִּיק² מִמּוֹן חֶבְרִי - חַיִּב לְשַׁלֵּם נֹזֵק שְׁלֵם³. בֵּין
14 שְׁהָיָה שׁוֹגֵג⁴ בֵּין שְׁהָיָה אָנוּס⁵ - הָרִי הוּא כְּמִזִּיד⁶.
15 כִּיצַד? נָפַל מִן הַגֵּג⁷ וְשִׁבְר אֶת הַפְּלִים, אוֹ שֶׁנִּתְקַל⁸

בְּחִבָּתוֹ וְזֶה בֶּאֱקוּרָתוֹ, וְנִשְׁפָּרָה חֲבִיתוֹ⁴³ שֶׁל זֶה
בְּקוּרָתוֹ שֶׁל זֶה - פֶּטוּר; שֶׁלֹּא רְשוּת לְהִלָּךְ⁴⁴ וְלִזְהַר
רְשוּת לְהִלָּךְ. הִיָּה בַעַל הַקּוּרָה רֹאשׁוֹן וּבַעַל הַחֲבִית
אַחֲרוֹן, וְנִשְׁפָּרָה חֲבִית בְּקוּרָה - פֶּטוּר⁴⁵. וְאִם עֲמִד
בַּעַל הַקּוּרָה לְנוֹחַ מִכְּבֹד מִשְׁאֵאוֹ⁴⁶ - חֵיב⁴⁷. וְאִם
הִזְהִיר לְבַעַל הַחֲבִית וְאָמַר לוֹ: עֲמִד - פֶּטוּר⁴⁸. עֲמִד
לְתֵּקֶן מִשְׁאוֹ - הִרִי הוּא כְּמִהִלָּךְ⁴⁹ וּפֶטוּר. וְאִם עַל
פִּי שְׂלֵא הִזְהִיר לְבַעַל הַחֲבִית; שֶׁהוּא טָרִיד בְּדִרְכּוֹ⁵⁰.
הִיָּה בַעַל חֲבִית רֹאשׁוֹן⁵¹ וּבַעַל קוּרָה אַחֲרוֹן, וְנִשְׁפָּרָה
חֲבִית בְּקוּרָה - חֵיב; שֶׁזֶה כְּמוֹ שֶׁשִּׁפְּרוּ בִּידוֹ
בְּכוּנָה⁵². וְאִם עֲמִד בַּעַל חֲבִית לְנוֹחַ - פֶּטוּר⁵³. וְאִם
הִזְהִיר לְבַעַל הַקּוּרָה וְאָמַר לוֹ: עֲמִד - הִרִי זֶה חֵיב.
וְאִם עֲמִד לְתֵּקֶן מִשְׁאוֹ, אִם עַל פִּי שְׂלֵא הִזְהִיר לְבַעַל
הַקּוּרָה - הִרִי הוּא חֵיב. וְכֵן זֶה בֶּאֱקוּרָתוֹ וְזֶה בֶּאֱ
בִּשְׁפָּטָנוֹ⁵⁴. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

(42) זה מול זה או זה בצד זה, משנה בבא־קמא לא:
(43) על־ידי שפגעו זה בזה דרך הליכתם. (44) ומכיון
ששניהם ברשות, המזיק שלא בכוונה פטור (למעלה הלכה
ג), ובעל החבית חייב להזהר שלא יפגע בקורה. (45) בעל
הקורה, כי בעל החבית ראה את בעל הקורה הולך כדרכו,
ואף הוא צריך היה ללכת במתינות ולא למהר יותר מדי,
ועל כן הוא עצמו אשם בנזקו. (46) ובעל החבית הלך
כדרכו, ולא הרגיש בעמידתו של בעל הקורה ופגע בו בדרך
הילוכו ונשברה החבית (שם לא). (47) בעל הקורה, שלא
היה לו לנוח בדרך ומשאו על גבו, ובעל החבית לא היה
צריך להעלות על דעתו, שבעל הקורה יעמוד בדרך, כי אין
דרך בני אדם לנוח ומשאם על גבם. (48) אף־על־פי שלא
צריך היה לעמוד, בכל זאת מועילה האזהרה לפטור אותו.
(49) שדרך נושאי משאות לעשות כן. (50) ואין להאשימו,
ובעל החבית צריך היה להרגיש בזה. (51) שם לב.
(52) כי בעל החבית הלך כדרכו, והחבית נשברה מפני שבעל
קורה מיהר יותר מדי ופגע בחבית, ומשום כך הוא חייב.
(53) בעל הקורה, כי בעל החבית לא היה צריך לעמוד לנוח,
שהרי הוא יודע שאנשים באים אחריו. (54) ונשרף הפשתן
בנורו של חברו.

ט. שְׁנַיִם⁵⁵ שֶׁהָיוּ מְהֻלְכִין⁵⁶ בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, אֶחָד רָץ
וְאֶחָד מְהֻלָּךְ, וְהִזִּיק⁵⁷ אֶחָד מֵהֶן בְּחִבּוֹ שֶׁלָּא בְּכוּנָה⁵⁸
זֶה הָרֵץ חֵיב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְשֻׁנָּה⁵⁹. וְאִם הָיָה עֹרֵב
שֶׁבִּת⁶⁰ בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת - פֶּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁבְּרִשּׁוֹת הוּא
רָץ⁶¹, כְּדִי שֶׁלֹּא תִּפְגַּשׁ הַשִּׁבְתָּ וְהוּא אֵינוֹ פְּנוּי⁶². הָיוּ
שְׁנֵיהֶם רָצִים וְהִזְקוּ זֶה בְּזֶה - שְׁנֵיהֶם פֶּטוּרִין, וְאִפְּלוּ
בְּשִׂאָר הַיָּמִים⁶³.

(55) בבא־קמא לב: (56) זה כנגד זה. (57) על־ידי שפגעו
זה בזה. (58) כי בכוונה, אף המהלך שהזיק את הרץ חייב,
כשם שהמזיק בכוונה חייב אפילו כשהניזק נכנס לרשותו
בלי רשות (למעלה הלכה ג). (59) מדרך בני אדם, ואין לו
רשות לרוץ ברשות הרבים. (60) גמרא שם. (61) ודינו

1 חֵיב²³; הִיָּתָה חֲזָקָה וּמִהֲדָקָתָהּ, וְנִשְׁמָטָה אוֹ
2 שֶׁהִתְלַיְעָה²⁴ - הִרִי זֶה פֶטוּר, שֶׁזֶה מִכָּה בְּיַד שָׁמַיִם
3 הִיא²⁵. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה. כָּל אֶלוֹ הַדְּבָרִים²⁶ -
4 בְּרִשּׁוֹת הַנֶּזֶק; אֲבָל בְּרִשּׁוֹת הַמְּזִיק - פֶּטוּר²⁷, עַד
5 שִׁיתְּפוּן לְהִזִּיק, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ²⁸.

(20) מכות ז: (21) מדריגה. (22) ממלאת את כל הנקב
שהיא תחובה בו. (23) או אפילו היתה מהודקת, אבל לא
היתה חזקה לשאת כובד האיש העולה בה - חייב, מפני
שבנזקין חייב אדם אפילו הזיק שלא בכוונה.
(24) והתולעים כרסמו והחלישו אותה, וכשעלה על הסולם
נשמטה, גמרא שם. (25) ואונס גמור הוא ופטור (ראה
להלן הלכות רוצח ושמירת נפש פ"ו ה"ב, ועיין מגיד־
משנה כאן, שהיתה לרבינו גירסא אחרת בגמרא שלפנינו).
(26) שאין המזיק פטור אלא־אם־כן היתה מכה בידי שמים.
(27) בין שוגג ובין אונס רגיל, כעין אלו שמנה רבינו בהלכה
א. (28) בהלכה הקודמת.

6 ה. הִרִי שְׂמֵלֵא²⁹ חָצַר חֲבִירוֹ בְּדִי יָיִן וְשִׁמְן, אֲפִלּוּ
7 הַכְּנִיסָם בְּרִשּׁוֹת - הוֹאִיל וְלֹא קָבַל עָלָיו בַּעַל הַחָצֵר
8 לְשִׁמּוֹר, הִרִי זֶה נִכְנָס וְיוּצָא בְּדִרְכּוֹ³⁰; וְכָל שִׁישְׁתִּבָּר
9 מִן הַכִּדִּים בְּכְנִיסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ - הִרִי הוּא פֶטוּר
10 עָלֵיהֶן³¹. וְאִם שִׁבְרָן בְּכוּנָה³², אֲפִלּוּ הַכְּנִיסָם בַּעַל
11 הַכִּדִּים שֶׁלֹּא בְּרִשּׁוֹת - הִרִי זֶה חֵיב לְשִׁלְם³³. [וְכֵן
12 כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה].

(29) והנכנס והיוצא דורך על הכדים (בבא־קמא כח.).
(30) ואין הוא חייב לנהוג בזהירות יתירה וללכת סחור סחור,
וכמו כן אין הוא חייב לטרוח לסדר את הכדים זה על גבי
זה, כדי לפנות לו מעבר. (31) כי ברשות המזיק אינו חייב
עד שיתכוון להזיק (למעלה הלכה ג). ולשון הברייתא
(שם): "משבר ויוצא, משבר ונכנס". (32) להזיק. (33) יש
לו רשות לפנותם מחצרו, אבל לא לשברם.

13 ו. שוֹר שֶׁעָלָה³⁴ עַל גְּבִי שוֹר לְהַרְגוֹ בְּרִשּׁוֹת
14 הַמְּזִיק³⁵, שֶׁהוּא בַּעַל הַתַּחְתּוֹן, בֵּין שֶׁהָיָה תָם³⁶ בֵּין
15 שֶׁהָיָה מוּעָד³⁷, וְכֹא בַּעַל הַתַּחְתּוֹן וְשִׁמַּט אֶת שׁוֹרוֹ
16 לְהַצִּילוֹ, וְנָפַל עָלָיו וָמָת - הִרִי זֶה פֶטוּר³⁸.

(34) בבא־קמא כ. (35) משום שאינו מתכוון פטור לדעת
רבינו רק ברשות המזיק, ראה למעלה הלכות ג־ד.
(36) שהעליון היה תם, ואם יהרוג את התחתון אינו משלם
אלא חצי נזק, ובעל התחתון יפסיד. (37) אפילו היה מועד,
שמשלם נזק שלם, ובעל התחתון לא יפסיד, אם לא יעשה
דין לעצמו ויפנה לבית־הדין. (38) שלא נתכוון להזיק.

17 ז. דָּחַפוּ לְעָלְיוֹן³⁹ וָמָת: אִם הָיָה יָכוֹל לְשִׁמְטוֹ⁴⁰ וְלֹא
18 שְׁמָטוֹ - הִרִי זֶה חֵיב; וְאִם לֹא הָיָה יָכוֹל לְשִׁמְטוֹ -
19 הִרִי זֶה פֶטוּר⁴¹.

(39) בכוח, גמרא שם. (40) את התחתון (המאירי), ואז יתכן
ולא היה העליון מת. (41) גמרא שם.

20 ח. שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ מְהֻלְכִין⁴² בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, זֶה בֶּאֱ

כמהלך. (62) לקבל את השבת. (63) כדין שניהם שלא ברשות (למעלה הלכה ג).

יג. שְׁנַיִם שֶׁהִמִּיתוּ אֶת הַבְּהֵמָה כְּאַחַת או שִׁבְרוּ אֶת הַכְּלִי כְּאַחַת - מִשְׁלָשִׁין בִּיגִיָּהֶן.⁹³

(93) מחלקים את תשלומי הנזק, וכל אחד משלם חצי, ואין אומרים שכל אחד ישלם הכל [כלומר שהניזק יגבה ממי שירצה], אפילו אם בכוחה של מכת כל אחד לשבור את הכלי (מאירת-עינים חושן-משפט סימן שפג, סעיף-קטן י). ומקור דין זה בתוספתא בבא-קמא פרק ב': "חמשה שיסבו על גבי ספסל ונשבר, כולם חייבים לשלם", כלומר, כל אחד משלם חלקו.

יד. חֲמִשָּׁה שֶׁהִנִּיחוּ חֲמֵשׁ חֲבִילוֹת עַל הַבְּהֵמָה וְלֹא מָתָה, וְכֹא זֶה הָאֲחֵרוֹן וְהַנִּיחַ חֲבִילָתוֹ⁹⁴ עָלֶיהָ וְמָתָה: אִם הָיְתָה מְהֻלָּכֶת בְּאוֹתָן הַחֲבִילוֹת, וּמִשְׁהוּסִיף זֶה חֲבִילָתוֹ עֲמָדָה וְלֹא הִלָּכָה - הָאֲחֵרוֹן חֵיב⁹⁵; וְאִם מְתַחֲלָה לֹא הָיְתָה מְהֻלָּכֶת - הָאֲחֵרוֹן פְּטוּר⁹⁶; וְאִם אֵין יָדוּעַ⁹⁷ - בְּלֵן מִשְׁלָמִין בְּשָׂוָה.

(94) כך פירש רבינו את לשון הגמרא "מרבח בחבילה", בבא-קמא י. וראה שם רש"י, שפירש אחרת. (95) כי לולא הוא, לא היתה מתה. (96) כי גם בלעדו היתה מתה. גירסת רבינו בגמרא היתה: "היכי דמי, אי דבלאו איהו הוה אזלא (אם בלעדיו היתה הולכת) פשיטא (מובן מאליו שהוא חייב). אלא דבלאו איהו נמי לא אזלא (אלא שבלעדי הוא גם כן לא הלכה), מאי קא עביד (מה הוא עשה, וצריך להיות פטור)". וראה מגיד-משנה כאן. (97) כך משמע מלשון התוספתא שם, שכתוב סתם: חמשה שיסבו על גבי ספסל ונשבר, כולם חייבים.

טו. וְכֵן חֲמִשָּׁה שִׁישְׁבּוּ⁹⁸ עַל הַכֶּסֶּא וְלֹא נִשְׁבֵּר, וְכֹא אֲחֵרוֹן וְיָשֵׁב עָלָיו וְנִשְׁבֵּר, אָף עַל פִּי שֶׁהָיָה רָאוּי לְהִשָּׁבֵר בֵּהֶן קֵדָם שִׁישְׁבּוּ⁹⁹, הוֹאִיל וְקָרַב אֶת שְׁבִירָתוֹ¹⁰⁰ - הָאֲחֵרוֹן חֵיב; שֶׁהָיָה אוֹמְרִים לוֹ: אֵלּוּ לֹא נִסְמָכֶת עָלֵינוּ¹⁰¹, הֵינּוּ עוֹמְדִים קֵדָם שִׁישְׁבּוּ. וְאִם יָשְׁבוּ כְּאַחַת¹⁰² וְנִשְׁבֵּר - בְּלֵן חֵיבִין. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בָּזָה.

(98) בבא-קמא י: (99) ויכול האחרון לטעון, לולא ישבת גם כן היה הכסא נשבר, ולא עשיתי כלום. (100) לולא ישב היה נשבר כעבור שתי שעות, ולאחר שישב נשבר בשעה אחת, גמרא שם. (101) כך בדפוס רומי ר"מ. בדפוסים שלנו: "עלינו". והפירוש, אילו לא ישבת על הכסא, היינו עומדים לפני השעתיים ולא היה נשבר. ורש"י שם פירש אחרת. ועיין היטב חושן-משפט סימן שפא, מאירת-עינים סעיף-קטן ב וביאור הגר"א שם, שלרבינו היתה גירסא אחרת בגמרא שלנו. (102) תוספתא שם.

טז. אָדָם וְשׁוֹר¹⁰³ שֶׁדָּחְפוּ בְּהֵמָה או אָדָם או בָּלִים או בְּהֵמָת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין¹⁰⁴ לְבוֹר, וְהִזִּק הַנִּדְחָף בְּבוֹר או מֵת או נִשְׁתַּבְּרוּ הַבָּלִים: לְעִנְיָן נִזְקֵי אָדָם או הִזִּק בְּהֵמָה - שְׁלֹשֶׁת חֵיבִין¹⁰⁵: הָאָדָם הַדוֹחֵף וּבֹעֵל הַשׁוֹר וּבֹעֵל הַבוֹר, וּמִשְׁלָשִׁין בִּיגִיָּהֶן¹⁰⁶; לְעִנְיָן דְּמֵי וְלָדוֹת וְאַרְבָּעָה דְּכָרִים - אָדָם חֵיב, וּבֹעֵל הַשׁוֹר

י. אֶחָד הַמִּזִּיק בִּידוֹ, או שֹׁזֵק אֶבְיָן⁶⁴ או יָרָה חֵץ⁶⁵ וְהִזִּיק בו, או שֶׁפָּטַר מִמֶּם⁶⁶ עַל חֲבֵרוֹ או עַל הַבָּלִים וְהִזִּיק, או שֹׁרֵק⁶⁷ או נֶעַם⁶⁸ וְהִזִּיק בְּכִיחוֹ⁶⁹ וְנִיעוֹ⁷⁰ בָּעֵת שֶׁהִלְכוּ מִכָּחוּ - הָרִי זֶה כְּמִזִּיק בִּידוֹ⁷¹. וְהֵם תּוֹלְדוֹת שֵׁל אָדָם⁷². אָבֵל אִם נָח הָרֵק וְהַפִּיחַ עַל הָאָרֶץ, וְאַחֵר כִּף נִתְחַל⁷³ בֵּהֶן אָדָם - הָרִי זֶה חֵיב מִשּׁוֹם בּוֹר⁷⁴; שֶׁקָּל תַּקְלָה⁷⁵ תּוֹלְדַת בּוֹר הִיא⁷⁶, כְּמוֹ שֶׁבֶאֱרָנוּ⁷⁷.

(64) בבא-קמא כו: (65) כתובות לא. (66) הפנה זרם מים, מלשון "פותר מים" (משלי יז, יד), ודינו ככוחו. ראה בבא-קמא ו. (67) רקק, שם ג: (68) באף. (69) ברוק הפה. (70) ליחת האף. (71) וחייב בין הזיק את חברו ובין הזיק כליו. (72) נזקים הדומים לאלו שאדם עצמו עושה. (73) וניזק. (74) ואינו חייב על נזקי כלים, כי כתוב בתורה "ונפל שמה שור או חמור" (שמות כא, לג), ודרשו רבותינו: שור - ולא אדם (אם מת), חמור - ולא כלים (בבא-קמא נג: וראה הלכות נזקי ממון פרק יג הלכה א). (75) ברשות הרבים, בין הפקירה ובין לא הפקירה. (76) דומה לבור שמפורש בתורה (שם), ודינם כדין בור. (77) הלכות נזקי ממון פרק יג הלכה ב.

יא. לוֹטִישׁ⁷⁸ שֶׁהָיָה מִכָּה⁷⁹ בְּפִטְיֵשׁ, וְיֹצֵא גִזְיָן⁸⁰ מִתַּחַת הַפִּטְיֵשׁ וְהִזִּיק - הָרִי זֶה חֵיב, כְּמִי שֹׁזֵק אֶבְיָן או חֵץ⁸¹. וְכֵן הַבְּנֵאִים⁸² שֶׁקָּבֵל עָלֵיו⁸³ אֶת הַכֶּתֶל לְסִתְרוֹ, וְנִשְׁבֵּר אֶת הָאֲבָנִים או הִזִּיק⁸⁴ - חֵיב⁸⁵. הָיָה סוֹתֵר מִצֵּד זֶה וְנִפְל מִצֵּד אֲחֵר⁸⁶ - פְּטוּר⁸⁷. וְאִם מִחֲמַת הַמִּכָּה⁸⁸ - חֵיב; שֶׁזֶה כְּזוֹרֵק חֵץ וְהִזִּיק בו הוּא⁸⁹.

(78) עובד במתכת. (79) על המתכת המלוכנת. (80) שביב לוחט, בבא-קמא סב: (81) שהרי הנזק מכוח מכתו יצא. (82) שם צח: (83) עבודה בקבלנות, וכל האחריות עליו. אבל אם היה שכיר יום, לא נסתלק בעל הבית משמירתו, והיא מוטלת על שניהם, ושניהם משלמים (בית הבחירה לבבא-קמא עמוד 281). (84) אחרים. (85) שאדם מועד לעולם, והיה צריך להזהר. (86) מחמת אונס, שהיה סבור שצד שני יוכל לעמוד בלא זה. (87) שאנוס הוא. (88) שהיה מכה בפטיש בכל כוחו, ונתנדנד הכותל מחמת המכה. (89) גופו, ומזיק גמור הוא (ולא כגורם בנזיקין).

יב. הַכּוֹבֵשׁ⁹⁰ בְּהֵמָת חֲבֵרוֹ בְּמִים, או שֶׁנִּפְלָה וּמְנַעָה מִלְּעֹלּוֹת⁹¹, עַד שֶׁמָּתָה בְּמִים; או שֶׁהִנִּיחָה בְּחֵמָה וְצִמְצָם עָלֶיהָ הַמָּקוֹם כְּדִי שֶׁלֹּא תִמָּצָא עַל עַד שֶׁהִרְגָתָה הַחֵמָה - חֵיב לְשֹׁלֵם⁹². וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בָּזָה.

(90) השקיע בידיו ראש הבהמה במים ומתה (סנהדרין עו:). (91) אחזה בידיו, ולא נתן לה לעלות מן המים. (92) כדעת רבינא בבא-קמא שם, ואף-על-פי שהשמש הרגה אותה, והוא אינו אלא גורם לנזק, בכל זאת חייב. ראה להלן פרק ז הלכה יא.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי י"א אייר – ספר נזיקין – הלכות חובל ומזיק קה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

נגד דעת חזקיה רבו, שדבר תורה חייב, מפני שדעתו הופרכה שם נג: מברייטא. (5) כי כל הנזקין המפורטים בתורה, הם נזק שניכר. (6) חכמים קנסו אותו. ראה הלכה ג. (7) נזק שלם.

10 ב. כיצד? הרי ששטמא⁸ אכלין טהורים⁹ של חברו, או שדמע¹⁰ לו פרות, או ערב לו טפת¹¹ יין נסך¹² בתוך יינו, שהרי אסר עליו הכלל¹³, וכן כל פיוצא בזה¹⁴ - שזמן מה שהפסיד, ומשלם נזק שלם¹⁵ מן היפה שבנכסיו¹⁶, פדרה כל המזיקין¹⁷.

(8) שנגע בהם כשהוא טמא, או הניח עליהם שרץ מת. משנה שם נב: (9) כגון תרומה שמפסידה לגמרי, שדינה בשריפה. ואף על פי שיכול ליהנות ממנה בשעת ביעורה, הרי זה כהפסד מלא, כי הנאה זו אין ערכה רב. או חולין שחבירו אוכל אותם בטהרה, ואף על פי שאין כאן הפסד גמור, חייבוהו החכמים לשלם מה שהפחית מדמיהם, מפני שאסור לגרום טומאה לחולין בארץ ישראל, שהפרושים אוכלים שם חוליהם בטהרה, שם נג. (10) שערבב תרומה בחולין של חבירו, ומפסידו, שצריך למכור פירותיו לכהן בזול, שרק לכהנים מותרים באכילה, שם. (11) שיין נסך אסור תערובתו במשהו. (12) שנסכו לעבודה זרה. (13) המדובר ביין נסך שאוסר אפילו בהנאה. (14) ולא דווקא אלו שלושה הנזכרים במשנה, והיינו כרב ולא כשמואל שאמר, שאין ללמוד מאלו על אחרים. [ואף על פי שהלכה כשמואל בדיני ממונות פסק כאן כרב מפני שבגמרא שם שקלו וטרו לפי שיטת רב. ואפשר גם לומר שלמסקנה של הסוגייה שם גם שמואל מודה שבעניינים דומים ממש לומדים מאלה על אחרים, אלא ששלושה אלה אינם דומים ולכן הוצרכו כולם], שם נג. (15) אף על פי שמן התורה הוא פטור לגמרי. (16) מן הטובים שבקרקעותיו, או מטלטלים ואף על פי שאינו אלא מדרבנן, כי חכמים תיקנו כעין דאורייתא. (17) שכתוב בהם "מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם", בבא קמא ה.

15 ג. ודבר זה¹⁸ קנס הוא¹⁹ שנקנסוהו חכמים, כדי שלא יהיה כל אחד מן המפשיחיתים הולך ומטמא טהרותיו של חברו, ואומר: פטור אני²⁰. לפיכך, אם מת זה שהזיק הזק שאינו נכר - אין גובין הנזק מנכסיו; שלא קנסו חכמים אלא זה שעבר והזיק, אבל היורש שלא עשה פלוס - לא קנסוהו. וכן המזיק הזק שאינו נכר בשגגה או באנס - פטור²¹; שלא קנסו אלא המתכנן²² להזיק מדעתו²³.

(18) שחייב על הזיק שאינו ניכר. (19) ולא מצד הדין, כי הזיק שאינו ניכר אינו הזיק (גיטין נג). (20) נימוק זה מובא בגמרא שם. (21) משנה גיטין נב: אבל במזיק הזיק שניכר חייב שוגג כמזיד. ראה למעלה שם. (22) ולא שגג. (23) מרצונו ולא אנוס. הפטור בשוגג ובאנוס נובע מטעם החיוב האמור למעלה "כדי שלא יהיה ... הולך ומטמא ..." שאינו אלא במתכוון.

ד. הפהנים שפגלו²⁴ את הזבח: במזיד - חיבין²⁵

1 ובעל הבור פטורין¹⁰⁷; לענין פפר¹⁰⁸ ושלשים של עבד¹⁰⁹ - בעל השור חיב, ואדם ובעל הבור פטורין¹¹⁰; לענין פלים ופסולי המקדשין - אדם ובעל השור חיבין¹¹¹, ובעל הבור פטור¹¹².

(103) בבא-קמא נג: (104) בהמת קדשים שנפל בה מום, שפסולה לקרבן. (105) אף בנזקי האדם, ואף-על-פי שלמדו אצל בור "כי יפול שמה שור", שור - ולא אדם (למעלה הלכה י), זהו רק אם מת האדם, אבל אם הוזק האדם - בעל הבור חייב. (106) אם השור מועד, משלם כל אחד מהם שליש. ואם השור תם, משלם בעל השור חצי חלקו בנזק, היינו שתות הנזק (חצי משליש), והיתר מתחלק שוה בשוה בין האדם ובעל הבית. [כרבי נתן שם, מפני שהמסקנא שם היא: "הא והא כרבי נתן" (שניהם סוברים כרבי נתן)]. (107) כי תשלום דמי ולדות וארבעה דברים, נאמר בתורה באדם בלבד (שמות כא, וראה למעלה פרק א, הלכה א; פרק ד הלכה א). (108) אם דחפו אדם ושור מועד את האדם לבור ומת, וצריך לשלם דמי הנהרג, ראה הלכות נזקי ממון פרק י הלכה ב. (109) אם דחפו עבד כנעני לבור ומת, ומגיע לבעלים כופר העבד לפי הסכום הקצוב בתורה שלושים סלע כסף. ראה שם פרק יא הלכה א. (110) האדם פטור, כי בעבירה שיש בה מיתת בית-דין פטור האדם מן התשלומין, אפילו היה שוגג שאינו נהרג. ראה למעלה פרק ד הלכה ה. (111) המדובר בפסולי המוקדשים שנפדו, והם בכלל "שור רעהו" שהרי מותרים באכילה. [נאבל קדשי-קדשים בעלי מומים מועלים בהם (פרק שני מהלכות מעילה הלכה טז), והמזיק דבר שיש בו מעילה פטור (פרק ח מנזקי ממון הלכה ה). ובדין שלפניו היו כולם פטורים. אמנם מסגנונו של רבינו שם משמע שגם לפני שנפדו, בכלל "שור רעהו" הם, שהרי כתב "פסולי המוקדשים עליהם דין נזקין, שהרי יצאו לפדיון ולהיותם חולין". משמע שעומדים לפדיון וטרם נפדו. רש"י בבא-קמא י. אומר שרק אם נפדו הם נקראים "שור רעהו". וצריך עיון גדול]. (112) בכלים פטור, כלמעלה הלכה י. ועל שור פסולי המוקדשים אפילו נפדה והוא מותר באכילה (דברים יב, טו) פטור, שנאמר (שמות כא, לד): "והמת יהיה לו", וזה אין המת שלו, שהרי הוא טעון קבורה, שנאמר "ואכלת" - ולא לכלבין. ראה בבא-קמא שם.

יום חמישי י"א אייר ה'תשע"ט

פרק שביעי

(1) נתבארו בו דיני המזיק נזק שאינו ניכר, והגורם ההיזק, ודיני התביעה שיש בין הנזיק והמזיק.

5 א. המזיק ממון חברו הזק שאינו נכר² - הואיל ולא נשתנה הדבר³ ולא נפסדה צורתו, הרי זה פטור⁴ מן המשלומין דין תורה⁵. אבל מדברי סופרים⁶ אָמרו: הואיל והפחית דמיהן, הרי זה חיב, ומשלם מה שהפחית⁷ מדמיהן.

(2) גיטין נג. (3) שלא חסר בו כלום. (4) פסק כרבי יוחנן,

(שם). (41) ואמר יודע אני שאני חייב מיתה, ובכל זאת אני מנסך. (42) על ידי זה הוא נעשה עכשיו מומר אף על פי שקודם לא היה בחזקת מומר, שם. (43) שבמומר לעבודה זרה אנו מניחים שדעתו לנסך, ואדם יכול לאסור דבר שאינו שלו, שם. (44) פסק כרב, שמנסך במזיד חייב לשלם (מגיד משנה). (45) חייב סקילה. וחייבי מיתת בית דין פטורים מלשלם. (46) על מנת לנסכו ולאסור, דרכם של המנסכים להגביה את היין לפני הניסוך (ראה תוספות גיטין נב: דיבור המתחיל מנסך). (47) כדין גזלן. (48) ואין המתחייב בנפשו פטור מלשלם אלא אם כן חיוב ממון וחיוב מיתה באים כאחד (שם).

ז. כל הגורם להזיק ממון חברו - חייב לשלם⁴⁹ נזק שלם מן היפה שבנכסיו, כשאר המזיקין. אף על פי שאינו הוא המזיק זה הנזק עצמו באחרונה⁵⁰, הואיל והוא הגורם הראשון - חייב. כיצד? הזורק פלי שלו⁵¹ מראש הגג על גבי פרים וכסותות⁵², ובא אחר וקדם⁵³ וסלק את הפרים⁵⁴ מעל הארץ, ונחבט הפלי בארץ ונשבר - חייב נזק שלם⁵⁵ כאלו שברו בידו; שסלוק הפרים והכסותות גרם⁵⁶ שישבר. וכן כל פיוצא בזה.

(49) כדעת רבי מאיר בבא קמא ק. בלשון התלמוד: "דינא דגרמי" וכך פסק הר"ף בבא קמא סוף פרק ב. וולא כל גורם נזק חייב, שהרי רבינו עצמו בהלכות נזקי ממון פרק ב הלכה יט פטור את המשסה כלבו של חברו בחבירו. וכן פסק שם, פרק יד הלכה יד בטומן קמתו של חברו. ופירשו רובם של ראשונים ואחרונים שיש לחלק בין "גרמא דנזיקין" ובין "דינא דגרמי". "גרמא" פטור לכל הדעות, ובדינא דגרמי מחלוקת תנאים, ורבינו פוסק כרבי מאיר ודן דיני דגרמי לחייב את הגורם. והאריכו בהגדרות שני המונחים הללו ראשונים ואחרונים, ומדברי כולם יוצא שדיני דגרמי כולל גורמים יותר ישירים ויותר חזקים מגרמא. וראה ש"ך חושן משפט תיח סעיף קטן ד שייחס לרבינו את הדעה, שגרמא דנזיקין ודיני דגרמי היינו הך, אבל יחיד הוא בדבר זה, ומעניין שהמשפט הזה נמצא בסוגריים. וראה ש"ך שם סימן שפו סעיף קטן א וסעיף קטן ד. (50) אלא הוא המזיק באחרונה. (51) ובכלי של חברו ראה הלכה ח. (52) ואין סופו להישבר וברשות זרקו, שהרי שלו הוא. (53) קודם שהגיע הכלי לארץ. (54) שלא ברשות, שהרי לא שלו הם. (55) שהרי הזורק ברשות עשה, וכל החיוב על המסלק. (56) ששבר, והגורם לנזק חייב נזק שלם.

ח. הזורק פלי של חברו⁵⁷ מראש הגג על גבי פרים וכסותות של בעל הפלי, וקדם בעל הפלי והסיר הפרים⁵⁸ - הזורק חייב⁵⁹; שזריקתו הוא הגורם הראשון⁶⁰ לשבירת הפלי. ואם קדם אחר⁶¹ וסלקן - שניהן חייבין⁶², הזורק והמסלק; ששניהם גרמו לאבד ממנו של זה.

(57) ושלא ברשות זרק. (58) וברשות עשה, שהרי שלו הם. (59) בכל, כי לבעל הכרים מותר לקחת כרים שלו בכל עת שירצה, מה שאין כן הזורק, שכל מעשהו באיסור. ופסק

לשלם²⁵, בשוגג²⁶ - פטורין²⁷. וכן העושה מלאכה בפרת חטאת²⁸ ובמי חטאת²⁹: במזיד - חייב לשלם³⁰, בשוגג - פטור.

(24) ששחטו את הקרבן או עשו אחת מעבודות הדם, כגון קבלה או זריקה על מנת שיאכלו אותו חוץ לזמנו, ועל ידי כך נפסל הקרבן. (25) את הנזק שהזיקו, אף על פי שזה היזק שאינו ניכר. (26) כגון שהיה קרבן חטאת וחשבו שהוא שלמים, וחשבו עליו לאכלו שני ימים ולילה אחד, כדין אכילת שלמים, או שלא ידע שהמחשבה אסורה ומפגלת את הקרבן. (27) כדין היזק שאינו ניכר. במשנתנו הגירסא: "מזידין חייבין" ומשמע ששוגגים פטורים. ויש גורסים בפירוש: "מזידים חייבים שוגגים פטורים", כמו בהמטמא והמדמע והמנסך, וזוהי גם גירסת הר"ף וראה שם נג: תוספות דיבור המתחיל ותני עלה. (28) בפרה אדומה שמשתמשים באפרה לטהר טמאים, והעושה בה מלאכה פוסלה, שנאמר "לא עלה עליה עול" (במדבר יט, ב). (29) שמערבבים בהם את אפר הפרה, ואף הם נפסלים במלאכה, כגון ששקל כנגדם משקלות. (30) מטעם קנס, כדין היזק שאינו ניכר (ראה ראב"ד ומגיד משנה).

ה. הכניס פרה למרבץ³¹ פדי שתניק³² ותדוש³³, והסיח³⁴ דעתו ממי חטאת³⁵ - פטור מדיני אדם³⁶ וחיוב בדיני שמים.

(31) למקום שעומדות פרות קשורות בצוואריהן ודרשות (וראה רש"י בבא מציעא ל.). (32) כגון שהייתה אמה שם. (33) יחד עם שאר הפרות. (34) או הסיח. (35) הטעונים שמירה, שנאמר בהם "למשמרת למי נידה" (שם, ט), כלומר שהיו משומרים לכך ואם הסיח דעתו משמירתם נפסלו. (36) על שהכניסה אין לחיבו, שהרי לטובתה הכניסה כדי שתניק, ולא נפסלה על ידי זה והפסול בא מחמת מחשבתו שתדוש, ומשום כך פטור מלשלם. בהלכה הקודמת, כהנים שפגלו את הזבח במזיד חייבים לשלם, אף על פי שהפסול בא מחמת המחשבה - ששם הפסול קשור במעשה השחיטה או זריקת הדם, שעשה שלא כהוגן ולכן הרי זה כפוסלו בידים. ראה שם תוספות ר"ד.

ו. המנסף³⁷ יין חברו לעבודה זרה - לא נאסר היין; שאין אדם מישאל³⁸ אוסר דבר שאינו שלו. ואם היה לו בו שתפות, או שניה מומר³⁹, שהרי הוא פטור פוכבים, או שהתרו בו⁴⁰ וקבל ההתראה⁴¹, שהרי הוא מומר⁴² - הרי זה אוסר היין⁴³, וחיוב לשלם⁴⁴. והיאך יתחייב זה לשלם והרי הוא מתחייב בנפשו⁴⁵? מפני שמעת שהגביהו⁴⁶ נתחייב לשלם⁴⁷, ואינו מתחייב בנפשו עד שינסף⁴⁸.

(37) הכניס ידו לתוך היין ושכשך לשם עבודה זרה. (38) אין דרכו לאסור, ומשום כך אפילו שמעו מפיו שכוונתו לנסך, אנו אומרים שלצערו בלבד התכוון, חולין מא. (39) "זה שהחזיק עצמו לעשות אותה עבירה בזדון והורגל ונתפרסם בה ... והוא שיעשה להכעיס" (הלכות תשובה פרק ג הלכה ז). (40) בישראל שלא ינסך, שהמנסך חייב מיתה

יא. וכן העושה עבדו אפתיקין⁷⁵, וחסר ושחררו - 15
 חייב המשחרר לשלם לבעל החוב; שהרי הפקיע 16
 שעבודו⁷⁶ וגרם לאבד ממנו⁷⁷. וכופין את בעל חוב 17
 גם הוא לשחרר העבד⁷⁸, כדי שלא יפגע בו ויאמר 18
 לו: עבדי אתה⁷⁹. וכן הדוחף⁸⁰ מטבע חברו, 19
 ונתגלגל⁸¹ ויגרד לים - חייב לשלם⁸². וכן הצורם⁸³ 20
 און הפרה - חייב לשלם, שהרי גרם לפחת דמיה⁸⁴. 21
 וכן המרקע⁸⁵ דינרי חברו והעביר צורתן⁸⁶ - חייב 22
 לשלם משום גורם. וכן כל פיוצא באלו הדברים. 23

(75) שאמר לבעל חובו: לא יהיה לך פירעון אלא מזה.
 (76) כל עוד שהוא עבד הריהו משועבד לבעל חוב, שיוכל
 לגבות חובו ממנו, והשחרור מפקיע שעבודו ולא יוכל
 לגבות חובו ממנו, שם. (77) שלא יוכל לגבות חובו משאר
 נכסי הלווה, שהרי אמר לו מפורש שלא יגבה אלא מזה,
 והגורם להזיק ממון חברו חייב. ראה הלכות מלווה ולווה
 פרק יח הלכה ו. (78) אף על פי שמעולם לא היה עבדו,
 שהרי גופו לא היה קנוי לו אלא משועבד, והאדון שעבדו
 הפקיע שעבודו כששחררו. (79) ויוציא לעז על בניו (שם
 מא.). (80) חברו החזיק מטבע בידו, והיכהו תחת ידו
 (בבא קמא צח.). (81) ולא בא לידו, אבל אם בא לידו,
 דינו כגולן וחייב מדין תורה. (82) אף על פי שלא הזיק
 בידיים, חייב משום שגרם להזיק. (83) הפוגם (שם).
 (84) שאינה ראוייה למזבח. [ומה שפסק רבינו בפרק ג מנזקי
 ממון הלכה ד, שהגולל פרה ונפסלה מלהקריבה למזבח,
 אומר לו (הגולן לנגול): הרי שלך לפניך, המדובר,
 כשנפסלה מאליה ולא עשה בה מעשה, אבל כשהגולן עצמו
 פסלה, משלם את מה שפיתחה]. (85) עושה אותם דקים
 על ידי הכאה בפטיש, אבל לא החסירים. (86) הצורה
 שהייתה טבועה בדינרים אינה ניכרת כמקודם ומפני כך
 פחתו דמיהם.

יב. הזורק⁸⁷ כלי מראש הגג לארץ ולא היה תחתיו 24
 פלים⁸⁸, וקדם אחר ושברו במקל פשהו באויר קדם 25
 שניגע לארץ⁸⁹ - הרי זה הראשון פטור; שלא שבר 26
 אלא כלי שסופו להשבר מיד בודאי, ונמצא פשוט 27
 כלי שבור⁹⁰, ואין זה פגורם⁹¹. וכן כל פיוצא בזה - 28
 פטור. 29

(87) בעל הכלי. בבא קמא כו: (88) כלומר, כרים וכדומה.
 (89) והרי הכלי שנזרק עדיין שלם בזמן שהאחר הכהו.
 (90) על ידי הזורק, ומשום כך הזורק חייב אם הכלי אינו
 שלו. וראה שם יז: רש"י דיבור המתחיל זרק. (91) כמסלק
 הכרים בהלכות דח שחייב, שלולא סילק את הכרים לא היה
 נשבר, מה שאין כן כאן, שאפילו לא שברו במקל, בוודאי
 היה נשבר.

יג. שור שהיה עומד להריגה מפני שהוא מזיק את 30
 הבריות⁹², ואילן העומד לקציצה מפני שהוא מזיק 31
 את הרבים⁹³, וקדם אחד ושחט⁹⁴ שור זה וקצץ אילן 32
 זה שלא מדעת הפעלים - חייב לשלם לפעלים כמו 33
 שיראו הדינים⁹⁵; שהרי הפקיען מלעשות מצוה⁹⁶. 34

רבינו כר"ף שאין הלכה כרבה (בבא קמא כו:): שאומר
 הזורק פטור. (60) שלולא זרק לא היה הכלי נשבר.
 (61) שאינו בעל הכרים. (62) כי שניהם שלא ברשות עשו,
 ושניהם שותפים בזק שגרמו. [מלשונו של רבינו שכתב:
 "כרים וכסתות של בעל הכלי" משמע, שאם הכרים היו של
 אדם אחר ובעל הכלי סילקם, משלם הזורק חצי נזק בלבד].

ט. וכן השורף שטרותיו של חברו - חייב⁶³ לשלם 1
 כל החוב⁶⁴ שהיה בשטר; שאף על פי שאין גוף 2
 השטר ממון⁶⁵, הרי גרם לאבד הממון⁶⁶. ובלבד 3
 שיוודה לו המזיק ששטר מקדם היה⁶⁷, וכן וכן היה 4
 כתוב בו⁶⁸, ומחמת ששטרפו הוא אינו יכול לגבות 5
 החוב⁶⁹; אבל אם לא האמינו⁷⁰ - אינו משלם לו 6
 אלא דמי הנגר בלבד. 7

(63) כרפרם, שדן דינא דגרמי, ולא כרבה שסובר פטור,
 שהשורף יכול לטעון: שרפתי לך פיסת נייר בלבד (שם).
 (64) ובלשון הגמרא "דמי שטרא מעליא" (=דמי שטר
 מעולה), היינו כל הסכום הכתוב בו ולא דמי השטר כפי
 שהוא שווה למכירה (שם). (65) אלא נייר בלבד.
 (66) לולא שרפו, היה בעל השטר גובה כל החוב שבשטר.
 (67) בית דין אישרו תחיתות עדי השטר ורשמו האישור על
 השטר ואפשר לגבות בו. (68) כלומר, השורף מאמין לבעל
 השטר שסכום זה היה כתוב בשטר. (69) המדובר כשאין
 עדים שידועים מה היה כתוב בשטר ואם הוא מקויים בבית
 דין, שאילו היו עדים, יכול לכתוב לו שטר חדש על פי
 העדים ולא יפסיד כלום (שם). (70) וטוען שהנייר ששרף
 לא היה שטר כלל.

י. וכן ראובן שהיה נושה בשמעון, ומכר השטר 8
 ללוי, וחסר אחר שמכרו ומחלו לשמעון⁷¹ - הרי 9
 נפטר שמעון, כמו שיתבאר במקומו, ונתחייב 10
 ראובן לשלם ללוי כל מה שבשטר⁷²; שהרי גרם 11
 לו לאבד השטר, והרי הוא כמו ששטרפו⁷³. וכן אם 12
 מחלו יורש ראובן⁷⁴ - משלם המוחל מן היפה 13
 שבנכסיו. 14

(71) ויכול ראובן למחול אף אחרי המכירה, מכיוון שהשטר
 אין גופו ממון, וכל עיקרו אינו אלא ראייה, שראובן הלווה
 לשמעון. מן התורה יכול אדם למכור לחבירו דבר מוחשי
 בלבד, שהוא גופו ממון, וכל קניין שטרות-ראיות אינו אלא
 מדרבנן. משום כך המוכר שטר חוב לחבירו, יכול אחר כך
 למחול את החוב, כי מן התורה החוב עדיין שלו הוא,
 כתובות פו. (ר"ף שם). (72) אפילו קנה לו שטר של אלף
 לירות במאה לירות, יקבל כל מה שכתוב בשטר, היינו אלף
 לירות (שם). (73) גם במוחל חוב מביא התלמוד דברי
 אמימר (בבא קמא צח:), שהשורף משלם "דמי שטרא
 מעליא". (74) כך פסק שמואל, שאפילו היורש של
 המלווה יכול למחול (ראה למעלה הלכה ז). ואף על פי
 שאילו לא מחל, היה הבעל-חוב גובה מבינונית בלבד,
 עכשיו שהפסידו ישלם מן העידית. וראה בבא קמא צח:
 רש"י דיבור המתחיל כי כשורא לצלמא.

יאמר טול את הנבילה ותן לי את הפרה; טול את הקרעים ותן לי את הטלית; טול את הקצצים ותן לי הנטיעות, אלא שמים אותן כמה הן יפין עד שלא הוזקו, וכמה הן יפין משהוזקו, ולפי כך הם משלמים. (111) ועשה אותם יין. (112) במקרה שדמי ענבים עולים על דמי היין, או אם יעשה מהם צימוקים, ראה בבא בתרא קכו. משמע שם שבדרך כלל דמי היין עולים על דמי ענבים.

18 טז. כְּשֶׁגִּבִּין הַפֶּחַת מִן הַמִּזְיק, גִּבִּין מִן
19 הַמְטַלְטֵלִין¹¹³ שָׁלוּ. אִם אֵין לוֹ מְטַלְטֵלִין - גִּבִּין מִן
20 הַיֶּפֶה שֶׁבִּנְכֵסִיו¹¹⁴. וְכֵן הָאוֹנֵס¹¹⁵ וְהַמִּפְתֵּה וְהַמּוֹצִיא
21 שֵׁם רַע¹¹⁶ - פֶּלֶן¹¹⁷ גִּבִּין מִהֶן מִן הַיֶּפֶה שֶׁבִּנְכֵסִיו.

(113) כדרך שגובים אם ממונו הוזק. ראה הלכות נזקי ממון פרק ה הלכה י. (114) ככתוב במזיק (שם כב, ד): "מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם". אבל מטלטלין רשאי הוא ליתן אפילו סובין, שכולם נחשבים למיטב, כי אם קשה למכרם במקום זה, אפשר למכרם במקום אחר. בבא קמא ז. ז: (115) נערה בתולה שלא נתארסה, שמשלם חמישים כסף לאבי הנערה (דברים כב, יט). (116) על אשתו וטוען "לא מצאתי לה בתולים", שחייב לשלם מאה כסף לאביה (דברים כב, יח). (117) "כולם כאבות (כאבות נזיקין) לשלם ממיטב", בבא קמא ה.

22 יז. פֶּל הַמִּזְיק¹¹⁸ מִמּוֹן חֲבֵרוֹ וְאִינוֹ יוֹדֵעַ¹¹⁹ מַה הַזִּיק
23 - הָרִי הַנִּזֵּק נִשְׁפָּע בַּתְּקֵנָת חֲכָמִים¹²⁰ וְנוֹטֵל כְּמוֹ
24 שְׂיֻטְעֵן הַגִּזְלָן¹²¹. וְהוּא¹²², שְׂיֻטְעֵן דְּבָרִים שֶׁהוּא
25 אֲמוּד בֵּהֶן¹²³, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בִּנְגִזָּל.

(118) בידיים, כעין הדוגמא המובאת בהלכה הבאה. (119) משמע אם המזיק יודע ומכחיש את דברי הנזק, אין הנזק נשבע ונוטל. (120) כי מדין תורה נשבע הנתבע ויוצא פטור, כגון שבועת השומרים (שמות כב) ועוד. ראה הלכות טוען ונטען פרק א, הלכה ב. (121) שתיקנו החכמים שישבע ויטול. ראה הלכות גזילה ואבידה פרק ד הלכה א. (122) במה דברים אמורים שנשבע ונוטל כל מה שהוא טוען. (123) שמעריכים אותו, שאפשר להניח שיש לו דברים אלו שהוא טוען. בבא קמא סב.

26 יח. פִּיצֵד? לָקַח פִּיס חֲבֵרוֹ וְהִשְׁלִיכוֹ לַיָּם אוֹ לָאֵשׁ,
27 אוֹ שֶׁמָּסְרוֹ בְּיַד אֲנָס¹²⁴ וְאֶבֶד¹²⁵, בַּעַל הַפִּיס אוֹמֵר:
28 זְהוּבִים הֵיָה מְלֵא, וְהַמִּזְיק אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ מַה הָיָה
29 בוֹ, שָׁמָּה עָפָר אוֹ תֶבֶן הֵיָה מְלֵא - הָרִי הַנִּזֵּק נִשְׁפָּע
30 בְּנִקִּיטַת חֲפִץ¹²⁶ וְנוֹטֵל. וְהוּא, שְׂיֻטְעֵן דְּבָרִים שֶׁהוּא
31 אֲמוּד בֵּהֶן אוֹ אֲמוּד לְהַפְקִידוֹן אֲצִלוֹ¹²⁷, וְדִרְפָּן
32 לְהַנִּיחַן בְּכֵיס¹²⁸ וְכִיּוֹצֵא בוֹ; אֲבָל אִם אֵין דִּרְפָּן
33 לְהַנִּיחַן בְּכֵלִי זֶה - הוּא פֹשֵׁעַ בַּעֲצָמוֹ. פִּיצֵד? הָרִי
34 שֶׁחֲטָף חֶמֶת¹²⁹ אוֹ סֵל מְלֵאִים וּמְחַפִּים¹³⁰ וְהִשְׁלִיכֵם
35 לַיָּם אוֹ שָׂרְפָן, וְטָעַן הַנִּזֵּק שֶׁמְרַגְלִיּוֹת הָיוּ בְּתוֹכָן -
36 אִינוֹ נֶאֱמָן¹³¹, וְאֵין מְשִׁבְעִין אוֹתוֹ עַל כֵּן; שָׂאִין
37 דִּרְפָּן בְּנֵי אָדָם לְהַנִּיחַ מְרַגְלִיּוֹת פְּסָלִים וּבְחֻמְתוֹת.
38 וְאִם תִּפְשׁ - אֵין מּוֹצִיאִין מִיָּדוֹ¹³², אֲלֹא נִשְׁבָּע

1 וְאִם טָעַן וְאָמַר: אֵתָּה אֲמַרְתָּ לִי לְהָרְגוֹ וּלְקַצְצוֹ -
2 הוֹאִיל וְהוּא עוֹמֵד לְכַף⁹⁷, הָרִי זֶה פֶּטוּר.

(92) אפילו לא המית. (93) כגון שענפיו נוטים לרשות הרבים. (94) כי אין חיוב להרגו אלא לסלק את המזיק. ואפילו שור שהמית וחייב סקילה, אם שחטו עד שלא נגמר דינו, בשרו מותר, שם מד. (95) שיראו אם בעל השור או בעל האילן מדקדק בשאר מצוות או לא, וגם יראו את גודל הטרחה בקיום המצוה, שלפעמים אדם מונע עצמו מן המצוה בגלל הטרחה, ונוח לו שאחר יעשה אותה, מאירת עיניים חושן משפט שפב. (96) "ובערת הרע מקרבך". (97) משום כך הוא נאמן, וכנראה שכח בעל השור שנתן לו רשות, אבל אם השור אינו עומד להריגה, אינו נאמן לטעון שקיבל רשות להרגו, שאין אדם נותן רשות לאחרים שיוזיק ממונו ולפיכך חייב לשלם, אלא אם כן יביא עדים שיעידו כדבריו. שם צא:

3 יד. וְכֵן מִי שֶׁשָּׁחַט⁹⁸ חֵיָה וְעוֹף⁹⁹, וְכָא אַחֵר וְכִסְה
4 הָדָם שֶׁלֹא מִדַּעַת הַשּׁוֹחֵט - חֵיָב לְתוֹן¹⁰⁰ כְּמוֹ שֶׁיֵּרָאוּ
5 הַדִּינִים. וְיֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה¹⁰¹, שֶׁהוּא נוֹתֵן קֶנֶס¹⁰²
6 קָצוּב¹⁰³, וְהוּא עֹשֶׂה זְהוּבִים¹⁰⁴. וְכֵן הוֹרֵי, שֶׁפֶל
7 הַמוֹנֵעַ הַבְּעָלִים מַעֲשֵׂוֹת מִצֻּוֹת עֲשֵׂה¹⁰⁵ שֶׁהֵן רְאוּיִין
8 לַעֲשׂוֹתָהּ, וְקֶדֶם אַחֵר וְעֲשֵׂאָה - מְשַׁלֵּם לַבְּעָלִים
9 עֹשֶׂה זְהוּבִים¹⁰⁶.

(98) והשוחט חייב במצוות כיסוי (שם). (99) או עוף. (100) שהשוחט יכול לטעון אני רוצה לעשות מצוה זו (שם). (101) מובא ברי"ף שם. (102) שהרי לא החסירו ממון. (103) קבוע, ואינו תלוי בשיקול דעתו של הדיין. (104) כך פסק רבן גמליאל (שם) באחד ששחט וקדם חבירו וכיסה. לפי הדעה הקודמת לא היה זה קנס קבוע, אלא רבן גמליאל קבע תשלום זה של עשרה זהובים לפי ראות עיניו באותו מעשה שבא לפניו. (105) אנו לומדים ממעשה כיסוי הדם על שאר מצוות עשה. (106) כפסק דינו של רבן גמליאל במעשה כיסוי הדם.

10 טו. שְׂמִינ¹⁰⁷ לְמִזְיק בִּידוֹ בְּדֶרֶךְ שְׂשִׁמִּין לוֹ אִם הַזִּיק
11 מְמוֹנוֹ. פִּיצֵד? הָרִי שֶׁהָרַג בְּהֵמַת חֲבֵרוֹ אוֹ שֶׁבַר בְּלִי
12 - שְׂמִינ כְּמָה הָיְתָה הַבְּהֵמָה שָׁוָה וְכְמָה הַנִּבְלָה שָׁוָה,
13 וְכְמָה הָיָה הַפֶּלִי שָׁוָה וְהוּא שָׁלֵם וְכְמָה שָׁוָה עֵתָהּ,
14 וּמְשַׁלֵּם הַפֶּחַת¹⁰⁸ לְנִזְקָ עִם הַנִּבְלָה¹⁰⁹ אוֹ הַפֶּלִי
15 הַשְּׁבוּר¹¹⁰. בְּדֶרֶךְ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּשׁוּרוֹ שֶׁהַזִּיק, שְׂדִין אֶחָד
16 הוּא. דֶּרֶךְ עֲנָבִים¹¹¹ שֶׁל חֲבֵרוֹ - שְׂמִינ לוֹ הֵיקוֹ¹¹².
17 וְכֵן פֶּל בְּיוֹצֵא בָּזָה.

(107) מעריכים. (108) היינו ההפרש בין דמי הפרה קודם שהרגה ובין דמי הנבילה. (109) והנבילה שייכת לניזק, ככתוב (שמות כא, לד) "וזהמת יהיה לו" ופירשו "לו" - לניזק, שם י: ואין הניזק יכול לומר למזיק: טול אתה את הנבילה, ושלם לי את דמי הפרה כולה. (110) בבא מציעא צו: וזו לשון התוספתא (בבא קמא פרק ג): כלל אמרו בנזיקין: הרג את שורו, וקרע את כסותו, וקצץ נטיעותיו, לא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי י"א אייר – ספר נזיקין – הלכות חובל ומזיק קט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

וראה בבא-קמא קטז: קיז. (7) אף-על-פי שבגמרא מדובר על אנס גוי, אבל במשנה שם מדובר על מסיקין = אנסים סתם. (8) שהרי הוא גרם לכל הנזק הזה. (9) נטל. (10) ואינו מזיק בידים. (11) מלשון "לא רגל על לשונו" (תהלים טו, ג), כלומר הלשין, ואמר לאנס היכן ממונו של חבריו. ואף שלא עשה מעשה אלא דיבר בלבד - הוא חייב, שגרם לנזק, ראה בבא-קמא ה.

ב. בַּמָּה דְּחִבִּים אֲמֹרִים? ¹² כְּשֶׁהֲרָאָה ¹³ הַמּוֹסֵר מַעֲצָמוֹ ¹⁴; אָבֵל אִם אֲנָסוּהוּ ¹⁵ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אוֹ יִשְׂרָאֵל אֲנָס לְהִרְאוֹת, וְהִרְאָה - הָרִי זֶה פְּטוּר מִן הַתְּשֻׁלוּמִין ¹⁶. וְאִם נָשָׂא וְנָתַן בְּיָדוֹ ¹⁷, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא אֲנוֹס - חֵיב לְשַׁלֵּם. הַמַּצִּיל עַצְמוֹ בְּמִמּוֹן חֲבֵרוֹ - חֵיב לְשַׁלֵּם ¹⁸.

(12) שהמוסר חייב, אפילו לא נשא ונתן ביד. (13) את מקום ממון חבריו. (14) בלא אונס. "אם הראה מעצמו, כנשא ונתן ביד דמי" (בבא-קמא קיז). (15) על-ידי מכות ויסורים. (16) "ישראל שאנסוהו גוים והראה ממון חבריו, פטור" (שם). החיוב באונס אינו אלא במזיק בידים או באחד מאברי גופו, שחיובו מן התורה. אבל הגורם לנזק חייב מדרבנן, ובאונס לא חייבו (הגהות מיימוניות). ראה למעלה פרק ו הלכה א, וראה רי"ף בבא-קמא קיז. (17) הריהו מזיק בידים, ומשום כך חייב אפילו באונס (גמרא שם). (18) אף שאין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש חוץ מעבודה-זרה גילוי-עריות ושפיכות-דמים, בכל זאת חייב לשלם, ראה בבא-קמא קיז:

ג. פִּיעֵד? ¹⁹ הָרִי שֶׁגָּזַר הַמֶּלֶךְ ²⁰ לְהִבִּיא לוֹ יֵין ²¹ אוֹ תֶבֶן ²² וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים אֵלּוּ, וְעָמַד מוֹסֵר וְאָמַר: הָרִי יֵשׁ לְפָלוֹנִי אוֹצֵר יֵין אוֹ תֶבֶן בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי, וְהִלְכוּ ²³ וְלִקְחוּהָ - חֵיב לְשַׁלֵּם. אֲנוֹס הַמֶּלֶךְ לְמוֹסֵר זֶה עַד שִׁירָאָה לוֹ אוֹצְרוֹת יֵין אוֹ תֶבֶן, אוֹ עַד שִׁירָאָה לוֹ מִמּוֹן חֲבֵרוֹ שֶׁהוּא בּוֹרֵחַ מִלְּפָנָיו ²⁴, וְהִרְאָה לוֹ מִפְּנֵי הָאֲנוֹס - הָרִי זֶה פְּטוּר ²⁵; שֶׁאִם לֹא יִרְאָה לוֹ - יִבְהוּ ²⁶ אוֹ יִמְתִּיהוּ ²⁶.

(19) המוסר בדיבור ללא מעשה - חייב. (20) ולא לפי חוקי המלכות, שאילו לפי חוקי המלכות אין לחייב את המוסר, שהרי אמר שמואל "דינא דמלכותא דינא" (בבא-קמא קיג): וכן פסק רבינו בכמה מקומות. וכבר ביאר רבינו בהלכות גזילה ואבידה פרק ה הלכה יד, שאם לקח המלך ממי שהוא לא בהתאם לחוק, הרי זה גזל, והודו לו כל גדולי הפוסקים ואמרו: "גזלנותא דמלכותא - לא דינא". (21) כל שהוא, ולא של אדם מסויים. (22) דוגמאות יין ותבן - מובאות בבבא-קמא קיז. (23) עבדי המלך. (24) מלפני המלך, ומשום כך הוא רוצה לתפוס את ממונו של הבורח. (25) אם הראה לו, אבל לכתחילה אסור (מאירת-עינים חושן-משפט סימן שפח, סעיף-קטן יב). (26) אבל אונס מחמת ממון, שאם לא יראהו יטיל עליו עונש ממון, אינו אונס וחייב. ראה כתובות יח:

ד. נָשָׂא מִמּוֹן חֲבֵרוֹ בְּיָדוֹ וְנָתַנוּ לְאָנוֹס - חֵיב לְשַׁלֵּם ²⁷

1 שְׁמֶרְגְּלִיּוֹת הָיוּ בָּהּ וְנוֹטֵל מִמָּה שֵׁשׁ אֶצְלוֹ ¹³³. וְכֵן
2 כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(124) איש בעל זרוע וכוח, בבא קמא קיז. וראה להלן פרק ח. (125) כי אי אפשר להוציאו מידו. (126) כגון ספר תורה, כדין כל הנשבעים ונוטלים. ראה הלכות טוען ונטען פרק א הלכה ב. (127) שאיש נאמן הוא (גמרא שם). (128) כגון כסף. (129) שק עור למים. (130) ומכוסים, ולא ראו מה שבתוכם. (131) אבל אם יש עדים שהיו בתוכם מרגליות, חייב לשלם, אף על פי שאין דרך בני אדם להניח שם מרגליות, ואין המזיק יכול לטעון אתה פשעת, שהנחת מרגליות בסל, כי אין לו רשות להשליך כלים של חבריו לים, ולכן חייב לשלם מה שהזיק. (132) כי זוהי בעייה שעלתה בתיקו, שם סב. ורבינו לשיטתו שבבעייתא שלא נפתרה, אם תפס אין מוציאים מידו. ראה נזקי ממון פרק ב הלכות ה"ו. וראה תוספות שם דיבור המתחיל מי מנחי, ולדעתם אפילו אם תפס מוציאים מידו ואפילו אם יש עדים שמרגליות היו בסל, כי הניזק פשע. (133) ממה שתפס, ואם מה שיש אצלו שווה פחות מדמי המרגליות, אינו גובה את השאר.

3 יט. יָדַע הַמַּזִּיק שֶׁהִפִּיס הָיָה בּוֹ זְהוּבִים, אָבֵל אִינוֹ
4 יוֹדֵעַ בְּמָה הָיָה, וְאָמַר הֵנָּךְ: אֵלֶּף הָיוּ - נוֹטֵל אֵלֶּף
5 בְּלֹא שְׁבוּעָה. וְאִינוֹ יָכוֹל ¹³⁴ לְהִשָּׁבַע ¹³⁵, כְּמוֹ שִׁיתָבָאָר
6 בְּעֵנֵן הַפְּקָדוֹן.

(134) תיבה זו אין לה מקום כאן. ונראה שטעות סופר היא צריך לומר "צריך". (135) לו טען המזיק שבכיס לא היו אלף זהובים כפי שטוען הניזק אלא חמש מאות, היה נשבע, כדין מודה במקצת, ומשלם רק חמש מאות, ומכיוון שאינו יודע, הריהו מחוייב שבועה ואינו יכול להישבע, וכל המחוייב שבועה ואינו יכול להישבע משלם, ואין שכנגדו צריך להישבע (בבא מציעא צח. והלכות טוען ונטען פרק ד, הלכה ז). ויש למזיק רשות להטיל חרם על כל מי שלקח ממנו יותר מהמגיע לו, מבלי לפרט שם הניזק.

פֶּרֶק שְׁמִינִי

(1) נתבארו בו דיני המוסר ממון חבריו ביד אנס, אם באונס אם ברצון, וכן מי שתפסו לו ממון בשביל חבריו, וכל דיני המוסר. ונסתיים הפרק בדין הרודף או הנרדף שהזיקו ממון. ונשלמו ההלכות.

7 א. הַמּוֹסֵר מִמּוֹן חֲבֵרוֹ בְּיָדֵי אָנוֹס ³ - חֵיב לְשַׁלֵּם ⁴ מִן
8 הַפֶּה ⁵ שֶׁבִּנְכְּסֵיוֹ. וְאִם מֵת - גּוֹבִין מִיּוֹרְשֵׁיוֹ ⁶, כְּשֶׁאָר
9 כָּל הַמַּזִּיקִין. בֵּין שֶׁהָיָה הָאָנוֹס עוֹבֵד כּוֹכָבִים בֵּין
10 שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל ⁷, הָרִי זֶה הַמּוֹסֵר חֵיב לְשַׁלֵּם כָּל מָה
11 שִׁלְקַח ⁸ הָאָנוֹס. אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָשָׂא ⁹ הַמּוֹסֵר וְלֹא
12 נָתַן בְּיָדוֹ ¹⁰, אֲלֵא הִרְגִּיל ¹¹ בְּלִבָּהּ.

(2) בבא-קמא ה. (3) בעל זרוע. (4) ככל גורם הזיק (למעלה פרק ז הלכה ז). (5) מן העידית, שם. (6) שחיוב זה מן הדין הוא, ואינו קנס כמו במזיק את חבריו הזיק שאינו ניכר, שפטרו בו את היורש (למעלה שם הלכה ג).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"א אייר - ספר נזיקין - הלכות חובל ומזיק קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(58) שפטור מלשלם, למעלה הלכה ב. (59) שם. (60) שהרי אנוס הוא.

1 ט. אָסור לְמִסְרֵי הָאָדָם בֶּיַד עוֹבֵד כּוֹכְבִּים, בֵּין
2 בְּגוֹפּוֹ בֵּין בְּמָמוֹנוֹ.⁶² וְאִפְלוּ הִיָּה רִשְׁעִי⁶³ וּבִעַל
3 עֲבֻרוֹת, וְאִפְלוּ הִיָּה מַצֵּר לוֹ⁶⁴ וּמַצְעֵרוֹ. וְכָל הַמוֹסֵר
4 בֶּיַד עוֹבֵד כּוֹכְבִּים, בֵּין בְּגוֹפּוֹ בֵּין בְּמָמוֹנוֹ - אֵין לוֹ
5 חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא.⁶⁵

(61) גיטין ז. (62) כמעשה שבא לפני רב, בבא-קמא קיו. וראה רי"ף לבבא-קמא פרק הגזול ומאכיל מג: (63) שאמר דוד: אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי (תהלים לט, ב), אף-על-פי שרשע לנגדי, אשמרה לפי מחסום, גיטין שם. (64) גורם לו רעות ומצערו. (65) "המינין והמסורות . . . יורדים לגיהנום ונידונים בה לדורי דורות" (ראש השנה יז. ותוספתא סנהדרין פרק יג).

6 י. מִתֵּר לְהִרְגֵּי הַמוֹסֵר בְּכָל מְקוֹם⁶⁷, וְאִפְלוּ בְּזִמְן
7 הַיָּהָר⁶⁸ שְׁאֵין דִּנְיָן דִּינֵי נַפְשׁוֹת. וּמִתֵּר לְהִרְגֵּי קִדְּם
8 שְׁמִימֵר⁶⁹. אֲלֵא כְּשֶׁאֲמַר⁷⁰: הִרְיֵנִי מוֹסֵר פְּלוֹנִי בְּגוֹפּוֹ
9 אוֹ בְּמָמוֹנוֹ, וְאִפְלוּ מִמּוֹן קָלוּ⁷¹ - הִתִּיר עֲצָמוֹ⁷²
10 לְמִיתָה. וּמִתִּירִין לוֹ וְאוֹמְרִין לוֹ: אַל תִּמְסֹר⁷³. אִם
11 הֵעֵז פְּנֵיו וְאָמַר: לֹא פִי⁷⁴, אֲלֵא אֲמַסְרֵנוּ⁷⁵ - מַצְוָה
12 לְהִרְגוֹ⁷⁶. וְכָל הַקּוֹדֵם⁷⁷ לְהִרְגוֹ זָכָה.

(66) רב כהנא שבר מפרקתו של מוסר, בבא-קמא קיו. וברכות נח. (67) ואפילו בחורץ לארץ, שאין שם בית-דין מומחים, כי מעשה רב כהנא בבבל היה. (68) לאחר החורבן, כמעשה רב כהנא. (69) כדי להציל את הנמסר, ואפילו לא עשה כלום. (70) כך היה המעשה, שם. (71) [שכיוון שנמסר לידי הגוים, יעלילו עליו עלילות שונות ולא ינצל מידם. בגמרא שם למדו דין זה מהכתוב (ישעיה נא, כ): "בנין עלפו וכו' כתוא מכמר", מה תוא זה כיון שנפל למכמר אין מרחמים עליו, כך ממון של ישראל שנפל ליד גוים אין מרחמים עליו. והראשונים פירשו כמו שאמרנו. ראה מרדכי כאן, והרא"ש בתשובתיו כלל יז סימן ב וג]. (72) ומותר להרגו כדין רודף. (73) כך עשה רב, שם. (74) לא כן. (75) ועל-ידיה ניכר שהוא מתכוון לעשות זאת. (76) כדין רודף אחר חבירו להורגו, והתורה אמרה הבא להרגך השכם להרגו, ברכות נח. (77) ולא דוקא הנמסר.

13 יא. עֲשֵׂה הַמוֹסֵר אֲשֶׁר זָמַם⁷⁸ וּמָסַר - יִרְאֶה לִי⁷⁹,
14 שְׁאֲסוֹר לְהִרְגוֹ⁸⁰; אֲלֵא אִם בֵּן הַחֲזָק⁸¹ לְמָסַר - הִרֵי
15 זֶה יַעֲנִשׁ⁸², שְׁמָא יִמְסֹר אֲחֵרִים⁸³. וּמַעֲשִׂים בְּכָל זִמְן
16 בְּעֵרֵי הַמַּעֲרֵב⁸⁴ לַעֲנֹשׁ הַמוֹסְרִים שֶׁחֲזָקוֹ לְמָסַר מִמּוֹן
17 בְּנֵי אָדָם, וְלִמְסֹר הַמוֹסְרִים⁸⁵ בֶּיַד הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים
18 לַעֲנֹשָׁם וּלְהַכּוֹתָם וּלְאַסְרָם כְּפִי רִשְׁעָם. וְכֵן כָּל הַמַּצֵּר
19 לַעֲבוּרֵי⁸⁶ וּמַצְעֵר - מִתֵּר לְמָסְרוֹ בֶּיַד הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים
20 לְהַכּוֹתוֹ וּלְאַסְרוֹ וּלְקַנְסוֹ⁸⁷. אֲבָל מִפְּנֵי צַעַר יָחִיד⁸⁸
21 אָסוֹר לְאַסְרוֹ⁸⁹. וְאִסוֹר לְאַבֵּד מָמוֹנוֹ⁹⁰ שֶׁל מוֹסֵר, וְאִם
22 עַל פִּי שְׁמֵתָ לַעֲנֹשׁוֹ; שְׁהִי מָמוֹנוֹ לְיִוְרָשׁוֹ⁹¹.

(78) חשב מחשבת בליעל. (79) דעת רבינו, ואינה לא בגמרא ולא ברי"ף (במרדכי סוף פרק הגזול ומאכיל כתב בשם רבינו שמחה, שהרי"ף חולק על דעה זו). (80) שהרי הדין שמותר להרגו אינו אלא כדי להציל את חבירו, כדין רודף אחר חבירו, אבל לא משום רוצח, שאינו אלא גורם ופטור. ואפילו רוצח ממש אין הורגים אותו אלא בעדים והתראה ובבית-דין. (81) שלוש פעמים, וראה סנהדרין פא: (82) בדפוס רומי ר"מ כתוב "הרג", וכן גם ב'שולחן ערוך' חושן-משפט סימן שפח, סעיף יא. והמקור הוא: "המינין והמסורות . . . היו מורידין ולא מעלין" (עבודה זרה כו:), כלומר מסבבים את הריגתם, כגון שנפל לבאר והסולם בבאר, מסלקים את הסולם. ולדעת רבינו מותר להרגו בידיים, כמנהג ערי המערב, וכך אם אי-אפשר להרגו בידיים, מצווים לסבב הריגתו. ראה הלכות רוצח פרק ד הלכה י. (83) ומצוה להצילים. (84) צרפת. (85) המוסרים דוקא, אבל רשעים על עבירות אחרות - אסור למסור לגוים, ראה למעלה הלכה ט. (86) דינו כמוסר. התלמוד מונה אותו יחד עם המוסר ויתר הרשעים, שאין להם חלק לעולם הבא. "המינין והמסורות . . . ושנתנו חיתיתם בארץ חיים (=שמשטילים אימה יתירה על הצבור) . . .". ראש השנה יז. ותוספתא סנהדרין פרק יג. (87) בממונו. (88) ראה למעלה הלכה ט. (89) ב'שולחן ערוך' חושן-משפט סימן שפח, סעיף יב הגירסא הנכונה "למסור". (90) מחלוקת רב הונא ורב יהודה בבבא-קמא קיט. ופסק רבינו שאסור לאבדו כדעת הרי"ף שם. והראייה היא מן הבעיא, אם עשו תקנת נגזל במוסר. כלומר, אם הנמסר ישבע ויטול (שם סב.), והבעיא נשארה בתיקו, שאם מותר היה לאבדו, כל-שכן שנשבע ונטול. (91) ואין לנו רשות להזיק ליורשיו. התלמוד מוסיף, שיכול ויתקיים בו הכתוב (איוב כז, יז): "כִּינִי רִשְׁעִי וצדיק ילבש", כלומר, שמא יורשיו יהיו צדיקים.

23 יב. רודף⁹² שֶׁהִיָּה רֹדֵף אַחֵר חֲבֵרוֹ לְהִרְגוֹ אוֹ לְדַבֵּר
24 עֲבֵרָה⁹³, וְשֶׁבֵר אֶת הַפְּלִים, בֵּין שֶׁל נֶרְדֵּף בֵּין שֶׁל כָּל
25 אָדָם⁹⁴ - פְּטוֹר מִן הַתְּשִׁלוּמִין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִתְּחִיב
26 בְּנַפְשׁוֹ; שְׁפִינֵן שְׂרָדֵף⁹⁵ הִתִּיר עֲצָמוֹ לְמִיתָה⁹⁶.

(92) בבא-קמא קיז: (93) כגון אחר אחת העריות לאנסה, בין חייבי מיתות בית-דין ובין חייבי כריתות, אבל חייבי לאוין אין מצילים אותן בנפשו של רודף (סנהדרין עג.). (94) אף-על-פי שמיתה לזה וממון לזה. (95) אפילו לא הרגו. (96) מותר לכל אחד להרוג אותו, כדי להציל את הנרדף (סנהדרין שם), ואפילו כשהוא רודף אחר אחת העריות, שאינו חייב עליה אלא כרת, בכל זאת מותר להרוג אותו, כדי להצילה מן העבירה, וחייב מיתה וחייב תשלומין באים כאחד, וקם ליה בדרכה מיניה. ראה הלכות גניבה ואבידה פרק ג הלכה א.

27 יג. נרדף⁹⁷ שֶׁשֶׁבֵר פְּלִים⁹⁸ שֶׁל רֹדֵף - פְּטוֹר; לֹא
28 יְהִיָּה מָמוֹנוֹ חֲבִיב מְגוּפוֹ⁹⁹. וְאִם שֶׁבֵר פְּלִים¹⁰⁰
29 אֲחֵרִים - חֲבִיב¹⁰¹; שֶׁהִמְצִיל עֲצָמוֹ מִמָּמוֹן חֲבֵרוֹ -
30 חֲבִיב.

קִיב שִׁיעוּרֵי רַמב"ם ג' פְּרָקִים לְיוֹם – יוֹם חֲמִישִׁי י"א אִייר – סֵפֶר נֻזְקִין – ה'ל' רֹצֵחַ וּשְׁמִירַת נֶפֶשׁ

מִתּוֹךְ מַהְדּוֹרֹת וּגְשַׁל עִם רַמב"ם לַעֲם – מוֹסֵד הָרֵב קוֹק

וּרְבִינוּ בַּהֲלָכוֹת גְּזִילָה וְאִבְדִּיהָ פָּרָק יב הֲלָכָה יד מִפְּרָשׁ כִּיצַד מַחֲלִקִּים. לְפִי פִירוּשׁ זֶה מִסּוּלֶקֶת הַשְּׁגָת הָרַאב"ד, שֶׁנִּרְאָה הַבֵּין שְׁכוּנוֹתָו לִפְטוֹר לִגְמָרִי אֶת הַמִּטְלִי, וְרָאָה חוֹשֵׁן-מִשְׁפָּט סִימָן שֵׁשׁ, סַעֲיָף ד', מֵאִירֵת-עֵינַיִם סַעֲיָף-קָטָן ט. (108) סִיִּים רַבִּינוּ בַּמִּילָה "וְהוֹשִׁיעִם", כְּדִי לְסִיִּים כְּכִי טוֹב. וְעוֹד, מִלֵּלָה זֶה בָּאָה לְצִיֵּין סֵדֶר נֻזְקִין, שֶׁנִּקְרָא "שְׁוֹעוֹת" (שְׁבֹת ל.א.), מִגְדֵּל עוֹז.

סְלִיקוּ לְהוֹ הֲלָכוֹת חוֹבֵל וּמִזִּיק בְּסִיעָתָא דְשְׁמִיָּא

הֲלָכוֹת רוֹצֵחַ וּשְׁמִירַת נֶפֶשׁ

- 9 יֵשׁ בְּכָלֶלָן שְׁבַע עֲשָׂרָה מִצְוֹת. שְׁבַע מִצְוֹת עֲשֵׂה, 10
וְעֶשֶׂר מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פָּרָטָן: (א) שְׁלֹא 11
לְרֹצֵחַ. (ב) שְׁלֹא לִקַּח כָּפֹר לְנֶפֶשׁ רוֹצֵחַ, אֲלֵא יוֹמָת. 12
(ג) לְהַגְלוֹת הָרוֹצֵחַ בְּשָׂגָה. (ד) שְׁלֹא לִקַּח כָּפֹר 13
לְמַחֲבִיב גְּלוֹת. (ה) שְׁלֹא יוֹמָת הָרוֹצֵחַ כְּשִׁירֻצָּח קָדָם 14
עֲמִידָה בְּדִין. (ו) לְהַצִּיל הַנֶּרְדָּף בְּנִפְשׁוֹ שֶׁל רוֹדֵף. 15
(ז) שְׁלֹא לְחוּס עַל הָרוֹדֵף. (ח) שְׁלֹא לַעֲמֹד עַל דָּם. 16
(ט) לְהַפְרִישׁ עָרִי מִקָּלֵט וּלְכַוֵּן לָהֶם הַדֶּרֶךְ. (י) לַעֲרֹף 17
אֶת הָעֶגְלָה בְּנֶחֱל. (יא) שְׁלֹא יַעֲבֹד בְּאוֹתָהּ קֶרֶקַע 18
וְלֹא תִזְרַע. (יב) שְׁלֹא לְשׁוּם דְּמִים. (יג) לַעֲשׂוֹת 19
מַעֲקָה. (יד) שְׁלֹא יִכְשִׁיל תְּמִים בְּדָכָר. (טו) לְפָרֵק עִם 20
מִי שֶׁנִּכְשַׁל בְּדֶרֶךְ. (טז) לְטַעֵן עִמּוֹ. (יז) שְׁלֹא יִנְיָחוּ 21
נִבְהֵל בְּמִשְׁאֵו וְיִלָּךְ לוֹ. 22

~ נְקוּדוֹת מִשְׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~

"שְׁלֹא לִיקַח כּוֹפֵר לְנֶפֶשׁ רוֹצֵחַ אֵלָּא יוֹמָת".

מִנִּיין הַמִּצְוֹת שֶׁבִּרְשִׁי הַהֲלָכוֹת הַגְּדוּלוֹת, נִכְתָּב עַל יְדֵי הַרַמְבַּם, וְגַם בּוֹ מִצְוֵנוּ דִּיּוּקִים בְּשִׁיטָתוֹ, וְצִרִיךְ לְהַבִּין מִדּוּעַ בַּמִּצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה ב' כֹּתֵב "שְׁלֹא לִיקַח כּוֹפֵר לְנֶפֶשׁ רוֹצֵחַ אֵלָּא יוֹמָת" וּבַמִּצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה זֶה כֹּתֵב "שְׁלֹא לִיקַח כּוֹפֵר לְמַחֲבִיב גְּלוֹת" וְלֹא הוֹסִיף אֵלָּא יִגְלָה.

וְהַיְבָאֹר הוּא: הַרַמְבַּם קָא מִשְׁמַע לָן שֶׁהֲלָאוּ שְׁלֹא לִיקַח כּוֹפֵר לְרוֹצֵחַ בְּשָׂגָה כּוֹלֵל שְׁנֵי הַחֲיּוּבִים, קוֹדֶם שִׁיגְלָה וְאַחֵר שִׁגְלָה, וְאִילוּ כֹתֵב "אֵלָּא יִגְלָה" הִיָּה מִשְׁמַע שֶׁהֲלָאוּ הוּא רַק קוֹדֶם שִׁיגְלָה אֲבָל אַחֵר שִׁגְלָה אֵין אִיסוּר לִיקַח כּוֹפֵר לְשׁוֹב לְשֹׁבֶת בֶּאֱרֹץ.

וּלְפִרְשׁוֹ עַל הַתּוֹרָה, הַלֹּא-תַעֲשֶׂה הוּא רַק לֹא לִיקַח כּוֹפֵר אַחֵר שִׁגְלָה, וְלָכֵן יִסַּד פִּירוּשׁוֹ עַל הַמִּילִים "לְשׁוֹב לְשֹׁבֶת". (אֲבָל קוֹדֶם שִׁגְלָה יֵשׁ מִצְוַת-עֲשֵׂה לְהַגְלוֹתוֹ).

(על פי לקו"ש ח"ג ע' 298)

וְבִיאֹר מִצְוֹת אֵלּוֹ בְּפָרָקִים אֵלּוֹ:

פָּרָק רִאשׁוֹן

1) יִבָּר שְׁכַל הוֹרֵג נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל עוֹבֵר בְּלֹא. וּשְׁמִצּוֹה לְגוֹאֵל הַדָּם לְהַרְגוֹ הַרוֹצֵחַ. וְדִין מוֹזְהָרִים בֵּית דִּין שְׁלֹא לִיקַח כּוֹפֵר מִהַרוֹצֵחַ. וְאֵם מִמִּיתִים אוֹתָם הָעֵדִים וְכו'. וְדִין מִצּוֹה לְהַצִּיל הַנֶּרְדָּף בֶּאֱחָד מֵאֲבָרָיו אוֹ בִּנְפִשׁוֹ. וְדִין הַדְּבָרִים

97) בַּבֶּא-קָמָא שֶׁם. 98) כְּדִי לְהַצִּיל עֲצָמוֹ. 99) שֶׁהָרִי נֶרְדָּף זֶה רִשְׁאִי לְהַרְגוֹ אֶת רוֹדְפוֹ, כְּדִי לְהַצִּיל עֲצָמוֹ, כֹּל-שֶׁכֵּן שְׁנִיתָן לְהַצִּילוֹ בְּמִמוּנוֹ שֶׁל הָרוֹדֵף, שֶׁם. 100) צִרִיךְ לֹמַר: "כֹּלִי", וְכֵן הוּא בְּדִפּוּס רוֹמִי ר"מ. 101) לְשֵׁלֶם, שֶׁם.

- 1 יִד. מִי שֶׁרְדָּף ¹⁰² אַחֵר הָרוֹדֵף לְהוֹשִׁיעַ הַנֶּרְדָּף, וְשִׁבֵּר 2
אֶת הַפְּלִים, בֵּין שֶׁל רוֹדֵף בֵּין שֶׁל אָדָם - פְּטוֹר. 3
וְלֹא מִן הַדִּין ¹⁰³, אֲלֵא תִקְנָה הִיא, שְׁלֹא יִמְנַע 4
מִלְּהַצִּיל אוֹ יִתְמַהֲמַה ¹⁰⁴ וְיַעֲזִיז ¹⁰⁵ בַּעַת שִׁירְדָּף.

102) שֶׁם. 103) שֶׁהָרִי הַמִּצִּיל עֲצָמוֹ בְּמִמוּן חֲבִירוֹ - חֵיִיב, כֹּל-שֶׁכֵּן הַמִּצִּיל אַחֵרִים בְּמִמוּן חֲבִירוֹ. 104) יִתְאֲחֹר. 105) שְׁלֹא יִשְׁבֵּר כֹּלִים בְּרִיצָתוֹ, וּבִינְתִיִּים יֵאָחֵר אֶת הַמוּעַד.

- 5 טו. סְפִינָה שֶׁחֲשָׁבָה לְהַשְׁבֵּר מִפְּכַד הַמַּשּׁוּי, וְעָמַד 6
אֶחָד מֵהֶן וְהִקְל מִמִּשְׁאָה וְהִשְׁלִיךְ בֵּינֵם ¹⁰⁶ - פְּטוֹר ¹⁰⁷; 7
שֶׁהַמַּשָּׂא שָׁבָה כְּמוֹ רוֹדֵף אַחֲרֵיהֶם לְהַרְגֵם. וּמִצּוֹה 8
רַבָּה עֲשֵׂה שֶׁהִשְׁלִיךְ וְהוֹשִׁיעֵם ¹⁰⁸.

~ נְקוּדוֹת מִשְׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~

"סְפִינָה שֶׁחִישְׁבָה לְהַשְׁבֵּר ... וּמִצּוֹה רַבָּה עֲשֵׂה שֶׁהִשְׁלִיךְ וְהוֹשִׁיעֵם".

בְּפִנִּימִיּוֹת הָעֵנִיִּינִים שֶׁל הֲלָכָה זֶה נִרְמֶזֶת מֵעֲלֵתָם הַגְּדוּלָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל כִּי "סְפִינָה" מוֹרָה עַל הַנִּשְׁמָה, כְּמֵאמֹר הַזּוֹהַר (ח"ב קצט, א). "יוֹנָה דִּנְחַת לְסְפִינָה דָּא אִיהִי נִשְׁמַתָּא דְּבֵר נִשׁ דִּנְחַת אֵל הָאִי עֲלָמָא לְמַהוּ בְּגוּפָא דְּבֵר נִשׁ" וּבִלְשׁוֹן הַכְּתוּב "יּוֹרְדֵי הַיָּם בְּאִנְיוֹת עוֹשֵׂי מַלְאכָה בְּמִים רַבִּים" שֶׁאַחֲרֵי סִכְנַת הַ"מִּים רַבִּים" שֶׁהֵם רִיבּוֹי הַטְּרָדוֹת וְהַבְּלּוּלִים שֶׁל עֵנִינֵי הָעוֹלָם מְגִיעָה לְמַחוּז חִפְצָה בְּשִׁלּוּם וְאֵז נִיתוּסָף עֵילּוֹי גְּדוֹל יוֹתֵר בְּנִשְׁמָה מִכִּפִּי שֶׁהִיָּתָה קוֹדֶם יִרְדָּתָה לְעוֹלָם.

יָם הַגְּלוֹת הוּא הַיָּם הַסּוֹעֵר שֶׁמְבִיא אֶת הַסְפִּינָה לְמַצֵּב שֶׁ"חֲשָׁבָה לְהַשְׁבֵּר" כִּי מִצַּד הַתְּגַבְרוֹת הַחוּשׁן בְּעוֹלָם נַעֲשֶׂה חֲלִישוֹת בְּקִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ. וְהַמַּשּׁוּי הוּא הָעוֹל שֶׁל תּוֹרָה וּמִצְוֹת, וּמִצַּד הַחֲשֵׁשׁ שֶׁ"חִישְׁבָה לְהַשְׁבֵּר" הַקֶּבֶ"ה מִיִּקַּל הַמַּשּׁוּי מַעֲלִיה, שֶׁהָרִי יִשְׁנֵם רִיבּוֹי עֵנִינֵי תוֹמ"צ שֶׁאִי אִפְשָׁר לְקִיִּימָם בְּזִמְנֵן הַגְּלוֹת כְּמוֹ דִּינֵי הַקְּרַבְנוֹת, טוֹמָאָה וְטַהֲרָה וְכו' שֶׁמִּצְוֹת אֵלּוֹ "הַשְׁלִיךְ בֵּינֵם" לְמַעֲלִיוֹתָא ע"ד "כְּמִים לִים מִכְסִּים" שֶׁמִּצְוֹת אֵלּוֹ חֲזָרוּ וְנִתְעַלּוּ לְשׁוֹרְשָׁן וּמִקּוּרָן בְּבַחֲנִית הָהָעֵלֶם שֶׁלְמַעֲלָה מִהַגִּילּוֹי.

וּבִזָּה מוֹדַגְשֵׁת מַעֲלָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שְׁכַל הַתּוֹרָה לֹא נִיתְנָה אֵלָּא בְּשִׁבְלִיל לְזָכוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל וְאֵם רִיבּוֹי הַתּוֹרָה מִסְכֵּן אֶת יִשְׂרָאֵל "הַמַּשָּׂא שָׁבָה כְּמוֹ רוֹדֵף אַחֲרֵיהֶם לְהַרְגֵם, וּמִצּוֹה רַבָּה עֲשֵׂה שֶׁהִשְׁלִיךְ וְהוֹשִׁיעֵם", שֶׁהָרִי הַתּוֹרָה בְּשִׁבְלִיל יִשְׂרָאֵל וְאֵם אֵין יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה לְמָה (ע"ד לְשׁוֹן חז"ל - פֶּדֶר"א פ"ג. אֶסְתֵּר פ"ח, ז).

סִפּוֹת תַּשְׁמִי"ט ח"ב ע' 670

106) כְּדִי לְהַצִּיל אֶת הַנוֹסְעִים. 107) וְאִינוּ חֵיִיב לְשֵׁלֶם כְּדִין מִזִּיק, וְכֹל בְּעֵלִי הַמִּטְעֵן מַחֲלִקִּים בִּינֵיהֶם אֶת הַהִפְסָד.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"א אייר - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש קיג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ל' ב' - אין אחד²¹ מן האחין נעשה גואל הדם¹³
להמית את אביו, אלא בית דין ממיתין אותו²².
ואחד הזכר ואחד הנקבה²³ בגאלת הדם.¹⁵

(18) מכות יב. (19) אף-על-פי שראוי לו לכבד אותו, מכל-מקום דינו בזה ככל אדם. (20) ומצוה ביד גואל הדם להרוג את הרוצח. (21) אף-על-פי שזוהי מצוה, כי הבן מצווה על כבוד אביו, והשווה הכתוב כיבוד אב ואם לכבוד המקום (קידושין ל). ומשום כך אפילו הוא שליח בית-דין ואביו נידון למכות, אסור לבן להכותו, סנהדרין פה: (22) כמו בגואל הדם שאינו יכול להמית את הרוצח, בהלכה הקודמת. (23) גם הנקבה מחוייבת להרוג את רוצח קרובה, כי חייבת בכל מצוות שבתורה שאינן תלויות בזמן.

ד. ומזהרין בית דין שלא לקח²⁴ כפר²⁵ מן הרוצח²⁶.
ואפילו נתן כל קמח²⁷ שבעולם, ואפילו רצה גואל הדם לקטר²⁸. שאין נפשו של זה הנהרג קנן גואל הדם, אלא קנן הקדוש ברוך הוא. שנאמר: ולא תקחו כפר לנפש רצח²⁹. ואין לך דבר שהקפידה תורה עליו כשפיכות דמים; שנאמר: ולא תחניפו³⁰ את הארץ וגומר, כי הדם הוא יחניף³¹ את הארץ וגומר.²³

(24) ואם לקחו, עברו בלאו. (25) פדיון נפשו. (26) שלא להרגו. (27) כלומר, יותר מפדיון נפשו. (28) שאמר לבית-דין שהוא מוחל על דמו של הרוצח. (29) חייב מיתה בידי שמים, פודה נפשו בתשלומי כופר, כגון ששורו המועד הרג אדם (שמות כא, ל). אבל מרוצח שחייב מיתה בית-דין, אסור לקחת כופר. ראה 'ספרי' מסעי קסא, וכתובות לו: "שורש מצוה זו ידוע, שאם הורשו אדוני הארץ ליקח כופר מיד הרוצח, נמצא שכל הגדול מחבירו ועשיר ממנו יהרגנו, אם יחרה אפו עליו ויתן כפרו, ונמצא חרב איש באחיו, והישוב בטל" (ספר החינוך מצוה תיב, הוצאת מוסד הרב קוק). (30) ולא תרשיעו. ראה שם תרגום אונקלוס ורש"י. (31) הדגישה התורה שפיכות דמים, ומסיימת בפסוק "ולא תטמא את הארץ", ואמרו חז"ל: "מגיד ששפיכות דמים מטמא את הארץ, ומסלקת את השכינה, ומפני שפיכות דמים חרב בית-המקדש". 'ספרי' שם.

ה. רוצח³² שהרג בודון - אין ממיתין אותו העדים²⁴ ולא הוואים אותו³³, עד שיבוא לבית דין וידינהו²⁵ למיתה³⁴; שנאמר: ולא ימות הרצח עד עמדו לפני העדה למשפט. והוא הדין לכל מחייבי מיתות בית דין³⁵ שעברו ועשו³⁶, שאין ממיתין אותן עד שיגמר דינם בבית דין.²⁹

(32) מכות יב. (33) ואפילו הם בית-דין ואינם רשאים לדון אפילו על-פי עדים אחרים. והטעם הוא, שמכיון שראו אותו שהרג, שוב אין רואים לו זכות, והתורה ציוותה להפוך בזכותו "והצילו העדה". ראש השנה כו. "מנין לסנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש, שאין ממיתים אותו עד

שממיתים האדם עד שלא יעשה אותם. ודין היכול להציל ולא הציל.

א. כל הורג² נפש³ בן אדם⁴ עובר בלא תעשה, שנאמר: לא תרצח⁵. ואם רצה בודון⁶ בפני עדים⁷ - מיתתו בסוף⁸, שנאמר: נקם ינקם⁹. מפי השמועה¹⁰ למדו שזו מיתת סוף¹¹. בין שהרג את חברו בבדול¹² בין ששפרפו¹³ באש - מיתתו בסוף

(2) בין איש ובין אשה, ואפילו אומר הריני רוצח על-מנת ליהרג (מכילתא דרשב"י, הוצאת מקיצי נרדמים, יתרו כ, ג). "השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה". יבמות פד: ובכמה מקומות. (3) ואפילו תינוק בן יומו, שכלו חדשי עיבורו. (4) ואפילו גוי, עובר בלא-תעשה, אבל אין הישראל הרוצח נהרג עליו (לקמן פרק ב הלכה יא). (5) הציורי מנוסח באופן כללי, משום שהוא מכון לכל. וראה בבא-קמא טו. ו'תוספות' שם דיבור-המתחיל השווה. (6) "וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה" (שמות כא, יד). (7) "כל מכה נפש לפי עדים ירצח את הרוצח" (במדבר לה, ל) וראה 'ספרי' מסעי קסא. (8) מתיזים את ראשו בסייף, סנהדרין נב: (9) במכה עבדו ומת. (10) תלמיד מפי רבו. (11) כי "נקמה" נזכרת בתורה בקשר ל"חרב", "חרב נוקמת נקם בריח" (ויקרא כו, כה). מכילתא משפטים ז, וסנהדרין שם. (12) "ואם בכלי ברזל הכהו וימות, רוצח הוא, מות יומת הרוצח" (במדבר לה, טז). (13) אין אומרים דינו בשריפה. ראה 'ספרי' מסעי קס, על הפסוק "ואם בשנאה יהרפנו", וראה סנהדרין עו:

ב. מצוה¹⁴ ביד גואל הדם [להרג את הרוצח].
שנאמר: גאל הדם הוא ימית את הרצח. וכל הראוי לירשה¹⁵ הוא גואל הדם. לא רצה גואל הדם, או שלא היה יכול להמיתו, או שאין לו גואל דם¹⁶ - בית דין ממיתין¹⁷ את הרוצח בסוף.

(14) "מצוה ביד גואל הדם להמיתו", 'ספרי' שם וסנהדרין מה: ודברי רבינו הם המשך להלכה הקודמת "ואם רצח בודון . . .", ואז מצוה ביד גואל הדם להרוג את הרוצח. אבל בהורג בשגגה, שיצא מעיר מקלט, פסק רבינו לקמן פרק ה הלכה י כרבי עקיבא שאין מצוה אלא רשות ביד גואל הדם להמיתו, ואפילו יצא בודון. וראה מכות יב (15) היינו קרובי האב, ואף לענין עדות פסק רבינו שרק קרובי האב פסולים להעיד מן התורה, כי רבי עקיבא לומד דין זה מן הכתוב "לא ימותו אבות על בנים". ראה הלכות עדות פרק יג, הלכה א. וראה ירושלמי סנהדרין פרק ג הלכה ט, ובמראה-הפנים שם. (16) כגון גר צדק. (17) "ומנין שאם אין לו גואל שבית-דין מעמידים לו גואל, שנאמר בפגוע בו, "מכל-מקום", כלומר הפוגע הורגו, ואף-על-פי שאינו גואל הדם, אלא במקום גואל הדם, סנהדרין שם ורבינו חננאל שם. סיכום שיטת רבינו - ראה לקמן פ"ה הי"א בהערות.

ג. האב שהרג¹⁸ את בנו: אם היה בן לנהרג - הרי זה הורג אבי אביו¹⁹, מפני שהוא גואל²⁰; ואם אין

קיד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"א אייר - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שיעמוד בבית-דין אחר" (מכות שם, 'ספרי' זוטא, וילקוט שמעוני מסעי לה). וראה בית-הבכירה למכות, עמוד נו. וכל עוד שלא דנו אותו למיתה, אין הוא חייב מיתה. (34) הפסוק "לא ימות הרוצח", הוא דוגמה לכל יתר מחוייבי מיתת בית-דין. "יכול יהרג אותו משהרג ומשנאף, תלמוד-לומר ולא ימות הרוצח עד עמדו". ספרי זוטא, וילקוט שם. (36) והתרו בהם עדים.

1. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? ³⁷ בְּשֹׁעֲבֵר וְעֹשֶׂה הָעֵזֶן שְׁחִיב עָלָיו מִיתַת בֵּית דִּין; אֲבָל הָרֹדֵף ³⁸ אַחֵר חֲבֵרוֹ לְהַרְגוֹ, אֲפֹלוּ הִיָּה הָרֹדֵף קָטָן? ³⁹ - הָרִי כָּל יִשְׂרָאֵל ⁴⁰ מִצִּוְיוֹ ⁴¹ לְהַצִּיל הַנֶּרְדָּף מִיַּד הָרֹדֵף, וְאֲפֹלוּ בִּנְפֹשׁוֹ שֶׁל רֹדֵף? ⁴²

2. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? ³⁷ בְּשֹׁעֲבֵר וְעֹשֶׂה הָעֵזֶן שְׁחִיב עָלָיו מִיתַת בֵּית דִּין; אֲבָל הָרֹדֵף ³⁸ אַחֵר חֲבֵרוֹ לְהַרְגוֹ, אֲפֹלוּ הִיָּה הָרֹדֵף קָטָן? ³⁹ - הָרִי כָּל יִשְׂרָאֵל ⁴⁰ מִצִּוְיוֹ ⁴¹ לְהַצִּיל הַנֶּרְדָּף מִיַּד הָרֹדֵף, וְאֲפֹלוּ בִּנְפֹשׁוֹ שֶׁל רֹדֵף? ⁴²

3. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? ³⁷ בְּשֹׁעֲבֵר וְעֹשֶׂה הָעֵזֶן שְׁחִיב עָלָיו מִיתַת בֵּית דִּין; אֲבָל הָרֹדֵף ³⁸ אַחֵר חֲבֵרוֹ לְהַרְגוֹ, אֲפֹלוּ הִיָּה הָרֹדֵף קָטָן? ³⁹ - הָרִי כָּל יִשְׂרָאֵל ⁴⁰ מִצִּוְיוֹ ⁴¹ לְהַצִּיל הַנֶּרְדָּף מִיַּד הָרֹדֵף, וְאֲפֹלוּ בִּנְפֹשׁוֹ שֶׁל רֹדֵף? ⁴²

4. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? ³⁷ בְּשֹׁעֲבֵר וְעֹשֶׂה הָעֵזֶן שְׁחִיב עָלָיו מִיתַת בֵּית דִּין; אֲבָל הָרֹדֵף ³⁸ אַחֵר חֲבֵרוֹ לְהַרְגוֹ, אֲפֹלוּ הִיָּה הָרֹדֵף קָטָן? ³⁹ - הָרִי כָּל יִשְׂרָאֵל ⁴⁰ מִצִּוְיוֹ ⁴¹ לְהַצִּיל הַנֶּרְדָּף מִיַּד הָרֹדֵף, וְאֲפֹלוּ בִּנְפֹשׁוֹ שֶׁל רֹדֵף? ⁴²

5. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? ³⁷ בְּשֹׁעֲבֵר וְעֹשֶׂה הָעֵזֶן שְׁחִיב עָלָיו מִיתַת בֵּית דִּין; אֲבָל הָרֹדֵף ³⁸ אַחֵר חֲבֵרוֹ לְהַרְגוֹ, אֲפֹלוּ הִיָּה הָרֹדֵף קָטָן? ³⁹ - הָרִי כָּל יִשְׂרָאֵל ⁴⁰ מִצִּוְיוֹ ⁴¹ לְהַצִּיל הַנֶּרְדָּף מִיַּד הָרֹדֵף, וְאֲפֹלוּ בִּנְפֹשׁוֹ שֶׁל רֹדֵף? ⁴²

ט. אף זו ⁶¹ מצות לא תעשה ⁶², שלא לחוס על נפש הרודף. לפיכך הורו חכמים ⁶³, שהעצבה שהיא מקשה לילד ⁶⁴ - מתר לחתך העצר במעיה, בין פסם בין ביד, מפני שהוא פרוץ אחריה להרגה. ואם משהוציא ראשו ⁶⁵ - אין נוגעין ⁶⁶ בו; שאין דוחין נפש מפני נפש, וזהו טבעו של עולם ⁶⁷.

כשם שמצוה לחוס על נפש הנרדף ולהצילו, כך מצוה שלא לחוס על נפש הרודף, אם אי-אפשר להצילו באחד מאיבריו. (62) "לא תחוס עיניך". (63) אהלות פרק ז, משנה ו. (64) ומסוכנת מחמת הקושי, שאין העובר יוצא. (65) והקושי שבשעת הלידה מסכן חיי האם. (66) לשון המשנה, שם. (67) שאשה בשעת הלידה מסוכנת, ואין הוולד נחשב לרודף. ובלשון הגמרא: "משמיה קא רדפי לה" (מן השמים רודפים אותה), סנהדרין עב: אבל לפני שהוציא העובר ראשו אינו נקרא נפש, וישראל שהרג עובר אינו נהרג ולפיכך חייה קודמים, אף-על-פי שזה טבעו של עולם. [לשון של רבינו כאן הוא תמוה קצת, אבל לא נמצא פירוש אחר מתקבל על הדעת]. וראה תוספות רבי עקיבא איגר שם אות טו.

י. אחד הרודף ⁶⁸ אחר חברו להרגו או רודף אחר נערה מארסה ⁶⁹ לאנסה. שנאמר ⁷⁰: פי פאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש, כן הדבר הזה ⁷¹; והרי הוא אומר: צעקה הנערה המארשה ואין מושיע לה ⁷². הא יש לה מושיע ⁷³ - מושיעה בכל דבר שייכול להושיע, ואפלו בהריגת הרודף.

סנהדרין עג. (69) שיש בה דין מיתה, אבל הרודף אחרי הפנויה, שאסורה רק בלאו שענשו מלקות (פרק א מהלכות אישות הלכה ה) אין מצילין אותה בנפשו. (70) במי שאנס נערה מאורסה. (71) "מקיש רוצח לנערה המאורסה, מה נערה המאורסה ניתן להצילה (מן העבירה והקלון) בנפשו, אף רוצח ניתן להצילו בנפשו", סנהדרין שם. וראה 'ספרי' כ-תצא רמג. (72) משמע שחייבים להושיע לה. (73) לשון הגמרא, שם.

סנהדרין עג. (69) שיש בה דין מיתה, אבל הרודף אחרי הפנויה, שאסורה רק בלאו שענשו מלקות (פרק א מהלכות אישות הלכה ה) אין מצילין אותה בנפשו. (70) במי שאנס נערה מאורסה. (71) "מקיש רוצח לנערה המאורסה, מה נערה המאורסה ניתן להצילה (מן העבירה והקלון) בנפשו, אף רוצח ניתן להצילו בנפשו", סנהדרין שם. וראה 'ספרי' כ-תצא רמג. (72) משמע שחייבים להושיע לה. (73) לשון הגמרא, שם.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"ב אייר - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש קטו

ומתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פוכבים או מוסרים מחשבים עליו רעה⁹⁴ או טומנין
לו פח, ולא גלה און חברו והודיעו⁹⁵; או שידע
בעובד פוכבים או באונס שהוא פא על חברו, ויכול
לפיסו בגלל חברו להסיר מה שבלבו, ולא פיסו;
וכל פיצא בדברים אלו⁹⁶ - העושה אותם עובר על
לא תעמד על דם רעה⁹⁷.

(90) חבירו מסכנה, ולא דוקא מיד רודף. (91) ופשוטו של מקרא, שאם רואה חבירו בסכנה, לא יעמוד בחיבוק ידיים, אלא ישתדל בכל הדרכים להצילו. (92) והרואה יודע לשחות ויכול להצילו. ספרא קדושים פרק ד, ח וסנהדרין עג. (93) אף-על-פי שיש בזה טרחה, שם. (94) ומובן מאליו, שהניצול חייב לפרוע למציל מה שהוציא, שאין אדם חייב להציל חבירו בממון של עצמו, כשיש ממון לניצול, רא"ש, סנהדרין פרק ח. (95) טובע בים הוא דוגמה לאדם שכבר נתון בתוך הסכנה; לסטים באים עליו - דוגמה לסכנה המתקרבת לאדם; מוסרים מחשבים עליו רעה - הסכנה עדיין במחשבה בלבד, ובכולם דין אחד, שחייבים להציל. (96) אף-על-פי שבאותו כתוב אסרה תורה ללכת רכיל ולגלות סוד, בכל זאת כאן כשסכנה אורבת לחבירו - הוא חייב לגלות ולהודיע לו. (97) כגון היודע עדות לחבירו ואינו מעידו, ספרא שם.

טו. הרואה רודף⁹⁸ אחר חברו להרגו או אחר ערנה⁹⁹ לבעלה, ויכול להציל ולא הציל - הרי זה בטל מצות עשה, שהיא 'קצתה את פפה', ועבר על שני לאוין: על לא תחוס עינך¹⁰⁰ ועל לא תעמד על דם רעה¹⁰¹.

(98) כי הכתוב מחייב את האדם להשתמש בכל האמצעים, כדי להציל את חבירו. (99) למעלה הלכה ז. (100) למעלה הלכה יא. (101) למעלה הלכה ח.

טז. אף על פי שאין לוקין על לאוין אלו מפני שאין מעשה¹⁰² בהן - חמורים הם; שכל המאבד¹⁰³ נפש אחת מישראל - פאלו אבד כל העולם כלו, וכל המקנים נפש אחת מישראל - פאלו קנים כל העולם כלו.

(102) "ומנין לרודף אחר חבירו להורגו, ואחר הזכור ואחר נערה המאורסה, שחייב אתה להצילו בנפשו, תלמוד-לומר ולא תעמוד על דם רעה", ספרא שם. (103) ראה הלכות מתנות עניים פרק ח, הלכה י.

יום שישי י"ב אייר ה'תשע"ט

פרק שני

(1) יבאר השוכר הורג להורג חברו או כפתו והניחו לפני הארי. ודין ההורג הטריפה או אדם טריפה שהרג את הנפש. ודין ההורג עבד כנעני או גר תושב או עבדו או עבד אחר כו'.

א. כל ההורג² חברו בידו³, פגון שהכהו פסוק או

יא. והוא הדין לשאר כל העצירות⁷⁴ חוץ מן הבהמה⁷⁵. אבל הזכור⁷⁶ - מצילין אותו בנפש הרודף, פשאר כל העצירות. אבל הרודף אחר הבהמה לרעה, או שרדף לעשות מלאכה בשבת או לעבד עבודה זרה, אף על פי שהשבת ועבודה זרה עקרי הדת⁷⁷ - אין ממיתין אותו⁷⁸, עד שיעשה⁷⁹ ויביאנהו לבית דין וידינהו וימזו.

(74) בין חייבי מיתות בית-דין ובין חייבי כריתות מצילים אותם בנפש הרודף, אף-על-פי שהכתוב מדבר בנערה המאורסה בלבד. סנהדרין שם. (75) הרודף אחר הבהמה להבעה, ואף-על-פי שזה דומה לעריות וחייב מיתה, שלא ניתן להציל בנפשו אלא בדבר שהוא ערוה, ויש בה קלון לנרדף, שם. (76) הרודף אחר הזכור לאנסו. (77) והמחלל את השבת דינו כעובד עבודה-זרה. (78) שלא כדעת רבי אלעזר ברבי שמעון שאמר: מחלל את השבת ניתן להצילו בנפשו, ושלא כדעת רבי שמעון בן יוחאי שאמר: עובד עבודה-זרה ניתן להצילו בנפשו. שם עג: (79) לאחר שהתרו בו וקיבל על עצמו התראה, כדין יתר חייבי מיתות בית-דין. ראה למעלה הלכה ה.

יב. רדף אחר ערנה ותפשה ושכב עמה והערה⁸⁰, אף על פי שלא גמר ביאתו⁸¹ - אין ממיתין⁸² אותו עד עמדו בדין. רדף אחר ערנה, ואחרים היו רודפין אחריו להצילה, ואמר להם: הניחנהו כדי שלא יהרגני⁸³ - אין שומעין לה⁸⁴, אלא מבהילין אותו ומונעין אותו מלהעל באיבריו⁸⁵; ואם אינן יכולים באיבריו - אפלו בנפשו, כמו שבארנו⁸⁶.

(80) "העראה זו נכנסת עטרה". סנהדרין שם. (81) שלא הכניס את כל האבר. (82) אין מצילים אותו מגמר ביאה בנפשו של רודף, שהרי כבר נבעלה, ודינה כנעברה בה עבירה, שאין מצילים אותה בנפשו, שם עג. (83) קודם שתשיגו אותו, מכיון שאתם רוצים להרוג אותו בגללי, שם. (84) שהרי אנוסה היא, ומתוך פחד אמרה כך. (85) על-ידי הכאת איבריו. (86) למעלה הלכה ז.

יג. כל היכול להציל באיבר מאיבריו ולא טרח בקו, אלא הציל בנפשו⁸⁷ של רודף והרגו - הרי זה שופך דמים וחייב מיתה⁸⁸; אבל אין בית דין ממיתין אותו⁸⁹.

(87) מפני שזה קל לו יותר. (88) "נהרג עליו", סנהדרין עד. (89) מאחר שנתכוון להציל, אין כאן קבלת התראה, ומה שאמרו "נהרג עליו" הכוונה למיתה בידי שמים. (כסף-משנה).

יד. כל היכול להציל⁹⁰ ולא הציל - עובר על לא תעמד⁹¹ על דם רעה. וכן הרואה את חברו טובע בים⁹², או לסטים באים עליו, או חיה רעה באה עליו, ויכול להצילו הוא בעצמו או שישכור אחרים⁹³ להצילו, ולא הציל; או ששמע עובדי

16 חֲבֵרוֹ. וּבְפִרּוֹשׁ נֶאֱמַר בְּשִׁלְשָׁתָן לְשׁוֹן דְּרִישָׁה²⁰, הָרִי
17 דִּינָם מְסוּר לְשָׁמַיִם.

(16) בפני אדם, כלומר בפני עדים. (17) כך פירש רבי אלעזר את הפסוק: "את דמכם לנפשותיכם אדרוש" - מיד נפשותיכם אדרוש את דמכם, היינו השופך דם עצמו, בבא קמא צא: (18) לשון בראשית רבה פרשה לד, יט. (19) ופירוש הכתוב הוא: אדרוש את נפש האדם - ששכר איש להרוג את אחיו, שם. (20) "אדרוש", היינו שה' יענוש אותו, ולא כתוב "דמו יישפך" כמו בתחילת הפסוק.

18 ד. וְכָל אֵלֹהֵי הָרֶצְחִים²¹ וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן²² שְׂאִינָן מְחִיבִין
19 מִיתַת בֵּית דִּין, אִם רָצָה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לְהַרְגֵם בְּדִין
20 הַמְלָכוֹת²³ וְתִקְנַת הָעוֹלָם - הָרְשׁוֹת בִּידּוֹ. וְכֵן אִם
21 רָאוּ בֵּית דִּין לְהַרְגֵם בְּהוֹרָאת שְׁעָה²⁴, אִם הָיְתָה
22 הַשְּׁעָה צְרִיכָה לְכָךְ²⁵ - יֵשׁ לָהֶם רְשׁוֹת²⁶ כְּפִי מָה
23 שְׂאִינָן.

(21) שדרכם לרצוח אנשים על ידי שכירים או על ידי חיה רעה, וראה בבא מציעא לג. "רבעין" וברש"י שם. (22) כגון ההורגים בלא התראה או בעד אחד. (23) ולא בדין התורה המחייב בית דין. (24) ולא לקבוע הלכה לדורות. (25) לעשות סייג לתורה, כגון שהיו פרוצים בעבירות, אף על פי שאיש זה לא היה פרוץ. ובתלמוד מסופר: "ומעשה באחד שרכב על סוס בשבת בימי יוונים, והביאוהו לבית דין וסקלוהו, לא מפני שראוי לכך, אלא שהשעה צריכה לכך" (סנהדרין מו.). (26) "בית דין מכים ועונשים שלא מן התורה, שם. וראה הלכות סנהדרין פרק כד, הלכה ד.

24 ה. הָרִי שְׁלֹא הָרָגָם הַמֶּלֶךְ וְלֹא הָיְתָה הַשְּׁעָה צְרִיכָה
25 לְכָךְ לְחֻזַּק הַדְּבָר²⁷ - הָרִי בֵּית דִּין חֲיִבִּין מִכָּל מְקוֹם
26 לְהַפְתָּם מִכָּה רַבָּה הַקְּרוֹבָה לְמִיתָה, לְאַסְרָם
27 בְּמַצוֹר²⁸ וּבְמַצוֹק²⁹ שְׁנַיִם רַבּוֹת, וּלְצַעֲרָן בְּכָל מִינֵי
28 צַעַר, כְּדִי לְהַפְחִיד וּלְאַיֵם עַל שְׂאֵר הָרָשָׁעִים, שְׁלֹא
29 יִהְיֶה הַדְּבָר לָהֶם לְפִקּוּק וּלְמַכְשׁוֹל³⁰, וְיֵאמַר: הָרִינִי
30 מִסַּבָּב לְהָרֵג אוֹיְבֵי³¹ כְּדָרֵךְ שְׁעָשָׂה פְּלוּגֵי וְאַפְטָר.

(27) ולגדור בעדו, מפני שלא היו פרוצים, ולא ראו בית דין צורך להרגם. (28) לכלוא אותו בבית הסוהר. (29) וברעב, על פי הכתוב בדברים כח, נג. אבל לא עד כדי מיתת רעב. (30) על פי הכתוב "ולא תהיה זאת לך לפוקה ולמכשול לב אדוני ולשפך דם חינום" (שמואל-א כה, לא). (31) כשם שרצה דוד לעשות בנבל, שם.

31 ו. אֶחָד³² הַהוֹרֵג אֶת הַגְּדוֹל³³ אוֹ אֶת הַקָּטָן בֶּן יוֹמוֹ,
32 בֵּין זָכָר בֵּין נְקֵבָה³⁴, הָרִי זֶה נִהְרָג עָלָיו - אִם הָרֵג
33 בְּזִדּוֹן, אוֹ גּוֹלָה³⁵ - אִם הָרֵג בְּשִׁגְגָה. וְהוּא³⁶, שְׂכָלוֹ לוֹ
34 חֲדָשִׁיו³⁷; אֲבָל אִם נוֹלֵד לְפָחוֹת מִתְשַׁעָה חֲדָשִׁים -
35 הָרִי הוּא כִּנְפֵל³⁸ עַד שְׁשִׁישָׁה שָׁלְשִׁים יוֹם³⁹, וְהַהוֹרֵגוֹ
36 בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם - אֵינוֹ נִהְרָג עָלָיו⁴⁰.

(32) בין ... בין. (33) בן יג שנה ויום אחד. (34) כתוב (ויקרא כד, יז): "ואיש כי יכה כל נפש אדם מות יומת" זה

1 בְּאֶבֶן הַמִּיתָה⁴, אוֹ שִׁחָקוֹ⁵ עַד שְׁמַת, אוֹ שְׂרָפּוֹ
2 בְּאֵשׁ - הוּאִיל וְהָרָגוֹ מִכָּל מְקוֹם הוּא בְּעַצְמוֹ⁶, הָרִי
3 זֶה נִהְרָג בְּבֵית דִּין⁷.

(2) בין איש ובין אשה. כתוב: "רוצח הוא מות יומת הרוצח" (במדבר לה, טו), וזה כולל כל רוצח, בין שהוא איש ובין שהוא אשה. ראה מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי משפטים עמוד 169 ומכילתא דרבי ישמעאל משפטים פרשה ד. (3) פרט לגורם להריגת חבירו, ראה הלכה ב. (4) שיש בה כדי להמית, פרט להיכה בצרור קטן, שאין בו כדי להמיתו ומת, שהרי לא הייתה לו כוונה להרוג. כתוב בתורה: "ואם באבן יד אשר ימות בה היכהו וימות, רוצח הוא, מות יומת הרוצח" (שם, ז), ואמרו חכמינו: "מגיד הכתוב שאינו חייב עד שיכנו בדבר שהוא כדי להמיתו". ספרי מסעי, קס, וראה הלכות חובל ומזיק פרק א הלכה יח. (5) כתוב "או באיבה היכהו בידו וימות, מות יומת המכה, רוצח הוא" (שם, כא), פסוק זה מיותר, שהרי קודם לכן כבר כתוב "ואם בכלי ברזל", "ואם באבן יד", "או בכלי עץ" - מכאן למדו, שכל ההורג בידו חייב מיתה, כגון "דחפו, דחקו, חנקו", ספרי שם. וראה סנהדרין עו: (6) ככתוב: "היכהו בידו וימות". (7) כי בכלום כתוב "מות יומת" (במדבר שם), ומיתתו בסייף, ראה למעלה פרק א הלכה א.

4 ב. אֲבָל הַשּׁוֹכֵר⁸ הוֹרֵג לְהָרֵג אֶת חֲבֵרוֹ אוֹ שְׂשֻׁלָּח
5 עֲבָדָיו⁹ וְהוֹרְגוֹהוּ, אוֹ שִׁפְכָתוֹ וְהִנִּיחוֹ¹⁰ לְפָנֵי הָאֱרִי
6 וְכִיּוֹצֵא בּוֹ¹² וְהָרַגְתָּהוּ חִיָּה¹³, וְכֵן הַהוֹרֵג אֶת עַצְמוֹ
7 - כָּל אֶחָד מֵאלֹו שׁוֹפֵךְ דָּמִים הוּא, וְעוֹן הָרִיגָה
8 בִּידּוֹ¹⁴, וְחִיָּב מִיתָה לְשָׁמַיִם; וְאִין בֵּהֶן מִיתַת בֵּית
9 דִּין¹⁵.

(8) ומשלם כסף להורג. (9) שמוכרחים לשמוע בקול אדוניהם, קידושין מג. (10) ובשעה שכפתו אין הארי הממית נוגע בו, אלא לאחר זמן. (11) וכגון שהיה הארי בן תרבות אצל הכופת ולא אצל האחר, סנהדרין עז. (12) חיה טורפת אחרת. (13) וכן אם כפתו ומת ברעב, שבשעה שכפתו לא היה דבר ההורג אותו, והרעב מאליה הוא בא אחר כן, שם. (14) העוון נקרא על שמו, שהרי נתן הנביא אמר לדוד: "את אוריה החיתי הכית בחרב", ותלה בו את החטא של הריגת אוריה, אף על פי שלא נהרג בידי דוד, אלא לפי הוראתו (שמואל ב יב, ט). (15) אף על פי ששלוהו של אדם כמותו, ויד השליח כיד השולח, אבל בעבירה אין שלוהו של אדם כמותו, ומשום כך אין בית דין הורגים את השולח, וכמו כן אין דינו של הגורם להריגת חבירו כהורג ביד, אף על פי שבנוקין דין הגורם כמזיק ממש. ראה הלכות חובל ומזיק פרק ז הלכה ז.

10 ג. וּמִנֵּין שֶׁכֵּן הוּא הַדִּין? שְׂנֵאמַר: שִׁפְךָ דָם הָאָדָם
11 בְּאָדָם¹⁶ דְּמוֹ יִשְׁפָּךְ - זֶה הַהוֹרֵג בְּעַצְמוֹ שְׁלֹא עַל יְדֵי
12 שְׂלִיחַ. אֶת דְּמָכֶם לְנַפְשֵׁיכֶם אֲדָרֵשׁ - זֶה הוֹרֵג
13 עַצְמוֹ¹⁷. מִיֵּד כָּל חִיָּה אֲדָרֵשְׁנָה - זֶה הַמוֹסֵר חֲבֵרוֹ¹⁸
14 לְפָנֵי חִיָּה לְטָרְפוֹ. מִיֵּד הָאָדָם מִיֵּד אִישׁ אָחִיו אֲדָרֵשׁ
15 אֶת נַפְשׁ הָאָדָם - זֶה הַשּׁוֹכֵר אַחֲרֵים¹⁹ לְהָרֵג אֶת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"ב אייר - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש קיז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ט. אדם טרפה שהרג את הנפש - נהרג; שנאמר: 12
ובערת הרע מקרבך⁵³. והוא, שההרג בפני בית דין⁵⁴; 13
אכל בפני עדים - פטור. שםא זממו⁵⁵, ואם הוזממו 14
- אינו נהרגין, שהרי לא זממו אלא להרג טרפה⁵⁶; 15
וכל עדות שאינה ראויה להזמה⁵⁷ - אינה עדות⁵⁸ 16
בדיני נפשות⁵⁹. 17

53) ולא דנים אותו לפי דין הרוצח במיתת בית דין, שהרי
אי אפשר, כי בית דין שראו איש רוצח חבירו, אינם רשאים
לדון אותו. אבל אם לא יהרגו אותו, ילך ויהרגו, ומשום כך
צורך השעה הוא להרגו, ובפרט שהוא גברא קטילא, ואפילו
לא הרג, ההורגו פטור. ראה בית הבחירה לסנהדרין עמוד
289. 54) שאינם זקוקים לעדים ולמשא ומתן משפטי.
55) יבואו עדים אחרים ויעידו עליהם שעדי שקר הם, כי
"עימנו הייתם באותה שעה במקום אחר". 56) וההורג
טריפה פטור ממיתת בית דין. 57) לקיים בה דין הזמה,
שאמרה תורה "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו"
(דברים יט, יט). 58) שאינם מפחדים לשקר (סנהדרין
שם). 59) כי בדיני ממונות בטלו את הדרישות והחקירות
הקשורות בזמן ובמקום, ראה שם לב.

י. אֶחָד ההורג את ישראל או ההורג עבד פנעני⁶⁰ 18
- הרי זה נהרג עליו. ואם הרג בשגגה - גולה. 19

60) כתוב: "וכי יכה איש את עבדו או את אמתו בשבט ומת
תחת ידו נקום ינקם" (שמות כא, כ). כתוב זה מדבר בעבד
כנעני, שהרי נאמר שם "כי כספו הוא", ואין עבד עברי
"כסף", "כסף - יצא עבד עברי שאין כסף", ספרא אמור
פרשה ה, ב. וראה מכילתא משפטים פרשה ז.

יא. ישראל שהרג גר תושב⁶¹ - אינו נהרג עליו 20
בבית דין⁶², שנאמר: וכי יזיד איש על רעהו⁶³. ואין 21
צריך לומר שאינו נהרג על העובד כוכבים⁶⁴. ואֶחָד 22
ההורג את עבד אחרים או ההורג עבדו - הרי זה 23
נהרג עליו; שהעבד קבל עליו מצות⁶⁵ ונוסף על 24
נחלת⁶⁶. 25

61) גוי היושב בארץ, וקיבל עליו שבע מצוות, שנצטווה
עליהן בן נח, ולא מל ולא טבל לשם גירות גמורה.
62) ודינו מסור לשמים, מכילתא משפטים פרשה ד.
63) "על רעהו פרט לאחרים (גויים), רעהו פרט לגר תושב".
מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי משפטים עמוד 171
(ובמכילתא דרבי ישמעאל לפסוק זה לא נזכר גר תושב.
וראה כסף משנה כאן). 64) שאין לו מצוות כישראל.
65) כל המצוות שהאשה חייבת בהן, אף עבד כנעני חייב
בהן, ומשום כך "אחיו הוא במצוות", וההורג אותו נהרג
עליו. ראה סנהדרין פו. 66) ודינו כישראל.

יב. מה בין עבדו לעבד אחרים? שעבדו יש לו 26
רשות להכותו⁶⁷. לפיכך, אם הכה הפאה שיש בה 27
פדי להמית⁶⁸, ונטה למות, ועמד עשירים וארבע 28
שעות⁶⁹ ואחר כך מת - אינו נהרג עליו, אף על פי 29
שמת מחמת המכה; שנאמר: לא יקם פי כספו 30

כולל "בין איש בין אשה בין קטן", ספרא אמור פרק כ, א.
וראה סנהדרין פד: ונדה מד: 35) שכתוב: "ונס שמה
רוצח מכה נפש בשגגה" (במדבר לה, יא). וראה ספרי מסעי,
קנט. 36) הדין הזה שההורג את הקטן בן יומו נהרג.
37) שמלאו לו תשעה חדשי עיבור, שאז הוא בן קיימא, נדה
שם. 38) שאינו בן קיימא, כגון ראשו אטום ואפילו כלו
לו חדשיו (סנהדרין פד:). 39) ואז יצא מכלל נפל "כל
ששהה שלושים יום בארם (בבהמה - שמונה ימים), אינו
נפל" (נדה מד:). 40) "שיכול אפילו היכה את הנפלים ובן
שמונה (שנולד לאחר שמונה חדשי עיבור) יהא חייב,
תלמוד לומר איש (מכה איש ומת מות יומת), מה איש
מיוחד שהוא בן קיימא, יצאו נפלים ובן שמונה שאינם בני
קיימא (מכילתא דרשב"י משפטים עמוד 169 הוצאת מקיצי
נרדמים. וראה סנהדרין שם).

ז. אֶחָד ההורג את הבריא או את החולה הנוטה 1
למוות⁴¹. ואפילו הרג את הגוסס⁴² - נהרג עליו⁴³. ואם 2
היה גוסס בידי אדם, כגון שהפוחה עד שנטה למות 3
והרי הוא גוסס⁴⁴, ההורג - אין בית דין ממתין 4
אותו⁴⁵. 5

41) אבל חולה שאינו נוטה למות אין צורך להשמיענו שדינו
כבריא ממש. 42) "רוב גוססים למיתה" (קידושין עא:).
43) אף על פי שהיה מת, אפילו לא הרג אותו, "הכול מודים
בהורג את הגוסס שהוא חייב", סנהדרין עח. 44) כתוצאה
מן המכות. 45) שכתוב בתורה "ואיש כי יכה כל נפש
אדם מות יומת" (ויקרא כד, יז), ולדעת החכמים באה
התורה להדגיש, שאין המכה חייב מיתה, אלא אם כן היכה
את כל הנפש, פרט להורג זה שאחרים סייעו בהריגתו, שם
(והמכים אף הם פטורים ממיתה, אף על פי שהביאוהו לידי
גסיסה, שהרי בכל זאת לא מת מן המכות). רבינו דייק "אין
בית דין ממתים אותו", אבל מלך רשאי להורגו מדין
מלכות, כשם שדוד הרג את בן הגר העמלקי, שהרג את
שאול, אף על פי שהיה גוסס בידי אדם (שמואל-ב א).

ח. ההורג את הטרפה⁴⁶, אף על פי שאוכל ושותה 6
ומהלך בשוק - הרי זה פטור⁴⁷ מדיני אדם⁴⁸. וכל 7
אדם⁴⁹ בחזקת שלם⁵⁰, והורגו נהרג⁵¹, עד שיודע 8
בודאי שזה טרפה, ויאמרו הרופאים שמה זה אין 9
לה העלה⁵² פאדם, ובה ימות אם לא ימיתנו דבר 10
אחר. 11

46) כגון ניקבה הריאה או קרום המוח, שאינו יכול לחיות
שנים עשר חודש, סנהדרין עח. 47) "הכל מודים בהורג
את הטרפה שהוא פטור" (שם). והטעם הוא, מכיוון
שנחתכו מקורות החיות, הריהו נחשב ל"גברא קטילא".
48) אבל חייב מיתה לשמים, שהרי שופך דמים הוא, ראה
למעלה הלכה ב. 49) אפילו לא ידוע שהוא שלם.
50) כל אדם בחזקת שלם, שהולכים אחר הרוב (חולין יא:),
ומשום כך אין שואלים את העדים: "ראיתם טריפה הרג,
שלם הרג", שאין הלכה כרבי טרפון ורבי עקיבא במכות ז.
וראה רבינו חננאל שם. 51) כאילו הרג וודאי שלם.
52) רפואה.

13 יוֹם⁸⁴, וְהִכְהוּ אֶחָד מֵהֶן בְּתוֹךְ הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם וְהִמִּיתוּ
14 - הָרִי זֶה נִהְרָג עָלָיו, וְאֵינוּ בְּדִין יוֹם אוֹ יוֹמִים⁸⁵.
15 הָרֹאשׁוֹן - לְפִי שְׁאִינוּ בְּסִפּוֹ הַמִּיחָד ל⁸⁶, וְהַשֵּׁנִי -
16 לְפִי שְׁאִינוּ עֲדִין תַּחֲתָיו.

(82) וְהַתְּנָה. (83) אֵת הַמוֹכֵר. (84) גּוֹפּוֹ קִנּוּי לְקוֹנָה,
וְלַמוֹכֵר זְכוּת שִׁימוּשׁ בּוֹ לְשְׁלוּשִׁים יוֹם. (85) אֲלֵא כַּדִּין
הוֹרֵג בֶּן חוֹרִין. (86) כִּי הִגּוֹף קִנּוּי לְקוֹנָה, וְלַמוֹכֵר קִנּוּי
פְּרִיּוֹת בַּלְבָּד, כְּלוּמַר, הַזְכוּת לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ שְׁלוּשִׁים יוֹם,
וְהַתְּנָה מִתְּנָה אֵת דִּין "יוֹם אוֹ יוֹמִים" ב"כִּי כִסְפוֹ הוּא".
וּפְסֵק כְּרִבִּי אֲלִיעֶזֶר, בַּבָּא קָמָא ז'. וְרָאָה מַכִּילְתָּא מִשְׁפָּטִים
פְּרִשָּׁה ז' וּמַכִּילְתָּא דְרִשְׁב"י מִשְׁפָּטִים כָּא, כ.

17 טז. וְכֵן מִי שֶׁחָצִיו עֶבֶד וְחָצִיו בֶּן חוֹרִין⁸⁷, וְעֶבֶד שֶׁל
18 שְׁנֵי שְׁתַּפְּסִין - אֵינֶן בְּדִין יוֹם אוֹ יוֹמִים, שֶׁהָרִי אֵינוֹ
19 לְאֶחָד מֵהֶן בְּסִפּוֹ הַמִּיחָד ל⁸⁸, וְלִפְיָךְ נִהְרָג עָלָיו
20 כְּשֶׁאֵר הָעָם⁸⁹.

(87) כִּגּוֹן עֶבֶד שֶׁל שְׁנֵי שׁוֹתֵפִים, וּשְׁחָרַר הָאֶחָד אֶת חֶלְקוֹ
(גִּיטִין מ.ב.). (88) שֶׁהָרִי הַחֲצִי הָאֶחָד שִׁיךְ בַּמִּקְרָה א'
לְעֶבֶד, וּבַמִּקְרָה ב' לְשׁוֹתֵף, בַּבָּא קָמָא ז'. (89) אֲפִילוּ הוּא
מֵת לְאַחֵר כְּמָה יָמִים מִחֲמַת הַמֶּכֶה.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) יְבֵאֵר הַמֶּכֶה אֶת חֲבֵרוֹ שְׁאוּמְדִים הַדְּבָר שֶׁהִכּוֹ בּוֹ וּמִקּוֹם
הַמֶּכֶה. וְדִין הַדּוֹחֵף אֶת חֲבֵרוֹ שֶׁמִּשְׁעָרִים גּוֹבֶה הַמִּקּוֹם כו'.
וְדִין כְּלִי בְּרוֹזֶל לֹא נִתְּנָה בּוֹ תוֹרָה שִׁיעוּר. וְדִין הַכּוֹפֵת חֲבֵרוֹ
וְהַנִּיחוֹ בְּרֵעֵב עַד שִׁמַּת.

21 א. הַמֶּכֶה אֶת חֲבֵרוֹ בְּזִדּוֹן בְּאֶבֶן אוֹ בְּעֵץ וְהִמִּיתוֹ -
22 אוֹמְדִין² דְּבָר שֶׁהִכְהוּ בּוֹ וּמִקּוֹם שֶׁהִכָּה עָלָיו, אִם
23 רָאוּ³ אוֹתוֹ חֲפֵץ לְהִמִּית בְּאֶבֶן זֶה אוֹ אֵינוֹ רָאוּ⁴;
24 שְׁנֵאֲמַר: בְּאֶבֶן יָד אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ הִכָּה, אוֹ בְּכִלִּי עֵץ
25 אֲשֶׁר יָמוּת בּוֹ הִכָּה - עַד שֶׁיְּהִיָּה בּוֹ כְּדֵי לְהִמִּית.
26 וְאֵינוֹ דוֹמֶה מִכָּהוּ עַל לְבֹו לְמִכָּהוּ עַל יָרֵכּוֹ⁵.

(2) מִשְׁעָרִים. (3) אִם גָּדְלוֹ וּכְבֹּדוֹ מִסְפִּיקִים. (4) וּפְטוּר
מִמִּיתָה, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהִכּוֹ בְּזִדּוֹן, שֶׁהָרִי לֹא הִתְכוּן לְהִמִּיתוֹ,
אֲלֵא לְהַכּוֹתוֹ בַּלְבָּד. (5) אוֹתָהּ מִכָּה בַּבָּבֶן אוֹ בְּעֵץ שִׁישׁ בַּה
כְּדֵי לְהִמִּיתוֹ עַל לְבֹו, אֵין בַּה כְּדֵי לְהִמִּיתוֹ עַל מִתְּנִיּוֹ.
הַדּוּגְמָה לְקוֹחַ מִמִּשְׁנָה סְנֵהֲדִין עַח:

27 ב. הוֹאִיל⁶ וְנֵאֲמַר 'אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ'⁷, מִכָּאֵן⁸ שְׁאוּמְדִין
28 מִקּוֹם הַמֶּכֶה. וְכֵשֶׁם שְׁאוּמְדִין הַחֲפֵץ שֶׁהִכָּה בּוֹ
29 וּמִקּוֹם הַמֶּכֶה, כֵּף אוֹמְדִין כֹּחַ הַהִכָּא; שְׁנֵאֲמַר:
30 בְּאֶבֶן יָד, מִכָּאֵן שֶׁמִּשְׁעָרִין אֶת הַיָּד⁹. אֵינוֹ דוֹמֶה¹⁰
31 זִזְרִק אֶבֶן בְּחִבּוֹ בְּרַחוּק שְׁתֵּי אַמּוֹת לְזִזְרִק בּוֹ בְּרַחוּק
32 עֶשְׂרִי, שֶׁבְּרַחוּק עֶשְׂרִי יְהִיָּה כֹּחָה יָתֵר. וְאֵינוֹ דוֹמֶה
33 זִזְרִק בְּרַחוּק עֶשְׂרִי לְזִזְרִק בְּרַחוּק מֵאָה, שֶׁבְּרַחוּק
34 הַמִּקּוֹם בְּיוֹתֵר יִתְמַעַט כֹּחַ הַהִכָּא.

(6) מִבְּחִינַת הַעֲנִין, אֵין כָּאֵן הַתְּחַלַּת הַלֵּכָה. וְעַד "מִקּוֹם
הַמֶּכֶה" שִׁיךְ לְהַלֵּכָה א', וְהַלֵּכָה ב' מִתְּחִילָה: "וּכְשֶׁם

1 הוּא⁷⁰. וְמָהוּ יוֹם אוֹ יוֹמִים⁷¹? יוֹם שֶׁהוּא כְּיוֹמִים,
2 שֶׁהוּא מַעַת לַעֲת⁷².

(67) כְּדֵי לִיַּסְרוֹ "כִּי כִסְפוֹ הוּא". (68) שֶׁאִם אֵין בַּה כְּדֵי
לְהִמִּית, אֲפִילוּ עַל יִשְׂרָאֵל פְּטוּר, רָאָה לְמַעַלָּה הַלֵּכָה א'. וְזֶה
לְשׁוֹן הַמַּכִּילְתָּא (מִשְׁפָּטִים פְּרִשָּׁה ז'): "וְמָה אִם יִשְׂרָאֵל
שֶׁהַחֲמִיר בּוֹ, אֵינוֹ חַיִּיב עַד שִׁכְנוּ דְּבָר שִׁישׁ בּוֹ כְּדֵי לְהִמִּית,
כְּנַעֲנִי שֶׁהָקֵל בּוֹ, דִּין הוּא שֶׁלֹּא יִהְיֶה חַיִּיב עַד שִׁיָּהּ בּוֹ כְּדֵי
לְהִמִּית". (69) שֶׁהוּא מַעַת לַעֲת. (70) וִישׁ לוֹ רִשּׁוֹת
לְהַכּוֹת. (71) בְּתוֹרָה כְּתוּב: "אֶךְ אִם יוֹם אוֹ יוֹמִים יַעֲמֹד
לֹא יוֹקֵם". "יוֹמִים" מִשְׁמַע שִׁיחִיה דְּוֹקָא שְׁנֵי יָמִים ו"יוֹם"
מִשְׁמַע שֶׁמִּסְפִּיק שִׁיחִיה יוֹם אֶחָד בַּלְבָּד. (72) לְמִילָה "יוֹם"
יֵשׁ שְׁנֵי מוֹבִינִים: א'. "יוֹם" בְּנִיגוּד לְלִילָה, וְהוּא שְׁתֵּים-עֶשְׂרֵה
שְׁעוֹת; ב'. "יוֹם" בְּמוֹבֵן יִמְמָה = עֶשְׂרִים וָאַרְבַּע שְׁעוֹת. אֵילוֹ
כְּתַבָּה הַתּוֹרָה "יוֹם" אֲפֶשֶׁר הִיָּה לְחִשּׁוֹב בְּטַעוֹת, שֶׁהַכּוֹנֶה
לְיוֹם בְּמוֹבֵן א'. וְאֵילוֹ כְּתַבָּה "יוֹמִים" אֲפֶשֶׁר הִיָּה לְחִשּׁוֹב,
שֶׁהַכּוֹנֶה לְשְׁתֵּי יִמְמוֹת. מִשּׁוֹם כֵּךְ כְּתַבָּה הַתּוֹרָה "יוֹם אוֹ
יוֹמִים" כְּלוּמַר יוֹם כְּמוֹ (אוֹ - כְּמוֹ) יוֹמִים, הֵינּוּ עֶשְׂרִים
וָאַרְבַּע שְׁעוֹת. וּבַמַּכִּילְתָּא דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי נֵאֲמַר: "יוֹם
שִׁישׁ בּוֹ שְׁנֵי יָמִים, הוּוִי אוֹמֵר מַעַת לַעֲת", אִם הִיכָה אוֹתוֹ
בַּחֲצִי הַיּוֹם, נִגְמְרוֹת עֶשְׂרִים וָאַרְבַּע שְׁעוֹת בַּחֲצִי הַיּוֹם הַשֵּׁנִי,
וִישׁ בּוֹ שְׁנֵי יָמִים. וְאִם הִיכָה אוֹתוֹ בְּעֶרֶב, נִגְמְרוֹת עֶשְׂרִים
וָאַרְבַּע שְׁעוֹת לְמַחֲרָת בְּעֶרֶב, וְזֶהוּ יוֹם שֶׁהוּא כְּיוֹמִים. וְיוֹנָתָן
בֶּן עֻזִּיאֵל תִּרְגַּם: "אֵין יוֹמָא חַד מַעֲרִין לַעֲדִין (אִם יוֹם אֶחָד
מַעַת לַעֲת) אוֹ תִרִין יוֹמִין קֻטְעִין יִתְקִים (אוֹ שְׁנֵי יָמִים
קֻטְעִים), שְׁנֵי חֲצָאֵי יוֹם. וּבִיחָד יוֹם שְׁלָם מַעַת לַעֲת)".

3 יג. אֲבָל הַמֶּכֶה עֶבֶד שְׁאִינוֹ שְׁלוֹ, אֲפִילוּ מֵת לְאַחֵר
4 בְּמָה יָמִים מִחֲמַת הַמֶּכֶה, הוֹאִיל וְהִכְהוּ כְּדֵי
5 לְהִמִּית⁷³ - הָרִי זֶה נִהְרָג עָלָיו, כְּשֶׁאֵר בְּנֵי חוֹרִין⁷⁴.

(73) מִכָּה שִׁישׁ בַּה כְּדֵי לְהִמִּית. (74) "אֶף עֲבָדוֹ וּשְׁפַחְתּוֹ
בְּכֻלָּל שְׁנֵאֲמַר מִכָּה אִישׁ וּמֵת, וְהָרִי הַכְּתוּב מוֹצִיאֻ אוֹ מְכַלְלוֹ
לְהַקֵּל עָלָיו, שִׁיָּהּ נִידוֹן בְּיוֹם אוֹ יוֹמִים" (מַכִּילְתָּא שֶׁם).
מִכָּאֵן שְׁדִין "יוֹם אוֹ יוֹמִים" הוּא בְּהוֹרֵג עֲבָדוֹ בַּלְבָּד, וְלֹא
בְּהוֹרֵג עֶבֶד שְׁאִינוֹ שְׁלוֹ.

6 יד. יִרְאֶה לִי⁷⁵, שֶׁהַמֶּכֶה אֶת עֲבָדוֹ בְּסִכִּין וְסִיף אוֹ
7 בְּאֶבֶן וְאֶגְרוֹף וְכִיּוֹצָא בָּהֶן⁷⁶, וְאִמְדוּהוּ לְמִיתָה⁷⁷,
8 וְמָת - אֵינוֹ בְּדִין יוֹם אוֹ יוֹמִים; אֲלֵא אֲפִילוּ מֵת
9 לְאַחֵר שָׁנָה - נִהְרָג עָלָיו. לְכֵף נֵאֲמַר 'בְּשִׁבְט' ⁷⁸, שֶׁלֹּא
10 נִתְּנָה תּוֹרָה רִשּׁוֹת לְהַכּוֹתוֹ אֲלֵא בְּשִׁבְט' ⁷⁹ וּמִקָּל
11 וּרְצוּעָה⁸⁰ וְכִיּוֹצָא בָּהֶן, וְלֹא בְּהִפָּאֵת רְצִיחָה⁸¹.

(75) דַּעַת רַבִּינוּ לֵלֵא מִקּוֹר בְּתַלְמוּד וּגְאוּנִים. (76) בְּדָבָר
שֶׁאֵין דֶּרֶךְ הָאֲדוֹן לִיַּסֵּר בּוֹ אֶת עֲבָדוֹ. (77) שֶׁהִיָּה בָּהֶם כְּדֵי
לְהִמִּית. (78) "וְכִי יִכֶּה אִישׁ אֶת עֲבָדוֹ אוֹ אֶת אִמְתּוֹ בְּשִׁבְט'"
(שְׁמוֹת כָּא, כ.). (79) שֶׁהוּא שְׁבֵט מוֹסֵר לִיַּסֵּר אֶת הָעֶבֶד אוֹ
אֶת הַבֶּן, כְּכַתוּב: "אֵל תִּמְנַע מִנְעַר מוֹסֵר, כִּי תִכְנוּ בְּשִׁבְט'
וְלֹא יָמוּת, אֵתָהּ בְּשִׁבְט' תִּכְנוּ" (מִשְׁלִי כג, יגִּיד).
(80) שְׁבָהֶם מִשְׁתַּמֵּשׁ הַדִּיין לִיַּסֵּר בְּנֵי אָדָם, רָאָה סְנֵהֲדִין ז':
(81) כִּגּוֹן סִכִּין וְסִיף.

12 טו. הַמוֹכֵר עֲבָדוֹ וּפְסִקָּה⁸² עֲמוֹ שֶׁיִּשְׁמְשֻׁנּוּ⁸³ שְׁלֹשִׁים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"ב אייר - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש קיט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 מְשַׁעְרִין פֶּתַח הַמִּכָּה²⁶ וְכֹחַ הַנְּהָרֵג וּמְקוֹם הַמִּכָּה. אֵינּוּ
15 דוֹמָה דוֹחֵף חֲבֵרוֹ בְּאַצְבָּעוֹ לְבוֹעֵט בּוֹ בְּרִגְלוֹ כָּל
16 כּוֹחַ, וְאֵינּוּ דוֹמָה מִכָּהוּ עַל לְבָבוֹ לְמִכָּהוּ עַל מִתְּנִיּוֹ²⁷,
17 וְאֵינּוּ דוֹמָה חֲלָשׁ הַמִּכָּה אֶת הַבְּרִיאָה הַחֲזָק לְבְרִיאָה
18 חֲזָק הַמִּכָּה חֲלָשׁ אוֹ חוֹלָה²⁸.

(23 ככתוב: "מכה איש ומת מות יומת" (שמות כא, יב).
(24 בעט בו, 'ספרי' שם. (25 הכהו. מלשון "ונגפו אשה
הרה" (שם, כב). (26 של איש המכה. (27 זוהי דוגמה
למקום המכה, משנה סנהדרין עח: (28 דוגמה לכוח
הנהרג.

19 ו. וּמִנֵּיין שְׁמִשְׁעָרִין בְּכָל אֵלּוֹ? שְׁנֵאמַר: אוֹ בְּאֵיכָה
20 הִכָּהוּ בְּיָדוֹ וְיָמָת, מוֹת יוֹמָת הַמִּכָּה. אֵף עַל פִּי
21 שְׁנֵאמַר 'בְּיָדוֹ', הַצִּירָה הַכְּתוּב לְהִיּוֹת הַהִכָּה
22 בְּאֵיכָה. מִכָּל שְׁמִשְׁעָרִין פֶּתַח הַהִכָּה²⁹.

(29 אינו דומה המכה חבירו בלי איבה, למכה אותו באיבה
שמפעיל את מלוא כוחו, ועל מכה זו שיש בה כדי להמית
אומרת התורה "מות יומת". מאותו טעם יש לשער את יתר
הסיבות של מיתת ההרוג, כגון כוח הנהרג ומקום המכה,
ראה ילקוט שמעוני מסעי לה, על הפסוק ואם בשנאה.

23 ז. וְכֵן הַדוֹחֵף אֶת חֲבֵרוֹ מֵרֹאשׁ הַגֵּג³⁰, וְנִפְל וּמָת -
24 מְשַׁעְרִין גְּבִיהַּ הַמְּקוֹם שֶׁהִפִּילוֹ מַעְלֵיו וְכֹחַ הַנְּדָחֵף;
25 שְׁאֵינּוּ דוֹמָה בֵּין יוֹמוֹ שֶׁנִּפְל לְגִדּוֹל שֶׁנִּפְל. וּמִנֵּיין
26 שְׁמִשְׁעָרִין גְּבִיהַּ הַמְּקוֹם? שְׁנֵאמַר: וְאִם בְּשִׁנְאָה
27 יִהְיֶהנִי³¹. וְיִרְאֶה לִּי, שֶׁכָּל מְקוֹם שְׁאֵין בְּגִבָּהוּ עֲשָׂרָה
28 טְפָחִים³² - אֵין בּוֹ כֹּדֵי לְהִמִּית, כְּמוֹ שְׁאִמְרוּ³³ בְּבוֹר
29 לַעֲנִין בְּהִמָּה³⁴.

(30 לשון ה'ספרי' שם. (31 ומגובה המקום אפשר להסיק,
אם דחף אותו מתוך שנאה והתכוון להורגו, או לא. ראה
ילקוט שמעוני שם. (32 ראה בבא-קמא נא. (33 ראה
הלכות נזקי ממון פרק יב הלכה י. (34 בהמה שנפלה
לתוך הבור ומתה, אין בעל הבור חייב לשלם אלא-אם-כן
היה הבור עמוק עשרה טפחים.

30 ח. אֶחָד הַמִּכָּה אֶת חֲבֵרוֹ בְּאֶבֶן אוֹ בְּעֵץ, אוֹ שֶׁהִכָּהוּ
31 בְּגִישׁ עֶפֶר אוֹ בְּגִישׁ מֶלַח³⁵ וְגַפְרִית, אוֹ בִּסְלָ מֶלַח
32 עֶפֶר³⁶ אוֹ צִרְרוֹת³⁷, וְאִפְּלוּ בִּפְלַח³⁸ דְּבִלְחָה³⁹;
33 שְׁנֵאמַר: אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ - כָּל שֶׁהוּא רָאוּי לְהִמִּית⁴⁰,
34 וְהַפְּכֵד⁴¹ הוּא שְׁמִמִּית.

(35 ילקוט שמעוני, שם על הפסוק "ואם באבן". (36 שהפיל
עליו, שם. (37 אבנים קטנות. (38 בחתיכה. (39 "ככר
גדול, כמו ריחיים, שעושים מן התאנים היבשות" (פירוש
המשניות תרומות פרק ב, משנה א). (40 ואבן ועץ
שבתורה אינם אלא דוגמאות מן ההווה. (41 בהפיל על
הנרצח הכובד לבדו קובע, ובמכה מצטרף כוח היד לכובד,
כי אינו דומה מכה במקל דק וקל למכה בדבר כבד. בכל
אופן הכובד הוא גורם מכריע.

35 ט. הַדוֹחֵף אֶת חֲבֵרוֹ לְתוֹךְ הַמַּיִם⁴² אוֹ לְתוֹךְ הָאֵשׁ -

שאומרים", ובדפוס רומי ר"מ, קושטא רסט ובכתב-יד
מוסד הרב קוק: "כשם שאומדים". (7 וזה תלוי לא בדבר
שמכים בו בלבד, אלא אף באבר שמכים עליו. (8 את שני
הדינים למד רבינו מאותו פסוק. הדין הראשון, שאומדים
את החפץ אם יש בו כדי להמית, מפורש בכתוב "באבן יד
אשר ימות בה", היינו שיש באבן כדי להמית. ומכיון
שאותה אבן שיש בה כדי להמית על לבו, אין בה כדי
להמית על ירכו, ממילא יוצא מאותו פסוק, שחייבים לאמוד
גם מקום המכה. וראה להלן סוף הלכה ג. וראה מכילתא
משפטים פרשה ז, וב'ספרי' מסעי קס, ששם למדו שני
הדינים משני פסוקים. (9 כוחה של היד. יש יד חלשה ויש
יד חזקה. מכתה של הראשונה אינה פוגעת קשה ואין בה
כדי להמית. (10 כאן התחלת בבא חדשה, ופירושה:
החפץ הנזרק בכוח רב עוצמת תנופתו מתגברת והולכת זמן
מסויים, ולאחר מכן העוצמה פוחתת והולכת. יוצא מזה,
שהפגיעה במקום קרוב ביותר אינה קשה כל-כך כמו
בריוחוק מסוים עד שהחפץ הנזרק מגיע לשיא עוצמת
תנופתו. ושיער רבינו, שאדם בינוני הזורק אבן שיש בה כדי
להמית, נקודת השיא נמצאת בריוחוק עשר אמות בערך,
ומכאן ואילך העוצמה פוחתת והולכת.

1 ג. וְכֵן מְשַׁעְרִין הַמִּכָּה עֲצָמָה⁴³. וּמְשַׁעְרִין פֶּתַח הַהִירָג
2 וְכֹחַ הַנְּהָרֵג, אִם הוּא גִדּוֹל אוֹ קָטָן⁴⁴, אוֹ חֲזָק אוֹ
3 חֲלָשׁ, אוֹ פְּרִיא אוֹ חוֹלָה, וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.
4 שְׁנֵאמַר: אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ - מִיתָתוֹ שֶׁל זֶה מְשַׁעְרִין כָּל
5 סְבוּתִיהָ⁴⁵.

(11 כי אינה דומה מכה למכה. לפעמים אדם חזק אינו מכה
בכוח רב ואין במכתו זו כדי להרוג, ואפשר שחלש ממנו
יאמץ את כל כוח שריריו ומכתו תהיה יותר קשה ממכתו
של החזק. (12 כי מכה שיש בה כדי להמית קטן, אין בה
כדי להמית גדול, משנה סנהדרין עט: (13 זהו סיכום של
שלוש ההלכות כולן.

6 ד. כָּלִי בְּרִזָּל לֹא נִתְּנָה בָּהּ תוֹרָה שְׁעוֹר⁴⁶, שְׁנֵאמַר:
7 וְאִם בְּכָלִי בְּרִזָּל⁴⁷ הִכָּהוּ וְיָמָת, רִצָּח הוּא; וְאִפְּלוּ
8 בְּמַחֲט. וְהוּא, שִׁיחִיָּה לוֹ חֹד⁴⁸, כְּמוֹ מַחֲט⁴⁹ אוֹ שְׁפוד
9 אוֹ סִפִּין⁵⁰ וְכִיּוּצָא בָּהּ; אֲכַל אִם הִכָּהוּ⁵¹ בְּעֵשֶׂת⁵² שֶׁל
10 בְּרִזָּל וְכִיּוּצָא בָּהּ - אוֹמְדִין אוֹתָהּ⁵³ בְּדֶרֶךְ שְׁאוּמְדִין
11 הָעֵץ אוֹ הָאֶבֶן⁵⁴.

(14 "שהברזל ממית בכל שהוא", שם עו: (15 ולא כתוב
"אשר ימות בו" ככתוב באבן ובכלי עץ. ראה למעלה הלכה
א. וראה ירושלמי סנהדרין פרק ט הלכה ב, והשווה הדרשה
ב'ספרי' מסעי, קס. וסנהדרין עו: (16 ונעץ בו את החוד
במקום מסוכן, כגון בוושט או בלבד, בגמרא סנהדרין עו:
כתוב: "דברזיה מיברז", ומובנו: דקרו. השווה חולין ח.
(17 'ספרי' שם. (18 ראה חולין שם. (19 ולא דקרו.
(20 גוש, מטיל. (21 אם ראוי להמית בה. (22 ראה
למעלה הלכה א.

12 ה. הַמִּכָּה אֶת חֲבֵרוֹ בְּלֹא כָּלִי⁵⁵ וְהִמִּיתוֹ, בְּגוֹן שֶׁהִכָּהוּ
13 בְּיָדוֹ אוֹ בְּרִגְלוֹ⁵⁶ אוֹ נִפְּשוֹ⁵⁷ בְּרָאשׁוֹ וְהִמִּיתוֹ -

אוחו ומת, משנה שם עז: (64) בדיבור או ברמז, שלא עשה מעשה, משנה שם, וראה 'ספרא' אמור פרק כ. (65) שלא המית בידיו, שבשעה שעשה מעשה לא היה שם דבר ממית, וזה בא רק אחרי כן, משום כך אינו אלא גורם למיתה ופטור. ואפילו השיך עליו את הנחש אינו חייב מיתה, שלדעת החכמים אין הארס עומד ממש בין שיניו של הנחש, אלא בשעת הנשיכה מקיא הנחש את הרעל מכוח עצמו ומרצונו, והמשיך אינו אלא גורם, שם עז. (66) ראה למעלה הלכות בג. (67) הקדוש-ברוך-הוא (תהלים ט, יג). (68) ומענישו.

יא. וכן הדוחף⁶⁹ חבירו⁷⁰ והיה שם סלם שייכול לעלות עליו, או שזרק בו חץ והיה תריס⁷¹ בידו להגן עליו, ובא אחר וסלק את הסלם והסיר⁷² את התריס - שניהן⁷³ אין נהרגין בבית דין. אפלו היה הדוחף עצמו הוא שחזור⁷⁴ וסלק הסלם - פטור⁷⁵ ממיתת בית דין, ונדרש ממנו הדם.

(69) סנהדרין עז: (70) שאין בנפילה כדי להמית. ראה למעלה הלכה ז. (71) מגן. (72) או הסיר. (73) הדוחף פטור, שבשעה שדחפו היה סולם בבור שייכול לעלות עליו, והמסלק פטור שאינו אלא גורם למיתה, שם. (74) לאחר שדחף. (75) על הדחיפה, שאין בה כדי להמית, ומעשה סילוק אינו אלא גורם, שם.

יב. הזורק⁷⁶ צרור⁷⁷ בכתל⁷⁸, וחזרה האבן לאחוריה⁷⁹ והרגה - חייב מיתת בית דין, ששפחו היא באה. וכן אלו שמשחקין בכדור⁷⁹, שהתירו בהן⁸⁰ והרגו⁸¹: בתוך ארבע אמות⁸² - פטורין⁸³; חוץ לארבע אמות, אפלו לסוף מאה אמה⁸⁴ - חייבין⁸⁵. והוא, שיש בה כדי להמית, כמו שבארנו⁸⁶.

(76) שנתכוון להרוג את חברו, סנהדרין עז: (77) אבן. (78) והכה בכוח בכותל. (79) ומכים בו בכותל בכוח, כדי שיחזור הרבה לאחוריו. (80) שהכדור בחזירתו יהרוג את חבירו. (81) במזיד. (82) מן הכותל. (83) כי המשחקים מתכוונים שיחזור הכדור לאחוריו הרבה, ולא פחות מארבע אמות, ולפיכך יש לדנו כהמית שלא בכוונה. (84) מפני שהמשחקים רוצים שיחזור למרחק רב. (85) כי התכוונו להרוג, ומכוחם בא הכדור, גמרא שם. (86) למעלה הלכה א.

יג. זרק אבן למעלה, והלכה לצדדין והרגה⁸⁷ - חייב⁸⁸. הפופת את חברו והניחו במקום שאינו יכול לבדו, והציה⁸⁹ עליו מים ומת - הרי זה נהרג עליו. והוא⁹⁰, שיימות מפת ראשו⁹¹ הבא ממעשיו.

(87) בשעת נפילתה לצדדים. (88) שאף זה עדיין כוחו הוא (שם). אבל אם הרגה בנפילתה במאונך פטור, שפסק כוח הזורק ופועל כוח משיכת הארץ בלבד. (89) שהפנה את זרם המים אליו. (90) בתנאי. (91) כגון שהניחו סמוך לשפת התעלה והשפה מדרון, וכשהסירה במקום שהניח את הכפות, באו עליו המים מיד, אבל אם הניחו במקום שלא

אומדין אותו: אם יכול לעלות⁴³ משם - פטור⁴⁴ ממיתת בית דין⁴⁵, ואם לאו - חייב⁴⁶. וכן אם כבש עליו⁴⁷ [בתוך המים] את בתוך האש עד שלא נשאר⁴⁸ פח לעלות ומת - חייב, אף על פי שאינו הוא הדוחף בתחילה⁴⁹. והוא הדין למניח ידו על פי חברו וחטמו עד שהניחו מפפר ואינו יכול לחיות, או ששפכו והניחו בצנה או בפתח⁵⁰ עד שמת, או שבנה עליו⁵¹ מקום עד ששמוע ממנו הרוח, או שהכניסו למערה או לבית⁵² ועשן עליו⁵³ עד שמת, או שהכניסו לבית של שיש⁵⁴ והדליק⁵⁵ עליו גר עד שהמיתו ההבל⁵⁶ - בכל אלו נהרג עליו, שזה כמו שחננו בידו.

(42) סנהדרין עז: (43) ולא עלה ומת. (44) אף-על-פי שדחף אותו כמו ידיו, שאין בדחיפה כדי להמית. (45) ודינו מסור לשמים. ראה 'ספרי' שם. (46) אף-על-פי שלא הדחיפה הורגת אלא האש, הרי זה כאילו הרגו כמו ידיו. (47) חברו נפל לתוך המים, והוא יכול לעלות משם, ובא זה ואחז ראשו של הנופל בכוח בתוך המים, שלא יוכל להרים ראשו, משנה שם. (48) לאחר שהרפה ממנו. (49) בכל זאת חייב, שלא הדחיפה או הנפילה לתוך המים הרגה אותו, אלא הכובש הרג אותו. (50) והצינה והחמה הורגות אותו, כמו המים והאש בדוגמאות הקודמות, גמרא שם עז. (51) אף-על-פי שלא אחז בגופו - כמו בדוגמאות הקודמות - אלא עשה מעשה שמנוע איר מחבירו ונחנק. והוא "המצמצם" שבגמרא שם, וראה בית הבחירה שם. (52) שאין בו שום דבר ממית. (53) והוא המעשה הממית. (54) ססתום ביותר, ואין הבל הנר הדולק יכול לצאת ממנו, ואין האויר שמבחוץ חודר לתוכו. גמרא שם. (55) בדוגמה הקודמת, המשיך במעשה העישון על חברו עד שמת, ואילו כאן עשה מעשה הדלקה חד-פעמי, ובאותה שעה לא מת חברו, ובכל זאת הוא חייב. (56) האויר המקולקל על-ידי הנר הדולק.

י. אכל הכופת את חברו והניחו ברעב⁵⁷ עד שמת, או ששפכו והניחו במקום שסוף הצנה או החמה לבוא לשם וכאה⁵⁸ והמיתתו, או ששפכה⁵⁹ עליו גיגית⁶⁰, או שפרע⁶¹ עליו את המעזיכה⁶², או שהשיף עליו⁶³ את הנחש, ואין צריך לומר אם ששה⁶⁴ בו פלג או נחש - בכל אלו אין מיתתן אותו⁶⁵; והרי הוא רוצח⁶⁶, ודורש דמים⁶⁷ דורש ממנו דם⁶⁸.

(57) ההולך וחזק משעה לשעה, אבל בשעה שכפת אותו עדיין לא היה רעב ממית, והכופת אינו אלא גורם למיתה, סנהדרין עז. (58) לאחר שהניחו שם. (59) קרקעיתה למעלה ופיה למטה. (60) והאויר הולך ומתקלקל עד שלבסוף חונק אותו, ואילו בדוגמה הקודמת, בשעה שכפתו לא היתה חמה כלל, שם. (61) גילה. (62) טיח שעל גבי התקרה, וזה היה יסן, ונכנסה שם צינה ומת. (63) שאחז הנחש בידו והוליכו, והגיע שיני הנחש בגוף חברו, והנחש נשף

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"ב אייר - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש קבא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עלולה ללכת על לבו. (14) פטור, שלא התכוון למכת מיתה. (15) אף-על-פי שהתכוון למכת מיתה, אבל לא הכהו מכת מיתה. ראה למעלה פרק ג, הלכה א. (16) מכות ז. "בבלי דעת" פרט למתכוון וכו'. (17) משנה שם. (18) שהתכוון למכת מיתה והכהו מכת מיתה, ואף-על-פי שלא התכוון לאותו אבר, התכוון לאותו איש.

- ג. המכה את חברו באבן¹⁹ או באגרופ²⁰ וכיוצא בהן¹⁶
- אומדין²¹ אותו. אם אמדוהו לחיים - נותן חמשה¹⁷
- דברים²² ונפטר²³. ואפילו חלה המכה והכביד²⁴ ומת¹⁸
- מחמת המכה - הרי זה פטור²⁵. ואם אמדוהו למיתה¹⁹
- אוסרין את המכה בבית הסתר מיד²⁶, וממתנינים²⁰
- לזה²⁷: אם מת²⁸ - יהרג המכה, ואם הקל ונתרפא²¹
- רפואה שלמה²⁹ והלך בשוק³⁰ על רגליו³¹ כשאר²²
- הבריאים³² - משלם המכה³³ חמשה דברים ונפטר³⁴.

(19) שיש בו כדי להמית, ככתוב בתורה: "והכה איש את רעהו באבן או באגרופ" (שמות כא, יט). (20) ביד, כשמקבצים אצבעותיה לתוך הכף. (21) בית-דין (שם עח:); (22) נזק, צער, רפיו, שבת, בושת. בבא-קמא פג: וראה הלכות חובל ומזיק פרק א, הלכה א. (23) ואפילו נמשך החולי יותר מן המשוער, אינו מוסיף לו כלום (שם פרק ב, הלכה טו). (24) חוליו. (25) ואין אומרים שטעו באומד ראשון, אלא אומרים מחמת חולי אחר שבא עליו הכבידה המכה (רש"י סנהדרין עח:). (26) ואפילו יתן ערבים, אין מקבלים. וזה לשון המכילתא (משפטים פרשה ו): "ונקה המכה, שומע אני יתן ערבים ויטייל בשוק, תלמוד-לומר: אם יקום והתהלך בחוץ, מגיד שחובשים אותו עד שמרפא" (ונקה - משמע שעד עכשיו לא היה נקי). (27) שמו יבריא המוכה. (28) ואפילו לאחר זמן. (29) ככתוב: "ורפא ירפא" בבנין כבד, שמשמעו רפואה שלמה, וראה עוד מכילתא שם. (30) ככתוב: "והתהלך בחוץ", ולא די שיתהלך בבית, שאין זה עדיין ראייה לרפואה שלמה, וראה מכילתא שם. (31) ולא כשהוא נשען על חבירו או כשהוא זקוק למקל להשען עליו. (32) שאינם זקוקים לעזרת הזולת, ולא כדרך חולים מבריאים, שעדיין חלושים הם. (33) אף-על-פי שאמדוהו תחילה למיתה, ולא היה מחוייב בחמשה דברים, אבל לאחר שהלה נתרפא ונקה זה מחיוב מיתה, חזר עליו חיוב ממון של חמשה דברים. (34) ורק אז יצא זכאי.

- ד. זה שנאמר בתורה 'על משענתו'³⁵ - אינו שיהלך²⁴
- והוא נשען על המטה או על אחר, שאפילו הנוטה²⁵
- למות יכול להלך על המשענת. לא נאמר 'משענתו'²⁶
- אלא שיהיה מהלך על משענת בריי³⁶, ולא יהיה²⁷
- צריך כח אחר להשען עליו.²⁸

(35) "אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה". (36) כוחו, וכך תרגם אונקלוס "על בורייה", ומשום כך כתוב על "משענתו", ולא על "משענת", כלומר על כוח עצמו, שנתרפא לגמרי, וראה מכילתא שם.

- ה. אמדוהו למיתה³⁷, והקל³⁸ ממה שהיה³⁹, ולאחר²⁹

הגיעו במים אליו בכוח ראשון, אלא לאחר מכן הגיעו אליו, אין זה אלא גרמא ופטור, גמרא ורש"י שם.

פרק רביעי

(1) יבאר המתכוון להרוג את זה והרג את זה או להכות במקום אחד והכה באחר. ודין אמדוהו למיתה והקל ואח"כ הכבד. ופירוש על משענתו. ודין הכהו עשרה בני אדם בעשרה מקלות, וההורג נפשות שלא ראו אותו עדים כאחת. גודל עוון שפיכות דמים, ואם כל המצוות שקולות כנגדו.

- א. המתכוון להרג את זה והרג את זה³ - פטור⁴
- ממיתת בית דין, ומן התשלומין⁵, ומן הגלות⁶; לפי²
- שאיין ערי מקלט קולטות אותו⁷, כמו שיתבאר⁸.
- לפיכך, הזורק אבן לתוך עדה מישראל⁹ והרג אחד⁴
- מהן - פטור¹⁰ ממיתת בית דין¹¹.

(2) סנהדרין עט. (3) התכוון לראובן והרג את שמעון. (4) כתוב: "וכי יהיה איש שונא לרעהו וארב לו וקם עליו והכהו נפש ומת" (דברים יט, יא). המלים "וארב לו" מיותרות, מכאן למד רבי שמעון, שאינו חייב "עד שיתכוון לו" (שם). ורבינו פסק כמותו מפני שסתם ברייתא (שם עט:); נאמרה בשיטתו, ראה הערה הבאה. (5) בברייתא מבית מדרשו של חזקיה שהביא רבא, שם עט: ברייתא זו פוסקת שהמתכוון לזה והרג את זה פטור ממיתה ומתשלומין. ועליה הסתמך רבינו, ופסק כרבי שמעון נגד החכמים, מפני שההלכה בתלמוד היא כברייתא זו של חזקיה, ששנה את ברייתות אביו רבי חייא, שהיו בדוקות ונכונות. וכדעתו פסק רבי נתן. ראה ירושלמי סנהדרין פרק ט, הלכה ד, ובבלי כתובות לה. וירושלמי שם פרק ג הלכה א וסנהדרין עט. 'תוספות' דיבור-המתחיל ומפקא, ופירוש המשניות לרבינו שם. וראה לחם-משנה להלכות חובל ומזיק פרק ד הלכה ה. (6) לערי מקלט. (7) מפני שהתכוון להרוג ועוונו חמור, ואין הגלות מכפרת לו. (8) להלן פרק ו, הלכה ד. (9) אף-על-פי שכולם יהודים והתכוון להרוג אחד מהם, יהיה מי שיהיה. (10) כי לא התכוון לאחד מיוחד. (11) ודינו מסור לשמים, וגואל הדם שהרגו פטור. ראה להלן פרק ו, הלכה ד.

- ב. נתפון¹² להפכות את חברו על מתניו, ולא היה⁶
- בפלי כדי להמית על מתניו, והלכה לה¹³ האבן על⁷
- לבו, והיה בה כדי להמית על לבו, ומת¹⁴; או¹⁵
- שנתפון להפכות על לבו, והיה בה כדי להמית על⁹
- לבו, והלכה לה האבן על מתניו, ולא היה בה כדי¹⁰
- להמית על מתניו, ומת - פטור ממיתת בית דין,¹¹
- ואינו גולה; שאין ההורג כפונה גולה¹⁶. אבל¹⁷ אם¹²
- נתפון להפכות על מתניו, והיה בה כדי להמית על¹³
- מתניו, והלכה לה על לבו, ומת - הרי זה נהרג¹⁸.
- וכן כל פיוצא בזה.¹⁵

(12) משנה סנהדרין עה: עט. בהלכה הקודמת פטור ההורג, מפני שלא התכוון להרוג זה, ובהלכה זו התכוון להרוג זה, בכל זאת יש בו צדדים לפטור. (13) והתרו בו שהאבן

מוסד הרב קוק, מתחילה כאן הלכה חדשה. וכך נכון מבחינת הענין. ראה הערה נא. (55) כשרים. (56) ואפילו יבואו כולם בפני ב"ד, אי אפשר לגמור דינו, כי כל שאין מכירים אותו, אינו נקרא "בפניו". (57) שהרי כולם רוצחים הם, ומחזיקים אותם במאסר עד שיתבאר מי הרוצח שנתערב, אבל אין כונסים אותם לכיפה (ראה הלכה ח), כרבנן לפי פירוש הגמרא שם. וראה הלכות סנהדרין פרק כד, הלכה ט.

ח. ההורג⁵⁸ נפשות, ולא היו שם עדים ואין אותו פאחת, אלא ראהו האחד אחר האחד⁵⁹, או שהרג בפני עדים בלא התראה⁶⁰, או שהכחשו העדים בבדיקות⁶¹ ולא הכחשו בבדיקות⁶² - כל אלו הרצחנים פונסין אותן לכפה⁶³, ומאכילין אותן לחם צר ומים לחץ⁶⁴ עד שיעצרו⁶⁵ מעיהן, ואחר כך מאכילין אותן שעורים עד שתפקע פרסם⁶⁶ מכבד⁶⁷ החלי.

(58) סנהדרין פא: (59) ולא ראה כל אחד את המעשה כולו, ואי אפשר לחייבו מיתה. ראה מכות ו: (60) ואינו נהרג עד שיהיו שני עדיו מתרים בו. שם. (61) בשאלות צדדיות, כבן זכאי שבדק בעוקצי תאנים (ונבות תאנים), שאמרו העדים תחת תאנה נעשה מעשה. אמר לעד: תאנה זו עוקציה דקים או עוקציה גסים, סנהדרין ט: (62) שבע שאלות יסוד הקשורות במקום ובזמן המעשה. (63) בית הסוהר, מקום צר ואינו גדול אלא כשיעור קומת אדם, ונקרא "כיפה", לפי שתקרתו היתה קמורה מעשה קשת. (64) לשון הכתוב ישעיה ל, כ. (65) שנעשים צרים. (66) וימותו, שהרי כולם רוצחים הם. אבל בהלכה הקודמת אין מכניסים אותה לכיפה, שהרי אחד מהם לא נגמר דינו כרוצח.

ט. ואין עושין דבר זה לשאר מחיבי מיתת בית דין; אבל אם נתחייב מיתה - ממיתין אותו, ואם אינו חייב מיתה - פוטרין אותו. שאף על פי שיש עונות חמורין משפיות דמים⁶⁷, אין בהן השחתת ישובו של עולם בשפיות דמים. אפילו עבודה זרה⁶⁸, ואין צריך לומר עריות⁶⁹ או חלול שבת, אינן משפיות דמים; ושאלו עונות הן מעבדות שבין אדם למקום, אבל שפיות דמים מעבדות שבין לבין חברו. וכל מי שיש בידו עון זה - הרי הוא רשע גמור. ואין כל המצות שעשה כל ימיו שקולין כנגד עון זה, ולא יצילוהו מן הדין; שנאמר: אדם עשק בדם נפש וגומר⁷⁰. צא ולמד מאחאב עובד עבודה זרה, שהרי נאמר בו: רק לא היה כאחאב⁷¹, וכשנסדרו עונותיו וזכויותיו לפני אלהי הרוחות, לא נמצא עון שחיבו בליה, ולא היה שם דבר אחר ששקול כנגדו, אלא דמי נבות; שנאמר: ותצא הרוח ותעמד⁷² לפני ה' - זה רוח נבות⁷³, ונאמר לו: תפתה⁷⁴ וגם תוכל⁷⁵. והרי הוא הרשע לא הרג בידו אלא סבב⁷⁶, קל וחומר להורג בידו.

1 מִכָּאֵן הַכְּפִיד וְמֵת - הָרִי זֶה נִהְרָג⁴⁰. וְאֵין אוֹמְדִין
2 אוֹתוֹ אֶמֶד שְׁנִי⁴¹ בְּשֶׁהֶקֶל, שְׁרִגְלִים לְדָבָר⁴².

(37) שיערו בית דין שימות המוכה מחמת המכה, משנה סנהדרין עח. (38) החולי של המוכה, ולו היה מצבו כך מתחילה, לא היו אומדים אותו למיתה. (39) אבל לא נתרפא לגמרי. שאלו נתרפא לגמרי, היו אומדים אותו לממון ונפטר, ראה הלכה ג. (40) כדעת החכמים שם. (41) לחיים, וישלם חמשה דברים ויצא פטור. אפילו הכביד חוליו אחר כך ומת, כלמעה הלכה ג. (42) שמת מחמת מכה זו, שהרי מתחילה אמדוהו למיתה. בדפוסים שלנו בתלמוד נאמרו המלים "שרגלים לדבר" בסיום דברי רבי נחמיה האומר פטור. אבל הירושלמי (סנהדרין פרק ט הלכה ג) מגיה ומוסיף: רבי נחמיה פוטר, וחכמים מחייבים שרגלים לדבר. וכן הוא במאירי סנהדרין עמוד 289 ובדקדוקי סופרים לסנהדרין עמוד 219 מכ"ק, וגירסה זו היתה לעיני רבינו.

3 ו. הַפּוֹהוּ⁴³ עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם בַּעֲשָׂרָה מְקֻלּוֹת וְמֵת, בֵּין
4 שֶׁהִפּוּהוּ בְּזָה אֶחָד זֶה⁴⁴ בֵּין שֶׁהִפּוּהוּ כְּאַחַת - כֵּלָן
5 פְּטוּרִין⁴⁵ מִמִּיתַת בֵּית דִּין; שְׁנֵאֲמַר: כָּל נֶפֶשׁ אָדָם⁴⁶
6 - עַד שִׁיְהֶיָּה אֶחָד שֶׁהָרַג כָּל הַנֶּפֶשׁ⁴⁷. וְהוּא הַדִּין
7 לְשֹׁנִים שֶׁדִּחְפוּהוּ אוֹ שֶׁכָּפְשׁוּהוּ⁴⁸ לְתוֹךְ הַמַּיִם, אוֹ
8 שֶׁהָיוּ רַבִּים יוֹשְׁבִים וַיִּצָּא חֵץ⁴⁹ מִבִּינֵיהֶן וַהֲרִיגוּ⁵⁰ -
9 שֶׁכֵּלָן פְּטוּרִין⁵¹.

(43) סנהדרין עח. (44) ויש בכל אחד ואחד כדי להמית, וכן הדין בשאין באף אחד מהם כדי להמית. (45) ואפילו האחרון שקירב את מיתתו. (46) "ואיש כי יכה כל נפש אדם, מות יומת". (47) ובהכוהו עשרה, בין בזה אחר זה, ובין כולם כאחת, אף אחד מהם לא הכה את הנפש כולה. (48) ראה למעלה פרק ג, הלכה ט. (49) שם פ. (50) אף-על-פי שיש אחד שהרג כל הנפש וחייב מיתה. (51) מפני שאין הרוצח ידוע לנו. [הדין של יצא חץ וכו' מסתיים בגמרא: "ואפילו אבא חלפתא ביניהם" כלומר ואפילו אחד משניהם הוא אדם כשר, שאפילו צל של חשד אינו נופל עליו, אין הורגים את השני, אבל רבינו אינו מסיים כלום ואם-כן דבר פשוט הוא שאין הורגים מספק. ונראה שרבינו מדבר במקרה שכולם דרכו את הקשת ויצא החץ. ומקרה זה דומה לדינים האחרים שנאמרו בהלכה זו].

10 ז. זָרְקוּ⁵² בּוֹ עֲשָׂרָה אֶבֶן זֶה אֶחָד זֶה, וְכָל אַחַת מֵהֶן
11 אֵין בָּהּ פְּדֵי לְהַמִּית, וְזָרַק אֶחָד אֶבֶן בְּאַחֲרֹנָה וַיִּשׁ
12 בָּהּ פְּדֵי לְהַמִּית, וְמֵת - הָרִי זֶה הָאֶחָדוֹן נִהְרָג עָלָיו⁵³.
13 רוצח⁵⁴ שנגמר דינו ונתערב באחרים⁵⁵ ולא נודע מי
14 הוא מזה - כלן פטורין. ורוצח שלא נגמר דינו
15 שנתערב ברוצחים אחרים שנגמר דינן - כלן פטורין
16 מן המיתה; שאין גומרין דינו של אדם אלא
17 בפניו⁵⁶. ואוסרין את כלן⁵⁷.

(52) מבחינת הענין, אין כאן התחלת הלכה. ועד המלים "נהרג עליו" שייך להלכה ו. ראה להלן הערה נג. (53) שם. (54) שם עט: בדפוס קושטא רס"ט וכן בכת"י של

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ג אייר - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש קבג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משה להרגם בחרב, "שימו איש חרבו על ירכו. . . והרגו איש את אחיו" (שמות לב, כז). (87) למען ישמעו ויראו, כמו בחוטאים בעגל שאמר משה: "עברו ושובו משער לשער במחנה", שם. (88) בתואנה, לבדות סיבה. (89) בלי להרוג בידיים, גמרא שם. (90) והיינו "עלילות" שהזכיר, שם. (91) שם.

יא. אָבֵל עֹבְדֵי כּוֹכָבִים⁹² שְׁאִין פִּינִינוּ וּבִינָם מִלְחָמָה⁹³, וְרוּעֵי בְהֵמָה דָּקָה⁹⁴ מִיִּשְׂרָאֵל וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - אֵין מְסַבִּים לָהֶם תְּמִיתָה. וְאָסוּר לְהַצִּילָן⁹⁵, אִם נָטוּ לְמוֹת⁹⁶. כְּגוֹן שֶׁרָאָה אֶחָד מֵהֶן שֶׁנָּפַל לַיִם - אֵינוּ מַעֲלִהוּ. שְׁנֵאמַר: לֹא תַעֲמֹד⁹⁷ עַל דָּם רֵעֶךָ - וְאֵין זֶה רֵעֶךָ⁹⁸.

(92) גוים, בניגוד לישראל עובד עבודה-זרה שבהלכה הקודמת. עבודה זרה כו. (93) אבל בשעת מלחמה - "טוב שבגוים הרוג", מכילתא בשלח פרשה א, ומסכת סופרים פרק טו. (94) שדבקים בגזל, שמרעים עדריהם בשדות אחרים, השייכים לישראל, עבודה זרה כו. והחמירו בבהמה דקה, מפני שהיא מזיקה ביותר. (95) "לא מעלים ולא מורידים", כלומר אין מסבכים מיתתם על ידי הורדתם לבור, ואין מצילים אותם מן הסכנה, שם. (96) אבל לעזור לעכור"ם שאינו נוטה למוות, כגון לרפא חולה - מותר, משום איבה, שם. (97) אלא חייב אתה להציל, ראה למעלה פרק א, הלכה יד. (98) ראה למעלה פרק ב, הלכה יא.

יב. בְּמָה דְּכָרִים אֲמורִים? בִּישְׂרָאֵל בַּעַל עֲבָרָה וְהַעֲוֹדָה בְּרִשְׁעוֹ⁹⁹ וְשׁוֹנֵה בּוֹ תְּמִיד, כְּגוֹן רוּעֵי בְהֵמָה דָּקָה¹⁰⁰ שֶׁפָּקְדוֹ¹⁰¹ בְּגִזְלֵי וְהֵם הוֹלְכִים בְּאוֹלָתָן; אָבֵל יִשְׂרָאֵל בַּעַל עֲבָרוֹת שְׁאִינוּ עוֹמְדִים בְּרִשְׁעוֹ תְּמִיד, אֲלֵא עוֹשֵׂה עֲבָרוֹת לְהִנָּאֵת עֲצָמוֹ, כְּגוֹן אוֹכֵל נִבְלֹת לְתַאֲבוֹן¹⁰² - מִצְוָה לְהַצִּילוֹ¹⁰³, וְאָסוּר לַעֲמֹד עַל דָּמוֹ¹⁰⁴.

(99) על אף ההתראה. (100) שעוברים על גזל יום ויום ורוב היום, ואף-על-פי שהם חוטאים מחמת תאות ממון ולא להכעיס. "כיון דדביק (דאדיק) בה טובא, כמינות דמיא", עבודה זרה יז. (101) נעשו מופקרים. (102) מחמת תאות היצר, כשאינו מוצא היתר. אבל בעובר להכעיס, לא הבחין רבינו בין עומד ברשעו תמיד או לא. (103) עבודה זרה כו: (104) והעומד ואינו מציל - עובר בלאו.

יום ש"ק י"ג אייר ה'תשע"ט

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

1) יבאר כל ההורג בשגגה שגולה, וכיצד יהרוג ואת מי, ויתחייב גלות. האב שהרג בנו בשעת למודו או הרב המכה את תלמידו ומת מחמת הכאה. ודין הנכנס לעיר מקלט ויצא חוץ לתחומו, והמזבח אם קולט.

א. כָּל הַהוֹרֵג בְּשִׁגְגָה² - גּוֹלָה מִמִּדְיָה³ שֶׁהֵרֵג בָּהּ לְעָרֵי מִקְלָט. וּמִצְוֹת עֲשֵׂה⁴ לְהַגְלוֹתוֹ, שְׁנֵאמַר: וְיָשָׁב בָּהּ עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל. וְהִזְהָרֵי בֵּית דִּין שְׁלֵאל יִקְחוּ

(67) שענשם שריפה וסקילה, שחמורים ממיתת סייף שבאה על שפיכות דמים. (68) שהוא כופר בעיקר וחייב סקילה. (69) ראה למעלה פרק א, הלכה יא. (70) "עד בור ינוס, אל יתמכו בו", כלומר אדם שרצח נפש, עד הקבר, היינו עד יום מותו, ינוס ממקום למקום למצוא הצלה, אבל לא יצילו אותו. וראה סנהדרין ז. שאהרן בנה מזבח לעגל, מפני שחשש שאם יסרב יהרגו אותו, ולא תהיה להם תקנה לעולם. מוטב שיעבדו לעגל, אפשר תהיה להם תקנה. וראה למעלה פרק א, הלכה ד. (71) והמשך הכתוב הוא: "אשר התמכר לעשות הרע בעיני ה' ויתעב מאד ללכת אחרי הגילולים". (72) במקרא: ויצא. . . ויעמד. (73) סנהדרין קב: (74) את אחאב שילך למלחמה, ושם יפול. (75) מכאן שעל עוון זה של דמי נכות נחתם גזר דין של אחאב, ולא על עוון עבודה-זרה, שהיה בידו לפני כן. (76) על-ידי איזוב אשתו, ששלחה מכתבים לזקני עירו של נבות, מלכים-א כא.

1. י. הָאֶפִיקוֹרְסִים⁷⁷, וְהֵם עֹבְדֵי עֲבֻדָּה זָרָה⁷⁸ או
2. הַעוֹשֵׂה עֲבָרוֹת לְהַכְעִיס, אֲפֹלוּ אָבֵל נִבְלָה⁷⁹ או לְבַשׁ
3. שֶׁעֲטָנִיו⁸⁰ לְהַכְעִיס⁸¹ - הֵרִי זֶה אֶפִיקוֹרוֹס⁸²,
4. וְשִׁכּוּפְרִין⁸³ בְּתוֹרָה וּבִנְבוּאָה⁸⁴ - מִצְוָה לְהִרְגָן⁸⁵. אִם
5. יֵשׁ בִּידוֹ כֹּחַ לְהִרְגֵן בְּסִיף⁸⁶ בְּפִרְהִיָּא⁸⁷ - הוֹרֵג; וְאִם
6. לֹאוּ - בָּא עָלֵיהֶן בַּעֲלִילוֹת⁸⁸ עַד שֶׁיִּסְבְּבוּ⁸⁹ הִרְגָתָן.
7. מִיָּצֵד? רָאָה אֶחָד מֵהֶן שֶׁנָּפַל לְבָאֵר, וְהִסְלֵם בְּבָאֵר -
8. מְסַלְקוֹ, וְאוֹמֵר: הִרְיֵנִי טְרוּד לְהוֹרִיד בְּנִי מִן הַגֵּב,
9. וְאֶחָזְרֵנּוּ לְךָ⁹⁰. וְכִיּוֹצֵא⁹¹ בְּדָבָרִים אֵלֵּי.

(77) בדפוס רומי ר"מ ובכת"י: "המינים". (78) ובדפוס רומי ר"מ: "עובדי עבודה-זרה מישראל". בהלכה זו ידובר על בני ישראל בלבד, ועל גוים ידובר בהלכה הבאה. (79) שלא נשחטה כהלכה או מתה מיתה טבעית, והאוכלה אינו עובר אלא על איסור לאו. (80) אריג שאורגים בו חוטי צמר וחוטי פשתן יחד, ואיסורו בלאו. ויקרא יט, יט; הוריות יא. (81) כגון שאיסור והיתר לפניו, ומניח את ההיתר ואוכל את האיסור ככוונה להכעיס את ה'. הוריות שם. (82) אף כאן צריך לומר "מין", ראה הערה עה, וכן הגירסא בגמרא עבודה זרה כו: ופסק רבינו כדעת רבי יוחנן ורבי אבהו, שמומר להכעיס דינו כמין. (83) בדפוס רומי ר"מ הגירסא: "והאפיקורסים, והם שכופרים בתורה" מן השמים, שניתנה על פי ה' ביד משה. (84) שה' נותן דברו בפי אנשים שנבחרו על-ידו להיות שלוחיו, ראה הלכות תשובה פרק ג, הלכות וח. (85) "מפני שהם מצרים (צוררים) לישראל ומסירים את העם מאחורי ה'" (הלכות עכו"ם פרק י, הלכה א). בגמרא שלפנינו (ע"ז כו: כחוב: "המינים והמסורות והמורמים היו מורידים (לבאר שימותו) ולא מעלים", ו"האפיקורסים" לא נזכרו כלל. אבל גירסת רבינו חננאל והרי"ף היא: "המינים והמסורות והמורמים והאפיקורסים". את "המסורות" לא הזכיר רבינו כאן, מפני שכבר כתב דינם בהלכות חובל ומזיק פרק ח, הלכה י. ומה שכתוב "היו מורידים" פירש רבינו כשאין בידו כוח להרגם. ראה "שולחן ערוך" חושן-משפט סימן תכה סעיף ה, וביאור הגר"א סעיף-קטן יט. (86) כדין החוטאים בעגל, שצווה

קכד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ג אייר - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מיתה, אבל לא בעונש גלות, גיטין שם. (11) על ידי שפירס, ונמצא שהחובל לא עשה את המיתה כולה, שם ע: (12) והיא סייעה בידי החובל וקירבה מיתתו, שם. (13) שוודאי סופו למות תוך שעה קלה, שם. (14) ולא מת מיד. (15) מפני ששני הטעמים שאמרנו הם הפוטרים אותו מגלות. (16) אפילו עמד בחיים ולא מת מיד. (17) לשונו של רבינו כאן מלמדינו, שרק שני הנימוקים יחד פוטרים מן הגלות, אבל בגמרא שם משמע שנימוק אחד מספיק, ולכן נראה שטעות סופר כאן וצריך לומר ושחטו, ועיין שם תוספות דיבור המתחיל בביאת. (18) בלי חלון. (19) כי החובל עשה את המיתה כולה.

- 11 ג. וְיִשְׂרָאֵל שֶׁהָרָג בְּשִׁגְגָה אֶת הָעֶבֶד²⁰ (או אֶת גֵּר תוֹשֵׁב²¹) - גּוֹלָה²². וְכֵן הָעֶבֶד שֶׁהָרָג בְּשִׁגְגָה²³ אֶת יִשְׂרָאֵל או אֶת גֵּר תוֹשֵׁב²⁴, וְכֵן גֵּר תוֹשֵׁב שֶׁהָרָג אֶת גֵּר תוֹשֵׁב או אֶת הָעֶבֶד בְּשִׁגְגָה - גּוֹלָה. שְׁנֵאמַר: לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגֵּר וְלְתוֹשֵׁב בְּתוֹכָם²⁵.

(20) עבד כנעני החייב בכל המצוות שאשה חייבת בהן (ברייתא מכות ח:). (21) גוי היושב בארץ ישראל וקיבל עליו שבע מצוות שאף בן־נח נצטווה עליהן (דינין = "חייבים להושיב דיניים ושופטים בכל פלך ופלך, לדון בשש מצוות אלו" (פרק ט מהלכות מלכים הלכה יד): ברכת השם - איסור קללת השם; עבודה זרה; גילוי עריות; שפיכות דמים; גזל ואיסור אכילת אבר מן החי), ולא מל וטבל לשם גירות ממש, ראה למעלה פרק ב הלכה יא. (22) [המשנה (מכות ח:): אומרת "הכול גולים על ידי ישראל ... חוץ מגר תושב" זוהי הגירסה שהייתה לעיני רבינו, וביאר בפירושו על המשנה, שגר תושב שהרג את ישראל אינו גולה אלא נהרג, אבל ישראל שהרג גר תושב, גולה]. (23) גולה כדן ישראל שהורג בשגגה ולא כדן גוי, שאפילו הרג בשגגה נהרג (מכות שם), ראה לקמן הלכה ד. (24) "וגר תושב גולה על ידי גר תושב" (שם), כלומר, גר תושב ההורג גר תושב בשגגה גולה. (25) והמשך הכתוב: תהייה שש הערים האלה למקלט, מכאן שאף גר תושב שהרג בשוגג גולה, ופירושו חכמינו את הכתוב בגר תושב שהרג גר תושב (שם ט.).

- 16 ד. גֵּר תוֹשֵׁב שֶׁהָרָג אֶת יִשְׂרָאֵל בְּשִׁגְגָה, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא שָׂגָג²⁶ - הֲרִי זֶה נִהְרָג²⁷. אָדָם מוּעָד לְעוֹלָם²⁸. וְכֵן גֵּר תוֹשֵׁב שֶׁהָרָג גֵּר תוֹשֵׁב מִפְּנֵי שִׁעְלָה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁמָּתָה לְהַרְגוֹ - הֲרִי זֶה קָרוֹב לְמִזִּיד²⁹ וְנִהְרָג³⁰ עֲלָיו, הוֹאִיל וְנִתְפָּוֶן לְהַרְגוֹ. וְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים שֶׁהָרָג אֶת הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים בְּשִׁגְגָה - אֵין עָרִי מְקַלֵּט קוּלְטוֹת³¹ אוֹתוֹ; שְׁנֵאמַר: לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל.

(26) ואמרנו בהלכה הקודמת, שאף גר תושב גולה. (27) שהרי בן־נח הוא, ובן־נח אינו צריך התראה (סנהדרין נז). בשבע המצוות שנצטווה, שכלל בידינו "אזהרתם זוהי מיתתם". ספרי, מובא בכסף משנה כאן, וראה רש"י מכות ט. (28) ולפיכך אף על פי ששגג - נהרג. (29) שהיה לו ללמוד ולא למד (שם ט:). (30) אף על פי שלא הותרה,

- 1 כִּפְרִי מִן הָרוֹצֵחַ בְּשִׁגְגָה⁶ כִּדִּי לִישָׁב בְּעִירוֹ⁷,
2 שְׁנֵאמַר: וְלֹא תִקְחוּ כֹפֶר לָנוֹס אֶל עִיר מְקַלְטוֹ⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"לנוס אל עיר מקלט".

באיסור לקחת כופר לרוצח בשגגה, הביא את הפסוק (במדבר לה, לב) "ולא תקחו כופר לנוס אל עיר מקלטו ... כו" אבל לא ציטט את המשך הפסוק "... לשוב לשבת בארץ ... כו". כי הרמב"ם לשיטתו שמצות הל"ת שלא לקחת כופר לרוצח נפש בשגגה, כוללת שני חיובים, האחד לפני שגלה והשני לאחר שישב בעיר המקלט, ואם היה מצטט המשך הפסוק "לשוב לשבת בארץ" היה משמע שהל"ת הוא רק לאחר שגלה, שאז אין לאפשר לו לשוב לשבת בארץ.

אבל מפירוש רש"י שם (ד"ה ולא תקחו כופר לנוס אל עיר מקלטו") משמע שמצוות לא־תעשה שלא ליקח כופר לנפש רוצח מדברת רק לאחר שגלה. (אבל קודם שגלה יש מצוות־עשה להגלותו).

(על פי לקו"ש חלק י"ג עמוד 298)

(2) בלא כוונה. (3) מן העיר. (4) אפילו כשאין הרוצח בשגגה מבקש מקלט, מצוה על בית הדין להגלותו. (5) ממון, לכפר על החטא. (6) המחייב גלות, ראה לקמן פרק ו הלכה ב ואילך. (7) קודם שימות הכהן הגדול. (8) והמשך הפסוק - "לשוב לשבת בארץ". ובלשון הגמרא (כתובות לז:): "לא תשקול ממוןא ותפטריה מן גלות" (אל תיקח ממון ותפטרה מן הגלות). [פשוטו של המקרא משמע שהמדובר בהורג במזיד, שלא נקבל כופר ונחייבו גלות ויפטר ממיתה, אבל כבר נאמר בפסוק הקודם: "ולא תקח כופר לנפש רוצח", ולפיכך דרשו (שם) שכאן מזהירה התורה שלא לקחת כופר מהורג בשגגה ולפוטרו מגלות, וראה רש"י בפירושו על התורה, שהמשך הכתוב "לשוב לשבת" מוכיח שהמדובר בשוגג, אולם לקמן בהלכה ז נתבאר שגם המזיד בורח בתחילה לערי מקלט ולכן אפשר לומר בו "לשוב לשבת". וראה רמב"ן שם].

- 3 ב. אֵין הָרוֹצֵחַ בְּשִׁגְגָה גּוֹלָה אֲלֵא אִם בֶּן מֵת הִנֵּהרָג
4 מִיָּד⁹; אֲבָל אִם חָבֵל בּוֹ בְּשִׁגְגָה, אָף עַל פִּי שֶׁאֲמַדוּהוּ
5 לְמִיתָה, וְחָלָה וַיָּמָת - אֵינוֹ גּוֹלָה¹⁰; שְׁמָא הוּא קָרֵב אֶת
6 מִיתָת עַצְמוֹ¹¹, או הָרִיחַ נִכְנָסָה¹² בְּחִבְרָה וְהִרְגָתָהּ.
7 אֲפִלּוֹ שִׁחַט בּוֹ כָּל שְׁנֵי הַסִּימָנִים¹³ וְעָמַד מַעֲט¹⁴ - אֵינוֹ
8 גּוֹלָה עַל יָדוֹ. לְפִיכָף¹⁵, אִם לֹא פָּרַס פָּלֶל¹⁶, או
9 שִׁשְׁטוֹ¹⁷ בְּמָקוֹם שְׁאֵין הָרִיחַ מְנַשֶּׁבֶת בּוֹ, כְּגוֹן בֵּית
10 סְתוֹם¹⁸ שֶׁל שִׁישׁ - הֲרִי זֶה גּוֹלָה¹⁹. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(9) שעשה הרוצח את המיתה כולה, ככתוב בהורג בשוגג (במדבר לה, ג): "ויפל עליו וימות" (גיטין ע: וראה שם תוספות דיבור המתחיל אלא מעתה). (10) הדין שאוסרים את המכה בבית הסוהר וממתנים אם ימות המוכה (ראה למעלה פרק ד הלכה ג), אינו אלא במכה במזיד ולעניין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ג אייר - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואינו גולה אלא בהרג גר תושב בשגגה. (31) אין מגינות עליו מפני עונש מיתה.

ה. הַבֵּן שֶׁהָרַג ³² אֶת אָבִיו בְּשִׁגְגָה - גֹּלָה. וְכֵן הָאֵב

שֶׁהָרַג אֶת בְּנוֹ - גֹּלָה עַל יָדוֹ. בְּמָה דְּבָרִים
אֲמֹרִים? ³³ בְּשֶׁהָרַגוּ שְׁלָא בְּשַׁעַת לְמוֹד, אוֹ שֶׁהָיָה
מְלַמְּדוֹ אֲמִנּוֹת אַחֲרֵת שְׁאִינוֹ צָרִיךְ לָהּ ³⁴; אֲבָל אִם
יִסֵּר בְּנוֹ פְּדִי לְלַמְּדוֹ תּוֹרָה אוֹ חֻמָּה ³⁵ אוֹ אֲמִנּוֹת ³⁶,
וְמָת - פְּטוּר ³⁷.

(32) פרט לעושה חבורה באביו בשוגג שאינו גולה, אף על פי שהחובל באביו במזיד נהרג, שאין חיוב גלות אלא ברציחה בלבד, אבל לא בעבירות אחרות שחייבין עליהן מיתת בית דין (שם), וראה לקמן פרק ז הלכה טו. (33) שהאב גולה. (34) שיש לו כבר אומנות המפרנסת אותו. (35) ועושה בזה מצוה. (36) שיוכל הבן להתפרנס ממנה, והאב מצווה ללמד בנו אומנות (קידושין ל.). (37) והטעם ראה בהלכה ו.

ו. וְכֵן הָרֵב הַמֵּכָּה אֶת תַּלְמִידוֹ ³⁸, אוֹ שְׁלִיחַ בֵּית דִּין
שֶׁהָכָה אֶת בַּעַל דִּין הַנִּמְנָע מִלְּבֹא לְדִין ³⁹, וְהִמָּיתוֹ
בְּשִׁגְגָה - פְּטוּר מִגְּלוּת. שְׁנֵאֲמַר: לְחַטֵּב עֵצִים ⁴⁰ -
לְדַבְּרֵי הָרִשּׁוֹת. יֵצֵא הָאֵב הַמֵּכָּה אֶת בְּנוֹ, וְהָרֵב
הַרוֹדֶה אֶת תַּלְמִידוֹ, וְשְׁלִיחַ בֵּית דִּין, שֶׁהָיָה שָׂגֵגוֹ
וְהָרַגוֹ בְּשַׁעַת עֲשׂוֹת הַמִּצְוֹת.

(38) כדי ללמדו. (39) במשנה שם כתוב: "ושליח בית דין" כמובא בסוף הלכה זו. רש"י פירש: "ושליח בית דין המלקה ארבעים לחייב מלקות", הראב"ד כאן מפרש: "שליח בית דין שהוא מלקה יותר ממה שאמדוהו בית דין ומת תחת ידו", רבינו לא פירש כפירוש ראשון, שהרי מובן מאליה שהוא פטור, מפני שהוא אנוס, ולא כהראב"ד, שהרי שנינו במשנה (שם כב:) "הוסיף לו (שליח בית דין) עוד רצועה אחת ומת, הרי זה גולה על ידו". (40) נאמר בהורג בשגגה שחייב גלות, ודרשו חכמים: "מה חטיבת עצים רשות אף כל דבר רשות", אבל אם הרג בשגגה מתוך עשיית מצוה אינו גולה. (ספרי שופטים קפב; מכות ח.).

ז. בַּתְּחִלָּה ⁴¹ אֶחָד שׁוֹגֵג ⁴² וְאַחַד מְזִיד ⁴³ מִקְּדִימִין ⁴⁴
לְעֵרֵי מִקְלָט. וּבֵית דִּין שָׁל אוֹתָהּ הָעִיר שֶׁהָרַג בָּהּ
שׁוֹלְחִין וּמְבִיאִין אוֹתוֹ מִשָּׁם וְדִין, שְׁנֵאֲמַר: וְשָׁלְחוּ
אֶת עֵירוֹ וְלָקְחוּ אוֹתוֹ מִשָּׁם. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב מִיתָה -
מִמִּיתִין אוֹתוֹ, שְׁנֵאֲמַר: וְנָתַנוּ אוֹתוֹ בְּיַד גָּאֵל הַדָּם ⁴⁵;
מִי שֶׁנִּפְטָר ⁴⁶ - פּוֹטְרִים אוֹתוֹ, שְׁנֵאֲמַר: וְהִצִּילוּ
הָעֵדָה אֶת הָרֹצֵחַ מִיַּד גָּאֵל הַדָּם; מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב גְּלוּת
- מִמְּזִירִין אוֹתוֹ לְמִקְוָמוֹ, שְׁנֵאֲמַר: וְהִשְׁבִּיחוּ ⁴⁷ אוֹתוֹ
הָעֵדָה אֶל עִיר מִקְלָטוֹ.

(41) מיד לאחר שהרג, לפני בירור הדין, מכות ט: י: (42) בין ההורג בשוגג שחייב גלות. (43) ובין ההורג במזיד שחייב מיתה, שכן כתוב "וכי יהיה איש שונא לרעהו וארב לו וקם עליו והיכהו נפש ומת, ונס אל אחת הערים האל" (דברים יט, יא) ראה ספרי שופטים קפז. (44) בורחים

ח. בְּשֶׁמְשִׁיבִין ⁴⁸ אוֹתוֹ, מוֹסְרִין לוֹ שְׁנֵי תַּלְמִידֵי
חֻמָּיִם ⁴⁹, שְׁמָא יִהְיֶה גֹאֵל הָדָם בְּדֶרֶךְ ⁵⁰. וְאוֹמְרִי ⁵¹
לָהֶם ⁵²: אַל תִּנְהַגוּ בּוֹ מִנְהַג שׁוֹפְכֵי דָמִים, בְּשׁוֹגֵג כָּא
מַעֲשֵׂה לִידוֹ.

(48) בית דין לעיר מקלט, ששלחו והביאוהו משם (שם י:). (49) שידעו לפייס את גואל הדם, אם יבוא להרוג את הרוצח, שם ט: (50) שהרי גואל הדם, שהרג את הרוצח חוץ לתחום עיר המקלט אינו נהרג עליו (ראה הלכה ט.). (51) [צריך להיות "ואומרים", כי המלווים אומרים. אמנם דעת רבי מאיר במשנה שם שהרוצח אומר (רבינו אינו גורס בדברי רבי מאיר את המלה "אף"), אבל רבינו בפירוש המשנה כותב: אין הלכה כרבי מאיר]. (52) לגואלי הדם, לשכך חמתם.

ט. רוֹצֵחַ בְּשִׁגְגָה שֶׁהָרַגוּ גֹאֵל הָדָם חוּץ לְתַחוּם ⁵³
עִיר מִקְלָטוֹ ⁵⁴ - פְּטוּר; שְׁנֵאֲמַר: וְלוֹ אֵין מִשְׁפָּט
מָוֶת ⁵⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"פטור..."

ההלכה של גואל הדם על כל פרטיה אינה בגדר "דברה תורה כנגד יצר הרע" ומילתא דפשיטא היא, שהתורה לא התירה נפש מישראל למיתה בגלל ש"יחם לבבו" של גואל הדם.

אלא, כשם שישנם עונשים ומיתות שנמסרו לבית דין וישנם מיתות שבידי שמים, כך נמסר עונש מיתת הרוצח בשגגה לגואל הדם כדי שהוא ינקה את החטא - "ולא תחניפו את הארץ כו'" "ולארץ לא יכופר כו' כי אם בדם שופכו". ואף שהרשות לגואל הדם היא רק כשיצא מעיר מקלטו אין זה שרק אז נתחדש גדר הרשות של גואל הדם להורגו כי גם לפני כן נמסר העניין לידי אלא ש"ארי" הוא דרביע עלי' שאינו יכול להרגו בעיר המקלט ולכן הוא (רק) פטור.

(לקו"ש חכ"ד ע' 113 הע' 62)

(53) גבול העיר, והוא אלפיים אמה סביב לעיר. וכשם שהעיר קולטת, כך תחומה קולט (משנה שם יא:). (54) [כאן אין המדובר ביוצא מעיר מקלט אחרי שבית הדין הגלוהו, אלא כשהוא בדרך, כשהקדים וברח לפני שעמד בדין או כשבית דין מחזירים אותו, כמו שמבאר רבינו בתחילת הלכה י' שהיא סיום הלכה ט, אבל היוצא מעיר מקלטו אחרי שהגלוהו בית דין נתבאר דינו לקמן בהלכה י' בסיפא ובהלכה יא ברישא. ויוצא מזה, שלפני שעמד בדין גם כן אסור לגואל הדם להרגו, ואם הרגו פטור, וכן כתב

קבו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ג אייר - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בשוגג - גולה. בבבא ראשונה כתב רבינו דין שוגג וממנו אתה למד דין מזיד, ובבבא שנייה הוא כותב דין מזיד וממנו אתה למד דין שוגג (מנחת חינוך שם). והרי סיכום דיני גואל הדם לשיטת רבינו, מהם נאמרו בפירוש בפרק זה ובפרק ו, ומהם למדנו מדיוק לשונו: א. ברוצח שוגג: 1. אחרי שנגמר דינו לגלות ובית דין מחזירים אותו לעיר מקלטו (כאן הלכה ז) אסור לגואל הדם להרגו בדרך ואם הרגו - פטור. וכן הדין כשהרגו לפני שנגמר דינו (הלכה ט"י). 2. אם הרגו בתחום עיר מקלטו נהרג (הלכה יא). 3. יצא בשוגג אסור לגואל הדם להרגו. 4. יצא בשוגג אסור לגואל הדם להרגו ואם הרגו במזיד נהרג, בשוגג - גולה. וכן הדין אם הרגו אדם אחר (הלכות י"א). 5. שוגג קרוב לאונס, כגון שמקרה בלתי מצוי גרם למיתתו של הנרצח פטור מן הגלות ואם הרגו גואל הדם - נהרג ככל אדם (פרק ו הלכה ג). 6. שוגג קרוב לזדון, כגון שזרק לרשות הרבים אבן שיש בה כדי להמית והמיתה אדם, אינו גולה כי אין לו כפרה בגלות, ואין דינו כמזיד ממש, שהרי לא נתכוון להרוג, ואם הרגו גואל הדם אינו נהרג עליו, אבל לכתחילה אסור לו להרגו (הלכה ד). 7. וכן הדין אם יש עד אחד בלבד שהרג או שני עדים ובלי התראה (שם הלכה ה). ב. ברוצח מזיד: 8. אחרי שנגמר דינו למיתה מצוה על גואל הדם לבצע את גזר הדין (למעלה פרק א הלכה ב). 9. אם הרגו בתוך תחום עיר מקלט לפני שנגמר דינו, - הרי הוא נהרג, אף-על-פי שהוברר אחר כך שהרוצח הזיד (וראה קצות החושן חושן המשפט סימן ב סעיף קטן א).

בקצות החושן סימן ב סעיף קטן א בדעת רבינו. ומתוך כך עלינו לומר שהמלה "בשגגה" כאן כוללת רוצח שלא נקבע זדונו. ומסתבר, שרק בית הדין כוחו יפה לקבוע אם הזיד או שגג. ומבואר, שרבינו מפרש דברי רב הונא (מכות י): "רוצח שגלה ומצאו גואל הדם והרגו - פטור", בהרגו בדרך כשהקדים או כשהחזירוהו ולפיכך סתם רב הונא ואמר "שהרגו" ולא הוסיף "בשגגה", לומר לך שגם אם הקדים וברח לעיר מקלט לפני שקבעו בית דין זדונו או שגגותו. (55) והכתוב בגואל הדם מדבר "פן ירדוף גואל הדם אחרי הרוצח ... והיכהו נפש" והסיפא מסבירה את הרישא, מדוע יכהו נפש? משום שאין לו משפט מוות, ואינו מפחד מפני בית דין. [רבינו דייק וכתב כאן "פטור" ולקמן בהלכה י ביצא מעיר מקלטו כתב: "ורשות ביד גואל הדם להרגו", ללמדך שלפני שעמד בדין אסור לגואל הדם להרגו ואם הרגו פטור. וכן בדרך כשמחזירים את המחוייב גלות לעיר מקלט, אבל כשיצא בזדון מותר לגואל הדם להרגו].

1. אָחֲדֵהּ הַהוֹרֵג בְּדֶרֶךְ קָדֶם שִׁפְכָם־לְעִיר מִקְלָט, אוֹ שֶׁהִרְגוּ בַּחֲזִירָתוֹ⁵⁷ עִם הַשְּׁנַיִם שֶׁשׁוּמְרִין אוֹתוֹ⁵⁸.
2. נִכְנָס־לְעִיר מִקְלָטוֹ וַיֵּצֵא חוּץ לְתַחוּמָהּ בְּזֶדֶן - הָרִי זֶה הַתִּיר עֲצָמוֹ לְמִיתָהּ⁵⁹, וְרִשּׁוֹת לְגוֹאֵל הַדָּם לְהִרְגוֹ.
3. וְאִם הִרְגוּ כָּל אָדָם - אֵין חֲבִיבִין עָלָיו⁶⁰; שְׁנֵאמַר:
4. אֵין לוֹ דָּם⁶¹.

(56) בין. בדפוסים מתחילה כאן הלכה י, אבל בעצם זה שייך להלכה ט. (57) לפני שעמד בדין (ראה למעלה הלכה ז). (58) לאחר שעמד בדין ונתחייב גלות. שם. (59) לא שיהיו מתרים בגואל הדם. שאם יהרגו ייהרג, שהרי נאמר בהלכה ט שאם הרג פטור, אלא שייפייסו אותו שלא יהרגו את הרוצח בשגגה, ולשם כך דרושים תלמידי חכמים היודעים לפייס ודבריהם נשמעים, אבל אם הרגו הריהו פטור, ראה למעלה הלכה ח. (60) כאן מתחילה כנראה הלכה י. (61) הואיל ופשע ועבר על מצוות התורה "כי בעיר מקלטו ישב ..." (במדבר לה, כח) וראה לקמן פרק ז הלכה ח. (62) אבל לכתחילה אסור להרגו. (63) "ואם יצא הרוצח את גבול עיר מקלטו אשר ינוס שמה ומצא אותו גואל הדם מחוץ לגבול עיר מקלטו, ורוצח גואל הדם את הרוצח אין לו דם", ורש"י לתורה מפרש "הרי הוא כהורג את המת, שאין לו דם" ומשום כך הרגו כל אדם, אינו חייב עליו (ספרי מסעי, קס).

7. יֵאָדָּא חוּץ לְתַחוּם עִיר מִקְלָטוֹ בְּשִׁגְגָה - כָּל הַהוֹרֵג, בֵּין גּוֹאֵל הַדָּם בֵּין שְׂאֵר אָדָם, גּוֹלָה⁶⁴ עַל יָדוֹ. הִרְגוּ בְּתוֹךְ תַּחוּם⁶⁵ עִיר מִקְלָטוֹ, אֶפְלוּ גּוֹאֵל הַדָּם - הָרִי זֶה נִהְרַג עָלָיו⁶⁶.

(64) בגמרא שם נאמר: "בשוגג גולה" ופירש רבינו: ההורג בשוגג את הרוצח שיצא בשוגג מחוץ לתחום עיר מקלטו גולה [ומובן, שאם הרגו במזיד הרי הוא נהרג ככל אדם (מנחת חינוך מצוה תי). (65) [המדובר גם ברוצח שהקדים וברח למקלט לפני שעמד בדין (למעלה הלכה ז)]. (66) שאם לא כן אין תועלת בבדיחתו לעיר מקלט לפני שעמד בדין (כסף משנה). [והמדובר כשהרגו במזיד, אבל

11. יב. הַמְּזַבֵּחַ קוֹלֵט⁶⁷. שְׁנֵאמַר בַּהוֹרֵג בְּזֶדֶן⁶⁸: מַעַם מְזַבְּחִי⁶⁹ תִּקְחֶנּוּ לְמוֹת, מִכָּל שֶׁהוֹרֵג בְּשִׁגְגָה אֵינוֹ נִהְרַג בְּמִזְבֵּחַ. לְפִיכָךְ, הַהוֹרֵג בְּשִׁגְגָה וּקְלָטוֹ מְזַבֵּחַ, וְהִרְגוּ שָׁם גּוֹאֵל הַדָּם - הָרִי זֶה נִהְרַג עָלָיו, כְּמִי שֶׁהִרְגוּ בְּתוֹךְ עִיר מִקְלָטוֹ.

(67) יש לו דין עיר המקלט (מכות יב). (68) "וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה". (69) אפילו כהן הוא, ועומד ומשמש על גבי המזבח, ראה שם תרגום יונתן בן עוזיאל ותרגום ירושלמי. וזה לשון המכילתא (משפטים פרשה ד): מעם מזבחי ... מגיד שמבטלים העבודה מידו ויוצא ליהרג, ולא כרבי עקיבא (יומא פה). שדרש: מעם מזבחי ולא מעל מזבחי. וכן משמעות הלשון "רציחה דוחה את העבודה" סנהדרין לה: וראה משנה למלך כאן.

16. יג. אֵין קוֹלֵט⁷⁰ אֵלָּא גָּגוֹ שֶׁל מְזַבֵּחַ בֵּית הָעוֹלָמִים⁷¹ בְּלִבָּד, וְאֵין קוֹלֵט אֵלָּא כֹּהֵן וְעַבְדוֹהָ בִּידוֹ; אֲבָל זֶר, אוֹ כֹּהֵן שֶׁאֵינוֹ עוֹבֵד בְּשִׁעָה שְׁנֵהֲרַג⁷², אוֹ שֶׁהִיָּה עוֹבֵד וְלֹא הָיָה עַל גָּגוֹ שֶׁל מְזַבֵּחַ אֵלָּא סְמוּךְ לוֹ אוֹ אוֹחֵז בְּקַרְנוֹתָיו⁷³ - אֵינוֹ נִקְלָט.

(70) את ההורג בשגגה. (71) בית המקדש בירושלים ולא מזבח של במה בשילה או בגבעון, כי כתוב "מעם מזבחי" כלומר, המיוחד לי (שם). (72) על ידי גואל הדם. (73) כיובא שברח מפני שלמה (מלכים-א ב, כח).

21. יד. וְכֵן מִי שֶׁקְלָטוֹ הַמְּזַבֵּחַ - אֵין מְנִיחִין אוֹתוֹ שָׁם,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ג אייר - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש קכו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ד. וַיֵּשׁ הָרֹג בַּשָּׁגָה וְתִהְיֶה הַשָּׁגָה קְרוֹבָה לְזִדּוֹן¹⁷.
וְהוּא: שִׁיחָה בְּדָבָר כְּמוֹ פְּשִׁיעָה¹⁸, או שִׁיחָה לוֹ
לְהִזָּהֵר וְלֹא נִזְהָר. וְדִינוֹ: שְׁאִינוֹ גּוֹלָה. מִפְּנֵי שְׁעוֹנוֹ
חֲמוּר, אֵין גְּלוּת מִכַּפֶּרֶת לוֹ¹⁹. וְאֵין עֲרֵי מִקְלָט
קוֹלָטוֹת אוֹתוֹ²⁰, שְׁאִינוֹ קוֹלָטוֹת אֲלֵא הַמַּחְיֵב גְּלוּת
בְּלִבָּד²¹. לְפִיכָּה, אִם מָצְאוּ גּוֹאֵל הַדָּם בְּכָל מְקוֹם²²
וְהָרֹג - פְּטוּר.²³

12 אף-על-פי שלא התכוון להרוג. 13 ראה להלן הלכה
ו, דוגמה. 14 כלפי שמים. 15 אינן משמשות לו מקלט
מפני גואל הדם. 16 ולא זה שאין לו כפרה בגלות.
17 אפילו בעיר מקלט.

ה. וְמִה יַעֲשֶׂה זֶה²⁴? יֵשֵׁב וְיִשְׁמַר עַצְמוֹ מִגּוֹאֵל הַדָּם.
וְכֵן כָּל הַרְצָחִים²⁵ שֶׁהָרֹג²⁶ בְּעַד אַחֲדָה²⁷ או בְּלֹא
הַתְרָאָה²⁸ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן²⁹, אִם הָרֹג³⁰ גּוֹאֵל הַדָּם - אֵין
לָהֶם דְּמִים. לֹא יִהְיוּ אֵלּוּ חֲמוּרִים מִהָרֹג בְּלֹא
פְּנִיָּה.³¹

18 שלא יהרג. 19 ראה למעלה פרק ד הלכה ח.
20 בכוונה. 21 שני עדים והתראה דרושים למיתת בית-
דין בלבד, אבל למלך מותר להרוג אף את ההורג בפני עד
אחד ואת ההורג בלי התראה, ואף גואל הדם שהרגו פטור,
ראה הלכות מלכים פרק ג הלכה י, 'ראור שמח' שם; וראה
'מורה נבוכים' חלק שלישי סוף פרק מ. וראה השגת
הראב"ד כאן. 22 בפני שני עדים. 23 כגון שהוכחשו
העדים בבדיקות ולא הוכחשו בחקירות, למעלה שם.
24 בדיעבד, אבל לכתחילה אסור להרגם.

ו. פִּיּוֹצֵד³² הַזִּזְרֵק³³ אֲבָן לְרִשּׁוֹת הָרָבִים וְהָרֵגָה, או
הַסּוֹתֵר פְּתָלוֹ לְרִשּׁוֹת הָרָבִים, וְנִפְלָה אֲבָן וְהַמִּיתָה,
בֵּין שְׁסִתְרוּ בַּיּוֹם³⁴ בֵּין שְׁסִתְרוּ בַּלַּיְלָה - הֲרִי זֶה קְרוֹב
לְמִזִּיד³⁵, וְאִינוֹ נִקְלָט; מִפְּנֵי שֶׁזֶּה פְּשִׁיעוֹת הִיא, שֶׁהֲרִי
הִיא לוֹ לַעֲזֹר³⁶ וְאַחֲרֵי כֵּן יִזְרֵק או יִסְתֵּר.³⁷

25 שגגה קרובה לזדון או קרובה לאונס. 26 ולא התכוון
להרוג (מכות ח). 27 שפשיעתו גדולה, שבעין קל יכול
היה לראות את העובר בדרך. 28 ולא מזיד ממש, שהרי
לא התכוון להרוג. 29 אם ישנם עוברי דרכים, שם.

ז. סִתְרוּ לְאַשְׁפָּה³⁸ בַּלַּיְלָה: אִם הָרָבִים מְצוּיִין בָּהּ³⁹
- הֲרִי זֶה קְרוֹב לְמִזִּיד⁴⁰, וְאִינוֹ נִקְלָט; וְאִם אֵין
הָרָבִים מְצוּיִין בָּהּ כָּלָל - הֲרִי זֶה קְרוֹב לְאַנְס, וּפְטוּר
מִן הַגְּלוּת.⁴¹

30 שברשות הרבים, שתושבי העיר משליכים שם זבל
ולפעמים גם עושים שם צרכיהם. 31 לעשות צרכיהם.
32 שהיה לו להעלות על הדעת שיש שם אדם והאבן תפגע
בו, והיה עליו לעיין היטב.

ח. הִיתָה הָאֲשָׁפָה עֲשׂוּיָה לְהַפְנוֹת בָּהּ⁴² בַּלַּיְלָה,
וְאִינָה עֲשׂוּיָה לְהַפְנוֹת בָּהּ בַּיּוֹם, וְנִקְרָה אָדָם⁴³ וְיֵשֵׁב
שָׁם, וְנִפְלָה עָלָיו אֲבָן בַּשָּׁעַת סִתְיָהּ, וְמֵת - הֲרִי זֶה⁴⁴

1 אֲלֵא מוֹסְרִין [לו] שוֹמְרִין וּמַגְלִין אוֹתוֹ לְעִיר
2 מִקְלָטוֹ⁴⁵. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁴⁶? בְּמַחְיֵב גְּלוּת⁴⁷;
3 אֲבָל מִי שֶׁפָּחַד מִן הַמֶּלֶךְ שֶׁלֹּא יִהְיֶהנּוּ בְּדִין
4 הַמְּלָכוֹת⁴⁸, או מִבֵּית דִּין שֶׁלֹּא יִהְיֶהנּוּ בַּהֲרָאָת
5 שָׁעָה, וּבְרַח לְמִזְבֵּחַ וְנִסְמָךְ לוֹ⁴⁹, וְאַפְלוּ הִיא זֶר -
6 הֲרִי זֶה נִפְלָה⁵⁰, וְאֵין לִקְחִין אוֹתוֹ מֵעַם הַמְּזִבֵּחַ לְמוֹת
7 לְעוֹלָם. אֲלֵא אִם כֵּן נִתְחַיֵּב מִיתַת בֵּית דִּין⁵¹ בְּעִדּוֹת
8 גְּמוּרָה וְהַתְרָאָה, כְּשֶׁאֵר כָּל הָרוֹגֵי בֵּית דִּין תָּמִיד.

74 לעיר מקלט הקרובה לו ביותר. 75 שאין קולט אלא
גגו של מזבח, ואין קולט אלא כהן ועבודה בידו.
76 שנתחייב בבית דין על פי דין התורה. 77 כגון המורד
במלך או המבזה אותו (הלכות מלכים פרק ג, הלכה ח),
שהמלך רשאי להרוג אפילו מי שאינו חייב מיתה לפי דין
התורה. ראה למעלה פרק ב הלכה ד. 78 ולא דווקא על
גג המזבח. 79 ראה כסף משנה מה שהקשה ממעשה
יואב. 80 כי הכתוב "מעם מזבחי תיקחנו למות" לבית
דין נאמר, ובית דין אינם יכולים לדון אדם למוות אלא
בעדות גמורה ובהתראה.

פֶּרֶק שְׁעִי

1 יבאר ששלשה הם ההורגים בלא כוונה, ומה בין זה לזה.
ודין השונא שהרג בשגגה אם נקלט, ואיזהו שונא. ודין
הנכנס לחצר בעל הבית או לחנות הנגר שלא ברשות ונהרג
בשוגג כו'.

9 א. שְׁלִשָּׁה² הֵם הַהוֹרְגִים בְּלֹא כוֹנָה.

2 את הפרק הקודם פתח רבינו בהורג בשגגה שחייב גלות,
וכאן הוא בא לפרט את סוגי השוגג.

10 ב. יֵשׁ הָרֹג בַּשָּׁגָה וְהַעֲלָמָה גְּמוּרָה³. וְזֶהוּ שְׁנֵאֲמַר
11 בּו: וְאִשֵּׁר לֹא צָדָה⁴. וְדִינוֹ: שִׁיחָה⁵ לְעִיר מִקְלָט
12 וְיִנְצֵל⁶, כְּמוֹ שְׂבִאֲרָנוּ⁷.

3 ללא שום כוונה. 4 לא התכוון, ראה שם אונקלוס
ורש"י. 5 חייב הוא גלות בדין, לשם כפרה. ראה למעלה
פרק ה הלכה א. 6 נוסף על כך, משמש המקלט מקום
מנוס מיד גואל הדם, ככתוב בסוף הפסוק: "ושמתי לך
מקום אשר ינוס שמה". 7 בפרק חמישי.

13 ג. וַיֵּשׁ הָרֹג וְתִהְיֶה הַשָּׁגָה קְרוֹב לְאַנְס⁸. וְהוּא:
14 שִׁיאַרֵּעַ בְּמִיתַת זֶה מְאָרֵעַ פְּלֵא⁹, שְׁאִינוֹ מְצוּי בְּרֹב
15 מְאָרְעוֹת בְּנֵי אָדָם. וְדִינוֹ: שֶׁהוּא פְּטוּר מִן הַגְּלוּת¹⁰,
16 וְאִם הָרֹג גּוֹאֵל הַדָּם - נִהְרָג עָלָיו¹¹.

8 ראה לקמן סוף הלכה ז, וסוף הלכות ח"ד. 9 מקרה
נדיר. 10 לא חייבה התורה גלות אלא במקרה מצוי,
וראה סוף הלכה יד. 11 רק ברוצח, שחייב לשבת בעיר
מקלט, ניתנה רשות לגואל הדם להרוג אותו מחוץ לעיר
מקלטו (במדבר לה, כרכט; דברים יט, ו). וכן רוצח קרוב
לזדון, שאין ערי מקלט קולטות אותו, מפני שעונו חמור,
מה-שאינ-כן ההורג באונס או קרוב לאונס - שפטור מלשבת
בעיר מקלט.

קכח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ג אייר - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 גולה³⁵. ואם אחר שנפלה האבן³⁶ בא זה וישב,
2 ונפלה עליו ומת - הרי זה פטור³⁷ מן הגלות.
33 בני אדם לעשיית צרכיהם. (34 ביום. 35) מאחר
שאינה עשויה להפנות בה ביום, אין זה קרוב למזיד. אבל
גם אונס איננו, הואיל והיא עשויה להפנות בה בלילה, קורה
לפעמים שמישהו נפנה שם גם ביום, רב פפא שם. וראה
'תוספות' שם דיבור-המתחיל באשפה. (36) מן הקיר,
וקודם שהגיעה ארצה. (37) הטעם בהלכה ט.

3 ט. וכן הזורק³⁸ את האבן, ואחר שיצאת מידו
4 הוציא הלה את ראשו³⁹ וקבלה - פטור מגלות;
5 שנאמר: ומצא את רעהו⁴⁰ - פרט לממציא עצמו.

38 שם. (39) מן החלון. (40) בחוטב עצים ביער ונשל
הברזל מן העץ ומצא את רעהו - הכתוב מדבר, ומשמע
שרעהו כבר נמצא שם, ולא שהמציא עצמו אחר-כך.

6 י. השונא⁴¹ שהרג בשגגה - אינו נקלט; שנאמר⁴²:
7 והוא לא אויב לו⁴³. חזקתו⁴⁴ שהוא קרוב למזיד⁴⁵.
8 ואי זהו שונא? זה שלא דבר עמו שלשה ימים⁴⁶
9 מפני האויב. וכן אם נכנס לקרן זווית⁴⁷ והמיתו שם
10 בשגגה, או שדחפו בגופו⁴⁸, או נתפון לזרק⁴⁹
11 שתיים⁵⁰ וזרק ארבע, או שעלה על דעתו שמתר
12 להרג⁵¹, או שנתפון להרג זה⁵² והרג את זה, אפלו
13 נתפון להרג עובד פוכבים⁵³ או בהמה ונמצא ישראל
14 - הרי כל אלו קרובין למזיד, ואינן נקלטין.

38 שם. (39) מן החלון. (40) בחוטב עצים ביער ונשל
הברזל מן העץ ומצא את רעהו - הכתוב מדבר, ומשמע
שרעהו כבר נמצא שם, ולא שהמציא עצמו אחר-כך.

6 י. השונא⁴¹ שהרג בשגגה - אינו נקלט; שנאמר⁴²:
7 והוא לא אויב לו⁴³. חזקתו⁴⁴ שהוא קרוב למזיד⁴⁵.
8 ואי זהו שונא? זה שלא דבר עמו שלשה ימים⁴⁶
9 מפני האויב. וכן אם נכנס לקרן זווית⁴⁷ והמיתו שם
10 בשגגה, או שדחפו בגופו⁴⁸, או נתפון לזרק⁴⁹
11 שתיים⁵⁰ וזרק ארבע, או שעלה על דעתו שמתר
12 להרג⁵¹, או שנתפון להרג זה⁵² והרג את זה, אפלו
13 נתפון להרג עובד פוכבים⁵³ או בהמה ונמצא ישראל
14 - הרי כל אלו קרובין למזיד, ואינן נקלטין.

41 (מכות ט: 42) בהורג וחייב גלות. (43) לחייבו מיתה
אי אתה יכול, שמא שוגג הרגו. לחייבו גלות אי אתה יכול,
שמא מזיד הרגו ('ספרי' מסעי, קס). (44) חזקה עליו.
(45) ומשום כך אינו נהרג ואינו גולה. (46) סנהדרין כז:
(47) וסכין בידו ופגע באיש שבא לקראתו, הרי זה קרוב
למזיד, שהיה צריך להעלות על דעתו ולהזהר (שם ז:).
(48) שהיה לו להזהר. בגמרא שם נאמר: "הדפו - שדחפו
בגופו", ומשמע שגולה. ונראה, שרבינו מפרש שהמלה
"פרט" שנאמרה שם ברישא של הברייתא נמשכת גם על
בבא זו, וכאילו נאמר: "פרט" שדחפו בגופו (כסף-משנה).
ראה לקמן הערה עו. (49) אבן, ויש כאן כוונה חלקית,
ואין זו "העלמה גמורה". (50) מרחק שתי אמות.
(51) "האומר מותר - קרוב למזיד הוא", שם. (52) ישראל,
ומשום כך אין זה שוגג. (53) שאין מיתה על הריגתו, ראה
למעלה פרק ב הלכה יא.

15 יא. הנכנס⁵⁴ לחצר בעל הבית שלא ברשות, והרגו
16 בעל הבית בשגגה - פטור מן הגלות; שנאמר⁵⁵:
17 ואשר יבא את רעהו ביער⁵⁶ - מה יער שיש רשות
18 לנהרג⁵⁷ להקנס לשם, אף כל פיצא בו. לפיכך,
19 הנכנס לחנות הנגר⁵⁸ שלא ברשות⁵⁹, ונתזה בקעת
20 וטפחה לו על פניו ומת - פטור מגלות; ואם נכנס
21 ברשות - הרי זה גולה⁶⁰.

54 (מכות ח. 55) בהורג בשגגה שחייב גלות.

22 יב. מי שהיה דולה⁶¹ את החבית להעלותה לגג,
23 ונפסק החבל, ונפלה על חברו והרגתה; או שהיה
24 עולה בסלם, ונפל על חברו והרגו - פטור מן
25 הגלות. שזה כמו אנוס הוא⁶²; שאין זה דבר הקרוב
26 להיות ברב העתים, אלא כמו פלא⁶³ הוא. אבל אם
27 היה משלשל את החבית⁶⁴, ונפלה על חברו
28 והרגתה; היה יורד בסלם, ונפל על חברו⁶⁵; היה
29 מעגל במעגילה⁶⁶, ונפלה על חברו והרגתה -
30 גולה; שנאמר: ויפל עליו ומת - שיפל דרך נפילה.
31 שהרי דרך נפילה מצוי ברב העתים להזיק, ודבר
32 קרוב הוא להיות, שהרי טבע הפכד לירד למטה
33 במהרה⁶⁷; והואיל ולא זרו עצמו ותקן מעשיו יפה
34 בפשעת ירידה - יגלה. וכן כל פיצא בזה.

61 (מכות ז: 62) קרוב לאונס, ראה מכות ט.
'תוספות' דיבור-המתחיל אמר ליה. (63) נדיר, שהרי עם
העלאתו את החבית או עם עלייתו על הסולם גוברת
ההתנגדות לכובד החבית או של האדם המושך כלפי מטה.
(64) מורידה מלמעלה למטה, ואף-על-פי שנוהר מלשברה.
(65) והרגו, אף-על-פי שבוודאי נזהר שלא יפול וישבור
מפרקתו. (66) מגלגל כמין מכבש, כדי להחליק את הטיח
שבגג, ומוליך אותו לצד השיפוע, שמשם יורדים המים.
(67) ומשום כך בירידה עליו לנקוט באמצעי זהירות
מיוחדים.

35 יג. קצב⁶⁸ שהיה מקצב⁶⁹, והגביה ידו בקופיץ⁷⁰
36 לאחוריו, והחזירו לשבר העצם, פדרף שעושין
37 הקצבים: כל שימות בהולכה, שהיא ההגבהה
38 מלפניו⁷¹ וירידה מאחוריו⁷² - אינו גולה עליו; וכל
39 שימות בחזרה, שהיא עליה מאחוריו⁷³ וירידה
40 מלפניו - גולה. זה הפלל⁷⁴: כל שבדרף וירידתו⁷⁵ -
41 גולה; שלא פדרף וירידתו⁷⁶ - אינו גולה. ואפלו
42 בירידה שהיא צרף עליה - אינו גולה⁷⁷.

68 מוכר בשר, מכות ז: (69) קוצץ בשר. (70) סכין
גדולה. (71) עליה היא ופטור. (72) המשך וסיום
ההגבהה היא, ומשום כך דינה כעליה ופטור. (73) תחילת
הירידה מלפניו היא וחייב. במכה לפניו: בכיוון למטה
ירידה היא וחייב; בכיוון למעלה עליה היא ופטור. במכה
לאחוריו, המצב הפוך: הכיוון למעלה הוא כיוון לירידה
לפניו וחייב; הכיוון למטה הוא סיום העליה מלפניו ואינו
גולה (ירושלמי מכות פרק ב הלכה ד), [בבבלי שם ישנן
כמה גירסאות, וקשה ליישבן לפי שיטת רבינו. ראה
כסף-משנה כאן, ו'מראה הפנים' בירושלמי שם].

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק י"ג אייר – ספר נזיקין – הל' רוצח ושמירת נפש קבט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שהוא כורתו, וניתו למרחוק והרג. כך מפרש רבינו מה שנאמר במשנה "מן העץ המתבקע", ואולם רש"י פירש שניתו קיסם ופגע והרג. ורבינו חננאל שם מביא את שני הפירושים. (91) המכה בעץ היא כוחו, וניתו הברזל מן העץ כוח כוחו הוא, שם ח. (92) כי הברזל נשמט כתוצאה מן המכה בעץ, אף-על-פי שהיה מהודק היטב בקת. (93) רב פפא, שם ח. (94) האבן היא כוח ראשון, ונפילת התמרים היא כוח שני.

פרק שביעי

1) יבאר תלמיד שגלה שמגלים רבו עמו, ועבד או אשה שגלתה, אם רבו ובעלה חייבים לזונם. ודין רוצח שנגמר דינו להגלותו ומת. ורוצח שהרג בשגגה בעיר מקלטו. ודין עיר מקלט שרובה רצחנים אם קולטת, והגולה אם יוצא מעיר מקלטו לעולם. ודין אחד מארבעה כהנים מחזיר את הרוצח כו'.

- א. תלמיד שגלה לעיר מקלט - מגלין רבו עמו; 16
- שנאמר: וחי - עשה לו כדי שיהיה, וחי בעלי 17
- חכמה ומבקשיה בלא תלמוד תורה כמיתה 18
- חשובין. וכן הרב שגלה - מגלין ושיבתו עמו. 19

~ נקודות משיחות קודש ~

תלמיד שגלה לעיר המקלט מגלין רבו עמו כו"

ו"ל שמוסיף "וחי בעלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד תורה כמיתה חשובין" כהסבר מדוע מכינים לרוצח בשגגה את כל צרכיו על חשבון יהודי אחר ובפרט רבו, כי עניין זה הוא שאלה של חיים או היפך החיים, ומקורו בדברי הכתוב "החכמה תחיה בעלי".

וקשה לכאורה: מהרמב"ם משמע שמדובר בתלמיד הנמצא בדרגה כזו שכל חייו הם תלמוד תורה עד שבלעדיה חייו כמיתה חשובין, אבל בגמרא (מכות ב. ב.) לא מצינו חילוק זה ואדרבא כהמשך לדין "מגלין רבו עמו" הביאה הגמ' "מכאן שלא ישנה אדם לתלמיד שאינו הגון" ופירש רש"י שם "שלא יביאוו עוונותיו לידי הריגה בשוגג ויגלה ... שאינו מצוי אלא ברשעים" וא"כ איך מכניס הרמב"ם תלמיד כזה בתוך הסוג של "בעלי חכמה ומבקשיה". וגם צריך להבין מהו מקורו בלשון "בעלי החכמה ומבקשיה" והלא כתוב "החכמה תחי" בעלי" ומניין הוסיף גם מבקשי.

והביאור: בעלי החכמה הם אלה הלומדים תורה באופן ש"תורתו דילי הוא" (קידושין ל"ב) עד שנעשים הבעלים על דברי התורה שלמדו - "נקראת על שמו", "מבקשיה" הם אלו שאינם עדיין בדרגה זו אבל מחפשים להיות בעלי החכמה, וכיון שהבטיחה תורה "יגעת ומצאת תאמין" הרי שבכח' הם כבעלי החכמה, ולכן "מגלין רבו עמו" כדי לעורר עניין זה מהכח אל הפועל.

(על פי לקו"ש חכ"ט ע' 33)

(74) משנה, שם. (75) והעליה מאחוריו בדרך ירידתו היא. (76) וירידה מאחוריו אינה בדרך ירידתו אלא בהמשך דרך הגבהתו. (77) [בבבלי שם נאמר: "או השליך עלי" (במדבר לה, כ) להביא ירידה שהיא צורך עליה, ופירש"י להביא - לחיוב. אולם רבינו מפרש לפטור, ונראה שלדעת רבינו המלה "פרט" שברישא של הברייתא נמשכת גם על בבא זו. וראה למעלה בהלכה י בדין דחפו בגופו. ונדחק רבינו לפירוש זה מפני שבסוף הסוגיא בדין נשמטה שליבה, אמרו "דכולי עלמא עליה היא" (לדעת הכל ירידה שהיא צורך עליה - עליה היא), ולאחר מכן נאמר: הא והא לניזקין (אבל פטור מגלות, לדעת הכל), ראה מגיד-משנה בהלכות חובל ומזיק פ"ו ה"ד, ובגר"א מכות שם].

- יד. פיצד? ה'ה עולה בסלם⁷⁸, ונשמטה שליבה⁷⁹ 1
- מפתח רגליו ונפלה⁸⁰ והמיתה - פטור⁸¹ מן הגלות. 2
- וכן המתכונן לזרק בצד זה, והלכה לה לצד אחר⁸²; 3
- או שהיתה לו אבן מפתח⁸³ בחיקו, ולא הפיר בה מעולם⁸⁴, ועמד, ונפלה⁸⁵ והמיתה; וכן הסומא⁸⁶ 4
- שהרג בשגגה - כל אלו פטורין מן הגלות, מפני 5
- שהן קרובין לאנס. 7

(78) שם. (79) מדריגה. (80) שזוהי ירידה ממש. (81) כדעת התלמוד שם "דכולי עלמא עליה הוא" (דעת הכל, עליה היא), דעה שעומדת בעינה בכל התשובות הניתנות, שם, לפי גירסת רבינו בגמרא "הא והא לניזקין" במקום גירסתנו "הא והא לגלות", ראה שם הגהות הגר"א, וראה למעלה הלכות חובל ומזיק פרק ו הלכה ד, ובמגיד-משנה שם. (82) כתוב בתורה, בהורג בשגגה שחייב גלות, שהרג "בלא צדיה" (במדבר לה, כב) ופירשו חז"ל מלשון צידוד, שלא נתכוון לצדד לצד שני, מכות ז: (83) בבא-קמא כו: (84) כגון שהניחה אדם אחר בחיקו בעוד שהיה ישן. (85) על אדם. (86) כתוב בתורה בהורג בשגגה "בלא ראות" (במדבר לה, כג), ומכאן למדו שסומא שהרג בשגגה פטור מגלות. שמשמע כאן לא ראה, אבל רואה במקום אחר. ואילו סומא אינו רואה בשום מקום, 'ספרי' מסעי קס, ומכות ט: מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה.

- טו. היתה אבן בחיקו⁸⁷, והפיר בה ושכחה, ועמד, 8
- ונפלה והמיתה - גולה; שנאמר: בשגגה - מפלל 9
- שהיתה לו ידיעה⁸⁸. נשמט⁸⁹ הפלל מן העץ 10
- המתבקע⁹⁰ - אינו גולה; מפני שאין זה פא מפחו 11
- אלא מפח כחו⁹¹, ונמצא כמו אנס⁹². וכן הזורק 12
- אבן⁹³ לתמר להפיל תמרים, ונפלו מן התמרים על 13
- תינוק והרגוהו - פטור; מפני שנפלו מפח כחו⁹⁴. 14
- וכן כל פיוצא בזה משאר הסבות. 15

(87) בבא-קמא שם. (88) ואף-על-פי שבאוכל חלב בשוגג אין צורך בידיעה בתחילה, בהורג בשוגג צריך לידיעה בתחילה, משום שכתוב "אשר יבוא את רעהו ביער", שהוא ידיעה בתחילה. משום כך אין שגגה זו כשאר שגגות, ראה בית הבחירה לבבא-קמא עמ' 79, ו'תוספות' דיבור-המתחיל בשגגה. (89) משנה מכות ז: מחלוקת רבי ורבנן, ופסק רבנן. (90) נשמט הברזל מן הקת בשעה שהיה בתוך העץ

קל שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ג אייר - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(2) מכות י. (3) הרב. (4) התלמידים. (5) שכתוב בתורה ובמצוותיה "וחי בהם" (ויקרא יח, ה), וכתוב "החכמה תחיה בעליה" (קהלת ז, יב). (6) שאין לו חיים בלא ישיבה (מכות שם).

1 ב. עֲבֹדָה שְׁגָלָה⁸ לְעִיר מְקֻלָּט - אֵין רַבּוֹ חֵיב לְזוּנוֹ,⁹
2 וּמַעֲשֵׂה יָדָיו לְרַבּוֹ¹⁰. אַבֵּל אִשָּׁה שְׁגָלָתָהּ לְעִיר מְקֻלָּט
3 - בְּעָלָהּ חֵיב לְזוּנוֹהָ. וְאִינוּ כְּכֹל¹¹ לֹאמַר לָהּ: צְאִי
4 מִעֲשֵׂה יָדֶיךָ לְמִזְנוּתֶיךָ¹², אֵלָא אִם כֵּן הָיוּ מְסַפִּיקִין
5 לָהּ¹³.

(7) כנעני. (8) שהרג את ישראל בשגגה. ראה למעלה פרק ה הלכה ג. (9) לספק לו מזונות, אע"פ שכתוב "הוא ינוס אל אחת הערים האלה וחי", ואמרנו בהלכה הקודמת "עשה לו כדי שיחיה", אין חובה זו מוטלת על רבו. והטעם, מפני ש"כול הרב לומר לעבד: עשה עמי ואיני זנך אלא חזור על הפתחים", שמצווים ישראל להחיות העבדים שביניהם, גיטין יב. הלכות עבדים פרק ה הלכה ג. (10) לספק לו מזונות אע"פ שכתוב "ונס אל אחת מן הערים האלה בכתובה שנתן לה בשעת הנישואין. (11) משום שחובתו לספק לה מזונות אינה מותנית במעשה ידיה. (12) אני מוחל לך על מעשה ידיך ששייכים לי, ואת תמחלי לי על מזונותיך שאני חייב לך. (13) אבל במספיקים לה, יכול הוא לומר לה "צאי מעשה ידיך למזונותיך", ואינו חייב לזון אותה, אע"פ שזה מכביד עליה, שאין דרכה לחפש עבודה בעיר מקלט, שאין מכירים אותה (שם).

6 ג. רֹצֵחַ¹⁴ שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ¹⁵ לְהַגְלוֹתוֹ, וּמֵת קֹדֶם שִׁנְגָּלָה
7 - מוֹלִיכִין עֲצָמוֹתָיו לְשֵׁם¹⁶. וְרוֹצֵחַ שֶׁמֵּת בְּעִיר
8 מְקֻלָּט¹⁷ - קוֹבְרִין אוֹתוֹ שָׁם¹⁸. וּבִעֵת שְׁיִמּוֹת הַכֶּהֱן
9 הַגָּדוֹל, מוֹלִיכִין עֲצָמוֹת הַרֹצֵחַ מִשֵּׁם לְקַבְּרֵי
10 אֲבוֹתָיו¹⁹.

(14) מכות יא: (15) בבית-דין. (16) לעיר המקלט. אע"פ שהטעם "פן ידרוך גואל הדם אחרי הרוצח" (דברים יט, ו) שוב אינו קיים. (17) אע"פ שכבר קיבל עונש גלות, עדיין לא נתכפר לו עד שימות הכהן הגדול. (18) כתוב בהורג בשוגג, שנס לעיר המקלט, שלוש פעמים "שמה" (במדבר לה, ו, יא, יט), ודרשו רבותינו: "שם תהא דירתו, שם תהא מיתתו, שם תהא קבורתו", "ספרי" שופטים, קפא; מכילתא דרשב"י משפטים כא; מכות שם. (19) לפי הכתוב "ואחרי מות הכהן הגדול ישוב הרוצח אל ארץ אחוזתו" (שם, כח), "איזהו ישיבה שהיא בארץ אחוזתו (בתוך הקרקע), הוי אומר זו קבורה", שם.

11 ד. שְׂאֵר הַלְוִיִּם²⁰ הַשּׁוֹכְנִים²¹ בְּעִיר מְקֻלָּט²², בְּשִׁימּוֹת
12 אֶחָד מֵהֶן - אִינוּ נִקְבְּרִים בְּעִיר וְלֹא בְּתוֹךְ הַתְּחֻמֹּת²³;
13 שְׂנֵאָמֵר: וּמִגְרָשֵׁיהֶם יִהְיוּ לְבִהְמָתָם וְלִרְכָּשָׁם וְלִכֹּל
14 חֵיתָם²⁴ - לְחַיִּים נִתְּנוּ וְלֹא לְקַבְּרָהּ²⁵.

(20) מכות יב. (21) ולא אלו שהוגלו לשם כרוצחים בשגגה. (22) שהן של הלויים, ככתוב: "ואת הערים אשר נתנו ללויים, את שש ערי המקלט" (שם, ו). (23) אלא

נותנים להם בתי קברות חוץ לתחום. (24) ולכ צרכי חייהם. ואין לפרש "חיה" ממש, שהרי כתוב "לבהמתם", וחיה בכלל בהמה היא (נדרים פא.). (25) ואע"פ שהרוצח נקבר שם, אין זו אלא קבורת עראי עד מות הכהן הגדול, ועוד שברוצח הדגישא התורה במפורש "שמה", שם תהא קבורתו (מכות שם).

15 ה. רֹצֵחַ²⁶ שֶׁהֵרַג בְּשִׁגְגָה בְּעִיר מְקֻלָּט²⁷ - גּוֹלָה בָּהּ
16 מִשְׁכּוּנָהּ לְשִׁכּוּנָהּ²⁸, וְאִינוּ יוֹצֵא²⁹ מִן הָעִיר. וְכֵן לְוִיִּם³⁰
17 שֶׁהֵרַג³¹ בְּמִדְיָנָתוֹ³² - גּוֹלָה לְמִדְיָנָה אַחֶרֶת³³ מֵעִיר
18 הַלְוִיִּם; לְפִי שֶׁכֵּלֶן קוֹלָטוֹת, כְּמוֹ שִׁתְּבָאָר³⁴. וְאִם הֵרַג
19 חוּץ מֵעִיר הַלְוִיִּם, וּבְרַח לְעִירוֹ - הָרִי זֶה קוֹלָטוֹ³⁵.

(26) שם יב: (27) שגלה לעיר המקלט, וחזר והרג באותה עיר בשוגג. (28) בתוך העיר. (29) אינו רשאי לצאת בגלל הרצח הראשון. (30) צריך לומר "ובן לוי", כלשון המשנה, שם. (31) בשוגג. (32) בעירו שדר בה, באחת מארבעים ושמונה הערים שנתנו ללויים, במדבר לה. (33) שהרי לא גלה ע"פ בית דין לעיר שיושב בה, ורשאי לצאת ממנה. (34) להלן פרק ח הלכה ט. (35) אע"פ שאין זו גלות אלא מקום דירתו הקבוע מלפני הרצח. בגמרא שם למדו דין זה מהכתוב "כי בעיר מלקטו ישב" (במדבר לה, כח) - עיר שקלטתו כבר.

20 ו. עִיר מְקֻלָּט שֶׁרַבָּה רֹצְחִים³⁶ - אֵינָה קוֹלָטָה;
21 שְׂנֵאָמֵר³⁷: וְדָבַר בְּאָזְנִי זִקְנֵי הָעִיר הַהִיא אֶת דְּבָרֵינוּ³⁸
22 - וְלֹא שִׁשּׁוּיִן דְּבָרֵיהֶם לְדְבָרֵינוּ. וְכֵן עִיר שְׂאִין בָּהּ
23 זִקְנִים³⁹ - אֵינָה קוֹלָטָה⁴⁰; שְׂנֵאָמֵר: זִקְנֵי הָעִיר
24 הַהִיא⁴¹.

(36) מכות י: (37) ברוצח בשגגה שנמלט לעיר המקלט. (38) שרוצח בשגגה. (39) דיינים. (40) ומשום כך משתדלים להעמיד בה דיינים. (41) שלשם נמלט, בה בעיר צריך שיהיו זקנים.

25 ז. רֹצֵחַ שְׁגָלָה לְעִיר מְקֻלָּט וְרָצוּ אֲנָשֵׁי הָעִיר
26 לְכַבְּדוֹ⁴² - יֹאמְרוּ לָהֶם: רֹצֵחַ אַנְיָ⁴³. אָמְרוּ לוֹ: אָף
27 עַל פִּי כֵן⁴⁴ - יִקְבֹּל מִהֶן⁴⁵.

(42) כגון שהיה איש חשוב. משנה, מכות יב: (43) שצריך להודיע ולפרסם את חטאו, שבאה תקלה על-ידו. (44) אנו רוצים לכבדך. (45) שנאמר "וזה דבר הרוצח (דברים יט, ד) אין לך אלא דיבור הראשון", ואינו צריך לכפול דברו. תוספתא מכות פרק ב.

28 ח. הַגּוֹלָה⁴⁶ אֵינוּ יוֹצֵא מֵעִיר מְקֻלָּט לְעוֹלָם⁴⁷. וְאֶפְלוּ
29 לְדָבַר מַצּוּהָ⁴⁸ אוֹ לְעִדּוֹת, בֵּין עִדּוֹת מְמוֹן בֵּין עִדּוֹת
30 נִפְשׁוֹת⁴⁹. וְאֶפְלוּ לְהַצִּיל נִפְשׁוֹ⁵⁰ בְּעִדּוֹתָו, אוֹ לְהַצִּיל
31 מִיַּד הַעוֹבֵד פּוֹכְכִים אוֹ מִיַּד הַנֶּהָר אוֹ מִיַּד הַדִּלְקָה
32 וּמִן הַמַּפְלֵת. אֶפְלוּ כֹל יִשְׂרָאֵל צְרִיכִין⁵¹ לְתַשׁוּעָתוֹ
33 כִּיּוֹאֵב בֶּן צְרוּיָה⁵² - אֵינוּ יוֹצֵא מִשֵּׁם לְעוֹלָם, עַד מוֹת
34 הַכֶּהֱן הַגָּדוֹל. וְאִם יָצָא - הִתִּיר עֲצָמוֹ לְמִיתָהּ⁵³. כְּמוֹ
35 שִׁתְּבָאָרְנוּ⁵⁴.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק י"ג אייר – ספר נזיקין – הל' רוצח ושמירת נפש קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

ואפילו כל ישראל צריכין לתשועתו

הקשו האחרונים מדוע לא יצא הרוצח בשגגה להציל אדם בעדותו ו"אפילו אם כל ישראל צריכין לתשועתו", והלא פיקוח נפש דוחה את כל התורה כולה. יש שתירצו שאסור כיון שמסכן עצמו ויכול למות ביד גואל הדם, ותירוצם קשה שהרי אם מדובר בפיקוח נפש הרי בוודאי אפשר להגביל את גואל הדם ולמנוע ממנו להרוג את הרוצח נפש בשגגה.

ויש שתירצו שכיון שנתגלגלה על ידו הריגת נפש מישראל לא יתכן שתבוא תשועה לישראל על ידו. וצריך עיון גדול, היאך אפשר לסמוך על סברא זו ולדחות בגללה פיקוח נפש שדוחה כל התורה כולה.

ויש שתירצו שהוא גזירת הכתוב, אבל גם זה קשה שהרי פיקוח נפש הדוחה כל התורה כולה, דוחה גם גזירת הכתוב.

והביאור בזה: בפ"ה ה"י כתב "ו...יצא חוץ לתחומה בזדון הרי זה התיר עצמו למיתה ורשות לגואל הדם להרגו", ומדויק בלשונו שזה שהתיר עצמו למיתה אינה הסיבה שבגללה רשות לגואל הדם להרגו כי אז היה לו לכתוב: התיר עצמו למיתה לפי שרשות ביד גואל הדם להורגו.

אלא שזה שהתיר עצמו למיתה הוא דין לעצמו, ולכן כתבו בלשון "הרי זה התיר עצמו למיתה" ובה משמיענו חידוש דין מיוחד ברוצח בשגגה היוצא מעיר מקלטו שנחשב ל"גברא קטילא" וממילא אי אפשר שיחול עליו שום חיוב גם לא הצלת נפשות, כי הדין של פיקוח נפש דוחה כל התורה כולה אינו יכול לחול על מי שהתורה אומרת עליו שע"י פעולת ההצלה נעשה גברא קטילא.

(על פי לקו"ש חלק ז"ח ע' 127)

(46) משנה, שם יא: (47) ואפילו לצורך דחוף, אינו יוצא עד שימות הכהן הגדול. (48) כגון עדות החודש (שם) או למול את הבן (ילקוט שמעוני מסעי, סד). (49) להעיד על אדם שעבר עבירה, שחייבים עליה מיתה. (50) כגון שמעידים על אדם שרצח, והוא בא להכחיש או להזים את העדות ולהציל את הנאשם, ואע"פ שפיקוח נפש דוחה כמעט את כל המצוות שבתורה. (51) וזהו פיקוח נפש של רבים. (52) שר צבא ישראל בימי המלך דוד. (53) ורשות לגואל הדם להרוג אותו. ומשום כך לא יצא, שאינו חייב לסכן חייו, כדי להציל חיי אחרים. (54) למעלה פרק ה הלכה י.

- 1 ט. אַחַד פֶּהַן גְּדוֹל הַמְּשִׁיחַ בְּשֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה⁵⁶ וְאַחַד
- 2 הַמְּרַבֵּה בַּבְּגָדִים⁵⁷, וְאַחַד הַפֶּהַן הַגְּדוֹל הַעוֹבֵד⁵⁸
- 3 וְאַחַד הַפֶּהַן שֶׁעָבַר⁵⁹, כֹּל אַחַד מֵאַרְבַּעַת שְׁמֵת⁶⁰ -
- 4 מִחֲזִיר⁶¹ אֶת הָרוֹצֵחַ⁶². אָבָל מְשִׁיחַ מִלְחָמָה⁶³ אֵינוֹ
- 5 מִחֲזִיר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כִּכְהֵן הַדִּיּוּט⁶⁴.

(55) בין...ובין (מכות יא.). (56) הכהנים הגדולים מימות משה עד שנגנו שמן המשחה בימי המלך יאשיהו (יומא נב:). (57) הכהנים הגדולים ששימשו מיאשיהו ואילך. והיה הכהן הגדול מתחנך בריבוי בגדים, היינו בלבישת שמונה בגדים במקום ארבעה שלבש קודם לכן (הוריות יב:). (58) משמש אז ככהונה גדולה. (59) שנטמא כהן גדול או חלה, ומינו אחר תחתיו זמנית, וכשנתרפא הכהן וחזר לעבודתו, העבירו את האחר מתפקידו, ונקרא "כהן שעבר". (60) אפילו הכהן שעבר, שכל עבודתו לשעה היתה, ואע"פ שהכהן הקבוע העובר עדיין חי, מכות יא: (61) במיתתו. (62) מעיר מקלטו לעירו. (63) הנואם בפני העם לפני המלחמה (דברים כ, ב). (64) ככהן פשוט, ובחייבי גלות כתוב "עד מות הכהן הגדול" (במדבר לה, כח).

- 1 י. רוֹצֵחַ שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ⁶⁵ לְגָלוֹת, וְלֹא הָיָה שָׁם פֶּהַן
- 2 גְּדוֹל⁶⁶; וְהַהוֹרֵג⁶⁷ פֶּהַן גְּדוֹל, וְלֹא הָיָה⁶⁸ שָׁם פֶּהַן
- 3 גְּדוֹל אַחֵר⁶⁹; וְכֵהֵן גְּדוֹל שֶׁהָרַג, וְלֹא הָיָה שָׁם פֶּהַן
- 4 גְּדוֹל אַחֵר - הָרִי אֱלוֹ גּוֹלָן, וְאֵינֶן יוֹצְאִין מֵעִיר
- 5 מִקְלָט לְעוֹלָם⁷⁰.

(65) שם. (66) כגון שמת הכהן הגדול לפני שנגמר דינו של זה, ועדיין לא מינו אחר תחתיו. ואם מת הכהן הגדול אחרי שנגמר דינו, הרוצח פטור מגלות (לקמן הלכה יא.). (67) וכן ההורג בשוגג. (68) בשעת גמר דינו. ראה 'בית הבחירה' למכות כאן. (69) אחד משלשה האחרים שזכרו בהלכה הקודמת. (70) אפילו אם מינו אחר-כך כהן גדול אחר, ומת לאחר זמן. בגמרא שם למדו מהכתוב, שרק מותו של מי שהיה כהן גדול בשעת גמר דינו של הרוצח, מחזיר את הגולה.

- 1 יא. נִגְמַר דִּינוֹ⁷¹ לְגָלוֹת, וְאַחַר כֵּן מֵת הַפֶּהַן הַגְּדוֹל
- 2 קֹדֶם שֶׁיִּגְלֶה הָרוֹצֵחַ - הָרִי זֶה פֶּטוּר מִן הַגָּלוֹת⁷². וְאִם
- 3 עַד שֶׁלֹּא נִגְמַר⁷³ דִּינוֹ מֵת הַפֶּהַן הַגְּדוֹל, וּמִנּוּ פֶהַן
- 4 אַחֵר תַּחֲתָיו, וְאַחַר כֵּן נִגְמַר דִּינוֹ - הָרִי זֶה חוֹזֵר
- 5 בְּמִיתָתוֹ שֶׁל שְׂנֵי⁷⁴ שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ בְּפָנָיו⁷⁵.

(71) מכות שם. (72) אחר שנגמר דינו, הרי הוא כמי שגלה, אע"פ שעונש הגלות עדיין לא יצא לפועל, ומשום כך עם מיתת הכהן הגדול שהיא עיקר הכפרה, נפטר מגלות, כדין כל רוצח שגלה אפילו יום אחד ומת הכהן הגדול. ראה רבינו עובדיה מברטנורא, ו'תוספות יום טוב' כאן. (73) קודם שנגמר. (74) מפני שנגמר דינו בימיו, ואע"פ שלא הרג בימיו. (75) ו'היה לו (לאותו כהן גדול) לבקש רחמים שיגמור דינו לזכות ולא ביקש" (שם), ולכן נענש שהחזרתו של הרוצח תלוי במיתתו.

- 1 יב. נִגְמַר דִּינוֹ⁷⁶ וְנִמְצָא⁷⁷ הַפֶּהַן הַגְּדוֹל בֶּן גְּרוּשָׁה⁷⁸
- 2 או בֶּן חִלּוּצָה⁷⁹ - בְּטָלָה כְּהֻנָּה⁸⁰, וְכֹאֵלֹו נִגְמַר דִּינוֹ
- 3 בְּלֹא פֶהַן גְּדוֹל, וְאֵינוֹ יוֹצֵא מִשָּׁם לְעוֹלָם⁸¹.

(76) לגלות (שם). (77) נודע. (78) ופסול לכהונה, שהרי נולד מאיסורי כהונה. (79) אשה, שמת בעלה ולא השאיר ילדים, וחלץ לה יבמה ונישאה לכהן באיסור, וילדה לו בן

קלב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון ז' אייר - ספר טהרה - הלכות טומאת מת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ולא ידעו שהוא פסול, ומינהו כהן גדול. (80) למפרע, שהרי הוברר בדבר שלא היה כהן גדול בשעה שנגמר דינו של זה לגלות. [ראה בפ"ו מהלכות ביאת מקדש, שהקרבנות שהקריב לפני שנודע הפסול כשרים, ולא בטלה כהונה למפרע, שם גזירת הכתוב היא, ולמדוה מן הפסוק (דברים לג, יא) "ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה", אפילו חללים שבו, פועל ידיו תרצה (בגמרא שם יב.)]. (81) ראה למעלה הלכה י.

- 1 יג. רוצה ששכב לעירו אחר מות הפכה הגדולה -
- 2 הרי הוא פשאר כל אדם. ואם הרגו גואל הדם -
- 3 נהרג עליו⁸³; שפכר נתפכר לו בגלותו⁸⁴.

(82) ככתוב: "ואחרי מות הכהן הגדול ישוב הרוצח אל ארץ אחוזתו" (במדבר לה, כח). (83) בבית-דין או על-ידי גואל הדם של הרוצח ששכב לעירו. (84) שנמשכה עד מות הכהן. ראה מכות ב:

- 4 יד. אף על פי שנתפכר - אינו חוזר⁸⁵ בה לשפירה⁸⁶
- 5 שהיה בה⁸⁷ לעולם; אלא הרי הוא מורד מגדלתו
- 6 כל ימיו, הואיל ובאה תקלה זו הגדולה⁸⁸ על ידו.

(89) עושה חבורה. (90) ככתוב: ומכה אביו ואמו מות יומת (שמות כא, טו). (91) במזיד. (92) ואין דינו כהורג אדם בשוגג (מכות ח:). (93) ככתוב: ונס שמה רוצח מכה נפש בשגגה (במדבר לה, יא). וראה 'ספרי' שם קנט. (94) למעלה פרק ה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ז' י"ג אייר תשע"ט

הסוככים על הארץ, והן הנקראים סככות, ואבנים היוצאות⁷ מן הגדר⁸ הסוככות על הארץ, והן הנקראין פרעות⁹: אם יכולין לקבל מעזיבה¹⁰ בינונית¹¹ והן עומדים - הרי אלו מביאין וחוצצין מן התורה; ואם אינן ראויין לקבל מעזיבה בינונית, אלא הן נופלים - הרי אלו מביאין מדברה¹² ואינן חוצצין. וכן כל פיוצא בהן.

(5) שבקלות אפשר להזיזו ממקומו או להפילו. (6) ענפי העצים. (7) בולטות לחוץ. (8) של אבנים. (9) מלשון הכתוב (במדבר ו, ה): גדל פרע שער ראשו. (10) שכבת טיט, שנותרים על קרשי התקרה. (11) שהם חזקים ויעמדו בפני לחץ משא שכזה, מבלי להשבר או להתכווץ ולהפילו. כחכמים במשנה שם פ"ח, ב, ולפי פירוש רבינו (ראה תפארת ישראל שם, יכין לג ולד). (12) במס' נדה סח, ב אמרו: "סככות ופרעות וכו' רבנן הוא דגזרו (חכמים הם שגזרו)", ולכאורה זה בניגוד למשנתנו שהסככות והפרעות מביאים וחוצצים, ומשמע שמן התורה הם כאוהל ממש, שהרי חכמים לא יטהרו דבר שהוא טמא מן התורה, ולפיכך מפרש רבינו, שאם יכולים לקבל מעזיבה בינונית דינם מן התורה כאוהל ומביאים וחוצצים, ובגמרא נדה שם המדובר כשאנשים יכולים לקבל מעזיבה כזו, ומן התורה אינם אוהל, וגזרו רבנן להחמיר שיביאו את הטומאה, אבל לא הקילו לענין חציצה (כסף-משנה).

ג. אלו¹³ מביאין וחוצצין: כלי עץ הבא במדה¹⁴. וכן

יום ראשון ז' אייר ה'תשע"ט

הלכות טומאת מת

פרק שלשה עשר

(1) יבאר אוהל שאינו עשוי בידי אדם ואוהל רעוע, המביאים טומאה וחוצצים, ומביאים ולא חוצצים, ושאינם חוצצים ולא מביאים.

א. כל טפח על טפח ברום טפח קרוי אוהל, כמו שפארנו², וחוצץ בפני הטמאה ומביא את הטמאה. בין שעשאוהו להאחיל בין שנעשה מאליו, אפלו היה שלא בידי אדם - הרי זה מביא וחוצץ. כיצד? אחד חור שחורוהו מים³ או שרצים או שאכלתו מלחת⁴, או שצבר אבנים או קורות ונעשה בהן חלל טפח - הרי זה אוהל ומביא וחוצץ.

(2) למעלה פ"ב ה"א. ראה שם. (3) אהלות פ"ג מ"ז. (4) מלשון הכתוב (ירמיה יז, ו): "ארץ מלחה", והיא מתבקעת מאליה.

ב. במה דברים אמורים? בשהיה האהל חזק ובריא; אבל אוהל רעוע⁵ אינו מביא את הטמאה ואינו חוצץ בפני הטמאה מן התורה, אבל מדברי סופרים מביא את הטמאה ואינו חוצץ. כיצד? שריגי האילנות⁶

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון ו' אייר - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קלג

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה. ואלו³⁶ לא מביאין ולא חוצצין: הוצעו³⁷ והירקות³⁸ המחברים לקרקע³⁹, חוץ מן הארבע ירקות שמנינו. וכפת הברד⁴⁰ והשלג והכפור⁴¹ והגלד⁴² והמלח. והדולג⁴³ ממקום למקום, והקופץ⁴⁴ ממקום למקום. והעוף הפורח, וטלית המנפפת⁴⁵, וספינה שהיא שטה על פני המים. כל אלו לא מביאין ולא חוצצין. שאף על פי שהאילול⁴⁶ - אינו אהל המתקנים⁴⁶.

(36) שם משנה ה. (37) צמחים שבתוכם גרענים הנאכלים. (38) שהם עצמם נאכלים. (39) מפני שאין להם קיום אינם כאוהל, ואם הם תלושים דינם ככל האוכלין. (40) בגודל טפח. (41) טיפות הטל שקפאו. (42) קרח. (43) רגל אחת מצד זה של הטומאה, והשנייה בצד שני. (44) בשתי רגליו ביחד. (45) הרוח מגביהה אותה והיא מאהילה על הטומאה, אבל אינה מחוברת לשום מקום. (46) אינו מתקיים כלל והוא גרוע מאוהל רעוע, שמביא את הטומאה מדבריהם (למעלה הלכה ב).

ו. קשר⁴⁷ את הספינה בדבר שהוא יכול להעמידה⁴⁸, כבש כנף הטלית באבן⁴⁹ - הרי זו מביאה את הטמאה.

(47) שם. (48) בשבת קא, ב "והוא (בתנאי) שקשרה בשלשלת ברזל". מובן שברזל לאו דוקא, וגם חבל חזק המעמיד את הספינה דינו כברזל. (49) הניח על כנפה אבן כבידה, והרוח אינה מזיזה את הכנף, והטלית מתנופפת ומאהילה.

ז. נסר⁵⁰ שהוא צף על פני המים וטמאה תחת צדו האחד - הרי הכלים שתחת צדו השני טהורים; שהרי כבר בארנו, שהספינה השטה אינה מביאה הטמאה.

(50) תוספתא אהלות פ"ט ה'.

ח. אלו⁵¹ חוצצין⁵² ולא מביאין: מסכת⁵³ פרוסה, וחבילי מטה⁵⁴, והמשפלות⁵⁵, והסריגות⁵⁶ שפחלונות. פיצד הן חוצצין? שאם היה חלון בין שני פתחים והטמאה בבית אחד, והיה אחד מאלו מתחת בחלון זה וסתמו, אף על פי שיש ביניהן אויר⁵⁷ - הרי אלו חוצצין ולא תפנס טמאה לבית שני. והוא שלא יהיה שם בסריגות אלו או בעיני המשפלות או בין חבל לחבל פותח טפח; שאם היה שם פותח טפח - תפנס בו הטמאה, כמו שיתבאר⁵⁸.

(51) שם משנה ד. (52) כגון שהיו מונחים על ארובה של הבית שטומאה בתוכו וכלים טהורים על גביהם או שסותמים חלון שבין בית לבית. (53) מחצלת (רבינו בפירושו שם. ראה ר"ש, ברטנורא ותפארת ישראל, שפירושו: חוטי שתי). (54) חבלים סרוגים שמניחים אותם על המיטה כדי לקבל את הכרים והכסתות, ואויר מפסיק בין חבל לחבל. (55) סלים קלועים שמוציאים בהם את

פלי אבנים פלי גללים פלי אדמה הבאין במדה. ופשוטי פלי עור ויריעה וסדין ומפץ¹⁵ ומחצלת¹⁶ שהן עשוין אהלים¹⁷. ובהמות או חיות, בין טמאות בין טהורות. והוא שיהיה ראש זו בין רגלי זו והיו פלן דבוקות. והעוף ששכן¹⁸. והחוטט בשבלים מקום לקטן להצילו מן השמש. ואכלין שאינן מְשָׁרִין, כְּדִי שֶׁלֹא יִטְמְאוּ¹⁹. ירקות המתקנין בימות החמה והגשמים - הרי הן באילנות ומביאין וחוצצין. ואלו הן: הארוס²⁰ והקיסוס²¹ וירקות חמור²² ודלעת ויננית. וכן הסככות והפרעות²³ והזיזין והגזירות²⁴ והשוככות והשקיפין²⁵ והסלעים²⁶ והנחירים²⁷ והשננין²⁸. כל אלו מביאין וחוצצין.

(13) שם משנה א. (14) גדולים וכבדים. ראה למעלה פ"ב ה"ב וביארנו שם. (15) שטיח עשוי מגמי. (16) עשויה מקנים או קש. (17) שעשאוים אוהל ממש נטוי (תנאי זה נמשך אל כל האמור בבבא זו, החל מפשוטי כלי עור). ואע"פ שהם מקבלים טומאה, וכל דבר המקבל טומאה אינו חוצץ, מכיוון שעשאוים אוהל ממש נטוי, בטלו מתורת כלי (רבינו בפירושו למשנתנו). (18) וקשור לעץ או לכותל (רבינו במשנה שם). (19) אבל אוכלין המוכשרים לקבל טומאה אינם חוצצים (לקמן ה"ד). (20) איריס. (21) מין עשב המתפשט לגבהו ולרחבו, ומשתמשים בו להאחיל. (22) מין קישואים, בערבית "אלתקם" (רבינו במשנה שם). (23) נתבאר דינם למעלה (הלכה ב). (24) אבן או עץ הבולט מכותל הבית, ובסופו תוספת. כשהתוספת כלפי מעלה נקרא זיז, ואם היא כלפי מטה - נקראת גזורה (רבינו בפירושו למשנה כאן. ראה משנה שם פ"ד א). (25) רבינו במשנה שם מפרש: "תוספת ההרים" כנראה בליטות באמצע גבהם. (26) אבן יוצאת מן הכותל (שם), ויש מפרשים: נקיצי הסלעים. ואין זה דומה לזיז וגזורה שנעשו בידי אדם בכוונה. (27) רבינו במשנה גורס "והגהרים", מלשון "ויגהר ארצה" (מלכים-א יח, מב). ופירושו: תוספת הכותל המשתפעת כלפי הקרקע. (28) שיני הסלע בראש ההר (רבינו שם).

ד. ואלו²⁹ מביאין ולא חוצצין: האדם³⁰. וכלי עץ שאינן באין במדה. מפני שהן פכל הכלים ומתטמאין. ופשוטי פלי עור ויריעה וסדין ומפץ ומחצלת שאין עשוין אהלים, אלא מתוחין בלבד³¹. ואין להן שפוע ואין שם פתלים. ובהמה ובהמה שמתו³², ואכלין טמאין או מְשָׁרִין. שדבר טמא³³ אינו חוצץ. ורחים של יד³⁴, שהרי היא פכלל פלי אבנים³⁵. כל אלו מביאין ואינן חוצצין.

(29) שם פ"ח מ"ג. (30) שם פ"ו ה"א. (31) פרושים מלמעלה כג בלי כתלים. (32) ונבילה מטמאה. והוא-הדין כשנשחטו, שהרי הוכשרו בשחיטה (רבינו בפ"ב מהלכות אבות הטומאות ה"ז, וראה באות הבא). (33) וכן המוכשר לקבל טומאה, שהרי הוא מתטמא עכשיו (רבינו במשנה שם). (34) שאינם כבדים כל-כך. (35) שאינם באים במידה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ג. מאור¹³ שהתחיל לסתמו¹⁴ ולא הספיק לגמרו,
מפני שלא היה לו טיט או שקראו חברו או
שחשקה לילי שבת, ונשאר ממנו מעט¹⁵: אם נשאר
ממנו רום אצבעים על רחב הגודל - מביא את
הטמאה; פחות מכאן - הרי הוא כסתום¹⁶.

13 חלון העשוי לאורה. 14 אהלות, שם: "שירי מאור".
15 ובדענו לגמור את הסתימה. 16 ואם רוצה להשאירו
כמו שהוא, מחשבתו קובעת כמו בה"ב. כל השיעורים הללו
הלכות מקובלות הן.

ד. חלון גדול¹⁷ העשוי לאורה והיה בה שוכה
וביוצא בה: אם יש שם במקום אחד ממנה
כפונדיון - מביא את הטמאה ומוציא את הטמאה;
היי נקבי השוכה דקים ואין באחד מהן כפונדיון -
הרי זו כסתומה¹⁸. וכן חלון העשוי לתשמיש¹⁹
ובה סככות²⁰ ורפפות²¹: אם יש במקום אחד טפח
על טפח מרבע - מביא ומוציא, ואם לאו - הרי
היא כסתומה.

17 שם. 18 כבית-הלל שם, שאין הנקבים מצטרפים.
19 ושיעורו להביא ולהוציא את הטומאה - טפח.
20 צ"ל: סככות. 21 מסגרת ובה נסרים דקים מונחים זה
על זה בשיפוע ומרוחקים קצת זה מזה, כדי להכניס אויר
לחדר (תפארת ישראל).

ה. חלון שהיא גלויה²² לאויר - שעורה כפונדיון,
מפני שאינה עשויה אלא לאורה, כמו שאמרנו²³.
בנה בית חוצה לה ונעשית חלון זו תחת תקרה²⁴
והרי היא בין שני בתים - שעורה בפותח טפח. נתן
את התקרה באמצע החלון - התחתון²⁵ שתחת
התקרה שעורו בפותח טפח, והעליון שלמעלה מן
התקרה שעורו כפונדיון, מפני שהוא גלוי לאויר²⁶.

22 שם מ"ב. 23 למעלה ה"א. כפל בבא זו, כעין הקדמה
לבבא שלאחריה. 24 כגון שהתקרה למעלה מן החלון
וסומכת עליו. 25 החלק התחתון של החלון. 26 כמו
שהיה לפני שבנה את התקרה.

ו. החור²⁷ שבדלת²⁸, או ששיר בה החרש²⁹ מקום
פתוח מלמעלה או מלמטה³⁰, או שהגוף את הדלת
ולא גמר להדקה ונשאר אויר בין שתי הדלתות, או
שסגר הדלת ופתחו הרוח, בכל אלו: אם היה
הפותח פאגרוף³¹ - הטמאה יוצאה ממנו ונכנסת לה
במקום פתוח זה; ואם היה פחות מפאגרוף - הרי
הוא כסתום³².

27 שם מ"ג. 28 שנעשה שלא בכוונה להשתמש בו,
אלא הנגר היה צריך לו בשעת עבודתו ושכח לסותמו.
29 הנגר. 30 הדלת קצרה מפתח השער, ונשאר מקום
פנוי למעלה או למטה. 31 כדון חלון שנעשה שלא בידי
אדם, בהלכה ב. 32 כרבי עקיבא, שם.

הזבל. 56 שבכות. 57 הסריגה אינה צפופה. ואויר
מפסיק בין חבל לחבל וכדומה. 58 בפרק הבא.

יום שני ח' אייר ה'תשע"ט

פרק ארבעה עשר

1 יבאר שאין טומאה נכנסת לאהל ולא יוצאת ממנו
בפחות מטפח על טפח, חלון הנעשה לאורה וחלון הנעשה
שלא בידי אדם, מאור שהתחיל לסותמו ולא הספיק לגמרו,
חלון העשוי לאורה או לתשמיש והיה בו שבכה, וחלון
שבין שני בתים, חור שבדלת או העושה חור בכותל להניח
בו מסמר.

א. אין טמאה נכנסת לאהל ולא יוצאה ממנו
בפחות מטפח על טפח. כיצד? חלון שבין בית
לבית או שבין בית לעליה: אם יש בו טפח על טפח
מרבע³ והיתה טמאה באחד מהן - הבית השני
טמא; אין בחלון פותח טפח - אין הטמאה יוצאה
ממנו ולא נכנסת לאהל השני. במה דברים
אמורים? בחלון שעשה אותו האדם לתשמיש;
אבל חלון שעשה אותו האדם לאורה כדי שיכנס
ממנו האור - שעורו כפונדיון⁶, והטמאה יוצאה
ממנו. כיצד? היתה טמאה בבית, ובא אדם ונסמך
לחלון זה של מאור או שהניח בו פלי או שהאחיל
עליו אהל בצד הפתל - נטמא כל שבאהל,
שהטמאה יוצאה לו. וחלון העשוי לאורה הוא
שאינו עליו תקרה, אלא גלוי הוא לשמש⁷.

2 אהלות פ"ג מ"א. 3 טפח באורך וטפח ברוחב, אבל
טפחים באורך וחצי טפח, ואפילו יותר קצת ברוחב, אינו
מכניס ומוציא את הטומאה (ראה למעלה פ"ב ה"א).
4 להניח שם חפצים וכדומה. 5 דרכו. 6 מטבע
עתיקה, משנים עשר דינר. וטעמו של דבר, מפני שחור כזה
מכניס אור מספיק להאיר קצת את הבית. במשנה שם כתוב:
"כמלוא מקדח", ובככורות לז, א - פירשו שזהו כפונדיון
האיטלקי. 7 כך מפרש רבינו מה שנאמר במשנה: "חלון
שהיה לאויר".

ב. חלון⁸ הנעשה שלא בידי אדם, כגון שחררוהו
מים או שרצים או שאכלתו מלחת⁹, או שהיה חלון
פקוק¹⁰ ונטל הפקק, או שהיתה בו זכוכית ונשברה
- שעורו מלא אגרוף¹¹, והוא פראש גדול של אדם.
והוא שלא חשב עליו לתשמיש; אבל אם חשב
עליו לתשמיש - שעורו בפותח טפח. חשב עליו
למאור - שעורו כפונדיון. שהמחשבה כאן
כמעשה¹².

8 אהלות, שם. 9 ראה פ"ג ה"א. 10 סתום בפקק.
11 במסכת כלים פ"ז מ"ב, שנינו: "זהו אגרופו של בן
בטיח", אדם ידוע בזמנם גדול כענק, ואגרופו כראש גדול
של אדם בינוני. 12 כאילו עשה בתחילה את החלון לשם
כך.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ט' אייר - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַמְדִּלְדָּלִים¹⁶ בְּהֶמְהָ טִמְאָה¹⁷, וְהוּא שֶׁתְּהִיָּה פְחוּשָׁה²⁹
שְׂאִינָה רְאוּיָה לְהִמָּכֵר לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים וְקִשְׁוֵרָה פְּדִי³⁰
שְׁלֹא תִבְרַח¹⁸, וְהַעוֹף טָמֵא שֶׁשָּׂכַן בַּחֲלוֹן¹⁹, וְהוּא³¹
שֶׁיְהִיָּה מְשֻׁרֵט שְׁהָרִי אֵינוֹ רְאוּי אֶפְלוֹ לְתִינוּק לְשִׁחָק³²
בּוֹ²⁰, וְעוֹבֵד פּוֹכְכִים פְּפוֹת²¹ שֶׁהוּא מְאֻסְרֵי הַמֶּלֶךְ³³
שְׂאִין אַחֵר יָכוֹל לְהִתִּירוֹ²², וְכֵן שְׂמוּנָה²³ בְּיוֹם³⁴
הַשַּׁבָּת, שְׁהָרִי אֲסוּר לְטַלְטֵלוֹ, וְהַמֶּלֶךְ הַמְעֻרָב³⁵
בְּקוֹצִים שְׂאִינוֹ רְאוּי לֹא לְאָכִילָה וְלֹא לַעֲבֹדָה, וְהוּא³⁶
שֶׁיְהִיָּה מִנָּח עַל הַחֶרֶשׁ פְּדִי שְׁלֹא יִזְיק אֶת הַכֶּתֶל -³⁷
כָּל אֵלּוֹ מִמַּעֲטִין בַּחֲלוֹן, שְׁהָרִי אֵינָן מְקַבְּלִין טִמְאָה³⁸
וְאֵין דַּעְתּוֹ לְפִנּוֹתָן מִפְּנֵי שְׂאִינָן רְאוּיִין לְמִלְאָכָה. וְכֵן³⁹
סִפֵּר תוֹרָה שֶׁבָּלָה וְהָיָה מִנָּח בַּחֲלוֹן, אִם גָּמַר שֶׁתְּהִיָּה⁴⁰
שֶׁם גְּנִיזָתוֹ - הָרִי זֶה מִמַּעַט בַּחֲלוֹן. אֲבָל הַשִּׁלֵּג⁴¹
וְהַפֶּדֶר וְהַפֶּפֹּר וְהַגְּלִיד וְהַמִּים - אֵינָן מִמַּעֲטִין⁴²
בַּחֲלוֹן, שְׁהָרִי הֵן רְאוּיִין וְמְקַבְּלִין טִמְאָה.⁴³

(7) תאנים מיובשות. (8) במשנה כתוב סתם: "חבית של גרוגרות" ורבינו מוסיף שני תנאים: אינן מוכשרות ואינן ראויות לאכילה, בהתאם למה שכתב בהלכה הקודמת. (9) המדובר בחבית של חרס שאינה מקבלת טומאה מגבה. (10) ואינה חוצצת. (11) כגון שמעורבים בו קוצים (בבא בתרא יט, ב). (12) הגרוגרות והתבן. (13) שהרי הם עצמם אינם סותמים אלא החבית המחזיקה אותם והיא מקבלת טומאה. (14) מטליות קטנות. (15) אצבעות, ואינן מקבלות טומאה. (16) מנותקים ברובם ולא ניתקו לגמרי. (17) אבל של בהמה טהורה - טמאים ואינם חוצצים (בבא בתרא כ, א). (18) שאם היא יכולה לברוח אינה מחיצה בת קיימא. (19) והוא כחוש ואינו ראוי לאכילת אדם, וקשור שאינו יכול לברוח. (20) ולפיכך אין דעתו לקחתו משם. (21) אבל ישראל מקבל טומאה ואינו חוצץ. (22) אבל כפות שלא מטעם המלך יתירוהו עוברים ושבים. (23) נפל שנועד לשמונה חדשי הריון.

ג. מַעַט אֶת הַטֶּפֶח בַּפְּחוֹת מְפִזֵּת מִבֶּשֶׂר הַמֵּת,⁴⁴
בַּפְּחוֹת מְפִזֵּת מִבֶּשֶׂר נִבְלָה, אוּ בַּעֲצֵם פְּחוֹת⁴⁵
מִבֶּשֶׂעוֹרָה מִן הַמֵּת, אוּ בַּפְּחוֹת מִבֶּשֶׂדֶשָׁה מִן הַשֶּׁרֶץ⁴⁶
- הָרִי אֵלּוֹ חוֹצֵצִין; שֶׁכָּל אֵלּוֹ טְהוֹרִין, וְאֵינָן⁴⁷
חֲשׁוּבִין²⁴ אֶצְלוֹ, לְפִיכָף אֵין דַּעְתּוֹ לְפִנּוֹתָן. וְכֵן פְּחוֹת⁴⁸
מִבְּרִיעָה אֲכִלִים שְׂאִינָן מְשֻׁרִין²⁵ - אֵינָן חֲשׁוּבִין⁴⁹
אֶצְלוֹ וְאֵין דַּעְתּוֹ לְפִנּוֹתָן²⁶, וְלִפְיָכָף מִמַּעֲטִין אֶת⁵⁰
הַטֶּפֶח.⁵¹

(24) וגם אינם חשובים. (25) אבל מוכשרים אינם חוצצים אפילו אין דעתו לפנותם. (26) אנו מניחים, שאין דעתו לפנותם, אבל כביצה אוכלין אינם ממעטים, אלא אם גילה דעתו להשאירם במקום זה.

ד. סֵתֵם הַחֲלוֹן בְּכָלִי חֶרֶשׁ וְהָיָה פִּיו לַחוּץ - הָרִי⁵²
זֶה חוֹצֵץ, לְפִי שְׂאִינוֹ מִטְּמֵא מִגִּבּוֹ וְהָרִי הוּא טְהוֹר.⁵³
וְצִרְיָה לְהִיּוֹת כְּלִי חֶרֶשׁ זֶה מְאֻס וְנִקְוֵב עַד שְׁלֹא⁵⁴

ז. הַעוֹשָׂה³³ חוֹר בְּכֶתֶל פְּדִי לְהִנִּיחַ בּוֹ קֶנֶה אוּ מִסְמָר¹
גְּדוֹל³⁴, אוּ לְרֹאוֹת מִמֶּנּוּ הַעוֹבְרִים וְהַשֹּׁכִים, אוּ לְדַבֵּר²
עִם חֲבֵרוֹ - הָרִי זֶה בַּחֲלוֹן הַעוֹשִׂיָה לְתַשְׁמִישׁ³
וְשַׁעוֹרָה בַּפֹּתָח טִפְחָה³⁵.⁴

(33) שם מ"ד. (34) לפתוח בו את הדלת. (35) כבית-הלל שם. [בשני הדינים האחרונים, לראות ממנו ולדבר עם חבירו, מודים בית-שמאי לבית-הלל. ראה ראב"ד וכסף-משנה].

יום שלישי ט' אייר ה'תשע"ט

פרק חמשה עשר

(1) יבאר דין חלון תשמיש שסתמה כולה או עד שנשאר בה פחות מטפח, אם סתמו באוכלין שאינם מוכשרים או סרוחים או תבואה שגדלה וסתמה, חבית שהיא מליאה גרוגרות סרוחות שאינן מוכשרות ומונחות בחלון, כל הדברים הראויים למעט בהם החלון ודבר טמא אם חוצץ.

א. חֲלוֹן תַּשְׁמִישׁ שֶׁסְתָּמָה כְּלָה אוּ סְתָמָה עַד⁵
שֶׁנִּשְׁאַר בָּהּ פְּחוֹת מִטְּפַח, אִם בְּדָבָר הַחוּצִין בְּפָנֵי⁶
הַטִּמְאָה סֵתֵם - הָרִי זֶה חוֹצֵץ. וְהוּא שֶׁיְהִיָּה דָבָר⁷
שְׂאִין דַּעְתּוֹ לְפִנּוֹתוֹ. לְפִיכָף, אִם סֵתֵם הַחֲלוֹן אוּ⁸
מַעַטוֹ בְּאֲכִלִין שְׂאִינָן מְשֻׁרִין² - אֵינָן חוֹצֵצִין; שְׂאֵף⁹
עַל פִּי שְׂאִין מְקַבְּלִין טִמְאָה וְהָרִי הֵן טְהוֹרִין³, דַּעְתּוֹ¹⁰
לְפִנּוֹתָן⁴. הֵיוּ סְרוּחוֹת - הָרִי אֵלּוֹ חוֹצֵצִין. וְכֵן תִּבֵּן¹¹
סְרוּחַ - חוֹצֵץ, וְשְׂאִינוֹ סְרוּחַ - אֵינוֹ חוֹצֵץ, מִפְּנֵי¹²
שֶׁדַּעְתּוֹ לְפִנּוֹתוֹ⁵. תְּבוּאָה שֶׁגְּדָלָה וְסְתָמָה אֶת הַחֲלוֹן¹³
אוּ מַעַטָּתוֹ - אֵינָה חוֹצֵצָה, לְפִי שֶׁדַּעְתּוֹ לְפִנּוֹתָהּ¹⁴
שְׂמָא תַּפְסִיד הַכֶּתֶל⁶. הָיָה עֲקָרָה רְחוּק מִן הַכֶּתֶל¹⁵
וְנִטָּה רֹאשָׁה וְסֵתֵם - הָרִי זֶה חוֹצֵצָה. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא¹⁶
בְּזֶה.¹⁷

(2) אף על פי שאינם מוכשרים. (3) ואמרנו למעלה (פרק י"ד הלכה ג), שאוכלים טהורים חוצצים. (4) ושם המדובר כשהניחם בכונה על מנת להשאירם זמן מסוים. [ואולי יש לחלק בין אוהל למחיצה, אוהל חוצץ אפילו דעתו לפנות, ומחיצה רק כשאין דעתו לפנות]. (5) מיד. (6) שרשי התבואה חותרים תחת הכותל.

ב. חֲבִית שֶׁהִיא מְלֵאָה גְרוֹגְרוֹת סְרוּחוֹת, שְׂאִינָן¹⁸
מְשֻׁרִין וְלֹא רְאוּיִין לְאָכִילָה⁸, וּמִנַּחַת בַּחֲלוֹן וְפִי¹⁹
הַחֲבִית כְּלָפִי הַטִּמְאָה⁹, שְׁהָרִי הַחֲבִית טִמְאָה¹⁰, וְכֵן²⁰
קָפָה שֶׁהִיא מְלֵאָה תִּבֵּן סְרוּחַ, שְׂאִינוֹ רְאוּי לֹא²¹
לְמַאֲכַל בְּהֶמָּה וְלֹא לְטִיט¹¹ וְלֹא לְהַסְקָה, וּמִנַּחַת²²
בַּחֲלוֹן: אִם יָכוֹלִין הַגְּרוֹגְרוֹת וְהַתִּבֵּן לַעֲמֹד בְּפָנֵי²³
עֶצְמָן כְּשִׁינְטָל הַכְּלִי שֶׁהֵן בּוֹ - הָרִי אֵלּוֹ¹² חוֹצֵצִין,²⁴
וְאִם לֹא - אֵינָן חוֹצֵצִין¹³. עֲשָׂכִים הַמְרִים שְׂאִינָן²⁵
רְאוּיִין לְבִהְמָה, וּמִטְּלָנוֹת¹⁴ שְׂאִין בָּהֵן שְׁלֵשׁ עַל²⁶
שְׁלֵשׁ¹⁵ שֶׁהֵיוּ מְטַנְפִים וְקָשִׁים פְּדִי שְׁלֹא יִהְיוּ רְאוּיִין²⁷
אֶפְלוֹ לְקַנֵּחַ הַדָּם מִן הַשְּׂרִיטָה, וְהָאִיכָר וְהַבֶּשֶׂר²⁸

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

25 כָּל הָאַרְבָּה טָמְאָה⁶; אֵין בָּהּ פּוֹתַח טָפַח: אִם יֵשׁ
26 בְּטָמְאָה כְּדֵי שֶׁתַּחֲחֹלֵק וְיִמָּצֵא כְּשִׁעוּר תַּחַת הַתְּקֵרָה
27 וְכְשִׁעוּר תַּחַת הָאַרְבָּה⁹ - הַכֹּל טָמֵא; וְאִם לֹא -
28 הַבֵּית טָמֵא¹⁰, וְכִנְגֵד הָאַרְבָּה טָהוֹר¹¹. הִיָּה בְּאַרְבָּה
29 פּוֹתַח טָפַח וְנָתַן אָדָם רִגְלוֹ מִלְּמַעְלָה¹² עַל הָאַרְבָּה
30 - נַעֲשֶׂה הַכֹּל אֵהָל אֶחָד¹³, וּבֵין שְׁהִיָּתָה הַטָּמְאָה
31 תַּחַת הַתְּקֵרָה בְּלִבָּד אוֹ תַּחַת הָאַרְבָּה בְּלִבָּד - הַכֹּל
32 טָמֵא, הַבֵּית וְיָמָה שֶׁכִּנְגֵד אַרְבָּה. וְהָאָדָם שֶׁעָרַב אֶת
33 הַטָּמְאָה טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשֶׂה אֵהָל עַל הַטָּמְאָה¹⁴.
34 אֵין בְּאַרְבָּה פּוֹתַח טָפַח, וְהִיָּתָה הַטָּמְאָה תַּחַת
35 הַתְּקֵרָה - זֶה שֶׁנָּתַן רִגְלוֹ מִלְּמַעְלָה טָהוֹר, שְׁאֵין
36 טָמְאָה יוֹצֵאת לוֹ בְּפָחוֹת מִטָּפַח¹⁵. הִיָּתָה הַטָּמְאָה
37 תַּחַת הָאַרְבָּה¹⁶: אִם טָמְאָה קִדְמָה אֶת רִגְלוֹ - טָמֵא¹⁷,
38 שְׁהָרִי הָאֵהָל עַל הַטָּמְאָה¹⁸; אִם רִגְלוֹ קִדְמָה אֶת
39 הַטָּמְאָה - טָהוֹר¹⁹, שְׁהָרִי רִגְלוֹ מִקְצֵת הָאֵהָל וְאֵין
40 טָמְאָה יוֹצֵאת לוֹ²⁰.

(2) אהל פ"י, א, ב, ג. (3) הכלים המונחים בבית כנגד הארובה הפתוחה מלמעלה. (4) אמנם אמרנו (למעלה פ"ד ה"א) שאין טומאה נכנסת ויוצאת בפחות מפותח טפח, אבל אין דין פתח קטן זה כסתום לגמרי לטמא מה שתחתיו. (5) פירוש, הכלים המונחים בבית, בין כנגד התקרה בין כנגד הארובה טהורים, מפני שהטומאה אינה נמצאת באוהל, אבל המאהיל על הטומאה - טמא. (6) ואפילו אין ביחד יותר מכשיעור מצומצם. (7) מפני שהחלק הנמצא תחת הארובה מצטרף לחלק שתחת התקרה. (8) טעות סופר, וצ"ל: "וכנגד הטומאה - טמא" (כסף משנה), וכן כתוב במשנה שם. פירוש, כל המאהיל על חלק הטומאה המונח תחת הארובה - טמא, מפני שהחלק הנמצא תחת התקרה מצטרף עמו לכשיעור. (9) פירוש, שבחלק המונח תחת הארובה לבדו יש שיעור מלא, וכן גם בחלק שתחת התקרה, ואם תחתוך את הטומאה בגבול שבין שני השטחים האלה יימצא בכל אחד מהם כשיעור טומאה. כך מפרש רבינו במשנתנו את דברי ר' יוסי: "אם יש בטומאה, כדי שתחלק ותטמא את הבית ותטמא כנגד הטומאה - טמא, ואם לאו הבית טמא, כנגד הטומאה טהור", ובהתאם לפירושו זה, כתב כאן בפירושו: "ויימצא כשיעור תחת התקרה ותחת הארובה". משמע מדבריו, שאם אין בחלק שתחת הארובה כשיעור, אף-על-פי שביחד יש שני שיעורים, דינו כפחות מכשיעור. ולמה אין החלק שתחת התקרה מצטרף עם החלק שתחת הארובה? מפני שטומאה אינה מתפשטת למקום שאין בו פותח טפח. [והרא"ש מפרש, שהמדובר בכזית וחצי בבית וחצי זית נגד הארובה, וכן פירש בתפארת ישראל שם]. (10) אפילו אם תחת התקרה פחות מכשיעור, מפני שחלק הטומאה שכנגד הארובה מצטרף עמו. (11) טומאת הבית אינה נכנסת שם, מפני שאין בה פותח טפח. (12) וסתם את פי הארובה. (13) שם משנה א. (14) שהרי רגלו חלק מהאוהל. (15) הטומאה אינה מתפשטת לארובה כלל, ואם-כן לא האהיל בכלל עליה. (16) וסתם ברגלו את פיה.

1 יְהִיָּה רְאוּי אֶפְלוֹ לְהִקְיָ בּוֹ דָם, כְּדֵי שֶׁלֹא תִהְיֶה
2 דַּעְתּוֹ לַפְּנוֹתוֹ.

3 ה. הִיָּה בְּבֵית מֵת אוֹ רִבַּע עֲצָמוֹת וְכִיּוֹצֵא כֵהֵן
4 מַעֲצָמוֹת הַמְטָמְאוֹת בְּאֵהָל, וּמַעֲט הַחֲלוֹן שֶׁל בֵּית
5 זֶה בַּעֲצָם פָּחוֹת מִכְשִׁעוּרָה²⁷ - אֵינוֹ מַעוּט, שֶׁהַעֲצָם
6 מִצְטָרֵף לַעֲצָמוֹת²⁸. וְכֵן אִם הִיָּה שָׁם מֵת אוֹ כְּזִית
7 מִבִּשְׂרֵי הַמֵּת, וּמַעֲט הַחֲלוֹן בְּפָחוֹת מִכְּזִית מִבִּשְׂרֵי
8 הַמֵּת - אֵינוֹ מַעוּט, לְפִי שֶׁהַבִּשְׂרֵי מִצְטָרֵף לַבִּשְׂרֵי
9 אֲבָל עֲצָם פָּחוֹת מִכְשִׁעוּרָה מִמַּעֲט עַל יְדֵי כְּזִית
10 בִּשְׂרֵי²⁹, וּפָחוֹת מִכְּזִית בִּשְׂרֵי מִמַּעֲט עַל יְדֵי רִבַּע
11 עֲצָמוֹת וְכִיּוֹצֵא כֵהֵן. מַעֲט אֶת הַטָּפַח בִּשְׂתֵי וְעָרַב³⁰
12 הַמִּנְגָּעִין אוֹ בְּגוֹשׁ מִבֵּית הַפֶּרֶס - אֵינוֹ מַעוּט, שֶׁדָּבָר
13 טָמֵא אֵינוֹ חוֹצֵץ³¹. עֲשֵׂה לְבִנָּה מַעֲפָר בֵּית הַפֶּרֶס -
14 הָרִי זֶה טָהוֹרָה וּמִמַּעֲט; שֶׁלֹא אֶמְרוּ³² אֵלָּא גּוֹשׁ
15 כְּבָרִיתוֹ³³. נִסְתָּם הַטָּפַח אוֹ נִתְמַעֵט בְּקוּרֵי עֲבָכִישׁ³⁴:
16 אִם הִיָּה בָּהּ מִמַּשׁ³⁵ - הָרִי זֶה חוֹצֵצֵת, וְאִם אֵין בָּהּ
17 מִמַּשׁ - אֵינָה חוֹצֵצֵת.

(27) אף על פי שאינה מטמאה. (28) שבתוך האוהל, מפני שהיא ממין הטומאה. (29) מפני שהיא ממין אחר אינה מצטרפת לכזית הבשר. (30) חוטי אורך וחוטי רוחב העומדים לאריגה והם מיטמאים בנגעי צרעת (פרק י"ג מטומאת צרעת הלכה א), אבל לא בטומאות מת ושרץ ונבילה. (31) ואפילו כשהוא ממין אחר וגם הטומאה היא מסוג אחר לגמרי. (32) חכמים, שבית הפרס טמא. (33) במצבו הטבעי. (34) שדרכם להימצא בחלונות. (35) שהם עבים ולא ינותקו מאליהם.

יום רביעי י' אייר ה'תשע"ט

פֶּרֶק שְׁשֶׁה עֶשְׂרִי

(1) יבאר דין ארובה שהיא באמצע תקרת הבית והיתה טומאה תחת התקרה כנגד הארובה, אם היתה מקצת הטומאה תחת ארובה ומקצתה תחת התקרה, היתה כזית מן המת בפי העורב והאהיל על גבי ארובה, בית וארובה באמצע תקרת הבית ועלייה על גביו, וארובה בעלייה מכוונת לארובה שבבית, ארובה שבתוך תקרת הבת וקדרה מונחת על הארץ כנגד הארובה וטומאה תחתיה, קורות הבית והעלייה שאין עליהן מעזיבה והן מכוונות וטומאה תחת אחת מהן, בית שנסדק גגו וכותלו, ואכסדרה שנסדקה, אם היה אדם מוטל על הארץ תחת הסדק.

18 א. אַרְבָּה² שֶׁהִיא בְּאֶמְצַע תְּקֵרַת הַבֵּית, בֵּין שְׁנֵי בָּהּ
19 פּוֹתַח טָפַח בֵּין שְׁאֵין בָּהּ פּוֹתַח טָפַח, וְהִיָּתָה טָמְאָה
20 תַּחַת תְּקֵרַת הַבֵּית - כִּנְגֵד אַרְבָּה³ טָהוֹר⁴, שְׁהָרִי הוּא
21 גְּלוּי לְאוּרִי, וְשֶׁאֵר הַבֵּית טָמֵא. הִיָּתָה טָמְאָה כִּנְגֵד
22 אַרְבָּה בְּלִבָּד - כָּל הַבֵּית טָהוֹר⁵. הִיָּתָה מִקְצֵת
23 הַטָּמְאָה תַּחַת הַתְּקֵרָה וּמִקְצֵתָה תַּחַת אַרְבָּה⁶: אִם
24 הִיָּה בְּאַרְבָּה פּוֹתַח טָפַח - הַבֵּית כָּלוּ טָמֵא⁷, וְכִנְגֵד

הבית, כמבואר באות הקודמת. ויוצא מזה, שהכיסוי מועיל להביא את הטומאה לבית ולעליה, ואינו מועיל לעכב עליה מלהתפשט לעליה. (31) ראה למעלה פ"ב ה"א. (32) שהכיסוי חוצץ, והרי זה אוהל על גבי אוהל. (33) כי שניהם נעשו אוהל אחד, ונתערבבה הטומאה. (34) שהכיסוי חוצץ. (35) משמע, שאין הבדל בין בית ובין עליה, ובשניהם נתפשטה הטומאה אפילו שלא כנגד הטומאה. שהרי רבינו אמר בפירוש "ערב את הטומאה". (36) בנתן למטה, העליה כולה טהורה, מפני שהכיסוי שאינו מקבל טומאה חוצץ, וכשנתן למעלה - העליה טהורה, מפני שדבר טהור אינו מערבב את הטומאה. והבית טמא, מפני שאין הטומאה מגולה לאוויר, הרי היא כמונחת תחת התקרה, ואף-על-פי-כן אינה יוצאה לעליה מפני שאין בארובה פותח טפח. ונראה שכנגד הטומאה בעליה טמא כשנתן למעלה, שהרי מאהיל על הטומאה, ואין שום דבר חוצץ. (37) למעלה בפ"ד ה"ב. ואם עשה את הארובה כדי שייכנס אור לבית, שיעורו כפונדיון (ראה שם).

ד. הפותח³⁸ את המעזיבה³⁹ עד ששעשה ארפה בתוך⁴⁰ תקרת הבית כדי שתפנס בה רגל הערש⁴⁰, והיתה רגל הערש סותמת את הארפה: אם יש בה פותח טפח וטמאה בבית - אף העליה טמאה, שאין כלי המקבל טמאה חוצץ; ואם אין בה פותח טפח - העליה טהורה⁴¹, והרגל שלמטה טמאה בכלים המאהילים⁴². נפחתה המעזיבה מאליה - שעורה מלא אגרוף, כמו שבארנו⁴³.

(38) שם פ"ב מ"ד. (39) הטיט שבין קורה לקורה. (40) רגל המיטה הנתונה בחישוק מתכת עשוי כעין סנדל (ראה משנתנו, ופירוש רבינו שם) ונותנים את הסנדל בחור שברצפה, כדי שלא תזוז המטה ממקומה. (41) ואין זה דומה לדין ארובות שאין בהם פותח טפח שבהלכה הקודמת שהעליה טמאה, מפני "שכל דבר הנכנס בעובי המעזיבה וממלא הפחת ויושב שם, מהתקרה הוא חשוב, ואין אומרים בו: עירב את הטומאה" (הר"י קורקוס מובא בכסף-משנה כאן. וקשה מאוד להתאים ביאור זה לפירושו של הכסף-משנה בהלכה הקודמת, וצ"ג). (42) פירוש, העריסה טמאה טומאת שבעה, כדין כלים שנגעו בכלים. שהרי נגעה בסנדל, והתינוק שבמיטה טמא טומאת ערב. והמדובר כשקדמה טומאה לרגל (כסף-משנה. ראה ביאורנו בהלכה ג, וראה ר"ש במשנתנו). (43) בהלכה הקודמת.

ה. ארפה⁴⁴ שבתוך תקרת הבית וקדרה⁴⁵ מנחת על הארץ ומכונת פנגד ארפה, שאם תעלה תצא בצמצום מן הארפה, והיתה טמאה תחת הקדרה רצוצה פינה ובין הארץ, או שהיתה הטמאה בתוך הקדרה או על גבה - טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת⁴⁶, ואין טמא אלא פנגדה⁴⁷, והבית פלו טהור⁴⁸. היתה הקדרה גבוהה מן הארץ טפח וטמאה תחתיה או תחת תקרת הבית - הבית פלו טמא⁴⁹, ותחת הקדרה טמא, שהרי הוא אוהל; אבל תוף הקדרה וגבה טהור, שאין כלי חרש מטמא

(17) האדם וגם הכלים שבכל הבית. (18) בשעה שהניח רגלו על פי הארובה לפני שנחתם. (19) האדם, אבל כל הנמצא בבית - טמא. (20) כמו שאמרנו, שאין טומאה יוצאת בפחות מפותח טפח. ואף-על-פי שאדם אינו חוצץ בפני הטומאה (למעלה פ"ב, ה"א) - כאן רגלו חוצצת. והטעם, מפני שלא האדם הוא החוצץ בפני הטומאה, אלא הגג הסתום (תפארת ישראל יכין טו).

ב. היה פזית מן המת בפי העורב²¹ והאהיל על גבי ארפה עד שנמצא פזית באויר ארפה, אף על פי שאין בה פותח טפח - הבית טמא²².

(21) תוספתא אהלות פ"א ה"א. (22) כל מה שבבית טמא, כחכמים שם. ואין זה דומה לטומאה תחת ארובה שבהלכה הקודמת, שאין הטומאה יוצאת כשאין בפי ארובה פותח טפח, כי שם אין אוהל כלל על הטומאה, אבל כאן הטומאה נעשתה אוהל ונתערבה בכל הבית (כסף-משנה).

ג. בית²³ וארפה באמצע תקרת הבית ועליה על גביו, וארפה אחרת יש באמצע תקרת העליה, והארבות מכונות זו למעלה מזו, בין שיש בארבות פותח טפח בין שאין בהן פותח טפח, וטמאה בבית²⁴ - כנגד הארבות²⁵ טהור, והשאר טמא²⁶. היתה טמאה כנגד ארבות - הרי הבית פלו טהור. היו בארבות פותח טפח והטמאה בין תחת תקרת הבית בין כנגד ארבות, ונתן דבר שהוא מקבל טמאה בין למעלה מארפת הבית בין למעלה מארפת העליה²⁸ - הפל טמא²⁹, שאין דבר טמא חוצץ³⁰. נתן דבר שאינו מקבל טמאה³¹ על ארפת הבית - הבית טמא, והעליה טהורה³². נתנו על ארפת העליה - הבית והעליה טמאים³³, וכנגדו מלמעלה ולשמים טהור³⁴. אין בארבות פותח טפח והטמאה תחת תקרת הבית, ונתן בין דבר המקבל טמאה ובין דבר שאינו מקבל טמאה בין על ארפת הבית בין על ארפת העליה - אין טמא אלא הבית, שאין טמאה יוצאת לעליה בפחות מטפח. היתה הטמאה כנגד ארבות ונתן דבר שהוא מקבל טמאה בין למעלה בין למטה - הבית והעליה טמאין³⁵, שהרי ערב את הטמאה. נתן דבר שאינו מקבל טמאה בין למעלה בין למטה - אינו טמא אלא הבית³⁶. וכל אלו הדינים - פעושה ארפה; אבל תקרה שנפחתה מאליה - שעורה מלא אגרוף, כמו שבארנו³⁷.

(23) שם פ"י, מ"ד. (24) שלא כנגד הארבות. (25) הכלים המונחים בבית כנגד הארבות. (26) בין בבית ובין בעליה. (27) כולל את העליה. (28) ונמצא הכל אוהל אחד. (29) כשנתן למעלה, טמא כל מה שבבית וגם כל מה שבעליה, שהרי הכל אוהל אחד ממש, וכן הדין אם כיסה ארובת הבית. מפני שדבר טמא אינו חוצץ, רואים אנו את הכיסוי כאילו הוא מונח למעלה והכול אוהל אחד (ברטנורא). (30) נימוק זה נמשך גם לדין נתנו על ארובת

והר"מ מרוטנבורג מפרש, שאפשר לטעות ולומר שמדוברת מצטרפת למשקוף, מפני שאם תעלה נראית כגוף אחד (עמו).

ו. קורות הבית⁵⁸ והעליה שאין עליהם מעיזה⁵⁹ והן מכונות קורה כנגד קורה⁶⁰ ואויר כנגד אויר, ובכל קורה מהן פותח טפח וביניהן אויר פותח טפח⁶¹, וטמאה תחת אחת מהן⁶² - תחתיה בלבד טמא⁶³. היתה הטמאה בין התחתונה לעליונה - בין שתיהן בלבד טמא⁶⁴. היתה הטמאה על גבי העליונה - כנגדו עד לרקיע טמא. היו הקורות העליונות מכונות כנגד האויר שבין הקורות התחתונות⁶⁵ וטמאה תחת אחת מהן - תחת כלם טמא⁶⁶. היתה הטמאה על גבי קורה העליונה⁶⁷ - כנגד הטמאה עד לרקיע טמא. אין בקורות פותח טפח⁶⁸, בין שהיו מכונות זו על גבי זו ובין שהיו העליונות כנגד אויר התחתונות, והיתה הטמאה תחתיהן או ביניהן או על גביהן - טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת, ואינה מטמאה אלא כנגדה בלבד⁶⁹; לפי שכל טמאה שאינה תחת פותח טפח ברום טפח⁷⁰ - הרי היא כרצוצה⁷¹. בית שנסדק⁷² גגו וכתליו⁷³ ונעשה שני חלקים, והיתה הטמאה בחציו החיצון שהפתח בו - הכלים שבחציו הפנימי כלם טהורין⁷⁴. היתה טמאה בחציו הפנימי: אם היה רחב הסדק פחות המשקלת⁷⁵ - כלם שבחציו החיצון טהורין⁷⁶, ואם היה פחות מכאן - הרי הן טמאין⁷⁷.

(58) שם פי"ב מ"ה. (59) טיט או נסרים הממלאים את האויר שבין קורה לקורה. (60) קורת בית כנגד קורת עליה, וגם רחב שווה. (61) פירוש, בין קורות הבית לקורות העליה. אבל בין קורה לזו שבצידה, אפילו פחות מטפח מפסיק ואין הטומאה עוברת (כסף-משנה). (62) תחת אחת מקורות הבית. (63) שהקורה חוצצת. (64) שהטומאה אינה יורדת ואינה עולה דרך הקורות כשיש עליה פותח טפח. (65) וממלאות את כל רוחב האויר. (66) כלל הוא בדינו: "גוד אחית מחיצתא, וגוד אסיק מחיצתא" שבת קא, א (בעברית: משוך והורד את המחיצה, ומשוך והעלה את המחיצה). פירוש, אם יש לפניך מחיצה שאינה מגיעה עד לקרקע, יש לדון בה כאילו נמשכה עד לקרקע. וכן מעלים מחיצה נמוכה. ובנידון שלפנינו, רואים את הקורה העליונה, כאילו היא מגיעה עד לתחתונה וסותמת את ההפסק שבין הקורות ונעשה אוהל מושלם. (67) והוא-הדין כשטומאה על התחתונה (ראב"ד), שהרי אין כלום כנגדה למעלה. (68) תוספתא אהלות פי"א ה"ג. (69) שבפחות מטפח אין אומרים "גוד אחית" (סוכה כה, א: לא אמרינן "חבוט רמי"). (70) שאין בינה לבין הדבר המאהיל עליה טפח ברוחב טפח על טפח. (71) שנתבאר דינה למעלה פי"ה ד"ד וה"ה. (72) משנה שם פי"א א. (73) במשנה שם כתוב סתם: "בית שנסדק". ורבינו מפרש במשנה כמו שכתב כאן, ומשמע מזה, שאם לא נסדקו הכתלים, דינו כאוהל אחד אם

מגבו, והרי אויר הקדירה גלוי לאויר⁵⁰. אם היה כלי בתוכה או למעלה על גבה - טהור. היתה טמאה בתוכה או על גבה - הבית פלו טהור⁵¹, שהרי הטמאה כנגד ארפה בלבד⁵². היתה הקדירה תחת הארפה והארפה גדולה מן הקדירה, שאם תעלה הקדירה ותצא מן הארפה נמצא בינה ובין שפתי הארפה פותח טפח, אף על פי שהקדירה גבוהה מן הארץ טפח וטמאה בתוכה או על גבה או תחתיה - הבית טהור⁵³. היתה הקדירה מנחת בצד אסקפת הבית⁵⁴, שאם תעלה נמצא ממנה פותח טפח לפנים מן המשקוף, והיתה טמאה רצוצה תחתיה או בתוכה או על גבה - טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת. היתה גבוהה מן הארץ טפח וטמאה תחתיה או בבית - תחתיה והבית טמא, שהכל אוהל אחד, ותוכה וגבה טהור⁵⁵. היתה הטמאה בתוכה או על גבה - הבית טמא, מפני שהיא נוגעת במשקוף טפח; וכן תחתיה טמא, מפני שהטמאה יוצאה לתחתיה מן הבית, שהכל אוהל אחד. לפיכך, אם לא היתה נוגעת במשקוף בפותח טפח⁵⁶, או שהיתה בצד המשקוף⁵⁷ וטמאה תחתיה - אין טמא אלא תחתיה, אבל הבית טהור.

(44) שם משנה ו. (45) של חרס. (46) כדין כל טומאה רצוצה (ראה למעלה פי"ה ה"ה). (47) ואף-על-פי שכלי חרס אינו מיטמא מגבו, כאן מטמא כנגדו מפני שהטומאה בוקעת דרך הגב. וכן כשהטומאה בתוכה או על גבה, רואים אותה כאילו היא מונחת רצוצה תחת הכלי, מפני שכלים נעשים אוהל לטמא אבל לא לטהר (למעלה פי"ב ה"א), ולפיכך אינה חוצצת והטומאה בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת (כסף-משנה, וכן פירש הרא"ש במשנתנו). (48) מפני שאין הטומאה הבוקעת נוגעת בצדי הארובה. (49) מפני שגג הבית ביחד עם שולי הקדירה נעשו אוהל אחד. (50) כלומר לאויר העולם. (51) כך היא גירסת רבינו במשנה שם (ראה השגת הראב"ד וכסף-משנה). (52) וגם מה שתחת הקדירה טהור, מפני ששולי הקדירה חוצצים (כסף-משנה). והוא עצמו מביע תמיהתו על דין זה, שהרי כלי נעשה אוהל לטמא, אבל לא לטהר. (53) מפני שאין כאן אוהל על הטומאה, שהרי ארובה פתוחה לחוץ בפותח טפח. תוספתא אהלות פי"א. (54) משנה אהלות פי"ז. (55) המדובר בכלי שפיו צר ומתרחב כלפי מטה, ופי הכלי נשאר מחוץ למשקוף, והבטן יש בו פותח טפח ונמצא תחת המשקוף (כך פירש הראב"ד את המשנה. וגם רבינו, כנראה, מפרש כך). אבל אם פי הכלי מבפנים, הטומאה נכנסת מן הבית לתוך הכלי. (56) וגבוהה מן הארץ טפח. (57) במשנה כתוב "מודבקת". ופירש רבינו, שאם תעלה תהיה מודבקת למשקוף. ומשמיענו שאוהל ארעי (הקדירה) שאין בו טפח, אינו מצטרף לאוהל קבע. [לכאורה לא היה צריך להשמיענו שבצד המשקוף הבית טהור, שהרי כל-שכן הוא, מדין אינה נוגעת בפותח טפח.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי י"א אייר - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וכזית מן המת נתון בתוכה, שתי חביות שיושבות על שוליהן ונוגעות זו בזו וטומאה תחת אחת מהן, שיפועי אוהלים אם הם כאוהלים.

- א. זיז² שהוא יוצא מפתח הבית³ ופניו למטה⁴,
והיה גבוה מעל הארץ שנים עשר טפח⁵ או פחות
מפאן - הרי זה מביא את הטמאה בכל שהוא⁷.
ודבר ברור הוא, שאינו מביא אלא מדבריהם⁸. וכן
כל פיוצא בהבאת הטמאה כזו שאינה באהל טפח
הפריא - אינה אלא מדבריהם. היה גבוה יתר
משנים עשר טפח או שהיו פניו למעלה⁹, וכן
העטרות והפתוחים היוצאות מן הבנין¹⁰ - אין
מביאין אלא בפתח טפח. וכן זיז שעל גבי הפתח
היוצא מן המשקוף¹¹, ואפלו היה קנה בצד
המשקוף¹² ברחב הפתח - אינו מביא אלא אם כן
היה בו פותח טפח¹³.

(2) אהלות פ"ד מ"א. (3) פירוש, יוצא ממזוזת הפתח ונכנס לתוך חללו ('סדרי טהרות' ו'חזון איש', וכן משמע מלשון רבינו בפירושו למשנה, שם). (4) יש תוספת לאותו זיז כלפי מטה, וצורתו כך !. פיה"מ שם, ובפ"ח ה"ב. (5) במשנה כתוב: "בזיז שהוא גבוה מן הפתח וכו' יב טפח". ורבינו מפרש, שהכוונה ממקום הזיז בפתח עד לארץ יש שנים-עשר טפח ('סדרי טהרות'). (6) אם טומאה מונחת תחת הזיז - הבית טמא, וכן כלים שתחתיו טמאים כשטומאה בבית. (7) אף-על-פי שאינו בולט טפח מן המזוזה. (8) בפירושו למשנה, כתב רבינו: "ואלו השיעורים כולם הלכה למשה מסיני", ברור שחזר בו כאן. (9) התוספת היתה כלפי מעלה, כזה _____ !. (10) כעין עלים ופרחים וכדומה, המפותחים באבני הבנין לפאר את הבית. (11) בפירושו למשנתנו מנמק רבינו, מפני שהמשקוף גבוה יותר משנים-עשר טפחים מן הארץ. ואולי גם כאן התכוון לכך, אבל קשה ליישב את סגנון ההלכה ע"פ הנימוק הזה. וב'סדרי טהרות' כתב, שרבינו חזר בו כאן מפירושו. (12) שם מ"ג, שנינו: "קנה שעל גבי הפתח". ונראה שרבינו מקיים את הגירסא שלפנינו, אלא שהוא מוסיף ואומר, שמדובר כשהקנה הוא מצד המשקוף ואינו יוצא מתחתיו ולמטה. (13) פסק כרבי יוחנן בן נורי, נגד דעת רבי יהושע, מפני שרבי יהושע היה תלמידו של רבי יוחנן בן נורי, כמו שאמרו בעירובין יא, ב: מעשה שהלך רבי יהושע ללמוד תורה אצל רבי יוחנן בן גוריי (הר"י חגיו, מובא ב'סדרי טהרות' כאן).

- ב. זיז¹⁴ שהוא סובב את כל הבית¹⁵ ואוכל בפתח
טפח - מביא את הטמאה¹⁶. היה אוכל בפתח פחות
מטפח¹⁷ וטמאה בבית - כלים שתחתיו טמאין¹⁸;
טמאה תחתיו - אינו מביא את הטמאה לבית¹⁹. וכן
בחצר שהיא מקפת אכסדרה²⁰.

(14) שם מ"ד. (15) ויש ברחבו טפח. (16) בין אם הטומאה בבית וכלים תחת הזיז, ובין להיפך (ראה לקמן סוף ה"ג). (17) במשנה כתוב "שלוש אצבעות", וסובר

אין בסדק פותח טפח. (74) מפני שהסדק מפסיק, ובטומאה לא אמרו את הכלל שפחות משלשה טפחים הוא כלבוד. (75) חוט ומשקל עופרת בסופו, והבנאים משתמשים בו כדי ליישר את הכתלים. ראה כלים כט, ג. [בתוספתא שם פ"ב ה"א פירשו כך דברי בית-הלל במשנתנו]. (76) כבית-הלל במשנה שם. (77) מפני שסופה של הטומאה לצאת דרך החלק החיצון הצריכו שיעור זה, אבל כשטומאה בחלק שהפתח בו וכלים בצד הפנימי, סדק כלשהו מפסיק, מפני "שאין דרך הטומאה להיכנס".

- ז. אכסדרה⁷⁸ שנסדקה וטמאה בצד אחד⁷⁹ - הכלים
שבצד השני טהורין⁸⁰; שהרי היא שני אהלים זה
בצד זה ואויר ביניהן, שהרי הסדק בכל התקרה. נתן
רגלו או קנה מלמעלה על הסדק⁸¹ - ערב את
הטמאה⁸². נתן את הקנה בארץ כנגד הסדק, ואפלו
כלי גדול - אינו מערב את הטמאה, עד שהיה
גבוה טפח⁸³ תחת הסדק. היה אדם⁸⁴ משל על הארץ
תחת הסדק - מערב את הטמאה⁸⁵; שאדם חלול
הוא, והצד העליון הרי הוא כאהל שיש בו גבה
טפח⁸⁶. וכן אם היו תחת הסדק כלים מקפלין⁸⁷
מנחין על הארץ זה על גב זה, והיה העליון גבוה
מעל הארץ טפח - ערב את הטמאה⁸⁸, וכל הכלים
שלמטה ממנו הרי הן ככלים שתחת האהל.

(78) שם משנה ב. המדובר כאן באכסדרה פתוחה משלוש רוחותיה, וגגה מחובר לבית (כך פירש ה'תוספות' יום טוב' בשם הר"מ מרוטנבורג במשנה, וראה תפארת ישראל שם שדחה פירושו של הכסף-משנה). (79) באיזה צד שהוא. (80) אפילו אם רוחב הסדק פחות מחוט המשקולת. והטעם, מפני שאפשר לה לטומאה לצאת שלא דרך החלק שהכלים נמצאים בו. (81) וסתמו באורך טפח או יותר, אבל פחות מטפח אינו מחבר את שני החלקים. (82) ודינם כאוהל אחד. (83) פירוש, שהיה תחתיו מקום חלול טפח. שאם לא כן, הרי זו טומאה רצוצה, ואפילו אם רואים את הקנה כאילו הוא סותם את הסדק ואינה מתפשטת לצדדים. (84) שם משנה ג. (85) אף-על-פי שאין מקום פנוי בינו ובין הקרקע. (86) כבית-הלל שם. (87) שם. (88) אף-על-פי שבגדים ממלאים את החלול שבין הבגד העליון והקרקע, נידון העליון כאוהל, והשאר ככלים המונחים באוהל.

יום חמישי י"א אייר ה'תשע"ט

פרק שבעה עשר

(1) יבאר זיז היוצא מפתח הבית ופניו למטה והיה גובהו מעל לארץ שנים עשר טפח או יותר, זיז הסובב את כל הבית ואוכל בפתח טפח, חלון העשוי לתשמיש וזיז יוצא על גבי החלון, ובנין היוצא לפני החלון שהמשקוף נסמך עליו, שני זיזין זה על גבי זה ויש בכל אחד מהם פותח טפח וטומאה תחת התחתון, כלים או בגדים שהם זה על גב זה וטומאה רצוצה ביניהם, חבית שיושבת על שוליה

ד. שְׁנֵי זֵיזִין³¹ זֶה עַל גֵּב זֶה³², וַיֵּשׁ בְּכָל אֶחָד מֵהֶן 14
פֹּתֵחַ טֶפַח וּבִינֵיהֶם פֹּתֵחַ טֶפַח, וְטִמְאָה תַּחַת 15
הַתַּחְתּוֹן - תַּחְתּוֹ בְּלִבְד טִמְאָה³³. הִיתָה טִמְאָה בִּינֵיהֶן 16
- בִּינֵיהֶם בְּלִבְד טִמְאָה³⁴. הִיתָה עַל גֵּב הָעֲלִיֹן - כִּנְגֻדוֹ 17
עַד הָרְקִיעַ טִמְאָה³⁵. הִיָּה הָעֲלִיֹן עוֹדֵף עַל הַתַּחְתּוֹן 18
פֹּתֵחַ טֶפַח וְטִמְאָה תַּחַת הַתַּחְתּוֹן אוֹ בִּינֵיהֶן - 19
תַּחְתּוֹתֵיהֶן וּבִינֵיהֶן טִמְאָה³⁶. הִיתָה עַל גֵּב הָעֲלִיֹן - 20
כִּנְגֻדוֹ וְעַד הָרְקִיעַ טִמְאָה³⁷. הִיָּה הָעֲלִיֹן עוֹדֵף עַל 21
הַתַּחְתּוֹן פָּחוֹת מִטֶּפַח וְטִמְאָה תַּחְתּוֹתֵיהֶם - תַּחְתּוֹתֵיהֶם 22
וּבִינֵיהֶן טִמְאָה³⁸. הִיתָה הַטִּמְאָה בִּינֵיהֶם אוֹ תַּחַת 23
הַמֹּתֵר³⁹ - בִּינֵיהֶן וְתַּחַת הַמֹּתֵר טִמְאָה⁴⁰, אָבָל תַּחַת 24
הַתַּחְתּוֹן טָהוֹר⁴¹. יֵשׁ בְּכָל אֶחָד⁴² מֵהֶן פֹּתֵחַ טֶפַח 25
וְאִין בִּינֵיהֶם פֹּתֵחַ טֶפַח⁴³ וְטִמְאָה תַּחַת הַתַּחְתּוֹן - 26
תַּחְתּוֹ בְּלִבְד טִמְאָה⁴⁴. הִיתָה בִּינֵיהֶן אוֹ עַל גִּבִּי 27
הָעֲלִיֹן - כִּנְגֻד הַטִּמְאָה עַד לְרִקְיעַ טִמְאָה⁴⁵. אִין בֵּהֶן 28
פֹּתֵחַ טֶפַח, בֵּין שְׁנֵי בִינֵיהֶם פֹּתֵחַ טֶפַח וּבֵין שְׁאִין 29
בִּינֵיהֶם פֹּתֵחַ טֶפַח, בֵּין שְׁהִיתָה הַטִּמְאָה תַּחַת 30
הַתַּחְתּוֹן אוֹ בִּינֵיהֶן אוֹ עַל גֵּב הָעֲלִיֹן - טִמְאָה 31
בּוֹקֶעַת וְעוֹלָה, בּוֹקֶעַת וְיֹרֶדֶת, שְׁהִיָּה הִיא רְצוּצָה⁴⁶. 32
וְכֵן שְׁתֵּי רִיעוֹת שֶׁהֵן גְּבוּהוֹת מִן הָאָרֶץ פֹּתֵחַ טֶפַח 33
זוֹ עַל גִּבִּי זוֹ. פְּלִים אוֹ בְּגָדִים⁴⁷ אוֹ לִחוֹת שֶׁל עֵץ 34
שֶׁהֵן מְנַחֲיִין זֶה עַל גִּבִּי זֶה וְטִמְאָה רְצוּצָה בִּינֵיהֶן, 35
אִם הִיתָה הַטִּמְאָה גְּבוּהָה מִן הָאָרֶץ טֶפַח⁴⁸ - הָרִי 36
הַפְּלִי שְׁעָלֶיהָ מְלַמְעָלָה מְאֵהִיל עַל חֲלָל הַטֶּפַח 37
וּמִבִּיא אֶת הַטִּמְאָה לְכָל הַפְּלִים שֶׁתַּחְתּוֹ. הִיּוּ 38
טְבָלִיּוֹת שֶׁל שֵׁשׁ, אֲפֵלוֹ גְּבוּהוֹת מִן הָאָרֶץ אֲלֶף 39
אֲמָה⁴⁹ - טִמְאָה בּוֹקֶעַת וְעוֹלָה, בּוֹקֶעַת וְיֹרֶדֶת, מִפְּנֵי 40
שֶׁהֵן כְּקַרְקָע⁵⁰. 41

רבינו שלא דווקא שלוש אצבעות אלא כל פחות מטפח –
בין יתר על שלוש ובין פחות מזה – דינו כך. ומדובר
כשהזיו למעלה משנים-עשר טפחים (כסף-משנה).
מפני שסופה של הטומאה לצאת דרך פתח זה, רואים
אנו את הזיו שבפתח כאילו הוא חלק מהפתח, ומפני שהזיו
סובב את כל הבית – מתפשטת הטומאה גם לכל הזיו.
(וב'תפארת ישראל' כתב, שזה נאמר רק אם יש בזיו שמחוץ
לפתח פותח טפח, אבל בפחות מטפח – לא.) (19) לרבי
יהושע, הנימוק "סופה של הטומאה לצאת" מועיל רק
לטמא את הכלים שתחת הזיו, כשהטומאה בבית, אבל לא
להיפך. (20) החצר מגולה למעלה, ואכסדרה היא מקורה.
אם אכסדרה זו תופסת טפח בפתח הבית – מביאה את
הטומאה. ואם פחות מטפח וטומאה בבית, כלים שתחת כל
גג האכסדרה טמאים, ואם פחות מטפח וטומאה בבית,
כלים שתחת כל גג האכסדרה טמאים מפני שסוף הטומאה
לצאת דרך פתח הבית, שגג האכסדרה מאהיל עליו בפותח
טפח. ואם הטומאה מונחת תחת גג האכסדרה, אינה
מטמאה את הכלים הנמצאים בבית.

ג. חֲלוּן²¹ הָעֲשׂוּיָה לְתַשְׁמִישׁ²² וְזִין יוֹצֵא עַל גִּבִּי 1
הַחֲלוּן, אֲפֵלוֹ הִיָּה כְּרוֹחַב אֲגוּדֵל²³ - מִבִּיא אֶת 2
הַטִּמְאָה. וְהוּא שְׁהִיָּה גְבוּהָ מֵעַל הַחֲלוּן רוּם 3
אֲצַבְעִים אוֹ פָּחוֹת. הִיָּה לְמַעְלָה מְאֲצַבְעִים - אִינוֹ 4
מִבִּיא אֶת הַטִּמְאָה אֲלָא אִם כֵּן יֵשׁ בּוֹ רֹחַב טֶפַח. זִין 5
שְׁעַל גִּבִּי הַחֲלוּן הָעֲשׂוּיָה לְמֵאוּר²⁴ - מִבִּיא אֶת 6
הַטִּמְאָה בְּכָל שְׁהוּא²⁵, וְאֲפֵלוֹ גְבוּהָ כֹּל שְׁהוּא. בִּנְיָן 7
הַיּוֹצֵא לְפָנֵי הַחֲלוּן²⁶ שְׁהַמְשָׁקִין נִסְמָךְ עָלָיו בְּשַׁעַה 8
שְׁמִשְׁקִין - אִינוֹ מִבִּיא אֶת הַטִּמְאָה²⁷. הִיָּה בּוֹ וְזִין²⁸ 9
- רואין אֶת הַבִּנְיָן כְּאִילוֹ אִינוֹ, וְהִזִּין הָעֲלִיֹן²⁹ מִבִּיא 10
אֶת הַטִּמְאָה. וְכִיצַד מִבִּיאִין כֹּל הַזִּיזִין הָאֵלּוּ טִמְאָה? 11
שְׁאִם הִיתָה טִמְאָה תַּחַת אֶחָד מֵהֶן אוֹ בִּבֵּית - הַפֶּל 12
טִמְאָה, בֵּין בִּבֵּית בֵּין תַּחַת הַזִּיזִין³⁰. 13

(31) שם מ"ה. (32) מכוונים ורחבם שווה. (33) ומה
שלמעלה מהתחתון טהור, מפני שהוא חוצץ בפני הטומאה.
(34) התחתון מציל על הכלים שתחתיו, והעליון על אלה
שלמעלה ממנו. (35) ומה שלמטה ממנו טהור. זה פשוט.
(36) העודף שיש בו טפח מערב את הטומאה, והכול נעשה
אוהל אחד. (37) ומה שתחתיו טהור, שהרי הוא חוצץ.
(38) שהטומאה מתפשטת כנגד העודף, אפילו אם הוא פחות
מפותח טפח, ועולה למעלה ובדרך עלייתה היא פוגעת
באיר שביניהם ונכנסת ומטמאה (הרא"ש בפירושו למשנה
שם, וכן פירש ב'אליהו רבא'). (39) העודף של העליון.
(40) שהעליון מאהיל עליהם. (41) כרבי יהושע, שם.
והטעם, שבפחות מטפח, טומאה מתפשטת ועולה אבל אינה
יורדת (רא"ש שם). (42) שם מ"ו. (43) והתחתון גבוה מן
הארץ טפח (ראה ר"ש ורא"ש במשנתנו) (44) אבל ביניהם
ועליון טהורים, מפני שהתחתון חוצץ. (45) הטומאה
שביניהם היא טומאה רצוצה ובוקעת ועולה, שהרי אין
ביניהם פותח טפח, ואף-על-פי-כן אינה בוקעת ויורדת מפני
שהתחתון הגבוה מהארץ טפח – חוצץ. (46) אף-על-פי
שיש על גבה חלול טפח. רבינו משמיענו כאן ביאור חדש
למושג "טומאה רצוצה", היינו שהמקום שהיא מונחת עליו

(21) שם מ"ב. (22) להניח שם חפצים וכדומה. (23) בולט
לחוץ כרוחב אגודל (אגודל – האצבע העבה שביד).
תוספתא, שם ה"ו. (24) המביא את הטומאה ברוחב
פונדיון (למעלה פ"ד ה"א). (25) פירוש, כל גובה שהוא,
אפילו למעלה משתי אצבעות (רבינו, בפירוש המשנה).
(26) כך מפרש רבינו, מה ששינוי (אהלות פ"ב ה"ג)
"הבטח" אינו מביא את הטומאה. (27) כשהיא תחת
הבטח. הטעם, מפני שהוא חוצץ בפני הטומאה שלא תיכנס
לחלון. (28) בולט לתוך החלון והטומאה תחת הבטח.
(29) שהוא כאילו תלוי באויר ומאהיל על הטומאה.
(30) פירוש, כל מקום שאמרנו למעלה שהזיו מביא את
הטומאה, הכוונה היא, שאם טומאה תחת הזיו הוא מביא
את הטומאה לבית, וכן גם להיפך. ומובן מאילו, שהכלים
הנמצאים במקום הטומאה עצמו – טמאים. מצא רבינו
לנכון להדגיש זאת, כדי שלא יטעו לפרש את הביטוי
"מביא את הטומאה" במשמעות מצומצמת, היינו שהוא
מביא את הטומאה לבית, אבל אין הבית מביא את הטומאה
אליו.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום חמישי י"א אייר – ספר טהרה – הלכות טומאת מת קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

טִמְאָה⁶⁵, שְׁהָרִי הַטִּמְאָה בּוֹקֶצֶת מִתַּחְתֶּיהָ⁶⁶ וְנִטְמָאת 15
אִירָהּ. הֵיחָה הַטִּמְאָה תַּחַת עֲבִי דְפָנָה⁶⁷ - טִמְאָה 16
בּוֹקֶצֶת וְעוֹלָה, בּוֹקֶצֶת וְיִוֵּרְדָתָה⁶⁸, וְהַחֲבִית טְהוֹרָה. 17
וְלָמָּה הַחֲבִית טְהוֹרָה? שְׁהָרִי אֵין הַטִּמְאָה בּוֹקֶצֶת 18
בְּאִירָה אֶלָּא בְּדָפְנָה, וְאֵין כָּלִי חָרֵשׁ מִטִּמְאָה אֶלָּא 19
מֵאִירָהּ. הֵיחָה מְקַצֶּת הַטִּמְאָה תַּחַת עֲבִי דְפָנָה 20
וּמְקַצֶּתָה תַּחַת אִירָהּ - טִמְאָה בּוֹקֶצֶת וְעוֹלָה, בּוֹקֶצֶת 21
וְיִוֵּרְדָתָה. הֵיחָה בְּדָפְנוֹת פּוֹתַח טִפְחָה⁶⁹ - כָּלָה טִמְאָה⁷⁰, 22
וּכְנֵגֵד פִּיהָ טְהוֹרָה⁷¹, שְׁהָרִי הַטִּמְאָה פִּשְׁטָה בְּדָפְנוֹת 23
בְּלִבָּהּ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּחִבִּית טְהוֹרָה⁷²; אֲבָל 24
אִם הֵיחָה טִמְאָה אוֹ גְבוּהָה מִן הָאָרֶץ טִפְחָה⁷³ אוֹ 25
מְכֶסֶה אוֹ כְּפֹיָה עַל פִּיהָ⁷⁴, וְהֵיחָה טִמְאָה תַּחְתֶּיהָ אוֹ 26
בְּתוֹכָהּ אוֹ עַל גְּבֶהָ - הַכֹּל טָמֵא, וְכָל הַנוֹגֵעַ בָּהּ כָּלוּ 27
טָמֵא. הֵיחָה מְקַצֶּת⁷⁵ צְמִיד פְּתִיל⁷⁶ וְנִתְּנָה עַל גְּבִי 28
הַמֵּת - הָאֲכָלִים וְהַמְשָׁקִין שֶׁבְּתוֹכָהּ טְהוֹרִין⁷⁷, 29
וְהַכֵּלִים שֶׁעַל גְּבֶהָ טָמֵאִים⁷⁸. חֲבִית שֶׁהֵן יוֹשְׁבוֹת⁷⁹ 30
עַל שׁוּלְיָהֶן אוֹ מוֹטוֹת עַל צְדִיהֶן בְּאִירָה, וְהֵן נֹגְעוֹת 31
זוֹ בְּזוֹ בְּפּוֹתַח טִפְחָה, וְטִמְאָה תַּחַת אַחַת מֵהֵן - 32
טִמְאָה בּוֹקֶצֶת וְעוֹלָה, בּוֹקֶצֶת וְיִוֵּרְדָתָה⁸⁰, מִפְּנֵי שֶׁהִיא 33
רְצוּצָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּטְהוֹרוֹת; אֲבָל אִם 34
הֵיוּ טָמְאוֹת⁸² אוֹ גְבוּהוֹת מִן הָאָרֶץ פּוֹתַח טִפְחָה⁸³ 35
וְטִמְאָה תַּחַת אַחַת מֵהֵן - תַּחַת כָּלֵן טָמֵא, שְׁהָרִי הַכֹּל 36
אֶחָל אֶחָדָה⁸⁴. 37

הוא פחות מטפח על טפח, ואף-על-פי שהמקום פתוח מארבע רוחותיו, וגם הדבר המאהיל עליה גבוה ממנו טפח. וחדירושה הוא שלא שמענוהו בכל מקום אחר. ראה השגת הראב"ד. (47) שם פט"ו ה"א. (48) פירוש, הכלי שהטומאה תחתיו, הוא גבוה מן הארץ טפח (כסף-משנה). (49) תוספתא, שם. (50) ששים מין אדמה הוא, ומתחבר עם הקרקע ונעשים כולם גוש אחד, אבל לוחות של עץ אינם בטלים לגבי קרקע, ולפיכך העליון הוא אוהל ולוחות שתחתיו הם כלים הנמצאים באוהל. [בתוספתא שם אמרו: "טבלאות של שיש חלקות", ומשמע שאם אינן חלקות ואויר מפסיק בין הטבלאות אינן כגוש אחד].

ה. לוחות⁵¹ של עץ שהן⁵² נוגעות זו בזו בקרנותיהן⁵³ והן גבוהות מן הארץ טפח וטמאה תחת אחת מהן - כלים שפתחת השניה טהורין, לפי שאינה נוגעת בחרבה בפתחת טפח⁵⁴. והנוגע בלוח זה השניה - כנוגע בכלים שנגעו באהל המת⁵⁵. אבל כל הכלים שאמרנו שטמאין את הטמאה ואינן חוצצין, אם האהיל הפלי על המת - כל כלים שעל גבי טמאים, כמו שבארנו⁵⁶, וטמאתן משום כלים המאחילין על המת⁵⁷, ואף הכלים שעל גבי שאינן כנגד הטמאה⁵⁸ טמאים משום כלים שנגעו בכלים שהאחילו על המת⁵⁹.

(51) שם מ"ב. (52) מדובר בטבלאות של שולחן שהן מקבלות טומאה (תפארת ישראל' שם, בועז ב). (53) כזה 00 ומונחים זה בצד זה. (54) אין דינו כאוהל ממש, לטמא גם מה שתחתיו. (55) במשנה כתוב: "טמא טומאת שבעה", ולכאורה דברי רבינו כאן מנוגדים למשנתנו, שהרי כתב למעלה (פ"ה ה"ד) "והשלישי טמא טומאת ערב", והנוגע בכלים שנגעו באוהל הוא שלישי. ב'כסף משנה' עמד על זה ופירש, שרבינו התכוון לנוגע בכלים שנגעו באוהל המת בעודו מאהיל על המת. ובטומאה בחיבורים גם השלישי טמא שבעה, ולמעלה בפ"ה ה"ד מדובר כשנגעו לאחר פרישה מן המת. ראה השלמות. ולדין עצמו, ברור שהלוח השני טמא טומאת שבעה כחלק מן האוהל, והנוגע בו כנוגע באוהל ואעפ"כ כלים שתחתיו טהורים, מפני שאינו נוגע בראשון בפתח טפח (ראה פירושו למשנתנו). והבדל כזה בין טומאת עצמו לטומאת אחרים, מצאנו שם פט"ז א: "כל המטלטלין מביאין את הטומאה וכו' ועל עצמן בכל שהן, ועל שאר אדם וכלים בפתח טפח" (ראה אליהו רבא' למשנתנו). (56) למעלה פי"ג ה"ד. (57) ומטמאים כלים ואדם טומאת שבעה. במה דברים אמורים? בכלים שהם נגד הטומאה עצמה. (58) כגון שהאוהל רחב ומתפשט לצדי הטומאה, והכלים עומדים שם. (59) והם עצמם טמאים טומאת שבעה ומטמאים אחרים טומאת ערב, כשנגעו בהם אחר שפירשו מן המת (ראה למעלה פ"ה ה"ג).

12 ו. חבית⁶⁰ שהיא יושבת על שוליה⁶¹ בְּאִירָה⁶², וְכִזִּית מִן הַמֵּת נִתּוֹן בְּתוֹכָהּ אוֹ תַּחְתֶּיהָ⁶³ כְּנֵגֵד אִירָהּ - 13
טִמְאָה בּוֹקֶצֶת וְעוֹלָה, בּוֹקֶצֶת וְיִוֵּרְדָתָה⁶⁴, וְהַחֲבִית 14

(60) שם פ"ט מט"ז. (61) מדובר בחבית של חרס. (62) כלומר, במקום מגולה לאויר. (63) ואין טפח בין שוליה לקרקע. (64) נתבאר כבר, שכלי אינו חוצץ בפני הטומאה, ולפיכך דין הטומאה שבתוך הכלי, כאילו היא תחת הכלי ובוקעת ועולה ובוקעת ויורדת ומטמאה כל מה שכנגדה. (65) אף-על-פי שכלי חרס אינו מיטמא מגבו. (66) ונכנסה לתוך החבית וטימאתו. ואפילו שלא כנגד הטומאה - טמא, מפני שהאיר הטמא מתערב עם שאר האויר. (67) שלא כנגד התוך. (68) וכל מה שכנגד הטומאה - טמא. (69) קשה לקבל הדברים כפשוטם, כי אין להעלות על הדעת כלי שעובי דפנו טפח, ופירש ב'סדרי טהרות' כגון שיש לכלי שפה למעלה, כזה, והשפה עם עובי הדופן רחבם טפח. (70) כל מה שיגע בחבית, בין כנגד הטומאה בין שלא כנגדה וכן תחת השפה, מפני שהטומאה בוקעת ועולה ומתפשטת תחת האוהל כל סביבות הכלי. (71) ואפילו כנגד מקצת הזית שתחתיה ('סדרי טהרות'). וכן משמעות לשון רבינו, שכתב: "שהרי הטומאה פשטה בדפנות לבד". ובמשנה, מנמק רבינו: "לפי שהטומאה כבר התפשטה והראה (?) פעולתה וכו'" וב'סדרי טהרות' פירש כוונת רבינו, כיוון שנתפשטה הטומאה ע"י הדופן-האוהל, נפסקה רציצותו של חצי הזית שתחת הדופן, ונשאר פחות מכשיעור תחת אוירו ואינו מטמא. ומפירוש זה יוצא, שאם יש בחלק הטומאה שתחת אויר החבית שיעור מלא - גם כנגד פיה טמא. (72) זה נמשך לדין מקצתה תחת דופנה ומקצתה תחת אוירה, ויש בדופן פותח טפח, שאמרנו

טהורים, אפילו אם יש בידו טפח, מפני שאינו מטמא באוהל אלא המת עצמו, אבל לא אדם וכלים שנטמאו במת, אבל בחיבורים מטמא באוהל. (6) מבשר המת, ושיעורו לטמא - כזית. (7) שהרי הוא מאהיל על כזית שלם. (8) כלומר, הכלים ובני אדם הנמצאים בשני הבתים.

ב. אדם שהשקיף בעד החלון והאהיל על הטמא⁹
- מביא את הטמא לפית¹⁰ ונטמא כל הפית. הנה¹¹
מטל¹¹ על האסקפה ומקצתו בתוך הפית ומקצתו
בחוץ, והאהילה טמא על מקצתו שבחוץ - הפית
טמא. מפני שהאדם חלול ויש בו גבה טפח¹², וכיון
שהאהילה טמא עליו - הרי זה כמאהיל עליה
ומביא את הטמא. וכן אם היתה טמא בפית
והאהילו טהורין על מקצתו¹³ שבחוץ - הרי אלו
טמאין, מפני שהאדם¹⁴ כמאהיל על הטמא, והאדם
מביא ואינו חוצץ, כמו שבארנו.

(9) שהייתה בחוץ סמוך לכותל הבית, והמשקיף כפף את
גופו לחוץ דרך החלון. (10) אף על פי שהמשקיף נשען
על החלון ונמצא אדן החלון מפסיק בין הטומאה לבית,
והטעם מבואר למטה: "מפני שהאדם חלול וכו'".
(11) אדם חי. (12) ונעשה אוהל. (13) של האדם החי
המונח על האסקופה. (14) האדם המוטל על האסקופה.

ג. נושא המת שעברו בו¹⁵ תחת האכסדרה¹⁶,
והגיף¹⁷ אחד מהן את הדלת וסמכו במפתח¹⁸ כדי
שלא יטמא הבית, וכן אם הנה אדם במפנים¹⁹ או
מבחוץ סומך הדלת: אם יכול הדלת לעמוד בפני
עצמו²⁰ - הבית טהור, ואם לאו - הבית טמא; לפי
שנמצא האדם הוא שחצץ בפני הטמא, והאדם
והכלים מביאין ואינן חוצצין, כמו שבארנו.

(15) כלומר, עימו. (16) שטח מקורה לפני חזית הבית
ומשקוף הדלת נכנס תחת גגה (רבינו בפירושו למשנה, ויש
מפרשים, שתקרת הבית סוככת על האכסדרה). (17) סגר
את הדלת לפני שנכנס המת תחת גג האכסדרה. (18) כדי
שלא תיפתח הדלת. המפתחות שלהם היו כמין יתד של עץ.
(19) בבית. (20) ולא תיפתח מאליה.

ד. תנור שהוא עומד בתוך הפית ועינו²¹ קמורה
לחוץ²², והאהילו נושא המת על עינו הקמורה -
התנור טמא²³ והבית טהור²⁴; שהרי אין התנור גבוה
מעל הארץ²⁵ כדי שיקביא טמא לפית. מגדל הבא
במדה²⁶ שהוא עומד בתוך הפתח²⁷ ונפתח לחוץ²⁸:
טמא בתוכו - הבית טהור²⁹, טמא בפית - מה
שבתוכו טמא³⁰; שהרי הוא פתוח בתוך הפתח³¹,
ורדף הטמא לצאת ואין דרכה להכנס. היתה
מוכני³² שלו משוכה לאחוריו³³ ויוצאת³⁴ פחות
מטפח³⁵ ואינה נשמטת³⁶, וטמא שם בתוכה כנגד
הקורות³⁷ - הבית טהור; שאף על פי שהיא יוצאת,
אינה נשמטת³⁸ ואינה יוצאת טפח³⁹. והוא שיהיה

שכנגד פיה טהור. ומתנה רבינו כאן ואומר, שזה דווקא
בכלי טהור, שמדאורייתא הוא אוהל גמור בין לטמא בין
לטהר, אבל כלי טמא אינו נעשה אוהל לטהר מדאורייתא,
ונשארה כולה רצוצה ובקועת ועולה ומטמאת את תוכה של
החבית ('סדרי טהרות'). (73) והרי כולה מאהילה על
הטומאה. (74) והרי היא כקבר סתום שנטמא מכל צדדיו
(רבינו בפירושו למשנתנו). סתם חבית יש באוירה פותח
טפח, ואם אין בה פותח טפח - אין לה דין קבר סתום.
(75) תוספתא, אהלות פ"י ה"ח. (76) כיסוי מהודק יפה.
(77) וכל כלי חרס שבתוכה, שכלי חרס מכוסה ומהודק יפה
מציל על עצמו ועל כל מה שבתוכו. (78) מפני שהם
מאהילים על המת, שהרי החבית אינה חוצצת (ראה למעלה
פ"ב ה"א). (79) שם פט"ו מ"ג. (80) ויש הבדל בין
יושבות על שוליהן, ובין מוטות ופיהן מן הצד. ביושבות,
גם כל מה שבתוך החבית שהטומאה תחתיה - טמא, מפני
שהטומאה בקעה לתוכה וכמו שביארנו למעלה בחבית
אחת, אבל כשפיהן מן הצד הדפנות חוצצין ומצילים על
תוך הכלי. ומה בין זה לכלים ובגדים ולוחות עץ שאמרנו
למעלה בהלכה ד, שהעליון מאהיל ואלה שתחתיו הם
כמונחים באוהל? שם מדובר בדברים המקבלים טומאה,
אבל חביות של חרס אינן מקבלות טומאה מגבן, ולפיכך
מצילות מה שבתוכן, ואף-על-פי-כן אין מצילות את מה
שעל גבי החביות, כנגד הטומאה ממש. (81) זה נמשך
לדין מוטות על צדיהן. (82) וכלי טמא אפילו באופן כזה
אינו חוצץ, ונכנסה הטומאה לתוך החבית שהטומאה
תחתיה, ומפני שהחביות נוגעות זו בזו בפותח טפח, נעשו
כל הדפנות העליונים כאוהל אחד ומביא את הטומאה
לכולם (על-פי פירוש ה'תפארת ישראל' במשנה).
(83) אע"פ שהן טהורות. (84) מקום נגיעתן מצרפן, מפני
שיש בו פותח טפח.

יום שישי י"ב אייר ה'תשע"ט

פרק שמונה עשר

(1) יבאר דין אדם שהאהיל בידו אחת על המת ובידו האחרת
על הכלים, אדם שהשקיף בעד החלון והאהיל על הטומאה
ואם היה מוטל על האסקופה, נושא המת שעברו בו תחת
אכסדרה והגיף אחד מהם הדלת וסמכו, תנור שעומד בתוך
הבית ועינו קמורה לחוץ והאהיל מת על עינו.

א. אדם שהאהיל בידו אחת על המת והאהיל
בשניה על הכלים², או שנגע במת והאהיל על
הכלים: אם יש בידו פותח טפח - הכלים טמאין³,
ואם לאו - טהורין⁴. וכן שני פתחים ושני חצאי
זיתים⁵, ופשוט ידו לבית זה וידו השניה לבית השני:
אם יש בידו פותח טפח - ערב את הטמא⁶ ונעשה
הכל כאהל אחד, ונטמא הוא והבתים⁸; ואם לאו -
אינו מביא את הטמא.

(2) בעורו מאהיל על המת. (3) בעוד ידו נוגעת במת.
(4) שהאדם נעשה אוהל והוא מאהיל על המת ועל הכלים.
(5) וכן אם האהיל על הכלים אחר שפירש מן המת - הכלים

46) המגדל עומד על גלגלים ויש מקום פנוי בין שוליו ובין הקרקע. (47) וטומאה בבית. (48) שטומאת הבית נכנסת שם.
ו. היתה הטמאה תחת המגדל בינו ובין הארץ, או בינו ובין הקורות, או בינו ובין הפתל, בין שיש שם חלל טפח בין שאין שם - הבית טמא⁴⁹. היה עומד באויר⁵⁰ וטמאה בתוכו - פלים שבעביו⁵¹ טהורים⁵²; טמאה בעביו - פלים שבתוכו⁵³ טהורים.

(49) כלל אמרו: צמיד פתיל ואהלים מצילים על הטהורים מליטמא, אבל אינם מצילים על הטמאים מליטמא. לפיכך, אף על פי שהטומאה מונחת באוהל הפנימי, היא מטמאה את הכלים שבאוהל החיצון. (50) במקום מגולה לרקיע. (51) המדובר במגדל שכתליו עשויים לוחות כפולים וביניהם חלול, ובשטח שבין לוח ללוח עומדים או תלויים כלים. (52) שהרי הם מוגנים מכל צד על ידי אוהל. וזה שאמרנו למעלה שאוהל אינו מציל על הטמאים מליטמא הכוונה לאוהל תוך אוהל, וטומאה בפנימי וסוף הטומאה לצאת. (53) שבתוך המגדל עצמו.

ז. פל שפועי אהלים - פאהלים. פיצד? אהל שהוא שופע ויורד⁵⁴ וכלה⁵⁵ עד פאצבע⁵⁶, וטמאה פאהל⁵⁷. פלים שתחת השפוע⁵⁸ טמאים⁵⁹; טמאה תחת השפוע⁶⁰ - פלים שפאהל טמאים⁶¹. הטמאה⁶² מתוך השפוע⁶³ - הנוגע בו⁶⁴ טמא טמאת שבעה⁶⁶, והנוגע בשפוע מאחוריו טמא טמאת ערב⁶⁷; נעשה השפוע מאחוריו פאלו הוא פלי שנגע פאהל. היתה הטמאה על אחורי השפוע - הנוגע בו מאחוריו טמא טמאת שבעה, והנוגע בשפוע בתוכו טמא טמאת ערב. פחצי זית מתוכו ופחצי זית מאחוריו - הנוגע בו פין מתוכו פין מאחוריו טמא טמאת ערב⁶⁸, והאהל עצמו⁶⁹ טמא טמאת שבעה.

(54) שכתליו אינם זקופים אלא משתפעים והולכים ומתוך כך שטח האוהל מתרחב אולם המרחק בין הקרקע ובין יריעות האוהל פוחת והולך. (55) בסמוך לקרקע. (56) כלומר, פחות מטפח. המדובר באוהל שגגו שטוח בטפח על טפח או יותר. (57) תחת הגג לא תחת הכתלים המשופעים. (58) בין במקום הגבוה טפח על הארץ ובין במקום שאין בינו ובין הארץ טפח. (59) משמיענו שני דברים: א. אין אנו דנים את הכתלים כאילו הם זקופים ומסגרות הגג יורדות וסותמות והאוהל מצטמצם לשטח שתחת הגג; ב. שאפילו המקומות שאין בינם ובין הקרקע טפח נידונים כאוהל, והטעם מפני שכל השטח המוקף יריעות הוא אוהל אחד ואם יש בו פותח טפח במקום אחד דין אוהל על כולו ואפילו במקום שאין בו טפח. (60) בכל מקום שהוא אפילו במקום שאין בו רום טפח. (61) שהרי הכל אוהל אחד. (62) עד כאן למדנו דיני השיפוע כמאהיל, ומכאן ואילך דיני נגיעה בשיפוע. (63) כלומר, בין הקרקע ובין היריעה המשופעת בכל מקום שהוא. (64) בשיפוע. (65) בפנים האוהל. (66) אפילו אם פינו

1 בפה⁴⁰ טפח⁴¹ על רום טפח חלול; אבל אם אין
2 במוכני חלל טפח - הרי הטמאה רצוצה בתוך הבית
3 והבית טמא. היה המגדל עומד בתוך הבית⁴²
4 והטמאה בתוכו או בתוך התבה שלו⁴³, אף על פי
5 שאין ביציאתו פותח טפח - הבית טמא⁴⁴. טמאה
6 בבית - מה שבתוכו טהור⁴⁵; שדרך הטמאה לצאת
7 ואין דרפה להפגס.

(21) לתנורים המוסקים מבפנים היו חורים שדרכם יוצא העשן ומוציאים את האפר, ונקרא עין התנור. (22) כעין סילון יוצא מהחור לחוץ. ויש מפרשים "קמורה" היינו שעל גבי העין מבחוץ עשוי כעין גג קטן כדי שלא ייכנס הגשם לתנור, והמדובר כשעין התנור שבחוץ פחותה מטפח (הר"ש במשנתנו, ודעת הרא"ש, שהמדובר כשיש בה פותח טפח, ורבינו לא גילה דעתו בפירוש). (23) שהטומאה נכנסת לכלי חרס אפילו דרך נקב קטן ורק "צמיד פתיל" (כיסוי מהודק) חוצץ. (24) כי התנור המחובר לכתלי הבית הרי הוא מן התורה כבית ממש שיש לו דפנות, שאין טומאה נכנסת לו בפחות מפותח טפח, אלא שחכמים גזרו בתנור שבתוך הבית משום חוץ לבית, וסוברים בית הלל במשנתנו, שגזרו על התנור בלבד, אבל לא החמירו לטמא את כל הבית. (25) אלא קבוע בקרקע ולפיכך אין עליו דין כלי מן התורה ואינו מביא את הטומאה לבית אפילו מדרבנן, שלא גזרו על הבית. ומכאן, שאם התנור העומד בבית אינו עומד על הקרקע והרי הוא ככלי מן התורה, הטומאה יוצאת ממנו דרך פיו לבית ומטמאהו. (26) כעין ארגז גדול, שמחזיק ארבעים סאה בלח (למעלה פרק ו הלכה ב) ואינו מקבל טומאה וחוצץ בפני הטומאה. (27) וממלא כל רחבו. (28) דלת המגדל. (29) ואף על פי שהמגדל בולט לבית אין הטומאה נכנסת לו מפני שהמגדל הבא במידה חוצץ. (30) המדובר, כשאין לבית פתח אחר להוציא בו את הטומאה ואין לה יציאה אחרת אלא דרך הפתח שהמגדל ממלא אותו. (31) שהטומאה תצא שם. (32) בסיס המגדל העומד על גלגלים. (33) לאחורי המגדל. (34) לתוך חלל הבית. (35) במשנה כתוב "שלוש אצבעות" ומפרש רבינו שלאוו דווקא שלוש אצבעות והכוונה לפחות מטפח (טפח = ארבע אצבעות. בכורות לט עמוד ב). (36) הבסיס מחובר למגדל. (37) במקום מגולה לתקרת הבית. (38) אבל אם היא נשמטת דינה ככלי ואינה חוצצת. (39) ולפיכך אין הטומאה יוצאת ממנה לבית כמו שנתבאר כבר כמה פעמים, שטומאה אינה עוברת דרך פתח שאין בו טפח. (40) בכל המוכני. (41) ובחלק שתחת התקרה אין טפח. (42) כל הדינים שלמעלה נאמרו במגדל העומד בפתח הבית. (43) תיבה קטנה העומדת בתוך המגדל. (44) מפני שסוף הטומאה לצאת דרך הבית. (45) כשאין בפתח המגדל טפח. ואם יש בו טפח נכנסת הטומאה לתוכו מן הבית.

8 ה. פלים שפין המגדל ובין הארץ⁴⁶, שפינו ובין
9 הפתל, ושפינו ובין הקורות⁴⁷: אם יש שם פותח
10 טפח - טמאים⁴⁸, ואם לאו - טהורים; שהרי אנו
11 רואים את הקורות פאלו הן יורדות וסותמות.

17 כִּנְגַד הַטִּמְאָה²². הִיתָה הַטִּמְאָה בְּתוֹכָהּ - הִפֵּל טָמֵא,
18 כֹּל שֶׁבְּתוֹכָהּ וְכֹל שֶׁבִּפְתִּית וְכֹל שֶׁתַּחְתֶּיהָ וְכֹל שֶׁעַל
19 גִּבָּהּ. שֶׁהַפְּלִים אוֹ הָאָדָם שֶׁנַּעֲשֶׂוּ אֵהָל עַל הַטִּמְאָה
20 אוֹ שֶׁהִיתָה הַטִּמְאָה עַל גִּבֵּיהֶן - מִבֵּיאִין וְלֹא
21 חוֹצְצִין²³, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ²⁴. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים?²⁵
22 בְּזִמְן שֶׁהָיָא כְּלִי²⁶ וּמִחֻלְחֻלָּת²⁷; אָבֵל אִם הִיתָה
23 פְּחוּתָהּ²⁸ וְסִתָּם הַמְּקוֹם הַנִּפְתָּח בְּקֶשׁ, שֶׁהָיָא אֵינָה
24 כְּלִי, אוֹ שֶׁהִיתָה אֲפֻצָּה²⁹ עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה בָּהּ חֻלָּל
25 טַפַּח אֱלָא אֲטוּמָה כְּדִי שֶׁלֹּא יִמָּצֵא בָּהּ חֻלָּל טַפַּח
26 בְּמְקוֹם אֲחֵד³⁰. הִיתָה³¹ גְּבוּהָה מִן הָאָרֶץ טַפַּח
27 וְטִמְאָה תַּחְתֶּיהָ אוֹ בִּפְתִּית - הָרִי הַבֵּית וְכֹל שֶׁתַּחְתֶּיהָ
28 טָמֵאִין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אֵהָל אֲחֵד³², וְתוֹכָהּ וְגִבָּהּ
29 טְהוֹרִים³³, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אֵהָל שֶׁל עֵץ³⁴ וְאִינוּ כְּלִי. הִיתָה
30 טִמְאָה בְּתוֹכָהּ³⁵ - אֵין טָמֵא אֱלָא תוֹכָהּ. הִיתָה עַל
31 גִּבָּהּ - כִּנְגַדוֹ עַד לְרִקִּיעַ טָמֵא³⁶. הִיתָה מְנַחֵת עַל
32 הָאָרֶץ³⁷ וּפִיָּה לַחוּץ וּכְזִית מִן הַמַּת נִתּוֹן תַּחְתֶּיהָ³⁸ -
33 כִּנְגַדוֹ עַד הַתְּהוֹם טָמֵא³⁹. הִיָּה עַל גִּבָּהּ⁴⁰ - כִּנְגַדוֹ עַד
34 הָרִקִּיעַ טָמֵא⁴¹. הִיתָה טִמְאָה בִּפְתִּית - אֵין טָמֵא אֱלָא
35 הַבֵּית בְּלִבָּד⁴². הִיתָה טִמְאָה בְּתוֹכָהּ - אֵין טָמֵא אֱלָא
36 תוֹכָהּ⁴³.

המת מתוכו לפני שנגע. (67) המדובר ביריעות המקבלות טומאה אפילו כשהן נטויות כאוהל וחוצצות בפני הטומאה, כגון של פשתן או צמר או עור, ולפיכך שני צדדיהן נידונים כשני כלים, הפנימי מאהיל על המת ומיטמא וגם מטמא אחרים כמת עצמו, והחיצון טמא מפני שנגע בפנימי ודינו ככלים שנגעו בכלים שנגעו במת, שמיטמאים טומאת ערב בלבד. והמדובר כשפינו את המת לפני שנגע, אבל הנוגע בחיצון בעוד המת שם טמא טומאת שבעה. (68) שני החלקים אמנם מצטרפים אף על פי שהאחד מבפנים והשני מבחוץ, אולם, מפני שאין כזית שלם מצד אחד אין שום צד נידון כאילו היה בו בעצמו כזית שלם. (69) תוספתא שם פרק א הלכה א. יריעות האוהל טמאים טומאת שבעה, מפני שלטומאת עצמן אין הבדל בין תוכו ובין אחוריו. ולפיכך מצטרפים שני חצאי הזיתים לטמאן טומאת שבעה.

1 ח. הִיָּה כִּנְף הָאֵהָל מְרֻדָּד⁷⁰ עַל הָאָרֶץ וְטִמְאָה פִּתַּח
2 כִּנְף הָאֵהָל הַפְּרוּשׁ עַל הָאָרֶץ אוֹ עַל גִּבֵּי הַכֶּנֶף -
3 טִמְאָה בּוֹקֶעֶת וְעוֹלָה⁷¹, בּוֹקֶעֶת וְיוֹרֶדֶת.

(70) סרוח ומונח על הארץ ואין אוויר תחתיו מחובר לאוויר האוהל. (71) ככל טומאה רצוצה, מובן שכל האוהל נטמא כנוגע בכלים שנטמאו במת, אבל הכלים שתחת האוהל ולא נגעו בו - טהורים.

יום ש"ק י"ג אייר ה'תשע"ט

פֶּרֶק תְּשַׁעָה עֶשְׂרִי

(1) יבאר דין כוורת שהיא מוטלת בארץ והיא בתוך פתח הבית ופיה לחוץ וכזית ממת נתון תחתיה או על גבה, היתה גבוהה מהארץ טפח וטומאה תחתיה או בבית או בתוכה, כוורת המוטלת בארץ בתוך הפתח ופיה לפניו והיא כלי שלם וחלולה וכזית מת נתון תחתיה וכו', כוורת שהיא בתוך הבית והיא ממלאה את כל גובה הבית ופיה למעלה וכו', כוורת חלולה שהיא כלי שלם והיתה מונחת על צידיה באויר וכזית מת תחתיה וכו', כוורת שהיא כלי שלם והיא יושבת על שוליה לאויר וטומאה תחתיה וכו', גמל העומד באויר וטומאה תחתיו או שהיה רובץ, אם הנזיר מגלח על אלו הטומאות ואם הנכנסים למקדש חייבים עליהן כרת.

4 א². פּוֹרֶת³ שֶׁהָיָא מְשֻׁלָּת פְּאָרֶץ⁴ וְהָיָא בְּתוֹךְ פִּתַּח
5 הַבֵּית וּפִיָּה⁵ לַחוּץ, וּכְזִית מִן הַמַּת נִתּוֹן תַּחְתֶּיהָ אוֹ
6 עַל גִּבָּהּ מִבְּחוּץ⁶ - כֹּל שֶׁהוּא כִּנְגַד הַזִּית בְּתַחְתֶּיהָ⁷
7 אוֹ בְּגִבָּהּ⁸ טָמֵא⁹, וְכֹל מִה שֶׁבִּאֲוִיר תוֹכָהּ¹⁰ טְהוֹר¹¹,
8 חוּץ מִכְּלִי שֶׁהוּא כִּנְגַד הַטִּמְאָה¹², וְהַבֵּית טְהוֹר¹³.
9 הִיתָה הַטִּמְאָה בִּפְתִּית - אֵין טָמֵא אֱלָא הַבֵּית¹⁴, אָבֵל
10 פְּלִים שֶׁבְּתוֹכָהּ אוֹ תַּחְתֶּיהָ אוֹ עַל גִּבָּהּ¹⁵ טְהוֹרִים¹⁶.
11 הִיתָה הַטִּמְאָה בְּתוֹכָהּ¹⁷ - הִפֵּל טָמֵא, כֹּל שֶׁבִּפְתִּית וְכֹל
12 שֶׁבְּתוֹכָהּ¹⁸ וְכֹל שֶׁעַל גִּבָּהּ וְכֹל שֶׁתַּחְתֶּיהָ כִּנְגַד
13 הַטִּמְאָה¹⁹, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. הִיתָה גְּבוּהָה מִן הָאָרֶץ
14 טַפַּח וְטִמְאָה תַּחְתֶּיהָ אוֹ בִּפְתִּית אוֹ עַל גִּבָּהּ - הִפֵּל
15 טָמֵא²⁰, כֹּל שֶׁבִּפְתִּית וְכֹל שֶׁתַּחְתֶּיהָ וְכֹל שֶׁעַל גִּבָּהּ;
16 אָבֵל כֹּל שֶׁבִּאֲוִיר תוֹכָהּ טְהוֹר²¹, חוּץ מִכְּלִי שֶׁהוּא

(2) כל מקום שנאמר בפרק זה "טהור" או "טמא", הכוונה לכלים הנמצאים בשטח שבו דנים. (3) אהלות פ"ט מ"א. (4) ואין בינה ובין הקרקע טפח. (5) ומקצת הכוורת עצמה. (6) על גב המקצת שבחוץ או תחתיה. והמדובר, כשהכוורת מחזיקה ארבעים סאה (רבינו בפירושו למשנה), שאינה מקבלת טומאה. אבל היא מביאה את הטומאה, וגם חוצצת בפני הטומאה (למעלה פ"ג ה"ג). (7) כשהטומאה על גבה. (8) כשהטומאה תחתיה. (9) שטומאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת. ואף-על-פי שכלי עץ הבאים במידה (מחזיקים 40 סאה) חוצצים, זה נאמר רק להציל מה שבצידי הטומאה. אבל שכנגד הטומאה, מציל רק אוהל עם דפנות בלבד (ראה 'תוספות יום טוב'). (10) שלא כנגד הטומאה. (11) ואין אנו אומרים מכיוון שהטומאה בקעה ונכנסה לכוורת שהיא אוהל, הרי היא מתפשטת בכל אוירה ומטמאה כל מה שבתוכה, לפי הכלל שכל הבית כאילו מלא טומאה. והטעם, מפני שלא אמרו כלל זה אלא כשעצם הטומאה, היינו הכזית מן המת, נמצא בבית. אבל כאן, כשאין בכוורת אלא כוחה של הטומאה בלבד, אינה מתפשטת לצדדים, אלא ממשיכה ובוקעת כנגד הכזית (כסף-משנה) [ראה משנה אחרונה, שהביא כמה הוכחות לסתור סברא זו, אבל קשה למצוא הסבר אחר לדברי רבינו כאן]. (12) ואין הכוורת מצילה, אף-על-פי שיש בתוכה פותח טפח. והטעם, מפני שגזרו משום אין בה פותח טפח (סדרי טהרות). יוצא מזה, שלהלכה אין כל הבדל בין גבה ובין תוכה. ולמה לא כלל אותם רבינו בבבא אחת? מפני שבדין גבה, התכוון להדגיש שכנגד הטומאה טמא, ובדין תוכה החידוש הוא שאינה מטמאה שלא כנגד הטומאה. (13) שהרי הטומאה מונחת בחוץ והיא רצוצה. (14) משמע, כל מה שבבית אפילו הכלים שתחת הכוורת בפנים הבית,

ואף-על-פי שאין תחתיה פותח טפח. (15) בחלק שמחוך לבית. (16) תחתיה ועל גבה אין כל סיבה שתתפשט לשם הטומאה, וכלים שבתוכה טהורים אפילו בחלק שבתוך הבית, מפני שהכוורת מצילה על מה שבתוכה, ואף-על-פי שאין בה פותח טפח. ומה שאמרו: כלי נעשה אוהל לטמא אבל לא לטהר, הכוונה רק לכלים שמחוצה לו (סדרי טהרות). (17) בתוך הכוורת, אפילו אם היא בחלקה שמחוך לבית. (18) כשהטומאה בתוכה, כאילו כולה מליאה טומאה (ראה למעלה הערה ח), והדופן העליון מאהיל עליה ומטמא כל מה שבתוכה, בין בחלק שבבית ובין בחלק שחוצה לו. והבית טמא, מפני שאוהל בתוך אוהל אינו מציל על הטומאה מלטמא (ראה הערות פי"ח ה"ו), וכאילו הטומאה בבית. [בסדרי טהרות מבאר, שאוהל ממש בתוך אוהל מציל, כשיש פתח פתוח לחוץ. אבל כלי שנעשה אוהל, אינו מציל אפילו עם פתח. הבדל זה משמש יסוד להבנת שיטת רבינו בהלכות הבאות]. (19) זה נמשך גם לעל גבה, ובשניהם מטהר רבינו כלים שמחוך לבית שאינם כנגד הטומאה. וטעמו, מפני שיש כאן אוהל פותח טפח על הטומאה, הרי הוא גם חוצץ בפני הטומאה, ואף-על-פי-כן מה שכנגד הטומאה טמא, גזירה דרבנן. משום אין בכוורת פותח טפח, שהיא טומאה רצוצה הבוקעת ומטמאה כל מה שכנגדה (סדרי טהרות). (20) מפני שהכוורת מאהילה על הטומאה, נתחברה לאוהל אחד עם כל הבית. ואפילו אם הטומאה על גבה, שהרי הכוורת אינה חוצצת, וכאילו הטומאה תחתיה, כמבואר למעלה. (21) שעל תוכה מצילה, כמבואר למעלה. (22) גזירה משום אין בה פותח טפח, כמבואר למעלה. (23) דבריו אלו נראים סותרים למה שכתב בפרק י"ג ה"ג, שכלים הבאים במידה חוצצים, והרי המדובר כאן בכלי הבא במידה. ובכסף-משנה מבאר, שכלי שאינו מקבל טומאה חוצץ בפתיחה שבין בית לבית, אבל כשהטומאה תחתיו או על גביו, מביא ואינו חוצץ, כמו ששנינו (אהלות פ"ו מ"א) "אדם וכלים נעשים אוהל לטמא אבל לא לטהר", ואפילו כלים שאינם מקבלים טומאה. [ראה רא"ש בפירושו לפ"ח מ"א שהקדים את הכסף-משנה בקביעת הבדל זה]. (24) בפ"ג ה"ג. ראה השלמות שם. (25) שם מ"ג ואילך. (26) שלם, לא שבור. (27) שיש בה חלול (רבינו בפירושו למשנה). (28) ניטל חלק מדופנה. (29) תוכה ממולא בקש, ודפנותיה שלמים. (30) הסגנון אינו בהיר, אבל הכוונה ברורה: שיש בה כמה מקומות חלולים, ואין באחת מהם טפח, אבל אם תצרפם יחד יצא לך יותר מטפח. (31) הכוורת הפחותה או האפוצה. (32) כמו במחולחלת. (33) כלים שבתוכה, בין בחלק שבחוץ ובין שבבית. אבל גבה, רק החלק שבחוץ טהור. וזה יתבאר מהנימוקים שנאמרו למעלה במחולחלת. תוכה טהור, מפני שעל תוכה היא מצילה, ואפילו כנגד הטומאה טהור, שרק במחולחלת שהיא כלי, גזרו משום אין בו טפח (למעלה הערה יט), אבל באוהל שאינו כלי לא גזרו. והכלים שעל גבה בפנים הבית - טמאים מפני שהם נמצאים באויר האוהל. (34) שאינו מקבל טומאה, אבל אוהל של אריג או עור מיטמא (ראה למעלה פ"ה ה"ב), ודבר טמא אינו חוצץ (כסף-משנה). (35) הטומאה היא כקבורה באדמה (מפני שהכוורת האטומה

אינה כלי, ובטלה לגבי קרקע) ואינה יוצאת לבית (רבינו בפירושו למשנה). (36) כלי שיאהיל למעלה ממנה, בכל גובה שהוא. אבל אינה בוקעת למטה, מפני שאינה רצוצה. (37) הכוורת האטומה. (38) תחת החלק שבחוץ. (39) שהרי היא רצוצה, ואף-על-פי-כן אינה בוקעת ועולה, מפני שהכוורת שבטלה לגמרי מתורת כלי, היא כאוהל וחוצצת. [ראה כסף-משנה שתירץ באופן אחר, ותירוצו נראה דחוק מאוד]. (40) מבחוץ. (41) ולא יותר. ואינה בוקעת למטה, מפני שהאוהל חוצץ. ברור ללא צל של ספק, שהמדובר במונחת על גב החלק שבחוץ, שהרי בפנים נעשה כל הבית אוהל המת. (42) הכלים שבבית עצמו וגם הכלים שעל גבה, אבל אלה שתחתיה אפילו בחלק שבבית - טהורים, מפני שאין מקום לטומאה להכנס שם, למטה אין פותח טפח ומלמעלה הכוורת חוצצת, מפני שהיא פחותה או אפוצה ויוצאה מתורת כלי, כמבואר למעלה. [ואין בזה משום אוהל בתוך אוהל שאינו מציל, מפני שכל דבר שאינו כלי ויש לו פתח לחוץ, אין בו משום אוהל בתוך אוהל]. (43) מבואר ממה שאמרנו למעלה.

- ב. פִּוֶּרֶת⁴⁴ הַמְּטֵלֶת בְּאֶרְץ בְּתוֹךְ הַפֶּתַח וּפִיָּה לַפָּנִים,
- וְהִיא כְּלִי שֶׁלֶם וְחִלּוּלָהּ, וְכִזְזִית מִן הַמֵּת נִתּוֹן תַּחְתֶּיהָ
- אוֹ עַל גְּבֵה מִבְּחוּץ - כֹּל שֶׁהוּא כְּנֶגֶד הַזֵּית בְּתַחְתֶּיהָ
- אוֹ עַל גְּבֵה טָמֵא, וְכֹל מִה שֶׁבְּאוֹרֵי תוֹכָה טָהוֹר, חוּץ
- מִכְּנֶגֶד הַטָּמֵא, וְהַזֵּית טָהוֹר⁴⁵. הִיתָה טָמֵאָה בְּתוֹכָה
- אוֹ בְּפִית - הִפֵּל טָמֵא⁴⁶. הִיתָה גְּבוּהָ מִן הָאֶרֶץ
- טָפַח⁴⁷ וְטָמֵאָה תַּחְתֶּיהָ⁴⁸ אוֹ בְּתוֹכָה אוֹ עַל גְּבֵה⁴⁹ אוֹ
- בְּפִית - הִפֵּל טָמֵא; כֹּל שֶׁבְּפִית וְכֹל שֶׁתַּחְתֶּיהָ - מִפְּנֵי
- שֶׁהִיא וְהַזֵּית כְּאוֹהֵל אֶחָד⁵⁰, וְכֹל שֶׁעַל גְּבֵה וְכֹל
- שֶׁבְּתוֹכָה טָמֵא - שֶׁהִפֵּל מִבֵּיָא אֶת הַטָּמֵאָה וְאִינוֹ
- חוּצָץ⁵¹, כְּמֹו שֶׁנִּתְבָּאֵר. הִיתָה פְּחוּתָה וּפְקוּקָה בְּקֶשׁ
- אוֹ אֶפּוּצָה, וְגְבוּהָ מִן הָאֶרֶץ טָפַח, וְטָמֵאָה תַּחְתֶּיהָ
- אוֹ בְּפִית אוֹ בְּתוֹכָה - הִפֵּל טָמֵא⁵², חוּץ מֵעַל גְּבֵה⁵³.
- הִיתָה טָמֵאָה עַל גְּבֵה⁵⁴ - כְּנֶגְדּוֹ בְּלֶבֶד עַד לְרִקְיעַ⁵⁵
- טָמֵא, אֲבָל תוֹכָה טָהוֹר, וְתַחְתֶּיהָ וְהַזֵּית כֹּל מִה
- שֶׁבֶּהֶן טָהוֹר; מִפְּנֵי שֶׁאֵינָה כְּלִי, חוּצָצַת. הִיתָה מְנוּחַת
- עַל הָאֶרֶץ וּפִיָּה לַפָּנִים, וְכִזְזִית מִן הַמֵּת נִתּוֹן תַּחְתֶּיהָ
- כְּנֶגְדּוֹ עַד הַתְּהוֹם טָמֵא⁵⁶. הִיתָה עַל גְּבֵה⁵⁷ - כְּנֶגְדּוֹ
- עַד לְרִקְיעַ טָמֵא. הִיתָה הַטָּמֵאָה בְּתוֹכָה אוֹ בְּפִית -
- תוֹכָה וְהַזֵּית טָמֵא⁵⁸.

(44) שם מ"ה. (45) בכל הדינים שנימנו בהלכה זו עד כאן, אין הבדל בין פיה לפנים לבין פיה לחוץ. (46) כשהכוורת פתוחה לפנים, מתחבר אוירה עם אויר הבית ונעשו אוהל אחד, ולפיכך אם הטומאה באחד מהם - שניהם טמאים. (47) ויש מקום לטומאה להכנס תחתיה ולצאת. (48) אפילו תחת החלק שמחוץ לבית. (49) בפנים או בחוץ. (50) נימוק לטומאת תוכה כשהטומאה בבית, וכן להיפך. (51) נימוק לטומאת גבה שבחלק החוץ, וגם לטומאת תוכה והבית כשהטומאה על גבה מבחוץ. מפני שהכוורת, שהיא כלי, אינה חוצצת, הרי הטומאה כאילו מונחת תחת הכוורת המאהילה עליה, והכלים שעל גבה כאילו מונחים באוהל.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

28 ופקוקה בקש או שהיתה באה במדה⁷³, וכזית מן
29 המת נתון תחתיה - כנגדו עד התהום טמא; על גבה
30 - כנגדו עד לרקיע טמא; בתוכה - אינו טמא אלא
31 תוכה. היתה גבוהה טפח מעל הארץ וטמאה
32 תחתיה - תחתיה בלבד טמא; בתוכה - תוכה בלבד
33 טמא; על גבה - כנגדו עד לרקיע טמא. שכתב
34 בארנו⁷⁴, שכלי עץ הוא במדה - פאהל הוא חשוב,
35 לא בכלים, ולפיכך חוצץ.

(68) שם משנה יא. (69) אינה פחותה. (70) ואין תחתיה פותח טפח. (71) תחת כיפת הרקיע. (72) דינים אלה זהים עם הדינים האמורים בבבא ראשונה של פרק זה, שהרי אין כל נימוק לחלק בין שני המקרים, ונאמרו כאן משום הדינים שבבבות הבאות. (73) כאן משווה רבינו באה במידה לפחותה, כדברי חכמים במשנתנו. וזה סותר לכמה דינים שנאמרו למעלה המנומקים בהבדל שביניהם, היינו, שבאה במידה אף-על-פי שהיא אוהל לא יצאה מתורת כלי, ולפיכך כוח חציצתה מוגבל, ואינה חוצצת בפני מה שעליה ותחתיה, אבל פחותה או אפוצה בטלה מתורת כלי לגמרי, וחוצצת גם בפני מה שעליה ושחתיה, וגם לא חלו עליה כמה גזירות שגזרו על כלי שהוא אוהל. ולא מצאתי יישוב מניח את הדעת לסתירה זו. [בכסף-משנה צמצם את הקושיא, ושאל רק למה כתב רבינו כאן "או שהיתה באה במידה", הלא גם בדינים שלמעלה המדובר בבאה במידה? ותירץ מה שתירץ, אבל אין כוח תירוצו יפה ליישב את הסתירה]. (74) למעלה פי"ג ה"ג.

36 ח. פורת⁷⁵ שהיא כלי שלם והיא יושבת על שוליה⁷⁶
37 לאויר⁷⁷, וטמאה תחתיה או בתוכה או על גבה⁷⁸ -
38 טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת⁷⁹. אכל אם
39 היתה גבוהה מן הארץ טפח או מכסה⁸⁰ או כפוייה
40 על פיה, וטמאה תחתיה או בתוכה או על גבה -
41 הכל טמא⁸¹, כל שבתוכה וכל שתחתיה וכל שעל
42 גבה, אם היתה הטמאה למטה; שהפלי המאהיל
43 מביא את הטמאה ואינו חוצץ, כמו שבארנו.
44 לפיכך, אם היתה פחותה ופקוקה בקש⁸² או באה
45 במדה⁸³, טמאה תחתיה או בתוכה או על גבה -
46 טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת⁸⁴. ואם היתה
47 גבוהה טפח וטמאה תחתיה - תחתיה בלבד טמא⁸⁵.
48 היתה טמאה בתוכה או על גבה - כנגדו עד לרקיע
49 טמא, וכלים שתחתיה טהורין, מפני שהיא אהל
50 וחוצצת.

(75) שם משנה יג. (76) ואין טפח בינה ובין הקרקע. המדובר בהלכה זו, כשפי הכוונות רחב טפח על טפח (סדרי טהרות). (77) שאין על גבה אוהל. (78) הטומאה תלויה נגד תוכה, למעלה מדפנות הכלי, אבל לא באויר תוכה. (79) ומטמאה כל שכנגדה, ואע"פ שהיא תלויה ואינה רצוצה, רואים אותה כאילו היא תחת השולים, מפני שכלי אינו חוצץ, כמו בפיה לחוץ, בראש פרק זה (ראה הערות שם). (80) והכיסוי אינו מחובר בטיט לכוורת.

(52) אפילו מה שבתוכה, כמבואר למעלה: מפני שהיא כאוהל אחד עם הבית, מה שאין-כן בפיה לחוץ, שאמרנו למעלה: "ותוכה וגבה טהור". (53) בחלק שבחוץ, מפני שהכוורת הפחותה או הפקוקה, שאינה כלי כלל - חוצצת. (54) מחוץ לבית. (55) כלי המאהיל עליה בכל גובה שהוא. (56) כדין טומאה רצוצה, ואינה בוקעת ועולה מפני שהכוורת חוצצת. (57) מבחוץ. (58) כללו של דבר: בפיה לפנים נידונים תוכה של הכוורת והבית כאוהל אחד, ודיניהם שווים בכל המקרים.

1 ג. פורת⁵⁹ שהיא פתח הפית⁶⁰ והיא ממלאה את כל
2 גבה הפית, ופיה למעלה לקורות הפית, ואין בינה
3 לבין הקורות פותח טפח, וטמאה בתוכה - הפית
4 טמא⁶¹, טמאה בפית - מה שבתוכה טהור⁶²; שדרף
5 הטמאה לצאת לתוך הפית בפחות מטפח ואין דרפה
6 להכנס. בין שהיתה⁶³ מטה על צדה ופיה לפתל
7 ובינו ובין הפתל פחות מטפח, בין שהיתה פורת
8 אחת בין שהיו שתיים זו על גבי זו ואין בין העליונה
9 לקורות או לפתל פותח טפח⁶⁴. היתה עומדת⁶⁵ בתוך
10 הפתח ופיה למעלה ואין בינו לבין המשקוף פותח
11 טפח, וטמאה בתוכה - הפית טהור⁶⁶, טמאה בפית
12 - מה שבתוכה טמא⁶⁷; שדרף טמאה לצאת ואין
13 דרפה להכנס.

(59) שם משנה ט. (60) כולה. במקרה זה אין הבדל בין שלימה ופחותה, בין מחולחלת ואפוצה, בין גבוהה מן הארץ טפח או לא. (61) אפילו אוהל ממש עם דפנות אינו מציל, מפני שסופה של הטומאה לצאת דרך הבית (כמו שמסיים רבינו), עוברת היא גם בפחות מפותח טפח. (62) שאין הטומאה נכנסת בפחות מפותח טפח, והכוונת עם הדפנות מצילה. (63) הכוונת שכולה בתוך הבית. (64) כל אלה דינים כאמור למעלה. (65) שם משנה יוד. כאן מתחילה בבא חדשה. (66) שהרי הטומאה יכולה לצאת מבלי להכנס לאויר הבית. (67) מפני שאין מקום לטומאה לצאת אלא דרך הכוורת, אינה מצילה על מה שבתוכה אפילו עם דפנות.

14 ד. פורת חלולה⁶⁸ שהיא כלי שלם⁶⁹ והיתה מנחת⁷⁰
15 על צדיה באויר⁷¹, וכזית מן המת נתון תחתיה או
16 על גבה - כל שהוא כנגד הזית תחתיה ויגבה
17 טמא, וכל מה שבאויר תוכה טהור, אלא כנגד
18 הטמאה, וכל שאינו כנגד הטמאה בתוכה טהור.
19 היתה טמאה בתוכה - הכל טמא, כל מה שבתוכה
20 וכל שכנגד הטמאה למעלה על גבה או למטה
21 תחתיה. היתה גבוהה מן הארץ טפח וטמאה תחתיה
22 או על גבה - כל שתחתיה טמא, וכל שעל גבה
23 טמא; אכל כל שבתוכה טהור, חוץ מקלי שהוא
24 כנגד הטמאה. היתה טמאה בתוכה - הכל טמא, כל
25 מה שבתוכה וכל שתחתיה וכל שלמעלה על גבה;
26 שהכלים מביאין ואינן חוצצין, כמו שבארנו⁷².
27 לפיכך, אם היתה פורת זו המטלת על הארץ פחותה

בִּזְמַנְהּ וְעוֹלָה⁸⁹, בִּזְמַנְהּ וְיִזְרְדָה. וְכֵן אִם הָיְתָה
טִמְאָה רְצוּצָה תַּחַת רִגְלוֹ אוֹ עַל גְּבִי רִגְלוֹ⁹⁰ - הָרִי
זוֹ בִּזְמַנְהּ וְעוֹלָה וּבִזְמַנְהּ וְיִזְרְדָה. כָּכָר בְּאַרְנוֹ
בְּנִזְרוֹת⁹¹, שָׁאֵם הָיָה הַנְּזִיר וּכְזֹת מִן הַמֵּת תַּחַת
הַגְּמֵל אוֹ תַּחַת הַמִּטָּה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ מִשְׁאֵר הַכְּלִים, אָף
עַל פִּי שְׁנֵטְמָא טִמְאָת שְׂבָעָה - אֵינוֹ מְגַלַּח⁹². וּמִשָּׁם
אָתָּה לְמַד, שֶׁכָּל אֵלּוּ הַהִלְכוֹת הָאֻמּוּרוֹת בְּטִמְאָת
אֲהֻלִים הַנֶּעֱשִׂים מִן הָאָדָם אוֹ מִן הַבְּהֵמָה אוֹ מִן
הַכְּלִים - הֵפֵל מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, מִהֵן דְּבָרֵי קִבְלָה⁹³
וּמִהֵן גְּזֵרוֹת וְהִרְחָקוֹת. וְלִפְיָכָּךְ אֵין הַנְּזִיר מְגַלַּח
עָלֵיהֶן, וְאֵין חֲכִיב עָלֵיהֶן כֶּרֶת עַל פִּיאַת מִקְדָּשׁ אוֹ
אֲכִילַת קֹדֶשׁ; וְאֵין הַדְּבָרִים פֶּלֶן אֻמּוּרִין אֶלָּא לַעֲנִין
טִמְאָת תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים בְּלָבָד, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁹⁴.

(86) תוספתא אהלות פ"ג ה"ה. (87) שאין דבר סוכך עליו.
(88) שבהמה וחיה טהורה וטמאה חוצצות (למעלה פ"ג
ה"ג). מובן שהכלים שתחתיו טמאים, שהרי הגמל מאהיל
עליהם ועל הטומאה. (89) דין זה תמוה, למה הטומאה
בוקעת ועולה, הלא הצד העליון מצייל? וכי בעל-חי גרוע
מכוורת פחותה או אפוצה? ובתוספתא שלפנינו הגירסא:
"טומאה תחתיו כנגדו עד התהום טמא, ועל גביו כנגדו עד
לרקיע טמא". ומפני שבעל-כרחינו עלינו להגיה אחת משתי
הגירסאות המנוגדות, רצוי להגיה כאן ולהשוות לגירסא
שבתוספתא. (בעקבות החזון-איש). בכסף-משנה הקשה,
למה אין אנו אומרים גמל חלול הוא, והצד העליון מאהיל
ומטמא כל מה שתחתיו אפילו מה שבצידי הטומאה כמו
אדם, למעלה פ"ח ה"א? ודבריו מפליאים, כיצד אפשר
לדמות גמל לאדם. הלא אדם אינו חוצץ, ובטן גמל חוצצת?
(90) והבטן אינה מאהילה עליה. (91) פ"ז ה"ו. (92) נזיר
שנטמא במת, מגלח תוך תקופת נזירותו ומביא קרבנות
(תגלחת טומאה וקרבנות טומאה) וסותר את ימי נזרו
שעברו בטהרה, ומתחיל למנות מראש. (93) מקובלים איש
מפי איש עד משה רבינו מסיני. (94) למעלה פ"ג ה"ג,
ופ"ה ה"ה.

(81) בגבוהה טפח, שוליה מאהילים על הטומאה, ומביאים
את הטומאה לכל מה שתחתיה, ותוכה ועל גבה טמא מפני
שהשוליים אינם חוצצים כמבואר למעלה. ואם הטומאה
בתוכה או על גבה, רואים אותה כאילו היא תחת שוליה,
שהרי אינם חוצצים. ובמכוסה אף-על-פי שאינה גבוהה
טפח מן הקרקע, גם כן הכול טמא מפני שהטומאה בוקעת
לתוכה, והרי היא כקבר סתום וטומאה בו במקום אחד,
שרואים אותו כאילו מלא טומאה, ומטמא את כל הנוגע בו
מכל צד שהוא (רבינו בפירושו למשנה). אמנם למעלה,
בדין מוטלת על צידה ואין טפח בינה ובין הקרקע, אמרנו
שרק הטומאה עצמה מתפשטת לצדדים, אבל בקיעתה אינה
מתפשטת, אולם שם פי הכוורת פתוח, ולא אמרו בבקיעה
"כמלא טומאה" אלא במקום סתום מכל צד. (בסדרי
טהרות, כתב הבדל אחר בין שני דינים אלה. ולדעתי הוא
דחוק מאוד, ראה שם). ובכפופה על פיה, מחלק רבינו בין
טומאה על גבה לבין טומאה בתוכה: כשהטומאה בתוכה
הכול טמא מדין קבר סתום, אבל אם הטומאה על גבה,
אינה מטמאה מה שתחתיה, בהתאם לשיטתו (לקמן פכ"א
ה"ג), שכלים טהורים הכפויים על פיהם מציילים על כל מה
שבתוכם, ואפילו אינם מחוברים בטיט. ולזה התכוון רבינו
בסיום דין זה, באמרו: "וכל שעל גבה, אם היתה הטומאה
למטה". ולפי זה, ההגבלה נוגעת לדין כפופה בלבד, ולא
לגבוהה טפח ולמכוסה (סדרי טהרות). (82) ויצאה מתורת
כלי, כמו שביארנו למעלה. (83) רבינו עומד בשיטתו,
שדברים הבאים במידה אינם כלים, ולפיכך חוצצים (ראה
בהלכה א הערה ו, ובה"ד הערה ע). (84) וכנגד הטומאה
בלבד - טמא, מפני שהכוורת חוצצת בפני התפשטות
הטומאה, אבל לא בפני כוח בקיעתה כנגדה ממש.
(85) הכלים שתחתיה, אפילו אלה שבצידי הטומאה, טמאים
- מפני ששולי הכוורת מאהילים על הטומאה ועל הכלים,
ומה שבתוכה ועל גבה טהור, שהשוליים חוצצים.

- 1 ו. גְּמֵל⁸⁶ שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּאִוִּיר⁸⁷: טִמְאָה תַּחְתִּיו -
- 2 כְּלִים שֶׁעַל גְּבִיו טְהוֹרִים⁸⁸; טִמְאָה עַל גְּבִיו - כְּלִים
- 3 שֶׁתַּחְתִּיו טְהוֹרִין. הִיָּה רוֹבֵץ וְטִמְאָה תַּחְתִּיו - הָרִי זֶה

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ז'י"ג אייר תשע"ט

- 23 יט, יג), וְהָשִׁיב אֶת-הַגְּזֵלָה וְגו'". וְכָכָר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מַצָּה
- 24 זֶה בְּפָרְקִים הָאֲחֵרוֹנִים (מבבא) קמא.

יום שני ח' אייר ה'תשע"ט

מצות לא תעשה רסט.

מצות עשה דר.

- 25 הַמַּצָּה הָרִס"ט — הָאֲהֲרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְּהַתְעַלֵּם
- 26 מִן-הָאֲבֹדָה, אֶלָּא נִקְחָנָה וְנִחְיִירָנָה לְכַעֲלֶיהָ, וְהוּא אָמְרוּ

יום ראשון ז' אייר ה'תשע"ט

מצות עשה קצד.

- 17 הַמַּצָּה הַקִּצ"ד — הַצּוּרֵי שֶׁנִּצְטַיְנוּ לְהָשִׁיב אֶת-
- 18 הַגְּזֵלָה עֲצָמָה אִם הִיא קִימָת בְּעִינָה, עִם תּוֹסַפַּת חֲמֵשׁ (אם
- 19 כָּכָר עַל גּוֹלְתָהּ בַּשְּׁבועָה) אוֹ לֶתֶן דָּמֶיהָ אִם נִשְׁתַּנְּתָה, וְהוּא
- 20 אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וְהָשִׁיב אֶת-הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזַל וְגו'". (ויקרא
- 21 ה, כג). וְכָכָר בְּאִירוֹ בְּמִסְכַּת מִפּוֹת (טז), שֶׁלֹּא יִדְגָּל הוּא
- 22 לֹא שֶׁנִּתֵּק לַעֲשֵׂה וְאָמְרוּ: "רִחֲמָנָא אָמַר: לֹא תִגְזֹל (שם)

33 **הַמִּצְוָה הָרַפְ"ט** — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהֵרְנוּ מִלְרְצוֹת
34 זֶה-אֶת-זֶה, וְהוּא אָמַר: "לֹא תִרְצָח" (שמות כ, יג; דברים
35 ה, יז). וְהַעֲוֹבֵר עַל לֹא זֶה — נִהְרַג בְּהַכָּאָה (בהתנות
36 ראשו) מִן הַצִּנּוּאֵר. אָמַר יְתַעֲלֶה: "מַעַם מִזְבְּחִי תִקְחֶנּוּ
37 לְמוֹת" (שמות כא, יד). וְכִכֵּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בַּפֶּרֶק
38 ט' מִסְנֵה־דִּרְיָן (עו): וּבַפֶּרֶק ב' מִמִּכּוֹת.

39 **הַמִּצְוָה הָרַצ"ו** — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהֵרְנוּ מִלְקַחַת כֶּכֶר
40 לְרוֹצֵחַ בְּמִזִּיד, אֲלֵא יִהְיֶה בְּהִכְרַח, וְהוּא אָמַר יְתַעֲלֶה:
41 "וְלֹא-תִקְחוּ כֶּכֶר לְנִפְשׁ רָצַח אֲשֶׁר-הוּא רָשָׁע לְמוֹת"
42 (במדבר לה, לא). וְכִכֵּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בַּמִּכּוֹת
43 (כתובות לז).

יום שישי י"ב אייר ה'תשע"ט

מצות עשה רכה.

מצות לא תעשה רצה. רצב.

44 **הַמִּצְוָה הָרַכ"ה** — הַצִּוּי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לְהַגְלוֹת מִכָּה
45 נֶפֶשׁ בְּשִׁגְגָה מֵעִירוֹ לְעָרִי מִקְלָט, וְהוּא אָמַר יְתַעֲלֶה:
46 "וַיָּשֶׁב שָׁם עַד-מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל" (במדבר לה, כה). וְלִשׁוֹן
47 סִפְרֵי (פרשת שופטים לדברים יט, ד): "וַיָּשֶׁב שָׁם — אִינוּ
48 יוֹצֵא מִשָּׁם לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר 'שָׁם' — שָׁם תִּהְיֶה דִּירְתּוֹ,
49 שָׁם תִּהְיֶה מִיתָתוֹ, שָׁם תִּהְיֶה קְבוּרָתוֹ". וְכִכֵּר נִתְבָּאֲרוּ
50 כָּל-דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בַּמִּסְכָּת מִכּוֹת (ז. ואילך).

51 **הַמִּצְוָה הָרַצ"ה** — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהֵרְנוּ מִלְקַחַת כֶּכֶר
52 מִרוֹצֵחַ בְּשִׁגְגָה כְּדִי לְפַטְרוֹ מִן-הַגְּלוּת, אֲלֵא יִגְלֶה
53 בְּהִכְרַח. אָמַר יְתַעֲלֶה: "וְלֹא-תִקְחוּ כֶּכֶר לְנוֹס אֶל-עִיר
54 מִקְלָטוֹ" (שם, לב). וְכִכֵּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בַּגְּמָרָא
55 מִכּוֹת (כתובות לז).

56 **הַמִּצְוָה הָרַצ"ב** — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהֵרְנוּ מִלְהַרֹּג אֶת-
57 הַחוּטָא בְּשִׁעָה שֶׁנִּרְאָהוּ שֶׁכִּכֵּר עָשָׂה עֲבֵרָה שֶׁהוּא חֵיֵב
58 עָלֶיהָ מִיתָה (לעומת הדין בשעה שעושה העברה — לא
59 תעשה רצג) קָדָם שֶׁיָּבוֹא לְבֵית דִּין, אֲלֵא נִבְיָאָהוּ לְבֵית דִּין
60 בְּהִכְרַח וְנִבְיָא עָלָיו עֲדִים לְפָנֶיהֶם, וְנִהְיָה אֲנַחְנוּ (הרואים
61 את המעשה) עֲדִים בְּלִכְד (ולא-דיינים), וְהֵם (אחרים)
62 יִדְּיוּהוּ בְּמָה שֶׁהוּא חֵיֵב. וְהָאֲזִהְרָה שֶׁבָּאָה בְּעִנְיָן זֶה הוּא
63 אָמַר יְתַעֲלֶה: "וְלֹא יָמוּת הָרָצַח עַד-עָמְדוֹ לְפָנֵי הָעֵדָה
64 לְמִשְׁפָּט" (שם, יב). וְלִשׁוֹן הַמִּכְלָתָא: "יָכוֹל יִהְיֶה אוֹתוֹ
65 מִשְׁהֵרַג אוֹ מִשְׁנַאֲף? — תִּלְמוּד לומר: וְלֹא יָמוּת הָרָצַח
66 עַד-עָמְדוֹ". וְאֶפְלוּ בֵּית דִּין הַגָּדוֹל הֵם שֶׁרְאוּהוּ שֶׁהֵרַג —
67 הָרִי בָּלָם נֶעֱשִׂים עֲדִים וּמַעֲיִדִים לְפָנֵי בֵּית דִּין אַחֵר, וּבֵית
68 הַדִּין הָאֲחֵר יִמְתִּיהוּ. וּבַמִּכְלָתָא: "הָרִי עֵדָה (בית דין)
69 שֶׁרְאוּ אַחֵד שֶׁהֵרַג אֶת-הַנֶּפֶשׁ יָכוֹל יִהְיֶה אוֹתוֹ עַד שֶׁלֹּא
70 יַעֲמֹד אֲצֵל בֵּית דִּין? — תִּלְמוּד לומר: וְלֹא יָמוּת הָרָצַח
71 עַד עָמְדוֹ לְפָנֵי הָעֵדָה לְמִשְׁפָּט".

1 **יְתַעֲלֶה:** "לֹא תוּכַל לְהַתְעַלֵּם" (דברים כב, ג). וְכִכֵּר בַּאֲרָנוּ
2 (מצות עשה דר) אָמַרְם בַּמִּכְלָתָא בְּעִנְיָן הָאֲבָדָה: "נִמְצָאנוּ
3 לְמִדִּין שֶׁהוּא עוֹבֵר עַל עֲשֵׂה וְעַל לֹא-תַעֲשֶׂה". וְלִשׁוֹן
4 הַגְּמָרָא (בבא מציעא ל): "הָשֵׁב אֲבָדָה עָשָׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה
5 הוּא". וּבַמִּשְׁנָה תוֹרָה כָּפַל אֶת-הַלֹּא בְּעִנְיָן זֶה וְנֶאֱמַר בּוֹ
6 לֹא מִיָּחָד וְהוּא אָמַר יְתַעֲלֶה: "לֹא-תִרְאֶה אֶת-שׁוֹר
7 אֲחִיד אוֹ אֶת-שְׁוֵי נְדָחִים וְגו'" (שם, א). וּבַסִּפְרִי (פרשת
8 תצא שם): "לֹא-תִרְאֶה אֶת-שׁוֹר אֲחִיד" — מִצְוֹת לֹא-
9 תַעֲשֶׂה וְלִהְלֵךְ הוּא אוֹמֵר: "כִּי תִפְגַּע" (שמות כב, ד) —
10 מִצְוֹת עָשָׂה וְכִכֵּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בַּפֶּ"ב מִבְּכָא
11 מִצִּיעָא.

12 **הַמִּצְוָה הָד"ר** — הַצִּוּי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לְהָשִׁיב (להחזיר)
13 אֶת-הָאֲבָדָה לְבַעֲלֶיהָ, וְהוּא אָמַר: "הָשֵׁב תְּשִׁיבֶנּוּ לוֹ"
14 (שמות כג, ד); "הָשֵׁב תְּשִׁיבֶם לְאֲחִיד" (דברים כב, א).
15 וּבַפְּרוּשׁ אָמַר (בבא מציעא לב): "הָשִׁיב אֲבָדָה — עָשָׂה
16 הוּא". וְאָמַר (ספרי פרשת כִּי-תצא) עוֹד עַל הָאֲבָדָה:
17 "נִמְצָאנוּ לְמִדִּים שֶׁהוּא עוֹבֵר עַל עֲשֵׂה וְעַל לֹא-תַעֲשֶׂה",
18 וְעוֹד נִבְאֵר לֹא-תַעֲשֶׂה שֶׁל אֲבָדָה בַּמְקוֹמוֹ (לא תעשה רסט).
19 וְכִכֵּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בַּפֶּרֶק ב' (בבא) מִצִּיעָא.

יום שלישי ט' אייר ה'תשע"ט

מצות עשה רלו.

20 **הַמִּצְוָה הָרַל"ו** — הַצִּוּי שֶׁנִּצְטְוִינוּ בְּדִין חוֹבֵל
21 בַּחֲבֵרוֹ, וְהוּא אָמַר יְתַעֲלֶה: "וְכִי-יִרְבֵּן אֲנָשִׁים וְהִכָּה-
22 אִישׁ אֶת-רֵעֵהוּ" (שמות כא, יח). וְאֵלוּ הֵם הַנִּקְרָאִים: דִּינֵי
23 קְנָסוֹת. וַיֵּשׁ כְּתוּב הַכּוֹלֵל דִּינֵי קְנָסוֹת כֵּלָם, וְהוּא אָמַר
24 יְתַעֲלֶה: "כַּאֲשֶׁר עָשָׂה בֶן יַעֲקֹב לֹ" (ויקרא כד, יט). הַכּוֹנֵה
25 בְּזֶה שְׁלֹקָחִים מִמְּמוֹנוֹ (מה שהזיק לו) כְּדִי מַה שֶׁהִזִּיק,
26 כְּמוֹ שֶׁבֶא בַּקְּבֻלָּה: אֶפְלוּ בִישׁוֹ בְּלִכְד — הָרִי אֵלוּ גּוֹבִים
27 מִמְּמוֹנוֹ כְּדִי אוֹתוֹ הִשְׁעוֹר. וְדַע שֶׁדִּינֵי קְנָסוֹת אֵלוּ כֵּלָם
28 נִזְקֵי אָדָם בְּאָדָם. וְכֵן אִם הִזִּיקָה בְּהֵמָה אֶת-הָאָדָם אוֹ
29 אֶת-הַבְּהֵמָה — הָרִי כָּל-הַדִּינִים הָאֵלֶּה לֹא יִדּוֹן בָּהֶם וְלֹא
30 יִפְסוֹק אֲלֵא בֵּית דִּין הַסְּמוּכִין בְּאֶרֶץ (שנסמכו לסמכויות
31 אלה ועוד — מדור לדור). וְכִכֵּר נִתְבָּאֲרוּ הַלְכוֹת דִּין זֶה
32 בַּפֶּרֶק ח' (בבא) קָמָא.

יום רביעי י' אייר ה'תשע"ט

מצות עשה רלו.

הַמִּצְוָה הָרַל"ו נדפסה ביום הקודם.

יום חמישי י"א אייר ה'תשע"ט

מצות עשה רלו.

מצות לא תעשה רפט. רצו.

הַמִּצְוָה הָרַל"ו נדפסה ביום רביעי.

יום ש"ק י"ג אייר ה'תשע"ט

מצות עשה רמז.

מצות לא תעשה רצג. רצז.

מצות עשה קפב.

בו סכנת נפשות וְהָרִי הוּא בְּקִצְתָּהּ אֶת־כִּפְּתָהּ. כָּךְ
כִּלְדָּבָר שֶׁיֵּשׁ בוֹ סכַּנְת נִפְשׁוֹת — הָרִי הוּא בְּקִצְתָּהּ
אֶת־כִּפְּתָהּ. וְזֶה שֶׁאֲמַרְנוּ שֶׁיִּהְיֶה הַרְדָּף עַל חִפְצוֹ — אֵינּוּ
בְּכָל־מִי שֶׁיִּחְפֹּץ לַעֲשׂוֹת אִיזוֹ עֲבָרָה שֶׁתִּהְיֶה, וְאֵינּוּ אֵלָּא
בְּאֶדָם הַרְדָּף אַחֵר חִבְרוּ לְהַרְגוֹ, וְאֶפְלוּ הוּא קָטָן (הַרְדָּף),
אוֹ הַרְדָּף אַחֵר אַחַת מִכָּל־הַעֲרִיזוֹת לְגִלּוֹת עֲרֻזָּתָה —
וּבִתְנָאִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה בָּן תַּשְׁעָה שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד. וּפְשׁוּט
שֶׁהַזְכוּר מִכָּלל הַעֲרִיזוֹת, אָמַר יִתְעַלֶּה: "צִעֲקָה הַנַּעֲרָה
הַמְאֲרָשָׁה וְאִין מוֹשִׁיעַ לָהּ" (שם כב, כז), הֵא יֵשׁ לָהּ
מוֹשִׁיעַ — מוֹשִׁיעָה בְּכָל־דָּבָר שֶׁהוּא יָכוֹל לְהוֹשִׁיעָה.
וְהַשְׁנָה דִּין רוֹדֵף אַחֲרֶיהָ וְרוֹדֵף אַחֵר חִבְרוּ לְהַרְגוֹ, אָמַר:
כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל רַעְהוּ וְרָצָחוּ נֶפֶשׁ בֶּן הַדָּבָר
הַזֶּה" (שם, כו) וַיִּכָּר וַתִּבְּאָרוּ דִּינִי מִצָּוָה זוֹ בְּפָרֶק ח'
מִסְנֵה־דִרְיִן (עב — ג).

הַמִּצְוָה הַרְצ"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ מִלְּהַתְרַשֵּׁל
מִהַצִּלַּת נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל אִם נִרְאָנוּ בְּסִכְנַת מָוֶת וְאֶבְדָּן וְיֵשׁ
לָנוּ יָלֻת לְהַצִּילוֹ. כְּגוֹן שֶׁהוּא טוֹבֵעַ בְּמִים וְאֵנּוּ גִדַּע
לְשָׁחוֹת וְנוֹכַח לְהַצִּילוֹ. אוֹ שְׂגוֹי רוּצָה לְהַרְגוֹ וְאֵנּוּ יָכוֹלִים
לְהַסִּיר מִהַ־שִּׁבְלָבוֹ אוֹ לְדַחֲוֹת מִמֶּנּוּ הַזָּקוּ וּבָאָה הַאֲזַהְרָה
מִלְּהַמְנַע לְהַצִּילוֹ בְּאֶמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "לֹא־תַעֲמֹד עַל־דָּם
רַעֲךָ" (ויקרא, יט, טז). וְאֶמְרוּ שֶׁגַם הַפּוֹכֵר עֲדוּתוֹ נִכְלָל
בְּאֲזַהְרָה זוֹ, לְפִי שֶׁהוּא רוּצָה אֶת־מָמוֹן אַחֵר אוֹכֵד וְהוּא
יָכוֹל לְהַחֲזִירוֹ לוֹ בְּכֶף שִׁנְיִיד אֶת־הָאֵמֶת. וַיִּכָּר בֶּא עוֹד
בְּעִנְיָן זֶה: "אִם־לֹא יִגִּיד וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ" (שם ה, א) וְלִשׁוֹן
סִפְרָא (פֶּרֶשׁת קְדוּשִׁים): "מִנֵּין אִם יוֹדַע אֶת לוֹ עֲדוּת,
שְׂאִין אֶתָּה רִשְׁאִי לְשִׁתּוֹק עָלֶיהָ? תִּלְמוּד לֹמַר: "לֹא־
תַעֲמֹד עַל־דָּם רַעֲךָ". וּמִנֵּין אִם רָצָה בָּאָה עָלָיו — חֵיב אֶתָּה
לְהַצִּילוֹ? תִּלְמוּד לֹמַר: "לֹא־תַעֲמֹד עַל־דָּם רַעֲךָ" וּמִנֵּין
לְרוֹדֵף אַחֵר חִבְרוּ לְהַרְגוֹ שֶׁאֶתָּה חֵיב לְהַצִּילוֹ בְּנִפְשׁוֹ?
תִּלְמוּד לֹמַר "לֹא־תַעֲמֹד עַל־דָּם רַעֲךָ". וַיִּכָּר וַתִּבְּאָרוּ
דִּינִי מִצָּוָה זוֹ בְּמִסְכַּת סְנֵה־דִרְיִן (ג).

הַמִּצְוָה הַקַּפ"ב — הַצּוּי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לְהַבְדִּיל שֵׁשׁ
עֲרֵי מִקְלָט שֶׁתִּהְיֶה מוֹכְנוֹת לְמִכָּה נֶפֶשׁ בְּשִׁנְיָה (שִׁיחִי)
עֲבֹרוּ מִקְלָט מִפְּנֵי נִקְמָתוֹ שֶׁל "גּוֹאֵל הַדָּם", וְלִתְנֵן אֶת־
הַדָּרֶךְ אֲלֵיהֶן וְלִיָּשֶׁר אוֹתָהּ, וְלֹא יִנְיָחוּ בָּהּ דָּבָר הַמַּעֲכֵב
אֶת הַבּוֹרֵחַ מִלְּרוּץ, וְהוּא אָמַר יִתְעַלֶּה: "תִּכְיִן לָךְ
הַדָּרֶךְ וְשִׁלְשַׁת אֶת־גְּבוּל אֲרָצְךָ" (דברים יט, ג). וַיִּכָּר
וַתִּבְּאָרוּ דִּינִי מִצָּוָה זוֹ בְּסִנְהֵדְרִין (עז). וּמִפּוֹת (ז).
וּשְׁקָלִים (פֶּרֶק א מִשְׁנָה א) וְסוּטָה. וַיִּכָּר הַזְּפָרְנוּ (מִצְוֹת
עֶשֶׂה קעז) אָמַרְם: "עֲרֵי מִקְלָט אֵין נוֹהֲגוֹת אֵלָּא בְּאֲרָץ".

הַמִּצְוָה הַרמ"ז — הַצּוּי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לְהַצִּיל הַנִּרְדָּף
מִיָּד מִי שֶׁרוֹדֵפוֹ לְהַרְגוֹ, אֶפְלוּ בְּנִפְשׁוֹ שֶׁל רוֹדֵף, כְּלוּמַר:
שֶׁאֵנּוּ מִצּוּיִם לְהַרְגוֹ אֶת־הַרְדָּף, אִם לֹא נוֹכַח לְהַצִּיל
אֶת־הַנִּרְדָּף אֵלָּא בְּנִפְשׁ הַרְדָּף, וְהוּא אָמַר יִתְעַלֶּה: (כ"י)
יִנְצוּ אֲנִשִּׁים .. וְקִרְבָּה אִשֶּׁת הָאָחִיד לְהַצִּיל .. מִיָּד מִכּוּהוּ ..
וְהַחֲזִיקָה בְּמִבּוּשֶׁיהָ (".. וְקִצְתָּהּ אֶת־כִּפְּתָהּ לֹא תַחֲסוּ עֵינֶךָ"
(דברים כה, יב). וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (כ"י תצא): "בְּמִבְּשׁוֹ
(בְּמִקְמוֹת שֶׁהוּא בּוֹשׁ בָּהֶם) — מָה מִבּוּשֶׁיוֹ מִיָּחָד שֶׁיֵּשׁ בוֹ
סִכְנַת נִפְשׁוֹת וְהָרִי הוּא בְּ"וְקִצְתָּהּ", כָּךְ כִּלְדָּבָר שֶׁיֵּשׁ־בוֹ
סִכְנַת נִפְשׁוֹת הָרִי הוּא בְּ"וְקִצְתָּהּ אֶת־כִּפְּתָהּ". וְקִצְתָּהּ
אֶת־כִּפְּתָהּ — מִלְּמַד שֶׁאֶתָּה חֵיב לְהַצִּילוֹ בְּכִפְּתָהּ. מִנֵּין אִם
אֵין אֶתָּה יָכוֹל לְהַצִּילוֹ בְּכִפְּתָהּ, הַצִּילוֹ בְּנִפְשׁוֹ? תִּלְמוּד
לֹמַר: לֹא תַחֲסוּ עֵינֶךָ" הֵנָּה נִתְבָּאֵר לָךְ עֲנִין צוּיִי זֶה,
וְשִׁנְיָה שֶׁאָמַר "אִשֶּׁת הָאָחִיד" — לֹא דָבָר אֵלָּא בְּהֵנָּה
(בְּמִצּוּי), וְהַפְנָה הִיא: לְהַצִּיל אֶת הַנִּרְדָּף בְּאֶבְרִי שֶׁל
רוֹדֵף: וְאִם אֵי אֶפְשָׁר לְהַצִּילוֹ אֵלָּא בְּהִרְיָגַת הַרוֹדֵף לְגַמְרִי
— הוֹרְגִין אוֹתוֹ. וַיִּכָּר וַתִּבְּאָרוּ דִּינִי מִצָּוָה זוֹ בְּפָרֶק ח'
מִסְנֵה־דִרְיִן (עג).

הַמִּצְוָה הַרצ"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ מִלְּחֹס עַל
נֶפֶשׁ הַרְדָּף פְּרוּשׁ דָּבָר זֶה: שִׁנְיָה שֶׁאֲמַרְנוּ בְּמִצְוָה שֶׁקְדָּמָה
לָזוֹ (לֹא תַעֲשֶׂה רִצָּב), שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַעֲדִים אֶת־הַחוּטָא
(בַּחֲטָא שֶׁחִיבִים מִיתָה) עַד שֶׁיִּדְוִינָהוּ בֵּית דִּין בְּמִיתָה —
אֵין זֶה אֵלָּא אִם עֲבַר וְעָשָׂה הַמַּעֲשֶׂה שֶׁהוּא חֵיב עָלָיו
מִיתָה וְסִיִּים אוֹתוֹ: אֶבְל בְּשַׁעַת חִפְצוֹ וְהִלִּיכְתּוּ לַעֲשׂוֹת,
הָרִי אֲזִי הוּא נִקְרָא: רוֹדֵף — וְחוֹבָה עָלֵינוּ לְמַנְעוֹ וְלַעֲכֹב
מִלַּעֲשׂוֹת אֶת־הַעֲבָרָה שֶׁלְּבוֹ מִתְאַנֶּה: וְאִם הִתְעַקֵּשׁ וְסָרַב
— אֲזִי נִלְחָם בוֹ. וְאִם נוֹכַח לְמַנְעוֹ מִמַּחֲשָׁבְתּוֹ בְּכֶף
שֶׁנִּחְסְרוּ אֶבְר מַאֲבָרֵיו, כְּגוֹן שֶׁנִּחְתָּף יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ אוֹ
נִסְמָא אֶת־עֵינָיו — הָרִי זֶה הֵיחָד טוֹב: וְאִם אֵי אֶפְשָׁר
לְמַנְעוֹ אֵלָּא בְּאִבּוּד נִפְשׁוֹ — הָרִי זֶה נִהְיֶה קִדָּם שִׁיעֲשֶׂה.
וּבָאָה הַאֲזַהְרָה מִלְּחֹס עָלָיו וּמִלְּהַמְנַע מִהִרְיָגָתוֹ, וְהוּא
אָמַר: "וְקִצְתָּהּ אֶת־כִּפְּתָהּ לֹא תַחֲסוּ עֵינֶךָ" (שם) וְלִשׁוֹן
סִפְרֵי (פֶּרֶשׁת תצא שם): "וְקִצְתָּהּ אֶת־כִּפְּתָהּ — מִלְּמַד
שֶׁאֶתָּה חֵיב לְהַצִּילוֹ (אֶת הַנִּרְדָּף עַל יְדֵה) בְּכִפְּתָהּ. מִנֵּין שֶׁאִם
לֹא תוֹכַח לְהַצִּילוֹ בְּכִפְּתָהּ הַצִּילוֹ בְּנִפְשׁוֹ? תִּלְמוּד לֹמַר:
לֹא תַחֲסוּ עֵינֶךָ". וְשֵׁם אָמַרְנוּ: "מָה מִבּוּשֶׁיוֹ מִיָּחָד שֶׁיֵּשׁ

ביאורים למסכת סוטה דף כב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שמבלים את העולם בהוראת טעות. שכין שאינם יודעים טעמי המשנה, אינם יורדים לעומק הדין לדמות את המקרה שבא לפניכם לדין הדומה, ומתוך כך טועים בדין.

תניא נמי הכי, אמר רבי יוחנן, וכי אלו ששונים משניות מבלי עולם הן, והלא מיישבי עולם הן, שנאמר "תליכות עולם לו" - מי ששונה הלכות, 'עולם לו' כלומר, העולם קיים בזכותו. אלא הכונה היא, לאלו שפשוטין הלכה מתוך משנתן.

שנינו במשנה, אשה פרושה וכו'. תנו רבנן, בתולה צליינית - בעלת תפילה, ואלמנה שוכבית - שנוהגת לבקר שכנותיה תמיד, וקמן שלא כלו לו חדשיו - יבואר בהמשך, הרי אלו מבלי עולם - גורמים רעה וחורבן לעולם, שמתוך שנוהגות צדקות יתירה שאינה מצויה אצל נשים, ודאי באות לחפות על רשעות שיש בהם.

שואלת הגמרא, איני וכי אלמנה הנוהגת לבקר שכנותיה ממבלי עולם היא, והאמר רבי יוחנן, למדנו יראת חטא מבתולה, וקיבול שכן - שיטרא אדם כדי לקיים מצוה, שמתוך כך יקבל עליה יותר שכן מאלמנה - שהייתה טורחת בקיום המצוות יותר בכדי הצורך כדי לקבל עליהם שכר. ומפרשת הגמרא כוונתו, יראת חטא מבתולה - דרבי יוחנן שמעיה להחיא בתולה - שמע את אותה בתולה, דנפלה ואחפה והתפללה וקאמרה, רבוננו של עולם, בראת גן עדן ובראת גיהנם, בראת צדיקים - לנחול גן עדן ובראת רשעים - שדרכם לגיהנם, ויהי רצון מלפניך שלא יקשלו בי בני אדם להפסיד על ידי חלקם בגן עדן ולרשת גיהנם. הגמרא ממשיכה בביאור דברי רבי יוחנן, איך למד קיבול שכן מאלמנה. דהחיא אלמנה דהוא בי פנישתא בשכיבתה - שהיה בית כנסת בשכנותה, ובכל זאת כל יומא הות אתיא ומצלה בי מדרשיה - הייתה הולכת ומתפללת בבית מדרשו דרבי יוחנן. שהיה מרוחק מביתה. אמר לה רבי יוחנן, פתי, לא בית הכנסת פשיכבונך ומדוע טורחת את להגיע לבית מדרשו המרוחק מביתך. אמרה ליה, רבי, ולא שכן פסיעות יש לי על שמגיעה אני עד לבית מדרשו המרוחק יותר. אם כן מה שונה אלמנה הנוהגת במנהג צידקות יתירה זו, שהולכת לבקר שכנותיה תמיד ממנהג צידקות של זו, שהולכת למקום מרוחק כדי להתפלל. בי קאמר - לא כל אלמנה הנוהגת בצדקות יתירה יש לחושדה, אלא בגין יוחני פת רמיכי - שהייתה הולכת לבית שכנותיה תמיד ומפרסמת שפועלת ישועות על ידי תפילתה. וכך היה מנהגה. כשמגיע עת לידת אשה היתה עוזרת רחמה בכישופיה, ולאחר שהייתה היולדת מצטערת הרבה היתה אומרת אלך ואבקש רחמים עליה רחמים אולי תשמע תפילתי. ואז היתה הולכת ומבטלת כשפיה והולד יוצא. פעם אחת היה לה שכיר יום בביתה, והיא הלכה לבית האשה היולדת ושמע השכיר קול הכשפים מתקשקשין בכלי כמו שהולד מקשקש במעי האם, ובא ופתח את הכלי והכשפים יצאו, והוולד נולד וידעו כי בעלת כשפים היא.

שואלת הגמרא, מאי קמן שלא כלו לו חדשיו שנאמר עליו שמבלי עולם הוא. הקא - בבבל תרגימו - פי' שיש, זה תלמיד חכם המבקש ברבותיו שלאחר שנעשה תלמיד חכם מזולזל ברבותיו שלימדוהו. רבי אבא אמר, זה תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה. דאמר רבי אבהו, אמר רב הונא אמר רב, מאי דכתיב "כי רבים חללים הפילה ועצמים כל תרגיה", כי רבים חללים הפילה זה תלמיד חכם שלא הגיע להוראה ומורה - שעל ידי שפוסק דין מוטעה מחטיא אנשים רבים. והפילה הוא לשון 'נפל' שהוא כינוי לתינוק שלא כלו לו חדשיו. ועצומים כל תרגיה זה תלמיד חכם ששהגה להוראה ואינו מורה - 'עצומים' על שם שצוים פיו ואינו מורה לרבים.

שקרא - מקרא ושנה - משנה ולא שימש תלמידי חכמים - ללמוד מהם טעמי המשנה וסברותיה. שמתוך שאינו יודע את המשניות על סברותיהם וטעמיהם, טועה בדין, שפעמים על ידי הטעמים משתנה הדין לאיסור ולהיתר, או בדיני ממונות לחיוב ולזכות, או בטוהרות לטמא ולטהר, ומתוך שאינו יודע טעמי הדינים מורה שלא כהלכה, ולכן נקרא רשע. ואף ערום הוא, שהשומע את בקיאותו במשניות סבור שבקי הוא אף בטעמיהם ויודע על בורין, ומתוך כך נוהגים בו כבוד תלמידי חכם.

אתמר, קרא - מקרא ושנה - משנה ולא שימש תלמידי חכמים ללמוד מהם סברות וטעמי הדין. רבי אלעזר אומר, הרי זה עם הארץ - יש לנהוג בו כמו עם הארץ שחשוד על המעשרות ועל הטוהרות. רבי שמואל בר נחמני אמר, הרי זה בור - גרוע מעם הארץ. רבי ינאי אומר, הרי זה פותי - דינו ככותי שאסור לאכול ממיתו ולשחות מיינו. שכין שאינו משמש תלמידי חכמים מגלה בעצמו שאין לו אמונת חכמים מפרשי המשנה, ולכן דינו ככותי. רב אחא בר יעקב אומר, הרי זה מגוש - מכשף. כלומר, אדם שאינו משמש תלמידי חכמים הוא דומה למכשף שאוחז את עיני בני אדם ומטעה אותם בכישופיו, ואף זה מטעה את בני אדם שמתוך בקיאותו חושבים שבקי הוא גם בטעמי הדינים על בוריים.

אמר רב נחמן בר יצחק כוסתפריא ברב אחא בר יעקב - שהשונה ואינו משמש תלמידי חכם הרי זה מגוש, דאמר אינשי - שכן רגילים האנשים לומר, רמין מגושא - לוחש המכשף את לחשיו ולא ידע מאי אמר - ואינו יודע מה הם ומה פירושם. כלומר, המכשף יודע לומר דברים הגורמים לרוחות להגיע אך אינו מבין מה הוא אומר. ואף זה דומה לו, שגם הוא תני תנא - חוזר על דברי התנאים ולא ידע מאי אמר - ואינו מבין דבריהם.

תנו רבנן איחיו עם הארץ - שדברו בו חכמים בכל מקום. כל שאינו קורא קריאת שמע שחרית וערבית בברכותיה, שאדם שאינו קורא קריאת שמע, ודאי שאינו יודע כלום, דברי רבי מאיר. וחקמים אומרים, כל שאינו מניח תפילין. בן עזאי אומר, כל שאין לו ציצית כנגדו. רבי יוחנן בן יוסף אמר כל שיש לו בנים ואינו מנהלן ללמוד תורה. אחרים אומרים, אפילו קורא - מקרא ושונה - משנה ולא שימש תלמידי חכמים וזה עם הארץ. קרא - מקרא ולא שנה - משנה הרי זה בור. לא קרא ולא שנה היינו, שאינו יודע כלום עליו הכתוב אומר "והועיתי את בית ישראל ואת בית יהודה ורע אדם ורע בהקמה" - היינו, שאינו יודע כלום כבהמה שאינה יודעת כלום.

הגמרא מביאה פסוק באותו ענין, "וירא את ה' בני וימלך (!) עם שונים אל תתערב". אמר רבי יצחק, מי הם השונים שנאמר שאין להתערב (להתחבר) עימם. אלו ששונים להלכות - משניות, שלא שימשו תלמידי חכמים ואינם יודעים את טעמי המשניות.

שואלת הגמרא, פשיטא - שכן היא כוונת הכתוב, שאין נפרשו באופן אחר. משיבה הגמרא, מהו דתיקא ששונים שאמר הכתוב, שונים בחטא, וברב הונא, דאמר רב הונא, בין ששכר אדם עבירה ושנה בה - וחזר ועבר אותה פעם שניה, הותרה לו - דומה בעיניו להיתר. וכוונת הכתוב לומר שמאלו יש להתרחק, קא משמע לן שהכוונה לאלו ששונים משניות ולא שימשו תלמידי חכמים.

תנא, התנאים - אלו השונים משניות ואינם יודעים טעמי הדין וסברותיו, מבלי עולם - גורמים חורבן לעולם.

שואלת הגמרא, מבלי עולם פלגא דעתך - וכי מי ששונה משניות, גורם חורבן לעולם, אם אינו יודע טעמי הדין, יש לו אומנם חיסרון בידיעותיו, אך מה רעה גורם הוא לעולם. מתרצת הגמרא, אמר רבינא, כוונת התנא לאלו שפשוטין הלכה מתוך משנתן - היינו,

סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף כב עמוד א

רש"י

תוספות

שקרא מקרא: ושנה משנה ולא שמש תלמידי חכמים. ללמוד סקרת הגמרא בטעמי המשנה מה הם. קשה הוא שאין תורנו על בוריה ואין ללמוד הימנו, שעי' הטעמים יש חלוק באסור וותר וברדיני ממונות לזכות ולחייב ובטקירות לטמא ולטהר. כדאמר בבבא דוכתי מ"ט אמר מר חבי מר חבי, ואמר מאי בנייהו איכא בנייהו כך וקר, ופרסום הוא שהשומע את קולו שונה משניותיו כקבור הוא שבקי בטעמיהם ונוהגין בו כבוד בתלמידי חכמים: אתמר גרס: ה"ז ע"ה. שהשוד על המעשרות ועל הטהרות: בור. ררע מעם הארץ: בותי. ואסור לאכול פתו ויניו, דכין שלא שמש חכמים אינו מקפיד על דברי חכמים לדעתם ולא שנה קלא לרראות עצמו כתי: מגוש. מכשף האזונו את העינים וגונב את הלכות, ואף זה כן. רש"י. תרגום חזק חזק (קריס יו) הוא מגוש. לוחש המכשף את לחשויו ואינו מבין מה הם ומה פרושם. אלא כך מעשיהם. שהמכשפות בא ע"י אותם הלכשים: תני. תנא. ואף זה תנא קא שמש בתלמוד שונה משנתו ואינו יודע מה היא: איזהו עם הארץ. שנחשד על הטהרות ועל המעשרות ותוקן מגוש טמא: כל שאינו קורא ק"ש. דקא ודאי אינו יודע כלום. אכל יודע לקרות וקורא לא ע"ה הוא: ששונים הלכות. שלא שמשו בתלמידי חכמים ולא הקפידו על טעמי המשניות. הלכות. משניות. פשיטא. דהכי הוא אלא במאי נדרשיה אי לאו בהכי: היתה לו דומה בעיניו הנה: מבלי עולם ס"ה. ומה הם גורמין לאחרים: שמוין הלכה מתוך משנתו. קאמר שמבלין עולם בהוראות טעות. דכין דאין יודעין טעמי המשנה פעמים גורמין שפומדין לה דבר שאינו דומה. ועד יש משניות הרבה (פסוקים) דאמרין קא מני פלוני הוא ויחידא הוא וליה הלכותא בנותיה. ועד שאנו יודעים במחלוקת תנאים הראשונים הלכה כדברי מי. הלך מורין הוראות טעות: הלכות עולם לו. השונה הלכות - עולם שלו בכותה: צילנית. בעלת תפלה ואמלנה שובבית. בעלת שכנות. חולכת ומבקרת שכנותיה תמיד: תני אלו מבלי עולם. שאין אלא נאפות ומכשפות ומראות עצמן כצדקניות שלא יבדקו אחריהן: קמן שלא כלו לו חדשי. לקמן מפרש: וקבול שבר מאלמנה. שהיתה טורחת עצמה יותר מן הצרך כדי לקבל שכר בדמפרש ואזיל. למדנו שיטריח אדם עצמו במצוה לקבל שכר יותר: בראת צדיקים. לחול ג"ש בראת רשעים. לירש גיהנם: שלא יפלו בי בני אדם. להפסיד חלקם על ידי מגן עדן ולירש גיהנם: כי קאמר. מבלי עולם. כגון יוחני בת רמיכי. אלמנה מכשפה היתה, וכשמגיע עת לדת אשה היתה עוצרת רחמה במכשפות, ולאחר שמוצטערת הרבה היתה אומרת אלך ואבקש רחמים אלי תשמיש תפלותי. וחולכת וטורחת בקשפה ותולד יוצא. פעם אחת היה לה שכיר יום בביתה, והיא הלכה לבית האשה היוולדת. ושמע השכיר קול הכשפים מתקשקשין בכלי כמו שהולך מקשקש בעי האם, ובא ופתח את מגופת הכלי והכשפים יצאו ותולד נולד. ודעו כי בעלת כשפים היא: המכשפת ברהותי. וקרי ליה קמן שלא כלו לו חדשי על ידי שמיני מתקצצין כדאמרין בפרק קמא דהגינה (דף ס"ה) כי רבים חללים הפילה. באשה ורה משתעי, ותלמיד שאינו נוהג עצמו כשורה קרי ליה נמי חכי. זה תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה, "ועצמים כל הגינה" זה תלמיד חכם המכשפת ברהותיו. רבי אבא אמר: זה תלמיד חכם הפילה אתה, "פי רבים חללים הפילה" זה תלמיד חכם שהגיע להוראה ואינו מורה, וקרי ליה חכי.

רבי שמואל בר נחמני אמר ה"ז בור. תימה כמאן ס"ל לא כאחרים ולא כר' יהודה דאחרים לא קרי בור אלא לשנה ולא קרא ר' יהודה אפי' עם הארץ לא משרו ליה דאמר בסוף פרק אלו מצאות (כ"ט דף ל"ג) דדרש ר' יהודה בר אילעאי שמו דבר ה' החרדים אל דברו וגו' החרדים אל דברו אלו תלמידי חכמים אדוכים אלו בעלי מקרא שנאכים אלו בעלי משנה מנדיים אלו עם הארץ אלמא דבעלי משנה או בעלי מקרא לאו בכלל ע"ה ניהו: כל שאינו קורא ק"ש שחית וערביה דברי רמ. תימה לר"י דאמר בפ' הניזקין (גיטין דף ס"ה) ובפ' ג' שאלכו (פסות דף מ"ז) איזהו עם הארץ כל שאינו אוכל חולין בסדרה דברי רמ' ופירש דהרבה ענייני עם הארץ הן ויש שאין מקבלין ממנו עדות כדאמרין בפ' אלו עוברין (פסחים דף מ"ט) ששה דברים נאמרו בעם הארץ אין מקבלין מהן עדות וכו' ובפ' חומר בקדוש (תענית דף כ"ג) כמאן מקבלין סהדותא מעם הארץ בר' יוסי ויש כשר לענין עדות ונחשד על הטהרות ועל המעשרות או לענין דימון או לענין שביעית א"כ לענין דברים שאין נקחין אלא מן המומחה כדאיתא בפ' שני דמסכת ע"ז (דף ל"ג) בירושלמי אשה פרושה זו היא שיושבת ומלבעת בדברי תורה ותאמר אלי הבא וישכב עמה בלילה הוא א"ר אבהו כביכול היה במחשבה הוא לבדו יודע שלא עלתה על דעתה אלא בשביל להעמיד שטנים וסופי' עליהם בתולתא צימנית ואלמנה שובבית ומי חגלה נסבת שם בישן ותינוק שהוא עולה לחדשו (בתולה) צימנית מצימה אובדת בתולה ותינוק שהוא עולה לחדשו (ר' חלקיה בשם ר' סימון זה שהוא גדול בתורה שלא בפירוק ומכאן את הגדולים ממנו א"ר יוסי ויש זהו שנת מעל ואבריו נראה כבן ר"ב וזהו אבא על אותן תבלי העריות האמורות בתורה וזהו מחמת על ידו והוא פטור רבי פירש מצימה אובדת בתולה מחמת צומות בתולה נשורות אבל מורי אחר דרב רמ"פ עושה חסידה ומתפללת בדגריסין בגג' דידן צלינית וכאלו צמח ועושה תעניות שתהא נענת בתפלתה ואינה עושה אלא לגנב את העין שלא יבדקו אחריה ומזנה ואובדת בתולה ועד עולם. איני? והאמר ר' יוחנן: למדנו יראת חטא מבתולה וקבול שכר מאלמנה. יראת חטא מבתולה, דר' יוחנן שמעיה להיהא בתולה דנפלה אאפה וקאמר: רבונן של עולם, בראת גן עדן ובראת גיהנם, בראת צדיקים ובראת רשעים. יהי רצון מלפניך שלא יפלו בי בני אדם. קיבול שכר מאלמנה, דהיהא אלמנה דהואי בי כנישתא בשיבבותה, כל יומא הות אחיה ומצלה בי מדרשיה דר' יוחנן. אמר לה בתי, לא בית הפנסת בשיבבותך? אמרה ליה: רבי, ולא שכר פסיעות יש לי? פי קאמר כגון יוחני בת רמיכי. מאי "קמן שלא כלו לו חדשי"? הכא תרגמו, זה תלמיד חכם המכשפת ברהותיו. רבי אבא אמר: זה תלמיד חכם הגיע להוראה ומורה, דאמר ר' אבהו אמר רב הונא אמר רב: מאי דכתיב "פי רבים חללים הפילה ועצמים כל הגינה"? "פי רבים חללים הפילה" זה תלמיד חכם שהגיע להוראה ואינו מורה, הגיע להוראה ומורה, "ועצמים כל הגינה" זה תלמיד חכם שהגיע להוראה ואינו מורה, וקרי ליה חכי.

ועד

סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף כב עמוד ב

תוספות

רשי

ועד כמה עד ארבעין שנים. פי משנה שהתחיל ללמוד עד ארבעים שנה ולא משנה שגולד כדאמרין בפ"ק דמסכת ע"ז (ק"ה) ולא נתן ה' לכם לב לדעת עד היום הזה ש"מ לא קאים אינש אדעתיה דרביה עד ארבעין שנין וזה היה ממנו תורה עד מ' שנה שאו התחילו ללמוד: בשו"י. רש"י פי' אם שוה לגדול העיר בחכמה מותר להורות קשה לר"י מפרק הוראה (נכסות ק"ה סג). דאמר אב"י באהרא דאית

גבר תמן לא היהו גבר פשיטא לא צריכא דשוין אלמא היכא דשוין אין לו לקפץ להוראה להבי מסתברא הכא לפרש הוא רבה דאורי הוא לא הגיע להוראה שכל ימיו לא היה אלא מ' שנה בשוין הוא דאמר שכל ימיו לו להורות עד ארבעין שנין היינו כששה לגדול העיר בחכמה וגדול העיר הגיע להוראה הלכך כיון שיש שם חכם כמותו הגיע להוראה בשנים והוא לא הגיע לשני הוראה אין לו להורות לפניו אבל אם גדול העיר בחכמה אע"פ שלא הגיע לכלל שנים מורה רובא גדול העיר בחכמה היה אבל ר"י פי' הווא דפרק הוראה דמייירי בארם שנכנס לעיר שיש שם חכם מורה תמן לא תהוי גבר אפי' בשוין אבל אם הוא קבוע בעיר כמותו ושוה לו בחכמה מותר לו להורות כמו שפי' רש"י ור"ח פי' החם באתר דאית גבר ממונה משתדל בצרכי ציבור לא תקפץ לתוך שררות אפי' בשוין ולפי' לא מייירי בהוראה:

פרוש מאהבה פרש מיראה. בירושל' פרק הוראה עשה מאהבה ועשה מיראה עשה מאהבה שאם באת לשנוא דע שאתה אוהב ואין אוהב שונא עשה מיראה שאם באת לבועט דע שאתה ירא ואין ירא מבעט: שבעה פרשין הן פרש שנבמ וכו' פרש מן הנביה כו' פרש שנבמ טעון מצותיה על כתפיה פרש נקפי אקפו לי ואני עבד מצוה פרש קיאי עבד חדא חובה חדא מצוה ומקו חדא חדא פרש מן הנביה מאי דאית לי אנא מנכח ועבד מצות פרש אדע חובתי ואעשה הי דא חובתי עבדית דאעביד מצות כדוהת פרש יראה כאיב פרש אהבה כאברדם דכתיב (שפיט וכו') וזע אברדם אוהב אין לך חביב מכולם אלא פרש אהבה כאברדם: **לעולם** יעסוק אדם בתורה ובמצות אע"פ שלא לשמה. ואי קשיא הא אמרין בפ"ק דתענית (ק"ה ז) כל העוסק בתורה שלא לשמה נעשית לו סם המות בשולשי פרק היה קורא במסכת ברכות (ק"ה ז) כל העוסק בתורה שלא לשמה נוח לו שלא נראה נראה לתרץ עוסק שלא לשמה בגון מיראת

היסורין כי האב מאהבת קיבול פרס שאינו מתכוין להשלים רצון יוצרו שציווה על כך אלא לתנאו כדאמרין בפ"ק דמסכת ע"ז (ק"ה ז) במצותיו חפץ מאד ולא בשכר מצותיו ודיינו דתנן (אבות פ"א מ"ג) אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב ע"מ לקבל פרס וכו' הא דאמר בפ' גלגלה ערופה (קט"ז מ) ואיתא בגמרא פרק מי שאמר הריני נזיר (ק"ה סג) ובפרק בתרא דהוריות (ק"ה ז) לעולם יעסוק אדם וכו' בשבשר מ"ב קרבנות שהקריב בלל וכו' וצאה ממנו רות גם הוא נתבון לתנאו שהעלה קרבן לשם להשלים חפציו בשכר ולא לשם שמים וכדאמר' פ"ק דר"ה (ק"ה ז) האומר סלע לו לצדקה ע"מ שיחיה בני ה"ז צדיק גמור אבל הדיא שלא לשמה דתענית ומס' ברכות אינו עוסק בתורה כדי לקיים לא מאהבה ולא מיראה אלא להוסיף על חטאו פשע שעתה שגגות נעשו לו ודורות שאע"פ שידע שעובר לא מנע מכל תאות לבו כדמפרש החם (נכסות ז) הכלית חכמה תשובה ומעשים טובים שלא ידא אדם קורא ושונוה ומשמש תלמידים חכמים ובוטע באביו ובאמו וברכו או במי שגדול העמו שנאמר ראשית חכמה ידאת ה' שכל טוב לכל עושיהם ללמודיהם לא נאמר אלא לעושיהם לעושים לשמה: **אלא** משנעשה נשפלות. תימה אמאי לא חשיב נמי מזה הוא או שמתה היא דאמר' בפ"ק (ל"ז ק"ה ז) דנשפלת וליכא למימר דוקא היינו לאחר שקידש הקומץ כדנתי' לעיל אבל הכא לא חשיב אלא הנשפלת משקדשה בכל דה"ה אם משקדשה בכלי דנשפלת ואידי דקתני סיפא קריב הקומץ ונאכלת נקט רישא קידש הקומץ ורבותא נקט אע"פ דכבר קדוש וקורב להקריבה טפי מקדשה בכלי אפי' נשפלת: (שיין דף הבא) **ושבעלה** בא עליה בדרך. תימה לר"י אמאי נשפלת כיון דבדרך בא עליה היינו קודם שתקדש וכיון דאין המים בודקין אותה כדאמר ונקח תאיש מעון בזמן שהאיש מנוקח מעון וכו' תיגיל מילתא למפרע דכי קדוש בטעות קדוש כדאמרין גבי ושבאו לה עדים שהיא טמאה דהואיל ולא לבדוק עומדת ולא ראייה למנחה לא היתה ראויה לכלי ואין כלי שרת מקדשין אלא בראוי לה וכן נראה דדוקא לגבי שבאו לה עדים שיין למימר הכי משום דנמחה לברר עון וכשיש שם עדים הרי העין מבורר וא"צ ביורד אבל הכא שבא עליה בדרך שצריך לברר אע"פ דאין המים בודקין כי קדוש מעיקרא שפיר קדוש מאחר שלא נתברר העין ולא הוי אלא כמו שנשאו ונתנו בה מורות בלבנה קודם לכן דאין המים בודקין ואפי' נמחה שפיר קדוש והאי דלא חשיב במתני' מנחת ארוסה ושומרת יבם אלמנה לכ"ג מפני שידע פסול שלהן שאינן נבדקות אלא מביאין אותם לשתות:

ועד כמה. הוי ראוי להוראה: והא רבה אורי. וכל שנותניו אינן אלא מ' כדאמר' בריה קה (י"ה) רבה ואב"י מדבית עלי קתנו בו: בשו"י. אם שוה לגדול העיר בחכמה מותר להורות, או שאין זמן ומנו כעיר: **פרוש** ש"כמי **פרוש** נקפי **פרוש** קיאי **פרוש** מודוכאי. כלזה מפרש לה: מעשה שכם. שמלו שלא לשם שמים, אף זה מעשיו להקטנו שיכבדוהו בני אדם ולא לשם שמים: **הקנף** רגליו. מהלך בשפלות עקב בצד גודל ואינו מרים רגליו מן הקנף, ומתוך כך מנקה אצבעותיו באבנים: **קפיו** דם לבתלים. עושה עצמו כעצם עניו שלא יסתכל בנשים, ומתוך כך מקה ראשו בביתו והדק יוצא: **דמשפיע**. הולך כפוף: **כי** מודוכאי. בוכנא עשוי כמקבת וראשו כפוף: **פרוש** מה חובתי **ואעשהה**. למדוני מה עלי לעשות ואעשה: **הא מעלייתא** היא. אם אינו בקי באסורין ודקדוקי מצות וכו' ללמוד: מה חובתי הו **ואעשהה**. מה לעשות עוד ולא עשיתי, ומקרא עצמו כאלו קים את הכל: **פרוש** מאהבה. מאהבת שכן המצוה, ולא לאהבת מצות הבורא: **מיראה**. של ענשין, אלא מה על האדם לעשות מאהבת הסי' באשר צונו ה' אלהינו וסוף השכר לבא: **דמפמרא** **מפמרא** בו'. הנסתרות נסתרות מבני אדם והגלויות גלויות, ומ"מ לב"ד הגדול כלם גלויות, והוא יפרע מן המופתים בטליותו ומרמץ עצמן כפרושין ואין פרושין: **אל תתקרא** מן הפרושין. שהפרושין היו שונאין אותו לפי שהרגו מן החכמים הרבה ונהפך להיות צדיק כדאמר בקידושין (ק"ה סג) וכשמתה היתה אשתו יראה מן שלא יעבידו המלוכה מבניה. והיתה אומרת לו לבקש מלפניהם עליה, ואמר לה אל תתקרי מן הפרושין שצדיקים הן, ולא יגמלוך רעה ולא לבניך שלא חטאו להם: **ולא מפי שאינן פרושין**. שהם אוהבי: **אלא** מן הנבועים. כלומר שאין מקריאם בתולדותם. אלא צובעין מבחזין ואין חוכן בכרם: **שפעשיהם** כמעשה זכר. שכן רשעים. ומבקשים שכן כפנטס, אומרים לבריות לכבדן כפנטס. ואיכא דמפרש לה לענן צניעותא: **מתני'** ה"י היא **כלל** המנחות. שנטמאו עד שלא קדשה בכלי **ותפדה**. ותצא לחלין ומתמעות יקנה אחרת: **ותשרה**. שקדשה קדשת הגוף ואינה יוצאה עוד לחלין. וכל

ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות, ותשרה. ואלו שמנחותיהן נשפלות האומרת

היסורין כי האב מאהבת קיבול פרס שאינו מתכוין להשלים רצון יוצרו שציווה על כך אלא לתנאו כדאמרין בפ"ק דמסכת ע"ז (ק"ה ז) במצותיו חפץ מאד ולא בשכר מצותיו ודיינו דתנן (אבות פ"א מ"ג) אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב ע"מ לקבל פרס וכו' הא דאמר בפ' גלגלה ערופה (קט"ז מ) ואיתא בגמרא פרק מי שאמר הריני נזיר (ק"ה סג) ובפרק בתרא דהוריות (ק"ה ז) לעולם יעסוק אדם וכו' בשבשר מ"ב קרבנות שהקריב בלל וכו' וצאה ממנו רות גם הוא נתבון לתנאו שהעלה קרבן לשם להשלים חפציו בשכר ולא לשם שמים וכדאמר' פ"ק דר"ה (ק"ה ז) האומר סלע לו לצדקה ע"מ שיחיה בני ה"ז צדיק גמור אבל הדיא שלא לשמה דתענית ומס' ברכות אינו עוסק בתורה כדי לקיים לא מאהבה ולא מיראה אלא להוסיף על חטאו פשע שעתה שגגות נעשו לו ודורות שאע"פ שידע שעובר לא מנע מכל תאות לבו כדמפרש החם (נכסות ז) הכלית חכמה תשובה ומעשים טובים שלא ידא אדם קורא ושונוה ומשמש תלמידים חכמים ובוטע באביו ובאמו וברכו או במי שגדול העמו שנאמר ראשית חכמה ידאת ה' שכל טוב לכל עושיהם ללמודיהם לא נאמר אלא לעושיהם לעושים לשמה: **אלא** משנעשה נשפלות. תימה אמאי לא חשיב נמי מזה הוא או שמתה היא דאמר' בפ"ק (ל"ז ק"ה ז) דנשפלת וליכא למימר דוקא היינו לאחר שקידש הקומץ כדנתי' לעיל אבל הכא לא חשיב אלא הנשפלת משקדשה בכלי דה"ה אם משקדשה בכלי דנשפלת ואידי דקתני סיפא קריב הקומץ ונאכלת נקט רישא קידש הקומץ ורבותא נקט אע"פ דכבר קדוש וקורב להקריבה טפי מקדשה בכלי אפי' נשפלת: (שיין דף הבא) **ושבעלה** בא עליה בדרך. תימה לר"י אמאי נשפלת כיון דבדרך בא עליה היינו קודם שתקדש וכיון דאין המים בודקין אותה כדאמר ונקח תאיש מעון בזמן שהאיש מנוקח מעון וכו' תיגיל מילתא למפרע דכי קדוש בטעות קדוש כדאמרין גבי ושבאו לה עדים שהיא טמאה דהואיל ולא לבדוק עומדת ולא ראייה למנחה לא היתה ראויה לכלי ואין כלי שרת מקדשין אלא בראוי לה וכן נראה דדוקא לגבי שבאו לה עדים שיין למימר הכי משום דנמחה לברר עון וכשיש שם עדים הרי העין מבורר וא"צ ביורד אבל הכא שבא עליה בדרך שצריך לברר אע"פ דאין המים בודקין כי קדוש מעיקרא שפיר קדוש מאחר שלא נתברר העין ולא הוי אלא כמו שנשאו ונתנו בה מורות בלבנה קודם לכן דאין המים בודקין ואפי' נמחה שפיר קדוש והאי דלא חשיב במתני' מנחת ארוסה ושומרת יבם אלמנה לכ"ג מפני שידע פסול שלהן שאינן נבדקות אלא מביאין אותם לשתות:

ביאורים למסכת סוטה דף כב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

39 מה שנסתר מבני אדם נסתר, ומה שגלוי גלוי, אבל כלפי שמים הכל
40 גלוי, כי דינא רבה - ובית דין הגדול ליתפער מהני דחפוי גונדי -
41 הוא יפרע מאותם המתעטפים באצטלה של פרישות ועוטים על
42 ראשם טלית להראות עצמם כפרושים.
43 אמר לה ינאי מלכא לרביה - לאשתו. אל תתיראי מן הפרושים
44 - כינוי ליהודים בדורו של ינאי שהאמינו בתורה שבכתב ושבעל פה.
45 והם היו שונאים את ינאי על שהרג הרבה מחכמי ישראל בעצתו של
46 אחד מן הצדוקים. וכשמת היתה אשתו של ינאי יראה מהם שלא
47 יעבירו את המלוכה מבניה. ואמר לו שיבקש מהם עליה ועל בניה.
48 וינאי השיב לה, אין לך לירא מהם, שצדקים הם ולא יגמלו לך
49 ולבניך רעה בגללי. שאתם לא הרעתם להם. ולא ממי שאינן
50 פרושים - שהם אוחבי. אלא מן הצבועין - אלו שאין תוכם כברם,
51 היינו, מאלו שדומין לפרושים - שמראים עצמם כפרושים,
52 שמעשיהו כמעשה זמרי - שהם באמת רשעים כזמרי ומבקשין
53 שקר בפניהם. - ומראים עצמם לבריות צדיקים, כדי שיכבדו אותם
54 כמו פנחס.
55 במשנה לעיל שנינו, שאם יש לאשה זכות זה מגן עליה מעונש,
56 במשנתנו מובאות שיטות נוספות בענין.
57 משנה. רבי שמעון אומר, אין זכות תולה במים המרים - גם
58 אשה סוטה שיש לה זכות, אין הזכות תולה לה שלא יפגעו בה המים,
59 ואם אתה אומר הזכות תולה במים המאריין, מדה - מחסיר
60 את הגון אתה את המים בפני כל הנשים השוות - כלומר,
61 מחליש את הכוח ההרתעה של המים בפני כל הנשים, ומוציא אתה
62 שם רע על המהורות שישו ולא נפגעו על ידי המים, שאומרים,
63 ממהות הן אלא שתלתה להן זכות.
64 רבי אומר, הזכות תולה במים המאריים רק לענין שלא תמות
65 מיד, אך המים גורמים לשינוי בגופה ואינה יולדת ואינה משפחה,
66 אלא מתנוונה - מכחשת והולכת והולכת, לכוף היא מתה
67 באותה מיתה - הכתובה בפרשת סוטה.
68 נטמאת מנחתה של סוטה עד שלא קדשה בבלי שרת, כיון שלא
69 נתקדשה קדושת גוף, הרי היא בכל המנחות שנטמאו קודם
70 שנתקדשו בבלי, ותפדה ותצא לחולין ומהמעות יקנה אחרת. ואם
71 נטמאה משקדשה בבלי - לאחר שנתקדשה בבלי, הרי היא בכל
72 המנחות שנטמאו לאחר שנתקדשו בבלי ותשרף בבית הדשן. שכן
73 שקדשה קדושת הגוף אין לה עוד פדיון ואינה יוצאת לחולין.
74 ואילו הן הסוטות שמנחותיהן נשפחות מפני שאינן ראיות ליקרב
75 ולא להיפדות ולצאת לחולין.

1 שואלת הגמרא, ועד כמה - מאיזה גיל ראוי תלמיד חכם להורות
2 הלכה לרבים. עד ארבעין שנים - משנהיה בן ארבעים.
3 מקשה הגמרא, איני - וכי רק משעה שמגיע אדם לגיל ארבעים ראוי
4 הוא להורות, והא רבה היה מורה הוראות לרבים,
5 והוא עצמו לא חי אלא ארבעים שנה. מתרצת הגמרא, בשוין - זה
6 שאין אדם ראוי להורות עד לגיל ארבעים כשיש בעיר תלמיד חכם
7 אחר הראוי להורות, והוא גדול ממנו בחכמה. אבל אם תלמיד חכם
8 צעיר הראוי להורות שזה לחכם אחר שיש בעיר בחכמה, או שאין
9 זקן ממנו בעיר, ראוי זה להורות.
10 שנינו במשנה, ומכות פרושין וכו'. תנו רבנן, שבעה פרושין הן -
11 תחילה מפרטם התנא לאחר מפרשם. פרוש שיקמי, פרוש נקפי,
12 פרוש קיואי, פרוש מדוכיא, פרוש מה חובתי ואעשה, פרוש
13 מאהבה, פרוש מיראה. ומפרש התנא. פרוש שיקמי, זה העושה
14 מעשה שכם - שמלו וציערו את עצמו שלא לשם שמים. ואף זה,
15 פרוש מתענוגות ומצער עצמו להנאתו כדי שיכבדוהו בני אדם ולא
16 לשם שמים. פרוש נקפי, זה המנקה את רגליו - עושה עצמו
17 שפל, ומתוך כך משרך רגליו בארץ ומכה אצבעותיו באבנים. פרוש
18 קיואי, אמר רבי נחמן בר יצחק, זה המקיז דם לבתלים - עושה
19 עצמו כעורעם עיניו כדי לא להביט בנשים ומתוך כך מכה ראשו
20 בכותל עד כדי זוב דם, וכל זה כדי שיראדו בני אדם בכך ויעריכוהו
21 על צדקתו. פרוש מדוכיא, אמר רבה בר שילא, דמשפע כי
22 מדוכיא - הולך כפוף ושפל כדוגמת המדוכיא שראשה כפוף.
23 פרוש מה חובתי ואעשה - אומר לאנשים אמרו לי מה עלי
24 לעשות ואעשה. שואלת הגמרא, הא מעליותא היא - מה גרוע
25 באדם זה הרי הוא מבקש ללמוד בכדי לקיים. משיבה הגמרא, אלא
26 דאמר מה חובתי תו ואעשה - שאומר מה עוד לא עשיתי. היינו,
27 שמראה עצמו כאילו קיים את כל התורה כולה ואין לו עוד מה
28 לעשות.
29 פרוש מאהבה - שפורש מענייני עולם הזה לקיים את המצוות מתוך
30 אהבת השכר ולא מתוך אהבת הבורא. פרוש מיראה - שפורש
31 מהעבירות מיראת העונש. ואין זו הדרך, אלא שיש לו לאדם לקיים
32 את התורה מאהבת ה' וסוף השכר לבא.
33 אמרו ליה אבוי ורבא לתנא - ששנה בפניהם ברייתא זו, לא תיתי
34 - אל תשנה פרוש מאהבה פרוש מיראה, דאמר רב יהודה אמר
35 רב, לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמה
36 שמתוך שלא לשמה בא לשמה - היינו, שגם אם עוסק בתורה
37 ובמצוות שלא לשמה, סופו לעסוק בהם לשמה.
38 אמר רב נחמן בר יצחק, דמטמא מטמא ומטמא מטמא -

אגרות קודש

ב"ה, אדר"ח אייר, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו בו מודיע אשר מלאו לבנו יוסף יצחק שיי שלש שנים בכ"ג בניסן.

והנה אף שיש למצוא היתר לעשות התספורת בימי הספירה, ובמכש"כ [מ]מה שהתירו לעשות זה בחול המועד (עיי' שערי תשובה או"ח סי' תקל"א) (בכ"ז ובפרט עפמ"ש בפע"ח בביאור גזיות השערות בימי הספירה) לדעתי כדאי לעשות התספורת בל"ג בעומר ובפרט שמנהג בניי לגוזז שערות תינוקות ביום זה, והשי"ת יצליחו שביחד עם זוגתו - שיחיו - יגדלו את כל ילדיהם שיחיו לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך הרחבת הדעת.

בברכה.

ביאורים למסכת סוטה דף כג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

49 שהמנחה באה לכפרתה, ומנחת בת כהן דינה כמנחת ישראל, שאינה
50 עולה כליל אלא הקמיצה. **אָלָא תְּקוּמִין קָרֵב בְּעֶצְמוֹ** הכהן קומץ
51 ממנחתה, ומקריב את הקומץ, **וְהַשִּׁירִים קָרִיבִין בְּעֶצְמוֹ** לאחר
52 הקרבת הקומץ.
53 מקשה הגמרא, איך קריבים השיריים לאחר הקטרת הקומץ, **אִיִּקְרִי**
54 **כָּאֵן** - הרי על כגון זה נאמר, **כָּל שֶׁהוּא מִמֶּנּוּ לְאִישִׁים** - שכל
55 שהקריבו ממנו כבר לאישים, היינו, למזבח **הָרִי הוּא כָּבֵל תְּקַמְרִיו**
56 - הרי שהנותר בכל תקטירו. ואם כן קשה, איך מקטירים את שיירי
57 המנחות לאחר הקטרת הקומץ, כיון שגם לה יש חלק במנחה, ואולי
58 הולכים אחרי החלק שלה, והקטרת הקומץ כהלכתה נעשית, נמצא
59 ששיירי המנחה אסורים בהקטרה. מתרצה הגמרא, **אִמָּר יְהוּדָה**
60 **בְּרִיה דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן פִּזִּי, דְּמַסִּיק לָהּ לְשׁוֹם עֵצִים** - מדובר כאן,
61 שקודם שמקטיר הכהן את שיירי המנחה הוא מתנה ואומר כך, אם
62 דינה של מנחה זו כדין מנחת כהן ולא הייתה ראויה להיקמץ, הרי
63 ששייריים אלו ראויים להקטרה, והריני מקטירם לשם מנחה, ואם
64 דינה של מנחה זו כדין מנחת ישראל, שהיתה ראויה להיקמץ,
65 ושייריים אלו אסורים בהקטרה, הריני מעלה אותם על המזבח לא
66 לשם מנחה אלא להיות כשאר עצי המערכה. **כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר** וכדעת
67 רבי אליעזר, גבי חטאת שהוקטרו אבריה הפנימיים על גבי המזבח,
68 ונתערב חלק ממותר בשרה האסור בהקטרה, עם בשר עולה שדינו
69 לעלות כליל על גבי המזבח, סובר רבי אליעזר שיש לתת בשר זה על
70 גבי המזבח להיות חלק מעצי המערכה, ואף שמעורב כאן בשר
71 חטאת האסור בהקטרה, כיון שאינו מכון לשם הקטרה. **דִּתְנִינָא, רַבִּי**
72 **אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר**, לאחר שנאמר בתורה שקרבנות שהוקטר חלק מהם
73 על גבי המזבח, שייריהם אסורים בהקטרה, נאמר, **זֶ'אֵל הַמִּזְבֵּחַ לֹא**
74 **יַעֲלוּ לֵרִיחַ נִיחּוֹחַ**, ודרשו, **לִרְיִחַ נִיחּוֹחַ אִי אֵתָהּ מַעֲלָה** - שהאיסור
75 לעלות על המזבח שיירי קרבנות הוא רק כאשר מתכוון לעלותם על
76 המזבח לריח ניחוח, **אֲכָל אֵתָהּ מַעֲלִיחוֹ לְשׁוֹם עֵצִים** - אך אם
77 מעלה אותם להיות חלק מעצי המערכה, מותר.
78 שואלת גמרא, **הֲנִיחָא לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דְּאִית לֵיה הָאֵי סְבָרָא**
79 **שֶׁהַמִּתְכוּן לְהַעֲלוֹת שִׁירִים לְשׁוֹם עֵצִים אֵינוֹ עוֹבֵר בְּבֵל תִּקְטִירוֹ, אֲלָא**
80 **לְרַבִּנָּן דְּלִית לָהּ הָאֵי סְבָרָא** - שחולקים על רבי אליעזר וסוברים
81 שכל שקרב חלק מן הקרבן כדין, הנותר אסור בהקטרה על גבי
82 המזבח גם אם אינו מכון לעלותם לריח ניחוח, **מָאִי אִיכָא לְמִימַר**
83 **- איך נבאר את משנתנו, הרי הלכה כחכמים ולא כרבי אליעזר.**
84 משיבה הגמרא, **דְּעָבְדִּי לָהּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן** - כלומר,
85 משנתינו האומרת, שכל הנשואות לכהנים מנחותיהן נשרפות, אינה
86 מתפרשת כדברי הבריתא, שהקומץ קרב בעצמו והשייריים קריבים
87 בעצמן, אלא הקומץ קרב בעצמו והשייריים מתפזרים על בית הדשן.
88 **דִּתְנִינָא**, גבי מנחת חוטא של כהן, נחלקו בזה רבנן ורבי שמעון, רבנן
89 סוברים שכולה כליל כמנחת נדבה, רבי שמעון סובר שנקמצת כדין
90 מנחת נדבה של ישראל, אבל השייריים לא נאכלים, אלא קומץ קרב
91 בפני עצמו והשייריים קריבים בפני עצמם, **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן**
92 **אוֹמְרִי, תְּקוּמִין קָרֵב בְּעֶצְמוֹ, וְהַשִּׁירִים מִתְפָּזְרִים עַל בֵּית הַדֶּשֶׁן** -
93 שסובר כאביו רבי שמעון שצריך לקמץ, אבל בכך הוא חולק, שאם
94 הקריבו את הקומץ אי אפשר להקריב את השייריים, ולכן השייריים
95 מתפזרים לאיבוד על בית הדשן.

1 **הַאֲמִירָתָא לְבַעֲלָהּ, מִמָּאָה אֲנִי לָהּ, או וְשָׂבֵאוֹ לָהּ עֲדִים שְׂהִיא**
2 **מִמָּאָה, או וְהַאֲמִירָתָא אֲנִי שׁוֹתָהּ, או וְשָׂבֵעָלָה אֲנִי רוֹצָה,**
3 **לְהַשְׁקוּתָהּ וְכוּלָּן אִם אִירְעוּ לֵאחֹר קִידוּשׁ הַמִּנְחָה בְּכָלִי, וְכֵן וְשָׂבֵעָלָה**
4 **כָּאֵלָּה בְּדֶרֶךְ וְלֹא נֹדַע עַד שֶׁקִּדְּשָׁה הַמִּנְחָה בְּכָלִי, וּמִשְׁקֻדְשָׁה**
5 **בְּכָלִי אֵינָה נִפְדִּית, וְלִהְיֶקֶרֶב אֵינָה רְאוּיָה שְׁהִי אֵינָה שׁוֹתָה, וגם**
6 **לְמִנְחַת נִדְבָה אֵינָה רְאוּיָה, שְׁנִדְבָה אֵינָה בָּאָה מִן הַשְּׁעוּרִים.**
7 **וְכָל הַנִּשְׁאוֹת לְכַהֲנִים** אפילו ישראלית, אם הביאו מנחה, בין
8 הביאו מנחת סוטה בין הביאו מנחת נדבה, **מִנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת** - גם
9 אם לא נטמאו ולא אירע בהם שום פסול והקומץ קרב כהלכתו,
10 שיירי המנחה נשרפים בבית הדשן ואינן נאכלים.
11 מבאר התנא שדין זה שייך רק, **בְּבֵת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׁאָת לְבָהּ, שאו**
12 **מִנְחָתָה נִשְׂרָפָת** - לאחר שקרב הקומץ, נשרפים שיירי המנחה בבית
13 הדשן, כפי שנתבאר, אולם **וְכַהֲנָת - בת כהן שֶׁנִּשְׁאָת לְיִשְׂרָאֵל, אין**
14 **בְּצֵד הַכְּהוֹנָה שְׁבָה כְּלוּם, שהדין לעלות את המנחה כליל למזבח לא**
15 **נאמר אלא במנחת כהן ולא במנחת כהנת, ולפיכך מִנְחָתָה נִאֲכָלָת**
16 **כְּדִין מִנְחַת יִשְׂרָאֵל.** וכן הוא דינה של כהנת אלמנה וגרושה, שאם
17 הביאה מנחה, מנחתה נאכלת כדין מנחת ישראל.
18 אגב שהזכיר התנא חילוק בין מנחת כהן למנחת כהנת, מזכיר התנא
19 חילוקים נוספים בין כהן לכהנת, **מָה בֵּין בָּהֶן לְכַהֲנָת, מִנְחַת בָּהֶן**
20 **נִאֲכָלָת וּמִנְחַת בָּהֶן אֵינָה נִאֲכָלָת** כמבואר. **בָּהֶן מִתְחַלְלָת מִן**
21 **הַכְּהוֹנָה אִם נִבְעֵלָה לַפְּסוּל, ואסורה להינשא לכהן ולאכול בתרומה,**
22 **וְכַהֲנִין אֵין מִתְחַלְלִין** - אם נשא אשה האסורה לו, כגון גרושה או
23 חללה. **בָּהֶן מִשְׁמָאָה לְמִתִּים** - מותרת להיטמא למתים, **וְאֵין בָּהֶן**
24 **מִשְׁמָאָה לְמִתִּים, כֹּהֵן אוֹכֵל בְּקִדְּשֵׁי קִדְּשִׁים** - חטאת אשם ומנחה,
25 **וְאֵין בָּהֶן אוֹכֵלָת בְּקִדְּשֵׁי קִדְּשִׁים.**
26 אגב כך, מזכיר התנא חילוקי דינים כלליים שיש בין איש לאישה
27 אפילו בישראל, **מָה בֵּין אִישׁ לְאִשָּׁה, הָאִישׁ פּוֹרֵעַ אֶת רֵאשׁוֹ וּפּוֹרֵם**
28 **אֶת בְּגָדֵיו, כְּשֶׁהוּא מְצוּרֵה, וְאֵין הָאִשָּׁה פּוֹרֵעַת וּפּוֹרֶמָת, הָאִישׁ**
29 **מְדִיר אֶת בָּנָו בְּנִזְוִי - אם אמר האב על בנו קטן, 'יהא זה בני נזיר'**
30 **חלה עליו נזירות אפילו לכשיגדל, וְאֵין הָאִשָּׁה מְדִירָת בָּנָהּ בְּנִזְוִי.**
31 **הָאִישׁ מְנַלֵּחַ עַל נִזְוִיוֹת אָבִיו - אם נדר אביו נזירות והפריש**
32 **קרבנות ומת, אם נדר בנו נזירות, יכול להביא קרבנות שהפריש אביו.**
33 **וְאֵין הָאִשָּׁה מְנַלֵּחַת עַל נִזְוִיוֹת אֲבִיהָ, הָאִישׁ מְקַדֵּשׁ אֶת בָּתּוֹ -**
34 **מקבל קידושין עבור ביתו הקטנה וכן נערה שלא מדעתה, והיא**
35 **מקודשת גמורה בכך וְאֵין הָאִשָּׁה מְקַדֶּשֶׁת אֶת בָּתָּהּ - אינה מקבלת**
36 **קידושין עבור ביתה, הָאִישׁ מוֹכֵר אֶת בָּתּוֹ לֵאמֹה כְּשֶׁהִיא קְטַנָּה,**
37 **וְאֵין הָאִשָּׁה מוֹכֶרֶת אֶת בָּתָּה לֵאמֹה, הָאִישׁ נִסְקָל עֲרוֹם - אם עבר**
38 **על אחת העבירות שחייבים עליהם סקילה בעדים והתראה, נסקל**
39 **ערום. וְאֵין הָאִשָּׁה נִסְקָלָת עֲרוּמָה אֵלָּא בְּלִבִּישַׁת חִלּוּק, הָאִישׁ**
40 **נִתְּלִית - מגדף או עובד עבודת כוכבים, לאחר שנסקל. וְאֵין הָאִשָּׁה**
41 **נִתְּלִית, הָאִישׁ נִמְכָּר בְּנִזְוִיָּתוֹ - אם גנב ואין לו לשלם לנגב,**
42 **מוכרים אותו ומשלמים דמיו לנגב. וְאֵין הָאִשָּׁה נִמְכָּרֶת בְּנִזְוִיָּתָהּ.**
43 **גְּמָרָא, תִּנּוּ רַבָּנָן, כָּל הַנִּשְׁאוֹת לְכַהֲנִים, מִנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת - אין**
44 **שיירי מנחותיהם נאכלים לכהנים אלא קריבים גם הם למזבח. פִּיצָר,**
45 **בָּהֶן לֵוִי וְיִשְׂרָאֵלִית שֶׁנִּשְׁאָת לְבָהּ, אֵין מִנְחָתָה נִאֲכָלָת, מִפְּנֵי**
46 **שִׁישׁ לוֹ - לבעלה הכהן חלק בָּהּ שְׂהִיא מְבִיאָה מְשֻׁלָּה, ומנחת כהן**
47 **אינה נאכלת אלא קרבה כולה למזבח. ואמנם, וְאֵינָה עוֹלָה כָּלִיל**
48 **כפי שמנחת כהן קריבה כליל למזבח, מִפְּנֵי שִׁישׁ לָהּ חֵלֶק בָּהּ -**

על כל אחד ואחד לדעת, כי הוא יתברך בהשגחתו הפרטית נותן לכל אדם האפשרות להביא רצון העליון יתברך מן הכוח אל הפועל, בקיום המצוות ובחיוזוק היהדות ותורתנו הקדושה בכל עת ובכל מקום שהוא, ואין הדבר תלוי אלא בעבודתו.

היום יום כא אייר

יום שני ח' אייר - היום שלשה ועשרים יום, שהם שלשה שבועות ושני ימים לעומר (גבורה שבנצח) קנה

סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף כג עמוד א

רש"י

תוספות

וכל הנשואות [לכהנים] מנחותיהן נשרפות, ואפלו קרב הקמץ בהלכתו ולא נטמאו נשרפין שירים בבית הדשן בדמפרש בגמרא: בהנה. בת בהן: מנחתה נאכלת. דכל מנחת בתן כליל תהיה לא תאכל כתיב (ויקרא י) אבל ודוכתה הנשואה לישראל נאכלת, וכן כהנת אלמנה וגורשה שהביאה מנחתה נאכלת: בהנה מתחללת. מן התרומה ומן הכהנה

אם נגעלה לפסול: ובהן אין מתחלל. אם נשא גורשה זונה וחללה, ושעם דכלה מתני' מפרש בגמ': בקרשי קרשים. חטאת ואשם ומנחה, בכלל כתיב כל זכר בכהנים ואכלנו: מה בין איש לאשה. בקשראל נמי קמריה: איש פורע ופורם. כשהוא מנגע פורע ראשו ופורם בגדיה. האיש מדיד את בנו. קטן בגדי חולה הנזירות עליו אפלו לכשיגדל: מנלה על נזירות אביו. אם נדר אביו בנזירות והפריש קרבנותיו ומת והיה בנו נזיר, הבן מגלח ביום מלאת ומביא קרבנות בהו פריש אביו: מקדש את בתו. מקבל קדושה בתו קטנה שלא מדעתה: מוכר את בתו. לאשה כשהיא קטנה: גמ' מנחותיהן נשרפות. אחת מנחת סוטה ואחת מנחת נדבה: ספני שיש לו חלק בה. שהוא מקריבה משלו, וכתבי' כל מנחת בתו וגו': ואינה עולה כליל [ספני] שיש לה חלק בה. שלמפרתה היא כהא, ואין מנחת ו' וכת בתן קרבן כליל בלא מנחה: והשירים קריבין לעצמן. לאחר שקרב הקמץ: קרי כאן כל שפמנו בו. כי כל שאור וכל דבש לא תקריבו ותקטירו לה: (ויקרא י) והיה ליה למקרב, לקח ליה למקרב: ממנו. אלא למדרישה נמי באנפי נפשיה. לא תקטירו כל שפמנו עולה כבר אשה לה: ויש בכלל לאו זה בשר כל קרבנות חוץ משעלה, וכן בכלל זה שירי מנחתו. והכא נמי דלמא בשר חלק שלה אית לן למיל, והוא הקטרת קמץ בהלכתו ואילו שירים גמורין הם וישנן בכל תקטירה: דמסיק להו לשם עצים. ודימאי הכי, אם ראויים הן להקטיר ולא יהיה ראוי הקמץ בדין מנחת בתן, וד' ו' הקטרה לשמה ומקריבה לא מעלה ולא מורדת, ואם ראיה היה הקמץ ואילו שיריה, הרי הן כשאר עצי המערכה: כ"ר. פלוגתיהו בוכחים, אברי חטאת שנתערבו באברי עולה. ר"א אומר: יתנם למעלה ורואה אני את בשר חטאת על המזבח כאלו הן עצים, וחכ"א תעבר צורתן וינצאו לבית השרפה. שאמר להקטיר אברי חטאת משום לאו דכל שפמנו לאשים, ור"א קבר בתירה דההיא קרא כתיב קרבן ראשית תקריבו אותם לה: שאור ודבש בבורים אותה מביא מן התמרים ומנחת שתי הלחם שהוא ראשית מן השאור, ואל המזבח לא יעלו לריח ניחוח קאי נמי אמנמו

האומרת טמאה אני. ירושלמי האומרת טמאה אני לא כחטאת שמתה בעליה היא וחטאת שמתה בעליה ליכו המעות ליה המלך דמיא לאשם תלוי אם לאשם תלוי אפי' משקדשה בבלי א"ר מתני' דמיא לאשם תלוי שנשחט דתינתן תמן אם משנשחט נודע לו הדם ישפר והבשר יצא לבית השרפה: כל הנשואות לכהנים מנחותיהן נשרפות. פריש"י אחד מנחת סוטה ואחד מנחת נדבה ותימה

מנחת נדבה מה חלק יש לו בה הוא אפילו רבי יהודה דאומר בפ' אין בין המודר (מנחות ק"ה) אם אדם מביא על אשתו כל קרבנות שהיא חייבת דווקא שהיא חייבת בדמפרש בספרי כגון אם (הקפה) נזירות בראשה וחיללה את השבת דמיא דמנחת סוטה שהיא חובה דילין לה מדהביא את קרבנה עליה כל קרבן שעליה אבל מנחת נדבה מודה רבי יהודה שאינו מביא וי"ל משום הכי יש לו חלק משום דמיא דמיא ששקנה אשה קנה בעלה בדתן בפ"ד דנזיר (ד"ה אם) שלה היתה בחמה חטאתא תמות וקא דייק בגמ' מנא לה מה שקנתה אשה קנה בעלה הלכך יש לו חלק בה אפילו לרבנן דפליגי אדרי' יהודה ואמרי דווקא קרבן שנכשריה לו מביא עליה דמה שקנת' קנה בעלה מיהו בירושלמי דפרק היה מביא משמע דמנחתו סוטה איירי והכי ביטא דהם מנחתה מלמד שהיא חייבת קדשה לשמה כיום שהיא קדשה לשמה כך היא קדשה לשמו ותני רבי חיאי ופליג ליקרב כליל אינה יכולה מפני שותפתה של אשה לאכול אינה יכולה מפני שותפתו של איש (ואלא) הקומץ (קרב) לעצמו והשירים קריבין לעצמן ואת אומר מנחתה אלא מה דאשתני חייבת אשתני מתני' ותו דהם דהביא את קרבנה עליה בעלה מהו שיפריש עליה חוץ מדעתה מכיון שיש לו שותפות במנחה מפרשי עליה חוץ מדעתה וא"ת מאחר שיש לו חלק בה א"כ היא לה מנחת שותפות ואומר בפ"ק דבוכים (ק"ה) הניח מנחה לשני בניו ומת קריבה ואין בה משום שותפות היא יש בה משום שותפות אינה קריבה משום דכתיב בה נפש חובי קתני בספרי בהדיא וי"ל כיון דעיקר כפרה כפרה משום דידה נפש קרינן בה דהא הניח מנחתו לשני בניו דמסיק דהם (ק"ה) דקניא להו אלמנו משום דכמפרי קרינא ביה נפש: הקומץ קרב בעצמו. וא"ת אמאי לא שדינ לכולה מנחה בתר ידיהו ושיריה נאכלין כדאמר בפ' אין בין המודר (מנחות ק"ה) (ו) ואיתא בפ"ק דבוכים (ק"ה) ובפ"ק דתמורה (ק"ה) מתכפר עושה תמורה והכא היא מתכפרת במנחה זו י"ל דהם מיקני למתכפר כולי זבא ואין לו למקדש חלק בו אבל הכא יש לו לבעל חלק במנחה: דמסיק להו לשום עצים. רש"י פי

דימא הכי אם ראוי הן להקטיר ולא היתה ראיה לקמץ וכו' ותימה מנא תנאי שייך את דאי כאילו מערבין שירים והיו כאברי עולה ואברי חטאת שנתערבו דפליגי בה ר"א ורבנן (ומכאן) דלא שייך בה תנאי דליכא שום ספק אלא ודאי מקצתן ראיה להקטיר ומקצתן לאכול ולהקטיר ואותן מה שבתוכן אין ראוי להקטיר לשם עצים בכל מקום שהוא ולא שייך שום תנאי וכמדרש דרש"י נקט ל' אגב שפיה דההיא דפרק נושאין על האנוסה (יבמות ק) דתנן כהנת שנעתבר ולדה בולד שפחתה נותנין עליהם חומרי ישראל וחומרי כהנים ומפרש בגמרא דמנחתה נקמצת במנחת ישראל ואינה נאכלת במנחת כהנים וכולה סוגיא כי הכא דהם דאי שייך תנאי כשהאחר מקריב מנחת אינו יודע אם כן הוא או ישראל וצריך להתנות ימיו שפירש רש"י כאן ודא דתנן בהקומץ רבה (מנחות ק"ה) נעתרב קומצה בשיריה או בשירים של חבירתה לא יקטיר אית לן למימר דסתמא כרבנן דפליגי אדרבי אליעזר: הקומץ קרב לעצמו והשירים לעצמן. בירושל' בעי אליביה דר"ש אלין שירים משום

מה הם באים משום קומץ או משום שירים אי תימר משום קומץ אינו נתנו בלילה ואינו נתנו לאחר מיתה ואינו מחשב להן ושחשב להן דמדרא בר"ש דאמר דמתפורין על גבי הדשן שלמשה כדמפרש בפ' ואלו הן מנחות דאמר אומר נתנו בלילה ונתנו לאחר מיתה מהו שחשב להן ופושט לה מדרא בר"ש דאמר דמתפורין על גבי הדשן שלמשה כדמפרש בפ' ואלו הן מנחות דאמר אומר נתנו בלילה ונתנו לאחר מיתה ומוחשב להן אי יוסי רבי בון אינו מחשב להו שלא הוכשר לא לאכילת אדם ולא לאכילת מבה:

סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף כג עמוד ב

תוספות

רש"י

ה"ג ואפי' רבנן לא פליגי עליה אלא במנחת חומא של כהנים דבת הקרבה היא. דמקשי
 חובתו לנדביתו דלא כגי' קמיעה, אבל הא דלאו בת הקרבה היא דלמא בתרה דידה
 אזלינן ושרים גמורים נידו ואפלו רבנן מודו דמתפורין. מאי טעמא. קאמר מתני' מנחת
 כהנת נאכלת כשאיה נשואה לכהן, וכשהיא נשואה לכהן איה נאכלת כליל מיהא לא
 הויא: לא יחלל זרעו. כבהן הנשא פסולה
 לכהנה כתיב, ודרשין בקדושין (טו.) לא יחלל
 שני חלולין, אחד לה ואחד לזרעו, שהבהן
 מתחלל את שמתין אכל הוא, אלא מתחלל: בני
 אהרן. לפש לא טמא, ולא בנות אהרן באוהרה
 זה כל דבר בבני אהרן יאכלנה. במנחה כתיב:
 איש. צרוע הוא: אין לי. שחלט בטמא נתיקם
 אלא איש, איש מנין, כשהוא אומר סמך לו
 והצרוע אשר בו הנגע, ולא איכיע ליה למכתב
 אלא בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרום. דהא
 כתיב לעיל דבמצורע קמיידי, אלא לרבות צרוע
 שני כגון אשה: ה"ג א"כ מה ת"ל איש לענין
 שלמשה איש פורע ופורם וכו'. מה ת"ל איש
 מאחר שפוטנו לרבות את האשה: לענין שלמשה.
 לאו למעוטי ממנא האמורה בפסוק זה בא
 למעוטי, אלא מענין האמור בפסוק שלאחריו
 דכתיב ביה פריעה ופרימה. לומר לה איש פורע
 ופורם ולא אשה: הלכה היא בגי'ו. הלכה למשה
 מסיני הוא בהלכות נזיר. נתי' לאיש. באביה
 נתלית נתינתה: ונזמו אותו. ומאי אותו? אי ניקא
 אותו ולא אותה והכתיב גבי נערה המאורסה
 והוצאתם את שניהם וסקלתם אותם, אלא הא
 דממעט אשה לענין ערום, דנפיק מהאי קרא
 מעוטא דאורו משמע ולא כסותו, ולחכי' קטא
 ליה להאי משמעוהא דערס בלשון זכר גבי
 איש למימרא הא אותה בכסותה: נמכר בגנותו.
 אם אין לו מה לשלם:

הדרן עלך היה נוטל

ארוסה. שקא לה ארס: ושומרת. יבם. שקא
 לה יבם: לא שוותו דמעטינהו קרא: ולא נוטלות
 בהן. שהיא גרמה לאסור עצמה עליו
 שנסתרה אחר קנין. דמקשי ואסור לא אימעיט
 דמקשר בגמרא, ואפלו לית לן דרב המנונא
 ודו' שומרת יבם שנתה מתרת ליבמה, נתי
 דמתרת מיהו לא כעי' למינסב זונה ודיא
 הפסידה כהבתה: תחת אישה. ביושבת תחתיו
 הכתוב מדבר:

נתינה

כהן ולא כהנת. ירושלמי ר' אבהו בעי קמיה ר"ל והכתיב (ויקרא כג) ובהן כי יקנה נפש קנין
 כספו מעתה כהן ולא כהנת אל' והכון משיח תחתיו מבניו את שבנו עומד תחתיו
 יצתה זו שאין בנה עומד תחתיה ה"ה דברפך חורוע (חולין ק"ט) הזה מצי לשנוי גמי הכי
 ותון לכהן חורוע דלא אמר לכהן ולא לכהנת אלא אפילו לכהנת דהכא טעמא משום

ואפילו רבנן לא פליגי עליה, דרבי אלעזר בר' שמעון
 אלא במנחת חומא של כהנים, דבת הקרבה היא. אבל
 בהא אפילו רבנן מודו: בת ישראל הנשואה וכו': מאי
 טעמא? אמר קרא: "וכל מנחת כהן כליל תהיה לא
 תאכל" כהן, ולא כהנת: כהנת מתחללת כהן אין
 מתחלל: מנול? אמר קרא "ולא יחלל זרעו בעצמו" זרעו
 מתחלל והוא אינו מתחלל: כהנת ממנא? כו': מאי
 טעמא? אמר קרא "אמר אל הכהנים בני אהרן" בני
 אהרן ולא בנות אהרן: כהן אוכל בקרשי קרשים:
 דכתיב "כל זכר בבני אהרן יאכלנה": ומה בין איש כו':
 תנו רבנן, "איש" אין לי אלא איש, איש מנין? כשהוא
 אומר "והצרוע אשר בו" הרי כאן שנים, אם כן מה
 תלמוד לומר? "איש" לענין שלמשה איש פורע וכו':
 האיש מידר את בנו בגי'ו ואין האשה מדרת בנה בגי'ו.
 אמר ר' יוחנן: הלכה היא בגי'ו: האיש מנול על נזירות
 אביו ואין האשה מנול על נזירות אביה. אמר ר'
 יוחנן: הלכה היא בגי'ו: האיש מקדש את בתו ואין
 האשה מקדשת את בתה. דכתיב: "את בתי נתיני
 לאיש הזה": האיש מוכר את בתו ואין האשה מוכרת
 את בתה. דכתיב: "וכי ימכר איש את בתו": האיש
 נסקל ערום כו': מאי טעמא? "ורגמו אותו", מאי
 "אותו"? אלימא אותו ולא אותה, והכתיב "והוצאת
 את האיש ההוא או את האשה ההיא..." אלא אותו
 בלא כסותו ולא אותה בלא כסותה: האיש נתלה ואין
 כו': מאי טעמא? אמר קרא: "ותלית אתו על עין" אותו
 ולא אותה: האיש נמכר בגנותו ואין האשה נמכרת
 בגנותה. מאי טעמא? אמר קרא: "ונמכר בגנותו"
 בגנותו ולא בגנותה:

הדרן עלך היה נוטל

הדרן עלך היה נוטל

ארוסה ושומרת יבם לא שוותו ולא נוטלות כהונה שנקרא: "אשר תשמה אשה תחת אישה"

פרט לארוסה ושומרת יבם. אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממוזרת ונתינה

שותה ולמה הכניסה עצמה למספר הזה המורבה בשביל לפסולה מכתובתה פ"ח ארוסה א"ע שאין לה כתובה יש לה מנה ומאתים ועל מנה ומאתים קניי חבא לא נוטלת כתובתה רש"י
 פי' דליכא למיפש ממנה? הא דאמר רב המנונא שומרת יבם שנתה אסורה ליבמה דאפילו אי לית לן דרב המנונא מיהו אי לא בעי יבם למינסב אשה זונה אינה נוטלת כתובתה מיהו
 תימה אי לית לן דרב המנונא קרא מאי איצטרך למעוטי והא תנן בפרק היה מבאי (פליק דף י"ח) כל שתיבעל ולא תהא אסורה לו לא היה מתנה דמה קניי שייך ודיכא דלא מיתסרא בסתירתיה
 אלא מדאיצטרך למעוטי ש"מ דמיתסרא מיהו ליכא למיפש מהבא משום דמוק לה בגמרא כגון שבא עליה יבם בבית אחיו דקנאה לפטרה בגט בלא חליצה אפילו אליבא דשמואל
 הלכך שייכא גמי אשתו ליאסר עליו בנות בדבריה הכל: אלמנה לכ"ג וכו'. האי דלא עריב ותני להו אלו לא שוותו ולא נוטלות כתובתן ולתני ארוסה ושומרת יבם אלמנה לכ"ג וכו'
 מעוברת חבירו ומניקת חבירו ואילונית זקנה וכו' י"ל משום הכי פלגינהו משום דחלווקן בטעמם מיהו תימה אמאי לא תנא מעוברת בתר בבא דאלמנה לכ"ג דמי טעמא והל' למיתני
 בתחלת הפרק אלו לא שוותו ובתר ליחשב ולילול כולוה כל הני דרמיין להדיא כל חד וטפי היה שייך למיתני אלו בראש כולן ממאי דתני קצת דלא שוותו והדר תני אלו:
 שאינה

ביאורים למסכת סוטה דף כג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

שנינו במשנה, האיש מנלח על נזירות אביו ואין האשה מנלחת
על נזירות אביה. אמר רבי יוחנן, הלכה היא כגזיר - גם דין זה
נלמד מהלכה למשה מסיני.
שנינו במשנה, האיש מקדש את בתו ואין האשה מקדשת את
בתה. מבאת הגמרא שדין זה נלמד מדברי רבי, "ואמר אבי הנערה
אל הזקנים את בתי נתתי לאיש הנה", הרי שמסרה התורה את
הכח לקדש את הבת בידי האב ולא בידי האם.
שנינו במשנה, האיש מזכר את בתו ואין האשה מזכרת את בתה.
מבאת הגמרא שדין זה נלמד מדברי רבי, "וכי יזכר איש את בתו",
ומשמע איש ולא אשה.
שנינו במשנה, האיש נשקל ערום ואין האשה נסקלת ערומה כו'.
שואלת הגמרא, מאי מעמא שדין זה נלמד מדברי רבי, ומשיבה,
נאמר לגבי אדם שקלל את ה' "והנמו אותו" - שחייב סקילה. ויש
לשאל, מאי אותו? - מה באה התורה למעט מ'אותו', אילימא -
אם נאמר שבאה התורה לומר, אותו ולא אותה - שרק איש חייב
סקילה ולא אשה, והבית - אין לומר כן, שהרי נאמר לגבי איסור
עבודה זרה שעונשו בסקילה, "והוצאת את האיש ההוא או את
האשה ההוא אשר עשו את הדבר הרע הזה אל שערך וגו' וסקלתם
באבנים ומתו", הרי שגם אשה נסקלת. אלא בהכרח שממעטים כר,
רק אותו? - איש שיוצא להיסקל, נסקל בלא כסותו - ערום, ולא
אותה - אבל אשה שנסקלת, אינה נסקלת בלא כסותה.
שנינו במשנה, האיש נתלה ואין האשה נתלית כו'. שואלת הגמרא,
מאי מעמא - מדוע אין האשה נתלית. ומשיבה, נלמד ממה שאמר
קרא "ותלית אותו על עץ", ומשמע אותו ולא אותה.
שנינו במשנה, האיש נמכר בגניבתו אם אין לו שלם את הגניבה,
ואין האשה נמכרת בגניבתה. שואלת הגמרא, מאי מעמא שאין
האשה נמכרת בגניבתה. ומשיבה, נלמד ממה שאמר קרא "ונמכר
בגניבתו", ומשמע שרק גנב נמכר בגניבתו, ולא בגניבתה - אך
אשה שגנבה אינה נמכרת עבור גניבתה.

הדרן עלך היה נוטל

ארוסה - פרק רביעי

פרק זה מבאר ומחלק אופנים שבהם אין הסוטה שותה ואינה נוטלת
כתובתה, אופנים שבהם אינה שותה אך נוטלת כתובתה, ושאר
האופנים שבהם הסוטה או שותה או נוטלת כתובתה.
משנה. ארוסה שקינא לה הארוס ונסתרה, ושומרת יבם שקינא לה
היבם ונסתרה, לא שותות כיון שהפסוק מיעט אותן וכדלהלן, ולא
נוטלות כתובה כיון שהפסוק עצמן על ידי שנסתרו, והסיבה שאינן
שותות שנאמר "אשר תשמה אשה תחת אישה" - שהאשה יושבת
תחתיה, פרט לארוסה ושומרת יבם שהן עדיין לא נשואות.
וממשיכה המשנה לפרט עוד מקרים של נשים שאינן שותות ואינן
נוטלות כתובתן, אלמנה לבנה גדול, גרושה וחלוצה לבנה הדיוט
וכל שכן לכהן גדול, ממזרת

ואפילו רבן - שחלקו על רבי שמעון ואמרו שמנחת חוטא של כהן
אינה נקמצת, לא פליגי עליה דרבי אלעזר דרבי שמעון האומר
שמתפורים שיירי המנחה בבית הדרשן, אלא כמנחת חוטא של
כהנים, דבת הקרבה היא - לפי שסוברים הם שהיא עולה כליל על
גבי המזבח, ואינה נקמצת, אבל בהא - אשה הנשואה לכהן, שאין
תקנה למנחתה לא בהקרבה ולא באכילה אפילו רבן מודו
שמתפורת היא בבית הדרשן.
שנינו במשנה, בת ישראל מנחתה נאכלת וכו'. שואלת הגמרא, מאי מעמא
שמנחת כהנת הנשואה לישראל נאכלת, מה היא שונה מאשה
הנשואה לכהן, שמנחתה עולה כליל על המזבח. משיבה הגמרא,
דאמר קרא, "וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל", ודורשים
שרק מנחת כהן אינה נאכלת, ולא מנחה של כהנת.
שנינו במשנה, כהנת מתחללת כהן אין מתחלל. שואלת הגמרא,
מנלן - שהכהן שנשא אשה הפסולה לו אינו מתחלל מן הכהונה.
ומשיבה, דאמר קרא לגבי כהן שנשא פסולה לכהונה "ולא יחלל
זרעו בעמיו", מכאן שעל ידי נשיאת פסולה, זרעו מתחלל - נפסל
מן הכהונה, אך והוא - הכהן שנשא את הפסולה אינו מתחלל.
שנינו במשנה, כהנת מטמאה כו'. שואלת הגמרא, מאי מעמא -
כהנת מותרת להיטמא למתים מה היא שונה מכהן שאסור בכך.
ומשיבה, אמר קרא, "אמר אל הכהנים בני אהרן לנפש לא יטמא
בעמיו", ומכך שיתרה התורה וכתבה 'בני אהרן' לומדים שהאיסור
להיטמא נאמר רק לבני אהרן - כהנים זכרים, ולא לבנות אהרן -
כהנות.
שנינו במשנה, כהן אוכל בקדשי קדשים וכהנת אינה אוכלת
בקדשי קדשים. מבאת הגמרא שדין זה נלמד מדברי רבי, לגבי קרבן
מנחה, "כל זכר בבני אהרן יאכלנה", ומשמע זכר ולא נקיבה.
שנינו במשנה, מה בין איש כו' האיש פורע ופורם, ואין האשה
פורעת ופורמת. תנו רבנן, לגבי טומאת קרחת וגבחת נאמר, "איש
צרוע הוא". אין לי - מפסוק זה לא היינו יודעים שנטמא בטומאת
נגעי קרחת וגבחת אלא איש, אשה מנין. כשהוא אומר בפסוק
הסמוך לאחריו, "והצרוע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרומים וראשו
יהיה פרוע ועל שפם יעטה". ולכאורה המילים 'והצרוע אשר בו
הנגע' מיותרות, שהרי בפסוק הקודם דיברה התורה על צרוע, והיתה
צריכה להמשיך שדינו הוא ש'בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע'.
ומכך שחזרה התורה וכתבה שוב 'והצרוע', יש ללמוד שהרי כאן
שנינו - באה התורה לרבות צרוע שיש צרוע נוסף, כלומר שגם אשה
נטמאת בטומאת קרחת וגבחת. ממשיכה הברייתא ושואלת, אם כן
- שגם אשה נטמאת בנגעים, מה תלמוד לומר - מדוע בפסוק
הראשון נאמר 'איש'. ומבאת, לענין שלמטה איש פורע וכו' -
'איש' האמור בפסוק הראשון, בא למעט שהדין האמור בפסוק השני
דהינו פריעה ופרימה, לא נאמר אלא לאיש צרוע, אך אשה
שנצטרעה אינה פורעת ופורמת.
שנינו במשנה, האיש מדיר את בנו כגזיר ואין האשה מדרת בנה
כגזיר. אמר רבי יוחנן, הלכה למשה מסיני היא כגזיר - דין זה
שהאיש מדיר את בנו כגזיר ולא אשה, התקבל מהלכה למשה מסיני.

ביאורים למסכת סוטה דף כד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

44 בעלה לקנא לה שלא תיסתר עם כל קרובה, כולל אביה ואחיה, אף
45 שהיתה אסורה עליהם גם בלי הנות, חוץ מן הקטן שנתמעט
46 מהפסוק "ושכב איש אותה" וממ' שאינו איש כגון בהמה.
47 מביאה המשנה שיש נשים שאין הבעל יכול לקנא להם, ואלו שפית
48 דין מקנן להן אם רואים שמתנהגות בפריצות. מי שנתחרש בעלה
49 או נשתפה לאחר נישואיהן, או שהיה חבוש בבית האסורין ולא
50 היה יכול לקנא לה. אמנם לא להשקותה אחר - שיוכלו בית דין
51 להשקותה, שהרי נאמר "והביא האיש את אשתו, אלף בית דין
52 מקנן אותה רק כדי לפסולה מכתובתה. רבי יוסי אומר, אף
53 להשקותה אפשר, לביצא בעלה מבית האסורין או יבריא
54 מחרשותו או שטורו וישקנה.
55 נמרא. שנינו במשנה שארוסה ושומרת יבם אינן שותות. מדייקת
56 הגמרא מלשון המשנה, מישתא הוא דלא שתיא - דוקא אינן
57 שותות, הא קניי מקנן לה - אבל הוא מקנא להן ואוסר אותן, שהרי
58 שנינו במשנה לא נטלות כתובה, הרי שאסורה עליו. מבררת
59 הגמרא, מנא הני מילי - מנין לנו שאכן מקנא להן ונאסרות. עונה
60 הגמרא, דתנו רבנן, כתוב בתורה "דבר אל בני ישראל ואמרת",
61 ייתור ואמרת בא לרבות ארוסה ושומרת יבם לקניו שאף על פי
62 שאינן שותות, אך הבעל מקנא להן ונאסרות כשנסתרו. מבררת
63 הגמרא, ומתניתין מני - ומי התנא ששנה את משנתו שארוסה
64 ושומרת יבם אינן שותות, רבי יונתן היא, דתניא, נאמר בפסוק
65 "ואם לא שטית טומאה תחת אישך הנקי ממני המרים", פרט
66 לארוסה שאינה שותה שהרי אינה תחתיה, יכול שאני מוציא אף
67 שומרת יבם שאינה שותה, שגם היא אינה תחתיה, תלמוד לומר
68 "איש איש כי תשטה אשתו" לרבות ששומרת יבם שותה, שכבר
69 נחשבת תחתיו במדת מה וכדלהלן, דבר רבי יאשיה. רבי יונתן
70 אומר, "תחת אישך" פרט לשומרת יבם שאינה שותה, שסובר רבי
71 יונתן, אדרבה היא נחשבת פחות תחתיו וכדלהלן. ואם תחשוב לומר
72 אוציא שומרת יבם שאינה שותה, ולא אוציא את ארוסה ונוכל
73 להשקותה, שכבר נחשבת תחתיו במקצת, תלמוד לומר בהמשך
74 הפרשה של סוטה, "אשר תשמה אשה תחת אישה" פרט לארוסה
75 שגם היא נתמעטה, ושתייה אינן שותות. ומבארת הגמרא את
76 המחלוקת, מר - רבי יונתן אלימא ליה - נחשבת לו יותר כאשתו
77 כשהיא ארוסה, דקידושי דידה - שהוא עצמו קידש אותה,
78 וסוקלין על ידו אם יתה נסקלת מחמת שהיא נחשבת אשתו, לכן
79 הוא קודם ממעט שומרת יבם, ומר - רבי יאשיה אלימא ליה
80 שומרת יבם, דלא מיספרא מסידה לחופה שהיבמה נקנית בביאה
81 להיות כאשתו לכל דבר, ונחשבת כתחתיו יותר מארוסה, לכן הוא
82 ממעט ארוסה. שואלת הגמרא, ורבי יונתן האי "איש איש" שרבי
83 יאשיה למד מהייתור ששומרת יבם שותה, מאי עביד ליה לשיטתו
84 שאין שומרת יבם שותה. מתרצת הגמרא, מיבעי ליה לרבות נשים
85 שאין בעליהן יכול לקנות להן, שבת דין מקנן להן, ואלו הן, אשת
86 חרש, ואשת שומק, ואשת

1 וניתנה לישראל, ובת ישראל למקור ולניתן, כל אלה כיון
2 שנשואות באיסור, לא שותות שנאמר "כי תשטה אשתו" דוקא
3 שראויה להיות אשתו, ולא נטלות כתובה שהפסידו לעצמן על ידי
4 נסתרתו, וכדלעיל. וגרועות הן מסתם נשואות באיסור שנטולות
5 כתובתן.
6 עוד ממשיכה המשנה למנות נשים שאינן שותות, אך יש מהן
7 שנטולות כתובה ויש מהן שלא, ואלו לא שותות ולא נטלות
8 כתובה, האומרת טמאה אני - שהודתה אחרי הקינוי והסתירה
9 שהיא טמאה, ושכח לה עדים שהיא טמאה, שאת שתייהן כבר אין
10 צורך להשקות, והאומרת אני שותה לפני שנמחקה מגילתה, כל
11 אלה לא שותות ולא נטולות כתובה, וכמבואר לעיל שהן גרמו
12 לעצמן להפסיד כתובתן. אבל אחר בעלה אינו משקה והוא גרם
13 לה שלא תשתה, שהרי היא יכולה לטעון טהורה אני והשקיני,
14 ושבעלה בא עליה בדרך שגם כן כבר אין משקים אותה משום
15 שנאמר "ונקה האיש מעון" והוא בא עליה באיסור שנאסרה עליו
16 בקינוי וסתירה, אלה נטולות כתובה ולא שותות, וכל אלו שדינן
17 לשתות, אם מתו בעליהן עד שלא שתה, בית שמאי אומרים
18 נטולות כתובה ולא שותות שנאמר "והביא האיש את אשתו",
19 וכעת הוא אינו קיים, ובית הלל אומרים או שותות או לא נטולות
20 כתובתן כלומר מתוך שלא שותות, כמו שנתבאר מהפסוק הנ"ל, גם
21 לא נטולות כתובה, שמא אכן נטמאו ואינן יכולים להוכיח זאת.
22 עוד ממשיכה המשנה למנות נשים שאינן שותות, מעוברת חבירו -
23 שגזרו חכמים שאסור לישאנה וכדלהלן, ומניקת חבירו שאסרו
24 חכמים לישאנה עד שימלאו שנתיים ללידתה, לא שותות ולא
25 נטולות כתובה כיון שאסורות עליו וסובר רבי מאיר שחייב לגרשן
26 אם כן אינן ראויות לאישות ואינן שותות, דבר רבי מאיר. ותקמים
27 אומרים, יכול הוא להפרישה - לגרשה, ולהחזירה לאחר זמן
28 שנשתינו השנתיים האסורות, ואם כן נחשבת ראויה לאישות
29 ומשקים אותה.
30 עוד ממשיכה המשנה למנות נשים שיש בהן דעות האם שותות או
31 לא, איילונית שנולדה עם טבע שאינה יכולה ללדת וזקינה בגיל
32 שאינה יכולה ללדת ושאינה ראויה לילד ששתתה סם המעקר
33 אותה, שכל אלו אסורות על אדם החייב בפריה ורביה, לא נטולות
34 כתובה ולא שותות. רבי אליעזר אומר, אין אלו נחשבות אסורות
35 עליו, מפני שכול הוא לישא אשה אחרת ולפרות ולרבות הימנה.
36 ושאר כל הנשים שמוותרות על בעליהן, או שותות כרוב הנשים,
37 או לא נטולות כתובה כאותן שנמנו קודם, שאמרה אינו שותה או
38 טמאה אני או שעדים מעידים שטמאה.
39 וממשיכה המשנה לפרט עוד כמה סוגי נשים ודיניהן, אשת בן
40 שותה ומותרת לבעלה. אשת סרים שנסתרס לאחר נישואיהם
41 שותה.
42 כעת מבארת המשנה ממי יכול הבעל לקנא לה, ודיינו לאסור אותה
43 להיסתר עמו ואם תסתר ישקנה, על ידי כל עריות מקנן - יכול

"אם בחוקותי תלכו" . . הקדוש-ברוך-הוא כביכול, מתחנן לפניהם שישמרו את התורה, זה עצמו מסייע ונותן כוח לאדם שיעמוד בבחירתו הטובה.

היום יום כד אייר

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף בד עמוד א

רש"י

נתינת. מן הגבועונים, ואסורין לבא בישראל כדאמרין ביבמות (ף פה) דוד גור עליה: לא שותות. ולא נאמרה פרשה אלא בראיה לקומה, והכי נתיב בספרי פי תשטה אשתו בראיה לאישות: הברוב מדבר פרט לאלמנה לכ"ג וכו': ולא נטלות בתבונה. ואע"ג דשאר אלמנה לכ"ג לא קנסיה רבנן בתבה כדאמרין בבבבות בפרק אלמנה נוניתי (ף קפ, זו אין

לה, דסתירתה גרמה לה ליאסר עליו ואפי' היא ראיה לה, והלך לא בת בתה היא דלא עדיפא מכשרה: אמר בעלה איני משקה ושבעלה נא עליה בדרך. שהוא גרם לה שלא שטה בתבונה: פתי בעליה. של כל סטות הנסתרות וראיות לשנות ולא הספיקו להשקותו כו': ולא שותות. דבעין והביא האיש את אשתו וגו': ובי"ה אומרים או שותות או לא נטלות בתבה. כלומר מתוך שלא שותות לא נטלות בתבה, ובגמ' מפרש פלוגתיה: מעברת חברו. שמת הניחה מעברת ומניקה או שגרשה והיא מעברת או מניקה, ואסוריה חכמים לקשא עד שיחא הולך בן ב' שנים שבר זמן גיטתה והלך זה ונשאא וקשא לה, לא שותה שריי אינה ראיה לו לקומה: יכול הוא להפרישה. עד כ"ד חדש ולהחזרה, הלך ראיה לאישות קרינא ביה: איילונות. דוברנתיא דלא ילקה, שמעמי אמה בנאתה קר ואין לה סימני אשה לא דדים ולא שערות וקולה עבה: ושאינה ראיה לילה. ששתת בוס עקרין ואסורות לקומה למי שאין לו בנים, ששרי נצטוו ישראל על פריה ורביה: אשת בן שותה וסותרת לבעלה, אם נמצאת נקה. ובגמ' פריך פשיטא: אשת סרים. כגון שנסתרת לאחר ששאה, דקדמה שכיבת בעל לבועל: שותה. ובגמ' פריך פשיטא: ע"י כל העריות מקנין. אם קא רח ממאניה ומאניה ומאניה העריות שבתורה ונסתרת הוי קניו קניו ונאסרת עליו ושותה. ובגמ' פריך פשיטא: חוץ מן הקפן. דכתיב וסבב איש אותה: ומפי שאינו איש. ובגמ' מפרש לה ואלו שב"ד מקנין להן, אם רואין אותם מתנהגות בפריצות: לא להשקותה אפרו. הם לא נקניו, דבעין והביא האיש את אשתו ובעלה נמי לא ישקה בקניו זה לכשיצא (ולכשיצא) דבעין קנא והביא, ורבי יוסי לא בעי קנא והביא: נמי הא קניו מקני לה. ליאסר עליה. מוקמינן לא נטלות בתבה. ה"ג דבר אל בני ישראל ואלהים אליהם לרבות ארוסה ושומרת יכם. לקניו. ולא קני איש, איש, ולדרשא אחרין דרשין ליה לקמן (ף קפ, א) אלא רבויא מואמת אליהם. וה"ג אמר לקמן בפירקין ואמרת רבויא הוא: יכול שאני מוציא כו'. דממשמעות קרא משמע לן ארוסה למעוטי דלא קרין בה תחת אישה, אבל שומרת יכם קרין בה תחת אישך בדמפרש לקמי' דלא

מיסרדא מסידי לחפה: ורבי יוחנן, משמע ליה מנשא קנא לשומרת יכם אבל ארוסה קרינא בה אישות אי לאו דהדר מעטיה קרא אחריןא בדמפרש לקמן משום דהוא קדשה ואינה באה לו מבח קדוש אחרים, ועוד שנסקלת על ידו, מה שאין כן בשומרת יכם: פ' אלימא ליה ארוסה. רבי יוחנן חשיבה ליה ארוסה אשה גמורה טפי משומרת יכם: דקדושי דידה. שעי' קדוש עצמו באה לה וסוקלין על ידו. אם ונתה נסקלת בשבילה: דלא מוסרדא מסידי לחפה. דנקיט ליקם בביאה גרידא ואפי' בנות להיות באשתו לכל דבר בדרתן ביבמות (ף קפ, ג) ומית' לה לקמן בפירקא: לרבות אשת חרש (ואשת) שוטה. שב"ד מקנין להן. וברייאנא היא בשלהי פירקין:

שעמום

שאינה ראיה לילד. רש"י פי' שותת בוס עקרין אבל בפ' אע"פ (מכות קף ט) לא משמע הכי דמייתי התם ברייתא ותני בה או שותהה היא עקרה וקניה ואיילונות ושאינה ראיה לילד אלמא דשאינה ראיה לילד לא עקרה ולפרשי' שותת בוס עקרין היינו עקרה וזה לשון ר"ח התם איכא למישאל היינו איילונות היינו עקרה היינו שאינה ראיה לילד ותשובה שאמרנו בפרק יש נוחלין

(כ"ד קף קט) ניסת לב' יולדת עד מ' ניסת למ' שוב אינה יולדת והיה שנוכל לפרש שאינה ראיה לילד ששהתה אחר בעלה עשר שנים ולא היה דעתה לינסא דאמר בסוף פרק ד' אודם (יבמות קף ל) אמר רב נחמן אמר שמואל לא ששהתה אחר בעלה י' שנים שוב אינה מתעברת כי אתא רבין ארי' ליש אלא שאין דעתה לינסא ואע"ג דאמר בגמ' בעקרה וקניה ולפי' ר"ח לא הזכיר עקרה במשנה י"ל דלא דק בלשנא מיהו תימה אמאי לא תנא נמי במתני' עקרה: ושא"ר כל הנשים או שותות. תימה הא משנה יתיירא מאי קמיל הא שמעין ליה מירשא והאומרת איני שותה אינה נטלת כתובתה ואומר רבי דווקא מעוברת אינה שותה משום דאיכא סכנת נפשות כדאמר בפרק החולץ (יבמות קף מ) אבל ניסת בתוך ג' חדשים מאי דהוה הוה ותו לא קנסין ליה להוציא וקרין בה אשתו הראיה לו ובבבא אפילו לרבנן אינה שותה דמסקנן פ' החולץ (ס"ט ז) אפילו לרבנן יוציא בגט:

ורבי יוחנן האי איש איש מאי עביד ליה מיבעי ליה וכו' תימה הא איהו דאמר בפ' אלו הנחנקין (סנהדרין קף פה) גבי איש איש דבי יקלל את אביו ואת אמו קאמר דברה תורה כלשון בב' ולא דריש ליה לדחשה אחריני וכו' תיכא דאיכא למדרש אפי' מאן דאית ליה ד"ת מודה הוא דדרשין אי"כ מאי פריך בריש פרק השואל (כ"מ קף ז) אלא דקא בעי אבידה מנלן דשומר שכר חייב דהני' אם גבוי יגב אין לו אלא גביה אבידה מנלן ת"ל גבוי יגב מ"מ הניחא למ"ד ד"ת אלא למ"ד אמרי' מאל"ה הא התם איכא למדרש ולא דרשין אמר ד"ת והכא אמאי דריש לה ואמרי' בפ' השחוט והמעלה (נחם קף) נמי ורבי יוסי מדדהווא איש איש דברה האי איש איש נמי דברה אלא השחוט להרויט דהייב מנא ליה ולא אמרתי כיון דמצוי למדרש מודה הוא דלא דרש דברה קשה לישב שמעונו דד"ת דקשי' דרמ' ארי"מ ור' יודה ארי' יודה דרבי יוסי ארי' יוסי ור"ש ארי"ש דרמ' דאמר בפ' ד' מתות (סנהדרין ק"ט) לרבנן גבי איש איש דכתיב גבי ברכת השם ד"ת ור"מ דריש ליה לרבות כניונים ובפ"ב דמסכת ע"ז (ף ק) נמי פליג' ר' יודה ור' יוסי דארי' יודה כותי לא ימול ישראל מפני שהוא מל מלשם הר גריזים אמר לו ר' יוסי וכו' היכן מציעו מלשם

בתורה לשמה ומפרש טעמא דר' יודה משום דכתיב לה המול ורבי יוסי המול ימול כתוב ואידך נמי הכתיב המול ימול ד"ת כלשון בני אדם ואלמא דרבי יוסי לית ליה דברה תורה כו' והתם בהווא שמעתתא גופיה פלוגתא ר"מ ור' יודה ואמרין ימול כותי ולא ימול ארמאי דברי ר"מ והיינו כו' יוסי דאמר כותי שפיר דמי דלא אמר ד"ת ובפ' ד' מתוסי' כפרה (מכות קף ז) אמרין לאחרים בשלמא והפדי לא נפרתה דקסבר ד"ת ואחרים היינו ר"מ כדאיתא בסוף מס' הרויט (ף ק) דר' יודה מהא דהמול ימול דקא אמר ד"ת ובפ' מציאת האשה (מכות קף ט) מייתי ברייתא העבט תעביטנו זה שאין לו ואין רוצה להתפרנס ונתנין לו לשם מתנה וכו' דברי רבי יודה וחכ"א יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נוקטין לו אלא מה אני מקיים תעביטנו ד"ת אבל ר' יודה דריש ליה וכן בפ' בנות כותים (נדי' ל) ובפ' יוצא דופן (ס"ד קף) איש איש מה ת"ל איש איש לרבות תינוק בן יום א' שנמטא בידיה דברי רבי יודה ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר א"צ הרי הוא אומר חזב את זובו וגו' א"כ מה ת"ל איש איש ד"ת דר' יוסי מדהויא דהשחוט (גם זה שם) ד"ת פליג עליה ר"ש ואמר ודריש לרבות שנים שאחוו באבר ההעלו שחייבין ובפ' אלו מציאות (ב"מ לא) אמר יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נוקטין לו א"כ מה ת"ל תעביטנו ד"ת ונראה דמאן דס"ל דאמר ד"ת מודה כל היכא דאיכא למדרש דרשין לו וכל הני תסרי לוח ד"ת

תוספות

שאינה ראיה לילד. רש"י פי' שותת בוס עקרין אבל בפ' אע"פ (מכות קף ט) לא משמע הכי דמייתי התם ברייתא ותני בה או שותהה היא עקרה וקניה ואיילונות ושאינה ראיה לילד אלמא דשאינה ראיה לילד לא עקרה ולפרשי' שותת בוס עקרין היינו עקרה וזה לשון ר"ח התם איכא למישאל היינו איילונות היינו עקרה היינו שאינה ראיה לילד ותשובה שאמרנו בפרק יש נוחלין (כ"ד קף קט) ניסת לב' יולדת עד מ' ניסת למ' שוב אינה יולדת והיה שנוכל לפרש שאינה ראיה לילד ששהתה אחר בעלה עשר שנים ולא היה דעתה לינסא דאמר בסוף פרק ד' אודם (יבמות קף ל) אמר רב נחמן אמר שמואל לא ששהתה אחר בעלה י' שנים שוב אינה מתעברת כי אתא רבין ארי' ליש אלא שאין דעתה לינסא ואע"ג דאמר בגמ' בעקרה וקניה ולפי' ר"ח לא הזכיר עקרה במשנה י"ל דלא דק בלשנא מיהו תימה אמאי לא תנא נמי במתני' עקרה: ושא"ר כל הנשים או שותות. תימה הא משנה יתיירא מאי קמיל הא שמעין ליה מירשא והאומרת איני שותה אינה נטלת כתובתה ואומר רבי דווקא מעוברת אינה שותה משום דאיכא סכנת נפשות כדאמר בפרק החולץ (יבמות קף מ) אבל ניסת בתוך ג' חדשים מאי דהוה הוה ותו לא קנסין ליה להוציא וקרין בה אשתו הראיה לו ובבבא אפילו לרבנן אינה שותה דמסקנן פ' החולץ (ס"ט ז) אפילו לרבנן יוציא בגט:

ורבי יוחנן האי איש איש מאי עביד ליה מיבעי ליה וכו' תימה הא איהו דאמר בפ' אלו הנחנקין (סנהדרין קף פה) גבי איש איש דבי יקלל את אביו ואת אמו קאמר דברה תורה כלשון בב' ולא דריש ליה לדחשה אחריני וכו' תיכא דאיכא למדרש אפי' מאן דאית ליה ד"ת מודה הוא דדרשין אי"כ מאי פריך בריש פרק השואל (כ"מ קף ז) אלא דקא בעי אבידה מנלן דשומר שכר חייב דהני' אם גבוי יגב אין לו אלא גביה אבידה מנלן ת"ל גבוי יגב מ"מ הניחא למ"ד ד"ת אלא למ"ד אמרי' מאל"ה הא התם איכא למדרש ולא דרשין אמר ד"ת והכא אמאי דריש לה ואמרי' בפ' השחוט והמעלה (נחם קף) נמי ורבי יוסי מדדהווא איש איש דברה האי איש איש נמי דברה אלא השחוט להרויט דהייב מנא ליה ולא אמרתי כיון דמצוי למדרש מודה הוא דלא דרש דברה קשה לישב שמעונו דד"ת דקשי' דרמ' ארי"מ ור' יודה ארי' יודה דרבי יוסי ארי' יוסי ור"ש ארי"ש דרמ' דאמר בפ' ד' מתות (סנהדרין ק"ט) לרבנן גבי איש איש דכתיב גבי ברכת השם ד"ת ור"מ דריש ליה לרבות כניונים ובפ"ב דמסכת ע"ז (ף ק) נמי פליג' ר' יודה ור' יוסי דארי' יודה כותי לא ימול ישראל מפני שהוא מל מלשם הר גריזים אמר לו ר' יוסי וכו' היכן מציעו מלשם

בתורה לשמה ומפרש טעמא דר' יודה משום דכתיב לה המול ורבי יוסי המול ימול כתוב ואידך נמי הכתיב המול ימול ד"ת כלשון בני אדם ואלמא דרבי יוסי לית ליה דברה תורה כו' והתם בהווא שמעתתא גופיה פלוגתא ר"מ ור' יודה ואמרין ימול כותי ולא ימול ארמאי דברי ר"מ והיינו כו' יוסי דאמר כותי שפיר דמי דלא אמר ד"ת ובפ' ד' מתוסי' כפרה (מכות קף ז) אמרין לאחרים בשלמא והפדי לא נפרתה דקסבר ד"ת ואחרים היינו ר"מ כדאיתא בסוף מס' הרויט (ף ק) דר' יודה מהא דהמול ימול דקא אמר ד"ת ובפ' מציאת האשה (מכות קף ט) מייתי ברייתא העבט תעביטנו זה שאין לו ואין רוצה להתפרנס ונתנין לו לשם מתנה וכו' דברי רבי יודה וחכ"א יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נוקטין לו אלא מה אני מקיים תעביטנו ד"ת אבל ר' יודה דריש ליה וכן בפ' בנות כותים (נדי' ל) ובפ' יוצא דופן (ס"ד קף) איש איש מה ת"ל איש איש לרבות תינוק בן יום א' שנמטא בידיה דברי רבי יודה ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר א"צ הרי הוא אומר חזב את זובו וגו' א"כ מה ת"ל איש איש ד"ת דר' יוסי מדהויא דהשחוט (גם זה שם) ד"ת פליג עליה ר"ש ואמר ודריש לרבות שנים שאחוו באבר ההעלו שחייבין ובפ' אלו מציאות (ב"מ לא) אמר יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נוקטין לו א"כ מה ת"ל תעביטנו ד"ת ונראה דמאן דס"ל דאמר ד"ת מודה כל היכא דאיכא למדרש דרשין לו וכל הני תסרי לוח ד"ת

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף כד עמוד ב

תוספות

רש"י

שעמום. לקי בתמיהו לב: האי תחת אישה. בתרא האמור בסוף הפרשה זאת תורת
הקאנות וגו' להקיש אישה לאיש. כדקאיתא דאיש בשלמי פרוקי. והתם מפרש למאי הלכתא:
הני קראי. דממעטי ארוסה: מפלעני אישה. משמע שבעלה נתן בה את שכבתו קדם
לסתירה זו: משכבת לה. דאיצטריך למעטי ארוסה מקרא אחרתא ולא ממעטא מהתם:
גנון שבא עליה ארום בבית אביה. גנות: בבית
המיה. לאחר שמת אחיה. שופרת יבם קרית לה.
דקאמר דלא תשתה. הא אשתו מעלייתא היא
בביתא גנות: דהא אפר רב. בבימות קנה לכל,
דתנן הבא על יבמתו בין בשוק בין במזדו דהיינו
גנות קנה. ואמר רב קנה דקתני מתני קנה לכל,
אם כן הוא מאבילה בתרומה ויורה ומשפא
לה ומשקה ופוסרה בגט בלא חליצה: כשמואל.
הא דקאמר קרא למעטי כשמואל דאמר לא קנה
אלא לדברים האמורים בפרשת יבמה. לקס על
שם אחי בגלותו ולפסרה בגט. והא דקני לה
יבם בביתא כל דהו משמעותיה דאיש לחיה קנה יבם
דלא כתיב יבמה יקחה לו לאשה אלא יבא
עליה ויקחה לו לאשה. ואשמעין דביאית
עליה וזו הן לקויה האישות שלו. הלכך למיד
דאיחמר בהך פרשתא רבינוה קרא נשואין
הללו. אכל למדי אחרתא לאו נשואין נקבה
וקמה אמור בקרשה פסור חליצה ע"י יבם וקדם
על שם אחי שירש את נכסי אחי ואין אחי
חולקין עמו: לימא רב. דאמר קנה לכל כרבי
יאשיה דאמר שומרת יבם שותה ואוקימנא בכא
עליה: אנא דאמר אפילו כרבי יונתן. וכל
שכן כרבי יאשיה. והא דאיצטריך לרבי יאשיה לרבינו מאיש איש. לאו דוקא. אלא
אסמכתא בעלמא. ועקר קרא לאשת חרש ושוטה:

ושמואל

שיאמר הריני נזיר הלכך צריך קרא יתירא ולא דמי לכינוי השם דמריבין איש איש אפילו למד ר"ת דאיתן כינוין אשכחן דכתיבי בקרא כמו לא צבאות איהי שדי כל הני דקתני בשבועות
(דף לה.) ועוד דכינוי כתיב בהודא קרא דמנכר השם איש איש כי יקלל אלהיו (ויקרא כד) וזיינו דאמר' התם בריש נדרים הניחא למד ר"ת דאליביה לא צריך למדרשה וכו' והכי אמר
בפ' ד' מחסירי כפרה (ברכות דף יא.) דאמר ליה ר"א ב"ע לרבי ישמעאל בעלמא כותיק כסריא ל' דבריה תורה ודבא שאני מביד כתיב ליה קרא כי לא חופשה ודפיה לא נפריה למה
לי ש"מ לחציה שפחה ודפיה בת חורין אלמא אפילו למאן דאית ליה דרשין ליה משום עניינא דקרא הואיל ויתן לידרש דהי דדרשין ליה נמי להעמיד קבלתן או סברתן היכא דלא
עקר ליה ממשמעותיה כגון יגב דכתיב בהדיא גניבה ודרשין מינה אבידה משום כפל הלשון הלכך כל הני דפרק אלו מציאות (ב"מ דף לא.) דהשכ תשיבם שלח תשלח הוכיח תוכיח עווב
תעווב הקים מן יונת השב תשיב דכל תחובל פתח תפתח נתן חן כולי עלמא מורו בהו דדרשא דידהו לא עקר להו ממשמעותיה ודאמר ר' יוחנן דאמר' ר"ת היינו
ר"ע דלא אשכחניה דקאמר ר"ת דרדיש בפ' ד' מחסירי כפרה (ברכות דף יא.) והפדה לא נפרתה לפדויה ואינה פדויה ובפרק הערל (יבמות דף ע.) בשמעתא קמייתא דא"ר אליעזר איש
איש ד"ת ודרשי ליה רבי עקיבא לרבות הערל וכן בריש חלק (סנהדרין דף צ.) ובפ' ד' מיתות (שם דף סד.) הכרת תכרת דא"ר עקיבא הכרת בעוה"ז תכרת לעוה"ב והכי משמע נמי סוגיין
בפ' אין עומדין (ברכות דף לא.) אם ראה תראה דלרבי ישמעאל דאמר ר"ת ולרבי עקיבא אם ראה מוטב ואם לאו תראה אבל ר' ישמעאל אומר בכל דוכתי ד"ת כגון הני דפליגי אד"ע
ובפ' ד' מחסירי כפרה (ברכות דף יא.) נמי וכן ר' אליעזר ב"ע בפרק קמא דקידושין (דף יז.) ובפרק אלו מציאות (ב"מ דף לא.) גבי הענק תעניק לבד מהדיא דבריות כדמפרש התם טעמא
ול' אליעזר בר' יוסי בריש חלק (סנהדרין דף צ.) והא דאמר בפ' אלו הן הגולין (מכות דף יב.) בקרא אם יצא יצא הא כמדי ד"ת הא כמדי ד"ת דברה מדי דהתם מסבירא קאמר לה
כדמפרש התם שם מסבירא כמאן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן
אית לן למימר דפליגי דבני דר' יאשיה לית ליה דאשת חרש שותה ור' יוחנן לית ליה סטמא אינה שותה: דהאמר רב קנה לכל. הני לישני דפליגי דבבא על יבמה (יבמות דף נח.)
בשומרת יבם שנפלה מן הנשואין אן מן האירוסין לא שייכא דוקא אלא לענין תרומה משום דכבר אכלה אבל לענין להשקותה ולירשה ולטמא לה לא: כספרים גרס. אי הכי לימא
רב דאמר כרבי יאשיה ולא א"ש אי הכי ובפרש"י לא גרס והוא לא שבש הגירסא אלא בסתם פי' לימא רב דאמר וכו' ושמוא בספרי לא היה כתוב אי הכי:
דאמר לא קנה אלא לרברים כו'. תימא כיון דקנה מיתא לרברים האמורים בפרשה לפסורה בגט דכיון שבא עליה הרי היא כאשתו לאותן דברים א"כ מ"ט רבי יוחנן דאלמא
ליה ארוסה משומרת יבם אי משום דארוסה קידושין דידהי שומרת יבם נמי ביאה דידהי היא ונתנקה על ידו וכ"ש דתקשה לרב דאמר אנא דאמינא אפילו לרבי יוחנן ותו מאי
דחוקה למימר כשמואל והא מסיק דאפילו רב הוה אתי מליתיהו אליביה ולענין השקאה קפיד רחמנא דבעינן ביאה לשם אישות וביבמות בפרק הבא על יבמתו (דף נח.) מוקי לה נמי הא
דתנן ואמן שלא ששתי ארוסה ונשואה שומרת יבם ובנוסה כגון רבא ע"ה כי בבית אחי וכו' כי הבא ע"ה מוקשה מידי הוא טעמא אלא לרב האמר רב קנה לכל ולא מותרין בגי השקאה גזירת
הכתוב דבעינן ביאה לשם אישות:

אמר

לך אנא דאמר אפי' לרבי יוחנן. נראה דהכי פירושו לא מביעיא לרבי יאשיה דמריבה שומרת יבם דאמינא כותיה והאי דאיצטריך לרבינו משום דכתיב הכא תחת אישך דמשמע
שבא עליה לשם אישות וכו' לא צריכא למימר דקרא אסמכתא בעלמא הוא כמו שפירש רש"י ואף מה שפירש לשמואל ההיא דאיצטריך רבי יוחנן למעטי שומרת יבם אסמכתא
בעלמא הוא תימא נזיר דלאו אשתו היא אי לא מעטיה קרא מדיכא תיתי דבעינן אשתו טפי לענין השקאה מלענין קינוי אי משום דכתיב והביא האיש את אשתו (אלא) ה"נ גבי קינוי כתיב
וקנא את אשתו וירושלמי ארוסה לא שותה וישקנה גזירת הכתוב הוא והביא האיש את אשתו ולא יקנא לה התורה אמרה וקנא את אשתו וקנא את אשתו אפי' מקצת אשתו ר' יוחנן בעי
כמה דתימר תמן וקנא את אשתו וקנא את אשתו אפילו מקצת אשתו רכותה תחת אישך תחת אישך אפי' מקצת אישך דרך עבירה קנא לה ועודה ארוסה ובנוסה ונסתרה משקה אותה
על קינוי קנא לה עודה שומרת יבם ובנוסה ונסתרה משקה אותה על קינוי קנא לה ועודה ארוסה ובנוסה ונסתרה וידע בה תצא בכתובתה ואם לאו תצא שלא בכתובתה (קנא לה ועודה
שומרת יבם ובנוסה ונסתרה וידע בה תצא בכתובתה ואם לאו תצא שלא בכתובתה) לא קנא לה בעלה ומת ונפלה לפני היבם וקנא לה ולא הספיק לכנסה עד שמת ונפלה לפני אחיז אינו
משקה אותה שלא נפלה לו אלא מחמת אחיז וראשון אבל אם קנא לה היבם ובנוסה ומת ונפלה לפני היבם ובנוסה ונסתרה משקה אותה על קינוי: שאני' התם דלית לה אימתא דבעל.
וא"ת הני דבעי למפוש מארוסה ושומרת יבם לית להו נמי אימתא דבעלה דהא בעליהו לאו גבייהו ינורו י"ל אפ"ה אית לה אימתא פן ירגישו בעליהן בפריצותן.

שמוע

ד"ת מיהו היכא דמצי למיירשה להעמיד קבלתם או סברתם דרשין ליה ובהא פליגי מאן
דאית ליה דאמר דברה ומאן דלית ליה דברה מאן דאית ליה דברה אין לו כח להוציא יתור
הלשון ממשמעות ואם אינו ענין לגופו אלא כיון דמצינו למימר דברה דברה אמר ד"ת ולא
נציגנו ממשמעותו דלאו קרא יתירא הוה לחכי פריך בפ' השואל (ב"מ דף צד.) הניחא
למיד לא ד"ת אם כן יגב קרא יתירא הוא ואם
אינו ענין לגניבה תנחו ענין לאבידה ויגב גניבה
משמע ולא אבידה אלא למיד דברה תורה א"כ
לאו קרא יתירא הוא מאי איכא למימר ובפרק
השוטת והמעלה (נזירות דף קז.) א"ע דאמרין
מודא"ר יוסי האי איש איש דברה תורה הוהא
איש איש נמי דברה תורה הוה מצי למדרשה
שפיר חזא לדברה תורה ואיך לרביא דאש
איש משמע שפיר כל ריבויי כרבי יוחנן דהכא
דרשיה האי איש איש דכי תשטה לרביא ואיש
איש כי יקלל לדברה תורה הוה רבי יוסי מצי
למדרשה איש איש דשחטי חוץ לרבות שוחט
אלא משום דכתיב איש איש דשחטי חוץ ואיש
איש דמעלה בחוץ בחד עניינא מוהדר למדרשינו
בחד עניינא וסוגיא דריש נדרים (דף ג.) צריך
לפרשיה הכי דמריבין מנזיר לחזיר לעשות כינוי
נזירות כנזירות וידוע נדרים כנדרים ומקיש נדרים
לנזירות דכתיב לנזיר נזיר נזיר לחזיר וקא דייק
מיש גבי נזירות דכתיב נזיר לחזיר נדרים נמי
לנזיר נדר היקשא למא לי אי כתב נדר לנזיר
דכתיב נזיר לחזיר כדקאמר ולא צריך היקשא
השתא דכתיב לנזיר נדר ד"ת ופי' כיון דלא שיה
קרא בדיבוריה א"כ דברה כלשון בני אדם ולא קרא יתירא הוא למדרש מינה לרבות כינוי

ידוע ומשמעות דקרא לא נפקא אלא מריבין דקרא ובלא קרא יתירא לא מסתבר
לרבינוהו ולמימר דלחייב קונם כמנ שיאמר קרבן וכן אם יאמר הריני או אהא כמו
שיאמר הריני נזיר הלכך צריך קרא יתירא ולא דמי לכינוי השם דמריבין איש איש אפילו למד ר"ת דאיתן כינוין אשכחן דכתיבי בקרא כמו לא צבאות איהי שדי כל הני דקתני בשבועות
(דף לה.) ועוד דכינוי כתיב בהודא קרא דמנכר השם איש איש כי יקלל אלהיו (ויקרא כד) וזיינו דאמר' התם בריש נדרים הניחא למד ר"ת דאליביה לא צריך למדרשה וכו' והכי אמר
בפ' ד' מחסירי כפרה (ברכות דף יא.) דאמר ליה ר"א ב"ע לרבי ישמעאל בעלמא כותיק כסריא ל' דבריה תורה ודבא שאני מביד כתיב ליה קרא כי לא חופשה ודפיה לא נפריה למה
לי ש"מ לחציה שפחה ודפיה בת חורין אלמא אפילו למאן דאית ליה דרשין ליה משום עניינא דקרא הואיל ויתן לידרש דהי דדרשין ליה נמי להעמיד קבלתן או סברתן היכא דלא
עקר ליה ממשמעותיה כגון יגב דכתיב בהדיא גניבה ודרשין מינה אבידה משום כפל הלשון הלכך כל הני דפרק אלו מציאות (ב"מ דף לא.) דהשכ תשיבם שלח תשלח הוכיח תוכיח עווב
תעווב הקים מן יונת השב תשיב דכל תחובל פתח תפתח נתן חן כולי עלמא מורו בהו דדרשא דידהו לא עקר להו ממשמעותיה ודאמר ר' יוחנן דאמר' ר"ת היינו
ר"ע דלא אשכחניה דקאמר ר"ת דרדיש בפ' ד' מחסירי כפרה (ברכות דף יא.) והפדה לא נפרתה לפדויה ואינה פדויה ובפרק הערל (יבמות דף ע.) בשמעתא קמייתא דא"ר אליעזר איש
איש ד"ת ודרשי ליה רבי עקיבא לרבות הערל וכן בריש חלק (סנהדרין דף צ.) ובפ' ד' מיתות (שם דף סד.) הכרת תכרת דא"ר עקיבא הכרת בעוה"ז תכרת לעוה"ב והכי משמע נמי סוגיין
בפ' אין עומדין (ברכות דף לא.) אם ראה תראה דלרבי ישמעאל דאמר ר"ת ולרבי עקיבא אם ראה מוטב ואם לאו תראה אבל ר' ישמעאל אומר בכל דוכתי ד"ת כגון הני דפליגי אד"ע
ובפ' ד' מחסירי כפרה (ברכות דף יא.) נמי וכן ר' אליעזר ב"ע בפרק קמא דקידושין (דף יז.) ובפרק אלו מציאות (ב"מ דף לא.) גבי הענק תעניק לבד מהדיא דבריות כדמפרש התם טעמא
ול' אליעזר בר' יוסי בריש חלק (סנהדרין דף צ.) והא דאמר בפ' אלו הן הגולין (מכות דף יב.) בקרא אם יצא יצא הא כמדי ד"ת הא כמדי ד"ת דברה מדי דהתם מסבירא קאמר לה
כדמפרש התם שם מסבירא כמאן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן דאמר ר' יוחנן
אית לן למימר דפליגי דבני דר' יאשיה לית ליה דאשת חרש שותה ור' יוחנן לית ליה סטמא אינה שותה: דהאמר רב קנה לכל. הני לישני דפליגי דבבא על יבמה (יבמות דף נח.)
בשומרת יבם שנפלה מן הנשואין אן מן האירוסין לא שייכא דוקא אלא לענין תרומה משום דכבר אכלה אבל לענין להשקותה ולירשה ולטמא לה לא: כספרים גרס. אי הכי לימא
רב דאמר כרבי יאשיה ולא א"ש אי הכי ובפרש"י לא גרס והוא לא שבש הגירסא אלא בסתם פי' לימא רב דאמר וכו' ושמוא בספרי לא היה כתוב אי הכי:
דאמר לא קנה אלא לרברים כו'. תימא כיון דקנה מיתא לרברים האמורים בפרשה לפסורה בגט דכיון שבא עליה הרי היא כאשתו לאותן דברים א"כ מ"ט רבי יוחנן דאלמא
ליה ארוסה משומרת יבם אי משום דארוסה קידושין דידהי שומרת יבם נמי ביאה דידהי היא ונתנקה על ידו וכ"ש דתקשה לרב דאמר אנא דאמינא אפילו לרבי יוחנן ותו מאי
דחוקה למימר כשמואל והא מסיק דאפילו רב הוה אתי מליתיהו אליביה ולענין השקאה קפיד רחמנא דבעינן ביאה לשם אישות וביבמות בפרק הבא על יבמתו (דף נח.) מוקי לה נמי הא
דתנן ואמן שלא ששתי ארוסה ונשואה שומרת יבם ובנוסה כגון רבא ע"ה כי בבית אחי וכו' כי הבא ע"ה מוקשה מידי הוא טעמא אלא לרב האמר רב קנה לכל ולא מותרין בגי השקאה גזירת
הכתוב דבעינן ביאה לשם אישות:

כשמואל

ביאורים למסכת סוטה דף כד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

24 קְרִית לָהּ - וכי זו 'שומרת יבם' קוראים לה, ואמרת שאינה שותה,
25 והרי אִשְׁתּוֹ מְעַלְיָתָא - גמורה היא, דְּהֶאֱמַר רַב במסכת יבמות,
26 על המשנה שהבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד קנה, פירוש שבא
27 עליה בזנות, ופירש רב קִנָּה לָבַל - לכל הדינים הוא בעלה, שאם
28 היה כהן היא אוכלת בתרומה והוא יורש אותה ומיטמא לה ופוטר
29 בגט, ואם כן גם כאן הוא משקה אותה כאשה רגילה, ולמה קראת
30 לה 'שומרת יבם' ואמרנו שאינה שותה. מתרצת הגמרא, משנתינו
31 שמיטתה שומרת יבם מן הפסוק אינה כשיתת רב, אלא כְּשִׁמוּאֵל
32 דְּהֶאֱמַר יבם שבא בזנות לא קִנָּה אותה כאשתו גמורה אֶלָּא לְדַבְרִים
33 הָאֲמֹרִים כְּפִרְשָׁהּ של יבום, שהם לקום על שם אחיו בנחלתו
34 ולפוטר בגט, אבל לשאר הדברים, אינה נחשבת אשתו, ולכן
35 ממעט רבי יונתן מהפסוק, שאינה שותה.
36 שואלת הגמרא, אִי הָכִי לִימָא רַב דְּהֶאֱמַר שהבא על יבמתו בין
37 בשוגג בין במזיד קנה לכל, סובר שומרת יבם שותה, כְּרַבִּי יִאֲשִׁיָּהּ,
38 שהגמרא אמרה לעיל שמדובר כשבא יבם עליה בבית חמיה, ולא
39 כרבי יונתן, וְשִׁמוּאֵל דְּהֶאֱמַר לא קנה אלא לדברים האמורים בפרשה,
40 סובר שומרת יבם אינה שותה, כְּרַבִּי יוֹנָתָן ולא כרבי יאשיה. דוחה
41 הגמרא, אֶמַר לָךְ רַב אֵין הכרח שאסבור דוקא כרבי יאשיה, אֲנֵא
42 דְּהֶאֱמַר - דברי הם אֶפְּלִי לְרַבִּי יוֹנָתָן, מְדַאֲצִמְרִיךְ קָרָא לְמַעֲוָתָהּ
43 - ממה שהוצרכה התורה לדברי רבי יונתן למעט ששומרת יבם אינה
44 שותה, מְכַלֵּל - משמע דלולא הפסוק, הייתי אומר ששותה, משום
45 דְּאִשְׁתּוֹ מְעַלְיָתָא - גמורה היא.

1 שְׁעָמוּם - שהוא אדם שלקוי בתמחוהו לב. שואלת הגמרא, וְרַבִּי
2 יִאֲשִׁיָּהּ הָאִי "תחת אישה" שממנו מיעט רבי יונתן ארוסה שאינה
3 שותה, מֵאִי עָבִיד לִיָּה לשיטתו שכבר מיעט ארוסה מפסוק אחר,
4 מ"תחת אישך". מתרצת הגמרא, מִיַּפְעִי לִיָּה לְהִקְיֵשׁ אִישׁ לְאִשָּׁה
5 וְאִשָּׁה לְאִישׁ כמו שדורשת הגמרא בסוף הפרק.
6 שואלת הגמרא, ממה שבארנו שיש פסוקים המלמדים שארוסה
7 אינה שותה, יש לדייק אֶלָּא מְעַמָּא דארוסה אינה שותה, הוא משום
8 דְּכִתְיִב הִנֵּי קָרָא - רק בגלל שכתובים פסוקים אלו, הָא לֹא הָכִי
9 - לולא פסוקים אלו, הָיָה אֲמִינָא מהסבירא הפשוטה שְׁאִרְסָהּ
10 שְׁתִּיא, וְהָא כִּי אֲתָא רַבִּי אֶחָא בַּר חֲנִינָא מְדַרְזָמָא - והרי
11 כשהגיע רבי אחא בר חנינא מן הדרום, אֲתָא וְאִיִּתִי מְתַנִּיתָא בִּידֵיהּ
12 - הביא ברייתא בידיה למדדה, שיש לדייק מלשון הפסוק כשמשביע
13 הכהן את האשה "ויתן איש בך את שכבתו מִכָּל־עֵרִי אִישֶׁךְ", משמע
14 שבעלה נתן בה את שכבתו לפני שנסתרה, דהיינו מִשְׁקַדְמָה שְׂכִיבָתָהּ
15 כְּעַל לְבוּעַל, וְלֹא שְׁקַדְמָה שְׂכִיבָתָהּ כְּעַל לְבוּעַל, ואם כן קשה,
16 שפשיטא שארוסה, שעדיין בעלה לא בא עליה, לא תשתה, ולמה לי
17 הפסוקים "תחת אישך" ו"תחת אישה" של רבי יאשיה ורבי יונתן
18 למעטה. מתרצת הגמרא, אֶמַר רַבִּי בַּר הֶמְלָא, מִשְׁבַּחַת לָהּ - יתכן
19 אופן שקדמה שכיבת הבעל אף כשהיא ארוסה, כְּגֻזָּן שָׂבָא עָלֶיהָ
20 אֲרִים בזנות כְּבִית אֶחָה ואחר כך נסתרה. שואלת הגמרא, דְּכִוּוּתָהּ
21 - צריך לומר שמדובר במקרה דומה גם נָפִי שוֹמֶרֶת יָבֵם, כדי
22 שתקדם בעילת הבעל לבעילת הבעל, ואם כן מדובר כְּגֻזָּן שָׂבָא
23 עָלֶיהָ יָבֵם לאחר מיתת אחיו, כְּבִית חֲמִיָּה, וקשה הָא שוֹמֶרֶת יָבֵם

אגרות קודש

ב"ה, ג' אייר, תשי"ד

ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר שמואל מנחם מ' שי'

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו מכ"ה ניסן ובתחלתו מודיע אשר בנו ראובן שלמה שי' התחיל ללמוד חומש, ויה"ר מהשי"ת אשר מלימוד המקרא יגדל לבן עשר למשנה וכו' והוא וזוגתו שיחיו ירוו ממנו רוב נחת חסידותי מתוך פרנסה טובה והרחבת הדעת.

נהניתי ממ"ש אודות העסקנות של צעירי אגו"ח בירוש"ת בפורים העבר ובודאי גם על להבא ינהג מנהג טוב זה להודיע ע"ד הנ"ל וכל המפרט בזה ה"ז משובח. ולפלא שעד עתה לא קבלתי ידיעות מפעולותיהם הטובות מפורים ועד עתה ובפרט ע"ד השתתפות בכינוס צעירי אגו"ח אשר בודאי היתה במדה המתאימה ואחכה לבשוי"ט.

מקריאת ידיעותיו נשאר רושם אשר עבודת צעירי אגו"ח כשמבקרים בבתי כנסיות ומושבים אין להם תכנית מפורטת מראש וסומכין על המצב כשיבואו על אתר וכו' ואף שבודאי א"א לקבוע הפרטי פרטים קודם בואם על אתר אבל צריך שתהי' תכנית די מפורטת בכדי שלא יהי' בלבולים ואי סדר וכו' והרי צריך להזהר בכל מקום שבאים ביותר כיון שמביטים עליהם כעל דוגמא מהו צעיר חסיד חב"די וכשמוצאים איזה גרעון יש מקום לחשש שיתלו זה בהכלל ולא באיש פרטי זה וד"ל, וכבר ידוע מרז"ל כגון אנא דאי שקילנא וכו' (יומא פ, א).

בברכה שיזכה לבשר תמיד טוב בגו"ר הן בנוגע לעצמו והן בנוגע לחבריו בעבודתו בקדש.

מ. שניאורסאהן

ביאורים למסכת סוטה דף כה עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

בית הדין אין לקנסה כיון שאינה מרגישה שעשתה מעשה פריצות גדול, אבל בשאר המקרים שבעליהן בפניהן ואינן יראות ממנו ועוברות על דת, פריצות גדולה היא ואינן צריכות התראה.

עוד מסתפקת הגמרא, איכעיא להו, עוברת על דת ורצה בעל לקיימה ומחול לה על עוונה, מקיימה אצלו חיי עמה, או אינו מקיימה וחייב לגרשה. וצדדי הספק, מי אמרינן בקפידא דבעל תלא רחמנא - האם נאמר שהתורה תלתה הדבר בקפידא הבעל, שנאמר "וקנא את אשתו", והא לא קפיד - והרי אינו מקפיד, ויכול לקיימה. או דלמא אין הדבר תלוי בבעל זה, אלא בינו דקפיד - שדרך הבעלים להקפיד בכך, על כרחו של בעל זה גם כן נקרא שהוא קפיד.

תא שמע לפשוט הספק ממשנתנו, ואלו שפית דין מקנין להו, מי שנתהרש בעלה או נשתתף או שתייה חבוש בבית האסורין. ומוביחה הגמרא, ואי אמרת כהצד הראשון דלעיל, שאם רצה בעל לקיימה מקיימה, וכי יתכן שעבדי בית דין - שיעשו בית דין שלוחים לצורך מידי דלמא לא ניהא ליה לבעל - דבר שיתכן שלא יהיה נח לבעל ואינו חפץ בו, והרי למדנו שאין חבין לאדם שלא בפניו, אם כן איך מקנין לה בית דין, אולי הבעל רוצה לוותר לה, אלא ודאי שאף אם ירצה אינו יכול לקיימה. דוחה הגמרא, שאף אם ירצה יכול לקיימה, בכל אופן סתמא דמילתא - רגילות הדבר שבינו דעוברת על דת היא, מינה ניהא ליה - נח לבעל שיקנאו לה.

עוד מסתפקת הגמרא, איכעיא להו, אף אם נפשוט הספק דלעיל שעוברת על דת מותר לבעלה לקיימה. וזה דוקא כשלא קינא לה, אבל כשיש קינוי וסתירה, האם בעל שפחל על קינויו, קינויו מחול ומותר לו, או אינו מחול. וצדדי הספק, מי אמרינן בקינוי דבעל תלא רחמנא - האם נאמר שהתורה תלתה הדבר בקינוי הבעל, ובעל הא מחול ליה לקינויו. או דלמא, בינו דקני ליה מעיקרא - כיון שכבר קינא לה הבעל בתחילה, לא מצי מחיל ליה - כבר אינו יכול למחול לה.

תא שמע לפשוט הספק ממשנתנו, ואלו שפית דין מקנין להו, מי שנתהרש בעלה או נשתתף או שתייה חבוש בבית האסורין. ומוביחה הגמרא, ואי אמרת כהצד הראשון דלעיל, שבעל שפחל על קינויו קינויו מחול, וכי יתכן שעבדינן מידי דאיתיה בעל מחיל ליה - שיעשו בית דין דבר שאחרי כן יבוא הבעל וימחול, ויהיה זלזול לבית דין. דוחה הגמרא, סתמא דמילתא - רגילות הדבר שאדם מקיים על דעת בית דין, ולכן בית דין מקנין לה, וסומכים על הרגילות שלא ימחול, ואכן אם יבוא הבעל וימחול יהיה מחול.

עוד מנסה הגמרא לפשוט הספק מהמשנה בתחילת המסכת, תא שמע, ומוסרין, בית דין שבמקומו של הבעל, לו - לבעלה כשמעלה אותה לבית דין הגדול, שני תלמידי חכמים שישמרו עליו שפא יבא עליה בדרך. ומוביחה הגמרא, ואי אמרת כהצד הראשון דלעיל שבעל שפחל על קינויו קינויו מחול, אם כן למה אסור לו לבוא עליה בדרך, והרי יכול לחלית לקינויה - למחול את קינויו ולבעול, אלא רואים שאינו יכול למחול. דוחה הגמרא, באמת יכול למחול, ותדייק מהמשנה מאי שני תלמידי חכמים - למה שולחים עמו דוקא תלמידי חכמים, משום דגמרי - שהם למדו ויודעים שאסורה עליו אם לא ימחול, ולכן דא פני למיבעל - אם יראו שרוצה לבעול, אמרי ליה אחליה לקינויה - יאמרו לו למחול קינויו, ובעלה בהיתר.

תא שמע לנסות עוד לפשוט הספק, דאמר רבי יאשיה, שלשה דברים הם לי ועירא, שהיה מאנשי ירושלים, בעל שפחל על קינויו קינויו מחול, וזמן מרמא שחלק על בית דין של לשכת הגזית ודינו מיתה בחנק, אך כשרצו בית דין למחול לו מוחלין לו, וכן סוחר ומונה שדינו בסקילה, אך כשרצו אביו ואמו למחול לו אף לאחר שהתרו בו וקלקל והלקוהו וחזר וקלקל, מוחלין לו, שהכתוב

ושמואל אמר אין הכרח שאסבור דוקא כרבי יונתן, אלא דאמר - דברי הם אפילו לרבי יאשיה, מדאצטריך קרא לרבויה - ממה שהוצרכה התורה לדברי רבי יאשיה לרבות ששומרת יבם שותה, מבבל - משמע שלולי הפסוק הייתי אומר שאינה שותה, משום דלאו אשתו היא כלל לכל הדינים, אלא לאותם שנאמרו בפרשה, וכדלעיל.

שואלת הגמרא, איכעיא להו, עוברת על דת יהודית, והיא אשה שאינה צנועה, יוצאה וראשה פרוע, טווה בשוק ומדברת עם כל אדם, כמו שאמרו במשנה בכתובות שיוצאת מבעלה ללא כתובה, האם צריכה התראה שמא תחזור בה, ורק אם לא תחזור בה דינה להפסידה בתובתה, או אינה צריכה התראה, ומפסדת מיד כשעברה על דת. וצדדי הספק, מי אמרינן בינו דעוברת על דת היא, וכבר יודעת שהדבר אסור, לא פניא התראה, או דלמא, תיבעי התראה - תצטרך התראה, לתת לה הודמנות דאי תדרה בה תהדר בה - שאם תרצה לחזור בה תוכל לחזור בה.

תא שמע להוכיח מרישא דמשנתנו, ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוסלות בתובה, ומדייקת הגמרא, מישתא הוא דלא שתאי - משמע שרק לא שותה, הא קנוי מקני לה - אבל בעלה מקנא לה, למא - לשם מה מקנא לה, והרי יודע שלא יוכל להשקותה, האם לאו להפסידה בתובתה, ומשמע שאם לא יקנא לה לא תפסיד כתובתה, וראיה מכאן שעוברת על דת כזו, שנסתרה עם אנשים, צריכה התראה. דוחה הגמרא, אמר אבין, לא - אינו מקנא לה כדי להפסיד כתובתה, שאותה היא מפסידה גם בלי קינוי, אלא מקנא לה לאוסרה עליו - כדי שאם תסתר תהא אסורה עליו. עוד דוחה הגמרא, רב פפא אמר, להשקותה כשהיא נשואה - שמקנא לה כשהיא ארוסה כדי שיוכל להשקותה אם תסתר לאחר נישואיהם, ברתניא, אין מקנין לארוסה להשקותה כשהיא ארוסה שהרי ארוסה אינה שותה וכדלעיל, אבל מקנין לארוסה להשקותה כשהיא נשואה.

מנסה הגמרא עוד לפשוט הספק, אמר רבא, תא שמע מהמשך משנתנו, אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, מותר ונתניה לשראלי, בת ישראל לממור ולנתין, לא שותות ולא נוסלות בתובה. ומדייק רבא, מישתא הוא דלא שתאי - משמע שרק לא שותות, הא קנוי מקני להו - אבל בעליהן מקנא להו, ולמא - לשם מה מקנא להו, והרי יודע שלא יוכל להשקות, אי לאוסרין עליו כמו שביאר אבין לעיל על רישא דמשנתנו, הא אסורין קניין - הרי ממילא כל נשים אלו אסורות עליו, וכמו שביארו לעיל במשנה, אלא לאו להפסידן בתובתן, ומשמע שאם לא יקנא להן לא יפסידו כתובתן, ונפשוט הספק שעוברת על דת צריכה התראה. דוחה הגמרא, אמר רב יהודה מדיסקרתא, לא, אין סיבת הקינוי כדי להפסידן כתובתן, אלא כדי לאוסרה לבועל שנסתרה עמו כבעל שנאסרה עליו, ואם ימות בעלה או יגרשנה לא תוכל לינשא לבועל, דתנן לחלן בפרקנו, בשם שאסורה לבעל כל זמן שלא שתתה, כך אסורה לבועל, אם גירשה בעלה או מת לפני ששתתה.

מנסה הגמרא שוב לפשוט את הספק, אמר רבי חנינא מפורי, תא שמע מהמשך המשנה, ואלו שפית דין מקנין להו, מי שנתהרש בעלה או נשתתף או שתייה חבוש בבית האסורין, ולא להשקותה אמרו אלא לפוסלה מבתובתה, הרי מפורש שאם לא יתרו בה לא תפסיד. מסיקה הגמרא, שמע מינה - נשמע מזה שעוברת על דת פני התראה, שמע מינה.

שואלת הגמרא, וכולהו - האמוראים דלעיל שהוכיחו מהרישא של המשנה, מאי טעמא לא אמרי מהא - למה לא הביאו את הראיה כרבי חנינא. עונה הגמרא, שסברו דלמא שאני היתם - שמא שונה שם בנשים שבעליהן חרש או שוטה או בבית האסורים, דלית לה אימתא דבעל כלל - שאין עליהן אימת הבעל, ואם לא יתרו בה

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף כה עמוד א

רש"י

תוספות

ושמואל דאמר אפ' לרבי יאשיה. דאמר שותה. דמדיאצטרך לרבוני לשתיה ש"מ לאו אשתו היא לרשה ולשטאן לה ולהאכילה תרומה, וכ"ש לרבי יונה דאמר אינה שותה משום דלאו אשתו היא וקא דאיצטרך למעוטי אסמכתא בעלמא היא ולא דקרא להכי אתא אלא להקיש אשה לאיש בדשני לעיל: עוברת על דת. יהודית שאינה צנועה, יוצאה וראשה פרוצה וטווה בשוק ומדברת עם כל אדם, דאמר בכתבות בפרק המדיר (דף עג.) דיוצאה שלא בכתבה צריכה התראה. שמה תחזור ואם תחזור לא תפסיד בתקנתה, או אינה צריכה התראה ודלאו התראה מוסרדא: למאי. כיון דלא שתיא קמי למאי אהני: לתפסיד. אלא שצריכה התראה וזו עוברת על דת היא שנסתרה עם אנשים: להשקותה בשהיא נשואה.

ואם תסתר לאחר נשואין שותה על ידי קנאי של אירוסין, שאינו יכול להשקותה בשהיא ארוסה דבעינן תחת אישה: לאסרה אבועל. קנאי לא מתגי אלא לאסרה על בועלה אם ימות זה או יגרשנה ולא שותה: אלא לאסרה בכתבתה. מכלל דאי לא אתרו בזה לא מוסרדא: דתנין לקמן בפרק בשם שהמים בודקין (דף כז.) שאני התם. הא דבעי התראה: דלית לה אימקא דבעל. ואי לאו דאתרו בה בי דינא לא הוה לן למקנסה: דכיון דלית לה אימקא אין תימה בדבר אם עוברת על דת ואין זה פריצותא ותרמא, אבל מי שבעלה אצלה ואינה יראה ממנו ועוברת על דת פריצותא ותרמא אית בה ואיכא למימר דכלאו התראה נמי מוסרדא בתקנתה: תלא רחמנא. דכתיב וקנא את אשתו: אי דלמא כיון דקפיד קפיד. כלומר כיון דאורחיה דבעל למקסד דבחי על כרחיה דקאי נמי הוה קפידא לגביה: עדיין מלמא דדלמא לא ניהא ליה. ותיאך אנו נעשים שלוחים לו בדבר שהוא חוב לו שאינו חפץ בו, וקיימא לן (מגלה דף יא.) דאין חבין לאדם שלא בפניו ששחל על קניו. והשתא סיד דקבעי בין שמחל קודם סתירה בין שמחל לאחר הסתירה, ואם תמצין לומר עוברת על דת שרצה לקמה מקמה. הני מלי בלא קנאי, אבל הובא דאיכא קנאי וסתירה ורצה למחול מהו, עקר קנאי ושראי ליה או לא: עדיין מיד דאית בעל וסחיל. ואיכא זילותא דבי דינא: סתמא דמלתא אדם סתמים בוי. וסמכין אסתם דעתיה דאיניש ומקנין לה ואי אתי מחיל מחיל: פאי שאל תלמיד חכמים. תרצה הוא ודכי קאמר לעולם מחיל ודקא ידן מפותני: מאי שקא דבעינן תלמידי חכמים משום דגמירי דאסורה ליה בדלא מחיל קנאי ואי אתי למיבעל אמרין ליה אחלי לקנאי: סח לי ועירא. שהיה מאנשי ירושלים: וכן מפרא. שהמרה על ביד של לשכת הגזית ומיתתו בחנף: שהיא בלאו. אחרי אשר השמאה לרבות סוטה שנסתרה בפ"ק דקמדות (דף יא.) בפי' גמירי. איזה טעם נותנין לרברבים: ב"ש סבר שטר העומד לגבות כגבוי דמי. מי שיש לו שטר חוב על חבירו ושעבד לו בו נכסיו. מחזק בעל השטר בנכסים יותר מן הלזה, והלכך כיון דנכסי ברושתיה קיימי הוה לזו יורשי הבעל תובעין והמוציא מחברו עליו הראיה, וצליח להביא ראיה שזוהי בסתירה זו ואברה בתקנתה: ובית

ושמואל אמר: אפ' דאמר אפילו לר' יאשיה, מדיאצטרך קרא לרבונייה, מכלל דלאו אשתו היא כלל. איבעיא להו, עוברת על דת צריכה התראה להפסידה בתובתה, או אינה צריכה? מי אמרין: כיון דעוברת על דת היא לא בעיא התראה, או דלמא תיבעי התראה, דאי הורה בה תיהדר בה? תא שמע, ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוסלות בתובה, מישתא הוא דלא שתיא, הא קנאי מקני לה. למאי? לאו להפסידה בתובתה? אמר אביי: לא, לאוסרה עליו. רב פפא אמר: להשקותה בשהיא נשואה, פרתניא אין מקנין לארוסה להשקותה בשהיא ארוסה, אבל מקנין לארוסה להשקותה בשהיא נשואה. אמר רבא: תא שמע, אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממורת ונתינה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתי, לא שותות ולא נוסלות בתובה. מישתא הוא דלא שתיא, הא קנאי מקני להו. ולמאי, אי לאוסרן עליו, הא אסורין וקיימן? אלא לאו להפסידן בתובתן? אמר רב יהודה מדיסקריתא: לא, לאוסרה אבועל פבעל. דתני בשם שאסורה לבעל פד אסורה לבעל. אמר רבי חנינא מסורא: תא שמע, ואלו שביט דין מקנין להו, מי שנתחרש בעלה, או נשתפה, או שהיה חבוש בבית האסורין. ולא להשקותה אמר, אלא לפוסלה מבתובתה. שמע מינה פעי התראה, שמע מינה. וכולהו, מאי מעבא לא אמרי מהא? דלמא שאני התם דלית לה אימקא דבעל כלל. איבעיא להו: עוברת על דת ורצה בעלה לקיימה, מקיימה או אינו מקיימה? מי אמרין בקפידא דבעל תלא רחמנא והא לא קפיד או דלמא כיון דקפיד קפיד? תא שמע, ואלו שביט דין מקנין להו: מי שנתחרש בעלה, או נשתפה, או שהיה חבוש בבית האסורין. ואי אמרת רצה בעלה לקיימה מקיימה, עבדי בית דין מדי דלמא לא ניהא ליה לבעל? סתמא דמילתא כיון שעוברת על דת היא, מינה ניהא ליה. איבעיא להו: בעל שמחל על קניו, קניו מחול או אינו מחול? מי אמרין בקניו דבעל תלא רחמנא ובעל הא מחיל ליה לקניו, או דלמא כיון דקני ליה מעיקרא, לא מצי מחיל ליה? תא שמע, ואלו שביט דין מקנין להו: מי שנתחרש בעלה, או נשתפה, או שהיה חבוש בבית האסורין. ואי אמרת בעל שמחל על קניו קניו מחול, עבדינן מדי דאית בעל מחיל ליה? סתמא דמלתא אדם מספים על דעת בית דין. תא שמע, ומוסרין לו שני תלמידי חכמים שפא יבא עליה בדרך. ואי אמרת בעל שמחל על קניו קניו מחול, לחליה לקניויה ולבעול? מאי שאנ תלמידי חכמים דגמירי, דאי פעי למיבעל, אמרי ליה: אחליה לקניויה ובעלה. תא שמע, דאמר ר' יאשיה: שלשה דברים סח לי ועירא מאנשי ירושלים: בעל שמחל על קניו קניו מחול, וכן מפרא שרצו בית דין למחול לו מוחלין לו, וכן סורר ומורה שרצו אביו ואמו למחול לו מוחלין לו. וכשבאתי אצל חבירי שבדרום על שנים הודו לי, ועל זמן מפרא לא הודו לי, שלא ירבו מחלוקת בישראל. שמע מינה, בעל שמחל על קניו קניו מחול, שמע מינה. פליגי בה רב אחא ורבינא: חד אמר: קודם סתירה מחול, לאחר סתירה אינו מחול. וחד אמר: לאחר סתירה נמי מחול. ומסתברא כמאן דאמר אינו מחול, כמאן? מדיאצטרך רבנן לר' יוסי. דתניא, ר' יוסי אמר: בעלה נאמן עליה מןל וחומר, ומה גידה שהיא בפרת בעלה נאמן עליה, סוטה שהיא בלאו לא פל שכן? אמרו לו: לא, אם אמרת בגדה שכן יש לה היתר, תאמר בסוטה שאין לה היתר. ואי אמרת לאחר סתירה מחול לה, משפחת לה דיש לה היתר, דאי פעי מחיל ליה לקניויה ובעלי? אלא שמע מינה, לאחר סתירה אינו מחול, שמע מינה: מתו בעליה עד שלא שתו, בית שמאי בוי: כמאי קמפלגי? בית שמאי סברי: שטר העומד לגבות כגבוי דמי, ובית

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49

סוטה. פרק רביעי – ארוסה דף כה עמוד ב

תוספות

רש"י

משום דזיקת נשואה ערשה ספק נשואה אלמא דמספיקא אמרי ב"ש יחלוקו ולא מוקמי לכולהו נבסי בחוקת יורשי האשה מטעם שטר העומד לגבות כגבוי דמי י"ל גבי נפל הבית עליו ועל אביו לא היו לבן נבסים אלא שהיא אומרת האב ראשון מת וירש הבן וישתעבדו לכתובתה דהם ודאי נבסי האב לא עמדו מעולם בכח האשה ואעפ"כ כיון דאמר כגבוי דמי הרי הוא ספק אם האב מת ראשון ועמדו הנבסים בחזקתה או הבן מת ראשון ואין לה באותם נבסים כלום ובחזקת היורשין הן הלכך ספק הוא אם עמד שטר שלה לגבות מאותן נבסים כלל הלכך חולקין וכן נפל הבית עליו ועל אשתו ספק אם היא מתה ראשונה וירשה הבעל שלא ניתנה לגבות מחיים אי נמי איפכא וירשיה באין נכחה וכן גבי שומרת יבם שמתה אמר הואיל והללו באין לירש הללו באין לירש יחלוקו אבל האב

שהיא בחיים והכתובה ניתן לגבות לאחר מיתת הבעל דכיון דרמאי כגבוייה על היורשין להביא ראייה שיונעה וכה"ג אומר בפרק החולץ (יבמות דף לח) רישא דיתא לדידה הויא לה איהו ודאי ואינהו ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי סיפא מתה הללו באין לירש הללו באין לירש. **בית** הלל אמורים או שוות או לא נטולות כתובתן. ב"ה החולץ (גוש) מפרש מתוך שלא שוות לא נטולות כתובתן ולא ידענא בנכסי צאן ברזל מאי קא סבר ב"ה דבפ"י מי שמת (ב"ב דף קנח) גבי נפל הבית עליו ועל אשתו אמרי ב"ה הנכסים בחזקתן עומדות ופ"י נכסי צאן ברזל ופליגי אמוראי

בגמרא בחזקת מי בחזקת יורשי הבעל או בחזקת יורשי האשה ובר פקרא תני הללו באין לירש הללו באין לירש יחלוקו אבל האב שהיא בחיים בחזקתה הן עומדים או דלמא כיון דאחירותם היו על הבעל היו בחזקתו ול"ש ושייכא בפלוגתא דהתם ובנכסי מלוג לא פליגי ב"ה דאפי' גבי ספק מוקי להו בחזקת יורשי האשה וב"ש האב דאפי' ודאי זינתה לא הפסידתה כדאמר בפרק אלמנה ניונית (כתובות דף קא) היצאת משום שם רע נטולת מה שבפניה וירצאה ופ"י נכסי מלוג ואם תאמר מ"ש מתניתין מפלוגתא דרב הונא ורב יהודה ורב נחמן ור' יוחנן דפליגי בפ"ק דכתובות (דף יב) מנה לי בידך והלה אמר איני יודע רב הונא ורב יהודה אמרי חייב רב נחמן ורבי יוחנן אמרי פטור ה"נ היא טוענת ברי אבל הוא אינו יכול לטעון טענת ברי ותהי תיובתא דרב הונא י"ל מאחר שהתורה עשאה ספק עד שתשטה אינה יכולה לטעון טענת ברי ופלוגתא דמתני' התם הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים לא שייכא להבא דהתם אפילו ב"ש מודו דשנא אותו שטר מעולם לא עמד לגבות שהרי הבעל טוען מקחו ודה מקח טעות והבא לא שייך למימר אליבא דב"ה העמד אשה על חזקתה ואימור לא זינתה שהרי רגלים (לדבר) שקינא לה ונסתרה והכתוב הוציאה מאותה חזקה ועשאה ספק.

בית הלל סברי שטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי. אי קשיא מהא דאמר ב"ה המקבל (ב"מ דף קי.) יתומים אמרו אנו השבחנו וב"ה אומר אביכם השביח על מי להביא ראייה סבר רב הונא למימר ארעא בחזקת יתמי קיימא ועל ב"ה להביא ראייה אמר ליה ההוא סבא הכי אמר ר' יוחנן על היתומים להביא ראייה מאי טעמא ארעא כיון דלגבינא קיימא כמאן דגבי דמי ויתמי נייחי ראייה ונשקול וכו' ר' יוחנן שבק בית הלל ועבד כב"ש יש לתרץ הכא דהשיעבוד עצמו של כתובה עומד בספק לא קיימא ארעא לגבינא אמרי ב"ה דלאו כגבוי דמי אבל התם היתומים מודו לב"ה בקרקע עצמו שהוא משועבד לו ואינם מעכבין לפניו חזקתה הלכך אפילו בית הלל מודו דבב"ה ג' כגבוי דמי ולא קיימא ארעא בחזקת יתמי וכיון דלא קיימא בחזקת יתמי על היתומים להביא ראייה מן השבח דומיא דעיר ואילן דמיימי עלה ספק זה קודם ספק זה קודם קרצץ ונותן דמים אלמא כיון דלמיקץ קאי דבין אם קדם האילן בין אם קדם העיר קרצץ אלא שאם קדם האילן קרצץ ונותן דמים אמרי ליה זיל קרץ ודמי אייתי ראייה ושקול גבי הא ארעא גמי אמרי ליתמי הבו ליה ארעא לב"ה דהא לגבינא קיימא ושבח אייתו ראייה ושקולו מפי מורייה. **לא** כגבוי דמי. הא לא שייכא כל הני פלוגתא דרבי מאיר ורבנן דפליגי בפרק השואל (ב"מ דף ק) דכל העומד לבצור כבצור דמי ופלוגתא דר' שמעון בן גמליאל ורבי פרק קמא דסנהדרין (דף טו.) ובפרק השולח (גיטין דף לט.) בכל העומד לגזוז ופלוגתא דרבי שמעון ורבנן בפרק המנחות והנסיכים (מנחות דף קב) כל העומד לזרוק כזרוק דמי וכן לפדות ולשרוף דלאו כדאמר ב"ה דהבא כ"ע מודו דאמרי לאו כגבוי דמי והעמד ממון בחזקת בעליו שהרי צריך דינין ולא בידו הוא כדאמר גבי גר מי ימר דמודקין ליה בי דינא וטעמא דר' מאיר כבצורות דמיין משום דבידו ואין צריכין לגופן הלכך לא חשיב לזו כקרקע והכי אמר בפרק בהמה המקשה (חולין דף עג.) גבי ידות הכלים דאין מטבילין אלא עד מקום מדה משום דעומדין לקצץ וגבי שער העומד לגזוז אמר בפרק קמא דסנהדרין (דף טו.) דמודה רבי מאיר דלאו כגבוי דמי משום דאשבוזי אשבח כל מה דקאי ומיזו רבן שמעון בן גמליאל פליגי ואמר כגבוי דמי דלא עבדי איניש דשביק ליה וזני דרבי שמעון טעמא אחרינא אית בהו ולא אמר אלא במקום מצוה כגון זריקת דם ופדיית פרה כשמצא אחרת נאה ממנה ושריפתה אבל בחי' דרבי מאיר ורש"י ג' לא שייך האי טעמא והא דאמר גבי שופר של עבודת כוכבים בפרק ראיהו בית דין (ר"ה דף כח.) וגבי לולב של אשירה (סוכה דף לא.) ומנעל בפרק מצות חליצה (יבמות דף קג.) כתותי מכתת שיעוריה אפי' רבנן מודו משום דאיסור הנאה הוא ולא הוי אלא כעפרא דארעא בעלמא וליכא שיעורא ופרה חיבת הקדש מהני וצריך עיון כלאי הכרם אמאי מטמאין טומאת אוכלים ולא אמר כתותי מכתת שיעוריה הלכך ליכא לדמויי להדרי והא דאמר בפרק נערה (כתובות דף נא.) כל העומד לקצור כקצור דמי התם טעמא דלא חקנו לב"ה לגבות אלא דבר הצריך לקרקע קצת וכן פירש רש"י (ב"מ טו.) שבח המגיע לכתפים שעומד בקרוב לקצור וצריך עדיין קצת לקרקע. **מיתבי** המקנא לארסותו. כך ברייתא זו שניה בחוטות דמיין משום דבידו ואין צריכין לגופן הלכך לא חשיב לזו כקרקע והכי אמר בפרק בהמה המקשה (חולין דף עג.) גבי ידות הכלים דאין מטבילין או שותה או לא נטולת כתובתה (ומעברת עצמו או מניקת עצמו או שותה או לא נטולת כתובתה) כהנת ליה וישראלית שנשאו לכהן ללוי וישראל לממזר נתינה לנתין ואשת גר לגר ועבד משוחרר והאילונית או שותה או לא נטולת כתובתה רבי שמעון בן אלעזר אמר אילונית לא שותה ולא נטולת כתובתה שנא' ונקתה ונזורה דרע שראוי לזרע פרט לאילונית שאינה ראויה להזרע אבל המקנא לארסותו ולשומרת יבמתו שלו עד שלא כנסה נסתרה לא שותות ולא נטולות כתובתה הרובא (ושנשא עקרה וחקינה ואין לו אשה ובנים לא שותות ולא נטולת כתובה כגבוי דמי) רבי אלעזר אומר יכול הוא להפרישה ולהחזירה לאחר זמן.

ושנשא

ביאורים למסכת סוטה דף כה עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

- 1 ובית הלל סברי, שטר העומר לנבות לאו כגובי דמי, והנכסים
2 הם בחזקת היורשים, והיא התובעת מספק, שאם זינתה אין לה
3 כתובה, ועליה להביא ראיה שהיא טהורה.
4 שנינו במשנה, מעופרת חבירו כו' איילונית וזקנה ושאינה ראויה
5 לילד לא נוטלות כתובה ולא שותות, רבי אליעזר יכול הוא לישא
6 אשה אחרת ולפרות ולרבות הימנה.
7 אמר רב נחמן אמר רבה פר אביה, מחלוקת רבי אליעזר על
8 חכמים, רק בעקרה וזקינה, שרבי אליעזר סובר ששותות מי סוטה,
9 שאין הן אסורות עליו כיון שיכול לישא אחרת הראויה ללדת,
10 וחכמים סוברים שאסורות עליו ואינן שותות, אבל איילונית דברי
11 הכל לא שותה ולא נוטלת כתובתה, וגם רבי אליעזר מודה בזה,
- אף שמותר לקיימה ולישא אחרת, מכל מקום כיון שנאמר בתורה
על האשה ששתתה מי סוטה "ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא
ונקתה ונזרעה זרע", מבואר שדוקא מי שדרכה להזריע - שראויה
להריון, היא שותה ממנו הסוטה, יצאה זו - האיילונית שאין דרכה
להזריע, שלקויה היא מבטן אמה, ואינה ראויה להריון. ולא נחלק
רבי אליעזר אלא בעקרה של חולי, ובזקנה, שהיו ראויות להריון
קודם לכן, והן ממין הנשים שראויות ללדת.
מקשה הגמרא, מיתיבי, המקנה לארוסתו ולשומרת יבם שלו, אם
עד שלא כנסה - לפני שלקחה בנישואין נסתרה, לא שותה ולא
נוטלת כתובתה, וכמו ששנינו לעיל במשנתנו.

אגרות קודש

ב"ה, ד' אייר, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

זה עתה נתקבל מכתבו מר"ח אייר בו כותב אשר לפ"ע הזמן והמצב הצליח בשליחותו במדינת... ולפלא שאין כותב יותר פרטים ובכל אופן בודאי יודע ושמע על הוראת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע לשד"רים צו קלייבען גשמיות און זייהען - לזרוע - רוחניות אשר מלשונו זה מובן שהא בהא תליא.

מה שכותב אשר יש רופאים מיעצים לנתח את השקדים של... שי' ומחכים לקריאה מהרופא לעשות הנתוח. הנה בטח קודם שיעשו ישאלו את דעתו עוד הפעם כיון שתלוי זה במצב האויר בעת ויום שאומרים שצריך להסיר השקדים נוסף על מה שכמה רופאים אין דעתם כ"כ בהחלט לנתח שקדים כמו שהי' בשנים שעברו, ואיך שיהי' יה"ר מהשי"ת שיהי' בשעה טובה ומוצלחת ויגדלוהו לתורה ולחופה ולמעשים טובים.

בהנוגע לעניני פרנסתו. הנה בכלל צריך להשתדל בכל תוקף שתהי' גם הפרנסה בגשמיות קשורה עם עבודה בכרם חב"ד, שמלבד שזה קרוב יותר ללבם של אנ"ש אם בידועים או בלא יודעים ובמילא העבודה בהצלחה יותר, הנה גם מצד רוחנית הדבר מובן כי נשיאנו הק' הם המשפיעים לתלמידי ולאנ"ש בכלל כל השפעות הנצרכים להם וע"ד מה שנאמר במשה רבנו מאין לי בשר וכו' שלא הי' זה במדרגתו כלל כמבואר בלקו"ת ובמילא הוכרח השפעת הבשר להיות באמצעות השבעים זקנים, אבל בכ"ז רק ע"י משה רבנו.

וכשהפרנסה קשורה בכרם חב"ד הרי הצד הרוחני והגשמי מסייעים זל"ז. ומה שכותב שעסקנותו עד עתה בכרם חב"ד מזיקה לבריאות כו' הרי בטח יש לסדר באופן שלא ללכת בהקצוות, היינו אם לעשות נסיעות הרי אין זה מוכרח להיות כל השנה או רובה אבל לאידך גיסא שלא למשוך את ידו מזה לגמרי, והשי"ת ימציא לו פרנסתו ופרנסת ב"ב שיחיו בהרחבת הדעת ויוסיף אומץ גם בכמות בהפצת המעיינות חוצה ובלימוד הנגלה וחסידות גם לעצמו.

בברכה.

ביאורים למסכת סוטה דף כו עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

לבעלה, קא משמע לן שכיון שמתרת עליו ונקראת אשתו, משקים
אותה ככל אשה.
עוד למדנו בברייתא לעיל, שאשת גר ועבד משוחרר ואילונית או
שותות או לא נוטלות כתובה: שואלת הגמרא, פשיטא שאת גר
ואשת עבד משוחרר שותות, שהרי הם נשואים בהיתר, ונחשבות
אשתו לכל דבר. מתרצת הגמרא, מהו דתימא - הייתי אומר שלא
נשקה אותן, כי כתוב בתחילת פרשת סוטה "דבר אל בני ישראל",
ונדייק דוקא "בני ישראל" ממש, ולא גרים ועבדים משוחררים, שהם
אינם משקים את נשותיהן, קא משמע לן שנשותיהם שותות.
שואלת הגמרא, ואימא ה' נמי - אולי באמת אין נשותיהן שותות,
שהרי כתוב "דבר אל בני ישראל" דוקא, כמו שדרשו לעיל.
מתרצת הגמרא, כתוב בפסוק "דבר אל בני ישראל ואמרת",
ותוספת "ואמרת" רבויא הוא - לרבות גם נשות גרים ועבדים
משוחררים, ששותות.
שנינו במשנה, אשת כהן שותה כו' (ומותרת לבעלה).
שואלת הגמרא, (אשת כהן שותה) פשיטא ששותה, מדוע יהיה
שינוי בינה לבין אשת ישראל.
מתרצת הגמרא, מהו דתימא - הייתי אומר שפרשת סוטה אמורה
רק לגבי ישראל, כיון שכתוב בפרשת סוטה "והוא לא נתפשה",
פירוש שלא נאנסה, והדגישה התורה בתיבת "הוא" שדוקא זאת
שאנסה רק כשלא נאנסה, הא נתפשה באונס מותרת, עליה
אמרה התורה שאם קינא לה בעלה, ויש ספק אם נטמאה הרי היא
שותה, אבל זו - אשת כהן ואילו נתפשה, אסורה, שגם אם
נאנסה היא אסורה, שהרי אשת כהן שנאנסה אסורה לבעלה, אימא
לא תשקה, ותהיה אסורה על בעלה, קא משמע לן ששותה.
שנינו במשנה שאשת כהן שותה ומוותרת לבעלה.
שואלת הגמרא, פשיטא שמתרת לבעלה, שהרי שתתה ובדקה
המים שטהורה היא.
מתרצת הגמרא, אמר רב הונא, החידוש שמתרת לבעלה הוא
במתנוונת - שלא מתה מחמת המים, אבל מתנוונת, פירוש מכחישה
והולכת, שלא תאמר שאסורה לבעלה שהרי בדקה המים.
שואלת הגמרא, אם היא מתנוונת, היא באמת אסורה לבעלה, דהא
בדקה מין - שהרי בדקה המים והוכיחו שטמאה היא, אלא
שתלה לה זכות שלא מתה מיד.
מתרצת הגמרא, מה שמתנוונת, משום שמדובר שלא
מתנוונת במעיים ובירכים מעין סוטה הטמאה, אלא במתנוונת דרך
אברים - ראשה ושאר אבריה כבדים עליה, ובכל אופן יש חידוש
מה שמתרת לכהן, מכיון שמהו דתימא - הייתי אומר, הא ונזיי
ונאי - שהיא ודאי זינתה, ולכן מתנוונת, והא דלא בדקה מין כי
אוחזיה - ומה שלא מתנוונת דרך בדיקת המים, דהיינו במעיה
ובירכיה, אלא רק בשאר אבריה, הוא משום דבאונס ונאי - כיון
שלא זינתה ברצון, רק באונס, ולגבי כהן על כל פנים אסירא, שהרי
אשת כהן שנאנסה אסורה לבעלה, קא משמע לן, שמה שמתנוונת
דרך איברים אינו משום שזינתה באונס, אלא הוא חולי אחר,
ומותרת.
שנינו במשנה, אשת פרים שותה.
שואלת הגמרא, פשיטא שאשתו שותה, שהרי נישואין גמורים יש
להם.
מתרצת הגמרא, מהו דתימא - הייתי אומר כיון שהתורה כתבה
שהכהן משביע את האשה "ויתן איש בכ את שכבתו מבלעדי
אישו", הרי שאמר רחמנא דוקא שגם בעלה הוא בר שכבת זרע,
והאי - הסריס, לאו בר הכי הוא - שאינו בר זריעה, קא משמע לן
שגם אשת סריס שותה.
שנינו במשנה, על ידי כל עריות מקנא - שהבעל מקנא לאשתו גם
אם נסתרה עם אחד מקרוביה, כגון אביה ואחיה, או שאר עריות
שבתורה.
שואלת הגמרא, פשיטא שנחשבת סתירה, ומה בכך שהם קרוביה או
שאר עריות.

וממשיכה הברייא, מעוברת חבירו ומינקת חבירו, לא שותות
ולא נוטלות כתובה, דברי רבי מאיר, שהיה רבי מאיר אומר לא
ישא אדם מעוברת חבירו ומינקת חבירו שאסרו חכמים לישא
אותן עד שימלאו שנתיים ללידתן, ואם נשא יוציא בגט ולא יחזיר
עולמית, וכיון שאסורות עליו ואינן ראויות לאישות, אינן שותות,
כמבואר במשנה לעיל. ויחכים אומרים, יוציא ובשניע וימנו
לכנוס - לאחר השנתיים שגזרו חכמים שלא ישאנה, או יכנוס, ואם
כן נחשבת ראויה לאישות, ומשקים אותה, כמבואר במשנה.
והרבא - הבחור שנשא עקרה וזקינה ואין לו אשה ובנים
מעיקרא - מלפני כן, לא שותה ולא נוטלת כתובה, כיון שאסורות
עליו כיון שחייב בפריה ורביה. רבי אלעזר אומר, אין אלו נחשבות
אסורות עליו, כיון שיכול הוא לישא אחרת ולפרות ולרבות
הימנה. אבל המקנא לאריותו ולשותות יכם שלו ומשקנסה
נסתרה - שלא נסתרה אלא לאחר הנישואין, אז דינה או שותה או
לא נוטלת כתובה. מעוברת ומינקת עצמו - שהיתה אשתו
מעוברת או מניקה וקינא לה, או שותה אף על פי שיתכן שתמות
וימות ולדה עמה, או לא נוטלת כתובה. הרבא - הבחור שנשא
עקרה וזקינה ויש לו אשה ובנים, שכבר קיים פריה ורביה, או
שותה או לא נוטלת כתובה. אשת ממזר לממזר, ואשת נתין
לנתין, ואשת גר ועבד משוחרר, שכן אלו נשואות בהיתר גמור,
ואילונית - נשא אילונית, ויש לו אשה ובנים, כל אלו דינן או
שותה או לא נוטלת כתובה. עד כאן דברי הברייא. ומדייקת
הגמרא, קמי מיהא - על כל פנים כתוב בברייא, שאילונית
שותה, תיובתיה דרב נחמן - וקשה על רב נחמן שאמר שאילונית
לדברי הכל אינה שותה.
מתרצת הגמרא, אמר רב נחמן, תנאי היא - זו מחלוקת תנאים
האם אילונית שותה או לא, והברייא שהובאה אמנם סוברת
שאילונית שותה, ואמאי דאמר רבי תנאי - ואני סובר כהתנא
דלהלן שאף לרבי אלעזר אילונית אינה שותה, דתנאי, רבי שמעון
בן אלעזר אומר, אילונית לא שותה ולא נוטלת כתובה, שנאמר
בתורה על האשה ששתתה מי סוטה "ואם לא נטמאה האשה
וטהורה היא ונקתה ונורעה ורע", ודורשים, דוקא מי שדרכה
להורע - שראויה להריון, היא שותה ממי הסוטה, יצאתה זו -
האילונית שאין דרכה להורע, וכדלעיל בדרשת רב נחמן בשם
רבה בר אבהו.
שואלת הגמרא, ורבנן שסוברים שאילונית שותה, הא ונקתה
ונורעה ורע" שרבי שמעון בן אלעזר למד ממנו שאילונית אינה
שותה, מאי עבדי ליה - מה ילמדו רבנן מן הפסוק ההוא.
מתרצת הגמרא, מיבעי להו - רבנן צריכים את הפסוק, לכדתנאי,
נאמר על האשה ששתתה מי סוטה "ואם לא נטמאה האשה וטהורה
היא ונקתה ונורעה ורע", משמע שהתורה מבטיחה שיהיה לה
זרע, שאם היתה עקרה לפני כן, נפקת כעת, דברי רבי עקיבא.
אמר לו רבי ישמעאל לרבי עקיבא, אם כן יפתרו כל העקרות
לבעליהן, ויפקדו בהבטחת התורה, וזו - אשה צנועה עקרה, שאינה
רוצה להסתר, הואיל ולא נסתרה הפסידה. אלא, סובר רבי
ישמעאל, אם כן מה תלמוד לומר "ונקתה ונורעה ורע", לא לומר
שאם היתה עקרה גמורה תפקד, אלא לומר שאם היתה יולדת עד
היום בצער, יולדת מכעת ברייתו, ואם היתה יולדת עד היום
נקבות, יולדת מכעת זכרים, וכן אם היתה יולדת עד היום ילדים
קצרים, יולדת מכעת ילדים ארוכים, או אם היתה יולדת ילדים
שחורים, יולדת מכעת ילדים לבנים.
שנינו בברייתא לעיל, אשת ממזר לממזר או שותה או לא נוטלת
כתובתה.
שואלת הגמרא, פשיטא ששותה, שהרי הם נשואים בהיתר, ונחשבת
אשתו לכל דבר. מתרצת הגמרא, מהו דתימא - הייתי אומר שלא
נשקה אותה, שגם טהורה היא ועל ידי ההשקיה תתיר אותה לבעלה.
ואפשי פסולין לא ליפוש - לא נרבה פסולים בישראל, שהרי כל
ולד מהם הוא ממזר, ועדיף יותר שתשאר בספק סוטה ותאסר

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף כו עמוד א

רש"י

לא שותות דכתיב תחת אישה: ולא יחזיר עולמית. קנא קנסוהו רבנן: לבשניע זמנו. לאחר כיד חדש ללדת וקלה: ותרובא. בחור. כמו ילד (ובלשון חל רבא: מעברת עצמו. שותתה אשתו מעברת וקנא לה: או שותות ולא אמרין לא ליקטליה וקלה: אשת ממזר לפמזר. כלומר אשה הראיה לממזר וניסת לממזר וקנא לה ונסתרה: או שותה בו. ולקמן

פרין פשיטא: אָנא דאָמרי בי האי תנא. דאית ליה עקרה וקנא שותות, מדלא נקט אלא איילונית ונסים תלמודא מנהקתה ונוקעה ורע ולא משום דאינה ראיה לקנאה, אלא מרבי אלעזר סל דיקבול לשא אתרה ולפרות ולרבות ואפ"ה איילונית לא וזו. כל אשה צנועה עקרה משום דלא נסתרה הפסידה: לא ליפוש פסולין. לא נעשה שלום ביניהם. הלואי לא יפרה ולא ירבה והואיל וכל דורותיו ממזרין: והיא לא נתפשה בו. כלומר מהו דתיקא פרשת סוטה על ברתך באשת ישראל קיימא מרבתיב ודיא. מיעוטא משמע זו היא דבי לא נתפשה אסורה הא נתפשה בו/ ונעלה קאי קרא דבתריה ועבר עליו רוח וגו'. דתיבא דמספקא לן ברתך אם נטמאה ואם לא נטמאה שותה, אכל אשת ברת הליהה בכלל והיא לא נתפשה ליהה נמי בכלל השקאה, קמ"ל. במתנונה. לאחר ששתתה אינטיקד לאשמועינן דמרת לא בעלה, דלא תימא וזה היא שהרי בדיקה המים: מתנונה. הא ודיא בדיקה המים וזהה היא אלא שחלה לה וכתב ואמאי מרת לא בעלה: במתנונה דרך אברים. שאינה מתנונה בפנים ובירכים אלא ראשה ושאר אבריה כבדים עליה. מהו דתימא הא לא וכות תלה לה, דאם כן הנה לה להתנונה דרך בדיקת המים, אלא באנס ונהת לפיקר מתנונה שלא בדרךה ולכתן מידא תיתסר: מפלעדי אישך. משמע אישך בר הכי הוא: קא משמע לן. דלמיקדום שכיבת בעל לבעול הוא דאיתא, וקריס בר שביה הוא ואף על גב דלאו בר וריעה הוא. ובסריס חמה קאמר. דמתר לקמה, ולא בסריס אדס שאסור לקמה משום לא יבא פצוע דקא וקריס נגו: מהו

מעוברת חבירו ומינקת חבירו, לא שותות ולא נטלות פתובה, דברי רבי מאיר. שהיה רבי מאיר אומר: לא ישא אדם מעוברת חבירו ומינקת חבירו, ואם נשא, יוציא ולא יחזיר עולמית. והכמים אומרים: יוציא ובשניע זמנו לכנוס וכןס. והרובא שנישא עקרה וקניה, ואין לו אשה ובנים מעיקרא, לא שותה ולא נטלת פתובה. ר' אלעזר אומר: יכול הוא לישא אחרת ולפרות ולרבות הימנה. אכל המקנא לארוסתו ולשומרת יבם שלו, ומשכנסה נסתרה, או שותה או לא נטלת פתובה. מעוברת ומינקת עצמו, או שותה או לא נטלת פתובה. הרובא שנישא עקרה וקניה, ויש לו אשה ובנים, או שותה, או לא נטלת פתובה. אשת ממזר לממזר, ואשת נתין לנתין, ואשת גר עבר משוחרר, ואיילונית או שותה, או לא נטלת פתובה. קתני מיהא איילונית, תיובתיה דרב נחמן אמר לך רב נחמן: תנאי היא, ואנא דאמרי בי האי תנא. דתנאי, ר' שמעון בן אלעזר אומר: איילונית לא שותה ולא נטלת פתובה, שנאמר: "ונקתה ונוקעה ורע" מי שדרבה להוריע, יצאתה זו שאין דרבה להוריע. ורבנן האי "ונקתה ונוקעה ורע" מאי עבדי ליה? מיבעי להו לברתנאי: "ונקתה ונוקעה", שאם היתה עקרה נפקדת, דברי ר' עקיבא. אמר לו ר' ישמעאל: אם כן יסתרו כל העקרות, ויפקדו, וזו, הואיל ולא נסתרה, הפסידה? אם כן מה תלמוד לומר: "ונקתה ונוקעה ורע", שאם היתה יולדת בצער, יולדת בריח. נקבות, יולדת וזכרים. קצרים, יולדת ארוכים. שחורים, יולדת

לבנים. אשת ממזר לממזר. פשיטא מהו דתיקא: אפוש פסולין לא ליפוש, קא משמע לן: אשת גר ועבר משוחרר, ואיילונית: פשיטא מהו דתיקא: "דבר אל בני ישראל", ולא גרים, קא משמע לן. ואימא הכי נמי? "ואמרת" רבויא הוא: אשת כהן שותה בו: אשת כהן שותה פשיטא מהו דתיקא, "והיא לא נתפשה" אסורה, הא נתפשה מותרת, וזו הואיל ונתפשה אסורה, אימא לא תשתה, קא משמע לן: ומותרת לבעלה: פשיטא? אמר רב הונא: במתנונה. מתנונה? הא בדיקה מיא? במתנונה דרך אברים, מהו דתיקא: הא ונאי, והא דלא בדיקה מיא בי אורחיה, משום דבאונס ונאי ולגבי כהן אסירא, קא משמע לן: אשת סריס שותה פשיטא? מהו דתיקא: "מפלעדי אישך" אמר רהמנא, והאי לאו בר הכי הוא, קא משמע לן: שעל ידי כל הערות מקנין: פשיטא

מהתם דממונא דבעל הוא אבל הכא כיון דאשמועינן דעיקר קרא לדרשא אחרייתו תו לא סלקי דעתא למעוטי מיניה מיד וכן פרי: אשת סריס. רש"י פי בסריס חמה ולא בסריס אדם שאסור לקיימה ולא ידעין מנלן דסריס אדם כגון ששתה כוס עיקרין דאסור לקיימה אי משום האי ברייתא דמייתי בפרק שני דיבמות (דף כ) ובפרק הערל (שם דף פט) פצוע דקא וברות שפכה סריס אדם וזקון וכו' עד אסור לקיימה הא קתני נמי וכן וכן אסור לקיים אלא על ברוחא אפצוע דקא וברות שפכה קאי בדתני טעמא משום שנאמר לא יבא פצוע דקא וברות שפכה אבל אסריס דקתני בברייתא לא ידענא מנליה דקאי נמי עלה:

תוספות

[שנשא עקרה וקניה וכו']. ותימה אמאי לא תנא איילונית בחדי עקרה וקניה: לא ישא אדם מעוברת חבירו. בירושלמי עליו הכתוב אומר (משלי כב) אל תשגובול עולם ובשדה יתומים אל תבא ומורים חכמים לרבי אלעזר שאם היו לו בנים ואשה ושדיא שותה או לא נטלת כתובה היו לו אשה ובנים! ומתו בין קינו לסיחיה כבר נראית לשותות:

מעוברת עצמו או שותה וכו'. רש"י פי ולא אמרין דלא לקטליה לולד ותימה אמאי אית לן למקטליה מה איכפת לן במתין עד שתלה את תנן בפ"ק דערכין (ו.ף ה.) האשה היוצאה ליהרג אין ממתנין לה עד שתלד והתם גזירת הכתוב הוא ומתו גם שניהם לרבות את הולד והתם משמע טעמא דרבי קרא הוא לא רבי קרא לא קטלינה ליה משום דממונא דבעל הוא כדכתיב (שמות כא) כאשר ישיח עליו בעל האשה והכא הכי פירושא מעוברת עצמו אע"ד דקנא לה כשהיא מעוברת שותה לאחר שתלד ולא אמרין כמו גבי מעוברת חבירו דאי קנא לה כשהיא מעוברת וילדה ומת הולד או הפילה אפ"ה אינה שותה דלאו בת קינו היתה דנמעט לה בספרי מזה תשטה אשתו וכדאמרין בירושלמי לא היו ולו) הואיל ונתפשה אסורה (נראית) שלא לשותה. **אמר** לו רבי ישמעאל א"כ יסתרו כל עקרות ופקדו. תימה ור' ישמעאל לימא ליה לנפשיה יסתרו כל יולדות בצער וילדו בריח וזו הואיל ולא נסתרה הפסידה:

ואמרת ריבויא הוא. תימה הוא אפיקתיה לעיל (דף כד.) לרבות הארוסה ושומרת לבעל קנין: וזו הואיל ונתפשה אסורה אימא לא תשתה כלל קמ"ל. תימה לר"י אמאי לא פריך הכא ואימא הכי נמי כדפריך לעיל ונראה כל היבא דקרא דמסיק אדעתיה מותבו למדרש הכי ומודיש לדרשא אחריית לא פריך ואימא ה"נ דקמ"ל דכן ניתן למדרש למשה בסני ולא בע"א כגון והיא נתפשה לאסור אשת כהן מבלעדי אישך מי שקדמה שכיבת בעל אבל לעיל בני ישראל משמע בהדיא למעוטי גרים וכן בפרק שני דיבמות (דף כב.) בגמרא דמי שיש לו אח ממ"מ זוקק את אשת אחיו ליבום דקא פריך פשיטא אחיו הוא מהו דתימא לילף אחוה אחוה מבני יעקב קמ"ל התם פריך ואימא הכי נמי משום דאין גזירה שוה למחצה ורצח טעמא להוציא מוחה סבא או קרא וכן לענין לירוש (שם) ולטמא לו פשיטא אחיו הוא סד"א לא יטמא בעל בעמיו יש בעל שנמטא ויש שאינו נמטא הא כיצד נמטא לאשתו כשרה ואינו נמטא לאשתו פסולה ה"נ קמ"ל ואימא הכי נמי דהא קרא מנעט פסולין האוי פסול הוא וכן בפ"ק דערכין (ו.ף ה.) גבי האשה שיוצאת ליהרג אין ממתניין לה עד שתלד פשיטא גופה היא מהו דתימא (כי) כאשר ישיח עליו בעל האשה כתיב והאי ממונא דבעל הוא קמ"ל ואימא ה"נ דמאי (דהא) נפקא לן

אבל מהתם דממונא דבעל הוא אבל הכא כיון דאשמועינן דעיקר קרא לדרשא אחרייתו תו לא סלקי דעתא למעוטי מיניה מיד וכן פרי: אשת סריס. רש"י פי בסריס חמה ולא בסריס אדם שאסור לקיימה ולא ידעין מנלן דסריס אדם כגון ששתה כוס עיקרין דאסור לקיימה אי משום האי ברייתא דמייתי בפרק שני דיבמות (דף כ) ובפרק הערל (שם דף פט) פצוע דקא וברות שפכה סריס אדם וזקון וכו' עד אסור לקיימה הא קתני נמי וכן וכן אסור לקיים אלא על ברוחא אפצוע דקא וברות שפכה קאי בדתני טעמא משום שנאמר לא יבא פצוע דקא וברות שפכה אבל אסריס דקתני בברייתא לא ידענא מנליה דקאי נמי עלה:

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף בו עמוד ב

תוספות

רש"י

מהו דתימא נמקא נמקא שני פעמים. אמורים בפרשה, ודרשין ליה לקמן (והוה) אחד
לבעל ואחד לבעל, היכא דמיתקרא אבעל בהא סתירה משתעי קרא דנהג בה דין
סוטה, אבל הא דאסורה בו: קמ"ל. דכי אתא קרא גלושה אתא, ודיקא דאין קרוב לה
נאסר עליה על ידי קניי זה, ולא למעוטי קרובים אתא: איש אסר רחמנא. ושכב איש
אותה: שחוף. שבשרו נשחף וקלה וקלה וקבה ואין בו
בה. ובתורת הכהנים בקלות שנינו דוגמתו, יש
לך אדם שהוא חולה ומטל במטה אבל בשור
שמור עליה, תלמוד לומר את השחפת תלמד
שבשרו נשחף מקנין על ידי בו. כמו ויזנין בה
מקנין על ידי פשיטא: ופוסל בתרויבה ששכבא
אם הוא אחד מן הפסולים המחליין את האשה
בגון עובד כוכבים עבד חלל נתינו וממור דקיימא
לן בקדושת וביבמות דפסולין האשה בביתא
מובת כהן כי תהיה לאיש זה, כיון שנבעלה למי
שור אצלה פסלה: לא יחלל ידעו. מכלא כתיב
לך יחל דרשין שני חלולין אחד לך ואחד
לדעה: דאית ליה ידע פסולא את האשה
בביתא, דלית ליה ידע לא יחלל: קא משמע לן.
שמואל דפסל שמעון ליה מהא דאמר מקנין
על ידי שחוף ובה כהן כי תהיה לאיש זה וגי'
ומנחה נפקא לן דפסולין פסלי לאשה בביתא,
ומדאפקיה בלשון הנהגה נדרוש דאית ליה הנהגה
מי שקדושין חושפין בה בגון ממור נתינו וקלל
פסלי, אבל עובד כוכבים ועבד זהו יד בבחמה
וכיון דלית ליה הנהגה לא נפסל. עובד כוכבים
אין לו קדושין בישראל, דכתיב (ויקרא ט) איש
אשר ינאף את אשת רעהו, ותינאף בסנהדרין והו'
(נ) פרט לאשת זכריו, אמר אחרים, עלמא ליה ליה
אישיות, עבד עשקא: כתיב בהו, עם הדומה
לחמור: מי שיש לו אלמנות וגירושין בה. הוא דכי
אין לה זרע ממנו וקבה אל בית אביה מלחם
אביה תאכל, דלא פסלה בביתא, קא עובד
כוכבים ועבד שאין לו אלמנות וגירושין בה,
שלא תפסו לו בה קדושין וכשמת אין שם
אלמנות עליה, וביבמות פריך אימא לקלא, דמי
שש לו אלמנות וגירושין הוא דכי אית לה זרע
לא תיכול, אבל עובד כוכבים ועבד אפי' אית
לה זרע מניה תיכול, והתם משני לה בבבא על
דמיתו ובאלמנה לב"ג, ומיהו שמעון וליה
מהא דמקנין ע"י עובד כוכבים: ואלא, מי שאינו
איש דמתני' למעוטי בבמה: דאין ונות לבמה.
איהו געשית זונה בבבילת בבמה ואיהו נאסרת
על בעלה: אתנן זונה. נתן טלה באבתנה: סחיר
כלב. החליף כלב בטלה: אתנן כלב. שאם אדם
אומר לזונה החליף טלה והגעלי לכלבי: סחיר
זונה. והתם לו שפחה זונה והחליפה בטלה,
ומדאקמר אתנן כלב מתר מפלל דלאו ונות
הוא, דאי ונות הוא הנה חילל עליה שם אתנן
ואלא שכבת זרע לשם לי. כיון דאמרת שמועין ע"י
שחוף: לשקמא לה שלא בדרבנה. אל סתורי עמו
להבעל שלא בדרבנה: משכבאי אשה כתיב. והקשו
שני משכבותיה לכל דברים, וכיון דנאסרת עליו
אמאי לא הוי קניי: דרך אברים פריצותא בעלמא
הוא. שוכב עמה בקרוב קשר: פריצותא מי נאסר
רחמנא. אשה על בעלה בהבי, וכיון דלא
מתסרא עליה בהבי פשיטא דלאו קניי הוא:
בנשיקה. משיך השמש באותו מקום: תיני דאמא

אבל הא הואיל ואסורה וקיימא אימא לא קא משמע לן. תימה הא שמעין לה מאלמנה
לכח גדול דאסירה וקיימא לבעל ואפי' הכי איצטרך קרא דכי תשטה אשתו
למעוטי הא הכי הוה שותה וכן על מה שאמר איש אמר רחמנא ולא קטן נראה דדוקא
משתיה ממעט לה קרא אבל נאסרה על ידי תשע שנים ויום אחד אפי' שאינו איש שהרי
ביאתו פוסלת בתרומה כדאיתא בפרק אלמנה
(יבמות דף סח) ונסקלה הערה: על ידי כדאיתא
בפ' ד' מיתות (סנהדרין דף נז) ונקמו בפרק
יוצא דופן (נדה דף מוה) דומיא דכל עריות מקנא
על ידן דלא איצטרך לכשמועין אלא דשותות
אבל דנאסר פשיטא וכן משום דעריות נגזרו
גרעיה:
שחוף. פירש רבינו חננאל שאינו בועל כדרכו
ואינו מזויע דהניא איהו מירח אשך זה
הקלטים שנכנס רוח באשכיו דברי ר"ע רבי
ישמעאל אומר זה השחוף תימה אמאי נקט
שמואל שחוף ולא נקט סריס ושמא שחוף הוי
ברותא טפי:
אבל הא הואיל ואסירה וקיימא. תימא מאי
קמ"ל רב הונא הוא מותבי' היא ע"י כל
עריות מקנין וי"ל דהכי פירשו מי שנסאר בכל
בת ישראל ע"י בעולת ונות אפילו אינה קרובתו
ינא עובד כוכבים דכלא הכי כל בת ישראל
מתסרא וקיימא לגביה: יצא. עובד כוכבים שאין
לו אלמנות וגירושין בה. פירש רש"י דנפקא לן
מדכתיב אשר ינאף את אשת רעהו פרט לאשת
אחרים תימה הוא נפקא לן בקדושין בפרק
האומר מלא תחתן בם וכמדומה דלא אתי קרא
פרט לאשת אחרים אלא למעוטי ישראל הבא על
העובדת כוכבים אשת עובד כוכבים וקמ"ל אפי'
דבעולת בעל יש להן ישראל בעובדת כוכבים
פטור:
למעוטי בבמה. תימה דהבא משמע דבנות
תליא מילתא אם כן רבא דאמר בפ'
הבא על יבמתו (יבמות דף נד) דיש ונות לבמה
מתני' למעוטי מאי וכי אית לו למימר דל'ל
דשמואל או דרב והמתנא: הונא:
מנא הא מילתא דאמרי רבא אין ונות לבמה.
ה"ג בפ' כל האסורין (תמורה ל) מנא הא
מילתא דאין ונות לבמה אמר ליה לא נישמטי
קרא וכתוב אתנן זונה וכלא א"י הכי אתנן כלב
וכי: אלא למאן דאמר הערהא וז נשיקה מאי
איהו למימר. והנינו שמואל בפ' הבא על יבמתו
(יבמות דף נה) והבא איהו דשמואל נמי
מסקין ותימה אדרבה איפכא מסתברא למאן
דאמר הערהא וז נשיקה וחשיבה ביאה גבי שאר
עריות היינו דאיצטרך קרא הבא למעוטי אלא
למיד הערהא וז הכנסת עטרה ולא חשיבה
נשיקה גבי שאר עריות הבא מאי איצטרך
למעוטה:
דומה

קרא למעוטי. דלא תימא הערהא היא: אלא למאן דאמר. ביבמות (והוה) הנהגה כהן ביאה בכל העריות כדכתיב (ויקרא ט) את מקורה הערה את שאר הערה
זו נשיקה, מאי אימא למימר, הדין מצית למימר דאתא קרא למעוטה, ולא כגמר ביאה היא לכל דבר חוץ משפחה חזופה: בקפידא דבעל תליא. דכתיב וקנא, ובעל הא חזון ליה
דקפיד שדרי קנא לה על קר:

ביאורים למסכת סוטה דף כו עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שהתורה אומרת לקיים דין סוטה רק היכא דקמיתסרא בהא זנות
- במקום שנאסרת רק מחמת זנות זו על הבעל, אבל הא - שקנא
לה בעלה שנסתרה עם גוי, הואיל ואסורה וקניימא - כבר אסורה
על הגוי הבעל לפני הזנות הזו, אימא לא - הייתי אומר שלא שותה,
קמשמע לן שמקנין על ידו.
עוד מבררת הגמרא, מה שאמר רב המנונא על גוי ופוסל בתרומה,
שואלת הגמרא והרי זה פשימא, שבת כהן שבה עליה גוי נפסלה
מלאכול בתרומה, כמו כל הפסולים, וכדלעיל.
מתרצת הגמרא, מהו דתימא - הייתי אומר "ובת כהן כי תהיה
לאיש ור היא בתרומת הקדשים לא תאכל", אמר רחמנא, - נאמר
בתורה בדיני כהונה, ומפסוק זה דורשים שאם נבעלה האשה למי
שהוא "ור" אצלה בנישואין, דהיינו הפסולים בחיתון, פוסלים אותה
בתרומה, כמו שכתוב בהמשך הפסוק, "היא בתרומת הקדשים לא
תאכל", והייתי חושב שמלשון התורה "תהיה" נדיק דבר הויה -
שרק מי שתופסים בו קידושין, יהודי, אלא שהוא פסול, כגון ממזר או
נתין או חלל, אין - כן פוסל אותה בביאתו מלאכול בתרומה, אבל
דלאו בר הויה - שאינו בתורת הויה כלל, שאין תופסים בו קידושין,
כגון גוי ועבד, לא פוסל אותה בביאתו, קמשמע לן רב המנונא,
דפסיל גוי את האשה בביאתו, מדרבי יוחנן, דאמר רבי יוחנן
משום רבי ישמעאל, מנין לעובד בוכבים ועבד שבאו על הכהנת
ועל חלויה ועל בת ישראל שפסלה מן הכהונה כדלעיל, שנאמר
"ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה ושהב אל בית
אביה כנעוריה, מלחם אביה תאכל", הרי שבת כהן שאין לה זרע
ונתאלמנה או נתגרשה, חוזרת לבית אביה לאכול בתרומה,
ומדייקים, דוקא כשהיתה נשואה למי שיש לו אלמנות וגירושין
בה, כל יהודי, שיש לו דיני אלמנות וגירושין כיון שקידושיה תפסו,
יצאו עובד בוכבים ועבד שאין לו דיני אלמנות וגירושין בה,
שהרי אין קידושין תופסים בו, פוסלים את האשה בביאתם מן
הכהונה.
חוזרת הגמרא לברר מה כוונת המשנה שמי "שאינו איש" אין מקנין
על ידו, ושואלת ואלא "שאינו איש" למעוטי מאי. ומתרצת הגמרא,
אמר רב פפא, "שאינו איש" למעוטי בהמה, שאם נסתרה האשה
עם בהמה אין בעלה מקנא לה, דאין זנות בבהמה - שאין האשה
נחשבת זונה בביאת בהמה, ואינה נאסרת על בעלה.
מבררת הגמרא באותו ענין, אמר ליה רבא מפוזקא - [שם מקום],
לרב אישי, מנא הא מילתא דאמור רבנן - מהדין למדו רבנן את
הדין שאין זנות בבהמה.
מהא דרבינא בדיני הבאת קרננות לבית המקדש "לא תביא אתנן
זונה ומחיר פלג בית ה' אלהיך וגו' כי תועבת ה' גם שניהם", ותנאי
דייקו ומחיר הפסוק שרק "אתנן זונה ומחיר כלב" אסורים, אבל
אתנן פלג - אדם אמר לזונה קחי טלה והבעלי לכלבי, ומחיר זונה
- שהיתה לו שפחה זונה, והחליף אותה בטלה, מותרין, שנאמר
בסוף הפסוק "גם שניהם", ומדייקים, שנים אסורים, ולא ארבעה.
ואם כן ממה שהתירו אתנן כלב, רואים שביאת כלב אינה נחשבת
זנות, כי אם היתה נחשבת זנות היה אסור האתנן שניתן בעבורה.
חוזרת הגמרא לברר את תחילת דבריה, ושואלת, ואלא לפי דברי
שמואל דלעיל, שאשה שנסתרה עם שחוף בעלה מקנא לה, וביארה
הגמרא שלא תלמוד מ"ושבב איש אותה שכבת זרע" שצריך דוקא מי
שהוא מזריע, אם כן מה שאמר הפסוק "שכבת זרע" למה לי - מה
בא למעט. מתרצת הגמרא, מיפגי ליה לברתנאי, כתוב בפסוק
דלעיל "ושבב איש אותה שכבת זרע", פרט לדבר אחר.
שיש קינוי של הבעל שהתרה בה שלא תסתר עם פלוני, אך לא
לביאה ממש בהוצאת זרע, אלא לדבר אחר, והוא לא נחשב קינוי.
שואלת הגמרא, מאי דבר אחר, שאמרת עליו שאינו נקרא קינוי.
מתרצת הגמרא, אמר רב ששתי, פרט לשקנינא לה שלא כדרכה
- שלא קינא לה בעלה שלא תסתר עם פלוני לביאה רגילה, אלא

מתרצת הגמרא, מהו דתימא - הייתי אומר, כיון שכתוב בפרשת
סוטה "נממאה" "נממאה" שני פעמים, ודורשים את שני הפסוקים,
אחד שאסורה לבעל, ואחד שאסורה לבעל, והייתי סובר שהתורה
אומרת לקיים דין סוטה רק היכא דקא מיתפרא בהא זנות -
במקום שנאסרת רק מחמת זנות זו על הבעל, אבל הא - זו שקנא
לה בעלה שנסתרה עם אחד העריות, הואיל ואסורה וקניימא - כבר
אסורה על הבעל לפני הזנות הזו, אימא לא - הייתי אומר שלא
שותה, קא משמע לן שכל מה שבא הפסוק הוא רק כדי לאסור
אותה על ידי זנות זו כשלא היתה אסורה לפני כן, אך גם כשאסורה
לפני כן כגון בקרובים ועריות, יש בה דין סוטה להשקותה וכו'.
שנינו במשנה, על ידי כל העריות מקנין חוץ מן הקנין [כו'] ומממי
שאינו איש. מבארת הגמרא, מה שמיעטנו קטן מקינוי, שאין הבעל
מקנא לאשתו אם נסתרה עם קטן, למדנו מהפסוק "ושבב איש"
אותה "אמר רחמנא, ומדייקים, דוקא "איש" ולא קטן.
שואלת הגמרא, מה ששנינו במשנה ושאני איש - שאין הבעל
מקנא לאשתו אם נסתרה עם מי שאינו איש, למעוטי מאי - מי הוא
זה שאינו איש. מנסה הגמרא לתרץ, אילמא למעוטי שחוף - אם
נאמר שבא למעט אדם שבשרו נשחף וכלה ויבש ואין לו כח, וזהו
מה שכתוב בקלות שבתורה "את השחפת". דוחה הגמרא, והאמר
שמואל שחוף כן מקנין על ידו, ופוסל בתרומה שאם היה השחוף
מהפסולים בקהל, ובא על בת כהן פוסל אותה מלאכול בתרומה,
ויבואר להלן. על כל פנים רואים במפורש שהבעל מקנא לאשתו
כשנסתרה עם שחוף, ואי אפשר לפרש שזו כוונת המשנה "שאינו
איש".
ומבררת הגמרא את עצם דברי שמואל, לפני שתמשיך לברר מה
כוונת המשנה "שאינו איש". מה שאמר שמואל ששחוף מקנין על
ידו, שואלת הגמרא פשימא, למה שלא יקנא הבעל. ומתרצת
הגמרא, מהו דתימא - הייתי אומר כיון שהפסוק אומר בפרשת
סוטה "ושבב איש אתה שכבת זרע" אמר רחמנא, והא לאו בר
הכי הוא - והרי שחוף אינו ראוי להזריע, אם כן לא יקנא הבעל על
ידו, קא משמע לן שמקנין על ידו, והלימוד של "שכבת זרע" בא
ללמד דבר אחר שיבואר להלן.
עוד מבררת הגמרא, מה שאמר שמואל על שחוף ופוסל בתרומה,
שואלת הגמרא והרי זה פשימא, שהרי בת כהן שבה עליה אחד מן
הפסולים, כגון גוי או עבד או חלל או נתין או ממזר, נפסלה מלאכול
יותר בתרומה, ומה החידוש אם הפסול הוא שחוף.
מתרצת הגמרא, מהו דתימא - הייתי אומר כיון שכתוב בדיני כהן
"לא יחלל זרעו" אמר רחמנא, היתה התורה יכולה לכתוב "לא
יחל, ומהכפילות "לא יחלל" דורשים שני חילולים, אחד שמחלל את
האשה ואחד שמחלל את זרעה, אם כן דוקא דאית ליה זרע ליחלל
- מי שיכול שיכול להביא זרע מחלל אשה מכהונה בביאתו, דלית
ליה זרע לא ליחלל - אבל מי שאינו יכול להביא זרע, כגון השחוף,
לא יחלל אשה מכהונה בביאתו, קא משמע לן שפוסל אותה
מכהונה.
חוזרת הגמרא לברר מה כוונת המשנה שמי "שאינו איש" אין מקנין
על ידו, ואלא "שאינו איש" למעוטי עובד בוכבים, שאם האשה
נסתרה עם גוי, אין בעלה מקנא לה, שואלת הגמרא, והאמר רב
המנונא עובד בוכבים כן מקנין על ידו, ופוסל בתרומה וכדלעיל.
על כל פנים רואים במפורש שהבעל מקנא לאשתו כשנסתרה עם גוי,
ואי אפשר לפרש שזו כוונת המשנה "שאינו איש".
ושוב מבררת הגמרא את עצם דברי רב המנונא, לפני שתמשיך לברר
מה כוונת המשנה "שאינו איש". מה שאמר רב המנונא שגוי מקנין
על ידו, שואלת הגמרא פשימא, למה שלא יקנא הבעל. ומתרצת
הגמרא, מהו דתימא - הייתי אומר כיון שאומרת התורה בפרשת
סוטה "נממאה" "נממאה" שתי פעמים, ודורשים שני פעמים, ושם
לרבות אחר שאסורה לבעל ואחד שאסורה לבעל, והייתי סובר

ביאורים למסכת סוטה דף כז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

לשמור עליה אפילו יום יומיים אלו, שבורחת ממנו לפתע, תיקן.
 שנינו במשנה, ואלו שבית דין בו' ומקנין להן, מי שנתחרש בעלה
 או נשטתה, או שזיהה חבוש בבית האסורין.
 למדנו בברייתא, תנו רבנן, נאמר בתורה בפרשת סוטה "איש
 כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל", ומבררת הברייתא, מה תלמוד
 לומר "איש איש" פעמיים, ועונה, בא לרבות כמו ששנינו לעיל,
 אשת חרש, ואשת שומה, ואשת שעמם שהוא אדם שלקו
 בתמיהו לכו, ושקלף בעלה למדינת הים, ושקיה חבוש בבית
 האסורין, שבית דין מקנין להן אם רואים שמתנהגות בפרצות,
 לפוסלן מכתובתן, שיצאו מבעליהן בלי לקבל כתובתן. מבררת
 הברייתא, וכל - הייתי חושב שבית דין מקנין להן אף כדי להשקותן
 - שבית דין ישקו אותה מי הסוטה שיבדקו כשאר סוטה, ועונה,
 תלמוד לומר "והביא האיש את אשתו אל הכהן", ואין בית דין
 מביאים אותה אל הכהן להשקותה, ואף אם הבריא בעלה, אינו יכול
 להשקותה על סמך קינוי בית הדין, כפי שמבארת הגמרא בהמשך.
 רבי יוסי חולק ואומר, בית דין מקנין לה אף כדי להשקותה, אמנם
 הם עצמם אינם יכולים להשקותה, שהרי נאמר והביא האיש את
 אשתו, אלא ולבשיצא בעלה מבית האסורין הוא ישקה.
 שואלת הגמרא, במאי קא מיפלגי - במה חולקים רבנן ורבי יוסי.
 עונה הגמרא, רבנן סברי שאין הבעל יכול להשקותה על סמך קינוי
 בית הדין משום דבעינן "וקינא והביא" - שנאמר "וקינא את
 אשתו", והביא האיש את אשתו, דורשים הסמיכות שדוקא אם
 הבעל קינא לה, הוא יכול להביאה להשקיה, ורבי יוסי סבר לא
 בעינן "וקינא והביא" - אין לדרוש הסמיכות, והבעל יכול
 להשקותה על סמך קינוי בית הדין, לכן כשיצא הבעל מבית
 האסורין ישקה, אף על פי שבית דין קינאו לה.
 למדנו בברייתא, תנו רבנן, כתוב בתורה בסוף פרשת סוטה "זאת
 תורת הקנאות, אשר תשמה אשה תחת אישה ונטמאה", ופסוק זה
 מיותר, ובא כדי להקיש איש לאשה שדיני אשה כאיש, ואשה לאיש
 שדיני איש כאשה.
 שואלת הגמרא, למאי הלכתא - לענין מה הוקשה, מה למדו אשה
 מאיש ומה למדו איש מאשה.
 עונה הגמרא, אמר רב ששית, אשה מאיש לומדים, שפשים שאם
 הוא סומא - עיור, לא היה משקה, דכתיב בתורה בפרשת סוטה
 "ונעלם מעיני אישה", תיבת "ענין" מיותרת ובאה ללמדנו דוקא מי
 שרואה בעיניו, כך היא אם היתה סומא לא היתה שותה.
 רב אשי אמר, איש מאשה לומדים, פשים שהיפרת - שאין לה רגל
 ונידמת - שאין לה יד לא היתה שותה דכתיב בתורה בפרשת
 סוטה

דומה - אשה שכולם מדברים על ניאופיה, ואל ישא בת דומה,
 שזו - הדומה, באה מפיפה בשרה, שהרי אמר כשרה היתה, וזו -
 בת הדומה, באה מפיפה פסולה, שכוין שמלעזים על אמה, יתכן
 שאכן היא בת ממזר או גוי. ורבי יוחנן חלק על שמואל ואמר, עדיף
 שישא אדם בת דומה, ואל ישא דומה, שזו - בת הדומה בעצמה
 עומדת בחזקת בשרות, שהרי עליה אין שום ריגונים, ומותרת
 לבעלה כיון שרוב בעילות אחר הבעל חזקה שאמה התעברה
 מבעלה שהוא אביה של זו, וזו - הדומה, אינה עומדת בחזקת
 בשרות, שהרי כולם מרגנים עליה שמונה תחת בעלה, ואסורה עליו
 ואינו יודע וזא עליה באיסור.
 שואלת הגמרא, מיתיבי, נושא אדם דומה, ומשמע שעדיף מבת
 דומה, וקשה על רבי יוחנן.
 מתרצת הגמרא, אמר רבא, יש לברר הענין, ותסברא נושא
 לכתחלה - וכי תעלה על דעתך שכונת הברייתא היא שמותר
 לישאנה לכתחילה, והרי תזנה תחתיו. אלא ודאי ייבס לתקן את
 דברי הברייתא ולשנות בה, אם נשא בדיעבד דומה מותר בה, ואם
 כבר שבשנו הברייתא והוספנו בה שמדובר בדיעבד, תני נמי -
 אפשר גם להוסיף שאם נשא בת דומה מותר.
 ופוסקת הגמרא, והלכתא, ישא אדם בת דומה ואל ישא דומה,
 כרבי יוחנן, תני רב תלפא בר מערבא - שהיה מארץ ישראל,
 קמיה רבי אבהו, אשה שהיא מונה, בניה בשרין ולא חושים
 שמה אינם מבעלה והם ממזרים, כיון שחזקה שרוב בעילות אחר
 הפעל. לכן עדיף לישא בת דומה, כיון שהיא כשרה, ותהיה תחתיו
 בחזקת היתר, מאשר לישא דומה עצמה שמחטיאה אותו שחי עמה
 באיסור כיון שמונה עם אחרים מרצונה.
 שואלת הגמרא, בעי רב עמרם, הכלל שאמרנו שרוב בעילות אחר
 הבעל, ואשה מונה בניה כשרים, מה הדין באשה שהיתה פרוצה
 ביותר, שיש לחשוש שרוב בעילותיה אינן על ידי בעלה אלא
 מאחרים, מהו, האם בניה כשרים. ומבארת הגמרא, אליבא דמאן
 דאמר אין אשה מתעברת אלא סמוך לווסתה - שהאשה
 מתעברת בדרך כלל יום אחד לפני שווסתה צריך להופיע, לא תיבעי
 לה - אין לנו שאלה, ופשוט שבניה אינם כשרים, דלא ידע בה ולא
 מנער לה - שהרי בעלה לא יכול לדעת מתי יגיע ווסתה כדי לשמרה
 ביום שלפני כן שלא תזנה עם אחרים כדי שלא תתעבר. כי תיבעי
 לה - אמנם יש לנו שאלה אליבא דמאן דאמר אין אשה מתעברת
 אלא סמוך למכילתה - לפי הדעה החולקת, וסוברת שהאשה
 מתעברת בדרך כלל בליל טבילתה או למחרת, נסתפקנו מאי, האם
 ביום הידע בה בעלה מתי ליל טבילתה, נטורי מנער לה - הוא
 שומר אותה ביום יומיים שאחר הטבילה שלא תזנה כדי שלא
 תתעבר מאחרים, או דלמא ביום דפרוצה ביותר לא מצליח בעלה

אגרות קודש

ב"ה, ז' אייר, תשי"ד

ברוקלין.

הווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוה"ר יוסף שי

שלום וברכה!

בנועם הניי מאשר קבלת מכתבו מד' אייר עם המוסגר בו ההמחאות לכולל חב"ד באה"ק ת"ו
 שנשלחים ימים אלו למטרתם, ונהניתי גם מזריזותו דמר בשילוח הנ"ל מבלי לחכות על השאר.

ומה נפלאו דברי רבנו הזקן בנוגע לענין העקדה מאורע המשמש דוגמא וסמל לא רק לבני

המשך בעמוד קעג

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף כז עמוד א

רש"י

תוספות

דומה. נטענת ונדברת בפי כל על ניואפיה. דומה לשון קלסה ודבור. כדאמרי' בנדה וזו
 דומת עירך עלתה ביה, והוא לא חשד הוא אלא דבור יתר שהיו נדברים בה על
 חביבותה של בעלה. ואם קלסה לשון דבור יתר הוא, לפיכך הוא נהפך ללשון שבח
 וללשון גנאי כדאמר (שמואל א' וזו) וזו באה מביתא פסולה. שקא מעובד כוכבים או
 ממזר [שזו]. הבת עומדת בחזקת פשרות ומתרת
 לבעלה. ולטפה פסולה לא חיישין, דרב
 בעילות אחר הבעל ומבעלה נהעברה וזו אינה
 עומדת בחזקת פשרות. שמונה תחתיו ונאסרת
 עליו והוא אינו רואה ואינו מפרשה וקא עליה
 באסור: וחסברא נישא לבתהא. דא ודאי
 מקלקלה ליה, אלא על פרוך משבשתא היא
 ובעית לתרצה ולמתני אס נשא אדם דומה
 מותר. וכוון דבעית לתרצה אלמא תנא לאו
 דוקא ולא מותרין מנה. דאיכא למימר בהא נמי
 טעה ותני נמי בת דומה. ואנן נמי כי אמרין יא
 אדם זו ולא יא אלא דמי שאינו מוצא אס שתיא
 אחרת, אבל אלא דמי שאינו מוצא אלא שתיא
 אלו יא זו ולא יא זו: דהני רב תחליא כו'.
 הלכך בת דומה כיון דכשרה היא טוב לו
 שישאנה שתהא תחתיו בחזקת החר, ואל יא
 דומה שמקלקלה לשמש עמה משבשתא לה.
 היתה פרוצה ביותר. דאיכא למיחש דרב
 בעילותיה משל אחרים: מהו. שהיו בניה פשרים:
 אין אשה מתעברת אלא סמוך לוסתה. לפני וסת
 נדחתה יום אחד, ולא ידע הבעל את וסת נדחתה
 דלגורה אותו היום מלונות שלא מתעבר בנאות:
 כי תביעי לך כו'. פלוגתא במס' נדה וזו לא:
 סמוך לטבילתה. לאחר שטבלה ביום טבילתה
 או ליום מתה: לא דלמא כיון דפרוצה היא ביותר:
 לא מצי מיטיר לה. שנשמשת מאכלו ותאבד:
 וקנא והביא. המקנא לה ישקנה. ואי שקנא בקנא
 נמי הא כתיב את אשתו דמשמע דבעלה מקנא
 לה ולא אחר. הא מתריב מאיש איש: איש
 תשקה אשה תחת אישה. קרא ויתרא הוא
 לדרשה בסוף הפרשה. זאת תורת הקנאות וגו':
 להקיש איש לאשה. בדמפרש אגודל למאי
 הלקחא: רב איש אפר כו'. מר מפרש הקישא
 דאיש לאשה, ומר מפרש הקישא דאשה לאיש
 ולא פליגי:
 והעמיד
 לא היתה שותה. רב איש אפר: בשם שחיגרת וגידימת לא היתה שותה, דכתיב:
 "ויעלם מעיני אישה", כך היא, אם היתה סומא
 בשם שאם הוא סומא לא היה משקה, דכתיב:
 "ויעלם מעיני אישה", כך היא, אם היתה סומא
 "והעמיד

דומה. פירש ר"ח שמלעין עליה בני אדם שהיא מזונה כדגרסין (ביבמות דף כה). ואמר
 אבוי אמרה לי אס דומי דמתא יומא ופלגא הוא עד שישאו ויתנו בה מוחות
 בלבנה פי' מוחות נשים שטות פשות משוך כך מפרש בגמרא א"י. מה שהביא רבינו זנאל
 דומי דמתא יומא ופלגא לא הביא אלא לראיה ללשון דומה לזות שפתיים הוא ומיזו
 לא מיירי בדומה כה"ג דא"כ אפי' כנס יוציא דהא
 פסקין הוה בפ"ב דיבמות (דף כה). כרבי בקלא
 דלא פסקי היבא דדומי מתא יומא ופלגא דקאמר
 הואיל ומכשר הדבר תצא ואפילו רבי יוחנן מודי
 הכא אם כנס דלא יוציא: רוב. בעלות אחר
 הבעל. לא איירי אלא בקלא דפסק דוסקין כרב
 (יבמות כה). דלא תצא דרוב בעילות אחר הבעל
 ואע"ג דרב דאמר בסוף פרק אלמנה ביבמות (דף
 סט) הבא על ארוסתו בבית חמיו הולד ממזר
 ומוקי בגמרא בדדימא מיניה ומעלמא ולא שדינן
 לה בתר ידיה דוקא ארוס שאין מצוי אצלה אבל
 בבעל שבנסה מודי לעומדא ליש דלעולם הולד
 שותק וכן דליתא לדומה גופא קמן דלישילא
 אבל איתא קמן ואמרה לכשר נבעלתי נאמנת
 דאמרין בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף עה). גבי
 ארוסה שעירבה אע"ג דמוקמינן לה בפרק אלמנה
 לכ"ג (יבמות סט) כגון דדימא מעלמא מאי
 שותק דאמר שמואל בדוקי שבורקין את אמו
 ואומרת לכשר נבעלתי דאמר רב יוחנן אמר
 שמואל הלכה כרבן גמליאל דאמר היא נאמנת
 דאפילו ברוב פסולין אצלה הוה הדין האי
 דקאמר הכא אל יא בת דומה כגון דליתא
 לדומה קמן דנישילא אבל איכא למתמה
 ללישא תרוא דאמר בפרק אלמנה בבא עליה
 דכ"ג לא פליגי דבתר ידיה שדינן הוא הכא
 דבעל קבוע אצלה כל שעה לא שדי ליה
 שמואל בתריה דבעל בתר ארוס לא כל שכן ואפי'
 אם תמצא לומר דשאני הוה ידיעין בברור דבא
 עליה ארוס אבל הכא גבי בעל לא ידיעין ביאה
 ודאית דבא עליה מימ' לרבא תקשה דאמר אפי'
 בארוסה שעירבה אמר מסתברא דלא דימא
 מיניה בוא קאמר רב הולד ממזר ושמואל אמר
 הולד שותק אבל דימא מיניה בתר ידיה שדינן
 ליה ואפי' לרב וכ"ש לשמואל והא הכא אע"ג
 דאית לה בעל קבוע והוה לן למימר רוב בעילות
 אחר הבעל ולא שדי ליה ברידיה כ"ש הוה:
 אליבא דמיד אין אשה מתעברת אלא סמוך
 לווסתה וכו'. י"ל כגון שלא קבעה ווסת והוה
 דהמ"ל ובגון דלא קבעה ווסת לא תבעי לך כי
 תבעי לך היבא דקבעה ווסת אלא מילתא

דפסיקא נקט תימא לרבי והא אמרי' הוה בפ' חמפלת (נדה דף כה) הוהא שפירא דאתא לקמיה דמר שמואל אמר האי רב מ"א יומא הוא וחשיב מיום דאולד לטבילה עד הוהא יומא ולא
 הוה אלא מ' יומא אמר האי בנדרותה בעל ונפתיה ואורי ותקשה למ"ד סמוך לווסתה ונראה דמ"ד סמוך לווסתה רוב עיבורין קאמר מידו מודי דיומנין מיקרי דמיעברה נמי סמוך לטבילתה
 או באחד מאותן הימים שבין טבילתה לווסתה וכן למ"ד סמוך לטבילתה: איש לרבות אשת חרש וכו'. נראה דעיקר קרא לא איצטריך אלא לאוסרה לבעל ולבעול ע"י קניו זה אבל
 משום לפוסלה מכתובתה לא צריך קרא דהא אפילו רבן שמעון בן גמליאל דאמר בפרק בתרא דכתובות (דף ק) כתובת אשה דאורייתא לאו ממש דאורייתא אלא אית ליה סמך דאורייתא
 כדאמרין הוה בפ"ק (דף ט) מכאן סמכו הכמים לכתובת אשה מן התורה אלא תנא דנקט כתובה מילתא אנב אורחיה קמ"ל דעוברת על דת צריכה התראה להפסיד כתובתה: ר"ל מאי
 אמר כשם שחזרת וגידמת אינה שותה דכתיב והעמיד הכהן את האשה. תימא לר"י מאי שנא אבא דממעט מהעמיד חזרת וגבי ערכין דכתיב והעמיד והעריך לא ממעט אלא גוסס בפ"ק
 דערכין (דף ט) וכן העמדה דכתיב בקדשים בעלי מומין דאמרי' בפרק השוחט (חולין ל) שחטה ועדיין מפורסרת דבת העמדה והערכה היא וגבי יבם כתיב (דברים כה) ועמד ואמר ואפ"ה
 חליץ נחתכו רגליו ולמטה מן הארכובה מיהו מחליצה לא תקשי דהוה מפרש טעמא משום דכתיב בה מעל רגלו ועיקר קרא דועמד ואמר כדיריש ליה בספרי מלמד שאינו אמר דבריו
 אלא בעמידה ותיקין מדרבי רחנא כן חרש לערכין ש"מ דאהעמדה ממש לא קפיד רחנא וכן בהמה בעלת מום עיקרה לפיין עומדת ולא חילק בה הכותב בין בעלת מום אפי' נשכר או
 נחתכו רגליה דלא עדיף מאדם דלא קפיד קרא אעמידה: דכתיב והעמיד הכהן את האשה ונתן על כפיה. אי קשיא דהבא משמע דרב אשי בעי קרא דכתיב ובפרק גנמר הדין (סנהדרין
 מה) אמרי' אמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי ומי לא בעינן קרא דכתיב והתן היה אחד מהם גידס או חזר וכו' מאי טעמא לאו משום דבעינן קרא דכתיב לא משום דכוליה
 קרא יתירא הוא דמשמע אי לאו דהוי יתירא דלא בעינן קרא דכתיב בשלמא דרב שנת דממעט סומא מעיני איכא למימר קרא יתירא דהוה מצי למימר ונעלם מאישה וכן והעמיד דאמר

רב אשי איכא למימר קרא יתירא הוא דהא כתיב והעמידה

סוטה. פרק רביעי - ארוסה דף כז עמוד ב

תוספות

רש"י

לפני ה' וכן הא דאמר בר רב אשי דאילמת אינה שותה משום דכתיב ואמרה ואפי' למיד
(סנהדרין דף מה) לא בעינן קרא בדכתיב מודה דאילמת אינה שותה משום דלא מצאי
לקבולי שבועה ואפי' גבי חליצה דקרייה לא מעבבא אילם ואילמת שחלצו חליצתן פסולה
משום דר' זורא כל הראוי לבילה אלא ונתן על כפייה א"ע דלאו קרא יתירא הוא בעי קרא
בדכתיב והכי משמע בפרק שלשה מינין בביר דף
(מו) דמאן דבעי קרא בדכתיב גזיר ממוט או
אין לו כפים אין לו תקנה משום דכתיב ונתן על
כפי הגזיר וכן אין לו בהן יד משום דכתיב על בהן
ידו תריץ דרב אשי מודר דמור קישא פלום
סברתו דרבי למידק ממתני' דבעינן קרא בדכתיב
וא"ל רב אשי מהבא ליכא למידק מידי דהתם
קרא יתירא מיהו רב אשי ס"ל דבעינן
קרא בדכתיב:

הדרן עלך ארוסה

ב'שם. כך בודקין אותה. בגמ' מפרש לה
שנאמר וכאן. ובגמ' מפרש אי ר' יו
יתירא דריש או וכאן וכאן יתירא דכתיב
בענינא: נטמאה ונטמאה. ר' יו יתירא דריש, אשר
תשטה אשה תחת אישה ונטמאה. כך היה ר'
זכריה דורש. ר' יו יתירא: שתי פ'מים. ונטמאה
והיא נטמאה לא ממניקתא הוא, דאוקימנא
לטמאה ודאית בעד אהר פ'ק (נשי כו) אלא
וקא את אשתו והיא נטמאה. והיתה אם
נטמאה. ועוד כתיב אשר תשטה אשה תחת
אישה ונטמאה. ובגמרא דריש לה ר"ע לתרומה
ורבי נמי מודי. והאי דנקט הקא תרי מנייהו ונתן
לא. משום דשמעינן לר"ע דדרש בעל ובוטל
מרבויא דר' יו יתירא, וקא"ל רבי בעל ובוטל
מנטמאה ונטמאה נפקי, ולא דריש ר' יו: בו ביום
דרש. במס' ברכות (נף נט) אמרינן דכל היכא
דקני בו ביום הוא יום שהושיבו את ר"א בן
עזריה לנשיאותו. שנתרבו תלמידים שנתנו רשות
לכנס לכל, שקה רבן גמליאל אומר כל ת"ח
שאין תוכו כבוד אל יכנס לבהמיה. ודבריה תורה
בו ביום ולא היתה חלקה תלויה בבית המדרש
שלא פרשהו. והא דקני לה הקא, נראה בעיני
דהך דרשה דנטמאה ונטמאה לדליל נמי בו ביום
הוא: כלי תרש הוא ראשון, שנטמא מן השרץ,
והאכל שבתוכו שני, שנטמא בכלי: אינו אומר
שם. כל אשר בתוכו טמא. אלא יטמא. למדרש
נמי יטמא שטמא אחרים: לפי על כפר שני.
לפי נקט כפר. לפי שהוא מצוי בתנור שהוא
כלי תרש: שטמא את השלישי. בתרומה ואפי'
בחליו. דקרא סקמא כתיב: עתיד דור אחר. מן
העתידין לבא שיתר את השלישי אף בתרומה.
שאין לו מקרא מן התורה. ואנן הוא דנטמאין
ליה בתרומה מקי' בדמפרש בגמרא. דדור אחר
פרץ ליה לקי' בדלקמן בגמרא: ר"ע תלמיד
מביא מקרא שהוא שם. אף בחליו: מניש. ר' יו
פניה מריעה ומקמים ומאילנות לנו העיר
להיות לה לארץ. ואלפים לא הוקרו לתתן
ללזים. ולא נאמר אלא ליציאת תחום שבת:
שדות וכרמים. ואלפים סביב נתנו ללזים. מהם
הניחו אלף סביב העיר למגרש, והשאר שדות
וכרמים: שאין ת"ל לאמר. שאינו דומה לשאר
לאמר שבתורה שהשכינה מדבר הדבור למשה
לחזור הוא ולא לאמר לישראל, אבל כאן אין לומר
כן: בקורא את ההלל. בגמ' מפרש: בקורין את
שמו. בגמרא מפרש: מאהבה. ושארם את
המקום: שקול. משקלו שנה מבריע לזמן ולזמן:
לו אני ביחל או אני ביחל. וד"ק יתן וסלטי
הלא הוא הורגני לא יחל לו עוד, דיש לא
שהוא נדרש כמו לו בלמיד ר' יו דמפרש
בגמרא: מיראה. מדאנת הפורענות שלא תבא
עליה: רמ' אלהים. ולא אנהם אלהים: תלמיד
תלמיד. תלמידיו של ר' יו יתירא: גמ'
דא

והעמיד הכהן את האשה לפני ה'... ונתן על כפיה".
כך הוא, אם היה חיגר או גידים, לא היה משקה. כר
בר רב אשי אמר: כשם שאילמת לא היתה שותה,
דכתיב "ואמרה האשה אמן אמן". כך הוא, אם היה
אילם לא היה משקה:

הדרן עלך ארוסה

ב'שם שהמים בודקין אותה, כך המים בודקין
אותה, שנאמר "וכאן", "וכאן". כשם
שאסורה לבעל כך אסורה לבעול, שנאמר: "נטמאה"
ו"נטמאה", דברי רבי עקיבא. אמר רבי יהושע: כך
היה דורש זכריה בן הקצב. רבי אומר: שני פעמים
האמורים בפרשה" נטמאה ונטמאה, אחד לבעל
ואחד לבעול: בו ביום דרש ר' עקיבא "וכלי תרש
אשר יפל מהם אל תוכו כל אשר בתוכו וטמא",
אינו אומר "טמא" אלא "טמא", לטמא אחרים.
למד על כפר שני, שטמא את השלישי. אמר ר'
יהושע: מי יגלה עפר מעיניך רבן יוחנן בן זבאי
שהיית אומר: עתיד דור אחר לטהר כפר שלישי,
שאין לו מקרא מן התורה שהוא טמא, והלא ר'
עקיבא תלמידך מביא לו מקרא מן התורה שהוא
טמא, שנאמר: "כל אשר בתוכו וטמא": בו ביום
דרש ר' עקיבא, "ומידתם מחוץ לעיר את פאת
קדמה אלפים באמה..." ומקרא אחר אמר: מקור
העיר וחוצה אלף אמה סביב", אי אפשר לו
אלף אמה שפבר נאמר אלפים אמה, ואי אפשר
לומר אלפים אמה, שפבר נאמר אלף אמה, הא
פיצד, אלף אמה מוגרש, ואלפים אמה תחום השבת.
ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר: אלף
אמה מוגרש, ואלפים אמה שדות וכרמים: בו ביום
דרש ר' עקיבא, "או ישרי משה ובני ישראל את
השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר", שאין תלמוד
לומר "לאמר", ומה תלמוד לומר "לאמר"? תלמוד
שהיו ישראל עונין שירה אחריו של משה על כל
דבר ודבר בקוראין את הלל, "אשירה לה' כי נאה
נאה" לך נאמר "לאמר". ר' נחמיה אומר: בקורין
בו ביום דרש ר' יהושע בן הורקנוס: לא עבר איוב
את הקדוש ברוך הוא אלא מאהבה, שנאמר: "הן יקמלני לו אחיל". ועדיין הדבר שקול
לו אני מצפה, או אני מצפה? תלמוד לומר: "עד אנוע לא אסיר תמתי ממני", תלמוד
שמאהבה עשה. אמר ר' יהושע: מי יגלה עפר מעיניך רבן יוחנן בן זבאי, שהיית דורש
כל ימך לא עבר איוב את המקום אלא מיראה, שנאמר: "איש תם וישר ירא אלהים
וסר מרע", והלא יהושע תלמיד תלמיד למד שמאהבה עשה: גמ' "אותו" לזמן? אילמא לבעל, בעל מאי עביר? וכי תימא

הדרן עלך ארוסה

כשם שהמים בודקין אותה כך בודקין אותה.
ירושלמי המאריים אמר רבי תנחומא
מנין המאריים נגר רמ"ח אברים שיש בה ונגד
רמ"ח אברים שיש בו כשם שהמים בודקין אותה
על כל ביאה וביאה שהיא מקבלת מבעלה לאחר
הבטול כך הן בודקין אותו וכשם שהיא אסורה
לאחיו של בעל כך היא אסורה לאחיו של בעל
היא על ידי שדרכה ליאסר בין לו בין לאחר היא
נבדקת אבל הוא לכשתשתה הוא נבדק בדקו
אחר ולא אותה אני אומר הוכות תולה נוחא
כמאן דאמר הוכות תולה לה ואינו ניכרת ברם
כמאן דאמר הוכות תולה וניכרת הרי לא הוכרה
אלא אני אומר מים מגולים שנה ונצבה הכין לא
הוין בעיאי מבדקניה אלא כדן אלא אני אומר
עם אחרים נסתר ולא כן סברין מימר
לכשתשתה הוא נבדק תיפתר שהיה הוא מיד
והיא שונת ובודק אותו ולא בדקו אותה בדקו
אחר ולא בדקו אותו אני אומר הוכות תלה ליה
ניחא כמדי הוכות תולה ואינו ניכרת ברם כמדי
הוכות תולה וניכרת הרי הוא לא הוכר אלא אני
אומר מים מגולים שנת ונצבה הכין לא הוה בעי
מבדקנה אלא כדן אלא אני אומר עם אחרים
נסתרה מעתה גרש ידא מותר בה תיפתר שהיה
הוא שונג והיא מוידה ובודק אותה ולא אותו הוא
מיד והיא שונגת פשיטא שהיא מותרת לביתה
ואת אמת הכין הוא שונג והיא מוידה פשיטא
שהיא אסורה לביתה גירש מהו שיהא מותר בה
אפשר לומר יצאה מתחת ידו ואת אמר הכין
ומנין שהדבר תלוי בה שמעון ב"ר אבא בשם ר'
יוחנן אמר ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך
לזרע לטמאה בה בה הדבר תלוי אם היתה מוידה
אסורה שונגת מותרת:
ההוא

את שמעו, ולא בקורין את הלל: בו ביום דרש ר' יהושע בן הורקנוס: לא עבר איוב
את הקדוש ברוך הוא אלא מאהבה, שנאמר: "הן יקמלני לו אחיל". ועדיין הדבר שקול
לו אני מצפה, או אני מצפה? תלמוד לומר: "עד אנוע לא אסיר תמתי ממני", תלמוד
שמאהבה עשה. אמר ר' יהושע: מי יגלה עפר מעיניך רבן יוחנן בן זבאי, שהיית דורש
כל ימך לא עבר איוב את המקום אלא מיראה, שנאמר: "איש תם וישר ירא אלהים
וסר מרע", והלא יהושע תלמיד תלמיד למד שמאהבה עשה: גמ' "אותו" לזמן? אילמא לבעל, בעל מאי עביר? וכי תימא
דא

ביאורים למסכת סוטה דף כז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

34 בו פיום דרש רבי עקיבא, "ומדותם מחוץ לעיר את פאת קרמה
35 אלפים באמה וגו', ומקרא אחר אמר "מקור העיר וחוצה אלף
36 אמה כביב", אי אפשר לומר שיתנו ללויים אלף אמה, שכבר
37 נאמר 'אלפים אמה', ואי אפשר לומר שיתנו אלפים אמה, שכבר
38 נאמר 'אלף אמה', הא ביצה, אלף אמה הוא המגרש שתתנו
39 ללויים, ואלפים אמה נאמרו לגבי תחום השבת, שאסור לצאת חוץ
40 לאלפים אמה בשבת, ולא הוזכרו כדי שיתנום ללויים. רבי אליעזר
41 בנו של רבי יוסי הגלילי אומר, אלף אמה מגרש, ואלפים אמה
42 שדות וקרימים - נתנו ללויים אלפיים אמה, מתוכם אלף היו מגרש
43 ועוד אלף לשדות וקרימים.
44 בו פיום דרש רבי עקיבא, "אז ישיר משה ובני ישראל את
45 השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר", שאין תלמוד לומר 'לאמר',
46 שהרי בכל מקום שכתוב בתורה 'לאמר' הכוונה שהשכינה מדברת
47 הדיבור למשה שיאמר לבני ישראל, ומה תלמוד לומר כאן
48 'לאמר', הרי פה אי אפשר להסביר כך, אלא מלמד שהיו ישראל
49 עוזין שירה אחריו של משה על כל דבר ודבר בקוראין את הלל,
50 שאומרים הציבור את ראשי הפרקים, (אשירה לה' כי נאה נאה),
51 לכך נאמר 'לאמר'. רבי נחמיה אומר, בקורין את שמעם שאחרי
52 שהשליח ציבור פותח תהילה, כולם קוראים ביחד, כך אמר משה
53 אשירה לה', ושרתה רוח הקודש על כל בני ישראל וכוונתו למה
54 שהוא אומר, ואמרו כולם ביחד, ולא בקורין את הלל.
55 בו פיום דרש רבי יהושע בן הורקנוס, לא עבר איוב את הקדוש
56 ברוך הוא אלא מאהבת, שנאמר "הן יקטלני לו איחל", ועדיין
57 הדבר שקול, 'לו' אני מצפה - האם כתוב 'לו' בוי"ו שמשמע, גם
58 אם יעניש אותי ויהרגני, 'לו' אני מצפה לעולם הבא, הרי שעבד
59 מאהבה, או איני מצפה - שכתוב 'לא' באל"ף שמשמע, אני מצפה
60 לו כיון שאני מפחד שמא יהרגני, אבל 'הן יקטלני' שוב 'לא איחל'
61 ולא אצפה לו לעולם הבא, תלמוד לומר "עד אנוע לא אסיר
62 תוקמתי ממני", מלמד שמאהבת עשה, כיון שמי שיש לו מידה
63 כזאת שלא מסיר תומתו עד יום מיתתו, מידה זו היא מידת העובדים
64 מאהבה. אמר רבי יהושע, מי יגלה עפר מעיניו רבן יוחנן בן
65 זכאי, שהיית דורש כל ימיו שלא עבר איוב את המקום אלא
66 מיראה, שנאמר "איש הם יושב ירא אלהים וסר מע", והלא
67 יהושע בן הורקנוס, תלמיד רבי עקיבא שהיה תלמידו למד
68 שמאהבת עשה.
69 גמרא. שנינו במשנה, 'כך המים בודקין אותו'. מבררת הגמרא,
70 'איתו' למאן, אילימא שבודקים לבעל, בעל מאי עבד - והלא
71 הבעל לא חטא כלל, וכי תימא שהכוונה היא

1 "והעמיד הכהן את האשה לפני ה' ונתן על בפייה", ותיבת
2 "והעמיד" מיותרת ובאה ללמד שצריך שיהיה לה רגליים ולא חגורת,
3 ומתיבת "כפיה" רואים שצריך שיהיה לה ידים, ולא גידמת, כך הוא
4 אם היה חגור או גידם לא היה משקה.
5 עוד מוסיפה הגמרא דין הנלמד מדיקש אשה לאיש, מר בר רב אשי
6 אמר, בשם שאילמת לא היתה שותה דבתיב בתורה בפרשת
7 סוטה "ואמרה האשה אמן אמן" הרי שהצריך שתוכל לומר בפיה,
8 ולא אילמת, כך הוא אם היה אילים לא היה משקה.

הדרן עלך ארוסה

בשם שהמים פרק חמישי

9 בפרק זה יתבאר שהמים בודקין גם את הבעל והוא נענש בעונש
10 המים המרים גם כן, ושהיא אסורה לו. ועל ידי שהזכיר שכך דרש
11 רבי זכריה בן הקצב, נתגלגלו בענינים אחרים שנאמרו בדרשותיהם
12 בעניני טומאה וטהרה, ועניני איסורי תחומין, ועוד.
13 משנה. בשם שהמים בודקין אותה לידע אם חטאה על ידי 'לצבוס
14 בטן ולנפיל ירך', כך המים בודקין אותו - את הבעל, שגם בטנו
15 צבה וירכו נופלת, שנאמר 'בא' 'בא', הוי"ו מיותרת לדרשה.
16 בשם שאסורה האשה לבעל אם לא שתתה את המים, כך אסורה
17 לבעל אם התגרשה או התאלמנה מבעלה הראשון, שנאמר
18 'נטמאה' ו'נטמאה', הוי"ו מיותרת לדרשה, דכרי רבי עקיבא. אמר
19 רבי יהושע, כך היה דורש ובריה בן הקצב כרבי עקיבא. רבי
20 אומר, משני פעמים האמורים בפרשה 'נטמאה' ו'נטמאה' - ממה
21 שנכפל בתורה פעמיים 'נטמאה', נלמדים שני הטומאות, אחד לבעל
22 ואחד לבעול, ולא מדרשת וי"ו יתירה.
23 בו פיום דרש רבי עקיבא, "ונכל' כלי חרש אשר יפול מהם -
24 מהשרצים במותם, אל תזכר, כל אשר בתוכו וטמא", דהיינו
25 שהכלי חרס נטמא משרץ מת ונעשה ראשון לטומאה, והאוכל
26 שבתוכו נטמא מהכלי ונעשה שני. הפסוק אינו אומר 'כל אשר
27 בתוכו טמא' אלא 'טמא', ונדרוש וטמא שמשמעו לטמא אחרים,
28 למד על כך שנטמא מהכלי חרס שהוא שני לטומאה, שמשמע
29 את השלישי אפילו בחולין. אמר רבי יהושע, מי יגלה עפר מעיניו
30 רבן יוחנן בן זכאי, שהיית אומר, עתיד דוד אחר לטהר בכר
31 שלישי אף בתרומה, כיון שאין לו מקרא מן התורה שהוא טמא,
32 והלא רבי עקיבא תלמידו מביא לו מקרא מן התורה שהוא
33 טמא אף בחולין, שנאמר 'כל אשר בתוכו וטמא'.

המשך מעמוד קע

ישראל אלא גם לאו"ה ועמא דבר מפרש תוכן הענין שאב זקן מוסר לעקדה את בנו יחידו על פי ציווי
של הקב"ה. ובא רבנו הזקן ומעמיק לבאר שלא זהו פנימיות הדברים, ובלשונו הק' "העקדה עצמה
אינה נחשבה כ"כ לנסיין גדול לערך מעלת אברהם אבינו ע"ה בשגם כי ה' דיבר בו קח נא את בנך
כו' רק שא"א ע"ה עשה זאת בזריזות נפלאה להראות שמחתו וחפצו כו' וממנו למדו רז"ל לקיום כל
המצות בכלל ובפרט מעשה הצדקה העולה על כולנה" (עיין אגרת הקדש סי' כ"א) ומזה מובנת מעלת
הזריזות אשר עוד יותר גדולה רבה ונפלאה היא אפילו ממעלת העקדה, והאריכות לדכותיה בודאי אך
למותר.

מכתבי הקודם בטח קיבל במועדו.

בברכת הצלחה בכל עניניו.

ביאורים למסכת סוטה דף כח עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שואלת הגמרא, ואידך, רבי עקיבא שלומד שהמים בודקים אותו
מהייתור של הוי"ו, מפני מה אינו לומד את זה מכאן. משיבה הגמרא,
ההוא פסוק לה בכה דבסן ברישא ויהי רך - פסוק זה בא לומר
שהכהן מודיע לה שקודם תצבה הבטן ואחר כך תנפול הירך, ולא
יהיה כמו שכתוב לפני כן, 'את יריכך נופלת ואת בטנך צבה', כדי
שלא להוציא לעו על המים הקרים, שיאמרו שהמים לא עשו
כסדר הכתוב בתורה.
מקשה הגמרא, ואידך, כיצד לומד רבי שהמים בודקים לבועל, והרי
מפסוק זה לומדים להודעת הכהן. מתרצת הגמרא, אם בן שלומדים
מפסוק זה רק את הודעת הכהן ולא שהמים בודקים לבועל, לכתוב
קרא בנטה ויריבה של האשה, מא' בנטה וירך, שמע מינה שהמים
בודקים גם לבועל. מקשה הגמרא, ואימא בולי להכי הוא דאתא
- אולי הפסוק בא ללמד רק שהמים בודקים לבועל, מנין לרבי
שאפשר ללמוד מהפסוק גם את הודעת הכהן. מתרצת הגמרא, אם
בן לכתוב בנטה ויריבו שממע רק לבועל, מא' בנטה וירך, סתם,
שמע מינה תרתי - שאפשר לדרוש מכך גם הודעת הכהן, וגם
שהמים בודקים לבועל.
שנינו במשנה, אמר רבי יהושע, כך היה דורש ובריה בן הקצב,
רבי אומר וכו'. מביאה הגמרא ברייתא המבארת את המחלוקת
שבמשנה, תנו רבנן, שלש פעמים האמורין בפרשה, והיתה אם
נטמאה, וקנא את אשתו ודיא נטמאה, תחת אישה ונטמאה
למה, ומבארת הברייתא, אחד לומר שהאשה אסורה לבועל, ואחד
לומר שאם התגרשה מהבעל או התאלמנה אסורה להנשא לבועל,
ואחד לתרומה - שאפילו אם היא בת כהן ובעלה כהן, נפסלת
מלאכול בתרומה. דברי רבי עקיבא. אמר רבי ישמעאל, אין צריך
ללמוד שאסורה לכהונה מפסוק, כיון שאפשר ללמוד מקל וחומר,
ומה בת כהן גדולה - שהתגרשה מישראל שמוותרת בבית אביה
לתרומה, בכל זאת אסורה לכהונה כדין גרושה שאסורה לכהן, זו
- בת כהן סוטה שאסורה לתרומה, אינו דין שאסורה לכהונה.
הגמרא דורשת את הפסוקים המדברים בסוטה, מה תלמוד לומר
'וקנא את אשתו והיא נטמאה', או עבר עליו רוח קנאה וקנא את
אשתו והיא לא נטמאה, אם ברור לבעל שנטמאה למה שזוהי,
ואם ברור לבעל שלא נטמאה למה משקה, אלא מניין לה הכתוב
שהפסוק אסורה - שאסורה עליו כשספק אם נטמאה. ופירוש הפסוק
הוא כך, אשה זו ספק אם נטמאה או לא, לכך משקה אותה לברר
הספק, ואם לא ישקה אותה אסורה עליו.
מוסיפה הגמרא, מכאן - מסוטה, אתה דן קל וחומר לשרץ מת,
שספק אם נגע בטהרות, שמחזיקים את הטהרות בטומאה מספק,
בדרך זו, ומה סוטה שלא עשה בה שונג כמזיד ואונס כרצון -
שאם נטמאה בשונג או באונס, אין דינה כמזיד ורצון ואינה אסורה
על בעלה, בכל זאת עשה בה ספק כודאי - שגם כשספק אם
נטמאה אסורה על בעלה כודאי, שרץ ששעה בו שונג כמזיד
ואונס כרצון - שאף אם נגע שרץ בטהרות בשונג או באונס
נטמאים, אינו דין ששעה בו ספק

דאי את ביה בבעל עון, שבא עליה אחרי שנסתרה, בדין אף ליה
מיא, לא יתכן לומר כך, כיון שבי את ביה עון בדידה - בבעל, מי
בדין לה מיא לדידה - לאשה, והא תניא, ונקמה האיש מעון
והאשה תהיה תשא את עונה, ודורשים, בזמן שהאיש מנקמה
מעון, שלא בא עליה לאחר שנסתרה, המים בודקין את אשתו,
אבל אם אין האיש מנקמה מעון, אין המים בודקין את אשתו,
הרי שלא יתכן שהמשנה מדברת בבעל.
ממשיכה הגמרא לברר, ואלא כוונה המשנה שהמים בודקים
לבועל, מקשה הגמרא, אם כן ליתני כך המים בודקין את הבעל
בפירוש, בדיקתני סיפא בשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל,
ומפני מה כתוב 'כך המים בודקין אותו'. מתרצת הגמרא, לעולם
המים בודקים לבועל, ורישא, אידי דתנא בשם שהמים בודקין
אותה, לכך תני 'כך המים בודקין אותה', ובסיפא, אידי דתנא
בשם שאסורה לבעל, לכך תנא 'כך אסורה לבועל'.
שנינו במשנה, כך המים בודקין אותה, שנאמר וקנא וקנא.
שואלת הגמרא, איבעיא להו, קנא וקנא קאמר והלימוד הוא
מיתור הוי"ו, או וקנא וקנא קאמר והלימוד הוא ממה שנכפל
בפרשה כמה פעמים וקנא.
מוכיחה הגמרא, תא שמע ששנינו במשנתנו, בשם שאסורה לבעל
כך אסורה לבועל, שנאמר נטמאה ונטמאה דברי רבי עקיבא,
הרי שרבי עקיבא דורש וי"ו יתירה. דוחה הגמרא, ועדיין תיבעי לך
אף שם כמו ששאלנו ברישא, האם 'נטמאה' נטמאה קאמר
והלימוד הוא מכפילות המילים, או 'נטמאה ונטמאה' קאמר
והלימוד הוא מיתור הוי"ו. מוכיחה הגמרא, תא שמע, מדיקתני
סיפא, רבי אומר שני פעמים האמורין בפרשה ונטמאה
ונטמאה, אחד לבעל ואחד לבועל, אם כן רבי לומד מכפילות
המילים, מקלל דברי עקיבא שנחלק עליו ויו קדריש.
מבארת הגמרא, הלכך לרבי עקיבא שיתא קראי בתיבי, חד
לצוואה וידה - שהקדוש ברוך הוא גזיר שיבואו בה המים המאריים
ויהיו למרים, וחד לצוואה וידה - שהמים יבדקו גם את הבעל, חד
לעשייה וידה - שהקדוש ברוך הוא מודיע לבני ישראל שיעשה כך
לאשה זו, וחד לעשייה וידה - שיעשה כך לבועל, חד לדיעה
וידה - שהכהן מודיעה שבטנה תצבה קודם ואחר כך יריבה, וחד
לדיעה וידה. ורבי שלא את יתור הוי"ו, תלתא קראי וקנא
בתיבי, חד לצוואה וחד לעשייה וחד לדיעה, וכולם באשה.
שואלת הגמרא, ורבי שלא דורש וי"ו יתירה, והפסוקים מדברים רק
על האשה, אם כן הלכה זו ששם שהמים בודקין אותה כך
בודקין אותה, מנא ליה. משיבה הגמרא, נפקא ליה מדינא
בברייתא, נאמר בפסוק "לצבות בנטה ולנפיל ירך", מבארת
הברייתא שהכוונה לבנטה ויריבו של בועל, מברת הברייתא,
אתה אומר בנטה ויריבו של בועל, או אינו אלא בנטה ויריבה
של נבעלת, ומבארת, בשווא אומר "וצבתה בנטה ונפלה ויריבה"
הרי בנטה ויריבה של נבעלת כבר אמר, ומה אני מקיים "לצבות
בנטה ולנפיל ירך", חייבים לומר שהכוונה לבנטה ויריבו של בועל,
ומכאן לומד רבי שהמים בודקים גם את הבעל.

קודם ציווי "הוכח תוכיח", כתיב "לא תשנא את אחיך", כי זהו תנאי מוקדם להוכחה.

סוטה. פרק חמישי - כשם שהמים דף כח עמוד א

רש"י

1 דאי אית ביה עון, שבא עליה לאחר שנסתרה; בזמן שהאיש מנקה פניו, שלא בא עליה
2 משאסורה עליה, האשה ההיא תשא עונה שבידקה המים: אלא לבועל ליתני. כך בודקין
3 את הובעל בדיקה כדתני סיפא בהדיא, כך אסורה לבועל, ולא תנא כך אסורה לו, כיו
4 ובא קאמר, מרבויא דריי, או ובא ובא. הכפולים בפרשה דריש: שנאמר נטמאה
5 ונטמאה, ש"מ רבי עקיבא ור' דריש ועיינו. ברא
6 גופא מביקעא לי, נטמאה ונטמאה דריש מרבויא
7 ור', או חד נטמאה וחד ונטמאה קדריש: שהא
8 קרא, שלשה ובא כרובים שם, ובא המים
9 המאריים האלה במעוף לצבות בן, להודיע
10 לו דבטן והדר ירך שלא להוציא לעו כדאמר
11 בפ"ק (נ"ט טז) וחד והשקה את האשה את מי
12 המים המאריים ובא בה המים וגו' לצואה
13 שהשקה הוצ' שזבאו בה המים למרים, וחד
14 (לעשיה) והשקה את המים והיתה אם נטמאה
15 וגו' לעשיה, כאן הודיע הכתוב את ישראל
16 דמבטיח להן שבידקה המים, ובכלם כתיב ור'
17 יתיר, ור' שית: דיתיר, דבועל, דיתיר, דאשה
18 ידעה וצוהא ועשיה כדפרישתי: ורבי, דלא
19 דריש ור', תלתא קראי הוא דכתיבי וכלהו
20 לדידה, ידיעה ועשיה וצוהא: שלא להוציא לעו.
21 משום דהוא אמר לה כקללה ברישא את ירך
22 נופלת וגו', וסוף המים לבדוק כדרך בניסוק
23 דכתיב וצבתה בטנה והדר תפלה ירכה, לך
24 הצרך להודיע תחלה שהמים כדרך בניסוק
25 יבדקה: ואימא כליה להי הוא דאתא. לבועל.
26 להודיע דבטן לוקח ברישא מנל: מאי בזמן וחד.
27 סתם הכא ודא דריש ליה: שלשה פעמים. וקא
28 את אשתו ונטמאה והיתה אם נטמאה
29 תחת אישה ונטמאה: ואחד להירוקה. שאלו
30 היא בת בן ובעלה בהן נפסלה מן התורה: קל
31 והפרי. אינו צריך להביא מן המקרא לפסל מן
32 הכהנה מלגש לכהן, דמקל וחמר אתי: מה
33 גרושה. בת בן שנתגרשה מישאל ורע אין לה
34 שומרת בתורה כדכתיב מלגש אביה תאכל
35 וינקה (נ) פסולה לכהנה: זו פסולה מותרת.
36 מרבויא דנטמאה כדאמרת, אינו דין שפסולה
37 לכהנה. ולקמן פריך והא לא איירי רבי עקיבא
38 בפסול דהנה כלל, דלא אצרכה קרא, ומאי
39 קאמר ליה רבי ישמעאל: מה ת"ל והיא נטמאה
40 בו, גרסינן, ולא גרס א"כ, דמלתא באנפי נפשה
41 היא, ולא נטמאה ויתירא מביקעא ליה דריש
42 דרישין, ולא רבי ישמעאל לחודיה קאמר לה.
43 אלא סתמא היא, וקראי דענינא קדריש ואילו
44 מה תלמוד לומר וקא את אשתו והיא נטמאה.
45 דמשמע דדאי נטמאה, ומה תלמוד לומר או
46 עבר עליה וגו' והיא לא נטמאה, אי פשיטא ליה
47 דנטמאה למה שותה, ואי פשיטא דלא נטמאה
48 למה משקה מניד לה, כתיב: שאל השפק
49 אסורה. והכי קאמר קרא, אשה זו שמה נטמאה
50 ושמה לא נטמאה, וקאמר לה דישקה לבר
51 השפקא, ואי לא משקה לה אסורה: ומכאן אתא.
52 למד קי' לשרי, ספק נגע בטהרות ספק לא נגע
53 דמחזיקין לה בטמאה מספק: סופה לא עשה בה
54 בו, דכתיב והיא לא נתקשה אסורה, היא נתקשה
55 מתיר, והוא דרין לשונא, אשתו ואשת איש עשו
56 בבית ונתכחו לאשתו ונזדמנה לו, ואף היא
57 שגגה בסבורה שהוא בעלה.
וממקום

דאי אית ביה עון בדיקין ליה מיא, כי אית ביה עון
בדיקה מי בדיקין לה מיא לדידה? והא תניא, "ונקה
האיש מעון והאשה ההיא תשא את עונה" בזמן
האיש מנקה מעון המים בודקין את אשתו, אין
האיש מנקה מעון אין המים בודקין את אשתו!
ואלא לבועל, ליתני בדיקתני סיפא כשם שאסורה
לבעל כך אסורה לבועל? לעולם לבועל, ורישא
איירי דתנא "אותה" תני "אותו". סיפא, איירי
דתנא "בעל" תנא "בועל": שנאמר: "ובא" "ובא":
איבעיא להו, "בא" "ובא" קאמר או "ובא" "ובא"
קאמר? תא שמע, כשם שאסורה לבעל כך אסורה
לבועל, שנאמר: "נטמאה" "ונטמאה". ועדין תיבעי,
"נטמאה" "ונטמאה" קאמר או "נטמאה" "ונטמאה"
קאמר? תא שמע בדיקתני סיפא, רבי אמר: שני
פעמים האמורין בפרשה "ונטמאה" "ונטמאה" אחד
לבעל ואחד לבועל. מכלל דרבי עקיבא ור' קדריש
הלכך לרבי עקיבא שיתא קראי כתיבי. חד לצואה
ידיה, וחד לצואה ידיה, חד לעשיה ידיה וחד
לעשיה ידיה, חד לדיעה ידיה וחד לדיעה ידיה.
ורבי תלתא קראי כתיבי, חד לצואה וחד לעשיה
וחד לדיעה. ורבי, כשם שהמים בודקים אותה כך
בודקין אותו, מנא ליה? נפקא ליה מדיחא "לצבות
בטן ולנפל ירך" בטנו וירכו של בועל. אתא אומר
בטנו וירכו של בועל, או אינו אלא בטנה ויריכה
של נבעלת? כשהוא אומר "וצבתה בטנה ונפלה
ירכה" הרי בטנה ויריכה של נבעלת אמו, ומה אני
מקיים "לצבות בטן ולנפל ירך"? בטנו וירכו של
בועל. ואידך, ההוא דמודע לה בהן דבטן ברישא
והדר ירך, שלא להוציא לעו על המים המרים.
ואידך, אם כן, לכתוב קרא "בטנה ויריכה", מאי
"בטן" ו"ירך"? שמע מינה לבועל. ואימא כולי להכי
הוא דאתא? אם כן לכתוב "בטנו וירכו", מאי
"בטן" ו"ירך"? שמע מינה תרתי: אומר ר' יהושע:
כך, הנה דורש וזכרה בו: תנו רבנן: שלש פעמים
האמורין בפרשה, "אם נטמאה" "ונטמאה" "ונטמאה",
למה? אחד לבעל, ואחד לבועל, ואחד לתרומה,
דברי ר' עקיבא. אומר ר' ישמעאל: קל וחומר,
ומה גרושה שמוותרת לתרומה אסורה לכהונה, זו,
שאסורה בתרומה אינו דין שאסורה לכהונה? מה
תלמוד לומר "והיא נטמאה" "והיא לא נטמאה"
אם נטמאה למה שותה, אם לא נטמאה למה
משקה? מגיד לה הכתוב שהספק אסורה, ומכאן
אתא דין לשרי. ומה פוסה, שלא עשה בה שוגג

ההוא דמודע לה כן. פירוש הכהן צריך להודיע שלא להוציא לעו וכיון דגלי לן קרא
דהוא נבדק במותה וכתוב בה צוהא ידיעה ועשיה לא צריך למכתב בה: ור'
שאסורה בתרומה אינה דין שאסורה לכהונה. וליכא למימר בת ישראל יוכיח שאסורה
בתרומה ומותרת לכהונה דה"פ ומה גרושה שמוותרת לתרומה אסורה לכהונה ע"י מעשה
שעשה בה דהיינו גירושין זו וכו' אינו דין
שאסורה לכהונה ע"י זנות שעשה בה אבל בת
ישראל מה שפסולה בתרומה אינו ע"י מעשה
ועוד אנו בשאל כן ישראל לכהן תחא מותרת
לתרומה מה שאין כן באלו שאין להם היתר
לעולם בספרי מתני הכי ומה גרושה קלה
שמוותרת לחזור למגרשה בישראל פסולה מן
הכהונה סוטה המורה דין הוא שפסולה מן
הכהונה:
מה ת"ל היא נטמאה וכו'. כגירסת רש"י וכך
סימא ללמוד שלעולם אין משקין אלא
על הספק וא"ת וכי אצטרך קרא למיסר ספיא
יש לומר הכתוב אסורה קודם שתיב כאלו היא
דאי ואע"ג דליכא מלקות דתומה בפ"ק דיבמות
(דף יא:) מיהו לאו הכא מכלל עשה איכא ואפי'
אם היא טהורה ענש בב"ד של מעלה אם בא
עליה כמו על חייבי עשה ולא כשאר פסיקות כגון
ספק חלב ספק שומן ואכלו ונודע שהוא שומן
אע"ג צריך כפרה וסליחה מיהו לא חמיר בחייבי
עשה:
אינו דין שעשה בו ספק כדאי. ליכא למיפך
נויר ועושה פסח ויכחו שעשה בהן אונס
כרצון דנפקא לן מנ"י ימות מת עליו בפתע פתאום
בספרי ובפרק ב' דבריות (דף טז:) ואדיה לא עשה
בהן ספק טומאת התהום כדאי לפי שטומאת
התהום הלכה הוא ולא סתרינן ק"ו מהלכה דה"ה
דאין להוכיח משם דכתיב אמר הבהיחא אף אני
אבאי זה והלא אין ללמוד דהימנו אבל הא איכא
למתמה אמאי לא פרכינן מה לסוטה שכן גרלים
לדבר שהרי קינט לה ונסתרה כדפרכינן לעיל
בריש פ"ק (דף ב') ואין לומר משום דלעיל מיהי
בטומאה דבחר קינני וסתירה דמדיחא עד א' התם
דאי איכא גרלים אבל הכא ילפינן מסתירה
דבחר קריא גרידא דליכא למיפך שכן קינט לה
דקריא לא חשיב גרלים בלא סתירה דהא ברש
מסכת נדה (דף ב') דמיהי דתם מקוה שבמד
ונמנה כח לה טהרות שנעשה על גבי דין
ברה"ר בין ברה"י טמא ר"ש אומר ברה"ר טהור
ברה"י תולין ושניהם לא למדה אלא מסוטה רבנן
סברי כסוטה מה סוטה ספק הוא ועשאה כדאי
אף בו ופריך אי מסוטה נמיא מה סוטה ברה"י
טמא ודאי הכא נמי טמא ודאי הכי השתא התם
יש גרלים לדבר שהורי קנא לה ונסתרה הכא נמי
גרלים לדבר איכא אלאמא אע"ג דמסתירה דבחר
קניא וליף כי הכא פריך והכא אמאי לא פריך
הכי ויש לומר דסתירה על ידי קריא בסוטה הוי
כספק מנע שרץ שהרי בלא קריא לא היה שום
ספק בסתירה גרידא דלא נחשדו על העריות
הלכך הקריא גורם הספק דה"פ במס' נדה התם
גבי סוטה וספק שרץ דהיי וישתא דהיי מהו
הובועל קמן אצל הטהרות והאשה אבל גבי מקוה
קודם טבילה לא ראינו שום ריעותא דאיכא
לספקוי על ידה ולעיל בפ"ק קודם הנדאת עדים
לא הואי שום ריעותא:
מכאן

היום יום כו אייר

ביאורים למסכת סוטה דף כח עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

- 1 **בְּדֵאֵי** - שאף בספק אם נגעו הטהרות בשרץ, הרי הם טמאים כודאי.
2 מוסיפה הגמרא עוד, **וּמִקְדָּוִם שְׁבָאָתָהּ** - כיון שלמדת שרץ מטמא
3 מספק מסוטה, כמו כן נלמד שרק באופן שסוטה טמאה מספק, מטמא
4 גם השרץ בספק, **מָה סוּטָה** שייך בה ספק טמאה רק בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד
5 שהוא מקום הראוי להסתר, **אֵף שָׂרֵץ** אינו מטמא בספק אלא
6 בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד, אבל ברשות הרבים אין השרץ מטמא אלא בודאי.
7 וכמו כן נלמד, **וּמָה סוּטָה** היא דָּבָר שֵׁשׁ בּוֹ דַּעַת לִישָׁאֵל - שאפשר
8 לשאול אותה אם נטמאה או לא, **אֵף שָׂרֵץ** מטמא בספק רק בְּדָבָר
9 שֵׁשׁ בּוֹ דַּעַת לִישָׁאֵל, כגון באדם המתעסק בטהרות שאפשר
10 לשאול אותו אם השרץ נגע בהם, אם אינו יודע נטמאים הטהרות
11 מספק, אך אם אין אדם לשאול אין הטהרות נטמאים אלא בודאי.
12 מסיימת הגמרא, **וּמִכָּאֵן אֲמָרִי, דָּבָר שֵׁשׁ בּוֹ דַּעַת לִישָׁאֵל** כגון ספק
13 אם נטמא אדם משרץ, או אדם המתעסק בטהרות, ספק אם נטמאו
14 הטהרות משרץ, הדין הוא, אם הוא בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד, סְפִיקוֹ טָמֵא,
- 15 אבל בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים סְפִיקוֹ טָהוֹר. וְשָׂאִין בּוֹ דַּעַת לִישָׁאֵל, כגון
16 שרץ מת שספק אם נגע בטהרות שאינם ביד אדם, **בֵּין בְּרִשּׁוֹת**
17 הַיָּחִיד **בֵּין בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים סְפִיקוֹ טָהוֹר**.
18 שנינו בברייתא, שלש פעמים 'נטמאה' למה, אחד לבעל ואחד
19 לבועל ואחד לתרומה דברי רבי עקיבא, אמר רבי ישמעאל, קל
20 וחומר, ומה גרושה שמוותרת לתרומה אסורה לכהונה, זו שאסורה
21 בתרומה אינו דין שאסורה לכהונה. מקשה הגמרא על רבי ישמעאל,
22 **וְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל**, הרי **אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא** שלומדים מפסוק רק שאסורה
23 לאכול תְּרוּמָה מספק, **וּמִתְּהִיר לִיהּ אִיהוּ כְּהוֹנֵה** - והוא השיב לו
24 שאין צריך פסוק שאסורה בכהונה, והרי רבי עקיבא לא דיבר על כך.
25 **וְתוֹ, לְרַבִּי עֲקִיבָא**, שאסורה לְכַהוֹנָה אם מת בעלה **מִנָּה לִיהּ**, ואי
26 אפשר לומר שסובר שמוותרת לכהונה, כיון שיש קל וחומר, וכן אי
27 אפשר לומר שלומד מהקל וחומר, שזה שיטת רבי ישמעאל.
28 **וְכִי תֵּימָא כְּהוֹנֵה לֹא צָרִיכָא קְרָא**, ואסורה ממילא

אגרות קודש

ב"ה, י"א אייר, תשי"ד
ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר
אברהם שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מג', ט' י"ב כ"ו ניסן, ותקותי אשר נתקבלו המברקים שלי לחג הפסח
וכן לכינוס צעירי אגו"ח בזמנם. ובודאי יכתוב בפרטיות המתאימה איך שעבר הכינוס, מהות וכמות
המשתתפים, והעיקר בנוגע להפועל ממש, שצמח ממנו...

מצער אותי מה, שכנראה, אין ידוע במחנם הטעם שלע"ע דחו נתינת הרשיון להביא הספרים,
כי אז הי' בנקל לערער עליו. כי בפה אמרו הטעם - כמעט באופן רשמי - כי ספרי קה"ת מתחרים עם
הספרים הנדפסים באה"ק ת"ו. ומובן אשר אין לזה שחר, כי זהו היפך המציאות. וכיון שתקותי חזקה
שיאשרו הקאנטראקט, הנה נשלחה רשימה, כבקשתו, מהוצאות קה"ת בתור הצעה למשלוח חדש.

... להחדיר באנ"ש הרעיון אשר כולנו הננו חלקים מקומה שלימה אחת, וכאשר האחד רוצה
לעשות "שבת פאר זיך" אין התוצאה מזה שמקבלים חלק יותר גדול בלוייתן ושור הבר וכבוד יותר
גדול בעוה"ז הגשמי וביותר בעוה"ז החומרי, אלא אדרבה, ואי אפשר שחלק אחד מקומה שלימה יהי'
כדבעי ובתוספת בה בשעה שהוא משתדל ארויסצוחאפען בא א צווייטען חלק או עכ"פ שלא להניחו
למקומו השייך אליו ושיטה כזו מביאה לקלקולים הן מצד חשבון מוטעה הנ"ל והן מפני החפזון
והסודיות הבלתי רצוים כלל וכלל, ועיי' ג"כ באגה"ק סי' ל"א...

ברכה לבריאות הנכונה לו ולכל ב"ב שיחיו - המחכה לבשו"ט בכל הנ"ל.

מ. שניאורסאהן

ב"ה, ח' אייר, תשי"ד

ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוהרנ"ן שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מב' אייר, ות"ח על הבשו"ט אשר הבחינה של התלמידים הראתה אז זיי לערנען גאנץ גוט ובודאי גם בענינים דיראת שמים... והשי"ת יצליחו ויצליחם שע"י פתיחה שהיא בערך דלמטה כחודה של מחט יפתחו מלמעלה כפתחו של אולם שגם בערך דלמעלה נקרא זה כפתחו של אולם...

בודאי למותר לעוררו על ההכרח הגמור להתחיל בעוד מועד במרץ שיבואו תלמידים ללמוד בימי הוואקאנס ואולי באפשר גם קודם לזה וכן בנוגע לתלמידות דבית רבקה אם יכול לזרזם בזה בטח יעשה אף שכתבתי להם גם באופן ישר, ואל יהי הדבר קל בעיניו כי מלבד פתגם הבעש"ט הידוע שבשביל פעולה אחת טובה בגשמיות או ברוחניות לאדם אחד כדאית ירידת הנשמה למטה למשך ע' פ' שנה ועומק הענין מתבאר עפ"י רבנו הזקן בתניא סוף פרק כ"ה ויחוד זה למעלה הוא נצחי לעולם ועד, הנה בודאי כששתדלו במרץ הראוי חלק חשוב מהבאים לוואקאנס ימשיכו גם אחרי כן בדרכי התורה והמצוה וחלק מהם גם בלימודם בכותלי תו"ת ואחכה לבשו"ט בכל הנ"ל ובענין זה ביחוד.

ואתאפק לא אוכל להביא תמהוני ופליאתי ביותר והוא:

מובן ע"פ המובא בכ"מ בדא"ח ובפרט בהענין דתמיהת משה רבנו מאין לי בשר כי לא הי' זה במדריגתו כלל ואעפ"כ אף שטענתו חזקה היתה והרא"י שאמרו לו אספה לי שבעים איש וגו' הרי בכ"ז גם השפעת הבשר היתה על ידו (אלא שהי' גם ממוצע בדבר) שמה מובן שכל השפעות המקושרים והחסידיים צריכה להיות קשורה באיזה אופן שהוא עם נשיאם וכו' מוכרח מזה שדורנו שזכה שכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע הוא מנהיגו ורועו, הרי כל הענינים צריכים להיות קשורים באיזה אופן שהוא עמו ועאכו"כ שכן צריך להיות אצל אנ"ש והתמימים וב"ב שיחיו ועאכו"כ שכן צ"ל בענינים הקשורים בתומ"צ ובפרט בענינים הכללים שבהם ובפרטיות - בענינים הקשורים באמונה וכמ"ש ויאמינו בה' ובמשה עבדו ואיתא במכילתא שכל מי שמאמין ברועה נאמן כאילו מאמין במאמר מי שאמר והי' העולם. ולכן גדלה תמיהתי כשנודע לי אשר דוקא במיכלא דמהימנותא הנה חלק מאנ"ש בחרו לקבלו ממקום אחר בה-בשעה שהיתה אפשרית לקבלו ע"י לשכה שנתיסדה מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע אשר פעולות צדיק עומדים לעד ובמילא גם עתה היא לשכתי.

בטח יש ע"ז איזה תירוצים ואולי גם תירוצים חזקים שאפשר הי' ביוקר או שלא היו אפוא טוב כ"כ או שהי' איזה פירוד לבבות בין מוכר הנ"ל ואנ"ש או שכמו שאמרו אחרים שזהו רק בשביל ב"ב משא"כ הם בעצמם (וכאילו אפשר לחלק באמונה בין הגדול בישראל להקטן בישראל ובפרט בהנוגע לחג המצות שזהו **קטנות** אבא והמשל ע"ז הוא **מתניוק** אוכל מאכל דגן), אבל אחרי כ"ז תמיה בעיני, איז כדאי איינצושטעלען עוד ענין של קישור עם כ"ק מו"ח אדמו"ר? ולו יהי' שזה רק בספק ספיקא בשביל ענינים שגם הם מידי ספק לא יצאו ולקבל מצה שמורה מיכלא דמהימנותא במקום אחר.

- כיון שאיני רוצה לפרש בשם מי שעשה כנ"ל לכן כותב הנני הדברים אליו כיון שבודאי הוא ומושפעיו לקחו שמורה דוקא מהבעקעריי הקשורה עם הלשכה, ובמילא בנקל יותר יהי' לו לבאר הדברים בעת התועדות כיד ה' הטובה עליו, ובודאי ידוע גם בצרפת פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר, אז אונזערע זיבורית טוב מעידית שלהם. והשי"ת יזכנו ויצליח את כאו"א להמשיך המשכות דפסח על כל השנה בגלוי בחיי היום יומים.

בברכה.

ירמיה פרק יד א-ט

א אֲשֶׁר הָיָה דְּבַר־יְהוָה אֶל־יְרֵמְיָהוּ עַל־דְּבָרֵי הַבְּצֻרוֹת: ב אֲבָלָה יְהוּדָה וְשַׁעֲרֶיהָ אִמְלָלוּ קִדְרוּ לְאַרְץ
וְצוּחַת יְרוּשָׁלַם עֲלֶתָהּ: ג וְאֶדְרִיָּהֶם שָׁלְחוּ (צַעֲוִירֵיהֶם לְמִים בָּאוּ עַל־גְּבִים לֹא־מִצְאוּ מִים
שָׁבוּ כְּלִיהֶם רִיקִם בָּשׁוּ וְהִכְלִמוּ וְחָפוּ רֹאשָׁם: ד בַּעֲבוּר הָאֲדָמָה חָתָה כִּי לֹא־הָיָה גֶשֶׁם בְּאַרְץ בָּשׁוּ
אֲפָרִים חָפוּ רֹאשָׁם: ה כִּי גַם־אֵילַת בְּשָׂדָה יִלְדָה וְעֹזֹב כִּי לֹא־הָיָה דֶּשֶׁא: ו וּפְרָאִים עָמְדוּ עַל־שִׁפּוֹם
שְׂאֵפּוֹ רוּחַ פְּתָנִים כָּלֹ עֵינֵיהֶם כִּי־אֵין עֹשֶׂב: ז אִם־עֲוִינִי עָנֹ כִּנּוּ יְהוָה עֲשֵׂה לְמַעַן שְׂמֹךְ כִּי־רָבּוּ
מְשׁוּבָתֵינוּ לֹךְ חֲטָאנוּ: ח מְקוֹה יִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעוֹ בַּעַת צָרָה לָמָּה תִּהְיֶה כִּגְרַר בְּאַרְץ וּבְאֶרֶץ נֹטָה לָלוֹן:
ט לָמָּה תִּהְיֶה בְּאֵישׁ נְדָהֶם בְּגִבּוֹר לֹא־יִוָּכַל לְהוֹשִׁיעַ וְאַתָּה בְּקִרְבָּנוּ יְהוָה וְשִׂמְךָ עָלֵינוּ נִקְרָא אֶל־תַּנְחֲנוּ:

רש"י

בנו. העידו בנו: עשה למען שמך. עשה מה שתעשה
עמנו למען שם גדול שיצא לך שאתה מושל בכל,
ואנחנו עמך וצאן מרעיתך ולא נאה שתתן שם
נצחונך לאלילים. ומדרש אגדה יש למען שמך וכו':
(ח) מקוה. תוחלת: (ט) נדהם. רקרוץ בלעז מושך
ידו מן המלחמה וי"א רקריאנץ בלעז: ושמן עלינו
נקרא. לפיכך אין כבודך בכך: תנחנו. פי' כמו
תעזבנו:

(א) דברי הבצרות. שביא עליהם רעב, ומנחם חברו
ל' מבצר כמו ומבצר משגב חומותיך (ישעיה כה):
(ב) ושעריה. עריה: וצוחת ירושלם. צעקת ירושלם
כמו מראש הרים יצוחו (שם מב): (ג) על גבים.
בורות שהמים מתכנסים בהם: שבו כליהם ריקם.
שלא ירד מטר: וחפו. ל' כסוי: (ד) אכרים. בובייר"ש
בלעז: (ה) ילדה ועזוב. את ולדה לבקש לה מרעה:
(ו) על שפיים. יבלי מים ריבייר"ש בלעז: (ז) ענו

מצודת ציון

(א) על דברי. על ענין וכן על דבר פעור (במדבר כה): הבצרות.
ענין מניעה כמו לא יבצר מהם (בראשית יא) ור"ל מניעת
הגשמים וכן בשנת בצורת (לקמן ו): (ב) אומללו. ענין כריתה
כמו כי אומלל אני (תהלים ו): קדרו. ענין שחרות וחושך כמו
שמש וירח קדרו (יזאל ב): וצוחת. מלשון צווחה וצעקה:
(ג) ואדיריהם. מלשון אדיר וחזק, ור"ל השרים: צעיריהם.
ענין קטן ושפל וכן צעיר אנכי ונבחה (תהלים קיט): גבים. בורות
כמו ולחשוף מים מגבא (ישעיה ל): וחפו. ענין כסוי, וכן ופני
המן חפו (אסתר ז): (ד) חתה. ענין שבר כמו וצדקתי לא תחת
(ישעיה נא): אכרים. הם עובדי האדמה בחרישה וכדומה וכן
ונפצתי בך אכר וצמדו (לקמן נא): (ו) ופראים. הוא חמור הבר:
שפים. מקומות גבוהות: שאפו. ענין ההמשכה אל בית
הבליעה וכן שאפה רוח (לעיל ב): רוח. האויר: כתנים. מין
נחש: (ז) ענו. העידו כמו לא תענה (שמות ב): משובתנו. ענין
מרד כמו שובבה העם הזה (לעיל ח): (ח) מקוה. מל' תקוה:
וכאורח. הולך דרך: (ט) נדהם. ענינו כמו נבהל, ואין לו
דומה: תניחנו. מלשון הנחה ועזיבה:

מצודת דוד

(א) על דברי. על ענין מניעת הגשמים: (ב) אבלה יהודה.
עם יהודה תאבל: ושעריה. שערי ערי יהודה נכרתו ונשמדו
להתדמות לשחרות הארץ והוא ענין מליצה לומר שהיה צער
בעולם על מניעת הגשמים: וצוחת ירושלם. עם כי היא
שרתי במדינות נחסר לחמה ומימה, וצעקת אנשיה עלתה
למעלה: (ג) ואדיריהם. השרים שלחו נעריהם לבקש מים
לשתות והמה באו על הבורות ולא מצאו בהם מים והחזירו
את כליהם כשהם ריקים מבלי מים: בושו. ולזה בושו הנערים
וגם נכלמו וכיסו ראשם דרך צער ואבל על שלא מצאו מים
להביא לאדוניהם: (ד) בעבור. על כי נשברה ונשחתה האדמה
כי לא היה גשם בארץ לכן בושו עובדי האדמה וכיסו ראשם
כי לריק היה יגיעם: (ה) אילת בשדה. נקבת האיל אשר
בשדה כשילדה הולד עזבה אותו והלכה לה כי לא היה דשא
למאכלה, ולזה הלכה מולדה לבקש מרעה בארץ אחרת:
(ו) עמדו על שפים. עמדו על מקומות הגבוהות לראות משם
אולי ימצאו דשא: שאפו רוח. על כי רדפו לבקש מרעה שאפו
את האויר כי כן דרך הרצים מהרה: כתנים. טבע התנים היא
לשאוף הרבה את האויר: כלו עיניהם. המצפה לדבר ואינו

משיגו קרוי כליון עינים בלשון המקרא: (ז) אם עונינו. ובעבור הצרה הזאת התפלל הנביא ואמר אם עונינו העידו בנו לקטרג
עלינו: עשה למען שמך. עשה עמנו צדקה למען שמך לבל יחולל בעמים כי פן יאמרו זהו מבלתי יכולת ה' להושיע לעמו:
כי רבו. כי באמת מרדנו הרבה וחטאנו לך ואין אנו ראויים לתשועה, לכן עשה למען שמך: (ח) מקוה ישראל. אתה תקותם
של ישראל כי לך יקו ואתה הוא המושיע בעת בוא צרה, למה עתה תהיה כגר בארץ שאינו חושש בטובת הארץ כי כמו כן
אין חושש על רעבון הארץ: נטה ללון. הנוטה ללון במלון שאינו חושש בטובתה וכפל הדבר במ"ש: (ט) כאיש נדהם.
כאיש נבהל שאינו חושש בשום דבר בעבור הבהלה אשר החזיקתה: כגבור לא יוכל להושיע. דרך הגבור מאמד ומשער כחו
עד כמה הוא וכאשר יבין כי הדבר אשר הדביקתהו הוא רב מכוחו ולא יוכל להושיע אז מושך ידו ולא יעשה עוד גבורות,
וכאומר וכי אחת מאלה הוא כך: ואתה. הלא אתה שוכן בקרבנו ושמן נקרא עלינו כי אנו נקראים עם ה' ולכן אל תעזבונו
לבל יחולל שמך כי יאמרו העכו"ם מבלי יכולת העלים עין מעמו:

קהלת פרק ב"ג

ד עַת לִבְכוּת וְעַת לְשִׁחּוּק עַת סִפּוּר וְעַת רְקוּד: ה עַת לְהַשְׁלִיךְ אֲבָנִים וְעַת פְּנוּס אֲבָנִים עַת לַחְבֹּק וְעַת לְרַחֵק מִחֶבֶק: ו עַת לִבְקֵשׁ וְעַת לֵאמֹר עַת לְשָׁמֹר וְעַת לְהַשְׁלִיךְ: ז עַת לִקְרוֹעַ וְעַת לִתְפֹּר וְעַת לַחְשׁוֹת וְעַת לְדַבֵּר: ח עַת לֵאמֹר וְעַת לִשְׁנֹא עַת מִלְחָמָה וְעַת שְׁלוֹם: (פ) ט מִהִיתָרוֹן הָעוֹשֶׂה בְּאֲשֶׁר הוּא עֹמֵל: י רֵאִיתִי אֶת־הָעֵנִין אֲשֶׁר נָתַן אֱלֹהִים לִבְנֵי הָאָדָם לַעֲנוֹת בּוֹ: יא אֶת־הַכֹּל עֲשֶׂה יִפֶּה בְּעָתוֹ גַּם אֶת־הָעוֹלָם נָתַן בְּלִבָּם מִבְּלִי אֲשֶׁר לֹא־יִמְצָא הָאָדָם אֶת־הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר־עָשָׂה הָאֱלֹהִים מִרָאשׁ וְעַד־סוֹף:

רש"י

יין ושכר אל תשת: ועת לדבר. (שמות טו) אז ישיר משה, (שופטים ד) ותשר דבורה, (הושע יד) קחו עמכם דברים: (ח) עת לאהוב. ואהבך: ועת לשנא. שנאמר (שם ט) כל רעתם בגלגל על כן שנאתים: (ט) מה יתרון העושה. מה יתרון של עושה רע בכל שהוא עמל גם הוא עתו יבא והכל אכזר: (י) הענין. המנהג: לענות. להתנהג: (יא) יפה בעתו. בעת הטובה יפה הוא לבא תשלום שכר מעשה הטוב, ובעת הרעה ראוייה היא לתשלום מעשה הרע: גם את העולם נתן בלבם וגו'. גם את חכמת העולם אשר נתן בלב הבריות לא נתן הכל בלב כל אחד ואחד אלא זה קצת וזה קצת כדי שלא ימצא האדם את כל מעשה הקב"ה לדעת אותו ולא ידע את עת פקודתו ובמה יכשל כדי שיתן לב לשוב שידאג ויאמר היום או מחר אמות ולכך כתוב כאן העלם חסר לשון העלמה שאם ידע האדם יום מיתתו קרוב לא יבנה בית ולא יטע כרם, לכך הוא אומר שהכל יפה עשה בעתו זה שיש עת למיתתו דבר יפה הוא שסומך האדם לומר שמא עדיין עת מיתתי רחוק ובונה בית ונוטע כרם וזו יפה שנעלם מן הבריות:

מצודת ציון

(ד) רקוד. ענין דילוג וקפיצה של שמחה: (ה) כנוס. ענין אסיפה וקיבוץ: לחבוק. הוא סביבת הזרוע בגוף בעבור אהבה: (ז) לחשות. ענין שתיקה. כמו ויחשו גליהם (תהלים קז כט): (י) נתן. ענין מסירה: לענות. מלשון עינוי ויסורים: (יא) מבלי. ענינו כמו מלבד:

חבוק: (ו) לבקש. לחפש את דבר האבוד: לאבד. הדבר ההוא יאבד אף בידים: לשמור. שלא יקחנו מי: להשליך. במקום המופקר למען יקחנו כל הרוצה: (ז) לקרוע. בגד או יריעה: לתפור. את הדבר שקרע: לחשות. לבל ישיב דבר למחרפו: ועת לדבר. להשיב חורפו דבר כאשר עם לבבו: (ח) לאהוב. דבר מהדברים: לשנא. הדבר הזה בעצמו: עת מלחמה. בעת אחת חפץ האדם וחשקו לערוך מלחמה עם שונאו, ובעת אחרת ירצה בחילופו להיות עמו בשלום: (ט) מה יתרון. מוסב למעלה לומר הואיל ודרך האדם אשר בעת אחת יחפץ בדבר מה ובעת אחרת ירצה בחילופו, אם כן מה יתרון בא לאדם העושה בדבר אשר הוא עמל בוא למען השיג חפצו, הלא עת לכל חפץ ופן למחר יחפץ בחילופו, והיה אם כן עמלו לרעתו: (י) ראיתי את הענין. ראיתי את הדבר אשר מסר אלהים לבני האדם להשתמש בו ולעשות אותו בכל עת שירצה: לענות בו. רוצה לומר, כאילו מסרן בידם לענות אותם בו כי הם ישתמשו בו לעשותו בעת זולת עת, ובזה המה מעונים ומיוסרים על ידו, כי אם עשאוּם בזמנם יפה היה להם: (יא) את הכל. כל מה שברא ועשה הקדוש ברוך הוא בעולמו הכל יפה, אבל להשתמש בהם בעתם המיוחד להם לא בעת זולת עת: גם את העולם. גם כל דרכי העולם ותועלותיו נתן בלב בני אדם להבינם עד תכליתו אם יעמיקו בהשכל רב: מבלי. רוצה לומר, מלבד זאת אשר לא מצא האדם די חכמה לדעת ולהבין את המעשה וגו': מראש ועד סוף. אף אם אמנם יכול הוא להשיג מה מהם, מכל־מקום לא ישיכל הכל עד התכלית:

מצודת דוד

(ד) עת ספור. כשמת לו מת חפצו להספידו, כי בזה תנוח הצער: ועת רקוד. בעת שמחת נשואין וכדומה, אז יחפץ האדם לרקוד ולדלג לעורר השמחה: (ה) להשליך אבנים. יורקם מן הבית למען לא יכשל בהם: כנוס אבנים. לבנות בהם דבר הצורך: לחבוק. לדרוף אחר אהבת מי ולחבוק: לרחוק מחבוק. עוד ירחיק את עצמו ממנו למען לא יבא לידי

ח הִיָּה מִטְּמֵא לַמֵּתִים כָּל הַיּוֹם – אֵינוֹ חֵיב אֶלָּא אַחַת. אָמְרוּ לוֹ: אֵל תִּטְמָא, אֵל תִּטְמָא; וְהִיָּה מִטְּמֵא – חֵיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. הִיָּה מְגַלֵּחַ כָּל הַיּוֹם – אֵינוֹ חֵיב אֶלָּא אַחַת. אָמְרוּ לוֹ: אֵל תִּגְלַח, אֵל תִּגְלַח; וְהוּא מְגַלֵּחַ – חֵיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. הִיָּה לְבוֹשׁ בְּכָל־אִיִּם כָּל הַיּוֹם – אֵינוֹ חֵיב אֶלָּא אַחַת. אָמְרוּ לוֹ: אֵל תִּלְבַּשׁ, אֵל תִּלְבַּשׁ; וְהוּא פּוֹשֵׁט וְלוֹבֵשׁ – חֵיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.

מ יֵשׁ חוֹרֵשׁ תֵּלֶם אַחַד וְחֵיב עָלָיו מִשּׁוּם שְׁמוֹנָה לְאוּיִן: הַחוֹרֵשׁ בְּשׁוּר וְחִמּוֹר, וְהֵן מְקַדְּשִׁים, בְּכָל־אִיִּם בְּפָרֶם, וּבִשְׂבִיעִית, וְיוֹם טוֹב, וְכֵהֵן וְנִזְיָר בְּבֵית הַטְּמֵאָה. חֲנֻנְיָא בֶּן חֲכִינְאִי אוֹמֵר: אֵף הַלּוֹבֵשׁ כְּלָאִים. אָמְרוּ לוֹ: אֵינוֹ הַשֵּׁם. אָמַר לָהֶם: אֵף לֹא הַנִּזְיָר הוּא הַשֵּׁם.

פירוש ברטנורא

ח והוא פושט ולובש. ולא פושט לגמרי, אלא כיון שהוציא ראשו והחזירו חייב. ובגמרא קאמר דאינו פושט ממש, אלא שושה בין התראה להתראה כדי לפשוט וללבוש, הוי כפושט וחזר ולובש וחייב על כל התראה והתראה:

ט תלם אחת. שורה אחת של שדה. וחייב עליו משום שמונה לאוין. והוא שהתרו בו על כולם: והן מוקדשים. שור קדשי מזבח, וחמור קדשי בדק הבית. ובשור אית ביה לאו דלא תעבוד בבכור שורך, ובחמור אוהרה דמעילה ונפקא לן חטא חטא מתרומה, ולאו דלא תחרוש בשור ובחמור יחדיו, הרי כאן שלשה לאוין: וכלאים בכרם. על ידי שחורש מחפה חטה ושעורה וחרצן בעפר, ועובר משום לא תורע כרמך כלאים. דקיי"ל המחפה בכלאים לוקה, אע"פ שלא זרען, אלא חפה עפר עליהן, הרי זה ארבעה לאוין. וחרמב"ם חשב כלאים בכרם, שני לאוין. אחד משום כלאי זרעים, שהן שני מיני זרעים, חטה ושעורה, וחד משום כלאי הכרם בשביל החרצן, ולא חשיב מוקדשים של שור וחמור אלא ללאו אחד: שביעית. שבת לה' שדך לא תורע: ויזיט. כל מלאכת עבודה לא תעשו: כהן ונזיר. והוא בבית הקברות. וקעבר לנפש לא יטמא בעמיו האמור בכהנים, ועל נפש מת לא יבוא האמור בנזיר: אף הלובש כלאים. בשעה שהיה חורש: אינו מן השם. לאו של לכישת כלאים אינו בשביל התלם: אף כהן ונזיר. דחשבתו לאו, אינו בשביל חרישה אלא בשביל הליכה למקום טומאה. ומיהו ת"ק חשיב להו בכלל לאוי התלם, לפי שאינו יכול לחרוש בשוורים אא"כ הולך עמהם ונמניהם:

משניות מבוררות – קהתי

י ו ס ר א ש ו ן

באור משנה ח

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה ללמדנו דיני חיוב מלקות בנזיר שעבר ונטמא למת, או שגילה שער ראשו. כן מוסיפה המשנה ללמדנו דיני חיוב מלקות במי ששובש כלאים.

הִיָּה – הנזיר, מִטְּמֵא לַמֵּתִים כָּל הַיּוֹם – ולא התרו בו אלא פעם אחת, אֵינוֹ חֵיב אֶלָּא אַחַת – מלקות אחת בלבד. אָמְרוּ לוֹ – לנזיר: אֵל תִּטְמָא, אֵל תִּטְמָא; וְהִיָּה מִטְּמֵא – שהתרו בו על כל טומאה וטומאה, והוא לא נרתע, והוסיף להיטמא למתים, חֵיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת – חייב מלקות על כל טומאה וטומאה, כגון אם נטמא למת ופירש, וחזר ונגע במת אחר, או שנכנס לאוהל שיש בו מת, וכיוצא בזה. הִיָּה הנזיר, מְגַלֵּחַ כָּל הַיּוֹם – בהתראה אחת, אֵינוֹ חֵיב אֶלָּא אַחַת – מלקות אחת בלבד. אבל אָמְרוּ לוֹ: אֵל תִּגְלַח, אֵל תִּגְלַח; וְהוּא מְגַלֵּחַ – שהתרו בו בכל שעה ושערה, והמשיך בגילוח, חֵיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת – חייב מלקות על כל שעה ושערה בפני עצמה. הִיָּה לְבוֹשׁ בְּכָל־אִיִּם כָּל הַיּוֹם – כאן לא מדובר על נזיר, אלא כל אדם שהיה לבוש כלאיים כל היום, ועבר על מצוות "לא תעשה", שכתוב בתורה (ויקרא יט, יט): "ובגד כלאים שעטנו לא יעלה עליך", וכן כתוב (דברים כב, יא): "לא תלבש שעטנו, צמר ופשתים יחדיו", ולא התרו בו אלא פעם אחת, אֵינוֹ חֵיב אֶלָּא אַחַת – מלקות אחת בלבד, אבל אָמְרוּ לוֹ: אֵל תִּלְבַּשׁ, אֵל תִּלְבַּשׁ; וְהוּא פּוֹשֵׁט וְלוֹבֵשׁ – בגמרא מבואר, שאפילו אינו פושט את הבגד כולו, אלא מוציא ראשו מן הבגד ומחזירו, מוציא ראשו ומחזירו, כיון שהתרו בו כל פעם, הרי הוא חֵיב מלקות עַל כָּל אַחַת וְאַחַת – על כל פעם שהחזירו. ברם, לפי מסקנת הגמרא, אפילו אינו פושט לגמרי אלא שושה בין התראה להתראה כדי לפשוט וללבוש, הרי זה כפושט וחזר ולובש, וחייב מלקות על כל התראה והתראה. ואף על פי שאינו עושה מעשה, כיון שמתחילה עשה מעשה כשלש, ועתה שוהה כדי לפשוט וללבוש, חשוב מעשה, כיון שהתרו בו על כל שהייה ושהייה (חר"ו).

באור משנה ט

משנה זו באה להשמיטנו, שיש עושה מעשה אחד, וחייב עליו הרבה מלקיות משום שעבר במעשה זה על הרבה לאוים.

יֵשׁ חוֹרֵשׁ תֵּלֶם אַחַד – שורה אחת בשדה, וְחֵיב עָלָיו מִשּׁוּם שְׁמוֹנָה לְאוּיִן – שיעובר בחרישתו על שמונה מצוות "לא תעשה", ואם התרו בו על כולן, הריהו חייב מלקות על כל אחת ואחת: הַחוֹרֵשׁ בְּשׁוּר וְחִמּוֹר – והוא עובר משום "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו" (דברים כב, י); הרי לאו אחד: וְהֵן מְקַדְּשִׁים – השור מוקדש כקרבת למזבח, והחמור, שאינו ראוי לקרבן, מוקדש לבדק הבית, והרי הוא גובר על שני לאוים נוספים: א. לגבי השור שהוא מקדשי מזבח, עובר על איסור משום "לא תעבוד בכבוד שורך" (דברים טו, יט), וגלמדים שאר הקדשים מן הבכור: ב. לגבי החמור, שהוא מקדשי בדק הבית, עובר על איסור מעילה בקדשים, ואזהרתו ממה שכתוב (דברים יב, יז): "לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך... וכל נדריך אשר תדור" (רמב"ם הל' מעילה א, ב); ב. לגבי כלאים בכרם – כגון שמחפה על ידי חרישתו חיטה ושעורה וחרצן בעפר, ועובר משום "לא תורע כרמך כלאים" (דברים כב, ט), שכן ההלכה היא: המחפה בכלאים לוקה, אף על פי שלא זרען, אלא חיפה עפר עליהן (ברטנורא); הרי לאו רביעי. ויש מפרשים, שעל כלאים בכרם יש שני לאוים, אחד משום כלאי זרעים, שכתוב (ויקרא יט, יט): "שדך לא תורע כלאים", שהרי מחפה בעפר שני מיני זרעים, חיטה ושעורה, ואחד משום כלאי הכרם, שמחפה גם על החרצן; ואילו במוקדשין אין אלא לאו אחד "לא תעבוד בכבוד שורך" (רמב"ם); וּבִשְׂבִיעִית – שחורש בשנת השמיטה, ועובר משום "ובשנה השביעית... שדך לא תורע" (ויקרא כה, ז), שכן החורש לכסות את הזריעה הרי זו תולדת הזורע (רש"י פטחים מז, ב); והרי לאו חמישי. וְיוֹם טוֹב – שחורש ביום טוב, ועובר משום "כל מלאכת עבודה לא תעשו" (ויקרא כה, ז); הרי לאו ששי. ולא נקטה משנתנו שבת, לפי שאין חייבים מלקות על מלאכת שבת, אלא מיתה כשהתרו בו, וכתר כשל התרו בו. וְכֵהֵן וְנִזְיָר בְּבֵית הַטְּמֵאָה – שחורש בבית הקברות והוא כהן ונזיר, והרי הוא עובר משום "לנפש לא יטמא בעמיו" האמור בכהן (ויקרא כא, א), ומשום "כל ימי הזירו לה' על נפש מת לא יבוא" האמור בנזיר (במדבר ו, ו). הרי כאן שני לאוים נוספים. ומצא חייב על חרישה זו משום שמונה לאוין, ולוקה שמונה פעמים מלקות. חֲנֻנְיָא בֶּן חֲכִינְאִי אוֹמֵר: אֵף הַלּוֹבֵשׁ כְּלָאִים – בשעת החרישה חייב משום לאו נוסף, שנאמר (ויקרא יט, יט): "ובגד כלאים שעטנו לא יעלה עליך", ומצא חייב משום תשעה לאוין. אָמְרוּ לוֹ – חכמים לחנניא בן חכניאי: אֵינוֹ הַשֵּׁם – חיובו במלקות של

י כמה מלקין אותו? ארבעים חסר אחת, שְׁנָאֵמֶר (דברים כה, ב-ג): "בְּמִסְפַּר אַרְבָּעִים", מִנֵּן שְׁהוּא סְמוּךְ לְאַרְבָּעִים. רבי יהודה אומר: ארבעים שלמות הוא לוקה. והיכן הוא לוקה את היתירה? בין כתפיו. יא אין אומדין אותו אלא במכות הראויות להשתלש. אמדוהו לקבל ארבעים, לקה מקצת, ואמרו שאינו יכול לקבל ארבעים – פטור. אמדוהו לקבל שמונה עשרה, משל לקה אמרו שיכול הוא לקבל ארבעים – פטור. עבר עברה שיש בה שני לאוין: אמדוהו אמד אחד – לוקה ופטור; ואם לאו – לוקה ומתרפא וחוזר ולוקה. יב כיצד מלקין אותו? בופת שתי ידיו על העמוד היך והיך, ויחנן הכנסת אוהו בכנריו, אם נקרעו נקרעו, ואם

פירוש ברטנורא

י מנין שהוא סמוך לארבעים. שגורם לומר אחריו ארבעים, דהיינו תשע ושלושים. אי הוה כתיב ארבעים במספר, הוה אמינא ארבעים במנינא, השתא דכתיב במספר ארבעים, במספר הגורם לומר אחריו ארבעים, דהיינו תשע ושלושים: והיכן הוא לוקה את היתירה. שאינה ראויה להשתלש. דתשע ושלושים ראויות להשתלש, שליש מלפניו ושתי ידות אחת על כתף זו ואחת על כתף זו, וזו של ארבעים היכן לוקה אותה: בין כתפיו. ואין הלכה כר' יהודה: יא אין אומדין אותו וכו'. שכל הלוקין בב"ד היו צריכין לאמדין בתחלה שלא ימותו מחמת ההכאות. מדכתיב לא יוסיף, מכלל שאם צריך לגרוע גורעין: אלא במכות הראויות להשתלש. ואין מוסיפין לעולם על האומד: אמדוהו לקבל ארבעים. חסר אחת. אלא לישנא דקרא נקט: אמדוהו אומד אחד. לשתי מלקיות. כגון אמדוהו ללקות ארבעים ושתיים: ואם לאו. שלא אמדוהו אלא למלקות אחת: יב על העמוד. שהוא נעוץ בקרקע וקוף וגבוה כדי להשען עליו: וחנן. שמש שלח בית דין: נפרמו. נקרעו חוטי התפירה: מאחוריו. של הלוקה: ורצועה

משניות מבוארות – קהתי

בתחילה את הנידון, אם יכול הוא לקבל את מספר המלקות המלא, ואם אמדוהו שאינו יכול לסבול ארבעים מלקות חסר אחת, כגון שהוא חלש, ועלול הוא לחלות ולמות מחמת המלקיות, מלקים אותו פחות, בהתאם למצב בריאותו. משנתנו באה להשמיע, שאם מלקים אותו פחות מהמספר הקבוע, אין מלקים אותו אלא מנין המתחלק לשלושה; ואין מוסיפים אלא גורעים, כפי שיבואר.

אין אומדין אותו – את הנידון למלקות, אלא במכות הראויות להשתלש – במספר מכות שאפשר לחלקו לשלושה, כלומר שאם אומדים את הנידון למלקות שהוא פחות מארבעים חסר אחת, כגון שהוא חלש ואינו יכול לסבול מספר כזה, אין אומדים אותו אלא במספר המתחלק לשלושה, כמו שבארנו לעיל; ואין מוסיפים לעולם על האומד, כגון אם אמדוהו לשבע עשרה מלקיות, אין מלקים אותו אלא חמש עשרה בלבד, ולא שמונה עשרה, משום "לא יוסיף". אמדוהו לקבל ארבעים – חסר אחת, לקה מקצת – וראו האומדים, שהוא נעשה חלש, ואמרו שאינו יכול לקבל ארבעים – שאינו יכול לקבל יותר מלקיות, נוסף על אלו שקיבל, פטור – אינו מקבל יותר. אמדוהו לקבל שמונה עשרה – מלקיות, אבל משל לקה אמרו שיכול הוא לקבל ארבעים – חסר אחת, שיש לו כוח ויכול הוא לסבול יותר מלקיות, אף בכגון זה פטור – מלקבל יותר. ברם אם לא לקה עדיין, מותר לשנות את האומדן הראשון ולהוסיף עליו או לגרוע ממנו (ור"ע). עבר עברה שיש בה שני לאוין – וחייב פעמיים מלקות, אמדוהו אמד אחד – לשני החיובים, כגון שאמרו שיכול הוא לקבל שלושים ותשע מלקיות ללאו אחד, ועוד שלוש מלקיות ללאו שני, לוקה – ארבעים ושתיים מלקיות, ופטור – מלקבל יותר, שכן ספג מלקות על שני הלאוין. ואם לאו – שלא אמדוהו אלא ללאו אחד בלבד, לוקה – כמה שאמדוהו על לאו אחד, ומתרפא – מהמלקות שקיבל, וחוזר ולוקה – על הלאו השני, כפי שאומדים אותו עכשיו. בגמרא מבואר, שאם אמדוהו אומד אחד לשני לאוין, אלא שאמדוהו לארבעים ואחד מלקיות, ומכל שכן לפחות ממספר זה, דהיינו שלא הוסיפו ללאו השני אלא שתי מלקיות או פחות, דינו כמי שלא אמדוהו אלא ללאו אחד, והוא לוקה ומתרפא וחוזר ולוקה.

י ו ש ל י ו

באור משנה יב

לאחר שלמדנו במשניות הקודמות על מספר המלקות, באה משנתנו ללמד בענין סדר המלקות.

כיצד מלקין אותו – את הנידון למלקות? בופת – קושר, שתי ידיו – של הלוקה, על העמוד – של עץ הנעוץ בקרקע, וגבוה עד תחת לבו, והלוקה כפוף ומוטה עליו; וכופתים לו ידיו בצידי העמוד,

הלובש כלאים אינו משום חרישה, ואילו אנו מונים שמונה לאוין, שעבר עליהם על ידי חרישתו. אמר להם – חנניא בן חכנאי לחכמים: אף לא הנזיר הוא השם – כלומר, אף כהן וגזיר משניתם, אין חיובו בא משום חרישה, אלא משום שנכנס לבית הטומאה. ברם, חכמים סוברים, הואיל ואי אפשר לחרוש התלם בבית הטומאה, אלא אם כן נכנסים לשם, נמצא חיובו של כהן וגזיר על הטומאה בא מחמת החרישה, ולכן כהן וגזיר מן השם הוא.

י ו ש ו נ י

באור משנה י

בענין מלקות כתוב בתורה (דברים כה, ב-ג): "והיה אם בן הכות הרשע, והפילו השופט והכהן לפניו כדי רשעתו במספר. ארבעים יכנו לא יוסיף..." ובאה משנתנו ללמד, שנחלקו תנאים בפירוש הכתוב לגבי מנין המלקות.

כמה מלקין אותו – את הנידון למלקות? ארבעים חסר אחת שלושם ותשע מלקיות, שְׁנָאֵמֶר: "בְּמִסְפַּר אַרְבָּעִים" – פסוק ב' מסיים: "כדי רשעתו במספר", ופסוק ג' מתחיל: "ארבעים יכנו", ודורש תנא קמא כאלו כתוב: "במספר ארבעים", היינו: מנין שהוא סמוך לארבעים – בגמרא מבואר: הואיל ולא כתוב "ארבעים במספר", אלא להיפך: "במספר ארבעים", כלומר מספר, שאחריו בא המספר "מנין שהוא סוכם את הארבעים", כלומר מספר, שאחריו בא המספר ארבעים, היינו שלושים ותשע. רבי יהודה אומר: ארבעים שלמות הוא לוקה – כמפורש בכתוב: "ארבעים יכנו", והיכן הוא לוקה את היתירה – להלן במשנה יג נלמד, שמחלקים את המלקיות לשלושה חלקים, ומלקין את הנידון שליש מלפניו, ושני שלישים מלאחריו – שליש על כל כתף, ושואלת המשנה לדעת רבי יהודה שהוא לוקה ארבעים שלמות, היכן הוא לוקה את זו הארבעים, היתירה על שלושים ותשע המלקיות, המתחלקות לשלושה שלישים? בין כתפיו – את האחרונה מכין אותו בין כתפיו. ואין הלכה כרבי יהודה. הרמב"ם מבאר, שהתורה אמרה "כנו במספר" ללמד, שלא יכנו אלא במנין משוער, כפי כוחו של הנידון, כמה שיוכל לסבול, ומה שאמרה "ארבעים" הוא, שאין מוסיפים על ארבעים, אפילו היה חזק ובריא כמשוון. ולפיכך אין משערים להכות יותר משלושים ותשע, שאם יארע שהוסיף והכה עוד אחת, נמצא לא הכהו אלא ארבעים הראויות לו, ולא עבר על "פן יוסיף".

באור משנה יא

כבר הזכרנו במשנה הקודמת, שארבעים חסר אחת הוא מספר המלקיות הגדול ביותר שמקבל העובר על לאו אחד, ואפילו הנידון יכול לסבול יותר מזה, כגון שהוא חזק ובריא כמשוון, אינו לוקה אלא ארבעים חסר אחת. ברם, אומדים

נִפְרְמוּ נִפְרְמוּ, עַד שֶׁהָיָה מְגִלָּה אֶת לְבוֹ. וְהָאֵבֶן נְתוּנָה מֵאַחֲרָיו, חֲזַן הַכֶּנֶסֶת עוֹמֵד עָלֶיהָ וְרִצּוּעָה שֶׁל עֶגֶל בִּידוֹ, כְּפֹלֶה אֶחָד לְשָׁנִים וְשָׁנִים לְאַרְבָּעָה, וְשִׁתֵּי רִצּוּעוֹת עוֹלוֹת וְיוֹרְדוֹת בָּהּ.

יְגִידָה טַפַּח, וְרַחֲבָה טַפַּח, וְרֹאשָׁהּ מְנַעַת עַל פִּי כְרִסּוֹ. וּמִכָּה אוֹתוֹ שְׁלִישׁ מִלְּפָנָיו וְשִׁתֵּי יְדוֹת מִלְּאַחֲרָיו; וְאִינוּ מִכָּה אוֹתוֹ לֹא עוֹמֵד וְלֹא יוֹשֵׁב, אֲלָא מִטָּה, שְׁנָאֵמָר (דברים כה, ב): "וְהִפְלִיז הַשֹּׁפֵט". וְהַמִּכָּה מִכָּה בִּידוֹ אֶחָת בְּכָל כַּחוֹ.

יֵד וְהִקְרָא קוֹרָא: "אִם-לֹא תִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת" וְגו', "וְהִפְלִא ה' אֶת-מִכְתָּדָךְ וְאֵת מִכּוֹתָיִךְ" וְגו' (דברים כה, נח-נח), וְחִזּוֹר לְתַחֲלִיל הַמִּקְרָא. ("וְשִׁמְרָתָם אֶת-דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת" וְגו' (דברים כח, ח), וְחֻתָּם (תהלים עח, לח): "וְהוּא רַחוּם יִכְפֹּר עֵוֹן" וְגו', וְחִזּוֹר לְתַחֲלִיל הַמִּקְרָא). וְאִם מֵת תַּחַת יְדוֹ – פְּטוּר. הוֹסִיף לוֹ עוֹד רִצּוּעָה אֶחָת, וְכֵן –

פירוש ברטנורא

של עגל. שנאמר ארבעים יכנו, וסמך ליה לא תחסום שור בדישו: כפולה לשנים ושנים לארבעה. ארבע רצועות תפורות זו על גבי זו. ושתי רצועות. דקות של חמור: עולות ויורדות בה. כעין קלקלי של אוקף. וטעמא, משום דכתיב (ישעיה א') ידע שור קנהו וחמור אבוס בעליו, אמר הקב"ה יבוא מי שמכיר אבוס בעליו ויפרע ממי שאינו מכיר אבוס בעליו:

יג ידה טפח. בית יד שהרצועה תלויה בה, ארכו טפח: ורחבה. של רצועה של עגל טפח: וראשה מנעת על פי כריסו. לכך צריך שיחא בבית יד של רצועה נקב, שהחון המלקה יכול להאריך ולקצר הרצועה כרצונו. שאין מלקין לאדם אלא ברצועה שראשה מנעת על פי כריסו שהוא טבורו: שליש מלפניו. דכתיב (דברים כ"ה) והכהו לפניו כדי רשתו, אחת, ולאחריו כדי שתיים. מלפניו, על לבו. מאחוריו. שליש על כתפו זו ושלש על כתפו זו: מכה בידו אחת. אבל כשמגביה הרצועה מגביה בשתי ידיו: בכל כחו. דכתיב (שם) מכה רבה:

יד והקורא קורא. דכתיב (ויקרא י"ט) בקורת תהיה, בקריאה תהא, שקורין עליו אם לא תשמור לעשות וגו'. וגדול שבדינים קורא, והסמך לו מונה, והשלישי אומר על כל הכאה והכאה. ומצוה על הקורא לצמצם להשלים המקראות בסוף המלקות, ואם לא צמצם חזר וקורא פעם שניה וממחר לקרוא ולהשלים כשישלים המלקה להלקות: ואם מת תחת ידו פטור. מפני שמכחו ברשות: הוסיף לו. כגון דמעה במנינא: נתקלקל. שהוציא רעו מחמת ההכאה: פטור.

משניות מבוארות – קהתי

כדי רשתו – לפניו כדי רשתו אחת, ולאחריו כדי שתיים. ואינו מכה אותו לא עומד ולא יושב – כלומר שהלוקה, כשהוא סופג את המלקות, אינו עומד ולא יושב, אלא מטה – כשהוא כפוף על העמוד, שְׁנָאֵמָר: "וְהִפְלִיז הַשֹּׁפֵט" – ומכאן שמכחו כשהוא מוטה. וְהַמִּכָּה מִכָּה בִּידוֹ אֶחָת בְּכָל כַּחוֹ – שנאמר בפרשת מלקות (דברים כה, א): "מכה רבה". בגמרא מובאת ברייתא: "כשהוא מגביה, מגביה בשתי ידיו, וכשהוא מכה, מכה בידו אחת".

יום רביעי

באור משנה יד

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת.

וְהִקְרָא קוֹרָא – בזמן שהשמש מלקה את הנידון, את הפסוקים דלקמן: "אִם-לֹא תִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת" את כל דברי התורה הזאת הכתובים בספר הזה, ליראה את השם הנכבד והנורא הזה את ה' אלהיך. וְהִפְלִא ה' אֶת-מִכְתָּדָךְ וְאֵת מִכּוֹתָיִךְ, זרעך, מכות גדולות ונאמנות וחליים רעים ונאמנים. וְחִזּוֹר לְתַחֲלִיל הַמִּקְרָא – אם גמר הקורא את הפסוקים קודם שגמר השמש את המלקות, חזר הקורא לתחילת המקרא וקורא עד שמשלים השמש את המלקות. וכן הוא קורא את הפסוקים: ("וְשִׁמְרָתָם אֶת-דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת" ועשיתם אותם למען תשכילו את כל אשר תעשון", וְחֻתָּם – בפסוק: "וְהוּא רַחוּם יִכְפֹּר עֵוֹן" ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו", וְחִזּוֹר לְתַחֲלִיל הַמִּקְרָא) – בנוסחאות אחרות חסרה הפיסקה "ושמרתם את דבריו... וחזרו לתחילת המקרא", ואף הרמב"ם (חל' סנהדרין סז, יא) אינו גורסה. לפיכך מובאת היא בנוסח משנתנו כמאמר מוסגר. ברם, אלה שגורסים אותה, אינם גורסים ברישא "וחזרו לתחילת המקרא", אלא בסוף פיסקה זו. מצוות הקריאה בשעת המלקות נלמדת בגמרא (כידיון יא, א) מן הכתוב (ויקרא יט, ב): "בְּקֶרֶת תְּהִיָּה", ודושים: בקריאה תהא. לפי ברייתא בגמרא (מכות כג, א), שלש הדיינים שחייבו את הנידון עומדים בשעת המלקות, הגדול שבדיינים קורא את הפסוקים שהזכירו לעיל, השני מונה את המלקות, והשלישי אומר לפני כל הכאה: "הכהו". וְאִם מֵת – המוכה, תַּחַת יְדוֹ – של המלקה, פְּטוּר – המלקה, שהרי הלוקה ברשות בית דין (עין פרק ב משנה ב בענין שליח בית דין). הוֹסִיף לוֹ עוֹד רִצּוּעָה אֶחָת

הִלְךְ וְהִלְךְ – כל יד לצד אחר של העמוד, וְחִזּוֹן הַכֶּנֶסֶת – השמש של בית הכנסת, שהוא שליח בית דין, אִוְחָז בְּכַגְדָּיו – בבית הצואר, כדי להפשטו, אִם נִקְרְעוּ נִקְרְעוּ, וְאִם נִפְרְמוּ – שהותר התפר שלהם. נִפְרְמוּ – כלומר שאין לו לדקדק בכך; ויש מפרשים: "נפרמו". שנקרעו קרעים הרבה, עַד שֶׁהָיָה מְגִלָּה אֶת לְבוֹ – כלומר שמגלה אותו מלפניו ומלאחריו כנגד לבו, לפי שצריך להלקותו על כשרו ולא על גבדיו, שנאמר (דברים כה, ב): "והכהו". ולא את כסותו (רמב"ם). וְהָאֵבֶן נְתוּנָה מֵאַחֲרָיו – של הלוקה, חֲזַן הַכֶּנֶסֶת עוֹמֵד עָלֶיהָ – השמש המלקה את הנידון עומד על האבן, כדי שתבוא ההכאה מלמעלה בכוח "תפארת ישראל", וְרִצּוּעָה שֶׁל עֶגֶל בִּידוֹ, כְּפֹלֶה אֶחָד לְשָׁנִים וְשָׁנִים לְאַרְבָּעָה – כלומר רצועה שכפל אותה לשתיים וחזר וכפלה, ונעשו ארבע רצועות (המאירי; "תפארת ישראל"); וְשִׁתֵּי רִצּוּעוֹת – דקות, של חמור, עוֹלוֹת וְיוֹרְדוֹת בָּהּ – ברצועה כפולת הארבע של עגל, כלומר שהיו נקבים ברצועה הכפולה של עגל ובהם היו תחובות שתי הרצועות של חמור (עין "תפארת ישראל"). בגמרא מבואר: מניין לרצועה שהיא של עגל, שכתוב: "ארבעים יכנו" וסמך לו (דברים כה, ד): "לא תחסום שור בדישו". ולמה שתי הרצועות של חמור? משום שכתוב (ישעיהו א, ג): "ידע שור קנהו וחמור אבוס בעליו, ישראל לא ידע עמי לא התבונן" – אמר הקב"ה: יבוא מי שמכיר אבוס בעליו, ויפרע ממי שאינו מכיר אבוס בעליו (גמרא מכות כג, א).

באור משנה יג

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת והיא מוסיפה ללמדנו בענין סדר המלקות. יְדָה טַפַּח – הידידת שהרצועה של עגל תלויה בה, אורכה טפח (9½ ס"מ בערך), וְרַחֲבָה טַפַּח – רוחב הרצועה עצמה טפח, וְרֹאשָׁהּ – של הרצועה, מְנַעַת עַל פִּי כְרִסּוֹ – כלומר שאורכה של הרצועה היא, כדי שתהא מנעת עד פי כריסו, היינו טבורו; ומכאן שהרצועה היתה נתונה בנקב הידידת, באופן שאפשר היה לקצרה ולהאריכה כפי מידת הלוקה. וּמִכָּה אוֹתוֹ – השמש מכה את הנידון, שְׁלִישׁ מִלְּפָנָיו – שלוש עשרה מלקות על חזהו, וְשִׁתֵּי יְדוֹת – שני שלשים, היינו עשרים ושש מלקות, מִלְּאַחֲרָיו – על כתפיו, שליש על כל כתף. בגמרא מבואר הטעם, שכתוב בפרשת מלקות: "והכהו לפניו

הרי זה גולה על ידו. נתקלקל בין פרעי בין במים – פטור. רבי יהודה אומר: האיש – פרעי, והאשה – במים.

זו כל חיבי כרתות שלקו – נפטרו ידי כרתן, שנאמר (דברים כה, ג): "ונקלה אחיד לעיניך" – כשלקה, הרי הוא כאחיד; דברי רבי חנניא בן גמליאל. אמר רבי חנניא בן גמליאל: מה אם העובר עברה אחת נוטל נפשו עליה – העושה מצוה אחת, על אחת כמה וכמה שתנתן לו נפשו. רבי שמעון אומר: במקומו הוא למד, שנאמר (ויקרא יח, כט): "ונכרתו הנפשות העשת" וגו'; ואומר (שם שם, ה): "אשר יעשה אתם האדם וחי בהם", הא, כל היושב ולא עבר עברה – נותנין לו שכר בעושה מצוה. רבי שמעון בר רבי אומר: הרי הוא אומר (דברים יב, כג): "רק חוק לבלתי אכל הדם כי הדם הוא הנפש" וגו'; ומה אם הדם שנפשו של אדם קצה ממנו, הפורש ממנו מקבל שכר – גזל ועריות, שנפשו של אדם מתאנה להן ומחמדתן, הפורש מהן, על אחת כמה וכמה שזיבה לו ולדורותיו ולדורות דורותיו, עד סוף כל הדורות.

זו רבי חנניא בן עקיבא אומר: רצה הקדוש ברוך הוא ליכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצות,

פירוש ברטנורא

דכתיב (דברים כ"ה) ונקלה אחיד לעיניך, והרי נקלה שנתלכלך: ואשה אף במים, דבושתה מרובה. ואין הלכה כר' יהודה: **טז** נפטרו מידי כריתתן. אם עשו תשובה: העושה מצוה אחת על אחת כמה וכמה. אית דמפרשי, דעל חיבי כריתות שלקו קאמר, מי שקיבל עליו הדין ועשה מצוה כשלקה, על אחת כמה וכמה שתנתן לו נפשו ויפטור מידו כרת, שמדה טובה מרובה על מדת פורענות. ואית דמפרשי, דמלתא באנפיה נפשה קאמר, להודיע מתן שכרן של מצוות, ק"ו מעונשן של עבירות: ממקומו הוא למד. מחיבי כריתות דאירי בהו אנו למדין שהיושבים ולא עבר עברה מעלין עליו שכר בעושה מצוה. דכתיב בעריות (ויקרא י"ח) ונכרתו הנפשות, ואומר (שם) אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, וסמך ליה לא תקרבו לגלות ערות, הרי שמי שיושב ואינו מגלה ערות הכתוב וקראו עושה מצוה, וכתוב ביה וחי בהם, כדרך שהעניש כרת במי שעושה עבירה. וזה דוקא במי שבא עבירה לידו וכבש יצרו ולא עשאה, כיוסף הצדיק וכיוצא בו:

טז לפיכך הרבה להם תורה ומצוות. כגון פרשת שקעים ורמשים כדי להרבות שכר כשהן בדילים מהם, אע"פ שכלאו הכי לא היו אוכלין אותן שנפשו

משניות מבוארות – קהתי

מצוה אחת, על אחת כמה וכמה שתנתן לו נפשו – שמידה טובה מרובה ממידת הפורענות, כמו שבארנו בפרק א משנה ז. יש מפרשים, שרבי חנניא בא ללמדנו בקל וחומר זה ראייה נוספת לדבריו הקודמים, שמי שנתחייב כרת, ועשה מצוה וקיבל עליו את הדין ולקה, תינתן לו נפשו ויפטור מכרת. ויש מפרשים שמאמר בפני עצמו הוא, להודיענו מתן שכרן של מצוות, קל וחומר מעונשן של עבירות. **רבי שמעון אומר: במקומו הוא למד** – ממקום שענין הכרת וכן גם ענין עשיית מצוה נזכרים בו, למדים אנו, שבכעשיית המצוה נפשו של אדם ניתנת לו (ענין "מלאכת שלמה"), **שנאמר** – בענין כרת: "ונכרתו הנפשות העשות מקרב עמם"; **ואומר** – הכתוב (באותה פסחה): "אשר יעשה אתם האדם וחי בהם", הא – הרי משם אתה למד: **כל היושב ולא עבר עברה** – שבאה עבירה לידו, וכבש את יצרו ולא עשאה (ברטנורא). **נותנין לו שכר בעושה מצוה** – שניתנת לו נפשו, כמו שכתוב "וחי בהם". **רבי שמעון בר רבי אומר: הרי הוא אומר** – הרי הכתוב אומר: "רק חזק לבלתי אכל הדם כי הדם הוא הנפש ולא תאכל הנפש עם הבשר"; ומה אם הדם שנפשו של אדם קצה ממנו – שהאדם מטבעו בוחל בו, הפורש ממנו – ואינו אוכלו, מקבל שכר – שנאמר (דברים יב, כח): "למען ייטב לך ולבניך אחריו עד עולם", **גזל ועריות, שנפשו של אדם מתאנה להן ומחמדתן** – שהאדם מטבעו נמשך אחריהם וחומד אותם, הפורש מהן, על אחת כמה וכמה שזיבה לו ולדורותיו ולדורות דורותיו, עד סוף כל הדורות – שזכויותיו הן מרובות מאד.

י ו ח ח י ש י

ב א ו ר מ ש נ ה ט ז

משנתנו מסיימת מסכת מכות בדברי אגדה, שהם המשך למשנה הקודמת, והיא מוסיפה ללמד, שניתנה תורה לישראל, והוזהרו על הרבה מצוות, כדי שתריבנה זכויותיהם על ידי קיום התורה והמצוות.

רבי חנניא בן עקיבא אומר: רצה הקדוש ברוך הוא ליכות את ישראל – להרבות שכרם, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות

– כלומר מכה אחת יותר מהמספר שחייבוהו, כגון שטעה, וזאת – הלוקה, הרי זה גולה על ידו – חיבי המלקה גלות, שהרי המיתו בשוגג. ואם הלוקה לא מת, עבר המלקה על לאו, שכתוב בפרשת מלקות (דברים כה, ג): "לא יוסיף". בגמרא מובאת ברייתא על הכתוב (סו): "לא יוסיף, פן יוסיף להכותו על אלה מנה רבה ונקלה אחיד לעיניך" – אין לי (שחייב משום "לא יוסיף") אלא "מכה רבה". מכה מועטת מניין? תלמוד לומר: "לא יוסיף" (כל מכה שהיא). אם כן, מה תלמוד לומר: "מכה רבה"? לימד על הראשונות (המכות שחייבוהו). שהן מכה רבה; ומכאן שנינו במשנה הקודמת: "והמכה מכה בידו אחת בכל נדחו". **נתקלקל** – הלוקה מחמת המלקות, בין פרעי – שיצאה לו צוואה, בין במים – שיצאו לו מי רגלים, ונתבזה על ידי כך, פטור – כלומר שאין מוסיפים להלקותו. בגמרא מבואר הטעם, משום שכתוב (סו): "ונקלה אחיד לעיניך", והרי כבר נקלה, שנתבזה על ידי קלקולו, כמבואר לעיל. **רבי יהודה אומר: האיש, פרעי** – אינו פטור מלקבל עוד מלקות אלא לאחר שנתלכלך מחמת המכות ברעי, והאשה, במים – ואילו האשה פטורה אפילו כשנתלכלכה במי רגלים, שבושתה של האשה מרובה משל איש. ואין הלכה כרבי יהודה.

ב א ו ר מ ש נ ה ט ז

כל חיבי כרתות שלקו – שכן, כפי שהזכרנו בתחלת פרקנו, חיבי כריתות שהתרו בהם למלקות, הרי הם לוקים, וכיון שלקו, נפטרו ידי כרתן – נפטרו מעונש כרת, שנאמר: "ונקלה אחיד לעיניך" – בא הכתוב לומר: כשלקה, הרי הוא כאחיד – לאחר שלקה, אחיד הוא. **דברי רבי חנניא בן גמליאל** – ברם, אינם נפטרים מכרת, אלא אם כן עשו תשובה; וכן שנינו בברייתא (גמרא מכות יג, ג): "רבי עקיבא אומר: חיבי כריתות ישנם בכלל מלקות ארבעים, שאם עשו תשובה, בית דין של מעלה מוחליין להן". **אמר רבי חנניא בן גמליאל: מה אם העובר עברה אחת נוטל נפשו עליה** – כלומר שנוטלים נפשו ממנו על ידי עונש כרת או מלקות (שאף ממלקות עלול העברין למות, כפי שלמדנו במשנה יד), העושה

שְׁנָאֹמֶר (ישעיה מב, כא): **"ה' חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר"**.
סליק מסכת מכות

מסכת שבועות פרק ראשון

א שְׁבוּעוֹת שְׁתִּים, שֶׁהֵן אַרְבַּע. וַיְדִיעוּת הַטֹּמְאָה שְׁתִּים, שֶׁהֵן אַרְבַּע. וַיֵּצֵאוּת הַשֶּׁבֶת שְׁתִּים, שֶׁהֵן אַרְבַּע. מֵרֵאוֹת נִגְעִים שְׁנִים, שֶׁהֵן אַרְבַּע.

פירוש ברטנורא

של אדם קצה בהן: למען צדקו. להצדיק את ישראל ולזכות אותן:

מסכת שבועות

א שְׁבוּעוֹת, שְׁתִּים כתיבי בקרא בהדיא (ויקרא ה') או נפש כי תשבוע לבטא בשפתים להרע או להטיב. אוכל, להטיב. לא אוכל, להרע, שמענה את עצמו. וה"ה לכל דבר שהוא חין ולא להבא, דלהרע או להטיב להבא משמע: **שֶׁהֵן אַרְבַּע**, יש לרבות עוד שתיים אחרים דלא כתיבי. והן, חין ולא דלשעבר. כמו אכלתי ולא אכל, או לא אכלתי ואכל: **וַיְדִיעוּת הַטֹּמְאָה**. או נפש אשר תגע בכל דבר טמא (שם), האמור ויקרא אצל טומאת מקדש וקדשיו: **שְׁתִּים**. כתיבי בקרא. דכתיבי (שם) ונעלם ממנו והוא טמא, משמע שנעלמה ממנו טומאה ועל ידי אותו העלם אכל בשר קודש, הרי אחת. או נכנס למקדש, הרי שתיים: **שֶׁהֵן אַרְבַּע**, יש לרבות עוד שנים חיובים אחרים. העלם קודש, והעלם מקדש וזכור הוא את הטומאה: **וַיֵּצֵאוּת הַשֶּׁבֶת**. הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים, ולפיכך מקרא מן ויצא משה ויעבירו קול במחנה וגו' (שמות ל"ו), לא תפיקו מרשות היחיד לרשות הרבים: **שְׁתִּים**. אחת לעומד בחוץ והושיט ידו לפנים ונטל חפץ, ואחת לעומד בפנים ונטל חפץ ממקומו והוציאו לחוץ: **שֶׁהֵן אַרְבַּע**, יש להוסיף עוד שתיים דהכנסה, אע"ג דלא כתיבי. שכשם שהקפידה תורה מרשות לרשות בהוצאה, כך הקפידה על ההכנסה. אחת לעומד בפנים והוציא ידו לחוץ ונטל חפץ והכניס, ואחת לעומד בחוץ ונטל חפץ ממקומו והושיטו לפנים והניחו: **מֵרֵאוֹת נִגְעִים שְׁתִּים** כתיבי בקרא (ויקרא י"ג), שאת ובהרת: **שֶׁהֵן אַרְבַּע**. תולדה דשאת ותולדה דבהרת, דלא

משניות מבוארות – קהתי

עוסקת מסכתנו בדניי העלם טומאה, וזה כנראה משום שבאותה פרשה המדברת בענין שבועת ביטוי ושבועת העדות כתוב גם בענין העלם טומאה (ויקרא ה, ב): "או נפש אשר תגע בכל דבר טמא או בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה או בנבלת שרץ טמא, ונעלם ממנו והוא טמא ואשם", שכן בכלול יש חיוב קרבן עולה ויורד (העשיר מביא קרבנו מן הצאן, העני מביא שתי תורים או שני בני יונה, ומי שאין ידו משגת לשתי תורים או לשני בני יונה מביא עשירית האפה סולת לחטאת). משנתנו, המשנה הראשונה של המסכת, מונה ארבעה סוגי הלכות שיש בהם צד שוורח "שתיים שוון ארבע", ושנים מסוגי הלכות אלו הם דיני שבועת הביטוי ודיני העלם טומאה, שמסכתנו דנה בהם, כפי שיבואר.

שְׁבוּעוֹת שְׁתִּים – שתי שבועות "ביטוי" כתובות בפירוש בתורה, שאם אדם נשבע ועבר עליהן, חייב קרבן, שנאמר (ויקרא ה, ז): "או נפש כי תשבוע לבטא בשפתים להרע או להטיב", ומשמעו של הכתוב, שנשבע על העתיד להרע לעצמו, כגון שנשבע "שבועה שלא אוכל", או להטיב לעצמו, כגון: "שבועה שאוכל"; **שֶׁהֵן אַרְבַּע** – שחכמים הוסיפו עליהן על פי מדרש הכתובים, עוד שתי שבועות, שחייבים עליהן, אף שאינן מפורשות בתורה, והיינו שנשבע על העבר, כגון "שבועה שאכלתי" או: "שלא אכלתי". **וַיְדִיעוּת הַטֹּמְאָה שְׁתִּים** – אדם שנטמא, ונעלמה ממנו טומאתו, היינו שידע שנטמא ואחר כך שכח, ואכל קודש או נכנס למקדש כשהוא טמא, הרי לאחר שנודע לו הדבר, חייב הוא להביא קרבן עולה ויורד (עין ויקרא ה, ב), כמו שהזכרנו לעיל בהקדמה. דיני טומאה זו נקראים בלשון המשנה "וַיְדִיעוּת הַטֹּמְאָה", לפי שאין אדם חייב עליה קרבן אלא אם כן ידע תחילה שנטמא, ואחר כך נעלמה ממנו. משנתנו באה ללמד, שבתורה מפורשות שתי "וַיְדִיעוּת הַטֹּמְאָה" שחייבים עליהן קרבן, שכתוב (ויקרא ה, ב): "וַיְדִיעוּת הַטֹּמְאָה שְׁתִּים, שֶׁהֵן אַרְבַּע", ומשמע: שנעלמה ממנו טומאתו, ועל ידי כך אכל בשר קודש, הרי אחת; או נכנס למקדש, הרי שתיים: **שֶׁהֵן אַרְבַּע** – שדרשו חכמים מריבוי הכתובים והוסיפו עליהן עוד שתיים, היינו, שהיה זכור שהוא טמא, אלא שנעלם ממנו שזה קודש ואכלו, או שנעלם ממנו שזה מקדש ונכנס לתוכו, כמבואר שבת (פסוק ב משנה א). **וַיֵּצֵאוּת הַשֶּׁבֶת שְׁתִּים, שֶׁהֵן אַרְבַּע** – במסכת שבת (צו, ב) למדים מן הכתוב "וַיֵּצֵאוּ מִשָּׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בַּמַּחֲנֶה" (שמות לו, ו) שאסור בשבת להוציא חפץ מרשות היחיד לרשות הרבים, ושני איסורי הוצאה הם המפורשים בתורה: א. העומד ברשות הרבים ומושיט ידו לרשות היחיד ונטול חפץ משם ומוציאו לרשות הרבים; ב. העומד ברשות היחיד, ונטול דבר משם ומוציאו לרשות הרבים. וחכמים למדו,

– הרבה להם אזהרות ומצוות "לא תעשה", אף בדברים שהאדם מטבעו בדל מהם, שהואיל ופורשים מהם משום שכן צוותה התורה, הרי זכויותיהם מרובות, **שְׁנָאֹמֶר: "ה' חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ** – להצדיק את ישראל ולזכותו, לכן **יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר**" – הרמב"ם בפירושו כותב: "מעיקרי האמונה בתורה, כשיקיים אדם מצוה מתרי"ג מצוות כראוי וכהוגן, ולא ישתף עמה כוונה מכוונת העולם בשום פנים, אלא שיעשה אותה לשמה מאהבה, הנה זכה בה לחיי העולם הבא. ועל זה אמר רבי חנניא, כי המצוות בהיותן הרבה, אי אפשר שלא יעשה אדם בחייו אחת מהן על מתכונתה ושלמותה, ובעשותו אותה המצוה תחיה נפשו באותו מעשה. וממה שירדה על העיקר הזה, מה ששאל רבי חנניא בן תרדיון: מה אני לחיי עולם הבא? והשיבו לו: כלום בא מעשה לידך, כלום נזדמן לך לעשות מצוה כהוגן? על כך השיב: כי נזדמנה לו מצות צדקה על דרך שלמות ככל מה שאפשר, וזכה לחיי העולם הבא. ויש מפרשים דברי רבי חנניא בן עקשיא: שהמצוות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם אין צריך שיצוה ה' בתורה, שהרי כל אדם רוצה לישא אשה, וכן המשפטים שבין אדם לחבירו, אלא אם לא היו אותן מצוות כתובות בתורה, לא היו ישראל זוכים בהם ולא היו מקבלים עליהם שכר טוב. אבל עתה באומרים, שהם עושים המצוות לשמו, יהיה להם שכר טוב בעמלם (עין "מלאכת שלמה").

מסכת שבועות

באור משנה א

ארבעה סוגי שבועות הם, שהאדם נשבע מעצמו: א) "שבועת ביטוי", כמו שכתוב (ויקרא ה, ז): "או נפש כי תשבוע לבטא בשפתים להרע או להטיב", כגון שנשבע שיאכל או שלא יאכל. ב) שבועת שוא. כמו שכתוב (שמות כ, ז): "לא תשא את שם ה' אלהיך לשווא". כגון שנשבע על אבן שהוא זהב. ג) שבועת העדות, כמו שכתוב (ויקרא ה, א): "ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה, והוא עד או ראה או ידע אם לא יגיד ונשא עונו", היינו עדים שידעו עדות ממון, שאחד חייב לחברו כסף, ודרש מהם התובע שיבואו ויעידו לו בבית דין, והם נשבעו לו שאינם יודעים לו כל עדות. ד) שבועת הפיקדון. כמו שכתוב (ויקרא ה, כא-כב): "נפש כי תתחטא ומעלה מעל בה, וכיחש בעמיתו בפיקדון או בתשומת יד או בגז או עשק את עמיתו. או מצא אבדה וכחש בה ונשבע על שקר". היינו שאדם כופר בממון שיש לחברו בידו, ונשבע לו שאין לו אצלו כלום. מלבד ארבע שבועות אלו, שיש בהן צד שוורח, שאדם נשבע מעצמו, כפי שהזכרנו לעיל, יש שבת הדין מחייבים את התובע או את הנתבע להישבע, ושבועה זו נקראת "שבועת הדיינים". מסכתנו עוסקת בפרטי הדינים של כל סוגי השבועות הללו. ברם, בשני הפרקים הראשונים

ב פל שיש בה ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם בנתיים – הרי זה בעולה ויורד. יש בה ידיעה בתחלה, ואין בה ידיעה בסוף – שעיר הנעשה בפנים ויום הכפורים תולה, עד שיודע לו ויביא בעולה ויורד.
ג אין בה ידיעה בתחלה, אבל יש בה ידיעה בסוף – שעיר הנעשה בחוץ ויום הכפורים מכפר, שנאמר (במדבר כט, יא): "מלכד חטאת הכפרים"; על מה שזה מכפר, זה מכפר: מה הפנימי אין מכפר אלא על דבר שיש

פירוש ברטנורא

כתיבי בקרא בהדיא:

ב שיש בה ידיעה בתחלה. אידועות הטומאה קאי. ואידי דזוטרי מלייהו מפרש להו ברישא והדר מפרש שבועות דנפישו מלייהו. וציאות ומראות, כל חרא והרא מפרשא במסכת דירה, להכי לא פרשניהו בהאי מסכתא. ולא תנינו הכא אלא משום דרמו להדרי בשמים שהן ארבע: ידיעה בתחלה, שידע שנמאד: וידיעה בסוף. משאכל את הקודש בהעלם או נכנס למקדש בהעלם ויצא, נודע לו שבטומאה אכל או בטומאה נכנס: והעלם בינתיים. כשאכל את הקודש נעלמה ממנו טומאה או קודש, או נכנס למקדש ונעלמה ממנו טומאה או מקדש: הרי זה בעולה ויורד. עולה לעשיר, ויורד לעני. עשיר מביא חטאת בהמה, ועני חטאת העוף, ודל שבדלים עשירית האיפה, והיא מנחת חוטא האמורה בכל מקום: שעיר הנעשה בפנים. שעיר של יום הכפורים שמביא מרמו לפנים: תולה. להגין עליו מן היסורין: עד שיודע לו. שאכל קודש בטומאה ויביא קרבן עולה ויורד:

ג אין בה ידיעה בתחלה. שלא ידע בטומאה זו זמיו, זה לא בא לכלל קרבן עוד לעולם. שהרי אין קרבן בא אלא על שיש בו ידיעה בתחלה: שעיר הנעשה בחוץ. הקרב במזבח החיצון כמוספין של יו"ט: ויום הכיפורים עצמו מכפר עם השעיר: שנאמר. בשעיר הנעשה בחוץ (במדבר כ"ט) שעיר עזים אחד חטאת מלכד חטאת הכפרים, וחטאת הכפורים הוא השעיר הנעשה בפנים, והקישן הכתוב, ללמדך שעל מה שזה מכפר זה מכפר. מה פנימי אינו

משניות מבוארות – קהתי

– קרבן זה בא לכפר על שגגתו. יש בה ידיעה בתחלה, ואין בה ידיעה בסוף – שאמנם קודם שאכל את הקודש או נכנס למקדש ידע שנמאד, אבל אחר כך שכח שנמאד, ואף לאחר שאכל את הקודש או לאחר שיצא מהמקדש לא נזכר בטומאתו, והרי אינו מביא קרבן לכפרת שגגתו, שעיר הנעשה בפנים – שעיר של יום הכיפורים, שכהן גדול זורק דמו בקדשי הקדשים, כמו שכתוב (ויקרא טז, טז-טז): "ושחט את שעיר החטאת אשר לעם והביא את דמו אל מבית לפרוכת... וכפר על הקודש מטומאות בני ישראל"... ויום הכפורים – עצמו, יחד עם השעיר, תולה – דוחה את עונשו על שגגתו, עד שיודע לו – שאכל את הקודש או נכנס למקדש בטומאה, ויביא בעולה ויורד – ויביא קרבן עולה ויורד, כמבואר לעיל. בגמרא מבואר: "מניין ליש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף, ששעיר זה תולה? תלמוד לומר (שם): "וכפר על הקודש מטומאות בני ישראל ומפשעיהם לכל חטאתם" – חייבי חטאות במשמע" (הראוי לבוא לידי חטאת. לשכחונתו לו ידיעה בסוף – רש"י). ועוד מבואר בגמרא (שבועות ח, ב): "וכי מאחר שאינו מכפר (שאין השעיר מכפר). למה תולה? אמר רבי זירא: לומר, שאם מת, מת בלא עוון. אמר לו רבא: אם מת, מיתה ממרקת (מכפרת עוונותיו) אלא אמר רבא: להגין עליו מן היסורין" (שאף על פי שאינו יודע שחטא, יש לו לדאוג, שכל השוגגים צריכים כפרה לכשידעו. הרי שקודם ידיעה ענושים הם. – רש"י).

באור משנה ג

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה ללמדנו, מהי כפרתו של אדם, שלא ידע בכלל שהוא טמא ואכל את הקודש או נכנס למקדש, ואחר כך נודע לו, שבשעה שאכל את הקודש או נכנס למקדש היה טמא, והרי בכגון זה אינו מביא קרבן לעולם, שאין קרבן בא על שגגת טומאת מקדש וקדשיו אלא אם כן יש בה ידיעה בתחילה וידיעה בסוף והעלם בינתיים, כפי ששינונו במשנה הקודמת.

אין בה ידיעה בתחלה – שלא ידע כלל בתחילה שנמאד, וכגון שנגע בשרץ מת, ולא למד מעולם, שהנגוע בשרץ נטמא, וזה אפשר בחינוך שנשבה לבין הנכרים (גמרא; דמביא; יחזקאל יוס טובי). אבל יש בה ידיעה בסוף – שלאחר שאכל קדשים, או נכנס למקדש אמרו לו שנטמא, וחטא כזה שאכל קדשים או נכנס למקדש בטומאה, שעיר הנעשה בחוץ – שעיר עזים שמביאים ביום הכיפורים לקרבן מוסף, והוא קרב על המזבח החיצון, דהיינו על מזבח הנחשת שבעזרה, ויום הכפורים – היום עצמו, יחד עם השעיר, מכפר – עליו, שנאמר – בשעיר של מוסף יום הכיפורים: "שעיר עזים אחד חטאת מלכד חטאת הכפרים" – כלומר, מלכד השעיר הנעשה בפנים, הרי בא הכתוב להקיש את השעיר הנעשה בחוץ לשעיר הנעשה בפנים,

שיש להוסיף עוד שניים, והם איסורי הכנסה מרשות הרבים לרשות היחיד, שאינם מפורשים בתורה, היינו: א. העומד ברשות היחיד ומושיט ידו לרשות הרבים ומכניס משם חפץ לתוך רשות היחיד; ב. העומד ברשות הרבים ונוטל שם חפץ ומכניסו לרשות היחיד (עין חשנה שבת א, א). מראות נגעים שנים, שהן ארבעה – שכתוב בתורה (ויקרא יג, א-ב): "אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת והיה בעור בשרו לנגע צרעת, והובא אל אהרן הכהן או אל אחד מבניו הכהנים. וראה הכהן את הנגע בעור הבשר ושער בנגע הפך לבן ומראה הנגע עמוק מעור בשרו, נגע צרעת הוא, וראהו הכהן וטימא אותו" – ובאה המשנה להשמיע ששני מראות נגעים כתובים בפירוש בתורה, שהמצרוע מביא עליהם קרבן לטהרתו, והם: א. שאת; ב. בהרת, וחכמים הוסיפו עליהם עוד שניים שלמדו מהכתוב (שם): "או ספחת", והם: התולדה של שאת, והתולדה של בהרת. מראות אלו נבדלים ביניהם בלובן שבנגע: שאת לבנה כקרום הביצה, תולדתה – כצמר לבן; בהרת לבנה כשלג, תולדתה – כסיד ההיכל (עין נגעים א, א).

י ו ש ש י

באור משנה ב

כבר הזכרנו בהקדמה לבאור משנה א, ששני הפרקים הראשונים במסכתנו עוסקים בדניי "ידיעות הטומאה"; וסודרו בתחילת המסכת, משום שדינים אלו מועטים הם. אחר כך נשנים בשאר פרקי מסכתנו דיני שבועות, שהם מרובים, והם אמנם עיקר המסכת. יתר העניינים שנימנו במשנה א, מפורשים במסכתות מיוחדות: "ציאות השבת" במסכת שבת, ו"מראות נגעים" במסכת נגעים. חשונתו מתחילה, אפוא, ללמד ענייני "ידיעות הטומאה". וכפי שבארנו במשנה הקודמת, המדובר הוא בשגגת "טומאת מקדש וקדשיו", היינו בטמא שנכנס בשוגג למקדש, או שאכל בשוגג קדשים, כשטומאתו עליו.

פל – טומאת מקדש וקדשיו, כפי שבארנו לעיל, שיש בה ידיעה בתחלה – שקודם שאכל את הקודש או נכנס למקדש ידע שנמאד; ובגמרא מבארים, כגון שידע שנגע בשרץ מת, אף על פי שלא ידע שנמאד בנגיעה זו, שכן ידיעת בית רבו (שלמד שם, שהשרץ מטמא את הנוגע בו, אלא שלא נזכר בזה) שמה ידיעה (שבועות ה, א; גמרא ורש"י). וידיעה בסוף – ולאחר שאכל את הקודש או לאחר שיצא מהמקדש, נזכר בטומאתו, והעלם בנתיים – ובשעה שאכל את הקודש, או בשעה שנכנס למקדש, נעלמה ממנו טומאתו, הרי זה בעולה ויורד – חייב הוא להביא קרבן עולה ויורד, היינו קרבן שהוא עולה לעשיר ויורד לעני, כמו שכבר בארנו בהקדמה למשנה א, שכן העשיר מביא חטאת בהמה, העני – חטאת העוף, ודל שבדלים – עשירית האיפה סולת, והיא נקראת "מנחת חוטא" (עין ויקרא ח).

בו ידעה, אף החיצון אין מכפר אלא על דבר שיש בו ידיעה.

ד ועל שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף – שעירי הרגלים ושעירי ראשי חודשים מכפרים; דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר: שעירי הרגלים מכפרין, אבל לא שעירי ראשי חודשים. ועל מה שעירי ראשי חודשים מכפרין? על הטהור שאכל את הטמא. רבי מאיר אומר: כל השעירים כפרתן שנה – על טמאת מקדש וקדשיו. היה רבי שמעון אומר: שעירי ראשי חודשים מכפרין על הטהור שאכל את הטמא; ושל רגלים מכפרין על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף; ושל יום הכיפורים מכפר על שאין בה ידיעה בתחלה, אבל יש בה ידיעה בסוף. אמרו לו: מהו שיקרבו זה בזה? אומר להם: יקרבו. אמרו לו: הואיל ואין כפרתן שנה, היאך קרבתן זה בזה? אמר להן:

פירוש ברטנורא

בא אלא על דבר שיש בו ידיעה, ומאי ניהו ידיעה, בתחלה, כדילפינן מקרא דכתיב לכל חטאתם, דמשמע לאותם שיבואו לכלל חטאת בשנתה להם ידיעה בסוף, ואי אפשר לבא לכלל חטאת אלא היתה לו ידיעה בתחלה, אף שעיר הנעשה בחוץ אינו מכפר אלא על שיש בו ידיעה, ומאי ניהו ידיעה בסוף ולא בתחלה דלא אחיא קרבן, ומכפר זה כפרה גמורה בלא תליה:

ד שעירי הרגלים. בכל הרגלים נאמרו שעירי חטאת במוספין: ושעירי ראשי חודשים מכפרים. דכתיב בשעיר ראש חודש (שם כ"ה) לחטאת לה, חטא שאין מכיר בו אלא ה' שעיר זה הוא מכפר, והיינו שאין בו ידיעה לא בתחלה ולא בסוף. ושעירי רגלים ילפינן משעיר ר"ח בהיקש, דשעיר הוה מצי למכתב בכולהו רגלים, וכתב ושעיר, וא"ו מוסיף על ענין ראשון, להקיש שעל מה שזה מכפר אלו מכפרים: כל השעירים כפרתן שנה. כל שעירי המוספין, בין שעירי רגלים בין שעיר ר"ח בין שעיר הנעשה בחוץ ביה"כ, כפרתן שנה, שהם מכפרין בין על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף בין על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף, בין על טהור שאכל את הטמא, ונפקא מינה לטומאה שאירעה בין זו לזו. אבל שעיר הנעשה בפנים ביום הכיפורים לא נחלקו עליו שהוא תולה על שיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף, כדאמרין: היתה ר' שמעון אומר. האי דהדר נקט לה, משום דבעי למימר

משניות מבוארות – קהתי

הללמדך כי על מה שנה מכפר, זה מכפר: מה הפנימי – השעיר הנעשה בפנים, ובין השעיר הנעשה בחוץ ביום הכיפורים, כפרתן שנה – שכולם מכפרים על טמאת מקדש וקדשיו – בין על שאין בה ידיעה בתחילה ויש בה ידיעה בסוף, בין על שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף, בין על הטהור שאכל את הטמא. ונפקא מינה לטומאה שאירעה בין מוסף זה למוסף זה. ברם, שעיר הנעשה בפנים ביום הכיפורים – אף לדעת רבי מאיר – תולה על שיש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף, כמו ששנינו במשנה ב; וכן מובא בגמרא (שבועות י, א): "ימודה רבי מאיר בשעיר הנעשה בפנים, שהוא אינו מכפר כפרתן, והן אינן מכפרין כפרתו: הוא אינו מכפר כפרתו – כפרה אחת מכפר, ואינו מכפר שתי כפרות; הן אינן מכפרין כפרתו – אמר קרא: "אחת בשנה", כפרה זו לא תהא אלא אחת בשנה". היה רבי שמעון אומר: שעירי ראשי חודשים מכפרין על הטהור שאכל את הטמא; ושל רגלים מכפרין על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף; ושל יום הכיפורים – שעיר של מוסף יום הכיפורים – מכפר על שאין בה ידיעה בתחלה, אבל יש בה ידיעה בסוף – משנתנו חזרת על דברי רבי שמעון שנישנו קודם, משום שהיא רוצה להביא דברי חכמים המשיכים על דבריו. אמרו לו – חכמים לרבי שמעון: מהו שיקרבו זה בזה – כגון שאבד השעיר שהופרש ליום הכיפורים לקרבן מוסף, ונתכפרו באחר, ונמצא השעיר ברגל או בראש חודש, המותר להקריבו לשם שעיר של רגל או של ראש חודש? אמר להם – רבי שמעון לחכמים: יקרבו – מותר להקריבו לשם קרבן מוסף של רגל או של ראש חודש. אמרו לו – חכמים לרבי שמעון: הואיל ואין כפרתן שנה – הואיל ואינך סובר כרבי מאיר שכפרתן של השעירים שווה, היאך קרבתן זה בזה – הרי לדעתך השעיר שהופרש למוסף של יום הכיפורים, בא לכפר על שאין בה ידיעה בתחילה ויש בה ידיעה בסוף, והיאך יקרבו אותו ברגל כקרבן מוסף שבא לכפר על שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף? או איך יקרבו אותו בראש חודש, שקרבנו בא לכפר על הטהור שאכל את הטמא? אמר להן – רבי שמעון לחכמים: כל שאין לכפר על טמאת מקדש וקדשיו – כל השעירים באים לכפר על מי שנכנס בטומאה למקדש או על מי שאכל קודש בטומאה, וכיון שבדבר זה כולם שווים, אף על פי שחלוקים הם בענין כפרתם, כאמור לעיל, קרבים הם זה בזה.

היינו ידיעה בתחילה, כמו ששנינו במשנה הקודמת, ששעיר הנעשה בפנים תולה, שכן כתוב בו: "וכפר על הקודש... לכל חטאתם", ומשמע לאותם שיבואו לידי חטאת, ואי אפשר לבוא לידי חטאת אלא אם כן היתה לו ידיעה בתחילה, אף החיצון – השעיר הנעשה בחוץ, אין מכפר אלא על דבר שיש בו ידיעה – היינו ידיעה בסוף; וכיון שאינו בא לכלל קרבן, הרי הוא מכפר לו כפרה גמורה.

שבת קודש

באור משנה ד

משנתנו באה ללמד, במה מתכפר האדם שנטמא ואכל את הקודש או נכנס למקדש בטומאה, ולא היתה לו ידיעה לא בתחילה ולא בסוף. ועל שאין בה ידיעה – על טומאת מקדש וקדשיו שאין בה ידיעה, לא בתחלה – כמו שבארנו במשנה הקודמת, ולא בסוף – שלא נודע לו כלל שנטמא ואכל את הקודש או נכנס למקדש בטומאה, שעירי הרגלים – שעירי החטאות שמקריבים במוספי הרגלים, שכן בפסח כתוב (במדבר כח, כב): "ושעיר חטאת אחד לכפר עליכם", ובחג השבועות כתוב (שם שם, ז): "שעיר עזים אחד לכפר עליכם", ובחג הסוכות כתוב בכל יום (במדבר כט): "ושעיר עזים אחד חטאת" או "ושעיר חטאת אחד", ושעירי ראשי חודשים – שעירי החטאות שמקריבים במוספי ראשי חודשים, שכתוב בראש חודש (במדבר כח, טז): "ושעיר עזים אחד לחטאת"; כל אלה מכפרים – על שגגתו זו; דברי רבי יהודה – בגמרא מבואר טעמו של רבי יהודה, שכתוב בשעיר ראש חודש: "לחטאת לה" – חטא שאין מכיר בו אלא ה', יהא שעיר זה מכפר, והיינו שאין בו ידיעה לא בתחילה ולא בסוף; ושעירי הרגלים הוקשו לשעירי ראשי חודשים, שכן כתוב בהם "ושעיר", וא"ו מוסיף על ענין ראשון, לומר: "מה שעירי ראשי חודשים אינן מכפרין אלא על שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף, אף שעירי הרגלים אינן מכפרין אלא על שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף" (גמרא שבועות ט, ב). רבי שמעון אומר: שעירי הרגלים מכפרין על שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף, אבל לא שעירי ראשי חודשים – שכן אלה מכפרים על שגגת אחרות. ועל מה שעירי ראשי חודשים מכפרין? על הטהור שאכל את הטמא – שאכל בשוגג בשר קודש טמא. רבי מאיר אומר: כל

בְּלֹן בָּאִין לְכַפֵּר עַל טְמֵאת מִקְדָּשׁ וְקִדְשֵׁיו.

ה רבי שמעון בן יהודה אומר משמו: שְׁעִירֵי רֹאשֵׁי חֲדָשִׁים מְכַפְּרִין עַל הַטְּהוֹר שְׂאֵכֵל אֶת הַטָּמֵא; מוֹסִיף עֲלֵיהֶם שֶׁל רְגָלִים, שֶׁמְכַפְּרִין עַל הַטְּהוֹר שְׂאֵכֵל אֶת הַטָּמֵא, וְעַל שְׂאִין בֶּה יָדִיעָה לֹא בַתְּחִלָּה וְלֹא בַסּוֹף; מוֹסִיף עֲלֵיהֶם שֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים, שֶׁהֵן מְכַפְּרִין עַל הַטְּהוֹר שְׂאֵכֵל אֶת הַטָּמֵא, וְעַל שְׂאִין בֶּה יָדִיעָה לֹא בַתְּחִלָּה וְלֹא בַסּוֹף, וְעַל שְׂאִין בֶּה יָדִיעָה בַתְּחִלָּה, אֲבָל יֵשׁ בֶּה יָדִיעָה בַסּוֹף. אָמְרוּ לוֹ: מִהוּ שִׁיקְרָבוּ זֶה בֹּזֵה? אָמַר לָהֶם: הֵן. אָמְרוּ לוֹ: אִם כֵּן, יִהְיוּ שֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים קָרְבִּין בְּרֹאשֵׁי חֲדָשִׁים, אֲבָל הֵיאָךְ שֶׁל רֹאשֵׁי חֲדָשִׁים קָרְבִּין בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, לְכַפֵּר בַּפֶּרֶה שְׂאִינָה שְׁלֵהָ? אָמַר לָהֶן: בְּלֹן בָּאִין לְכַפֵּר עַל טְמֵאת מִקְדָּשׁ וְקִדְשֵׁיו.

פירוש ברטנורא

אמרו לו מהו שיקריבו זה בזה: מהו שיקריבו. אם אבר שעיר שהופרש ליום הכפורים, ונתכפרו באחר, ונמצא זה ברגל או ברה"ח, מהו שיקרב לשם שעירו של יום: אמרו לו הואיל ואין כפרתן שות. ר' מאיר הוא דקאמר ליה לרבי שמעון, כשלמא אי אמרת כולן כפרתם שוה, יקרב, שהרי כולן כפרה אחת הן מכפרים, אלא לדירך, זו שהופרשה לכפר על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף היאך יקרב ברגל לכפר על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף, או ברה"ח לכפר על הטהור שאכל את הטמא: לכפר על טומאת מקדש וקדשיו. וכיון דבזה שוין, אע"פ שכפרתן חלוקת יכול הוא ליקרב: זה משמו. של ר' שמעון. וסתם ר' שמעון הוא ר' שמעון בן יוחאי:

משניות מבוארות – קהתי

ב א ו ר מ ש נ ה

משנה זו מוסיפה ללמדנו באותם העניינים שנישנו במשנה הקודמת.

בְּסוֹף – נוסף על הכפרות דלעיל. אָמְרוּ לוֹ – חכמים לרבי שמעון: מִהוּ שִׁיקְרָבוּ זֶה בִּזְדָּה – מבואר במשנה הקודמת. אָמַר לָהֶם: הֵן – כן הדבר, שקרבים הם זה בזה. אָמְרוּ לוֹ: אִם כֵּן, יִהְיוּ שֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים קָרְבִּין בְּרֹאשֵׁי חֲדָשִׁים – שכן שעיר של יום הכיפורים מכפר גם על הטהור שאכל את הטמא, כשעירי ראשי חודשים, אֲבָל הֵיאָךְ שֶׁעִירִים שֶׁל רֹאשֵׁי חֲדָשִׁים קָרְבִּין בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים – כגון שאבר שעיר שהופרש למוסף של ראש חודש, ונמצא ביום הכיפורים כיצד אפשר להקריבו לשם קרבן המוסף של יום הכיפורים, והלא שעיר זה בא לְכַפֵּר בַּפֶּרֶה שְׂאִינָה שְׁלֵהָ – שהרי השעיר של ראש חודש אינו מכפר אלא על הטהור שאכל את הטמא, ואילו השעיר של יום הכיפורים בא לכפר גם על הטמא שאכל קדשים או נכנס למקדש ולא נודע לו שהוא טמא אלא בסוף, וכן על שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף. אָמַר לָהֶן: בְּלֹן בָּאִין לְכַפֵּר עַל טְמֵאת מִקְדָּשׁ וְקִדְשֵׁיו – כל השעירים באים לכפר על שגגת טומאת מקדש וקדשיו, ולפיכך קרבים הם זה בזה.

רְבִי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה אֹמֵר מִשְׁמוֹ – של רבי שמעון, וסתם רבי שמעון שבמשנה הוא רבי שמעון בן יוחאי: שְׁעִירֵי רֹאשֵׁי חֲדָשִׁים מְכַפְּרִין עַל הַטְּהוֹר שְׂאֵכֵל – בשוגג, אֶת הַטָּמֵא – בשר קודש טמא, כמבואר במשנה הקודמת; מוֹסִיף עֲלֵיהֶם שֶׁל רְגָלִים – יתרים עליהם שעירי הרגלים, שֶׁמְכַפְּרִין עַל הַטְּהוֹר שְׂאֵכֵל אֶת הַטָּמֵא, וְעַל שְׂאִין בֶּה יָדִיעָה לֹא בַתְּחִלָּה וְלֹא בַסּוֹף – נוסף על כפרת שגגתו של הטהור שאכל את הטמא, מכפרים הם גם על שגגת טומאת מקדש וקדשיו, שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף, מוֹסִיף עֲלֵיהֶם – על שעירי ראשי חודשים ושעירי הרגלים, שֶׁנֶּהֱמַר מְכַפְּרִין – כלומר שהיא מכפר (משנתנו נקטה כאן לשון רבים מתוך שגרת הלשון שבסוגייתנו). עַל הַטְּהוֹר שְׂאֵכֵל אֶת הַטָּמֵא – כשעירי ראשי חודשים, וְעַל שְׂאִין בֶּה יָדִיעָה לֹא בַתְּחִלָּה וְלֹא בַסּוֹף – כשעירי הרגלים, וְעַל שְׂאִין בֶּה יָדִיעָה בַתְּחִלָּה, אֲבָל יֵשׁ בֶּה יָדִיעָה

המשך ביאור למסכת סוטה ליום חמישה ועשרים לעומר עמוד א

19 יֵשׁ לָהּ הֵיתֵר שֶׁתִּהְיֶה מוֹתֵר לֹא כִשְׁתִּטֵּה, וְאִין יִצְרוּ תוֹקֵפוֹ דְּבִרְבִּי,
20 תֵּאֱמַר בְּסוֹפָהּ, אִם נִטְמָא, שְׂאִין לָהּ הֵיתֵר עוֹלָמִית. וּמִכִּיחָה
21 הַגְמָרָא מִתְּשׁוּבַת רַבֵּנָן כַּסְחוּבֵר שְׁלֵאֲחֵר סְתִירָה אִינוּ מַחֲוֹל, שְׁהֵר וְאִי
22 אֲמַרְתָּ לֵּאחֵר סְתִירָה מַחֲוֹל לָהּ, מִשְׁבַּחַת לָהּ – מִצּוֹי אֹפֶן דִּישׁ לָהּ
23 לְסוֹטָה הֵיתֵר, דִּיאִי בְּעֵי מַחֲוִל לִיהָ לְקִינּוּיָהּ וּבְעֵל – שֶׁאִם יִרְצֶה
24 יִמַּחֵל לְקִינּוּי וְיִכָּל לְהַתִּיר אִיסוּרָה וּלְבַעוֹל אוֹתָהּ, אֲלֵא שְׁמַע מִינָהּ
25 לֵאחֵר סְתִירָה אִינוּ מַחֲוֹל וְלֹכֵן אִמְרֵנוּ שְׁהֵיא אִסוּרָה עוֹלָמִית, שְׁבַע
26 מִינָהּ.
27 שֵׁנִינּוּ בַּמִּשְׁנָה, כָּל אֵלּוּ שְׁדִינָן לִשְׁתוֹת, אִם מִתּוֹ בְּעֵלִיחֶן עַד שְׁלֵא
28 שְׁתּוֹ – לִפְנֵי שִׁשְׁתּוֹ, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים נִטְלוֹת כְּתוּבָה וְלֹא שְׁתוֹת,
29 וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים אוֹ שְׁתוֹת אוֹ לֹא נִטְלוֹת כְּתוּבָה כִּי.
30 שְׁוֹאֵלֵת הַגְמָרָא, בְּמַאי קְמִיפְלִי – מִהָּ טַעַם שֶׁמַּחֲמַתּוֹ חוֹלְקִים בֵּית
31 שְׁמַאי וּבֵית הֵלֵל. בְּמַאי קְמִיפְלִי, בֵּית שְׁמַאי סְבָרִי, שְׁמַר הַעוֹמֵד לְנִגְוֹת
32 – מִי שֵׁשׁ לוֹ שֹׁטֵר חוֹב עַל חֲבִירוֹ, וְחֲבִירוֹ שֶׁעָבַד לוֹ בְּשֹׁטֵר כָּל נִסְסוֹ,
33 בְּגִבּוֹי דְּמִי – מִחוּצָה בַּעַל הַשֹּׁטֵר בִּנְכָסִים יוֹתֵר מִן הַלוּהוּ, כֵּאִילוּ הוּא
34 כָּבֵר גְּבוּי, וְהוּא הָדִין כֵּאֵן הַנִּכְסִים הַמְשׁוּעָבָדִים לְכְּתוּבָה הֵם בַּחוּקָת
35 הָאִשָּׁה, וְאִם טוֹעֲנִים הַיּוֹרְשִׁים שְׁהֵיא טַמְאָה, עֲלֵיהֶם לְהִבְיֵא רֵאִיָּה
36 שְׁוִינָתָהּ וְאִבְדָּה כְּתוּבָתָהּ, שְׁהִמְצִיא מַחֲבִירוֹ עָלֶיהָ רֵאִיָּה.

1 תִּלְהָ בְהֵם "וּתְפִשׁוּ בּוֹ", וּבִשְׁבָאֲתִי אֲצֵל חֲבִירִי שְׁבָדְרוֹם, עַל שְׁנֵים
2 – הָדִין הָרֵאשׁוֹן וְהַשְּׁלִישִׁי הָדוּר לִי, וְעַל זֶקֶן מִקְרָא לֹא הָדוּר לִי,
3 שְׁלֵא יִרְבּוּ מַחֲלוּקָת בִּישְׁרָאֵל, וּבְשִׁידַע הָזֶקֶן שְׁלֵא יִכּוּלִים לְמַחֲוֹל לוֹ,
4 יִפְחַד לְחֻלּוֹק עַל בֵּית דִּין הַגְּדוֹל. וּמִסִּיקָה הַגְמָרָא לְפִשּׁוֹט הַסֶּפֶק, שְׁמַע
5 מִינָהּ מִהָדִין הָרֵאשׁוֹן שֶׁאִמְרָה, שְׁבַעֲלֵ שְׁמַחֵל עַל קִינּוּי קִינּוּי מַחֲוֹל,
6 שְׁמַע מִינָהּ.
7 וּבַעֲיָקֵר פְּשִׁיטוֹת זוֹ שְׁבַעֲלֵ שְׁמַחֵל עַל קִינּוּי קִינּוּי מַחֲוֹל, פְּלִיגִי בֶּה רַב
8 אַחָא וְרַבִּינָא, בֵּאִידָה אֹפֶן מַחֲוֹל. חֵד מִהֵם אָמַר, קוֹדֵם סְתִירָה
9 מַחֲוֹל, לֵאחֵר סְתִירָה אִינוּ מַחֲוֹל. וְחֵד מִהֵם אָמַר, לֵאחֵר סְתִירָה
10 נִמִּי מַחֲוֹל. וּפּוֹסְקָת הַגְמָרָא, וּמִסְתַּבְּרָא שְׁהָדִין בְּמַאן דִּיאֲמַר אִינוּ
11 מַחֲוֹל, בְּמַאי – מִהָדִין הַהוֹכַחָה, מִדְּקָא מְהַדְרִי – מִמַּה שֶׁעָנָה בְּרִנָּה
12 לַהֲלֹן לְרַבִּי יוֹסִי, דְּתִנְיָא, רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, בְּעֵלָה שֶׁל הַנִּסְתָּרָת
13 הַחוּלָךְ עִמָּה לְבֵית דִּין נֶאֱמָן עֲלֶיהָ שְׁלֵא יִבּוֹא עָלֶיהָ בְּדֶרֶךְ, וְאִין צִרִיךְ
14 תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שִׁילוּהוּ, מִכָּל וְחוֹמֵר, וּמַה נִּדָּה שְׁהֵיא בְּכִרְת
15 בְּעֵלָה נֶאֱמָן עָלֶיהָ שְׁלֵא יִבּוֹא עָלֶיהָ, וּמוֹתֵר לָהֶם לְהַתִּיחֵד, סוֹמְאָה
16 שְׁהֵיא בְּלָאוּ כְּמוֹ שֶׁלְּמַדּוֹ מִהַפְּסוֹק "אַחֲרֵי אֲשֶׁר הוֹטַמְתָּ" לְרִבּוֹת
17 סוֹטָה שֶׁנִּסְתָּרָה, לֹא כָּל שְׁכָן שְׁבַעֲלָה נֶאֱמָן. אָמְרוּ לוֹ רַבֵּנָן לְרַבִּי יוֹסִי,
18 לֹא – אִינוּ דוֹמָה, שְׁהֵר אִם אֲמַרְתָּ בְּנִדָּה שְׁבַעֲלָה נֶאֱמָן עָלֶיהָ, שְׁכָן

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

שופת את הקדרה — מושיבה על הכירה, היא קרויה שפיתה. **וזה בא בפרוזבולי** — מרדכי בא אליו בטענת עושר, המן בא בטענת עוני. שמכר המן את עצמו למרדכי קודם לכן ימים רבים בככרי לחם. **בולי** — לשון עושר, כדאמרינן (גיטין לז, א) "ושברתי את גאון עוזכם" — אלו בולאות שביהודה. **בוטי** — לשון עניות, כמו "והעבט תעביטנו" (דברים טו). במסכת גיטין (לז, א). **בטולמי** — נהמא. "בככרות לחם עשרים לחם שעורים" (מלכים ב ד) מתרגמינן: עשרין טולמין דלחמא. **לרוח משפט** — לשופטים את רוחן יהיה לעטרה. **דן את יצרו** — כופהו לשוב בתשובה. **ומתנבר על יצרו** — אינו הולך אחריו לעבור עבירה.

דף יד ע"ב: מימרא נוספת: **ואמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא, אל תהי קללת הקיוט קלה בעיניך** - תהיה זהיר אף מקללת אדם פשוט **שְׁהָרִי אֲבִימֶלֶךְ קָלַל אֶת שָׂרָה** על כך שהסתירה ממנו שהיא אשת איש ואמר לה (בראשית כ טז) **הֲנֵה הוּא לְךָ כְּסוּת עֵינַיִם** - הואיל וכיסית ממני שאברהם הוא אישך וגרמת לי את הצער הזה, יהי רצון שיהיו לך בנים עיורים, ואכן **נִתְקַיִּים בְּזֶרְעָה**, שנאמר (שם כז א) **וַיְהִי כִּי יָקָן יִצְחָק וַתִּכְהֶינּוּ עֵינָיו**.

מימרא נוספת: **ואמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא, בא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם** - כחו של אדם אינו בהשוואה כלל לגבורת ה', **שמידת בשר ודם, אדם**, תחילה **שופת קדרה** - מושיב את הקדרה על הכירה, ורק אחר כך **נותן לתוכה מים**, אבל **הקדוש ברוך הוא נותן מים** קודם שנמצאת הקדרה, **ואחר כך שופת הקדרה** לקבל את המים שעומדים שם כבר, **לְקַיִּים מַה שֶּׁנֶּאֱמַר** (ירמיה י ג) **'לְקוֹל תִּתּוּ הַמֶּזֶן מִיּוֹם בְּשָׁמַיִם וַיַּעֲלֶה נְשָׁאִים'** - ה' נותן תחילה מים באויר השמים ואחר כך מעלה עננים לקבלם.

מימרא נוספת: **ואמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא, כל האומר דבר בשם אומרו** - בשם בעל המימרא, **מביא גאולה לעולם**, **שנאמר** (אסתר ב כב) **'והתאמר אסתר למלך בשם מרדכי'** שבגתן ותרש רוצים להרוג, ונכתב בספר הזכרונות שמרדכי הציל את המלך, והתגלגל הדבר שעל ידי כך נגאלו ישראל.

מימרא נוספת: **ואמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא, צדיק אבד** - כשצדיק נפטר מהעולם, **לדורו אבד** - רק אנשי הדור הפסידו, שאין מי שיגן עליהם מן הפורענות, אבל הצדיק עצמו אינו נאבד במיתתו, שהרי שב למקור מחצבתו. **משל לאדם שאבדה לו מרגלית, כל מקום שהיא נמצאת, מרגלית שמה** - בחשיבותה, ואינה מתעפשת ומרקובה, ולא אבדה אלא **לבעלה**. וכן הסתלקות הצדיק אינה הפסד אלא לדורו.

הגמרא ממושיכה לבאר את פסוקי המגילה: אחר שסיפר המן לאוהביו ולאשתו את כבודו ועושרו, אמר **'וכל זה איננו שוה לי בכל עת אשר אני ראה את מרדכי היהודי יושב בשער המלך'**. **אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא**, וכי **בשעה שראה המן את מרדכי יושב בשער המלך אמר 'כל זה איננו שוה לי'**, כלומר, מה גרם להמן כשראה את מרדכי, שלא חש לכל הכבוד שהיה לו. אלא **בדרך חסדא. דאמר רב חסדא**, זה [-מרדכי] **בא להמן בפרוזבולי** - בטענת עושר, וזה [-המן] **בא למרדכי בפרוזבולי** - בשטר עניות. שהמן מכר עצמו לעבד למרדכי, והדבר השתכח, ובינתיים עלה המן לגדולה, ומרדכי היה מראה לו את שטר המכירה, להזכירו שהוא עבדו, ולכן אמר המן שכשרואה את מרדכי שמזכיר לו את עבדותו, שוב נכסיו אינם שווים לו, שמה שקנה עבד קנה רבו, ונכסיו של מרדכי הם.

אמר רב פפא, וקריו ליה הבריות להמן בעקבות מכירה זו, עבדא דמוזבין במלמי - עבד הנמכר בככרות לחם. שמכירתו היתה עבור ככרות לחם שחסרו לו להאכיל את צבאו.

'וכל זה איננו שוה לי'. תיבת 'זה' משמעותה דבר הנמצא לפניו ומורה עליו באצבע, **ומלמד שכל גננו של אותו רשע תקוקין על לבו** - אבן טובה היה נושא על לבו, שמצויר בה מקום אוצרותיו, **ובשעה שרואה את מרדכי יושב בשער המלך הצביע לעבר לבו ואמר, 'כל זה איננו שוה לי'**.

מימרא נוספת: **ואמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא, עתיד הקדוש ברוך הוא להיות עטרה** - להשרות את שכניתו, **בראש כל צדיק וצדיק, שנאמר** (ישעיה כח ה-ו), **'ביום ההוא יהיה ה' צבאות לעמרת צבי [וגו'] ולצפירת תפארה לשאר עמו, ולרוח משפט ליושב על המשפט ולגבורה משיכי מלחמה שְׁעֵרָה**. הגמרא מבארת כיצד נלמד זאת מהפסוק: **מאי 'לעמרת צבי ולצפירת תפארה', לעושי צביונו ולמצפין תפארתו** - לעושים את רצון ה' ומצפים תמיד לשבחו וגדולתו, יהיה ה' עטרה לראשם. **יבול** - שמא תאמר, **לכל** - שכל העושים רצונו יזכו לכך, ואפילו אם הם מתגאים. **תלמוד לומר 'לשאר עמו'**, רק למי שמששים עצמו בשירים - שמחשיב עצמו כשיירי מאכלים, דהיינו שאינו מתגאה, הוא יזכה לכך. הגמרא דורשת את המשך הפסוק המונה את הצדיקים שיזכו לעטרה: **'ולרוח משפט'** - לשופטים את רוחם, זה הדין את יצרו וכופהו לשוב בתשובה. **וליושב על המשפט**, זה דיין הדין דין אמת לאמתו. **'ולגבורה'**, זה המתגבר על יצרו ואינו שומע לו לעבור עבירות. **'משיכי מלחמה'**, אלו התלמידי חכמים שנושאים ונותנים במלחמתה של תורה. **'שְׁעֵרָה'**, [אלו תלמידי חכמים] שמשכימין ומעריבין בתיבת גנשיות ובבתי מדרשות, ונראים כשוערים הפותחים בבוקר את שערי בית הכנסת ובית המדרש ונועלים בערב.

57 **אֵת הַכֶּנֶף** – אדם שתלש נוצה גדולה מכנה העוף, בשבת בשוגג,
58 **וְאַחֲרָיָה מִן הַקִּיטָא** – חתך את ראש הנוצה, ואחר כך **הַמִּזְרָטָא**
59 – החליק את הקנה של הנוצה מהשערות שבצידיה, **חֵיִב שְׁלֹשׁ**
60 **חֲמָאוֹת**, ואמר **רִישׁ לְקִישׁ** לבאר את המלאכות שעשה במעשים
61 אלו, שתולש **חֵיִב**, משום תולדה של מלאכת גזוז את הצמר.
62 וקוטם **חֵיִב**, משום תולדה של מלאכת **מִתְחַקֵּךְ** את העור.
63 וקמרט **חֵיִב**, משום תולדה של מלאכת **מִתְחַקֵּךְ** את העור.
64 שענינו הוא החלקת העור, וגם זה החליק את הקנה. מבואר אם
65 כן, שחייב משום גזוז גם על תלישה ביד, ואין אומרים שיפטר
66 משום שתולש אינו בכלל גזוז, ושתלישה ביד אין הדרך בכך,
67 ובכלאחר יד היא. מתרצת הגמרא: **שְׁאֵנִי** – שונה היא תלישת
68 הנוצה **מִכֶּנֶף** העוף, מתלישת השיער מהבהמה, לפי **דְּחִינִי**
69 **אוֹרְחִי** – שכך היא הדרך, לתלוש את הנוצות מכנה העוף, ביד.
70 ולכך בכלל מלאכת גזוז הוא ואינה כלאחר יד, שאין כאן שום
71 שינוי. מה שאין כן תלישת שיער בהמה ביד, שאין הדרך בכך,
72 אין זה בכלל גזוז.

73 הגמרא מבררת את דעתו של רבי יוסי בן המשולם בענין דבר
74 שאינו מתכוין. שואלת הגמרא: **וְיִדְרֵךְ כֶּבֶד** – מכך שפסק רב
75 **בְּרַבִּי יוֹסִי בֶן הַמְּשֻׁלֵּם**, משמע, שגם **רַבִּי יוֹסִי בֶן הַמְּשֻׁלֵּם כֶּבֶד**
76 **לֹא כִרַב**, שדבר שאין מתכוין אסור. מקשה הגמרא: **וְכִרַב** –
77 האם סובר **רַבִּי יוֹסִי בֶן הַמְּשֻׁלֵּם**, דָּבָר שְׁאֵין מִתְבָּרֵין אִסּוּר.
78 וְהִתְבָּרֵין בְּרִייתא לענין פרה אדומה, שדינה שצריכות להיות כל
79 שערותיה אדומות, ואם יש בה שתי שערות שחורות, פסולה היא
80 לגמרי, ואין לה תקנה בהסרת השערות השחורות. אבל אם רק
81 חלקם העליון של השערות שחור, כל זמן שהם עליה, פסולה,
82 אבל אם יוסר החלק השחור, חוזרת להכשירה. וכך אמרו
83 בברייתא, שאם יש בה שתי שערות שאינן שחורות לגמרי, אלא
84 שֶׁקִּיָּרְן מֵאֲדָרִים – שתחילת השערות והסמוך לבשר) אדום הוא,
85 וְרֹאשָׁן – וסופן של השערות לצד חוץ, מִשְׁחִיר – שחור הוא,
86 **רַבִּי יוֹסִי בֶן הַמְּשֻׁלֵּם אוֹמֵר**, גִּזְזוּ בְּמִסְפָּרִים את חלק השערות
87 השחור, על מנת שתהא כשירה, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שעובר בזה על
88 איסור גזיזה בקדשים. והטעם שמותר הוא, מפני שאינו מתכוין
89 לגיזה לצורך לקיחת השיער, אלא כוונתו רק לתקן הפרה. ואם
90 כן מבואר שסובר שדבר שאין מתכוין מותר. שאם דבר שאין
91 מתכוין אסור, היה לו לאסור לגזוז את השערות הללו במספרים.
92 מתרצת הגמרא: **שְׁאֵנִי** – שונה היא גזיזת השערות מהפְּרָה, לפי
93 דְּלֹא בַת גִּיזָה הִיא – שלא שייך בה גזיזה כלל, לפי שאין לה
94 צמר.

95 דוחה הגמרא תירוץ זה: וְהִתְבָּרֵין בְּרִייתא, על מה שאמרה
96 התורה (דברים טו ט) **לֹא תַעֲבֹד בְּכֶבֶד שׁוֹרְךָ וְלֹא תִגְזֹז בְּכֹר**
97 **צֹאנְךָ**, ואמרו, שלכאורה אין לי מקור שיהיה אסור, אֵלָּא שֹׁר
98 בְּעֶבְדָּהּ, וְצֹאן בְּגִיזָהּ, וכלשון הפסוק, שאיסור עבודה נאמר על
99 שור, ואיסור גזיזה נאמר על צאן. מִנֵּין לִיתֵּן אֵת איסור העבודה
100 הָאִמּוֹר שֶׁל זֶה – בשור, שיהיה נוהג גם כֶּבֶד – בצאן. וכן אֵת
101 איסור הגיזה הָאִמּוֹר שֶׁל זֶה – בצאן, שיהיה נוהג גם כֶּבֶד –
102 בשערות השור. תִּלְמוּד לֹאִמֵּר – בא הכתוב ומלמדנו, לֹא
103 תַעֲבֹד וְלֹא תִגְזֹז, שהוא צו במילה 'ולא' מיותר, ומוסיף הוא על
104 ענין הראשון, ללמדנו ששניהם נלמדים זה מזה. ואם כן גם פרה
105 אסורה בגזיזת השיער. ושוב קשה, שמה שהתיר רבי יוסי לגזוז
106 את חלק השערות השחור במספרים, מוכח שסובר שדבר שאינו
107 מתכוין מותר.

108 מתרצת הגמרא תירוץ חדש: אֵלָּא, שְׁאֵנִי – שונה היא פְּרָה
109 אדומה, משאר כל הקרבנות, שאין נוהג בה איסור גזיזה, משום
110 דְּקָרְשׁ בְּרֵךְ הַפִּזִּת הִיא – שהרי היא כשאר כל ההקדשות
111 שמקדישים לשאר צרכי בית המקדש, ואין בה קדושת מזבח
112 שהיא קדושת הגוף, לפי שאינה קריבה למזבח, אלא נשחטת

1 מוֹתֵר. ולפי זה, טעמו של רבי יוסי בן המשולם שהתיר
2 במשנתו, הוא מפני שדבר שאין מתכוין מותר.
3 הגמרא מבררת את דעתו של רב בדין דבר שאין מתכוין. מקשה
4 הגמרא: וְיִי אֱמֹר רַב הָכִי – האם נכונה השמועה שאמר רב
5 חנניה בשמו של רב, שמותר לפנות מקום השיער לצורך שחיטה
6 ביום טוב, ומשום שאף אם יגיע לידי תלישת שערות אך דבר
7 שאינו מתכוין מותר. וְהָאֱמֹר רַב חֵיִי אִי בִּר אֲשִׁי מִשְׁמִיָּה דְּרַב,
8 מִסּוֹכְרֵיָא דְּנוּיִתָא – סתימת ברו החבית של יין או של שיכר,
9 שהיא על ידי בלאי בגדים מפשתן, אִסּוּר לְהִדּוֹקָה – להדק את
10 הבגדים בכח כדי שתיתסם יפה, בְּיוֹמָא טָבָא – ביום טוב. מפני
11 שעל ידי ההידוק, הוא בא לידי שחיטת הבגד מהיין שבו, אלא
12 יניח את בלאי הבגדים בצורה רפויה. והרי כשמהדק את הבגד,
13 אינו מתכוין לסחוט את היין ממנו, אלא עושה כן רק כדי לסתום
14 היטב את הנקב שבברו, ואף על פי כן אסר רב לעשות כן ביום
15 טוב, הרי שסובר הוא שדבר שאין מתכוין אסור ביום טוב. ואין
16 יתכן שהתיר לפנות את מקום השחיטה ביום טוב, אף שבא לידי
17 תלישה.

18 מתרצת הגמרא: אין לדמות דין זה של הידוק הסתימה, לשאר
19 דבר שאינו מתכוין, לפי שֶׁהִיָּיָא – בהידוק הסתימה, אֲפִילוּ
20 **רַבִּי שְׁמַעוֹן** שסובר (שבת כב. עוד) שדבר שאינו מתכוין מותר,
21 מוֹתֵר הוא שאסור להדק את הבגד. דְּהִי אֲבִי וְרַבָּא דְּאִמְרֵי
22 הַתְּרִיבִי – שאמרו שניהם, דְּמוֹתָה רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּפִסְקִי רִישִׁיהָ
23 וְלֹא יָמוּת – בחותך את ראש הבהמה, ואומר שאין בכוונתו
24 שתמות, שכיון שעל ידי מעשה זה ודאי תמות, אין אומרים בזה
25 שדבר שאין מתכוין מותר. וכמו כן הידוק הבגד בנקב שבחבית,
26 כיון שודאי הוא שִׁסְחָט הבגד, אין להתיר משום שאינו מתכוין.
27 מה שאין כן במפנה את השיער לצדדים לצורך השחיטה, אין זה
28 ודאי שיתלשו שערות, ולכך התיר רב גם ביום טוב. נמצא,
29 שמדברי רב לענין הידוק סתימת החבית אין להוכיח שדעתו
30 שדבר שאין מתכוין אסור.

31 מוסיפה הגמרא להקשות: וְהָאֱמֹר – והרי מצינו שרב אמר בפירוש,
32 שדבר שאין מתכוין אסור. שעיקר דין זה מחלוקת תנאים הוא,
33 ודעת רבי יהודה (בצה כג) שדבר שאין מתכוין אסור, ודעת רבי
34 שמעון (שבת כא) שדבר שאין מתכוין מותר. ונחלקו רב ושמואל
35 אם הלכה כרבי יהודה או כרבי שמעון. וְאֱמֹר רַב חֵיִי אִי בִּר אֲשִׁי
36 אֱמֹר רַב, שֶׁהִלְכָה בְּרַבִּי יְהוּדָה שדבר שאינו מתכוין אסור. וְרַב
37 חֵנָן בְּרַב אֱמִי אֱמֹר שְׁמוּאֵל, שֶׁהִלְכָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שדבר שאין
38 מתכוין מותר. ומוסיפה הגמרא: וְרַב חֵיִי אִי בִּר אֲבִי מִתֵּי בְּלֹא
39 נֶכֶר – שנה את מחלוקתם של רב ושמואל שנחלקו כן בפירוש,
40 ולא רק על פי שמועה שאמרו אחרים בשמם, וכך שנה, רַב
41 אֱמֹר, הִלְכָה בְּרַבִּי יְהוּדָה, וְשְׁמוּאֵל אֱמֹר, הִלְכָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן.
42 ואם כן קשה, שכיון שדעת רב שדבר שאין מתכוין אסור, כיצד
43 התיר לפנות את השיער ביום טוב לצורך שחיטה, והרי אף שאינו
44 מתכוין לתלוש, אסור.

45 מיישבת הגמרא: אין טעמו של רב כפי שהבינה הגמרא עד עתה,
46 אֵלָּא, לְעוֹלָם כֶּבֶד רַב, דָּבָר שְׁאֵין מִתְבָּרֵין אִסּוּר. וְתוֹלֵשׁ –
47 והטעם בתולש במשנתו שהתיר רב כדברי רבי יוסי, הוא משום
48 שתולש ביד לֹא חֵיִינו – אינו בכלל גזוז. וְכִיּוֹם מוֹב – ומה
49 שפסק ביום טוב להתיר לפנות את השער, אף ששם אין שייך
50 להתיר מטעם זה, חֵיִינו מַעֲמָא דְּשָׁרִי – זהו טעמו שפסק להיתר,
51 משום דְּהָתָה לִיה – שהרי זה עוֹקֵר דָּבָר מִגִּידּוּלוֹ בְּלֹאֲחֵר יָד –
52 בשינוי, שאין הדרך לתלוש השיער ביד, אלא על ידי כלי. ולכך
53 אף משום קוצר אינו נאסר.

54 הגמרא מבררת אם בכל דבר הנתלש ביד ולא בכלי, אומרים אנו
55 שאין בה בכלל גזיזה, ועקירת דבר מגידולו. מקשה הגמרא:
56 והאם תולש ביד, לֹא חֵיִינו – אינו בכלל גזוז. וְהִתְבָּרֵין, הַתּוֹלֵשׁ

בבורות. פרק שלישי - הלוקח בהמה דף כה עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" קצא רש"י

מותר - משום דטעמא שאין מתכוין הוא. מסוכריא דנוייתא - ברזא של חבית, שבורכין סביבותיה נעורת ומטלניות כדי שתסתום הנקב יפה. אסור להדוקה - בתוך החבית בכה. משום חסידה. ואף על גב דאינו מתכוין לשום חסידה אסור, אפילו לרבי שמעון דאמר במסכת שבת (מא.ב.) דבר שאין מתכוין מותר. ולא ימות

— וכיון דמהדר לה — לא אפשר לה בלא חסידה. אבל לפנות את השער — אפשר בלא תלישה. הלכה כרבי יהודה — אלמא סבירא ליה לרב: דבר שאין מתכוין אסור בלא גברי — בלא רב חייא ורב חנן. ותולש לאו היינו גזוז — להכי אמר רב הלכה כרבי יוסי בבביר. בלאחר יד — דאין דרך לתלוש צמר, אלא לגזוז. התולש את הכנף — שתולש נוצה גדולה מן כנף העוף. והקושטמו — לאחר שתלוש קטם ראשו. והמורטו — שמחליקה מן הצדדין ומורט מן הקנה השער. גזוז ומחתך ופסחך — מארבעים אבות מלאכות במסכת שבת (עא.א.). מתקן—מחליק. דהיינו אורחיה — שדרך נוצת עוף לתלוש ולא לגזוז. מדרב סבירא ליה ברבי יוסי — לגבי בביר, דתולש לאו היינו גזוז. רבי יוסי גמי סבר לה כרב — דדבר שאין מתכוין אסור. הכי גרסינן: עיקרן מאדים וראשן משחיר — וכן בתוספתא דמסכת פרה (פרק א.) גזוז — את הראש שמשחיר במספרים, ומשחיר מן המאדים אילין. ואינו חושש משום גזוז בקדשים. אלא, משום דאין מתכוין לשום גיזה אלא לתקן — שרי. שתי שערות שכולן שחורות פוסלות בפרה לגמרי, אבל עיקרן מאדים וראשן משחיר — אפשר בתקנה. — שאין לפרות צמר, הלכך לא אסירא בגיזה. לא תעבוד ולא תגזו — ור"ז מוסף על ענין ראשון, וילמדו שניהם זה מזה. דקדשי ברק הבית היא — (ויש לה) דהא אינה קריבה למזבח, הלכך מותרת בגיזה. דלא שכיחא — ומילתא דלא שכיחא לא גזרו רבנן. דמיה יקרים — ואין דמיה כל כך מוזנמים לחללה עליהן. לקופיין — לצורך הקופיין. לבתחלה קאמר: והאי "וכן" — אתולש קאי, דכי היכי דמותר לתלוש לצורך הצורח, דהא פשיטא לך דרישא לבתחלה קאמר — הכי נמי לראות מקום המום. או דיעבד קאמר, והאי "וכן" — א"ל לא יזינו קאי, ודכי קאמר: וכן מי שתלוש את השער לראות את מקום המום, נמי לא יזינו ממקומו. חסוכך באוין — ובאוחן היה מום. דשחיטתו מוכחת עליו — דלאו לגיזה איכותן. אלא לאו אתולש — ולבתחלה קאמר. משנה מתיר — את הצמר בהנאה לכהן. וחכמים

מותר. ומי אמר רב הכי והא אמר רב חייא בר אשי משמיה דרב: מסוכריא דנוייתא אסור להדוקה ביומא מביא! - בההיא אפילו רבי שמעון מודה, דאפי' ורבא דאמרי תרין: מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות. - והא אמר רב חייא בר אשי אמר רב: הלכה כרבי יהודה, ורב חנן בר אמי אמר שמואל: הלכה כרבי שמעון. ורב חנן בר אבין מתני בלא גברי, רב אמר: הלכה כרבי יהודה, ושמואל אמר: הלכה כרבי שמעון! אלא לעולם סבר רב דבר שאין מתכוין - אסור, ותולש לאו היינו גזוז. וכיום טוב היינו טעמא דשרי - דהיה ליה עוקר דבר מגידולו בלאחר יד. - ותולש לאו היינו גזוז והתניא: התולש את הכנף, והקוטמו, והמורטו - חייב שלש חטאות. ואמר ריש לקיש: תולש - חייב משום גזוז, קוטם - חייב משום מחתך, מורט - חייב משום ממחק! - שאני כנף, דהיינו אויחיה. ומדרב סבר ברבי יוסי בן המשולם - רבי יוסי בן המשולם סבר לה כרב. וסבר רבי יוסי בן המשולם דבר שאין מתכוין אסור והתניא: שתי שערות עיקרן מאדים וראשן משחיר, רבי יוסי בן המשולם אומר: גזוז במספרים ואינו חושש! שאני פרה, דלאו בת גיזה היא. - והתניא: "לא תעבד בבכר שורך ולא תגזו בבכר צאנך" - ואין לי אלא שור בעבודה וצאן בגיזה, מנן ליתן את האמור של זה בזה, ואת האמור של זה בזה תלמוד לומר: "לא תעבד... ולא תגזו!" - אלא, שאני פרה דקדשי ברק הבית היא. - והאמר רבי אלעזר: קדשי ברק הבית אסורין בגיזה ועבודה! - מדרבנן. - והאיכא איסורא דרבנן! - אלא שאני פרה דלא שכיחא. - וליחלה, ולפקה לחולין, וליגזה, והדר ליקדשה! - דמיה יקריין. - וליעבד לה כדשמואל, דאמר שמואל: הקדש שזה מנה שחיללו על שזה פרוטה - מחולל! - אימור דאמר שמואל שחיללו, לבתחלה מי אמר איבעית אימא: רב סבר לה כרבי יוסי בן המשולם, ורבי יוסי בן המשולם לא סבר לה כרב. "ותולש את השער ובלבד שלא יזינו ממקומו". אמר רב אשי אמר ריש לקיש: לא שנו אלא ביד, אבל בכלי - אסור. -

והתני: עושה מקום בקופיין מיכן ומיכן! - תני: "וכן תולש את השער לראות מום". איבעיא לה: לבתחלה או דיעבד אמר רבי ירמיה, תא שמע: צמר המסופך באוין, רבי יוסי בן המשולם אומר: תולשו ומראה את מומו. שמע מיה לבתחלה, שמע מיה. אמר רב מרי, אף אגן נמי תניא: וכן התולש את השער לראות מקום מום; מאי "וכן" אילימא שלא יזיו את מקומו; השתא, ומה שוחט, דשחיטתו מוכחת עליו - לא יזינו, לראות מקום מום מיבעיא אלא לאו אתולש. שמע מיה לבתחלה, שמע מיה. משנה שער בכור בעל מום שגזר והניחו בחלון, ואחר כך שחטו - עסקינא בן מהללאל מתי, וחכמים

מסוכריא דנוייתא - פירשנו בפרק קמא דכתובות (ו,א) דבר המתחיל "האי" ובסוף ("כל כתבי") "שמונה שריצים" (שבת קיא.א) דבר המתחיל "האי". דהוה ליה עוקר דבר מגידולו בלאחר יד - אין ללמוד מכאן שיזא מותר לתלוש נוצה מצואר של עוף כדי לשחוט ביום טוב, דהא לעיל פירש דהא דשרי האב - משום שאין מתכוין. וללשון נמי שפירש דאפילו במתכוין - בנוצה לא הוי בלאחר יד. כדתני בסמוך בתולש את העוף. ואף על גב דאין צריך כאן נוצה, הווי מלאכה שאינה צריכה לגופה - אין ללמוד מלאכה שאינה צריכה לגופה מכלאחר יד. ואמר ריש לקיש חייב משום גזוז - תימנה מה הוא מקשה? אף על גב דלענין בביר לא מחייב ביה משום "לא תגזו", לענין שבת יש לחייב משום תולדה גזוז. ככל עוקר דבר מגידולו בבעלי חיים. כמו חולין (עא.א.) דהושיט ידו למעי בהמה ודילול עובר שבמעיה, לענין שבת וחיובו, ובמקדשין לא מחייב משום גזוז. וכן קטיוף חייב בשבת משום תולדה דקדש, וכן תולש מן המזבח, אף על גב דקטיוף לענין צריכה קודם לעומר לא מחייב (פסחים יא.א.) ולענין לקט בפרק "ראשית הגז" (חולין קלז.א.) ואי הוה מפרשין הכא דפריך אהא דאמרין דתולש חשוב בלאחר יד - הוה ניהא, דמייית רביה מהבא דלא בלאחר יד. ואין הלשון משמע כן, מדרקאמר: ותולש לאו היינו גזוז! והא תניא התולש את העוף כר'! משמע דפריך אהא דאמרין דתולש לאו היינו גזוז. מדרב סבר לה כרבי יוסי בן המשולם רבי יוסי סבר לה כרב - דאמר: דבר שאין מתכוין אסור. שאם היה סובר דדבר שאין מתכוין מותר - מנא ליה לרב שיזא הלכה בכוזי משום תולש לאו היינו גזוז! דילמא כי שרי רבי יוסי משום דבר שאין מתכוין מותר, ותולש היינו גזוז! אלא קים ליה לרב (משום) דאית ליה לרבי יוסי דבר שאין מתכוין אסור. עיקרן משחיר וראשן מאדים - כך היה כתוב בספרים. ויש לפרש דנקט ראשן מאדים לרבותא, אף על גב שכולה אדומה מבחוץ - טענה גזוזה. ובקונטרס גריס איפכא מתוך תוספתא דפרה. גזוז במספרים וראשן חושש - כלומר, אפילו יפוח משאר השערות בלא מתכוין. אף אלו עצמו יגזוז יותר מן הצורך, לגיטת הקונטרס "ראשן משחיר". וזיה מוקדק דקסבר דבר שאין מתכוין מותר. ובקונטרס פירש דדייק מהא דשרי משום דאין מתכוין לשום גיזה, אלא לתקן. דאין זה כשאר לשון "אין מתכוין" בעלמא, דכיון דבכוונה גזוז במספרים. ויש ליישב לפירוש הקונטרס דהכי פריך: וסבר רבי יוסי בן המשולם דבר שאין מתכוין אסור, ושרי מטעם דתולש לאו היינו גזוז! הא אשכחן גבי פרה, דאפילו במספרים דהוי גזוז - משום דעושה כדי להכשיר הפרה שרי. גבי בביר נמי הוה ליה למשיח בבל ענין, כיון דעושה לצורך תיקון שחיטה, דאין זה חשוב גזוז ומיה, ואין פירוש זה נראה כלל. דבכל ענין יכול להקשות, בין הוי טעמיה משום דבר שאין מתכוין מותר, בין הוי טעמיה משום דתולש לאו היינו גזוז. שער בכור בעל מום שנשר בו - כולה דף שמעתא מוכחא דגיות פסולי המוקדשין שרי מדארייתא. ואפילו רבנן דאסרי, מפרש בגמרא - גזירה דלמא אתי לאשהויה. הא דדרשין לעיל (וב.) "תובח" ולא גיזה - היינו "תובח" ולא תגזו. ותימנה לרבי: דאמרין בפרק שני דחולין (לז.ב) גבי "על הארץ תשכנו כמים" - הווא למשרי דמן של פסולי המוקדשים הוא דאית. דסלק דעתך: דהואיל ואסירי בגיזה ועבודה - דמן נמי ליבעי קבורה, קא משמע לך. והכי תיסק אדעתך לאסור דמן (בהנאה) משום דאסירי בגיזה ועבודה! הא אפילו הגיזה עצמה מותרת וכי תימא: הא דשריא מדארייתא - היינו בנשר, אבל גזוז דמתכוין - אסור! חזא, דמתכוין דדס כנשר גיזה. ועוד, אפילו בתולש

תוספות

בְּקִדְשִׁים דָּם מוֹתֵר בְּהִנָּה מִשְׁנַעֲשִׁית מִצֻּתוֹ, 1
וְהָתֵם דְּלִיכָא מִצֻּה לִמָּה יֵהֵא אֲסוּרָא וְעוֹד, מֵאִי 2
קָמֵר "הוֹאִיל אוֹסִירִי בְּגִיזָה וְעוֹבְדוֹ?" וְהָא 3
לֵאחֹר שְׁחִטָּה מוֹתֵר לְגֻזּוֹ וְלַעֲבֹד, דְּמוֹבִיחָה 4
וְאִילֵּךְ חֵבֵל מוֹתֵר. וְהָתֵם בְּרֵם שְׁחִטָּה אִירִי? 5
וְחֵבֵל נִמְי לֹא אֲסִירִין מִכְּרִיבִים — (אֵלָּא) 6
מִחַיִּים וְלֹא לֵאחֹר שְׁחִטָּה, כְּמוֹ לִמְאֹן דְּדִרְשִׁי 7
לְעִיל בִּפְרָק שְׁנֵי (שׁוּב.) אֵין לָךְ בְּהֵם הֵיתֵר 8
אֲבִילָה אֵלֹא מִשְׁעָת זְבִיחָה וְיֹאכֵל. וְעוֹד, דְּשֵׁרִי 9
לְכוּלִי עֲלֵמָא. מְדַבְעֵי לְמִילֵּךְ הֵיתֵר חֵבֵל בִּפְרָק 10
קָמָא (בְּכוֹרוֹת ו.ב.) מְדַאסֵּר רַחֲמָנָא חֵבֵל שֶׁל 11
פְּסוּלֵי הַמּוֹקֶדֶשׁ. וְלֹא קָאֵמֵר דְּאִיצְטְרִין מִשּׁוּם 12
הִדְהוּ דְּלִאֲדֹר שְׁחִטָּתָא מוֹדִיָּה, מִצְוֵי לִמְשֹׁר 13
דְּאִיצְטְרִין קִרָּא "תִּשְׁמַעְתָּהוּ כְּבִים" מִשּׁוּם 14
שִׁינָא קוֹדֵם שְׁחִטָּתָא רַבָּא. אֲבֵל מְכַל מְקוֹם קִשָּׁה 15
מִזָּה דְּשִׁמְעֵתָן! וְאוֹמֵר רַבִּי: דְּסַלְקָא וְעֵתָךְ 16
לְמִיסֵּר כְּמוֹ (חֵבֵל הַזֶּה בִּשְׁר) "וְאִשֶּׁר" וְלֹא חֵבֵל, 17
וְהוּא הָדִין "בִּשְׁר" וְלֹא דָם. וְלֹא דְמִי לְגִיזָה, 18
דְּשִׁמְעָא מִ"חֻבּוֹת" נִפְקָא, מִשְׁמַעְתָּ "חֻבּוֹת" 19
וְלֹא תִגּוּ. אֲבֵל כֵּאֵן "וְאֲכַלְתָּ בִּשְׁר" כְּתִיב (דְּבָרִים 20
יב.) מִשְׁמַעְתָּ: בִּשְׁר תֹּאכַל וְלֹא חֵבֵל דָּם, וְלֹאֲסוּר 21
אֲפִילוֹ בְּהִנָּה. אָף עַל פִּי שְׁהִדְרִשָּׁה אִינֵה 22
מִיִּשְׁכַּב עַל הָדָם כְּמוֹ חֵבֵל, דְּשֵׁרִי אֲבִילָה הוּא. 23
וְהָא דָּלֵא מִיִּיתָה הֵתֵר "בִּשְׁר" וְלֹא חֵבֵל. אֵילָּא 24
"חֻבּוֹת" וְלֹא אִיצְטְרִין רִשְׁתָּהּ מְלֻקָּתָא וְעוֹד, נִתְּנָא 25
לִיָּה לֵאחֲרֵי אִיסוּר גִּיזָה אֲפִילוֹ לְעֵינֵי מְלֻקָּתָא כְּמוֹ 26
מִתַּחֲלָה קוֹדֵם שְׁנַפְלוֹ, דִּתְּנִן: הַגּוֹזֵז וְהַעֲבֹד סוֹפֵךְ 27
אַרְבַּעִים וּבְכוֹרוֹת שׁוּב, וְכִיּוֹן שְׁהִמְחִירָהּ בִּי תוֹרָה 28
כָּל כֶּךָ, הִזָּה אֲמִינָא לְדִרְדֹּשׁ קִרָּא לְחִמּוּרָא: 29
"בִּשְׁר" וְלֹא חֵבֵל דָּם, אֵי לֹאֵן "כְּבִים". וְכֵן מוֹכִיב 30
בִּפְרָק קָמָא (בְּכוֹרוֹת ו.ב.) דְּהָא דִּרְדִּישֵׁן "בִּשְׁר" 31
וְלֹא חֵבֵל — אֵל שִׁיזָּה אֲסוּר חֵלְלוֹ. דְּבַעַ 32
לְמִידָּךְ מִינֵה הֵיתֵר חֵבֵל, מְדוּלֵּי רַחֲמָנָא גְבִי 33
פְּסוּלֵי הַמּוֹקֶדֶשׁ "בִּשְׁר" וְלֹא חֵבֵל — הָא דְּחוּלִין 34
שְׂרִי, שְׁמַע מִינֵה דְּלִאֲסוּר הַחֵבֵל שְׁנַחֲלָב אֵתָא 35
קִרָּא. 36
הַתּוֹלֵשׁ צִמְרֵן מִכְּבוֹר תָּם — בְּמַסְקָא 37
דְּשִׁמְעֵתָן מִפְּרֵשׁ לְדִלֹא דְּקוּקָא תּוֹלֵשׁ, 38
דְּהוּא הָדִין תְּנַלֵּשׁ. וְלֹא נָקַט תּוֹלֵשׁ אֵלֹא מִשּׁוּם 39
סִיפָא, דְּקִתְּנֵי בַּה תּוֹלֵשׁ מִשּׁוּם רְבוּתָא דְּעַקְבִּיא. 40
בְּכוֹר 41
הַתּוֹלֵשׁ - מִחֻבּוֹת - שְׁאֵי אִיסוּר 42
לְתוֹכָהּ - נִכְנָס בְּתוֹכָהּ - מְטַמֵּא 43
לְתוֹכָהּ - מִחֻבּוֹת מִשְׁמַעְתָּהּ קָמִי 44
דְּרַבִּי יוֹחָנָן: מִחֻבּוֹת מִשְׁמַעְתָּהּ קָמִי 45
דְּרַבִּי יוֹחָנָן: מִחֻבּוֹת מִשְׁמַעְתָּהּ קָמִי 46
דְּרַבִּי יוֹחָנָן: מִחֻבּוֹת מִשְׁמַעְתָּהּ קָמִי 47
דְּרַבִּי יוֹחָנָן: מִחֻבּוֹת מִשְׁמַעְתָּהּ קָמִי 48
דְּרַבִּי יוֹחָנָן: מִחֻבּוֹת מִשְׁמַעְתָּהּ קָמִי 49
דְּרַבִּי יוֹחָנָן: מִחֻבּוֹת מִשְׁמַעְתָּהּ קָמִי 50
דְּרַבִּי יוֹחָנָן: מִחֻבּוֹת מִשְׁמַעְתָּהּ קָמִי 51
דְּרַבִּי יוֹחָנָן: מִחֻבּוֹת מִשְׁמַעְתָּהּ קָמִי 52
דְּרַבִּי יוֹחָנָן: מִחֻבּוֹת מִשְׁמַעְתָּהּ קָמִי 53
דְּרַבִּי יוֹחָנָן: מִחֻבּוֹת מִשְׁמַעְתָּהּ קָמִי 54
דְּרַבִּי יוֹחָנָן: מִחֻבּוֹת מִשְׁמַעְתָּהּ קָמִי 55
דְּרַבִּי יוֹחָנָן: מִחֻבּוֹת מִשְׁמַעְתָּהּ קָמִי 56
דְּרַבִּי יוֹחָנָן: מִחֻבּוֹת מִשְׁמַעְתָּהּ קָמִי 57
דְּרַבִּי יוֹחָנָן: מִחֻבּוֹת מִשְׁמַעְתָּהּ קָמִי 58
דְּרַבִּי יוֹחָנָן: מִחֻבּוֹת מִשְׁמַעְתָּהּ קָמִי 59
דְּרַבִּי יוֹחָנָן: מִחֻבּוֹת מִשְׁמַעְתָּהּ קָמִי 60
דְּרַבִּי יוֹחָנָן: מִחֻבּוֹת מִשְׁמַעְתָּהּ קָמִי 61
דְּרַבִּי יוֹחָנָן: מִחֻבּוֹת מִשְׁמַעְתָּהּ קָמִי 62
דְּרַבִּי יוֹחָנָן: מִחֻבּוֹת מִשְׁמַעְתָּהּ קָמִי 63
דְּרַבִּי יוֹחָנָן: מִחֻבּוֹת מִשְׁמַעְתָּהּ קָמִי 64
דְּרַבִּי יוֹחָנָן: מִחֻבּוֹת מִשְׁמַעְתָּהּ קָמִי 65
דְּרַבִּי יו

נעשה קבר, קשקה הוא. **או לבתולה** — עד שהיו מקרקע קשה שלא עברה. **בשדק ומוצא** — העלעל מום. ותנא קמא אתרו הוא. וכל האחרים צריכין בדיקה. ורבי יוסי סבר: יבוקר — בבוקר טעי מרישא. ובין מוצא דף לביא ספק. תנא **נבי מופתא** — אמרי רבנן: בודק עד שמגיע לסלע או לבתולה ודיו, משום דאי נמי לא משבח לה — אינא למימור עורב דבעל מום להדיא. אול ובכי האי גונא לא חזו שרי רבי יוסי. **ואידך** — רבי חייא בר אבא. **בשלמא** שדה — אמר רבן **למיפל** ביה **מומא** — בתמלה, ובכי האי גונא לא חזו אסר תנא קמא. **ואידך** —

58 ואסר לכולוהו, חייש שמא זה שנמצא בעל מום
59 א — כרבן שמעון, ורבי יוסי — כרבי. בשלמא
60 עכבר נטלה. אבל הכא — אפילו רבנן אוסרין,
61 מעון תבדק, דירכא למיקבר בה כו'. דירבייהו
62 יב אסי.

57 שְׂאִסּוּר לַהֲנוּת מִהַצְמֵר, שְׁהֵרִי זֶה כְּצִמְר שֶׁנֶּשֶׁר מִבְּכוּר תָּם, שִׁישׁ
58 לַחֹשׁ שְׁמָא יִשְׁהֲנוּ וַיְהִנּוּ מִהַצְמֵר שִׁתְּלֵשׁ בִּינְתֵימִים, לְפִי שְׁעִדִּין
59 קֶרֶבֶן הוּא וְאִינוּ קֶרֶב אֵלָּא עַל גְּבִי הַמּוֹחָה, וְנוֹחַ לוֹ שְׁבִינְתֵימִים יִפּוֹל
60 בּוֹ מוֹם, וּמוֹמָחָה יִתְּרֵנוּ לְשׁוֹחֲטוֹ וְלֹאכְלוֹ בְּכָל מָקוֹם.
61 הַגְּמָרָא מִבִּיּאָה בְּרִייתָא שֶׁנְּחָלְקוּ בָּהּ חֲכָמִים וְרַבִּי יוֹסִי לִגְבִּי בַעַל
62 מוֹם שֶׁנִּתְעַרַּב בְּתַמִּימִים, וּמִתּוֹךְ פִּירוּשׁ מַחְלֻקָתָם, יֵשׁ לְהַשְׁקוֹת
63 עַל דְּבָרֵי רִישׁ לְקִישׁ שֶׁאִמְרָא שֶׁבֵּלָא הִתִּירוּ מוֹמָחָה מוֹדִים כּוֹלֵם
64 שֶׁהַצְמֵר אִסּוּר בַּהֲנָאָה. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: מִתֵּיב רַב שֵׁשֶׁת מִמָּה
65 שֶׁשֵּׁנִינוּ בְּבִרְייתָא, בַּהֲנוּת מִפְּעֵל מוֹמִין שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּבַהֲמוֹת
66 תַּמִּימוֹת, דַּעַת חֲכָמִים, שֶׁבַּהֲנוּת אֵלּוּ בַעֲלֵי הַמּוֹמִין, אִסְּרִין הֵם
67 אֵת שָׂאֵר הַבַּהֲמוֹת מִלְּהִיקֶרֶב עַל גְּבִי הַמּוֹחָה, כִּכְּלִי שֶׁחֵן – אִפִּילוֹ
68 אִם רַק בַּהֲמָה אַחַת בַּעֲלַת מוֹם נִתְעַרְבָה בְּאַלְפָּה תַּמִּימוֹת, כּוֹלֵן
69 אִסּוּרוֹת. וְרַבִּי יוֹסִי אִמְרָא, יְבֻנְקֶר – יְבִדְקוּ מִי הִיא בַּעֲלַת הַמוֹם
70 וְרַק הִיא אִסּוּרָה, וְהַשָּׂאֵר מוֹתֵרוֹת.
71 הַגְּמָרָא מְנַסֶּה לְהַבִּין אֵת דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי. אֹמֶרֶת הַגְּמָרָא: וְהִוִּינָן
72 בָּהּ – בְּנֵי הִישִׁיבָה נִשְׂאוּ וְנָתַנוּ בַּהֲבֵנַת דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי, מֵאִי – מִדּוֹ
73 שֶׁאִמְרָא רַבִּי יוֹסִי יְבֻנְקֶר. אִלֵּימָא – אִם פִּירוּשׁוֹ שִׁיבְדֻקוֹ דְּבַעַל מוֹם
74 הוּא – מִי הוּא בַעַל הַמוֹם, וְלִישְׁקָלָהּ – וַיּוֹצִיאֻהוּ מִכְּלָל
75 הַתְּעֻרּוּבָת, וְהַשָּׂאֵר יִהְיוּ מוֹתֵרִים לְהַקְרִיבָה. הֵרִי לֹא יִתְּכֵן לִפְרֹשׁ
76 כֵּן, לְפִי שֶׁאִם כֵּן מִכְּלָל – מִשְׁמַע מִזֶּה, דְּתַנָּא קָמָא חֶלֶק עַל זֶה
77 וְאִמְרָא לֹא – שֶׁלֹּא יַעֲלֶה אִם יִבְרְרוּ מִי הוּא הַבַּעַל מוֹם, וְהֵרִי וְדֹאֵי
78 זֶה אֵינוֹ, לְפִי שֶׁאִם יִבְרְרוּ מִי הוּא בַעַל הַמוֹם, כֹּל הַשָּׂאֵר יִצְאוּ
79 מִכְּלָל הַסֶּפֶק וּמוֹתֵרִים הֵם לְהַקְרִיבָה.
80 אֵלָּא אִמְרָא רַב נְחֵמָן אִמְרָא רַבָּה בַּר אֲבִינָה, יֵשׁ לִפְרֹשׁ אֵת דְּבָרֵי
81 הַבְּרִייתָא, שֶׁלֹּא מְדוּבֵר שֶׁנִּתְעַרְבָה בַּהֲמָה בַּעֲלַת מוֹם בְּבַהֲמוֹת
82 תַּמִּימוֹת, אֵלָּא הָבָא פְּגִיזוֹת פְּכוּר פְּעֵל מוֹם עֶסְקִינָן – מְדוּבֵר כֵּאֵן
83 בַּחֲתִיכוֹת צִמְר שֶׁנִּשְׁרִי מִבְּכוּר בַּעַל מוֹם, שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּגִיזֵי חוֹלִין –
84 וְצִמְר זֶה נִתְעַרַּב בְּצִמְרָא שֶׁל בַּהֲמוֹת חוֹלִין. וְהַבְּכוּר בַּעַל הַמוֹם
85 שֶׁמִּמֶּנּוּ נִגְזַר הַצְמֵר נִמְצָא לִפְנֵינוּ. וְנִחְלָקוּ תָנָא קָמָא וְרַבִּי יוֹסִי לִעֲנֹךְ
86 הַצְמֵר שֶׁל הַבְּכוּר אִם מוֹתֵר הוּא אוֹ אִסּוּר, אֲבָל אִם צִמְר זֶה
87 אִסּוּר, מוֹדִים כּוֹלֵם שֶׁכֹּל הַתְּעֻרּוּבָת אִסּוּרָה. וְיִמָּאן תַּנָּא קָמָא –
88 וְיִמָּא הוּא תַּנָּא הָרֵאשׁוֹן שֶׁאִמְרָא שֶׁצִּמְר זֶה אִסּוּר וְאוֹסֵר גַּם אֵת
89 שָׂאֵר הַצְמֵר שֶׁל חוֹלִין, רַבִּי יְהוֹדָה הִיא, דְּאִמְרָא בְּמִשְׁנֵיתוֹ שֶׁגַם
90 בְּנִשְׁחָטוֹ אִסְּרִי רַבָּנָן – אוֹסֵרִים חֲכָמִים לַהֲנוּת מִהַצְמֵר שֶׁנִּתְלַשׁ
91 מִחַיִּים. וְלִכְּן גַּם שָׂאֵר הַצְמֵר שֶׁנִּתְעַרַּב בּוֹ צִמְר זֶה, אִסּוּר בַּהֲנָאָה.
92 וְרַבִּי יוֹסִי חוֹלֵךְ בּוֹה לְשִׁעְמִיָּה – לְשִׁיתוֹ, דְּאִמְרָא בְּמִשְׁנֵיתוֹ,
93 שֶׁבְּנִשְׁחָטוֹ שָׂרֵי רַבָּנָן – מִתִּירִים חֲכָמִים לַהֲנוּת מִהַצְמֵר שֶׁנִּתְלַשׁ
94 מִחַיִּים, וְרַק כִּמְתָּ הוּא שֶׁאִסּוּר לַהֲנוּת מִהַצְמֵר שֶׁנִּתְלַשׁ מִחַיִּים.
95 וְקָתְנָן – וּבְדִבְרֵי רַבִּי יוֹסִי נֶאֱמַר בְּבִרְייתָא יְבֻנְקֶר – שִׁישׁ לְבִדְקוֹ,
96 וְיִמָּא – וּמִדּוֹ הַפִּירוּשׁ בְּמָה שֶׁאִמְרָא יְבֻנְקֶר, לֹא – הֵאֵם לֹא מוֹכֵר
97 שֶׁכֵּן פִּירוּשׁוֹ, שִׁיבְדֻקוֹ אֵת הַמוֹם אִי מוֹם קְבוּעַ הוּא, אִי מוֹם
98 עוֹבֵר הוּא. וְאִם יִמָּצֵא שֶׁמוֹם קְבוּעַ הוּא, יִשְׁחָטוּהוּ, וְכֹל הַצְמֵר
99 יִהְיֶה מוֹתֵר בַּהֲנָאָה, לְפִי שֶׁגַם צִמְר זֶה שֶׁנִּתְלַשׁ מִן הַבְּכוּר יֵשׁ לוֹ
100 הֵיתֵר לְאִסּוּר שְׁחִיטָה. וְאִם מוֹם עוֹבֵר הוּא, אֵין הֵיתֵר לְשׁוֹחֲטוֹ, וְכֹל
101 הַצְמֵר אִסּוּר בַּהֲנָאָה. וְאִם כֵּן מְבֹאֵר בְּדִבְרֵי רַבִּי יוֹסִי, שֶׁאֵין עַל גְּבִי
102 שֵׁלָא הִתִּירוּ מוֹמָחָה קוֹדֵם שֶׁנֶּשֶׁר הַצְמֵר, מוֹתֵר הוּא בַּהֲנָאָה,
103 שְׁהֵרִי רַק עֵתָּה לְאַחַר שֶׁנִּתְעַרַּב מֵרָאִים אוֹתוֹ לְמוֹמָחָה וּבִדְקִים
104 אִם הוּא מוֹם קְבוּעַ שֶׁמוֹתֵר לְשׁוֹחֲטוֹ עֲלֵיו אוֹ לֹא. וְקִשָּׁה עַל דְּבָרֵי
105 רִישׁ לְקִישׁ שֶׁאִמְרָא, שֶׁכֹּל שֶׁנִּתְלַשׁ קוֹדֵם שֶׁהִתִּירוּ מוֹמָחָה, מוֹדִים
106 כּוֹלֵם שֶׁהַצְמֵר אִסּוּר בַּהֲנָאָה, גַּם לְאַחַר שְׁחִיטָה.
107 הַגְּמָרָא מֵיִישֵׁבֶת אֵת דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי, בִּאֲפֻן שֶׁלֹּא יִסְתְּרוּ אֵת דְּבָרֵי
108 רִישׁ לְקִישׁ. דּוּחָה הַגְּמָרָא: אִמְרָא רַבָּא, לֹא – אֵין הַפִּירוּשׁ שִׁיבְדֻקוֹ
109 הֵאֵם הוּא מוֹם קְבוּעַ אוֹ לֹא, אֵלָּא יְבֻנְקֶר – יְבִדְקוּ וְיִבְרְרוּ עַל מוֹם
110 זֶה, אִי – אִם כִּבְר הִתִּירוּ מוֹמָחָה קוֹדֵם שֶׁנִּתְלַשׁ הַצְמֵר שֶׁנִּתְעַרַּב,
111 אִין – יִכּוֹלִים לְשׁוֹחֲטוֹ, וְכֹל הַצְמֵר מוֹתֵר בַּהֲנָאָה. וְאִי – וְאִם לֹא
112 הִתִּירוּ מוֹמָחָה קוֹדֵם שֶׁנִּתְלַשׁ הַצְמֵר, לֹא, צִמְר זֶה אִסּוּר בַּהֲנָאָה,
113 וְכֵן שָׂאֵר כֹּל הַתְּעֻרּוּבָת.

1 וְחֲכָמִים אוֹסְרִין לַהֲנוּת מִהַצְמֵר שֶׁנִּתְלַשׁ מִחַיִּים. לְפִי שִׁישׁ לַחֹשׁ
2 שְׁמָא יִבּוֹאוּ לְהַשְׁהוּת מִלְּשָׁחוֹט אֵת הַבְּכוּר, כְּדִי שִׁיכּוֹל לַהֲנוּת
3 אַחֵר הַשְׁחִיטָה מִהַצְמֵר שִׁתְּלֵשׁ עַד שְׁתִּישָׁחַט, וּבִינְתֵימִים יִבּוֹאוּ
4 לִידֵי גִיזָה וְעִבּוּדָה. אֵלּוּ הֵם דְּבָרֵי רַבִּי יְהוֹדָה. אִמְרָא לֹא רַבִּי יוֹסִי
5 לְרַבִּי יְהוֹדָה, לֹא בָּהּ – כִּשְׁנִשְׁחָט הַבְּכוּר, הִתִּיר עֶסְקִינָן בֵּין
6 מִהֵלְלָל וְחֲכָמִים נִחְלָקוּ עֲלָיו וְאִסּוּר. אִלֵּא נִחְלָקוּ לִעֲנֹךְ שְׁעֵר
7 בְּכוּר פְּעֵל מוֹם שֶׁנֶּשֶׁר בַּחַיִּי, וְהִנֵּחוּ בְּחִלּוֹן מִשּׁוֹם שֶׁבַחִי הַבְּכוּר
8 וְדֹאֵי אִסּוּר הוּא בַּהֲנָאָה, וְאַחֵר כִּד מֵת הַבְּכוּר מִעֲצָמוֹ, בָּהּ הוּא
9 שְׁעִקְבִּיא בֵּין מִהֵלְלָל וְהִתִּיר אֵת הַצְמֵר בַּהֲנָאָה, אִף שֶׁהַצְמֵר
10 הַמּוֹחָבֵר לְבְּכוּר שֶׁמֵּת אִסּוּר בַּהֲנָאָה. וְחֲכָמִים אוֹסְרִין.
11 מוֹסִיפָה הַמִּשְׁנָה: כֹּל מִזֶּה שֶׁחֲכָמִים אוֹסְרִים הוּא רַק בְּצִמְר שֶׁנִּתְלַשׁ
12 מִחַיִּים וְהִנֵּחוּ בַּחֲלוֹן, מֵאַחַר שֶׁהוֹפֵרֵד לְגַמְרֵי מִהַבְּכוּר. אֲבָל צִמְר
13 הַמְּדוּלְדֵל פְּכוּר – שֶׁנִּתְלַשׁ מִן הַבְּכוּר, וְעִדִּין מְעוּרָב הוּא בְּצִמְר
14 הַמּוֹחָבֵר, בּוֹה יֵשׁ חִילּוֹק, שֶׁאֵת הַצְמֵר שֶׁנִּתְלַשׁ עִם הִנֵּיחָה –
15 שֶׁנִּתְלַשׁ שֶׁהוּא חֶלֶק מִשָּׂאֵר הַגִּיזָה שֶׁגִּזְזוּ לְאַחֵר הַשְׁחִיטָה, הֵרִי הוּא
16 מוֹתֵר בַּהֲנָאָה, כִּשְׂאֵר הַצְמֵר. וְאֵת שֶׁאִינוֹ נִתְלַשׁ עִם הִנֵּיחָה –
17 אֲבָל הַצְמֵר שֶׁלֹּאֲחֵר הַגִּיזָה נִכְרַשׁ שֶׁאִינוֹ כִּשְׂאֵר הַצְמֵר שֶׁנִּגְזַר עֵתָּה,
18 אִסּוּר הוּא בַּהֲנָאָה.

גמרא

19 הַגְּמָרָא מְבַרֶּרֶת אֵת דַּעַתוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי בְּמַחְלֻקָתָם שֶׁל עֶקְבִּיא בֵּין
20 מִהֵלְלָל וְחֲכָמִים. שְׂרַבִּי יוֹסִי אִמְרָא בְּמִשְׁנֵיתוֹ לְגַבִּי צִמְר שֶׁנִּתְלַשׁ
21 וְלֹאֲחֵר מִכֵּן נִשְׁחָט הַבְּכוּר, שֶׁלֹּא בּוֹה הִתִּיר עֶקְבִּיא בֵּין מִהֵלְלָל.
22 מִדִּיִּיקָתָה הַגְּמָרָא: מִכְּלָל – יֵשׁ לְשִׁמּוּעַ מִזֶּה, דְּאִמְרָא – שְׁעִקְבִּיא בֵּין
23 מִהֵלְלָל אִסּוּר לַהֲנוּת מִצְמֵר זֶה.
24 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: שֶׁלֹּא יִתְּכֵן לומר כֵּן. לְפִי שֶׁבַּהֲמִשְׁךְ הַמִּשְׁנָה אִמְרָא
25 רַבִּי יוֹסִי, שְׁעִקְבִּיא בֵּין מִהֵלְלָל מִתִּיר בְּצִמְר שֶׁנִּתְלַשׁ וְלֹאֲחֵר
26 מִכֵּן מֵת הַבְּכוּר. וְהִשְׁתָּא – מַעֲתָה כֹּל שֶׁכֵּן הוּא, שֶׁאִם פְּגִיזָה
27 הַבְּכוּר, שְׂרִי – הִתִּיר עֶקְבִּיא בֵּין מִהֵלְלָל לַהֲנוּת מִהַצְמֵר
28 שֶׁנִּתְלַשׁ מִחַיִּים, אִף שֶׁהַצְמֵר שְׁעִדִּין מְעוּרָב בְּבְכוּר אִסּוּר
29 בַּהֲנָאָה, שְׁדִּינוּ לְהִיקְבֵּר כְּמוֹ הַבְּכוּר עֲצָמוֹ. כִּשְׁשִׁחָטוֹ, שֶׁהַצְמֵר
30 הַמּוֹחָבֵר בּוֹ מוֹתֵר בַּהֲנָאָה, מִיִּפְעִיָּא – הֵאֵם צָרִיךְ לומר שְׁבּוּה
31 הִתִּיר עֶקְבִּיא בֵּין מִהֵלְלָל אֵת הַצְמֵר שֶׁנִּתְלַשׁ מִחַיִּים, הֵרִי וְדֹאֵי
32 שֶׁגַם בּוֹה הִתִּיר עֶקְבִּיא בֵּין מִהֵלְלָל.
33 מְבֹאֵרֶת הַגְּמָרָא: אִלֵּא כֵּן יֵשׁ לִפְרֹשׁ אֵת דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי, לֹא בָּהּ
34 בְּנִשְׁחָט הַבְּכוּר, הִתִּיר עֶקְבִּיא וְחֲכָמִים אוֹסְרִין – נִחְלָקוּ עֶקְבִּיא
35 וְחֲכָמִים, אֵלָּא בְּשִׁחָטוֹ, דְּבָרֵי הֶבֶל – גַּם חֲכָמִים מוֹדִים דְּשְׂרִי –
36 שְׁמוֹתֵר לַהֲנוּת מִהַצְמֵר שֶׁנִּתְלַשׁ מִחַיִּים. וְכִי פְּלִיגִי עֶקְבִּיא וְחֲכָמִים
37 הוּא פְּגִיזָה הַבְּכוּר בְּלֹא שְׁחִיטָה, שְׁעִקְבִּיא מִתִּיר גַּם בּוֹה וְחֲכָמִים
38 אוֹסְרִים.
39 הַגְּמָרָא מְבַרֶּרֶת הֵאֵם כֹּל בְּכוּר שִׁישׁ בּוֹ מוֹם, הוּא בְּכָלֵל מִזֶּה
40 שֶׁנִּחְלָקוּ הַתַּנָּאִים אִם הַצְמֵר שֶׁנִּתְלַשׁ מִמֶּנּוּ מוֹתֵר בַּהֲנָאָה לְאַחֵר
41 שְׁחִיטָה אוֹ מִיתָה, אוֹ לֹא. וּמִתּוֹךְ כֵּן יִתְּבַאֵר גַּם טַעַם מַחְלֻקָתָם.
42 אֹמֶרֶת הַגְּמָרָא: אִמְרָא רַבִּי אִסִּי אִמְרָא רִישׁ לְקִישׁ, כֹּל הַמַּחְלֻקָּת
43 בֵּין עֶקְבִּיא וְחֲכָמִים, אֵינָה אֵלָּא בִּפְשָׁתֵיהוֹן מוֹמָחָה – בְּבְכוּר
44 שֶׁחֲכָמִים שְׁחִטְמֵךְ קָבַע עַל יַדִּי בֵּין דִּין סְמוּכִים רָאָה אֵת הַמוֹם
45 שְׁבוּ, וּפְסַק שְׁמוֹם קְבוּעַ הוּא, וּמוֹתֵר לְשׁוֹחֲטוֹ וְלֹאכְלוֹ בְּכָל מָקוֹם
46 שִׁירְצָה, וְהֵרִי הוּא כְּחוֹלִין. וְלֹאֲחֵר מִכֵּן נִתְלַשׁ מִמֶּנּוּ הַצְמֵר, וּבּוֹה
47 נִחְלָקוּ, דְּמֵר פְּכֵר – שֶׁחֲכָמִים סוֹבְרִים שֶׁנִּזְרִינָן – שֶׁגַם בּוֹה יֵשׁ
48 לְגִזּוֹר לְאִסּוּר אֵת הַצְמֵר שֶׁנִּתְלַשׁ מִחַיִּים, שֶׁאִם נִתִּירוּ בַּהֲנָאָה, יֵשׁ
49 לַחֹשׁ דְּלִמָּא אֵתִי לְשִׁחְוִיָּה – שְׁמָא יִבּוֹאוּ הַבְּעִלִּים לְהַשְׁהוּת אֵת
50 הַבְּכוּר מִלְּשׁוֹחֲטוֹ, כְּדִי לַהֲנוּת מִהַצְמֵר שִׁיגְדֵל בִּינְתֵימִים וְאִף
51 שִׁיכּוֹלִים כִּבְר לְשׁוֹחֲטוֹ, וְיִבּוֹאוּ לִידֵי אִסּוּר גִּיזָה וְעִבּוּדָה בְּשׁוּגָה.
52 וְכֵן – וְעֶקְבִּיא בֵּין מִהֵלְלָל פְּכֵר שֶׁלֹּא נִזְרִינָן – שֶׁאֵין לְגִזּוֹר, לְפִי
53 שֶׁאֵין לַחֹשׁ שְׁמָא יִשְׁהֲנוּ, כִּיּוֹן שֶׁהוּא מוֹתֵר כִּבְר בְּשִׁחִיטָה לֹא
54 יִשְׁהֲנוּ כְּדִי לַהֲנוּת מִהַצְמֵר שִׁתְּלֵשׁ. אֲבָל בְּצִמְר שֶׁנִּתְלַשׁ מִבְּכוּר
55 בַּעַל מוֹם שְׁעִדִּין לֹא הִתִּירוּ מוֹמָחָה, דְּבָרֵי הֶבֶל – מוֹדִים כּוֹלֵם

קא – אבל אם תלש מפעל מום, שרי – מותר הצמר בהנאה, ומסתימת דברי התנא משמע שכל שהוא בעל מום ואינו תם, הוא מותר, ואף על פי שלא התירו מומחה למום זה. וקשה על דברי ריש לקיש, שאמר שאם לא התירו מומחה אסור הוא בהנאה.

מתרצת הגמרא: שהתנא של ברייתא זו, כל היכא דלא התירו מומחה, תם קרי ליה, לפי שעד שלא התירו מומחה דינו כתם שאסור לשוחטו בכל מקום. ומה שאמרו בברייתא אף על פי שנולד בו מום, פירוש, אף על פי שלאחר שתלש הראה את המום למומחה ואמר שמום קבוע הוא, והתירו לשחיטה, מכל מקום הצמר אסור בהנאה.

הגמרא מביאה את המשך דברי הברייתא המובאת לעיל, ומבררת אם דברי ריש לקיש מוסכמים הם, או שהם שניים במחלוקת תנאים. מקשה הגמרא: לימא שדברי ריש לקיש פתגמי. ששינוי בברייתא, התולש צמר מכבד תם, אף על פי שלאחר מכן נולד בו מום, ושחטו, הצמר אסור בהנאה. אבל כבוד פעל מום שתלש ממנו צמר, ואחר כך מת בלא שחיטה, עקביא בן מהללאל מתיר את הצמר גם בזה. וחכמים אוסרים להנות מהצמר. וזהו דעת תנא קמא, שעקביא בן מהללאל וחכמים נחלקו בתלש מבכור בעל מום ומת הבכור.

מוסיפה הברייתא: אמר רבי יהודה, לא בזה – במת הבכור, התיר עקביא בן מהללאל, אלא רק בשער כבוד בעל מום שנשר והניחו בחלון, ואחר כך שחטו, בזה עקביא בן מהללאל מתיר, וחכמים אוסרים. אבל אם מת הבכור ולא נשחט, מודה עקביא שהצמר אסור בהנאה.

מביאה הברייתא עוד דעה בענין זה: אמר רבי יוסי, מודה אבא – אבי ששמו חלפתא (שהוא אחד מן החכמים שנחלקו על עקביא) בזה – בצמר שנתלש מבכור בעל מום ואחר כך נשחט הבכור, שהוא מותר בהנאה. אבל בייחוד – באמת ובבירור אמרו חכמים, לענין צמר שנתלש מבכור בעל מום, שניחמו בחלון, ולא ימחר לקוברו, שפא יש תקנה להתירו בהנאה, ומפרש רבי יוסי שהתקנה שיש לו, הוא בכך שאם שחטו, דברי הכל מותר. ומוסיף רבי יוסי שלא נחלקו אלא במת הבכור ולא נשחט, שעקביא בן מהללאל מתיר גם במת, וחכמים אוסרים במת.

הגמרא מבררת במה נחלקו רבי יוסי ותנא קמא. מקשה הגמרא: לכאורה רבי יוסי היינו תנא קמא, שבין לתנא קמא ובין לרבי יוסי, לא נחלקו עקביא וחכמים אלא במת הבכור, אבל בנשחט הבכור מודים חכמים לעקביא שהצמר מותר. ומדברי הברייתא משמע שרבי יוסי בא לומר דעה שלישית.

מפרשת הגמרא: אלא לאו – אלא ודאי יש לנו לומר, שהתירו מומחה איכא ביניהו – שהמחלוקת ביניהם היא האם צריך ידור מומחה או לא. דתנא קמא שאמר שנתלש מבכור תם אסור בהנאה, ככר, שגם בבעל מום, התירו מומחה אין – מותר הוא בהנאה, ואי לא – אבל אם נתלש קודם שהתירו מומחה, לא ניתן הצמר בהנאה, אלא הרי הוא כנתלש מתם. ואתא רבי יוסי למימר, שכל שנשחט הבכור, אף על גב דלא התירו מומחה קודם שנתלש, מותר הוא בהנאה. ונמצא אם כן, שדברי ריש לקיש שניים במחלוקת תנאים, ולא היה לו לריש לקיש לומר את דבריו בסתם, שמדבריו משמע שדין מוסכם הוא.

דוחה הגמרא: אמר רבא, לא – אין הכרח לפרש שרבי יוסי ותנא קמא נחלקו בדברי ריש לקיש, אלא אפשר לומר, דבולי עלמא – שכולם מודים בנתלש מבכור בעל מום, דאי התירו מומחה קודם שנתלש, אי, ואי לא התירו מומחה, לא, וכדברי ריש לקיש. ובביאור מחלוקתם של תנא קמא ורבי יוסי, יש לפרש כך, ששלוש מחלוקות יש בדרך. דתנא קמא סבר שעקביא וחכמים

פליגי במת הבכור, והוא הדין לשחטו – וגם בנשחט הבכור ולא מת מעצמו חלוקים הם, שלדעת עקביא מותר הצמר בהנאה, ולדעת חכמים אסור. והאי דקמיפלגי במת ולא בנשחט, אף שבנשחט יש חידוש יותר, שלדעת חכמים אסור גם בנשחט, הוא מכיון שרצו להדריג את בחו דעקביא – חידושו של עקביא שמתיר גם במת. ורבי יהודה סבר, שבמת, דברי הכל – גם עקביא מודה שהצמר אסור בהנאה. ופי פליגי עקביא בן מהללאל וחכמים, רק בששחטו לבכור, שעקביא מתיר, וחכמים אוסרים. ואתא רבי יוסי למימר דעה שלישית, שבששחטו, דברי הכל – גם חכמים מודים שמוותר, ופי פליגי עקביא וחכמים, במת הבכור, שעקביא מתיר גם בזה, וחכמים אוסרים.

הגמרא מבררת האם הלכה כרבי יוסי או כרבי יהודה, בענין מחלוקתם של עקביא וחכמים, האם נחלקו במת הבכור או בנשחט הבכור: אמר רב נחמן, הלכה כרבי יהודה, שבמת הבכור מודים כולם שהצמר אסור בהנאה, ובנשחט חלוקים עקביא וחכמים. והראיה שכך היא ההלכה, הואיל ותנן בבביריתא בנותיה – מאחר ושנינו כדבריו במסכת עדיות, שכולה דברים שהעידו מפי הגדולים, והלכה כמותם. דתנן (שם פ"ה מ"ח), שער כבוד בעל מום שנשר והניחו בחלון, ואחר כך שחטו, עקביא בן מהללאל מתיר את הצמר בהנאה, וחכמים אוסרים. הרי זה כדברי רבי יהודה שרק בנשחט הבכור נחלקו עקביא וחכמים.

הגמרא מביאה עוד ראיה ממשנתנו שהלכה כרבי יהודה: אמר רב נחמן בר יצחק, מתניתין נמי דיקא – גם ממשנתנו יש לדקדק כדברי רבי יהודה. דתנן – ששינוי בסוף המשנה, צמר המדולדל בכבוד – שנתלש מן הבכור, אבל עדיין מעורב הוא עם הצמר המחובר. שאף שנתאף עם הניחיה – הצמר שהיה תלוש מחיים, ועתה לאחר שיגזוז את כולה נראה הוא כשאר הגיזוז, ואינו ניכר בפני עצמו שהיה תלוש מחיים, מותר הוא בהנאה כשאר כל הגיזוז. ואת שאינו נראה כשאר הצמר, אלא ניכר הוא בפני עצמו שהיה תלוש מחיים, אסור הוא בהנאה.

מבררת הגמרא: מני – כדעת מי שנויה משנתנו. ואלימא כדעת רבי יוסי, שבנשחט הבכור מותר לדברי הכל, ובמת, עקביא מתיר וחכמים אוסרים. וקמאי – באיזה אופן מת הבכור, אלימא שמדובר בששחטו, הרי בין לעקביא ובין לרבנן, אידי ואידי – גם הצמר שנראה כשאר הצמר המחובר, וגם הצמר שאינו נראה כשאר הצמר, משרף שרי בהנאה, שרי בהנאה, שהרי גם אם הניחו בחלון ואינו מעורב כלל עם שאר הצמר, מותר לדעתם להנות מהצמר, ומדוע אמרו במשנה שרק מה שנראה כשאר הגיזוז מותר. ואליא נפרש שמדובר במת הבכור בלא שחיטה, הרי עדיין יקשה, לפי שהצמר המחובר לבכור שמת דינו להיקבר, כמו הבכור עצמו.

ואם כן, אי רבנן היא, אידי ואידי מיסר אסרי – יש לאסור גם הצמר שנראה כשאר הצמר, כדן הצמר שהיה מחובר בשעת מיתת הבכור, וגם את הצמר שאינו נראה כחלק משאר הצמר, לפי שלדעתם, רק בנשחט מותר להנות מהצמר, אבל במת הבכור לא ניתן הצמר שנתלש מחיים. ואי עקביא היא, איכא מיפעי ליה – הדין היה צריך להיות הפוך, שהצמר שנראה עם הניחיה, יהיה אסור, כמו שאר הצמר המחובר בשעת מיתתו, דמיתת קאסרה ליה – שמיתת הבכור אוסרת את כל הצמר המחובר, כדן הבכור עצמו שהוא בקבורה, ולכך גם מה שנראה כחלק מהצמר המחובר יש לו להאסר. והצמר שאינו נראה עם הניחיה, יהיה מותר, כיון דמיעקרא תליש – שמתחילה הוא היה כבר תלוש. והרי זה כצמר שנתלש מחיים והיה מונח בחלון, ומת הבכור, שלדעת עקביא מותר הוא בהנאה. ומדוע אמרו במשנה, שמה שנראה כחלק משאר הצמר הוא מותר, ומה שניכר בפני עצמו אסור הוא בהנאה.

בבורות. פרק שלישי - הלוקח בהמה דף בו עמוד א - מותוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" קצה רש"י תוספות

הא בעל מוס שרי - ורבי יוסי הוא. דאמר: בשחטו שרו רבנן. אי נמי, עקביא היא. אף על גב דלא התירו, וקשיא לריש לקיש. תם קרי ליה - ומאי "אף על פי שנולד בו מום" - אף על פי שנראה אחר כן לחכם. ואמר: מום קבוע. לימא - הא דריש לקיש תנאי היא. אסור - דבהם אפילו עקביא מודה, דאתו לשהוייה ולאפקועי

מקדושת מובת. ועוד, שהרי עדיין אין בו שום היתר. אף על גב דנקט "תולש" - הוא הדין לנתלש. כדמפרש בספא דשמעתא. לא בזה - שמת התיר עקביא, אלא בשחטו. אמר רבי יוסי מודה אבא ששמו חלפתא - שהוא מן החכמים החולקין על עקביא. ומודה הוא בזה ששחטו שהוא מותר. אבל ביחוד אסור חכמים - שבאמת ובכרוך אמרו: יניחו בחלון לשער בכור בעל מום שנשר. שמא יש תקוה - שמא יהא מותר ליהנות. ומפרש: ומה תקוה יש - שאם שחטו דברי הכל מותר. אבל = באמת. וחבירו בעירובין בפרק "בכל מערבין" (לחא) בסופו. ביחוד = בכרוך. וחבירו במסכת יומא (נדא), וידעו ביחוד ששם ארון נגנו. רבי יוסי היינו תנא קמא - דקאמר: התולש צמר מבכור. תם ושחטו אסור, הא בעל מום ושחטו - מותר לדברי הכל. ובמת פליגי במודה דרבי יוסי, ולתנא קמא נמי במת פליגי. תנא קמא סבר אי התירו מומה אין אי לא לא - דבעל כרחיך הכי תרצת. ואחרת ריש לקיש לעיל, לא אותביה מירשא דמילתיה דתנא קמא דקתני: התולש צמר מבכור תם - הא בעל מום שרי. ותרצה ריש לקיש ואמר: כל היכא דלא התיר מומחה - "תם" קרי ליה. אלמא, הכי משמע מילתיה: התולש צמר מבכור תם, דהיינו בעל מום שלא התירו מומחה - אסור לדברי הכל. הא בכור בעל מום, דהיינו התירו מומחה, שתולש ממנו כו'. ורבי יוסי סבר: אף על גב דלא התירו מומחה נמי, כשנשר שרו רבנן. ממאי מדקאמר "יש תקוה", דמשמע: יש תקוה ויתירו מומחה ושחטו - מכלל דאבתי לא התירו מומחה כשנשר. פליגי במת והוא הדין לשחטו - מדלא אשכחן במילתיה דתנא קמא דנימא: שחטו דרביי הכל מותר. חלכה כרבי יהודה - דבשחטו פליגי, ולא במת. - בין נראה בין לא נראה - מישרי שרי. דהא אפילו מונח בחלון קאמר רבי יוסי דאפילו רבנן שרו בשחטו. אי רבנן אידי ואידי מיסר אסרי - דאתו שמוחבר בו - טעון קבורה לדברי הכל. והתולש ממנו - רבנן אסרי ליה אפילו מונח בחלון. אלא פשימא רבי יהודה היא - דאמר: בשחטו פליגי. אידי ואידי - בין לא נראה. ושמע מינה כשחטו פליגי - מדלא מצית מוקמת ליה בגוונא אחריתי, ומדסתם לן כרבי יהודה - שמע מינה הלכתא כוותיה. התולש צמר מעולה תמימה - מחיים, לרבנן מהו לאחר שחישת בעלת מום לא תיבעי לך, דוודאי לרבנן אסור, דאי שרית ליה - אתי לשהוייה, ואתי לירי גיזה ועבודה. מי איבא מאן דשרי - אליבא דרבנן הא וודאי רשע הוא

הא בעל מום - שרי, אף על פי שלא התירו מומחה! - תנא, כל היכא דלא התירו מומחה - "תם" קרי ליה. לימא פתנאי: התולש צמר מבכור תם, אף על פי שנולד בו מום ושחטו - אסור. בכור בעל מום שתולש ממנו ואחר כך מת - עקביא בן מהללאל מותר, וחקמים אסרים. אמר רבי יהודה: לא בזה התיר עקביא בן מהללאל, אלא בשער בכור בעל מום שנשר והניחו בחלון, ואחר כך שחטו - בזה עקביא בן מהללאל מותר וחקמים אסרי. אמר רבי יוסי: מודה אבא חלפתא בזה שהוא מותר. אבל ביחוד אסור חכמים: יניחו בחלון שמא יש תקוה; שחטו - דברי הכל מותר, מת - עקביא בן מהללאל מותר, וחקמים אסרים. רבי יוסי היינו תנא קמא! אלא לאו התירו מומחה איפא בינייהו, דתנא קמא סבר: התירו מומחה - אין, ואי לא - לא, ואתא רבי יוסי למימר: אף על גב דלא התירו מומחה! אמר רבא: לא, דכחילי עלמא אי התירו מומחה - אין, אי לא התירו - לא. ושלש מחלוקת בדבר, דתנא קמא סבר: פליגי במת, והוא הדין לשחטו, והאי דקמיפליגי במת - להודיעך כחו דעקביא. ורבי יהודה סבר: במת - דברי הכל אסור, פי פליגי בשחטו. ואתא רבי יוסי למימר: בשחטו - דברי הכל מותר, פי פליגי - במת. אמר רב נחמן: הלכה כרבי יהודה, הואיל ותנן בפבחייתא פותיה. דתנן: שער בכור בעל מום שנשר והניחו בחלון, ואחר כך שחטו - עקביא בן מהללאל מותר, וחקמים אסרי. אמר רב נחמן פר יצחק: מתניתין נמי דיקא, דתנן: צמר המדולדל בבכור, את שנראה עם הגיזה - מותר, ואת שאינו נראה - אסור. מני אילימא רבי יוסי, ובמאי אילימא בשחטו - בין עקביא בין רבנן, אידי ואידי משרא שרי! ואלא במת; ואי רבנן - אידי ואידי מיסר אסרי! ואי עקביא - איפא מיבעיא ליה: נראה עם הגיזה - אסור, דמיתה קאסרה ליה; אינו נראה עם הגיזה - מותר, דמעיקרא תליש! אלא פשימא - רבי יהודה; ובמאי אילימא במת - בין לעקביא בין לרבנן, אידי ואידי מיסר אסרי! אלא לאו בשחטה; ואי עקביא - אידי ואידי משרא שרי! אלא לאו רבנן היא, ושמע מינה: בשחטו פליגי, שמע מינה. פני רבי ינאי: התולש צמר מעולה תמימה, מהו - תולש, מי איפא מאן דשרי - אלא: צמר שנחלש מעולה תמימה, מהו דחפאת ואשם לא תיבעי לך, דכיון דלכפרה אתו - לא משחו להו; דבכור ומעשר נמי, דכיון דלאו לכפרה אתו - משחו להו; פי תיבעי לך דעולה, מאי כיון דעיקר

בכור בעל מום שתולש ממנו - הכא לא קתני "והניחו בחלון", משום דרשע הוא, שתולש ודעתו ליהנות לאחר. אבל בנשר קתני "והניחו בחלון". דתנא קמא סבר אי התירו אין אי לא לא - פירש בקונטרס: דכיון דתריצנא לעיל דכל היכא דלא התירו מומחה "תם" קרי ליה, אם כן סיפא דקרי ליה "בעל מום" - מיירי בלא היתר מומחה. וקשיא לפירשו, דהא דתירך הכי לעיל - היינו כי היכי דאיתוקם לריש לקיש כבולו עלמא. אבל השתא, דצרכינן למימר ממה נפשך כתנאי - מסתברא לומר איפא, דתהוי מילתיה כתנא קמא כפשטיה ונראה לפרש: דסובר התלמוד עשוי, משום דקאמר רבי יוסי "שמא יש תקוה" - שעל סמך השחיטה לא היה אומר כך, שזה בידו, ואין כאן שמא. אבל בהתיר מומחה קאמר שמא יש תקוה שדוקק לו חכם להתיר, ואין זה כל כך דבר ברוך, דמי יימר דמדוקק ליה מומחה. ומכל מקום, במסקנא קאמר שמא יש תקוה - דקמייירי בשחיטה. התולש צמר מעולה תמימה - יש פירוש מרש"י שכתוב בהם: שהוממה ואחר כך נפדית ושחטו. משמע שהעמידה כן כדי שתהא ענין בכור, אלא שהתולשה היתה בתמות. ותמיה: והא בעי האי צמר העמדה והערכה. ואין מועיל לצמר העמדת הבהמה, כדמוכח בפרק "ראשית הגז" (חולין קלחא) גבי הא דקאמר תם דאין ראשית הגז נהנה בקדשים משום דכתיב "צאנך" ולא של הקדש, ומוקי לה למעוטי קדשי בדם לומר. ופריך: והא בעי העמדה והערכה! ליה דסדילא ליה כריש לקיש, דאית ליה בפרק בתרא דתמורה (לבב), לרבנן דקדשי מובח לא היו בכלל העמדה והערכה. והכי נמי אשכחן רב דסבר כוותיה בפרק שני (בבורות טו,א), ועוד יש לומר: דקדשי מובה, שיש עליהם קדושת הגוף - בטל הצמר אגב הבהמה, אפילו אותו שנתלש, ובר העמדה והערכה חשיב, ולא דמי לקדשי בדם הבית. אי נמי, חשיב האי צמר כבעל מום מעיקרא. וכן שופר של עולה לא יתקע, ואם תקע יצא, משום דכיון דמעל נפק לחולין, כדקאמר בפרק "ראוהו בית דין" (ראש השנה כח,א) - משמע דשייך ביה פדיון. ועוד יש לפרש: שופר של עולה - שהוקדשה הבהמה לדמי עולה, ושופר שלמים שהוקדשה הבהמה לדמי עולה, ושופר שלמים כשלמים עצמן, ואין בה מעילה, כדקאמר בפרק שני דפסחים (כז,ב). בעצז שלמים עסקינן, ומיהו קשה בהך דשמעתין, דכיון דבעי הצמר פדיון - היכי שייך למיגור דלמא משחי ליה? והא צריך לפדותו, דמה היה מורו! וקצת היה נראה לפרש, דאיירי בעולה ונשחטה למזבח, שזריקת הדם מתרת בשרה למזבח והעור לכהנים, ומבעיא ליה בימור שנתלש אי משתרי נמי בהכי. אבל פלוגתא דאמוראי היא בפרק "המזבח מקדש" (זבחים פ"א), בעצמות שפרשו לפני זריקה, דרבי יורא סבר דזריקה מתירין אפילו לקחת דרגי וחציני, וקאמר התם: (כרבי) ופליגא דרבין אלעזר, דאמר רבי אלעזר: פרשו לפני זריקה - מועלין בהם. ופירש שם בקונטרס דמועלין לעולם אף לאחר זריקה. וכל שכן דאינה מתרת מה שפירש מחיים. ומיהו, יש ספרים דגרסי התם: כרבי אלעזר, דאמר רבי

אלעזר: פרשו לפני זריקה מועלין בהן עד זריקה כו'. תולש מי איבא מאן דשרי - פירש בקונטרס: אליבא דרבנן. הא וודאי רשע הוא שחטו דלעקביא אפשיט דמומח. אף על פי שהאמת הוא דלעקביא נמי אסור בתם, כדמוכח ברייתא דהתולש צמר מבכור תם, מכל מקום פירש כך בקונטרס, שאפילו לא שמיעא ליה ברייתא - דבר פשוט הוא דמיהא לרבנן תולש אסור.

הדרן עלך הלוקח בהמה

ברקה – שלשים יום – כי כך פלוגתא איכא לענין טיפול אברה (בבא מציעא כהא).
מלאך – ומדעך לא תאור כן תעשה לשרך – הדיינו חוששים ימים מיום הבאת העומר בפסח. שגמר זמן ביטול התבואה עד העצרת. שמביאין שתי הלחם להתיך חדרם בלילה. ואם תאמר: האני תבואה ממשית הוא, ולא הוי כעין "כבור בנך" רצאנך תתן לו? מדרש: שלשים! **ובי** תמיא

מִיָּתָה לַת לַמּוֹד לּוֹמֵר וְכו' — לֹא וּדְקָא. דֵּלֵא 1
חֲשִׁיב לֵה בִּפְרֵק "אַלּוּ חֵן הַנְּשִׁרְפִּי" (סִנְהֶדְרִין 2
פגא) בְּהִדִּי אֵלּוּ בְּמִיָּתָה. אֵלֵא קִרְיב הוּא וְלֵעוֹן 3
מִיָּתָה.

דְּלֵמָא אֲתִי לֵאפֹרֶשׁ מִן הַפִּטּוֹר עַל הַחִיּוֹב כִּי 4
— בְּכַמָּה מִקְמוֹת אֲמַרְיָן: תְּרוּמָה, 5
וַיַּחֲזוֹר וַיִּתְּרֵם, וְלֹא גִזְרִין הֵתֵם כִּיֹּן שְׁהִתְרוּמָה 6
רֵאשׁוֹנָה לְכוֹן — מִידַע יַדַּע דְּשִׁנְיָה דְּרַבְנָן. 7
וְאִפִּילוּ נָתַן הָרֵאשׁוֹנָה כְּבֵר לְכוֹן קֹדֶם שִׁיאֲמַר לוֹ 8
חֲכָם לַחֲזוֹר וּלְתֵרוּם. מִכָּל מְקוֹם מֵדִיאֵן הִבְּקוֹן 9
מִחֲזוֹר לֵאן אֵת הָרֵאשׁוֹנָה — מִידַע יַדַּע דְּשִׁנְיָה 10
דְּרַבְנָן הִיא. אֲבָל כֵּאֵן סִבּוֹר הוּא שְׁנָתוֹן לְכוֹן 11
בְּתוֹרַת שֹׁכֵר סִיעוּר, וּמַעֲבָדָה כְּתוּן. וּבְכַמָּה 12
מִקְמוֹת

עִם הַגִּיזָּה. וְרִישׁ לְקִישׁ מֵאֵי מַעְמָא 1
רִישׁ לְקִישׁ: לִפִּי שְׂאֵי אֲפֹשֶׁר לְגִיזָּה בְּלֵא נִימִין הַמְדוּלְדָּלוֹת.

הדרך עלך הלוקח בהמה

עַד כִּמָּה יִשְׂרָאֵל חֵיבִין לִמְפַל בְּכֹבֹד בְּדָקָה - שְׁלִשִּׁים יוֹם, וּבְנֶסֶח - חֲמִשִּׁים יוֹם. רַבִּי
יוֹסִי אוֹמֵר: בְּדָקָה - שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים. אָמַר לוֹ הַכֹּהֵן בְּתוֹךְ הַזֶּמֶן: "תִּגְּהוּ לִי" - הֲרִי
זֶה לֹא יִתְּנֵנוּ לוֹ. וְאִם בְּעַל מוֹם הוּא, וְאָמַר לוֹ: "תִּגְּהוּ לִי שְׂאוֹכְלָנוּ" - מוֹתֵר. וּבִשְׁעַת
הַמִּקְדָּשׁ, אִם הָיָה תָמִים, אָמַר לוֹ: "תֵּן וְאֶקְרַבְנוּ" - מוֹתֵר. הַכֹּבֹד יֵאָכֵל שְׁנֵה בְשָׁנָה, בֵּין
תָּם בֵּין בְּעַל מוֹם, שְׂנֵאָמַר: "לִפְנֵי ה' אֵלֹהֶיךָ תֹאכְלֵנוּ שְׁנֵה בְשָׁנָה". נוֹלַד לוֹ מוֹם בְּתוֹךְ
שְׁנָתוֹ - רִשְׁאֵי לִקְיָמוֹ כָּל שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ. לְאַחַר שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ - אִינוּ רִשְׁאֵי לִקְיָמוֹ
אֲלֵא שְׁלִשִּׁים יוֹם. **גִּמְרָא** מְהֵינָה מִלֵּי אָמַר רַב כְּהֵנָא, דְּאָמַר קְרָא: "כֹּבֹד בְּגִיד תִּתֵּן
לִי" - "כֵּן תַּעֲשֶׂה לְצֹאנְךָ". "מִלְּאֲתָךְ וְדִמְעָךָ לֹא תֹאחֲרֵ" - "כֵּן תַּעֲשֶׂה לְשֹׂרֶךְ" - אִיפּוֹד
אַנָּה! - מִסִּתְּבָרָא דְמִקְדָּם לְמִקְדָּם, דְּמֹאחֲרֵ - לְדִמְאֲחֲרֵ. אֲדַרְבָּה: דְּסִמּוּד לִיָּה - לְדִסְמּוּד
לִיָּה! אֲלֵא אָמַר רַבָּא: אָמַר קְרָא: "תַּעֲשֶׂה" - הוֹסִיף לָךְ הַכְּתוּב עֲשִׂיָּה אַחֲרֵת בְּשֹׂרֶךְ. -
וְאִימָא: שִׁיתִּי! - לֹא מִסֶּרְךָ הַכְּתוּב אֲלֵא לַחֲכָמִים. תֵּנִי נָמִי הֲכִי: "כֹּבֹד בְּגִיד תִּתֵּן לִי" -
"כֵּן תַּעֲשֶׂה לְצֹאנְךָ". יָכוֹל אֵף לְשֹׂרֶךְ תִּלְמוּד לִזְמֹר "תַּעֲשֶׂה" - הוֹסִיף לָךְ הַכְּתוּב עֲשִׂיָּה
אַחֲרֵת בְּשֹׂרֶךְ. לֹא מִסֶּרְךָ הַכְּתוּב אֲלֵא לַחֲכָמִים, מִכָּאן אָמְרוּ: עַד כִּמָּה יִשְׂרָאֵל חֵיבִין
לְהִמְפַּל בְּכֹבֹד בְּבַהֲמָה דָּקָה - שְׁלִשִּׁים יוֹם, בְּנֶסֶח - חֲמִשִּׁים יוֹם. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: בְּדָקָה
- שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, מִפְּנֵי שְׁמֹפֹלָה מְרֻבָּה. תֵּנִי מִפְּנֵי שְׁשִׁינָּה דְקוֹת. "אִם אָמַר לוֹ הַכֹּהֵן
בְּתוֹךְ הַזֶּמֶן 'תִּגְּהוּ לִי' - הֲרִי זֶה לֹא יִתֵּן לוֹ". מֵאִי טַעְמָא אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: מִפְּנֵי שְׁנִרְעָה
כִּכְהֵן הַמְּסִיעַ בְּבֵית הַגִּרְנוֹת. תֵּנוּ רַבְּנֵי הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וְהַעֲנִיִּים, הַמְּסִיעִים בְּבֵית הַרוּעִים
וּבְבֵית הַגִּרְנוֹת וּבְבֵית הַמְּטַבְּחִים - אֵין נוֹתֵנִין לָהֶם תְּרוּמָה וּמַעֲשֶׂר בִּשְׁכָּרָן, וְאִם עוֹשִׂין כֵּן
- חִילְלוּ. וְעֲלִיָּהן הַכְּתוּב אוֹמֵר: "שִׁחַתְּם בְּרִית הַלְוִי", וְאוֹמֵר: "וְאֵת קִדְשִׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא
תַחֲלִלּוּ וְלֹא תִמּוֹתוּ". - מֵאִי "וְאוֹמַר" - וְכִי תִּיכָא: מִיתָה לֹא - תֵּא שְׁמַע: "וְאֵת קִדְשִׁי
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא תַחֲלִלּוּ וְלֹא תִמּוֹתוּ". וּבִקְשׁוּ חֲכָמִים לְקוֹנְסֵן וְלִהְיוֹת מִפְּרִישֵׁן עֲלֵיהֶן תְּרוּמָה
מִשְׁלֵם. וּמִפְּנֵי כֵּה לֹא קָנְסוּם - דְּלִמָּא אֲתִי לְאַפְרִישֵׁן מִן הַפְּטוּר עַל הַחֵיבִין. וּבְכּוֹלָן יֵשׁ בְּהֵן
מִכָּת

בבית הגרנות לרדש ולורות כדי שיתנו לו התרומות. אבל אם היה בעל מום, ואמר: "חן י שאוכלנו", הואיל וחו – אכהנים קאי, כדי ליתן להם הבריות. **בבית הגרנות** – אבולוה קאי. כהנים – מפני תרומות, ולוים – מש **בבית המטבחים** – אכהנים קאי, משום ורוע לחיים וקידה. לקונסן – את הבעלי בתים. מן הפסוד על החיוב – ואחד הופרש ממנה לכהן המסייע. ואי אמרת ליה דהדרא ולפרוש מינה ממשום קאסא – סבר בעל הבית: טבל גמור מדאורייתא. קאסא – קאסא קאסא דוא.

מדאורייתא. אלא קנסא הוא.

הדרך עלך הלוקח בהמה

משנה עד כמה. לישל בכבור – בזמן
 הזה, קודם שיתנו לכהן, שמוחר
 לעכבו אצלו בעל כרדו ולפרנס: **לא יח ילו**
 – בגמרא מפרש. **אם היה בעל מום** –
 ואומר לו הכהן בתוך הזמן: תנהו לי
 אשכולנו – מותר. **בין תם – בזמן שהיה**
 ובקושר קייב. **בין בעל מום – בזמן הזה**
גמרא מלאה ודמען וגו' – וסמך ליה
 יוכין תעשה לשורך לצאנך" וגו' ודרשין
 הכי: "בכור בניך תחת לך" – וכן לצאנך. דכי
 הדיכי דכבור בניך מצוהו לאחר שלשים.
 כדכתיב (במדבר יח): "ופדויו מבן חדש
 תפתדה" – אף בכור צאן לאחר שלשים.
 "מלאה ודמען", דהיינו בכורים – כן
 לשורך. דכי היכי דבכוריה לאחר שלשים
 ששהיה בפסח התבואה מתבשלת, ואין
 ממביאין בכורים עד שיביאו שתי הלחם
 בעצרת, דבארמין בפרק "רבי ישמעאל"
 (מנחות טז.) **רמקם למקמם – "מלאה"**
 ודמען" קודמין בפסוק ראשון, הלכך דרשין
 ליהו "אין" הקודם בפסוק שני. ו**דמאחר**
 "בכור בניך" דמאחר בפסוק ראשון –
 דרשין לא "צאנך" המאחר בפסוק שני.
רמקין ליה לרמקין – ר"ב בכור בניך סמך
 לאל "שורך" – דעשייה אחרת – דומיא
 דהך "בכור בניך" בעינן. **לא מסרך הכתוב**
אלא לחכמים – הואיל ולא גילה כן
 שיעור עשייה שחוטין, ודאי לחכמים מסרך
 שישפישו לן שטעם, ואחריהם **למסור**
 = טרחתה. **ששיניה דקות** – ואינה יכולה
 לאכול עשב, ואם לא תהא עם האם –
 תמות. **שניאה ככהן המסייע בבית**
ההריות – לפי שבזמן הזה אין בכור ראוי
 לכלום עד שיפול בו מום. וכיון דעל
 ישראל רמאי לישלל בו חמשים יום, ואמר
 ליה הכהן בתוך הזמן: "תנהו לי אווננו"
 דאף על פי שלא אהנה" – דומה כמ
 ששוכרו ומצילו מן הטורח, ובלבד שיתנו
 לו ולא לכהן אחר. דדומה לכהן שמיסיע
 ה – לא היה ככהן המסייע. **בבית הרועים**
 עשר ראשון, וענינם – משום מעשר עני.
 ואי יהו להם שני סאין אחד של טבל גמור,
 ופירש ממנה עלה דאידך, ואידי פטורה

57 שעולות למעלה ואינן בשוה עם שאר הצמר, ואם נחשיבן בכלל
58 אינו נראה עם הגיזה, אין לך גיזה המותרת כולה.

הדרן עלך הלוקח בהמה

פרק רביעי - עד כמה

משנה

נתינת מתנות כהונה צריכה להיות בדרך כבוד כנתינת מתנות
למלכים, ולכן נותנים להם מתנות אלו רק לאחר שנגמר זמן
הטיפול בהם. משנתינו דנה כמה זמן מוטל על הבעלים לטרוח
ביגודלו של הבכור קודם נתינתו לבדו, ובידני זמן זה.
עד כמה זמן ישאל חייבין בזמן הזה ליטפל בבכור בעל כרחם
קודם נתינתו לבדו, בבהמה הדקה, שלשים יום. ובבהמה
הגסה, חמשים יום. רבי יוסי אומר, בדקה שלשה חדשים.
אופני האיסור וההיתר בנתינתו בתוך זמן הטיפול כשמבקשו
הכחן: אמר לו הכהן בתוך הזמן שמחויב לטרוח ביגודלו, תנהו
לי ואגדלנו עד שיפול בו מום, הרי זה לא יתננו לו כיון שבכר
מהנה את הישראל שפוטרו מהטירחה לגדלו, ונראה שעושה כן
כדי שיתנו לו, וזה אסור כמבואר בגמרא. ואם בכור פעל מום
הוא ואמר לו הכהן תנהו לי שאוכלנו, מותר. ובשעת
המקדש, אם היה תמים ואמר לו תן לי ואקרבנו, מותר, שהרי
באופנים אלו יש לו הנאה מיד, באכילתו או בהקרבתו ואינו
נראה כרוצה להצילו מטירחת הטיפול כדי שיתנו לו.
דין נוסף: הקבוצ מוצותו לכתחילה שיהיה נאכל שנה בשנה –
בתוך שנתו הראשונה, בין תם בזמן המקדש, לא ימתינו עמו
מלהקריבו ולאוכלו יותר משנה משהיה בן שמונה ימים שאז
הורצה להקרבה, ובין פעל מום אף בזמן הזה, יאכל בתוך שנתו
הראשונה מהיום שהוא ראוי לאכילה, שנאמר (דברים טו ב) 'לפני
ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה'.
דין נוסף בענין הזמן שניתן לקיים בכור בעל מום: נולד לו מום
בתוך שנתו, רשאי לקיימו כל שנים עשר חדש ואינו חייב
לשחטו ולאוכלו מיד. ואם נפל המום בבכור בזמן הזה (לאחר
שנים עשר חדש), אינו רשאי הישראל לקיימו אלא שלשים
יום ואז יאכלנו הכהן.

גמרא

המקור לזמני הטיפול שהובאו במשנה. מבררת הגמרא: מנא הני
מילי – מנין לזמנים אלו שנאמרו במשנה שהבעלים צריכים
לטפל בבכור.
נאמר בפסוקים (שמות כב כח-כט) 'מלאכתך ודמעתך לא תאחר, בכור
בניך תתן לי. בן תעשה לשרף לצאנך, שבעת ימים יהיה עם אמו,
ביום השמיני תתנו לי'.
הגמרא מבארת שמפסוקים אלו נלמד דין זה: אמר רב כהנא,
דאמר קרא (שם כב כח) 'בכור בניך תתן לי', ולאחריו נאמר (שם
כב כט) 'בן תעשה וגו' לצאנך, ויש ללמוד מסמיכות פסוקים אלו
שזמן חיוב הטיפול בבכור הצאן (ובהמה דקה), הוא בזמן פדיית
בכור אדם שהוא לאחר שלשים יום. וכן נאמר (שם כב כח)
'מלאכתך ודמעתך לא תאחר' ו'מלאכתך' הם הביכורים, ולאחריו
נאמר (שם כב כט) 'בן תעשה לשורף', ויש ללמוד מסמיכות זו
שזמן חיוב הטיפול בבכור השור (ובהמה גסה), מביכורים הבאים
בעצרת לאחר חמשים יום מזמן בישולם שהוא בפסח.
שואלת הגמרא: איפוך אגא – שמה נהפוך את הלימוד ונלמד
את הבהמה הדקה מביכורים שינתנו לאחר חמשים יום, ואת
הבהמה הגסה נלמד מבכור אדם וינתנו לאחר שלשים יום.

דעיקר קרבן עולה לאו לכפרה אתי – אינו בא כדי לכפר על
חטא כלשהו, אלא באה לנדבה או לחובה אחרת. ולכן יש לחוש
שאם הצמר יהיה מותר בהנאה, משחי לה – יבוא להשהות
מלהקריבה. או דלמא, בין דעולה נמי מכפרא מעשה – כיון
שעולה גם מכפרת היא על ביטול מצות עשה, לא משחי לה –
אין לחוש שיבוא להשהותה, כיון שרוצה הוא בכפרת דברים
אלו, ואם כן אין צריך לאסור את הצמר שנתלש.
הגמרא מנסה לפשוט את הספק מהברייתא שהובאה לעיל (ע"א).
מוכיחה הגמרא: תא שמע רביה ממה ששינוי בברייתא, התולש
צמר מבכור תם, אף על פי שנולד בו מום ושחטו, הצמר
אסור בהנאה. מדייקת הגמרא: שמלשון הברייתא שאמרו
התולש וכו' משמע שמעמא דתולש – שכל הטעם שהצמר
אסור בהנאה, הוא משום שתלש בידים ועבר על איסור גיזה
בקרשים, הא אם נתלש הצמר מאליו, שחי בהנאה. ואם בבכור,
שאינו בא לכפרה כלל, אין חוששים שמא ישהה כדי שיתרבה
אצלו צמר, כל שכן עולה, דלא משחי לה – שאין חוששים
שמא ישהה, שהרי מכפרת היא על עשה, והצמר יהיה מותר
בהנאה.
דוחה הגמרא: אין ראייה מהברייתא שנתלש מותר, לפי שאפשר
שהוא הדין אפילו נתלש הצמר מאליו, נמי אסור בהנאה,
והאי דקתני תולש, ולא השמימה הברייתא חידוש גדול יותר
שגם בנתלש מאליו אסור, הוא כדי להודיעו כחו דעקבא,
שרק בתולש מתם אסור הוא בהנאה, אבל דבבעל מום – בצמר
שנתלש מבעל מום, אפילו בתולש בידים, נמי שרי לדעת
עקביא.
מקשה הגמרא: והאנן נשיר תנן – והרי כשהביאו את דברי
עקביא במשנתינו, לא אמרו אלא נשר, ומשמע שרק בנשר
מאליו התיר, אבל בתולש בידים לא.
מיישבת הגמרא: תנא – מה שהתנא של המשנה נקט נשר, הוא
כדי להודיעו כחו דרובנן שאוסרים גם בנשר מאליו. ותנא –
ומה שהתנא של הברייתא נקט תולש, הוא כדי להודיעו כחו
דעקבא, שהוא מתיר גם בתולש בידים.
שינוי במשנה: צמר המדולדל בו בבכור, שנתלש מהבכור אבל
עדיין מסובך ומעורב הוא עם שאר הצמר, ונשחט הבכור, שיש
חילוק בין הצמר שנראה כחלק משאר הגיזה, שאז הוא מותר,
כשאר הצמר המחובר שניתר בשחיטת הבכור, לבין הצמר
שאינו נראה כחלק אחד עם שאר הגיזה, שהוא אסור בהנאה.
הגמרא באה לבאר, מהו בכלל נראה כשאר הגיזה ומה אינו
בכלל זה, ומביאה שנחלקו בזה אמוראים. מבררת הגמרא: היכי
דמי – באיזה אופן מדובר שהצמר אינו נראה כחלק אחד עם
שאר הגיזה.
אומרת הגמרא: אמר רבי אלעזר אמר ריש לקיש, כל שעיקרו
של הצמר הפוך כלפי ראשו, שעיקרו של הצמר כלפי מעלה
הוא, וזה מה שאמרו שאינו נראה עם שאר הצמר, לפי שניכר
שהיה תלוש מחיים. ואם אין עיקרו הפוך כלפי מעלה, הרי הוא
בכלל נראה עם הצמר. ורב נתן בר אבשיעא אמר, שכל שאינו
מתמנע עם הגיזה – שאינו שוכב בשוה עם שאר הצמר, אלא
בולט הוא למעלה, הרי הוא בכלל אינו נראה עם הגיזה.
שואלת הגמרא: וריש לקיש, מאי מעמא לא אמר רב נתן
בר אבשיעא, שמדברי ריש לקיש משמע, שאם אין הצמר הפוך,
אף שאינו שוה עם שאר הצמר, אלא בולט הוא למעלה, עדיין
הוא בכלל נראה עם שאר הצמר, ומותר. ושאלת הגמרא היא,
שגם זה אינו נראה כחלק אחד עם שאר הגיזה, ויש לאוסרו
בהנאה.
מיישבת הגמרא: אמר רבי אילעא, קסבר ריש לקיש, לפי שאי
אפשר לגיזה בלא נימין המדולדלות, שבכל גיזת צמר, יש מזון

46 לתרומת חוץ לארץ בְּרֹב חֹלִין וְאוֹכֵל לֶחֶם בִּימֵי טוֹמְאוֹ.
 47 רַב הוּנָא בְּרִיהַ דְּרַב הוֹשַׁע שְׁהִיד כְּהֵן, בִּי מִתְרַמֵּי לִיהַ חֲמִירָא
 48 דְּתְרוּמָה – כִּשְׁהִיד מְזֻמָּן לוֹ יֵין שֶׁל תְּרוּמַת חוץ לארץ בִּימֵי
 49 טוֹמְאוֹ, הָיָה רַמִּי תָרִי נְטִילָה דְּחֹלִין וְחִירָא נְטִילָא דְּתְרוּמָה –
 50 הִיָּה נוֹתֵן שְׁתֵּי נְטִלוֹת וְכַלִּישׁ שֶׁל יֵין חֹלִין וְנִטְלָה אַחַת שֶׁל יֵין
 51 תְּרוּמָה לְכָלִי אֶחָד כְּדֵי לְבַטֵּל אֶת הַתְּרוּמָה בְּרֹב, וְשָׁקִיל חֶדֶר –
 52 וְלֵאחֲרַי מִכָּן הִיָּה נוֹטֵל מִתּוֹךְ הַתְּעֻרּוּבָה, יֵין בְּשִׁיעוּר שֶׁל נְטִילָה
 53 אַחַת וְשׁוֹתָה אוֹתָה בְּטוֹמְאָה, כִּיּוֹן שֶׁלַעֲנִין שְׁתִּייתָה דִּנְיָם כֵּאלֹלוֹ
 54 אַחַת שְׁהוּצִיא הִיא הַחֹלִין, אֲמַנָּם לֵאחֲרַי שְׁתָּה אֹתָה דִּנְיָם
 55 כֵּאלֹלוֹ אוֹתָה שְׁהוּצִיא הִיא הַתְּרוּמָה, וְהַשְׁתִּים הַנּוֹתֵרוֹת דִּינָן
 56 כְּחֹלִין, וְלִכְּן מִיָּכֵן וְאֵילֶּךְ, רַמִּי חֶדֶר וְשָׁקִיל חֶדֶר – הִיָּה מְטִיל
 57 אַחַת שֶׁל תְּרוּמָה לְתוֹךְ הַשְׁתִּים הַנּוֹתֵרוֹת וּמְמִילָא הַתְּבַטְלָה בְּהֵן
 58 בְּרֹב, וְשׁוֹב נוֹטֵל מִן הַתְּעֻרּוּבָה אַחַת וְשׁוֹתָה אוֹתָה בְּטוֹמְאָה
 59 כְּחֹלִין, וְנוֹתֵן בְּנִתְרוֹת אַחַת שֶׁל תְּרוּמָה, עַד שְׁהִיד מְבַטֵּל כֶּךָ אֶת
 60 כָּל הַתְּרוּמָה שְׁבִידוֹ.
 61 קוֹלָא נּוֹסֶפֶת בְּתְרוּמַת חוץ לארץ: וְאִמְרַי שְׁמוּאֵל, תְּרוּמַת חוּצָה
 62 לְאַרְצֵי, אוֹכֵל וְחֹלֶף כְּשֶׁהוּא עֲדִיין טַבֵּל וּמְשִׁיר מִמֶּנּוּ כְּדֵי שִׁיעוּר
 63 תְּרוּמָה, וְאַחֲרַי בְּדִ מִפְּרִישׁ.
 64 קוֹלָא נּוֹסֶפֶת: וְאִמְרַי שְׁמוּאֵל, אֵין תְּרוּמַת חוּצָה לְאַרְצֵי אֲסוּרָה
 65 אֱלָא בְּמֵי שְׁהַטְּמוּמָא יוּצֵאָה עֲלֵיו מְגוּפָה, כְּגוֹן זֶבַח זָדָה וְעַבֵּל
 66 קֶרֶי, אֶךְ מִי שֶׁנִּטְמָא בְּטוֹמְאָה שֶׁמִּחוּץ לְגוּפּוֹ, כְּגוֹן טוֹמְאָת מַת, אֵין
 67 עָלָיו אִיסוּר לְאוֹכְלָהּ. וְהֵנִי מִילֵי – וְדַבְרִים אֲלוֹ שְׁאִסוּרָה לְטַמָּא
 68 שְׁטוּמָאָה יוּצֵאת מְגוּפָה, נִאֲמַרְוּ רַב בְּאִכְלִיָּה, אֲכָל בְּגִינְעָה שֶׁל
 69 טַמָּא בְּתְרוּמָה זֶה, לִית לָן בָּהּ – אֵין בְּהָ אִיסוּר אֲפִילוֹ בְּטַמָּא
 70 שְׁטוּמָאָה יוּצֵאת מְגוּפָה, מִשּׁוּם שְׁאִינוּ מוֹדֵר עֲלֶיהָ שֶׁלֹּא לְטַמָּא
 71 כְּמוֹ שְׁמוּזְהִירִים עַל תְּרוּמַת הָאָרֶץ.
 72 הַגְמָרָא מְבִיאָה דִּין שֶׁנִּלְמַד מִקוּלָּא זֶה: אִמְרַי רַבִּינָא, הִילְכֵךְ שְׁאֵין
 73 אִיסוּר בְּגִינְעָה שֶׁל טַמָּא בְּתְרוּמַת חוץ לארץ אֲפִילוֹ בְּטוֹמְאָה
 74 הַיּוּצֵאת מְגוּפָה, נִדָּה קוּצָה וּ–מִפְּרִישָׁהּ חֲלָהּ וּמִטְּמֵאתָהּ
 75 בְּגִינְעָתָהּ, וְאוֹכֵל לֶחֶם בְּהֵן קָטָן שֶׁלֹּא יוּצֵאת טוֹמְאָה מְגוּפָה. וְאִי
 76 לֵיכָא בְּהֵן קָטָן שִׁיאֲכַלְנָהּ, שְׁקָלָהּ לֶחֶם בְּרִישׁ מִסָּא – הִנְדָּה
 77 לּוֹקַחַת אֶת מָה שֶׁהִפְרִישָׁהּ לְחָלָה עַל יְדֵי הַכָּלִי שְׁבוֹ הוֹפְכִים אֶת
 78 הַגְּחָלִים וְאִינָה נּוֹגַעַת בָּהּ בְּעַצְמָה כְּדֵי לְמַעַט בְּטוֹמְאָה, וְשָׁרְיָא
 79 בְּתַנּוּרָא – וּמְשַׁלִּיכָהּ אוֹתָהּ לְתַנּוּר לְשׁוּרְפָה וְחֶדֶר מִפְּרִישָׁא חֲלָהּ
 80 אַחֲרֵיתִי בִּי הֵיכִי דִּלָּא תִּשְׁתַּבֵּחַ תּוֹרַת חֲלָה מִיִּשְׂרָאֵל הַדְּרִים
 81 בַּחוּץ לְאַרְצֵי, שְׁמַאֲחֵר שְׁתַּמִּיד יִשְׂרָפָה לֹא יִזְכְּרוּ שְׁדִין הַחֲלָה
 82 לְהִינָתֵן לְכַהֵן, וְאוֹכֵל לֶחֶם בְּהֵן גְּדוֹל שֶׁהִגִּיעַ לְמַצּוֹת אֲפִילוֹ עֵבֶדוֹ
 83 טַמָּא בְּטוֹמְאָה הַיּוּצֵאת מְגוּפָה.
 84 הַגְמָרָא מְבִיאָה אֶת דִּין אֲכִילַת טַמָּא מִתְּרוּמַת חוץ לארץ: רַב
 85 נַחֲמָן וְרַב עֲמֶרֶם וְרַמִּי בַר חֲמָא הָיוּ קְאָזְלֵי בְּאַרְבָּא – הֵיוּ שְׁטִים
 86 בְּסַפִּינָה, סָלִיק וּ–יֵצֵא רַב עֲמֶרֶם לְאַפְגָּנִי – לְהַפְנוֹת לְנֻקְבִים,
 87 אֲתָאִי הָרִיא אִיתְתָּא עֲלֵת קַמְיָהּ – בָּאָה אִשָּׁה אַחַת וְנִכְנסָה
 88 לְפָנֶיהֶם וְאִמְרָהּ לָהּ, טַמָּא מַת מַהוּ שְׁיִטְבּוֹל וְאוֹכֵל בְּתְרוּמַת
 89 חוּצָה לְאַרְצֵי מִיד לְאַחֲרַי הַטְּבִילָה לְפָנֵי שְׁהַעֲרִיב שְׁמִשּׁוֹ בְּשִׁקְעַת
 90 הַחֲמָה, אִמְרַי לִיהַ רַב נַחֲמָן לְרַמִּי בַר חֲמָא,

1 טוֹבַת הַנָּאָה לְכַעֲלִים – מוֹתֵר לְבַעֲלִים לְקַבֵּל מִיִּשְׂרָאֵל דְּבַר
 2 מוֹעֵט עֵבֶר נְתִינָתָם לְכַהֵן מְסוּיִים. בִּיצֵד, יִשְׂרָאֵל שְׁהַפְרִישׁ
 3 תְּרוּמָה מִכִּרְיוֹ וּמִצֵּאֵי יִשְׂרָאֵל אַחֲרַי וְאִמְרַי לוֹ, הָא לֶךְ סָלַע זֶה
 4 וְתִנְהוּ לְבָן בְּתִי בְּהֵן, מוֹתֵר. וְאִם הָיָה בְּהֵן נוֹתֵן סָלַע לְבַעֲלִים
 5 כְּדֵי שִׁיתֵן אֶת הַתְּרוּמָה לְבְּהֵן אַחֲרַי, אֲסוּר, כִּיּוֹן שֶׁתְּרוּמָה זֶה
 6 רְאוּיָה גַם לְנוֹתֵן הַסָּלַע, הִרִי הוּא נִרְאָה כְּכֹהֵן הַמְּסִיעֵה בְּבֵית
 7 הַגְּרָנוֹת כְּדֵי לְקַבֵּל בְּעַצְמוֹ אֶת הַתְּרוּמָה.
 8 שׁוֹאֵלֵת הַגְמָרָא: וְהִתְנָא בְּבִרְיָתָא שְׁאִמְרַי שְׁבַכּוֹלֵם מוֹתֵר לְקַבֵּל
 9 טוֹבַת הַנָּאָה וּפִירֵשׁ דְּבִרְיוֹ רַב בְּתְרוּמָה, מָאִי טַעְמָא לֹא קָאֲמַר
 10 הִיתֵר זֶה בְּכָל מִתְנֻנּוֹת בְּהוֹנָה, כְּגוֹן בְּכַבּוֹר וּבְזוּרֵעַ לְחִיִּים וְקִיבָה.
 11 מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: אִמְרַי לָהּ, תְּרוּמָה דְּקְדוּשַׁת הַנּוֹף הִיא, מוֹתֵר
 12 לְקַבֵּל טוֹבַת הַנָּאָה, דְּכִיּוֹן שְׁכּוֹלֵם יוֹדְעִים דִּלָּא מִתְחַלָּא – שְׁאִינָה
 13 יוּצֵאת לְחֹלִין עַל יְדֵי פְדִיָּה בְּכַסֵּף, לֹא אֲתִי לְמִיטְעֵי בָּהּ – לֹא
 14 יוֹבֵא הַכְּהֵן הַמְּקַבֵּל אֶת הַתְּרוּמָה לְטַעוֹת וּלְחֹשֶׁב שִׁיזָּאָה לְחֹלִין
 15 עַל יְדֵי שֶׁנִּפְדָּתָה בְּדַמִּים אֲלוֹ שְׁנִיתָנוּ בְּטוֹבַת הַנָּאָה, וְלֹא יִנְהַג בָּהּ
 16 מִנְהַג חוֹל, אֲבָל הֵנִי, בְּשֶׁר בְּכּוֹר עַבֵּל מוֹם לֵאחֲרַי שְׁחִישָׁה חוֹרֵעַ
 17 לְחִיִּים וְקִיבָה, כִּיּוֹן דְּקְדוּשַׁת דַּמִּים נִינְהוּ וְ–הֵם שְׁהֵי יִכּוֹל הַכְּהֵן
 18 לְמוֹכְרִם לְיִשְׂרָאֵל, וְהַיִּשְׂרָאֵל אֵינוֹ צָרִיךְ לְאוֹכְלֵם בְּצִלִּי וּבַחֲרָדֵל
 19 כְּדִין אֲכִילַת מִתְנֻנּוֹת כְּהוֹנָה, אֲתִי לְמִיטְעֵי בְּהוֹן – יוֹבֵא הַכְּהֵן
 20 לְטַעוֹת בְּהוֹן, (דְּבַר) [סָבֵר] מִיתְחַל קְדוּשַׁתִּיהוּ אֲאַרְבַּעָה זְוִי –
 21 יִחְשׁוּב שֶׁהַקְדוּשָׁה שְׁהִיתָה בְּהוֹן קַעֲקָה עַל יְדֵי אוֹתָם אֲרַבְעָה זְוִיִּם
 22 שֶׁנִּתֵּן אֲבִי אֲמוֹ לְבַעֲלִים, וְאִתָּא לְמִינְהֵן בְּהוֹן מְנַהֵן דְּחֹלִין
 23 לְאוֹכְלֵם שֶׁלֹּא בְּצִלִּי וּבַחֲרָדֵל, לְכֵן כְּתִבַּת הַתָּנָא דִּין טוֹבַת הַנָּאָה רַב
 24 בְּתְרוּמָה וְלֹא בְּמִתְנֻנּוֹת כְּהוֹנָה. וְמָה שְׁאִמְרַי 'בְּכּוֹלֵן' אֵין כּוּוֹנְתוֹ
 25 לְכָל הַשְּׁנוּיִים בְּתַחֲלִיל הַבְּרִיָּיתָא, אֲלֹא רַב לְכָל הַתְּרוּמוֹת
 26 וְהַמְעַשְׂרוֹת.
 27 הַגְמָרָא מְבִיאָה שְׁאִיסוּר בְּהוֹן הַמְּסִיעֵה אֵינוֹ נוֹהַג בְּתְרוּמַת חוץ
 28 לְאַרְצֵי: אִמְרַי רַבָּא, תְּרוּמַת חוּצָה לְאַרְצֵי שְׁחִיבָה אֵינוֹ אֲלֹא
 29 מְדַרְבְּנָן, אֵין בָּהּ מִשּׁוּם אִיסוּר בְּהוֹן הַמְּסִיעֵה בְּבֵית הַתְּרָנוֹת.
 30 הַגְמָרָא מְבִיאָה אֶת מִנְהַגוֹ שֶׁל רַב חֲמָא לְהַקֵּל בְּתְרוּמַת חוץ
 31 לְאַרְצֵי בְּאִיסוּר זֶה שֶׁל מְסִיעֵה: רַב חֲמָא יְהִיב לִיהַ – הִיָּה נוֹתֵן
 32 תְּרוּמַת חוץ לְאַרְצֵי שְׁהַפְרִישׁ, לְשִׁמְעָיָה – לְשִׁמְשׁוֹ שְׁהִיד בְּהוֹן וְלֹא
 33 חֲשֵׁשׁ שֶׁנִּרְאָה הַשֶּׁמֶשׁ כְּכֹהֵן הַמְּסִיעֵה.
 34 תְּרוּמָה שֶׁהַתְּעֻרְבָה בְּחֹלִין וְאִינָה נִיכְרַת, מְדַאורייתָא יֵשׁ בָּהּ דִּין
 35 בִּיטוּל בְּרֹב וּמוֹתֵר לְזוֹר וּבְטוֹמְאָה כְּחֹלִין. וּמְדַרְבְּנָן אֵינָה בְּטִילָה
 36 עַד שִׁיְהִיד בְּחֹלִין מָאָה כְּנֶגֶד הַתְּרוּמָה כְּמִבּוּאָר בְּמִשְׁנָה (תְּרוּמָה
 37 פ"ד מ"ז).
 38 הַגְמָרָא מְבִיאָה קוּלָּא בְּעֵנִין זֶה בְּתְרוּמַת חוץ לְאַרְצֵי: אִמְרַי
 39 שְׁמוּאֵל, תְּרוּמַת חוּצָה לְאַרְצֵי שְׁחִיבָה אֵינוֹ אֲלֹא מְדַרְבְּנָן,
 40 בְּמִינְיָה בְּרֹב – כֹּאֲשֶׁר נִתְעַרְבָה תְּרוּמָה זֶה בְּחֹלִין וְאֵין יְדוּעַ הֵיכֵן
 41 הִיא הַתְּרוּמָה, אֵין צוֹרֵךְ שִׁיְהִיד בְּחֹלִין מָאָה כְּנֶגֶד הַתְּרוּמָה כְּדֵי
 42 לְבַטְלָהּ, אֲלֹא הִיא בְּטִילָה בְּרֹב שֶׁל חֹלִין כְּנֶגְדָּה כְּדִין בִּיטוּל בְּכָל
 43 הָאִיסוּרִים מְדַאורייתָא, וְיִכּוֹלִים זֶר אוֹ כְּהֵן טַמָּא לְאוֹכְלָהּ.
 44 הַגְמָרָא מְבִיאָה אֶת מִנְהַגָּם שֶׁל הָאֲמוּרָאִים בְּעֵנִין בִּיטוּל תְּרוּמַת
 45 חוץ לְאַרְצֵי: רַבָּה שְׁהִיד בְּהוֹן מְבִית עָלֵי הַכְּהֵן, הִיָּה מְבַטְלָה

לימוד תורתנו הקדושה . . בוודאי שיש בכוחה ומועילה לבטל דאגות ולהביא הצלחה ולא רק בהבנת והשגת הלימוד כי אם גם בכל צרכי הזאדם, ובפרט בעניינים העיקריים.

ממכתב כ"ג אייר, תשי"ט

בבורות. פרק רביעי – עד כמה דף כז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קצט רש"י תוספות

1 מובת הנאה — דבר מועט. ואם היה כהן נותן סלע כדי שיתנו לכהן אחר קרובו
2 — אסור, כיון דלדידיה חזיא הוי — נראה ככהן המסייע. הכי גרסין: ותנא מאי
3 טעמא לא אמר מתנות כהונה — ולא גרס "ותנא קמא". בכולן יש בהן טובת
4 הנאה, ומפרש: כגון ישראל שהפריש תרומה מכריו. מאי טעמא לא אמר נמי: או
5 טבא שהפריש מתנותיו, ורועה שהיו לו
6 בבורות אמר לך תרומה — היינו טעמא
7 דשריא טובת הנאה ידיר — דקדושת הגוף
8 היא. דבולי עלמא ידעי דלא נפקא לחולין.
9 ולא אתי האי כהן דיהב אבי אמו הסלע
10 בגיניה למיטעי ולמנהג בה ענין חול.
11 ולמימרא: איתחלל לה בהאי סלע דיהב ליה
12 אבי אמו. אבל הני מתנות בכור דקדושת
13 דמינן נינהו — דאם רצה כהן למכור בשר
14 בכור חורע ולחיים וקביה, מוכרן לישראל,
15 ותו לא בעי ליה לישראל למיכלינהו בצל
16 ובחרדל כי היכי דעביד כהן. הילכך אתי
17 האי כהן למיטעי בהון, וסבר: כיון דבני קיין
18 נינהו. תיתחל קדושתיהו אארבעה זוזי —
19 דיהוב אבי אמו, דדיינו ארבעה זוזי, ואכל
20 למיניהו בזה מנהג דחולין, שלא יאכלם
21 בצל ובחרדל כדינם המפורש בפרק "חורע"
22 והלחים והקיבה" (חולין קלבג). ומשום הכי
23 לא תניניהו. והאי דנקט "ובכולן" — הכי
24 קאמר: ובכולן, התרומות והמעשרות, יש
25 בהן טובת הנאה. תרומת חוצה לארץ —
26 דרבנן היא, ויכול ליתנה לכהן המסייע.
27 לשמיעה — כהן. כמילא ברוב — לאוכלה
28 לזר, ולא בעינן אחד ומאה. ולאחר שעירב
29 ברוב חולין — יכול לאכול זר, או כהן בימי
30 טומאה לאחר שביטלה. רבה — כהן היה.
31 דמדבית עלי קאתי וראש השנה יחא.
32 חמרא דתרומה — דחוצה לארץ. — הטבל
33 וישייר כדי תרומה, ויפרישה באחרונה.
34 מומאה יוצאת מנופו — כגון זב וזבה ונדה
35 ובעל קרי. אבל לטמא מת שריא. כנגיעה
36 לית לן בה — ואף על גב שמתמאה — לא
37 איכפת לן, דאינו מוזהר עליה לשומרה שלא
38 יטמאנה. חילבך — דבנגיעה אינו מוזהר,
39 נדה קוצה לה חלה ואכלה לה. כהן קמן —
40 ולא גדול, מפני שהטומאה יצאה עליו
41 מגופו. ואם טבל לקריי הרי הוא כקטן, לישנא אחרינא: להכי נקט כהן קטן — שלא
42 ראה קרי ולא יצאה טומאה מגופו. ובשאלות דרב אחאי מפרש הכי. בריש מסא
43 — פורגין, דכמה דאפשר לאיזדוורי מזהרר מליגע בה, מאחר שקראא לה שם.
44 כהן גדול — כהן שהגיע לכלל מצות. [לאפניו — לנקביו]. מהו שימבול ואכל
45 תרומת חוצה לארץ — בלא הערב משמש.

1 מובת הנאה לבעלים. ביצד ישראל שהפריש תרומה
2 מפריו, ומצאו ישראל אחר ואמר לו: "הא לך סלע זה,
3 ותנהו לכן בתי כהן" — מותר. אם היה כהן לכהן —
4 אסור. — ותנא, מאי טעמא לא קאמר מתנות כהונה —
5 אמר לך: תרומה, דקדושת הגוף היא, דכיון דלא
6 מתחלל — לא אתי למיטעי בה. הני, כיון דקדושת
7 דמים נינהו — אתי למיטעי בהון דבר מתחלל
8 קדושתיהו אארבעה זוזי, ותנא למיניהו כהן מנהג
9 דחולין. אמר רבא: תרומת חוצה לארץ — אין בה משום
10 כהן המסייע בבית הגרנות. רב חמא יהיב ליה
11 לשמיעה. אמר שמואל: תרומת חוצה לארץ — כמילא
12 ברוב. רבה מכמילא ברוב ואוכל לה בימי טומאתו. רב
13 הונא בריה דרב יהושע, כי מתרמי ליה חמרא
14 דתרומה, הוה רמי תרי גמלי דחולין, ותדא נטלא
15 דתרומה, ושקיל חד. מיכן ואילך — רמי תדא ושקיל
16 תדא. ואמר שמואל: תרומת חוצה לארץ — אוכל
17 וחולך ואחר כך מפרש. ואמר שמואל: אין תרומת
18 חוצה לארץ אסורה אלא כמי שהפומאה יצאה עליו
19 מגופו. ותני מילי — באכילה, אבל כנגיעה — לית לן בה.
20 אמר רבינא: הילכך, נדה קוצה חלה, ואוכל לה כהן
21 קטן. ואי ליפא כהן קטן — שקלה לה בריש מסא,
22 ושדאי פתגורא, והדר מפרשא חלה אחריתי, כי היכי
23 דלא תשתבח תורת חלה, ואוכל לה כהן גדול. רב
24 נחמן ורב עמרם ורמי בר חמא הוו קאולי בארנא,
25 סליק רב עמרם לאפניו, אתאי תהיא איתתא עלת
26 קפיהו, אמרה להו: טמא מת מהו שימבול ואוכל
27 תרומת חוצה לארץ אמר ליה רב נחמן לרמי בר חמא:
28 וכי
29 שהטבילוה קדם לאמה לסוכה שמן של תרומה! ונראה לרבינו יצחק מתוך כך, דאין
30 לחלה זו שיעור, ולפי שדבר מועט הוא נותנה לכהן קטן. והכי משמע לישנא ד"שקלה
31 בריש מסא", שהדבר מועט הוא. ואף על גב דלא מוזכר לה אלא גבי שריפה, מכל
32 מקום משמע דהדיא נמי דנותנה לקטן דבר מועט, וגם אותה שנשרפת החוצר להזכיר
33 "בריש מסא" לפי שבה משליכה בתנור. אבל תרומה שלהם שהיתה מן התבואה — לא
34 היתה ראויה כל כך ליתן לכהן קטן, אפילו לא היה לה שיעור, שקטן היה מאבדה,
35 ובריש מסא ושרי לה בתנורא — פירש בקונטרס: דכמה דאפשר לאזדוורי מליגע בה מאחר
36 שדרך להבך בן גחלים ועצים, כמו שפירש בקונטרס
37 "מסא" — פורגא בלעז, ויכול להכניס יפה החלה בתנור בתוך האור. ונראה ד"מסא" היינו מרדא שורדין בן את הפת, כדמשמע בתענית (כהא) גבי דביתו דרבי חנינא
38 דקאמר לה שיבכת: אייתי מסא, דקא חרכא ריפתא. וקאמרין התם: אף היא להביא מרדא בנסה. אבל מתארא יכול להיות פורגין, כמו שפירש הקונטרס בפרק קמא דהגיגה
39 (גבי גמרי) מגדלא דרדקי שקלתיה למתארא וקא מהדרא תנורא — שהיתה אחות האור של תנור שקורין [פורגין] ומכבדת את התנור. ולפי שיש דברים שאין מתחייבין
40 בחלה עד לאחר אפייה, כגון סופגנין ודובשנין בפרק "כל שעה" (פסחים לזא), וכדאמר: טהנה לשה ואפאה והפריש ממנה חלה — נקט שקיל לה בריש מסא, דכשנא לרדותה
41 שורפה ומשליכה באש בראש חמרא עצמה. **פסח** וחרד מפרשא חלה אחריתי — משמע של החמירו להפריש חלה שניה אלא היבא דליכא כהן קטן, ולא כתרנו מקומות
42 דקתני במסכת חלה (פרק ד משנה ח) שלעולם מפרשיין שתי חלות, אחת לאור ואחת לכהן. דאותן מקומות קרובין לארץ ישראל, ומתחזיא חלה דידהו כחלת הארץ טמאה,
43 וטעונה שריפה, דגורו עליה שלא לאוכלה אפילו כהן טהור גמור מחמת שהיא טמאה. ולכך מפרשיין לעולם של אור, וחלה שניה שלא תשתבח תורת חלה, כדמפרש נמי
44 הכא. אבל כאן — בבבל, שוה חרוק מארץ ישראל, ולא מתחזיא חלה דידהו כחלת הארץ טמאה, ולא גזרו עליו שום איסור מחמת טומאה עצמה, ולכך התירוה גם לכהן
45 טמא כיון דלא יצאה עליו מגופו, וגם התירו לבטל ברוב. והשניה אוכל כהן גדול אפילו זב, דלא מפליג הכא כלל. דאף על גב דבבבליה שניה דהתם תנן (שם): ואסורה לזכין
46 ולזכות ולנדות ולזילות — ואין ללמוד דהא דהכא לאוסרה לזכין ולזכות, שהיא בבבל חרוק מארץ ישראל, וגם אינה טעונה להפריש אלא היבא דליכא כהן, ממקומות
47 הקרובים, הקבועים להפריש שתי חלות לעולם. ויש פירושם שגוהם בהם, "הדך חלה אחריתי דהכא — אין קרא עליה שם חלה, דלית ליה תורת חלה". ומסתברא דאינה
48 מודמעת

בבורות. פרק רביעי – עד כמה דף כז עמוד ב – מותוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" תוספות

מדמעת. דאף על גב דתרומת חוצה לארץ מדמעת, כדנציא במנחות בפרק 'רבי
ישמעאל' (דף סז,א). ושמן אפילו השניה במקומות השניים במשנה אינה מדמעת.
ונראה לרבי, דבין הבא ובין התם, אף במקום שהממיר להפריש חלה שניה – לא
החמירו להפריש שתי תרומות. דהא לא מצריך במשנה להפריש שתיים אלא בחלות. ויש
ליתן טעם, שבהלכה יש יותר לחוש שלא תשתכח
מישום דשיכא בכל אדם המגלגל סעוה, אבל
תרומה – אין גרילין בה אלא בעלי קרקעות
וממנהו תבואות. ו**כ**י הוזה יש לנו – ולא
היה נראה לומר שכשנמאין במת היו הולכין
ומיין בארץ וחורים ואוכלים בתרומה, דמשום
טומאת חוצה לארץ לא חשו בחלת חוצה לארץ.
אבל בכל הטומאות דאורייתא אסור כל זמן
שלא טבל, כיון דמן התורה אפילו לחולין. כי אין
סברא שתקנו חלת כהן בחוצה לארץ, שאין יכול
לאוכלה אלא אם כן ילך ויזה בארץ ישראל.
ומטומאת המת אי אפשר להזהר, דאף על
גב דצריכין לזהר מחמת כהונתם, מכל מקום
מטומאת חרב שהיא כחלת אפילו על ידי אהל,
כדמוכח בגיור בפרק 'בזב' (נז,ג). שמאכלה
על אהל במאכלה על המת, ובריש אהלות מוכח
שהשפד נעשה כחלת על ידי אהל המת –
מאותם לא היו יכולים לזהר. וגם אין צריכין
לפרש בממנה, כדנציא בריש תוספתא דאהלות:
כל טומאת המת שאין הנזיר מגלה עליה – אין
כוח מזהר עליה. ולחצי מסתברא שבלא הוזה
וטבילה היו אובלין אותה. וצריך לפרש מתוך
הלכה זו, דהא דתנן במסכת חלה (פרק ד משנה
ח) מן הנזהר עד אמננו ולפנים שתי חלות, אחת
לאור ואחת לכהן כו'. וטבול יום אוכלה. רבי

יוסי אומר: אין צריך טבילה. ואסורה לזרים כו' – בטבול יום דבעל קרי מיירי, ושרי בלא הערב שמש אף על פי שטומאה יוצאה עליו מגופו. דאי בטמא מת – וכי הוזה יש לנו רבי יוסי
אומר: אפילו בעל קרי אין צריך טבילה. תדע, מדקתני סיפא: ואסורה לזבים ולזבות לנדות ולילולות, ולא חשיב בעל קרי. והוא דסיפא לא צריכא אלא לרבי יוסי, כדקאמר בירושלמי:
לרבי יוסי נצרכא. אף על פי שכתוב בה 'לרבי יהודה', דומה טעות סופר, ו'לרבי יוסי' גרסין. ואגב גררא אפרש תחלה המשנה (שם). דתנן: שלש ארצות חלה, מארץ ישראל עד
כזיב – חלה אחת. ומכאן עד תהר ועד אמננו – שתי חלות. אחת לאור ואחת לכהן, של אור יש לה שיעור, ושל כהן אין לה שיעור. שמקום טומאה הוא, ואין יכולין לשמור עצמן
ופירותיהם בטורה מחמת שמסמן הוא לארץ העמים, וחלותיהן טעונות שריפה. ולכן מפרישין שתי חלות, אחת לאור – שהיא חלה טמאה דאורייתא, שפירותיהן גידילין בארץ ישראל,
ואחת לכהן – שלא תשתכח תורת חלה. ושל אור יש לה שיעור – כדמפרש בירושלמי: מפני שהוא מדברי תורה, ושל כהן אין לה שיעור – מפני שהוא מדברי סופרים. והדר קתני:
ומן אמננו ולפנים שתי חלות, אחת לאור ואחת לכהן, של אור אין לה שיעור, ושל כהן יש לה שיעור. ומפרש בירושלמי: ושל אור אין לה שיעור – מפני שהיא נשרפת. ושתיהן מדברי
סופרים. והדר קתני: וטבול יום אוכלה. רבי יוסי אומר: אין צריך טבילה. ואסורה לזבים ולזבות לנדות ולילולות, ונאכלת עם הזר על השלחן, וניתנת לכל כהן. והיא המשנה דמייתי
בריש 'כל הבשר' (חולין קד,א). אלא שהתלמוד מביאה שם בקצור. וכן דרך התלמוד להאריך ולקצר כשמביא משניות ומסורות ומורעים, ומשנה הלכה כפי הצורך. כי היה דספק
ביאה שמביא התלמוד (פסחים יא,א) על משנת כנסת לבעק, שהייתה על משנה אחרת שלמעלה הימנה בסמוך לה במסכת סוחרות. וכן משנה במסכת פסחים ערלה שמביא 'שהחזיר את
הפועל' במסכת עבודה זרה (סח,ב). בערלה ובכלאי הכרם מצטרפין, רבי שמעון אומר: אין מצטרפין. והיא שניה באורך במסכת ערלה (פרק ב משנה א) והתלמוד מקצר שם במסכת
עבודה זרה. כי אין לומר שאותה משנה שמביא שם זו היא אותה שלמעלה ששניה בקצר פרק 'קדשי מובח' (מעילה יח,א). כי אין פירושה שזה. כמו שפירש רבינו תם, שאותה
של מעלה – בצירוף לבזית ולמלקות, דומיא דכל דהוה של אותו הפרק. ואותה שמביא במסכת עבודה זרה מיירי לנתינת טעם, ולאסור במאכלים בתערוכתה, כדמוכח גופה דמתניתין
דערלה, ודוק ותשכח. ולחצי מייתי במסכת עבודה זרה ראייה ממנה דאיסור ואיסור לא מצטרפין לרבי שמעון לנתינת טעם ולחצי. דפירש מיליתא דרבי שמעון, דקתני: ערלה: רבי שמעון
אומר אין מצטרפין – היינו ליתן טעם, דבהכי איירי תנא קמא. ומילתיה דרבי שמעון דמעילה מפורשת בגמרא דמעילה (יח,א). 'אין מצטרפין' – אין צריך צירוף, דכל שהוא למכות.
והיא 'ניתנת לכל כהן' הוי פירושה – לכל כהן, אפילו לכהן עם הארץ, אף על פי שתרומתו (עם) הארץ אינה ניתנת אלא לכהן חבר שישמרנה בטורה. ובתרומת מיד לארץ לא גזר
שמן יוצאתה ויגלה ממנה. וכן משמע דומיא דמה ששנינו אחר משנה זו: ואלו ניתנין לכל כהן, וחשיב בהדיהו הורוע והלחיים וקחבה וראשית הגז וכיוצא בה. מידי דלא שייך בהו
איסור טומאה. ומכל מקום, אם יש חבר ועם הארץ – לא יתן לעם הארץ. כדאמר בפרק 'הדורע' (חולין קל,ב): מנין שאין נוטנין מתנה לכהן עם הארץ – שנאמר 'לתת מנת למחזיקים
תורת ה', מחזיק בתורת ה' יש לו מנת, ושאין מחזיק אין לו מנת. ולא כמו שפירש הקונטרס ב'כל הבשר' (שם קד,ב). ד'לכל כהן' אתא לאשמועינן שאפילו אין מחזיק יתנו לו חלת חוץ
לארץ. דהא משנה שאמר זו אי אפשר לומר כן, דקחשיב בה מתנה, דאמרי עלייהו שאין ניתנת אלא למחזיקים. אלא ודאי היכא דליכא חבר מיירי הבא. אי נמי, אפילו איכא חבר אלא
שאינו צריך למתנות – יתנו לעם הארץ עני, שמצויים להחיותו. שאם לא יתנו לו – יצטרכו ליתן לו חולין. והשתא דפרישית הא דקתני: טבול יום אוכלה – היינו טבול יום (קא בעי
לה). ולא בעי הערב שמש, ואף על פי שטומאה יוצאה עליו מגופו – נראה לומר דהוא הדין חלת האור בבבל. וידן, אף על פי שאסורה למי שטומאה יוצאה מגופו – לא בעי הערב
שמש. ואין להחמיר יותר מחלת כהן דהוזה משנה ומנא דמומחיי בה לאסורה בטומאת שרץ – שרץ לטמא שרץ לאסור טבילה. ומיזו אין ראייה כל כך, כי שמוא לא על פי שהחמירו
בה בטמא שרץ קודם טבילה, כמו בבעל קרי, בטבול יום דשרץ שמוא הקילו בה יותר. ובהלכות גדולות כתוב בהלכות חלה: ורבינא הילכך נדה קוצה לה חלה ואביל לה כהן קטן
או מאן דטביל לקרי. ועוד כתוב בהלכות גדולות, דחלה בארץ ישראל – אין מפרישין אלא חלה אחת, ושורפין אותה. ונראה, דעכשיו כיון ששורפין אותה לפי שאין להם הוזה –
בכל ארץ ישראל צריך להפריש שניה, כמו מכיב עד תהר ועד אמננו. שמפריש חלה שניה שלא תשתכח תורת חלה. ו**ל**ית הלכתא בזה – בהא דמצריך טבילה, אלא אפילו
טבילה לא בעי. ולשון הקונטרס לא משמע כן. **ש**נה בשנה איזוה שנה שנכנסת בחברתה – גבי 'כשיכיר שנה בשנה' (ויקרא כה) – שכירות של שנה זו אין משתלם אלא בשנה אחרת
(בבא מציעא סה,א). דרשינן בכל חד מעניינא דקרא, דגבי מעשר דכתיב 'שנה בשנה', דדרשינן לקמן (נז,ג). שאין מתעשר מן החדש על הישן ומן הישן על החדש. וצריך לאקומא דף
שמעתא דשנה בזה גרלים, שברגלים לחוריהו בכל שנה איכא 'כל תאחר', כדאמר בפרק קמא דראש השנה (יב,א). ואם תאמרו: והא מיבעי לחדרשינן בתמורה פרק 'ואלו קדשים'
בסוף (כא,ב). ואין נפסל משנה לחברתה. וכן דריש בפרק שני דבזבים (כט,א) ובפרק קמא דראש השנה (יא,א). 'אחתי בילא ריצה', 'אחתי בילא ריצה', ואין מנא דרש
ב'לא ריצה'. ומצריך התם תרי קראי, חד לבכור וחד לשאר קדשים: ויש לומר: דדן דשמעתין דהכא נפקא ליה מדאחרים דהתם בזבחים (כט,א), ובראש השנה (הב) ובתמורה (כא,ב).
מקיש בכור למעשר, מה מעשר אינו נפסל משנה לחברתה כו'. ובתמורה (שם,ב) נמי קאמר דאחרים מוקמי ד'תאכלט שנה בשנה' לדכא, ודגור דהכא נמי סביר כאחרים. ושיך
לעמוד הבא) **ה**וזה אמיתי כהוה ושוק של תורה – לרבי עקיבא לית ליה כי דף סכרא בסוף 'איזוה מקומן' (זבחים נז,א). ומפרש דהתם פליגי בהימנו ודבר אורי אי הוי דיקש או לא.

וכי הוזה יש לנו – בזמן הזה דכין דאין עכשיו הוזה בזמן הזה, הערב שמש
נמי לא בעי. לא יחוש ליה לסכא – בתמיה. וכי לא נחוש לכבוד רב עמרם
שאינו בבאן ואין טוב להורות שום הוראה עד שיבא. מובל ואובל – ואין צריך
הערב שמש. ולית הלכתא בוותיה – התלמוד קמהדר ליה. דלשנה ידיה
מניין – דאם נולד הבכור בניסן, רשאי
לקיימו עד ניסן אחר, ולא אמרינן: מתשרי
שלשמה שנת מנין עולם – שלמה נמי שנת
הבכור. זו שנה של בכור – כלומר, דכי
אולת אחר שנת הבכור, היא נכנסת
בחברתה. דכי הוי לבכור שנה אחת –
נכנסה שניה למנין עולם מתשרי. יום אחד
בשנה זו – דכי שחטו ביום אחרון לשנתו
– יכול לזכור אותו היום, ויום המתרת
שהוא משנה שניה, דהיינו שני ימים. ולרבי
רב מנא לחו – דלשנה ידיה מנינן.
מקדשים – משאר קדשים הנבאים בני שנה,
דכתיב בהו 'כבש בן שנתו'. ובשרם יהיה לך
כחזה התנופה – בבכור מישתעי, בסדר
'ויקח קרח'. (ומכאן שייך לעמוד בלשון)
אינה נאכלת אלא ליום ולילה. והמורם
ממנה, דהיינו חזה ושוק, כיצא בה הוא.
ואידך

ו**ק**דשים גופייהו מנולן אפר רב אחא פר יעקב: אפר קרא 'כבש בן שנתו' – שנתו
שלו, ולא שנה של מנין עולם. ורב, נאכל לשני ימים ולילה אחד, מנא ליה – נפקא
ליה מ'ובשרם יהיה לך כחזה התנופה ובשוק הימין' – הקישו הכתוב לחזה ושוק
של שלמים, מה לחלן – שני ימים ולילה אחד, אף פאן – שני ימים ולילה אחד.
ואידך:

דאי בטמא יוצאה עליו מגופו. דאי בטמא מת – וכי הוזה יש לנו רבי יוסי
אומר: אפילו בעל קרי אין צריך טבילה. תדע, מדקתני סיפא: ואסורה לזבים ולזבות לנדות ולילולות, ולא חשיב בעל קרי. והוא דסיפא לא צריכא אלא לרבי יוסי, כדקאמר בירושלמי:
לרבי יוסי נצרכא. אף על פי שכתוב בה 'לרבי יהודה', דומה טעות סופר, ו'לרבי יוסי' גרסין. ואגב גררא אפרש תחלה המשנה (שם). דתנן: שלש ארצות חלה, מארץ ישראל עד
כזיב – חלה אחת. ומכאן עד תהר ועד אמננו – שתי חלות. אחת לאור ואחת לכהן, של אור יש לה שיעור, ושל כהן אין לה שיעור. שמקום טומאה הוא, ואין יכולין לשמור עצמן
ופירותיהם בטורה מחמת שמסמן הוא לארץ העמים, וחלותיהן טעונות שריפה. ולכן מפרישין שתי חלות, אחת לאור – שהיא חלה טמאה דאורייתא, שפירותיהן גידילין בארץ ישראל,
ואחת לכהן – שלא תשתכח תורת חלה. ושל אור יש לה שיעור – כדמפרש בירושלמי: מפני שהוא מדברי תורה, ושל כהן אין לה שיעור – מפני שהוא מדברי סופרים. והדר קתני:
ומן אמננו ולפנים שתי חלות, אחת לאור ואחת לכהן, של אור אין לה שיעור, ושל כהן יש לה שיעור. ומפרש בירושלמי: ושל אור אין לה שיעור – מפני שהיא נשרפת. ושתיהן מדברי
סופרים. והדר קתני: וטבול יום אוכלה. רבי יוסי אומר: אין צריך טבילה. ואסורה לזבים ולזבות לנדות ולילולות, ונאכלת עם הזר על השלחן, וניתנת לכל כהן. והיא המשנה דמייתי
בריש 'כל הבשר' (חולין קד,א). אלא שהתלמוד מביאה שם בקצור. וכן דרך התלמוד להאריך ולקצר כשמביא משניות ומסורות ומורעים, ומשנה הלכה כפי הצורך. כי היה דספק
ביאה שמביא התלמוד (פסחים יא,א) על משנת כנסת לבעק, שהייתה על משנה אחרת שלמעלה הימנה בסמוך לה במסכת סוחרות. וכן משנה במסכת פסחים ערלה שמביא 'שהחזיר את
הפועל' במסכת עבודה זרה (סח,ב). בערלה ובכלאי הכרם מצטרפין, רבי שמעון אומר: אין מצטרפין. והיא שניה באורך במסכת ערלה (פרק ב משנה א) והתלמוד מקצר שם במסכת
עבודה זרה. כי אין לומר שאותה משנה שמביא שם זו היא אותה שלמעלה ששניה בקצר פרק 'קדשי מובח' (מעילה יח,א). כי אין פירושה שזה. כמו שפירש רבינו תם, שאותה
של מעלה – בצירוף לבזית ולמלקות, דומיא דכל דהוה של אותו הפרק. ואותה שמביא במסכת עבודה זרה מיירי לנתינת טעם, ולאסור במאכלים בתערוכתה, כדמוכח גופה דמתניתין
דערלה, ודוק ותשכח. ולחצי מייתי במסכת עבודה זרה ראייה ממנה דאיסור ואיסור לא מצטרפין לרבי שמעון לנתינת טעם ולחצי. דפירש מיליתא דרבי שמעון, דקתני: ערלה: רבי שמעון
אומר אין מצטרפין – היינו ליתן טעם, דבהכי איירי תנא קמא. ומילתיה דרבי שמעון דמעילה מפורשת בגמרא דמעילה (יח,א). 'אין מצטרפין' – אין צריך צירוף, דכל שהוא למכות.
והיא 'ניתנת לכל כהן' הוי פירושה – לכל כהן, אפילו לכהן עם הארץ, אף על פי שתרומתו (עם) הארץ אינה ניתנת אלא לכהן חבר שישמרנה בטורה. ובתרומת מיד לארץ לא גזר
שמן יוצאתה ויגלה ממנה. וכן משמע דומיא דמה ששנינו אחר משנה זו: ואלו ניתנין לכל כהן, וחשיב בהדיהו הורוע והלחיים וקחבה וראשית הגז וכיוצא בה. מידי דלא שייך בהו
איסור טומאה. ומכל מקום, אם יש חבר ועם הארץ – לא יתן לעם הארץ. כדאמר בפרק 'הדורע' (חולין קל,ב): מנין שאין נוטנין מתנה לכהן עם הארץ – שנאמר 'לתת מנת למחזיקים
תורת ה', מחזיק בתורת ה' יש לו מנת, ושאין מחזיק אין לו מנת. ולא כמו שפירש הקונטרס ב'כל הבשר' (שם קד,ב). ד'לכל כהן' אתא לאשמועינן שאפילו אין מחזיק יתנו לו חלת חוץ
לארץ. דהא משנה שאמר זו אי אפשר לומר כן, דקחשיב בה מתנה, דאמרי עלייהו שאין ניתנת אלא למחזיקים. אלא ודאי היכא דליכא חבר מיירי הבא. אי נמי, אפילו איכא חבר אלא
שאינו צריך למתנות – יתנו לעם הארץ עני, שמצויים להחיותו. שאם לא יתנו לו – יצטרכו ליתן לו חולין. והשתא דפרישית הא דקתני: טבול יום אוכלה – היינו טבול יום (קא בעי
לה). ולא בעי הערב שמש, ואף על פי שטומאה יוצאה עליו מגופו – נראה לומר דהוא הדין חלת האור בבבל. וידן, אף על פי שאסורה למי שטומאה יוצאה מגופו – לא בעי הערב
שמש. ואין להחמיר יותר מחלת כהן דהוזה משנה ומנא דמומחיי בה לאסורה בטומאת שרץ – שרץ לטמא שרץ לאסור טבילה. ומיזו אין ראייה כל כך, כי שמוא לא על פי שהחמירו
בה בטמא שרץ קודם טבילה, כמו בבעל קרי, בטבול יום דשרץ שמוא הקילו בה יותר. ובהלכות גדולות כתוב בהלכות חלה: ורבינא הילכך נדה קוצה לה חלה ואביל לה כהן קטן
או מאן דטביל לקרי. ועוד כתוב בהלכות גדולות, דחלה בארץ ישראל – אין מפרישין אלא חלה אחת, ושורפין אותה. ונראה, דעכשיו כיון ששורפין אותה לפי שאין להם הוזה –
בכל ארץ ישראל צריך להפריש שניה, כמו מכיב עד תהר ועד אמננו. שמפריש חלה שניה שלא תשתכח תורת חלה. ו**ל**ית הלכתא בזה – בהא דמצריך טבילה, אלא אפילו
טבילה לא בעי. ולשון הקונטרס לא משמע כן. **ש**נה בשנה איזוה שנה שנכנסת בחברתה – גבי 'כשיכיר שנה בשנה' (ויקרא כה) – שכירות של שנה זו אין משתלם אלא בשנה אחרת
(בבא מציעא סה,א). דרשינן בכל חד מעניינא דקרא, דגבי מעשר דכתיב 'שנה בשנה', דדרשינן לקמן (נז,ג). שאין מתעשר מן החדש על הישן ומן הישן על החדש. וצריך לאקומא דף
שמעתא דשנה בזה גרלים, שברגלים לחוריהו בכל שנה איכא 'כל תאחר', כדאמר בפרק קמא דראש השנה (יב,א). ואם תאמרו: והא מיבעי לחדרשינן בתמורה פרק 'ואלו קדשים'
בסוף (כא,ב). ואין נפסל משנה לחברתה. וכן דריש בפרק שני דבזבים (כט,א) ובפרק קמא דראש השנה (יא,א). 'אחתי בילא ריצה', 'אחתי בילא ריצה', ואין מנא דרש
ב'לא ריצה'. ומצריך התם תרי קראי, חד לבכור וחד לשאר קדשים: ויש לומר: דדן דשמעתין דהכא נפקא ליה מדאחרים דהתם בזבחים (כט,א), ובראש השנה (הב) ובתמורה (כא,ב).
מקיש בכור למעשר, מה מעשר אינו נפסל משנה לחברתה כו'. ובתמורה (שם,ב) נמי קאמר דאחרים מוקמי ד'תאכלט שנה בשנה' לדכא, ודגור דהכא נמי סביר כאחרים. ושיך
לעמוד הבא) **ה**וזה אמיתי כהוה ושוק של תורה – לרבי עקיבא לית ליה כי דף סכרא בסוף 'איזוה מקומן' (זבחים נז,א). ומפרש דהתם פליגי בהימנו ודבר אורי אי הוי דיקש או לא.

מזמן שנולד ונמצא שלגבי שנות העולם שנתו מתחילה
בשנה אחת וממשיכה בשנה שלאחריה.
הגמרא מביאה שרב דרש פסוק זה באופן אחר: **דְּבִי רַב תָּנָא**
מפסוק זה דין אחר, שמה שנאמר בפסוק (דברים טו ב) 'לפני ה'
אלהיה תאכלנו שנה בשנה', הכוונה שהבכור נאכל יום אחד
בשנה זו ויום אחד בשנה זו, שאם שחטו ביום האחרון של
שנתו, יכול לאוכלו ביום שחיתו וגם ביום המחרת שהוא
מהשנה השניה, ונמצא שפסוק זה לימד על הבכור שנאכל
לשני ימים ולילה אחד.
מאחר דבי רב למדו מ'שנה בשנה' דין אחר, מבררת הגמרא
מהיכן נלמד לדבריהם שמונים את שנת הבכור מזמן לידתו.
מבררת הגמרא: **דְּבִי רַב מָנָא** להו את הדין הנשמע ממשנתינו
שאנו מונים לבכור מזמן לידתו ולא מתשרי כשנת העולם.
משיבה הגמרא: **יְלָפִי מִקְדָּשִׁים** הבאים בני שנה, שמונים להם
את השנה לפי שנתם ולא לפי שנת העולם.
מבררת הגמרא: **וְקָדָשִׁים גּוֹפִייהוּ מְנָלָן** שאנו מונים לפי שנתו
של הקרבן ולא לפי שנת עולם. משיבה הגמרא: **אָמַר רַב אֲחָא**
בְּרַיְעָא, אָמַר קָרָא (ורקא יב ו) **בְּכֶשֶׁת בֶּן שָׁנָתוֹ** ומשמע שנתו
שלו ולא שנה של מנין עולם.
הגמרא מבררת מהיכן למד רב שהבכור נאכל לשני ימים ולילה
אחד. מבררת הגמרא: **וְרַב שְׁדַרְשׁ מ'שנה בשנה' שהמנין הוא**
לפי שנת הבכור, את הדין שהבכור נאכל לשני ימים ולילה
אחד, מָנָא לִיתָה. משיבה הגמרא: **נִפְקָא לִיה מ'בְּכָשֶׁת יְהִיה קָדָ**
כְּחוֹה הִתְנוּפָה וּבְשׁוֹק הִתְנוּ' האמור לגבי בכור (במדבר יח יח),
הַקִּישׁוּ הַתְנוּבָה (א-את הבכור) **לְחֹה וְשׁוֹק שֶׁל שְׁלָמִים,** כדי
ללמוד מהם, **מָה לְחֹלָן** – בשלמים, זמן אכילתם הוא **שְׁנֵי יָמִים**
וְלִילָה אֶחָד, אָף כָּאֵן – בבכור, זמן אכילתו הוא **שְׁנֵי יָמִים וְלִילָה**
אֶחָד.

וְכִי הָיָה יֶשׁ לָנוּ בּוֹמָן הַזֶּה, ומכיון שכך, גם הערב שמש אין
צריך. **אָמַר לִיה רַמִּי בַר הֶמְא, לֹא לִחוּשׁ לִיה לְכָנָא** – האם
לא נחוש לכבודו של רב עמרם שאינו כאן ואין טוב להורות
כלום עד שיבוא. **אֲדִהֲכִי אֲתָא רַב עֲמָרָם וְשָׁאֵל לִפְנֵי שָׁאֵלָה**
זו, וְאָמַר לֵהוּ, הֲכִי אָמַר רַב, מָמָא מַת טוֹבֵל וְאוֹכֵל בְּתְרוּמַת
חֻצָּה לְאֶרְצָא וְאִינוּ צָרִיךְ הָעֶרֶב שֶׁמֶשׁ. מסיקה הגמרא: **וְלִית**
הַלְכָתָא בְּיוֹתֵיהּ, אלא טמא מת צריך הערב שמש כדי לאכול
בתרומת חוץ לארץ.
הגמרא מביאה נדון דומה לגבי טמא שרץ האם צריך הערב
שמש כדי לאכול בתרומת חוץ לארץ: **(ד)אָמַר מַר זִימְרָא**
מִשְׁמִיחָה דְּרַב שִׁשְׁתִּי, מָמָא שְׂרִיץ טוֹבֵל וְאוֹכֵל בְּתְרוּמַת חֻצָּה
לְאֶרְצָא וְאִינוּ צָרִיךְ הָעֶרֶב שֶׁמֶשׁ. מסיקה הגמרא: **וְלִית הַלְכָתָא**
בְּיוֹתֵיהּ וְצָרִיךְ טִמְא שְׂרִץ הָעֶרֶב שֶׁמֶשׁ כְּדִי לֵאכּוֹל בְּתְרוּמַת חוּץ
לֶאֱרָץ.
שנינו במשנה: **בְּכֹר מִצֻּתוֹ לִכְתֻּחִילָה שִׁיחִיה נֶאֱכָל שָׁנָה בְּשָׁנָה**
– בתוך שנתו הראשונה בין תם ובין בעל מום. והמשיך התנא
ואמר שאם נולד לו מום בתוך שנתו, רשאי לקיימו כל שנים עשר
חדש. ומשמע מלשון המשנה 'בתוך שנתו' שמונים את שנת
הבכור מזמן שנולד ולא לפי שנת העולם.
הגמרא מבררת מה המקור לכך. מדייקת הגמרא: **מִדְּקָאָמַר**
נִלְדָּ בּוֹ מוֹם בְּתוֹךְ שָׁנָתוֹ, לְמִימָרָא דְּלִשְׁנָה יְדִידָה מְנִינָן
– שאנו מונים את שנת הבכור לפי שנה שלו מזמן שנולד,
ולא לפי שנות העולם שמונים מתשרי. מבררת הגמרא: **מָנָא**
הֲנִי מִיָּלִי. משיבה הגמרא: **דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב,**
דְּאָמַר קָרָא לגבי בכור (דברים טו ב) **'לפני ה' אלהיה תאכלנו**
שנה בשנה,' ויש ללמוד ממשמעות הפסוק **אִיוֹזָהי שָׁנָה**
שְׁנִכְנַסְתָּ בְּחֶבְרָתָהּ כמשמעות הלשון 'שנה בשנה', **הָיוּ**
אִמֹר שהיא **שָׁנָה שֶׁל בְּכֹר** שאנו מונים אותה לפי שנתו

המשך ביאור למס' בכורות ליום שני עמ' א

או לא. ויסוד הספק הוא, האם יש לחוש שמא ישהה את העולה
מלהקריבה כדי שיתרבה אצלו הצמר ולאחר מכן יהנה ממנו, או
שאינן חוששים כן.
מקשה הגמרא: **תוֹלַשׁ בִּידִים, מִי אִיכָא מָאן דְּשָׁרִי** – האם יש מי
שמתיר להנות מהצמר, הרי רשע הוא שעבר על איסור גזיה.
אֱלָא אומרת הגמרא שכך יש להקשות, **צָמַר שְׁנִתְלַשׁ מֵאֵלּוּ**
מַעֲוֵלָה תְּמִימָה, מָהוּ.
הגמרא מבארת מדוע הסתפק רב הונא רק לגבי עולה ולא
בשאר הקרבנות. מבארת הגמרא: **דְּתִמְאָתָא וְאִשָּׁם** – בצמר
שנתלש מקרבנות חטאת ואשם תמימים, **לֹא תִיבְעִי** לך אם הוא
מותר בהנאה או לא, שודאי מותר הוא בהנאה, לפי דְּכִיּוֹן
דְּלְכַפְּרָה אֲתוּ – שמאחר שקרבנות אלו באים הם לצורך כפרת
הבעלים, ודאי **לֹא מִשְׁהוּ לָהּ** – אין הבעלים משהים אותם, גם
אם יכולים להנות מהצמר שיתרבה אצלם ביתניים, לפי שרוצים
הם למחר כפרתם.
מוסיפה הגמרא: **דְּבְכֹר וּמַעֲשָׂר** – בצמר שנתלש מבכור ומעשר
תמימים, נָמִי אין להסתפק, שודאי הצמר אסור בהנאה, לפי
דְּכִיּוֹן דְּלָאוּ לְכַפְּרָה אֲתוּ – שמאחר שאינם באים לצורך כפרה,
אלא הבכור קדוש מאליו, ומעשר מוכרח הוא להקדיש כביש
לו עשר בהמות, ודאי יש לחוש שִׁמְשָׁהוּ לָהּ – שאם נתיר את
הצמר שנתלש מהם בעודם תמימים, יבואו להשהות
מלהקריבם, כדי שיתרבה אצלם הצמר הנתלש. **כִּי תִיבְעִי לָךְ,**
בְּדַעֲוִילָה – בצמר שנתלש מקרבנות עולה, והספק הוא **מָאִי** –
האם הצמר מותר בהנאה או לא.
מבארת הגמרא את צדדי הספק: האם מְכִיּוֹן

מוכיחה הגמרא: **אֱלָא פְּשִׁימָא** – פשוט הוא שמשנתנו היא
דבריו רַבִּי יְהוּדָה, שבנשחט הבכור נחלקו. **וּבְמָאִי** – באיזה אופן
מדובר. **אִילִימָא** שמדובר בַּמַּת הבכור, הרי **בֵּין לַעֲקִיבָא וּבֵין**
לְרִבְנָן, אִידִי וְאִידִי – גם הצמר שנראה כחלק משאר הצמר
שהיה מחובר בשעת מיתתו, וגם הצמר שניכר בפני עצמו, **מִיָּסָר**
אִסְרִי – אסורים הם בהנאה. הצמר שניכר בפני עצמו אסור לפי
שגם עקביא לא התיר במות הבכור, אלא בנשחט. והצמר שנראה
כשאר הצמר, אסור הוא כשאר הצמר שהיה מחובר לבכור
בשעת מיתתו. **אֱלָא לָאו** – על כרחינו לפרש שמדובר בַּשְּׁחָטוֹ.
וְאִי כְדַעַת עֲקִיבָא היא, **אִידִי וְאִידִי** – בין הצמר שנראה כשאר
כל הגזיה, ובין הצמר הניכר בפני עצמו שנתלש מחיים, **מִשְׁרָא**
שְׂרִי – יש להם להיות מותרים, לפי שגם הצמר המחובר מותר
על ידי השחיטה, וגם הצמר שנפרד לגמרי ומונח בחלון, מותר
בהנאה לאחר שחיטתו. **אֱלָא לָאו** – על כרחינו כדעת רַבְּנָן הִיא,
והצמר המחובר נותר בשחיטה כמו שהבהמה עצמה ניתרת,
אבל הצמר שנפרד מחיים, אין שחיטה מתירתו. ולכך אמרו,
שהצמר שנראה כחלק משאר הצמר המחובר מותר הוא
בהנאה, והצמר שניכר בפני עצמו שנתלש מחיים, אין לו היתר.
וְאִם כֵּן שְׂמַע מִיָּהּ שִׁבְשָׁחֻנוּ פְּלִינִי עקביא וחכמים. מסיקה
הגמרא: שאכן **שְׂמַע מִיָּהּ** – יש ללמוד כן ממשנתינו.
הגמרא דנה לדעת חכמים, שצמר שנתלש מבכור בין מתם ובין
מבעל מום, אסור בהנאה גם לאחר שחיתו, מהו הדין בצמר
שנתלש משאר קרבנות ואחר כך נשחטו הקרבנות, האם מותר
הוא בהנאה או לא. מסתפקת הגמרא: **בְּעִי רַבִּי יִנְאִי, תְּתוּלַשׁ**
צָמַר מַעֲוֵלָה תְּמִימָה, ולאחר מכן נשחטה העולה, **מָהוּ** – האם
הצמר שנתלש מחיים מותר בהנאה כמו שאר הצמר המחובר,

שואלת הגמרא: וְאֵיךְ – דבי רב, מדוע לא למדו זאת מההיקש
לחזה ושוק של שלמים. משיבה הגמרא: אִי מִהֶתָּם אִיכָּא
לְמִימַר שֶׁהֵיכָּש הוּא לְחֹה וְשׁוֹק שֶׁל תּוֹדָה וְאִינָם נֹאכְלִים אֶלָּא
לְיוֹם וּלְיֵלָה בִּלְבָד.
שואלת הגמרא: וְאֵיךְ – רב, מנין לו שאין ההיקש לחזה ושוק
של תודה. משיבה הגמרא: באמת אף לרב ההיקש הוא לתודה
ולא לשלמים, והלימוד של רב שהבכור נאכל שני ימים ולילה
הוא ממה שֶׁאָמַר קָרָא בסוף הפסוק שם 'לֶךְ יְהִי' וּתְיִבוֹת אֵלוֹ
מִיּוֹתוֹת שֶׁהֵי קוֹדֵם לְכֵן נִכְתַּב 'וְבִשְׂרָם יִהְיֶה לָךְ' אֶלָּא שֶׁהוֹסִיף
לֶךְ הַכְּתוּב יְהִי אַחֲרָי – זמן נוסף שהבשר נאכל בַּבְּכוֹר חוץ
מִיּוֹם וּלְיֵלָה הַנִּלְמָדִים מִחוּץ שֶׁהוּא שֶׁל תּוֹדָה, וְלִכְךָ זֶמֶן אֲכִילָתוֹ
הוא שני ימים ולילה אחד.
שואלת הגמרא: וְאֵיךְ – דבי רב, מדוע לא למדו שהבכור נאכל
לשני ימים ולילה מריבוי זה. משיבה הגמרא: (הא) [א] מִהֶתָּם,
אִיכָּא לְמִימַר, הֵיא 'יְהִי לָךְ' לִימַד עַל בְּכוֹר פְּעַל מוֹם שְׁנוֹתָיו
לִכְהֵן, שֶׁלֹּא מִצִּינִי לוֹ לִימּוֹד בְּכָל הַתּוֹדָה בּוֹדָה לְלַמּוֹד מִמֶּנּוּ
שִׁינֵתוֹ לִכְהֵן, אֶלָּא מֵייתוֹר זה של 'לך יהיה'.
שואלת הגמרא: וְאֵיךְ – רב, מנין למד כן. משיבה הגמרא: אָמַר
הַכְּתוּב (במדבר יח) 'וּבִשְׂרָם יִהְיֶה לָךְ' בִּלְשׁוֹן רִבִּים, שֶׁמִּשְׁמַע שִׁישׁ
שְׁנֵי בְכוֹרִים הַנִּינִינִים לִכְהֵן, וְהֵם אֶחָד תָּם וְאֶחָד פְּעַל מוֹם.
שואלת הגמרא: וְאֵיךְ – דבי רב, מה למדו מלשון רבים זה.
משיבה הגמרא: הֵם יֵאמְרוּ שֶׁ'וּבִשְׂרָם' דִּהְיִי בְכוֹרוֹת דְּבִלְחֵהוּ
יִשְׂרָאֵל קָאָמַר לְשׁוֹן רִבִּים נֹאמַר עַל הַבְּכוֹרוֹת שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל
וְלֹא עַל שְׁנֵי סוּגִים שֶׁל בְּכוֹר.
שנינו במשנה: בכור שְׁנוּלָד לוֹ מוֹם בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ, רִשְׁאֵי הַכֹּהֵן
לְקַיְּמוֹ כָּל שְׁנֵי עָשָׂר חֹדֶשׁ, לאחר שנים עשר חודש אינו רשאי
הַכֹּהֵן לְקַיְּמוֹ אֶלָּא שְׁלוֹשִׁים יוֹם. הגמרא מביאה ספק בפירוש
הַמְּשֻׁנָּה: אִיבַעֲיָא לְהוּ, הֵיכִי קָאָמַר, הָאֵם אָמַר כֵּאֵן אֹפֹן רִדִּין
אֶחָד, וְהִינֵנּוּ שֶׁאֵם נִזְלָד לוֹ הַמוֹם בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ, רִשְׁאֵי לְקַיְּמוֹ כָּל
שְׁנֵי עָשָׂר חֹדֶשׁ, וְלֹא אַחֲרֵי שְׁנָתוֹ נִמִּי רִשְׁאֵי לְקַיְּמוֹ עוֹד שְׁלֹשִׁים
יוֹם, אִי דְלָמָּא כּוֹונֵתוֹ לְשְׁנֵי אֹפְנִים, אֹפֹן אֶחָד הוּא, הֵיכָּא דְנִזְלָד
בּוֹ מוֹם בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ, וְאִזְדִּין הוּא שְׂרִשְׁאֵי לְקַיְּמוֹ כָּל שְׁנֵי
עָשָׂר חֹדֶשׁ וְתָוִי לֹא, וְהָאֹפֶן הַשֵּׁנִי הוּא, הֵיכָּא דְנִזְלָד לוֹ הַמוֹם
אַחֲרֵי שְׁנָתוֹ, שְׁבֹאֹפֶן זה אינו רִשְׁאֵי לְקַיְּמוֹ אֶלָּא שְׁלֹשִׁים יוֹם
מִזְמַן שְׁנוּלָד הַמוֹם.
הגמרא מביאה ראייה לפשוט את הספק: תָּא שְׁמַע, דְּתַנִּיא,
בְּכוֹר תָּם בְּזֶמֶן הָיָה שְׂאֵי אִפְשָׁר לְשׁוּחֲטוֹ אֶלָּא צְרִיךְ לְהַמְתִּין עֲמוּ
עַד שִׁיפּוֹל בּוֹ מוֹם, עַד שֶׁלֹּא נִרְאָה – שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂה רֵאוּי לְהִרְאֹתוֹ
לְחֶכֶם מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִפְּלָ בּוֹ עֲדִינִי מוֹם, רִשְׁאֵי לְקַיְּמוֹ אִפְּלוֹ שְׁתֵּים
וְשֹׁלֶשׁ שָׁנִים, וּמִשְׁנִירָא לְהִרְאֹתוֹ לְחֶכֶם, אֵם נִזְלָד לוֹ הַמוֹם
בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ, רִשְׁאֵי הַכֹּהֵן לְקַיְּמוֹ כָּל שְׁנֵי עָשָׂר חֹדֶשׁ מִזְמַן
לִידָתוֹ, וְאַחֲרֵי שְׁנָתוֹ, אִינוֹ רִשְׁאֵי לְקַיְּמוֹ אִפְּלוֹ יוֹם אֶחָד וְאִפְּלוֹ
שְׁעָה אַחַת, אֲבָל מִפְּנֵי הַשְּׁכָתָה אֲבִידָה לְבַעֲלִים, שְׁהוּא הַכֹּהֵן
הַזֶּה בִּבְכוֹר לֹאכִילָה אַחֲרֵי שִׁיפּוֹל בּוֹ מוֹם, אָמְרוּ רִשְׁאֵי – חֵיִב
הַיִּשְׂרָאֵל לְקַיְּמוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם, שְׁמָא אַחֲרֵי שְׁנָתוֹ לֹא יִמְצָא כֹהֵן
לְתִיתּוֹ לוֹ, וְאֵם יִשְׁחַטְנוּ הַיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ לַחֲשׁוֹשׁ שִׁסְרִיחַ הַבֶּשֶׁר
וְיִפְסִיד הַכֹּהֵן, אֲךָ לֹאחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם אִינוֹ חֵיִב לְקַיְּמוֹ עוֹד, אֶלָּא
יִשְׁחַטְנוּ הַיִּשְׂרָאֵל וְיִמְלַחְנוּ עַד שִׁימְצָא כֹהֵן. וְעַלָּה עַל דַּעַת
הַגְּמָרָא עֵתָּה, שְׁמָה שֶׁאִמְרוּ שֶׁמִּפְּנֵי הַשְּׁכָתָה אֲבִידָה לְבַעֲלִים רִשְׁאֵי
לְקַיְּמוֹ שְׁלוֹשִׁים יוֹם, מְדוּבָר עַל הָאֹפֶן הָרֵאשׁוֹן בְּבִרְיָתָא שְׁנוּלָד
הַמוֹם בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ, וְהִינֵנּוּ שְׁחוץ מִמָּה שֶׁאִמְרוּ בֹאֹפֶן זה רִשְׁאֵי
לְקַיְּמוֹ שְׁנֵי עָשָׂר חֹדֶשׁ, נוֹתֵנִים לוֹ עוֹד שְׁלוֹשִׁים יוֹם, וְאֵם כֵּן גַּם
בְּמִשְׁנָה יֵשׁ לְפָרֶשׁ כֵּן, שֶׁאֵם נִזְלָד הַמוֹם בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ יִכּוֹל לְקַיְּמוֹ
עוֹד שְׁלוֹשִׁים יוֹם אַחֲרֵי שֶׁנִּגְמְרָה שְׁנָתוֹ.
דוּחָה הַגְּמָרָא: וְעֲדִינִי תִּפְּעִי לִי גַם בִּפְרִיֹשׁ הַבְּרִיָּיתָא, הָאֵם מָה
שֶׁאִמְרוּ שֶׁמִּקְיָמוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם מְדוּבָר דּוּקָא עַל הָאֹפֶן הַשֵּׁנִי

בְּבִרְיָיתָא, שֶׁנִּפְּל הַמוֹם אַחֲרֵי שְׁנָתוֹ, אֲבָל כִּשְׁנִפְּל בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ אִינוֹ
מְקַיְּמוֹ עוֹד שְׁלוֹשִׁים, אִי דְלָמָּא מְדוּבָר גַּם עַל הָאֹפֶן הָרֵאשׁוֹן,
שֶׁנִּפְּל הַמוֹם קוֹדֵם סוּף שְׁנָתוֹ, וְאִמְרוּ שֶׁלֹּאחֵר סוּף הַשְּׁנָה מְקַיְּמוֹ
עוֹד שְׁלוֹשִׁים יוֹם.
הגמרא מביאה ראייה אחרת: תָּא שְׁמַע, נִזְלָד לוֹ מוֹם בְּחֻמְשָׁה
עָשָׂר יוֹם בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ, כְּלוּמַר חֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לִפְנֵי סִיּוֹם שְׁנָתוֹ,
מִשְׁלִימִין לוֹ חֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם אַחֲרֵי שְׁנָתוֹ, הֵרִי שֶׁאֵם נִפְּל הַמוֹם
בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ, אִינוֹ מְקַיְּמוֹ שְׁלוֹשִׁים יוֹם אַחֲרֵי שְׁנָתוֹ, אֶלָּא רַק
חֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם הַשְּׁלֵמָה שְׁלוֹשִׁים. מְסִיקָה הַגְּמָרָא: שְׁמַע מִינָּה.
הגמרא מביאה שיש להביא ראייה מְבִרְיָיתָא זוֹ לְדַבְרֵי רַבִּי
אֲלֵעָזָר. אֹמַרְתָּ הַגְּמָרָא: דִּין זה הָאִמּוֹר מְבִרְיָיתָא שֶׁמִּשְׁלִימִים
לְשְׁלוֹשִׁים יוֹם, מְסִינֵי לְרַבִּי אֲלֵעָזָר, דְּאָמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר, נוֹתֵנִין
לוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם מִשְׁעָה שְׁנוּלָד בּוֹ מוֹם, וְהִינֵנּוּ שֶׁאֵם נִזְלָד הַמוֹם
חֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לִפְנֵי סוּף הַשְּׁנָה, מִשְׁלִימִים לוֹ עוֹד חֲמִשָּׁה עָשָׂר
יוֹם מִשְׁנָה הַבָּאָה.
הגמרא מביאה לשון אחרת בדברי רבי אלעזר ומקשה מְבִרְיָיתָא
זוֹ עַל דְּבִרּוֹ: אִיכָּא דְּאָמַרִי בְּשֵׁם רַבִּי אֲלֵעָזָר דִּין אַחֵר, אָמַר רַבִּי
אֲלֵעָזָר, מִנֵּן לְכַבּוֹר שְׁנוּלָד בּוֹ מוֹם בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ שְׁנוֹתָיו לוֹ
שְׁלֹשִׁים יוֹם אַחֲרֵי שְׁנָתוֹ, שְׁנֵאמַר (דברים טו כ) 'לִפְנֵי ה' אֲלֵהִיךָ
וְהִתְכַּלְּנוּ שְׁנָה בְּשָׁנָה', וּמִשְׁמַעוֹת 'שְׁנָה בְּשָׁנָה' הִיא שְׁנֵי שָׁנִים,
וְיֵשׁ לְבִרְרָא, אִיזָה הֵן יָמִים הַחֲשׁוּבִין שְׁנָה, הֵן אֹמְרִים אֵלּוֹ שְׁלֹשִׁים
יוֹם, וּמִכָּיִן יֵשׁ לְלַמּוֹד שְׁנוֹתָיו לוֹ עוֹד שְׁלוֹשִׁים יוֹם אַחֲרֵי סוּף
הַשְּׁנָה הָרֵאשׁוֹנָה. מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: מִיִּתְיָבִי מִהַבְּרִיָּיתָא, נִזְלָד לוֹ
מוֹם בְּחֻמְשָׁה עָשָׂר יוֹם בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ, מִשְׁלִימִין לוֹ חֲמִשָּׁה עָשָׂר
יוֹם אַחֲרֵי שְׁנָתוֹ, וְיֵשׁ לְדִיִּיק, הַשְּׁלֵמָה אִין, מִיִּהְבָּא לֹא – דּוּקָא
יְמֵי הַשְּׁלֵמָה לְשְׁלוֹשִׁים יוֹם נוֹתֵנִים לוֹ אַחֲרֵי שְׁנָתוֹ, אֲךָ שְׁלוֹשִׁים
יוֹם שְׁלֵמִים אַחֲרִים אֵין נוֹתֵנִים לוֹ. אֹמַרְתָּ הַגְּמָרָא: תִּיּוֹבְתָא דְּרַבִּי
אֲלֵעָזָר תִּיּוֹבְתָא.
משנה
בכור בעל מום, אין שוחטים אותו לקרבן אלא נשחט כחולין בכל
מקום. אך אסור לשוחטו עד שיראה אותו מומחה שיבדוק האם
מום זה מתיר לשוחטו. משנתנו דנה בדין השוחט את הבכור
ומראה את מומו לחכם רק לאחר השחיטה:
הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּכוֹר וּמִרְאָה לְמוֹמַחָ אֵת מוּמוֹ רַק אַחֲרֵי
הַשְּׁחִיטָה, שִׁיבְדוֹק אִם הִיָּה מוֹם קְבוֹעַ וְהִיָּה מוֹתֵר לְשׁוּחֲטוֹ אוֹ
שְׁהוּא מוֹם עוֹבֵר וְהִיָּה אִסוּר לְשׁוּחֲטוֹ, רַבִּי יְהוּדָה מְתִיר לְאֹכְלוֹ,
אֵם יוֹם בּוֹ מוֹם קְבוֹעַ. רַבִּי מֵאִיר אָמַר, הוֹאִיל וְנִשְׁחַט שְׁלֵא עַל
פִּי מוּמַחָה, אָסוּר לְאֹכְלוֹ אִף שִׁישׁ בּוֹ מוֹם קְבוֹעַ.
הַמְּשֻׁנָּה מְבֹאֵרֶת מָה דִּינוֹ שֶׁל מִי שֶׁאִינוֹ מוֹמַחָ וְהִתִּיר אֶת הַבְּכוֹר:
מִי שֶׁאִינוֹ מוּמַחָה לְרֵאִיתָ מוּמֵי הַבְּכוֹר וְרֹאָה אֶת הַבְּכוֹר,
וְהִתִּירוֹ וְנִשְׁחַט עַל פִּי, הֵרִי יָהּ – (הַבְּכוֹר). יְקַבֵּר, וְאִינוֹ נִיתֵר
לֹאכִילָה עַל יְדֵי שְׁחִיטָה זוֹ, וְיִשְׁלַם הָרֹאֵה שֶׁאִינוֹ מוֹמַחָ, אֶת
תְּשׁוּלֹם בְּכוֹר זה לִכְהֵן מִכִּיתוֹ, כְּלוּמַר מִמִּמּוֹן עֲצָמוֹ.
גמרא
הַגְּמָרָא מְבֹאֵרֶת בְּמָה נִחְלָקוּ רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי מֵאִיר בְּמִשְׁנֵיתָיו:
אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה, דְּרִזְקִין שְׁבָעִין – כִּשְׁהַמוֹם שֶׁנִּמְצָא עַל
יְדֵי הַמּוֹמַחָה אַחֲרֵי הַשְּׁחִיטָה הוּא קְרוּם הַפְּרוֹס עַל הָעֵץ, דְּבִבְלָא
עָלְמָא לֹא פְּלִיגִי דְּאָסוּר אִף אֵם עֲכָשׁוּ נִרְאָה לְמוֹמַחָ כְּמוֹם
קְבוֹעַ, מִסְּפֵי שָׁנָה – הָעֵינִים מִשְׁתַּנֵּן מִחֲמַת צַעַר הַמִּיתָה, וְלִכְּךָ אִף
אֵם עֲכָשׁוּ נִרְאָה לְמוֹמַחָ כְּמוֹם קְבוֹעַ, יִתְכֵּן שֶׁאֵם הִיָּה רֹאֵה
אוֹתוֹ מִחִיִּים הִיָּה נִרְאָה לוֹ כְּמוֹם עוֹבֵר, וְאֵם כֵּן אֵין זוֹ רֵאִיָּה
שֶׁנִּשְׁחַט בְּדִין. לֹא נִחְלָקוּ אֶלָּא בְּמוֹמֵי שְׁבָעִין שֶׁאִינָם מִשְׁתַּנִּים,
שְׁבָהִם אֵם נִרְאָה עֲכָשׁוּ כְּמוֹם קְבוֹעַ, וְדֹאֵי שְׁחִיָּה כֵּךְ גַּם מִחִיִּים,
דְּרַבִּי מֵאִיר קָבַר, גִּזְרִין לֹאסוּר אִף בְּמוֹמֵי שְׁבָעִין, אֲמַר דְּרִזְקִין
שְׁבָעִין שֶׁלֹּא יִבְאוּ לְהִתִּיר גַּם בְּהֵם, וְרַבִּי יְהוּדָה קָבַר, לֹא גִזְרִין

בבורות. פרק רביעי - עד כמה דף כח עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)"
רש"י תוספות

ואידך - דמפיק מ'בשרם יהיה לך" וגו' - הוא ודאי בחזה ושוק תרודה מישטעי. אלא שני ימים נפקא ליה מ'יהיה לך', דמשמע הויה אחרת לבר מזו. שלא מצינו בכל התורה כולה - שיתגנו לבחן, אלא מרבויה דהאי "יהיה לך" נפקא. ואידך - דמפיק מ'יהיה לך" שני ימים ולילה אתה, בכור בעל מום שנותן לבחן - מ'בשרם יהיה לך" נפקא, לשון רבים, משמע: אחד תם ואחד בעל מום. ואידך - "ובשרם" לא משמע אלא תמימים. והא דנקט לשון רבים - דאבבורות דכולהו ישראל קאי. ולאחר שנתו נמי שלשים יום - אף על גב דמום בתוך שנתו נולד טובא. כל שנים עשר חדש - עד שיהיו לו שנים עשר חדש משגולד. היכא דנולד בו מום - לאחר שנתו - רשאי לקיימו שלשים יום משגולד המום. ד"ל: לא שנתו דמתניתין הכי קאמר: ואם לאחר שנתו נולד המום - יקיימו שלשים יום. בזמן הזה - שאין הם ראויו לכלום. עד שלא נראה להראותו לחכם - שלא נפל בו מום. אחר שנתו. אינו רשאי לקיימו אפילו יום אחד - וקא סלקא דעתך אגודל בו מום בתוך שנתו קאי. וקתנא: אבל מפני השבת אבידה לבעלים, דהיינו כהן, דשמוא אם ביד ישראל הוי האי בכור לא משכח כהן למיתבי ליה. ואי שחט ליה יסיריה הבשר - אמרו: רשאי לקיימו שלשים יום, ואי לא משכח כהן - שחטו ומולחו עד שימצא כהן. אלמא, שלשים יום דקאמר - אגודל מום בתוך שנתו קאי. וקתנא: דבריייתא גופא איכא לספוקא. דאיכא למימר, הא דקתני: לאחר שנתו אין רשאי לקיימו בו - הכי קאמר: נולד בו לאחר שנתו אין רשאי לקיימו בו, ועלך קאי: אבל מפני השבת אבידה בו. או דלמא קורם שנתו - כלומר, אם נולד מום קורם שנתו נמי קאמר דלאחר שנתו שלשים יום. משלימין לו חמשה עשר אחר שנתו - אלמא, שלשים יום דקתני מתניתין - אגודל בו מום לאחר שנתו קאי. דאי נולד המום בתוך שנתו אפילו יום אחד - ליכא למימר דניבא ליה אחר שנתו שלשים יום, דלית ליה אלא השלמה כדקתני בבבביתא. ושמעית מנה דאי בתוך שנתו נולד המום חדש או חדשים - רשאי לקיימו עד שנתו, דהא כתיב "שנה", ואי לאחר שנה נולד מום, או קרוב לסיום שנתו - יתבין ליה שלשים יום משגולד המום. נותנין לו שלשים יום - אם נולד מום אחר שנתו. שנה בשנה - שתי שנים משמע. שלשים יום בשנה חשבוין שנה לדברי הכל, בפירקא קמא דראש השנה (יב). השלמה אין מיהבא לא - מיהבא שלשים יום שלמים לא יתבין. משנה ותרעה מומו - לאחר שחטת ונמצא קרוב. גמרא דוקין טיילא, כמו "הנוטה כדוק שמים" (ישעיהו מ). משתנין - מפני צער מיתה משתנה העין. ואף על גב דהשתא מיתתיה קרוב, אי הות חזי ליה מחיים הוה מיתתיה עובר. שבגוף - כגון נסדקה אנו. מפני המשתנין - כלומר, מפני דוקין שבעין, שמשתנין, גזירה למומין שבגוף אף על פי שאין משתנין.

ואידך: אי מהתם, איכא למימר: חזה ושוק של תורה.

- ואידך: אמר קרא: "לך יהיה" - הוסיף לך הכתוב

הויה אחרת בכבור. - ואידך: הא מהתם איכא למימר:

האי "יהיה לך" - לימד על בכור בעל מום שנותנו

לבחן, שלא מצינו לו בכל התורה כולה. - ואידך:

אמר "ובשרם" - אחד תם ואחד בעל מום. - ואידך:

"ובשרם" דהני בבורות דכולהו ישראל קאמר. "נולד

לו מום בתוך שנתו רשאי לקיימו כל שנים עשר

חדש". איבעיא לה: היכי קאמר נולד לו בתוך שנתו

- רשאי לקיימו כל שנים עשר חדש, ולאחר שנתו -

נמי שלשים. או דלמא: היכא דנולד בו מום בתוך

שנתו - רשאי לקיימו כל שנים עשר חדש ותו לא,

והיכא דנולד לו אחר שנתו - אינו רשאי לקיימו אלא

שלשים תא שמע, דתניא: בכור בזמן הזה, עד שלא

נראה להראותו לחכם - רשאי לקיימו שתיים ושלש

שנים. ומשנראה להראותו לחכם, נולד לו מום בתוך

שנתו - רשאי לקיימו כל שנים עשר חדש, אחר שנתו

אינו רשאי לקיימו אפילו יום אחד, ואפילו שעה אחת,

אבל מפני השבת אבידה לבעלים אמרו: רשאי לקיימו

שלשים יום. - ועדיין תיבעי לי: שלשים יום אחר שנתו,

או דלמא קורם שנתו - תא שמע: נולד לו מום בחמשה

עשר יום בתוך שנתו - משלימין לו חמשה עשר יום

אחר שנתו, שמע מנה. מסייע לרבי אלעזר, דאמר רבי

אלעזר: נותנין לו שלשים יום משעה שגולד בו מום.

איכא דאמרי, אמר רבי אלעזר: מנין לכבור שגולד בו

מום בתוך שנתו, שנותנין לו שלשים יום אחר שנתו

שנאמר: "לפני ה' אליהו תאכלנו שנה בשנה", איזו

הן ימים החשובין שנה - הוי אומר אלו שלשים יום.

מיתבי: נולד לו מום בחמשה עשר יום בתוך שנתו -

משלימין לו חמשה עשר יום אחר שנתו, השלמה - אין,

מיהבא - לא! תיובתא דרבי אלעזר, תיובתא. משנה

השוחט את הכבד ומראה את מומו - רבי יהודה

מתיר. רבי מאיר אומר: הואיל וגשחט שלא על פי

מומחה - אסור. מי שאינו מומחה, ורואה את הכבד,

וגשחט על פי - הרי זה יקבר, וישלם מיתו. גמרא

אמר רבה בר בר חנה: דרוקין שבגוף - דכולי עלמא

לא פליגי דאסור, מפני שהן משתנין. לא נחלקו אלא

במומין שבגוף, דרבי מאיר סבר: גזרינן מומין שבגוף

אפו דוקין שבגוף, ורבי יהודה סבר: לא גזרינן מומין

שבגוף אפו דוקין שבגוף. תניא נמי הכי: השוחט את

הכבד ומראה את מומיו - רבי יהודה אומר: דרוקין

שבגוף - אסור, מפני שהן משתנין, במומין שבגוף -

מתניין

מתניין

מתניין

מותר, מפני שאין משתנין. רבי מאיר אומר: אחר זה ואחר זה אסור, מפני שהן משתנין. מפני שהן משתנין סלקא דעתך! מומין שבגוף מי משתנין אלא: מפני המשתנין. אמר רב נחמן בר יצחק:

בדוקין שבעין דוברי הכל. וכן הוא אמת. ומתוך כך פוסק רבי דלא כרבי מאיר דקניס בשטר שיש בו רבית, דאין גובה לא את הקרן ולא את רביתו (בבא מציעא עבא).

רביעי

שלא מצינו לו בכל התורה כולה - פירש בקונטרס: שיתנו לבחן, אלא מרבויה. לפירושו כן יכול לומר בכל דרשותיו ומפרש רבינו יצחק דהכי קאמר: שלא מצינו לו בכל התורה כולה שיתנו כולה כיוצא בזה. דחטא ואשם, שהם לבחן כשקריבין למובת, אם הדומה, שהמזבח מפסיד חלקו - מפסיד גם לבחן. אבל בכור - אפילו בעל מום דכחן הוא. וכן ההיא דפרק "שתי מדות" (מנחות צאב). גבי נסכים: "לכבש האחד" - זה אחד עשר של מעשר, שלא מצינו לו בכל התורה כולה שיתנו טפל חמור מן העיקר. דהוה מצי למימר: אחד עשר של מעשר יזכיר, כדמשני אמורה מפסת. וכן בשבת בפרק "אמר רבי עקיבא" (פגב), זה היסטו של זה, שלא מצינו בכל התורה כולה דטומאה מהמסת טמא.

ואידך ובשרם דהני בבורות דכולהו ישראל קאמר - בסוף "איהו מקומן" (זבחים

נא), משני: רבי ישמעאל מ'בשרם" דהך

(בבורות) קאמר. משמע רוצה לומר דקאי אבכור

שור וכשב ועז דכתיב לעיל מנייה. ושניא

אחריתא הוא. ואם תאמר. וזה תנא לא דריש

מידי מ'ובשרם' לשון רבים. ובסוגיא דהתם לעיל

(שם נא), דריש רבי יוסי הגלילי: "ומז" לא נאמר

אלא "דמים", "חלבו" לא נאמר אלא "חלבם" -

לימד על בכור ומעשר שטעונין מתן דמים

ואמרוין למזבח ויש לומר: דפלוגתא היא בריש

פרק "בית שמאי" בבוזים (לזא), ורבי ישמעאל

נפקא ליה מ'זם ובזרן ישפר". עד שלא נראה

להראותו לחכם - פירש בקונטרס: שלא נפל בו

מום. וקשה: מאי רשאי לקיימו שתיים ושלש

שנים? על כרחיך יקיימו דווקא לפרש "רשאי"

לשון חיבי, כי הדיא דערבין (כתב), דמקדישין

אותו הקדש עליה. כמה אדם רוצה ליתן בקרבן

זה לעשותו עולה אף על פי שאינו רשאי,

דפירושו כמו אף על פי שאינו חיבי. והוה מצין

לפרש דנקט: רשאי לקיימו. כלומר - ואך זקוק

לכונסו לכיפה, אף על גב דשאר קדשים שחוקדי

והחרים בזמן הזה, אמרינן בפרק קמא דעבודה

זה (יגא), בהמה תעקר, דנועל דלת בפניה והיא

מתה מאליה. אבל היה משמע דאם היה רוצה

לכונסו לכיפה - כונסו. ומעשים בכל יום

ששומרים אותם עד שיפול בהם מום. ורואה

לפרש: עד שלא נראה להראותו לחכם - שלא

נודמן לו חכם אחר שנפל בו מום. שאין זקוק

להלכות במקום דרוק למקום שהחכם שם.

מפני השבת אבידה לבעלים - פירש

בקונטרס: דהיינו כהן, דזימנן דלא

משכח כהן למיתבא ליה, ואם ישחטנו מיד

יסר. לפיכך רשאי לקיימו שלשים יום אחד

שנתו. ואומר רבי דמיידי ביד כהן, ואין צריך

עכשיו לבשר, ונתנו לו חכמים זמן שלשים יום.

אבל ישראל לעולם ממתינ עד שימצא כהן.

רבי מאיר סבר גזרינן מומין שבגוף כר -

ואומר רבי: דאף על גב דאמרין בריש "אף על

פי" (כתובות נא), דהלכה כרבי מאיר בגזירותיו,

דך דהכא קרי ליה בסמוך "קסא", דאך קניס

רבי מאיר. ובשאלות דרב אחאי פירש דהלכה

כמותו דוקא בגזירותיו, ולא בקנסא. ופסקו דאין

הלכה כמותו בהדיא דמעוברת חביר ומיעקת

חביר, דקאמר רבי מאיר: יוציא ולא יחזיר

עולמית. וסוגיא דשמעתין בריש "החולץ"

(גיטות לזא) דלא כרבי מאיר. וכן סוגיא

דשמעתין כרבי יהודה, דלרבי מאיר קסנין

בבוליה מפני המשתנין. ובסמוך דקאמר: לימא

תנן סתמא כרבי מאיר - הא משני: דילמא

בדוקין שבעין דוברי הכל. וכן הוא אמת. ומתוך כך פוסק רבי דלא כרבי מאיר דקניס בשטר שיש בו רבית, דאין גובה לא את הקרן ולא את רביתו (בבא מציעא עבא).

רביעי

והמומחה לא היה מתירו, וגם שמא לא היה נופל בו לעולם מום
קבוע עד שימות ונמצא שבקבורתו לא הפסיד כלום, ומכיון
שהוא ספק אין עליו לשלם את כולו אלא רק את חצי דמיו.
מבררת הגמרא: **מאי מַעְמָא** שמשלם רבע לדקה ומחצה לגסה,
הלא לפי הביאור הנזכר היה עליו לשלם מחצה בין בדקה ובין
בגסה. משיבה הגמרא: **אמר רב פפא**, זה – בבמה גסה, הוא
הפסד מְרֻבָּה ולכן עליו לשלם מחצה, וזה – בבמה דקה, הוא
הפסד מוֹעָט ולכן אינו משלם אלא רבע. שואלת הגמרא: **אי**
הָכִי שמשלם לפי ההפסד, **לָפִימָה פְּסִידָא לִישְׁלָם** – עדיין יש
לומר שישלם בכל אחת את מחצית ההפסד, וגם בדקה ישלם
את מחצית ההפסד המוּעָט, ומדוע משלם רבע.
מבארת הגמרא את החילוק באופן אחר: **אמר רב הונא בר**
מנחם מְשַׁמֵּיהָ דְּרַב אַחָא בְּרִי אִיקָא, מְשֻׁם וְיִזְרֵת מְנַלְיָה בְּהִמָּה
דְּקָה נְעֻזָּה בָּהּ – הטעם שבבמה דקה משלם רק רבע ולא
מחצה, הוא משום שיש טורח גדול לגדל בהמה דקה, ונמצא
שזה שהתיר את הבכור שלא כדין, אמנם הפסידו שאינו יכול
לאוכלו, אך מצד שני יש לחשב את מה שהציל את הכוח
מהטורח הגדול של גידולה אצלו עד שיפול בה מום, ואם היה
מראה אותה לאחר, שמא לא היה מתירו והיה עליו לגדלה עוד
זמן רב, לכן אמרו שאינו משלם אלא רבע, שהוא המחצה שהיה
עליו לשלם על ההפסד פחות מזה שהצילו מטורח גידולה.

משנה

לאחר שבמשנה הקודמת הובא דין מי שאינו מומחה והתיר את
הבכור, שמשלם את הנוק שגרם, דנה המשנה שלפנינו בענין מי
שהורה הוראה בטעות בדיני ממונות והזיק, האם הוראתו קיימת
והאם משלם את הנוק.
דין שאינו מומחה, שדן את הדין בדיני ממונות, ובטעות זיכה
את החייב וכן באופן שהיב בטעות את הזכאי. או שבאה לפני
החכם שאלה בענין טומאה וטהרה, ובטעות טימא את הטהור,
ומייהר את הטהור, וגרם הפסד ממון על ידי הוראתו, מה שעשה
עשוי, כלומר, גם לאחר שהתבררה טעותו אין מחזירים את
הדין, וישלם הדיין מביטו – משלו, למי שהפסיד מחמת פסק
הדין. ואם היה דין זה מומחה לבית דין, פטור מלשלם, מכיון
שאין המפסיד יכול לומר לדין מדוע דנת אותי כאשר אינך בקי
בדינים, שהרי הוא מומחה ובקי, אלא שטעה, ועל כך אין לחייבו.

גמרא

שנינו במשנה שהדיין צריך לשלם מביתו, הגמרא מבררת האם
חייב הדיין גם כאשר לא עשה מעשה בידיו ממש. מבררת
הגמרא: **לימא תנן סתמא בְּרַבִּי מַאִיר, דְּרֵאֵין דִּינָא דְּנִרְמִי**.
משיבה הגמרא: **אמר רבי אילעא אמר רב**, אין הכרח לומר
שהמשנה חייבה כאן מדין 'גרמי', אלא מדובר בגון שהדיין נָשָׂא
וְנָתַן בְּיָד – לאחר שפסק את הדין לקח בעצמו מזה ונתן לזה,
והרי הוא מוזק בידים ולכן חייב לשלם אף לרבנן שאינם מחייבים
בגרמי.
שואלת הגמרא: **בְּשִׁלְמָא חֵיִיב אֶת הַזִּכָּאי**, יש לפרש שמדובר
בגון שֶׁנָּשָׂא וְנָתַן בְּיָד, והיינו שנטל הדיין עצמו את המעות
מהזכאי ונתנם לבעל דין. אלא הדין השני שבמשנה שהדיין
זיכה את החייב, היכי דמי, אי דאמר ליה פטור אתה ובכך
זיכהו, מדוע חייב, והא לא נשא ונתן ביד. משיבה הגמרא:
אמר רבינא, דין זה מדובר בגון שֶׁהָיָה לוֹ לַמְלוּה מְשֻׁבָּן שֶׁתָּן
לוֹ הַלּוּה עֶבֶר הַהִלּוּאָה, והנידון היה האם הלוה כבר פרע את
חובו וצריך המלוה להחזיר לו את המשכון, והדיין פסק בטעות
שהלוה פטור, ונִטְּלוּ הַיָּמִינוּ – מיד המלוה והחזירו ללוה,
ונמצא שהדיין הוזק בידים את המלוה.

מתניתין נמי דִּיקָא כביאורו של רבה בר בר חנה שלא נחלקו
אלא במומים שבגוף ולא בדוקין שבעין, ממה שנאמר בה, **'רַבִּי**
מַאִיר אֹמֵר, הוּאִיל וְנִשְׁחַט שְׁלֹא עַל פִּי מוֹמִימָה, אֲסוּר, שְׁמַע
מִינֶה, קִנְסָא קָא קִנְסִי רַבִּי מַאִיר מחמת שנשחט שלא על פי
מומחה אסר רבי מאיר, ואם המחלוקת היא בדוקין שבעין
המשתנים, היה למשנה לומר 'רבי מאיר אסור, הואיל ומשתנין',
והיינו שהאיסור הוא משום שאין אנו יודעים שמום זה היה קבוע
כבר מחיים, ומכך שלא אמרה כן, משמע שנחלקו רק במומים
שבגוף, וקנס רבי מאיר מחמת הגזירה שיבואו להתיר בדוקין
שבעין, מסיקה הגמרא: **שְׁמַע מִינֶה** שנחלקו רק במומים שבגוף,
אך בדוקין שבעין מודה רבי יהודה שאסור.
הגמרא מביאה ספק בדוקין שבעין האם כולם משתנים או שיש
בהם שאינם משתנים: **אִיבְעִינָא לְהוּ**, כאשר אמר רבי מאיר
בברייתא (לעיל ע"א) שהגזירה במומי הגוף היא מִפְּנֵי דוקין שבעין
הַמְּשֻׁתָּנִין, כוונתו דְּבוּלְהוּ מְשֻׁתָּנִי – שכל הדוקין שבעין
משתנים, או דְּלָמָא, אִיבָא דְּמְשֻׁתָּנִי וְאִיבָא דְּלֹא מְשֻׁתָּנִי, ואנו
גוררים על מומים שבגוף שאינם משתנים משום דוקין שבעין
המשתנים.

מבררת הגמרא: **לְמַאי נִפְקָא מִינֶה**, והלא גם אם יש מהם
שאינם משתנים, מכל מקום מכיון שאינו יודעים אלו משתנים
ואלו אינם משתנים, אם נשחטו שלא על פי מומחה יש לנו
לאסור את כולם.

מבארת הגמרא: הדין התלוי בצדדי הספק הוא באופן ששחט
בלא להראותו למומחה ועכשיו נראה שהמום קבוע, והנידון
הוא **לְאַכְחוּשֵׁי סְהָרִי** המעידים שהדוק שבעין הנראה עתה
קבוע, לא השתנה וכך היה מחיים, **אי אֲמַרְת פּוּלְהוּ מְשֻׁתָּנִי** –
אם תאמר שכל הדוקין שבעין משתנים, עדים אלו שְׁקָרִי נִינְהוּ,
ואי אֲמַרְת אִיבָא דְּמְשֻׁתָּנִי וְאִיבָא דְּלֹא מְשֻׁתָּנִי, סְמִיכִין עֲלֵיהוּ
שהמום לא השתנה ומתירים את הבכור, כשיטת רבי יהודה
במשנה, שלא גזר במומים שאינם משתנים משום מומים
המשתנים.

הגמרא חוזרת לספיקה: **מאי**. מוכיחה הגמרא: **תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר**
רַבָּה בְּרַב חֲנָה, שָׁח לִי רַבִּי יֹאשִׁיָּה דְּמֵן אוּשָׁא, בָּא וְאִתְרַבֵּי
בְּדוּקִין שְׁהֵן מְשֻׁתָּנִים. מדייקת הגמרא: **מִדְּקָאמַר לִיה 'בָּא**
וְאִתְרַבֵּי' ולא אמר לו בסתם שכל דוקין שבעין משתנים, מִכְּלָל
דְּאִיבָא דְּמְשֻׁתָּנִי וְאִיבָא דְּלֹא מְשֻׁתָּנִי, והוא הראה לו מאותם
משמשתנים.

שנינו במשנה: **מי שאינו מומחה ורָאָה אֶת הַבְּכוֹר, וְנִשְׁחַט עַל**
פִּי, תְּרִי זֶה – הבכור יִקְבֹּר מפני שאינו נותר לאכילה על ידי
שחיטה זו, ויִשְׁלָם הוראה שאינו מומחה, את תשלום בכור זה
לכֹּהֵן מְבִיתוֹ, כלומר מממון עצמו.

מבררת הגמרא: **לימא תנן סתמא בְּרַבִּי מַאִיר**, שאסר את
אכילת הבכור אם לא ראהו מומחה לפני השחיטה, ואף שעכשיו
נראה שהמום קבוע. משיבה הגמרא: אין מכך ראייה, **דְּלָמָא**
בְּדוּקִין שְׁבָעִין, וְדְבָרֵי חֶבֶל שהוא אסור, שהרי כבר ביאר רבה
בר בר חנה שאף רבי יהודה מודה בדוקין שבעין שאסור, כיון
שמשתנים, ולכן הבכור נקבר.

הגמרא מבארת כמה משלם המתיר את הבכור שלא כדין: **תָּנָא**,
מי שאינו מומחה וראה את הבכור והתירו, משלם מביתו,
וּבְשִׁהוּא מְשֻׁלָּם, מְשֻׁלָּם רְבִיעַ מדמי הבכור לְבִהְמָה דְּקָה,
וּמִחֲצִיָּה מדמיו לְנֶפֶשׁ, ואינו משלם את דמי כולו, משום שממון
המוטל בספק הוא, שיש צד לומר שהפסיד לכהן את כולו, שאף
אם לא היה זה מתירו, אפשר שאכן היה זה מום קבוע, וכאשר
היה מביאו לפני מומחה היה מתירו לאכילה, הרי הוזק את כולו
במה שנקבר עכשיו, ולפי זה עליו לשלם כל דמיו. ויש צד לומר
שלא הפסידו כלום בהוראתו, שמא לא היה זה מום קבוע

גמרא

54 הגמרא מבררת מהו המקור לאיסור נטילת שבר עבור הוראה
55 ותלמוד תורה. מבררת הגמרא: **מִנְהֵי מִיָּלִי** שאסור ליטול שבר
56 על הוראת דין ועל לימוד תורה. **אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב,**
57 **דְּאָמַר קָרָא** (דברים ד) **'רָאָה לְפָדְתִּי אֶתְכֶם וְגו'** חֲקִים וּמִשְׁפָּטִים
58 בְּאֶשֶׁר צִוִּי ה' אֱלֹהֵי, וְנִלְמַד מִפְּסוּק זֶה שֶׁאִמַּר לָהֶם מִשָּׁה
59 לְיִשְׂרָאֵל, **מָה אֲנִי צִוִּינִי ה' לִלְמַד בְּחֻנָּם, אָף אֲתֶם לִלְמַד**
60 **לְאַחֲרֵים בְּחֻנָּם.**
61 הגמרא מביאה ראיה ללימוד זה מבריייתא: **תִּנְיָא נָמִי הֲכִי,**
62 **בְּאֶשֶׁר צִוִּי ה' אֱלֹהֵי, מָה אֲנִי בְּחֻנָּם אָף אֲתֶם בְּחֻנָּם.** וּמִנֵּין
63 **שָׁאֵם לֹא מִצָּא לִלְמֹד בְּחֻנָּם, שְׂלִימָה בְּשֶׁכֶר, תִּלְמִיד לֹמֵד**
64 **(משלי כג כט) 'אִמְתָּ קִנְיָה',** ואמת זו תורה. וּמִנֵּין **שָׁלָא יֵאמַר אִדָּם**
65 **שִׁמְצָא לִלְמֹד רַק בְּשֶׁכֶר, בְּשֵׁם שְׁלִמְדֵיהֶּ בְּשֶׁכֶר, כִּף אֶלְמִדְנָה**
66 **לְאַחֲרֵים בְּשֶׁכֶר, תִּלְמִיד לֹמֵד (ש) 'אִמְתָּ קִנְיָה, וְאֵל תִּמְבֹּרִי.**
67 הגמרא מביאה סתירה בין משנתנו למשנה בקידושין. שנינו
68 במשנה: הנוטל שבר לְהוֹזִית וּלְקַדֵּשׁ מִי פְרָה אֲדוּמָה, מִיָּמִיו מִי
69 **מְעַרָה וּאֶפְרוֹ אֶפֶר מְקַלָּה,** כלומר שמעשיו בטלים.
70 שואלת הגמרא: וְיִמְיָנָהּ – יש להקשות על דין זה ממה ששנינו
71 בקידושין (נח) **הַמְקַדֵּשׁ אִשָּׁה בְּמֵי חַטָּאת או בְּאֶפֶר חַטָּאת, הָרִי**
72 **זו מְקַדֵּשֶׁת, אָף עַל פִּי שְׁהוּא יִשְׂרָאֵל** שאינו רגיל בהזאה
73 וקידוש, מוכח ממשנה זו שמותר ליטול שבר על הזאה וקידוש,
74 ומקדשה במה שעושה אותם עבודה בחנם, שאם אסור ליטול
75 שבר כמבואר במשנתנו, במה מקדשה, הרי לא קיבלה דבר
76 השובה פרוטה.
77 מתרצת הגמרא: **אָמַר אַבְיִי, לֹא קִשְׂיָא, כָּאֵן בְּקִידוּשִׁין שֶׁנֶּאֱמַר**
78 **שְׁהִיא מְקֻדֶּשֶׁת וּמִשְׁמַע שְׁמוֹתָ לִיטוֹל שֶׁכֶר, מְדוּבָר כֹּאשֶׁר הוּא**
79 **מְקֻדָּשָׁה בְּשֶׁכֶר הַבָּאָה שֶׁל הָאֶפֶר מִמָּקוֹם רְחוֹק מִירוּשָׁלַיִם,**
80 **וּבְשֶׁכֶר מִלּוֹי הַמִּים, שֶׁאֵין הוּא נוֹטֵל אֶת שֶׁכֶר טְרַחְתּוֹ, וְלֹא אֶת**
81 **שֶׁכֶר הַמְצוּה, אֲבָל כָּאֵן שֶׁנֶּאֱמַר בְּמִשְׁנָה שֶׁאִסּוּר לִיטוֹל שֶׁכֶר,**
82 **מְדוּבָר בְּשֶׁכֶר הַזֶּה וְקִידוּשׁ שֶׁהֵם עֲצָמָם הַכֶּשֶׁר הַמְצוּה שֶׁאִסּוּר**
83 **לִיטוֹל עֲלֶיהָ שֶׁכֶר.**
84 מוסיפה הגמרא: **יִזְכָּא נָמִי כְּתִירוֹן זֶה, דְּקִתְנֵי הָכָא לְהוֹזִית**
85 **וּלְקַדֵּשׁ' וּמִשְׁמַע שְׁמוֹתָ עַל הַהוּא וְהִקְדוּשׁ עֲצָמָם וְעַל**
86 **פְּעוּלָתָא אֵלּוּ נֶאֱמַר שְׁמוֹתָ לִיטוֹל שֶׁכֶר, וְהָתֵם קִתְנֵי 'הַמְקַדֵּשׁ**
87 **בְּמֵי חַטָּאת וּבְאֶפֶר חַטָּאת' וּמִשְׁמַע שְׁמוֹתָ עַל מִלּוֹי הַמִּים**
88 **וְהַבָּאָה הָאֶפֶר. שְׁמַע מִיָּנָה כְּחִילוֹק שְׁחִילָא אַבְיִי בֵּין הַמִּשְׁנּוֹת.**
89 שנינו במשנה: **אִם הָיָה אֶחָד מִכָּל עוֹשֵׁי הַפְּעוּלוֹת הַמְּנוּיִם**
90 **בְּמִשְׁנָה, בְּהֵן, וְהָאִדָּם הַצָּרִיךְ לוֹ מוֹלִיכּוֹ בְּדֶרֶךְ שִׁישׁ בַּה טוּמְאָה,**
91 **וּבִכֵּן מְטַמְּאָהּ מְלֹאכּוֹל תְּרוּמָתָהּ כּו', וְנִמְצָא שֶׁמִּפְסִידוֹ, כִּיּוֹן**
92 **שֶׁעֲלִיו לֵאכּוֹל רַק חוֹלִין שְׁדִמְיָהִם יִקְרִים, לִכֵּן הַמּוֹלִיכּוֹ מֵאֲכִילוֹ**
93 **וּמִשְׁקוֹ וּסְכוּ מִשְׁלוֹ.**
94 הַכֹּהֲנִים מוֹזְהִרִים שֶׁלֹּא לִיטְמָא לְמֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כא כ) **'לִנְפֹשׁ**
95 **לֹא יִטְמָא'. הַגְּמָרָא מְבַרֵּרָא אִיךְ נִכְנַס הַכּוֹהֵן לְמָקוֹם הַטּוּמְאָה.**
96 שואלת הגמרא: **אִיחּוֹ גּוֹפִיָּה חֵיכִי אֲזִיל – אִיךְ הֵלֵךְ הַכּוֹהֵן בְּדֶרֶךְ**
97 **הַטּוּמְאָה וְהֵלֵךְ עוֹבֵר בּוֹה עַל הָאִסּוּר שֶׁמִּמּוֹזְהִרִים הַכֹּהֲנִים שֶׁלֹּא**
98 **לִיטְמָא לְמֹת. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: הַמִּשְׁנָה עוֹסֶקֶת בְּאוֹפֵן שֶׁמּוֹלִיכּוֹ**
99 **לְבֵית הַפָּרֶס – שְׁדָה שְׁהִיָּה בַּה קָבֵר וְנִחְרַשָּׁה, שֶׁהַכֹּהֵן נִשְׁמָה לְשֵׁם**
100 **אִסּוּרָה לוֹ רַק מִדְּרַבְּנָן, שְׁגוּרָה בַּה חֲכָמִים טוּמְאָה (אהלות פ"ז מ"א),**
101 **מִחֲשֵׁשׁ שְׁמָא הוֹלִיכָה הַמַּחְרִישָׁה עֲצָמוֹת מִן הַמֵּת שִׁישׁ בָּהּ**
102 **שִׁיעוֹר כְּשֶׁעוֹרָה וּפְזוּרָה אוֹתוֹן עַל פְּנֵי הַשְּׁדָה, וְהַעוֹבֵר שֶׁם יִגַּע בָּהּ**
103 **או יִיזוּגָה מִמָּקוֹמָה, וְכִיּוֹן שֶׁהָאִסּוּר הוּא רַק מִדְּרַבְּנָן, יִכּוֹל הַכּוֹהֵן**
104 **לִיכְנֹס שֶׁם עַל יְדֵי בְּדִיקָה, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, מִנְּפָחָה**
105 **אָדָם בְּפִיו אֶת הָעֶפֶר בְּבֵית הַפָּרֶס, כְּדִי שֶׁלֹּא יִגַּע בְּעֵצָם, וְהוֹלֵךְ**
106 **שֶׁם, שֶׁאִם יֵשׁ שֶׁם עֵצָם קִטְנָה כְּשֶׁעוֹרָה תִּדְחָה מִלְּפָנָיו עַל יְדֵי**
107 **הַנִּיפּוֹת, וּמִכָּל מָקוֹם לְגַבֵּי תְּרוּמָה נִטְמָא וְנֶאֱסָר לֵאכּוֹל אוֹתָהּ,**
108 **וְלִכֵּן יִכּוֹל זֶה שֶׁהוֹלִיכּוֹ לְשֵׁם לְהַאֲכִילוֹ וְלִהְיוֹתוֹ, כְּתוּלָה עַל**
109 **הַפֶּסֶד זֶה וְאִינוֹ נֶחֱשָׁב לְשֶׁכֶר.**
110

1 **בְּאִילָא** שהיה גר בְּיִבְנָה והיה חסיד, ומחמת חסידותו לא נחשד
2 להחזיר בכור עבור שבר, שֶׁהִתִּירוּ לוֹ (בְּיִבְנָה) הַכָּמִים לְהִיָּת
3 **נוֹטֵל אֶרְבַּע אִסְרוֹת** לבדיקת מומי בְּהֵמָה דְּקָה וְשִׁשָּׁה לְנִסָּה,
4 **בֵּין אִם נִמְצָא הַבְּכוֹר תָּם וּבֵין אִם נִמְצָא בְּעַל מוֹם.**

גמרא

5 הגמרא מבארת את החילוק בין שבר בדיקת בהמה גסה לדקה.
6 שואלת הגמרא: **מָאִי מְטַמְּא** שעבור בדיקת בהמה דקה נטל
7 אילא ארבע, ואילו לבדיקת בהמה גסה נטל שש. מבארת
8 הגמרא: **הָאִי – בכור בהמה גסה, נְפִישׁ מִדְּרִיחָה – מְרֻבָּה**
9 **הַטְּרַחָה לְבוֹדֶקוֹ, מִשּׁוּם שֶׁצָּרִיךְ לְהַשְׁלִיכּוֹ לְאַרְץ וּלְכוּפּתּוֹ כְּדִי**
10 **לְרֹאוֹת אֶת מוֹמוֹ, וְהָאִי – בכור בהמה דקה, לֹא נְפִישׁ מִדְּרִיחָה**
11 **– לֹא מְרֻבָּה טְרַחְתּוֹ.**
12 הגמרא מבארת את אופן נטילת השבר שהותר לאילא: שנינו
13 במשנה שהותר לאילא ליטול שברו בֵּין אִם נִמְצָא הַבְּכוֹר תָּם,
14 **וּבֵין אִם נִמְצָא בְּעַל מוֹם.**
15 שואלת הגמרא: **בְּשִׁלְמָא** מה שנטל אילא את שברו כשנמצא
16 **בְּעַל מוֹם קְבוּעַ, מִשּׁוּם דְּקָא שְׁרִי לִיה – מִשּׁוּם שֶׁהִתִּיר אֶת**
17 **הַבְּכוֹר לְשַׁחֲטוֹ וְנִהְיָ הַשּׁוּאֵל מִכֵּךְ, אֲלָא אִם נִמְצָא תָּם,**
18 **אֲמַאי נִטַּל שֶׁכֶר וְהֵלֵךְ לֹא נִהְיָ הַשּׁוּאֵל מִהַפְּסָק, שְׁהָרִי אִסּוּר**
19 **לוֹ לְשַׁחֲטוֹ. מִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא: מִשּׁוּם דְּאָם בֵּין שִׁיטוֹל שֶׁכֶר רַק**
20 **כֹּאשֶׁר נִמְצָא הַבְּכוֹר בַּעַל מוֹם, אֲתִי לְמַחְשָׁדָה – יִבּוּאוֹ**
21 **לְחִשּׁוֹד בּוֹ, וְאֲמַרְי, הָאִי בְּעַל מוֹם, תָּם הוּא – וְיֹאמְרוּ שֶׁבְּכוֹר**
22 **זֶה שֶׁפֶסֶק שְׁהוּא בַּעַל מוֹם, בִּאֲמַת תָּם הוּא, וְהָאִי דְּקָא שְׁרִי**
23 **לִיה מִשּׁוּם אֲנִירָא – וְהִתִּירוּ כְּדִי לְקַבֵּל שֶׁכֶר, וְכִדִּי לְבַטֵּל חֹשֶׁד**
24 **זֶה אִמְרוּ שִׁיטוֹל שֶׁכֶר אִפִּילוֹ אִם נִמְצָא תָּם. שוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא:**
25 **אִי הֲכִי – אִם כֵּן שֶׁחֹשְׁשִׁים לְחֹשֶׁד, תָּם נָמִי אֲמַרְי בְּעַל מוֹם**
26 **הוּא – גַּם כֹּאשֶׁר יֹאמַר שְׁהוּא תָּם, יֹאמְרוּ שֶׁבִּאֲמַת הוּא בַּעַל**
27 **מוֹם, וְהָאִי דְּלֹא קִשְׂרִי לִיה – וְמָה שֶׁאִסּוּר לְשַׁחֲטוֹ וְאִמְרוּ**
28 **שְׁהוּא תָּם, כִּכֵּר כִּי הִיכִי דְּלִשְׁקוֹל אֲנִירָה וְיִמְנָא אֲחֵרִיתִי –**
29 **הוּא מִשּׁוּם שֶׁחֹשֶׁב לְקַבֵּל שֶׁכֶר פַּעַם שְׁנִיָּה כִּשְׁפוֹל בּוֹ עוֹד מוֹם**
30 **לְאַחֵר זְמַן וְיִבּוּאוֹ אֵלָיו שִׁיבְדִקְנוּ. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: הָד וְיִמְנָא**
31 **תִּקְיָנוּ לִיה רַבְּנָן, הָרִי וְיִמְנֵי לֹא תִּקְיָנוּ לִיה רַבְּנָן – פַּעַם**
32 **אַחַת תִּיקְנוּ לוֹ שִׁיטוֹל שֶׁכֶר עַל רֵאִיתָ כֹּל בְּכוֹר וְלֹא שְׁנִי**
33 **פַּעַמִּים, וְלִכֵּן אֵין כֹּל חֹשֶׁד.**
34

משנה

35 המשנה דנה בענין נטילת שבר עבור מעשה מצוה: **דִּין הַנּוֹטֵל**
36 **שְׁכֶר' מִבְּעֵלֵי הַדִּינִים כְּדִי לְדוֹן אוֹתָם, דִּינֵיו בְּמִילִים. וְכֵן הַנּוֹטֵל שֶׁכֶר כְּדִי לְהוֹזִית**
37 **שֶׁכֶר כְּדִי לְהַעֲדִי, עֲדוּתָיו בְּמִילִין. וְכֵן הַנּוֹטֵל שֶׁכֶר כְּדִי לְהוֹזִית**
38 **מִי פְרָה אֲדוּמָה עַל הַטְּמָא בְּטוּמְאַת מֹת, וּלְקַדֵּשׁ – לְעֶרֶב אֶת**
39 **אֶפֶר הַפְּרָה הָאֲדוּמָה בְּמִים חַיִּים, מִיָּמִיו מִי מְעַרָה שֶׁהֵם טְרוּחִים**
40 **וּפְסוּלִים לְטַהֵר טְמֵא מֹת, וּאֶפְרוֹ אֶפֶר מְקַלָּה כְּלוּמַר שְׁהוּא**
41 **כֹּכֵל סֹתָם אֶפֶר, שֶׁאִינוֹ מוֹעִיל לְטַהֵר אֶת הַטְּמָא.**
42 המשנה מביאה אופני היתר תשלום שבר לעושה המצוה: **וְאִם**
43 **הָיָה רֹאוֹהַ הַבְּכוֹרוֹת או אֶחָד מִכָּל עוֹשֵׁי הַפְּעוּלוֹת הַמְּנוּיִם**
44 **בְּמִשְׁנָה, בְּהֵן, וְהָאִדָּם הַצָּרִיךְ לוֹ מוֹלִיכּוֹ בְּדֶרֶךְ שִׁישׁ בַּה טוּמְאָה,**
45 **כֹּשֶׁאִין דֶּרֶךְ אַחֲרַת טְהוּרָה, וּבִכֵּר הוּא מְטַמְּאָהּ מְלֹאכּוֹל**
46 **תְּרוּמָתּוֹ, וְנִמְצָא שֶׁמִּפְסִידוֹ, כֹּאשֶׁר הוּא טְהוֹר יִכּוֹל לֵאכּוֹל**
47 **תְּרוּמָה שְׁדִמְיָה מוֹעֲטִים וְעִבְשִׁיו שֶׁנִּטְמָא עֲלָיו לֵאכּוֹל רַק חוֹלִין**
48 **שְׁדִמְיָהִם יִקְרִים, לִכֵּן הַמּוֹלִיכּוֹ מֵאֲכִילוֹ וּמִשְׁקוֹ וּסְכוּ, מִשְׁלוֹ,**
49 **וְאִין זֶה נֶחֱשָׁב לְנִתְיָנָה שֶׁכֶר. וְכֵן אִם הָיָה אֶחָד מִעוֹשֵׁי הַפְּעוּלוֹת**
50 **הַמְּנוּיִם בְּמִשְׁנָה, זָקֵן, מְרִיכֵי עַל הַתְּמוֹד וְאִין זֶה כְּנִתְיָנָה שֶׁכֶר.**
51 **וְכֵן כֹּכֵל אֵלּוּ נוֹתֵן לוֹ שְׁכֶר' בְּפִעֲלִי, לְפִי מָה שְׁהוּא מִפְּסִידוֹ**
52 **כֹּאשֶׁר מוֹלִיכּוֹ לְצָרְכּוֹ.**
53

בבורות. פרק רביעי - עד כמה דף כט עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" רש"י

תרי יומני לא תקינו ליה רבנן - ואם תאמר, אכתי אמרי: האי תם הוא, והאי דשרי ליה - לפי שאינו רוצה לטרוח פעם אחרת! ויש לומר: שלא חיבדו חכמים לראות פעם אחרת, אלא דאם ראוהו - דאין יכול לטול עליו שטר, ועוד, דבזה לא יחשדוהו לעולם, שיתיר את האיסור כדי להנצל מטורח של פעם שניה.

הנוטל שכרו לזון דינו בטלים - והא דנתן; מכוער דחיין שנטול שכר לזון אלא שדיני דין, מפרש בפרק בתרא דבבורות (קקא), באגר בטלה דמוכח שרי.

מה אני בחנם כו' - ואם תאמר: "יחזיר לא תקח" דבהב דרמנא (שמות כג) למה ליה ולא פירכא היא, דתרי מילי ניהו, כדמוכח ברש פרק בתרא & דבבורות (קקא), דבתורי אגרא - היינו שכר טרחה, ובבורות שוחזי - להשתדל לדנוי יפה ולהפוך בכותיה, כדאמר התם: אפילו לזכות את הזכאי ולחייב את החייב ואין לתמוה על דיני גזירות שבירושלים שהיו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה, דבלאו טעמא דאגר בטלה דמוכח שרי התם, כיון דכל עסק היה על זה, והא דזו עוסקין בשום מלאכה, שם כרסם צריכין להתפרנס. ומה שנהגין עשוי ללמוד תורה בשכר, אם אין לו במה להתפרנס - שרי ואפילו יש לו, אם הוא שכר בטילה דמוכח, שמהני כל עסקיו ושמא ומתן שלו - מסתברא דחשיב מוכח יותר מקרנא דתורי חמרא ושקיל וזוא, ועוד, בקטנים שרי משמע שימור ושכר פיסוק טעמים, כדמוכח פרק "אין בין המורד" (נדרים לו, א).

המקדש במי חטאת ואפר חטאת הרי זו מקודשת אף על פי שהוא ישראל - פירוש הקונטרס דחוק, שפירש דנקט "אף על פי שהוא ישראל" - דכוננים רגילים בהואה ובקידוש. ואומר רבינו יצחק: דעיקריה נקט משום רישא, דקדש ברישא פרק שני דקידושין (נהא), המקדש בתרומה ומעשרות ובמתנות במי חטאת ואפר חטאת כו'. היכי איל בית הפרס דרבנן דאמר רב יהודה כו' - משמע: על ידי נישוח שרי לילך להעיד, אבל מכל מקום טמא הוא, דכונני: מטמאוו מתרומתו. וקשיא מכאן לפירוש רבינו תם, דמפרש דנישוח מועיל בכל דבר, משום דקשיא ליה אהא דאמרין בפסחים בפרק "האשה" בסופו (צבא), בית הפרס לא העמידו דבריהם במקום כרת, כדתנן במסכת אלהות (פרק יח משנה ד): ושון שבדוקן לעשי פסח ואין בודקין לאוכלי תרומה. מאי "בדוקין?"

אמר רב יהודה: מנפח כו'. והשתא, מאי קאמר "מאי בדוקין?" והלא בבדיקה מפורשת שם במשנה, דקתני סיפא: ולגור - בית שמאי אומרים: בודקין, ובית הלל אומרים: אין בודקין. כיצד הוא בודק? מביא את העפר שהוא יכול להסיטו, ונותן לתוך נפה שנקביה דקין, אם נמצא שם עצם כשערה - טמא! ועוד, דמשמע: דוקא לעושי פסח מהני נישוח. והא אפילו לשאר מילי נמי מהני, כדאמר בפרק "בכל מערבין" (עירובין לב), לכוון בבית הקברות, דאמר רב יהודה כו'. ואומר רבינו תם: דלא גריס "מאי בודקין", אלא גריס: "אמר רב יהודה"

אמר רב יהודה: מנפח כו'. והשתא, מאי קאמר "מאי בדוקין?" והלא בבדיקה מפורשת שם במשנה, דקתני סיפא: ולגור - בית שמאי אומרים: בודקין, ובית הלל אומרים: אין בודקין. כיצד הוא בודק? מביא את העפר שהוא יכול להסיטו, ונותן לתוך נפה שנקביה דקין, אם נמצא שם עצם כשערה - טמא! ועוד, דמשמע: דוקא לעושי פסח מהני נישוח. והא אפילו לשאר מילי נמי מהני, כדאמר בפרק "בכל מערבין" (עירובין לב), לכוון בבית הקברות, דאמר רב יהודה כו'. ואומר רבינו תם: דלא גריס "מאי בודקין", אלא גריס: "אמר רב יהודה"

אמר רב יהודה: מנפח כו'. והשתא, מאי קאמר "מאי בדוקין?" והלא בבדיקה מפורשת שם במשנה, דקתני סיפא: ולגור - בית שמאי אומרים: בודקין, ובית הלל אומרים: אין בודקין. כיצד הוא בודק? מביא את העפר שהוא יכול להסיטו, ונותן לתוך נפה שנקביה דקין, אם נמצא שם עצם כשערה - טמא! ועוד, דמשמע: דוקא לעושי פסח מהני נישוח. והא אפילו לשאר מילי נמי מהני, כדאמר בפרק "בכל מערבין" (עירובין לב), לכוון בבית הקברות, דאמר רב יהודה כו'. ואומר רבינו תם: דלא גריס "מאי בודקין", אלא גריס: "אמר רב יהודה"

אמר רב יהודה: מנפח כו'. והשתא, מאי קאמר "מאי בדוקין?" והלא בבדיקה מפורשת שם במשנה, דקתני סיפא: ולגור - בית שמאי אומרים: בודקין, ובית הלל אומרים: אין בודקין. כיצד הוא בודק? מביא את העפר שהוא יכול להסיטו, ונותן לתוך נפה שנקביה דקין, אם נמצא שם עצם כשערה - טמא! ועוד, דמשמע: דוקא לעושי פסח מהני נישוח. והא אפילו לשאר מילי נמי מהני, כדאמר בפרק "בכל מערבין" (עירובין לב), לכוון בבית הקברות, דאמר רב יהודה כו'. ואומר רבינו תם: דלא גריס "מאי בודקין", אלא גריס: "אמר רב יהודה"

אמר רב יהודה: מנפח כו'. והשתא, מאי קאמר "מאי בדוקין?" והלא בבדיקה מפורשת שם במשנה, דקתני סיפא: ולגור - בית שמאי אומרים: בודקין, ובית הלל אומרים: אין בודקין. כיצד הוא בודק? מביא את העפר שהוא יכול להסיטו, ונותן לתוך נפה שנקביה דקין, אם נמצא שם עצם כשערה - טמא! ועוד, דמשמע: דוקא לעושי פסח מהני נישוח. והא אפילו לשאר מילי נמי מהני, כדאמר בפרק "בכל מערבין" (עירובין לב), לכוון בבית הקברות, דאמר רב יהודה כו'. ואומר רבינו תם: דלא גריס "מאי בודקין", אלא גריס: "אמר רב יהודה"

אמר רב יהודה: מנפח כו'. והשתא, מאי קאמר "מאי בדוקין?" והלא בבדיקה מפורשת שם במשנה, דקתני סיפא: ולגור - בית שמאי אומרים: בודקין, ובית הלל אומרים: אין בודקין. כיצד הוא בודק? מביא את העפר שהוא יכול להסיטו, ונותן לתוך נפה שנקביה דקין, אם נמצא שם עצם כשערה - טמא! ועוד, דמשמע: דוקא לעושי פסח מהני נישוח. והא אפילו לשאר מילי נמי מהני, כדאמר בפרק "בכל מערבין" (עירובין לב), לכוון בבית הקברות, דאמר רב יהודה כו'. ואומר רבינו תם: דלא גריס "מאי בודקין", אלא גריס: "אמר רב יהודה"

אמר רב יהודה: מנפח כו'. והשתא, מאי קאמר "מאי בדוקין?" והלא בבדיקה מפורשת שם במשנה, דקתני סיפא: ולגור - בית שמאי אומרים: בודקין, ובית הלל אומרים: אין בודקין. כיצד הוא בודק? מביא את העפר שהוא יכול להסיטו, ונותן לתוך נפה שנקביה דקין, אם נמצא שם עצם כשערה - טמא! ועוד, דמשמע: דוקא לעושי פסח מהני נישוח. והא אפילו לשאר מילי נמי מהני, כדאמר בפרק "בכל מערבין" (עירובין לב), לכוון בבית הקברות, דאמר רב יהודה כו'. ואומר רבינו תם: דלא גריס "מאי בודקין", אלא גריס: "אמר רב יהודה"

אמר רב יהודה: מנפח כו'. והשתא, מאי קאמר "מאי בדוקין?" והלא בבדיקה מפורשת שם במשנה, דקתני סיפא: ולגור - בית שמאי אומרים: בודקין, ובית הלל אומרים: אין בודקין. כיצד הוא בודק? מביא את העפר שהוא יכול להסיטו, ונותן לתוך נפה שנקביה דקין, אם נמצא שם עצם כשערה - טמא! ועוד, דמשמע: דוקא לעושי פסח מהני נישוח. והא אפילו לשאר מילי נמי מהני, כדאמר בפרק "בכל מערבין" (עירובין לב), לכוון בבית הקברות, דאמר רב יהודה כו'. ואומר רבינו תם: דלא גריס "מאי בודקין", אלא גריס: "אמר רב יהודה"

אמר רב יהודה: מנפח כו'. והשתא, מאי קאמר "מאי בדוקין?" והלא בבדיקה מפורשת שם במשנה, דקתני סיפא: ולגור - בית שמאי אומרים: בודקין, ובית הלל אומרים: אין בודקין. כיצד הוא בודק? מביא את העפר שהוא יכול להסיטו, ונותן לתוך נפה שנקביה דקין, אם נמצא שם עצם כשערה - טמא! ועוד, דמשמע: דוקא לעושי פסח מהני נישוח. והא אפילו לשאר מילי נמי מהני, כדאמר בפרק "בכל מערבין" (עירובין לב), לכוון בבית הקברות, דאמר רב יהודה כו'. ואומר רבינו תם: דלא גריס "מאי בודקין", אלא גריס: "אמר רב יהודה"

אמר רב יהודה: מנפח כו'. והשתא, מאי קאמר "מאי בדוקין?" והלא בבדיקה מפורשת שם במשנה, דקתני סיפא: ולגור - בית שמאי אומרים: בודקין, ובית הלל אומרים: אין בודקין. כיצד הוא בודק? מביא את העפר שהוא יכול להסיטו, ונותן לתוך נפה שנקביה דקין, אם נמצא שם עצם כשערה - טמא! ועוד, דמשמע: דוקא לעושי פסח מהני נישוח. והא אפילו לשאר מילי נמי מהני, כדאמר בפרק "בכל מערבין" (עירובין לב), לכוון בבית הקברות, דאמר רב יהודה כו'. ואומר רבינו תם: דלא גריס "מאי בודקין", אלא גריס: "אמר רב יהודה"

אמר רב יהודה: מנפח כו'. והשתא, מאי קאמר "מאי בדוקין?" והלא בבדיקה מפורשת שם במשנה, דקתני סיפא: ולגור - בית שמאי אומרים: בודקין, ובית הלל אומרים: אין בודקין. כיצד הוא בודק? מביא את העפר שהוא יכול להסיטו, ונותן לתוך נפה שנקביה דקין, אם נמצא שם עצם כשערה - טמא! ועוד, דמשמע: דוקא לעושי פסח מהני נישוח. והא אפילו לשאר מילי נמי מהני, כדאמר בפרק "בכל מערבין" (עירובין לב), לכוון בבית הקברות, דאמר רב יהודה כו'. ואומר רבינו תם: דלא גריס "מאי בודקין", אלא גריס: "אמר רב יהודה"

אמר רב יהודה: מנפח כו'. והשתא, מאי קאמר "מאי בדוקין?" והלא בבדיקה מפורשת שם במשנה, דקתני סיפא: ולגור - בית שמאי אומרים: בודקין, ובית הלל אומרים: אין בודקין. כיצד הוא בודק? מביא את העפר שהוא יכול להסיטו, ונותן לתוך נפה שנקביה דקין, אם נמצא שם עצם כשערה - טמא! ועוד, דמשמע: דוקא לעושי פסח מהני נישוח. והא אפילו לשאר מילי נמי מהני, כדאמר בפרק "בכל מערבין" (עירובין לב), לכוון בבית הקברות, דאמר רב יהודה כו'. ואומר רבינו תם: דלא גריס "מאי בודקין", אלא גריס: "אמר רב יהודה"

באיילא - חדר ביבנה, דחסידי הוא ולא נחשד בכך. בין אמר להם מום קבוע - והיה הוא רגיל לטול כל שכרו. גמרא מאי טעמא - לדקה ארבעה איסרות ולסגה ששה גסה נפיש מירחיה - להשליכו לארץ, לכפותה, ולראות מומו. אלא תם - כי אמר להו מום עובר הוא, אמאי שקיל אגרא הא לא מהני ליה מדי,

דמיסר קאסר ליה! דאם כן - דלא שקיל אגרא, אתי למיחשדכי כי אמר בעל מום הוא. תרי יומני לא תקינו ליה רבנן - דב

הוא אמר תם הוא - הוה שקיל אגריה, וכי מייתי ליה לקמיה כמה וזמנין לא שקיל מידי. הלכך ליכא חשדא. משנה להוות - מי חטאת, לקדש - לערב אפר חטאת במים חיים אל כלי, אפר מקלה - כשאר אפר בעלמא, כל אפר פרק "אפר מקלה", אבל אם אותו רואה בבורות, או הדיין או העד, או המוה והמקדש, כהן, וזה המוליכו עמו מעבירו במקום טומאה, שאין דרך אחר.

מטמאוו מתרומתו - ומפסידו שצריך לקנות חולין ולאכול. ודמי חולין יקרים מדמי תרומה, שחולין ראויין לכל, ותרומה אינה ראויה אלא לכהנים. מנפח - מאכילו - המוליכו, ומשקו וסכו. ונותן לו שכר בפועל - ובגמרא מפרש מאי היא, שלפי מה שהוא מפסידו נותן לו. גמרא מנפח הני מילי - דאין נוטלין שכר על הוראה ותלמוד תורה שילמדו. אמת - תורה. הרי זו מקודשת - אלמא יכול ליתן שכר, דאי לא, במאי מקדש ליה אף על פי שהוא ישראל - ואפילו זה ישראל. דכוננים רגילין בהואה ובקידוש. שכר הבאת האפר - שילך ממקום רחוק לירושלים להביא האפר. ושכר מילוי המים - מצי למישקל. דאגר טירחיה שקיל, ולא הכשר המצוה. כאן שכר הואה וקידוש - שהיא היא הכשר במצוה - לא שקיל. במי חטאת - דמשמע מילוי המים. ובאפר - איכא לאוקמא בהבאת אפר. היכי איל - הא קעבר א"לנפש לא יטמא" (ויקרא כא) בבית הפרס - דאינו מזהיר מלילך בו. כדב"ב יהודה מנפח אמת בית הפרס והולך - דעצם כשערה מטמא מנפח ובמשא. ואל באהל, וכי מנפח ליה - מדחיא מקמיה ולא נגע ביה. ומיהו, בתרומה לא מצי אכיל, דאמרין בחגיגה בפרק "חומר בקודש" (כהב): בודקין לעושי פסח ואין בודקין לאוכלי תרומה. והוא "בודקין" מפרש

תם, דבדקן בדיקה דבית הפרס קאמר. [מכאן שייך לעמוד ב'] בית הפרס שנידש - ששדוהו בין אדם ברגלים - שטור, שאי אפשר לעצם כשערה שלא יחא נידש ברגל. ובית הפרס אין בו שום ספק אלא משום עצם כשערה, דבית הפרס היינו שדה שנחרש בו קבר. אי נמי כשאר מומא - טימא להאי כהן, כגון נבילות ושרצים שאינו מזהיר עליהן מליגע.

בפועל - אבל בדיקה של משנה לא מהניא בשום מקום אלא לעושי פסח. ויש לפרש את דרשמתין לפירוש רבינו תם, ד"מטמאוו מתרומתו" היינו שהולך בלא נישוח. והכי קאמר: היכי אילוי! ומשנ: בבית הפרס דרבנן, דאמר רב יהודה כו'. מדרב יהודה קא מית, דמורי דאסור בית הפרס לא דאורייתא: אלא מדרבנן, משום דכל דבר בניפות. כן פירש רש"י (וכן בסוף פרק שני דבבורות (כהב), גבי אלו נאמנין להעיד בגדלן מה שראו בקטן. ולפי זה היה מותר בלא נישוח בכל מצות, כמו להעיד. וקשיא: דלא מישוח הכי בפרק "מי שהוציא דהו" (עירובין מו, א), מדנקט: ללמוד תורה, ולישא אשה, ולדון ולערער בין הגוים מפני שהוא כמציל מידם, משמע: דוקא הני, שהן מצות, כדמשמע במגילה (כו, א), דאמרין: ללמוד תורה ולישא אשה שאני, דאמר: גדול תלמוד תורה כו', לישא אשה - לא לתורה בראה כו', או משום כבוד הבריות, כדאמר בפרק "מי שמת" (ברכות יב, א) ויש לומר: דלעולם הוא הדין לכל המצות, והא דנקט ללמוד תורה - משום דפליגי התם היכא דמוצא ממי ללמוד, ולישא אשה נקט - אף על פי שמוצא אשה בארץ ישראל, ובשאלות דרב אחאי מתיי לטימא בבית הפרס לכל המצות, כמו לצאת לקראת מלכים, ומפרשיה מה חילוק בין גזיר ועושה פסח לשאר מצות, דלענין פסח הולך וטוהר על ידי נישוח, ולשאר מצות הולך וטמא. משמע דרוצה לומר דלכל דבר בעינן נישוח, ומכל מקום (שמא) [וטמא] לכל דבר חוץ מפסח. ודבר תימה הוא בהדיא דברכות שמותר לילך עם האהל דרך בית הפרס לכבוד האהל - מה כבוד שהולך ומנפח אחרי, וצריך האהל להמתין לכל פסיעה? ושמא רוצה לומר שהשאלות: לא שאר המצות בלא נישוח נמי שרי. והוא ד"בכל מערבין", אי מערבין לדבר הישות - מיייר על ידי נישוח, ואי אין מערבין אלא לדבר מצוה - מיייר אפילו בלא נישוח. ולפירוש רבינו תם, קשיא לרבי מהדיא דחגיגה פרק בתרא (כהב), דאמרין התם: מודים בית שמאי ובית הלל שבדוקין לעושי פסח. מאי "בודקין?"

אמר רב יהודה כו', לעושי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת, לאוכלי תרומה העמידו דבריהם במקום מיתה. משמע לא מוכן כלל בהדיא כדמסיק לו להפסיק, במילתיה דרב יהודה דקאי אמתניתין, דאי לא גריסין מאי "בודקין" - לא היה לו להפסיק במילתיה דרב יהודה. ונראה לרבי, דגריסין "מאי בודקין", ובדיקה המפורשת לאחר שעבר - לכל דבר. אבל

אבל לשון "בודקין" משמע לכתחלה, כדי לעבור ולעשות פסח, ולהביא בעי' "מאי בודקין" — דמה היא אותה בדיקה. והשתא יש שלשה ענינים בבית הפרס: לעושי פסח לכולי עלמא, ולגורי לבית שמאי — מנפח וטחור. וללמוד תורה, ולישא אשה, ולדון, ולערער, ולכבוד הבירות — שרי לטמא בלא ניפוח. ולשאר מצות, כגון עדות דהבא — שרי על ידי ניפוח, וטמא. וכן בעירוב, אומר: אין מערבין

אלא לדבר מצוה — שרי לטמא על ידי ניפוח (וטמא). ואי מערבין אף לדבר הרשות, וכן לעמוד דעל ידי ניפוח שרי אפילו בלא מצוה אלא מדבריהם, וטמא. אי נמי, מערבין לדבר הרשות — איכא לאוקומי המשנה כשעירב לדבר מצוה. שרגילות הוא לערב לדבר מצוה, דקתני בריש "כיצד משתתפין" (עירובין פבא), וכל מי שילך לבית האבא או לבית המשתה, וקאמרת התם דאורחא דמילתא קתני. והא דבעי בחגיגה (כהבא) הבודק לפסחו מהו שיאכל בתרומתו — אבדיקה דרב יהודה קאי, ולא אמיתית. ולפירוש רבינו תם — איפכא. ועוד היינו יכולין לפרש, דכל הבדיקות לעושי פסח, אלא דבדיקת המשנה — לאחר שעברו, לדרב יהודה בא להשמיענו מאי בודקין — כדי לעבור. ופירוש כמו: אמר רב יהודה מאי בודקין. כההוא דבריש "אלו מציאות" (בבא מציעא כא,א), וכמה: אמר רב יצחק קב בארבע אמות. ובפרק "לא יחפור" (בבא בתרא כב,ב): וכמה? אמר רב יבא חמוה דאשיאן: כמלא חלון.

ורב יהודה בר אמי משמיה דרב יהודה אמר בית הפרס שנידש טחור — פרק בתרא דחגיגה (כהא) גרס: רב חייא ברבי אמי משמיה דעולא.

כפועל בטל של אותה מלאכה — פירש בקונטרס: מאותה מלאכה דבטל מינה. דאם היה נוקב מרגלית, שעבודתה נוחה לעשות ושכרו מרובה, ואם אומרים לו: טול כך וכך ובטל היום ממלאכה — אינו פוחת משכרו אלא דבר מועט, שהרי נוחה ואין בה טורח. ואם מלאכה קשה היא, כגון נגר, אם אומרים לו: אתה נוטל עכשיו שלשה זוזים, טול זוז והבטל היום מאותה מלאכה לעסוק במלאכה קלה — נחת לו להבטל לטוב עסקו. עד כאן לשון הקונטרס. ולא היה לו לפרש שיטול שכר בטלה

ורב יהודה בר אמי משמיה דרב יהודה אמר: בית הפרס שנידש - טחור. אי נמי: בשאר מומאזות, דלא מוחר עלייהו. "אם היה זקן מרביבו על החמור". תנא: כפועל בטל. אמר אביי: כפועל בטל של אותה מלאכה. משנה החשוד על הבכורות - אין לוקחין ממנו בשר צבאים, ולא עורות שאינן עבודים. רבי אליעזר אומר: לוקחין ממנו עורות של נקבה. ואין לוקחין ממנו צמר מלובן וצואי, אבל לוקחין ממנו טוי ובגדים. גמרא "בשר צבאים". דמיתלף בדרעגלה. "ולא עורות שאינן עבודים". הא עבודים ובגדין; אם איתא דבכור הנה - לא הנה טרח ביה, סבר: אי שמעו ביה רבנן, מפקדו לי מינאי. "רבי אליעזר אומר: לוקחין ממנו עורות של נקבה". מאי מעמיא מידע ידיע. ותנא קמא: אם פן, זכר נמי - חייק לזכרותיה, ואמר: עכברים אכלוה! - ואידך: פי עכברים מידע ידיע. "ואין לוקחין ממנו צמר מלובן וצואי". השתא צמר מלובן לא ובגדין - צואי מיפעיא אלא חדא קתני: צמר מלובן מוצאותו. "אבל לוקחין ממנו טוי ובגדים". השתא טוי ובגדין, בגדים מיפעיא - מאי בגדים - נמי. משנה החשוד על השביעית - אין לוקחין ממנו פשתן, ואפילו סרק, אבל לוקחין מהם טוי ואריג. גמרא השתא טוי ובגדין, אריג מיפעיא - מאי אריג - תיבי. משנה החשוד להיות מוכר תרומה לשום חולין - אין לוקחין ממנו אפילו מים ומלח, דברי רבי יהודה; רבי שמעון אומר: כל שיש בו זיקת תרומה ומעשרות אין לוקחין ממנו. גמרא לאתוויי מאי לאתוויי קרבי דגים, דמעריב בהו שמן זית. ההוא טבחא דהוה חשוד לזבוגי

תרבא

תרבא

מאותה מלאכה לעסוק במלאכה קלה כזו, דאם כן היה נוטל (ושכר) לדון ולהעיד לחות ולקדש. אלא היה לו לפרש — שנותנין לו שכר בטלה מאותה מלאכה ובטל לגמרי, ואינו עושה בשום מלאכה. וכענין זה צריך לפרש בסוף "אלו מציאות" (בבא מציעא לא,ב) גבי השבת אבידה. דתנן: היה בטל מסלע — לא יאמר לו: תן לי סלע, אלא נותן לו שכר כפועל בטל מאותה מלאכה. וגם שם פירש בקונטרס שפירש כאן, ואי אפשר לומר כן, דאם כן היה נוטל שכר על השבת אבידה. ואפילו לרבנן דאמר: טעניה בשכר, לא אמרי אלא משום דאם כן לכתוב דחמא טעניה ולא בעי פריקה. ובריש "הבוסת" (בבא קמא נ"ב) אמרנן: שומר אבידה כשומר חנם, דמאי הנאה אית ליה. אלא צריך נמי שם לפרש ליושב ובטל לגמרי. ורבינו הנאכל פירש שם: כמו בשאר ימות השנה אין נותנין בתפירת בגד אלא חצי סלע, והוא עתה בשעת הרגל ותופר בגד בסלע — ואין אומרים לו: קבל כמה שתנח למלאכה זו שאתה מקבל עליה סלע, ואלא) באותו שכר שאתה היית נוטל כמותה בשאר ימות השנה, שלא היית נוטל עליה אלא חצי מפני השבת אבידה. ופירשו תמוה, דאין הלשון משמע כן. וגם אין כאן שום הכירא ליטול בשעת הרגל כשאר ימות השנה, והוי כהלכתא בלא טעמא. ועוד תניא בריש "השוכר את האומנין" (בבא מציעא ע"ב), השוכר את הפועלים והטעו את בעל הבית בו, אבל הלוו חמרים ולא מצאו תבואה, הלוו פועלים ומצאו שדה שהיא לזה — נותן להם שכרם משלם, אבל אינו דומה הבא טעון להבא וריקם עושה מלאכה ליושב ובטל. וקאמר התם, הני תנא מקיף דרב. נותן שכר משלם. אמר ליה: תיבי מאר, אי הוואי התם הוה יחיבנא ליה כפועל בטל. אלמא קרי ליה פועל בטל, ומשמע לגמרי כמו שפירש, ולא כמו שפירש רש"י ורבינו הנאכל כלל. ומיהו קשיא מהא דתנן בפרק "איהוה נשך" (שם סח,א), אין מושיבין תנוני למחצית שכר, אלא אם כן נותן לו שכר כפועל בטל. ומפרש בגמרא: כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה. וצריכא, דאי אשמעינן רישא תנוני — משום דלית ליה טרחא, אבל סיפא דאית ליה טרחא. אימור: לא נמי ליה כפועל בטל. ואמאי סלקא דעתך דלא תסמי ליה כפועל בטל והלא כל זה כדני, שנותנין לו יותר לפי מה שהוא טורחו ועוה, דבריייתא פליגי התם: כמה הוא שכרו? בין מרובה בין מועט, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: אפילו לא טבל עמו אלא בציר בו. רבי שמעון אומר: נותן לו שכר משלם. והשתא, מתניתין רבי שמעון, שזוהו שכר משלם. ובתוספתא משמע דמתניתין כרבי מאיר, דקתני: המושיב חברו בחנות למחצית שכר — נותן לו שכר כפועל בטל, דברי רבי מאיר. ועוד קתני סיפא, רבי שמעון אומר: נותן לו שכר משלם, אינו דומה עושה מלאכה ליושב ובטל, יושב בחמה ליושב בצל. ולפירוש הקונטרס דשמעתין דהבא מציעא קשיא, אבל לפי מה שפירשתי, דכפועל בטל היינו כיושב ובטל לגמרי — נוחא, ולא קשה מידי הא דקאמר צריכא. רבין מרובה בין מועט" דקאמר רבי מאיר — היינו בין היה עוסק במלאכה מרובה, בין היה עוסק במלאכה מועטת. ורבי שמעון אומר: נותן לו שכר משלם — שאומרים כמה היה רוצה ליטול ולבטול ממלאכה בכידיה שהיה עוסק בה, ועוסק במלאכה כזו. והיינו כפי מדריבי מאיר. ויישוב ובטל" דתוספתא — לאו בטל לגמרי, אלא מאותה מלאכה החמורה. ורבינו תנאל פירש שם: כפועל בטל — כגון אדם בטל שאינו מוצא מי שיכירונו, וחולץ ובטל, והיה משתכר בקל. ולא יתן לו כמו שפועלים הולכים עכשיו, שהם ביוקר הרבה משכירין. כגון שהיה נשכר עכשיו בשתי סלעים, ובאותה שעה היה בטל — לא יהיה נוטל אלא סלע.

תרבא

כפועל בטל של אותה מלאכה — דבטל הימנה. דאם היה נוקב מרגלית, שעבודתה נוחה לעשות, ושכרו מרובה, אם אומר לו: טול כך וכך ותבטל היום ממלאכה — אינו פוחת משכרו אלא דבר מועט, שהרי נוחה ואין בה טורח. ואי מלאכה קשה היא כמו נגר, אם אומר לו: אתה נוטל עכשיו שלשה זוזים, טול זוז והבטל היום מאותה מלאכה, ועשה מלאכה קלה זו — נוח לו להבטל ולטול זוז. והבא נמי — כי ההוא אגרא יתיב ליה, שהרי מבטלו ממלאכתו, וכוליה אגרא לא ידיב ליה, שהרי אינו עוסק במלאכה קשה אצלו. **משנה** החשוד על הכבור — כגון החשוד להטיל מום בבכור. **בשר צבאים** — שאדם הוא, מחלף בבשר עגל. ויזמין דמובין עגל בכור, ויאמר בשכר צבא חזק. **גמרא** שמעי רבנן — דרבנן תו הוא אשכחן בקורה, ומפסדי ליה מינאי. ומקפיד על טרחו, ואינו מעבדן. של נקבה — דאין לחוש בבכורה. מיעד ידיע — בין עור זכר לעור נקבה. חייק — חותך לזכרותיה, ועושה כעין נקבות. ובי משיליה: מה חתוך זה שבמוקם נקבות ואומר: עכברים אכלוה. **צואי** — צמר שאינו מלובן מצאותו. **השתא מלובן** — דאיכא למימר: לא מפסדי טירחיה ולא מלבין לה, דסבר: שמעי רבנן ומפסדי ליה מינאי, אפילו חבי, כיון דטירחא וזוטא היא — לא קפיד עליה ולא ובגדין, צואי מיפעיא אבל לוקחין ממנו טוי ובגדים — דאי מבכור — לא הוה טרח להו, דמקפיד אטירחיה. **בגדים מיפעיא** — הא משעה שנטו אשתראי להו נמטי = פילט"ש, ולא נטו מעולם, ולהכי איצטרך לאשמעינן. **משנה** החשוד על השביעית — לזרוע, או לעשות סחורה בספיחים. סרק — כחוש ומתוקן במסרק. **גמרא אריג מיפעיא** — הא בא לכלל טווי קורא לכן, ומזהיחא שעתא אשתרא! **תיבי** = שרשרות שקורין טרציי"ר, ועושיין אותן מפשתן עד שלא נטוה. **משנה** אפילו מים ומלח — משום קנס. וזיקת תרומה — כל דבר שנותנין ממנו תרומה. **גמרא שמעריבין בהן שמן זית** — וכיון דאית בהו זיקת תרומה — לא ובגדין מיניה.

לחשוש שהוא של בכור, ומשום כך מותר לקנותו מן החשוד. 55
מוסיפה הגמרא לבאר: **וְהָתָא קָמָא** שאסר לקנות ממנו אף עור 56
נקבה, טעמו משום **שֶׁאֵם בֵּן** שנתיר לקנותו, יש לחשוש שעור 57
של **זָכָר נָמִי** ימכור, על ידי שחֲזִיק לזְכוּתָהּ – שיחתוך את 58
העור במקום הזכרות ויעשהו כעין נקבות, וְכֵאשֶׁר ישאלוהו מהו 59
חיתוך זה שבמקום הנקבות שאינו נראה ממש כנקבות, **אָמַר** 60
עֲבָדִים אֲבָלֵהָ. מוסיפה הגמרא לבאר, **וְאִידֶּךָ** – ורבי אליעזר 61
שלא חשש לכך והתיר לקנות עור של נקבה, סבר **שְׂכָרִים** 62
מִידַע יָדַע – מקום כרסום העבברים ידוע וניכר ולא יוכל לומר 63
שהעבברים אכלוהו, ולכן אם יחתוך ידעו שהיה זה זכר. 64
שנינו במשנה: **וְאֵין לֹקְחִין מִמֶּנּוּ צֶמֶר מְלֻבָּן, וְצֹאֵי** – ושאינו 65
מכובס. 66
מקשה הגמרא: **הֲשֵׁתָא צֶמֶר מְלֻבָּן לֹא וְנִינֵן** – לאחר ששמענו 67
שצמר מְלֻבָּן אין אנו קונים ממנו, אף על פי שיש לומר שכיון 68
שיש בדבר טרחה ללבנו, אינו עושה כן כאשר הוא צמר מבכור 69
משום חשוש שישמעו חכמים שהוא בכור ויפסיד טרחתו, ובכל 70
זאת אין קונים ממנו משום שהיא רק טרחה מועטת שאינו מקפיד 71
אם יפסידנה, **צֹאֵי** שלא טרח בו כלל **מִיבָעִיא** להשמיענו 72
שאסור לקנות ממנו. 73
מתרצת הגמרא: **אָלָא** מה ששנינו 'צמר מְלֻבָּן וצואי', **תָּרָא** 74
קְתָבִי – כוונת המשנה שאסור לקנות ממנו **צֶמֶר מְלֻבָּן** 75
[מכובס] **מִצֹּאֲתוֹ**, אף שטרח בו מעט לכבסו. והמשנה לא 76
השמיעה צמר שאינו מכובס, שזה פשוט שאין קונים ממנו. 77
שנינו במשנה: **אֲבָל לֹקְחִין מִמֶּנּוּ צֶמֶר טָוִי וְבָגְדִים**, שמפני 78
שטרח בהם אין לחשוש שהם מצמר של בכור. מקשה הגמרא: 79
הֲשֵׁתָא טָוִי וְנִינֵן – לאחר ששמענו שמותר לקנות ממנו צמר 80
טווי, **בָּגְדִים מִיבָעִיא** שמותר לקנות ממנו, והלא משעה שנטה 81
כבר הותר לקנותו, ופשוט שכאשר עשה מצמר טווי זה בגד, 82
מותר לקנותו. 83
מתרצת הגמרא: **כֹּאֵי בָגְדִים** שדיברה עליהם המשנה, **נִמְכְּרִי** – 84
בגדים העשויים מלֶבַד שלא נטוו מעולם, שאין בהם את ההיתר 85
של טווי, ולכן היה צריך התנא להשמיע שמותר לקנותם. 86

משנה

המשנה מביאה את הדברים המותרים והאסורים לקנות מן 87
החשוד על השביעית: **הַחֲשׂוֹד עַל הַשְּׁבִיעִית לִזְרוּעַ בִּשְׁנַת** 88
השמיטה, או לעשות סחורה בספחים, **אֵין לֹקְחִין מִמֶּנּוּ פִּשְׁתָּן,** 89
וְאִפְּלוּ סָרֶק שהוא פשתן הכתוש ומתוקן במסרק אין לוקחים 90
ממנו, משום שאין בכך טרחה רבה כל כך, ואינו חושש שישמעו 91
שהוא של שביעית ויפסיד את טרחתו. **אֲבָל לֹקְחִין מִהֶם פִּשְׁתָּן** 92
טָוִי, וְאִרְיָ, משום שכבר טרח בהם, ואם היה של איסור לא היה 93
טורח מחשש שיפסידוהו. 94
טורח מחשש שיפסידוהו. 95

גמרא

שואלת הגמרא: **הֲשֵׁתָא טָוִי וְנִינֵן** – לאחר שהשמיענו התנא 96
שמותר לקנות ממנו פשתן טווי, **אִרְיָ מִיבָעִיא** להשמיע שמותר 97
לקנות ממנו, הרי פשתן זה נטווה לפני שנארג, ומאותה שעה 98
הותר לקנותו ממנו. מתרצת הגמרא: **כֹּאֵי אִרְיָ** שדיברה עליו 99
המשנה, **תִּיכִי** – שרשרות שעושים אותן מפתן לפני שנטווה, 100
ולכן צריך להשמיענו שמותר לקנותם. 101
ולכן צריך להשמיענו שמותר לקנותם. 102

משנה

המשנה מביאה את הדברים המותרים והאסורים לקנות מן 103
החשוד על מכירת תרומה בתורת חולין: **הַחֲשׂוֹד לְהִיּוֹת מוֹכֵר** 104
תְּרוּמָה לְשׁוּם חוֹלִין, אֵין לֹקְחִין מִמֶּנּוּ אִפְּלוּ מִיָּם וּמִלֶּחֶ, 105
משום קנס, **דְּבָרֵי רַבִּי יְהוֹדָה**. **רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, כֹּל שֵׁשׁ בֹּ** 106
משום קנס, **דְּבָרֵי רַבִּי יְהוֹדָה**. **רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, כֹּל שֵׁשׁ בֹּ** 107

הגמרא מביאה אופן נוסף שמותר לכהן להכנס לבית הפרס: **וְרַבִּי** 1
יְהוֹדָה בְּרֵי אֲמִי מְשַׁמֵּי דְרַבִּי יְהוֹדָה אָמַר, בֵּית הַפֶּרֶס שְׁנִידִישׁ 2
ברגלי אדם, מְהוֹר, ולפי זה ניתן לבאר כאן, שכהן זה קודם 3
שנכנס לשדה זו בדק ומצא שכבר נידש ברגלי אדם והותר לו 4
להכנס, אך הוא נטמא לאבילת תרומה, ולכן יכול המוליכו לשם 5
להאכילו ולהשקותו ואין זה כנתינת שכר. 6
הגמרא מביאה יישוב נוסף: **אִי נָמִי** – אופן נוסף לבאר את 7
המשנה, שמה שנאמר במשנה שהכהן הולך עמו ונטמא, לא 8
מדובר באופן שנטמא בטומאת המת שמוזהר שלא ליטמא בה, 9
אלא **בְּשֵׁאֵר טוֹמְאוֹת** כגון של נבילות ושרצים **דְּלֹא מוֹהֵר** 10
עֲלִיָּהּ – שאין הכהן מוזהר שלא ליטמא בהם, אך כאשר נטמא 11
בהם אסור באבילת תרומה, ולכן המוליכו יכול לשלם לו דמי 12
אבילתו ושתייתו שהפסיד על ידי שנטמא. 13
שנינו במשנה: **אִם הָיָה זָקֵן, מְרַכִּיבֵהוּ עַל הַחֲמוֹר**. ואמר התנא 14
עוד שלכל אחד מעושי הפעולות המנויים במשנה 'נותן לו שכר 15
כפועל'. הגמרא מביאה ברייתא המבארת מהו אופן התשלום 16
של שכר הפועל: **הֲתָנָא, שֶׁהַצֵּרִיךְ לַעֲוֵשֵׁי הַפְּעוּלוֹת הַמְּנוּיִם** 17
במשנה, נותן להם שכר **כְּפֻעֵל כְּמֹל**. **אָמַר אֲבִי, כוונת** 18
הברייתא שנותן לו **כְּפֻעֵל כְּמֹל** של **אוֹתָהּ מְלֻאכָה** שבטל 19
ממנה, כלומר, שאם היה הדיין עובד בעבודה קלה שמרויחים 20
בה הרבה, כגון נוקב מרגליות, הרי שלא יסכים לפחות משכרו 21
הרבה כדי שלא יצטרך לעסוק בה, כיון שאינה מלאכה קשה, 22
ולכן יכול ליתן לו את רוב שכרו ופחות לו רק מעט. אך אם היה 23
עובד בעבודה קשה, כגון נגר, הרי שיוסכים לפחות משכרו הרבה 24
כדי לעסוק במלאכה קלה, ולכן ישלם לו לפי עבודתו כמה 25
שהיה מתרצה לקבל כדי להיבטל ממנה ולעסוק במלאכה קלה, 26
כמו דין וכדומה. 27

משנה

משנתנו מביאה את הדברים המותרים והאסורים לקנות מן 28
החשוד על הבכורות: **הַחֲשׂוֹד עַל הַבְּכוֹרוֹת, כְּגוֹן הַחֲשׂוֹד לְהַטִּיל** 29
בהם מום באיסור, **אֵין לֹקְחִין מִמֶּנּוּ בֶּשֶׂר צְבָאִים** שמא הוא 30
בשר בכור, **וְלֹא עִזּוֹת שְׂאִינָן עֲבֻדִים** [מעובדים] שמא הן 31
עורות בכור. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, לֹקְחִין מִמֶּנּוּ עִזּוֹת שֶׁל נִקְבָּה** 32
שאין לחשוש בה לבכורה. **וְכֵן אֵין לֹקְחִין מִמֶּנּוּ צֶמֶר מְלֻבָּן** – 33
מכובס ונקי מצואתו, **וְצֹאֵי** – מלוכלך בצואתו. **אֲבָל לֹקְחִין** 34
מִמֶּנּוּ צֶמֶר טָוִי, וְבָגְדִים. 35
מִמֶּנּוּ צֶמֶר טָוִי, וְבָגְדִים. 36

גמרא

נאמר במשנה שאין לוקחים מן החשוד **בֶּשֶׂר צְבָאִים**. מבארת 37
הגמרא שטעם האיסור הוא משום **דְּמִיחֵלָף בְּרַעְנָלָה** – שבשר 38
צבי הוא אדום ודומה לבשר עגל, ויש לחשוש שימכור בשר של 39
עגל בכור תם ויאמר שבשר צבי הוא. 40
נאמר במשנה: **וְלֹא לֹקְחִים מִמֶּנּוּ עִזּוֹת שְׂאִינָן עֲבֻדִים**. מדייקת 41
הגמרא: **הָא עֲבֻדִים וְנִינֵן** – עורות מעובדים מותר לקנות 42
ממנו, והטעם הוא, משום **דְּאֵם אוֹתָהּ דְּבָכֹר הָיָה** – אם הוא 43
היה בכור, **לֹא הָיָה טָרַח בֵּיהּ, סָבַר, אִי שְׁמַעֵנוּ בֵּיהּ רַבָּנִין מִפְּסָדוֹ** 44
לִיָּה מִינָא – לא היה טורח לעבדו, מפני שאומר, אם ישמעו 45
חכמים שעור בכור תם הוא וטעון קבורה, יאסרוהו עלי ויחייבו 46
אותי לקבורו, ונמצא שהפסדתי את מה שטרחתי בו. לכן אינו 47
מוכרו אלא לא מעובד. 48
שנינו במשנה: **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר לֹקְחִין מִמֶּנּוּ עִזּוֹת שֶׁל** 49
נִקְבָּה. הגמרא מבארת את טעמו של רבי אליעזר ואת מחלוקתו 50
עם תנא קמא. מבררת הגמרא: **כֹּאֵי מְעַמָּא** – מה טעמו של רבי 51
אליעזר. משיבה הגמרא: **מִידַע יָדַע** – הדבר ידוע וניכר בין עור 52
זכר לעור נקיבה, שעור הנקבה ניכר בצורתו במקום הנקבות ואין 53
זכר לעור נקיבה, שעור הנקבה ניכר בצורתו במקום הנקבות ואין 54

– על דין טהרות שאינו אלא מתקנת חכמים שיהיה אדם אוכל
חולץ בטהרה.
שנינו במשנה: ויש חשוד על הטהרות ואינו חשוד על שביעית
ומעשרות. מבררת הגמרא: מאי מעמא. משיבה הגמרא: נהי
אדרבנן חשוד – אמנם הוא חשוד לעבור על איסור דרבנן של
טהרות, אך אדאורייתא – על איסור דאורייתא של שביעית
ומעשרות, לא חשוד – אין הוא חשוד לעבור.
הגמרא מקשה סתירה בין משנתנו לברייתא: ורמינהי – יש
להקשות על דין זה ממה שכתוב בברייתא, הנאמן על הטהרות
נאמן על השביעית, הא חשוד חשוד – ויש לדייק שהחשוד על
הטהרות חשוד על השביעית ולא כמבואר במשנתנו. מתרצת
הגמרא: אמר רבי איצלי, לעולם החשוד לטהרות חשוד אף
לשביעית, וכפי שמדויק מהברייתא, ופתייתין – משנתנו
שאמרה שאינו חשוד מטהרות לשביעית, מדברת בפשיטתה
שנוהג דין מעשרות ושביעית בצניעא פתוך ביתו, שאז אין לומר
שרק כלפי חוץ הוא נוהג בהם, שהרי גם בצניעא הוא שומר על
דינים אלו, ולכן אינו חשוד עליהם אף כאשר נחשד לטהרות,
והברייתא מדברת כשלא ראינוהו שנוהג בהם ולכן יש לחושדו
אף מטהרות לשביעית.
מתרצת הגמרא תירוצ נוסף: רבי ינאי פרכי ושמעאל אמר,
לעולם אין לחשוד מטהרות לשביעית, וכנאמר במשנתנו,
והברייתא שמדייקים ממנה שיש לחשוד מטהרות לשביעית,
מדברת בגוף דהנה חשוד לתרומה, ואמא קמי רבנן וקביל
אתרבייהו, וחדרי איחשד אחד מיניהו – שהיה אדם זה חשוד
לשניהם, לטהרות ולשביעית, ובא לפני חכמים וקיבל על עצמו
להיזהר בשניהם, ולאחר זמן חזר ונחשד על אחד מהם, ולכן הוא
חשוד גם על השני משום דאמרינן מינו דחשוד אחא חשוד נמי
אמרינן – שאנו אומרים מתוך שחזר ונחשד לזה חזר בו מקבלתו
גם על הדבר השני ולכן הוא חשוד גם עליו. אך אדם שלא נחשד
מעולם על השביעית, אין לחשודו עליה אף אם הוא חשוד על
הטהרות.
הגמרא מביאה שדיני המשנה שנויים במחלוקת: אמר רבה בר
בר חנה אמר רבי יוחנן, משנה זו היא דברי רבי עקיבא
סתימתא – שהרבה משניות שלא הוזכר בהם שם התנא, הם
כדעתו של רבי עקיבא, אבל חכמים אומרים, חשוד על
השביעית חשוד על המעשר.
מבררת הגמרא: מאן חכמים החולקים על רבי עקיבא. משיבה
הגמרא: חכמים אלו היינו רבי יהודה, דבאתריה (שבמקומו)
דברי יהודה שביעית חמירא להו – איסור שביעית היה חמור
לאנשים, וכמו אותו מעשה שהיה במקומו של רבי יהודה,
דהוא דהנה קרי ליה לחבריה דייא בר דייקא – שהיה אדם
שקרא לחבריו גר בן גיורת לגנותו, ואמר ליה, תיתי לי דלא
אכלי פירות שביעית פוהך – יבוא לי שבר טוב על כך שלא
אכלתי פירות שביעית כמותך, ומכך שבזה הוא גיורא אותו מוכח
שהיתה שביעית חמורה להם שכנגד מה שביזהו שהוא גר בן
גיורת גידפו על כך שאכל פירות שביעית. ולכך סובר רבי יהודה,
שאם אדם חשוד לעבור על שביעית שהיא חמורה בעיניו, ודאי
שיש לחשודו שיעבור על מעשר הקל בעיניו.
איבא דאמרי, אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, משנה זו
היא דברי רבי עקיבא סתימתא, אבל חכמים אומרים, חשוד
על המעשר חשוד על השביעית. ומאן חכמים – ומי הם חכמים
אלו החולקים על רבי עקיבא, רבי מאיר היא, דאמר חשוד
לדבר אחד הוי חשוד לכל התורה כולה, ולכן החשוד על
המעשר חשוד אף על השביעית, וכל שכן שהחשוד על
השביעית חשוד על המעשר.
הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים במחלוקת הלשונות האלו:
רבי יונה ורבי ירמיה תלמידי דרבי ועירא נחלקו בענין זה, ואמרי
לה – ויש אומרים שהיו אלו רבי יונה ורבי ועירא תלמידי דרבי
יוחנן. חד (אחד מהם) אמר כמו הלשון הראשון, שמשנתנו
כרבי עקיבא, אבל חכמים אומרים חשוד על השביעית

תרבא דאמא – את חלב הכליות שעל הירך כמר דכנתא –
בחזקת חלב טהור הנקרא כנתא. קנסיא רבא לזבני אפילו
אמנוני – שלא ימכור אפילו אגוזים. אמר ליה רב פפא לרבא,
כמאן – כדעת מי קנסת אותו אפילו באגוזים שאינם שייכים
למכירת החלב האסור, האם פרכי יהודה שקנס אפילו בדברים
שאינם שייכים לדבר שאותו הוא חשוד למכור באיסור, אי פרכי
יהודה, אפילו מים ומלח נמי היה עליך לקנוס שלא יקנו ממנו,
כמו שקנס רבי יהודה את המוכר תרומה לשם חולין, ומדוע
קנסת רק על אגוזים.
חשיב רבא לרב פפא: לעולם דעתי פרכי שמעון שאין לקנוס
אלא בדברים שיש בהם שייכות ודמיון לדבר הנמכר על ידו
באיסור, ובאפוהי דגופיה קנסינן ליה – וכן קונסים בדבר שעל
ידו נעשה האיסור ואף שאין בו שייכות או דמיון לאיסור עצמו,
ולכן קנסו רבא על אגוזים, משום שפתם דרדקן גרו באמנוני –
סתם קטנים גרורים ומשוכים אחר אגוזים, ואזיל ומשפש לבני
מבחי וגרי להו באמנוני – והיה הולך מוכר זה ומטעה את בני
הטבחים וגוררים ושוכרים באגוזים שהיה נותן להם ומייתו ליה
תרבא דאמא, ומזבני ליה כמר דכנתא – ובשכר זה היו
מביאים לו את החלב שגנבו מאביהם הטבח, והוא היה מוכרו
בחזקת חלב טהור. וכיון שעל ידי האגוזים באה מכירת האיסור
קנסו רבא בהם.

משנה

המשנה דנה בענין אדם החשוד לעבור על דבר אחד האם הוא
חשוד לעבור על דברים אחרים: החשוד על השביעית – לזרוע
בשנת השמיטה, או לעשות סחורה בספיחים, אינו חשוד על
המעשרות – אינו חשוד למכור פירות טבל שלא הורמו מהם
תרומות ומעשרות כדן. החשוד על המעשרות אינו חשוד על
השביעית. החשוד על זה ועל זה – על שביעית או על מעשרות,
חשוד על הטהרות – חשוד שאינו אוכל חולץ בטהרה. ויש
שהוא חשוד על הטהרות ואינו חשוד לא על זה ולא על זה
– לא על שביעית ולא מעשרות.
זה הכלל, החשוד על דבר לא דנו – אינו יכול להיות דין באותו
ענין שהוא חשוד עליו, וכן לא מעידו – אינו יכול להיות עד
בענין זה.

גמרא

הגמרא מבארת את טעם חילוקי הדינים שבמשנה מתי החשוד
לדבר אחד חשוד לדבר אחר ומתי לא: נאמר במשנתנו (החשוד
על השביעית חשוד כול) על המעשרות. מבררת הגמרא:
מאי מעמא – מהו הטעם לדין זה. משיבה הגמרא: שביעית לא
צניא חומה, אין דינם של פירות שביעית להאכל דיוקא בתוך
חומות ירושלים אלא נאכלים בכל מקום, וקל בעיניו לעבור
עליה, אבל מעשר שני, ביון דכעי חומה, שדין פירות אלו
להאכל רק בתוך חומות ירושלים חמיר ליה – חמור לו איסור זה,
ולכן אף החשוד לשביעית, אנו תולים שעובר עליה מפני שקלה
היא בעיניו, ואין לחשודו על מעשר שני החמור יותר בעיניו.
שנינו במשנה: החשוד על המעשרות אינו חשוד על השביעית.
מבררת הגמרא: מאי מעמא – מה הטעם לדין זה. משיבה
הגמרא: מעשר אית ליה פדיון, שאפשר לפדות פירות מעשר
שני על מעות, אבל שביעית, ביון דקא מיתפרא ליה – כיון
שהיא אסורה לו לעולם ולית ליה פדיון, שהפירות הקדושים
בקדושת שביעית אסורים לעולם ואינם יוצאים מקדושתם אפילו
אם יפדה אותם על אחרים, חמירא ליה – לכך חמורה השביעית
בעיניו, ואף כשנחשד על המעשרות אינו חשוד על השביעית.
שנינו במשנה: החשוד על זה ועל זה – על שביעית או על
מעשרות, חשוד אף לטהרות. מבארת הגמרא את טעם הדבר:
ביון דחשוד אדאורייתא – לעבור על שביעית ומעשרות
שאיסורם מן התורה, כל שכן שיש לחשוד בו שיעבור אדרבנן

בבורות. פרק רביעי - עד כמה דף ל עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" ריא רש"י תוספות

תרבא דאטמא — חלב הכליות שעל הדיק. במר דכנתא — בחזקת חלב טהור הנקרא "כנתא", ובלעז אנטיירי, כמו "חזרא דכנתא" דאמרינן בשחיטת חולין (מחב). לעולם כרבי שמעון — דלא קניס אלא במידי דדמי לאיסורא, ובאיסורא גופיה, במידי דעביד איסורא, דהיינו אמגוזי. גרוזים באמגוזי — גרוזים ומשוכים אחר

אנחים. ומשבש לבני מבחים — מטעה אותם באנחים, ושוכרין לבני הטבחים, ומביאין לו החלב שגונבין אותו מאביהן, והוא מוכרו במר דכנתא. משנה אינו חשוד על המעשרות — ולוקחין ממנו תבואה בשאר שני שבוע, ואין צריכים לעשר ודא, אלא דמאי. וטעמא דכולה מתניתין מפרש בגמרא. גמרא בעי הומה — דאינו יכול לאכול מעשר שני אלא לפנים מחומת ירושלים, דכתיב (דברים יד) "ואכלת לפני ה' אלהיך" וגו'. המהרות — דרבנן גינהו, שיהא אדם אוכל חולין בטהרה. הא חשוד — על הטהרות — חשוד על השביעית. מתניתין — דקתנא אין חשוד — כגון שראינוהו שנוהג דין מעשרות ושביעית בצניעא בתוך ביתו. דליכא למימר לפנים הוא עושה, כיון דבצינעא קא עביד. רבי נאי אמר ברייתא דרייקין מינה הא חשוד כגון דהוה חשוד אתרווייהו — אשביעית ואטהרות, וקביל אתרווייהו שיהיה על שניהם. זו דברי ר' עקיבא — דחשוד על השביעית — אינו חשוד על המעשר. שביעית חמירא להו — וכיון דחשוד אשביעית — כל שכן אמעשרות. דההוא דהוה קרי לחבריה — באתריה דרבי יהודה. דירא בר דירתא — גר בן גיורת. תיתי לי — שבר טוב, שלא אכלתי פירות שביעית כוותך. יש מפרשים "רבי עקיבא סתימתאך" — דאמרינן בסנהדרין ב"אלו הן הגזנות" (פא, א): סתם משנה — רבי מאיר, סתם ברייתא — רבי נתן, וכולהו אליבא דרבי עקיבא. ולא מילתא היא, דהא בבבא דוכתין אמרינן "רבי מנחם סתימתאך" רבי שמעון סתימתאך". אלא, רוב משניות איבא בתלמוד סתומות אליבא דרבי עקיבא.

חשוד יהודה שביעית חמירא להו; דההוא דהוה קרי לה לחבריה "דיירא בר דיירתא", אמר ליה: תיתי לי, דלא אכלי פירות שביעית פוּתְךָ. איבא דאמרי, אמר רבא בר רב חנה אמר רבי יוחנן: זו דברי רבי עקיבא סתימתאך, אבל חכמים אומרים: חשוד על המעשר — חשוד על השביעית. ומאן חכמים — רבי מאיר היא, דאמר: חשוד לדבר אחד הוי חשוד לכל התורה כולה. רבי יונה ורבי ירמיה תלמידי רבי יעקבא, ואמרי לה: רבי יונה ורבי יעקבא תלמידי רבי יוחנן, חד אמר: אבל חכמים אומרים: חשוד על השביעית חשוד

תרבא דאטמא במר דכנתא — כך גריס רבינו תם. פירוש "מר" — בחילוף של כנתא. כמו "במר דשוחטה" דבפרק "גזי הנשה" (חולין צד, א), וכמו "במר דפרזלא" דבבא קמא (ק"ב).

מעשרות דבעו חומה חמיר ליה — מכאן מודקדק רבינו תם, בכל מקום שהוכיח מעשר אצל שביעית — דימירי בנותן מעשר שני לשם חולין; כגון: הרי אלו בחזקתו של מעשר ולשביעית, בפרק "הנוקד" (גיטין סא, ב), וכן: אינו חושש לתבלין שבה לא משום שביעית ולא משום מעשר, בפרק קמא דחולין (ו, א). ולשון "מעשר" נמי מוכיח כן, דהיכא דאירי בחששא דאינו מתוקן נקיס "טבלי" או "דמאי", הא חשוד — חשוד — דמשמע ליה דלגופה לא אינעטרין. דפשיטא דכי נאמן על הטהרות דנאמן על השביעית, כיון דנוהג מנהג פרושים שאוכל חולין בטהרה.

מתניתין כשראינוהו נוהג בצנעא בתוך ביתו — שנוהר מן השביעית. משמע דעם הארץ סתמא חשוד אשביעית, כמו אטהרות, ותימה דבסוף "ותנאן" (גיטין סא, א) קאמר: מאי שנא רישא ומאי שנא ספא, דמיקל באשת עם הארץ ומחמיר על החשודה על השביעית? קאמר רבא: הכא במאי עסקינן — בעם הארץ דרבי מאיר, וטומאה וטהרה דרבנן, ומדקתני גבי טומאה וטהרה "עם הארץ" סתם, וגבי שביעית קתני "החשודה", משמע דסתם עמי הארץ חשודי אטהרות ולא חשודי אשביעית. ומיהו, מהא דשרי לבדו ולטוחן גבי עם הארץ דחשוד אטומאה וטהרה, ולא אסרינן מטעם שביעית — אין לדקדק כלום, דדלמא בשאר שני שבוע איירי ההיא, ולא בשביעית. או בפירות הידועים שאינם של שביעית. דהכי נמי איירי בפירות הידועים שהם מתוקנים, לרבא דלית ליה שנייאי דאביי דרוב עמי הארץ מעשרין. ועוד קשיא מכאן לפירוש רבינו תם, דמפרש בפרק שני דכתובות (כד, א) גבי "שלי חדש ושל חברי ישן", דסתם עם הארץ אף על גב דחשידי אדמאי — לא חשידי אשביעית. וסותר פירוש רבינו שמואל, דמפרש "דחשד" וישן? דנקט — משום שביעית. וכי משני הנהג רוב עמי הארץ מעשרין — רוצה לומר דהוא הדין בשביעית. וכמה קשיות דמקשה רבינו תם על פירוש רבינו שמואל, כמו שפירש בכתובות ומפרש: חדש וישן — להשביח המקח בעלמא קאמר, ולא לענין איסור והיתר. והשתא, לרבי אילעא דחשוד אטהרות דרבנן חשוד אשביעית — כל שכן סתם עמי הארץ, דכי היכי דחשוד אדמאי דאורייתא — חשידי נמי אשביעית. ודווקא להעמיד סתם עם הארץ בכל מקום דלא חשידי אשביעית — כשראינוהו נוהג בצניעא

בתוך ביתו. ועוד קשיא מהא דתנן במסכת דמאי (פרק ג משנה ד) ומייתנין לה נמי ב"ההנוקד" (גיטין סא, ב). המוליד חטין לטוחן כותי או לטוחן עם הארץ — אינו חושש לא משום מעשר ולא משום שביעית. משמע דסתם עמי הארץ חשידי אשביעית! ויש לומר: משום כותי נקט שביעית. אי נמי, בודאי חשוד איירי. וכן היהא דלוקח לולב מחבירו בשביעית, דקאמר עלה בפרק "לולב הגזול" (סוכה לט, א) דאין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ. וכן הא דמיתני פרק קמא דחולין (א, א): הנותן לשכנתו עיסה לאפות וקוריה לבלל — אינו חושש לשאור ולתבלין שבה, לא משום שביעית ולא משום מעשר, ואם אמר "עשה לי משליכ" חושש בו" — כל הני מיירי בודאי חשוד. ואם תאמר: היכי מוכח מינה בחולין דגורו על תערובות דמאי? דלמא חשוד גרע מסתם עם הארץ לגבי מעשר ראשון, כדמוכח בשילחי "הנוקד" (גיטין סא, א) לאביי! ויש לומר: דלרבא פריך שפיר, דלא חמיר ליה. באתריה דרבי יהודה חמירא להו שביעית — ולכן חשוד אמעשר. ותימה: דהא בפרק קמא דשבת (דף י"ב, א) אמרינן: דבתרומה, כיון דאפשר למיעבד כדשמואל דחשה אחת פטרת את הכי — לא חשידי. והכי נמי גבי מעשר שני — לא הוה לן למיחשדיה, כיון דאפשר למעבד כדשמואל, דהקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה — מחולל, דהוא הדין מעשר שני. ובשאלתות דרב אחאי הוא בהדיא על כרם רבעי שמחללין אותו על דבר מועט, ומעשר שני וטע רבעי דין אחד להם בכל מקום, ד"קדש" "קדש" גמרין להו מהדרי, כדאייתא בפרק שני דקדושין (נר, ב). ואפילו לכתחלה מסתבר דשרי, כמו גבי הקדש במסכת ערכין (כט, א) דשרי בזמן הזה, גבי ההוא גברא דאחרימינהו הלכסייהו והא דמוקי בפרק "התקבל" (גיטין סה, א) היהא דרביד מערימין על מעשר שני, במעשר שני הזה דרבנן — היה יכול להקשות: בזמן הזה מאי הערמה צריך לפטור מחומש חלה? יכול לחלל לשוה מנה על שוה פרוטה אלא מסלק ליה בפירכא אחריית: ואמה העבריה בזמן הזה מי איבא? וכן מעשים בכל יום, שאנו מחללין כרם רבעי שוה מנה על שוה פרוטה! ויש לומר: דלא דמי מעשר לתרומה, דפעמים שאין לו פרוטה מזומנת לחלל עליה. וגם אין לו כי אם מעט מעשר כנגד שוה פרוטה. ואינו רוצה ליתן פרוטה כנגד.

גרסינ' "כבתחלה". ובתוספתא גרסינן הכי. בבתחלה — כלומר, מתחלה, קודם שנחשקונו בחבירות. ואף על גב דאמרין לע
הואיל ובשעת קבלה לא הוו גביה, ואיכא למימר דסריכיהו קמא נקטי. **אין צריבין לקבל** — אם חזרו תחת יד חבר.
למוכסין, ובשנותנין להו המכס — הם נותנין לו חותם, כדי שלא יתבענו מוס

תנו רבנן, עד כמה מקבלין אותו – כמה זמן עליו לנהוג במנהגי
 חברות כדי שנחזיק את טהרותיו טהורות. בית שמאי אומרים,
 למשקין – לענין טהרת משקים שטומאתם קלה שהיא מדרבנן
 כמבואר בפסחים (טו), אם נהג מנהגי חברות לשלשים יום, נאמן
 עליהם שהם טהורים. אבל לזכיות – לענין טהרת כסותו
 להחזיקה ככסות של חבר שלא תטמא מדין מדרס ככסות עם
 הארץ, אינו חבר עד שינהג מנהגי חברות שנים עשר חודש.
 ובית הלל אומרים, אחד זה ואחד זה – בין לטהרת משקין ובין
 לטהרת כסותו לשנים עשר חודש.
 מקשה הגמרא: אם כן, הוה ליה מקולי בית שמאי ומחומרי
 בית הלל, ומדוע לא נשנתה מחלוקת זו בעידות (פ"ה מ"א) בין
 המחלוקות שהקילו בהם בית שמאי יותר מבית הלל.
 מתרצת הגמרא: אלא בית הלל אומרים, אחד זה ואחד זה –
 בין לטהרת משקין ובין לטהרת כסותו צריך לקבל עליו חברות
 לשלשים יום, ונמצא שמחלוקת זו היא מקולי בית הלל כרוב
 המחלוקות.
 (סימן חב"ד תלמי"ד תכל"ת מכ"ס חז"ר נבא"י בעצמ"ו –
 סימן זה רומז לנדידונים המובאים בברייתות מכאן ואילך).
 תנו רבנן, הא לקבל דברי חברות צריך לקבל בפני שלשה
 חברים, ובניו ובני ביתו אינו צריכין לקבל בפני שלשה
 חברים, מפני שהוא תלמיד ומרגילם בדרך טהרה. אבל רבן
 שמעון בן גמליאל אומר, אף בניו ובני ביתו צריכין לקבל
 בפני שלשה חברים, לפי שאינו דומה חבר שקיבל חברות
 בעצמו לבן חבר שקיבל רק מחמת קבלת אביו.
 תנו רבנן, הא לקבל דברי חברות צריך לקבל בפני שלשה
 חברים, ואפילו תלמיד חכם צריך לקבל בפני שלשה חברים.
 וכן יושב בישיבה – בישיבת הסנהדרין, אינו צריך לקבל בפני
 שלשה חברים, מפני שבכר קיבל עליו משעה שישב. אבא
 שאול אומר, אף סתם תלמיד חכם שאינו זקן היושב בישיבה
 אינו צריך לקבל בפני שלשה חברים. ולא עוד, אלא שאחרים
 מקבלין לפניו.
 אמר רבי יוחנן, מה ששנינו שאפילו תלמיד חכם צריך לקבל
 בפני שלשה, בימי בנו של רבי חנינא בן אנטיגנוס נשנית
 משנה זו, שבזמנו לא היו סומכים על הטהרה בתלמידי חכמים
 אם לא קיבלו חברות לפני שלשה.
 הגמרא מביאה מעשה המלמד שכך היה בזמן בנו של רבי חנינא
 בן אנטיגנוס: רבי יהודה ורבי יוסי איסתפק להו מילתא
 בטהרות – הסתפקו בדין מדיני טהרות לגבי מעשה הבא לידם,
 שדרי – (שלחו) וזג רבנן לגבי בנו של רבי חנינא בן אנטיגנוס,
 ואמרו להם אילו אמרו ליה לעיין בה – לכו אליו ותאמרו לו
 לעיין בדבר. אשכחיה דקא טעין טהרות – הלכו ומצאוהו
 שהיה נושא טהרות של עצמו, וכאשר ביקשוהו לעיין בשאלתם,
 הוריד את משאו, ואותיב רבנן מדידיה לנבייהו – והושיב
 חכמים מתלמידי שקיבלו עליהם דברי חברות עם השלוחים
 האלו, כדי שישמרו על הטהרות שלא יטמאו, וקא איהו לעיני
 בה – ועמד לעיין בדבר שאילתם. אתו אמרי ליה – באו
 השלוחים האלו וסיפרו את המעשה שהיה עמם לרבי יהודה
 ורבי יוסי. כעס רבי יהודה על בנו של רבי חנינא בן אנטיגנוס,
 על כך שלא סמך על החכמים השלוחים שישמרו את טהרותיו,
 ואמר להו רבי יהודה, אכיו של זה ביזה תלמידי חכמים אף
 הוא מביזה תלמידי חכמים. אמר לו רבי יוסי לרבי יהודה,
 בבוד וכן – כבודם של רבי חנינא בן אנטיגנוס ובניו יהא מונח
 במקומו, שלא היתה כוונתו של בנו של רבי חנינא לבזותם, אלא
 מיום שחרב בית המקדש נהגו הכהנים סילסול – (מעלה)
 בעצמם, שאין מוסרין את הטהרות לכל אדם, ורבי חנינא בן
 אנטיגנוס ובניו היו כדמים.

חשוד על הפעש, ומאן חכמים, רבי יהודה שבמקומו היתה
 חמורה להם שביעית. וחד אמר כמו הלשון השני, שמשנתנו
 כרבי עקיבא, אבל חכמים אומרים החשוד על הפעש חשוד על
 השביעית, וכן להיפך, ומאן חכמים, רבי מאיר.
 הגמרא מביאה את מחלוקת רבי מאיר וחכמים המוכרת מקודם:
 דתניא עם הארץ שקיבל עליו דברי חברות לנהוג כמנהג
 חברים, ולאחר מכן נחשד לדבר אחד מהדברים שקיבל על
 עצמו, נחשד לכל התורה כולה, דברי רבי מאיר. וחכמים
 אומרים, אינו נחשד אלא לאותו דבר שנחשד עליו בלבד.
 דין נוסף בברייתא זו: הנה שקיבל עליו לקיים את דברי התורה,
 אפילו נחשד לדבר אחד, הוי חשוד לכל התורה כולה. ומכל
 מקום הרי הוא כישוראל מומר ואינו חוזר להיות עובד כוכבים
 גמור. מבארת הגמרא: נפקא מינה מכך שאינו נחשב כעובד
 כוכבים אלא כישראל מומר, דאי קדיש אשה קידושו קידושו.
 הגמרא מביאה ברייתא הדנה אודות קבלת חברות, גרות, לזיה
 וכהונה חוץ מדבר אחד: תנו רבנן, הא לקבל דברי חברות
 חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו.
 עובד כוכבים שבא לקבל דברי תורה חוץ מדבר אחד, אין
 מקבלין אותו. רבי יוסי ברבי יהודה אומר, אפילו אם אינו
 מקבל על עצמו רק דקדוק אחד מדברי סופרים – חומרא אחת
 מדרבנן, אין מקבלין אותו.
 וכן בן לוי שבא לקבל דברי לוי' – לשר, לשרת ולהיות שוער
 בבית המקדש! וכן שבא לקבל דברי כהונה, וקיבל הכל חוץ
 מדבר אחד, אין מקבלין אותו לעבודת המקדש. שזאמר (ויקרא
 25) 'המקריב את דם השלמים וגו' ואת החלב מבני אהרן, לו
 תהיה שוק הימין למנה, משמע שהעבודה הפסורה לבני אהרן,
 כל בהן שאינו מודה בה ככולה, אין לו חלק בכהונה ואינו
 נוטל חלק ב'שוק הימין', כלומר בקרבנות המתחלקים לכהנים
 ובשאר מתנות כהונה.
 תיקנו חכמים, שעם הארץ יהיה בחזקת טמא לפי שאינו בקי
 בדרדוקי טהרות ושומאות, עד שיקבל עליו 'דברי חברות',
 והם הנזהרות והירות בענייני טומאה וטהרה.
 הגמרא מביאה כמה ברייתות בפרטי אופן קבלת חברות: תנו
 רבנן, הא לקבל דברי חברות, אם ראינוהו שנוהג דיני
 חברות בצניעה בתוך ביתו קודם שבה לפנינו, מקבלין אותו
 מיד להחזיקו כחבר ונאמן בכל דבריו, ואחר כך מלמדין אותו
 עסקי טומאה וטהרה. ואם לאו – שלא ראינוהו נוהג בהם
 בצניעה בביתו, מלמדין אותו ואחר כך מקבלין אותו. רבי
 שמעון בן יוחי אומר, בין כך ובין כך – בין ראינוהו ובין לא
 ראינוהו, מקבלין אותו, והוא למד בדרבו והולך – והוא
 מתרגל בהנהגות חברות בהמשך הזמן.
 תנו רבנן, מקבלין לבגדים – המקבל על עצמו דברי חברות
 צריך לקבל על עצמו שטול ידיו לפני האכילה ולפני שיגע
 באוכלים של תרומה, ואם קיבל עליו להזהר בנטילת ידים,
 מקבלים אותו לענין זה שידיו בחזקת טהורות, ואחר כך – לאחר
 שהתרגל בנטילת ידים, מקבלין לחומר שאר טהרות, להחזיק
 את טהרותיו כטהורות גמורות. ואם אמר איני מקבל אלא
 לבגדים – לנטילת ידים בלבד, מקבלין אותו לענין זה וידיו
 בחזקת טהורות. אבל אם קיבל על עצמו חברות לטהרות ולא
 קיבל לבגדים, אף לטהרות לא קיבל, כלומר, אין סומכין עליו
 אף בטהרות שקיבל על עצמו, לפי שאם אינו יכול לעמוד בקיום
 דין נטילת ידים שהוא דבר קל, ודאי שאינו יכול לעמוד בזהירות
 שאר חומרי טהרות.
 המקבל על עצמו לנהוג בדברי חברות, צריך לנהוג בהם זמן מה
 לפני שנסמך עליו. הגמרא מביאה ברייתא המבררת ממה הוא
 נאמן על הטהרות כשאין כל החברים.

עמהם יחד, וְיָמֵי חֲשִׁידָא – וכי חשודים גם השנים האחרים שיתירו
בשבילו את האסור, וְהָתֵּן בִּיבְמוֹת (כה) שהחכם שהיבמה מִיָּאֵנָה
או שְׁחָלְצָה בְּפָנָיו יִשְׁאֲנָה, ואין חושדים בו שהתיר אותה שלא
כדין כדי לישאנה בעצמו, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בִּית דִּין – משום שלא
היה שם לבדו אלא בית דין של שלשה היו שם והם אינם
חשודים להתירה בשבילו. ואם כן גם בהתרת בכור אין לנו
לחשוד בשני האחרים שיתירוהו באיסור בשביל הבעלים
שעממהם.
מתרצת הגמרא: לְעוֹלָם מדובר בברייתא פְּחָד – כאשר הבעלים
של הבכור מתירו לבדו, ולכן אנו חושדים שיתירונו שלא כדין,
וזמא שהקשינו שצריך שלשה להתיר, יש לומר כְּדָאָמַר רַב
חֲסִידָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן במסכת נדרים (ע"ה) שמדובר שם בַּיָּחִיד
מוֹמָחָה שיכול להתיר נדרים לבדו, הָכָא נִמְי' מדובר בַּיָּחִיד
מוֹמָחָה שיכול לראות בכור לבדו.
עוד למדנו בברייתא לעיל: וְרוֹאֵה אֶת קִדְּשֵׁיו ואינו חשוד לומר
על מום עובר שהוא מום קבוע, והטעם בזה הוא דָּאִי בְּעֵי
מִיתְשַׁלְּל עָלֵיהֶו – משום שאם היה רוצה להוציא את הקדשים
האלו לחולין, היה יכול להישאל על הקדשו לחכם, והחכם היה
עוקר את ההקדש לפי שהוא הקדש בטעות, ולמה לו לשקר
ולומר שמום זה הוא קבוע.
וזמא שנאמן לראות את מומי מַעֲשְׂרוֹתָיו, הוא משום דָּאִי בְּעֵי
שְׂרֵי בֵּית מוֹמָא בְּבִלְיָה עֲדָרִיה – אינו חשוד לשקר ולומר על
מום עובר שהוא מום קבוע, משום שהיה יכול להתיר לפדות
המעשר הזה באופן המותר על ידי שהיה מטיל מום קבוע בכל
עדרו לפני שעושר, ואזי אף בהמת המעשר היתה בעלת מום
והיה רשאי לפדותה.
והטעם שֶׁנִּשְׁאָל עַל מַעֲרוֹתָיו הוא משום דָּהָא חֲזוּ לֵיה בֵּימֵי
טוֹמְאָתוֹ – כיון שחולין טמאים ראויים לו לאכילה בימי טומאתו,
ואף אם נטמאו אינו מפסידם, לכך אינו חשוד לומר שהם טהורים
כאשר הם באמת טמאים.

הדרן עלך עד כמה ישראל חייבין

פרק חמישי - כל פסולי המוקדשין

משנה

קדשים שנפל בהם מום נקראים 'פסולי הקדשים', משום שהם
פסולים להקרבה, ופודים אותם ובשרם נאכל לכל אדם כבשר
חולין. המשנה מבארת את חילוקי הדינים שבין בכור ומעשר
אחר שנפל בהם מום לבין שאר קרבנות שנפל בהם מום: כָּל
פְּסוּלֵי הַמִּזְבֵּחַ – קדשים שנפל בהם מום, ונפטלו להקרבה,
(הַנֶּאֱמָר לְהַקְדִּישׁ – כל הרווח של הפדיון הולך להקדש), והם
נִמְכָּרִין בְּאִיטָלָיָא – הפודה אותם יכול למכרם בשוק המיועד
לממכר בהמות ובשר חולין, ששם הבשר נמכר יותר ביוקר
מבשר הנמכר בבית, ואינו חושש משום בויון הקדשים, כדלהלן,
וְנִשְׁחָטִין בְּאִיטָלָיָא, ששם יש הרבה קונים, וְנִשְׁחָלִין בְּלִיטָרָא –
מותר למכרם במשקל, כדרך שהקצבים מוכרים בשר חולין,
ואף שהמכירה בשוק ובמשקל הוא דרך בויון, הותר הדבר,
שעל ידי כך יפדום יותר ביוקר, וההקדש ירווח. והיתר זה הוא
בכל הקרבנות שנפטלו, חוץ מן הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר שהם נמכרים
רק בבית, ואסור למכרם במשקל אלא באומד, אף שבאופן זה
משלמים עליהם פחות ומפסיד במכירתם, וזאת משום שְׁהִיָּתִי
לְבָעִלִים, שהבכור כאשר נופל בו מום הוא יוצא מיד לחולין,
ובשר המעשר שייך לבעלי, וכיון ששניהם אינם טעונים פדיון,
וכל הרווח ממכירת בשרם הולך לבעלים, לפיכך לא התירו

הגמרא מביאה ברייתות נוספות לגבי קבלת חברות: הָנִנוּ רַבָּנָן,
וְכוֹלֵן – אלו המנויים לעיל בברייתא, חבר שקיבל על עצמו דברי
חבירות וכן לוי וכוהן, שְׁחִזְרוּ בָהֶן למעשיהם הרעים ואינם
מקימים את מה שקיבלו עליהם, אֵין מִקְבְּלִין אוֹתָן עוֹלָמִית כיון
שלא יכלו לעמוד בקבלתם, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמַר,
אם חִזְרוּ למעשיהם הרעים בְּמִטְמוּנֵינִי – (בסתרא), ובגלוי הם
עדיין נוהרים על דברי חבירות, אֵין מִקְבְּלִין אוֹתָן משום שהם
גונבים את דעת הבריות ונוהגים בחבירות רק כלפי חוץ, אבל אם
חזרו למעשיהם הרעים בְּפִרְהֶסְיָא, מִקְבְּלִין אוֹתָן משום שכאשר
חוזרים בתשובה הרי זו חזרה גמורה.
אֵיכָא דְאָמַר, אִם עָשׂוּ דְבָרֵיהֶן הרעים בְּמִטְמוּנֵינִי ורק בצינעא
חזרו למעשיהם המוקלקים, מִקְבְּלִין אוֹתָן משום שלא חיללו
שם שמים בגלוי. ואם עשו כן בְּפִרְהֶסְיָא, אֵין מִקְבְּלִין אוֹתָן
משום שחיללו שם שמים, והואיל ופקרו כל כך, אינם נותנים לב
לשוב בתשובה שלימה.
דעת נוספת: רַבִּי שְׁמַעוֹן וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן קִרְחָה אוֹמְרִים, בֵּין כָּך
וּבֵין כָּך – בין שחזרו בסתר או בגלוי, מִקְבְּלִין אוֹתָן, מִשּׁוּם
שְׁנֵאמַר (ירמיה ג יד) 'שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹבְבִים' ולמדנו משם שאפילו
החוטאים בגלוי הנקראים 'שובבים' מתקבלים בתשובה.
אָמַר רַבִּי יִצְחָק אִישׁ כֶּסֶר עָבַד אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הִלָּכָה בְּאוֹתוֹ
הַזֶּה – כרבי שמעון ורבי יהושע בן קרח שבכל אופן מקבלים
אותם.
הָנִנוּ רַבָּנָן, בְּרֵאשׁוֹנָה הָיוּ אוֹמְרִים חֶבֶר וְנַעֲשֶׂה גִבְאִי – ממונה
מטעם המלך לגבות מסים מישראל, דוֹחִין אוֹתוֹ מִחֲבִירָתוֹ. וגם
אם פִּירֵשׁ מן הגבאות אֵין מִקְבְּלִין אוֹתוֹ. חִזְרוּ לוֹמַר שאם פִּירֵשׁ
הָרִי הוּא כָּכָל אֲדָם ומקבלים אותו לחבירות.
הגמרא מביאה מעשה בענין זה: רַב הוּנָא בְּרִי חִיָּא אֵיצְטְרִיכָא
לֵיה שְׁעָתָא – היו החכמים צריכים לשאול ממנו הלכות, הָיָה
עָיִל גִּבְיָה – והיו באים אליו רַבָּה וְרַב יוֹסֵף, וְאָרְבֵּעַ מֵאָה זֵינָא
דְּרַבָּנָן. שְׁמַע דְּאָתוֹ, קָטִיר לָהּ – קשר ותיקן להם אָרְבֵּעַ מֵאָה
תַּבְּתִּיקָא – (כסאות). לְסוֹף שְׁמַעוּ רַבָּה וְרַבִּי יוֹסֵף והחכמים דִּנְעָשָׁה
רַב הוּנָא גִבְאִי, שָׁלְחוּ לוֹמַר לֵיה, זֵיל לְחִשְׁבֻּתֶיהָ זֵיל לְקַדְמוּתֶיהָ
– ילך אחר החשיבות שבה לו להיות מוכס וישוב לאומנותו
הראשונה ואנו לא נלך אצלו. שָׁלַח לָהּ רַב הוּנָא לחכמים, הָדָרִי
בִּי – חזרתי בי מלהיות גבאי. רַב יוֹסֵף לֹא אָמַל – (לא הלך) אצלו,
רַבָּה אָמַל. מבארת הגמרא את טעמם: רַב יוֹסֵף לֹא הלך משום
שְׁאָמַר, תִּנְיָנָא, שאפילו אפילו אם פִּירֵשׁ מגבאותו אֵין מִקְבְּלִין
אוֹתוֹ. רַבָּה הלך משום שְׁאָמַר, הִלָּא תִנְיָנָא, שְׁחִזְרוּ לוֹמַר שאם
פִּירֵשׁ הָרִי הוּא כָּכָל אֲדָם.
הגמרא מביאה ברייתא בענין אלו דברים נאמן החכם לפסוק
לעצמו: הָנִנוּ רַבָּנָן, כָּל הַבְּהֵמוֹת הַבְּכוֹרוֹת, אם נפל בהם מום,
אֲדָם רוֹאֶה אם המום שנפל בהם הוא קבוע והם מותרים
לשחיטה, או שהוא מום עובר וחייבים בהקרבה, חוץ מֵאֵת
הבכור שֶׁל עֶצְמוֹ. וְרוֹאֵה אֶת קִדְּשֵׁיו – אם יש לאדם שלמים
בביתו ונפל בהם מום, רואה האם המום קבוע ומותר לפדותם
לחולין. וְכֵן רואה אדם אֶת מַעֲשְׂרוֹתָיו – מעשר בהמה שלו.
וְנִשְׁאָל אדם לעצמו עַל מַעֲרוֹתָיו, שאם אירע בהן ספק טומאה
והוא בקי בהלכות, יכול לפסוק לעצמו ואינו צריך לשאול חכם
אחר.
הגמרא מבארת את דיני הברייתא: אָמַר מַר, כָּל הַבְּכוֹרוֹת אֲדָם
רוֹאֵה חוץ מִשְׁלַ עֶצְמוֹ. מבררת הגמרא: בְּמֵאֵי עֲקָרִינָן, אֵילִיָּא
פְּחָד – בחכם אחד, מִי מְהִיָּמן – האם הוא נאמן להתיר בכור
אפילו של אחרים, והלא שנינו לקמן (ה) שההיתר לשחוט בכור
שנפל בו מום הוא על ידי שלשה. אֵילָא מדובר בְּלִיטָא –
בשלשה המתירים את הבכור, והכחן שהוא הבעלים של הבכור
אחד מהם, אם כן מדוע אינו רשאי לראות את בכורות עצמו

בכורות. פרק רביעי - עד כמה דף לא עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" רטו
רש"י
תוספות

ובולן - סיפא דהך ברייתא דלעיל היא, דקתני: הבא לקבל דברי חבירות חוץ
מדבר אחד, וכן כון שקבל עליו דברי כהונה חוץ מדבר אחד, וכן בלוי שקבל
עליו דברי לויא חוץ מדבר אחד - אין מקבלין אותן, שנאמר: "המקריב את דם
השלמים" וגו', בזמן שהכהנים עושין רצונו של מקום מה כתיב בהם - "חלקם
נתתי אותם מאש", וכשאין עושין רצונו של

מקום מה כתיב בהן - "מי גם בכם יסגור
דלתים". וכולן שחזרו בהן אין מקבלין אותם
עולמית כו'. בתוספתא דמסכת דמאי בפרק
"האורז במקומו מותר בחלת אנטוכיא" עשו
דברים במטמוניות - שלא חיללו שם
שמים בפרהסיא - מקבלין אותם. באותו
הזוג - רבי שמעון ורבי יהושע בן קרח.
נבאי - ממונה למלך לגבות מס מישראל.
פירש - מן הגבאות. איצטריבא ליה שעתא
— שהיו חכמים צריכין לו, לשאול הימנו
הלכות. קשר לחו - קשר ותיקן להם ארבע
מאות. תבתני = כסאות. ויל לחשיבותיה -
ילך לחשיבותיה, אחר החשיבות שבחר לו
להיות מוכס, ואנו לא נלך אצלו. הדרי בי -
מגבאות. ורואה את קדשיו - אם יש
שלמים בביתו ונפל בהן מום - יראה אם
קבוע הוא, ויפסד ויוציאם לחול. מעשרותיו
— מעשר בהמה שנפל בהם מום. ונשאל על
מהרותיו - הוא עצמו, אם בקי בהלכות.
נשאל לעצמו על טהרותיו אם אירע בהן
ספק, ואינו צריך לילך אצל חכם אחר. חוץ
משל עצמו - שאין בהן רשאי לראות מום
של בכורותיו ולהתירו. וחד מי מהימן -
להתיר בכור, ואפילו של אחרים והאנן תנן
לקמן בפרק "כל פסולי המוקדשין" (לזכר).
בכור שניסמית עינו ונקטעה ידו, הרי זה
ישחט על פי שלשה בני הכנסת. אלא
בתלתא - וכחן בעל הבכור אחד מהן, ומי
חשירי - כולוהו בשבילו. והתנן - ביבמות.
מיאנה או שחלצה - אשה לפני החכם,
מותר לישאנה. ואינו נחשד, לומר על מנת
כן התירה. מפני שהוא בית דין - כלומר,
שלא היה לבדו שם, אלא בית דין שלשה
היו שם. דאמר רב חסדא אמר רבי יוחנן
ביחדי מומחה - במסכת נדרים, בפרק
"נערה המאורסה" (עזא, א). ורואה את
קדשיו - ואינו נחשד לומר על מום עובר
שהוא קבוע. דמה לו לשקר הא אם היה
רוצה להוציאן לחול, יכול לעשות בהתיר,
ולישאל לחכם, ולפתוח בחרטה דהקדש
טעות, ולומר: בטעות הקדשתי. אבל
בבכור, דאיהו לא אקדשה, דהא מרחם
קדוש - ליכא למימר הכי, ונחשד.
ומעשרותיו - דאינו נחשד לומר על עובר
שהוא קבוע. דאי הוה בעי מעיקרא, הוה
עביד בהיתרא, קודם שיעשר עדרו. שרי מומא
(ויקרא כו) "לא יבקר בין טוב לרע" הילכך אינו נחשד.
ובחולצין קמיירי, דתרומה טמאה לא חזיא ליה אפילו בימי טומאת.

ובולן שחזרו בהן כו' - פירש הקונטרס בפרק קמא דעבודה זרה (זא, א): אגלונים ועמי
הארץ קאי. שחזרו מרשעו למוטב. והוה תימיה: למה אין מקבלין אותם? דמשמע
דאין תקנה לעשות עם הארץ וחברו, שמקבל עליו דברי חבירות כו', ועוד, דלשון
"עולמית" משמע שכבר קבלו פעם אחרת. ועוד, דאמר רבי יהודה: חזרו בהן במטמוניות
אין מקבלין אותן, שאם חזרו למוטב במטמוניות
ולא בפרהסיא - אין מקבלין אותן. וכו' וזי ירא
שמים בסתר? ואומר רבינו תם: דקאי ארישא,
דקתני בתוספתא דדמאי בפרק שני: עם הארץ
שקבל עליו דברי חבירות כו', (גוי שקבל עליו
דברי חבירות כו') גר שקבל עליו דברי תורה
כו'. כון שקבל עליו כהונה כו', לוי שקבל
עבודת לויא כו', וחדר קתני: וכולן שחזרו בהן,
כלומר, שחזרו לסורם וקלקלו מעשיהם - אין
מקבלין אותן עולמית, כיון דלא יכלו לעמוד
בה. רבי יהודה אומר: במטמוניות, כלומר,
שחזרו לסורם במטמוניות, ובגלוי נזהרין על
דברי חבירות - אין מקבלין אותן, שגונבין דעת
הבריות ואין עושין אלא לפנים. אבל אם לגמרי
קלקלו מעשיהם, אף בפרהסיא - מקבלין אותן
כשישובו, דכשחזרו - חזרה לגמרי.

איכא דאמרי עשו דבריהם במטמוניות -
שהכרנו בהם מתחלה קודם שחזרו
לסורם, שהיו נזהרין דברי חבירות אף בסתר
— מקבלין אותם כשישובו. אבל אם לא
הכרנו בהם מעולם שעשו דברי חבירות, כי
אם בפרהסיא, ובצנעה לא היו נזהרין היטב
— אין מקבלין אותם, שגונבי דעת הבריות
הם. דחא חזו ליה בימי טומאת - תימיה:
ותרומה טמאה דלא חזיא ליה, וכי לא ידעה
נאמן? וכן בשאר כל איסור והיתר. ובהדיא
אמרין בריש "הדר" (עירובין זא, א): האי צורבא
דרבנן חזי ליה לנפשיה.

הדרן עלך עד כמה

חוץ מן הבכור והמעשר שהנאתן לבעלים -
אף על פי שמפרש טעם, משום דהנאתן
לבעלים - על ברחין מדאורייתא היא, כדמוכח
בפרק קמא דתמורה (זא, א) ובסוף "חלק"
(סנהדרין קיבב). גבי עיר החדות. דררשי:
"בהמתך" - מי שנאכלין בתורת בהמתך, יצא
בכור ומעשר שאין נאכלין בתורת בהמתך,
דתנן: כל פסולי המוקדשין נמכרין באיטליז חוץ
מן הבכור והמעשר. ושמא משום קרא נפקא,
דאין נהוגין בידן דבכר שאין הנאתן להקדש.
במעשר

הדרן עלך עד כמה ישראל חייבין

כל פסולי המוקדשין הנאתן להקדש, נמכרין באיטליז
ונשחטין באיטליז ונשקלין בליטרא, חוץ מן

הבכור והמעשר שהנאתן לבעלים. פסולי המוקדשין - הנתינת להקדש. ושקלין מנה כנגד מנה בכבור.
נמרא

עבד בהיתרא, קודם שיעשר עדרו. שרי מומא
(ויקרא כו) "לא יבקר בין טוב לרע" הילכך אינו נחשד.
ובחולצין קמיירי, דתרומה טמאה לא חזיא ליה אפילו בימי טומאת.

הדרן עלך עד כמה

כל פסולי המוקדשין - קדשים שנפל בהן מום. הנאתן להקדש - אם מוכרין אותן ביוקר, הנאת הקדש היא. ובגמרא מפרשא כולה. באיטליז - בשוק. שלוקחין ורובה,
ונמכר ביוקר. ונשקלין בליטרא - בדרך שהקצבין מוכרין בשר חולין. בכור ומעשר - אם נמכרין ביוקר. הנאתן לבעלים - בכור - הנאתו לכהן. ומוכר הבשר
לכל מי שירצה, דבשר בכור נאכל לכל אדם, והכהן נוטל דמיו. ולכהן קרי בעלים של בכור. ומעשר - הנאת מכירתו ביוקר לבעליו ישראל היא. ומשום הנאת הדיוטות
לא מוזילינן בקשיהו לנהוג בהן מנהגו חוץ מנהגו למוכרו באיטליז, אלא בביתו, ואף על פי שלא יקפצו עליהם בני אדם כל כך. ואין נשקלין בליטרא, אלא באומא, ואם יפסיד
לית כל בה. ושוקלין מנה כנגד מנה בכבור - שאם יש לו תחית בשר חולין שנשקלה בליטרא, יכול לשקול בשר בכור כנגדה.

במעשר בהמה של יתומים בו – אפילו לרבא דשרי לגדול בהבלעה, הוצרך רב ששת להעמיד בשל יתומים. דמשמע ליה מתניתין בלא הבלעה, דומיא דפסולי המוקדשין באטילת.

מבליעו בחלו – דאסור למכור הבשר, אלא החלב והעור והגידין. ויש לדקדק מכאן, דאפילו מאן דאסר לקמן

(לכב) להמנות גיל על הבכור – חלבו מיהא שרי, דבעור חשיב ליה, כיון דאסור באטילה לישאל. ומיהו, שמונני שני גיד, דלא אסור מדאורייתא – איפשר דאסור. אבל הלכה כרבי עקיבא, דשרי לגוי אפילו הבשר, כמו שמפרש לקמן.

אם כן מעשר בהמה מעשר בהמה תרי זמיני למה לי – יש מקומות דדייק כי האי גוונא בריש בבא מציעא (בא) גבי "זה אומר אני מצאתיה", דפריך: "זה" ו"זה" קתני. ובריש נדרים (דב) פריך: "אסור" "אסור" למה לי. ובריש סנהדרין (גא) פריך: "שלשה" "שלשה" למה לי. עוד בההוא פירקא (חא) וכי תימא פרושי קא מפרש: מאי "זמון" – ברכת זמון, והתניא: "זמון" שלשה וברכת הזמון "שלשה", ובפרק בתרא דמועד קטן (כבב) דמפרש: לשמחה ולמריעות שלשים יום, פריך: והתניא "לשמחה שלשים ולמריעות שלשים יום", ובפרק "בית בור" (בבא בתרא קרא) פריך: "אני מוכר לך" "אני מוכר לך" תרי זמיני למה לי. והימיה: דבכמה דוכתי לא פריך כי האי גוונא, בפרק קמא דחולין (טז) גבי נעץ סכין בכותל ושחט בה שחיטתו כשירה, דקאמר התם: פרושי קא מפרש, מאי במחובר לקרע – סכין דלא מבטל ליה, ולא פריך: "שחיטתו כשירה" תרי זמיני למה לי. ובפרק "גיד הנשה" (חולין צחא) גבי ביצים שחורות ששלקן עם ביצים טמאות, דקאמר: פרושי קא מפרש, ולא פריך: "אסורות" "אסורות" למה לי. ובפרק "כל הבשר" (שם) קיגא) גבי דג טהור ששלחו עם דג טמא, דקאמר: פרושי קא מפרש, ולא פריך "מותר" "מותר" למה לי. וב"הגולות קמא" (בבא קמא צחב) גבי נתן לאומנין וקלקלו, דקאמר: פרושי קמפרש, ולא קאמר: "חייבין שלם" תרי זמיני למה לי. ובגיתין פרק "השלוח" (מבב) גבי "כל נבסי נתונים לפלוני ופלוני עבדי", דקאמר: פרושי קמפרש, ולא פריך: "ולא קנו" "ולא קנו" למה לי ויש לומר: דבכל הני דוכתי דפריך "תרי זמיני למה לי" – לא שייך לומר כל כך "פרושי קמפרש", כמו בהנך דוכתי דלא פריך. ושייך לעמוד בהא **ואם** רב שמואל בר רב יצחק סבר לה לאה דרבא – פירוש: מקרא אחרינא, ולא מטעמיה.

דלא

גמרא "כל פסולי המוקדשין הנאנתן להקדש". אימת אילומא לאחר פדיונו, הנאנתן להקדש הנאנתן דבעלים הוא! אלא לפני פדיונו, נשחטין הא בעי העמדה והעקבה! הניחא למאן דאמר: קדשי מנבח לא היו בכלל העמדה והעקבה, אלא למאן דאמר: היו בכלל העמדה והעקבה, מאי איכא למימר אלא לעולם לאחר פדיון, ומאי "הנאנתן להקדש" – אדמעיקרא, דכיון דשרי להו מר נמפרין באטילוי ונשחטין באטילוי ונשקלין בליטרא, טפי ופריך מעיקרא. "חזין מן הבכור ומן המעשר שהנייתן לבעלים". בשלמא בכור – באטילוי הוא דלא מוידבן, הא בביתיה מוידבן. אלא מעשר, בביתיה מי מוידבן והתניא, בבכור נאמר: "לא תפדה" – ונמכר חי, במעשר נאמר: "לא יגאל" – ואינו נמכר לא חי ולא שחוט, לא תם ולא בעל מום! הא מילתא איקשיא ליה לרב ששת באורחא, ושנייה בקדמוותא מברייתא: במעשר בהמה של יתומים עסקינו, ומשום השבת אבידה נגעו בה. רבי אידי סרסיה דרב ששת הוה שמעיה מיניה, אול אמרה בי מדרשא ולא אמרה משמיה. שמוע רב ששת, איקפר, אמר: מאן דעקין – לעקציה עקרבא! ורב ששת מאי נפקא ליה מינה – דאמר רב יהודה אמר רב: מאי דכתיב "אגורה באהלך עולמים" וכי איפשר לאדם לגור בשני עולמים אלא אמר דוד: רבונן של עולם, ואמרו דבר שמועה מפי בעולם הזה! דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפי בעולם הזה – שפחותיו ידובבות פקבין, ואמר רבי יצחק בר יערי: מאי קראה – "והפך בין הטוב הולך לדודי למישרים דובב שפתי ישנים" – פכומר של ענבים, מה פומר של ענבים, בין דאדם נוגע בו – דובב, אף תלמידי חכמים, בין שאדם אומר דבר שמועה מפי – דובבות שפתי פקבין. מאי ברייתא דתניא: מעשר בהמה של יתומים – מוכרין אותו, ומעשר בהמה ששחטו – מבליעו פעורו תחלו בו, ובגידו ובקרינו. מאי קאמר אמר אביי, הכי קאמר: מעשר בהמה של קאמר אמר אביי, הכי קאמר: מעשר בהמה של יתומים מוכרין אותו בהבלעה לא מאי שגא מהא דתניא: הלוקח לולב מחבירו בשביעית – לפי שאינו רשאי ללוקחו בשביעית; והיונן בה: לא רצה ליתן לו במתנה מאי ואמר רב הונא: מבליע לו דמי אתרוג בלולב! – התם לא מוכחא מילתא, הכא – מוכחא מילתא. אמר רבא: אם כן, "מעשר בהמה" תרי זמיני למה לי אלא אמר רבא, הכי קאמר: מעשר בהמה של יתומים – מוכרין אותו בדרבן, ומעשר בהמה דגדול ששחטו – מבליעו פעורו תחלו בו, ובגידו ובקרינו. אמר רבא: מנא אמינא לה דכתיב: "היה הוא ותמורתו יהיה קדש לא יגאל", אימתי עושה תמורה – מתיים; הא לאחר שחיטה – נגאל. ורבנן ההוא דגורו לאחר שחיטה אטו לפני שחיטה, דבר הנישום מתיים – גזור רבנן לאחר שחיטה אטו לפני שחיטה – כדקתני לעיל: אינו נמכר לא חי ולא שחוט. דבר הנישום – נמכר מתיים. כגון הבשר, שכל חשיבות דבהמה אינו אלא בבשר – גזור רבנן לאחר שחיטה, ואינו

גמרא אלא לפני פדיונו – דמיים להקדש. נשחטין – בתמיה, והיאך יכול למכורו להוציא לחולין לאחר שחיטה הא בעי העמדה והעקבה – דבהמת הקדש אינה נפרדת אלא מחיים, דכתיב (ויקרא כז): "והעמיד את הבהמה לפני הכהן והעריך אותה הכהן" וגו'. הניחא למאן דאמר – בפרק בתרא דתמורה (לכב), קדשי מנבח לא היו בכלל העמדה והעקבה, איכא לאוקומי דנפדין ונמכרין לאחר שחיטה. אדמעיקרא – כשהבעלים פודין אותו מתחלה מיד ההקדש איכא הנאה להקדש. אי שרית ליה לזבוגי באטילוי לאחר פדיון – טפי ופריך. שהנאנתן לבעלים – שאין נותנים שום דמים להקדש על בכור ומעשר בהמה. לא תפדה – "אך בכור שח" או בכור עז לא תפדה" וגו' (במדרש יתר) ומשמע: בעלים אין פודין אותו, אבל נמכר הוא לאחרים משיבא ליד כהן. לא יגאל – "והיה הוא ותמורתו יהיה קדש לא יגאל". ואין נמכר – דגמרינן "לא יגאל" דהבא מ"לא יגאל" ודחרימין, כדמפרש לקמן בשמעתין. ושנייה בקדמוותא מברייתא – ופירקה בהשכמת חכמי מברייתא, ולקמן מפרש מאי ברייתא. ושני לה דכא הבה מתניתין במעשר בהמה בו. השב אבידה – שאין יכולין לאוכלו כולו, ויסריה. ובמעשר בעל מום קמיייר. נגעו בה – להחיה. סרסיה = שמעיה. אמרה בני מדרשא – להאי פירוקא. מאן דעקין – מי הוא שעקצני ונשכני, שלא אמרה משמי – תעקציה עקרבא, שמתא. דובבות – נעות. והנאה הוא לו, שדומה כחי. כומר ענבים – שאוספן בכלי אחד שבעה ימים או שמונה ימים, שידחקו ויתבשלו. מאי ברייתא – דאמרן לעיל "ושנייה מברייתא". מבליעו בחלו – דאסור למכור אותו, אבל חלבו והעור והגידין ימכור, שיעשה לו בהן חלב הבשר – שימכור לו העור והגידין ביוקר, כמה שווה הכל, ויתן לו הבשר במתנה. מאי קאמר – מעיקרא תני "מוכרין אותו", דמשמע כדרכו, והדר תני "מבליע". דגדול – שאינו יתום. הלוקח לולב – לוקח אדם בשביעית מעם הדב שפירות שגולטו בשביעית, משום דרב ששית שנכנסת לשביעית היא, וכל האילנות הולכין אחר חנטה חוץ מאתרוג. ואתרוג אינו רשאי ליקח בשביעית אף על גב דחנטה בששית, משום דאתרוג בטר לקטשה אולטין, ופירות שביעית היא. ואין מוסרין בהם פירות שביעית לעם הארץ, שעושה בהם סחורה, ואינו מבערין בזמן הביעור כשכלה לחיה בששית. התם לא מוכחא מילתא – משום דדמיו קלים, ואינו ניכר שהבלעים בלולב. אבל הכא – אפילו דבהבלעה נמי מוכחא מילתא דמוכר הבשר, דהדרב ידע שאין עור נמכר כולי האי בדמיים יקרים. אם כן – דכולה חזא קתני תרי זמיני – "מעשר בהמה" דתני בברייתא למה לי והיה הוא ותמורתו – במעשר בהמה כתיב. ומחאי "לא יגאל" נפקא לן דאינו נמכר. ודילכך, כי אסריה קרא למכור – דומיא דעשית תמורה הוא דאסר ליה. אימתי עושה תמורה מחיים – הכי נמי, אימתי אינו נגאל – לא אמרה תורה אלא מחיים, אבל לאחר שחיטה נמכר. ורבנן גורו לאחר שחיטה אטו לפני שחיטה – כדקתני לעיל: אינו נמכר לא חי ולא שחוט. דבר הנישום – נמכר מתיים. כגון הבשר, שכל חשיבות דבהמה אינו אלא בבשר – גזור רבנן לאחר שחיטה, ואינו

גמרא

שנינו במשנה: כל פסולי המוקדשין הנאנתן להקדש. שואלת הגמרא: אימת – אימתי הוא הזמן שהנאת דמיו הולכים להקדש, אילמא במכירת הקרבנות לאחר פדיון, קשה, וכי הנאנתן להקדש, והרי הנאנתן ממכירתם דבעלים הוא שייך. אלא אם תאמר שמדובר על מכירת הבהמות לפני פדיון, ועל כך אמרו שדמי המקדש הולכים להקדש, גם על זה קשה, וכי האם על כך שנינו במשנה שנשחטין באיטליו בעודם בקדושתם ורק לאחר מכן יפדום, הא פני העמדה והערכה – והרי כשפודים הבהמה כן אי אפשר לשחטה קודם פדיותה ומכירתה. הניחא – מובן הדבר למאן דאמר קדשי מזהב לא היו בכלל חיוב העמדה והערכה, שכיון שפסולי המוקדשין הם קדשי מזבח, יכול לשחטם ואחר כך לפדותם, אלא למאן דאמר שגם קדשי מזבח היו בכלל חיוב העמדה והערכה, יקשה, מאי איכא למימר, כיון שבהכרח מדובר לפני פדיונם, איך אפשר לשחוט את פסולי המוקדשין קודם מכירתם.

מיישבת הגמרא: אלא, לעולם לאחר פדיון, ומא – ומה ששנינו שהנאנתן להקדש, אדמעקרא – מדובר על כסף הפדיון שבו הבעלים פודים אותם מתחלה מיד ההקדש, שכסף זה הולך להקדש, ומטעם זה הקילו חכמים במכירת הבשר, דכיון דדריי' להו מר – שהתירו חכמים שיהיו נמכרין באיטליו ונשחטין באיטליו ונשקלן בליטרא, הרי שבכך מפי פריק מעיקרא – יוסף הפודה במעות הפדיון מתחילה, שיפרם יותר ביוקר, וההקדש ירויח.

שנינו במשנה: כל פסולי המוקדשין נמכרים באיטליו ונשחטים באיטליו ונשקלים בליטרא חוץ מן הכבד ומן המעשר שהניינתן לבעלים. מקשה הגמרא: בשלמא כבד, מובן מה שאין למוכרו בצורה מסוימת, שהרי רק באיטליו הוא דלא מיידיבן – נמכר, שמכירתו בשוק היא בזיון, הא בביתיה מיידיבן – אבל בבית מוכרים אותו, שאין בו בזיון כאשר בשר הנמכר בשוק, אלא מעשר בהמה, וכי בביתיה מי מיידיבן – האם הותר למכרו בבית, והתניא בברייתא (תורת כהנים בחוקתי יג ד), כבדו נאמר (במדבר יח יז) אף כבד וגו' לא תפדהו, ומשמע שרק הבעלים אינם יכולים לפדות אותו, אבל אחר שבה לידי הכהן, הרי הוא שלו ונמכר אף כשהוא חי, ואילו כמעשר נאמר (ויקרא כו לג) יהיה קדש לא נאל, ואינו נמכר לא חי ולא שחוט לא תם ולא בעל מום, הרי שאיסור מכירתו אינו רק מצד בזיון קדשים אלא איסור שהתחדש במעשר, ואיך מותר למכור מעשר בהמה כלל.

מביאה הגמרא תירוץ: הא מילתא – קושיא זו איקשאי ליה לרב ששת באורחא – בלילה, ושנייה בקדמוהא מקרייתא – ותירצה בהשכמת הבקר על פי ברייתא והמובאת בסמוך, שבמעשר בהמה של יתומים קטנים שאינם יכולים לאכול את כל בשרו, עסקינן במשנתנו, ומשום השבת אכילה נגעו בה – וכדי למנוע הפסד מהיתומים, התירו למכרו כשנפל בו מום ונשחט.

רבי אידי ספקיה ו-שמשון דרב ששת הוה, שמעיה מינה – שמע ממנו ביאור זה במשנה, אול רבי אידי אמרה בי מדרשא, ולא אמרה משמיה דרב ששת, שמע רב ששת איקפד על רבי אידי, אמר רב ששת, מאן דעקיין ליעקציה עקרבא – מי שעקצני ונשכני, שלא אמר את דברי בשמי, יעקצנו עקרב.

שואלת הגמרא: ורב ששת למה הקפיד כל כך, וכי מאי נפקא ליה מינה אם יאמרו דבר זה בשמו. משיבה הגמרא: דאמר רב יהודה אמר רב, מאי דתניב (תהלים סא ט) אנורה באהלך עולמים, וכי אפשר לאדם לגור בשני עולמים באותו זמן, אלא כן אמר דוד, רבונו של עולם, יאמרו דבר שמועה מפי בעולם

הוה, דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הוה אחר מותו, שפתותיו דובבות – נעות כקבר, ויש לו הנאה בכך, כי על ידי כך הוא נראה כאילו הוא חי. ואמר רבי יצחק בר עזרי, מאי קראה יחפד בין הטוב הולך לדודי למישרים דובב שפתי ישנים' (שיר השירים י ט), והכוונה ב'דובב שפתי ישנים' היא להנעת השפתים של המת כשאומרים שמועה משמו, שהם כבומר ואוסף של ענבים העומדים בכלי כמה ימים כדי שידחקו ויתבשלו, מה בומר של ענבים כיון שאדם נוגע בו הרי הוא דובב – היין רוחש ומתנווע ויוצא למעלה, אף בתלמידי חכמים מצינו כן, שתלמיד חכם שמת, כיון שאדם אומר דבר שמועה מפיו דובבות – נעות שפתיו כקבר.

הגמרא חוזרת לבאר על איזו ברייתא סמך רב ששת כשהעמיד את המשנה בבהמת מעשר של יתומים קטנים. מבררת הגמרא: מאי ברייתא. מביאה הגמרא: דתניא, מעשר בהמה של יתומים מוכרין אותה, כדי למנוע הפסד מן היתומים, ומעשר בהמה ששחטו ואסור למכור את בשרו, נותן את הבשר במתנה, ומכיליו בעורו כחלבי ובגדיהם ובקניניהם, שכולל את דמי הבשר במכירתם של שאר חלקי הבהמה שאינם ראויים לאכילה, שאינו קובע את מחירם כפי שנמכרים בפני עצמן, אלא ביוקר כפי ששעה הבהמה כולל בשרה, ומברייתא זו למד רב ששת שהתירו למכור בשר מעשר בהמה של יתומים כדי למנוע מהם הפסד.

שואלת הגמרא: מאי קאמר – מה כוונת הברייתא, שבתחילה שנינו בה שמוכרים את המעשר, ומשמע שנמכר כדרכו, ואילו בסופה שנינו שצריך להבליע את דמי הבשר. מבארת הגמרא: אמר אביי, הכי קאמר, מעשר בהמה של יתומים התירו חכמים שיהיו מוכרין אותה אבל רק בהבליעה של מכירת שאר חלקי הבהמה.

מדייקת הגמרא: מכלל דברי הברייתא משמע דלאדם גדול שאינו נחשב יתום, אפילו בהבליעה לא – אסור למכור, וקשה, מאי שנא מהא דתנן (סוכה לט) תלוקה לולב – ארבעה מינים מתבטלים עם הארץ בשביעית, יבש הקונה מן המוכר שיהיה נותן לו את האתרוג במתנה, לפי שאינו ראוי ללוקחו לאתרוג בשביעית, שמכל ארבעת המינים רק האתרוג הוא פרי שחלה עליו קדושת שביעית, ואין נותנים דמי פירות שביעית לעם הארץ, שיש לחשוש שמא לא ינהג בהם דין שביעית. והיונן בה – ונשאנו ונתנו בדין זה, באופן שלא רצה המוכר ליתן לו ללוקח את האתרוג במתנה, מאי – מה יעשה הלוקח, איך יקנה ממנו את האתרוג. ואמר רב הונא, מכליל לו דמי אתרוג בלולב, והיינו שישלם מחיר יותר יקר על שאר המינים, כדי שיסכים המוכר לתת לו את האתרוג במתנה. הרי מבואר במשנה שמותר להבליע אף ללא היתר מיוחד כיתום, וקשה ממה ששנינו בברייתא שאסור להבליע דמי בשר של בהמת מעשר בהמה.

מתרצת הגמרא: הנה, לגבי מכירת אתרוג בהבלעה, לא מוכחא מילתא – כיון שמחיר האתרוג זול אינו ניכר שישלם עבורו וכלל את מחירו במחיר שאר המינים, אולם הנה, לגבי מכירת בשר בהמת מעשר בהבלעה, מוכחא מילתא – ניכר הדבר שכלל את מחיר הבשר במכירה, כיון שידוע שמחירם של שאר החלקים אינו גבוה כל כך.

רביא מברר טעם אחר להיתר מכירת בהמת מעשר של יתומים: אמר רבא, אם כן שכל הברייתא עוסקת בבהמת מעשר של יתומים, ובאה לפרש שהיתר המכירה הוא באופן של הבלעה, מעשר בהמה תרי זמני למה לי – למה שנינו בברייתא פעמים מעשר בהמה, שכך היא לשון הברייתא 'מעשר בהמה של

נאמר **שְׁעוֹשָׁה מְקוֹם בְּקוֹפִיץ מִיָּבֵן וּמִיָּבֵן**, הרי שמותר לתלוש
גם על ידי קופיץ שהיא סכין רחבה של טבחים. משיבה הגמרא:
תָּנִי – יש לשנות במשנה ולפרשה, שאין הכוונה שפינוי המקום
נעשה על ידי הקופיץ, כפי משמעו מהגירסא 'בקופיץ', אלא
לְקוֹפִיץ – לצורך השחיטה בקופיץ, ולעולם ההיתר הוא רק
כשאת הפינוי והתלישה עושה בידו.
הגמרא מבררת אם לצורך ראיית המום מותר לכתחילה לתלוש
את השיער. שנינו במשנתנו: **וְכֵן תוֹלֵשׁ אֶת הַשְּׁעָר לְרֵאוֹת מוֹם**.
מסתפקת הגמרא: **אִיבְעִינָא לָהּ** – הסתפקו בני הישיבה, האם
לְבִתְחִלָּה הוא, שמותר לכתחילה לתלוש את השיער כדי לראות
את המום. **אִי** שלכתחילה אסור לתלוש, ומה ששנינו, וכן התולש
את השיער לראות את המום, הוא רק לענין **דִּיעֵבַד**, שאם עבר
ותלש את השיער לצורך ראיית המום, אסור לו להזיז את השיער
שתלש ממקומו, אלא עליו להניחו מסובך עם שאר השערות.
פושטת הגמרא: **אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה, תָּא שָׁמַע** – בא ושמע רביה
מברייתא, ששנינו בברייתא, **צִמְרֵי הַמְּסוּבָּה בְּאִזְנוֹן** של הבכור,
יש מום באזנו, **רַבִּי יוֹסִי בֶן הַמְּשׁוּלָם אָמַר**, תוֹלְשׁוּ לְצִמְרֵי
וּמִרְחָה אֶת מוֹמָא לַחֲכָם. שָׁמַע מִיָּבֵן – יש לשמוע מזה,
ש**לְבִתְחִלָּה** מותר לתלוש את השיער, שאת ראיית המום.
מסיקה הגמרא: **שָׁמַע מִיָּבֵן** – אכן יש לפשוט הספק מברייתא זו.
מוסיפה הגמרא: **אָמַר רַבִּי מְרִי, אִתָּא אֲנִי נָמִי תִּנְיָנָא** – שגם ממה
ששנינו במשנתנו יש לפשוט את הספק. ששנינו, **וְכֵן תוֹלֵשׁ אֶת**
הַשְּׁעָר לְרֵאוֹת מְקוֹם מוֹם. ויש לברר, **מָא** – לענין מה אמרו
במשנה **וְכֵן** שמשמע שדין זה שזה לדין שקדם לו, **אִילִימָא** –
אם נפרש, שאמרו כן לענין הדין שנאמר בתחילת המשנה, **שֶׁלֹּא**
יִזְוֶיזוּ אֶת מְקוֹמוֹ של השיער לאחר שנתלש, **הַשְּׁתָּא** – מעתה יש
לשאול, ומה **שְׁחָמָא**, המפנה את השיער לצורך שחיטה,
דְּשִׁחִיטָתוֹ מוֹכַחַת עָלָיו שלצורך השחיטה עושה כן, לפי
שרואים ששוחט הוא במקום שתלש ממנו את השיער, ואין
לחוש כל כך שיתעו הרואים ויסברו שגזוז הוא לצורך עצמו, ואין
על פי כן אמרו **שֶׁלֹּא יִזְוֶיזוּ** לשיער שתולש ממקומו. כשמפנה את
השיער כדי **לְרֵאוֹת** את **מְקוֹם הַמוֹם**, שאין ניכר מיד שתלש
לצורך זה, ויש לחוש לרואים שילמדו מזה שמותר לתלוש
לצורך עצמו, **מִיָּבְעִינָא**, האם צריך לומר זאת בפירוש שלא יזינו
כמו בדין הראשון, והרי כל שכן הוא. **אֲלָא לָאוּ** – אלא אי
אפשר לומר כי אם, **שֶׁאֵתוֹלֵשׁ** – שלענין התלישה עצמה אמרו
'וכן' שבה שזה דין הסיפא לדין הרישא. ואם כן, **שָׁמַע מִיָּבֵן**
ש**לְבִתְחִלָּה** מותר לתלוש לצורך ראיית המום כמו ברישא.
מסיקה הגמרא: **שָׁמַע מִיָּבֵן** – אכן גם ממשנתנו יש לפשוט כן.

משנה

המשנה שלפנינו עוסקת בדין צמר שנתלש מבכור בעל מום
בחיוו, אם יש לו היתר בהנאה לאחר מיתה או שחיטה. אבל
בעודנו חי, הצמר אסור בהנאה מדרבנן, שגזרו שמא יבואו
להמתין מלשחוטו, כדי ליהנות מהצמר שיתלש, ויבואו לידי
גזירה ועבודה. וכן בבכור תם, גזרו לאסור הצמר בהנאה, שמא
ישהנו מלהקריבו במקדש, עד שיפול בו מום, כדי שיהנה מהצמר
ביתנים. אבל לאחר מיתה או שחיטת הבעל מום, נחלקו תנאים
אם בכלל הגזירה היא.
אומרת המשנה: **שֶׁעָר או צמר של בְּכוֹר בְּעַל מוֹם שֶׁנֶּשֶׂר מִן**
הבכור בחיוו, וְהִנֵּיחוּ בְּחִלּוֹן – שעדיין לא נהנה ממנו, לפי שכל
שהבכור חי, אסור ליהנות מהצמר. **וְאִתְּרֵי בְּכָהֲמָא לַבְּכוֹר**,
ושחיטה זו מתירה את הבשר באכילה, ואת העור והצמר שעליו
בהנאה. ובדין הצמר שנשר מחיים מצינו מחלוקת בין עקביא בן
מהללאל לחכמים, ונחלקו תנאים באיזה אופן נחלקו. שיש
אומרים שבאופן זה נחלקו, **שֶׁעֲקֵבֵינָא בֶן מְהֻלָּלֵאל מְתִיר** לאחר
שחיטה ליהנות גם מהצמר שנתלש מחיים.

ונשרפת מחוץ להר הבית. ולכך התיר רבי יוסי בן המשולם
לגזוזה, אף שבדבר שאין מתכוין אוסר רבי יוסי, לפי שאין איסור
גזירה בפרה אדומה.
מקשה הגמרא: אף אם נאמר שאין לפרה אדומה קדושת הגוף,
אך, **וְהָאִמַר רַבִּי אֶלְעָזָר**, שגם **קִדְשֵׁי בֶדֶק הַבֵּית**, שאינם
קדושים בקדושת הגוף להקריבה על המזבח, **אִסְרוּן בְּגִזְיָהּ**
וְעִבְדָּהּ. משיבה הגמרא: דין זה שאמר רבי אלעזר אינו אלא
מִדְּרַבָּנָא, שגזרו חכמים עליהם איסור גזירה ועבודה שמא יבואו
להתיר גזירה ועבודה גם בקדשי הגוף. אבל מן התורה אין איסור
גזירה בקדושת בֶּדֶק הַבֵּית וּלְכָךְ התיר רבי יוסי לגזוז במספרים,
אף שסובר הוא שדבר שאינו מתכוין אסור. מוסיפה הגמרא
לשאול: **וְהָאִכָּא** – והרי על כל פנים יש **אִיסוּרָא דְרַבָּנָא** לגזוז
פרה אדומה, ומדוע התיר רבי יוסי לגזוז במספרים. משיבה
הגמרא: **אֲלָא** מוכרחים לומר, **שְׁאֵינָא פָּרָה אֲדוּמָה**, שאף איסור
גזירה מדרבנן אין בה, משום **דְּלֹא שְׂכִיחָא** – שפרה אדומה אינה
מצויה הרבה, ובדבר שאינו מצוי לא גזרו חכמים. וכיון שכן,
מבוארת דעתו של רבי יוסי, שאף שסובר הוא שדבר שאין
מתכוין אסור, כאן מותר, לפי שפרה אדומה קדשי בֶּדֶק הַבֵּית
היא, ואף מדברי חכמים לא נאסרה הגזירה.
שואלת הגמרא: מדוע התיר רבי יוסי לגזוז את השיער בעוד
הפרה בקדושתה, **וְלִיְחֻלָּה** – הרי יכול לחלל את קדושתה על
מעות, **וְלִפְקָה לְחֻלּוֹן** – ועל ידי זה יוציאה לחולין, **וְלִיְחֻלָּה** – ואז
יגזוזה, **וְהִתְרַד** – ולאחר מכן יחזור וליקדשה – ויקדישה שוב
לפרה אדומה. משיבה הגמרא: שאין יכול לעשות כן בנקל, מפני
שְׂדֵמְיָהּ יִקְרִי, שפרה אדומה שזה הרבה, ואם ירצה לחללה על
מעות, יהיה עליו להביא מעות הרבה כנגד שויה.
שואלת הגמרא: **וְלִיעֵבַד לָהּ בְּדִשְׁמוּאֵל** – והרי יכול לעשות לה
כדברי שמואל, **דְּאָמַר שְׁמוּאֵל, תִּקְדַּשׁ שׁוּהָ מִנָּה שְׁחִילָלָהּ עַל**
שְׁוֶה פְרוּמָה מוֹחֵלָל, וגם כאן יחללנה על פרוטה אחת, ואין
צריך לטרוח להביא מעות הרבה.
דוחה הגמרא: **אִימור דְּאָמַר שְׁמוּאֵל** – שיש לנו לומר, שמתי
אמר שמואל את דינו, דווקא **שְׁחִילָלָהּ** – שכבר חילל על פחות
משווי. אבל **לְבִתְחִלָּה מִי אָמַר** – האם התיר לעשות כן
לכתחילה, הרי ודאי שלכתחילה אסור לעשות כן. וכיון שכן,
שלכתחילה אין לחלל אלא בשווי, ודמי פרה אדומה יקרים הם,
וטורח גדול הוא, לכך התיר רבי יוסי בן המשולם לגזוז השערות
השחורות, בעזרה בקדושתה.
הגמרא מביאה ביאור נוסף בדעת רבי יוסי בן המשולם. מתרצת
הגמרא: **אִיבְעִינָא אִימָא** – אם תרצה תוכל ליישב את דברי רבי
יוסי בן המשולם שהתיר לגזוז את שיער הפרה במספרים, כך.
שלעולם סובר הוא שדבר שאין מתכוין מותר. **וְרַב כְּסֵר לָהּ**
כְּרַבִּי יוֹסִי בֶן הַמְּשׁוּלָם, שמותר לפנות את שער הבכור לצורך
שחיטה משום שתולש אינו בכלל גזוז, **וְאִתְּרֵי בְּכָהֲמָא לַבְּכוֹר**,
בְּכָהֲמָא לַבְּכוֹר, שרוב התיר רק משום שתולש
אינו בכלל גזוז. ואילו לרבי יוסי בן המשולם גם אם תולש בכלל
גזוז, מותר לפנות השיער, משום שסובר שדבר שאינו מתכוין
מותר, ולא כרב שאסר באינו מתכוין. ולפי זה, רב פסק כדברי
רבי יוסי בן המשולם, אבל לא מעצמו, שטעמו של רבי יוסי בן
המשולם הוא משום שדבר שאינו מתכוין מותר, וטעמו של רב
הוא משום שתולש אינו בכלל גזוז.
הגמרא מבארת את אופן תלישת השיער שהתירה המשנה.
שנינו במשנתנו: **וְתוֹלֵשׁ אֶת הַשְּׁעָר וּבְלִבָּד שֶׁלֹּא יִזְוֶיזוּ מִמְּקוֹמוֹ**.
מבארת הגמרא: **אָמַר רַב אִשִּׁי אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, לֹא שָׁנוּ** – לא
אמרו במשנתנו שמותר לתלוש את השיער, **אֲלָא** כשהתלישה
היא בְּיָד, **אֲבָל** אם התלישה היא בְּכַלִּי, **אָסוּר** גם לצורך
שחיטה.
מקשה הגמרא על דבריה: **וְהִתְקַנְיָ** – והרי בהמשך דברי המשנה

בכך דחתה הגמרא את הקושיא מדברי רבי יוסי לפי פירושו של רב נחמן בשם רבה בר אבוא, שבברייתא מדובר על צמר של בעל מום שנתערב.

מוסיפה הגמרא, שאמוראים אחרים פירשו את הברייתא כפשוטה, לענין בהמה בעלת מום שנתערבה בבהמות תמימות, ולא לגבי צמר. ולפי זה אין מקום כלל להוכיח מברייתא זו לענין דינו של ריש לקיש. אומרת הגמרא: **כִּי סָלִיק** – כאשר עלה רבין מבבל לארץ ישראל, **אָמַרָה לְשִׁמְעָתָא** – אמר את פירושו של רב נחמן בשם רבה בר אבוא, שמחלוקתם של רבי יוסי ותנא קמא בברייתא היא לגבי צמר של בעל מום שנתערב בצמר חולין, **קָמִיה דְּרַבִּי יְרֵמְיָה** – לפני רבי ירמיה, וכששמע זאת רבי ירמיה, **אָמַר עַל כֵּךְ, בְּבִלְלָא מִפְּשָׁא** – טפשים הם הבבלים, **מִשּׁוּם דִּיתְבִּי בְּאַרְעָא דְּחִשּׁוּכָא** – כיון שיושבים הם בבבל שהיא עמוקה וחשוכה, **אָמַרִי שְׁמַעְתָּא דְּמַחֲשָׁבָן** – מפרשים הם פירושים שאינם נכונים. לפי שפירוש זה דחוק הוא מאד בלשון הברייתא, שאמרו בכור בעל מום שנתערב, ודחוק הוא לפרש שהצמר הוא שנתערב. והוסיף רבי ירמיה ואמר, האם **לֹא שְׁמִיעַ לְהוּ** – לא שמעו בני בבל **לְהָא דְּאָמַר רַבִּי חֵיִי אָבָא שְׁאָמַר בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן** בביאור מחלוקתם של רבי יוסי ותנא קמא בברייתא, שמדובר בבהמה בעלת מום שנתערבה בבהמות תמימות, וכפי שסברה הגמרא בתחילה, ומה שהקשו על זה שאם כן במה נחלקו תנא קמא ורבי יוסי, על זה פירש, שהמחלוקת היא, **בְּשִׁבְרָא** את כל הבהמות שבתערבות, **וְלֹא בְּצֵאָה** בהם כל מום. והנידון הוא, האם כולן מותרות, כיון שלא מצא בהן מום. או שכיון שידוע שבאחת מהן היה מום, אף שכעת אינו מוצא מום, הרי הן בחזקת שיש בהן בהמה בעלת מום, ועדיין כולן אסורות. וביאר רבי יוחנן שתנא קמא וחכמים **קָמִיפְּלִי בְּפִלְגִי וְדָרְבִּי מֵאִיר וְרַבִּין** שנחלקו במקום אחר. **וְהָנָן** במשנה (נה אס) לגבי מקום שנאבדה בו טומאה, כגון כוית מת שנפל עליו גל של אבנים, ונתערב גל זה בשני גלים טהורים, וחיפש את הגל שבו הטומאה, ולא מצאו, **שְׁהִיה רַבִּי מֵאִיר אָמַר**, **שֶׁכֶּל דְּבַר שְׁהִיה בְּחֻזַּת טוּמְאָה, לְעוֹלָם הוּא בְּטוּמְאָתָא** – שכל זמן שלא נמצאה הטומאה, הכל בכלל ספק טומאה, **עַד שְׁתִּיבָא דְּטוּמְאָה** – עד שתמצא הטומאה, ורק אז יצא שאר המקום מידי חשש טומאה. **וְחֻכְמִים** חולקים **וְאֹמְרִים**, שהוֹפֵר הוא **עַד שְׁמִיעַ לְסַלֵּעַ אוֹ לְבִתּוּלָה** – שהיא קרקע קשה שלא נעבדה מעולם, שודאי אין המת תחתיהם, ואם לא מצא בה טומאה הכל טהור, כיון שבדק ולא מצא. וכמו כן נחלקו תנא קמא ורבי יוסי בברייתא לגבי בעלת מום שנתערבה בתמימים ובדק ולא מצא מום. שתנא קמא שאמר אוסרין בכל שוק, סובר כרבי מאיר, שכיון שודאי היה שם מום, כולם בכלל ספק בעל מום עד שימצא את בעלת המום, וכל שלא מצא, כולם אסורים למזבח. ורבי יוסי שאמר יבוקר, סובר כחכמים, שאם בדק את כל הבהמות שבתערבות ולא מצא מום, כולם כשרים למזבח. הגמרא מביאה פירוש אחר שאמרו בשם רבי יוחנן בביאור מחלוקתם של תנא קמא ורבי יוסי בברייתא, וגם הוא באופן שנתערבה בהמה בעלת מום בבהמות תמימות: **רַבִּי אִסִּי אָמַר בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן לְפָרֵשׁ, שֶׁהַמְּחַלּוֹקֶת בֵּין תֵּנָא קָמָא וְרַבִּי יוֹסִי הִיא, בְּשִׁבְרָא וּבְצֵאָה** באחת מהבהמות מום, אבל אין יודע בבירור שזהו המום שהיה מתחילה. והנידון הוא, האם יש לתלות שמום זה שמצא הוא המום שאבד, וממילא יצאו השאר מכלל ספק, ואין צריך לבודקם. או שיש לחוש שמא מום אחר הוא זה, ועדיין כולם בכלל ספק בעלי מום הם ולכן עדיין יש לבדוק את כולם. וביאר רבי יוחנן שקמִיפְּלִי בְּפִלְגִי וְדָרְבִּי מֵאִיר וְרַבִּין שְׁמַעְוִן בֶּן גְּמִלְיָא שנחלקו במקום אחר. **וְהֵנִינָא** בברייתא, **שְׁדָה שְׁאָבַד בְּהָ קָבֵר** – שידוע שהיה בה קבר, ועתה אין ידוע היכן הוא, **מִי שֶׁנִּכְנַס בְּתוֹכָהּ, מָטָה הוּא, לְפִי שֶׁכֵּן הִשְׁדָּה בְּכָלל סָפֵק טוּמְאָה הִיא.** ואם **נִמְצָא בְּתוֹכָהּ קָבֵר, מִי שֶׁנִּכְנַס לְתוֹכָהּ** – לשאר השדה, **מָהוּר הוּא, לְפִי שְׁאֵינִי אָמַר, הוּא קָבֵר שְׁאָבַד, וְהוּא הַקָּבֵר שְׁנִמְצָא,** ואין לחוש שמא היה בו עוד קבר אחר. אלו הם

דְּבַרִּי רַבִּי. אבל **רַבִּין שְׁמַעְוִן בֶּן גְּמִלְיָא** חולק וְאֹמַר, שגם אחר שנמצא בה קבר, **תִּיבְרַק בִּלְ הַשְׁדָּה בּוֹלָה** אם אין בה עוד קבר אחר, וכל שלא בדק, עדיין הכל בכלל ספק טומאה הוא, ואין אומרים שודאי הקבר שנאבד הוא הקבר שנמצא, אלא חוששים שמא קבר אחר הוא, ואת הקבר שאבד עדיין לא מצאו. וכמו כן נחלקו תנא קמא ורבי יוסי בברייתא לענין בעלת מום שנתערבה, ומצא מום באחת מן הבהמות. שתנא קמא שאמר אוסרין בכל שוק סובר כרבן שמעון בן גמליאל שחוששים שמא היה עוד מום, ולכן עד שלא יבדוק את כולם, הרי הם בכלל ספק בעלי מומים, ואסורים בהקברה. ורבי יוסי שאמר יבוקר, סובר כרבי ולכן אם מצא מום, תולים אנו שהמום שמצא הוא המום שאבד, ואין לחוש שמא היה עוד מום, וממילא השאר מותרים בהקברה. הגמרא מבארת מדוע הוצרכו רבי אסי ורבי חייה בר אבא לפרש כל אחד פירוש אחר, ולא הסכימו עם פירושו של השני. שואלת הגמרא: **וְרַבִּי אִסִּי** שפירש שמדובר שבדק ומצא את המום, והנידון הוא האם חוששים שמום אחר הוא, **מֵאִי מַעְמָא לֹא אָמַר בְּרַבִּי חֵיִי אָבָא**, שמדובר בבדק ולא מצא, והנידון הוא האם יצאו מכלל ספק, או שעדיין הם בספק בעל מום, וכמו שנחלקו חכמים ורבי מאיר לענין כוית מת שנאבד. מיישבת הגמרא: **אָמַר לָךְ רַבִּי אִסִּי**, אין לדמות מום שלא נמצא, לטומאה שלא נמצאה. לפי **שֶׁשֶּׁלְמָא נָבִי טוּמְאָה** שנאבדה מובנים דברי חכמים, שאם חיפש ולא מצא את הטומאה, **אִימַר** – יש לתלות ולומר ששם **עוֹרֵב וְנִמְלָהּ, או שֶׁכֶּן עֲקָבֵר וְנִמְלָהּ,** ולכן המקום טהור. **אָלָא הָכָא** לגבי בהמה שהיה בה מום ולא נמצאה, אין להחזיר את כולם, לפי **שֶׁבַעל מוֹם לְהִיבָא אֲזִיל** – להדיח נעלמה בעלת המום, ולכן גם אם לא מצא, לא יצאו מכלל ספק בעלי מומין. לפי זה נמצא שדברי רבי חייה בר אבא שהשוה מום לטומאה מוקשים. מיישבת הגמרא: **וְאִידֶּךָ** – רבי חייה בר אבא שכן השוה מום לטומאה שנאבדה, יפרש שגם לגבי מום, **אִימַר** – יש לתלות ולומר שמום **עוֹרֵב הוּא** – שהיה זה מום שעובר מאליו, **וְאִתִּיפִי** – והוא נרפא, ויצאו כולם מכלל ספק בעלי מומין. שואלת הגמרא: **וְרַבִּי חֵיִי אָבָא** פירש שפירש שמדובר בבדק ולא מצא. **מֵאִי מַעְמָא לֹא אָמַר בְּרַבִּי אִסִּי** שמדובר בבדק ומצא, והנידון הוא האם חוששים שמום אחר הוא. משיבה הגמרא: **אָמַר לָךְ רַבִּי חֵיִי אָבָא**, שאין לדמות מום שנאבד ונמצא, לטומאה שנמצאה, לפי **שֶׁשֶּׁלְמָא שְׁדָה** שנאבד בה קבר ומצאו קבר, מובן שכיון שדְּרַבְרָה לְמִקְבְּרָה – שהדרך לקבור בה, יש לחוש שפי' היכי דְּקָבֵר בְּהָ הִיא – שידוע שקברו בה מת זה, יש לחשוש שְׁקָבֵר אֵינֶשׁ אַחֲרֵינָא – שקברו בה גם מת אחר. ולכן סובר רבן שמעון בן גמליאל שחוששים שאין זה הקבר שנאבד. **אָלָא** לענין קְדָשִׁים – בהמות תמימות שרוצה להקריבן למזבח, **כִּיּוֹן דְּרַבִּי לָן וְקִיּוּמִי** – כיון שהיו ידועות שאין בהם מום, ונתערבה בהם בהמה אחת שהיה בה מום, ומצאו אחת עם מום, האם דְּרַבִּייהוּ לְמִיפַל בְּהוּ מוּמָא – הדרך שיפול בהם מום, ודאי אין הדרך שיעשה בהם מום, ודאי יש לתלות שהמום שנמצא הוא המום שאבד, ואין לחוש שמא מום אחר הוא. מבארת הגמרא: **וְאִידֶּךָ** – רבי אסי שפירש שגם לענין מום סובר תנא קמא שיש לחוש שמא מום אחר הוא, זהו משום **שְׁאֵבֵי דְּמִנְגְּחִי אַחֲרֵי** – שכיון שנוגזים הם אחד את חבירו, **שְׁכִיבִת בְּהוּ מוּמָא** – מצוי הוא שיהיה בהן מום, ולכן חוששים שמא מום אחר הוא, ואין זה המום שאבד. הגמרא מביאה ברייתא אחרת, שלכאורה יש להקשות ממנה על דברי ריש לקיש, שאמר שבנתלש קודם שיתירו מומחה, מודים כולם שהוא אסור בהנאה. מקשה הגמרא: **מִיִּיתִיב, שִׁנְיָו** בברייתא, **הַתּוֹלֵשׁ צִמָּר מִבְּכּוֹר תָּם, אִף עַל פִּי שְׁלֹאֲחֹר מִכֵּן נִזְלָד בּוֹ מוֹם וְשִׁחְטוּ,** הצמר **אִסוּר** בהנאה. מדויקת הגמרא שמדברי הברייתא משמע, **מַעְמָא דָּתָם** – שכל הטעם שהצמר אסור בהנאה, הוא מפני שנתלש מבכור תם,

המשך ביאור למס' בכורות ליום שני עמ' ב

מבררת הגמרא: מאי טעמא שלא יתן לו. אמר רב ששת, מפני
שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות – כהן המבקש מהישראל
בכור תם בזמן הזה בתוך ימי הטיפול, נראה ככהן שמייע
בעבודת התבואה כדי שיתנו לו את התרומות, וזה אסור
כמבואר להלן, שהרי בזמן הזה אין לכהן הנאה מבכור תם קודם
טיפול בו מום, ולכן נראה בבקשתו שרוצה להציל את הישראל
מסירחת הטיפול ומהוצאות גידולה, כדי שיתן לו את הבכור.
הגמרא מביאה ברייתא בענין האיסור לתת מתנות כהונה לכהן
או ללוי המסייעים לבעלים: תנו רבנן, הכהנים והלויים והעניים
המסייעים לבעלים בעבודתם. ואלו הם אופני הסיוע של כל
אחד מהם: הכהנים המסייעים בבית הרועים לשמור או להאכיל
את הבהמות, כדי לקבל את הבכורות, וכן הכהנים הלויים
והעניים המסייעים בבית הגרנות – במקום איסוף התבואה,
הכהנים כדי לקבל תרומה, הלויים כדי לקבל מעשר ראשון,
והעניים כדי לקבל מעשר עני, וכן הכהנים המסייעים בבית
המטבחים כדי לקבל את הזרוע לחיים וקובה, אין נוהגין להם
תרומה ומעשר בשבבן. ואם עושין בן, חיללו, ועליהם הכתוב
אומר (מלאכי ב ד) בתוכחתו לכהנים "שחתם ברית הלוי" –
השחתם את הברית שכרתי עם אהרן, לשרת בשמי ולכבדני, על
ידי שביזיתם ברית זו. ואומר (במדבר יח לב), ואת קרשי בני
ישראל לא תחללו ולא תמותו. מבררת הגמרא: מאי ואומר
– עבור מה צריך פסוק נוסף. מבארת הגמרא: וכי תימא מיתה
לא – שאמנם יש בזה איסור והשחתה אבל עונש מיתה אין על
כך. תא שמע, ואת קרשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו,
ומכך שנאמר שאם ינהגו כראוי לא ימותו, משמע שאם לא ינהגו
כראוי יענשו במיתה. ובקשו חכמים לקונן לבעלים ולהיות
מפרישין עליהן פעם שניה תרומה משלם – כמות שלימה כמו
שתרמו בתחילה, ופני מיה לא קנסום, דלמא אתי לאפרישי
– שמא מאחר שיחייבום לשוב ולהפריש, יאמרו שהתרומה
הראשונה לא היתה תרומה והתבואה נשארה טבל, ויבואו
להפריש מתבואה זו המתקנת כבר על תבואה אחרת שלא
נתקנה כלל, ונמצא שמפריש מן הפסוק על החיוב.
מוסיפה הברייתא: ובבבול יש כהן

משיבה הגמרא: מסתברא ללמוד באופן שאמרנו, כיון שיש
להסמיק דמקדש – את מלאכת הקודם בפסוק הראשון,
למקדש – ל"שורר" הקודם בפסוק השני, וכן יש לסמוך דמאחר
– את "בכור בניך" המאוחר בפסוק הראשון, לדמאחר – ל"צאנך"
המאוחר בפסוק השני.
דוחה הגמרא: אדרבה יש ללמוד דמקדש ליה לדמקדש ליה –
את הסמוכים זה לזה בפסוקים, וכיון שנאמר בהם "בכור בניך
תתן לי, כן תעשה לשורר", ממילא יש ללמוד את בכור בהמה
גסה שהוא "שורר" מבכור אדם הסמוך לו, שינתן לאחר שלשים.
מקור אחר לדין זה: אלא אמר רבא, אמר קרא (שמות כב כט) "כן
תעשה לשורר לצאנך" ובתיבת "תעשה" הוסיף לה הכתוב
עשייה אחרת (ונוספת) בשורה, ויש ללמוד מכך שיש להוסיף
בבכור בהמה גסה עוד תוספת זמן יותר מזמן פדיית אדם, והיינו
שיהיה זמן הטיפול חמשים יום.
שואלת הגמרא: ואימא שיתן – שמא תוספת זו באה ללמדנו
להוסיף עוד שלושים יום חוץ משלושים יום שיש בבכור אדם.
משיבה הגמרא: לא מסרף הכתוב אלא להכמים – כיון שלא
גילה לנו הכתוב כמה יש לנו להוסיף בבכור בהמה גסה, ודאי
מסר ענין זה להכמים שיפרשו לנו כמה הוא זמן זה, והם פירשו
שזמנו הוא חמשים יום.
הגמרא מביאה ברייתא כדרשת רבא: תנא נמי הכי "בכור בניך
תתן לי, כן תעשה לצאנך", מסמיכות זו ללמדנו שזמן הטיפול
בבהמה דקה הוא בזמן בכור אדם שהוא שלשים יום. יכול שאף
לשורר הזמן הוא שלשים יום, תלמוד לומר "כן תעשה לשורר"
הוסיף לה הכתוב עשייה אחרת בשורה, ולא מסרף הכתוב
אלא להכמים. ומסימת הברייתא, מכאן אמרו עד כמה
ישראל חייבין להטפל בבכור, בכמה דקה שלשים יום
ובכמה חמשים יום. רבי יוסי אומר, בבהמה הדקה יטפל
הבעלים שלשה חדשים. מפני שטפולה מרובה.
ובברייתא תנא הסבר לך, מפני ששיניה דקות ואינה יכולה
לאכול עשב, ואם לא תהא עם האם שתאכילה, תמות, לכן
עלינו להשאירה עם אמה עד שתחזק ורק אז ליתנה לכהן.
שנינו במשנה: אם אמר לו הכהן בתוך היום, תנה לו, הרי זה
לא יתן לו.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ששה ועשרים לעומר עמוד ב

שואלת הגמרא, הניחא – מובן מה שהוצרכה התורה למעט שאינו
נקרא קינוי כשהתורה בה על נשיקת אבר, רק למאן דאמר הערה
הכתובה בכל מקום שנקראת ביאה זו הנקטת עברה, וסובר אכל
נשיקה ולא כלום היא, היינו דאחי קרא למעושי נשיקה – לכן
הוצרך הפסוק כדלעיל למעט נשיקת אבר שלא תאמר שהיא
כהערה, אלא למאן דאמר (דאמר) הערה הכתובה בכל מקום
שנקראת ביאה זו אפילו נשיקה, מאי איבא למימר – למה מיעט
הכתוב שאינו נקרא קינוי, והרי היא הערה ונחשבת ביאה גמורה.
מתרצת הגמרא, לעולם כמו שתירץ רבא לעיל ש"דבר אחר" זהו
לשקנא לה דרך אברים, ומה שהקשה אביי והרי אין צריך לזה
פסוק שודאי אינו נחשב קינוי כי זו פריצות בלבד שאינה אוסרת
אשה על בעלה, נענה ונאמר, ומהו דתיקא – הייתי אומר, כיון
שבקפידא דבעל תליא רחמנא – כתוב בתורה "ועבר עליו רוח
קנא וקנא את אשתו", הרי שתלו זאת בהקפדת הבעל, ובעל הא
קא קפיד שלא תשכב עם איש זר בקירוב אברים, קמשמע לן כיון
שאינה נאסרת בכך אינו נחשב קינוי.
אמר שמואל, עדיף שיאמר אדם

לביאה שלא בדרך איש ואשה, שאין לזה דין קינוי להחשיבה סוטה.
מקשה הגמרא, אמר ליה רבא, והרי ביאה שלא דרך אבר אוסרת
אשה כמו ביאה כדרכה, שהרי "משכב אשה" בתיב בתורה,
"משכב" בלשון רבים, לדמות משכב שלא כדרכה למשכב כדרכה,
שבשניהם נאסרת, ואין אמרת שאינו נקרא קינוי. מתרצת הגמרא
אלא מהו דבר אחר, אמר רבא, מה שכתוב בתורה "ושכב איש
אותה שכבת זרע" בא למעט פריש לשקנא לה דרך אברים –
שקנא לה בעלה שלא תסתר עם פלוני לשכב עמו בקירוב אברים,
ולא קנא לה לביאה כלל.
שואלת הגמרא, אמר ליה אבין, קירוב דרך אברים פריצותא
בעלמא היא, ופריצותא מו אמר רחמנא – האם התורה אסרה
אשה על בעלה כשעשתה רק פריצות זו של קירוב באברים, וכיון
שלא אסרה התורה אם כן ודאי שאינו נחשב קינוי. מתרצת הגמרא
אלא מהו דבר אחר, אמר אבין, מה שכתוב בתורה "ושכב איש
אותה שכבת זרע" בא למעט פריש לשקנא לה בנשיקה – שקנא
לה בעלה שלא תסתר עם פלוני לביאה שאינו מכניס בה את האבר,
אלא רק נוגע האבר באותו מקום.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 **ט** לא התירו לקפל אפלו לצרף השבת אלא באדם אחד, אבל שנים לא יקפלו בגד אחד, מפני שפשיטנים
2 מקפלים הן מפשיטים קמטיו (בידיהם בקפולם¹⁹), ונראין כמתקנין כלים בשבת¹⁸⁹ (מה שאין כן בשאחד
3 מקפל¹⁹ מתפשטים מקמטים מאליהן¹²⁹).
4 ואפלו באדם אחד לא התירו אלא בבגדים חדשים¹⁷⁹, אבל לא בישנים, שהישנים קפולם מתקנם יותר מן
5 החדשים, שהחדשים קשים מאליהן ואין ממחרין לקמוט¹⁷⁹.
6 ואפלו בחדשים לא התירו אלא בלכנים, אבל לא בצבועים, שהצבועים קפולם מתקנם יותר¹⁹.

הלכות שבת, חלק ב סימן שב, דיני ניקוי וקיפול הבגדים בשבת, תחילת סעיף ט:

ביאורי הלכה

- פ** בידיהם בקיפולם - מותר להחזיר את השקע של
מגבעת שנתקמטה¹⁰², וכן מותר להחזיר את הצווארון
של מעיל ואת הקפל שבשולי המכנסיים (מכפלת), ואין
בזה משום איסור קיפול בגדים בשבת¹⁰³, וכן מותר
להכניס בתוך הנעל את האימום (כלי המיוחד לשמירה
על צורת הנעל), אבל אסור לעשות כן אם כוונתו בזה
להרחיב את הנעל¹⁰⁴.
פא כלים בשבת - בגד שנשאר מקומט לאורך זמן -
נפגם, ואף שהיישור מונע פגם הבגד ולא מתקנו ממש
- מכלי-מקום נראה כתיקון לבגד.
- פב** כשאחד מקפל - מותר לאחד לקפל גם על שולחן
או כסא כל שנזהר שלא למתוח ולהפשיט הקמטים
בידיו ממש¹⁰⁵.
פג מאליהן - כשאינו מיישר ממש הקמטים אינו נראה
כמתקן הבגד¹⁰⁶.
פד בבגדים חדשים - שלא נתכבסו¹⁰⁷.
פה ממחרין לקמוט - ככל שסוג הבגד צריך יותר
לקיפול - קיפולו נראה יותר כתיקון הבגד¹⁰⁸.
פו מתקנם יותר - בגד צבועני שאינו מקופל - צבעו
דוהה, וקיפולו הוא תיקון לבגד¹⁰⁹.

צינונים והוספות

- שקיפול על הספסל דינו כמקפל על-ידי שנים, אך בס' מ"מ
וצינונים ועוד, העירו שמהוספת הסוגריים כאן משמע
שהאיסור אינו בגלל ששניים מקפלים מדויק, אלא מפני
שמיישרים ומותחים בידיים, ולכן רק קיפול על ידי שניים
ממש - אסור.
106 אך נראה קצת כמתקנו כדלהלן.
107 כן הגיה בבדי השולחן סי' קטו ס"ק א, ע"פ הטור
והשו"ע. ולולא הגהתו יש לפרש חדשים כל זמן שאינם
צריכים כל-כך לקיפול.
108 ואין חילוק בזה אם הבגד כבר מקומט או לא, כיון
שעצם קיפול בגד ישן (או צבועני) נראה כמתקן.
109 בשש"כ פט"ו הערה קנד: שמעתי מהגרש"ז אויערבך
זצ"ל, דבקיפול שלנו לא ידוע שום הבדל בין בגד לבן
לצבוע.
102 בשש"כ פט"ו הערה קסז כתב להתיר להכניס
שטריימל לקופסה המיוחדת לו אף שבזה מתכווצות
השערות, והן נשמרות מלהתפזר אנה ואנה.
103 בשש"כ פט"ו אות נ התיר בזה משום שאינו אלא
מעמידו במצבו הרגיל לשימוש, ואין שייך בזה תיקון (לא
נתבאר כוונתו מדוע אין תיקון כשמעמידו במצב הרגיל
לשימוש, אמנם על פי המבואר להלן בשו"ע יש להתיר
יישור מגבעת שהתקמטה משום שהוא בגד שאין רגילים
ליישרו לצורך תיקונו, ויישור הבגד לנוי בלבד במקום שאין
בו תיקון (כגון בגד שקימוטו אינו מזיק לו וכן כל בגד שאין
מיישרים לעולם, ולפעמים אדרבה יישורו מזיק לו) - אינו
נראה כמתקן כלי).
104 שש"כ שם אות נא.
105 בבדי השולחן סי' קיז ס"ק ה הביא דברי הא"ר

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות תפילין - לפי לוח "רב יומי"

- 1 **א** לכתחלה צריך לכתוב כתיבה תמה ושלמה בתמונת
2 האותיות שלמדוה מדברי התלמוד ומדרשים וקבלה
3 מהראשונים אבל אם שינה לא פסל אלא א"כ הפסיד צורת
4 האות לגמרי כמו שיתבאר:
5 **ב** זו היא תמונת האותיות
- א** צריכה להיות הנקודה העליונה עשויה כיו"ד ולפיכך
7 צריך להיות בה ג' עוקצים כמו ביו"ד עוקץ א' למעלה
8 לכתחילה ושנים למטה א' מימין הנוגע בג האל"ף ואם
9 לאו פסולה כמו שיתבאר וא' משמאל לכתחלה והוא לא
10 יהיה נוגע בגגה ואם נגע כשרה כמו שנתבאר סי' ל"ב ויו"ד

ואם נגעה ממש בגגה אפילו נגיעה דקה כחוט השערה
פסולה ולא תהא הנקודה נגד אמצע הגג אלא נגד סופו בצד
שמאל ואם עשאה באמצע פסולה וצריך לתקנה אלא א"כ
אין תיקון מועיל אזי יש להכשיר אפילו לכתחילה כמ"ש
סי' ל"ב ויש מי שקבלה בידו שהנקודה תהא דקה למעלה
ועבה קצת למטה כעין יו"ד כי תמונת ה' היא דל"ת ויו"ד
(בכל ההי"ן חוץ מההי"ן של שם הוי"ה ב"ה שיש בהם
קבלה אחרת כמו שיתבאר) ותהיה הנקודה עקומה למטה
לצד ימין ולא לצד שמאל פן תדמה לתי"ו:

* * *

ף צ"ל ראשה קצר שלא תדמה לרי"ש ורגלה ארוכה שלא
תדמה ליו"ד ותפסל על ידי קריאת התינוק וטוב שתהיה
עגולה לצד ימין בראשה שלא תדמה לזי"ן ואע"פ שראש
הזי"ן עובר מב' צדדין מכל מקום יש לחוש שמא תינוק
שאינו חכם ולא טפש יקראנה זי"ן ותפסל ועל פי הסוד
צ"ל רגלה פשוטה בשוה ועביה מתמעט והולך מעט מעט
עד שתהא חדה למטה ועל פי קבלת האר"י ז"ל צריך להיות
עוקץ קטן מצד שמאל בראש כל הוי"ן שבתפילין ולא
בספר תורה:

ץ צריך לזוהר שלא תהא רגלה ארוכה שלא יתדמה לנו"ן
פשוטה ותפסל על ידי קריאת התינוק וראשה צריך
להיות עובר מב' צדדין שלא תדמה לזי"ן ויהיה מרובע על
פי הסוד:

ץ לכתחלה צריך לעשות לה חטוטרת על גבי ב' רגליה
וגם תג קטן בראש רגל שמאל אבל רגל ימין יהיה ראשו
עגול לצד ימין לכתחלה וב' רגליה צ"ל כב' זיני"ן לכתחלה
ועל פי קבלת האר"י ז"ל צ"ל רגל הימנית כמו וי"ו בתפילין
וקו החטוטרת שעל רגל הימין יהיה עב ושעל רגל השמאל
יהיה דק ואם האריך החי"ת עד שנשתנה צורת הזיני"ן
לגמרי אפילו עשאה דל"ת וזיני"ן וחטוטרת על גבו פסולה
ובתפילין אין לה תיקון משום שלא כסדרן אבל אם לא עשה
לה חטוטרת כלל אפילו האריכה הרבה כשרה בדיעבד:

ץ צריך שיהא ראש ימין שלה כפוף מעט למטה לכתחלה
אבל לא יהיה כפוף הרבה לכתחלה וראש שמאל שלה
יהיה כזי"ן (לדברי המצריכים כן בכל אותיות שעטנ"ז ג"ץ
אבל לפי קבלת האר"י ז"ל תהיה כזי"ן ישרה בתפילין) אבל
ראש ימין לכתחלה יהיה עגול כזי"ן ולא יהא ראוי להושיב
עליו כתרי התגין שאם ראש ראשון היה שוה והגון לתגין
כמו ראש הב' לא היו מדלגין עליו להושיבם בראש הב'
דומה למה שאמרו אין מעבירין על המצות ומטעם זה כל
היודי"ן שבצד ימין בעי"ן וצד"י ושי"ן שבספר תורה כולם
פניהם כלפי מעלה ואין ראויין להושיב עליהן כתרי התגין:

י צ"ל עליה תג קטן מלמעלה לכתחלה וצריך לעשות
ראשה כפוף בשמאלו למטה שיהיה כמו עוקץ קטן יורד
למטה ויהיה עוקץ זה קצר מרגלה פן תדמה לחי"ת ורגלה
יהיה כפוף קצת לכתחלה להיטיב צורתה ויהיה רגל קטן
ולא גדול פן תדמה לרי"ש ויהיה קצר ולא ארוך שלא תדמה
לזי"ו ותפסל על ידי קריאת התינוק ואם חסר עוקצה
השמאלי ואצ"ל רגלה הימנית פסולה ובשמאלי מועיל תיקון
אפילו בתפילין אבל לא בימיני כמו שנתבאר בסי' ל"ב:

זו צריכה להיות לכתחלה שיהיה פניה עם עוקציה שלמעלה
הפוכים קצת כלפי מעלה וקבלה מהחסיד שתהא רגל יו"ד
זו נוגעת באל"ף לכתחלה באמצע גגה ולא בקצהו וסוף הגג
של צד ימין צריך לכתחלה שיהא עקום קצת כלפי מעלה
ולא יהא עקום הרבה ונקודה התחתונה פעמים שתמונתה
כדל"ת קטנה הפוכה על פי הסוד וכן צ"ל בתפילין על פי
קבלת האר"י ז"ל ופעמים שתמונתה ג"כ כיו"ד תלויה בתגה
בגוף האל"ף ולכן לכתחלה צריך שיהא לה עוקץ קטן לצד
ימין למטה ועל פי הסוד צריך שיהא עוקץ זה מכון כנגד
עוקץ העליון שעל הי"ד העליונה:

ח (על פי הסוד צריכה להיות מרובעת למעלה כמו דל"ת
ולא עגולה כרי"ש) צריך לזוהר בתג שלאחריה לרבעה
שלא תהא נראית ככ"ף ואם נראית ככ"ף פסולה ואם ספק
אזי מראין לתינוק וצריך לכתחלה שיהא לה בראשה מצד
שמאל תג קטן ועל פי הקבלה יהא לה עקב עב למטה כי
תמונתה כמו דל"ת תוך גרון של וא"ו על כן צריך שיהיה
לה זוית למעלה שתהא כמו דל"ת ועקב טוב למטה שיהא
במקום ראשו של וא"ו:

* * *

ט צריך שיהא ראשה עב ורגל ימין דקה תהיה לכתחלה
ויורדת מעט למטה יותר מירך שמאל וירך שמאל לא
תהיה עקומה אלא משוכה בשוה ומוגבהת קצת כלפי דל"ת
לכתחלה ויש מי שקבלה בידו שגוף הגימ"ל יהיה כמו זי"ן
שימשוך רגל ימין מאמצע הראש ולא מקצהו כמו בוי"ו וכן
כל ראשי שמאל שבאותיות שע"ט נ"ז ג"ץ יהיו דומים
לזי"ן ועל כן התגין שעליהם נקראו זיני"ן אבל קבלת
האר"י ז"ל אינו כן כמו שיתבאר וירך שמאל תהא נמוכה
כדי להמשיך אות אצל ראש הגימ"ל כי כן קבלה מהחסיד
ולכשיכתוב וא"ו אצל נו"ן כפופה יכתבנה בתוך כפיפת
הנו"ן כדי להסמיך ראשיהן זה אצל זה וכשיכתוב כ' פשוטה
אצל צד"י כפופה טוב לעקם צואר הצד"י מעט לצד ימין
כדי שיקרב קצת כ"ף הפשוטה לראשי הצד"י אבל כלי צורך
לא יעקם שום אות כי כן קבלה מהראשונים שיהא כולם
בעמידה פשוטים ולא מוטים לא לימין ולא לשמאל:

י צריך שיהא גגה ארוך ורגלה קצרה שאם תהא רגלה
ארוכה מגגה תדמה לכ"ף פשוטה ותפסל כשלא יקראנה
התינוק ד' ולכתחלה צריך שתהא הרגל פשוטה בשיפוע
קצת לצד ימין ושיהא לה תג קטן בראש גגה מצד שמאל
וצריך לזוהר בתג שלאחוריה לרבעה שלא תהא נראית
כרי"ש ותפסל על ידי קריאת התינוק ויש מי שקבלה בידו
שאינו די שיהא לה זויות חדה מלאחוריה אלא לכתחילה
יהא לה שם עקב טוב כי תמונתה כמו ב' וזי"ן סגורים
והעקב הוא נגד ראש הוי"ו א' ויעשה ג"כ עוקץ קטן לצד
ימין בולט על פניה למעלה ועוקץ זה הוא כנגד ראש הוי"ו
הב':

י צריך לעשות לה לכתחלה תג קטן למעלה מצד שמאל
וגם באחוריה יעשה עוקץ קטן שתהא מרובעת כמו
דל"ת ולא עגולה כר' והנקודה שבתוכה לא תהא סמוכה
לגגה אלא יהא ביניהם חלק כל כך בכדי שאדם בינוני
יכינונו היטב מעל ספר תורה שעל גבי הבימה כשקורא בו

* * *

כ כפופה קבלת החסיד שהיא צריכה להיות עגולה מכל צד ולא יהיה לה שום זווית לכתחלה ואם עשה לה זווית באחוריה מלמעלה כשרה אם היא עגולה למטה אבל אם עשה מלמעלה ומלמעלה הרי זו דומה לב' ופסולה:

ך פשוטה צ"ל גגה קצר שלא תדמה לרי"ש לכן לא ימשוך אותה בסוף השיטה ואע"פ שכל האותיות אין למשכן מכל מקום בדיעבד כשרות אבל זו פסולה אם תינוק שאינו חכם ולא טפש אינו קוראה כהלכתה ולכתחלה צריך להיות כל הפשוטות ארוכות כשיעור שאם נכפלו יהיו כפופות ומטעם זה לא יעשה לכ"ף פשוטה זווית למעלה אלא תהיה עגולה כמו רי"ש שאם כופפין אותה שתיעשה כף כפופה שאין חילוק ביניהם רק שזו כפופה וזו פשוטה ואם עשה לה זווית למעלה כמו דלי"ת פסולה ואין לה תיקון בתפילין ומזוזות שדינה כרי"ש שעשאה כמו דלי"ת שצריך לגרור את כולה כמו שנתבאר בס' ל"ב:

ל צריך להיות צוארו ארוך כו"ו וראשו עגול לצד ימין ולצד שמאל זווית לראשו כמו שהוא ראש הוי"ו כי תמונת הלמ"ד היא כמו כף כפופה ועליה וי"ו ומטעם זה יהיה זנבה עב וכפוף היטב לפניה ותהיה עגולה מאחריה לצד ימין ככף כפופה אבל לצד שמאל מקום חיבור גופה וצוארה יהיה לה זווית בין סוף הוי"ו שיורד בדקות לצורת כף וכל זה לכתחילה ועל פי הסוד צריך להיות לה ב' תגי"ן על ראש צוארה ימינה גדול ושמאלה קטן:

מ פתוחה ומ"ם סתומה צריך שיהיו שוין לכתחלה בכל היכולת שהרי שתיהן נקראות ממ"ן אלא שזו מ"ם פתוחה וזו מ"ם סתומה ולכן אין לעשות מ"ם פתוחה עגולה למעלה ולמטה בצד ימין שאם יעשה בסתומה שמא יתדמה לס' לתינוק שאינו חכם ולא טפש (ועוד כי האותיות צריכים להיות נכרות מיד כשרואין אותן בראיה קלה ולא עד שיסתכל בהן קצת) אלא תהיה להן זווית למטה בצד ימין לכתחילה אבל למעלה יש שעושין שם עגולות לכתחלה כדי שתהיה תמונת המ"ם פתוחה ככ"ף כפופה ווי"ו ומטעם זה אין עושין גג עגול אלא מאריכים אותה בשוה עד כנגד קצה מושב התחתון שע"כ דומה גופה לכ"ף כפופה ויש שעושין אותה שם מרובעת ונמצא תמונת המ"ם פתוחה היא ב' ווי"ן והעיקר כסברא הראשונה והחרטום צריך שיגיע עד כנגד מושב התחתון כדי שיהא ראוי לסתום ותמונתו לכתחלה היא כמו וי"ו עומדת מוטה קצת ולא הרבה ולכן לא יהיה הפגם שבין הגג ובין ראש החרטום גדול כ"כ שיצטרך למשוך ממנה בעקמומיות ולא יהיה וי"ו עומדת:

* * *

נ סתומה כבר נתבאר שיש לעשותה עגולה בצד ימין לכתחלה אבל לא למטה וגגה יהיה עובר מחוץ לסתימה כעובי קולמוס כי זהו שיעור הנקודה של מ"ם פתוחה כי מ"ם סתומה גם כן תמונתה כף ווי"ו כמו הפתוחה אלא שהוי"ו סותמתה:

ז יהא ראשה כזי"ן לפי שצריכה להיות שוה לנו"ן פשוטה בכל היכולת לכתחלה שהרי שתיהן נקראות נוני"ן אלא

שזו כפופה וזו פשוטה והפשוטה צריכה להיות ג"כ בענין שאם תכפפנה תהיה כפופה כמו שיתבאר ויהיה הראש קצר ומושבה התחתון משוך לצד שמאל היטב יותר מן הראש שלא תדמה לבי"ת וצוארה קצת ארוך כדי להסמיך אות אצל ראשה כמו שנתבאר למעלה ותהיה עגולה גם מלמטה לצד ימין וכן כל האותיות הכפופות צריכים להיות לכתחלה עגולות למטה שאם תפשטנה תהיה פשוטה:

י פשוטה תואר צורתה כמו זי"ן אך שהיא ארוכה כשיעור שתהא ראויה להעשות נו"ן כפופה אם תכפפנה כמ"ש למעלה בכ"ף פשוטה ואם היא קצרה מראין לתינוק שאינו חכם ולא טפש ואם קוראה זי"ן פסולה:

ס צריך שתהא מלמעלה גגה שוה לכתחלה כי היא מחוברת מב' אותיות כ"ף כפופה דבוקה עם וי"ו בסופה וצריך שתהא עגולה בג' זוויותיה וגגה למעלה יהא לכתחלה עובר חוץ לסתימה כעובי קולמוס שהוא שיעור גגו של וי"ו הדבוקה בסופה:

ע יהיה ראש הראשון כעין יו"ד שפניה מעט למעלה מטעם שנתבאר למעלה באות ט' וגופה יהיה בעמידה כדי שיוכל להסמיך אות אצלה וראש הב' הוא כמו זי"ן עומד בה מטעם שנתבאר למעלה שם אבל על פי קבלת האר"י ז"ל יהיו ב' קוין של העיני"ן שבתפילין כשתי ווי"ן ישרות:

פ כפופה קבלה מהחסיד לעשות לה זווית לכתחלה למעלה בצד ימין מבפנים ומבחוץ אבל למטה תהיה עגולה מבחוץ כמו כל הכפופות שצריך להיות עגולות למטה לכתחלה אבל מבפנים שם תהא לה זווית כדי שיהא בלבן שבפנים צורת ביי"ת כי כן קבלה מהחסיד:

* * *

ף פשוטה צ"ל עגולה למעלה בצד ימין לכתחלה כמו שהכפופה היא למטה אבל קבלת החסיד לעשותה מרובעת למעלה כמו שהכפופה היא למעלה וצריכה להיות ארוכה לכתחלה כשיעור שתהיה ראויה להעשות פ' כפופה אם תכפפנה:

ץ כפופה ראשה הראשון יהא כפוף קצת כלפי מעלה מטעם שנתבאר למעלה ויריכה ידביק באמצע צוארה ולא למטה פן תדמה לעיין וראשה הב' כמו זי"ן מטעם שנתבאר למעלה וצוארה קצת ארוך כדי להסמיך אות אצל ראשה ומושבה משוך לצד שמאל היטב כי תואר גופה היא כמו נו"ן כפופה ויו"ד עליה ותהיה עגולה למטה בצד ימין לכתחלה כמו בכל הכפופות ועל פי קבלת האר"י ז"ל כל הצדי" שבתפילין יהא ראש ימין כמו יו"ד הפוכה ושמאלה נו"ן כפופה:

י פשוטה תהא ראשה כמו של כפופה ורגלה תרד למטה מדבוק הראשים לכתחלה בכדי שיהא ראוי לעשותה כפופה:

ק צ"ל תג קטן על גגה בצד שמאל לכתחלה ויריכה הימנית צריכה להיות עקומה היטב לצד רגל שמאל התלויה ויש למשוך רגל שמאל התלויה באלכסון קצת לצד ימין:

23 ואם נגעו פסולין התפילין ואין תיקון מועיל בהן כמו
24 שנתבאר שם:

25 ד' כל אות שיש בה ספק שמא אין בה כשיעור הראוי בענין
26 שהיא פסולה או שמא אין צורתה עליה בענין שהיא
27 פסולה מראין לתינוק שאינו חכם ולא טפש ואם יודע
28 לקרותה כהלכתה כשרה אבל אם ידוע לנו שאין האות
29 כהלכתה אין קריאת התינוק מועלת כמו שנתבאר בס"ל"ב:
30 ה' אותיות שעטנ"ז ג"ץ והוא הדין נו"ן פשוטה וצ' כפופה
31 בכל מקום שהם צריך לזיינן בג' תגין קטנים וצריך
32 שיהיו התגין נוגעין בגוף האותיות וכל אחד נפרד מחבירו
33 ואם אינן נוגעין בגוף האות או שנוגעין זה בזה פסולין
34 וצריך לתקנן לכתחלה אבל בדיעבד אפילו לא עשה להן
35 כלל תגין כשרין ויש פוסלין אם לא תייג שעטנ"ז ג"ץ ויש
36 לחוש לדבריהם להחמיר בשל תורה ולתקנן ואפילו בתפילין
37 מועיל תיקון ואין בזה משום שלא כסדרן הואיל וגוף האות
38 צורתו עליו:

39 ו' ונהגו הסופרים לעשות עוד תגין בכמה מקומות ואין
40 חשש בזה רק שיזהרו מאד כשעושין על היו"ד או על
41 הוא"ו שיעשו תגין דקין שלא תתקלקל צורות הוא"ו או
42 היו"ד:

סימן לו דין דקדוק כתיבתו:

1 ר' תהיה עגולה ממש מאחוריה למעלה שלא תדמה
2 לדלי"ת ותפסל על ידי קריאת התינוק ויריכה קצר שלא
3 תדמה לכף פשוטה ותפסל ע"י קריאת התינוק:

4 ע"י ב' ראשיה הראשונים יהיו כעין יו"ד שפניה למעלה
5 מטעם שנתבאר למעלה וראשה הג' כעין ז' מטעם
6 שנתבאר שם ולפי קבלת האר"י ז"ל כל השיני"ן שבתפילין
7 יהיו ג' קוין כג' ווי"ן ישרות וצריך לדבק ראש האמצעי לצד
8 שמאל למטה ולא יהא מושב רחב למטה אלא חד לצד
9 שמאל לכתחלה ואז יהיו כל הג' ראשים עומדים למטה על
10 רגל אחת כמו הקו"ף והר"ש:

11 ת' קבלה מהראשונים שיהיה גגה עם רגל ימין כמו דלי"ת
12 ורגל שמאל יש שעושין כעין וי"ו הפוכה ויש שעושין
13 כמו ד' קטנה ההפוכה וכל מקום שההלכה רופפת בידך הלך
14 אחר המנהג וכל זה לכתחלה:

* * *

16 ג' כל האותיות צריכים להיות גולם אחד כגון יוד"י האל"ף
17 והעי"ן והפ"א והצד"י והשי"ן ורגלי התי"ו צריכים
18 להיות נוגעות באות ובאחת שאינה נוגעת פסולין התפילין
19 עד שיתקנו ואין קריאת התינוק מועלת בזה כמו שנתבאר
20 בסימן ל"ב וכן מ"ם סתומה וסמ"ך צריכים להיות מודבקות
21 וסמוכות לגמרי ואפילו פירוד דק כחוט השערה פוסל בהם
22 וכן בשאר אותיות חוץ מרגל ה' והקוף שאין להם ליגע

'לקוטי תורה' פרשת בהר - הפרשה החסידית

ביאור הנ"ל

1 אף מבוואר במקום אחר³ בשם הבעל שם טוב נשמתו
2 עדן: דאין רוצה לומר שהשמות הן הכלים עצמן, דהא
3 הכלים הם המדות, והשם קאי להבורא עצמו, שהוא
4 עצמו בביכול נקרא "אל". ובמאמר: "אליו ולא
5 למדותיו".

6 אלא מה שכתוב ש"השמות הן הכלים", פירושו: שהם
7 החיות וההארה מאור אינסוף המלוכש בהכלי ומחיה את
8 הכלי. פי הכלים יש בהן חיות מאור אינסוף מלבד האור
9 המלוכש בהם, וזהו ענין שאר ה"שמות שאינן נמחקין". אמנם
10 שם הויה הוא המשכת האור בהכלי, שמתבר וממשיך האור
11 בהכלי.

12 והנה, ענין השמות למעלה, הם בחינת האותיות ע"ב,
13 ס"ג - מילוי יודי"ן, מילוי הדי"ן כו⁵.

תרמ"ט עמוד ערה).

4. (פרדס שער ל"ב, פרק ב בשם הספרי. נתבאר בארוכה ב"שרש מצות
התפלה" פרק ז ואילך - דרך מצותיך ע' קיז).

5. (מנן אותיות שם הויה במילוי יודי"ן (י"ד, ה"י, ו"ו, ה"י) - ע"ב. במילוי

1 ביאור הדברים על פסוק "את שבתותי כו":
2 ענין "תשמרו" ו"תיראו" יובן בהקדים ענין בחינת
3 'שם', שאמרנו דל': "עד שלא נברא העולם היה הוא
4 ושמו לבד".

5 פי הנה השמות הם המתקברים האורות עם הכלים.
6 פירושו: על דרך משל שם האדם, שבו ועל ידו הוא פונה
7 לקוראי בשמו, אבל כשהוא בפני עצמו אינו צריך לשמו
8 כלל. נמצא, ענין בחינת השם הוא, שבו ועל ידו ממשיכים
9 אותו שיהיה נמשך ומתגלה. כמו כן יובן למעלה, ענין
10 השמות הוא, שהם המתקברים האורות עם הכלים.

11 (ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "בעצם היום הזה יצאו
12 כל צבאות", בפרשת בא (תורה אור, ס' א), דשם נתבאר, דשאר
13 השמות מלבד שם הויה הם הכלים דעשר ספירות.

1. (נאמר תקע"א).

2. (פרקי דרבי אליעזר פרק ג).

3. (ראה גם לקמן נא, ג. מאמרי אדמור הזקן ענינים חלק ב עמוד תפר. ושם
נסמן. אור התורה שמות עמוד קו. יתרו עמודים תתמט"ג. ספר המאמרים

אֶלָּא דְרוּצָה לֹמֶר, שֶׁהוּא בְּבַחֲנֵת הָעֵלֶם וְאִינוּ
מִתְגַּלֶּה עַל יְדֵי הָאוֹתִיּוֹת. וְלֹא כִּמוּ קוֹדֶם הַצְמָצוּם שֶׁהָיָה
נִמְשָׁךְ וּמִתְגַּלֶּה הָאוֹר עַל יְדֵי הָאוֹתִיּוֹת, רַק הָאוֹתִיּוֹת לְבָד
נִשְׁאָרִים בְּלִי גִילּוֹי הָאוֹר, וְזֶהוּ עֲנֵן ה'רְשִׁימוֹ' כו'.
דְּהִנֵּה עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל לְמִטָּה, הֲרֵי הָאוֹתִיּוֹת מֵהוֹתֵן
וְעֲצֻמוֹתָן אֵינָן עֲרוּךְ לְמַהוּת הַשִּׁכְלָה, רַק שֶׁהֵם כִּמוּ לְבוּשׁ
לְבָד, וְיֻכּוּלִים לְהִבִּין עַל יָדָם הַשִּׁכְלָה. וְהֵינּוּ מִי שֶׁהוּא
חֶכֶם. אֲבָל מִי שֶׁאִינוּ חֶכֶם, וְאֵין לוֹ לֵב לְהִבִּין הַשִּׁכְלָה, רַק
מִכָּל מְקוֹם תּוֹפֵס וּמִשִּׁיג הָאוֹתִיּוֹת לְבָד, הֲרֵי הַשִּׁכְלָה הוּא
בְּבַחֲנֵת הַסִּתְלָקוֹת מִמֶּנּוּ לְגַמְרִי, הֵינּוּ בְּבַחֲנֵת הָעֵלֶם.
וְאֵף עַל פִּי שְׁתּוּפֵס הָאוֹתִיּוֹת, הֲרֵי הֵם מִצַּד עֲצָמָן אֵינָן
שׁוֹיכִים לְמַהוּת הַשִּׁכְלָה כָּלָל, אִם כֵּן הַשִּׁכְלָה הוּא בְּבַחֲנֵת
הָעֵלֶם וְהַסִּתְלָקוֹת מִמֶּנּוּ, וְזֶה שְׁתּוּפֵס הָאוֹתִיּוֹת זֶהוּ כִּמוּ
רְשִׁימוֹ בְּלְבָד.
וְיֻכָּן זֶה יוֹתֵר¹¹: כִּמוּ עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל ב'דִּיבּוּר' תּוֹסֶפֶת,
שֶׁהַשִּׁכְלָה ר"י¹² בַּעַל הַתּוֹסֶפֶת נִכְתְּבָה בְּדִיו וְנִייר, הֲרֵי אֵין
הֲדִיו וְנִייר מִעֲרָךְ מַהוּת הַשִּׁכְלָה ר"י הַמוֹנַחֵת וּמִיּוֹחֲדָת
עִמּוֹ בְּגִזְזֵי מְרוּמִים; רַק שֶׁהַחֶכֶם וְהַלּוּמִיד יוֹכֵל לְהִבִּין
וְלַעֲמּוֹד עַל הַהַשְׁכָּלָה עַל יְדֵי אֲמִצְעוֹת הָאוֹתִיּוֹת, (וְהֵינּוּ
לְפִי שֶׁהוּא חֶכֶם וְיֵשׁ לוֹ לֵב לְהִבִּין מִצַּד עֲצָמָן) עִם הָיוֹתֵן
גִּשְׁמִיִּים בְּדִיו וְנִייר. אָכֵן מִי שֶׁאִינוּ חֶכֶם לֹא יִבִּין כָּלֹם
מִהַהַשְׁכָּלָה. וְאֵף שְׁתּוּפֵס הָאוֹתִיּוֹת הֵטֵב, מִכָּל מְקוֹם
הַהַשְׁכָּלָה הִיא בְּהָעֵלֶם וְהַסִּתְלָקוֹת מִמֶּנּוּ, כִּיּוֹן שֶׁאֵין
הַהַשְׁכָּלָה מִעֲרָךְ מַהוּת הָאוֹתִיּוֹת מִצַּד עֲצָמָן.
וְכֵן עַל דֶּרֶךְ זֶה יוֹכֵן הַנִּמְשָׁל לְמַעֲלָה כְּעֵנֶן הַצְמָצוּם,
שֶׁנִּסְתַּלֵּק הָאוֹר לְהִיּוֹת בְּבַחֲנֵת הָעֵלֶם, הֵינּוּ שְׁלֹא נִתֵּן
לְהִיּוֹת גִּילּוֹי הָאוֹר עַל יְדֵי הָאוֹתִיּוֹת.
(כִּמוּ עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל לְמִטָּה, שֶׁהֲרֵי עַל יְדֵי הָאוֹתִיּוֹת לֹא יוֹכֵן
הַשִּׁכְלָה כָּלָל רַק לְמִי שֶׁהוּא חֶכֶם וּמִבִּין מִצַּד רוּחַ חֲכָמָתוֹ וּבִינָתוֹ,
אֲבָל הֲרֵי יֵשׁ מִי שְׁתּוּפֵס הָאוֹתִיּוֹת לְבָד וְאִינוּ מִבִּין הַשִּׁכְלָה כָּלָל.
וְכֵן עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל לְמַעֲלָה, הַצְמָצוּם הוּא שְׁלֹא יִהְיֶה גִילּוֹי
הָאוֹר רַק הָאוֹתִיּוֹת עֲצָמָן).
וְזֶהוּ צְמָצוּם עֲצוּם, שֶׁהָאוֹר אֵין־סוֹף נִסְתַּלֵּק, שֶׁהֲרֵי
הוּא בְּבַחֲנֵת הָעֵלֶם מִמֶּשׁ, רַק רְשִׁימוֹ נִשְׁאָר וְהוּא עֲנֵן
הָאוֹתִיּוֹת, וְאוֹתָן הָאוֹתִיּוֹת הֵן הַנִּקְרָאִים שְׁמוֹת. וְכִמוּ

וְהִנֵּה עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל לְמִטָּה, אֵף שֶׁהַהוֹוֹת הָאוֹתִיּוֹת
הוּא מִן הַשִּׁכְלָה, עִם כָּל זֶה אֵין מַהוּת הָאוֹתִיּוֹת מִעֲרָךְ
מַהוּת הַשִּׁכְלָה כָּלָל. שֶׁהַשִּׁכְלָה עֲצָמוֹ הוּא מַהוּת הַשִּׁכְלָה,
וְהַהַשְׁכָּלָה מִעוֹרֵר אֶת הַמַּדּוּת, לְהִיּוֹת מִתְאַנֶּה עַל דֶּרֶךְ
מִשָּׁל לְמַה שֶׁהַשִּׁכְלָה מוֹרֶה שֶׁהוּא טוֹב. וְנִמְצָא שֶׁהַמַּדּוּת
יֵשׁ לָהֶם שְׁיִכוּת מִמֶּשׁ לְהַשְׁכָּל, וּמִתְאַחֲדִים זֶה עִם זֶה.
אֲבָל אֵין כֵּן הָאוֹתִיּוֹת, שֶׁהֵם רַק לְבוּשִׁים לְהַשְׁכָּל.
(וְכִמוּ הַלְבוּשׁ, שֶׁאִינוּ מִתְאַחֵד כָּל כָּף עִם הַמְלוּבֵשׁ בּוֹ,
וְ"כִלְבוּשׁ תַּחְלִיפִים וְיִחְלְפוּ" (תְּהִלִּים קכ, כז). אֲבָל הַתְּאַחֲדוֹת
הַמַּדּוּת עִם הַשִּׁכְלָה הוּא כִּמוּ הַתְּאַחֲדוֹת הַגּוֹף עִם הַנֶּפֶשׁ, שֶׁהֵיוּ
לֹא־חֲדָיִם מִמֶּשׁ. וְהֵינּוּ לְפִי שֶׁהָאוֹתִיּוֹת הֵם בְּחִינַת דּוּמָם, מִה
שֶׁאֵין כֵּן הַמַּדּוּת)¹³
דְּהֵינּוּ, שֶׁמִּכָּל מְקוֹם אֵי אֲפָשָׁר לְתּוֹפֵס אֶת הַשִּׁכְלָה רַק
עַל יְדֵי אוֹתִיּוֹת, וְהֵם בְּחִינַת לְבוּשִׁים הַפְּנִימִיִּים. שֶׁגַּם
הַמַּדּוּת שֶׁבְּאֲדָם אֵין מְקַבְּלִים שְׁפַע הַשִּׁכְלָה לְהִיּוֹת נִמְשָׁךְ
בְּמַדָּה אֶלָּא עַל יְדֵי הָאוֹתִיּוֹת, שֶׁהֲרֵי מִחֻשְׁבָּה שְׁחוּשָׁב
הַשִּׁכְלָה הוּא בְּחִינַת אוֹתִיּוֹת.
(וְעַל דֶּרֶךְ זֶה יוֹכֵן עֲנֵן הַשְׁמוּת לְמַעֲלָה: כִּמוּ שֶׁ ע"ב
דִּיּוּרִין הוּא הַמְבִיא אוֹר דְּחֻכְמָה שִׁיתְלַבֵּשׁ בְּכָלִי הַחֻכְמָה - כִּמוּ
שֶׁהָאוֹתִיּוֹת מִחֻבְּרִים הַשִּׁכְלָה וְהַמַּדּוּת עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל)
וְהִנֵּה, עַל פִּי זֶה יוֹכֵן מַעֲט מִה שֶׁכָּתַב ב'עֵץ חַיִּים"
כְּעֵנֶן הַצְמָצוּם שֶׁהָיָה בְּאוֹר אֵין־סוֹף וְנִשְׁאָר "מְקוֹם פְּנוּי"
(כִּמוּ שֶׁכָּתַב בְּשַׁעַר עֲגוּלִים וְיוֹשֵׁר, עֲנָן ב'), וְאִתָּא ב'אוֹצְרוֹת
חַיִּים" בְּתַחֲלָתוֹ בְּהַגְהָה:
דְּמַה שֶׁאֲמָרוּ 'מְקוֹם פְּנוּי וְחֻלָּל', הוּא לֹא דוֹקָא, כִּי
נִשְׁאָר שֶׁם רְשִׁימוֹ מִהָאוֹר, אֲבָל לְגַבִּי הָאֵין־סוֹף נִקְרָא
'חֻלָּל'.
וּב'עֵץ חַיִּים" אִינוּ מְבוּאָר עֲנֵן ה'רְשִׁימוֹ, רַק בְּסִפֵּר
עֲמֻק הַמְּלָךְ¹⁴ בִּיָּאָר זֶה, שֶׁהוּא בְּחִינַת אוֹתִיּוֹת, "רִל"א?
שְׁעָרִים פְּנִים וְאַחֲרוֹ כו'¹⁵. וְהֵינּוּ, שֶׁהַצְמָצוּם הִיָּה שְׁלֹא
יִהְיֶה גִילּוֹי הָאוֹר אֵין־סוֹף עַל יְדֵי הָאוֹתִיּוֹת. וְזֶהוּ שֶׁכָּתַב
ב'עֵץ חַיִּים": "שֶׁהָאוֹר נִסְתַּלֵּק", וּפִירוּשׁוֹ, דְּאֵיךְ שִׁיִּיךְ
נִסְתַּלֵּק" - כִּי אִינוּ בְּגֵדֶר מְקוֹם? וְעוֹד, דְּהִלָּל "אֶת
הַשְּׁמִיִּים וְאֶת הָאָרֶץ אֲנִי מִלֵּא" (יִרְמְיָה כג, כד) כְּתִיב!

8. (שַׁעַר א שַׁעֲשׁוּעֵי הַמֶּלֶךְ סוֹף פָּרָק ב).

9. (עַל פְּסוּק סִפְר יִצְרָה פָּרָק ב מִשְׁנָה ד וְאֵילָף).

10. (וְעֵינֵן מִזֶּה גַם כֵּן ב'זֶהֱרָה הִרְקִיעַ", בְּפִרְשֵׁת בְּרָאשִׁית עַל דֶּף ט"ו.
וּב'מִקְדָּשׁ מֶלֶךְ" שָׁם. וְעֵינֵן מִה שֶׁנִּתְבָּאָר לְקַוֵּן עַל פְּסוּק "אֲנִי יִשְׁנֶה
וְלִבִּי עֵר", כְּעֵנֶן "הָאוֹתִיּוֹת שֶׁאֵלּוּנִי כו'" (לְקַוֵּן שִׁיר הַשִּׁירִים לִג, ג וְאֵילָף).

11. (רִאֵה סִפְר הַמֶּאֱמָרִים תְּרִמ"ג עֲמוּד פ).

12. (רַבִּי יִצְחָק בֵּן שְׁמוּאֵל הַזֵּקֵן מִדְּמַפְרִי, צִרְפֶּת מִכְּעֵלִי הַתּוֹסֶפֶת).

(הָאֵינוּ לְבָד ב'אֲלִפִּיִן (יִרְדִּי, ה"י, וְא"ו, ה"י) - ס"ג בְּמִילֵי (הָאֵינוּ וְהָיָא
ב'אֲלִפִּיִן (יִרְדִּי, ה"א, וְא"ו, ה"א) - מ"ה. בְּמִילֵי הַחֵיָן (יִרְדִּי, ה"ה, וְא"ו, ה"ה) -
ב'ז).

6. וְעֵינֵן מִה שֶׁנִּתְבָּאָר בְּפִרְשֵׁת בְּרָאשִׁית עַל פְּסוּק "וַיִּצְרָה כו'" (תּוֹרָה אוֹר
ג, ד). וְנִדְבָּוּר הַמִּתְחִיל "בְּכ"ה בְּכִסְלוֹ" בְּפִרְשֵׁת וְיִשָּׁב גְּבִי "חֹמֶת בֵּת צִיּוֹן"
(תּוֹרָה אוֹר כט, א-ב).

וְעֵינֵן מִה שֶׁנִּתְבָּאָר מִעֲנֵן לְבוּשׁ וְגוֹף, בְּדָבָר הַמִּתְחִיל "זְכוֹר וְשִׁמּוֹר
בְּדָבָר אֶחָד נֶאֱמָרוּ" (תּוֹרָה אוֹר ע, ד וְאֵילָף).

7. (רִאֵה לְקַוֵּן נֹא, ב וְאֵילָף).

והתהווותן נקרא "בורא קדושים" – שהם בריאה יש
מאין. כי לגבי עצמות המאציל נקראים בשם בריאה
ממש, שהרי הוא יתברך הוא למעלה מעלה אין קץ
מכל בחינות ומדרגות היותר עליונות שבבחינת חכמה¹⁶.
רק שנמשכו ונתהוו מבחינת הרשימו, שהם האותיות
שנשארו אחר שנסתלק מהן האור אין-סוף כנ"ל. וזהו
שבריאית כל בחינת ה"קדושים" הוא רק מבחינת "שמן",
שהוא בחינת אותיות.

וכמו שכתב ב"עץ חיים"¹⁷: שא"ק נקרא אדם
דבריה. הגם שבריהא הוא למטה מאד, שהם בחינת
נפרדים, שלמטה גם מבחינת עולם האצילות, ועל זה
נאמר (בראשית ב, ט): "ומשם יפרד כו"; אמנם לגבי עצמות
המאציל, גם א"ק – אדם דבריה יחשב.

כי אצילות נקרא אדם דעשייה – "כולם בחכמה
עשית" (תהלים קד, כד), להיות שאצילות הוא בחינת כלים:
מדת החסד, מדת הדין – בחינת מדה וגבול כו, ויש בהם
התחלקות: חסד בפני עצמו וגבורה בפני עצמו¹⁸,
והתכללות חסד וגבורה כו – לכן נקרא עשייה;

ועולם העקודים, שאינו בבחינת התחלקות עדיין,
אלא כל העשר ספירות הם "עקודים בכלי אחד" – נקרא
אדם דיצירה¹⁹;

וא"ק, שהוא למעלה גם מעקודים, כי עקודים הם
עשר ספירות ממש אלא שעקודים בכלי אחד, אבל א"ק
הוא למעלה מזה, אלא אף על פי כן הרי הוא מקור
לעשר ספירות, וסוף כל סוף יתהוו ממנו בחינת
אצילות, לכן נקרא אדם דבריה, שלגבי המאציל גם
הוא נקרא בריאה יש מאין²⁰.

ועל פי זה יובן גם כן ענין ירידת הנשמות בגופים, שהוא
צורך עלייה, הגם כי גם מקודם ירידתן גבהו מאד
דרכיהן, ש"עלו במחשבה" – רק מי שנשמתו מבריהא
היינו מבחינת מחשבה דבריה, ומי שנשמתו מיצירה
היינו ממחשבה דיצירה כו, ונשמתו מאצילות היינו גם
כן ממחשבה דאצילות.

וס' רבוא נשמות הן ס' רבוא אותיות שבתורה. הגם
שכתב אין נמצא ס' רבוא אותיות בתורה, היינו מפני
אותיות המשך, שהם אותיות אהר"י שבכלל הנקודות,

שכתב שם ב"עמק המלך"²¹: שם ס"ג כו, ומי"ד אחרונה
שבשם ס"ג נתהווה עולם התהו. וזהו שכתוב בזהר
בראשית דף ט"ו: "בקע ולא בקע כו".

(ובביאור ה"אדרא" מהאר"י"ל על מה שכתוב שם דף קכ"ח,
סוף עמוד ב': "תי"ו רשים רשימו לעתיק יומין כו". וזה לשונו:

מצאתי כתוב מהרב זכרוננו לחי העולם הבא:

הנה כבר ידעת, כי תוף בחינה אחרונה שבמאציל²² נעשה
מציאות כל העולמות. וכאלו נאמר דרך משל, 'מלכות'
שבמלכות שבאין-סוף, עם היות שאין צורך חס ושלום שום
תואר וספירה באין-סוף. נמצא, שהתי"ו, אחרונה שבכל
האותיות, היא האצילה הכל.

ומכאן השורש שגם בעולם האצילות, מלכות דא"ק יורדת
ונעשה עתיק בראש אר"י אנפין. והוא ת' שבסוף אותיות א"ק.
וזהו תי"ו רשים רשימו לעתיק יומין. ולכן האותיות מתחילים
בתשר"ק, שהם בסוד 'חותם המתהפך', והכן זה מאד.

עד כאן מצאתי כתוב בשם הרב זכרוננו לחי העולם הבא.
עד כאן לשונו שם.

ולפי מה שכתוב כאן מובן, כי גם כללות האותיות כולם
הם רק בחינה היותר אחרונה, אלא שהתי"ו היא גם כן בחינה
האחרונה שבהאותיות, והיא האצילה הכל. וזהו שכתב: "דרך
משל מלכות שבמלכות כו". וזהו תי"ו רשים רשימו כו"):

ב. וימעתה יובן ענין "בורא קדושים ושתבח שמך";
ומבואר למעלה הפירוש: שכל בחינות ה"קדושים"
שברום המעלות בעולמות עליונים, התהווותן הוא רק
מבחינת "שמן", שהם אינן צריך למהות ועצמותו, והם
בריהא יש מאין. וקאי גם כן על נשמות ישראל ש"עלו
במחשבה", שהוא בחינת אותיות, שנקרא "שמן" כו.
והענין:

כי "קדש" היינו בחינת חכמה, שהיא הנקראת
קדש²³. ופירוש "קדושים" – לשון רבים, וכמאמר:
"קדושים בכל יום יהללוך סלה", היינו כי יש בחינת
חכמה עד רום המעלות, היינו: חכמה דאצילות, חכמה
דעקודים, חכמה דא"ק, ועוד למעלה מבחינת א"ק.
נמצא, יש מדרגות הרבה מאד בחינת חכמה זה למעלה
מזה. וזהו "קדושים" לשון רבים;

18. (ראה תורה אור י, א).

19. (וכן הוא ב"זהר הקדוש" בפ' ששת בראשית, דף ט"ו, בפרוש מהרב
רבי מאיר פאפירוש על מאמר "בריש הורמנא כו", שכתב כן על שם
הרב זכרוננו לברכה).

20. (ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "תקעו", גבי "עלה במחשבה
לברא את העולם במדת הדין כו", שמש ומגן כו" (לקמן ראש השנה
נה, א. עיין שם).

21. (ראה לקמן שיר השירים ט, ב. אור התורה קדושים (ויקרא כרך ד) עמוד
אסו. המשך תרס"ו עמוד שדמ. ושם נסקמ).

22. (ראה דבור המתחיל "וילך" תרס"ו עמוד קמו).

23. (מאורי אור בערכו).

24. כמו שנתבאר ב"ספר של בינונים" חלק ב', פרק ט'.

25. (שער ב' ענף ב' וריש שער ג').

לָהֶם בַּחֲרֵה²² לַעֲשׂוֹת חֲסִי-וְשְׁלוֹם הַפֶּךְ רָצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ.³⁵
 וּבִמְאֹמֶר רַז"ל בְּמִט"ט: "דִּמְחוּ לִיה שְׁתֵּין פּוֹלְסֵי דְנוּרָא³⁶
 כו"²³. וְאֵינָן בְּעֶרְךָ הָאֲצִילוֹת. וְלִכְּן עֲלִייתָם בְּאֲצִילוֹת הִיא³⁷
 עֲלִייה עֲצוּמָה וְנִפְלְאוֹה, שֶׁהַנִּבְרָא עוֹלָה וְנִכְלָל בְּבוֹרָא,³⁸
 שְׂיִהִיהָ מִתְּלַבֵּשׁ בּוֹ אֹר אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא.³⁹
 (שְׂבָאֲצִילוֹת מְלוּבָשׁ אֹר אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא בְּכָלִים⁴⁰
 דְּאֲצִילוֹת, שֶׁהֵן מִסְתֵּיִם בְּאֲצִילוֹת – כִּךְ עַל דֶּרֶךְ זֶה, כְּשֶׁעָשָׂר⁴¹
 סְפִירוֹת דְּבִי"ע מִתְעַלִּים בְּאֲצִילוֹת, הֲרִי מְלוּבָשׁ בָּהֶן אֹר אֵין-⁴²
 סוֹף בְּרוּךְ-הוּא מִמֶּנּוּ)⁴³
 וְהֵינּוּ עַל יְדֵי הַבֵּיטוּל. כִּי בְּבִי"ע הֵם בַּחֲנִינֵת "יֵשׁ מִי⁴⁴
 שְׂאוּהֶב", מִיכָאֵל בְּאֶהְבָּה, גְּבִרְיָאֵל בִּירָאָה; "זְעוֹת מַחִיל⁴⁵
 כִּסָּא כו"²⁴. אֲבָל יֵשׁ בַּחֲנִינָה שְׁלֹמַעֲלָה מֵאֶהְבָּה-וִירָאָה,⁴⁶
 וְהֵינּוּ בַּחֲנִינֵת הַבֵּיטוּל. כִּי אֲבָרָהָם הוּא בַּחֲנִינֵת אֶהְבָּה²⁵,⁴⁷
 אֲבָל מֹשֶׁה – "וְנַחֲנוּ מֹה" (יִתְרוֹ טו, ז), הֵינּוּ בַּחֲנִינֵת בֵּיטוּל,⁴⁸
 "כְּבֹד פֶּה" (שְׁמוֹת ד, י), וְלִכְּן "מֹשֶׁה מִלְּגָאוֹ וַיַּעֲקֹב מִלְּבָר" ²⁶.⁴⁹
 וּמִזֵּה יוֹכֵן לָמַד גַּם כֵּן הַבַּחֲנִינָה מֵה שְׂבָכֵל יוֹם יֵשׁ⁵⁰
 הָאֶרֶת שֶׁבֶת הוּא בַּחֲנִינֵת שְׁמוּנָה-עֶשְׂרֵה, מִשּׁוּם כִּי תַפְלָת⁵¹
 שְׁמוּנָה-עֶשְׂרֵה – כְּרִיעוֹת וְהִשְׁתַּחֲוּאוֹת – זֶהוּ בַּחֲנִינֵת⁵²
 בֵּיטוּל, "קוֹל דְּמַמָּה דְקָה כו" (מְלָכִים א' יט, יב), (וְלִכְּן שְׁמוּנָה-⁵³
 עֶשְׂרֵה בְּאֲצִילוֹת, דִּהֵינּוּ עַל דֶּרֶךְ בַּחֲנִינֵת שֶׁבֶת).⁵⁴
 וְעֲלִיּוֹת הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת שֶׁל כָּל הַיּוֹם הוּא עַל יְדֵי⁵⁵
 הַתַּפְלָה. הַגַּם שֶׁהַתּוֹרָה הִיא לְמַעֲלָה מִתַּפְלָה, מִכָּל⁵⁶
 מְקוֹם, לְהִיּוֹתָהּ נִשְׁפָּלָה בְּקוֹל גִּשְׁמִי, לִכְּן צְרִיכָה⁵⁷
 לְהִתְעַלּוֹת עַל יְדֵי הַתַּפְלָה – "עוֹלֵת תְּמִיד" כו.⁵⁸
 וְכֵן זֶה נִקְרָא שֶׁבֶת-תַּתְּמָאָה, וְזֶהוּ בְּקִבְלַת שֶׁבֶת –⁵⁹
 שְׁמוֹסִיפִים מִחוּל עַל הַקֹּדֶשׁ,⁶⁰
 וְלִכְּן ג' פְּעָמִים "הִבּו" – כְּגֹדֶר ג' עוֹלָמוֹת בִּי"ע, עַד "הִשְׁתַּחֲוּוּ⁶¹
 לָהּ בְּהִדְרַת קֹדֶשׁ" (תְּהִלִּים כט, ב) הוּא בַּחֲנִינֵת אֲצִילוֹת. וְלִכְּן –⁶²
 רָאִשֵׁי תִיבוֹת "קִבְלָה", הֵינּוּ "קִבְלַת שֶׁבֶת", שֶׁהוּא עֲלִיּוֹת בִּי"ע⁶³
 בְּאֲצִילוֹת. (וְגַם קִבְלָה הִיא בְּאֲצִילוֹת²⁷)⁶⁴
 וַיֵּשׁ בּוֹ מַחְלֻקַּת הַפּוֹסְקִים אִם הוּא אֲסוּר בְּמִלְּאָכָה⁶⁵
 מִדְּאוּרֵייתָא.⁶⁶
 וְאַחֲרֵי כֵן, בְּכִנְיֹסֶת לַיִל שֶׁבֶת מִמֶּשׁ, מִתְחִיל עֲלִיּוֹת⁶⁷
 הָאֲצִילוֹת: עֲרִבִית הוּא עֲלִיּוֹת הַמְּלָכוֹת, "חֻקֵּל תְּפוּחִין⁶⁸

שְׂאִינָן בְּכֶתֶב אֲבָל יִשְׁנֵן בְּמַחְשָׁבָה, אִךְ אִיזוֹ מִהֲנֻקְדוֹת¹
 הֵם? – אִיזוֹ יָדוּעַ כו.²
 (פִּירוּשׁ: שֶׁהוּא עַל דֶּרֶךְ דְּאִיתָא בְּגִמְרָא בְּכַתּוּבוֹת דֶּךָ ס"ט,³
 עֲמוּד ב' ²¹: "נִחֲס" כְּתִיב, וּפִירֵשׁ רִשִׁי:⁴
 אֵין לָךְ לֹמֵר פֶּת"ח בְּשׁוּם אוֹת, אֲלֵא אִם כֵּן אֵל"ף אוֹ ה"א⁵
 סְמוּכִין לוֹ, אוֹ עַל פִּי הַנִּקְדָּה שֶׁתַּחְתֶּיהָ, וְהִיא בָּאָה בְּמִקּוֹם אוֹת,⁶
 כְּאֵלוֹ כְּתוּב 'נִנְחֲס'. עַד כָּאֵן לִשְׁנוֹ.⁷
 הֲרִי שֶׁהֲנֻקְדָּה שֶׁתַּחְתֶּיהָ בָּאָה בְּמִקּוֹם אוֹת, כְּאֵלוֹ כְּתוּב⁸
 אֵל"ף אוֹ ה"א. וְכֵן בְּר"ו וְיו"ד. וְלִכְּן עִם חֲשׁוֹן אוֹתִיּוֹת אֵלוֹ⁹
 שְׂהִיו צְרִיכִים לְהִיּוֹת, רַק שְׁנֻקְדוֹת בָּאוּ בְּמִקּוֹמָן, יֵשׁ שְׁשִׁים רְבוּא¹⁰
 אוֹתִיּוֹת בַּתּוֹרָה, וְאִיזוֹ מִהֲנֻקְדוֹת הוּא? – אִיזוֹ יָדוּעַ לָנוּ).¹¹
 וְהִנֵּה לְהִבְיֵן עֲנָן ה"רִידָה צוֹרֵךְ עֲלִיָּה – לְמַעֲלָה¹²
 מִבַּחֲנִינֵת שֶׁ"עָלוּ בְּמַחְשָׁבָה", יוֹכֵן בְּהִקְדִּים עֲנָן הַשֶּׁבֶת,¹³
 שִׁישׁ שֶׁבֶת-עִילָאָה וְשֶׁבֶת-תַּתְּמָאָה.¹⁴
 וְהֵינּוּ, מֵה שֶׁכְּתוּב (בְּרָאשִׁית ב, ב): "וַיִּשְׁבֶּת בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי¹⁵
 מִכָּל מַלְאכָתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה", שֶׁהִיא הַשְּׁבִיתָה מִבַּחֲנִינֵת¹⁶
 עֶשְׂרִי – זֶהוּ שֶׁבֶת-תַּתְּמָאָה. וּמֵה שֶׁכְּתוּב עוֹד אַחֲרֵי כֵן (שִׁם,¹⁷
 א): "כִּי בּוֹ שֶׁבֶת מִכָּל מַלְאכָתוֹ, אֲשֶׁר בְּרָא" – זֶהוּ¹⁸
 שֶׁבֶת-עִילָאָה.¹⁹
 וְהַעֲנֵן, כִּי שֶׁבֶת הוּא בַּחֲנִינֵת עֲלִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת: עֶשְׂרִי²⁰
 – בִּיצִירָה, וְיִצִּירָה – בְּבִרְיָאָה, וּבְרִיָּאָה – בְּאֲצִילוֹת כו, עַד²¹
 רוּם הַמַּעֲלּוֹת, שְׁגַם א"ק עוֹלָה בְּמִאֲצִיל הָעֲלִיּוֹן.²²
 כִּי הַשֶּׁבֶת הוּא עַל דֶּרֶךְ מִשַּׁל אֲדָם שְׁשׁוּבָת וְנַח מֵאִיזוֹ²³
 מְלָאכָתָה עֲבוּדָה, שֶׁבִּשְׁעַת הַמְּלָאכָה נִתְּלַבֵּשׁ הַשֶּׁכֶּל²⁴
 וְנִשְׁפָּל בְּעֶשְׂרֵית הַמְּלָאכָה, וּכְשֶׁפּוֹסֵק מִמֶּנָּה, חוֹזֵר שְׂכָלוֹ²⁵
 לְאִיתָנוּ, וְעוֹלָה לְמַעֲלָה לְהַשְׁכִּיל עֲנִינִים רוּחָנִיִּים²⁶
 שְׁלֹמַעֲלָה מַעֲלָה מִהַשְׁכָּל שֶׁבְּהַמְּלָאכָה, שֶׁנִּקְרָא "מִילִין²⁷
 דְּהִדְיוּסָא" כו, וְכִךְ עַל דֶּרֶךְ זֶה יוֹכֵן לְמַעֲלָה עֲנָן הָעֲלִיָּה²⁸
 בְּשֶׁבֶת עַד רוּם הַמַּעֲלּוֹת.²⁹
 אִךְ הִנֵּה, עֲלִיָּה שְׁעַד אֲצִילוֹת, הֵינּוּ עֲלִיּוֹת בִּי"ע³⁰
 בְּאֲצִילוֹת, נִקְרָא שֶׁבֶת-תַּתְּמָאָה. וְעֲנָן עֲלִיָּה זוֹ הוּא, כִּי³¹
 הִנֵּה עִם הִיּוֹת שֶׁהָאֲצִילוֹת אִינּוּ בְּעֶרְךָ עֲצֻמוֹת אֹר³²
 אֵין-סוֹף מִמֶּשׁ, מִכָּל מְקוֹם הֲרִי הוּא אֱלֹהוֹת מִמֶּשׁ. מֵה³³
 שְׂאִין כֵּן בִּי"ע הֵם נִפְרָדִים מִמֶּשׁ וּבְעֲלִי גְבוּל, עַד שִׁישׁ³⁴

24. (פִּירוּשׁ "וְהַחֲיוֹת" בְּמוֹסָף לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה).

25. (רֹאשׁ אֲגָרַת הַקֹּדֶשׁ סִימָן יג. זֶהוּ חֶלֶק א לך פה, א. חֶלֶק ג וְאַתְחֲנוּן רִסְג, ב. רִסְז, א).

26. (תְּקוּנֵי זֶהר תִּקּוּן יג דף כט, א. וְרֹאשׁ לְקַטֵּן וְאַתְחֲנוּן ה סוף עֲמוּד ב).

27. וְעֵינִין ב"מְבוּא שְׁעָרִים", שֶׁעַר שְׁלִישִׁי, חֶלֶק שְׁנִי, סוֹף פֶּרֶק ט"ו, בְּעֵינִין עֲלִיָּה זוֹ דְּבִרְיָאָה כו. עֵינִין שִׁם.

21. "מִנֵּין לְאֲבָל שְׁמִיטָה בְּרֹאשׁ? שְׁנֵאֲמָר (אִיזוֹ כט, כה): "אֲבָחֵר דְּרִכָּם וְאֲשַׁב רֹאשׁ, וְאֲשַׁכּוּן כְּמִלָּךְ בְּגֹדֶר בְּאֶשֶׁר אֲבָלִים יִנְחֹם" – יִנְחֹם אַחֲרֵים מִשְׁמַעוֹ אֲמָר רַב נַחֲמָן בִּר יִצְחָק: יִנְחֹם כְּתִיב")

22. (רֹאשׁ תְּנָאן פֶּרֶק לט. סְדוּר עִם דֹּא"ח עג, ד. אֹר הַתּוֹרָה ג"ךְ כִּרְךָ א' עֲמוּד תְּרַסָּא. סֶפֶר הַמֵּאֲמָרִים תְּרַל"ג חֶלֶק ב עֲמוּד תַּמ שְׁוִלִי הַגְּלִיּוֹן. דְּבוּר הַמִּתְחִיל "כְּבוֹד מְלָכוֹת" תִּשְׁר"ב (תּוֹרַת מִנְחָם חֶלֶק ד) בְּתַחֲלִילוֹת. אֲגָרוֹת קֹדֶשׁ כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמִיר חֶלֶק יד עֲמוּד קמז).

23. (הַלְקוֹ אוֹתוֹ שְׁשִׁים מְלָקוֹת בְּמִקְלּוֹת שֶׁל אֵשׁ. חֲגִיגָה טו, א).

ולכן נאמר (שם, ב): "ושבתה הארץ", שאין שבתה
בשביעית אלא למלכות-דאצילות, שהוא מקור דבי"ע
לבד. ולכן לא נאסר רק עבודת הארץ. אבל מאצילות
ולמעלה אין שום עלייה²⁹.

ומכל מקום יש בו בחינה שאדם ובהמה שוין, דהיינו
לענין מצות ביעור בשביעית. שהוא מצוה לבער פירות
שביעית מן הבית כשפלה לחיה מן השדה, שנאמר
(פרשתנו כה, יז): "לך . . . ולביתך ולחיה אשר בארץך
תהיה כל תבואתה לאכול" – כל זמן שחיה אוכלת מן
השדה אתה אוכל ממה שבבית. כלה לחיה מן השדה
חייב לבער אותו המין מן הבית³⁰ כו'.

והענין:

כי אדם ובהמה יש גם בבי"ע: "פני שור" ו"פני אריה"
– "חיה בכלל בהמה"³¹, (ויש גם כן בחינת "פני אדם").
והחיות נושאות את הכסא, כמשל המרכבה, שמגבהת
הרוכב למקום שאינו יכול להגיע בעצמו כו', כי שרשן
מעולם התהו, אלא שנפלו. אבל לאחר שמתברר הטוב
מהרע (וחיות המרכבה הם לאחר הברירה), הם מעלים
לשרשן לתהו. ולכן על ידי עלייתן מבי"ע לאצילות
בשנת השביעית (שאו הוא עליית בריאה לאצילות) אזי
אדם ובהמה שוין, כי אצילות הוא בחינת מקיף לגבי
בריאה ובחינת 'סובב כל עלמין' דבי"ע.

וכמו שנתבאר במקום אחר בפירושו "אדון עוזנו צור
משגבנו" כו'³²: "אדון עוזנו" הוא בחינת מלכות-
דאצילות שנעשית עתיק לבריאה, וזהו "צור משגבנו",
היינו בחינת מקיף לבריאה. "מגן . . . משגב" היינו מקיף
ליצירה ולעשייה כו'. ולכן אדם ובהמה דבריאה, עם
היות שאין ערוך בחינת בהמה לגבי בחינת אדם, מכל
מקום לגבי אצילות שניהן שוין ממש.

(ועל דרך שנתבאר בענין משה, שממשיך הדעת לבי"ע,
לפי שאדם ובהמה דבריאה שוין לגבי דעת דמשה כו'³³).

ואפשר – על דרך זה בקידוש דליל שבת, שממשיכים
הדעת לנוקבא, שהוא מקור דבי"ע, בכלל זה שיומשך הדעת
אפילו לנשמות שלנו – בחינת בהמה דבי"ע, מטעם הנ"ל דאדם
ובהמה שוין לגבי המקיף, 'סובב כל עלמין' (כו').

ועל דרך זה יובן ענין שבת-תתאה, שהוא עלית בי"ע
לאצילות, שהוא עלייה עצומה כו' כמובן.
והנה לעתיד-לבא יהיה גילוי הסובב, שהוא בחינת

כו'. ואחר כך ביום הוא עליות הז"א ואבא-ואימא, עד
שגם א"ק עולה עלייה עצומה במאציל העליון. שהרי
גם א"ק הוא בריאה יש מאין.

(וכמו שבת-תתאה הוא עליות בי"ע באצילות, כך גם כן
שבת-עילאה היינו עליות בי"ע-דאצילות. שהרי החכמה נקרא
"אשר ברא" – בריאה יש מאין, והחכמה מאין תמצא" (איוב כה,
יב). ועלייתה – בבחינת כתר, שהוא אצילות-שבאצילות. וכך
העליות עד רום המעלות, עד שגם א"ק שנקרא אדם-דבריאה
ועלייתו הוא באצילות, היינו באור אינסוף ברוך-הוא.

כי בכללות העולמות – שא"ק נקרא בריאה יש מאין כו',
הנה אצילות אינו אלא בחינת אור אינסוף. פירושו: הגילוי
מאינסוף ברוך-הוא. כי אצילות – מלשון "ויאצל" (בהעלותך יא,
כח), שהוא הפרשת הארה כו'²⁸. נמצא דרך כלל – שבת הוא
בחינת אצילות).

וזהו "כי בו שבת מפל מלאכתו, אשר ברא אלקים
לעשות" (בראשית ב, ג), פירושו: "אשר ברא" היינו א"ק,
שנקרא אדם-דבריאה; "לעשות" היינו אדם-דאצילות,
שנקרא אדם-דעשייה, שא"ק הוא מקור ושרש לאצילות
כמו שנתבאר לעיל. וזהו בחינת שבת-עילאה. ושבת-
תתאה הוא מה שכתוב (שם, ב): "וישבת ביום השביעי
מפל מלאכתו אשר עשה".

(והגם שאצילות נקרא עשייה, ושבת-תתאה הוא רק
עליות בי"ע. אך באמת, גם ליל שבת, שאו עליות המלכות-
דאצילות, הוא גם כן שבת-תתאה. ולכן "וישבת ביום השביעי
מפל מלאכתו אשר עשה" זהו שבת-תתאה, כי המלכות היא
עשייה-שבאצילות. ו"שבתא דיומא" – עליות ז"א וחכמה כו' –
זהו התחלת שבת-עילאה, "מפל מלאכתו אשר ברא", שהוא
בריאה-דאצילות כנ"ל.

ובזהר בראשית דף ה', עמוד ב': "שבתותי" דא שבת-עילאה
ושבת-תתאה כו', "את" לאסגאה תחום שבת כו'.

– יש לומר: שבת-עילאה ותתאה – יום שבת וליל שבת.
ו"את – לאסגאה", היינו מה שמוסיפים מחול על הקדש, שהוא
עליית בי"ע באצילות. וב"מקדש מלך" שם פירש שבת עילאה
ותתאה – עתיק וז"א (כו').

ג. והנה, ביאור ענין שבת-תתאה יובן ממצות שביעית,
שנקרא (פרשתנו כה, ד): "שבת שבתון", שיש בו גם כן
בחינת עליות, אלא שאין העליות רק מבי"ע לאצילות.

28. וענין מה שנתבאר מזה בביאור על פסוק "אלה מסעי" (לעיל מסעי
צה, א).

29. וכמו שכתוב ב"לקוטי תורה" (להאריך-ל), בטעמי מצות פרשת בהר.

30. (תורת כהנים על הפסוק, פסחים נב, ב, ועוד – הובא ברש"י על הפסוק).

31. (בבא קמא יז, ב).

32. (נוסח ברכת יוצר אור. ראה לקמן שלח לט, ד. ובכמה מקומות).

33. ענין מה שנתבאר מזה על פסוק "ואלה המשפטים" (תורה אור
משפטים עה, ד. עו, ב).

אין הדבר ההוא מתפעל ומשתנה על ידי מקיף זה, שהרי אין יכולת במחשבתו לגנוע בהדבר כי – אכל הקדוש ברוך הוא דכתיב ביה: "כי לא מחשבותי מחשבותיכם", הרי מחשבתו ודעתו שיודע את הנברא מקפת כל נברא בפועל ממש³⁷.

מכל מקום כתיב (שמואל א' ב, ג): "כי אל דעות" – שיש ב' בחינות דעת:

הא' – בחינת דעת עליון, שאינו מאיר רק בבחינת מקיף, ולכן אף שמקיף בפועל ממש, מכל מקום אין ידיעה ומקיף זה מכריח הבחירה, והוא יכולת הקדוש ברוך הוא, להיות ידיעתו זו שבבחינת דעת עליון רק בבחינת מקיף מרחוק, עד שלא יתפעל ממנה האדם, ולא תגרום לו שום הכרח כלל ממש, על דרך שאין מחשבת האדם גורם התפעלות באבן שמצייר במחשבתו.

ואף שמחשבת האדם אינה מקיף באמת כלל רק בדמיון לבד, אכל ידיעת הקדוש ברוך הוא הוא מקיף בפועל ממש, מכל מקום יכול הוא שגם מקיף זה שבפועל לא יגרום התפעלות. והוא שמכל מקום אינו רק בחינת מקיף דייקא.

ויש בחינה למטה מזו שמשם נמשך ההשפעה בפנימיות להאדם, כמו ששואל המלאך³⁸: "טפה זו, מה תהא עליה? חכם וכו'". נמצא הקדוש ברוך הוא נותן בו חכמה, הרי נמשך בחינה זו בפנימית להיות חכם.

אכל בחינת דעת עליון הוא בבחינת מקיף, ולכן אינו מכריח הבחירה כי.

ועל דרך זה יובן ענין שבת, שמאיר על האדם בחינה עליונה מאד, והיינו בבחינת מקיף כי.

ד. ומכל מקום צריך עיון אם המשל ד'מקיף ידיעה' מכון לענין המשכת המקיף בשבת.

פי הנה, ענין הידיעה, שאינו גורם שום התפעלות והכרח בהבחירה, צריך לומר דהיינו משום שהוא בחינת המקיף שמרחוק, כי יש ב' בחינות מקיפים:

הא': שאף על פי שהוא מקיף ואינו מאיר בפנימיות, עם כל זה נמשך התפעלות ממנו. כמו שהאדם מתפעל בשמתפלל בצבור, משום המקיף ד'אכל בי עשרה שכנינתא שריא'³⁹, וזה נקרא מקיף הקרוב שמאיר בהאור פנימי.

הב': מקיף הכללי, שמקיף בהשוואה אחת, ואינו מאיר בפנימי כלל, ולא נמשך ממנו התפעלות⁴⁰.

עצמות האור, מקור כל המקיפים, והוא אור אינסוף שלמעלה מהקו כי, ועתה הוא בהעלם. ולא שסובב מלמעלה, אלא כמו שכתוב (ירמיה כג, כד): "הלא את השמים ואת הארץ אני מלא", רק שהוא נעלם מכל כי.

וזהו "את שבתותי" – פירוש: ב' השבתות – שלי הם, כי גם שבת תתאחז, שהוא ביטול והתכללות באצילות נקרא 'שבת שלי', כי ביי"ע לגבי אצילות – אין ערוך כנ"ל (מענין אדם ובהמה כי. ולכן אנו מצווין בשבת על שביתת בהמה מדאורייתא⁴¹).

ועל זה נאמר "תשמורו": שאתם מוטל עליכם רק לשמור מה שנותנים לכם, כענין "מתנה טובה יש לי בבית גנזי כי"⁴². והיינו על ידי השמירה מכל דברים המונעים הגילוי, ואפילו עוונות שאדם דש בעקביו, כגון שקר וגסות⁴³. וכמו שנתבאר במקום אחר.

וגם פירוש "תשמורו", היינו על דרך משל במשל השמירה, שהיא מבחוץ – כך הנה התגלות זו הוא רק בבחינת אור מקיף, ושרש כל המקיפים – מהאור שלמעלה מהקו, ושבת – בחינת מקיף, ואפילו שבת תתאחז (הוא מאיר בבחינת מקיף, ולא בגילוי ממש בנפש. והיינו מטעם הנ"ל, דשרש כל המקיפים הוא מהמקיף עליון, סובב כל עלמין כי). ותורה – בחינת אור פנימי, בדלקמן. ויובן ענין מקיף, על דרך משל, כשאדם חושב איזה דבר במחשבתו, הרי אותו דבר מוקף במחשבתו ומחשבתו מקפת הדבר ההוא כולו, ואף על פי כן אין אותו דבר משתנה ומתפעל על ידי זה.

והנה למעלה גם בן כתיב (ירמיה יז, ט): "אני ה' חוקר לב בוחן כליות", ותעלומות האדם נגלו לפניו. והנה, מחשבתו ודעתו של הקדוש ברוך הוא שיודע את כל הנבראים, מקפת אותן בפועל ממש. והרי הקדוש ברוך הוא יודע העתיד כמו העבר, ואף על פי כן אין ידיעה זו מכרחת האדם, ויש לו בחירה לטוב או להפך חס ושלום, להרהר רע כי. והיינו, לפי שידעה זו אין נמשך ממנה השפעה וגילוי בהאדם, רק מקיף אותו.

(ועל דרך משל – כמו שמחשבת האדם אין גורם התפעלות ושינוי בדרך שמקיף במחשבתו כנ"ל).

הגם "כי לא מחשבותי מחשבותיכם" (ישעיה נה, ח) כתיב, שמה שמחשבת האדם מוקף בה איזה דבר, אין הדבר ההוא מוקף בה בפועל ממש, רק בדמיון מחשבת האדם ודעתו, ולכן

37. וכמו שנתבאר ב"ספר של בינונים" פרק מ"ח.

38. (נדה טז, ב).

39. (סנהדרין לט, א. וראה ברכות ו, א).

34. (עבודה זרה טו, ב).

35. ("שבת שמה, ואני מבקש ליתנה לישראל". שבת י, א. ביצה טז, א).

36. (ראה תניא אגרת התשובה פרק ז).

הצדיקים לעתיד-לבא. וכמו שכתוב בספר ה"גלגולים" פרק ז',⁴³
 שזה יהיה באלף השביעי שהוא שבת-עילאה ממש.⁴⁴
 והנה לכאורה צריך עיון לקשר דרוש זה, דעליית
 שבת הוא אפילו בא"ק, שגם א"ק עולה כו', עם מה
 שנתבאר סוף דבור המתחיל "למנצח על השמינית" (לעיל תוריע כב,
 א), דא"ק הוא למעלה מהעליות דשבת כו'. עיין שם.⁴⁵
 אף באמת לא קשה מידי. שהרי גדולה מזו מבואר
 במקום אחר⁴⁶, דאפילו הבינה נקרא "ממחרת השבת"
 (אמור כג, יא), פירוש: שהוא למעלה מבחינת שבת, כי
 "שבתא דליליא" ו"שבתא דיומא" הם זו"ג, ובינה היא
 למעלה מזה כו' – ובמקום אחר מצינו בזהר דשבת הוא
 בינה, כמו שכתוב בזהר (חלק ב': דף ס"ג, ב' ודף פ"ח, א').
 אלא ודאי היינו משום דכמה בחינות יש בשבת: שיש
 בחינה בשבת שבינה נקרא לגבי בחינה זו "ממחרת
 השבת" והיינו שבת סתם. אבל יש בחינה בשבת שנקרא
 (תשא לא, טו): "שבת שבתון", וזהו בחינת בינה. וזהו דרך
 פרט באצילות עצמו.⁴⁷
 וכמו כן יובן בכללות העולמות, שיש בחינות בשבת
 שלגבי זה נקרא א"ק – למעלה מעליות דשבת, ויש עוד
 בחינת שבת ששייך גם בא"ק. וכמו שנתבאר, שבשבת
 נאמר ב' בחינות – "מכל מלאכתו אשר ברא", ו"מכל
 מלאכתו אשר עשה": אשר בחינת השבת "מכל
 מלאכתו אשר עשה", אדם-דאצילות שנקרא עשייה,
 וא"ק שכולל אבי"ע בהשואה אחת – הוא למעלה
 מעליות זו דשבת. אבל בחינת שבת "מכל מלאכתו אשר
 ברא [א. ל. לעשות] – זהו שייך גם בא"ק וכנ"ל.⁴⁸
 (ועיין ב"לקוטי תורה" (להאריך), פרשת קדושים, על פסוק
 "את שבתותי": ב' שבתות – הדר העליון כו', והוא יסוד-דא"ק
 שהוא פנימיות א"ק, כמו שנתבאר סוף דבור המתחיל "למנצח על
 השמינית" (לעיל תוריע כג, א ואילך), אלמא דשבת עילאה זה שייך
 בפנימיות א"ק כו'.⁴⁹
 ועיין פרי עץ חיים בהקדמה לשער השבת פרק ד': "וכן
 עולין בולין עד א"ק".⁵⁰
 ועיין ב"טעמי מצות" פרשת בהר בתחלתו: "עד המאציל
 העליון, פירוש: אפילו אריך כו', כל האצילים בולין כו'".⁵¹
 וצריך עיון ב"ספר הגלגולים" סוף פרק י"ז⁵²:

ואם כן, הידיעה שאינה מכרחת הבחירה כלל, היינו
 משום שהוא בבחינת מקיף המובדל – ובשבת הרי יש
 "נשמה יתירה"⁵³, שהוא התגלות מבחינת הרצון
 עליון⁵⁴
 ולכן אפשר, כי שבת-תתאה ושבת-עילאה, עם היות
 שניהם בחינת מקיף, כנ"ל בפירוש "שבתותי תשמרו",
 מכל מקום יש לומר שבת-תתאה הוא מקיף הקרוב,
 וממנו נמשך הארה והתפעלות כו'. ושבת-עילאה הוא
 מקיף העליון – מקיף למקיף כו'.
 וגם במקום אחר נתבאר, שבשבת נכנסים המקיפים דחול
 בבחינת פנימים ונמשכים מקיפים עליונים יותר.
 וגם נתבאר במקום אחר⁵⁵ בפירוש "ושמרו בני ישראל את
 השבת לעשות את השבת" (תשא לא, טו), שעל ידי "ושמרו [א.
 את השבת] נמשך כח ועוז שיוכלו לעשות את השבת הבא
 אחר כך.
 ועיין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "לסודתי" (לקמן שיר
 השירים יא, ד), בענין "טלא דנטיף מעתיקא" בג' סעודות דשבת,
 שמנה נמשך הכח לאתערותא-דלתתא כו'.
 והנה מכל זה יובן ענין ירידת הנשמות צורך עלייה,
 ועיקר העלייה – לעתיד-לבא, "ליום שכולו שבת"⁵⁶.
 והענין:
 כי הנשמות שרשן מבחינת מחשבה, שהוא בחינת
 בריאה, והעלייה – בבחינת אצילות, וכנ"ל דשבת הוא
 עליית בריאה באצילות, ועיקר העלייה – בחינת שבת-
 עילאה.
 וזהו ענין הגילוי שלעתיד-לבא: כי הנה שרש
 הנשמות הוא מבחינת א"ק, כי "עלה במחשבה" היינו
 בחינת א"ק, כמו שנתבאר במקום אחר, וירידתן ממש –
 "ירידה צורך עלייה", היינו בחינת שבת-עילאה, שהוא
 עליות עד שא"ק שנקרא אדם-דבריאה עולה באצילות
 שהיא גילוי אור אין-סוף ממש. אך עכשיו הגילוי רק
 בבחינת מקיף, והוא בחינת סובב, אבל לעתיד-לבא יהיה
 התגלות המקיף בבחינת גילוי ממש כו'.
 ועיין מה שנתבאר על פסוק "ואכלתם אכול" (לעיל צו ג, ח, ג.
 ד), מענין הנשמות החדשות שיומשכו לעתיד-לבא מבחינת
 סובב כל עלמין ממש, שלמעלה מהקו, ויתעשרו בהן נשמות

43. (ראו אור התורה: שמות כרך ו עמוד איתקנה. במדבר כרך ב', הוספות עמוד 98).

44. (סוף תמיד).

45. (ראו לעיל אמור לו, ב).

46. ועיין ב"מבוא שיערים", שער ג', חלק ב', סוף פרק ט"ו.

40. וכמו שנתבאר כל זה סוף פרשת שמות, ב"ביאור על פסוק "הבאים ישרש כו'" (תורה אור נד, א).

41. (ביצה טז, א).

42. (כמו שנתבאר במקום אחר – על פסוק "ונקהל משה כו'" (תורה אור פז, ד, פת, ב)).

דאָצילות. ולכן נקרא 'אור פנימי' – בחינת אצילות
הנמשך ומתלבש בבריאה. אבל שבת – בריאה עולה
באצילות ממש. ולכן נקרא 'אור מקיף', ועל דרך זה גם
כן 'שבת-עילאה'.

ומכל מקום כולא חד. וכמו שכתב ב"עץ חיים" שער
בסא הכבוד:

דְּהִיכָל קָדֵשׁ קְדָשִׁים הוּא כְּחַב"ד דְּבְרִיָּאָה, וְנִשְׁמַת
הִיכָל קָדֵשׁ קְדָשִׁים הוּא אוֹרוֹת הַמַּתְנוּצִים מִכְּתָר
חֻכְמָה-בִּינָה דְּאֲצִילוֹת כו'. וכמו שנתבאר במקום אחר.

והנה, על פי זה יש לומר בענין "תקנת שבת" שבמוסף
שבת, דאיתא ב"פרי עץ חיים" שער השבת פרק כ':

שהוא מיוסד על סדר תשר"ק, והוא הארת כ"ב אתון
המאירין במוחא-עילאה מתתא לעילא, בסוד מה
שכתוב בזה: "תיו רשים רשימו לעתיק-ומין דלית
דכוותיה"⁵².

ועיין עוד בענין האותיות – בהרמ"ז ריש פרשת
ויקרא, בענין "ופרחין גו אורא", שהוא ענין תוספת אור
אל האותיות מאורא דאריך-אנפין כו'.

ועל דרך זה יש לומר גם כאן, שזהו ענין תשר"ק
שבמוסף – בחינת תוספת אור אל האותיות: שהם בזו"ן,
כי "אתון בינונין" – בן"א, ו"אתון זעירין" – במלכות,
ועתה במוסף שבת נמשך להם תוספת אור מהכתר, ולכן
נמשך זה על ידי בחינת מלכות-דא"ק שגששה על ידו,
וזהו "תיו רשים רשימו כו"⁵³.

והנה, לפי מה שנתבאר שבשבת יש עלייה עוד עד
רום המעלות, שגם א"ק עולה באור אין-סוף ברוך-הוא,
אם כן ממילא מוכן, שגם בזה יתפרש גם כן ענין הנ"ל,
על דרך מה שכתב האריז"ל ש"תתיו" הוא בחינה
אחרונה שבמאציל אשר היא האצילה הכל כו'. ובספר
"עמק המלך" שער השני פרק ז' כתב גם כן בענין התיו"ו כו'.

והנה מבואר למעלה בענין "בורא קדושים ישתבח
שמך": שהתהוות א"ק, ואפילו בחינת חכמה שלמעלה
מא"ק, הוא מן הרשימו שנשאר אחר הצמצום
והסתלקות האור כו', ובשבת הוא עליית א"ק באור
אין-סוף, שהוא מה שנסתלק בבחינת העלם מאיר בו

ה. "ומקדשי תיראו" (פרשתנו כו, ב);

פירושו: "מקדשי" קאי על התורה, כמאמר רז"ל⁴⁷:
"משחרב בית המקדש אין להקדוש ברוך-הוא בעולמו
אלא ד' אמות של הלכה". והתורה היא בחינת אור
פנימי, ולכן נאמר על זה "תיראו", כי היראה נמשכת
על ידי הגילוי מקרוב.

(וכמו וירא העם וינעו וינעמו מרחוק" (יתרו כ, יד), דהיינו
כדי לנח מעט מהיראה הגדולה שמקרוב, ובקריעת ים-סוף,
על ידי הגילוי "וירא ישראל כו' – וייראו העם כו'" (בשלח יד, לא))

ובשבת, שהוא אור מקיף, נאמר "תשמרו", ואומר
הטעם (פרשתנו שם): "אני הויה" פירושו: "אני" אותיות
אין⁴⁸, עצמות אור אין-סוף "דלית מחשבה תפיסא
ביה"⁴⁹ – הוא "הויה", והויה הוא האור הנמשך באור
פנימי:

כי יו"ד – צמצום, והוא בחינת חכמה. שלהיות
התהוות החכמה מאין-סוף ברוך-הוא, הוא על ידי
צמצום, שנשאר רשימו, וכמו שנתבאר לעיל; ואחר כך
ה' – בינה, הרחבת השכל כו'. והרי גם אור זה המאיר
בבחינת אור פנימי הוא מאור אין-סוף (הוא בחינת הקו,
שהאור מעין המאור⁵⁰), וכולא חד, ולכן "ומקדשי תיראו
כו"⁵¹.

ואפשר לומר, שזהו גם כן הסמיכות "כבוד את אביך
ואת אמך" (יתרו כ, יא) ל"זכור את יום השבת" (שם, ז); וכן
בפרשת קדושים (יש, ג): "איש אמו ואביו תיראו, ואת
שבתותי תשמרו".

והוא על דרך ברעיא מהימנא פרשת קדושים דף פ"ב,
עמוד א': "ודא איהו תורת ה' כו', ודא איהו כבוד דאבא
ואימא כו'". שתורה-שבכתב נקרא "מוסר אביך" (משלי א,
ח), ותורה שבעל פה נקרא "תורת אמך" (שם).

והתורה היא אור פנימי, ושבת אור מקיף. וכולא חד
וכנ"ל.

ובפירוש וענין שהתורה נקרא "מקדשי", היינו כמו
שנתבאר ב"ספר של בינונים" פרק נ"ב: שהתלמוד נמשך
מהיכל קדשי קדשים דבריה, שבו מתלבש מלכות

47. (ברכות ח, א. וְשָׁם: "מיום שחרב").

48. (ראה פרדס שער הטעמים פרק א. שער אם האין סוף הוא הכתר פרק א.
שער קומה – להרמ"ק – סעיף ז (ו, ג) בסופו. לקמן במדבר יח, ג).

49. (תקני זהר בהקדמה, "פתח אליהו" י, א).

50. כמו שנתבאר ב"אגרת הקדש" (סימן כ) דבור המתחיל "איהו
וְחִיָּהוּ".

51. (ועיין בתיקוני זהר ריש תיקון כ"ד).

ועיין מה שנתבאר מענין הצמצום דיו"ד, על פי המאמר – זהר חלק
ג', אחר, דף ע"ט, עמוד ב' – "הביאו עלי כפירה" (באורי זהר עמוד עה,
ג).

52. ועיין מה שנתבאר מזה בביאור האדרא מהאריז"ל (נדפס בספר "קול
ברמיה", בדרך קצ"ח, סוף עמוד ב', גבי "תיו רשים רשימו כו").

53. ועיין מה שנתבאר בביאור על פסוק "והניף להן אותם על לחם
הבכורים כו'" (לעיל אמור לו ג אלקה).

18 כלל נגדו, ואין בו שום שינוי חס ושלום, כמו שכתוב
 19 (מלאכי ג, ו): "אני הויה לא שניתני", ו"אתה הוא קודם
 20 שנברא העולם כו". ולכן נקרא ההארה הנמשכת מהאור
 21 אינסוף בשם "אותיות".
 22 וזהו שכתוב גם כן⁵⁵: "תוף בחינה אחרונה שבמאציל
 23 כו", רוצה לומר: שגם בהארה זו יש כמה בחינות. וכמו
 24 על דרך משל שיש במחשבה גם כן כמה בחינות – יש
 25 מחשבה בעלמא, שהוא בחינת חיצונית לגבי מחשבה
 26 עמוקה שהיא פנימית כו; והעולמות נמשכו מבחינה
 27 האחרונה שבהארה ומחשבה כו⁵⁶.
 28 אף על כל בחינות מחשבה שלמעלה כתיב (ישעיה נה,
 29 ח): "פי לא מחשבותי מחשבותיכם", שמחשבתו של
 30 האדם מלכשת את הנשמה ומקיפה מכל צד כו, מה
 31 שאין כן אצלו יתברך, שאין המחשבה מלבישתו
 32 ומקיפתו חס ושלום, שהוא יתברך רם ונשא מזה, והוא
 33 קדוש ומובדל כו⁵⁷.

1 בגילוי כנ"ל – וזהו שעליה זו הוא על ידי תי"ו, כי תי"ו
 2 רשים רשימו כו", ועל דרך הנ"ל בשם האריז"ל.
 3 וזהו שאומרים תשר"ק ד"תקנת שבת" במוסף: שמוסף
 4 שבת הוא תוספת הקדושה⁵⁴. וזהו ענין "עולת שבת
 5 בשבתו" (פנחס כח, י), שהשבת עצמו עולה "בשבתו", והוא
 6 בחינת שבת-עילאה, שהעלייה עד אינסוף כו.
 7 והנה, להבין עוד ענין שייכות בחינת אותיות באור
 8 אינסוף, הנה מובאר במקום אחר, בדבור הפתחיל "תחת
 9 אשר לא עבדת כו" (תבוא מב, ג ואילף), החילוק בין אור לשפע:
 10 שההארה היא, שלא נחסר כל על ידי זה בהמקור
 11 שממנו נמשך ההארה. וכך על דרך משל, אותיות
 12 מחשבה ודבור שבאדם, הם רק הארה שנמשכת מנפשו
 13 ונשמתו, שאין תופסים מקום כלל, ואין שינוי וגירעון
 14 כלל בנפשו מחמת המחשבות, ויכולה היא לחשוב
 15 מחשבות אין קץ – כך ההארה הנמשכת מאינסוף
 16 ברוך-הוא בכל העולמות הוא רק הארה והתפשטות
 17 ממנו יתברך, וכולא קמיה בלא חשיב, ואין תופס מקום

57. (וכמו שנתבאר מזה במקום אחר – בדבור הפתחיל "רני ושמחי
 בת ציון כו" (תורה אור מקץ לו, א). ובדבור הפתחיל "צאינה וראינה"
 (לקמן שיר השירים כד, ד ואילף)).

54. כמו שכתב ב"פדוס", בערכי הכינויים בערך מוסף.

55. (בביאור האדרא רבא מהאריז"ל שם).

56. (וענין מה שנתבאר מזה בביאור על פסוק ראיתי והנה מנורת זָהב
 כולה" (לעיל בהעלותך לו, א)).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

17 הנ"ל שהוא מאמר דבראשית כנ"ל ויובן זה עד"מ
 18 מחשבה כללית שהפרטים נמשכו ממנה הרי בכל רגע
 19 מקבל כל פרט ופרט מן הכלל הזה ואין הפרט נבדל
 20 כלל וכלל בבחי' מהות בפ"ע וז"ש בזהר דפרט
 21 אצטריך לכלל שאין לפרט קיו' מציאות בלא הכלל ולא
 22 שהכלל מאיר בפרט דרך כלל לבד כמו שהפרט כולו
 23 נסקר בכלל בסקירה א' כנ"ל אלא מאיר בכל פרט ופרט
 24 דוקא להיות מזה עיקר קיו' מציאותו ואם לאו לא היה
 25 לו קיום אפי' רגע כו' ולזה א' כולם בחכמה עשית
 26 שהוא מאמר הכללי דבראשית דקאי על כל פרט ופרט
 27 מן הנבראים וכידוע בזהר שבחי' אור החכמה שבדיבור
 28 מאיר בכל פרטי הנמצאים כולם אחד לא נעדר וזהו פי'
 29 אל אדון על כל המעשים אל נהירו דחכמתא כו'
 30 וכמ"ש בפרדס ע"פ ושמך מחלמיש צור שגם בצור יש
 31 מבחי' החכמה שהוא בבחי' שמן וכמ"ש במ"א וד"ל.
 32 אך כמו שפרט אצטריך לכלל שקדם לו שהוא אמיתי

1 (מא) אך עדיין יש להבין מ"ש בראשית ברא בבחי'
 2 הכלל תחלה אחר שלא נברא ממנו שום
 3 בריא' מיוחד' איך יתכן לשון ברא בבחי' הכלל
 4 שבמחשבה כו' ואם מפני שמאמר זה דבראשית מקור
 5 לכללות הבריאה שנשתלשל מ' מאמרות עכ"ז לא
 6 שייך לומר ברא ממש מאין ליש לשמי' וארץ וכל
 7 צבאם כו'. אך הנה לפי משמעות פשוט הכתוב
 8 דבראשית ברא בריאה ממש קא' וכן מה שאמרו ז"ל
 9 דבראשית נמי מאמר הוא הכוונה שהוא בא בבחי'
 10 מאמר כשאר המאמרו' שבורא יש מאין כו' והרי מקרא
 11 מפורש אמר כולם בחכמה עשית שבחכמה עשה את
 12 הכל מאין ליש כו' וכמ"כ ה' בחכמ' יסד ארץ וכה"ג
 13 אך הענין הוא דבאמת כן הוא דגם לאחר שנתהווה
 14 הכל מן הצירופי' שבמאמרות מאין ליש כמו מציאות
 15 האור ע"י מאמר יהי אור וכה"ג מ"מ אין עיקר קיום
 16 מציאות האור רק ע"י בחי' החכמ' שבמחשב' הכללית

33 כנ"ל אבל עדיין הוא קודם לדיבור וצימצום הג' צמצום
34 המחשבה הבא בבחי' הדיבור עצמו שמתלבש
35 ומתצמצם שם אותיות המחשבה שזהו בחי' בשכמל"ו
36 כנ"ל וד"ל. ומעתה יובן פי' דשמע ישראל שאו' זה
37 לניצוץ האלקי שנקרא ישראל שיתבונן היטב אשר הוי'
38 אלקינו בחי' חו"ב דאצילו' שבמח' העצמי' אחד הוא
39 בבחי' יחוד אמיתי בהיות שכל צירופי אותיות שמהן
40 נעשי' ז' רקיעים וארץ במחשבה ודיבור די' מאמרות
41 נכללי' ביחוד אמיתי בבחי' דיבור שבמחשבה שנק'
42 דלי"ת רבתי הנ"ל בביטול אמיתי וכידוע דברוח פיו כל
43 צבאם הרי כל ריבוי ההשתלשלות דג' עולמות בי"ע
44 הכל באין מסיבת שינויים ותמורות דצירופי אותיות
45 שבדבר ה' ורוח פיו כי הוא אמר ויהי כו' עד שאין
46 מספר לגדודיו כמ"ש במ"א מפני שאין מספר לריבוי
47 אופני הצירופים שבדיבור וכמ"ש בס"ה' אבנים בונות
48 ק"ך בתים כו' מכאן ואילך צאן וחשוב עד אין שיעור
49 כו' (ומ"ש עיניך בריכות בחשבון ובזהר אמר דהמלכו'
50 בחושבנא כמ"ש עשה ירח למועדים כו' היינו מ"ש
51 המוציא במספר צבאם כו' אבל מצד עצמו אין מספר
52 כמ"ש במ"א באריכות ע"פ והיה מספר כו'). אך הנה
53 כל בחי' ריבוי הצירופים שבדיבור כלא ממש חשיב
54 לגבי בחי' מחשבה הא' הכללי שבמות המחשבה
55 שמתבטל שם כל הדיבור במציאו' ממש כשנכלל
56 ועולה במחשבה כללי' זו כנ"ל וד"ל. וזהו שאומר ג'
57 פעמים קדוש בג' מיני צמצומים כנ"ל ע"ש בחי'
58 ההבדל' בערך שהוא ית' נבדל בערך מאד נעלה על כל
59 מקור ההשתלשלות דמחשב' כללית הנ"ל עד שגם כל
60 בחי' ו' אלפי שני דהוי' עלמא שמקבלים מבחי' ו' מדות
61 שבמחשב' הכללי' כו' וגם אלף הז' שיהיה עליות
62 העולמות כידוע הכל כלא חשיב ונכלל בסקירה אחת
63 במחשבה א' הנ"ל שצופה ומביט עד סוף כו' כנ"ל
64 וד"ל:

חזינו. להבין הפרש שבין תפלה לתורה. טד"ט

1 מקור מוצאו כנ"ל במחשב' ודיבור אלא גם לבחי'
2 הכלל שאחר הפרט דהנה גם אחר שבא הכלל לבחי'
3 פרט במחשבה ודיבור כנ"ל הרי יש בחי' התכללות
4 שכולל כל דבריו שדיבר דרך פרט כל שעה זאת כמו
5 עד"מ כאשר האדם גמר כל דבריו בפרט הנה יש לכל
6 דבריו הללו השכלה כללית שכוללת כל דבריו ומאמריו
7 הפרטים דוקא אחר שגמר דברו בפרט והיא מכוונת עם
8 כללות ההשכלה שבמחשבה שקדמה לדיבור זה שבא
9 בפרט הזה כו' וד"ל ונמצא שגם דברים הבאים בפרט
10 צריכים למקורם זה הכוללם אח"כ שיהיו מכוונים אליו
11 ומקבלים הימנו תמיד והיינו דפרט אצטריך לכלל
12 שאחר הפרט שכוללם יחד והוא עיקר מקורם כו' וד"ל.
13 וזהו שאמר בראשית ברא ממש דכלל זה ברא יש מאין
14 לשמים וארץ וכל צבאם דרך פרט כמ"ש כולם בחכמה
15 עשית מטע' הנ"ל בין מטעם כלל שלפני הפרט בין
16 מטעם כלל שאחר הפרט כי שרשם אחד הוא כנ"ל אבל
17 אין ערך לבחי' מחשבה זו הכללי' דבראשית לגבי
18 עצמות המחשבה שאינו שייך לדיבור די' מאמרות כלל
19 והוא בי"ת דבראשית כו' והוא בחי' חכמה שבתורה
20 שנאמר בה בחכמה יבנה בית כו' וכמ"ש ואהיה אצלו
21 אמן כו' וכמ"ש בזהר אסתכל באורייתא וברא עלמא
22 בכלל ובפרט כנ"ל וד"ל (מבואר במ"א שי' הדברות
23 לנגד ה' מאמרות בכלל ובפרט ע"ד הנ"ל וד"ל) ובכל
24 הנ"ל יובן מה שאומרי' המלאכים ג' פעמים קדוש שהן
25 ג' מיני צמצומים דבי"ע בחי' מחשבה דו"מ והיינו
26 בחי' ג' מדרגות הנ"ל מחשבה שבמחשבה ודיבור
27 שבמחשבה ועשיה שבמחשבה כו' והענין הוא כמבואר
28 ומוכן מכל הנ"ל דבחי' צימצום הראשון הוא מעצמות
29 המחשבה בחי' מחשבה שבמחשב' לצמצם א"ע בבחי'
30 מחשבה כללית שנקרא דיבור שבמחשבה בחי' דלי"ת
31 רבתי הנ"ל והצימצום הב' הוא מבחי' מחשבה כללית
32 זו לבא בהתחלקו' המחשבה שנקרא מחשב' שבדיבור

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

דרך מצותיך

7 בגמ' במקום לך לאות אתמר, והנה זה יובן בביאור
8 ענין כוונת הנחת התפילין שנת' בפע"ח שתש"י הוא
9 לתקן עולם הבריאה ותש"ר באצ"י ולכן תש"י הוא
10 מיושב כי בריאה הוא בחי' תפלה מיושב משא"כ
11 באצ"י הוא בחי' עמידה תפלה מעומד, הנה ידוע
12 דהתפילין נמשלו לחותם כמו שדרשו בזהר ותיקונים

1 (ג) ואחר שנתבאר ענין הפרשיות והרצועות בתש"ר
2 יש להבין ההפרש בדרך כלל עכ"פ בין
3 תש"ר לתש"י והנה בתש"ר כתיב וראו כל עמי הארץ
4 כי שם ה' נקרא עליך (דברים כ"ח י') משא"כ בתש"י
5 אמרו"ל להיפוך לך לאות ולא לאחרים לאות (מנחות
6 ל"ז ב') שצריך להניחה במקום שהוא מכוסה כדאי'

46 אתעדל"ע והמשכת אלקות בבחי' חותם שוקע והיינו
 47 מ"ש אח"כ והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום
 48 על לבבך ודברת בם (דברים ו' ו') להמשיך אא"ס
 49 בדבר ה' זו הלכה כי התורה היא חכמתו ית' וע"י
 50 לימודו בה שמקשר חכמתו בחכמת ה' להתחכם איך
 51 לבוא לבחי' ביטול באחדות ה' ע"י שיבדיל בין הטמא
 52 לטהור ויפריד הרע מהטוב וכן מ"ש אח"כ והי' אם
 53 שמוע תשמעו אל מצותי כו' (דברים י"א י"ג) שזהו כל
 54 עיקר רמ"ח מ"ע להיות כלי מוכן לשבתו ית' דהיינו
 55 להיות גילוי אא"ס למעלה בע"ס כי מצד עצמותו ית'
 56 אינו מערך י"ס כלל ולא מכל אינון מדות איהו כלל
 57 אלא שע"י תורה ומצות ממשיכים מעצמותו שיתצמצם
 58 להלביש אורו בכלים להקרות חכם בחכמה ומבין
 59 בבינה ע"י התורה שז"ס הקב"ה קורא ושונה כנגדו וכן
 60 ע"י רמ"ח מ"ע שהם רמ"ח אברים דמלכא שיתלבש
 61 בחסד דרועא ימינא ע"י הצדקה וכיוצא בכל המצות
 62 וכמ"ש ועשיתם אותם (במדבר ט"ו ל"ט) אתם כתיב,
 63 ולהיות כן נק' המשכה זו שע"י תורה ורמ"ח מ"ע
 64 חותם שוקע דהיינו שהאותיות שוקעים ונבלעים
 65 בהחותם שהוא מה שהחותם חלול ובחלל זה המה
 66 האותיות, כך המשכה זו שמא"ס ב"ה מתלבש בכלים
 67 מכלים שונים הנעשים ע"י תורה ומצות שהם בחי'
 68 עשר כלים דע"ס ורמ"ח אברים הנ"ל ומשם מאירה
 69 בנפש האדם ג"כ בבחי' העלם, וזהו בחי' תש"י כחותם
 70 על זרועך שהיא תפלה מיושב דהיינו לתקן עולם
 71 הבריאה שהוא מברכת יוצר עד סוף ק"ש משום
 72 דבפסוד"ז וק"ש הוא רק בחי' העלאה ממטה למעלה
 73 וד' פרשיותיה כולם בבחי' העלאה קדש והי' כי יביאך
 74 בחי' חו"ב ההתבוננות בגדולת ה' לצאת מן המיצרים
 75 וגבולים וזהו ענין יצ"מ הנז' בפרשיות הנ"ל ופי' בינה
 76 בן י"ה בחי' אהבה הנולדת מן ההתבוננות אלא שבעוד
 77 האהבה כלולה בהתבוננות שהוא ענין התפעלות
 78 השכל ואינה באה לידי גילוי בלב נקראת בינה בן י"ה
 79 והוא ב' פרשיות הנ"ל ולאחר שנולדים מן ההתבוננות
 80 לידי גילוי בלב זהו ענין פ' שמע שנאמר בה ואהבת
 81 בכל לבבך ופ' והי' אם שמוע בחי' יראה ועסק המצות
 82 הנמשך מן האו"י כי אהבה שרש לרמ"ח מ"ע ויראה
 83 לשס"ה ל"ת ואז אם הבנים שמחה (תלים קי"ג ט')
 84 לאחר שהולידה את הבנים שהם אהו"י אזי דייקא
 85 יהי' נמשך מן אם הבנים שהוא ההתבוננות שמחה ויש
 86 בזה ג"כ ב' מדרגות שמחה באהבה שבלב דפ' שמע
 87 ושמחה של מצוה דוהי' אם שמוע וכל אלה הן בחי'
 88 העלאה ממטה למעלה בבחי' בליטה וההמשכה שע"י
 89 מלמעלה ד' פרשיות ד' מוחי' הם בבחי' שקיעה דהיינו
 90 פ' קדש למען תהי' תורת ה' בפיך (שמות י"ג ט')

1 ע"פ שימני כחותם, והנה יש ב' חותמות א' הוא חותם
 2 הבולט דהיינו שהאותיות בולטים כחותם וכשחותמים
 3 בהם על השעוה נעשה בשעוה אותיות הללו משוקעים
 4 והב' חותם השוקע שאותיות שבו שוקעים וכשחותמין
 5 בו נעשה בשעוה אותיות הללו בולטים כידוע הרי
 6 מבליטה נעשה שקיעה ומשקיעה נעשה בליטה והיינו
 7 פי' ב' חותמות הללו כחותם על לבך שהוא תש"ר בחי'
 8 חותם הבולט (כי כל בליטה נק' בגמ' בשם זכר כמ"ש
 9 בסוכה ד"ב חיצין זכרים כו' והוא בחי' יסוד דדכורא
 10 וכל שקיעה נק' בגמ' שם נקבה בחי' יסוד דנוק')
 11 שנעשה משקיעה שלמטה וכחותם על זרועך שהיא
 12 תש"י בחי' חותם השוקע שנעשה מן בליטה דלמטה,
 13 והנה ענין בליטה ושקיעה שמלמעלה הוא בענין איכות
 14 המשכות גילוי אא"ס ב"ה, וענין בליטה ושקיעה
 15 שמלמטה הוא באיכות ההתעוררות שמלמטה הגורם
 16 המשכה זו והתעוררות זאת נקראת אתעדל"ת בזהר,
 17 ומ"ן בע"ח, וישנה ג"כ בעולמות הרוחניים בנבראים
 18 ונמצא' הרוחניים שהם מעוררים בעבודתם, וג"כ למטה
 19 בישראל עם קרובו, ולהבין זה למעלה י"ל תחלה
 20 למטה בעבודת ה', הנה נודע שהנפש אלהית שבאדם
 21 יש בה רצון ושכל ואהו"י אלהית שהיתה עובדת בה
 22 את ה' בעודה בג"ע וכשנתלבשה בגוף ונפש הבהמית
 23 החיונית שיש בה ג"כ רצון ושכל ומדות גשמיים
 24 לתאוות עוה"ז המה מסתירים על כחות נפש האלהית,
 25 וצריך להביאם לידי גילוי ע"י ההארה השכלי' כפי
 26 שבא בתורה, והנה אהבה שבנפש אלהית כשבאה לידי
 27 גילוי הוא ענין העלאה כי בתחלה היתה בהעלם
 28 ובהסתור ואח"כ עולה היא בגילוי ברשפי אש התשוקה
 29 והיינו שארז"ל לא כאברהם שקראו הר (עי' פסחים
 30 פ"ח א') להיות כי אברהם מדתו אהבה כמ"ש אברהם
 31 אוהבי (ישעי' מ"א ח') שזהו דמיון ההר שבולט ונראה
 32 בגובה עפ"י שטח הארץ המישור ונק' חותם הבולט
 33 שהאותיות בולטים מן מישור גולמת החותם וכן
 34 בכללות נשמות ישראל בכאו"א כשאומר ואהבת בק"ש
 35 ה"ז בחי' העלאה וגילוי האהבה מן ההעלם וההסתור
 36 דעוה"ז והציאה ממנו ונמשל להר ולחותם הבולט,
 37 ואמנם מהיכן יבא סיבת ההתפעלות באהבה שהוא ע"י
 38 ההארה השכלי' בהתבוננות בגדולתו ית' ואיך
 39 שהמלאכים ושרפים וחיות ואופנים זעים ומרעישים
 40 בהשגתם הארה וזיו עזיר שם מיני' גדולתו ית' הלא
 41 זהו ענין הק"ש שנצטוינו בה וענין שתיים לפניו שתקנו
 42 לנו אנכנה"ג ופסוד"ז וכבר נת' במ"א ע"ש ואין כאן
 43 מקומו לעסק הדרוש הזה בענין חותם הבולט שהוא
 44 אחר שהגיע למדרגת האהבה באמרו ואהבת, והנה
 45 בחי' אהבה זו היא אתעדל"ת וע"י נעשה אח"כ

דמעומד כנ"ל בשם האריז"ל, נמשך מלמעלה בחי' 46
 בליטה בתש"ר שמלמעלה למטה ולכן הם בולטים על 47
 הארץ כדכתיב וראו כי שם ה' נקרא עליך, (דברים כ"ח 48
 י'). וביאור ענין בליטת תש"ר הוא ע"ד מ"ש לע"ל כי 49
 עין בעין יראו (ישעי' נ"ב ח') ונגלה כבוד ה' (ישעי' 50
 מ' ה') כי בזמן הגלות נאמר אותותינו לא ראינו (תלים 51
 ע"ד ט') שהאותיות מדבר ה' המחי' כל העולמות מאין 52
 ליש אינן בגילוי אלא בבחי' העלם והסתר בכמה 53
 לבושים שונים ואין גילוי אלקות כ"כ למטה, אבל 54
 לעתיד כתיב ולא יכנף עוד מוריד (ישעי' ל' כ') שלא 55
 יסתתר עוד בבחי' לבושים אלא יבא בגילוי ממש לעין 56
 וכמ"ש ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה (ישעי' כ"ה 57
 ט'), ועד"ז הוא ענין חותם הבולט דתש"ר שיהי' 58
 ההמשכה האלהית בולטת בגילוי בלי לבוש המעלים 59
 וזהו היפוך גילוי האלהות אשר עכשיו דאעפ"י שבדאי 60
 כל העוסק בתורה ממשיך אא"ס בחכמה וממנה 61
 בחכמה שבנפשו האלהית אבל ממשיך בבחי' לבוש 62
 וכמ"ש עוטה אור כשלמה (תלים ק"ד ב') שהחכ' הנק' 63
 אור נק' לבוש ושלמה להעלים ולהסתיר אא"ס ב"ה 64
 וכך הוא בכל רמ"ח מ"ע שנק' כלים ואברים שאא"ס 65
 ב"ה מוסתר ונעלם בהן כעת כמשל אור וחיות הנפש 66
 שמלוכש בהאברים ולכן נקראים חותם שוקע אבל 67
 לעתיד שיתגלו כל ההמשכות שהיו נעלמות לעין ויהי' 68
 למטה כמו שהוא למעלה כמ"ש חשף ה' את זרוע 69
 קדשו כו' (ישעי' נ"ב י') וראו כל אפסי ארץ לעיני 70
 הגוים גלה (תלים צ"ח ב') וכמב' בהרבה כתובים זהו 71
 נק' חותם הבולט שהאותיות עליונים וגילוי האלהות 72
 בולט בלי לבוש המעלים, ועד"ז המה תש"ר כמשרז"ל 73
 הקב"ה מניח תפילין (ברכות ו' א') דהנה הקב"ה בחי' 74
 סוכ"ע ותש"ר שלו היינו גילוי אורו במדות דאצי' 75
 חכים ומבין כו' כאשר יבא בגילוי ולא בבחי' לבוש 76
 המעלים כמו במצות אלא כמו לעתיד [דכתי' ולא יכנף 77
 עוד מוריד כו'] ומה שאמרו שבתש"ר שלו ית' נז' ומי 78
 כעמך ישראל (דה"א י"ז כ"א) היינו לפי שע"י בחי' 79
 ביטול רצון שלהם שהוא השקיעה דלמטה נעשה 80
 בליטה דהמשכה זו הנק' תש"ר כנ"ל: 81

הג"ה

82
 83 * כמו שהעתיקתי כאן מבואר בכתב ע"פ שימיני
 84 כחותם וגו' ויש כאן מקום לשאול, כי מה נשתני'
 85 המשכה זו דתש"ר שנקרא אותה חותם בולט אי ע"ש
 86 העתיד שאז תתגלה אור המשכה זו כמו שהיא בלי
 87 לבוש הרי כל ההמשכות מכל רמ"ח מ"ע שהם כעת
 88 בהעלם יתגלו לעתיד לבא כמבואר בכמה מקומות
 89 שז"ס שכר מצוה מצוה (אבות פ"ד מ"ב) שגילוי אלקות
 90 הנמשך ע"י המצות הוא עצמו השכר שיתגלה לעינינו

1 בהתלבשות אא"ס בחכמה שבתורה ואח"כ בחכמה
 2 שבנפש האלהית, עד שבפ' והא"ש נמשך הצדקה
 3 למעלה שמצות הצדקה כוללת כל המצות כמ"ש במ"א
 4 וענין הצדקה היא להחיות רוח שפלים הם עולמות
 5 הנבראים שזהו אצלו ית' בחי' צדקה כמו שהאדם נותן
 6 צדקה ממון ודומם גשמי כך הוא להיות המשכת אא"ס
 7 במדת הרחמנות כדי להשפיע חיות לנבראים הרי מדה
 8 זו היא כמו בחי' דומם ועשי' גשמיות בערכו ית' דלאו
 9 מכל אינון מדות איהו כלל כי אני הוי' לא שניתי כתיב
 10 (מלאכי ג' ו') להיות בו התפעלות ח"ו וגם ממי יתפעל
 11 אחר שאין ערוך כלל בין נברא לבורא, ולזה צריך
 12 שימשיכוהו להתלבש במדת הרחמנות כמו ע"י מעשה
 13 הצדקה באתעדל"ת שיהי' כמו כן אתעדל"ע וזהו כן
 14 צדקה לחיים (משלי י"א י"ט) שהצדקה היא כן ובסיס
 15 לחיי החיים הנמשך מא"ס ב"ה והמשכות אלו נקראים
 16 חותם שוקע שבאים מלמעלה בבחי' שקיעה בתוך
 17 כלים וספירות הנ"ל והיינו כחותם על זרועך דהיינו
 18 זרוע השמאל שלו ית' שממנה בא סיבת הגבהת ועליית
 19 כנסת ישראל כדכתיב שמאלו תחת לראשי. (שה"ש ב'
 20 ו') ואח"כ כחותם על לבך תש"ר הבאים בבחי' בליטה
 21 מלמעלה ע"י שהוא בשקיעה למטה וענין השקיעה
 22 שמלמטה הוא בשמו"ע שאחר הק"ש כי בשמו"ע הוא
 23 בחי' ביטול הרצון מכל וכל שזהו ענין הכריעות
 24 וההשתחוואות שבשמו"ע שהוא רק בחי' ביטול
 25 האמיתי וכמאמר בטל רצונך מפני רצונו (אבות פ"ב
 26 מ"ד) דהיינו השתחוו' פנימיות ברצונו ושכלו ומדותיו
 27 אלא שצריך להיות גם בגילוי בגופו להרכין הראש
 28 אבל העיקר הוא ביטול הרצון וזהו אמרם ז"ל הלואי
 29 שיתפלל אדם כל היום כולו (ברכות כ"א א') פי' שיהי'
 30 לו ביטול רצון כל היום כי זהו עיקר התפלה וכוונתם
 31 על בחי' הרשימו שנשאר מן התפלה כל היום להיות
 32 נופשי כעפר לכל תהי', ועד"ז הוא העבודה בשס"ה
 33 ל"ת שכל ענינם הוא רק בחי' ההעדר שב ואל תעשה
 34 לא תאכל חלב לא תלבש שעטנז שהוא בחי' ביטול
 35 המציאות, והם למעלה במדריגה מן המ"ע לדבקה בו
 36 בבחי' אהבה שיש מי שאוהב שלכן נק' הר וחותרם
 37 הבולט אבל מל"ת הוא ביטול עצמותו מכל וכל והוא
 38 בחי' שוקע שצמצם וביטל א"ע ונעשה כמו שוקע
 39 ועי"ז מעורר למעלה המשכת וגילוי אלקותו ית' בבחי'
 40 חותם הבולט וכוונת דשס"ה ל"ת נמשכים מאותיות
 41 י"ה שלמעלה מאותיות ו"ה שמהם שורש רמ"ח מ"ע
 42 כדאי' בת"ז שמי עם י"ה שס"ה ו"ה עם זכרי רמ"ח
 43 וזהו לאו שקודם להן וכמ"ש במ"א וכן ע"י שקיעה
 44 דשמו"ע שענינה בחי' תש"ר שהוא בחי' שקיעה
 45 דלמטה ולכן הוא בבחי' אצילות בבחי' א' עם צלוצת

12 שיהי' בולט גם למטה והיינו כי ע"י התפלה גורם שינוי
13 הפעולה כמו ירידת המטר ובריאת החולה וכמו שאמר
14 רחב"ד מי שאמר לשמן וידליק יאמר לחומץ וידליק
15 (תענית כ"ה א') שזהו ענין שינוי הצירופים המחיים
16 את אותו הדבר להיות משתנים מצירוף אל צירוף
17 כמ"ש במ"א ה"ז אותותינו ראינו ממש, וגם באמת
18 למעלה בעולמות הרוחניים יש חילוק בין ההמשכות
19 שע"י רמ"ח מ"ע שבאים בהתלבשות גם שם כנ"ל ובין
20 ההמשכות שע"י מל"ת ותש"ר שהם שם בגילוי גמור
21 וכמשי"ת ואפשר שגם לעתיד יהי' להם יתרון באיכות
22 הגילוי והי' יראנו נפלאות מתורתו. (ע"כ הגה"ה):

מצות תפילין

1 לע"ל ופשיטא שמכל רמ"ח מ"ע ות"ת כנגד כולם
2 יתגלה השכר ולית דין צריך לפנים וכל ספרי הקבלה
3 והנביאים והתלמוד מלאים מזה, ואעפ"כ כולם נקראים
4 חותם שוקא מפני שכעת הם בהעלם א"כ למה יקרא
5 ענין המשכה דתש"ר חותם בולט ע"ש העתיד, ואי על
6 של עתה הרי לכאור' אין ההמשכה דתש"ר נראי' יותר
7 מכל ההמשכות, והנראה לי בכוונת דבריו הקדושים
8 שר"ל באמת שיש יתרון להמשכה זו גם עתה, והוא כי
9 ענין תש"ר שהוא בחי' השקיעה וביטול רצון שמלמטה
10 כמו ענין השמו"ע בכריעות והשתחוואות הרי עי"ז
11 נמשך הארת א"ס מלמעלה בבחי' בליטה מלמעלה עד

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

25 ההמשכה מלמעלה מן השכל, וכענין שכ' הבחיי כי
26 נתכווין בעשר אצבעות ידיו להמשיך הברכה ממקור
27 החכ'. ועד"ז יובן ענין נט"י ע"פ פי' מהרי"ק, דהנה
28 ביוסף כתי' ויפוזו זרועי ידיו וארז"ל בסוטה נעץ
29 צפורני ידיו בקרקע, ויצא כו' דרך צפורני ידיו, והיינו
30 כמו שאברהם יצא ממנו כו' יצחק יצא ממנו כו' שזהו
31 נקיית הפסולת בכדי שיהי' אח"כ מנוקה מכל, עד
32 שיעקב הי' מטתו שלימה כו' וזהו בחי' דחיית הפסולת
33 דרך פ"ה שהוא מה שנשפע משפע היסוד כו' כן ביוסף
34 עמדו עליו הקלי' וסט"א עד שהוכרח לתלות ולנעוץ
35 צפורניו בקרקע ופי' רש"י כדי להתייסר, מ"מ הרי
36 ארז"ל ראוי הי' יוסף שיצא ממנו י"ב שבטי' כמו
37 מיעקב אלא לפי שיצא דרך צפורניו ולכן העמיד רק
38 ב' שבטי' מנשה ואפרים, ואעפ"כ יצאו מבנימין ונק'
39 על שמו. ומ"מ יש הפרש ביניהם שאם הי' יוצא מיוסף
40 צדיק עליון הי' ע"ד מלמעלמ"ט וכמו כשהי' משה
41 מכניס את ישראל לארץ כמ"ש במ"א, וע' בלק"ת
42 בד"ה ואתחנן, משא"כ בנימין צדיק תחתון הוא
43 מלמטלמ"ע, וכי"ז הוא ע"י ויפוזו כו', וע' באוה"ח ע"פ
44 וימרורוהו ורבו, שענין ויפוזו זהו ע"ד שארז"ל בקדושין
45 ברב עמרם חסידא כו' יעו"ש. ומ"מ ע"י שעמד בנסיון
46 המשיך מבחי' א"א שז"ע שארז"ל איזהו גבור הכובש
47 את יצרו שנא' טוב א"א מגבור שנת' במ"א שע"י
48 שכובש את יצרו ממשך מבחי' א"א כו'.

המזבח עץ שלש אמות (ג)

בס"ד. ש"פ אמור. ל"ב

1 **המזבח** עץ שלוש אמות גובה וגו' וידבר אלי זה
2 השולחן אשר לפני ה'. וארז"ל (ברכות נ"ה,
3 וש"נ) פתח במזבח וסיים בשולחן כו' בזמן שבהמק"ד
4 קיים מזבח מכפר, עכשיו שולחנו של אדם מכפר עליו.
5 וצ"ל מ"ע ההתדמות שולחנו של אדם לגבי מזבח,
6 שגם לפי מה שפירש"י ז"ל א"כ אינו בערך מזבח
7 הכפרה כלל.
8 **ויובן** בהקדים שורש ענין נט"י שמצינו בדרז"ל
9 בתד"א הובא בילקוט תשא רמז שפ"ו מכאן
10 אמרו האוכל בלא נט"י כבא על אשת איש, דלכאור'
11 יפלא היתכן לדמות ענין האכילה בלא נט"י כבא על
12 אשת איש, שהרי חומר אשת איש הוא בחמורה שבד'
13 מיתות בית דין, ונט"י לקדשי' תיקן שלמה ורבנן דח"י
14 דבר גזרו גם לתרומה, ולחולין הוא מפני סרך תרומה,
15 שהוא ענין סרך לגזי', (וכ"ש בזה"ז שלא יש תרומה
16 טהורה כלל), ואיך מדמין האכילה בלא נט"י כבא על
17 אשת איש.

18 **אך** הענין יובן בהקדם ענין נט"י ע"פ מ"ש בסידור
19 מהרי"ק ז"ל ששורש ענין נט"י הוא לפי שבחוב"ב
20 מלובשי' חו"ג דא"א והם מי החסדי', וצריכי' להמשיך
21 מים אלו ע"י חוב"ב לז"א, וז"ע דכתי' ביעקב כשבירך
22 את מנשה ואפרי' שכל את ידיו ות"א ואחכמינן
23 לידוהי, פי' שמפרש שכל מלשון השכלה שהמשיך
24 מוחין למדות שהם בחי' הידי', וא"כ שיהי' שורש

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס עץ החיים

25 כנגד כולם". ולכן נמשלה המצוה ל"נר" – שהיא גילוי
26 הארה פרטית, והתורה ל"אור" – שהיא "כנגד כולם".
27 והנה ההפרש בעבודה שעל ידי המצות – שהן בחינת
28 ז"א, ועל ידי התורה – שהיא בחינת חכמה, יש לומר,
29 דהנה ידוע שיש ב' בחינות אהבה⁵⁴:
30 הא' – הבאה על ידי הריחוק. והיינו כשמתבונן איך
31 שכללות העולמות הן זיו והארה בעלמא דאור אין-סוף
32 ברוך-הוא, וכמו שכתוב⁵⁵: "מלכותך מלכות כל
33 העולמים", ד"מלך, שמו – לבד – נקרא⁵⁶ עליהם כנ"ל.
34 וכמו שכתוב⁵⁷: "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד",
35 בחינת הארה והארה דהארה כו'.
36 ולכן נתהוו העולמות בבחינת מדה וגבול, במקום
37 זמן, שהם ענין ז' רקיעים וארץ וד' רוחות העולם, שהן
38 בחינת המקום דו' קצוות, מעלה ומטה וד' רוחות כו',
39 וזמן – "שית אלפי שנים כו"⁵⁸, ובריבוי התחלקות בכל
40 אחד ואחד בפרט, הן בהתחלקות שבזמן גופא והן
41 בהנבראים, שכל אחד נתפס ומוגבל במקום וזמן שלו כו'
42 – שכל זה הוא לפי שהתהוותם הוא מבחינת הארה
43 לבד, ולזאת נתהוו בבחינת מציאות וגבול דזמן ומקום
44 כו'.
45 ושרש המקום דו' קצוות שלמטה – הן מהו' קצוות
46 שלמעלה, שהן בחינת ששה מדות עליונות, וגם הם
47 בחינת שרש ומקור הזמן. וכידוע בענין "מלמד שהיה
48 סדר זמנים קודם לכן כו"⁵⁹;

1 (ב) וזהו ענין "כי נר מצוה ותורה אור", כי הנה מדת
2 המלכות נקראת "מדת לילה"⁴³, שהיא בחינת "ברישא
3 חשוכא"⁴⁴, לפי שהיא בחינת הסתלקות האור בבחינת
4 התנשאות כנ"ל. ונעשה בחינת יש מאין, שהוא בחינת
5 "חשך כו".
6 וכדי להמשיך אור וגילוי אין-סוף ברוך-הוא בבי"ע,
7 זהו על ידי תורה ומצות, שעל ידי זה ממשיכים ומאירים
8 גם בבי"ע להיות הגילוי כמו באצילות, שגם בבי"ע יהיה
9 בבחינת ביטול והתאחדות ממש באור אין-סוף ברוך-
10 הוא כמו האצילות כו'. וכמו שנתבאר ב"תורה אור"
11 בהביאור ד"כי באשר השמים החדשים כו"⁴⁵, יענין שם.
12 ועל דרך זה נאמר "הלילה הזה ליל שמורים"⁴⁶, שגם
13 בבחינת "לילה" יוכל להיות גילוי בחינת "זה", שהוא
14 כמו שכתוב "זה אלי ואנוהו"⁴⁷, שיאיר בבחינת גילוי
15 ממש. וענין מה שנתבאר ב"לקוטי תורה" דבור המתחיל
16 "ואתחנן"⁴⁸, בענין "נר ה' נשמת אדם"⁴⁹ כו'.
17 והנה המצות נקראים "רמ"ח איברים דמלכא"⁵⁰,
18 והתורה הוא בחינת ראש ומוחין, ד"אורייתא מחכמה
19 נפקת"⁵¹.
20 והנה, כמו שבמוח הוא כללות גילוי אור וחיות
21 הנשמה, ואחר כך מהמוח מתפשט לכל אבר החיות
22 השנייה לו, ונמצא, הראש הוא הממוצע שממשיך
23 מהנפש לכל אבר כו' – כך אמרו רז"ל⁵²: "גדול תלמוד
24 שמביא לידי מעשה", וגם אמרו רז"ל⁵³: "ותלמוד תורה

54. ב' בחינות אהבה כמה מדריוגות ישנן בכל אחת מבחינות אלו. ולכן אין
סתירה מזה שבכמה מקומות מובאר באופן אחר חילוק ב' אהבות אלו ומהות
ההתבוננות השייכות אליהן.

– ביאור כמה מדריוגות יש באהבות הנ"ל ראה לקמן פרק טז. קונטרס העבודה
פרק ד. שיחת שמחת תורה דשנת תרס"ח ושנת תרע"ו (בספר תורת שלום –
ספר השיחות) ועוד.

אודות טוגי מדת האהבה תורה אור ותורת חיים דבור המתחיל "חבלי עינים".
מכתב קבוצה קדושת מורי וחמי אדמו"ר לאנ"ש בילגורייא (משנת תרצ"א) –
נרפס בחוספה לקונטרס העבודה – ועוד.

55. תהלים קמה, יג.

56. פיוט "אדון עולם".

57. פסחים נג, א.

58. "דהוי עלמא".

59. בראשית רבה פרשה ג, ז. ראה דרך מציאת מצות האמנת אלקות פרק יא.

43. "מדת לילה" היא בחינת מלכותו יתברך, "מלכותך מלכות כל עלמים"
ותהלים קמה, יג) – מלשון העולם כו', ועל זה רמזו בגמרא ובברכות יא, ב) שצריך
להזכיר "מדת לילה ביום" – תורה אור משך לו, א.

44. שבת עז, ב.

45. תורה אור ג, סוף עמוד ב ואילך.

46. בא יב, מב: "ליל שמורים... הלילה הזה ליל שמורים".

47. בשלח טו, ב.

48. דברים ב, ב.

49. משלי כ, כז.

50. ראה זכר חלק א קע, ב. תקוני זכר תקון ל דף עד, א.

51. זכר חלק ב קכא, א.

52. קדושין מב, ב.

53. פאה א, א.

וכן הוא בזמן. ועל דרך שאמרו רז"ל⁶⁷ ש"הראה הקדוש ברוך הוא לאדם הראשון דור דור ודורשי, דור כו", שהראה לו כל אריכות הזמן ד"שית אלפי שנים" בזמן קצר. והיינו שהזמן אינו בגדר זמן כו'.

וכמו שהיה בבית המקדש, המקום למעלה מגדר מקום, וכן בזמן – בן הוא באמת בכללות העולם. אלא לפי שלגבי העולם – מעלים ומסתיר, שאינו נרגש בהם האור, לכן הם בבחינת הגבלה דזמן ומקום, אבל באמת אין שום דבר המעלים ומסתיר כלל לגביה יתברך, ומאיר האור אין-סוף בגילוי ממש גם למטה, וממילא לא יש בבחינת המציאות ובחינת הגבלה כו'.

וכאשר ירגיש בנפשו בבחינת הקירוב והגילוי דאור אין-סוף, אז אינו בבחינת צמאון ובבחינת רשפי אש כלל, כי אם בבחינת ביטול במציאות לגמרי. ובחינה זו נקראת בחינת "מים", שמקרה ומכבה חום האש. כי מאחר שהוא בבחינת ביטול אליו יתברך, הרי ממילא ומאליו מתקרה חום האש הטבעי אשר בנפשו האלקית והצמאון ברשפי אש שלהבת⁷¹ כו'. וענין מה שנתבאר מזה ב"ביאורי הזוהר" פרשת תזריע, על מאמר הזוהר וחקל ג' דף מט עמוד א על פסוק⁷² "הזה עליהם מי חטאת כו'".

וכמו למשל אהבת ה' על האב, בשרוצה להתקרב אליו ועדיין הוא קצת רחוק, אזי האהבה נראית ונגלית מן הלב ולחוץ, שצוּעק אבא! אבא! בהתפעלות גדולה ובצמאון גדול כו'. מה שאין בן אם הוא אצל אביו ממש, הנה הלב "תוכו" רצוף אהבה⁷³, אבל אינה נראית ונגלית חוץ מן הלב, כי אינו בבחינת התפעלות ולא בצמאון כלל, כי אם בבחינת קירוב ובדבקות עצמי כו'. ולכן נקרא בחינת "מים" – שמקרה בחינת האש שלא תתגלה לחוץ, כי אם להיות נסתרת בתוך הלב כו', והיא בחינת "אהבה בתענוגים"⁷⁴ כו'. וכמו שנתבאר ב"ספר של בינונים" חלק א סוף פרק ט, וענין שם.

וזהו ענין תפלת שמונה-עשרה שבלחש, בחשאי. כי בפסוקי-דזמרה הוא מעורר את האהבה ברשפי אש כו',

וכולם בטלים לאור אין-סוף, שאינם תופסים מקום כלל, כמו שכתוב: "לך ה' הגדולה והגבורה כו"⁶⁰. והיינו דכללות בחינת המקום, הן מקום שלמטה והן מקום שלמעלה – הכל בטל לגבי אור אין-סוף. וכמו שכתוב⁶¹: "הנה מקום אתי", שהמקום בטל אליו יתברך, שלפניו יתברך אינו שייך כלל בחינת מקום וזמן, שהן נבראים מאין ליש והם בבחינת גבול כו'.

וזהו ענין "ה' אחד" – דו' רקיעים וארץ וד' רוחות בטלים לגבי אור אין-סוף, "אלופו של עולם"⁶², ד' כולא קמיה כלא חשיב⁶³ ממש כו'.

וכאשר יתבונן בכל זה, איך שכל זה הוא הארה לכו, ואין ערך כלל לגבי עצמות, ואינו תופס מקום כלל וכלל כו', על ידי זה תתלהב ותתלהט נפשו בבחינת רשפי אש התשוקה והצמאון להכלל בבחינת עצמות אור אין-סוף. וכמו שכתוב⁶⁴: "מי לי בשמים, ועמך לא חפצתי בארץ", "שמים" הם תענוגים רוחניים, ו"ארץ" – תענוגים גשמיים, הכל "לא חפצתי" כלל, שהכל הוא בחינת הארה לכו, שאין ערוך כו', כי אם כל חפצו ורצונו להכלל בעצמותו יתברך כו'.

והמדריגה חב' באהבה, היא בחינת "אהבה במים", שאינו בבחינת התפעלות וצמאון, אדרבה, הוא בבחינת ביטול כל מציאותו לגמרי מצד הגילוי דאור אין-סוף – שלמטה כמו למעלה ממש. וכמו שכתוב⁶⁵: "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד בלבדו", ד"הוי' ואלקים כולא חד"⁶⁶, ומאיר גילוי אור אין-סוף ממש למטה, עד שבאמת "אין עוד מלבדו", והזמן ומקום שלמטה אינו בבחינת הגבלת זמן ומקום כלל באמת.

וכמו⁶⁷ בבית המקדש שהיה המקום למעלה מגדר הגבלת מקום, ד"מקום הארון אינו מן המדה"⁶⁸ כו', בידוע, והיינו לפי שבבית המקדש היה מאיר גילוי אור אין-סוף, וכמו שכתוב⁶⁹: "אכן יש הוי' במקום הזה כו'", וכמו שנתבאר במקום אחר, לכן היה נראה ונגלה שם האמת כמו שהוא, שגם המקום אינו בגדר מקום כו'.

67. ראה דבור המתחיל "גדול יהיה כבוד הבית הזה" תשכ"ב סעיף ו – תורת מנחם ספר המאמרים מלוקט תמוז-אלול עמוד קטו.

68. בבא בתרא צט, א.

69. ויצא כח, טו.

70. עבודת ה' א.

71. ברשפי אש שלקבת: על פי שיר השירים ח, ו.

72. בהעלותך ח, ו.

73. תונו רצון אהבת: שיר השירים ג, י.

74. שיר השירים ג, י.

60. דברי הימים א' כט, יא.

61. תשא לג, כא.

62. ראה היגיה טז, א. בראשית רבה פרשה ב, ב. זוהר חלק ג לא, א. ספר מצות קטן הובא בבית יוסף אורח חיים סימן ס"א. שלחן ערוך ודאדמו"ר הנקן שם סעיף ו.

63. ראה זוהר חלק א יא, ב.

64. תהלים עג, כה.

65. ואתחנן ד, לה. ושם: מלבדו.

66. ראה זוהר חלק ב כו, ב.

קבוע ונטוע במסמרות כל ימוט לנצח כל היום בעסקו
בתורה כו". וכמו שכתוב כל זה ב"לקוטי תורה" בדבור
המתחיל "ושאבתם" דרוש הראשון פרק ג'⁷⁵. ועיין מה שנתבאר
ב"תורה אור" בדבור המתחיל "וכל העם רואים את הקולות
כו"⁷⁶.

וזהו בדרך כלל ההפרש בין מצות לתורה:
דעל ידי מצות, יש לומר שבא לבחינת "אהבה
כרשפי אש" הנ"ל. כי הנה המצות הן בבחינת זמן ומקום
דוקא (יש לומר, להיותן בבחינת "רמ"ח אברים דא", שהוא
שרש המקום והזמן כנ"ל). ולזאת פעולתם בעבודה הוא
לבוא לבחינת אהבה הנ"ל, שהיא על ידי ההתבוננות
דביטול הזמן ומקום כנ"ל.

והיינו שיש בחינת מקום וזמן הן בגשמיות והן
ברוחניות כנ"ל, אלא שהן בטלים לגבי אור אינסוף כו',
ועל ידי זה נעשה בחינת האהבה כרשפי אש כו'. אבל
התורה היא למעלה מזמן ומקום. והיינו מצד הגילוי
דאור אינסוף למטה, וממילא הזמן והמקום בטלים
במצאות לגמרי, שזהו ענין היחוד והדיקות האמיתי
כו' כנ"ל, שמגיע על ידי התורה כו' כנ"ל.

וזהו "כי נר מצוה". וכמו שדרשו רז"ל בסוטה
ד"מצוה מגינה לפי שעה" – דהיינו בבחינת זמן, והיינו
בחינת אהבה הא'. ו"תורה אור" – ש"מגינה לעולם",
והיינו בבחינת אהבה הב' הנ"ל.

קיצור יבאר אשר להמשיך אור בהיש, שהוא חושך, הוא על
ידי התורה. מוחין – הארה כללית, והמצות, אברים דמלכא –
הארה פרטית. על ידי המצות בא ל"אהבה כרשפי אש", על ידי
התורה – ל"אהבה כמים". ונתבאר ההתבוננות המביאות
לאהבות אלו. בתפלה הוא פסוקי דזמרה ושמונה עשרה.

קונטרס עץ החיים פרק ב

והרי הוא כאלו עדיין רחוק מן המלך, מה שאין כן
בתפלה, שהרי הוא "כאלו עומד לפני המלך"⁷⁵, ואומר
"ברוך אתה כו'", פירוש "ברוך" – בחינת המשכה,
שממשיך יחודו יתברך למטה, שיהיה הוא בבחינת
ביטול אליו יתברך למטה. ועל דרך זה תקנו "מודים
אנחנו לך", שהוא בחינת ביטול, וכמו שנתבאר במקום
אחר. וזהו ענין הכריעות וההשתחוואות כו', לכן הוא
בלחש ובחשאי.

והנה, בכדי שיהיה באדם בחינת אהבה וביטול זה,
הוא על ידי העסק בתורה. ד"אורייתא מחכמה נפקת",
וחכמה היא בחינת מים⁷⁶. וכידוע דחכמה היא בחינת
כח מה, בחינת ביטול במציאות ממש כו'. ובחינת
אהבה כמים הנ"ל נמשך מבחינת החכמה, והוא על
ידי התורה, דמחכמה נפקת, וגם כמו שירדה למטה
שורה בה אור אינסוף ברוך הוא ממש. והראיה, שגם
למטה היא אינה בגדר מקום וזמן. וכמו "כל העוסק
בתורת עולה כאלו הקריב עולה כו"⁷⁷. ולכן על ידי
עסק התורה דוקא נמשך בחינת גילוי זה בנפש כו'.

וכמו כן, אחר שיעלה ויבוא ויגיע למדרגת אהבה
וביטול הנ"ל בתפלה בשמונה עשרה, הנה בכדי "להיות
בחינה ומדריגה זו קבועה ונטועה בלב האדם כל היום,
שלא תמוט מזה, צריך האדם לעשות עצות בנפשו. כי
הנה אנו רואין בחוש, שאחר תפלת שמונה עשרה חוזר
להיות כבראשונה.

והעצה האמיתית הוא עסק התורה והלכותיה. עם
היותן מלוכשים בדברים גשמיים תחתונים, כמו בעניני
זרעים ומועד כו', הן הנה תכלית היחוד והדיקות בו
יתברך, כמו שנתבאר במקום אחר. ובחינה זו, הנה עסק
התורה שוה ממש לתפלת שמונה עשרה, ויכול האדם
שיהיה רושם בחינת הביטול שבתפלת שמונה עשרה

77. מנחות קי, א. וראה לקוטי שיחות חלק לב עמוד 37 בהערות.

78. דרושים לסוכות עט, ב'ג.

79. יתרו עג, ג ואילך. וראה אור התורה משלי (נ"ך כרך א) עמוד תקעד.

75. ראה רמב"ם הלכות תפלה פרק ה הלכה יא. טור ושלחן ערוך ושלחן ערוך
אמרו"ר הזקן אורח חיים סימן צח, סעיף א.

76. חכמה היא בחינת מים: ראה תניא פרק ג וב"מראי מקומות הגהות והערות
קצרות". פרדס שער כג (ערכי הכנייים) מערכת מים.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – ה'ש"ת

חביבין ישראל – הנשמות, שנקראו בנים – עלו במחשבה. דיבור – לבוש הנפרד,
מחשבה – לבוש המאוחד. חביב אדם – נפש השכלית. ישנם ד' סוגי שמות: שם העצם,
שם התואר, שם הפעולה ושם הכינוי

1 "חביב" אדם שנקרא בצלם, חבה יתרה נודעת לו
2 שנקרא בצלם, שנקרא כי בצלם אלקים
3 עשה את האדם. חביבין ישראל שנקראו בנים למקום,
4 חבה יתרה נודעת להם שנקראו בנים למקום, שנקרא
5 בנים אתם לה' אלקים. הנה מאריכות לשונו מוכן
6 דחביב אדם וחביבין ישראל הם שני ענינים, וצריך
7 להבין מהו שני ענינים אלו וסדרן, דחביב אדם הוא
8 קודם לחביבין ישראל. והנה אמרו "חביבין ישראל"
9 קאי על הנפש האלקית, שהנשמות הן שנקראים בנים
10 למקום, דכמו הכן נמשך ממח האב כך נשמת כל איש
11 ישראל נמשכה ממחשבתו יתברך, דאיהו חפים ולא
12 בחכמה ידיעא וכמאמר² "ישראל עלו במחשבה",
13 שזהו בחינת חכמה, דמחשבה היא לבוש אל החכמה,
14 וידוע דלבוש המחשבה הוא לבוש המאחד, שזהו
15 ההפרש הכללי בין מחשבה לדבור, דלבוש הדבור הוא
16 לבוש הנפרד, ולבוש המחשבה הוא לבוש המאחד,
17 דכך הוא טבע מהותם דדבור הוא נפרד ומחשבה
18 מתאחדת עם הדבר שהוא לובש אותו, ומחשבה היא
19 לבוש אל החכמה. ולהיות הלבוש דמחשבה הוא לבוש
20 המאחד, הנה לפעמים הדבר אשר מחשבה לובשו
21 ומקיפו נקרא הדבר ההוא על שם המחשבה, אשר בן
22 הוא גם במחשבה הלבוש את החכמה שנקרא על שם
23 הלבוש, כמאמר "מחשבה ויובלא לא אתפרש
24 לעלמין", דיובלא הוא בינה, ומחשבה היא חכמה
25 שנקראת החכמה על שם הלבוש שהוא מחשבה, וזהו [י]

שם אדם – שם העצם לשכל, איש – שם עצם למדות. גבר – תגבורת השכל והמדות,
אנוש – חלישות השכל והמדות. במין המדבר המדות הן ע"פ השכל, בבעלי-חיים המדות
טבעיות

59 הוא למעלה מכלם, ואנוש למטה מכלם. ובהו יובן
60 דהמלאכים שקטרגו³ על פריאת האדם אמרו "מה אנוש

57 ב) והנה איתא בזהר³ דבארבעה שמות נקרא מין
58 המדבר – אדם, איש, גבר, אנוש. דאדם

(2) בראשית רבה ריש פרשה א.

(3) חלק ג מה, ריש עמוד א.

(4) סנהדרין לח, ב.

(*) נדפס בספר המאמרים ה'ת"ש עמ' 95 ואילך. (מראה
המקומות וההערות הממוספרות, הם מהמו"ל דספר המאמרים
הנ"ל).

(1) אבות פרק ג משנה יד.

24 כן בפעלי מדות, ואדרבא בפעלי חיים הם בפעלי מדות
25 בעצם מהותם, הנפשו רחמני והעורב אכזרי, אבל עם זה
26 הנה מדות בפעלי חיים הנה מדות טבעיים, ויש להם
27 שכל גם כן, הנה לבד זאת שהשכל הוא בהשיף
28 למדותיהם וטבעם, הנה לבד זאת הרי שכלם הוא דעת
29 הנקנה על ידי הענינים הטבעיים, וכמו שכתוב⁷ "ידע
30 שור קנהו וחמור אבוס בעליו", הרי שידיעתם והפירתו
31 הוא רק על ידי הענינים הטבעיים להיותם רק טבעיים,
32 ומדות של מין המדבר הוא על פי שכל שהמדבר הוא
33 שכלי, והינו שאי אפשר לשכל בלי מדות שעל פי שכל
34 ואי אפשר למדות שעל פי השכל בלי שכל, אם כן מה
35 ההבדל בין שם "אדם" לשם "איש", דשם "אדם" הוא
36 שם העצם אל השכל, ושם "איש" הוא שם העצם אל
37 המדות, מאחר דשניהם כאחד הן שכל והן מדות הם
38 ממעלת המדבר. אף הענין הוא, דהן אמת דשכל ומדות
39 אי אפשר לזה בלא זה, אבל עם זה הנה הם שני
40 מהותים נבדלים במעלת המדבר, והם בפעלי שכל ופעלי
41 המדות, ושני השמות ד"גבר" ו"אנוש" הם רק שמות
42 התאר המתארים את מהותי השמות ד"אדם" ו"איש",
43 והינו שהם המודדים את פמות איכותם, ד"גבר" מורה
44 על תגברת השכל והמדות ו"אנוש" מורה על חלישות
45 השכל והמדות, וזהו "חביב אדם", שקאי על הנפש
46 השכלית.

1 פי תזכרנו, וקראוהו בשם אנוש להורות על הקטן
2 ושללות המהות, פי שם אנוש מורה על החלישות,
3 וכמו שכתוב⁵ "עקב הלב מכל ואנוש הוא", דפרוש
4 אנוש – חלוש. והגם דכתיב⁶ "ובן אדם פי תפקדנו",
5 הרי מזכירים גם שם "אדם" בזולז ושללות, ובכל זה
6 אינו דומה השם ד"אנוש" להשם ד"אדם", דשם
7 "אדם" הוא שם המעלה, ושם "אנוש" הוא שם
8 השללות, ומה שכתוב "ובן אדם פי תפקדנו" הוא
9 כדמחלק בתוספות דבור המתחיל "כהנים", (במסכת)
10 עבודה זרה דף ג עמוד א, בין "אדם" ו"בן אדם" או
11 "בני אדם", ד"אדם" הוא שם המעלה והוא שם
12 ישראל, וכמו שכתוב "אדם אדם" – אדם קרויים אדם,
13 ו"בן אדם" הפונה בני אדם הראשון, דכשם "בני אדם"
14 נכלל כל מין המדבר. ובדרך פרט, הנה בארבעה שמות
15 שבהם נקרא מין המדבר, הרי יש שני פלגות, שם
16 העצם ושם התאר, ובארבעה שמות אלו – אדם, איש,
17 גבר, אנוש – הנה שני השמות "אדם" "איש" הם
18 שמות עצמיים, ושני השמות "גבר" "אנוש" הם
19 תארים, דשם "אדם" הוא שם העצם דשכל, ושם
20 "איש" הוא שם העצם אל המדות. והנה המדות הן על
21 פי השכל, ומדות שעל פי השכל הן מדות אנושיות
22 שהם ממעלת המדבר, דהו היתרון שיש במדות
23 המדבר על המדות דפעלי החיים, דפעלי חיים הם גם

47 שאלה: מדוע מקדים חביב אדם – נפש השכלית, לחביבין ישראל – נפה"א.
48 נפה"ב – עיקרה מדות, נפה"א – שכלית בעצם מהותה. נפש השכלית – שכלית בענינים
49 טבעיים, ולכן היא ממוצעת ביניהם, כדי שנפה"א תוכל לברר כח המתאווה דנפה"ב
50 לתומ"צ

61 ומאמנות את המחין, כמאמר "ואין חכם כבעל
62 הנסיון", דחקמתו עמדה לו לתקן דבר בפעל בהטבת
63 מדותיו והנהגותיו, והנפש האלקית הוא שכלי בעצם
64 מהותו, והנפש בהקמית הנה עקרו מדות, והגם שיש
65 בו שכל גם כן, הינו דלבד השכל השיף אל המדות יש
66 בו שכל גם כן, אבל גם שכל זה הוא רק בהשיף אל
67 המדות, והוא להבין מה שטוב לו ולהשפיל ולהתחכם
68 איך להשיג הדבר ההוא ולהמציא תחבולות להרבות
69 הון ועשר וגדלה וכבוד וקהאי גונאי, וכן להצדיק את
70 עצמו בכמה מיני טענות להפך בזכות עצמו, ולא על

51 ג) אמן לפי זה ד"חביב אדם" קאי על נפש השכלית
52 ו"חביבין ישראל" קאי על נפש האלקית,
53 הנה למה מקדים "חביב אדם" ל"חביבין ישראל". אף
54 הענין הוא⁸, דהנה כתיב "וינשמות אני עשיתי", שהן
55 שתי נפשות, הנפש בהקמית והנפש האלקית, שהם
56 הפכים בעצם מהותם, שהנפש האלקית עקרו שכל,
57 והגם שיש בו מדות גם כן אבל הוא שכלי בעצם
58 מהותו, דהמדות הם שלמות השכל, והינו דאין זה
59 שלמות המחין, דשלמות זו בהמחין נעשה על ידי
60 המדות שבמחין, וענין המדות הוא מה שהם משלימות

(8) ראה מאמר דיבור המתחיל אם בחוקותי, ספר המאמרים
שם עמ' 88.

(5) ירמיה יז, ט.
(6) סוף הפסוק מה אנוש – תהלים ח, ה.
(7) ישעיה א, ג. - ראה ספר המאמרים ש"ת עמוד 72.

16 ישתמש בו לעבודת ה' בלמוד התורה בקיום המצוות
17 ובעבודה שכלל בתפלה, גלוסטון צו לערנען, גלוסטון
18 טאן א מצוה און דאוונען מיט א חיותי, והברור וזכוף
19 יהיה על ידי הנפש האלקית, והנפש האלקית ונפש
20 הבהמית הפכים זה מזה, בהכרח שיהיה ממצע בין
21 הנפש האלקית והנפש הבהמית, והממצע ביניהם הוא
22 נפש השכלית, ועם היות דנפש השכלית היא גם כן
23 מנגה, אבל היא ממדרגות עליונות דנגה הרי היא
24 שכל, והגם שהשכל שלו בעצם הוא בענינים
25 הטבעיים, וכמו לדעת בכל מציאות דבר ההרפכה שלו
26 וכל חלקיו וטבעו, והינו דכללות השכל הוא ביטוי
27 הדבר לא בהעדרו, נייט אין דעם נייט פארן נאר אין
28 דעם פארן פון דער זאף, אמןם להיותו שכל וטבעי
29 הנה בזה הוא ממצע בין הנפש האלקית להנפש
30 הבהמית.

1 פי התורה כי אם לטען בכל הטענות לזכות את עצמו,
2 ומדותיו הן חזקות ותקיפות ביותר, דמה שהוא רוצה
3 הוא רוצה בתקף גדול ומה שאינו רוצה אינו רוצה
4 בתקף, דאס וואס דער נפש הבהמית וויל, וויל ער
5 זייער שטארק, און דאס וואס ער וויל נייט וויל ער
6 נייט מיט א תקף, והוא לפי שהנפש הבהמית בעצם
7 מהותו הוא כח המתאנה, א כח פון גלוסטון, ולהיותו
8 ממדרגות התחתונות דנגה, הנה הכח שלו מלבש
9 בעביות, ומשום זה הנה חפצו ורצונו הוא רק בצרכי
10 גופו ומשקע בזה במאד, וכאשר היצר הרע מלביש
11 את הכח המתאנה של הנפש הבהמית, הנה אז הוא
12 יורד רחמנא לצלוח מדחי אל דחי, שנעשה חמרי
13 לגמרי ואין לו שום משג והמשכה אל ענין שכלי,
14 ולהיות שהפונה העליונה היא שהנפש הבהמית יתברר
15 ויזדכך, והינו שהכח המתאנה שבנפש הבהמית

31 אופן פעולת נפה"ש כממוצעת בין נפה"א ונפה"ב. כשנפה"א שמעולם התיקון, מזככת
32 – ע"י נפש השכלית – את נפה"ב שמעולם התהו, מקבלת אורות מרובים דתהו בכלים
33 מרובים דתיקון, ונעשית מהלך. תחלת העבודה – ע"י נפש השכלית, ולכן כתוב חביב
34 אדם לפני חביבין ישראל

54 היא צרך עליה, הנה עליה זאת נעשית על ידי עבודה
55 זו. וטעם הדבר הוא, דשרש הנפש הבהמית הוא
56 מהתהו שקדם אל התקון, דהנה אפרו רבותינו ז"ל
57 "כבריתו של עולם, ברישא חשוכא ויהדר נהורא"¹,
58 חשוכא ונהורא הם תהו ותקון, דתהו הוא חשך ותקון
59 הוא אור, וכללות ההפך בין תהו ותקון הוא שפתהו
60 הוא רבוי אור ומעוט הכלים, ובתקון הוא מעוט האור
61 ורבוי הכלים, וענין רבוי האור דתהו ומעוט האור
62 דתקון אין זה שהוא אותו האור רק שפתהו הוא כרבוי
63 ובתקון הוא כמעוט, כי אם שהאור הוא באפן אחר
64 לגמרי, דאורות דתהו היו אורות נעלים שבאין ערוף
65 כלל כמו אורות דתקון, ועל דרך ההפך בין אור
66 שנברא ביום ראשון דאדם הראשון מביט בו מסוף
67 העולם עד סופו¹⁰ בשני העולמות דעלמא דאתפסא
68 ועלמא דאתגלגא, לאור השמש דעכשו שהאדם רואה
69 בו מיל או יותר, ותכלית הפונה היא המשכת האורות
70 דתהו בכלים דתקון, שנהו על ידי העבודה בלמוד
71 התורה ובקיום המצוות ועבודה שכלל שהנפש האלקית
72 עוסקת בזה למטה ומקבר ומזכך את הנפש הבהמית

35 ד) והנה על ידי אמצעות של הנפש השכלית הנה
36 הנפש האלקית מקבאר ומסביר להנפש
37 הבהמית השגה אלקית, דהנה הנפש השכלית להיותה
38 טבעית יש לה קרוב להנפש הבהמית, ונפש הבהמית
39 עם היותה מקשרת עם היצר הרע, מכל מקום הנה
40 הנפש השכלית פועלת בה להפרידה מהיצר הרע
41 וקולטת הבנה שכלית, והנפש השכלית להיותה שכל,
42 הגם שהוא שכל טבעי, אמןם להיות דכללות ענין
43 השכל הוא להיות נמשך למה שלמעלה ממנו, הנה
44 בזה עצמו הנפש השכלית היא כלי לקבל איזה
45 השכלה מהשכל ומדות דנפש האלקית, והשכלה זו
46 עצמה הנפש השכלית מקבאר ומסביר להנפש
47 הבהמית, שעל ידי זה הנה נתקרב הנפש הבהמית
48 לכללות ענין השכל, והנפש השכלית מזדככת להבין
49 ולהשיג השגה אלקית, ומזמן לזמן מתברר ומזדכך
50 הנפש הבהמית ומתעלה הנפש השכלית, ובהם ועל
51 ידם נעשה הנפש האלקית בבחינת מהלך, והינו שעל
52 ידי עבודה זו בברור וזכוף הנפש הבהמית ועלוי נפש
53 השכלית נעשה העליה של הנפש האלקית, שהידידה

10 חגיגה יב, א.

9 שבת עז, ב. - ראה ספר המאמרים הנ"ל ע' 54 ואילך.

9 "חביבין ישאל" שהוא הנפש האלקית, אבל ההתחלה
10 היא "חביב אדם", להיות דהתחלת העבודה היא על
11 ידי נפש השכלית, ואחר כך "חביבין ישאל" שקאי
12 על הנפש האלקית, שעל ידי עבודה זו נעשה עליה
13 גדולה בנפש האלקית שמאיר בו ונמשכים האורות
14 עצמיים דתהו שלמעלה מהכלים בכלים המרבים
15 דתקון, ולכן הגה על ידי עבודה זו נעשית הנשמה
16 בבחינת מהלך בלי גבול.

ל"ג בעומר, ש"ת

1 על ידי אמצעות נפש השכלית והנפש הפהמית שבא
2 מהתהו רק שנפל בדרך שבירה ונפילה אבל שרשו
3 מהתהו. והנפש האלקית, עם היות שהוא חלק אלקה
4 ממעל ממש הגה הוא מבחינת התקון, וכאשר הנפש
5 האלקית מברר ומזכך את הנפש הפהמית הגה זהו
6 הבאת אורות דתהו בכלים דתקון, שזהו על ידי
7 אמצעות נפש השכלית. וזהו "חביב אדם" שנקרא
8 בצלם, שהוא נפש השכלית, דעם היות שהעקר הוא

ספר השיחות - ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק

סדר הראשון, חג הפסח

29 שנים. כשהיה בן תשעים ושמונה שנים היה רוקד על
30 הגג של ה"אולם הגדול" - בית המדרש שבחצר
31 אדמו"ר - כמו אברך. על בן-ציון אמר, שיהיה כמו
32 בהמה, וכך הוה ולא מצד זקנה, הוא חי רק בין ששים
33 לשבעים שנה.

34 ה. אצל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק היה הכל
35 במדידה. ביעור חמץ היה בין השעה עשר וחצי לבין
36 השעה עשר וארבעים רגעים. בשני זמנים בשנה³,
37 בערב יום כיפור ובערב חג הפסח, היה קם בשעה
38 שתים וחצי אחרי חצות הלילה והיה לומד "עץ חיים"
39 ו"פרי עץ חיים", כל פעם בענינו. הטעמים שאמר על
40 השכמה זו, היו שונים. בערב פסח היתה ההשכמה
41 בזריזות (א) מצד ביעור חמץ. (ב) מצד קרבן פסח. (ג)
42 משום שלא יתחמץ וכו'.

43 ו. בשנת תרנ"ח - באותן שנים היה הסדר לטבול
44 בערב יום כיפור כמה פעמים - הלכתי לטבול חצי
45 שעה אחרי חצות הלילה, כי היה עלי ללמוד אחר כך
46 עם הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק. הלימוד עם אבי במשך
47 כמה שעות פעל הזזה ולאחר מכן התפללתי באריכות
48 וסיימתי את התפילה בשעה עשר בערך. הקפיד על
49 כך הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק, ואמר: סדר חדש
50 בעבודה, להתפלל באריכות בערב יום כיפור, ערב יום
51 כיפור צריכה להיות זריזות.

52 ז. המדידה בזמן שהיתה אצל הוד כ"ק אאמו"ר
53 הרה"ק היתה מדידה עצמית. שני אופנים במדידה,
54 מודדים את הדבר, או שהדבר נמדד.

55 ח. שאלו פעם את הוד כ"ק אאמו"ר מוהר"ש,
56 כשהכהן הגדול היה נכנס ביום כיפור לפני ולפנים -

1 א. הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק היה בשנת תרכ"ה
2 אצל הוד כ"ק אאמו"ר ה"צמח צדק" בעריכת
3 ה"סדר". כשהגיעו לפיסקא "יחץ" מדד אחד
4 מהמסובים את המצה כדי לדעת איזו מחצית גדולה
5 יותר, להניחה לאפיקומן. אמר על כך ה"צמח צדק"
6 גדול שצריכים למדוד אותו - הקטן גדול ממנו.

7 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אמר לי, שמאז - הוא
8 היה אז בן ארבע שנים וכמה חדשים - נקבע בו
9 מיאוס לגדול כזה.

10 ב. כולנו מסובין - אצילות. שבכל הלילות בין
11 יושבים - בי"ע, בין מסובין - אצילות, לפי ערך
12 העבודה. אך, הלילה הזה כולנו מסובין - אצילות.

13 ג. ר' נחמן מאריאשין¹ היה מהחסידים שהיו
14 שוהים בחג הפסח אצל הרביים, ["א פסח'דיגער"],
15 והיו רשומים אצלו הרבה ענינים ממה שראה ושמע
16 בפסח אצל הרביים.

17 והוא סיפר, שבהיותו פעם אצל הוד כ"ק
18 אאמו"ר מוהר"ש ב'סדר', כרגיל ישבו כל המסובים
19 בדרך ארץ גדולה ואמרו את ההגדה בלחש רב, הורה
20 הוד כ"ק אאמו"ר מוהר"ש לומר את ההגדה בקול
21 רם.

22 אצל הוד כ"ק אאמו"ר מוהר"ש ראו בעת
23 ה'סדרים' ענינים בעש"טיים. אירע שביקש את כל
24 המסובים לצאת מהחדר, ונשאר לבדו ליד השולחן
25 משך זמן.

26 ד. אצל הוד כ"ק אאמו"ר מוהר"ש היו שני
27 גבאים, ר' בן ציון ור' יוסף מרדכי. על יוסף מרדכי
28 אמר, שיאריך² ימים, וכך היה. הוא חי מאה ושלוש

עמוד סז.

(3) ראה גם שיחת חה"פ תרצ"ד ח"ב אות כג.

(1) ראה אודותיו: תורת שלום ס' השיחות עמוד רכא.

(2) היתה לו ברכה על כך גם מה"צמח צדק" (ס' התולדות - מהר"ש

43 הרי יש עצה, ישנו הרי פסח שני. ענה לו הוד כ"ק
44 אאמו"ר הרה"ק: בחזית אין ברונים, החיילים הם
45 יהודים פשוטים, הם אינם יודעים חכמות, הם
46 זקוקים למצות לפסח.
47 פנו אז לעיתונים "פיגארו" ו"עקא דע פארי", והם
48 הסכימו לעזור בהשתדלות בפטרבורג, עד שהמלוכה
49 הרוסית הסכימה ועזרה בכך, שנתנו מקום לאפיית
50 מצות וכו'.

51 בשעת עריכת ה'סדר' קיבל הוד כ"ק אאמו"ר
52 הרה"ק מברק מפטרבורג - מר הורוויץ שליווה את
53 קרונות המצה, הודיע לפטרבורג ומשם טלגרפו
54 לליובאוויטש - שהכל הסתדר כדבעי. עמד הוד כ"ק
55 אאמו"ר הרה"ק מלאו קומתו ואמר: השבח לא-ל.
56 יג. (כשהביאו קערת הכסף של כ"ק רבנו הזקן
57 עם מרק, שאל אחד מהמסובים היכן היתה הקערה
58 בפסח אשתקד, וענה כ"ק אדמו"ר:) הביאו אותה כעת
59 יחד עם הספרים.

60 בדרך כלל לא היתה אצל כ"ק רבנו הזקן עשירות
61 גדולה בכלי כסף. בשנות נשיאותו האחרונות אספו
62 חסידים ביניהם סכום מסוים, מכל משפחה לקחו לא
63 יותר מאשר מטבע פולנית שהיתה בערך ג' עדשי
64 כסף, ובכסף שאספו קנו עבור כ"ק רבנו הזקן את
65 הקערה וכן פמוט.

66 אצל כ"ק רבנו הזקן היה גם הדס שנתן לו המגיד
67 ממזריטש "מתנה מהרבי - הבעל שם טוב - עם וריח
68 לו כלבנון".

69 היה אצלנו בירושה גם גביע של יין מכ"ק רבנו
70 הזקן. בגביע זה נשאר קצת יין קרוש. גביע זה היו
71 מעמידים על השולחן כל פעם בשעת הסדרים. פעם
72 אחת רחצו את הגביע ועל פי טעות הדיחו את היין
73 הקדוש, לאחר מכן נאבד הגביע על פי סיבה.

74 יד. אצל כ"ק רבנו הזקן היתה קופסת כסף של
75 טבק הרחה, שנתן לו בעל תשובה במתנה, ואמר כ"ק
76 רבנו הזקן: ישנו אבר אחד באדם שאינו בעל תאוה,
77 ורוצים גם אותו לפטם בתאוה. לקח הוד כ"ק רבנו
78 הזקן את מכסה הקופסא - הכסף היה שקוף -
79 והשתמש בה לראות אם התפילין מונחות מכוונים על
80 הראש.

81 טו. בשנת תרע"ד - אחרי פטירת כ"ק אמי זקנתי
82 הרבנית מרת רבקה נ"ע - היה הוד כ"ק אאמו"ר
83 הרה"ק בפסח בקיסינגען - במדינת אשכנז. המסובים
84 ב"סדר" היו הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק, המשרת ר'

1 מדובר כאן על כהן גדול צדיק גמור, לא על הכהנים
2 שעליהם נאמר שקשורים בשלשלאות - כיצד ידע
3 את הזמן שלא להאריך יותר מאשר צריכים. ענה הוד
4 כ"ק אאמו"ר מוהר"ש, שהכהן הגדול הרגיש את
5 כוח הגבול שבאין-סוף, (וסיים כ"ק אדמו"ר:) ואני
6 פירשתי לעצמי, שעל-דרך-זה היה הדבר אצל הוד
7 כ"ק אאמו"ר הרה"ק.

8 ט. אין מפטירין אחרי הפסח אפיקומן. זהו חוקה,
9 לחכם צריכים לענות חוקה. כשהוד כ"ק אאמו"ר
10 הרה"ק היה מגיע, בשעת אמירת ההגדה, לפיסקא
11 של החכם, היה מתבטא כלפי ה"משכילים" בדברים
12 חריפים. פעם אמר "לא יאבה ה' סלוח לו"⁴, ופעם
13 אמר "יתמו חטאים"⁵.

14 פעם אחת אמר מורי הרשב"ץ להוד כ"ק אאמו"ר
15 הרה"ק כשהתבטא בדברים חריפים כלפי
16 ה"משכילים": היודעים אתם מי אתם? עליהם להיות
17 זהירים במלים, ענה הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק: לכן
18 אני אומר זאת.

19 השיחה היתה אז רצינית, לא דברי חידוד, למרות
20 שהיו מתגעגעים מאד לשמוע מאבי איזו שהיא
21 אימרה כשאמר את ההגדה, אך כשהגיע לפיסקא של
22 החכם רצו שכבר יעברו על כך.

23 י. הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אמר פעם על החכם:
24 "אוי לרשע אוי לשכנו", מפני שהוא עומד ליד הרשע.
25 שאלו את אבי, הרי גם התם הוא שכן, וענה: על
26 התם באמת להיזהר מלהתווכח עם הרשע.

27 יא. (בעת אכילת הביצה, אמר כ"ק אדמו"ר:)
28 הביצה היא הרי רק זכר לקרבן חגיגה, יעזור השי"ת
29 שנוכה בקרוב לשלמי חגיגה.

30 יב. אנו יושבים כאן כעת ליד שולחן ה'סדר',
31 והרבה מאות אלפי יהודים מעבר לים, רק הקב"ה
32 יודע מה נעשה אתם.

33 בשנת תרס"ד-ס"ה בזמן מלחמת יפן-רוסיה, עסק
34 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק בשליחת מצות לפסח
35 לחיילים היהודיים בחזיתות שאנחאי, חרבין ודיירען.
36 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק היה אז בפרץ וגם הברון
37 גינזבורג היה אז שם, והיו לו היכרויות גדולות בחוגי
38 המלוכה. באותם זמנים לא היה קירוב הדעת עם
39 הברון, בגלל התנגדותו של הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק
40 ללימודיות. אף-על-פי-כן נסע הוד כ"ק אאמו"ר
41 הרה"ק אל הברון ודיבר אתו על השתדלות לקבלת
42 רשיון לשלוח מצות לחיילים. אמר הברון: ליהודים

27 התרגשות.
28 יז. והיא שעמדה "והיא" - הענין של אמונה. הוד
29 כ"ק אאמו"ר הרה"ק בשם⁶ שהבעל שם טוב הכניס
30 את ענין האמונה בבטחון. פירושו של דבר, שבמה
31 שהוא מאמין - הוא בטוח שכך אכן יהיה.
32 (שאל אחד מהמסובים, אם זה על-דרך הענין של
33 תקוה, וענה כ"ק אדמו"ר:) בטחון הוא יותר מתקוה.
34 בטחון הוא שהוא מאמין שבדאי כך יהיה, הדבר
35 כבר ישנו, המניעה היא רק ממנו עצמו.
36 יח. בין חסידי רבנו הזקן היו שלשה רופאים⁷.
37 אחד מהם חי בריגא, והיו שולחים אליו שיריים
38 מהמצה השלישית של כ"ק רבנו הזקן, וכן שירי
39 הכרפס והמרור שהיו נשארים מרבנו הזקן, והרופא
40 היה משתמש ורוקח מהם רפואות לחולים.
41 פעם אחת היה חולה אחד שכל הרופאים
42 התיאשו ממנו, וקראו לאותו רופא חסיד והוא נתן לו
43 מהרפואה האמורה והחולה הבריא. שאל אותו
44 הרופא המומחה הגדול כיצד אירע הדבר הרי לא היו
45 לחולה לא לב ולא ריאות. הרופא היה איש נכבד
46 ואיש אמת, והרופא החסיד סיפר לו במה וממי קיבל
47 את הרפואה.
48 בזמן מאוחר יותר העיד רופא גדול זה על רבינו
49 הזקן שהוא איש כשר, וזה עזר כשרבנו הזקן נאסר
50 ושלחו את הניירות לצנזור בריגא.
51 יט. לשנה הבאה בירושלים, אין זה דיבורים
52 בעלמא, הולכים ומתקרבים לכך.
53 סדר הראשון, חג הפסח

1 אברהם גרליק ואני. באמצע ה'סדר' הגיע החסיד
2 הגביר ר' שמואל גורארי' והתיישב מאחורי דלת
3 החדר בו נערך ה"סדר".
4 אז דיבר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק בענין ה"סדר"
5 איך שהוא בגן עדן. הוא הסביר אז את ענין המרור,
6 שישנם חמשה סוגי מרור ומה ענינם בגן עדן התחתון
7 ובגן עדן העליון ובארבעת העולמות. כשעזב ר'
8 שמואל גורארי' את המקום היה בגדו רטוב מזיעה,
9 ואמר שאף פעם לא שמע דיבורים כאלה.
10 באותו ערב פסח, שאל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק
11 את ר' אברהם גרליק אם בדק וביער את החמץ
12 כראוי, באמרו שהוא - ר' אברהם - אחראי על כך
13 בנשמתו, ור' אברהם קיבל מזה כאב הלב בפועל
14 שהיה עליו ללכת אל הרופא.
15 טז. גם בליובאוויטש היה חמור מאד בענין
16 בדיקת וביעור חמץ. המנהג היה שבערב פסח בבוקר
17 היה הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק יוצא לחצר ומנענע
18 כיסי הבגדים. מענדל המשרת היה עומד ומנקה
19 במברשת את הכיסים. איזה חמץ כבר היה יכול
20 להיות בכיסי בגדיו של אבי?...
21 פעם אחת בערב פסח, שאל הוד כ"ק אאמו"ר
22 הרה"ק את מענדל המשרת, אם ניקה את הלול של
23 התרגולים והאורווה מחמץ, ומענדל המשרת ענה
24 בחיוב. אמר לו הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק: עליך לדעת
25 שאתה אחראי בנשמתך על כך, ומענדל המשרת נפל
26 בחלשות מפחד, למרות שלא היה בטבע בעל

שעשה לו ניתוח בחוטמו כידוע וכמ"ש לעיל. בדא"ח איך הי' לא ידענו.
אך זאת ידענו שבנגלה הי' גדול מאד, ובחכמת הרפואה הי' גדול מאד
ע"ד ההפלאה.

(6) כאן חסרו כמה מלים ברשימה.
(7) ב"בית רבי" (ח"א ספכ"ו) רשום: הר"ר אברהם דאקטאר מריגא
זלה"ה. הי' ממקורבי רבינו. ופ"א שלח השי"ת רפואתו לרבינו על ידו

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח ניסן תרצ"ז
אטוואצק

5 הישיבות המפורסמות הנזכרות נוסדו עוד בשנת
6 תרנ"ז ע"י כ"ק אדוני אבי מורי ורבי הנודע בשם הרבי
7 מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.
8 הישיבות המפורסמות הנ"ל כבר נתפרסם שמם על ידי
9 אלפי תלמידים שלמדו בהם, ויצאו מכותלי בית המדרש
10 מהם מאות רבנים בעיירות שונות, ואיזה מאות ממלאי
11 משרות כלי קודש בתוככי עם ישראל בכל מרחבי תבל,
12 רובם במדינת רוסיה - אשר תלמידי הישיבות הנ"ל היו
13 הלוחמים בעד קיום היהדות והיהודים ברוסיה, כפי שידוע
14 היטב כל זה לבא-כחם דירעקטאר אגרא-דזשינט הנכבד
15 והנעלה ד"ר יוסף ראזין - וחלק התלמידים בשארי מדינות.

כבוד ידידי הנכבד והכי נעלה, הנודע
לשם תהלה ותפארת בכביר פעולותיו
לטובת כלל ישראל, בעל מדות טובות,
פראפעסאר מר ס. אדלער יחי'

1 אדון נכבד.

2 במכתבי זה הנני בא לכבודו בענין נחוץ במאד, כידוע
3 עומדות תחת הנהלתי הישיבות המפורסמות "תומכי"
4 תמימים ליובאוויטש".

שילמו בעד הדירות של הישיבות שלקחום בשכר, והמצב
הגיע לידי כך כי עלולים התלמידים להגרש ממעונותיהם
חוצה. גם הדוחק האמור הי' סיבה כי בהכרח נכנסה
הנהלת הישיבה בחובות מרובים, והמצב איום וסכנה
צפוי לקיומן של הישיבות המפורסמות הנזכרות.

מעצמו מובן כי מצבן של הישיבות נגעו ביותר ולבי.
מבלי התחשב עם מצבי הפרטי והחובות שהנני מוקף
בהם, הייתי בעזר הישיבות בסכום של חמשת אלפים
שקל, אשר מובן כי אין זה לפי ערך מצבי. לא הייתי עומד
משום דבר הכבד לעשות לטובתן של הישיבות
המפורסמות הנ"ל, גם לעשות בשבילן נסיעה לאמריקע
להתראות פנים עם אלו אשר יקר להם התורה וקיום
מוסדות התורה, ואשר ביכולתם לעזור ולהציל מהירוס
הישיבות המפורסמות הנ"ל.

אמנם מצב בריאותי בשנים האחרונות שנחלש ביותר,
והנני נמצא תחת בקור הרופאים, לא ירשני לעשות הצעד
הגדול הזה, ישלח לי השם יתברך רפואה שלמה בקרוב.

ועל כן הנני פונה במכתבי זה לכבודו הרם המפורסם
בכל מרחבי תבל, וקנה לו שם טוב בעבודתו הפורי' לטובת
כלל ישראל, והנני פונה בבקשתי בשם מאות התלמידים
לומדי הישיבות המפורסמות "תומכי תמימים
ליובאוויטש", בבקשה להצילן מחרפת רעב, ולהציל
בתייהם הישיבות הקדושות מהירוס, בזה שיקציבו מקופת
הדזווינט עזר זמני של שלשת אלפים דאללאר, אשר נוכל
בזה לסלק חובות הישיבה, ובמדה ידועה להקל המצב
ולהציל הישיבות הנזכרות מלהסגר ח"ו.

וגם להקציב תמיכה חדשית בסכום של חמש מאות
דאללאר, שנוכל למלאות החסר לנו להבדודעט של
הישיבות הנזכרות, לסיבות האמורות למעלה, ונוכל
בעזה"י לנהל הישיבות הנזכרות בעתיד.

בידעי עד כמה יקרים לכבודו הרם מוסדות התורה,
בטוח הנני אשר כבודו הרם בהשפעתו הגדולה יוכל לפעול
ולמלאות בקשתי האמורה, לעמוד לימינם של הישיבות
הנזכרות במצבם המאויס בתקציב העזר האמור.

ובזכות התורה והמצוה הגדולה יברך השם יתברך את
כבודו הרם באריכות ימים ושנים טובים, ושמו הנעלה
יורשם לזכרון נצח במוסדות התורה האמורים.

והנני ידיו הדורש שלומו מכבדו כערכו הנעלה

יוסף יצחק

אג"ק מוהריי"צ כרך יז

מזמן ממשלת הבאלשעוויקעס ברוסיה העתיקו
הישיבות הנ"ל למדינת פוילין בהערים ורשא, אטואצק,
לודז, וילנא, גלובאקע, חעלם, חמיעלניק, פאטשינוב.

הישיבות המפורסמות הנ"ל קנו להם שם טוב הראוי
להם, ותופסים מקום חשוב כידוע לבא-כחם דירעקטאר
הדזווינט ביוראפ ד"ר בערנארד כהן מפאריס, אשר ביקר
לא כבר את מדינת פוילין, ונוכח לדעת מצבם של הישיבות
ומקומם החשוב אשר תופסים.

גם הפראפעטאר הנכבד מר חאווקין ז"ל מפאריס
ביקר ביחוד את הישיבות המפורסמות הנ"ל אשר תחת
הנהלתו, ופעלו עליו רושם טוב, ורשם עצמו בספר
הישיבה, והי' תומך בחייו את הישיבות הנזכרות.

כל גדולי עמודי התורה והדת בפוילין הכירו חשיבותן
של הישיבות המפורסמות הנזכרות, כאשר יעידון
במכתביהם וחתימת ידם, כפי שיראה כבודו הרם בקול
קורא המצורף בזה.

החזקת הישיבות המפורסמות הנזכרות היו ממקורות
שונים.

א. אף כי המצב הכלכלי של יהודי המזרח בשנים
האחרונות אחר המלחמה העולמית נהוו בשפל המצב, עם
זה הנה יהודי המזרח מתעניינים ביותר בקיום והחזקת
הישיבות, ועל כן מחצה הבדודיעט של הישיבות
המפורסמות הנ"ל נתמך מנדבות יהודי פוילין.

ב. קבלו תמיכה מיחידים באמריקע.

ג. מחאווקין פאנד הידוע.

אמנם בזמן האחרון הורע מצבם החומרי של
הישיבות, ידוע היטב ירדת המצב הפוליטי והכלכלי של
יהודי פוילין, לא אוכל להאריך בזה בביאור הסיבות אשר
הביאו לזה, אמנם הדבר כבר ידוע ומפורסם בין כל
היהודים במרחבי תבל, הדוחק והסבל שסובלים יהודי
פוילין, ואשר הודות לזה כמעט שנפסקה כל התמיכה
שקבלו הישיבות שתחת הנהלתי מיהודי פוילין.

גם עליית המקחים על כל הסחורות כידוע, אשר
ממילא נתיקרו כל צרכי החיים המוכרחים, אשר זה הי'
סיבה להרחבת הבדודעט של הישיבות המפורסמות הנ"ל
עד ארבעים-חמישים אחוזים, ומצבן של הישיבות דחוק
ביותר.

הדוחק האמור הי' סיבה אשר משך זמן נכון לא

פרשת בהר

כה * וידבר יהוה אל־משה בהר סיני לאמר:
ד דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תֵבֹאוּ
 אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וּשְׁבַתָּה הָאָרֶץ
 שִׁבַּת לַיהוָה: **ה** שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךְ וּשְׁשׁ שָׁנִים
 תִּזְמֹר בְּרִמְמָה וְאִסַּפְתָּ אֶת־תְּבוּאָתָהּ: **ו** וּבִשְׁנָה
 הַשְּׁבִיעִית שִׁבַּת שְׁבַתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ שִׁבַּת לַיהוָה
 שָׂדֶךְ לֹא תִזְרַע וּכְרִמָּךְ לֹא תִזְמֹר: **ז** אֵת סִפְיֹת
 קִצִּירֶךָ לֹא תִקְצֹר וְאֶת־עֵנְבֵי נֵיזֶרְךָ לֹא תִבְצֹר
 שְׁנַת שְׁבַתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ: **ח** וְהָיְתָה שִׁבַּת הָאָרֶץ
 לָכֶם לֶאֱכֹלָה לָךְ וּלְעֶבְדְּךָ וְלִאֲמָתְךָ וּלְשִׁכְרֶךָ
 וּלְתוֹשֵׁבְךָ הַגֵּרִים עִמָּךְ: **ט** וּלְבַהֲמֹתֶיךָ וּלְחִיָּה אֲשֶׁר
 בְּאַרְצְךָ תִּהְיֶה כָּל־תְּבוּאָתָהּ לֵאכֹל: **ס** (ישראל)
ה וּסְפַרְתָּ לָךְ שִׁבְעַת שָׁנִים שִׁבְעַת שָׁנִים שִׁבְעַת
 פְּעָמִים וְהָיוּ לָךְ יְמֵי שִׁבְעַת שְׁבַתֹת הַשָּׁנִים תִּשַׁע
 וָאַרְבָּעִים שָׁנָה: **ז** וְהָעֶבְרִית שׁוֹפָר תְּרוּעָה בַּחֹדֶשׁ
 הַשְּׁבִיעִי בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בְּיוֹם הַכַּפָּרִים תַּעֲבִירוּ
 שׁוֹפָר בְּכָל־אַרְצְכֶם: **י** וּקְדַשְׁתֶּם אֵת שְׁנַת
 הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וּקְרַאתֶם דְּרוֹר בְּאָרֶץ לְכָל־יֹשְׁבֶיהָ
 יוֹבֵל הוּא תִּהְיֶה לָכֶם וּשְׁבַתְכֶם אִישׁ אֶל־אֲחֻזָּתוֹ
 וְאִישׁ אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ תִּשְׁבוּ: **יא** יוֹבֵל הוּא שְׁנַת
 הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּהְיֶה לָכֶם לֹא תִזְרְעוּ וְלֹא
 תִקְצְרוּ אֶת־סִפְיֹתֶיהָ וְלֹא תִבְצְרוּ אֶת־נֵיזְרֶיהָ: **יב** כִּי
 יוֹבֵל הוּא קָדֵשׁ תִּהְיֶה לָכֶם מִן־הַשָּׂדֶה תֹּאכְלוּ
 אֶת־תְּבוּאָתָהּ: **יג** בַּשְּׁנַת הַיּוֹבֵל הַזֹּאת תִּשְׁבוּ אִישׁ
 אֶל־אֲחֻזָּתוֹ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות א' עמ' 273)

וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר (כה, א) מה שמטה .
 אף ג' (רש"י)
 דוקא שמטה מלמדת עקרון זה, כי היא מסמלת את כל
 התורה. דהנה, במצוה זו יש קדשה גדולה, בדומה לקדשת
 שבת; אף אין בה פרישות מן החלין (מטר לעשות בה
 מלאכה שאינה עבודת אדמה). ואף בכל מצוה כף: יש
 לקימה מתוך דבקות רוחנית, ויחד עם זאת חובה להקפיד
 על הפרטים הגשמיים השונים.

שני י' וְכִי־תִמְכְּרוּ מִמֶּכֶר לַעֲמִיתְךָ אוֹ קָנָה מִיָּד
 עֲמִיתְךָ אֶל־תּוֹנוּ אִישׁ אֶת־אֲחִיו: **יב** בְּמִסְפַּר
 שָׁנִים אַחֵר הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה מֵאֵת עֲמִיתְךָ בְּמִסְפַּר
 שְׁנֵי־תְבוּאֹת יִמְכְּרֶלָּךְ: **יג** לָפִי **יד** רֹב הַשָּׁנִים
 תִּרְבֶּה מְקֻנָּתוֹ וּלְפִי מַעֲט הַשָּׁנִים תִּמְעִיט מְקֻנָּתוֹ
 כִּי מִסְפַּר תְּבוּאֹת הוּא מִכָּר לָךְ: **טו** וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ
 אֶת־עֲמִיתוֹ וְיִירֹאת מֵאֱלֹהֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם: **טז** וַעֲשִׂיתֶם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי
 תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וּשְׁבַתֶּם עַל־הָאָרֶץ
 לְבַטָּח:

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם - התוודעויות תשמ"ח ח"ג ע'

(345)

וידבר ה' אל משה בהר סיני (א, כה)
 מה שמטה נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני,
 אף ג' (רש"י)
 אף ג' נאמרו כללותיה ודקדוקיה מסיני (רש"י)
 בזמן מת־תורה קיימה של מצות שמטה היה רחוק
 ביותר - לאחר הכניסה לארץ, לאחר כבוש וחלוקת הארץ,
 ולאחר שש שנים של עבודת אדמה, רק אז מגיעה קיום
 מצות שמטה. לכן דוקא במצוה זו מדגישים שנאמרה בהר
 סיני על כל כללותיה, ופרטותיה, אף שבנוגע לקיימה יעבר
 זמן רב. וממנה לומדים קל־וחמר לשאר המצוות, שקיימן
 נוגע למעשה מיד.

שלישי י' וְנָתַתָּה הָאָרֶץ פְּרִיָּה וְאָכַלְתֶּם לְשִׁבְעַת
 וּשְׁבַתְכֶם לְבַטַּח עָלֶיהָ: **ב** וְכִי תֹאמְרוּ מַה־נֹּאכַל
 בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית הֵן לֹא נִזְרַע וְלֹא נִאֶסַף אֶת־
 תְּבוּאָתָנוּ: **ג** וְצִוִּיתִי אֶת־בְּרַכָּתִי לָכֶם בַּשָּׁנָה
 הַשְּׁשִׁית וַעֲשֵׂת אֶת־הַתְּבוּאָה לְשִׁלֹּשׁ הַשָּׁנִים:
ד וְזִרְעֶתֶם אֵת הַשָּׁנָה הַשְּׁמִינִית וְאָכַלְתֶּם מִן־
 הַתְּבוּאָה יָשֵׁן עַד **ה** הַשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִית עַד־בּוֹא
 תְּבוּאָתָהּ תֹּאכְלוּ יָשֵׁן: **ו** וְהָאָרֶץ לֹא תִמְכַּר
 לְצִמְתָּת פִּי־לִי הָאָרֶץ פִּי־גֵרִים וְתוֹשְׁבִים אֹתָם
 עִמָּךְ: **ז** וּבְכָל אֶרֶץ אֲחֻזְתְּכֶם גֹּאֲלָה תִתֵּנוּ
 לָאָרֶץ: **ח**

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ט ב' עמ' 744)

ונתנה הארץ פריה (כה, יט)
 יש לפרש, שהארץ תתן את הפירות שלה דוקא - כפי

כחה בתחלת הבריאה, לפני שנתקלקלה. וכפי שדרשו חז"ל על הפסוק "ונתנה הארץ יבולה" (היבול שלה): "לא פדרף שהיא עושה עקשו, אלא פדרף שעושה בימי אדם הראשון . . . נזרעת ועושה פרות בן יומה".

רביעי כה כִּי־יִמּוּד אַחִיד וּמִכָּר מֵאַחֲזָתוֹ וּבֹא גֵאֻלֹּה הִקְרַב אֵלָיו וְגֵאֻלֹּה אֶת מִמְכָּר אַחִיו: כו וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה־לּוֹ גֵאֻלֹּה וְהִשְׁגִּיחַ יָדוֹ וּמָצָא כִּדְרִי גֵאֻלָּתוֹ: כז וְחָשַׁב אֶת־שָׁנֵי מִמְכָּרוֹ וְהָשִׁיב אֶת־הָעֶדְרָה לְאִישׁ אֲשֶׁר מָכְרוֹ לוֹ וְשָׁב לְאַחֲזָתוֹ: כח וְאִם לֹא־מָצָאָה יָדוֹ דֵּי הָשִׁיב לוֹ וְהָיָה מִמְכָּרוֹ בְּיַד הַקֹּנֶה אֹתוֹ עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל וַיֵּצֵא בַּיּוֹבֵל וְשָׁב לְאַחֲזָתוֹ: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"א ע' 275)

ושבתה הארץ שבת לה' (כה, ב)

במצות השמיטה יש מעלה על מצות השבת. בשבת נאסר על האדם לעסוק בכל עניני חל, האדם נמצא במצב נעלה ולמעלה מן העולם, אבל הוא מנתק לגמרי מעניני העולם. לעומת זאת במצות שמיטה, לא נאסרו לעניני חל, האדם יכול להמשיך לעסוק בעניני העולם, וביתר עם זה העולם נמצא במצב של "שבת לה'", האדם על ידי עבודתו ממשיך בעולם שם "הנר".

חמישי כה וְאִישׁ כִּי־יִמְכֹּר בֵּית־מוֹשָׁב עִיר חוֹמָה וְהָיְתָה גֵאֻלָּתוֹ עַד־תֵּתֵם שְׁנַת מִמְכָּרוֹ יָמִים תִּהְיֶה גֵאֻלָּתוֹ: כז וְאִם לֹא־יִגְאֹל עַד־מְלֹאת לוֹ שָׁנָה תְּמִימָה וְקָם הַבֵּית אֲשֶׁר־בְּעִיר כְּתִיב אֲשֶׁר־לֹא קָרִי אֲשֶׁר־לוֹ חֹמָה לְצִמְתִּית לִקְנָה אֹתוֹ לְדֹרֹתָיו לֹא יֵצֵא בַּיּוֹבֵל: כח וּבְתֵי הַחֲצִירִים אֲשֶׁר אֵין־לָהֶם חֹמָה סָבִיב עַל־שְׂדֵה הָאָרֶץ יֵחָשֵׁב גֵאֻלָּה תִּהְיֶה־לוֹ וּבַיּוֹבֵל יֵצֵא: כט וְעִרֵי הַלְוִיִּם בְּתֵי עִרֵי אַחֲזָתָם גֵאֻלָּת עוֹלָם תִּהְיֶה לְלוִיִּם: לו וְאִשֶּׁר יִגְאֹל מִן הַלְוִיִּם וַיֵּצֵא מִמִּכְרֵי־בֵית וְעִיר אַחֲזָתוֹ בַּיּוֹבֵל כִּי בְתֵי עִרֵי הַלְוִיִּם הוּא אַחֲזָתָם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: לו וְשְׂדֵה מִגְרֵשׁ עֲרִיהֶם לֹא יִמְכֹּר כִּי־אַחֲזָת עוֹלָם הוּא לָהֶם: ס כִּי־יִמּוּד אַחִיד וּמִטָּה יָדוֹ עִמָּךְ וְהִחֲזַקְתָּ בּוֹ גֵר וְתוֹשֵׁב וְחִי עִמָּךְ: לו אֶל־

תִּקַּח מֵאִתּוֹ נֶשֶׁךְ וְתִרְבִּית וִירָאֵת מֵאֲלֹהֶיךָ וְחִי אַחִיד עִמָּךְ: ז אֶת־פֶּסֶפֶךָ לֹא־תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁךְ וּבִמְרִבִּית לֹא־תִתֵּן אֶבְלָדְךָ: ח אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָתֵת לָכֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יב עמ' 97)

שנה תמימה (כה, ל) להביא חדש העבור (ערכין ט, ג) וְהִינֵנּוּ, שבתמימות לש שני ענינים. א. תמימות בפשוטה, שלמות בלי חסרון; תמים בנגוד לבעל מום. ב. תמימות המוסיפה מעלה בדבר, אף שאין הדבר חסר גם בלי מעלה זו. וזהו התמימות של 'שנה תמימה': גם בלי החדש הנוסף היא נקראת 'שנה', אבל חדש העבור מוסיף בה 'תמימות'.

שישי ז כִּי־יִמּוּד אַחִיד עִמָּךְ וּנְמַכְרֶךָ לֹא־תַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדַת עֶבֶד: ט כְּשֹׁכֵר כְּתוֹשֵׁב יִהְיֶה עִמָּךְ עַד־שְׁנַת הַיּוֹבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ: טא וַיֵּצֵא מֵעִמָּךְ הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ וְשָׁב אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ וְאֶל־אַחֲזָתוֹ אֲבֹתָיו יָשׁוּב: טב כִּי־עֲבָדְךָ הֵם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יִמְכְּרוּ מִמִּכְרֵי עֶבֶד: טז לֹא־תִרְדֶּה בּוֹ בַּפֶּדְךָ וִירָאֵת מֵאֲלֹהֶיךָ: מז וְעֲבַדְךָ וְאִמָּתְךָ אֲשֶׁר יִהְיוּ־לְךָ מֵאֵת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ עֶבֶד וְאִמָּה: מח וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים הַגֵּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ וּמִמִּשְׁפַּחְתָּם אֲשֶׁר עִמָּכֶם אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאֶרְצְכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְאַחֲזָה: מו וְהִתְנַחֲלֶתֶם אֹתָם לְבָנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לְרִשְׁתָּ אַחֲזָה לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאֵחֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאִחִיו לֹא־תִרְדֶּה בּוֹ בַּפֶּדְךָ: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יב עמ' 238)

כי עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים (כה, מב) בני ישראל נקראו 'בנים' לפני יציאת מצרים, ואלו הכנוי 'עבד' נתחדש בהם רק ביציאת מצרים. ואקרא ביניהם: כאשר העבודה היא מתוך אהבה, כגון הממלא את רצון אביו, מערכת בה הרגשת מציאותו. אף כאשר העבודה היא מתוך קבלת על, כעבד המשרת את רבו, אין כאן הרגשת מציאותו, כי עבד אינו מציאות בפני עצמו, וכל מהותו הוא 'פספס' ורכושו של האדון..

שביעי כו וכי תשיג יד גר ותושב עמך ומך אחד
 עמו ונמכר לגר תושב עמך או לעקר משפחת
 גר: מה אחרי נמכר גאלה תהיה לו אחד מאחיו
 וגאלנו: כח או־דדו או בן־דדו וגאלנו או־משאר
 בשרו ממשפחתו וגאלנו או־השיגה ידו וגאל:
 וחשב עם־קנהו משנת המכרו לו עד שנת
 היכל והיה כסף ממכרו במספר שנים כימי
 שכיר יהיה עמו: כ אס־עוד רבות בשנים
 לפיהן ישיב גאלתו מכסף מקנתו: כג ואם־מֵעַט
 נשאר בשנים עד־שנת היכל וחשבו־לו כפי
 שניו ישיב את־גאלתו: כד כשכיר שנה בשנה
 יהיה עמו לא־ירדנו בפרך לעיניך: כה ואם־לא
 וגאל גאלה ויצא בשנת היכל הוא ובניו עמו:
 כו כִּי־לִי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדֵי הֵם אֲשֶׁר־
 הוצאתי אותם מארץ מצרים אני יהוה
 אלהיכם: כז « לא־תעשו לָכֶם אֱלִילִם וּפֶסֶל
 ומצבה לא־תקימו לָכֶם וְאִבֵּן מִשְׁכֵּית לֹא תִתְּנוּ
 בְּאַרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עֲלֶיהָ כִּי אֲנִי יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם: כח אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ וּמִקֻּדְשֵׁי
 תִירָאוּ אֲנִי יְהוָה: כפפ

★ ★ ★

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא

כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב
 משיחה. אמן בחייכון וביומיוון ובחיי דכל בית ישראל,
 בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך
 לעלם ולעלמי עלמיא. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם
 ולעלמי עלמיא. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרומם,
 ויתנשא, ויתחדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא
 בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא,
 תשבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

★ ★ ★

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם כרך לט עמ' 435)

לא תעשו לָכֶם אֱלִילִים (כו, א) הואיל ורפי עובד עבודת
 אֱלִילִים, אף אני כמותו (רש"י) הַעֲבֹד סביר שמתר לו לחקות
 את רבו במעשה, ללא אמונה, שבאפן כזה אין פאן
 עבודה־זרה (אלא שבית־דין מענישים על כך משום
 ש"האדם רָאָה לַעֲיִנִּים"). מלמדנו הפתוב, שאין לרבו
 שליטה עליו אפלו בתחום המעשה. וכמבאר בתנ"א, שיהודי
 מוסר נפשו "שלא לעשות רק איזה מעשה לבד נגד אמונת
 ה' אֱחָד, כגון להשתחוות לעבודה־זרה, אף שאינו מאמין
 בה כלל בלבד".

מפטיר כו כִּי־לִי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדֵי הֵם
 אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם: כז « לא־תעשו לָכֶם אֱלִילִם וּפֶסֶל
 ומצבה לא־תקימו לָכֶם וְאִבֵּן מִשְׁכֵּית לֹא תִתְּנוּ
 בְּאַרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עֲלֶיהָ כִּי אֲנִי יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם: כח אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ וּמִקֻּדְשֵׁי תִירָאוּ
 אֲנִי יְהוָה: כפפ

נ"ו פסוקים, חמ"ל סימן. לאחוז"ה סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה
 ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה
 (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו
 לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עץ־חיים היא למחזיקים בה, וְתִמְכֶּיהָ מְאֹד. דְּרָכֶיהָ דְּרָכֵי־נֶעַם, וְכָל־נִתְיבִיתֶיהָ שְׁלוֹם. אֶרֶץ יָמִים בְּיָמֶיהָ,
 בְּשִׂמְלָהּ עֵשֶׂר וּכְבוֹד. יי חפץ למען צדקו, וגדיל תורה ויאדיר:

מדדיקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים
 בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים מְוֹכִיִּים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבִמְשָׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדֵּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

וַיֹּאמֶר יִרְמְיָהוּ הִנֵּה דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ז הִנֵּה חֲנַמְאֵל בֶּן־שֹׁלֵם דִּדְךָ בָּא אֵלַיךְ עַל פִּי הַדְּבַר לֵאמֹר קִנְיָה לְךָ אֶת־שָׂדֵי אֲשֶׁר בַּעֲנָתוֹת כִּי לְךָ מִשְׁפָּט הַגָּאֵלָה אִם מִכֶּרְתִּי לְאַחֵר, לְךָ מִשְׁפָּט הַגָּאֵלָה לְקִנְיֹת: ח וַיָּבֹא אֵלַי חֲנַמְאֵל בֶּן־דֹּדַי בְּדִבְרֵי יְהוָה לִירְמְיָהוּ אֶל־חֹצֵר

וַיֹּאמֶר יִרְמְיָהוּ הִנֵּה דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ז הִנֵּה חֲנַמְאֵל בֶּן־שֹׁלֵם דִּדְךָ בָּא אֵלַיךְ עַל פִּי הַדְּבַר לֵאמֹר קִנְיָה לְךָ אֶת־שָׂדֵי אֲשֶׁר בַּעֲנָתוֹת כִּי לְךָ מִשְׁפָּט הַגָּאֵלָה אִם מִכֶּרְתִּי לְאַחֵר, לְךָ מִשְׁפָּט הַגָּאֵלָה לְקִנְיֹת: ח וַיָּבֹא אֵלַי חֲנַמְאֵל בֶּן־דֹּדַי בְּדִבְרֵי יְהוָה לִירְמְיָהוּ אֶל־חֹצֵר

הפטרה לפרשת בהר בירמיה פרק לב

לֵב וַיֹּאמֶר יִרְמְיָהוּ הִנֵּה דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ז הִנֵּה חֲנַמְאֵל בֶּן־שֹׁלֵם דִּדְךָ בָּא אֵלַיךְ לֵאמֹר קִנְיָה לְךָ אֶת־שָׂדֵי אֲשֶׁר בַּעֲנָתוֹת כִּי לְךָ מִשְׁפָּט הַגָּאֵלָה לְקִנְיֹת: ח וַיָּבֹא אֵלַי חֲנַמְאֵל בֶּן־דֹּדַי בְּדִבְרֵי יְהוָה אֶל־חֹצֵר הַמְּטָרָה וַיֹּאמֶר אֵלַי קִנְיָה נָא אֶת־שָׂדֵי אֲשֶׁר־בַּעֲנָתוֹת אֲשֶׁר אֶנִּי בָּאֵרֶץ בְּנִימִין כִּי לְךָ מִשְׁפָּט הִרְשָׁה וְלֹךְ הַגָּאֵלָה קִנְיָה־לְךָ וְאַדְעָ כִּי דְבַר־יְהוָה הוּא: ט וְאַקְנֶה אֶת־הַשָּׂדֶה מֵאֵת חֲנַמְאֵל בֶּן־דֹּדַי אֲשֶׁר בַּעֲנָתוֹת וְאַשְׁקֶלְהֶלּוּ מִכֶּרְתִּי לוֹ בְּמִשְׁקֶל אֶת־הַכֶּסֶף שְׂבָעָה שְׁקָלִים וְעֵשְׂרֵה הַכֶּסֶף: י וְאַכְתֹּב בַּסֶּפֶר דְּבַר הַמִּקְנָה וְאַחֲתָם הַסֶּפֶר בְּחוֹתָם וְאַעֲד עֵדִים שׁוֹמְרֵי, וְהָיוּ חוֹתָמִים בַּסֶּפֶר הַמִּקְנָה וְאַשְׁקֶל הַכֶּסֶף שְׁנֵי לִפְנֵי הָעֵדִים בְּמֵאוֹנִים: יא וְאַקַּח אֶת־סֶפֶר הַמִּקְנָה שֹׁמֵר תִּקְנֶנּוּ אֶת־הַחֲתוּם מִיָּד בַּעַל הַשָּׂדֶה הַנֶּעֱשֶׂה כִּי הַמִּצְוָה וְהַחֲקִים שֶׁהָיוּ נְהוּגִים בְּיָמֵינוּ הָאֵלֶּה וְאֵת שֹׁמֵר הַחֲגִלּוֹי שֶׁתּוֹכַח בּוֹ שְׁמִיכִידָה נַעֲשֶׂתָה בְּגִלּוֹי וּבִפְרוֹסִים: יב וְאַתֵּן אֶת־הַסֶּפֶר הַמִּקְנָה עִם סֶפֶר תְּלָיִי אֶל־בְּרוּךְ בֶּן־גִּרְיָה בֶּן־גִּרְיָה

וְעֵשְׂרֵה הַכֶּסֶף: י וְאַכְתֹּב בַּסֶּפֶר וְאַחֲתָם וְאַעֲד עֵדִים וְאַשְׁקֶל הַכֶּסֶף בְּמֵאוֹנִים: יא וְאַקַּח אֶת־סֶפֶר הַמִּקְנָה אֶת־הַחֲתוּם הַמִּצְוָה וְהַחֲקִים וְאֵת־תְּלָיִי: יב וְאַתֵּן אֶת־הַסֶּפֶר הַמִּקְנָה אֶל־בְּרוּךְ בֶּן־גִּרְיָה בֶּן־מַחֲסִיָּה לְעֵינֵי חֲנַמְאֵל דֹּדִי וְלְעֵינֵי הָעֵדִים הַכֹּתְבִים בַּסֶּפֶר הַמִּקְנָה לְעֵינֵי כָּל־הַיְּהוּדִים הַיֹּשְׁבִים בְּחֹצֵר הַמְּטָרָה:

(ו) חנמאל בן שלם דודך, שלם היה דודו של ירמיהו, אחי אביו. בא אליך, הולך לבוא אלי. ח) כי לך משפט הירשה ולך הגאלה, כלומר, הואיל ואין לי קרוב מןך ואתה ראוי לרשת אותה, לכן גאל אותה בקנינה עבשיו, כדי שלא תבא לידי אחרים שיקנו אותה. ואדע וגו', כלומר, השפלתו בדעתי שדבר ה' הוא לקנות בפעל את השדה, ועל כן הודיע לי שיבוא חנמאל אלי. ט) שבעה שקלים ועשרה הכסף, שבעה מנים (פאות) שקלים ועשרה סלעים של כסף. יא) את ספר המקנה, שטר תקנו. את החתום, עם החתימה שבו. המצוה והחקים, כפי המצוה והחקים שהיו נהוגים אז ואת תגלוי, קיום השטר בבית־דין על פי עדי, וכתבו וחתמו העדים אשור, לעשות הדבר גלוי ומופרסם, פן ימותו העדים. יב) לעיני חנמאל דודי, נקרא כאן דודו, אבל היה בן דודו, כאמור לעיל. וכן נאמר "את לוט אחיו" (בראשית 19:31) והיה בן אחיו. או שחנמאל זה היה אדם אחר שהיה דודו של ירמיהו, ואינו חנמאל שמכר לו את השדה. בחצר המטרה, בית בלא שהיה ירמיהו כלוא שם, ככתוב בפרק זה לעיל

מחסינה לעיני הנמאל דדי ולעיני העדים הכתבים בספר המקנה שחתמו בו שנים לעדות לעיני כל היהודים הישבים בחצר המלכה: יג ואצנה את ברוך לעיניהם לאמר: יד כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל לקוח את הספרים האלה את ספר המקנה הזה

ואת החתום עם החתימה שבו ואת ספר הגלוי הזה ונתתם הספרים האלה בכלי חרש למען יעמדו יחזקו ימים רבים עד שוב הגולה שאז תתקום נבואת עוד יקנו:

טו כי כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל עוד יקנו בתים ושרות וקרמים בארץ הזאת ולא תהיה הארץ ביד הפשדים כי יחזרו וישבו בה: טז ואתפלל אליהו אתי את ספר המקנה עם ספר הגלוי אל ברוך בן נריה

לאמר: יז אלהי צעקת יללה איני יהוה הגה | אתה עשית את השמים ואת הארץ בכחך הגדול ובזרעך הנטויה לא יפלא אינו מבוסה ממך כל שום דבר יודע אתה שסופנו לגלות ולמה

אמר לי לקנות שדה: יח עשה חסד לאלפים ומשלם עון אבות אל חיק בניהם אחריהם כשאוהיו מעשה אבותיהם בדיהם האל הגדול הגבור יהוה צבאות שמו: יט גדל העצה עצתו גדולה וחשבה ורב העלילה הפעשה

כלומר: מעשיו מרובים, כי כל אשר יחפץ יעשה אשר יענין פקחות פתוחות להשגות על כל דרכי בני אדם כדי לתת לאיש בדרךיו

וכפרי מעלליו הדברים הרעים הנמשכים ממעשיו גם על זה נבוא במשפט: כ אשר שמת אותם

ומפלים בארץ מצרים עד היום תהי הם ידועים בבני אדם, וב ישראל שמת אותם וב אדם כשאר אומות בעבור ישראל ותעשה להם שם פרסום לשבח כיום תהי שאתה מבורא ומשגיח וקד תיבולת ותחכמה ורחמן: כא ותצא את עמך את ישראל מארץ מצרים ובמפתים ובקד חזקה ובאזרוע נטויה ובמורא גדול: כב ותתן להם את הארץ הזאת אשר נשבעת לאבותם לתת להם

ארץ זבת חלב ודבש:

ומפלים בארץ מצרים עד היום תהי הם ידועים בבני אדם, וב ישראל שמת אותם וב אדם כשאר אומות בעבור ישראל ותעשה להם שם פרסום לשבח כיום תהי שאתה מבורא ומשגיח וקד תיבולת ותחכמה ורחמן: כא ותצא את עמך את ישראל מארץ מצרים ובמפתים ובקד חזקה ובאזרוע נטויה ובמורא גדול: כב ותתן להם את הארץ הזאת אשר נשבעת לאבותם לתת להם

ארץ זבת חלב ודבש:

ומפלים בארץ מצרים עד היום תהי הם ידועים בבני אדם, וב ישראל שמת אותם וב אדם כשאר אומות בעבור ישראל ותעשה להם שם פרסום לשבח כיום תהי שאתה מבורא ומשגיח וקד תיבולת ותחכמה ורחמן: כא ותצא את עמך את ישראל מארץ מצרים ובמפתים ובקד חזקה ובאזרוע נטויה ובמורא גדול: כב ותתן להם את הארץ הזאת אשר נשבעת לאבותם לתת להם

ארץ זבת חלב ודבש:

בפסוק ב' ונקרא "מפלה" מלשון נטויה ומשקל, ששומרים שם על האסורים. יג ואצנה את ברוך, הוא היה המשיך ללמד תורה אחרי נטויה הנביא. יד למען יעמדו ימים רבים, כי כלי חרש משמר דבר הנתון בו. יז אלהי, צעקת יללה וצער. יט ורב העלילה, אדון כל המעשים.

וכפרי מעלליו, הם הדברים הנמשכים ממעשיו, מה שלא היה כוננו בחיור עליהם, כי גם עליהם יביא במשפט. כ ובאדם, ובשאר בני אדם. שם, פרסום שם לשבח. כא ובאזרוע, כמו "ובזרוע", והאלף נוספת.

הגלוי הזה ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים: טו כי כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל עוד יקנו בתים ושרות וקרמים בארץ הזאת: טז ואתפלל אליהו אתי את ספר המקנה אל ברוך בן נריה לאמר: יז אלהי צעקת יללה איני יהוה הגה | אתה עשית את השמים ואת הארץ בכחך הגדול ובזרעך הנטויה לא יפלא ממך כל שום דבר יודע אתה שסופנו לגלות ולמה

אמר לי לקנות שדה: יח עשה חסד לאלפים ומשלם עון אבות אל חיק בניהם אחריהם כשאוהיו מעשה אבותיהם בדיהם האל הגדול הגבור יהוה צבאות שמו: יט גדל העצה עצתו גדולה וחשבה ורב העלילה הפעשה

כלומר: מעשיו מרובים, כי כל אשר יחפץ יעשה אשר יענין פקחות פתוחות להשגות על כל דרכי בני אדם כדי לתת לאיש בדרךיו

וכפרי מעלליו הדברים הרעים הנמשכים ממעשיו גם על זה נבוא במשפט: כ אשר שמת אותם

ומפלים בארץ מצרים עד היום תהי הם ידועים בבני אדם, וב ישראל שמת אותם וב אדם כשאר אומות בעבור ישראל ותעשה להם שם פרסום לשבח כיום תהי שאתה מבורא ומשגיח וקד תיבולת ותחכמה ורחמן: כא ותצא את עמך את ישראל מארץ מצרים ובמפתים ובקד חזקה ובאזרוע נטויה ובמורא גדול: כב ותתן להם את הארץ הזאת אשר נשבעת לאבותם לתת להם

ארץ זבת חלב ודבש:

ומפלים בארץ מצרים עד היום תהי הם ידועים בבני אדם, וב ישראל שמת אותם וב אדם כשאר אומות בעבור ישראל ותעשה להם שם פרסום לשבח כיום תהי שאתה מבורא ומשגיח וקד תיבולת ותחכמה ורחמן: כא ותצא את עמך את ישראל מארץ מצרים ובמפתים ובקד חזקה ובאזרוע נטויה ובמורא גדול: כב ותתן להם את הארץ הזאת אשר נשבעת לאבותם לתת להם

ארץ זבת חלב ודבש:

ומפלים בארץ מצרים עד היום תהי הם ידועים בבני אדם, וב ישראל שמת אותם וב אדם כשאר אומות בעבור ישראל ותעשה להם שם פרסום לשבח כיום תהי שאתה מבורא ומשגיח וקד תיבולת ותחכמה ורחמן: כא ותצא את עמך את ישראל מארץ מצרים ובמפתים ובקד חזקה ובאזרוע נטויה ובמורא גדול: כב ותתן להם את הארץ הזאת אשר נשבעת לאבותם לתת להם

ארץ זבת חלב ודבש:

ומפלים בארץ מצרים עד היום תהי הם ידועים בבני אדם, וב ישראל שמת אותם וב אדם כשאר אומות בעבור ישראל ותעשה להם שם פרסום לשבח כיום תהי שאתה מבורא ומשגיח וקד תיבולת ותחכמה ורחמן: כא ותצא את עמך את ישראל מארץ מצרים ובמפתים ובקד חזקה ובאזרוע נטויה ובמורא גדול: כב ותתן להם את הארץ הזאת אשר נשבעת לאבותם לתת להם

לאחר שמסיים ההפטר יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן,

אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דברך, ודבר אחד מדברך אחר לא ישוב ריקם,
 כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:
 רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלוכת נפש תושיע ותשמה במהרה
 בימינו. ברוך אתה יי. משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהיו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך,
 במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד
 אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד:
 ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי
 אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו
 מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך
 אתה יי, מקדש השבת:

רבבה ירדפו ונפלו איביכם לפניכם לחרב:
 ופגיתי אליכם והפריתי אתכם והרפיתי
 אתכם והקימתי את בריתי אתכם: (וישראל)
 ואכלתם ישן נושן וישן מפני חדש תוציאיו:
 ונתתי משכני בתוכם ולא תגעל נפשי
 אתכם: וזה הלכתי בתוכם והייתי לכם
 לאלהים ואתם תהיו לי לעם: אני יהוה
 אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים
 מהית להם עבדים ואשכנל מות עלכם ואולך
 אתכם קוממיות: פ

קריאת התורה למנחת שבת קודש
 ואם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו
 ועשיתם אתם: ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה
 הארץ יבולה ועץ השדה יתן פרו: והשיג לכם
 דיש את בציר ובציר ישיג את זרע ואכלתם
 לחמכם לשבע וישבתם לבטח בארצכם: (וי)
 ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד
 והשפתי חיה רעה מן הארץ וחרב לא תעבר
 בארצכם: וירדפתם את איביכם ונפלו לפניכם
 לחרב: וירדפו מכם חמשה מאה ומאה מכם

פרק ג משנה ג

רבי שמעון אומר: שלשה שאכלו על שלחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה, באלו אכלו מזבחי מתים, שנאמר: כי כל שלחנות מלאו קיא צאה בלי מקום. אבל שלשה שאכלו על שלחן אחד ואמרו עליו דברי תורה, באלו אכלו משלחנו של מקום, שנאמר: וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה'.

נקודות משיחות קודש

משיחין בסעודה, ועם זאת כתב "כל שולחן שלא אמרו עליו דברי-תורה, כאילו אכלו מזבחי-מתים". וצריך לומר שכוונתו היא, קודם האכילה או לאחריה⁷ או כדברי האליהורבה שהביא המשנה-ברורה⁸ שבין תבשיל לתבשיל מותר לדבר.

(לקוטי-שיחות, כרך לה, עמ' 225)

יש להבין את דברי התנא, ששלושה שאכלו יחדיו ולא אמרו דברי-תורה, כאילו אכלו מזבחי-מתים - הלוא ביטול תורה הוא ענין חמור מאוד, והעונש עליו חמור יותר (מ"כאילו אכלו מזבחי-מתים") וכפי שלמדנו⁹, "כל שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק" נאמר עליו¹⁰ "כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר - הכרת תכרת"!

ולאידך גיסא - המשנה ממשיכה ואומרת, "שלושה שאכלו.. ואמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו משלחנו של מקום", וצריך להבין: האם זהו כל השכר בעבור אמירת דברי-תורה, והרי השכר על לימוד תורה רב ונעלה באין-ערוך¹¹! כן יש להבין את הלשון "שלושה שאכלו", מדוע דוקא "שלושה"?

ביאור הענין: משנתנו לא באה לתאר את השכר על לימוד תורה ואת העונש על ביטול תורה, אלא להשמיענו את גודל מעלת הלימוד והשפעתו על האכילה. אומרת לנו המשנה כי שולחן שנאמרו עליו דברי-תורה - המאכל עצמו נעשה חלק מ"שלחנו של מקום".

מעלה מיוחדת זו קיימת רק אם בסעודה השתתפו לפחות "שלושה", שכן אז יש קביעות; כמו לענין "זימון" ובדוגמת "בתלת זימני הווי חזקה" (בשלוש פעמים הרי זו "חזקה"). כל ענין רוחני שיש בו "קביעות" - פועל ומשפיע גם על הגשמיות. לכן, תורה שלומדים באופן של "קביעות", בזמן הסעודה, מעלה את האכילה ועושה אותה לחלק מ"שלחנו של מקום".

ולאידך גיסא - אם בעת קביעות האכילה לא נאמרו דברי-תורה, הרי זה "כאילו אכלו מזבחי-מתים". זאת מכיון שהתורה היא "תורת חיים"¹² ובלעדיה אין "חיות"; לכן מוגדרת אכילה שכוז כאכילה מ"זבחי מתים" (היפוכה של אכילה שנאמרו עמה דברי-תורה "תורת חיים").

(שיחות קודש תשכ"ח - פרשת שלח)

נשאלת השאלה: כיצד מותר לדבר (אפילו דברי-תורה) בעת הסעודה, הרי למדנו¹ "אין משיחין בסעודה שמא יקדים קנה לוושט ויבוא לידי סכנה" ("כשיוצא הקול נפתח אותו כובע שעל פי הקנה ונכנס בו המאכל ומסתכן.. מאכל ומשתה הולך דרך הושט" - רש"י)?

ויש לומר כי אמנם נחלקו בכך אמוראים: נאמר בגמרא²: "רב נחמן ורב יצחק הוי יתבי בסעודתא; אמר ליה רב נחמן לרב יצחק, 'לימא מר מילתא' (יאמר אדוני דברי-מה); אמר ליה, 'הכי אמר רבי יוחנן - אין משיחין בסעודה שמא יקדים קנה לוושט ויבא לידי סכנה'". ולכאורה יש לתמוה, וכי רב נחמן לא ידע ש"אין משיחין בסעודה"?!

זאת ועוד: מכיון שרב יצחק סבר שאסור לדבר בשעת הסעודה, כיצד אמר מה שאמר? ואף אם נאמר כי מוכרח היה להשמיע לרב נחמן את הדין ש"אין משיחין" - היה עליו לקצר בדבריו ולומר רק את עצם ההלכה, ואילו את הטעם לכך ("שמא יקדים וכו'") יכול היה לדחות לאחר מכן! ונראה לבאר, שבאמת גם רב נחמן ידע את ההלכה ש"אין משיחין בסעודה". כוונתו באומרו "לימא מר מילתא" היתה לא לסתם דברים, אלא לדברי תורה. זאת משום שלדעת רב נחמן הדין ש"אין משיחין בסעודה" מפני הסכנה חל אך ורק על שיחת חולין ולא על דברי-תורה. בדברי-תורה - סובר רב נחמן - אין לחוש לסכנה, שכן "תורה מגנא ומצלא"³ מפני כל סכנה אפשרית.

על כך השיב לו רב יצחק - כי מכיון שטעם הדין ש"אין משיחין בסעודה" הוא, "שמא יקדים קנה לוושט ויבא לידי סכנה" - הרי שהלכה זו חלה גם על דברי-תורה. כדוגמת דברי הגמרא⁴ לגבי עשיית מצוה - שאף כי "שומר מצוה לא ידע דבר רע"⁵ ו"שלוחי מצוה אינן נוזקין", בכל-זאת - "היכא דשכיח הויקא, שאני" (במקום שההיזק מצוי, שונה הדבר ואין להסתכן אף לא לצורך מצוה). לכן האריך רב נחמן והוסיף את הטעם לאיסור - "שמא יקדים קנה לוושט" - כדי להדגיש שבמקרה זה חל הגדר של "שכיח הויקא" (הנוק מצוי) ולכן אין משיחין בשעת הסעודה, אפילו לא בדברי-תורה.

להלכה, כתב המגן-אברהם⁶ שאף בדברי-תורה אין

(1) תענית ה, ב. (2) שם. (3) סוטה כא, א. (4) פסחים ח, ב. (5) קהלת ח, ה. (6) אורח-חיים סימן קע ס"ק א. (7) כמו שכתב ה"ערוך השלחן" שם. (8) שם ס"ק א. (9) סנהדרין צט, א. (10) שלח טו, לא. (11) ראה לדוגמה להלן פ"ו משנה א. (12) ברכת "שים שלום" בתפילת שמונה-עשרה.

לוח זמנים לשבוע פרשת בהר באה"ק (אמור בחו"ל) בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה	סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה	מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת		
		מג"א		אדמו"ר			א	ש	א	ש	א	ש				
		א	ש	א	ש										א	ש
באר שבע (ק)	5:47	5:43	8:32	8:30	9:10	9:08	10:21	10:19	13:11	13:12	19:27	19:31	19:56	20:00	19:11	20:11
חיפה (ק)	5:44	5:39	8:29	8:26	9:08	9:06	10:19	10:18	13:11	13:11	19:33	19:37	19:58	20:03	19:06	20:15
ירושלים (ק)	5:45	5:41	8:30	8:27	9:08	9:06	10:19	10:17	13:10	13:10	19:32	19:36	19:55	20:00	18:55	20:11
תל אביב (ק)	5:46	5:42	8:31	8:28	9:10	9:08	10:20	10:19	13:12	13:12	19:29	19:33	19:57	20:02	19:12	20:14
אוסטריה, וינה (ק)	5:20	5:12	8:05	7:58	9:04	9:00	10:21	10:18	13:29	13:29	20:23	20:31	21:02	21:11	20:12	21:28
אוסטרליה, מלבורן (ח)	7:10	7:15	9:03	9:05	9:41	9:44	10:34	10:36	12:47	12:47	17:23	17:19	17:52	17:47	17:01	17:59
אוקראינה, אודסה (ק)	5:28	5:21	8:14	8:08	9:09	9:05	10:25	10:23	13:31	13:31	20:20	20:27	20:57	21:06	20:08	21:22
אוקראינה, דונייצק (ק)	4:55	4:47	7:40	7:33	8:38	8:34	9:55	9:53	13:03	13:03	19:56	20:04	20:36	20:44	19:45	21:02
אוקראינה, דניפופטרובסק (ק)	5:04	4:56	7:49	7:42	8:48	8:45	10:06	10:03	13:14	13:15	20:09	20:17	20:49	20:58	19:58	21:15
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	5:24	5:15	8:06	7:58	9:11	9:07	10:29	10:26	13:40	13:41	20:41	20:49	21:23	21:33	20:30	21:51
אוקראינה, קייב (ק)	5:15	5:07	7:58	7:49	9:03	8:59	10:22	10:19	13:33	13:33	20:34	20:43	21:16	21:26	20:23	21:45
איטליה, מילאנו (ק)	5:57	5:50	8:43	8:38	9:36	9:33	10:52	10:50	13:57	13:57	20:46	20:53	21:20	21:28	20:33	21:43
אקוודור, קיטו (ח)	6:07	6:07	8:37	8:37	9:07	9:07	10:09	10:09	12:41	12:41	18:14	18:14	18:37	18:37	17:56	18:46
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:38	7:42	9:35	9:37	10:12	10:14	11:06	11:07	13:20	13:20	18:03	17:59	18:30	18:26	17:41	18:37
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:43	8:49	10:30	10:33	11:10	11:13	12:02	12:04	14:12	14:12	18:40	18:34	19:11	19:06	18:17	19:18
ארה"ב, בולטימור (ק)	5:56	5:51	8:43	8:39	9:28	9:25	10:41	10:39	13:38	13:39	20:10	20:16	20:42	20:48	19:57	21:02
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:42	5:36	8:29	8:25	9:15	9:12	10:29	10:27	13:28	13:28	20:03	20:09	20:36	20:42	19:50	20:56
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	5:42	5:37	8:29	8:25	9:16	9:13	10:29	10:28	13:28	13:29	20:03	20:09	20:36	20:43	19:50	20:57
ארה"ב, דטרויט (ק)	6:14	6:08	9:01	8:57	9:50	9:46	11:04	11:02	14:05	14:05	20:44	20:50	21:18	21:25	20:31	21:39
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:30	6:27	9:15	9:12	9:52	9:50	11:02	11:01	13:52	13:52	20:06	20:10	20:33	20:37	19:52	20:49
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	5:53	5:49	8:39	8:36	9:19	9:17	10:30	10:29	13:23	13:23	19:44	19:48	20:13	20:18	19:30	20:30
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:37	6:34	9:20	9:18	9:55	9:54	11:04	11:03	13:51	13:51	19:58	20:01	20:24	20:28	19:43	20:39
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:36	5:30	8:23	8:19	9:10	9:07	10:24	10:22	13:24	13:25	20:00	20:06	20:34	20:40	19:47	20:54
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	6:07	6:01	8:54	8:50	9:40	9:37	10:53	10:51	13:52	13:53	20:26	20:32	20:59	21:06	20:13	21:19
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:34	5:28	8:21	8:16	9:08	9:05	10:23	10:21	13:23	13:24	20:01	20:07	20:34	20:41	19:48	20:55
בוליביה, לה-פס (ח)	6:47	6:49	9:05	9:06	9:36	9:37	10:35	10:36	12:59	12:59	18:10	18:08	18:34	18:33	17:51	18:42
בלגיה, אנטוורפן (ק)	5:57	5:48	8:38	8:29	9:46	9:42	11:05	11:02	14:17	14:18	21:22	21:30	22:05	22:15	21:11	22:35
בלגיה, בריסל (ק)	5:58	5:50	8:40	8:31	9:47	9:43	11:06	11:03	14:17	14:18	21:20	21:29	22:03	22:13	21:10	22:32
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:32	6:35	8:43	8:44	9:15	9:17	10:13	10:14	12:33	12:33	17:38	17:36	17:59	17:57	17:18	18:07
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	6:19	6:22	8:31	8:32	9:03	9:04	10:00	10:01	12:21	12:21	17:23	17:20	17:48	17:46	17:03	17:56
בריטניה, לונדון (ק)	5:14	5:05	7:55	7:45	9:04	8:59	10:23	10:20	13:35	13:35	20:43	20:52	21:24	21:35	20:35	21:55
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	5:14	5:04	7:49	7:34	9:08	9:03	10:29	10:25	13:45	13:45	20:57	21:07	21:44	21:56	20:51	22:18
גרמניה, ברלין (ק)	5:16	5:07	7:54	7:43	9:08	9:03	10:28	10:24	13:42	13:43	20:52	21:02	21:36	21:47	20:42	22:08
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:44	5:36	8:27	8:19	9:31	9:27	10:49	10:47	14:00	14:01	21:00	21:09	21:42	21:52	20:50	22:11
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:37	6:40	8:45	8:46	9:18	9:20	10:15	10:16	12:34	12:34	17:37	17:34	17:56	17:53	17:16	18:03
הודו, מומבאי (ח)	6:05	6:03	8:45	8:44	9:18	9:17	10:25	10:24	13:07	13:08	19:05	19:07	19:30	19:32	18:49	19:42
הודו, פונה (ח)	6:02	6:00	8:42	8:40	9:15	9:14	10:21	10:21	13:03	13:04	19:00	19:02	19:25	19:27	18:44	19:37
הונגריה, בודפשט (ק)	5:11	5:04	7:57	7:50	8:54	8:50	10:11	10:08	13:17	13:18	20:10	20:17	20:48	20:57	19:58	21:14
טורקיה, איסטנבול (ח)	4:46	4:40	7:33	7:29	8:20	8:17	9:33	9:31	12:33	12:33	19:08	19:14	19:41	19:48	18:55	20:01
יוון, אתונה (ק)	6:18	6:13	9:05	9:01	9:48	9:45	11:00	10:59	13:57	13:57	20:26	20:31	20:57	21:03	20:12	21:16
מולדובה, קישינב (ק)	5:34	5:26	8:19	8:13	9:16	9:12	10:32	10:30	13:38	13:39	20:29	20:37	21:07	21:16	20:17	21:32

לוח זמנים לשבוע פרשת בהר באה"ק (אמור בחו"ל) בערים שונות בעולם

רנה
זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:02	6:00	8:42	8:41	9:15	9:14	10:22	10:21	13:05	13:05	19:03	19:05	19:28	19:30	18:47	19:40
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	7:38	7:45	9:16	9:19	10:00	10:03	10:50	10:52	12:56	12:56	17:13	17:07	17:47	17:41	16:50	17:54
נפאל, קטמנדו (ח)	5:17	5:13	8:00	7:58	8:36	8:35	9:46	9:45	12:34	12:34	18:44	18:47	19:11	19:14	18:29	19:25
סין, בייג'ין (ח)	5:03	4:57	7:50	7:46	8:35	8:32	9:48	9:46	12:46	12:47	19:19	19:25	19:51	19:58	19:04	20:11
סינגפור, סינגפור (ח)	6:56	6:56	9:26	9:26	9:56	9:56	10:59	10:59	13:31	13:31	19:06	19:06	19:29	19:30	18:48	19:39
פולין, ורשא (ק)	4:47	4:37	7:26	7:14	8:38	8:33	9:57	9:54	13:11	13:12	20:19	20:29	21:04	21:15	20:09	21:35
פרו, לימה (ח)	6:17	6:18	8:38	8:39	9:09	9:09	10:09	10:09	12:35	12:35	17:52	17:51	18:16	18:15	17:33	18:24
צרפת, ליוון (ק)	6:13	6:06	9:00	8:54	9:53	9:50	11:09	11:07	14:14	14:15	21:01	21:08	21:38	21:46	20:49	22:02
צרפת, פריז (ק)	6:14	6:06	8:58	8:51	9:59	9:55	11:16	11:14	14:25	14:26	21:23	21:31	22:01	22:11	21:12	22:28
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:43	5:42	8:16	8:15	8:46	8:46	9:50	9:49	12:24	12:24	18:03	18:03	18:26	18:27	17:45	18:36
קנדה, טורונטו (ק)	5:56	5:50	8:43	8:38	9:33	9:30	10:48	10:46	13:50	13:51	20:35	20:42	21:07	21:15	20:23	21:30
קנדה, מונטריאול (ק)	5:27	5:21	8:14	8:08	9:07	9:04	10:23	10:21	13:28	13:28	20:16	20:23	20:51	20:59	20:04	21:15
קפריסין, לרנקה (ק)	5:45	5:40	8:31	8:28	9:11	9:09	10:23	10:21	13:17	13:17	19:39	19:44	20:09	20:14	19:25	20:26
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	4:56	4:45	7:23	6:53	8:52	8:47	10:14	10:10	13:32	13:33	20:51	21:01	21:40	21:53	20:42	22:17
רוסיה, מוסקבה (ח)	4:25	4:14	6:40	6:26	8:24	8:18	9:46	9:42	13:06	13:07	20:32	20:44	21:20	21:34	20:24	21:59
רוסיה, ורסטוב על-הדון (ח)	4:50	4:42	7:35	7:29	8:32	8:28	9:48	9:46	12:55	12:56	19:46	19:54	20:25	20:33	19:35	20:50
שווייץ, ציריך (ק)	5:54	5:46	8:39	8:33	9:36	9:32	10:53	10:50	14:00	14:00	20:56	21:04	21:30	21:39	20:45	21:55
תאילנד, בנגקוק (ח)	5:53	5:51	8:30	8:29	9:02	9:01	10:07	10:07	12:46	12:47	18:37	18:38	19:01	19:02	18:20	19:12

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתוּלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחְזוֹ חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וְלִשְׂמֻחָה וְלִשְׁלוֹם, (ואם רעתו לחזור מיד אומר וְתַחְזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אוֹיֵב וְאֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בְּדֶרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנִיּוֹת הַמְתַּרְגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לֶחֶן וְלִחְסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רֹאִינוֹ, וְתַגְמִלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי ש"י הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבניב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00680
12/05/2019

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

